

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

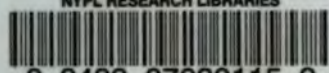
We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

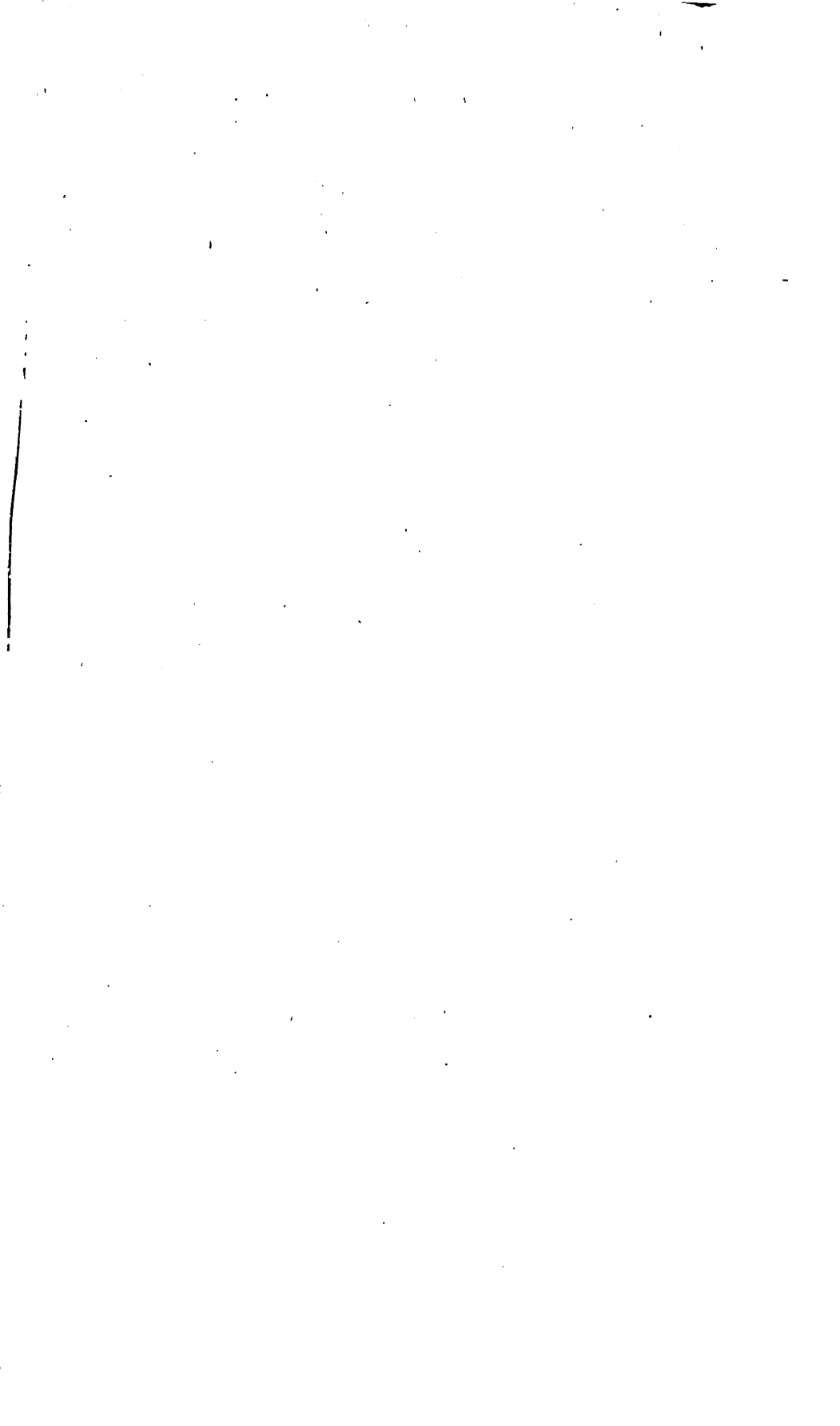
Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

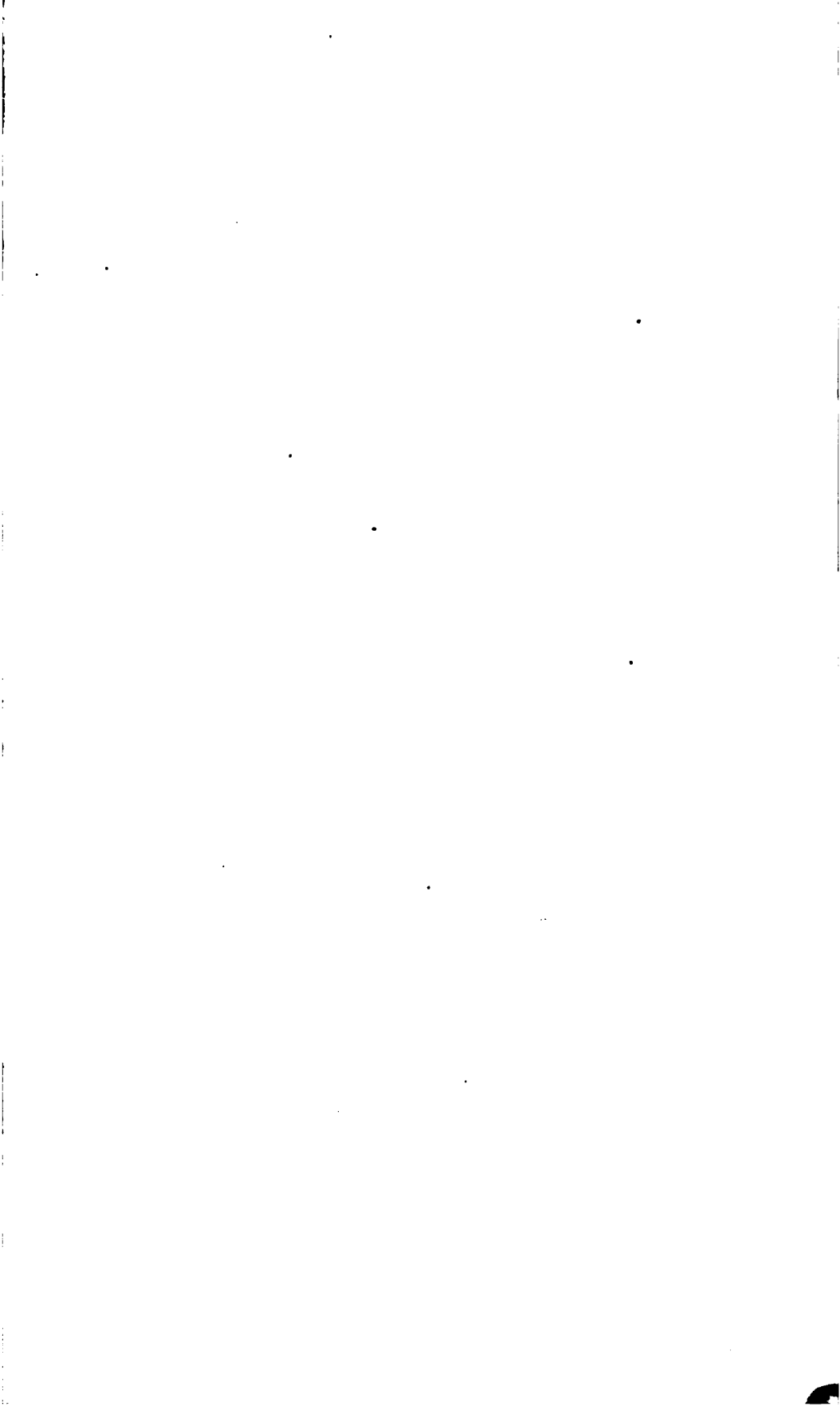
NYPL RESEARCH LIBRARIES

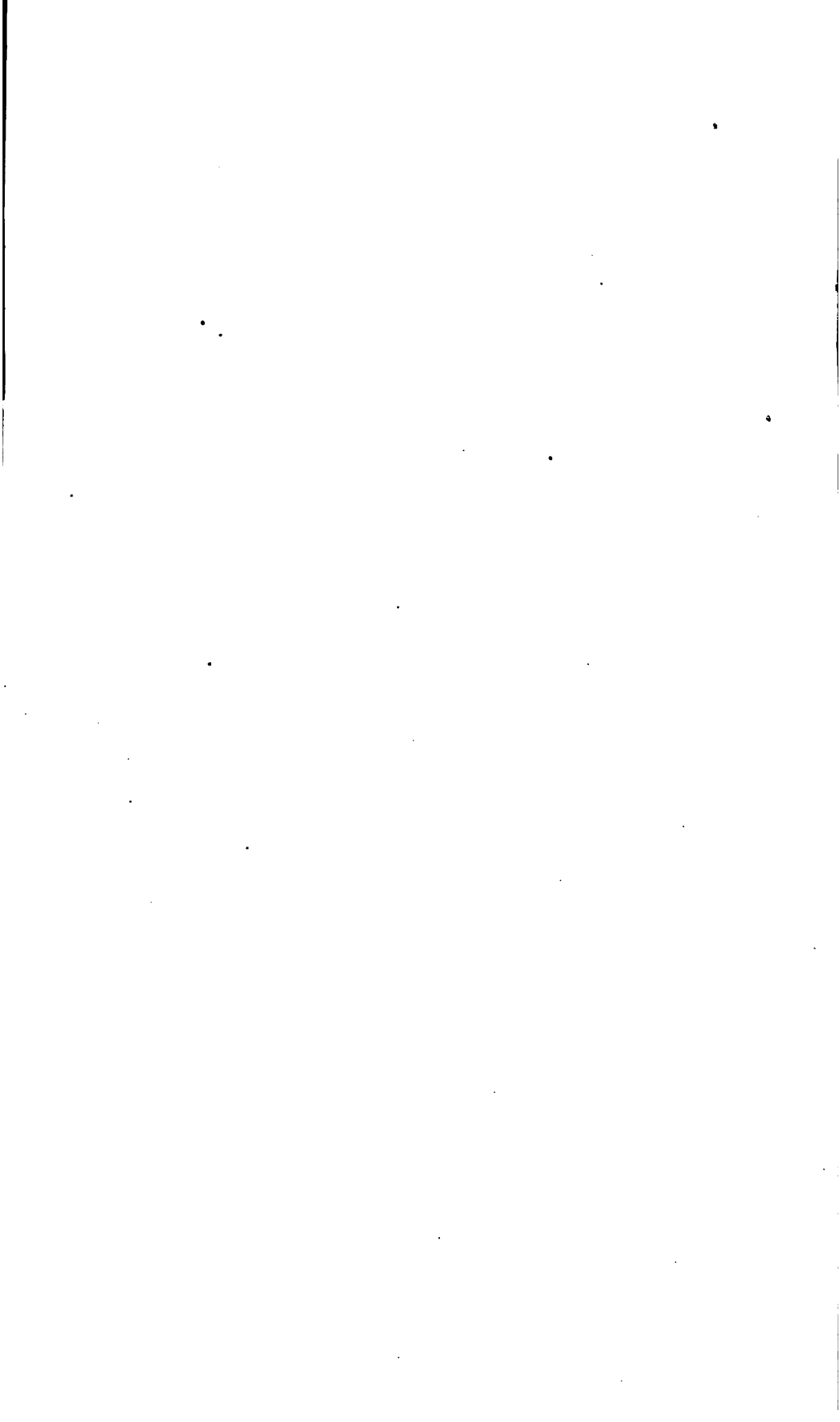

3 3433 07030115 9

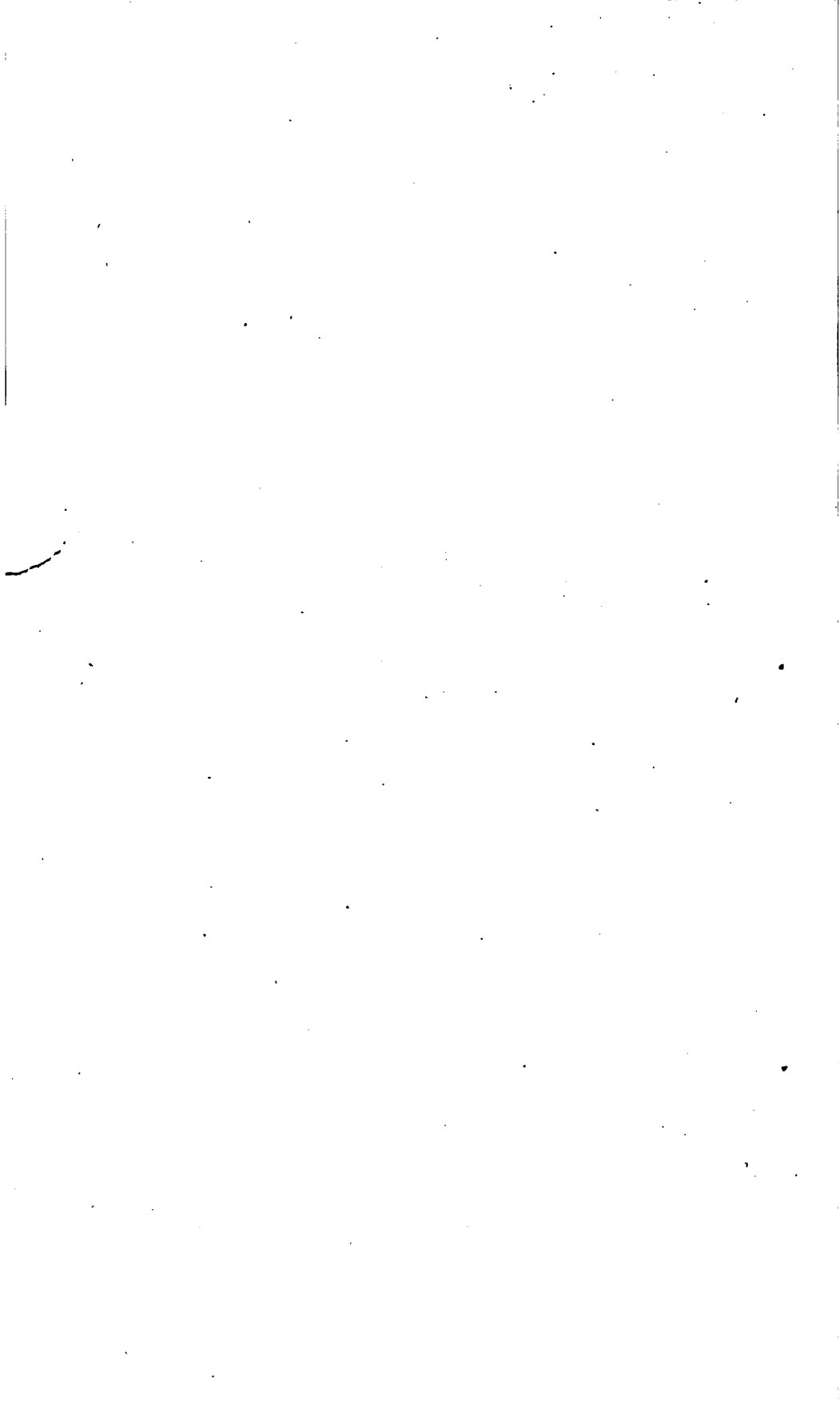

P. T E R E N T I I

CARTHAGINIENSIS AFRICI

C O M Œ D I Æ S E X.

P. T E R E N T I I
CARTHAGINIENSIS AFRI
C O M Œ D I Æ S E X

EX RECENSIONE
FRID. LINDENBROGII

CUM EJUDEM
MSTORUM LECTIONIBUS ET OBSERVATIONIBUS
ATQUE

ÆLII DONATI, EUGRAPHII ET CALPURNII
COMMENTARIIS INTEGRIS.

HIS ACCESSERUNT
BENTLEII ET FAERNI

LECTIONES AC CONJECTURÆ OMNES, SED IN COMPENDIUM REDACTÆ
ITEM
WESTERHOVII IN SCHOLIASTAS LECTIONES AC CONJECTURÆ
QUIBUS ET SUAS ADSPERSIT

M. JO. CAR. ZEUNIUS.

Adjecto indice in Donatum et Terentium locupletissimo.

INSUPER ADDITA SUNT
CEL. RUHNKENII DICTATA IN TERENCEM

NECNON
SELECTISSIMÆ VIRO RUM DOCTORUM ANNOTATIONES.

TOM. II.

Londini :

TYPIS EXCUDEBAT J. F. DOVE ;
PROSTANT VENALES APUD R. PRIESTLEY.

MDCCCXX.

LECTORI ERUDITO

S. P. D.

JO. CAR. ZEUNIUS.

ETSI, cum rationem consilii, quod in Terentio curando secuti sumus, in superiori præfatione satis declarasse videamur, nec quicquam, quod nos ab illo avocaret consilio, acciderit novi, hic præfandi ambitione non opus esse videtur: nonnullorum tamen, de quibus nuper nec volumus nec potuimus mentionem facere, hic paucis rationem reddere est visum. Eugraphii quidem scholia, quæ apud Lindenbrogium admodum sunt manca et mutila (nam in universam Hecyram, si recesseris a Prólogo, plane nihil extat, atque ad Phormionem ubique lacune hiant, totaque desiderantur Scenæ) ex Westerhoviana editione supplevimus. Verum sæpenumero, non sine magna indignatione, Westerhovii in describendis edendisque illis supplementis, quæ certe per se ob interpretationes, quas interdum continent idoneas, contemnenda non sunt, vel incuriam, vel turpem incitiamprehendimus; qui cum ignoraret scripturæ compendia, nec esset quem sequeretur compilaretque, uti semper alias, illa commentariola ita fœdavit, et, quantum in homine fait, corripit, ut vel plane nullus, vel certe admodum miserabilis exoriretur sensus. Igitur vitia interpunctionis, et errores librariorum alios, qui facile, nemine repugnante, tolli posse videbantur, statim, ut brevitatis haberetur ratio, emendavimus; in cæteris autem locis, ne nimis audaces videremur, emendationes, quas conjecimus, unci inclusimus, quemadmodum in priori libri parte nos fecisse

docuimus. Cum in Phormionem, inprimis a tertio Actu per pauca extent Donati scholia; copiosiores fuimus in nostris notulis adspargendis, sed tantum in locis difficilioribus, quæ videbantur, ubi interpretes vel nihil, uti fit, vel perperam, vel certe dubitantur dixerunt, sensumque suis interpretatiunculis, aut emendationibus scilicet, miserandum in modum vexarunt et turbarunt.

De triplici indice, quem adjiciendum putavimus, paucis dicendum esse existimamus. Primum quidem, qui res et verborum præcipuas explicationes apud Donatum obvias continet, omnino ex Westerhovii editione transscripsimus; cujus rei rationem et usum non est quod hic doceamus, cum omnes facile hoc in genere, opinor, consentientes habeamus. Verum de altero ex Bentlejana editione, quæ apud Batavos prodiit, sumto, verba et formas loquendi Terentianas exhibente, erunt fortasse, qui nimiam et inutilem, quæ sibi videtur, amplitudinem reprehendendam putent. Quamquam si otium nobis fuisset, rem alio quodam modo instituissemus: cum tamen classes et loca omiserimus, quæ plane inutilia et supervacua videbantur, illum non modo locis inveniendis, sed et sermoni Terentiano cognoscendo egregie prodesse censemus. Nam certe vim et usum particularum, qui sæpe varius et multiplex, adeoque perdifficilis deprehenditur, non facilius et certius cognosci et defini constet, nisi inspiciendis comparandisque locis pluribus. Nec parum ejusmodi indice adjuvatur usus criticus, quatenus, sine librorum præstantiorum consensu et auctoritate, ex consuetudine loquendi, qua auctor aliquis est usus, probabiliter colligendum est, quid in loco dubio et controverso a manu auctoris profectum sit. Ut enim vulgo sui quisque auctor optimus fertur esse interpres; ita, ubi cætera desunt subsidia certa, sui quemque criticum et correctorem esse tutissimum existimamus. Cæterum vix opus esse putamus, ut longiores simus in afferendis causis, cur in illo indice aliam repente orthographiam induxerimus, quam quæ alibi nobis probata fuerit. Sufficit, speramus, dixisse, a nobis sine multo labore et mo-

lestia, mutari non potuisse rem, quæ per se magni momenti non esset, et præterea id habere videretur commodi, ut tirones inde possent intelligere, quæ ratio scribendi Bentlejo, hic codicum vetustorum auctoritatem sequenti, in Terentio edendo, probata fuerit. His adjunximus ipsi tertium de nominibus auctorum indicem, quorum loca vel a scholiastis, vel a Lindenbrogio laudantur, explicantur, aut certe ex similibus locorum societate ac conjunctione aliquid lucis accipere videbantur. Quo facilius autem scholiastarum loca ab aliis discernerentur, litteris, quas currentes dicunt, notavimus.

Ab initio animus quidem fuit, breviter atque summatim enarrare, quicquid de metris Terentianis a Rufino, Antesignano, Erasmo, Camerario, Scaligero, Jo. Lengio, Wasio, Hario et Bentlejo disputatum est. Verum magnitudo voluminis bibliopolæque rationes impedimento fuerunt, quo minus consilio illi satisfaceremus. Igitur ne editio nostra, hoc quidem in genere, manca et imperfecta esset, Bentleji Diatriben adjungendam esse existimavimus propterea, quod ibi non modo breviter, perspicue et satis probabiliter metri rationem tractatam esse, sed etiam sine lectione illius vix fieri posse putabamus, ut pleræque hominis emendationes et conjecturæ satis intelligerentur. Eædem causæ quoque cupiditatem nostram represserunt et coercuerunt schediasma de œconomia artificioque fabularum Terentianarum hic edendi. Etæi enim Donatus, (Daceria, quæ illum fere sequitur, raro hujusmodi quicquam profert, quod non dudum sit occupatum a scholiaste,) passim per commentarios multa tradit, quæ huc pertinent, nec contemnenda sunt, quæ Heinsius in Dissertatione de Plauto et Terentio, item Victor Faustus in Diatriba de Comœdia disseruit: nonnulla tamen restare videntur, quæ probabiliter de hac re, et in usum dici possint tironum, ut apud Terentium aliud quippiam spectent, quam mera verba et formulas, quæ non semper recte, hoc est, in loco et tempore adhibentur. Etenim certe potest disseri de argumenti ratione, ac consilio, quod Terentius cum in universum, tum in fabulis singulis sequendum putaverit; de morum,

quos expresserit, et suos cuique personæ tribuerit, proprietate; de artificio, quo singulas fabulæ partes disposuerit, tractaverit et ad probabilitatem adduxerit; de Actuum Scenarumque natura et ratione. Tum quæstio philosopho haud indigna institui potest, atque ex populi moribus, ratione ingenii humani, et vitæ communis Homerique imprimis exemplis explicari illustrarique, cur veluti meretrices sive malæ sive bonæ semper fere, raro matronæ honestæ, et virgines pudicæ nunquam loquentes in scenam producantur; cur primi Actus fere sint breviores; initia dubia et tranquilliora; progressus vehementiores turbulentioresque; exitus sedati et læti; cur personæ ridiculæ non semper et ubique omnino stultas et excordes inducantur; stolidi et bardi adolescentes a scena Terentiana absint plane; cur ii ipsi, qui dolo insidiisque capiuntur, non ab omni cavendi prospiciendique prudentia sint alieni; atque omnino cur non, more recentiorum fabularum, virtus vitiumque ita expingatur, ut quod addi possit, reperiatnr nihil; cur ne pessimus quisque quidem tandem ex scena plane tristicis votique sui expertus abeat. Explicari præterea debet jocorum facetiarumque urbanitas et elegantia, atque natura dialogi, interloquiorum, soliloquiorumque ostendi. Porro quando et quibus de causis servis et infamæ conditionis hominibus tribuantur sententiæ graves, doceri debet: itemque, quæ sit ratio et causa eorum, quæ vel præsentia in scena peraguntur, vel absentia et acta narrantur; cur semper fere nomen prodeuntis in scenam personæ ab alia ante recitetur; quæ sit errorum, periculorum, labyrinthorumque natura, causa, præstantia et expeditio: nec prætermitti debet locorum temporumque ratio, ubi res geri inducantur; aliaque, quæ non sine fructu dici posse videntur. Sed hactenus. Vale, L. E. et mihi fave. Scripsi Lipsiæ, auginis auctumnalibus, CIOIIOCLXXIV.

COMMENTARIUM

RUFINI V. D. GRAMMATICI ANTIOCHENSIS

IN METRA TERENTIANA.

EVANTHIUS in commentario Terentii de fabula, hoc est, de comœdia sic dicit: concinna argumento, consuetudini congrua, utilis sententiis, grata salibus, apta metro. et postea sic: veteres etsi usi ipsi quoque metris negligentius jambici versus duntaxat in secundo et quarto loco, tamen a Terentio vincuntur resolutione hujus metri quantum comminuti ad imaginem prosæ orationis. Asper in commentario Terentii sic: hosce versus agere cœpisset: *itã nẽ patrĩs dīs adventũm v̄rtũ hĩnc ab̄sẽẽ dõmũm.* Et deinceps quæ sequuntur quadrati. Diomedes sic: septenarium versum Varro fieri dicit hoc modo, cum ad jambum trisyllabus pes additur, et fit tale: *quĩd imm̄rentĩbũs nõcẽs? quĩd invĩdẽs ãmicĩs?* similiter in Terentio versus est:

Nãm sĩ r̄mittãnt quãppĩãm Philũmẽnã dõlõrẽs. Et in Plauto sæpe tales reperiuntur. Varro de lingua latina ad Marcellum sic: quare in hujusmodi locis poni oportet notam in transversum inter syllabas, frequentius ad extremum versum, senarium; et similes, si pro longa brevem habebunt, ut in hoc: *ãmicũs sũmmũs m̄ũs et p̄pũlarĩs Ḡlta.* Charisius sic: septenarium versum fieri dicit Varro hoc modo, cum ad jambum trisyllabus pes additur, ut præfatum est. Bassius ad Neronem de jambico sic dixit: jambicus autem cum pedes etiam dactylici generis assumat, desinit jambicus videri, nisi percussione ita moderaveris, ut cum pedem supplodis, jambicum ferias: ideoque illa loca percussione non recipiunt alium quam jambum, et ei parem tribrachum: aut si alterius exhibuerint metri speciem. quod dico, exemplo faciam illustrius. Est in Eunucho Terentii statim in prima pagina hic

versus trimetrus. *exclūsit, rēvocāt, rēdām? nōn sī mē obsēcret.* hunc incipe ferire, videberis heroum habere inter manus ad summam paucis syllabis in postremo mutatis, totus erit herous. *Exclūsit, rēvocāt, rēdeam? nōn sī mea fiat.* Ponam dubium secundo loco pedem, propius accedam. *Hēros ūtrīdēs calitūm tēstor fidem.* Varro in VII. clausulas quoque primum appellatas dicunt, quod clauderent sententiam, ut apud Accium: *an hęc jam obliti sunt Phryges?* Nonnunquam ab his initium fit, ut apud Cæcillium: *dī bōnī quīd hōc?* Apud Terentium: *discrūciōr ūnīmī.* Idem varro in eodem lib. VII. de lingua Latina ad Marcellum sic dicit: aut in extremum senarium totidem semipedibus adjectis fiat. comicus quadratus, ut hic: *heri aliquot adolescentuli coimus in Piræo.* Trimetros versus jambicos Terentii et Plauti et cæterorum comicorum et tragicorum M. Tullius senarios dicit et nominat. Quintilianus etiam trimetros senarios nominavit. Et Flavius Caper in artibus suis trimetros versus jambicos Terentii senarios appellavit. De metris Terentii et Plauti et cæterum comicorum et tragicorum Victorinus sic dicit: quantum aut ad versum comicum spectat, ut paululum evagemur, scio plurimos affirmare, Terentianas vel maxime fabulas metrum ad disciplinam græcarum comœdiarum non custodisse, i. quas Menander, Philemon, Diphilus, et cæteri ediderunt. Nostri. n. in modulandis rhythmis seu metris, veteris comœdiæ scriptores se qui maluerunt, i. Eupolim, Cratinum, Aristophanem. prologos itaque, et primarum scenarum actus trimetris comprehenderunt: deinde longissimos. i. tetrametros subdiderunt qui appellantur quadrati: postea in sequentibus variaverunt: modo. n. trimetros, modo addito quadrante vel semisse posuerunt, i. semipede adjecto, vel integro pede jambo vel sesquipede hæc per medios actus, varie rursus in exitu fabularum quadratos, quales diximus in secunda scena locaverunt. Sed idem quadrati legitimi cum XVI. syllabis juxta jus proprium constare debeant, plerunque inveniuntur XX. aut amplius syllabarum: hinc existimantur metrum non tenuisse, nec sua lege composuisse. Quod vero ad clausulas. i. minuscula cola pertinet, quot genera versuum sunt, totidem membra pro clausulis poni possunt, et solent in canticis magis quam diverbiis quæ ex trime-

tro magis subsistunt, collocari, et præcipue apud Plantum et Nævium et Afranium. Nam hi maxime ex omnibus membris versuum; colis ab his separatis licenter usi reperiuntur in clausulis. Idem Victorinus in alio loco de jambo sic dicit: improbat-ur aut apud tragicos, versus ex omnibus jambis compositus: nam quo sit amplior, et par tragicæ dignitati, interponunt frequentius locis duntaxat. imparibus pedum dactylicorum moras et spondeum. Similiter apud comicos laxius spacium datum est: nam et illi loca quæ proprie debentur jambis, spondeis occupant, dactyloque et anapesto locis adæque disparibus. Ita dum quotidianum sermonem imitari nituntur, metra vitiant, studio non imperitia: quod frequentius apud nostros quæ apud Græcos invenies. Genera autem jambici metri sunt duo: nam ex iis alia integra, alia clauda, quæ scazonta seu choliamba vocant, sunt: quorum differentiam penultima versus syllaba demonstrabit. Nam si brevis contigerit, erit rectum et integrum jambicum, ita, *vīgōris addē cōnctiūm cēlērēm pēdem*. Sin vero longa, delumbe et claudum, ut est: *novitātē dicitūs nōn ēst īnscīūs lēgis*. *Lē* longa quæ penultima reperitur, metrum corrumpit. hujus repertor Hipponax. nam pro jambo inductis trochæis contra legem trimetri jambici, metrum innovavit, quod adæque ex spondeo contingit.

VERSUS RUFINI GRAMMATICI

DE METRIS TERENTII ET PLAUTI ET ALIORUM.

*Agnoscit metrum, servatque Terentius artem,
Nam prologos trimetro didicit componere versu,
Scenarumque actus primos pede claudit eodem.
Ut sunt hi versus prologi:
Pōētā cūm p̄mum dñtūm ad scribendum appūlit,
īd sibi nēgōtī crēdtāi solum dāri
Pōpūlo ut plācērēt quās fecissēt fābilas.
Vos īstac intro aūferte, dbitē Sōsta*

adesdum paucis te voblo. Distum pita.

Tetrametros sequitur; quem finerat ille Boiscus.

Quales sunt isti versus:

Mirābār hōc sī sic dīrēt, et hēri sēmpēr tēntas.

Qui sequitur dimetrus est, id est, quatuor simplices pedes habet.

Vērēbār quārsūm evōdērēt.

Item tetrametri similes hi de jambo:

ēnimvōrō Dāvō nīhīl dōcī est sēgnīfīcā, nequē sōcōrdīcā.

De jambo trochaicum archilochicum unde fieri dicunt metrum.

Cretican Archilocus supra caput addit jambi.

Quales sunt isti.

Dū bōnī quīd pōrtō,

Sed ubi invēnlām Pūmphīlum,

Laētūs est nēscīō quīd,

Nīhīl est, nōndūm hēc rēscīvīs mīla.

De jambo Hipponactico,

Ultimus amphibrachys velocem claudit jambum,

Aut bacchus erit finis discrimine nullo.

Utitur Hipponax hoc metro maximus auctor.

Quales sunt hi versus:

Nē forte imprūdēns fūclām quōd nōlīm, ecēs cītōvō.

Nām sī rēmīttānt quīppīum Phīlīmēnē dolores.

Legitimum interdum subscenis posit jambum.

obsequium amicos, veritas odium parit.

Utitur his Plautus metris et mille poetæ.

De pedibus quibus hæc consistunt metra notabis:

Dactylus aut spondeus inest, vel cursor jambus,

Aut anapæstus erit, positi discrimine nullo

Partibus in quinis: nam post celer extat jambus.

Pyrrichiusve citus finem concludere possit.

Ut sunt hi tales:

exclūsit, revocat, redeam? non si me obsecret:

Quod plerisquæ omnes faciunt adolescentuli.

De nomine talium versuum sive metrorum.

Græcus apamphænona solet memorare poeta.

Immanifesta vocant hæc carmina voce Latini.

*Hunc trimetrum veteres Græci cognamine dicunt,
 Quod pedibus junctis hunc scandere sæpe solebant.
 Ponitur aut scæzon, spondeum finis habebit.*

Quales sunt isti :

*Nec fonte labra proliâ caballino.
 Nec in bisipiti somniasse Parnasso.*

De metris comicis :

*Tetrametros trimetrosque capit comædia versus.
 Tetrametrum primus fertur posuisse Boiscus,
 Creticon Archilochus, trimetro superaddidit ingens,
 Amphibrachum trimetro Hipponax supponit jambo.
 Fulserat hac Plautus, pulcherque Terentius arte.*

Terentianus de jambis fabularum sic dicit.

*Culpatur autem versus in tragædiis,
 Et rarus intrat ex jambis omnibus,
 Ut ille contra qui secundo et talibus
 Spondeon, aut quem comparem receperit :
 Sed qui pedestres fabulas socco premunt,
 Ut quæ loquuntur sumpta de vita putes,
 Vitiant jambum tractibus spondaicis,
 Et in secundo, et in cæteris æque locis.
 Fidemque fictis dum procurant fabulis,
 In metra peccant arte, non incitiam,
 Ne sint sonora verba consuetudinis,
 Paulumque rursus a solutis differant.
 Mage ista nostri : nam fere Græcis tenax
 Cura est jambi, vel novellis comicis,
 Vel qui in vetusta præcluent comædia.
 Aristophanis ingens emicat sollertia,
 Qui sæpe metris multiformibus novus
 Archilochon arte est æmulatus musica.*

Sisenna in commentario Pœnuli Plautinæ fabulæ sic : Halonium Pœni dicunt deum et producenda syllaba metri gratia exigit jambus.

Scaurus in commentario Plauti in Pseudulo dicit : *malai διαπεσις* metri causa. Scaurus in eadem fabula sic : nunc jam, jam divisit in duas syllabas metri causa.

Sisenna in Rudente sic :

Fuit extenta prima syllaba metri causa et postea sic : habiliore metro usus est, ut solet in mulierum oratione. Postea sic : latronem producit metri causa.

Idem Sisenna in Amphytrione sic :

His quatuor generibus quintum accedit, de genere versuum qui non sunt uniusmodi.

Idem Sisenna in Captivis sic :

Hic ornatu S litteram metri causa amisit.

Idem Sisenna in Aulularia sic :

Hæc scena anapæstico metro est, sed concisa sunt, ut non intelligas.

Juba in libro quarto sic dicit :

Jamborum itaque exempla quæ maxime frequentata sunt subdidi: πάτερ λυκάμβρα, ποῖον ἐφράσω τόδε. Δαναὸς ὁ πεντήκοντα θυγατέρων πατήρ. ξανθή παλαιῆ γῆρὴ πολλῆσιν φίλῃ. οἷδ' ὑπὸ γὰρ ἡμῶν παρετάθη καὶ περικλέους. ἰμάτιον ἐφέρει μαλακὸν ἐρίων σικελικῶν. τοδὲ προσκεφάλαιον φησὶν ἄμα σοὶ βούλομαι.

Videre non vult Cælium Panætius

Misera marino quæ tumida litore

Vallis perimas amne labens cærulo.

Armiger in Ida pede vago litora petens

Cærula, non aliter superans liquida malacia.

παρὰ σοφοῦ μάθε κλύων ὅσα τίσαν καταμάθοι.

Rape facis, cape puer, sopor abit, cane melos.

In alio loco sic : jambicum metrum non ex solis jambis conscribitur, sed quinque suscipit pedes, id est, jambum, tribrachum, anapæstum, dactylum, et spondeum, hoc est jambum et spondeum et solutiones eorum, scilicet ex jambi solutione tribrachum. Nam si sequentem longam syllabam in duas breves solvas, fiet de jambō tribrachus. Spondei autem solutiones duas, dactylum et anapæstum. Nam si prior syllaba spondei solvatur in duas breves, fiet anapæstus: si vero secunda, fiet dactylus. Unde datur intelligi, jambica metra de jambō et spondeo fieri, et de eorum solutionibus.

De choliambo sic : est aut proceritas ejusdem versus qui unius pedis differentia nomen amittit, nam quod sexto loco, qui locus

par est, non jambus, sed spondeus vel trochæus accipitur, et a longa incipit syllaba, claudum carmen facit, et choliambicum, nominatur, ut est ὁ κλαζόμενοι βοῦπαλος κατέκτειθεν ἀκουσαθ' ἰκ-
κώνακτος. οὐ γὰρ. ἄλλ' ἦκω.

O quæ tenerulæ comparis tenes crinem,

Sudes in ista via latet fossa. Quod autem binis pedibus, et non singulis scanditur, vetus institutum est. quippe Herodotus antiquus historiæ auctor, cum de heroico diceret versu, quem singulis partiri pedibus moris est, ita dixit: καὶ σφιν ἠπίθυνα φήσω ἄλυσιν. Unde apparet heroicum singulis pedibus scandi etiam apud veteres solitum, jambicum autem binis. Idem autem ait, cum de Archilocho Pario refert, qui Gigæ fabulam optime complexus est ita, γίγω αὐτοῦ καὶ ἀρχιλοχος πάριος κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον γεγωνὸς ἠπέμνησεν ἰάμβῳ τριμέτρῳ.

Meminit autem versus ejus Herodotus, quem amp licui, ὃ μήτε γίγω πολυχρόσου μέλει. Et hactenus de catalectico trimetro dictum. De octometro Boiscio idem sic dixit: octometrum catalecticum quod appellatur Boiscium. Βοῖσκος ὁ ἀπο κυζικῶ παντὲς γραφεὸς ποιήματος, τὸν ὀκτάπουν ἐρῶν στίχον φοίβῳ τίθησι δῶρον.

Boiscus iste Cyzico novi repertor carminis :

Nam primus versum octonipedum deo dicaverat. Firmianus ad Probum de metris comœdiarum sic dicit: nam quod de metris comœdiarum requisisti, et ego scio plurimos existimare Terentianas vel maxime fabulas metrum non habere comœdiæ græcæ i. Menandri, Philemonis, Diphili, qui trimetris versibus constant. Nostri enim veteres comœdiæ scriptores, in modulandis fabulis sequi maluerunt Eupolim, Cratinum, Aristophanem, ut præfatum est. Mensuram esse in fabulis, hoc est μέτρον, Terentii et Plauti, ac cæterorum comicorum et tragicorum dicant hi, Cicero, Scaurus, Firmianus, Varro, Victorinus, Cæsius Bassus, Terentianus, Cæcilius Vindex, Sisenna, Cinna, Diomedes, Albinus, Quintilianus, Sosipater Charisius, Helenus, Asper, Flavius Caper, Aruntius, Probus, Plinius Evanthius, Sacerdos qui et Domatus, Juba.

Hæc ego Rufinus collegi mente benigna,

Discipulisque dedi munera pulchra libens.

DES. ERASMUS ROTERODAMUS

DE METRIS.

COMICI Latini multam libertatem sibi usurparunt in versibus, sed nemo largius Terentio. adeo ut apud priscos quoque fuerint qui judicarent, in hujus fabulis nullam esse carminum legem. Sed hos falli manifestum est. Rursus fuerunt qui non negarunt, ab hoc servari metrorum leges, sed ob immodicam libertatem non esse operæ pretium torqueri doctos carminum dimensione, quod et res sit immensi laboris, nec ita multum inferat frugis. At ego ab utroque genere dissentio. nam ut manifestius est, quam ut egeat probatione, Terentii comœdias versibus constare: ita qui negligendam putarunt metrorum rationem, frequenter poetæ sermonem corruperunt, dum aliam vocem pro alia subjiciunt, quod nimium sæpe usu venit scribis, in authoribus solutæ dictionis: dum addunt atque adimunt, dum verborum invertunt ordinem. Nonnihil etiam hic peccarunt eruditi, qui dum carminu genera distinguunt ac dimetiuntur, parum attenti, interjecerunt verba quædam, ut explerent versus hiatum, aut resecuerunt quod videbatur superesse. Videtur autem studio factum a Terentio, ut dissimulato carmine quam proxime accederet ad orationem solutam: quod idem affecta esse videtur Horatius in Sermonibus et Epistolis. Hinc tanta in dimetiendo difficultas, ut existimem ipsum Donatum, aut Cornutum, aut Asperum, si viverent, in locis aliquot vel hæuros, vel inter se dissensuros. Proinde nos quatruiduanam opellam sumpsimus, ut adolescentulis aliquam hujus difficultatis partem adimeremus, non quidem in omnes fabulas, sed in unam perpetuo, et in cæteris carptim: quo ceu filo adjuti, sese facilius e cæteris explerent labyrinthis. Constant autem hujus fabulæ his ferme metrorum

generibus. Jambico trimetro, qui et senarii dicuntur a numero pedum. Jambico tetrametro, qui ab aliis quadrati, ab aliis octonarii dicuntur monometrum ac dimetrum raro interjicitur. In hoc genere quovis loco pro jambo ponit tribrachyn, spondæum, dactylum anapeestum, modo totius carminis penultima syllaba sit brevis. Siquidem in hoc versu. Nullum est jam dictum, quod non dictum sit prius: omnes spondæi sunt, excepto ultimo, cujus generis et alios aliquot reperias. Eandem libertatem sumit in trochaicis tetrametris catalecticis, satis habens si totius carminis penultima sit brevis. Illud tamem ubique caveatur, ne vel trochæus ingrediatur jambicum carmen, vel jambus trochaicum. Jambicum tetrametrum interdum in fine fraudatur una syllaba, producta penultima, quoties jambico dimetro catalectico accinitur dimeter catalecticus. Veluti si, *jam lucis orto sydere, accinas Cultor dei memento*. Quanquam in hoc quoque genere usurpatur, cum communis, de qua dictum est, comicorum libertas, tum illa peculiaris, quod pro penultima longa ponit interdum duas breves. Exemplum est in actus quarti scena secunda (Andriæ). *Jam ubi ubi crit, inventum tibi curabo, et necum adductum*: hic penultima producta est. Ibidem, *orare jussit, si se ames hera, jam ad sese venias*. Item, *hanc expetivi, contigit, conveniunt mores, valeant*: in his pro penultima longa ponuntur duæ breves. Hos versus etiam scazontes appellant. Est scazontis genus diminutum: quod dimetro jambico accinit duos trochæos, velut in actus tertii scena secunda.

Adhuc Archillis quæ adsolent: hic dimeter est. *quæque oportet*: duo sunt trochæi. Contra in aliis additur pes legitimo numero. Interim prior carminis pars est trochaica, posterior jambica, et contra. Admiscentur interdum et cretici, sive amphimacri, qui pes mediam habet brevem inter extremas longas: sic ut singuli versus habeant quaternos aut ternos creticos, nisi quod hic quoque usurpatur libertas comica sicut in cæteris. Exemplum est in quarti actus scena prima. Ut malis gaudeant, atque ex incommodis. Quatuor cretici sunt, nisi quod tertius est spondeus. Ibidem, *tum impudentissima eorum oratio est*: Tres habet creticos. Quanquam arbitror prius carmen vitia-

tum mutato dictionum ordine. Etenim si sic legas, et tamen res cogit denegare, *ibi tum eorum impudentissima oratio est*: ut posterior versus excipiat synalœpham prioris, carmen probe constat. Quidam tamen malunt hic esse trimetros Trochaicos catalecticos. Jambici trimetri facilior est dimensio, cum penthemimeris finit dictionem. Velut, *effertur, imus*. Et sic cogitabam. Difficilior cum contra: ut, *honestâ et liberali: accedo ad pedissequas*: in *be* cæsura est. Idem efficiunt crebræ synalœphæ: ut *ibi, quæ ibi aderant, forte unam aspicio adolescentulam*.

In tetrametris item jambicis ac Trochaicis durior est dimensio, si prior dimeter non finiat dictionem, præsertim si non sit jambus, aut si accedat synalœphe: ut, *Meum gnatum rumor est amare. id populus curat scilicet*.

Prior dimeter finitur in *ma*, syllabam productam: et excipitur a synalœphe *re id*. Rursus ibidem. *Qui postquam audierat non datum iri, &c*. Prior dimeter desinit in *i*, admixta synalœphe. Turbat et illud lectorem minus exercitatum, quod interdum repente miscet jambica cum trochaicis, trimetra interdum et dimetra aut monometra cum tetrametris, acatalectica cum catalecticis, cretica cum jambicis ac trochaicis: quod locis aliquot annotavimus in margine. Ea mixtura maxime fit ubi res sunt turbulentiores. Fit interdum, ut scena prior desinat in hemistichium, et ab hujus clausula incipiat scena proxima: velut in *Andriæ actus tertii, scena tertia, sed eccum video ipsum foras exire*. Dimeter est plenus cum sesquipede. Perficitur initio scenæ sequentis. *At te ibam, quidnam est?* ut sit scazon tetrameter catalecticus. Numquam dictio quæ pertinet ad sensum versus sequentis, per elisionem annectitur fini præcedentis: ut in prologo *Eunuchi, qui bene vertendo et eas describendo male, ex Græcis bonis, &c*. Durius est, cum dissecta dictione prior syllaba finit versum, reliquæ incipiunt sequentem, ut *Eunuchi actus tertii, scena prima: continuo si quando illa dicet, Phædrum intromittamus comessatum, tu Pamphilam*. Elisiones item et synæreses, præsertim minus usitatæ apud recentiores, faciunt ut lector im-peditus frequenter hæreat in carmine. Eliditur autem in comicis versibus *v*, consonans, ut in *1* scena, *sine invidia laudem invenias*

et amicos pares. Rursus ibidem, *liberius vivendi fuit potestas, nam antea, &c.* Item in scena tertia, *enimvero Dave nihil loci est, &c.* Carmen enim incipit ab anapæsto. Et ante in scena prima. Enimvero spectatum satis. Eliditur et s, tum in sine, tum in media dictione.

In sine, ut in prima scena. *Sed quid opus est verbis?* Sed quid opu'st. Elisa simul et vocali e.

Idem fit in *satis, nec satis digna cui committas, &c.* Rursus in prologo Andriæ, fit in medio dictionis, id isti vituperant: aliisque locis compluribus, quorum aliquot in margine annotavimus. Interdum elidunt l, ut in prima scena Andriæ, *pro uxore habere hanc peregrinam*, ego illud sedulo: ut *grinam ego il*, faciant dactylum. Hanc libertatem frequenter usurpat Homerus, dum s, elidit in *ὄδυσσεύς*, et l, in *ἄχιλεύς*. Sæpenumero contrahuntur vocales, velut in his, *fuit, deos, dies, meus, suus, scias, nihil, mihi*, ut sint monosyllaba. Similiter *ei, hujus, cujus*, monosyllaba ponuntur subinde: *eorum, meorum* dissyllaba. *Liberius vivendi fuit potestas: di fuit*, facit spondeum. *Scias posse habere jam ipsam suæ, &c.* *Scias posse* spondeus est: et *suæ*, unica syllaba est. *Meum gnatum rumor est amare. Meum gna*, spondeus est. Item *antehac* dissyllabum est. Nam quod antehac fecit. Frequenter eliditur d, in *quid*, et *sed* pro vocali, et sicut in *periculum*, elidimus u: idem hic facit in *paululum* et *annulum*. Quin et syllabæ quædam aliter pronunciantur, quam apud recentiores usurpatæ sunt velut in *suspicio*, secunda producitur: unde factum est, ut quidam legant *suspicionem*. Rursum in *cave, vade, mane, et ubi* finalis corripitur. Minimo momento mutatur genus carminis, velut in actus quarti, scena I. Si legas, in denegando modo quis pudor est paululum.

Trimeter est jambicus. Rursus si in annectas fini versus præcedentis, versus constabit quatuor creticis. *Denegando modo quis pu-dor est paululum*. Si in modo, facias pyrrhichium, erit trimeter trochaicus catalecticis. *Dene-gando modo quis pu-dor est paululum*. Porro inter jambicos tetrametros acatalecticis et trochaicos tetrametros catalecticis, tanta est affinitas, ut interdum nihil referat eundem versum utrum per jambos an per tro-

chæos metiaris. velut in actus tertii scena quarta, *utinam mihi esset aliquid hic quo nunc me præcipitem darem. Si mihi facias unicam syllabam, trochaicus est: si duas, jambicus est: quale est et in actus V. sc. I. Satis jam satis Sino spectata erga te amicitia est mea. Item sequens, satis periculi cœpi adire, orandi jam finem face. Licet per jambos vel per trochæos metiri. Hujus generis sunt et alii complures.*

 RIVII CASTIGATIO.

Cum prodisset anno ab hinc fere septimo Terentius, dec-tissimi viri Philippi Melanchthonis opera diligentiaque restitutus, una cum argumentis ejusdem et annotatiunculis: non me hercle dici potest, quantum hoc nomine statim gratulandum studiosis omnibus existimarim: idque jure adeo ac merito. Videbam enim fore brevi, ut optimus Latinitatis author, qui innumeris ante mendis scatebat, nunc paulo castigatior majori cum voluptate, atque adeo majore cum fructu, quam antea, a ludimagistris pueritiæ præ legeretur. Quæ adeo non fefellit conjectura ut distractis magno bibliopolarum cœmodo exemplaribus, rursus excudi cœptus sit Vitembergæ: mox a Joan. Secerio Haganoæ: post etiam Norimbergæ: præterea apud Coloniam Agrippinam, ab Euchario primum Cervicorno: iterum a Joan. Sotere: tectio denique a Joan. Gymnico viro optimo, et mihi vetere necessitudine conjunctissimo. Adhæc Moguntia aliquoties et Argentorati: ut de cæteris taceam. Interim cum ipse quoque eum authorem studiosis quibusdam enarrandum suscepissem, sensi tandem, id quod erat, Melanchthonem gravioribus rebus occupatum, utque ipse pro sua modestia ingenue fatetur, veteribus exemplis haud satis instructum, non ab omnibus omnino mendis (absit invidia dicto) comici nostri fabulas vindicare potuisse. Et jam per totam prope Germaniam nulla facile præter Philippi exemplaria probabantur, aut manibus studiosæ juventutis terebantur. Id eximia viri autoritas effecerit, an ipsa

res atque utilitas extorserit, nihil habeo dicere. Quae nos quidem res primum movit, ut perquisitis antiquis exemplaribus et manuscriptis et impressis, locos plurimos depravatos, quos ille inemendatos reliquerat, corrigere conaremur. Quid nostra diligentia consequati simus, aliorum esto iudicium. Hoc certe jure affirmare posse videor, ex impressis nullum uspiam extare hodie exemplar, quo in exemplari plures loci correcti sint, quam in eo, quod nos aliquando in publicum daturi sumus. Id ita esse cum res, ut pato, testatibus, tum editio olim nostra, si cum aliis conferatur. Etenim vi summa jampridem atque omni ope, et plus demum quam pro virili parte, uti omnium ante nos recognitionem vincere mus, adnitendum mihi existimavi. Interim locos plurimos a nobis. quanta licuit, cum fide et religione, tam diligentia, studio labore castigatos, pristinoque, ut opinor, nitore integritaque redditos publicavimus, et quidem nullo majore verborum apparatus: quandoquidem, ut ille canit, Ornari res ipsa negat, contenta doceri. Quod si laude merita, qui unum alterumve in auctore quopiam illustrant aut restituunt locum, non fraudantur, cur non ipse quoque sperem nonnullam me a studiosis gratiam initurum, qui tot in Terentio locos, fortasse non inepte prorsus, diligenter quidem, et magna cura certe, ab omnibus mendis vitisque repurgarim? Tametsi haud sane dissimulavero, haerere ipsum me plerisque in locis, et quaedam, de quibus parum adhuc liquet, ampliare, et quid in his potissimum sequar, haud dum exploratum satis habere, in tanta praesertim exemplarium antiquorum cum dissentione et discrepantia, tum monstrosa aliquibi etiam depravatione: ut suis locis ostendemus. Quod cur tandem me fateri ingenue pudeat? Par est autem, quod publicae a nobis studiosorum utilitati datur, id quale etiam cunquae boni consulere. Praestet alius quivis, quantum nos: nec dubitem omni asseveratione confirmare, parum adeo fore, quod in Terentio quis desyderare habeat. Variam interdum ex veterum auctorum citationibus, et antiquorum inter se codicum repugnantia, lectionem indicavi: ita demum, quid mihi videatur, conjecturis subditis ostendens, liberum ut tamen lectori iudicium semper relinquam. Qua in re mihi nihil fuit potius, quam ut

Donati, ubicunque liceret, fidem sequerer, interpretis undecunque doctissimi: ab eoque ne transversum quidem, ut aiunt, digitum discederem: sed citra superstitionem tamen, et cum iudicio semper. Cæterum cum plerosque fore suspicemur; qui, quod carminis rationem ignorent, vix apte satis his de rebus iudicare queant: visum est subicere nonnulla hic, quæ velut januam patefaciant, et viam, ut dicitur, præmuniant imperitioribus: quo certius de recognitione nostra iudicium facere, et sententiam ferre possint. Igitur comici Plautus et Terentius metro fere utuntur vel jambico, vel trochaico vel utroque simul confuso. Jambicum vel monometrum est, quod duobus pedibus simplicibus constat: vel dimetrum, quod quatuor: vel trimetrum, quod sex, qui et senarii dicuntur M. Tullio et Fab. Quintiliano: vel tetrametrum, quod octo: qui et quadrati appellantur, et octonarii. Ex hisce trimetro comici et tetrametro maxime utuntur: aliis raro, et in medio fere (sicuti Priscianus annotavit) distinctionis causa. Quod ad pedes attinet jambici, magna libertate comici indifferenter ubivis ponunt, jambum, tribrachyn, anapæstum, dactylum, spondeum: in fine plerumque, aut jambum, aut pyrhrichium, nunquam nisi in scazonte spondeum. Utitur Terentius sæpe in jambico, pede quatuor syllabarum brevium proceleusmatico, idque per resolutionem spondei: ut in *Andria*, *mala mens, malus animus, quem quidem ego si sensero*: hic secundo loco est proceleusmaticus. In eadem: *tibi generum firmum, et filia invenies virum*: hic prima regione idem pes. Et autem duplex jambici genus: alterum rectum perfectumve vocatur, alterum *σκάζοντα ἢ χωλλαμβον*: cujus penultimam in fine longam esse oportet. Utriusque meminit Ovidius, cum canit, *liber in adversos hostes stringatur jambus*, Seu *celer, extremum seu trahat ille pedem*, utitur identidem poeta jambico tetrametro catalectico, id est, cui syllaba in fine desit: quo in catalectico, sibi inter alia hoc quoque permittit, ut pro penultima longa haud raro duas breves ponat, quod facile qui versus in suos pedes digerere volet, sic habere comperiet. In trochaicis comici indiscrete interdum dactylos, vel trochæos ponunt, nimirum quo pene dissoluta et pedestri simillima esse videa-

tur personarum sermocinatio: cujus ipse Priscianus meminit, apud quem Victorinus non minus libere, quam vere ait, comicia, dum quotidianum sermonem imitari nituntur, metra vitare studio, non imperitia quod et Terentianus testatur hisce versibus, *fidemque fictis dum procurant fabulis, In metro peccant arte, non inscitia*. Tanta autem affinitas est in trochaicos et jambicos tetrametros, vix ut discernere interdum possis: unde nimirum fit aliquoties, ut quos forte aliquis jambicos esse crediderit, iidem trochaici verius censi queant. Cujus rei cum alia multa exempla sunt, tum commodissimum fuerit ex Andria, scena prima actus quinti: ubi duos primos versus, vel per jambos aliquis, vel per trochæos metiri possit, nisi quod insequentes versus per trochæos esse metiendos indicant. Inde error eorum, qui jambicos quadratos esse adnotarant, cum quivis non rudissimus plane harum rerum, trochaicos esse videat. Hic illud obiter, quamvis leve, admonendum puto: mire interdum poeta de industria sententiam genere ipso metri juvare videtur: velut ibi, *Dii boni, boni quid porto? sed ubi inveniam Pamphilum? Ut metum in quo nunc est adimam, atque expleam animum gaudio, &c.* Ubi trochaici carminis cursu et volubilitate festinationem repræsentat servuli insolenter exultantis, et alacritate nimia gestientis quo circa passim trochæos, tribrachos, anapæstos admiscuit: pedes scilicet, quibus celeritas ple-runque a cæteris item poetis exprimi solet. Similiter in Eunucho subitum egressum puellæ perturbatæ celeritate ipsa pedum expressit: ubi Phædria, sed quid hoc est, inquit, quod timida subito egreditur Pythias? Hoc dedita opera poetam ita fecisse, vel illud indicio fuerit, quod cum cæteri hujus scenæ versus jambici sint, unus hic trimeter trochaicus esse videatur. Et alioqui solet interdum poeta mutare metri genus, cum ventum est ad *παρασκευῆν* scenæ sequentis: velut in And. act. I. scena. IV. et rursus act. III. scena. IV. Iterum act. IV. scena. I. In Hecyra act. III. scena III. Præterea in Phorm. II. scena II. Sic alias sæpe. Tale illud quoque ex Adelphis, *cæteros ruerem, agerem, rape-rem, tunderem et prosternerem*. Cui est aliquod aurium judicium, is facile sentiet, cur sit poeta trochaico usus hoc loco: nimirum ut sensum quodam velut cursu pedum citorum juvaret: quod et

principem poetarum Virgilium sepe factitasse constat. Nam ut tarditatem rei difficultatemque exprimere cum vult, crebris spondeis : ita cum celeritatem et velut impetum et festinationem, dactylis frequentibus utitur. Prioris exemplum illud est ex tertio *Æneidos*, *annixi torquent spumas et cærulea verrunt*. Posterioris illud ex quarto, *idem omnes simul ardor habet, repiuntque ruuntque*. *Littora deservere, &c.* Sed nimis multa, de re præsertim levi. Observabit hæc aliaque id genus per se ipse lector studiosus. Illud non ignorandum, comicos, s, literam consonantem haud secus elidere solitos, ac si vocalis esset, idque frequentissime : quod et Ennium in heroicis, et vetustissimos quoque facere consuevisse, ut et Virgilium interim, docti annotarunt ; velut in *Andria*, *herus me relictis rebus jussit Pamphilum* : hic prima regione anapæstus est, s, eliso. In *Eunucho*, jugularas hominem, quid ille? ΤΗ. Mutus ilico. Hic in verbo *jugularas*, s, eliditur : ut sit secundo loco anapæstus, tertio jambus. Nisi quis dicere ausit pronomen *ille*, velut ablato altero l, corripi, more imitationeque Græcorum, quod (ut ego sentio) paulo fuerit coactius. Quamvis apud hosce fateor alteram nonnunquam de geminatis consonantibus in versu tolli κατὰ παράλληλιν, quo syllaba posita longa corripere queat. Et solent Latini in multis (ut diligenter adnotavit Priscianus) initium aliquod accipientes a Græcis, ab angusto in effusum licentiæ spatium hoc dilatare. Sed hoc suæ cujusque conjecturæ relinquo. Illud quidem non est ut inficiari queam, videri interdum l, elidi apud comicum nostrum, quoties adeo pronomen *ille* : ut in *Eunucho*, *Manendum est soli sine illa, quid tum postea?* In *Heauton*. *Nec tibi ille est credere ausus, quæ est æquom patri*. In *Adelphis*, *quid is fecit? De. Quid ille fecerit? quem neque pudet*. In *Hecyra*, *non tibi illud factum minus placet quam mihi Lache*. In *Phormione*, *ille qui illam amabat fidicinam, tantummodo, &c.* Sunt id genus sexcenta apud Terentium. Fuisse autem cum non geminaretur l, in hoc pronomine, videor ex Sex. Pompeio deprehendisse libro I. *παρελλείψει* contraria figura est *διπλασιασμός*, qua ipsa frequenter poeta utitur ad producendam syllabam aliqui brevem : ut in *Adelphis* *reliquum pro reliquum*, et alibi *rettulū, repperi*, atque id genus alia.

Sed pergamus. V quoque consonantem comici perinde ac vocalem in media dictione elidunt : quod apud Terentium in dictionibus *invidia*, et *enimvero*, fieri videmus : apud quem ipsum *cujus*, *hujus*, *ejus* similesque particulae monosyllabae fere sunt : quod ita demum frequens est, ut non putem de eo subjicienda exempla. Illud praeterea saepe numero usu venit, ut prima versus sequentis, qui a vocali incipiat, ab ultima superioris absorbeatur : velut in illo. *Ex Graecis bonis Latinas fecit non bonas* : ubi *ex*, absorbetur ab adverso *male*, quo versus praecedens clauditur. Et in prologo Hecyræ, *ego interea meum non potui tutari locum*. Prior syllaba in pronomine *ego* pertinet ad versum superiorem. Contra apud Virgilium, ultima praecedentis initio quandoque insequentis absorbetur : quale est. *Ecce furens animis aderat Tyrrinthius, omnemque accessum lustrans*. Cujusmodi versus *ἰπέρμετροι* dicuntur, sicuti praeter alios Diomedes ostendit. Qualis ille etiam, apud Terent. in Andr. *Tuus pater modo meprehendit, ait tibi uxorem dare sese hodie*. item alia multa, &c. Sic enim ex observatione antiquorum codicum legimus, nec secus Donatus, ut quidem et Romana habet, et Veneta editio, consentientibus et aliis quibusdam. Hic igitur illud *se* in fine prioris, absorberi necesse est initio sequentis, quod et alias fit apud eundem. Sunt autem versus trochaici, et qui volet metiri, sic plane habere comperiet. Talis est ille ex Hecyra, *disjunxit illum ab illa, postquam et ipse sese*. Et illam, et hanc quæ domi erat cognovit satis. Tales etiam apud Plautum saepe occurrunt : velut in Aulularia, *censen' talentum magnum exorari potesse ab istoc sene*, &c. Quid autem mirum, si in trochaicis, jambicisque reperias *ἰπερμέτρον*, cum in Sapphicis etiam invenias apud Horatium ? Utuntur comici et diæresi identidem, quomodo in Adelpis tam semel atque iterum disyllabum legitur, ut et apud Plautum nonnunquam. Ita apud Catullum, *solutus* : apud Horatium, *syllæ* : apud Statium, *suini*. Et contraria huic figura Synæresi, quæ et *ἐπισυναλοιφή*, dicitur, qua duas in unam syllabam contrahunt : ut, *servibas*, pro, *serviebas*, *scibas*, pro, *sciebas* : sicuti apud Virg. *Ferrei que Eumenidum thalami*, et saepe alias. Frequens etiam est apud Terentium in versuum mentione *συναλοιφή*, quæ

fit cum in diversis dictionibus, vocalium inter se coeuntium altera velut obliteratur, et ἐκθλιψις, quoties, m. cum vocali præcedente excluditur. Quanquam non semper idem elidi solitum apud veteres testatur Priscia. lib. I. velut apud Terentium in Eunuchi act. III. scena 3. *Una ire cum amica imperatorem in via.* Est enim secundo loco tribrachys. Quod si, m. elidatur, erit ibidem Pyrrhichius, cui nullus in jambico locus. Sic alibi. *Primum istam quam habes, unde habes vestem? taces eodem modo apud Juvenalem,—cum propter plurima tum his Præcipue causis, Satyra IX.* De figuris cæteris nihil hic dicendum puto.

ANTONIUS GOVEANUS

DE VERSIBUS TERENCEANIS.

TERENTIANI versus aut jambici sunt, aut trochaici. Jambici pedes duos recipiunt, jambum et spondeum, et in quos ii dissolvuntur, nullos præterea. Trochaici item duos, trocheum et spondeum, et in quos ii dissolvuntur, nullos præterea. Jambici aut monometri sunt, aut dimetri, aut trimetri, aut tetrametri. Monometri unam habent mensuram, hoc est, pedes duos, duas dimetri, tres trimetri, hoc est, pedes sex, unde a Latinis senarii dicti sunt. Tetrametri quatuor, hoc est, pedes octo: qui et octonarii a Latinis, et quadrati, et longissimi dicuntur. Monometri et trimetri justæ semper sunt mensuræ, et veri semper jambici, hoc est, pedem ultimum semper habent jambum. Dimetrorum et tetrametrorum justæ quidem sunt mensuræ, qui catalectici vocantur, iique veri semper apud hunc authorem sunt jambici. Injustæ quidam mensuræ sunt, et ii non semper veri sunt jambici, sed ut plurimum spondeum, aut dactylum ultima sede recipiunt, dicunturque Scæzontes. Injustæ autem esse versus mensuræ modis duobus accidit. aut enim justo syllaba minores sunt, aut majores: illi, catalectici: hi, hypercatalectici sunt nominati. Dimetri ut multi sint catalectici, ita nulli hypercatalectici reperiuntur. Nunc, trochaici aut dimetri sunt, aut tetrametri, catalectici omnes, vel hypercatalectici, et ii octo-

narii: nulli siquidem dimetri hypercatalectici sunt. Nimis fuerunt ingeniosi qui denarios versus in Terentio sunt commenti, qui pentametros jambicos, qui dimetros redundante pede, qui dimetros creticos, qui creticos monometros redundante pede, qui e cretico uno versum brevissimum, qui creticos in quibus pro cretico poneretur molossus, poneretur et jambus, qui senarios jambicos hypercatalecticos, qui monstra illa versuum e trochaicis et jambicis conflata. Porro nec ab jambicis ad trochaicos, nec ab iis ad illos transit poeta, nisi (quæ vetus doctorum fuit opinio, longo a me intervallo renovata) res id aut postulet, aut certe ferat. Quomodo autem id res aut postulet, aut ferat, suis locis in iis commentariis docebimus, quos in Terentium paramus. Quæ poetarum more licere sibi voluit Terentius (quæ quidem pauca sunt) hæc animadverti: in unam contrahit syllabam *meus, tuus, suus, deus, decum, deos, deæ, prior; puer, rei, cho, fuit, ea*: in duas eadem, eodem, duarum. dissolvit *tam* in syllabas duas, in tres vero, in quatuor *virginem*, in quinque *ejusmodi*. *Redducere, reductus, reliquus* geminata effert consonante. Literam, quæ in *optimus* extrema est, tollit frequentissime: extrema prioris versus vocali est cum ad inchoandum sequentem utatur: est cum, si forte vocalis sit, a vocali quæ sequentem inchoat versum elidi velit, quemadmodum quæ sequentem inchoat ab ea interim assumitur vocali quæ præcedentem cludit. Hæc iudicio nostro sunt, quæ de versibus Terentianis et præcipi debuerunt necessario, et vere potuerunt.

JULII CÆSARIS SCALIGERI LIBER,

DE COMICIS DIMENSIONIBUS.

Ad Silvium Cæsarem filium.

QUIBUS artibus poetarum ingenia excolerentur, cum esset a nobis duobus libris explicatum: non prius absolutum fuisse opus illud videbatur, quam addita de versibus comicis commentatione institutum teneremus. Nam cum de origine, generibus, partibus fabularum, quæ in scenam afferrentur, et ab aliis olim, et a nobis ipsis suo loco sic disputatum: in animo habebamus, totum hoc negotium legare iis, qui de pedum quantitate, deque versuum

ratione conscripserant. Verum cum et maximus vir Erasmus, et post eum plerique alii ita hanc conficere provinciam aggressi sint, ut et ille his non pauca reliquisset, et hi eadem illa aut necis, aut præterissee visi sint: coactus sum, Sylvione .fili, hac quoque opera ostendere animum erga te nostrum: ut quem in locum naturæ ope teipsum evehere mirabamur, nostris auspiciis promoveri, ac provenire eo possia. Nam cum pernecessaria per se cognitio est ipsa, tum etiam si non esset, videntur tamen viri illi talem effecisse, sive ad eorum magnitudinem intueare, quam ad hujusmodi lucubrationem demisissent: sive negligentiam spectes, qua mutilam depravatamque relinquerent. Ac primum quidem quam Erasmus affert, vereor ut accipienda sit dubitatio: sit, necne certis pedibus astricta comœdia. Nam quamquam Quintilianus hoc dixisse videtur, non tamen pedum leges potius, quam trimetrorum præscriptionem desyderavit: neque in omnibus, sed in Terentianis tantum: quarum gratiam, quam elegantia orationis atque puritate consequutæ essent, diminutam putabat licentia versuum longiorum: cum tamen Plautus nibilo sit in trimetris frequentior. Hoc autem amplius eadem in quæstione peccat Priscianus: quosdam esse, qui in Terentii fabulis extare metra negent, atque eosdem tamen ait, illa quasi arcana quædam, sibi que solis cognita profiteri. Quid enim est hoc? negare numeros in versu quopiam, eosdemque numeros in eodem versu se solos dimetiri posse? Hanc sententiam more suo de illo mutatus Erasmus, commodiorem fecit: dividit enim eam, ejusque partes ad diversa refert judicia. Alios inquit negare, alios quasi inutilem eam investigationem existimare. Quorum utrunque cum ipse rejecisset: quod erat priore loco, merito quasi judicatum omisit. Alterius autem rationem hanc reddere instituit, non operam perdere nos indagandis versuum generibus. hac enim diligentia efficit, ut quæ librariorum incuria transpositæ voces sint, suis eæ sedibus restituantur. Ego vero neque hoc esse necessarium video, et plus conferre ad solutæ orationis libertatem. Nam neque ubivis transpositæ voces, versus tollent connexionem: et frequentissime deprehendimus, ob numeri necessitatem ita transpositas, ut si eandem sententiam in epistolam sis allaturus, cogaris aliis

sedibus digerere: veluti cum Terentianus Simo ait: *si sensero hodie quicquam in his te nuptiis, Fallacia conari, quo fiant minus*. Nam priore versa multa invertas sine dispendio numerorum: in altero autem et quotidiano sermone, et forensibus contentionibus aliter loquere. Itaque si librarii ita scripissent: *fallacia conari, quo minus fiant*: ex eorum temeritate hoc fructus capiamus, ut minore negotio imitemur. Hoc igitur non negamus nos, versuum legibus duci nos ad verborum sedes investigandas: sed in eo ullam esse utilitatem, hoc negamus: imo vero conducere interdum magis, si transposita sint, quo ordine orationem nostram instituanus. Sed profecto hac opera plus fuit laboris sumptum, quam captum utilitatis: ut non sine causa miraremur, summos viros tantum studii in dimetiendis illis versibus posuisse, Priscianum, Donatum, Asperum, Jubam, Scaurum, Probum, Sulpitium, Varronem ipsum. Quorum frequentias cum mihi in mentem venit, apparet illico aut obscura diligentia, qui infecto negotio egerint successore: aut res ipsa perditam, quæ vel ab uno alterove tantorum virorum nequiverit confici. Quare ea quoque causa, sed potissimum ea, inquam, esse potuit, ut ad hanc contemplationem studium nostrum adhiberemus. Neque enim sola res petenda jam est nobis, sed ipsa contentione de clarissimis autoribus victoria reportanda. Atque ut eorum judicia hæc quoque in parte emendemus, simul ad hanc operam incitemus ingenia literatorum: ut non minimam pronuntiandi rationem ex hac commentatione consequi sese posse putent: quemadmodum cum intellexerint neque aspirationem, neque sibilum, neque mutam inter se conspirare potuisse, ut prima syllaba in voce hæc, *isthic*, produceretur. Qua in voce eadem qui putant sibilum extrudi in pronuntiando, neque morem servarunt, neque etymologiam observarunt. Nam *Æoles*, quos Latini maxime sunt imitati, quod alii *ἔσλδν* dicerent, ipsi *ἔσλδν* pronuntiabant. ita in verbo, *isthic*, satius fuit mutam abjicere, et fuit ratio: nam, *is*, pronomen integrum manet: cauda autem illa, quam vocant syllabicam adjectionem, nullo dispendio expuncta etiam leniori relinquit locum conjunctioni. Præterea multis in locis animadvertas, posituram consonantium non producere vocalem: sed

suapte natura niti brevitate: ut, *in, sed, ad, quod, aliud, simul*: in quibus qui putarunt oportere postremum elidi elementum, vehementer errarunt. Sed longe facilius in disjunctis vocibus correptam vocalem tenere, quam in conjunctis ita pronuntiabant, ut positura nihil afferret more brevitati. Sic *insidias, et inferos*, primam producere dixerunt: *indicationem* autem et *incautum*, corripere. Quare si hoc in uno tractu ac tenore faciebant, multo commodius interposito eo intervallo, quod separatis vocibus debetur, efficere debuere, nam si dicas, *in sedibus*, atque ibi præpositio brevis sit, quæ in ea compositione longa fuisset: quanto aptius brevis erit, si dicas, *in diem*: quæ si compones, brevis quoque erit? Præterea animadvertemus, quam celeriter multas vocales pronuntiando expederint, ut etiam cum sequentibus obscurarint. Sic enim in illis, *scias, suæ, tuæ fuit, dies, deos, prius*: quæ efficiebant monosyllaba: ita ex duobus comparativis, *potius, melius*, duos constituebant pyrrhichios. Nam quemadmodum mensuremus versus illum ex Andria? *Dabit nemo. inveniet inopem potius, quam te corrumpi sinat.* Necessesse enim est ex duabus vocibus his, *potius quam*, unum pedem fieri. quod ut efficias, multa prius, ac mirabili eget interpolatione. Ergo vulgo ita quoque locutos puto, non laturos scenarum barbariem, quæ de medio sumeret sermonem. In hac tamen re et disceptarunt multi, et non pauci errarunt: sicut et illi, qui reddere voluerunt rationem versuum: cum alii essent curtissimi, alii adeo longi, ut mihi libeat cum Plautino trapezita joculari, dum unum scribo explevit mihi totas ceras quatuor: quantus ille est ex Euncho: *et magnifica verba: verba dum sint, verum si ad rem conferentur, vapulavit.* Quanquam, hic quoque ab illis dissentio, aique duos versus esse priorem trochaicum dimetrum brachycatalecticum, alterum octonarum. Nam sic pronuntiavit, ut cum dixisset. *Et magnifica verba*: substitit affixitque ibi propositum in verbis: postea simul cum re mutavit sententiam, ut pro factis facta redderet, et verba mimitaretur. Priscianus distinctionis causa breviores insertos versus dicit. Verum neque ille distinctio hæc quid esset, declaravit: neque nos, quid sibi velit, sane scimus. Nam quæ distinctio esse de-

bet, non solum eadem in scena, sed etiam persona? quæve in prima scena gravissimæ comædiæ Amphitruonis? Ipso enim ingressu statim nusquam sibi constat. Aut qualem in ea scena, in qua Pamphilus de patris duritia queritur? qui in eodem argumento propositoque perstaret conquestionis, et tetrametris illud inservit dimetrum: *quod si sit, pereo funditus*. Alii, ut sibi videbantur, acutiores, e rebus ipsis duci, non solum pedum statum, aut cursum, sed etiam versuum tractus prodidere: in re perturbata mutari versus, pedesque ipsos confundi: in celeritate trochaicos trudi: gravibus personis statarios sermones confieri ex spondeis. Afferunt huc non tam pro teste, quam pro iudice. Virgilianam prudentiam, divinam illam sanè mihi: qui rem, verborum nitore hac numerorum concinnitate oculis subjiciat. Ego vero ut horum diligentiam veneratus sum, quam equidem tanto studio in meis poematis exprimere conatus fuerim: ita in comædiis falsam simul atque supervacaneam animadverti. Nam si in personarum statibus diversis, si in contrariis negotiis, si in fabularum partibus maxime inter se dissimilibus, idem pes, idem pedum ordo, idem carminum genus ostendatur: jam nulla causa est, quin horum sententia, tanquam vana explodatur. Ergo in divina fabula, ac vere thesauro, quam levi nimis de causa Trinumnum inscripsit Plautus, protasis trimetro jambico tota constat: item epitasis tum catastrophe; Stichus e contrario, tota trochaicis longis. In *Mostellaria* adolescenti Philolacheti homini perduto luxu, atque otio corrupto, quique unam modo rem ageret, ut inserviret ventri, dati versus sunt omni pedum pene genere pleni. Tranioni autem servo trepido, in re desperata, versus compositi, atque sibi ipsis constantes. Seni Teuropidæ viro gravi, parco, læsto, aucta re, amore maritimorum metu periculorum, senarii jambici. Quid gravius Amphitruone? quid magis statarium, quam finis fabulæ conversæ? concluditur tamen fabula trochaicis. In *Sticho* autem tam jambis potant, quam trochæis. Gurgulio currens in re nova, novo nuntio vehitur trochæi rotis. At *Acanthio* in *Mercatore* haud absimili in re quadratis utitur jambicis: at iisdem in *Terentiana Phormione* Geta pari in negotio. Ergasilus vero parasitus in *Captivis*, tam

trochaicis, quam aliis: cum tamen similem ageret cursuram. Quemadmodum et Dinacium puer in Sticho nuntii autor novi, utrisque mistim usus est. Præterea trochaicis Harpax Cæcilia militaris in Pseudulo dum lenonem quærit. Trochaicis Erotium meretrix in Menæchmis, ut obsonium comparandum curet. At e contrario trochaicis Lysiteles adolescens et gravis, et frugi in Trinummio: et Chremes senex, vir bonus, ac prudens in Andria, seria in primis de re, paterno animo, constanti conquestione. Quod si ad Davam respiciant, qui sequenti scena jam otium atque tranquillitatem imperando sibi, bellissimos fundit trochaicos, jam ipsi illa de celeritate aliquid consultius remittant. Poetas profecto istos comicos nostrates, ut in mentem venerant res arripuisse eisque numeros accommodasse reor. Isti vero legum-latores novi, plerique hoc suis obtinent ingenii peculiare: semel alicubi si quid deprehendere, illico pro lege habent. Atqui longo multoque opus est studio, est opus consilio prudenti, acri judicio opus est: quanquam equidem non negarim, fabularum initiis ubi animos, auresque spectatorum trimetris versibus imbuissent: ipsi sibi suo quasi jure agerent, deinceps interspersis alicubi ejusdem generis senariis, idque neque semper, neque coactos, neque consulto factitasse existimamus. Fuit tamen hoc illis in more positum, ut narrationibus trimetros majore ex parte adaptarent: neque solum in argumentis, aut prologo, aut protasi, sed etiam apud personas eas, quæ etiam aliud agerent. Quemadmodum cum Davus in Andria, de aliis rebus loquens, alia utitur versuum dimensione. ubi ad narrationem devenit, de navi fracta apud Andrum, ad trimetros divertitur. *Ad hæc mala, hoc mihi accedit etiam. hæc Andria.* Eadem diligentia in epistolis, in Pseudulo ab longis in senarios deflectitur. In Asinaria quoque quod pactum conscriptum est inter adolescentem, et lenam, senariis expletur: quoniam sit narratio quedam: quanquam ne hic quidem semper. Nam longis versibus narrat in Rudente Grippus, eventis fortunæ sese bene acceptum. At in eadem senex somnium trimetris. Ex utrisque vero, atque etiam aliis mistis Sosia Amphitruonis: quanquam ubi ad manus ventum est, jamborum vim atque alacritatem minutione gyro flectit,

ac vibrat. Cum igitur tam inconstantem legem videamus, ut illis poetis neque curæ fuerit, uti facerent, neque salvo puri sermonis nitore efficere potuere, uti numeris essent astrictioribus: nos sic inventa, aut quemadmodum existunt, permittamus, aut si quid sinistri sese offerat, ne odiose extorqueamus: præsertim cum licentiæ vitium cum Græcis, unde sumpsissent, sibi commune, licentia, uti solet, auxere. Illud vero, quod aliqui dubitando, quidam etiam asseverando negabant, fabulas Terentianas trimetris circumscriptas, falsum esse deprehendimus. Nam et apud eum poetam plus esse hujus carminis invenies: et contra, apud Plautum quadratos, aliaque longiorum genera. *Andria* pene ex æquo divisa in utrunque genus est. Haud enim ita multo ab longis senariorum numerus superatur. In *Eunucho*, et *Heautontimorumeno*, item. At in *Adelphis* pene ex quadrante longi ab senariis exceduntur. *Phormionem* potior senariorum numerus conficit. *Hecyra* laxior fabula, ac pedestrior est: itaque omnium Terentianarum, ad sermonem quotidianum quam proxime accedit. est tamen in ea senariorum plus tertia parte. At contra. *Plautina Amphitruo*, et *Rudens*, vix totus quadrans expletur senariis. *Asinaria*, *Epidicus*, quam tantopere ipse autem laudat, *Mostellaria*, *Menæchmi*, *Miles*, *Mercator*, *Pseudulus*, *Aulularia*, *Basina*, *Gurgulio*, *Bacchides*, aut ex utrisque æque constant, aut etiam minus habent senariorum. *Captivi* vero, et *Persa*, et *Poenulus* plus dimidio textæ sunt longis. *Trinummus* legebatur hactenus tota quadratis, aut non multo brevioribus. Eam nos ita restituimus pristinae sinceritati, ut ad quingentos senarios excusserimus. Quorum tamen numero præstant longi versus duplo. Quam operam etiam cum *Truculento* impendissemus: paulo minus ducentis reformatis, tantam longiorum invenimus multitudinem, vix ut illorum hi essent pars quinta. Atque is labor non temere susceptus est: cum tam facile mendacium. *Quintiliani* autoritate tegetur. Nam isti magni viri, dum nihil inexcussum volunt; et fastidiunt leviora, plus profecto nominis usurpant, quam ponant operæ. Quemadmodum *Priscianus* quoque, cui de *anapæsto* sententia excidit satis absurda, cum dixit: erit autem probabilis jambicus

versus, et tragœdiis aptus, si secundum, et quartum pedem, non alios feceris, quam jambos, aut eum, qui tribrachus est, aut anapæstus: quoniam sunt pares. Qua enim audacia fretus anapæstum tribracho parem dixit. Nam quod ait paribus sedibus anapæstum recipi: verum est. Sic enim extat in Pluto Aristophanis: ὅς ἀργαλέον πρᾶγμα' ἐστίν, φ' ζεῦ καὶ θεοί. Et bis in eodem versu: οἷδ' ἐξετρέποντο, κ' οὐκ ἐδόκουν μ' ὄραν ἔτι. Verum hoc est illi adeo frequens, ut nullus pudor Latinis sit jam futurus, quibus linguae ratio persuasit, ne hoc attentius curarent: præsertim cum tragœdia quoque hoc admiserit, gravius sane ac longe castius poema. Observantior Sophocles: Euripides minus obnoxius: nam minus pepercit illis sedibus. γλῶτταν δ' ἐπιρκήσασαν ἰδίᾳ τῆς φρενός. Et in Hecuba: καὶ σμίκρον ἔχοιμι, πάντ' ἂν ἀρκούντως ἔχοι. Neque solum anapæstum paribus sedibus posuit illis, sed etiam in ultima, ut in Oreste: ἀττουργός, οἵπερ καὶ μόνοι σώζουσι πόλιν. Quem si tribrachyn voces, syllabam nunc respicias, non legem illam, qua ultima habetur indifferens. Erasmus autem recte sedibus imparibus dicebat, pro jambo receptum spondeum, dactylum, tribrachyn, anapæstum: proceleusmaticum autem omisit, quoniam excidisset memoria: et creticum, quem sane putaret non admitti. Nam si in eam sedem posse recipi sperasset, non multa carmina subvertisset. Proceleusmaticus autem proxime ad naturam dactyli accedit, differens syllabarum numero, temporum tractibus par. Tribus autem modis excipitur pes ille. Aut enim mollis est, atque adminiculis quibusdam similior factus dactylo: ut, *genua labant: ariete; parietibus*. Duabus enim vocalibus constitutis, prior consonantis vim quandam videtur obtinere. Aut est apertior, ut in versu Enniano: *capitibus mutantis pinus, rectosque cupressos*. Aut est coactus, ademptis consonantibus quibus syllabarum brevitatem impeditur. cujusmodi est in Andria: *sine invidia laudem invenias, et amicos pares*. Itaque ad eum versum cum devenisset Erasmus, neque agnoscere vellet proceleusmaticum, quem in suis legibus non constituisset, et putaret duriuscule fieri, si Æolicum digamma auferretur, ut exiret proceleusmaticus: sustulit tamen, ut exciperetur tribrachus in duabus prioribus syllabis hujus nominis, *invidia*, et ex duabus postremis

vocalibus una syllaba concreta esset. Verum ut in natura, ita in arte illius imitatrice faciendum nobis est, nihil aut otiose, aut superfluo agere. Ergo ut constet ratio dimensionis, si recipias proceleusmaticum, unum tantum moliris, cum tollis digamma. Si malis tribrachum, et hoc tibi idem curandum est, ut tollas: et præterea duabus confertis syllabis obscuranda oratio. Nam si nihil refert pronunciesne *invidia*, an *invida*, quid intelligamus? quod si (ac verius quidem est) ita pronunciemus, ut quasi sonum consonantis prior vocalis obtineat, jam non sit tribrachum amplius, sed anapæstus. Nam ita pronunciarum in quibusdam proceleusmaticis jam diximus, et apparet ex illo versu poetæ. *Stellio, et lucifugis congesta cubilia blattis*. Et apud Horatium: *ut Nasidieni juro te cana beati*. Nam idem nomen aliter: *Nasidienus ad hæc*. Quare in priore versu, omnes erunt spondei præter quintum. Sic enim etiam Catullus, pituitæ, primam cum produxit: *mucusque et mala pituita nasi*. Non corripuit Horatius: *nisi cum pituita molesta est*. Sed trisyllabum posuit: ita ut media litera Æolicum sit digamma: quod et elicitur ex judicio Ælii Stolonis, qui a petendo vitam duci ratus est. Verum quod in, *invidia*, fecit, ut unam ex duabus efficeret syllabam, commodius confecisset in, *injuria*, illo versu: *quo jure, quaque injuria præcipitem me in pistrinum dabit*. Sicut in, *perfidia*, prologo Amphitruonis: *non ambitione, neque perfidia, qui minus*. Id quod si animadvertisset, non sustulisset pronomen *me*, quod magna cum emphasi, ac gestu ad timorem personæ positum est: et omnibus in exemplaribus legitur. Tolle autem Æolicum elementum in ea voce, palam est etiam versu illo Phormionis: *qui sæpe propter invidiam adimunt diviti*. Neque enim mirum est adventitiam literam de medio tolli quasi peregrinam. Est enim *video*, ἰδω: sicut in verbo *vivo*: fuit enim βῶ: eo versu: *liberius vivendi fuit potestas, nam antea*. Puto enim non admodum vegetam, contentamque fuisse literæ illius pronuntiationem. sicuti neque in *ovo*, neque in *ove*, cum libitum esset. quæ ut asperrima est apud Germanos, ita pene vocalis apud Vascones, non consonans: nedum ut duplex uspiam sit. Sed nequaquam par ratio fuit aut necessitas, ut elideretur idem digamma, in

verbo hoc, *inveniet* : eo versu ex Andria : *dabit nemo inveniet inopem potius, quam te corrumpi sinat*. Nihil enim mutatur versus dimensio, sive tollatur, sive relinquatur : quare, contra quam sensere, nullo pacto debeat tolli. In conjunctione quoque *nac, enimvero*, durius fit, si eximatur. Quid enim esset, *enimvero* ? Sed unam syllabam fuisse, *enim*, cum vellent arbitror. siquidem Græcum fuit $\eta\nu$, $\eta\nu$. At quasi pro consonante accipere, ut ostendimus, in Stellio, *invidia, injuria*. Quod si cui paulo asperior videatur pronuntiatio : is non meminit, ea ratione, cui, esse monosyllabum : et *Pompei*, bisyllabum : et, *cai*, monosyllabum, et *hui* : et quod omnium durissimum est, *huic*. Proceleusmaticos autem aliis duobus versibus animadvertere quidam, utroque ex Andria : *mala mens, malus animus : quem quidem ego si sensero. Tibi generum firmam, et filia invenies virum*. Ac de prioribus quidem non est disceptandum. In posteriore autem mollior est : propterea quod antiqui pronomina, *mi*, et *ti*, monosyllaba pronuntiabant ab Æolensibus accepta, $\mu\omicron$, $\rho\omicron$: tu, $\tau\acute{\upsilon}$: $\tau\acute{\epsilon}$, te, sic enim in Gurgulione accipiendum est : *curato. ego tibi quod amas, jam huc adducam. Tibi*, proceleusmaticum hic quoque facient, neque errabunt. Hoc tantum agebamus, ut intelligeres secundiore fluxum earum syllabarum ad proceleusmaticum, quarum duæ in unam redigi atque coalescere possint. De cretico autem, quem isti omni conatu subterfugere, pluribus rationibus, atque exemplis est disputandum. Nam si in heroicum admittitur, si in tragædia, quod est poema clarum, nobile, elatum, castum, locum invenit : quare in medium ac vulgatum sermonem non recipiatur ? Est igitur apud poetam : *et naufragum scyllacæum*. Dicent non fuisse emendatum librum. At Vari et Tuccæ iudicio emendatum fuit hoc. At est in emendatissimo libro Georgicon, quod supra adduximus : *stellio, et lucifugis*. At est Euripides cum alibi, tum in Hecuba : $\delta\nu\omicron\iota\nu\ \delta\epsilon\ \kappa\alpha\iota\delta\omicron\iota\nu\ \delta\nu\omicron\ \nu\epsilon\kappa\omicron\ \kappa\alpha\rho\acute{\upsilon}\phi\epsilon\rho\alpha\iota$. Cum tamen dicere potuisset : $\kappa\alpha\iota\delta\omicron\iota\nu\ \delta\nu\omicron\iota\nu$. Itaque nos quoque in Nemesi, studuimus gravitati, et auribus : *Hecus genus nefandum*. Nam abjecta interjectione, exanguis oratio est : item si dicas, *hecu gens nefanda*. Et alio loco posuimus, *si-nistra* : potuisset dici, scæva. Sed paucis aures poeticæ datæ

sunt. Præterea si dactylus et anapæstus in jambi loca suffecti suat, quorum utervis una illum et syllaba et tempore superaret, quare eam licentiam sermonis eadem puritas non coegerit recipere quasdam voces, in quibus esset creticus? præsertim cum e puris creticis aliquot versus constant. Præterea, ea nomina, verbaque, *deus, dies, fuit, mea, sua, tua*, eo pertinent, ut cum collectionem in unam syllabam patiantur, doceant nos in cretico idem quoque fieri posse, ut emolliantur pronuntiatione. Ad hæc, si omnium morosissimus pes, ac pene ferus, ἀντιβακχλος, in heroicum receptus est apud Homerum: cum αἰγύπτιον, et ἀνδρορῆρα, facit ut dactylum primoribus syllabis amplectantur: nulla causa est, quin rationes etiam autoritatibus fulciantur. quas Erasmus si diligentius recensuisset, non transtulisset præpositionem, ex, in Eunuchi prologo: sic, *qui bene vertendo, et eas describendo male, ex Græcis bonis, Latinas fecit non bonas*. Quod equidem ut non improbo, ita consilium non laudo: quo adductus est, ut id faceret, ob amphimacrum vitandum. At si his rationibus non acquiescat, exemplis saltem credere cogatur: quæ quanquam habebam pene infinita, tamen et multa omnia, in quibus possent tergiversari: et alia firma pene innumera, ne tædium parerent. paucis igitur contenti sumus. Ex Hecyra igitur cum illud possemus adducere: *eam calamitatem vestra intelligentia*: supercedimus duabus de causis: quoniam et ipsi liquidam non geminant in postrema dictione: et nos, pronomen, quod primo loco positum est, monosyllabum agnoscimus; quare audiamus ex Asinaria: *forte si tussire occupavit, ne sic tussiat*. Puto autem sic legendum præcipient: *fors si tussire*. Nam ii magis erunt ferendi, quam qui putabunt conjunctionem, *si*, corripit: ut in, *nisi*, et in, *siquidem*. Quare alia quæramus, ex Gurgulione: *sitit hæc anus, quantillum sitit, modica est, capit*. Item in his duobus, binos: *pervelim sepultam. sed quom adhuc naso odos meo. Sedatum te quam longe a me abest. lumen hoc vide*. Videamus alios multos, in eadem: *sed gradiorem gradum ergo fac ad me obsecro*. Ubi, *fac*, longum est contra recentiores. *Salve anus. egon' salva sim, quæ sicca sum siti? Jamne ego huic dico? quid dices? me perisse, age*. Item ex Andria: *sive ista uxor, sive amica est, gravida e Pamphilo est*. Quo e versu

ut creticum tolleret, non veritus est universæ orationis detraxere ornamentum : pronomen illud scilicet, quod in secundo loco statim legitur. Videamus ergo etiam ex Eunuchō : *quæ cum amatore suo cum canant liguriunt*. Nam hic non possumus effugere, quin aut prima in sede creticus sit, aut in quinta, nam si secundam vocem non collidas, sed integram relinquis in dimensione : sicut frequenter fit, et Plautus voluit sibi licere in Pseudulo : *si de damnosis natis, aut de amatoribus*. Creticus sit inevitabilis in quinta. Nam prima syllaba natura, non positione longa est. *Cænare*, enim mediam natura, producit. Sin collidas, jam in prima sede hoc eveniat, eadem validissimus ratione : qualis etiam ex Heautontimorumenō : *itane comparatam esse hominum naturam omnium*. Quem versum qui trochaicum putent, nugæ agant. hæc enim fuga neque necessaria est, et est frustra. Nam in prologō Adelphorum, quæ pars esse debet politissima : *indicio de scipæ erit : vos eritis iudices*. In eadem fabula. *Quam aut hic nunc manere tandiu aut nunc persequi*. Inepte divertunt ad trochaicos. Quid enim in illo dicent? *Ille futihs, somnium. sineres vero illum tuum?* etenim trochæos extorquere nequeant ex eo. Et in Eunuchō : *sed neminem curiosum intervenire nunc mihi*. Quem Erasmus versum pro senario imprudenter sese meritum esse putat. Et in Hecyra : *a Myrrhina hæc sunt mea uxore exorta omnia*. Et in Pseudulo : *perque meos amores, perque Adelphasium meam*. Et in Amphitruone : *inimicos osa sum semper obtuerier*. item in Asinaria : *deam sibi invocet, quam lubebit, propitiam*. Et in Aulularia. *Nempe sicut dicis. quid hic? non poterat de suo?* Ex Casina : *aut quasi lumbricus terram quidem te postules*. Sicut ex Captivis : *inde me continuo recipiam rursus domum*. Ex Casina alterum : *quid facies? concludere in fenestram firmiter*. Quod si dicant elidi sibilum, quemadmodum in Rudente : *illustriores fecit fenestrasque indidit* : objicies illud ex Aulularia : *Ædepol mortalem parce parcum prædicas*. Quo loco si jurandi adverbium pronuntiatum autument ab antiquis per mediæ syllabæ exemptionem : alium opponas e Pseudulo : *nunc tuo cum filio liber accubat omnia*. Ubi si dicant, *ad*, præpositionem in compositione etiam correptam enuntiarî consuevisse : quæramus nos, quare in aliis carminum generibus nullis

ficuerit hoc. Quod si respondeant in causa esse pedestrem ac vulgarem orationem: hinc instemus nos, non valde meritam esse illius vilitatem, ut tam accuratis astricta numeris creticum aspernaretur. Itaque verbum substantivum aliquando miris torsere modis: ut in Milito Plautus: *censen' vero adeo esse parcum, et misere vivere? Dicas usorem tibi esse necessum ducere*. Apertius vero in Gurgulione, simplici sibilo pronuntiatur: *huic anni non satis est soli canem esse hanc quidem*. Cæterum quis eximet a cretico verbum illum ex Trinummo? *Sit taciturnitati clam fidei ac fiducia*. Nisi qui ad trochiacam aram illam misere confugerit? Quare illo obruantur ex Gurgulione, quem jambicus, ut sese in omnia vertant, quin sit, efficere nequeant *liberi lepos, ut veteris vetusti curpida sum*. Atque initio quidem arbitror vocalium tenuiorum mollitie factum, ut subirent pedes alieni: sic dicimus, *χρεώ, πηληγάδειω πόλεως, πλέων*: ut bacchum etiam receperimus illo versu: *et laveis ocreas lento ducunt argento*. At hunc versum spondaicum putat Diomedes vir doctus. non male: ut mollior vocalis subeat fortiolem. Sic creticum interposuit, ut spondaicum faceret *aurco*. Quod si in tragœdia cretici sunt, in heroicis bacchius et antibacchius, ut taceam anapæstum, tum Homeri, *βορέης ζεφυρός τε*: tum Virgîlii, *Fluviorum rex Eridanus*: non videntur fuisse tot monstra necessaria, quot isti eximendis elementis crearunt, in quidem, in sicut, in simul, atque aliis: neque excludendas integras fuisse voces, aut alias spurias ingenuis supponendas, quod fecisse Erasmus et supra ostendimus, et ex his patet. Nam in Eunucho, *despectam*, posuit: *despicatam*, sustulit: *habeat despicatam*, et *quæ nos semper omnibus cruciant modis*. Auxit etiam errorem alia culpa, cum ex eadem fabula versum fingit ex putis creticiis: *siccine agis? quis tu homo es? quid tibi vis? quid cum illu rei tibi est?* Quem tamen jambicum quadratum agnoscas. Pari infelicitate et illum ex Andria creticiis conclusit, qui esset senarius integer: *in denegando modo quis pudor est paululum*, restituta namque per initium præpositione, quam ille nimis confidenter sustulerat in prioris finem, tolles illius et errorem, et audaciam: simul deprehendes crassam culpam: qui creticum ex tribus vocibus confectum iri speravit illis *quis pudor est*. Verum ille vir curiosior paulo fuit

emendandis autoribus. Nam et apud Senecam: *arcum intensio frangit, animum remissio*: eum ibi dixit esse inversum senarium, atque ipse sic invertit: *remissio animum frangit, arcum intensio*. Dixisset commodius, quod ad pedes attinet, sic legi posse: nunc cum necessitatem affert, causam suam facit deteriore. Nam et sic senarius est: et in aliis apud eundem autorem senariis non observatas magis leges intelligas, quam in comœdiis aut aliis fabulis, unde ille sumeret. Quod si acrius contemplere, longe concinnior sententia est: quam deformat ille inversione sua. Nam sententia tametsi æqualiter de arcu, et de animo, pronuntiat per contraria, tamen vult arcum referre ad animum, quoniam de animo querit statuere. Itaque non ab eo incipere, sed in eo sententiam terminare oportuit: præsertim cum præter expectationem de animo sentiat. Nihil enim mirum, intensio arcum, at mirum remissione animum frangi. Quare et crescit oratio, et talis est, ut quavis pedum dispositione potior sit. Ita curiosa hæc ingenia sæpenumero iudicio carent. De comicorum versuum materia, partiumque quantitate, satis disputatum est; de ipsarum partium numero deinceps videamus. Principio, quod antea in libris de arte poetica statuimus, hic repetendum est, versus per initia curtos fuisse, duobus ad summum contentos pedibus. Id quod et ratione comprehenditur: siquidem partes toto corpore priores sunt. et exemplis: sic enim ortum esse primum senarium in Apollinis pugna, quam cum Pythone conseruit, ex illa simplici acclamatione: *ιη καλαν*. Quam cum et iterarent, et frequentarent, natum aiunt senarium: quo tantopere in suis oraculis postea ille celebrarit. *Ιη καλαν, ιη καιαν, ιη καιαν*. Qua de causa apud auctores fabularum, invenias unica voce contentum versum: ut in Eunuchis: *occidi*. Sed et monosyllabum interdum: ut in Hecuba: *φειυ*. Et eadem geminata voce, distinctæ voces, ut in Pluto, ut in Oreste: *δ, δ*. Et conjuncta: ut in Philoctete Sophoclis: *Αρρα-ραρά*. Repetitis deinde tractibus productiores facti: ut in Nubibus: *Ιού, ιού*. Hoc quoque ita in Trinummo duplicatum fuit, ut dimeter fieret: *O Callicles, O Callicles*. Ergo cum duo pedum essent genera, alterum motorium; alterum statarium: qui versus ex motorii constarent, in iis binos pedes singulis collectos tractibus

feriebant: qui autem e statariis conflabantur, satis habebant suum cuique sedi pedem referre. In priori classe fuit pyrrhichius: cuius versus Enopolios dictus est: quo usi sumus nos toto poemate, quod dicaveramus Sileni natalibus. *Modo citus ego pede celere magis ago numeros: abeoque Venere dũce loca super alia volans.* Et Euripides in Oreste: *χρείος ἐμολέει ποιεῖ: ἀνακλάδων ἀπὸ λέχους.* Ejusdem generis est, jambus, trochæus, tribrachus. In secundo censu spondeus habetur, dactylus, anapestus, proceleusmaticus, creticus, amphimacrus, bacchius, palimbacchius. Neque vero sine ratione fuit hoc. In his namque vocibus, accentuum natura quatuor, aut quinque temporibus frequens est. Ergo statarii versus ex pedum numero nomen obtinere: ita ut heroici, quoniam sex spondeis constarent, senarii dicerentur: motorii autem non item: qui ob celeritatem satis habuerunt, ex dimidio tantum nomen sibi retinere: propterea quod bini prodirent simul: atque ita factum est, ut quibus essent pedes bini, ii monometri vocarentur: quibus quatuor, dimetri: quibus sex, trimetri: quibus octo, tetrametri. Hæc apud Græcos. Latini autem his nominibus etiam alia addidere: non ab dimensionibus, quæ binos caperent pedes, sed a pedum numero, quaternarios, senarios, octonarios: tanto commodius, cum unica voce etiam imparibus constitutos pedibus nominabant. Quinarios, septenarios. Nam hos Græci brachycatalectici adjec-tione agnoscunt, quanti sint. Octonarios autem etiam quadratos appellavimus: quemadmodum in cubica figura anguli octoni sunt: ita cum eandem quadrantalem dicerent, eodem nomine hosce versus insignitos voluere. Nam constituta quadrata superficies, si fluat atque postea sistatur, quadrantal creat. quare corpus hoc Latini Græca voce tesseram vocitarunt: non a laterum numero, ut quidam putavere, fuit enim sex: sed ab radice constitutionis: sic enim appellant mathematici. Præterea cum senarii plus in usu fuissent, primusque Boistus produxerit octonarios, ab illo tractu longos nominavere. Ergo neque Gellius Ennianus versus quadratos recte appellavit trochaicos istos: *hoc erit tibi argumentum semper in promptu situm. Ne quid expectes amicos, tute quod possis agere.* Neque Varro in septimo de lingua

Latina. illos ex Eunuchō: *heri aliquot adolescentuli coimus in Piræo*. Siquidem Ruffinus autor est, eundem Varronem ita sensisse, versum septenarium fieri, cum ad senarium pes trisyllabus adderetur: additque exemplum iisdem numeris, ex Hecyra: *nam si remittant quippiam Philumenæ dolores*. Non solum igitur a se dissentit ipse, verum etiam errat definiendo. Nam et major est septenario, et trisyllabus pes bacchiuſ præsertim, jambo non solum est adventitiuſ, sed etiam alteriuſ tractuſ diversi, neque dignuſ qui in jambici definitionem admittatur, et ridiculuſ est, non potius septenarium ex septenis fieri, sicut ex senis senarium, quam e senario et uno pede: tanto minus trisyllabo. Sed profecto magnos viros autoritas sæpe texit etiam male sentientes: sicut Ciceronem quoque fugit ratio, cum in prima quæstione Thusculana septenarios vocat illos: *heu reliquias semiassi regis denudatis ossibus, Per terram sanie delibutas fæde diu vexarier*. Erasmus Varronem secutus, tetrametrum nihilo feliciter explicavit illis verbis, jambicum tetrametrum interdum in fine fraudari una syllaba producta penultima, quoties jambico dimetro accinitur dimeter catalecticus. Nam quid attinebat dicere penultimam productam? neque enim necessarium hoc est: quo loco et tribrachiuſ esse potest et dactyluſ: quorum syllabæ postremæ breves sunt. Aut quæ est illa explicatio, quasi cum dicas, homini interdum pes deest, quoties integro semihomine, alteri semihomini pes deest. At vero quis nescit tetrametros, non e duobus dimetris, sed ex quatuor dimensionibus constare? si quis vel partim consideret rationem, quarum singulis æquale jus sit in versu: vel originem ipsam intuat. Neque enim Boistiuſ ille, aliuſve quispiam, dimetro dimetrum aptavit: sed trimetrum, quem tum longissimuſ invenerat, monometrum addidit. Præterea quis hoc audiens, non putet esse nefas cæsuram facere in quinto pede, si quidem ex duobus dimetris tetrametrum est consarcinanduſ. Quid quod idem abusus est dimetri trimetricæ appellatione, nam imprudenter versum illum ex Andria jambicum pentametrum dixit esse *hoccine credibile est aut memorabile*: qui esset trimeter brachycatalecticuſ. Neque enim idem esse μέτρον, et pedem, supra diximus: sed μέτρον capere motorica

pedes duos: quare si pentametrum jambicum exigas et a Græco poeta, et a Latino, tanto altero majorem ostendat. quem errorem etiam in illo continuavit: *novi rem omnem. sed est Simo intus? est.* Ergo nihil mirum sit, qui motoris pedibus auferat sua jura, ad statarios immerito transferre. Illum enim versum ex Andria: *ut malis gaudeant, atque ex incommodis:* ausus est creticum dimetrum nominare. qui tamen pes cum non solum syllabarum numero, sed etiam temporum quantitate prolixior, quam spondeus fit: quare solus unam dimensionem non expleat, si spondeus implet? Eum tamen secutus Rivius, parem erroris admisit proportionem. Siquidem trochaicis anapæstum interseri nonnunquam scripsit causa celeritatis. quod dictum cum illo superiore maxime convenit. idem namque sentiunt cum ille creticum ad jambum, hic anapæstum referat ad trochæum. At qui pes ita esset quatuor præditus temporibus, ut duo simul unam syllabam efficerent plenam ponderis et gravitatis, non potuit inter cursores illos annumerari: præsertim cum jambo similior esset anapæstus quam trochæo. uterque enim a brevibus incipit, in longam desinit. Quanto enim gravior est jambus trochæo, tanto est anapæstus dactylo. Quare non levi de causa factum est, ut gravissimi poematis gravissima pars chorus ad gravissimi pedis majestatem sese conferret, scilicet anapæstum. Quid quod ille nullam posuit rationem, propter quam trochæus esset jambo volubilior. At vero et nomen Græcum excitabat nos, et suberat ratio. Nam qui et syllabarum numero, et temporum ratione par esset jambo, non potuit eo esse celerior nisi sane temporum, temporaque deferentium syllabarum situ, qua una re illi fieret dissimilis. Trahit enim trochæus syllaba priore vocem ita, ut in posteriore emollescat, ac quasi evanescat jambus e contrario celeritatem professus, gravitatem præstat. Itaque sanguinarius pes, et promptus ad vulnerandum, indicat et impetum primo, et statariam pugnam mox. Id quod Hipponax cum acerrimo ingenio vir animadverteret, quam rationem impetus in pede agnovisset eam in peculiarem pedi versum transtulit: ut sicut jambus in syllaba longa pertinax pugnaret, sic jambicus versus in longum pede incumberet. Leviolem enim ratus jambum, quam ut

ad impressionem faciendam satis esset, in quintam prælatam sedem, succedere ei spondeum fecit, quare id quoque judicio consecuti sumus nos, propius ad naturam partium accessurum fuisse totum versum, si jambus imparibus, trochæus paribus sedibus constituti fuissent. Cujus rei exemplum, quoniam res est minus usitata, e nostris poematibus subjiciemus unum ex jambicis: *malis fortuna Cornucopiæ fundit* alterum ex trochaicis: *si placuit malis fortuna, quid justis fit?* Qui flexus numerorum si cui absurdus videtur, is meminerit aurium consuetudinem violentam esse: novamque atque inusitata non tam semper admirari, quam sæpe respuere. Verum magnopere nostra interest, qui quoad licet Aristotelis exemplo rerum causas vestigamus, venerari rationem, propter quam cum jambo sedem assignarent prisca, maluerint pares retinere. Nam si in dactylico senario una tantum satis fuit, quinta scilicet: sive ille fuit spondaicus, una item fuit æstis, quippe sexta: quare trochæo impares, alias jambo constituere? nam hoc sane præter naturam factum videtur. Etenim per initia si solis aut jambis aut trochæis versus constabant, videtur sane primam quamque sedem illos arripere debuisse. Quibus verbis ut respondeam, sane primum sic agam, non esse rerum naturam secutos veteres poetas: multa illis pro libidine facta fuisse, multa fortuito excidisse, quæ postea pro legibus probarentur. Unum illud satis constat, cum trochæo sedem primam retinerent, non inconsulto diversam ab ea, et aliis imparibus adverso pedi jambo assignasse. Quare autem hanc huic, illam illi reddiderint, sane haud facile est intellectu, atque hic quidem ita sentit Priscianus: quoniam, inquit, in secundo pede cum dimetiendo feriretur versus, minor ei loco mora debita est. Nam mihi contra videtur, majorem moram deberi in pronuntian-do, ubi tempore ipso immoramur. Et falsum esset ibi positum pedem, quoniam feriretur: sed contra. verum esset, ibi feriri, quoniam pes poneretur. At hoc quærimus nunc nos, quam ob causam ibi positus sit. Præterea si ea ratio est, quomodo constabit in trochaicis, qui ibidem feriuntur, ut igitur quæstionis rationem apud nos putemus, intelligamus secundum verborum inventionem esse, at a longis incipiamus, et in breves deduca-

mur. Nam quamquam brevis syllaba natura sua prior est, quam longa, quippe simplicior est: tamen per initia inventionum cunctabantur primum. quæ ratio est, ut vocum fines in pronuntiatione obscurerentur. Ita enim meditantis, et consulti animi suspendere vocem, non precipitare. Quamobrem tam in versibus, quam in prosa oratione, postremarum syllabarum habita ratio est nulla. Trochæum igitur antiquiorem fuisse jambo, et dactylum anapesto par est. Ergo trochaicum versum jambico priorem. Quare cum primæ quæque sedes trochæo fuerint peculiare, alteræ illi relictæ sunt. Præterea cum trochæus esset pes volubilis, statim sese ingressit in versum. Jambus autem grassator ille idem fecit, quod civilibus in rebus plurimis consuevimus. In oratione ipsa, ut principiis gravis ac sedata sit, pugnam quoque cautius aggredimur: tum illa incitatu effervescit: sic ad saltum ubi comparamus nos, fortius pedem figimus, ut statarie moræ majorem impetum subjiciamus. Sic Aristoteles omnium bonarum artium dominus, motum omnem sub finem esse probavit concitatiorem. Ita proposito spondeo, et jambo, satius fuit ab hoc illum excipi. Præterea recentissima quaque memoria fere metimur ipsas res. quare assignata prima sede trochaico, ultima quoque necessario trochæo finitur. Quæ sedes, primam dico, si jambi fuisset, in ultima jambum nullum haberemus: nunc ut in ea ille sit, pares sedes illi attribuendæ fuere: ut recentissimo sono, quippe novissimo, aures spectatorum caperentur. Quæ de universa re dicenda erant, fere habes Sylvi: quare deinceps ad ea, quæ particulatim animadversa sunt, descendamus. Atque equidem, ut sese offerent, ita ea describam. Sit ergo quod affert ab Adolphico versu: *quid is fecit? quid illo fecerit? quem neque pudet*. Cum enim agnosceret senarium, neque rationem inire posset dimensionum, abstulit alteram ex liquidis in pronomine, *ille*: id quod ut ego quoque fateor, et posse, et solere fieri: ita hic duo dico. Primum, ab eo creticum quarta in sede esse constitutum: quem tamen pedem adeo evitaverit, ut everterit multa. Deinde versus aut ipsum disjecisse, aut aliorum incuria solutos præterisse. Sic enim legendi sunt: *quod tristis? rogatas me, ubi nobis Æschinus Sict, quid tristu ego sim? dixine*

hoc fore? quid is Fecit? quid ille fecerit? quem neque pudet. Ubi verbum, *siet*, unica syllaba concretum sit. Sic etiam ex Andriæ illo sibilum abstulit, non unde debuit: *quis igitur est relictus objurgandi locus?* Sibilum inquit, in pronomine, *quis*, eliditur. At vero cum necessario jambicus sit, nullo pacto ad eum modum secare possis, sed ex participio tollendus est. Sed et illum male dimetitum est: *perii obsecro: tam infandum facinus meatu, ne audivi quidem.* Quem dicit esse trochaicum catalecticum: cum sit integer quadratus jambicus, neque ad trochaicum torqueri possit. Sicut et præcedentem illum: *forte ad nos redierit. vise amabo num sit jam. faxo scias.* Nam ut evaderet amphimacrum, non est veritus trahere sui trochaici caudam etiam ultra octo pedes: nisi argutet, *scias*, esse monosyllabum, sed cum omnes illi sint quadrati, etiam hunc jambicum malim, nulla facta in prima voce collisione. *Quo ille abire ignavos possit longius, nisi si domum.* In prologo autem Andriæ, eo versu: *nam in prologis scribundis operam abutitur:* cum diceret vocis hujus, *prologis*, primam syllabam esse a Terentio productam, addidit sane rationem frivolum: Latina, inquit, consuetudine: quibus mos est eam præpositionem productam habere. Nam in Latinis verbis producant, in Græcis autem abstineant, nisi alia vis subsit: sicut in hac voce, ubi liquida illa geminatur, sicut in Heautontimorumo: *oratore[m] voluit esse me, non prologum:* et ex prologo Truculenti: *sed reliquam dat operam, ne sit reliquam.* Et illo: *ut pernoscat[ur] ecquid spei sit reliquam.* Nam nisi hoc soliti essent facere, mille aliæ viæ erant ad eadem pene verba versu concludenda, ut rem novam evitaret. Verum nova nequaquam erat: sed ab Homero usque: nam in hymnis μέλος, in Iliade χάρια, atque alia produxit. Etiamque nunc multæ nationes adeo crasse eam literam pronuntiant, ut intus esse aspiratio videatur, Gabali, Arverni, Græci, Germani, Ligures, Taurini. Cæterum etiam alia ratio est, ut et versus ille prologi constet, neque liquida geminatur. Sane si eam vocem quæ in eo versu prima est, non collidas: quod sæpe alibi et in ea, et in aliis factitatum est. sicut in Eunuch[o]: *una ire cum amica imperatorem in via.* In secunda enim sede dactylus est, neque præpositio colliditur. Ita

in illo si conjunctionem, *nam*, non collidas, nihil innovabis : præsertim cum in promptu habuit, ut pro, *nam*, subjiceret, namque. Verum ut diximus etiam in alio prologo idem factum est, ut geminaretur, et recte minus vero recte a Donato in Hecyræ prologo. *Prope jam remotum injuria adversarium.* Nam tametsi geminari consuevisse fatemur, tamen non eum fuisse locum, eam affectandi novationem, qui sibi jambum, quamdocunque posset, ascisceret. Sicuti non minus infeliciter Priscianus : qui cum reducit geminare mutam diceret, idque exemplo probare vellet, attulit dimetrum Horatianum ex Epodo : *reducat in sedem vice.* Nam quod aiat, si negem ? neque enim necessitate pedis persuadetur nobis. Quid si contendam non esse factum ab Horatio, qui quoad potest, jambos etiam aucupatur ? Quare igitur abjecerit genuinum pedem, quare admiserit spuriam literam, ut illum excluderet ? Melius fecisset, si ex Hecyra illud : *remissam opus sit vobis, an reductam domum.* Neque mirum, quæ in, *reddo*, geminetur. In scena quoque primi actus quinta, cum Pamphili orationi intervenisset Mysis, atque suis uterque seorsum affectibus uteretur, versus interseruit diversos quoque poeta, quos Erasmus confudit : sic igitur legendi sunt : *hoccine est humanum factum, aut inceptum ? hoccine officium patris ? Quid illud est ? Proh Deum atque hominum fidem, quid est, si non hac contumelia est ?* Sic enim etiam alio genere Mysis utitur iterum : *miseram me, quod verbum audio ?* Cui respondet illud Pamphili : *quod si fit, percofunditus.* In eadem autem scena versus illum : *proh Deum atque hominum fidem, nullone ego :* appellat dimetrum pede redundante, laxè sane nimis. Nam quamobrem non quinarium ? quare non trimetrum brachycatalecticum ? quis unquam audivit versus ullum pede esse redundante ? nonne ipse ille versus talis est hoc ipso pede, quem dicis redundare ? Illud quoque male dignoscere visi sunt : cum actus secundi putarunt initium, caudam esse postremi versus, quo clauditur actus primus, sic, *ne ad morbum hoc etiam, teneo. quid ais Byrrhia ?* Nam ut hoc primum dicam, multo satius est, ut initia actuum integra sint, quam fines. Deinde apparet properatio in Myside abeunte, ut Glycerium consolaretur. Itaque abruptit sermonem, atque abiit. Præterea

inter actus vetus comœdia interserebat *προσφηματα*, choros, de-
 verbia, apostrophas, atque alia ejusmodi. Nova comœdia raro
 gregem, nisi in fine. Aliquando etiam Choragum legimus apud
 Plantum. Omnino autem tibicen canebat: quod e Pseudulo
 licet perspicere. *Dum concenturio in corde sycophantias, tibicen
 vos interea hic delectaverit.* Tanto igitur intervalle, quomodo
 Charinus Mysidis explesset versum, quem non audiret? In
 eadem vero scena, ita perverse legit, ut alterum novenarium
 faciat, alterum, senarium relinquat: sic, *quæso ædepol Charine,
 quoniam id fieri quod vis non potest, velis Quod possit. nihil aliud
 nisi Philumenam volo.* Cum tamen duo priores optimi sint octo-
 narii: sic, *quæso ædepol Charine, quoniam id fieri, quod vis, non
 potest, Velis quod possit. nihil aliud nisi Philumenam volo.* Etiam
 priore consilio monometrum vocat illum: *ah quanto satius est.*
 Dimeter enim est brachycatalecticus. Sed et nulla necessitate
 mutat, *abi*, in *abin'*, sive, *abeas*, cum frustra putat alioqui con-
 stare non posse versum. Nam et trochaicus est si collidas: et
 jambicus, si non collidas nam et maxima est vis ejus vocalis quæ
 est ultima in verbo, *abi*. Sic Virgilius, eo pulcherrimo versu,
 quo Theocritum æmulatus est: *ut vidi, ut perii, ut me malus ab-
 stulit error.* Et asperatio prohibet collisionem. sicuti illi: *Hæcyna
 est huic nomen fabula. hæc cum data est.* Sic imprudenter nimis
 elidit sibilum ex pronomine illius versus; *sed istud quidnam est?
 hodie uxorem ducis? aiunt. Pamphile.* Qui tamen rotundissimus
 sit octonarius, neque usquam coactus. Nam quod monet, in
 nomine, *suspicio*, tertiam a fine produci, verum est: sed neque
 nova res, neque sine ratione, nam et Plautus ita scripsit: *et ne in
 suspitione ponatur stupri, et clandestina ut celetur suspicio.* Et sa-
 tis liquet coaluisse duas vocales in unam. Namque ab eo quod
 esset suspicium, suspicatio fuit: itaque cum erit brevis, tunc in-
 telligetur syncope: cum longa, synæresis: ex eo quoque versu
 in Andria: *an non dixi hoc esse futurum? dixi quid meritis es?
 crucem.* Prisciani autoritate dicit tolli verbum substantivum.
 Quo in loco mihi oblatam sentiam occasionem duos simul emen-
 dandi magnos viros: illum qui errarit, hunc qui non correxerit.
 Est enim integer octonarius. Illud vero ejus proprium est, cu-

jus culpam in alium transferre nequeas. Nam verbum substantivum, *adfuerunt*, trisyllabum professus est eo versu: *cum in pariendo aliquot adfuerunt liberæ*. Qui tamen versus senarius jambum habet in quarta: ferendus tamen erat quasi lapsus, nisi altero errore culpam cumulasset, cum primam auferri jubet syllabam ex eo versu, *aufugistin? hera factum satin' id tibi placet?* Integer enim senarius est, etiam citra ablationem, spondeis duobus, anapesto, duobus dactylis, et postremo jambo. Ibi temere transfert syllabam inferioris in superiorem: contra debuit transferre in Hecyra, neque transtulit: *quæ dico paricipendent porro hoc jurgium ad Uxorem, hæc cujus sunt consilio omnia*, sicut interjectionem quoque debuit ascribere priori versui in Adelphis, ut sic legeretur: *Syre præceptorum plenus istorum illephy, Domi habuit unde disceret. fit sedulo*. Restituisset etiam in Hecyræ versu verbum, ut sit septenarius, ac par priori: sic *tecum ferantur, dicit ita ut jubes faciam pater*. Non debet errati censeri loco, illud in Andria eo versu: *tu rem impeditam, et perditam restituas? hem quo fretus sim*. In quo dicit, *hem* extra versum ab alio additum potius: quam positum a poeta: cum tamen mutila sit sine eo sententia: et sibilum elidi videmus etiam in multis locis. Sic audacter nimis aufert verbum, *cupio* ex illo Eumuchi: *cupio aliquos parare amicos beneficio meo*. Cum tamen commodius eximeret vocem sequentem, sine ullo carminis detrimento, etiam sententia rotundiore. Sed aut sit proceleusmaticus primus pes, et alter amphimacrus: aut pronomen possessivum: quod postremo in loco est, demittatur in versum alterum subsequentem, qui nihilominus sit senarius: sic: *meo. id amabo adjuta me, quo id fiat facilius*. Nam *facilius*, eodem modo trisyllabum est, quo *potius*, trisyllabum. Eligat autem lector, quod magis erit ex animi sententia: quandoquidem etiam apud Lucretium, *aliud*, ita bisyllabum accipitur, ut canda dactyli sit. Iniquior fuit illi versui ex Hecyra ex quo, *dum*, particulam expletivam exemit: qui tamen cum sequentibus, cumque precedentibus octonarius sit: *mane dum sodes. timeo, ne aliud credam, atque aliud nunties*. Hoc ibi cum adimit, ita alibi æque importune addit de suo: ut ad eum versum ex Eumucho: *per pari*

referto, quod eam mordeat. Modo addit *nunc*, modo *mor*, modo *sic*, modo nescio quid. Ego vero nihil immutandum censeo de consilio poetæ: qui integrum proverbium sicut circumserebatur, ita interseruit trochaico tractu. quare audacius etiam, *remordeat*, suppositum est. Nam si quid addas, versus non constet: si nihil addas, ad concinnandum trochaicum nihil est opus. Et non solum hoc exemplo in omnibus legitur exemplaribus, sed etiam eadem fide recitatum a Cicerone in epistola ad Lentulum. Verum apposuit pari audacia adverbium, *nunc*, ei versui: *alio pacto honeste quo modo hinc abeam, nescio.* Neque enim vocalis eliditur, sed perstat longa ante aspirationem adverbii, *hinc*: et trochaicus decurrit octonarius catalecticus. Sicut in verbo monosyllabo nulla item collisio fit, neque in adverbio, eo versu, *ora me, obsecro te vero Phœdria, i intro, hoi, het.* Corruptit etiam syllabarum quantitates: ut in illo ejusdem fabulæ: *sic est, inveniam hodie parem ubi pol referam gratiam.* Ausus est dicere adverbium *hodie*, primam producere: quoniam, inquit, idem sit, ac si dicas, *hoc die.* At quod nusquam est, narrat. Nam cum est, hoc die, propter positionem producitur. Nam suapte natura breve pronomen est: sicut ejus compar, *hic.* Grecum enim est, *ὅ*, Quare illud Virgilianum: *hoc erat alma parens.* Non solum propter interrogationem, sed etiam ob syllabæ servitute[m], legunt, *hocce*, ii qui existimati sunt doctiores. breve enim fuisse vel inde deprehenditur, ubi consonante amissa in adverbio, *hodie*, correptum est: quod etiam exemplo invenias ex versu Hecyræ: *visum est. certone? certe Deus sum si hoc ita est. verum reperies.* Est enim pronomen, *hoc*, secunda syllaba dactyli, qui in quinta sede est: quamobrem versus, de quo nunc controversia est, septenarius est jambicus, in convivio autem poetico, illum ex Eunuchi prologo: *habeo aliam ulta quæ nunc condonabuntur:* ait mendosum esse: neque enim scæzontes in ea genera carminum admitti: itaque ut metrum corrigeret, linguam Latinam depravavit, cum supposuit, *condonabitur.* Nam quis dicat, *tu condonaberis a me commentarios?* An vero etiam ἀπροσώπως ausus est, et rectum apponere tamen casum? At ego puto veteres excitandi spectatores gratia, nevos hosce aspersisse: neque in ea re falsus

sum. Nam qui decuit minus, spondeo claudere jambicum, quam dactylicum sistere? At quantum decoris addit affectui, cum diximus in inferiis filiolæ nostræ, sororis tuæ lectissimæ Sylvi: *heu heu quonam animam, quo carmine compellabo?* Sed de his numeris in tertio libro poetices tibi satis est disputatum. Ita gravitatem, et lenitatem, et constantiam animi ostendens Terentius, remisit de jambi acerbitate: neve sine exemplo fecisse eum arbitrare, habebis ex prologo Amphitruonis unum: *quod ego huc processi sic cum servili schema.* Est enim, σχῆμα. quanquam non sum nescius viros doctos sublata aliunde syllaba, schemate, legere solitos: quare aliud habeas ex Asinaria: *age nunc reside jam cave modo ne grazis.* Neque enim sequentur analogiam, qui *grazeris*, legerint. nihilo sane melius, quam si *faxeris* et *occeperis*, pro *faxis*, et *occepsis*, malint, sicut in Captivis: *numquam isthuc dixis, neque animum induxis tuum.* Accipies etiam unum ex eadem fabula: *avis me fere consimilem faciam, ut prædixi.* Adducerem et ex Casinæ prologo, nisi suspicarer verba esse transposita: *Cleumenæ hæc vocatur comædia, Græce.* Sicut ex eodem alterum: *ratione utuntur: ludis neminem poscunt,* sed profecto et alibi multis locis, et in Pœnulo: *gerre germanæ atque ædepol λῆροι λήρων.* Ac ne in illis quidem servavit Latinitatem: *ne te iratus suis sævis dictis protelet, scio.* Substituit enim pro *sævis dictis*, sævidicis, et sævidicum, mobile nomen est, cui igitur hærebit? an ille invenit usquam in naturæ legibus, accidens sine substantia? In eadem autem scena etiam pedum numerus eum fugit. nanque jambicum senarium hypercatalecticum dixit illum: *non possum adesse, ah quid agis? quo abis Antipho? mane.* Habet enim duos dactylos alterum alteri subeuntem ante postremum jambum. Æque autem incommode ex Heautontimorumeno brachycatalecticum nominavit illum, in quo periculum potius imminet, ne quid redundet: *et illam simul cum nuncio tibi hic ego affuturam hodie scio.* Est enim quadratus jambicus. Sicut illum quoque minus bene octonarium hypercatalecticum: *probe huic filium scis esse? audivi in Asia. non est pater.* Nam si jambum in prima sede statuas, et creticum in secunda ob positionem, aut dactylum ex natura syllabæ, septenarius est. Sed, *audii*, pronunciandum est, ut,

Asia, sit anapæstus. Sin malis trochaicum, non collidas adverbium, *probe*, et erit anapæstus prima in sede, eritque octonarius, trochaicus, catalecticus, et *Asia*, bisyllabum. In Phormione frustra laborat transponendo verba, ut numeris consulat, eo versu: *ut ad pauca redeam, ac mittam illius ineptias*. Mavult ita legi: *ad pauca ut redeam*. At vero verbum, *redeam*, bisyllabum, esse, vel sexcentis loq̄is, ubi opus est, constat. Eximit etiam vocalem hujus præpositionis, *per*, eo versu Adelphorum. *Per oppressionem ut hanc mihi eripere postulet*. At vero, quid fuerit dicere, *proppressionem*? nempe frigidum admodum est, ne dicam absurdum, novum fugæ genus, quo evitet creticum fatalem illum: cum tamen adeo molliter pronunciari possit, ut vix divertat a natura spondei. Sed jam vereor ne quis eorum, quos ille multis locis premit fabulis atque irridet, reponet ei gratiam: cum in verbo, *postulo*, sciant ab ipso exemptam mediam vocalem. Magno enim in periculo est, ne ab illis barbarus appelletur: propterea quod Germani, præsertim nostrates Vindelici, Carini, Norici, item Suevi, Saxones ita illud verbum pronunciant, vix ut eam vocalem exaudias. Verum equidem, neque irridebo maternos avos meos, neque hominis consilium, quippe qui memor sim ejus versus ex Casina: nunc ne tu respondere postules me tibi. Non igitur judicium reprehendo, sed judicii locum. Ei enim versui optime atque pulcherrimo quadrato, ex Andria, hanc injuriam faciebat: *cum is nihil promereat: postulare id gratiæ apponi sibi*. Verum et hic nihil necesse habeas concidere, et primam natura cum corripiat, non potuit sibilus impedimento esse in illo Casinæ versu, quin unico tantum tempore proferretur. factum enim est ex posse, et tolerere. Neque enim literas geminabant, quod etiam durat in præterito, *tetuli*: et *teram* simplici elemento scriptam in libris augurum, ait Varro. et hoc monet nos plurimis locis Verrius, ejusque interpres atque imitator Festus. Cæterum Erasmus utinam eam curam alium in versum transtulisset, ad nomen hoc, *pericula* potius quam tolleret omnem sermonis elegantiam, atque adeo Atticismum: quippe pronomen, *hoc*, est autem ex Andria is: *sine omni pericula. nam hocce haud dubium est, quin Chremes*. Præsertim cum anapæstus esse potuerit ip

primo pede. Nam, *omnis*, primam corripit natura, ductum enim est *ραπὰ τὸ ἄνωγς*. Universitas enim fit ex rerum conjunctione. Est enim universum, extra quod nihil est. Neque illas mutam ac liquidam potuisse cogere syllabam ad producendum, et pueri sciunt, et Priscianus docet ex Callimachi versu. Major vero difficultas objicitur in nomine hoc, *voluptas*: ex quo ille vocalem mediani auferendam censet, eo versu Andriæ: *quod voluptates eorum propriae sunt. nam mihi immortalitas*. Nonnihil vero est, si sit ita pronuntiandum, *volktas*. nihil enim ad Theutonicum sonum accedere potest proprius: atque hoc ut effugeremus, aut constitueremus creticum in prima, aut etiam anapæstum. Correcta enim conjunctio est alibi, vel iudicio illius: quare hic quoque esse. At frustra viderer laborate: quoniam duo versus in Casina sunt, nihilo nobis secundiore. *Sine tuos ocellos deosculer voluptas mea. Quid deosculer te? quæ res? quæ voluptas mea?* Nam nisi, *volup.* legas, aut facias anapæstum, sane aspera est pronuntiatio. Sed *voluptas*, fuit *volupetas*, a volo et peto, quæ omnia cum sint brevia, non immutarunt naturam. Nam sic quoque corripias in versu ex Heautontimorurno, si ita legas ex Bembi codice: *nec mihi fas esse ulla me voluptate his frui*. Quamquam codex ille, de quo vir doctissimus atque sanctissimus metitur nostros, plus habuit tum apud nos venerationis, ob vetustatem, tum apud illum opinionis ob novitatem, quam quantum re ipsa præstare valuerit. Omitto enim quæ ad privatarum vocum pertinent rationem. nam eas in Originum libris tibi satis explicatas puto. At quod ad versuum ipsorum tractus spectat, operæ pretium est animadvertere multos, qui non constant: veluti e Phormione hunc: *quæ si astu non providentur, me aut herum pessumdabunt*. Ita dico apud hosce qui creticum recipiunt nullum: in nostratibus autem mollius legitur sic: *quæ si non astu providentur*. Ubi octonarius est. Item ex Heautontimorurno sic legit: *pergin' mulier odiosa esse? nullamne ego rem in vita mea*. At in nostris sic legitur: *venire in mentem mi vir ah pergin' mulier esse? ullamne ego*. Ubi vides, si addas omnia illa verba, quæ procedunt exprobrationem senis, versus fiat stadio longior. at illi octonarii suat. Verum lepor quoque in verbis est illis, *Oh*

pergin' mulier esse. plus enim est esse mulierem, quam odiosam. In altero autem sequente: *rem unquam volui, quin tu in ea mihi advorsatrix fueris Sostrata?* Videtur syllaba redundare. sed *mi*, pronunties, non *mihī*. Bembus autem ita legit, ut una deficiat: sic: *volui: quin tu in ea mihi fueris advorsatrix Sostrata?* Locutionem quoque non leviter pertranseas. Ille enim dicit, nullamne rem volui? sane tolerabilis sermo, cum verbo hoc, *volo*. Nam negatio quæ est in nomine, in verbum transit, et fit, ullam rem nolui. Non possis vero dicere cum verbo substantivo, nullane res est; quonam modo nanque esset, si non est? neque melius procedit ille ex eadem quem nos sic: *sustulisti sic est factum domina, ergo herus damno auctus est.* Ille sic: *sustulisti sic est factum. domin', ergo herus damno auctus est.* At duo sunt, quæ dissuadent esse recipiendum. Primum versus, qui trochaicus sit: quare in quinto pede jambum statuit: nos anapaestum. Et minus simile veri fuit, domi educatam, atque herum latuisse erat enim modica domus, quæ vel cœna Bacchidis premeretur. quare inepta fuisset interrogatio. Neque fuisset auctus damno, quoniam domi educasset: sed quoniam filiam, cui dos paranda esset. Itaque non foris educandam dedit, sed exponendam. Præterea plus impendii est, si foris educantur liberi, quam si domi. Sed et ille in Eunucho, toto verbo longior est, temere repetito. *Id' que adeo visam. visam si domi'st. quis nam hinc a Thaide exit?* Sed ubique videtur non minimi iudicii quispiam neglectis numeris leporem quæsisse orationis. sicut in eadem fabula: *nihil præter promissum.* At nos legebamus: *nihil prætermisum.* Verum hic argutia etiam dimensionibus suum reliquit locum, si *nihil*, sit monosyllabum, quod frequentissimum est, vult dicere, Phædriam nihil præstaturum eorum, quæ militi pollicebantur, neque quicquam illum præter promissum laturum: sed in eadem lepor quoque nitidissimus est, iis versibus: *illum liquet mihi dejerare mensibus Sex, septem prorsus non vidisse proximis.* Nostri vulgate nimis legebant, *sex vel septem.* Cæterum et a numero excluditur conjunctio, et a sermonis puritate: sicuti cum, dicimus, quinquaginta plus minus annos natus sum. Illud quoque lepidius videtur in Heautonti-

morumeno : *confitere tu? au obsecro, istuc inimicis siet* : quam quod legitur ab Erasmo et aliis : *confitere tuum non esse? ah obsecro te, isthuc inimicis siet*. Splendidior est oratio repetita negatione sensu non verbis : et necesse est ita legi, quoniam præcedentes versus hic concinnat : quos versus tam Bembus, quam Erasmus male disponit. Bembus sic : *subditum se suspicatur. subditum? ain' tu certe. sic erit mi vir*. Erasmus sic : *subditum se suspicatur subditum? ain' tu? certe inquam mi vir*. Verum uterque longior est Erasmanus una syllaba : alter autem etiam pluribus. quare ita legendi sunt, ut sint trochaici octonarii catalectici : *subditum se suspicatur. subditum? ain' tu? certe inquam. Mi vir. confitere tu? au obsecro, isthuc inimicis siet*. Sic etiam ex Adelphis, illis duobus versibus, neuter est audiendus. Bembi codex sic : *obsecro mea nutrix, quid nunc fiet? quid fiet rogas : Recte ædepol spero. modo dolores mea tu occipiunt primulum*. Erasmus sic : *obsecro mea tu nutrix quid nunc fiet? quid fiet rogas? recte*. Ergo Erasmus male collocat adverbium, *recte* : Bembus male omittit pronomen, tu : ut sint jambici quadrati. Hæc quidem manifesta lectio, at illa ambigua, utra probior sit? In Heautontimorumeno vetus exemplar sic habet : *huncine erat æquum ex illius more, an illum ex hujus vivere? et Quod illum insimulat durum, id non est nam parentum injuriæ Uniusmodi sunt ferme : paulo qui est homo tolerabilis. Scortari crebro nolunt, nolunt crebro convivariet*. Bembus et aliquot eximit verba, et alia serie digeret numeros. *Huncine erat æquum ex illius more, an illum ex hujus vivere? Et quod illum insimulat durum, id non est. Nam parentum injuriæ, uniusmodi sunt ferme. Scortari crebro volunt, volunt convivariet*. Sed numeros obterit Bembus, quarto versu : in quo et trochæum invenias tertia sede, et jambum sexta : quare errorem subesse necesse est, et confundit versuum tum genera, tum quantitates. Nostra autem lectio horum nihil : sed asperior visa est in sententia : cum tamen non sit, nam ita dicit : patres duos nihil remittere de imperio, quod exerceant in liberos : omnia animi laxamenta prohibere. at qui paulo est tolerabilior, aliqua sane patiatur : sed non crebro ea fieri. Mutavit autem numerum verborum Terentius, cum in singulari dixit, *paulo qui est tolerabilis* debuerat subdere, *non vult crebro scortari liberos suos, non*

vult crebro convivari. Sed retulit numerum ad universitatem patrum. At in singulari tolerabilem posuerat, quoniam rariores sunt. Ita mutat numerum in Eunucho: *Eunuchum porro disti velle te, quia solæ utuntur his reginæ.* Quam mutationem aliquis minus commodam cum putaret, sublatis illis verbis, paulo qui est homo tolerabilis: quæ vitia prohiberent patres in nostra lectione, ea fecit patrare flagitia filiis in sua. Hæc sunt Sylviole fili, quæ laboriosissima opera excussi tibi: majorene tædio tot ineptiarum, an metu, ne pari inscitia capere. Omisi vero multa carmina controversa, aut ambigua, alia vasta: quæ etiam si ad sanitatem redigantur, at cura ista nostra vel sic longe minora sint. Verum enimvero neque tibi puerilia videri debent, qui ista ætate literariæ laudis aditum omnem explorare juberis ab indole tua, quæ magna ac multa promittit nobis: neque mihi plebeis adeo, in quibus, omissis studiis gravioribus, tantos illos viros elaborare aliquid non pœnituit. Qui si quibus in locis lapsi sunt, vel hoc ipsum eis debeatur, quod nos excitarint ad veritatem. Cujus splendorem, fili mi, quovis nomine chariorem habere debes. Magnum fuit Erasmi nomen, præsertim in Germania literis re nascentibus: majus futurum, si ille minor esse voluisset. Nunc fretus ingenii sui magnitudine, multa tractare aggressus est, paulo minus accurate: ita a nominis claritate profecta confidentia præcipitem illum egit, non sine dispendio multorum studiosorum: qui omnes cum docti esse vehementer exoptarent, pauci autem laborarent omissis serumnis, quæ ipsis in antiquorum lectione multæ exequendæ erant, compendium nacti eorum quæ Erasmus in unum coegisset, ei de omnibus fidem ita habuere, ut etiam extantibus priscorum monumentis, unde, ille vel aliquando non bona fide accepisset, Erasmi nomen non pro teste, sed pro judice, citent, atque alieni laboris non quasi beneficarium faciant autorem. Quare vobis omaibus ejus nominis studiosis, inter quos me quoque sane esse non nolim, commode ostendimus, atque opportune quid cujusque judicii sequeremini. Quod si quis, ut est ingenium quibusdam barbarum ac ferum, pertinacius negligat foveatque ignaviam suam: te saltem habeamus ab erroribus ejusmodi segregatum.

P. ANTESIGNANUS

ANTONIO, THEOPHILO ET JOANNI SARÆIS. S. D.

* * * * *

VERSUS autem hic jambici aut trochaici sunt omnes: atque utrique aut monometri, aut dimetri, aut trimetri, aut tetrametri: et rursus aut acatalectici, aut catalectici, aut brachycatalectici, aut hypercatalectici. Jambici ab jambo pede, et trochaici a trochæo nomen habent. Jambici igitur sunt in quorum sedem aliquam jambus, aut in ultimam pro jambo pyrrhichius ingreditur: trochaici, in quibus datur trochæo locus. Jambici sive trochaici monometri sunt qui una mensura, hoc est, pedibus duobus constant: dimetri qui mensuris duabus, et pedibus quatuor: trimetri qui mensuris tribus, ac pedibus sex, unde et senarii dicti sunt: tetrametri sive quadrati qui mensuris quatuor, octo vero pedibus, unde et octonarii a Latinis nominantur. Monometri, dimetri, trimetri et tetrametri in quibus nihil abundat, neque desideratur quicquam, acatalectici nuncupantur: catalectici qui syllaba una breviores, et brachycatalectici qui duabus: hypercatalectici vero in quibus aliquid redundat. E jambicis in usu sunt maximo apud Terentium trimetri sive senarii acatalectici, et tetrametri sive octonarii tum acatalectici tum catalectici: in rariori dimetri acatalectici et trimetri catalectici. E trochaicis usitatiores sunt tetrametri catalectici: minus usitati dimetri catalectici et trimetri item catalectici. Reliquorum generum exempla non nisi rarissima apud hunc autorem inveniuntur. Jambici trochæum non ferunt, neque pyrrhichium nisi loco ultimo: at trochaici neque jambum, neque pyrrhichium. Quatuor pedes brachysyllabum, spondeum, dactylum et anapæstum tam jambici quam trochaici quavis sede re-

cipiunt, præterquam ultimam si acatalectici, et penultimam si catalectici fuerint: quibus in locis jambici jambum, et trochaici trochæum proprie requirunt. tamen in catalecticorum regione penultima brachysyllabus et nonnunquam dactylus pro trochæo collocantur: atque pro jambo quivis pes, cui in cæteris jambicorum sedibus daretur locus, in ultima verò catalecticorum sede pro jambo in jambicis, et pro trochæo in trochaicis ponitur semipes, hoc est, prima pedis illius syllaba: nempe brevis pro jambo, et pro trochæo longa. sed cum cujusvis versus ultima sit anceps, pro priore jambi, longa: et contra, brevis pro prima trochæi collocatur. Pyrrhichius etiam in jambicis acatalecticis pro jambo ultimum locum occupat: at alibi nusquam visitur. Proceleusmaticus raro sese offert: ei tamen nullo refragante datur locus et in jambicis et in trochaicis. Creticos, amphibrachos, et bacchios quidam omnino respuunt: illos alii ægre quidem admittunt: sed eos prorsus rejiciendos nequaquam censent. Nos ubique fere quo pacto et horum et illorum opinio defendi posset indicavimus, uni versui duos dimensionis modos assignantes ad eum usque locum qui dissensionis esset terminus: sæpe etiam ad rem ipsam plenius explanandam brevissimis scholiis adhibitis. Ac primus quidem modus, quæ tres hos pedes recipit, planus, simplex, expeditus et evidens est. non enim novit insolitas et asperas illas diæreses, synæreses, et crebras literarum elisiones, quæ posteriore dimensionis ratione iis sunt perscrutandæ: qui nulla non diverticula, quosvis anfractus, et omnia suffugia quæerunt, quo monstra illa (ut ipsi loquuntur) exterorum pedum possint evitare. Præcipua effugia consistunt in diæresibus, synæresibus, et elisionibus. Diæresi unam syllabam in duas dividunt: nos hanc duobus in apice punctis appositis designavimus: ut, *cui, dei, dii, diis, iam*: cum e monosyllabis fiunt disyllaba: *cuique deinde, proinde*, cum e disyllabis trisyllaba judicantur. Synæresi duas syllabas in unam contrahunt, quam hac nota priori vocali superposita indicatam voluimus. Illa igitur et sequens vocalis, quæ in aliis poetis atque in hoc juxta primum dimensionis modum duas efficerent syllabas, in unam coeunt, cum alteram scansionis rationem,

quæ exteros illos pedes non recipit, intuebimur: ut in vocabulis sequentibus, *ab̄eo, ab̄eat, red̄eam, red̄eat, ad̄eo, d̄hu, dis, d̄it, d̄in', d̄iebas, alienus, allis, alto, aud̄to, aud̄lat*: circuitōne, *cōemisse, comm̄are, confit̄or, consili* (idem iudicium de reliquis genitivis singularibus, et nominativis pluralibus in *i*: ut, *negot̄i, gaudi, pret̄i, cetarti, lanti*. quidam malunt legere *consili, negoti, gaudi, preti*) *cūjus, cup̄to: d̄ambulatum, d̄ea, d̄eorum, d̄ēm, d̄ēm, d̄eos, D̄ēma, den̄to, dispend̄to, d̄u, d̄lutius, Dor̄to, d̄ārum, d̄ās, d̄ās: ēa, et in cæteris casibus, ējus, ējusmodi, ēum, ēundem, ēam, ēa, ēodem, ēam, ēorum, ēis, ēd adverbium, ēho, erip̄it, eflam: flant, flet, fortunat̄ior, f̄uit, f̄uerunt, f̄ūere, f̄uisse: granduscūla, grat̄ia, gaud̄ant: Heḡtoni, h̄ijus, h̄ijusmodi: ilign̄is, ill̄us, ind̄uit, injur̄ta, intr̄vire* (quasi duæ essent dictiones, *intro ire: intr̄vibas, quasi intro ibas*: sic in *ant̄hac, post̄ea quōad, quasi ante hac, post ea, quo ad. Me ipsum et te ipsum* pro duabus dictionibus sumit semper Terentius ideo *c* semper eliditur in *me et te*) *ist̄us: libert̄us: man̄eo, m̄eus, m̄ea, m̄em* per omnes casus (sic *t̄tus, t̄ta, t̄tūm, et s̄tus, s̄ta, s̄tūm*) *m̄hi*, (alii malunt legere *m̄l*, sic *nil, non nil* pro *nihil, nonnihil*) *misericordiā: necessario, nunt̄are, nupt̄ia, nupt̄is: om̄nia* (sunt qui in hoc nomine primam ancipitem esse velint. nam ab *ὀμῶς*, deductum volunt:) *patr̄um, perd̄unt, perd̄unt, Phant̄um, Phorm̄io, Phorm̄ionem, pr̄ior, pr̄ioreis, pr̄ius, psak̄ria, p̄er: r̄i: sc̄to sc̄tas sc̄tens, nesc̄tebam sc̄tebat serv̄tebas.* (quidam legunt *sc̄ibam, nesc̄ibam, serv̄ibas*) *solt̄us, somn̄ium, succensam, sumpt̄iosa: tim̄eo: v̄ta, vid̄ila, us̄tam.* Hæc fere sunt quæ contrahere coguntur *ii*, qui creticos, bacchios, et amphibrachos in Terentianis versus non admittunt. Crebris etiam utuntur elisionibus, quibus literam unam tollunt e dictionis initio, vel medio, vel fine: aut etiam e calce duas. Id apostrophî nota quæ literæ rejiciendæ admoveatur, placuit indicare: tamen cum literæ *æ* applicatur non abjiciendam sed objectam innuit: ut, *adeb̄n', aîn', vid̄n'*, pro *adeb̄ne, aîne, vid̄sne*: ubi et hoc obiter monendum, vocalem præcedentem, brevem hac interrogationis nota fieri, etiam si natura produceretur: quidam ancipitem esse arbitrantur. E principio tollitur *v*, ut in dictionibus sequentibus *v'erebamini, v'erò, v'erum, v'erus, v'ix, v'oluntate, v'oluptas, v'os, quas*

ut exteris illis pedibus locum nullum præbeant, ita efferunt, *crebamini, ero, erus, &c.* in *voluptus* tamen potest *u* ante *pt*, ut ante mutam cum liquida Græcorum more correptum censeri. E medio eliduntur *a, u* vocale et consonum, *l, s* et *t*: *a*, ut *pa'rare*, quasi *prare*: *u* vocale, ut *discipu'li, secu'lum, pericu'lum* per omnes casus (sunt qui malint legere *diçipli, seclum, periculum, pericli, periclo, &c.*) *postu'lo, postu'lare*, quasi dicas *postlo, postlare*: *v* consonum, ut *adjuv'erit, div'itias, enimv'ero, inv'eniet, inv'idia, subv'erite*, quasi legas *adjuv'erit, diitias* (vel ut alii malunt *dütias*) *enimero, ineniet, inidia, subenite*. *l* deperditur sæpe in pronomine *ill'e, ill'a, ill'ud* per omnes casus, *ill'ic, ill'uc*: tum *i* corripitur, *ile, ila, ihud, &c.* ut et nonnulli etiam legunt. in *paulu'lum* eliduntur *l* et *u*, ut legatur *paulum*: quod et alii alterius loco reponunt. *s* abjicitur in *hujus'modi* et *ejus'modi*, ut antepenultima corripitur. In *ist'e, ist'a, ist'ud* et reliquis casibus, *ist'u'c, ist'ic, ist'ac, ist'orsum*, quidam *s*, alii *t* malunt elidere, ut *i* breve censeatur. In fine dictionum sæpe absumuntur *d* et *s* ante quasvis literas: sed ante consonantes ipsæ solæ: ante vocales vero, non solum ipsæ, sed vocalis illas præcedens. atque hæc fere sunt in quibus absorbetur *d, ad'* (et in compositio *ad'sum* (*apu'd, id', quid'* (maxime ante pronomen *iste, ista, istud*) *quod', sed'*. *s* in terminationibus *as, es, os*, excludendum non offendi, nisi in *dies', narras' res', et taces'*. in *i* parce, idque dum breve est, veluti in nominativo, *anguis', mensis', pestis', is'* cum est pronomen: in genitivo, ut *adolescentis', venustatis'que*: in verbis, ut *agis', credis' dicis', obtundis'*. In *magis', et satis'* passim absorbetur *s*: sunt tamen qui in illis locis malint legere *mage*, et *sat*. In dictionibus in *us* breve desinentibus elisionem admittunt etiam ii qui creticiis bacchiis, et amphibrachis utuntur: ut in *opus', herus', stolidus', ipsus', dehortatus', ejus' hujus', quibus', sumus'*, aliisque innumeris. qui pedes illos rejiciunt, *us* productum etiam interimunt, ut in *rus'*. audent etiam elidere *h* in *ob'*: *l* in *simul'*: *m* ante consonantes in *quidem'* et *enim'*: atque *t* in *erit', excessit', facit', liceret', occidit', oportet', studet'*, et similibus. sic in *quot'* et *ut'*. Sed de diæresi, synæresi, et elisione hactenus. Illud et hoc loco monendum, apud hunc auctorem passim inveniri vocales fixas non elisas (quod hac nota

“ expressimus) ante alias vocales : idque in uno atque eodem versu : et contra, in versibus diversis vocalem finalem prioris a vocali sequentis absorberi : et rursus primam secundi versus ad finem prioris pertinere. idem iudicium de dictionibus in *m* desinentibus, cum sequitur vocabulum a vocali incipiens. Cæterum vocales illæ finales non elisæ, quæ natura aut diphthongo producerentur, hic fere corripiuntur : interdum tamen invariatae manent, et maxime ante *h*, quod hic sæpe ita plenam vim habet consonantis, ut præcedens brevis in *m* vel aliam consonam desinem positu longa conseatur. Horum omnium exempla huc congerere supervacaneum esse duximus, cum nusquam lectori non sint obvia futura, in quancunque hujus libri paginam oculos converterit. Illum itaque his principiis et præceptionibus instructum eo dimittam, modo et illud addiderim, nos uni versui geminam dimensionem apposuisse, non solum ubi incidit disceptatio ob alienos illos pedes, sed etiam in versibus ambiguis : cum scilicet idem versus simul et in jambici catalectici, et in trochaici catalectici numeros venire poterat. Sunt et alia ratione versus ambigui, præcipue tetrametri catalectici : in quorum sede septima ponitur brachysyllabus, in aliis vero regionibus nullus consistit jambus, neque etiam trochæus : ut actus 2. Andriæ, penultimo scenæ, 2. versu.

Nisi vides, nisi senis amicos oras, ambis. C. Bene mones.

Hic versus regione prima tertia et septima brachysyllabum habet : secunda dactylum : quarta, quinta, et sexta, spondeum : ultima syllabam longam, quæ versum illum catalecticum esse demonstrat. Sed ambigere quispiam merito possit, jambicusne, an trochaicus censeri debeat : cum ibi nullus sit jambus qui jambicum, neque trochæus, qui trochaicum possit indicare. Iudicium igitur aliunde petendum est : nempe a vicinis versibus, qui trochaici sunt omnes : quo circa et hic trochaicus est iudicandus. quanvis enim jambici et trochaici sæpe inveniuntur intermixti : hoc tamen est ita temperandum, ut quo plures ejusdem generis in unum digerere queamus, id omnino conemur. neque vero hujus rei gratia, vel etiam ob alias quascunque comi-

corum versum leges, eorum diligentiam imitandam existimo, qui etiam contra omnium probatorum et receptorum codicum testimonia nihil non in Terentio sibi licere invertere autumant, modo versum ad unguem suis numeris constare demonstrant: in quorum tamen observatione ipse Terentius de industria negligens fuisse perspicitur. Nos Terentio numeros, non Terentium numeris astringendum arbitramur. quapropter nihil unquam ob metri rationem immutavimus in contextu: nisi duo, aut plura eaque fide digna in idem consentirent exemplaria: lectionis tamen varietatem ubique fere ad marginem apposuimus: una cum literis et notis, quæ diversam indicent dimensionem ab ea: quam receptiori et in contextu positæ lectioni assignavimus. (Valete Saræi. eximia spe adolescentuli. Lugd. Idib. Aug. 1556.)

* * * * *

JOACHIMI CAMERARII

DE

COMICIS VERSIBUS

DIATRIBA.

DE Plauto fabularum istarum autore pauca dicam, in primis ut constet quo tempore vixerit. Hunc incidere in ætatem Catonis : quo et ipso censore mortuum esse, scripsit Cicero, ante se Cos. CLX. annis, hoc est, ab V. C. circiter D. P. Claudio, L. Portio Coss. Cujus ætatis, in quam Nævius quoque includitur, participes fuere ultra citraque Ennius, Cæcilius, Pacuvius, Terentius. Pacuvium quidem ac Cæcilium male locutos, Cicero ait. Ennium et Nævium probat. Sed nostro studio relictus est Plautus et Terentius tantum. De his igitur petenda forma Latine locutionis, et sternendum quasi solum, super quo oratio bona et diserta, verbis et sententiis apte constructa collocatur. Non enim compositio, neque veluti ædificatio qualis esse debeat illius, hinc cognosci et dici potest. Etiam munditiæ et nitore, et, ut ita dicam, innocentie ac integritati sermonis antiquitas officit, cum quia omnium rerum est sua elaboratio et perpolitio, quæ perfectio existimanda : tum quod studium elegantie ut in vita, sic sermone quoque illa non usurpavit. Quapropter posteriores in sermone priorum nonnulla mutarunt emendantæ, formam certe componendo, et quasi coagmentando atque reconcinnaando reddiderunt et pulchriorem et meliorem. Hæc jam illa est certa et constans, atque omnium eruditionis atque bonarum artium cupidorum imitationi sola proposita, Ciceronis, et eorum qui ætate

illa vixerunt: sed Ciceronis, ut principis et autoris Latinæ linguæ, de quo alibi disseruimus copiosius, cum contra reprehensores hujus studii disputaremus. Hæc autem qui perspexerit, in Plautinis et Terentianis scriptis ita versabitur, ut quasi materiam orationis bonæ, et si fas nobis est dicere, eloquentiæ Latinæ ab illis sumat, neque in delectu vel verborum vel figurarum sermone allucinabitur. Sed de hoc jamdudum satis. De comico autem carmine etsi alii scripsere, quæ et magnifacio et probo, tamen nostro quoque studio existimo adhuc loci aliquid relictum esse. Cum res illa quidem ejusmodi sit, ut penitus comprehendi, et omnium etiam diligentia quasi enucleari his temporibus nequaquam posse videatur. Quo autem est difficilior labor, eo assiduitatis plusculum in vestigando adhiberi convenit. Nihil autem tam est abstrusum, de quo non aliquid, si sæpius et studiose exquiratur, erui posse sperandum sit: τὸ γὰρ ζητούμενον, inquit Sophocles, ἀλωτὸν, ἐκφεύγει δὲ τὰ μελωδούμενον. Minus autem certe turpe est, in eo à quo quamplurimos magnitudo et obscuritas deteruerit, quantumvis modicos, quam illorum vestigiis insistentem nullos progressus fecisse. Si tamen est adeo digna res, ubi quis nervos intendat suos, ut ait Terentius. Quod quidem ita esse nobis persuasum est, et senserunt omnes qui aliquam famam eruditionis litterarum et doctrinæ consecuti fuerunt. Cum quidem non solum bestię demulceantur numeroso sono, sed solitudines etiam atque silvæ quasi afficiantur, ita respondeant carminibus. Qui musarum reliquias in cura bonarum artium non amplectetur, vel etiam contemnet, eum nos quidem nimis aut fastidiosum aut barbarum quoque esse judicabimus. Etsi fatemur in hac parte supervacaneum, et in quodam inconcesso amore musarum insanum studium impendi non oportere, ne sequentes, volucres illas, hoc remigio destituti, ut de Pyrenæo fabulæ tradunt, in exitium nos præcipitemus.

Sed ad rem accedamus: pauca quidem quasi præfati de horum scriptorum genere. Comicus poeta fuit Plautus. Comœdia autem est poema δραματικόν, hoc est, expositio numerosa, id est, carmine comprehensa, et in actionem implicita, seu collata in personas, argumenti ficti, de rebus, casibus, negotiis sumtis e

vita communi, et quasi cotidianis eventis. Hoc carminis genus de tragœdia fluxit, ut Horatius docuit, qui Thespin dicit invenisse ignotum genus tragicæ musæ: atque addit:

Successit vetus his comœdia non sine multa

Laude.

Initia autem fuisse admodum parva et rudia, cum hilares, post labores exactos, diebus festis concinerent aliquid, et alii, et idem Horatius in *epistola ad Augustum* perhibet, ubi dicit, ab innoxiiis jocis libertatem hanc ad intolerabilem licentiam provectam fuisse. Qui primus autem comœdiam scripserit, non constat. In libro qui Aristoteli inscribitur *de poetica*, inter alia et hæc leguntur: Siculos sibi vendicare inventum comœdiæ, fuisse enim Epicharmum ante Chonnidem et Magnetem: et uti nominis quoque testimonio. Esse enim certe comœdiam non ἀπὸ τοῦ κώμου, sed ἀπὸ τῶν κωμῶν, id est, non de hilaritate et exultatione, sed de pagis appellatam. Sed ab Atheniensibus pagos non κώμας, verum ἐίμους vocari. Similiter et quosdam Peloponesios ait suum facere inventum tragœdiam, quod fabulæ δράματα dicantur, cum tamen Atheniensibus in usu non sit verbum ἐρᾶν, sed πράττειν. Ibidem et hoc scriptum est. Ab eo demum tempore comœdiæ auctores celebrari, quo formam illa et speciem quandam nacta fuerit, cum principio obscura esset, et auctores ipsius laterent. Sed comœdia quæ priscis temporibus in usu fuit, qua nominatim hi aut improbos aut inimicos suos perstringebant, principium etiam virorum vitam et mores reprehendentes, hæc igitur antiqua dicta est. De cujus licentia κωμῶδισσαί vulgo dixere eos, qui probris lacesserentur. Hujus autor vetustissimus nominatur Sannyrio. Sed excellentes fuere, temporibus belli Peloponesii,

Eupolis atque Cratinus, Aristophanesque poeta.

Hæc postea fuit mutata, cum dolerent, ut inquit Horatius, *cruento dente lacessiti*. Tum nomen obtinuit Mediæ, quæ dissimulato nomine vitia tantum exagitaret:

Quinetiam lex,

*Panaque lata malo, quæ nollet carmine quenquam
Describi.*

Atque ferunt Eupolin in mari submersum, ab iis quos maledictis læsisset. Tum igitur tragoediarum fere argumenta detulerunt in scenam, retexta ad ridiculum modum: deque hoc genere chorus paulatim defluxit. In quo præ cæteris clarus fuit Plato comicus. Hanc secuta est nova comœdia, in qua primas tenuit Menander, potente rerum Alexandro magno: atque hæc chorum omnino non habet, sed ornatu vario et multiplici personarum insignis est. Atque hæc indicanda breviter et strictim putavi, de initiis ac progressionibus comœdiæ apud Græcos. Apud Latinos autem, scenicos ludos institutos fuisse C. vel ut alibi, T. Sulpitio Bætico (vel ut alibi, Petico, alibi Potico) C. Licinio Stolone Coss. notavit Valerius: et paulatim ludicram artem ad satyrarum modos perrexisse, a quibus primus omnium poeta Livius ad fabularum argumenta spectantium oculos et animos transtulerit. Cicero autem scripsit, Livium primum omnium fabulam dedisse, annis fere CCCCX. post Romam conditam: fuere autem celebrati primum ludi Romani patrum et equitum, qui et magni, ludicrum autem equi et pugiles, ut Livius memorat, lib. I. qui et ludorum plebeiorum mentionem fecit lib. XXVIII. Idem Livius quo tempore et qua de causa instituti et ludi scenici dicti sint, copiose eadem quæ Valerius, retulit lib. VII. Quod tempus est urbis circiter CCCIX. Idem tamen lib. XXXVI. scripsit, ob dedicationem sedis matris magnæ primos ludos scenicos factos, Valerium Antiatem esse autorem, Megalesia appellatos, quod tempus distat a priore annis pluribus CLXV. Cicero Livium fabulam docuisse, ut retulimus, scripsit in *Brufo*, et prima *Tusc.* Claudio et Tuditano Coss. anno U. C. CCCCX. Hoc Gellius retulit in annum DX. ideoque fuere qui apud Ciceronem numeros mutandos censerent. Quod nobis fieri oportere non videtur, cum ipse Cicero indicet, alios hæc aliter exposuisse et res sint inexplicabiliter confusæ. Sed postquam componere fabulas argumentosas poetæ Latini cœperunt, sequentes et vertentes Græcorum scripta, in hoc genere magna licentia usi fuerunt. Cum autem essent Latinorum propria quædam poemata, ut Atellanorum, videntur libertatem illam in Græcis et Latinis argumentis poetæ Latini, non tam fuga laboris et cupiditate edendi sua, ut Hora-

tius putat, quam necessitate quadam custodiisse, ne aures civium peregrinitate offenderentur. Ita factum puto, ut neque intra trimetros constiterint, neque Græcorum exquisitionem et quasi normam, ad quam numeros illi exegerant, hi servarint. Sed nunc deinceps de ratione horum, et carminum comicorum structura, quæ nostra diligentia observavit, quæque postulare videtur lecti fabularum Latinarum, breviter quidem disseremus: ita tamen, ut fortasse nondum ab aliis demonstrata, indicemus. Metra præcipua sunt novem, jambicum, trochaicum, dactylicum, anapæsticum, choriambicum, antispasticum, ionicum a majore, ionicum a minore, pæonicum. E quorum numero nunc eximemus jambicum et trochaicum, deque iis quæ videbuntur, dicemus. Jambicum metrum a principe pede nomen habet: qui a conviciis appellatus fuit, ut placet Aristoteli: cumque sit maxime conveniens sermonibus (nam fortuito etiam loquentes, jambos crebros præferimus)

Hunc socci cepere pedem, grandesque cothurni,

Alternis aptum sermonibus, et populares

Vincentem strepitus, et aptum rebus agendis.

ut ait Horatius. Hoc carmen cum purum est et integrum, omnibus in locis jambos habet: ut apud Catullum,

Phaselus ille quem videtis hospites

Ait fuisse natium celerrimus.

Et Horatium,

Beatus ille qui procul negotiis.

Quo autem gravius paulo in tarditate procederet jambus,

Spondeos stabiles in jura paterna recepit

Commodus et patiens, non ut de sede secundâ

Cederet aut quarta socialiter.---

Sed neque tragici hoc, in primis Latini, servarunt, et comici omnibus in locis collocarunt pedes sine discrimine, quinque: dactylum, anapæstum, tribrachyn, spondeum, jambum:

Syllaba longa brevi subjecta vocatur jambus.

Deos, cliens, feros, quæ si ambæ breves sint, Pyrrichius is pes vocatur: lege, here, grave.

Spondeus habet duas longas : *exlex, concors, amens.*

Tibrachys tribus brevibus constat : *domine, canere, misera.*

Anapæstus, duabus primis brevibus, postrema longa : *silices, rabies, patiens.*

Dactylus, prima longa, sequentibus duabus brevibus : *litera scribere, musica.*

In Latinis comicis rari jambi sunt, etiam in trimetris, qui sunt senarii. In integro tamen jambico, vult esse ultimus pes hic, aut propter ultimæ indifferentiam Pyrrichius, quasi definiens numeros ac versum. Sicut in dactylico, quintus dactylus. Horum loco cum spondeus ponitur, ii versus tum *σπονδαίζοντες* et *σπονδαῖκοι* dicuntur, ut

Armatumque auro circumspicit Oriona.

Apollinarem conteni meum scazon.

Claudicare enim hi versus putantur, et *σκάζοντες* nominantur, et *χωλιαμβοί*. Comici autem, ut dixi, numerus ideo minus distinguerunt, ut similitudo sermonis communis custodiretur. Itaque Cicero in *Oratore* sic ait : *at comicorum senarii propter similitudinem sermonis, sic sæpe sunt abjecti, ut nonnunquam vix in his numerus et versus intelligi possit.* Hæc confusio cum est maxima, tum carmina vocantur *ἀπεμφαίοντρα*, id est, *immanifesta*, et *ἀνάρμοστα*,

Exclusit, revocat, redeam? non si me obsecret.

Qui versus, si producas penultimam, erit dactylicus *σπονδαίζων*.

Tres unam pereunt adolescentes mulierem :

Totus dactylicus, præter ultimum jambum. Hoc genus et ad octonarios producit a comicis, qui sunt *τετράμετροι* : a Latinis etiam quadrati vocantur. Habet apud eosdem et *κατάληξιν*, ita ut ad senarium additus amphibrachys, id est, syllaba brevis longa brevis : aut bacchius, id est, syllaba brevis longa, (ultima enim syllaba omnis versus est indifferens) hoc numeros perficiat :

Nam si remittant quippiam Philumenam.

hic est *τρίμετρος*. Addantur illæ tres syllabæ, *dolores*, et erit jam *τετράμετρος καταληκτικός*. Nam in hoc genere alii pedes, quam

supra memorati, non nominantur. Sed neque servarunt hoc, ut ante κατάληξιν semper esset jambus : neque non pro syllaba longa catalectica sæpe duas breves posuerunt :

Ædipol lenones, meo animo, novisti Lusce lepide.

Ante κατάληξιν τρίβραχος est :

Tacuisse mavellem, haud male meditate male dicaces.

Ante κατάληξιν est spondeus :

Bene ego istam eduxi meæ domi, et pudice.—

—Si hujus miseret.

Ante κατάληξιν est dactylus :

Nunquam me orares quin darem : nunc illum te orare melius est.

Lius est, in unam syllabam concrescunt. Hi versus appellantur hipponactei, ab autore, et Latine septenarii : tum enim, Priscianus ait, Varronem scripsisse, fieri septenarium, cum ad senarium jambicum trisyllabus pes addatur, hoc modo :

Quid immerentibus nocēs ? quid invidēs amicis ?

Talia sunt Aristophanea in *Pluto*, quorum primum hoc :

Ἦ πολλὰ δὴ τῷ δεσπότῃ ταυτὸν δύμον φαγόντες.

Trochaicum carmen est jambicum commutatum. trocheus a volubilitate et ratione nomen habet, contrarius pes jambo, constans longa et brevi, *scribe, musa, verba*. Hoc jambum non admittit, quemadmodum neque in jambicum trocheus ingreditur. Etsi reperitur etiam in Græcis τροχαϊκὸν τετράμετρον καταληκτικὸν, in cujus quarto loco ponitur jambus, ut in *Nebulis* :

Ἦ θεώμενοι κατερῶ πρὸς γ' ὑμᾶς ἐλευθέρως. Idque εὐπολίδειον ἀσίσταρον vocarunt.

Sed multo majore licentia Latinæ usi fuerunt, et passim, ut videtur, inseruerunt jambos. Docent autem ita fieri hoc carmen, si ad senarium jambicum addamus creticon, qui ἀμφίμακρος, id est, syllaba longa brevis longa : ut *aurifex*, hoc modo,

————— *Dii boni,*

Boni quid porto, sed ubi inveniam Pamphilum ?

Et,

*Latus est,**Nescio quid: nihil est: nondum hæc rescivit malq.*

Ita hos numeros composuisse Archilochum perhibent, atque ab eo μέτρον ἀρχιλόχειον dictum. Sed hoc non sarvarunt comici, præsertim Latini, ut secundam syllabam brevem semper facerent, quod præceptum de cretico subjicit, cum in hoc versu ubique reperitur, dactylus, anapæstus, spondeus, trocheus, τριβραχς :

*Apæge, non placet me hoc noctis esse: canavi modo.**Quid si ego illum tractim tangam ut dormiat? seroaveris.**Exossatum os esse oportet, quem probe percusseris.**Facinus, nequiter ferire malam male discit manus.**Illic homo me interpolabit, meumque os finget denuo.*

In fine esse ante κατάληξιν debet trocheus, ut carminis ratio appareat, sed reperitur et τριβραχς: ut,

Quid id exquiris tu, qui pugnis os exossas hominibus.

Et Aristophanès:

Ὁ σοφώτατοι θεαταί, δεῦρο τὸν νοῦν προσέχετε.

Sæpe autem multumque usi fuere hoc carmine archilochio comici, et illo plurimas sermocinationes composuerunt. De aliis generibus quid dicam, aut quomodo in Latinis comædiis indicem, non habeo. Etsi Sisenna, referente Rufino, anapæsticum metrum in *Aululariæ* quadam scena esse dixit, sed concisum ita, ut non intelligatur. In his igitur nos frustra torquere, præsertim tam fœde corruptis exemplis, et in metricæ nequaquam exacta cognitione, nihil necesse, vel potius curiositatis hoc fuerit, otio non admodum liberaliter abutentis. Confusa quidem, id est, συγκεχυμένα μέτρα plurima sese offerunt passim tam in Plauto, quam Terentio: in quibus jambus et trocheus, et alii pedes ingredientes hæc metra, collocantur promiscue. Quod autem ad κατάληξεις et βραχκατάληξεις et ὑπερκατάληξεις attinet, de eo magis suspicari possumus, quam certi aliquid demonstrare. Qui tamen cogitatione non illiberali his de rebus sese occupare voluerint, ii primum ad exemplum aliquod rationem numerorum in versibus conferent, et ita informabunt animo qualemcunque notionem horum.

Ponatur igitur hoc. Numeros esse aptos quosdam et determinatos, et consentaneos sonos vocis humanæ. Hi cum in voce natura insint, in oratione quoque inesse oportet. Sed cum abest cura compositionis, et ars quædam veluti structuræ, facile illi et dissipantur et delitescunt. Atque hoc est quod Aristoteles poemata, suapte sponte extitisse, et fortuito prodiisse ait, ipse *ἀτροσχειδιάσματα* vocat. Hæc concinnitas quædam in omnibus linguis reperitur, ad quam aurium observatione adhibita, versus extitit, elaboratus studio et arte ingeniosorum et doctorum hominum, et processu temporum ita suo quisque in genere perfectus, ut nihil fieri elegantius neque pulcrius, aut magis sonorum posset. Potestque de nostris vernaculis cantilenis etiam aliquo modo hoc cognosci, ut quamvis forte hoc ineptum videatur, sed in docere fideliter cupiente nihil ineptum, si conferamus hæc nostratia ad illa erudita; nonne in his similiter desinentibus, quæ nostrum vulgus rhythmos appellat, aliquid jambicis senariis simile agnoscitur? et in modis chorearum, quasi anapæsticum est et pæonicum melos. Sed et in soluta oratione diligentia nunc multorum, accurate verba componens, *ρίθμους*: qui sunt numeri, efficit. Certo autem et plane ostendere omnia, id esse ejusmodi puto ut fieri nequeat, quemadmodum et in aliis quæ usu perdita fuerunt, instauratio et restitutio absoluta desperanda est. Citius enim mihi aliquis illud Hesiodæum plastrum lignorum centum construxerit, quam scenam hoc tempore explicuerit, omnibus partibus et numeris suis, ut dicitur, absolutam. Hoc tamen dubium non est, in linguæ cujusque usu communi, harum rerum rationem consistere, quo labefactato aut amisso, illa quoque vacillet atque confundatur, vel potius non magis appareat, necesse est. Est autem in omni genere carminum varietas numerorum depositio- nis, ut vocant: ea est versus conclusio, talis quædam. Versus dicitur *ἀκατάληκτος*, qui est plenus et integer, et pedes suos habet totos: ut,

Poeta cum primum animum ad scribendum appulit.

Versus est jambicus trimeter, qui et senarius *ἀκατάληκτος*. Sic est *ἀκατάληκτος*. Theocriteus hic primus in fistula,

Οὐδενὸς ἐννάγεια, μακροπολέμοιο δὲ μαθήρ.

Et postea σκάζων,

Μαίης ἀντιπάρου θοὸν τέκες ἰθνητήρα.

Et mox καταληκτικὸς εἰς συλλαβήν,

Οὐχὶ κεράσταν ὄνποτε θρέψατο ταυροπάτωρ.

Et πεντάμετρος deinde, vel καταληκτικὸς εἰς συλλαβάς :

Οὐνομ' ἔλον δίζων δε τᾶς μέροκος πόθον.

Atque ita usque ad δίμετρα καταληκτικὰ εἰς συλλαβήν, κολλίσιπα et ηηλεύστῳ. Nam in hoc genere μονόμετρος ἀκατάληκτος fietet unus pes. Metimur enim omnia genera carminum pedibus duplicatis, præter dactylicum. Idque et Rufinus testimonio Herodoti comprobavit, veteres factitasse : nam dactylica oracula reddita fuisse ait τόνῳ ἑξαμέτρῳ. Gygis autem facinoris meminisse Archilochum in jambico versu τριμέτρῳ, qui hujusmodi quidam ibi ascribitur,

Οὐ μοι γε Γύγω τοῦ πολυχρύσου μέλει.

Est ergo et elegiacus dactylicus, quem, ut scimus, tribus dactylicis pedibus, additi anapæsti duo, absolvunt,

Ὅττι δὲ μοῖρα παθεῖν οὐ τι δέδοικα παθεῖν.

Lis est cum forma magna pudicitie.

Ita penthemimeris utraque conjuncta, et ipsa facit spondeum, ut sic pedes quinque dactylici construantur. Est autem penthemimeris τὸ μὴ πενθημιμερής, id est, quinary, cum syllaba in verbo superest post pedes duos :

Arma virumque cano.

Hepthimimeris, τὸ μὴ ἑφθημιμερής, cum fit hoc post tres pedes,

Mnesthea Sergestumque vocat.

Sed in aliis versuum generibus metra duplicatis pedibus procedunt, ut in jambico est hoc μονόμετρον ἀκατάληκτον, id est, habet duos pedes integros,

Pessima mane.

Optume, odio es.

Δίμετρον hoc :

Verebar quorsum evaderet.

Τρίμετρον :

Obsequium amicos, veritas odium parit.

Τετράμετρον hoc :

Quid faciam nunc ? si tres viri me in carcerem compegerint.

Atque hactenus producti jambici versus exempla adduxisse satis fuerit, etsi grammatici : πενταμέτρον quoque formam adjiciunt. Illum autem tetrametrum reperisse Boiscum quendam Cyzicenum, ἐπιγραμμα indicat, tetrametri ἀκαταλήκτον, et καταληκτικὸς, quod legitur in commentario Rufini de metris Terent.

*Βδίσκος ὡ πὸ Κυζικοῦ, παντὸς γραφεὺς ποιήματος,
Τὸν ὀκτάπουν ἐβρῶν στίχον Φοίβῳ τίθησι δῶρον.
Boiscus ille Cyzicenus scriptor omnis carminis
Versus pedum octo reperit, Phæboque dedicavit.*

Verum ad καταλήξεις revertamur. Est igitur καταληκτικὸς, cum deest quo minus versus compleatur, syllaba una :

Data, mox ego huc revertar :

Jambicus δίμετρος καταληκτικὸς. Sit enim revertero, nam et hac forma usi verbo fuerunt, erit jam ἀκατάληκτος.

Si mihi perget quæ vult dicere, ea quæ non vult audiet.

Trochaicus Archilochius, id est, τετράμετρος seu quadratus καταληκτικὸς. Sit enim, audientur, erit trochaicus τετράμετρος omnibus numeris absolutus.

Hypercatalecticus versus est, in quo syllaba una abundat : hujus exemplum de dactylicis adducunt,

*Alloquitur Venus. O qui res hominumque deorumque.
Jactemur doceas, ignari hominumque locorumque.*

Verum diligentiores in dactylico genere ὑπερκατάληξιν et βραχυκατάληξιν, nominari oportere negant, sed κατάληξις εἰς συν-

λαβὴν, aut εἰς δύο. Ex Plauto Priscianus, *δίμετρον jambicum ἱπερκαταληκτικὸν* esse hunc voluit,

Hospitio publicitus accipiar.

De quo nos dubitare, neque hanc distinctionem servasse, ante indicavimus.

Βραχυκαταληκτικὸς dicitur, cum toto pede deficitur versus integritas. Ut si *μονόμετρος* sit, *εἴηυ mihi, βραχυκατάληξις* erit, *εἴηυ*. Priscianus *δίμετρον* hunc retulit, *ita peregre adveniens*: de quo supra. Et jam fassi sumus, hæc neque observari, neque exquiri potuisse a nobis, et haud scio an a nullo possint omnium qui nunc vivunt, in tam tenui scientia musices antiquæ, et hac depravatione exemplorum.

Sciendum autem, comicos Latinos, prologos et primas fere scenas, pertexuisse senariis jambicis, qui sunt *τρίμετροι ἀκατάληκτοι*. Plautus tamen et in *Amphitruone* et alibi, in primis statim scenis numeros mutavit. A trimetris autem ad longiores pervenerunt, ut *τετραμέτρος*,

Mirabor hoc si sic abiret, et heri semper lenitus.

Ne forte imprudens faciam quod nolit, sciens cavebo.

Quid? credebas dormienti hæc tibi confecturos deos?

Nec non concidisse reperiuntur versus, ut subjicerent longis breviores. Nec non confudisse numeros, ut miscerentur trochei et jambi: de quibus jam satis dictum. Hoc autem silentio prætereundum non est, in jambico et trochaico creticum non esse: quamvis de Archilochii trochaici structura ille præcipiens, Rufinus ut ferunt, hoc scripserit:

Creticon Archilochus supra caput jambi.

Nam cretici ratio, qui est, ut diximus, *ἀμφιμακρος*, temporum quinque, ab hoc genere est alienior. Itaque quidam inculcantes jambicos et trochaicos versus hunc pedem, audiendi, mea quidem sententia, non sunt. Et si, ut verum fatear, hoc dixisse illi videntur, in his versibus reperiuntur verba in quibus creticus insit: ut, *edeopol*, et similia, de quibus postea. Non quod in versu jam

sit creticus, sed quod in illis esset verbis, si totis syllabis plane proferrentur. Hæc sententia est, ut puto, Scaligeri, viri eruditi, qui *de versibus comicis* edidit brevem libellum; itaque in eo requisivimus nonnulla, quæ minus explicarentur nobis, et viderentur secundum Platonem, τοῦ πατρὸς δεῖσθαι βοητοῦ, αὐτὰ οὐτ' ἀμύνασθαι, ὅπτε βοηθῆσαι δύνατὰ αὐτοῖς. Ad numeros versuum comicorum expediendos assumenda sunt ea quæ Græci πρῶτη nominant λέξεως, quibus et dilatantur et contrahuntur dictiones. Idque nimirum tum loquentes communiter fecerunt, ut pluribus aut paucioribus syllabis verba enunciarent, quam nos descriptura, aut secundum rationem versuum nobis notam. De qua re nunc etiam breviter quædam memorabimus.

Dilatantur verba dissolutione, seu divisione syllabarum, quæ est διαίρεσις. Ut iam, δισσυλλάβως. Quod et Scaurum Rufinus ait indicasse, qui diceret in *Pseudolo*. Nunc iam, esse tres syllabas, et Plautum divisisse jam in duas. Tale est indicatum in eadem fabula, malai, τρισύλλαβον. Sic et quis, qui, quæ, et casus horum diviserunt:

Qui per virtutem peritat, non interit.

Legendum, qui, δισσυλλάβως: si est vera scriptura, de quo quaeretur illo in loco. Sed exempla in Plauto jam multa indicavimus. Apud Horatium lib. II. *Carm.*

Ramis quo obliquo laborant.

Est enim versus jambicus dimeter ἱπερκατάληκτικός. Huc pertinet *calim*, pro *clam*, ut Festus ait. Et in diversis verbis hiatus vocalium. Quod tamen non fecisse Latinos, nisi poetas quosdam, Cicer. in *Oratore* scripsit, qui ut versum facerent, sæpe hieverint. Ennius semel, Scipio invicte: et se:

Hoc motu radiantis etesie in vdda ponti.

Sed sunt et apud Maronem hujus divisionis exempla:

Et longum formose vale, vale, loquit, Iola.

Insulæ Ionio in magno.

Ter sunt conati imponere Pelio Ossam.

Glaucō et Panopeæ et Ino Melicertæ.

lxxii* JOACHIMUS CAMERARIUS

Apud Horatium, lib. I. *Carm.*

Ossibus et capiti inhumato.

Apud Lucretium, lib. V.

Passim per cæli volvunt se inania templa.

Et lib. II.

Vivam progeniem qui in oras luminis edant.

Ubi tamen et *διαρρησις* esse potest dictionis *qui* : ut et in hoc versu.

At contra quæ amara atque aspera cunque videntur.

Et apud Horatium rursum lib. III. *Carm.*

Jam virum expertæ malis ominatis parcite verbis.

Et *Sermon.* lib. I. Satyra IX.

Si me amas inquit, paulum hic ades.

Item cum retinetur litera *m*, ἀνέκθλιπτος, tum collisio usitata fieri non potest, ut :

Insignita fere tum milia militum octo.

Ut Horatius :

Nil opus est te circumagi.

Lucret. lib. III.

Namque papaverum aura potest suspensa, levisque.

Et libro I.

Corporum in plumbo est.

Et rursus :

Plus in se corporum esse,

Et mox :

Corporum augebit numerum.

Et paulo post :

Corporum atque loci.

Et rursum lib. III.

Sed dum abest quod avemus.

Et libro II.

Cæteraque cum ita sunt.

Et hoc :

Nam quod furvidum est.

Atque etiam vocalium concursus et contractionem interposita litera d, prohibuerunt. Sicut in *redeo, redhibeo, redarguo, redoleo, reduncus*, et in diversis dictionibus, *mederga, tedhoc noctis*. Ita longæ illæ manent, si natura longæ sunt. De his exempla quædam Plautina promiscue ponam, pauca illa quidem, sed de quibus similes loci facile explicari posse videantur :

Jam hi ambo et serous et hera frustra sunt duo.

Jam hi am, est jambus, vel soluta dictione *jam*, vel retenta litera m.

Quot pondo tedesse censes nudum, non edepol scio.

Ille opere foris faciundo lassus noctu advenit.

Quantquam invita te carebo, animus ego inducam tamen.

Te heri me vidisse, qui hac noctu in portum advecti sumus.

Blepharonem ut re divina facta mecum prandeat.

Nimis bella es atque amabilis, et si hoc esset meum hodie.

Qui versus omnes διαίρεσι explicari poterunt. Contractio syllabarum crebrior est. Et apparet, fuisse linguam Latinam magis aptam ad voces cogendas, quam distrahendas. Hoc illud etiam indicat, quod retulit Cicero lib. II. de *Divinatione* : cum M. Crassus exercitum Brundisii imponeret, quidam in portu caricas *Cauno* advectas vendens, *Cauneas*, clamitabat. Dicamus, inquit Cicero, si placet, monitum ab eo Crassum, caveret ne iret. Sonuisse enim apparet illud, *caunças*, contractum hoc, *cave ne eas*. Hæc indicantur

lxxiv* JOACHIMUS CAMERARIUS.

nominiſus *ſυναλοιφῆς* et *ἐπιſυναλοιφῆς*. *Synalephe*, quæ et *ſυναλρεαις* proprie vocatur, cum duæ ſyllabæ in unam veluti confluunt. Ut *Phæton* *διſſύλλαβον*, pro trisyllabo *Phaeton*.

Cum te dejectum crudeli fulmine Phæthon.

Nam a et e lingua Latina diphthongum faciunt, *Deinde, proinde, διſſυλλάβως* Lucret. Tandem coierunt *τριſυλλάβως*. *Nihil, nil: mihi, mi: mehe, me: si vis, κα' ἐκθλιψιν*, u, pro consonante, *sis, ille et terris, illet. Sceptroque innisus eburneo. Eburno: pendent lychni laquearibus aureis: διſſυλλάβως*:

Libra dici noctisque pares ubi fecerit horas.

Dici, vel, die, duabus ſyllabis. Tale et rei, ſυνηρημένως.

Sic *dii, di* sunt: et *iit, it: perimus, perimus: ἐπιſυναλοιφῆ* autem longius patet, cum, qualescunque vocales contrahuntur, deque duabus ſyllabis una fit: quod sæpe nobis mirifice factum videtur in lingua Græca et Latina, cum in sua fieri nemo miretur, quia minus considerat. Secundum autem diversarum linguarum naturam diversitas in his est. Sed exempla *ἐπιſυναλοιφῆς*, ad quam quidem et *ἐκθλιψις* et *ſυνηρησις* referenda, hæc sunt, fuit, una ſyllaba. Lucret. lib, V.

Et ambiens multa perussit.

Et:

Et equorum duellica proles.

Ubi et *ſύλληψις* esse potest *duel*. Et:

Et sonitu sterilia,

Item:

Nunc scio quid sit amor.

Sco, κα' ἐπιſυναλοιφῆν legendum, ut Diomedii placet. *Sodes, si audeſ. Sultis, si vultis, κα' ἐκθλιψιν. Suam, eam: suum, eum: suis, sis: eum, im: eapse, ea ipsa: sapsa, se ipsa:*

Postquam lumina sis oculis bonus Ancus reliquit.

Virgines nam sibi quisque domi Romanus habet sas.

Quo res sapsa loco sese ostentatque jubetque.

Tua, tus : tua, ts : tua, te : aut συλλήψαι μονοσυλλάβως, sicut *αμαρία*. Est et crebra έκθλιψις, et postea contractio : ut *αμα* verunt, *decreverat*, *commoverit* : *αμαρυνat*, *decreerat*, *commorid*. Et apud Lucretium :

Irritat virtutem animi.

Pro irritavit. *Sultis*, pro si vultis :

Pandite sultis genas et cordis relinquite somnum.

Omnino autem quo minus corriperetur pronuntiatio, non obstitit veteribus, u pro consonante : ut *sine invidia laudem invenias*. Est enim *sis inid*. τριβραχυς. *Audivi, audii*. Eliditur et litera m, *multum ille et terris*. Hanc collisionem vocant. Etiam litera b, non obstitit interdum contractioni syllabarum : ut, *abi*, μονοσυλλάβως prolatum : *συγκρη* est conciaio, cum syllaba diminuitur verbum. *Nis*, pro nobis : *scilicet*, pro scias licet : *capis*, pro cape si vis. *Emem*, pro eundem. *Cette manus*, pro cedit. *Acte non alio rege puertia*, pro pueritia :

Evasti ? credo metues, doctusque cavebis,

Vixet, cui vitam deus et sua dextra dedisset.

Motus quoque surpere debet.

Quæ me surpuerat mihi.

Extritio autem proprie unius tantum literæ est, ut illa έκθλιψις literæ m, et literæ u, pro consonante : et *calidior, lamna*, pro *calidior*, *lamina* : *isthic*, priore brevi : ab *oles*, pro ab illis : antiqui enim literam non geminabant, ut inquit Festus : qui et *fenestram* dixere, quam posteriores τρισυλλάβως fenestram. *Senx*, vel *æx*, pro *senex*. *Edepol, edpol*. *Virgines, virgnes*. *Semine oriundi*. Sed magis univrsum apud Lucretium, *semne* et univrsum. Sic et in *evenat*, extrita i libera videtur, ut apud Enniam, referente Nonio :

Senex sicin, utinam mortem oppetam priusquam evenat.

Quod in paupertia mea senex graviter gemam.

Quin etiam initiales syllabas quasi absorbentes minus expresserunt. Sed ad extritionem revertamur. Delituit igitur in Latina lingua sæpe ac multum in pronunciatione, littera s.

Sammis Spurcus homo vita illa dignus locoque.

Formido quid ago, da Venus consilium.

Pandite sultis genas

Puncto temporis reddant.

Huc referenda illa quæ a Cicerone memorantur, *multimodis, vasargenteis, palpet crinibus tectifractis*: pro multis modis, vasis argent. palmis et cr. tectis fr. Et illæ *συγκοαι*, secundum quæ *tali*, et *ala* extitit, de taxillis et axilla: et *meum factum, exitium*, pro meorum factorum, et exitiorum: quæ in quibusdam usitatæ admodum fuerunt, *deum, numum aureum, liberum*. Quinetium duorum virorum iudicium, aut trium virorum capitalium, aut decem virorum litibus iudicandis, ait se Cicero, dicere nunquam, quomodo ergo? nimirum *συγκεκοµένως, duum virum*, et trium virum, et decem virum. Item siet, sit. *E rep.* pro *ex*: *pomeridianis* quadrigas, pro postmeridianas. His addantur *ἀποκοαι*: *viden' ain' satin' men' mihin'* de quibus abscissum est *ne*. *Esin, dein, proin*, amputato *de*: *famul*, pro famulus. Lucretius:

Ossa dedi terræ proinde ac famul infimus esset.

Volup, animal, exemplar, de quibus recisum est e. illi, pro illic. Jam de productione et correptione vocalium multa dici possent. *Fuit, feri*: extenta priore syllaba. *Inclitus*, ut ait Cicero, prima brevi. Secundum hæc fiunt mirificæ collisiones, elisiones, detritiones, et comprehensiones literarum ac syllabarum, et pronunciatione vera, quam sæpe nos non possumus conjecturis nostris consequi, versus procedunt: in quibus scriptura non raro, præsertim in dilatando, numeros non servat. Sed nunc et eorum, de quibus multo minus diximus, quam dici potuisset, et tamen satis fuisse manifestum indicium videtur, Plautina exempla afferamus: et ita tandem hanc quasi commentatiunculum finiamus:

Similem rem ipse in legem jussit esse Jupiter.

DE COMICIS VERSIBUS. †xxvii^o

Aut corripitur; esse; aut est κατ' ἐπισυναλοιφήν, simileν, δεσφλαβον :

Ut conquisitores ferent histrionibus.

Histrionibus, κατὰ συνίησιν. Nisi maluerit aliquis conquestores :

Qui ne quo placeret alter, fecisset minus.

Qui ne quo, spondeus, pronunciatione mediam syllabam absorbente :

Qui cum Amphitruone abiit hinc in exercitum.

Et mox :

Nunc hodie Amphitruo veniet huc ab exercitu.

Hinc in exe, et huc ab exe, spondei sunt pari ratione concisionis, in brevitate syllaba quasi evanescente :

In tabernaculo : id quidem hodie nunquam poterit dicere.

Simplicissimum est, ut legatur, tabernaculo :

Quid in tabernaculo fecisti? victus sum, si dixeris.

Quid in tā, trocheus. Vel ut notavimus : quid in; κατὰ διαίρεσιν anapæstus, et taberna, spondeus :

Ridiculi caussa, vel hunc rogato Sosiam.

Nam hanc veram lectionem puto : vel hunc μονοσυλλάβως pronunciantium :

Quin, si tu voles, domi servi qui sunt castrabo viros.

Domī, μονοσυλλάβως κατ' ἐπισυναλοιφήν.

Portitorum simillimæ sunt janua lenoniæ.

Aut portitum κατὰ συγκοπήν, aut simillimæ; κατ' ἐπισυναλοιφήν pronunciantium :

Da meus ocellus, da mea rosa, da mi anime, da mea vabrytas.

ϛϛϛϛϛϛ ϛϛϛϛϛϛ ϛϛϛϛϛϛ ϛϛϛϛϛϛ ϛϛϛϛϛϛ ϛϛϛϛϛϛ

JOACHIMUS CAMBRARIUS

Aut sic, da mihi esol. Aut sic, da ma resa, et mea voluptas, e,
brevi absorpto δισσυλλάβως: vel ma voluptas:

Lenonis hæ sunt ædea, male istis eveniat.

Pronunciandum evenat κατ' ἐθλεψιν ἴτερω ι.

Credam pudor si cuiquam lenoni siet.

Pronunciandum cuiquam δισσυλλάβως κατὰ συναίρεσιν et συνίζησιν:

Volvis ne olivas aut pulpramentum, aut capparim?

Olivas δισσυλλάβως, ut notavimus, et ut in versu Lucili mahiisti
τρισυλλάβως, in proœmio primi libri de Finibus: vel potius, Vol-
tine, extrita-litera s. Quis autem scit utra potius pronuntiatio
actori arriserit:

Fateor: abi deprome: age tu interea huic somnium.

Abi de, spondeus: huic som, spondeus: κατ' ἐπισυναλοιφήν et
συνίζησιν:

Superstitiosus hic quidem est, vera prædicat.

Quidem est se, spondeus κατ' ἐπισυναλοιφήν: hæc collisio creber-
rime occurrit in comicis versibus:

Qui perjurum esκνενιρε vult hominem, mitto in comitium.

Ni re vult, spondeus, elisa u, pro consonante:

Quo is homo insinavit facto se ad te? per Dionysia.

Quo is ho, τριβραχης κατὰ διαίρεσιν syllabas quo:

Nam cum pater ejus euhēgit: nunc mea mater irata est mihi.

Hæc cum pater, dactylus est: ejus euhē: aut dactylus liquescente
s. aut trocheus, κατ' ἐπισυναλοιφήν, ut ejus, una sit syllaba:

Hæc quo locuta est querere aiebas, filiam.

Ἡγίης κατ' ἐπισυναλωφῆν, una syllaba : sicut, αἰέτας, duas :

Ego ad anum recurro rursus. Lampadio obsecro.

Aut est, *ego ad anum*, anapæstus pronuntiatione e iniziale colliquante : aut etiam prioris hoc cum versus ultimæ dictionis finali syllaba, ut sæpe sit, collidente.

Videar fortasse in his alicui nimis diu morari, et non necessariam, vel etiam inutilem operam consumere. Veruntamen ego de re neque prorsus negligenda et digna liberalibus studiis, et a plerisque tractata negligentius, dicendum hoc loco aliquid putavi : quod quidem ejusmodi esse confido, ut qui forte voluerint in his versari accuratius, mediocrem occasionem exercendi studium suum habituri esse videantur. Etsi autem hæc sunt præcipua, per quæ poterant numeri versuum comicorum expediri et quasi exolvi, tamen et alia quædam ad hanc curam assumenda sunt, et in primis syllabarum productio, quæ ἔκτασις, ac correptio, quæ συστολή nominatur. Fit autem ἔκτασις, vocali interdum producta natura brevi : ut *fuit*, et *fieri*, quod supra retulimus. Interdum geminata consonante, ut *relligio*, *redduco*, *repperit*, συστολή autem, syllaba correpta : ut *omitto*, et *rejicio*, et *συναίρεσις* reicio, ut :

Tityre pascentes a flumine reice capellas.

Ita putatur ἐκτεταμένον, *vitam dederitis in undis : et transieritis aquas*. Etsi quibusdam natura flexionis postulare videtur, ut in hujusmodi verbis, *ri*, syllaba producat, et illa corripiatur κατὰ συστολήν. Hæc et superius indicatorum παθῶν, de Homero etiam nunc quædam demonstrabimus, l. σ.

Ἵγιῆ ἐμῶ κλιστὰ τεύχεα δόμεναι παμφανόωνται.

Est enim δόμεναι, quasi δόμεναι, sicut abietibus, et arietibus, et pærietibus : et hoc Ennianum :

Capitibus nutantes pinus, rectasque cupressos.

In quibus tamen συλλήψεις sunt, pronuntiato *i*, pro consonante, sicut hoc versu Ὀδ, γ'.

Πῶλλ' ἐπιμήρη ἔθειμεν.

Est enim *μέρι' ἔθε*, dactylus : *νῦν δ' αὐτέ με φιλέ ἀθήνη* : vel ut alibi, *φίλαι ἀθήνη* : et *ἔξοχα γάρ μιν ἐφίλατο παλλὰς ἀθήνη*, pronuntiandum enim quasi gemino λλ, ut φι longum fiat. Sicut Δ. β.

Ἴλιον ἐκπέρσαντ' ἐντείχεον ἀπονέεσθαι.

Quasi *ἀπκ*. Tale et illud *ἄρες*, quasi *ἄρρες* esse videtur. Ita et *φιλομειδης ἀφροδίτη*, habet *λο* syllabam productam. Et hic versus similiter pronuntiationis productione sustentatur, Δ. γ'.

Ἄιδοιός τε μοι ἐσσι ἐφίλε ἐκυρὲ ζεινός τε.

Nam et aspiratio brevis vocalis pronuntiationem remoratur, et *ρεδει*, est quasi *ρεδδει* : sicut *ἔδδεισε δ' ἐλένη*. Rursum. Δ. ε.

Καὶ νύ κεν ἔτι πλέονας λυκίων κτάνε διος ὀδυσσεύς.

Etsi poterat facere *καὶ νύκ' ἔτι πλέονας*, tamen illud maluit, nimirum pronuntiatione versum expediente, quatuor brevibus syllabis unam longam et duas breves sonantibus : sicut *Ὀδ. ζ'*.

Καὶ τότε φαιήκων ἐς πόλιν ἴμεν ἢδ' ἐρέεσθαι.

Est enim *πόλιν ἴμεν*, dactylus non syllabis, sed veteri pronuntiatione, quam nos exprimere lingua aliena non possumus. Hoc loco in mentem mihi venit versus quem Scaliger adduxit ex Euripidis *Oreste*, in quo esset *ἐπισυναλοιφή* :

Ἀποουργός : σίπερ καὶ μόνοι σώζουσι πόλιν.

Sed nos et in editis ab Aldo exemplis et in explicatione reperimus *σώζουσι γήν*. Hoc igitur relinquamus. Δ. ς.

Μόρσιμον δὲ οἱ ἔστ' ἀλέασθαι.

Ubi manifesta est *σνγκοπή*, et illud *μόρσιμον* quasi *μόρσμον*. Sicut et in hoc, Δ. ω.

Ἐκτὸς μὲν δὴ λέξον γίρον φιλε.

DE COMICIS VERSIBUS. . . 111*

Est enim plane, γρον φλε. Quemadmodum et Oδ. ή.

Μήδ' οὕτω φίλον δὴ πατρὶ γένοιτο.

Ubi φίλον est quasi φλον. Jam in hoc Δ. β'.

Βωμοῦ δ' ἑπαίξας.

Συναίρεσις est :

Ἐως δ' ταῦθ' ἔρμαινε.

Δ. α. cum sit primus pes ἀμφίβραχυς alienus carmine heroico :
θεραπεύεται τὸ μέτρον συνιζήσει, secundum Eustath ως δ, producta
syllaba δ. Aristoph.

Εἰρκύνη, οἱ γεωργοὶ τοῦργον ἐξέλκουσι κἄλλος οὐδείς.

Οἱ γεωργ. spondæus συνιζήσει. Δ. ξ'.

Ἦκεον δὲν πλευρῶνι.

Hesiodus :

Νείκεα καὶ δῆριν ὀφέλλειν.

Δ. autem ω. in hoc :

Χωόμενος ᾗ τινι δῆκω ἀδελφεὸν ἔκτανεν ἔκτωρ.

Est συνιζήσις.

In hoc vero Δ. θ'

Ἦως μὲν κροκόπεπλος ἐκίδνατο πᾶσαν ἐπ' αἶαν.

Et hoc, Δ. β'.

Πολυστάφυλον θ' Ἰοισαίαν.

Et hoc, Δ. ε'.

Ὅστ' ὄκα βέων ἐκέδασσε γεφυράς.

Et paulo ante :

Ὅς' ῥα καμάνδρον,

Ἄρητῆρ ἐτέτυκτο.

Et hoc, Δ. ή.

Σὸν δῆτοι κλέος ἔσταν ὄσον ἐπικίδναται ἠώς.

Et hoc, Οδ. έ.

Κλῦθι ἀναξ ὄστις έσαι.

Et hoc, Οδ. λ'.

Και ῥ' ἔσχεν δύο παῖδας, ἀμφιονά τε ζῆθόν τε.

Παῖδας ἀμφ' spondeus liquescente litera σ, ut in superioribus versibus omnibus cursui hæc numerorum obstaret, nisi removeretur pronuntiacione.

Nam si versibus aliquis alienos pedes, qui sunt proceleusmaticus, et creticus seu ἀμφίμακρος, aut nescio quos alios inserit, cum constet heroici carminis proprios pedes esse, dactylum ac spondeum. Jambici, jambum, spondeum et spondeo æquales. Trochaici, trocheum et spondeum et huic æquales, et alios alius generis. Illum igitur qui admiscet alienos, non audiendum putamus, corruptentem carminis modos, et numerorum rationem dissolventem. Sed pronuntiatio hæc omnia quondam nullo cum negotio et sine omni insuavitate explicat. Quare non assentior, neque Plutarcho, qui Homerum studiosum bonæ narrationis, compositionem neglexisse scribit, et primum statim versum ἀμετρον extulisse :

Μῆνιν ἄειδε θεὰ πεληγάδω ἀχιλλῆος.

Non enim ille ita extulit ut Plutarchus, multo minus ut nos, secundum perscriptas literas : neque Scaligero infulcimenti creticos in jambicos modos. Etsi ad hoc delabitur ut *voluptas*, anapesticam velit esse dictionem : id quidem melius, sed illæ συγκοπῆ pronuntiacionis rectius expediunt numeros, mea quidem sententia, et antiquitate teste, cujus unum etiam nunc exemplum adducere visum, Hesiodi :

" Ἀσρη χεῖ μα κακή, θέρειδ' ἀργαλίη, σὺδέ ποτ' ἔσθλη.

DE COMICIS VERSIBUS. lxxxiii*

Est enim *θεῖ* et *γη*. Sed de hac re, cum tantum jam verborum fecerim, plus quidem quam initio institueram me facturum esse, nunc desinam, et hæc nostra iudicio aliorum submitto: et quod restat, observationem et curam harum rerum diligentium studio committo. Quantulamcunque autem operam hanc industriæ meæ cupio omnes boni consulere, quod bonos et bonarum artium cupidos acio esse facturos: ii enim neque ullam in literis exquisitiorem nimis parvam et futilem ducant, neque hos conatus iudicii nostri poterant despiciere:

Περὶ δὲ τῶν ἄλλων, οὐ φροντὶς ἐπινοκλείδῃ.

DE RATIONE METRI TERENTIANI

JO. LENGIUS.

DE Metris Terentianis ut multa dicam, neque instituti nostri brevis patitur; et plurimi, qui de hac re scripserunt, viri doctissimi supervacaneum fere fecerunt. Sed quoniam in variis hujus auctoris lectionibus dijudicandis metri ratio haud parum juvat, idcirco pauca quædam, quæ huc spectant, præmittenda duximus.

Versus igitur, quibus utitur Terentius, sunt plerumque vel trimetri sive senarii, vel tetrametri seu octonarii: dimetris quidem nonnunquam, sed rarius, utitur; monometris rarissime.

De Senariis.

Notum est Senarios olim perfectos sex pedibus jambis constituisse: qualis est,

Amantium iræ amoris integratio est.

Sed præter hunc versum nullibi me purum jambicum apud hunc auctorem deprehendisse memini: quod etiam facit ut credam, proverbiale hoc fuisse dictum, ab antiquiore aliquo poeta mutatum. Deinde autem receptum est, ut præter pedem jambum tribrachyn (qui fit et resolutione jambi) etiam spondeus et omnes pedes qui sunt ejusdem cum spondeo temporis (præter amphibrachyn) in sedibus imparibus, nempe prima, tertia, quinta admitterentur; locos pares *i. e.* secundum, quartum, sextum occupante interim solo iambo. Hujusmodi versus apud Græcos tam comicos quam tragicos usitatissimi, apud nostrum auctorem interdum, sed minus frequenter, apparent: ut,

Accede ad ignem hunc, jam calesces plus satis.

Postremo igitur, ut metrum comicum ad sermonem vulgarem propius accederet, de sede sexta tantum sive ultima solliciti esse cœperunt, ut ipsam semper jambus occuparet; in cæteris autem,

etiam modo trochæum excluderent, satis habuerunt, si vel tribrachyn, vel spondeum, vel spondeo (quoad tempora) parem dactylum, anapæstum, proceleusmaticum pro libitu usurparent. Per trochæum autem, quem nunquam admittit carmen jambicum, istum semper intelligo pedem, cujus primam syllabam longam sequitur altera brevis, qui maxime jambo contrarius est. Quod ideo hic obiter moneo, quia Cicero et Quintilianus hunc pedem choreum plerumque appellant, illum autem alterum tribus brevibus constantem trochæum vocant: contrarium vero facit Hephæstion, et plerique grammatici; quos ideo sequimur, ne a more recepto discedere videamur.

Proceleusmatici quidem minus frequenter occurrunt quam cæteri pedes supra memorati, sed nonnunquam tamen adhibentur: ut,

Qui sæpe propter invidiam adimunt diviti.

sæpius autem in prima sede, et in iis dictionibus quæ ad flexum vocis magis accommodantur: ut,

Ita populus studio stupidus in funambulo.

Minime equidem me oblectavi, quæ cum milite.

Quinta vero sedes vel proceleusmaticum vel tribrachyn raro admittit; ne scilicet nimius sit brevium syllabarum concursus, quem, prope finem versus, aures non facile patiuntur.

De Tetrametris.

Tetrametri seu octonarii sunt vel jambici, vel trochaici. Rursum jambici tetrametri sunt vel acatalectici, vel catalectici. Acatalectici vocantur, qui justam mensuram octo pedum semper habent, quorum ultimus est jambus:

Nil tam difficile est, quin quaerendo investigari possiet.

Jambici catalecti (qui et scazontes dicuntur) sunt quibus in fine una deest syllaba, sedem septimam sive penultimam occupante jambo: ut,

Sals | tant ad | canam | vocant | adven | tum gra | tulam | tur.

In catalecticis tamen, apud comicum nostrum, pro jambo sæpe ponitur spondeus vel dactylus in sede penult. vel etiam tribrachys : ut, Hec. II. 2

Novi : et quæ dicis omnia esse ut dicis animam induco.

Et te hoc mihi cupio credere, illam ad vos redire studeo,

Si facere possim ullo modo. L. Quæ res te facere id prohibet ?

Trochaici tetrametri apud hunc auctorem sunt plerumque catalectici, i. e. quibus in fine una deest syllaba brevis, quo minus constant octo plenis pedibus, quorum septimus est trochæus : ut,

Pro pec | cato | magno | paulum | supplici | i satis | est pa | tri.

loci reliqui tribrachos, spondeos, dactylos, anapæstos admittunt, jambo semper excluso, qui nunquam trochaicum ingreditur carmen, uti nec trochæus jambicum. Nec tamen tantum interest inter trochaicum et jambicum versum, quin, qui nunc trochaicus est catalecticus, possit modo fieri jambicus acatalectus, si unicam duntaxat syllabam initio præponas : ut,

Cum faci | em vide | as vi | detur | esse | quanti | vis pre | ci.

Trochaicus est ; sed si legas,

Qui, cum | faciem | videas | vide | tur es | se quan | tivis | precii.

fit jambicus acatalectus ; hoc enim modo neque hunc ingreditur trochæus, neque illum jambus. Hinc etiam sæpe fit ut propter syllabam aliquam communem idem versus possit aliquando vel trochaice vel jambice mensurari : ut,

Eho, non tu dixisti esse inter eos inimicitias, carnafez ?

cum enim ultima in *eho* sit brevis, trochaicus est versus ; at si vel longam facias, vel *nonne* pro *non* legas, e trochaico statim fiet jambicus acatal. et propterea trochaici a nonnullis appellantur jambici ab initio catalectici : quod Aristoteles etiam facere videtur, ubi hunc versum ex jambis Archilochi citat, *Rhet.* l. 3. c. 17.

Χρημάτων δ' ἀελλπτον οὐθέν ἐστιν οὐδ' ἀπώμοτον.

Atque exinde nemini mirum videri debet, si trochaicos cum

jambicis in eadem scena sæpe mistos videat, cum ab his ad illos tam facilis sit transitus.

Trochaicis acatalecticis parcius uti videtur, atque ibi solum ubi fabulæ partes turbatiores aguntur, ita ut vix numerum sentire possis: ut, Phorm. I. 3. 1.

Adeon' rem redisse, ut qui mihi consultum optime velit esse.

et in iis ipsis locis multo majori numero catalecticorum semper immiscentur. Et certe felicissima ubique arte id agit poeta, ut rerum quæ aguntur turbatam vel tranquillam rationem carminis etiam ratio confusa vel expedita semper exprimat. quod etiam facit ut plurimum voluptatis iis prorsus pereat, qui ad hunc auctorem legendum neglecta vel non intellecta metri ratione accedunt.

Tetrametris nonnunquam interseritur dimeter jambicus: ut,

Verebar quorsum evaderet.

Amore abundas Antipho.

aut trochaicus: ut, *Proh Deum atque hominum fidem.* rarius monometer, ut, *quid illud est.*

Sed de his non opus est ut quidquam dicam, cum et raro occurrant, et ex iis quæ de trimetris et tetrametris diximus, facile possint intelligi.

De Licentia Metri Terentiani.

Diximus supra, carmen jambicum a comicis usurpatum, præter pedem jambum, etiam spondeum, aliosque pedes, qui sunt ejusdem cum spondeo mensuræ, frequentius admittere. Dubitatur autem interea inter doctos, annon et pes creticus sive amphimacer, qui spondeum excedit, in metro Terentiano locum habeat. quanquam enim alii nunquam admittendum esse censeant; alii tamen admittunt, sed parcius. Et certe si quis ad normam Virgilianam omnes nostri comici voces vocumque pronunciations expendendas esse credat, nullo modo pedem istum effugare poterit. Sed cum heroicum carmen longe a comico scribendi modo distet, dubitandum non est quin et alius quoque pronunciansi mo-

—dus huic, alius illi conveniat. Comœdia quippe popularem fere sermonem nobis exhibet; cujus apud omnes gentes mos est, ut eæ dictiones, quæ frequentius occurrunt, contractiore modo sæpe pronuncientur, et veluti in unam coeant. quod tamen si vel in oratione gravi vel in heroico carmine fieret, ridiculum videretur. Hoc modo apud auctorem nostrum voces *quid, quod, sed, &c.* cum voce sequenti quodammodo coalescere interdum videntur: ut,

Nihil propter hanc rem; sed est quod succenset tibi.

Quidnam est? puerile est. quid est? nihil. quin dic, quid est?

ubi, ne pes creticus admittatur, *sed est et quid est*, quasi in unam coire syllabam credimus. Quod autem hic de pede cretico vitando diximus, de cæteris etiam intelligendum est qui spondeum excedunt. sic vox *nihil*, in primo pede prioris versus modo allati, monosyllaba est; quanquam in quarto pede sequentis eleganter disyllabice pronuncietur. eodem modo non solum voces *magis et satis, sed etiam quidem, simul, apud, et tamen*, vel ultimam literam sæpe elisam habent, vel in unam syllabam contrahuntur: ut,

Ne hoc quidem tacebit Parmeno. Oh dubiumne id est?

Et simul conficiam facilius ego quod volo.

Praesto apud me esse aiunt: egomet concivias moror.

Tamen vix humane patitur, verum si augeam.

Muretus quidem ut hanc licentiam efugiat, legit *Tamen humane vis patitur*——sed in nullis MSS. ita legitur, neque latina videtur ea verborum collocatio. Et certe quanquam frequentes istæ sive collisiones sive elisiones syllabarum illorum auribus insolitæ videantur, qui omnia ad Augustani sævi normam exigere solent; non absurdæ tamen iis videbuntur, qui vel Enniani seculi reliquias legunt, vel popularem loquendi morem, quem supra memoravimus, paulo attentius considerant. nec fortasse mirabuntur, si primam syllabam in *ille, ipse, iste, &c.* vel ultimam in *vide, cave, jube, domi, heri, &c.* sæpe correptam videant. ob eandem etiam rationem sæpe fieri solet ut *dii deos, ait, scio, mihi, meus, tuus, suus* (nonnunquam *tibi et sibi*, ut putat Faernus) in unam syllabam contrahuntur, aut vox *jam* in duas

extendatur. In vocibus *ejus, hujus, cujus*, sunt qui primam syllabam corripendam, et *s* finale in secunda elidendum, ante consonam, more antiquo, censent: quorum sententiam etsi non prorsus improbamus, melius tamen versui consuli posse censemus, si eæ voces in unam syllabam inter pronunciandum contrahantur, adeo ut eodem fere modo proferantur quo apud Anglos *his* et *whose*: ut,

Si illum relinquo, ejus vitæ timeo; sin opitulor, hujus minas.

Interjectiones, jurandi adverbia, et voces fictitias, pro libitu loquentis vel produci vel corripri, ipsa comicæ locutionis ratio audent ut credam; neque opus esse, ut pro *at at* scribatur *at at at*, vel *æpol* pro *ædepol*, quæ vox sæpe primam corripit apud hunc auctorem. Nemo non observat voces esse quasdam quæ diversam quantitatem apud diversæ ætatis scriptores habent: sic vox *suspicio* contra mensuram hodiernam, plerumque apud nostrum auctorem secundam syllabam producit. quod ne fieret, Goveanus in ejus locum reposuit *suspectio*; sed sine ratione, cum idem fieri videas apud Plautum;

Et ne in suspicione ponatur stupri. Amph. I. 2. 27.

Suspiciones omnes ab se segreget. Asin. IV. 1. 29.

Et apud Phædrum in prologo lib. 3.

Suspicione siquis errabit sua.

Nec a ratione fortasse alienum videbitur, si syllaba natura brevis interdum, quasi data opera, producat, quo magis emphaticè mentem loquentis exprimat. Sic *Phorm.* V. 6. 75.

Quin novo modo ei faceres contumeliam.

Quo in loco *Phormionis* personæ admodum convenire mihi videtur, si prima syllaba in *novo* comice producta sit. Agnosco quidem *Faernum*, ut et *Waseum*, aliter hunc versum metiri, nempe contrahendo vocem *novo* in unam syllabam, et primam in *ei* producendo: sed hæc ratio impeditior videtur. quod si cui neque horum neque nostra hujus versus expediendi ratio placeat,

na: iste turbatum a Mureto verborum ordinem, contra omnium MSS. fidem, si velit, amplectatur. ita enim Muretus legit:

Novo modo ei quin faceres contumelias.

sed an hæc verborum collocatio venusta sit, doctis iudicandum relinquo.

Cum tantam itaque licentiam sibi nonnunquam sumserint comici, ut metrum suum ad popularem loquendi morem magis accommodarent; mirum non erit si frequentius ista libertate utantur, quam vel ipsi carminis heroici scriptores sibi interdum permiserunt. Hinc π finale vel vocalis ante alteram vocalem in sequenti dictione sæpe non eliditur: ut,

Ego cum illo quocum tum uno rem habebam hospite.

Jamdudum te amat, jamdudum illis facile fit.

Eho vero laudas qui heros fallunt? in loco.

nec euphonia sua caret hæc elisionis omisio.

Initium quoque sequentis versus sæpe in scansione fini precedentis annectendum est: ut,

Rationem, est hercle inepta, ne dicam dolo,

Atque absurda. pisces cæteros purga, Dromo.

S finale ante consonam sæpe exteri, non opus est ut memorem, cum nemo, qui vetustiorum poetarum reliquias versat, hoc ubique fere fieri non videat.

Atque hæc de comicorum licentia quasi obiter attigisse sufficiat. qui plura cupit, Gabr. Faerni emendationes adeat, hominis in hoc genere versatissimi? vel Chr. Wasei nostratis libellum qui *Senarius* inscribitur, sive *de legibus et licentia veterum poetarum*, ubi tota res fusissime explicatur, et innumeris confirmatur exemplis. Et certe si ad hanc liberiore veterum poetarum normam viri ingenio et doctrina spectatissimi Goveanus et Muretus satis attendissent, haud tantum sibi in immutando Terentio licentiam, contra optimorum codicum auctoritatem, temere arripuissent. Sed dum omnia ad hodiernas metri Virgiliani regulas cogere studuerunt, verborum ordinem invertere, voces mi-

notiores pro libitu addere vel detrudere, versus nunc hoc, nunc alio modo secare non sunt veriti; adeo ut nonnullis in locis sua plane Terentio venustas periisse videatur. quis enim hunc verborum ordinem Terentiana elegantia dignum dicet?

Omnes in lauta te et bene parte aucta putant.

Neque ab exemplari Muretiano satis sibi cavisse videtur Cl. Heinsius: qui quanquam plurimis in locis emendationes Faerni e lib. Bemb. secutus sit, ordinem tamen verborum a Mureto turbatum ita saepe non emendavit, ut, utraque simul admissa lectione, ne metrum quidem ipsum constet. quod ne temere dictum videatur, unum aut alterum exemplam apponam. Heaut. V. 4. 12. olim ita legebatur,

Non sunt hæc jam parentis dicta. non si ex capite sis meo.

qui versus, cum jambicus inter trochaicos Mureto ferendus non videretur, ita ab illo est mutatus:

Non sunt hæc jam dicta parentis. non si ex capite sis meo.

cum autem recte moneret Faernus voculam *jam* in omnibus deesse MSS. sic melius constare trochaicum; sustulit eam Heinsius, sed ordinem verborum sequentium *dicta parentis* non animadvertit, qui ita neque jambicus neque trochaicus erit, nisi legas, ut olim, *parentis dicta*. Sic Adelph. V. 2. 14. cum olim legeretur,

Alia cura. porro autem dum studeo illis ut quam plurimum;

Muretus (ut constaret trochaicus) ita invertit,

Alia cura. porro autem illis dum studeo ut q. p.

Faernus e MSS. pro *porro* restituit *hæc*, quod et versum sanat absque ista inversione. Heinsius autem admissa voce *hæc*, dum sequentium verborum ordinem antiquum restituere neglexit, versus prorsus corruptus. Eodem modo si inter voculas duas, (quas simul constare metri ratio vetat) utri utra locum cedat, ambigatur; interdum, posthabita metri ratione, utramque admittit; in-

xcii* DE RATIONE METRI TERENTIANI.

terdum contra, irreptitiam simul cum gentina delet. Sic cum huic versui olim,

Sine me vacuum tempus ne quod dem mihi,

deesse aliquid ad metrum viderat Muretus, ex conjectura *dem* mutavit in *duim*; Faernus autem e cod. Bemb. pro *vacuum* reposuit *vacivom*: Heinsius, contra metrum, utramque simul mutationem retinuit. Sic *Hcaut.* IV. 5. 19.

Quod ei es pollicitus. garris. unde id? a tuo patre.

cum aliquid metro superesse deprehenderetur, Muretus ex ingenio suo delevit vocem *tuo*, Faernus ex auctoritate MSS. delevit *id*; editio Heinsiana utramque vocem sustulit, metro rursus depravato. Quod pluribus in locis fieri videbit, quicumque editiones Mureti, Faerni, atque Heinsii invicem conferre operæ precium fore existimabit.

FRANCISCUS HARE, S.T.P.

DE

METRIS COMICIS.

QUI cum fructu legere velit, quæ de metris comicis dicturus sum, domo afferat oportet eorum cognitionem, quæ in vulgatis carminis condendi regulis continentur; neque enim prima prosodiæ elementa tradere hujus instituti est. Qui iis leviter imbutus est, novit brevem syllabam unius esse temporis, longam duorum; pedes autem ex syllabis componi; et ex iis unum esse duorum temporum, pyrrichium; tres trium, trochæum, jambum, tribrachyn; quatuor, temporum quatuor, spondeum, dactylum, anapæstum, et amphibrachyn; (sed hic ultimus ad metra Terentiana intelligenda prorsus inutilis) tres ex pedibus simplicibus quinque temporum, bacchium, antibacchium, et creticum; unum denique sex esse temporum, nempe, molossum: sed hi quatuor ad pæonicum genus spectant, de quo nihil hic dicturus sum.

Ex pedum disyllaborum geminatione vel conjunctione oriuntur metra, quæ Græci *διποδίας* seu *συζυγίας* dixere, numero sedecim.

1. Ex pyrrichio geminato fit proceleusmaticus, temporibus spondeo æqualis, adeoque in simplicium pedum numero merito ponendus.

2. Ex geminato trochæo, trochæo-trochæus, seu ditrochæus.

3. Ex geminato jambo, dijambus.

4. Ex geminato spondeo, dispondeus.

5. Ex trochæo et pyrrichio, pæon primus.

6. Expyrrichio et trochæo, pæon tertius.

7. Ex jambo et pyrrichio, pæon secundus.

8. Ex pyrrichio et jambo, pæon quartus.

9. Ex trochæo et jambo, choriambus.

10. Ex jambo et trochæo, antispastus.
11. Ex pyrrichio et spondeo, ionicus a minore.
12. Ex spondeo et pyrrichio, ionicus a majore.
13. Ex trochæo et spondeo, trochæo-spondeus, seu epitritus secundus.
14. Ex spondeo et trochæo, spondeo-trochæus, seu epitritus quartus.
15. Ex jambo et spondeo, epitritus primus.
16. Ex spondeo et jambo, epitritus tertius.

Ex hisce metris quatuor solum ad præsens institutum faciunt, secundus scilicet, quartus, decimus tertius, et decimus quartus.

In hæc quatuor metra, aliave quæ iis sunt temporibus æqualia, omnes versus Terentiani, exceptis pauculis pæonici generis, ut mox videbimus, resolvi possunt. his igitur probe cognitis, nihil erit in metris Terentianis quod non vel tironi facillimum videbitur, præter licentias, de quibus suo loco.

Metra autem quæ quatuor supra memoratis temporum ratione paria sunt, et eorum vicem sustinere possunt, sequens tabella exhibet.

Trochæo-trochæo seu ditrochæo	Trochæo-spondeo seu epitrito secundo	Spondeo-trochæo seu epitrito quarto	Spondeo-spondeo seu dispondeo
----------------------------------	---	--	----------------------------------

Sunt temporibus æquales,

Ditribrachys	Tribrachy-spondeus	Spondeo-tri-brachys	Spondeo-dactylus
Tribrachy-trochæus	Tribrachy-dactylus	Dactylo-trochæus	Dactyle-spondeus
Trochæo-tri-brachys	Tribrachy-anapestus	Dactylo-tri-brachys	Spondeo-anapestus
	Trochæo-dactylus	Anapesto-trochæus	Anapesto-spondeus
	Trochæo-anapestus	Anapesto-tri-brachys	Dactylo-anapestus
			Anapesto-dactylus
			Didactylus
			Di-anapestus.

Unaque cum iis metrorum viginti quinque numerum conficiunt; quæ juxta alphabeti ordinem in quinque classes distributa lectori ob oculos ponere utile putavi, cum exemplis singulorum adjunctis, locisque unde sunt desumpta.

1. A. A. Dianapæstus. *iter hac-habui*. Eun. V. VIII. 35.
2. A. D. Anapæsto-dactylus. *tè amō-quo magis*. Ad. IV. V. 46.
3. A. S. Anapæsto-spondeus. *vidcō-sentum*. Eun. II. II. 5.
4. A. Tr. Anapæsto-tribrachys. *itidem-patria*. Eun. II. II. 4.
5. A. T. Anapæsto-trochæus. *prius au-dite*. Eun. V. VIII. 37.
6. D. A. Dactylo-anapæstus. *est genus-hominum*. Eun. II. II. 17.
7. D. D. Didactylus. *quid lacry-mas pater*. Ad. IV. V. 45.
8. D. S. Dactylo-spondeus. *ut tuo a-mori*. Eun. V. VIII. 46.
9. D. Tr. Dactylo-tribrachys. *interea-aliquid*. Heaut. II. IV. 11.
10. D. T. Dactylo-trochæus. *suppedi-tare*. Eun. V. VIII. 46.
11. S. A. Spondeo-anapæstus. *quid con-libuit*. Eun. V. VIII. 26.
12. S. D. Spondeo-dactylus. *nemo est-principi*^o. V. VIII. 48.
13. S. S. Dispondeus. *pannis-annis*. II. II. 5.
14. S. Tr. Spondeo-tribrachys. *multum ac-cipere*. V. VIII. 45.
15. S. T. Spondeo-trochæus. *ut spes-nulla*. Eun. II. II. 9.
16. Tr. A. Tribrachy-anapæstus. *adeo ut-etiam*. Hec. II. I. 24.
17. Tr. D. Tribrachy-dactylus. *nisi vi-des nisi*. And. II. II. 36.
18. Tr. S. Tribrachy-spondeus. *homine-quoquo*. Eun. V. VIII. 53.
19. Tr. Tr. Ditribrachys. *hodie-item-alia*. And. II. II. 17.
20. Tr. T. Tribrachy-trochæus. *mea quidem-hercle*. And. II. II. 10.
21. T. A. Trochæo-anapæstus. - *missa-facio ef-*. Ad. V. IX. 34.
22. T. D. Trochæo-dactylus. *dum stu-des dare*. Eun. V. IV. 28.
23. T. S. Trochæo-spondeus. *vis po-tiri*. Heaut. II. III. 81.
24. T. Tr. Trochæo-tribrachys. - *fundite-emite*. Ad. V. IX. 34.
25. T. T. Ditrochæus. *vis a-mare*. Heaut. II. III. 81.

Hi sunt pedes compositi, seu metra quibus ad metra Terentiana explicanda opus erit, quos omnes compendii gratia ditrochæos dicere liceat, cum ditrochæis vel puris vel impuris pares sint. Horum vero numerus augeri possit, si longam syllabam in dactylo vel anapæsto in duas breves resolvendo eorum loco proceleusmaticum suffeceris, ut *quam quidē redcat ad*, Heaut. V. III. 8. sed hoc rarissime factum est, nec ullus fere proceleus-

matici usus, nisi cum in fine versus dactyli vel cretici locum sustinet, quod sæpissime fit. Quin et e metris supra positus ista in quibus pes posterior est dactylus, vel ubi nimius syllabarum brevium concursus, rarius usurpantur. optima contra illa sunt, in quibus primus pes trochæus vel trochæo par, vel anapæstus; alter vero vel spondeus, vel anapæstus. Purus enim ditrochæus est levior numerus et tripudiis quam sermonibus aptior, ideoque levitatem istam adjunctione tardioris pedis temperare visum est.

His de metris præmissis, jam ad versus ipsos accedamus; quos ut penitus intelligamus, ante omnia hoc principio loco, utpote quo tota fere res innitatur, ponendum est, versus comicos cujuscunque generis non per simplices pedes, sed per metra seu *διποδίας* dimetiendos esse.

Hoc præceptum, quod est quantivis pretii in re metrica, Græcis unico debemus. Quibus non est copia consulendi de hac re Hephæstionis Alexandrini libellum de metris, qui jam diu est rarissimus, adeant vetera scolia in Aristophanem, vel Triclinii in Sophoclem: in iis videbunt versus omnes per integra illa scripta per *διποδίας* dimensos. quod apud Græcos tam constans fuit, ut inde nomina versibus indiderint, ac *trimetros* et *tetrametros* dixerint, quos Latini non sine magno rei metricæ incommodo, *senarios* et *octonarios*. Hinc enim factum est ut vetus illa per metra dimensio paulatim in desuetudinem abierit, et una cum ea rei metricæ scientia, quod ad hæc versuum genera, fere intercederit. Qui enim metrorum subsidio destitutus, de versus mensura judicare nequit, nisi ex pedum simplicium numero, nec ipse veterum comicorum scripta apte et numerose leget, neque si ab aliis recitentur, numerum in iis aliquem deprehendet; nec unquam sciet, num versus suis numeris constet, nisi ad digitos exigat, quod non molestum modo, sed et nimis quam absurdum; cum et nimiam id inter legendum vel audiendum moram, præterquam res patitur, postulet, gratiamque omnem et venustatem numerorum ab aure, cujus unum est de numeris judicium, et cui delectandæ præcipue inserviunt, in totum eximat. Contra, qui versibus comicis per metra dimetiendis assueverit, statim ex ipso

versus sono, simulac audierit, facile intelliget cujus generis sit, an in parte aliqua quantitas deficiat, aut aliquid vitii sit in numeris; nec opus est ad iudicium de his ferendum, ut in concilium digitos adhibeat.

Hæc ita esse res ipsa comprobabit exemplis quæ mox afferam ex *trochaico* genere desumptis. Sentio quidem me hic ab aliis rei metricæ scriptoribus abire, qui de *jambico* genere primo loco solent agere, ut antiquissimo et facillimo: sed doctissimorum virorum venia dicere liceat, utroque nomine eos vehementer falli. Primum enim clarissimo ex *Aristotelis* libro de Poetica testimonio constat *trochaicum* genus fuisse antiquissimum. Hæc enim ille c. 4. Τό, τε μέτρον ἐκ τετραμέτρου (τροχαϊκοῦ) ἰαμβεῖον ἐγένετο. τὸ μὲν γὰρ πρῶτον τετραμέτρον ἔχρωντο, διὰ τὸ σατυρικὴν καὶ ὀρχηστικωτέραν εἶναι τὴν ποιήσιν. λέξεως δὲ γενομένης, ἀντὶ τῆ φύσεως τὸ οἰκτεῖον μέτρον εἶρε. μάλιστα γὰρ λεκτικὸν τῶν μέτρον τὸ ἰαμβεῖόν ἐστι. Quod si hoc secus se haberet, tamen si quæ de re metrica scripturus sum, facilius intelliguntur ea primum tradendo, quæ ad *trochaicum* genus spectant, hæc est idonea ratio, cur hanc potius quam illam viam insistamus. Hæc autem ratio quantum altera facilior sit, et non modo rei metricæ imperitorum captui accommodatior, sed et rei ipsi de qua agitur, aptior atque utilior, non opus est ut verbis meis dicam; lector ipse statim expertus re ipsa deprehendet.

Sed antequam vera ex Terentio exempla adducam, fictis exemplis, uno scilicet verbo sæpius repetito, singula versuum genera lectori ob oculos ponam, quo clarius et planius eorum naturam, quantitatem, et numerum perspiciat. In *trochaico* igitur genere, *trochaici tetrametri integri* exemplum hoc esto.

Phormi-onem = *Phormi-onem* | *Phormi-onem* = *Phormi-onem*.

Hoc est perfectissimi *trochaici tetrametri* exemplum. *διποδία* enim seu metra quibus constat, sunt omnia ex *trocheo* et *spondeo*, id est ex epitritis secundis conflata, quæ hujus generis summa laus est. *Trochaici* enim generis proprium est, ut *trocheus* sit in locis imparibus, sive in priore metri parte; in altera vero *spondeum* vel *spondeo* parem, ut prius dixi, malit, ne justo levior et mobilior sit. Hunc versum *integrum* dixi, quo-

niam constat ex quatuor metris sive *δικοδίας* integris; quod genus Græci *ἀκατάληκτον* dixere, ut distinguatur ab aliis, in quibus aliquid vel deficit, vel superat. Si versus una syllaba excurreret ultra debitam tetrametri mensuram, *ὑπερκατάληκτον* dixere; si una syllaba deficeret, *καταληπτικόν*; si pede integro, *βραχυκατάληκτον*. Atque hæc vocabula Latini rei metricæ scriptores sua etiam fecere, cum verbis e Latio sumptis eorum vim haud æque commode exprimere potuerint. Ut hujus autem versus naturam et venustatem intelligas, ad singula metra paululum subsistas oportet; quod si feceris, videbis non modo nullam in medio versu cæsura fieri, sed et singula metra intra suos quodammodo limites conclusa, integris dictionibus finiri, ita ut nusquam unum idemque verbum in diversa metra distrahatur: quod etiam in veris exemplis plerumque fieri comperiemus, ut hoc indicio, si dubium aliquando incidit (quod interdum fit) ad quodnam genus versus referendus sit, *jambicum* dico an *trochaicum*, si ad *trochaicum* genus reducendo, verba in metrorum finitionibus crebris cæsura incidantur, hoc inquam indicio satis certo cognosci possit alterius esse generis. Ut hæc quæ dixi hujus carminis propria esse lector facilius deprehendat, versum quem exempli loco adduxi in bisegmenta hæc nota^h distinctâ, bisegmenta vero in metra hæc, metra denique in pedes ex quibus constant hæc. Atque harum notarum primas per totam hanc editionem in versibus tetrametris, qui etiam *quadrati* a Latinis rei metricæ scriptoribus dicuntur, semper adhibui; alias vero duas notas iis tantum in locis, ubi metrum impeditius visum est, et molestiam aliquam lectori parum in his exercitato creare potuisset.

His de hoc ficto exemplo dictis, ad illud vera quædam e Terentio sumpta jam expandamus; qualia sunt hæc ex Eun. IV. VI. 1.

Th. Cred^o equid^{em} - illum = j^{am} adf^{ur}-tur^{um} esse ||, ut ill^{um} a m^o - eripi = at; sine-veniat.

Atqui - sⁱ illam = digit^o at-tigerit^o un^o; ocul^o - illic^o = effodi-entur.

Uaque ad^o es^o - illius = fero - posse^{um} in l^o epti^{am} -, et mag-nifica verba,

Verba - dum sint =: ver^{um} eni^m - sⁱ ad rem || conse-rentur =, vapulabit.

Es. Thes^{is} -, ego jam=dud^{um} hic-ads^{um}. Th. O^h mi Chre-mes, t^u ips^{um} = expec-tatum.

Sed tu - turbas hanc = propter - t° esse = factum? et - adeo ad = t° attinere hanc

Omnem - rem? Cui. Ad me =? qui? quae - istuc =. Ter. quia dum - tibi somnarem - studeo

Reddero - se restituero -, huc atque = huiusmodi sum = multa - passus.

Quibus addas haec ex Heaut. III. III. 1.

Cui. Quid istuc - quae est =? qui istuc - mos est = Clitipho? Itane = ferre oportet?

Cl. Quid ego - feci =? Cui. Vidit - ego te = modo manum - in sinu = huiusmodi - trixi - et v. 6.

Hominem a - micam = recipere - ad t°, atque = ejus a - micam = subagere - tate.

Vel heri in - vino = quomodo immo - deustus = fuisti -. Sy. Factum =. Cui. Quam me - lesias.

Et Adelp. II. I. 1.

Sa. Obsecro populum - hanc - ferte = miserum atque - innocentum auxilium :

Subvenit inopiam. Sa. Oti - ose =, nunc iam - illic = hic consistit.

Quid re - spectas =? nihil periculi est =; nunquam - deus ego aduram =, hic te - tanget.

Et Hec. IV. I. 1.

Peril -, quid agam =? quo me - vertam =? quid vi - ro meo = respon - debo

Misera -? nunc audivisse - vocem = pueri - visus = vagi - entia.

Et ex Phorm. III. I. 1.

Eam vero - Anti - pho mul - timodis = eum istuc - animus es = vituperandus :

Itane - t° hinc ab - isse, et - vitam = tuam tu - tandum alius dedit?

Alios - tuam rem = credi - disti = magis quam - totum animadversuros?

Nunc ut ut e - rant alii =, illi - certe =, quae nunc - tibi domus = est, con - suleros.

Qui hos versus attentius expendet, comperiet unum tantum ex iis esse, in quo bissegmentum non integra dictione claudatur; in eo vero, non simplicem vocem distrahi, sed praepositionem solum, quaecum composita est: et tum in bissegmentis, tum in metris fere omnibus, si qua dictio in duos metra dividatur, sectionem ita fieri, ut syllaba in quam accentus cadit, non divellatur e sequentibus, sed una cum iis eidem metro accedat.

Atque haec de hac prima trochaici tetrametri specie dicta sint, quae quidem Terentius rarissime utitur, nisi in initiis scenarum; atque ibi raro invenies plus uno versu hujus generis adhiberi, adeo ut in toto Terentio vix sint totidem alia, quot hic adduxi. In hoc autem versu ut venustas aliqua sentiatur, partes ejus tardius proferendae sunt, quod et ipsa in initiis scenarum collo-

catio quodammodo ostendit, cum sermo in primo congressu ipsa natura duce fere semper lentior sit.

Versus quo maxime gaudet in *trochaico* genere, quique jucundissime et summa cum venustate decurrit, una syllaba ab hōc deficit, inde dictus *tetrameter catalecticis*, Latini *septenarium* dixerunt, ad hunc modulum factus,

• *Phormi-onem* = *Phormi-onem* ⁂ *Phormio-nem* = *Phormio*.

qui constat ex tribus ditrochæis et cretico, pro quo, prima syllaba in duas breves resoluta, sæpe adhibetur proceleusmaticus. Hujus formæ exempla in Terentio ubique obvia. E multis hæc habe ex Andr. II. II. 22.

Rodeant¹ - intere² = ex ip-sa re ⁂ m² inci-dit su-spicio³ : hem,

Paulul^{um} - obson¹ = : ip-sus - tristis ⁂ : d^e in-pro-viso = nuptiis :

Non co-herant =. PA. Quorsum^{um} - istuc^o ⁂ ? DA. Ego me - continu^o = ad Chremem.

Nihil or-nati =, nihil tu-mult¹. ac¹cess¹ : intro - aspe-xi. PA. Scio.

Magnam - signam = DA. Num vi-dentur ⁂ conve-nir^e hæc = nuptiis ?

PA. Non, o-pinor = Dav^o. DA. O-pinor ⁂, narra-s-? non rect^e = accipis.

Certa - res est = etiam - puer^{um} inde ⁂ abiens - conve-ni Chremis,

Oler^e et - piscion=los mi-nutos ⁂ ferr^e obol^o - in œ-nam seni.

Et Eun. V. VIII. 45.

Quod des - paulul^{um} = est, nō-cess^e est ⁂ mult^{um} ac-cipere = Thaidem,

Ut tu^o a-mori = suppedi-tare ⁂ possit - sine sump-ta tuo.

Ad omni^a - hæc magis = oppor-tunus ⁂, nec magis - ex us-u tuo,

Nem^o est. - principi^o = et habet - quod det ⁂ : et dat - nemo = largius.

Fatnus - est, in-sulsus -, tardus ⁂, stertit - noctesq^{ue} = et dies.

Et Adelph. V. IV. 1.

Nunquam ita - quisquam = bene sub-ducta ⁂ ration^e - ad vi-tam fuit,

Quin res -, ætas, usus - semper ⁂ aliquid - adpor-tet novi ;

Aliquid - moneat =, ut illa - que te ⁂ scire - credas =, nescias ;

Et que - tibi pœ-taris - prim^o, in ⁂ experi - und^o ut = repudies.

Hecyræ denique illa III. V. 20.

Ego me - scio cœ-viase -, n^o ulla ⁂ merito - contu-melia

Fier¹ a - vobis = possit - : idque ⁂ si nunc - memorar^e = hic velim,

Quam fi-del¹ anim^o =, et be-nign^o in ⁂ ill^{um} et - clemen-ti fui,

Vere - possum = ; ni t^e ex - ips^a hæc ⁂ magis ve-lim re=sciscere.

Sed de hac *trochaici catalectici* specie hæc satis. est et alia *catalectici* species quam cretici loco claudit molossus, qui versus Sca-

non Hephæstioni dicitur; sed nulla hujus generis exempla sunt in Terentio, nihil igitur opus ut de eo plura hic dicam.

Est vero in *trochaico* genere præter has species insignis etiam *dimeter catalecticus*, seu posterius bisegmentum *tetrametri catalectici*, cujus hæc forma est.

Phormionem = *Phormio*.

Hujus generis versiculi singuli tantum occurrunt, nec sæpius simul repetiti scenam vel scænæ partem constituunt, sed tetrametris eleganter immiscentur. Iis tamen parcius utitur Terentius. Exempla sint hæc.

Prob de^m - atq^m homin^{um} fidem. *Andr.* I. V. 10.

Quod sⁱ ab-esset = longius. *Adelph.* IV. I. 8. et

Dicam-, non ede=pol scio. *Hec.* IV. I. 5.

Primum etiam hujus versus bisegmentum, seu *dimeter acatalectus* est Plauto frequens, sed apud Terentium nusquam. Nec omittendum est apud Terentium *Andr.* IV. I. 14. unum esse exemplum *trochaici tetrametri brachycatalecti*, cui scilicet integer pes deest ad tetrametrum complendum.

Non vereatur = : illic ubi nihil " opus est-, ibi vereatur.

His de *trochaico* genere dictis, in quo lector nullam difficultatem sentiet qui hæc exempla probe tenet, nisi quæ ex licentiis oritur, siquidem metricè legere expedite queat, omissis literis quæ per synalœpham eliduntur; transeo ad *jambicum* genus, quo maxime comici veteres utuntur, ut sermoni et rebus agendis omnium commodissimo. De hoc autem genere sciendum est, quod in paribus locis pedem illum postulet, unde ipsi nomen est. Atque hoc ex ipsa versus *jambici* natura profuit, cum a *trochaico* derivetur, qui *jambicus* fit, si principio syllabam vel semipedem apponas; quod cogitatum etsi neminem fugere potuisset, si de *trochaico* genere rei metricæ scriptores primum agere cœpissent, nescio tamen an cuiquam in mentem venerit ante Doctiss. Bentleyium nostrum. Is certe primus id me summonuit ante annos complures, cum inter vario sermone confabulandum, de Terentii versibus forte verba faceret, pauca quidem, sed quæ homini non prorsus ἀνόνησας satis essent. Hoc autem

pacto syllaba brevis, quæ in *trochaico* versu secunda fuit, in *jambico* tertiam sedem occupabit, i. e. secundus pes erit jambus, atque ita porro in ceteris paribus locis. Sed ea veteres comici usi sunt licentia, ut in omni sede præter ultimam spondeum vel spondeo parem reciperent, unde exurgit non minor metrorum in hoc genere congeries, quam quæ genus *trochaicum* ingreditur: sed ab hac nova pedum compositorum mole lector liberabitur, cum perspiciet, quomodo versus *jambicus* a *trochaico* deducatur. *Trochaici tetrametri catalectici* exemplum hoc erat.

Phormi-onem=Phormi-onem " Phormi-onem=Phormio.

appone syllabam principio, et ex hoc versu fiet *jambicus tetrameter acatalectus*,

Phormi-onem, Phormionem, Phormionem, Phormio.

quod in metra jambica distinctum hanc formam induet,

Phormi-onem Phormi-onem Phormi-onem Phormio.

quo nihil invenustius; sin syllabam quam principio addideras, virgula apposita a sequentibus abscondas, metra quæ supersunt, erunt omnia eadem quæ prius, nempe *ditrochæi*: unde sequitur *jambicum tetrametrum acatalectum* commode spectari posse, ut compositum ex syllaba seu semipede, tribus ditrochæis, et cretico seu dactylo, cum ultima versus syllaba communis sit; aut si primam cretici syllabam in duas breves resolves, proceleusmatico. Ut scias igitur, an hujus generis versus sit numeris suis integer, non opus est, ut ad pedes *jambicos*, seu metra ex iis composita confugas; rejecta ab initio syllaba vel semipede, qui sæpe duabus constat syllabis, quære modo, an supersint tres ditrochæi cum cretico, vel pede cretico pari: quod si rem ita se habere compereris, certo scis ad versum recte constituendum nihil desiderari; quantitas sua, numerus illi suus constat.

Atque hinc lector clare videat, quantum in re metrica tradenda factum sit compendium agendo primum de *trochaico* genere, et ex illo *jambicum* deducendo, contra quam vulgo fit; cum hoc pacto qui unum novit, ambo noverit; nullum erit ei negotium cum pedibus *jambicis*, iisve pedum compositionibus seu metris, quæ genus *jambicum* constituunt; quæ et scire la-

ber est, et si scias, non tamen statim intelligas, utrum versus ex iis conflatus recte se habeat, necne: quod facillime dignoscitur, si syllaba vel semipede ab initio rejecto, in *trochaicum* redegeris. Atque ad modum hanc *jambicos tetrametros* in hac editione ubique in medio versu distinguendos curavi; syllabam etiam vel semipedem ab initio in omnibus *jambicis* virgula resecuri, quoties vel minimum difficultatis inerat ad dignoscendum, utrum unam, an duas syllabas abjicere oporteret. Hujus autem generis exempla hæc habe ex *Eun. II. III. 21.*

Hand' similis - virg^o est = virgi-num no^lstrarum - : quas matrea student
 De'misis - umeris = esse -, vincto ^l pector^e-, ut gracile aient.
 Si'qu^a est ha-bitio^r = paulo -, pugil^{um} esse ^l aiant - : deducant cibum :
 Tamē'si bo-n^a est natura-, reddunt ^l cura-tura = juncea.

Et III. V. 35.

Ad'hortor - properent = d^{um} appa-ratur ^l, virg^o in - concla-zi sedet,
 Su'spectans - tabulam = quandam-pict^{am} : ibi ^l inerat - pictur^a = hæc, Jovem
 Quo pacto - Danae = misiss^e - aiant ^l quond^{am} in - gremi^{um} imbr^{um} = aureum.

His adjungas Heaut. II. I. 1.

Quam in'iqui - sunt patres in - omnes ^l adule-scentes = judices :
 Qu' æq^{uum} esse - consent = nos a - pueris ^l ili-oo nati senes ;
 Neq^{ue} il'lar^{um} ad-fines = esse - rerum ^l, quas fert - adule-scentia.
 Ex'sua li-bidi = ne modo-rantur ^l, nunc qu^æ est - non qu^æ oclim fuit.

Et V. II. 34.

Dum l'etis fa-isti = solus-, dum null^a ^l alia - delectatio,
 Quo' propior - esset =, t^e indul-gebant ^l; tibi da-bant : nunc = filia
 Postq^{uam} est in-venta = ver^a, in-vent^a est ^l causa-qua t^e ex-pellerent.

Sed nihil opus pluribus in hoc genere exemplis, cum sint tanto numero ubique obvia. ex his satis liquet *jambicum tetrametrum acatalectum* à *trochaico t. c.* nihilo differre, nisi quod syllaba ab initio sit auctior; atque hinc fit, ut sæpe inter se misceantur, quasi generis ejusdem essent.

Altera *jambici tetrametri* species, qua plurimum utitur Terentius, quæque ex priore oritur, syllaba a fine resecta, est versus *jambicus tetrameter catalecticus*, cujus exemplum hoc esto.

Proh' Phormionem = Phormionem ^l Phormionem = Phormi :

constat nimirum ex syllaba seu semipede, tribus ditrocheis, et spondeo vel pede spondeo pari, anapæsto, seu tribrachi qui ob

ultimam syllabam communem, anapaesti vicem sustinet. hoc igitur modo si resolves *jambicum tetrametrum catalecticum*, statim deprehendes, versus suis numeris constet necne; nec opus est ut ad alia metra exigas, ut intelligas an quicquam aut nimum sit, aut deficiat.

Sed ut *jambici catalectici* naturam idolemque penitus intelligas, exemplum quod dedi, in hanc formam refingi oportet.

Proh' Phormi-onem = Phormi-ō, proh' Phormi-onem = Phormi.

Hujus enim carminis venustas in hoc praecipue consistit, ut in quarta sede sit *jambus*, isque voce integra finitus. quod sequentia Terentii exempla liquido ostendent. Eua. II. II. 25.

Con'current - lati = m^{hd} obvi-am cup^hpedi - nari^l = omnes:
Ce'tari-i, lanizi, co-qui, far^htores - piscatores,
Quibus' et re - salv^a et = perdi-ta pro^hfuer^{am}, et - prosum = saepe:
Salutant - : ad oce^{nam} vo-cant : ad^h ventum - gratulan^{ter}.

Et III. IV. 1.

Her^l aliquot - adne=centu-li oo^himus - in Pi=roo
In' hunc di^{am} - ut de= symbo-lis es^hsemus -. Chere^{am} = ei rei
Prae' feci-mus : dat^l = annu-li : loo^his^h, tempus - constitutum est.
Prae'terit - tempus =, qu^o in lo-co di^{am} est, pa-rati nihil est.
Homo' ipse - nusq^{am} est = : neque soi-ō quid^h die^{am}, aut - quid con=joctem.
Nunc m^{hd} hoc ne-goti = oete-ri de^hder^a, ut - illum - quaeram.

Quibus adde III. V. 44.

D^{am} haec' mecum - reput^o, ad=ocrai-tur la^hvat^{am} in-terea = virgo:
It^l, lavit -, rediit = ; deind^o e^{am} in loc^{am} = illa - conlocarunt.
St^o ex'spectans -, si quid = m^{hd} impe-reat. venit^h an^a, heus t^a -, inquit =,
Dore
Cap^o hoc fa-bellum =, ventu^{am} - huic sic^h facito, - dum la = vamar :
Ubi' nos la-verimus =, si vo-les, la^hvat^o. ac-cipio = tristis.

In omnibus his exemplis, in quarta sede est *jambus* in integram vocem absolutus. atque ita plerumque fit; ne tamen hoc perpetuum putes, est etiam ubi hanc sedem occupet non modo tribrachys, qui est temporibus jambo par, sed etiam spondeus, et spondeo par anapaestus, isque non voce integra finitus. quod liquet ex his Hec. II. II. 5.

1. La. Phi'dippe, ete^l - ego meis = m^e omni-bus sci^o esse^h - ad-prim^e - obseq-uentem,
2. Sed' non ade^o - ut mea = facili-tas cor^hrumpat - illor^{am} animos :

3. Quod' tu si i-idem faceres, magis - in r^{um} et n^o nostram, et - vostr^{um} id = esset.
4. Nunc' vide^o in - illarum po-testat^o = esse t^o -. PH. Heia - vero.
5. LA. Adri' tē he-ri de = fili^o: ut ven^o n^o, iud^{icium} in-cert^{um} amisti.
6. Haud' ita de-oct, si = perpetu-am vis^o ess^o ad-finitat^{em} hanc,
7. Cesare - t^o iras =. si quid - est pec^ocat^{um} a - nobis n^o, profer :
8. Ant' ea re-fellend^o =, aut pur-gando n^o, vobis - corri-gemus.

In horum versuum secundo, tertio et sexto in quarta sede est anapestus ; in quarto, quartam sedem occupat *jambus*, sed non in vocem integram desinit ; in octavo, pro *jambo* est spondeus, nec ille integra dictione finitus. adde quod secundus et tertius nullis sunt numeris, nisi pro communi secandi ratione aliam substituas, quasi constarent ex primo *trochaici tetrametri* bisegmento sive duobus ditrochæis, et *jambico dimetro catal.* hoc modo.

Sed non - ade^o ut = mea fa-cilitas n^o cor'rampat - illor^{um} = animos.

Quod tu - si idem = faceres, magis in n^o r^{um} et n^o nostram et - vostr^{um} id = esset.

Ea vero Terentii ars est, ut hanc in numeris perturbationem haud facile invenias, nisi ubi res ipsæ quoque de quibus agitur perturbatiores sunt. In rebus pacatis, tranquillis, lætis, secundis numeri quoque festivi sunt, nec leniter modo sed et jucunde incedunt : versumque ita constitutum in vera sua bisegmenta facile resolvās, *jambicum* scilicet *acatalectum*, et *jamb. dimetrum catalecticum*, ut in hoc exemplo,

Salutant - ad ce-nam vocant n^o, ad-ventum - gratul-antur.

atque hæc bisegmenta sæpe seorsum posita versiculos constituunt, et quibusvis tetrametris permiscentur.

Majoris bisegmenti, seu *jambici dimetri acatalecti* exemplum fictum hoc sit.

Prob' Phormi-onem = Phormio. — vera autem hæc.

1. Verebar, quors^{um} evaderet. Andr. I. II. 5.
2. Miseram me -, quod verb^{um} = audio?
3. Quod' si sit -, pereo = funditus.
4. Nam' quid ego - dicam = de patre? Andr. I. V. 6. 10. 18.
5. Rogi'tare -, quasi dif-ficile sit.
6. Quod' poteris -, ab ea = pellito. Eun. II. I. 3. 9.
7. Ita' prors^{um} ob-litas = sum mei. II. III. 14.

Ut horum numeros teneas, censendi sunt constare ex syllaba seu semipede, ditrochæo, et cretico aut cretici vicario procelesmatico, ut in exemplo quinto.

Alterius bisegmenti, sive *jambici dimetri catalectici* exemplum fictum sit,

Proh' Phormionem = *Phormi*; vera autem hæc.

Dato' : mox eg° - hæc reavertor. *Andr.* III. II. 5.

Id a'nus m^{mi} in-dicium = fecit. *Adelph.* IV. IV. 9.

Ad' grediar - *Bacchis* = salvo. *Hec.* V. I. 5.

sed hæc apud Terentium rariora sunt; ex tribus, quæ adduxi, duo prima sunt versuum *Bacchiacorum* clausulæ, de quibus suis locis.

His de *trochaicis* et *jambicis tetrametris acatalecticis, catalecticis, eorumque bisegmentis dictis*, paucula adijcenda sunt de versibus *hypercatalecticis*, quos si conferas cum *trochaico tetrametro acatalecto*, videbis alios asse una syllaba a fine auctiores, alios vero una syllaba auctiores ab initio. prioris generis, *trochaici scilicet tetrametri hypercatalectici*, sunt hi;

Ne t^o hoc - mihi posteriorius - dicas °, *Davi* - factum = consili° - et dolis. *And.* III. II. 29.

Aduers° - ut de = lectet - hinc nos °, ill° ex-clamat = minime - gentium. *Eun.* IV. I. 11.

Repperisti = tibi quod - placeat °, *ne mend^{um}* - etiam =? *Sy.* *De fili-lachæ.* *Hæc.* III. III. 35. Et

Tu for-tasse = quid me - fiat °, parvi - pendis = dum illi - consulas. *IV.* III. 37.

Jambici tetrametri hypercatalectici hi sunt;

Ego de me - facio = conjec-turam ° *nem°* est - meor^{um} a = micor^{um} - hodie. *Hæc.* III. III. 13.

Quin' mihi me-lex^{um} est = *Ca.* *Pergis* - hercle °. *Sy.* *Veram* - dico = quod videtur. 21.

Cui' quanto - fuerat = præsta - bifus °, *abivis* - genti^{um} = ager° se-tatem. *Hec.* III. I. 4.

Si hos *hypercatalecticos* conferas cum utriusque generis *catalecticis*, priores sunt *trochaico catalectico* uno pede auctiores, posteriores autem *jambicum catalecticum* uno pede excedunt. sed de his satis, quorum usus tam infrequens est, ut utriusque generis in toto Terentio vix plus decem sint.

Quod ad horum vero bisegmenta, nescio an *trochaici t. a.* posteriore usus sit *Hec.* IV. I. 4.

Quod si - resocierit pepo-risæ eam.

Et *jambici t. a.* priore, *Eun.* II. I. 6.

Ne Yatro tiam in-lyco = patiar° animo.

Licet utrumque Plauto sit satis frequens.

His igitur cunctis, accede ad *jambicum trimetrum*, quæ Latini *senarium* dixere, versum longe nobilissimum, et omnium maxime a scenicis poetis frequentatum; cujus tanta venustas, ut Quintilianus dixerit, etiam Terentii *scripta plus gratis habitura, si intra TRIMETROS steterint*. Ad versus hujus constitutionem intelligendam, ei qui probe tenet quæ de *jambico tetrametro catalectico* dicta sunt, verbum satis erit; istius enim versus normam in animum revocet, quæ hæc fuit,

Proh' Phormi-onem = Phormi-onem = Phormi-onem = Phormio.

Ex hac unum quemvis ditrochæum eximat, reliqua *jambicum trimetrum* conficiet hac forma,

Proh' Phormi-onem = Phormi-onem = Phormio.

Ut *trimetri* igitur numeros statim ac audieris teneas, constare censeas ex syllaba seu semipede, duobus ditrochæis, et cretico, seu proceleusmatico, qui cretico par. si *trimetrum* in has partes resolves, ilico deprehendes absque aliis auxiliis, integer sit necne.

Hujus generis omnia ubique plena sunt. exempli loco sint hæc ex *Eun. I. I.*

Quid' igitur - faciam =? non e-am, ne = nunc quidem
 C^m accessor - ultr^o? and = potius - ita me = comparem,
 Non' perpe-ti mere-tricum - contumelias?
 Ex'cludit - : revocat =: redeam -? non, si = m^o obsecret.
 Siquid^m herole - possis =, nihil pri-us, neque = fortius:
 Verum s' in-oiptis, = neque per-tendes = naviter,
 Atq^{ue} ubi pa-ti non c poteris, cum nem^o = expotet,
 Infecta - pac^o, altr^o = ad eam venies =: indicans
 Tè a'mar^o, et - ferre = non poss^e -; act^m est. = ilicet.
 Per'ist^l. e-ludet =, ubi te - victum = senserit.

Sed quod de nonnullis *tetrametris* dixi, de *trimetris* quoque quibusdam dicendum est, aliam scilicet secandi rationem interdum adhibendam esse, ne legitima verborum pronuntiatio nimium violetur, et numeri invenuste incidantur. sed vix tria sunt in toto Terentio hujus generis exempla: duo tantum scribenti hæc occurrunt, quorum alterum est in *Eun. III. I. 52.*

-tromit-tamus = commis-satum = tu' Pamphilem.

alterum in *Heaut. II. III. 66.*

Facile - scires = demi-don^o id. = se'ri tuo.

hos versus, ut aliquo sint numero, vides resolvendos esse in duos ditrochæos, syllabam seu semipedem, et creticum.

De hoc autem carminis genere unum porro monendum restat; nempe ut in *tetrametris* generibus sunt quidam versus, qui mensuram *trochaici tetrametri catalectici, et jambici tetrametri catalectici* uno pede excedunt, ita in hoc genere sunt quidam, qui uno pede, justo *trimetro* prolixiores sunt, quos *jambicos septenarios* dicas, quales pauculi sunt in Terentio, plures apud Plautum; de quorum tamen magna parte merito dubitari possit, utrum satii sani ac sinceri sint. hujusmodi sunt hi ex *And. IV. IV. 3.*

Puer herol^e est - mulier =, tan ad-positus^t = hunc? ubi - illic est?

Et v. 6.

Quid turb^o est - apud fœrum? quid - illic = hominum - litigant?

Hic quidem versus, si singulis syllabis detur maxima sua quantitas, erit T. t. c. sed id parum convenit homini perturbationem magnam simulanti, et præ metu raptim verba præcipitanti: quid quod nullum certum est in Terentio exemplum, *trochaicum tetrametrum catalecticum jambicis trimetris* immiscendi. nec nisi rarissime fit apud Plautum. vid. *Heaut. I. I. 20.* Aliud autem *septenarii* exemplum habemus hac ipsa in scæna, v. 16.

Mÿrum ver^o - impu=denter - mulier = si facit

Meretrix. Cæ. Ab - Andri^e = est an-cill^e hæc =, quant^{um} in-telligo.

Si *meretrix* non e margine traducta sit, vel collocanda est post *mulier*, et sic prior erit *septenarius*, aut sequenti apponenda est, ut hic, et tunc ille uno pede augebitur. his addas *Hec. III. IV. 16.*

Er^o etiam - tu nunc = hic stas-? PÆ. Et quidem = t^e exspec-tō. PÆR. Quid est?

sed hujus versus lectionem mihi suspectam esse ad locum dixi. Superest ut moneam, versibus *tetrametris* et *trimetris*, præter cola illa de quibus prius dixi, interdum immisceri brevissima quædam commata; unius syllabæ, ut *non*, Eun. IV. IV. 32. duarum, ut *in jus*, Phorm. V. VIII. 44. trium, ut *fos ipse*, qui est *jambicus monometer catal.* Eun. II. III. 28. *Occidi. Eum. II. III. 1.* et *Dorio*, Phorm. III. II. 1. qui sunt *trochaici monometri catal.* quatuor, seu quæ metrum jamb. integrum constituunt, ut

quid illud est? And. I. V. 2. Esse denique quæ metrum *jambicum hypercat.* constituunt, ut *dis'crucior-animi*; Adelp. IV. IV. 1.

Est quidem in vulgatis edit. exemplum etiam commatis *jambici dimetri brachycatalecti*: Phorm. I. IV. 18. *Hominem. An. Stå-silico. Gr. Hem.* Sed *hominem* ad versum præcedentem rejiciendum esse, ad locum dixi: nec plus uno hujus generis memini apud Plautum. Pers. IV. IV. 116.

Ab' argent^{um} - effer huc.

His paucis absolvi quicquid scire opus est ad intelligendum omnia illa carminum genera, quæ a *trochæo* vel *jambo* nomen suum sortiuntur; quatenus ad metrorum Terentianorum intelligentiam eorum cognitio necessaria est. De his autem duplex quæstio moveri potest; altera, quamobrem tantam carminum varietatem adhibuerit Terentius, et non potius intra *trimetros* steterit, quod voluit Quintilianus. Consilii hujus rationem multi e rebus ipsis petendam arbitrantur, et Terentium variis versuum generibus usum fuisse, ut rei de qua agitur naturam numerorum concinnitate spectatorum oculis melius subjiceret. sed vereor ut hoc responsum satis firmum sit, cum locorum inspectione constet in fabularum partibus maxime inter se dissentientibus idem carminis genus adhibitum, in continuis autem negotiis diversa. Est quidem ubi numeri rebus mire conveniunt; causam tamen tantæ varietatis opinor hanc unicam fuisse, ut eo magis poeta spectatorum animos reficeret et tædium levaret; cum ipsæ etiam orationis virtutes fastidium pariant, nisi gratia varietatis adjunctæ. Gaudent enim omnes varietate, et sicut oculi diversarum aspectu rerum magis detinentur, ita aures crebris numerorum atque adeo versuum mutationibus oblectantur. Quod cum ipsius Quintiliani judicium sit, miror voluisse elegantissimas Terentii fabulas solis *trimetris* astringi, cum et alia genera sint venustissima, et sine illis gratissima numerorum varietas omnis fere periisset. Hinc est quod in scænis quæ ex *tetrametris* solis constant, sæpius de alio genere ad aliud transitur; sed hoc tanto fecit judicio Terentius, ut in ipsis quoque narrationibus ad aliam rem transi-

tus simul fiat. vid. Eun. II. II. 24. et III. V. 44. In hac denique versuum varietate Latini secuti sunt Græcos, Græci vero naturam, cui semper grata est vicissitudo.

Quod ad alteram quæstionem, cur diversorum generum versus Terentius misceat, et nunc *trimetrum tetrametris*, nunc *tetrametrum trimetris* inserat, nunc in diversis *tetrametrorum* generibus idem faciat; hoc quoque factum arbitror ob easdem fere causas, et ut in prolixioribus scænis dormitans lector ad aures arrigendas excitetur; sed semper commodis in locis, et ubi res ipsa mutationes ejusmodi vel suadere vel pati saltem videatur. Duo vero genera, quod antea monui, tam parum inter se distant, ut eorum mistura merito nulla censi debeat, *trochaicum dico t. c. et jambicum. t. acat.* cum sola inter versus eos differentia sit, quod alterum ab initio alter una syllaba vel setipede excedat. Atque hæc de *trochaicis et jambicis* generibus dicta sint. Sunt vero in veteribus comicis præter hæc, exempla quædam generis etiam pæonici, versus scilicet bacchiaci et cretici; quos apud Plautum magno numero et in omni fere fabula invenias, sed in Terentio tam pauci sunt, ut ne uni quidem paginæ implendæ sufficiant: de quibus ad loca sua satis dixi, ut iis hic immorari plane supervacaneum sit.

Pergo igitur ad alteram hujus instituti partem, eamque longe difficillimam, de *licentiis* dicere, quibus veteres comici usi sunt, earumque modos et rationes exponere. In quibus intelligendis cum viderem me parum adjutum a rei metricæ scriptoribus, quorum tractatus hac in parte sunt supra quam dici potest steriles et jejuni, cum eorum nemo in rem altius penetrarit, aut quicquam solidi tradiderit, præter vulgaria illa quæ in triviis nota sunt; decrevi ante omnia *licentiarum* causas et origines quantum potui investigare, et nisi plurimum fallor, quænam fuerint, non obscure deprehendi.

In primis igitur sciendum est *licentias* comicorum, quod ad partem earum longe maximam, unius esse generis, et in id ferri, ut popularem pronuntiandi consuetudinem representent. Cum enim comædia in eo tota sit ut vera vitæ humanæ sit imago, non satis erat eas sibi materias sumere, quæ e quotidiana vita

essent deprompta, humilemque illum et depressum populi sermonem imitari; oportuit insuper eandem quoque pronuntiandi rationem, quantum poterat, assequi, qua populus in congressibus et colloquiis familiaribus uteretur. Hic verus *licentiarum* fere omnium fons, quæ tantum eruditis negotium fecerunt; hinc est quod comicis poetis licuit, quod alii nulli poetarum generi concessum est. Cetera poemata scripta sunt ut legantur; comædiæ vero (ut tragædiæ) ut audiantur. Ut igitur eorum numeros intelligamus, et verborum modos rite æstimemus, non tam ad literas quæ se oculis ingerunt, insitamque earum quantitatem attendendum est, sed ad sonos quos efficerent cum in ore populi ferrentur, qualesque ad aures accederent.

Quomodo verba pronuntiarent Veteres Romani, ea præsertim quæ in colloquiis sunt frequentioris usus, idque iis temporibus, cum floreret adhuc respublica, nec dum civilibus armis fracta uni in imperium cessisset, nemo dixerit; nec profecto in ulla lingua vera pronuntiandi ratio certo sciri potest, nisi ab iis qui viva voce loquentes audierint eos, quibus lingua de qua agitur, fuerit vernacula. Nobis igitur, cum Romana lingua per tot jam sæcula in usu communi esse desierit, longe facilius est ex versuum comicorum constitutione et licentiarum usu pronuntiandi consuetudinem, quam ex pronuntiandi modo versuum et licentiarum rationes investigare. Hoc tamen nemo non sentit, qui vel leviter animum ad hæc advertat, in sermone et colloquio familiari verba multa, ea præsertim quæ in frequentissimo sunt usu, quæque nullam in se emphasin habent, nec sententiam multum adjuvant, sed quasi vincula quædam orationis partibus invicem nectendis inserviunt, quales sunt articuli, præpositiones, interjectiones, conjunctiones, et adverbia non pauca; nemo inquam est, qui non sentit hujusmodi verba quodammodo præcipitari et nimia celeritate ferri; in verbis etiam vel prolixioribus, vel durioris soni, quæque difficilius proferuntur, literas alias emolliri, alias supprimi, vocesque alias in medio, alias in fine syllaba truncari, verasque syllabarum quantitates mire corripì; multis denique modis effici ut quam minimum temporis inter confabulandum verbis proferendis insumatur, nisi ubi vehementior loquentis af-

fectus, aut rei de qua agitur natura postulet, ut in hoc vel illo verbo insignior mora fiat.

Si quis adeo harum rerum incuriosus est, ut nihil unquam de pronuntiatione linguæ sibi vernaculæ cogitarit, quid velim facile intelliget, si in animum revocet, quid ipse senserit, si unquam homines exteros audierit sermone peregrino et sibi prorsus ignoto colloquentes. nonne ipsi visi sunt miris modis verba præcipitare, incidere, devorare, et dimidiata plurima proferre, ut nihil plane et distincte exaudiri potuerit? Immo qui eatenus linguam exoticam tenent, ut scripta oculis subjecta probe intelligant, illis ipsis homines lingua ista confabulantes tanta celeritate verba fundere videntur, ut non modo literæ, aut syllabæ, sed integra etiam verba sæpe eos fugiant. quod vero nos de exteris colloquentibus sentimus, idem illi etiam de nobis. Quod ostendit hoc omnibus linguis natura insitum esse, ut celerius proferantur, quam legantur, cum multa quæ plene scribuntur, non tamen plene pronuntiantur; sed inter loquendum alia premantur penitus, alia mutantur, ab aliis asperi aliquid abradatur, aliis sua quantitas insigniter imminuatur; alia denique tam raptim efferantur, ut non modo duæ tresve syllabæ, sed interdum etiam duo vel tria verba in unum coaluisse videantur.

Ut hæc pronuntiandi ratio in scæna etiam servaretur, necesse fuit ut poetæ in versibus compingendis non tam spectarent, quid oculus postulet, quam quid ab aure desideretur; qualemque publice recitati sonum effecturi essent, potius quam qua specie essent tacite lecti.

Hæc vera origo atque unicus, opinor, fons *licentiarum* fere omnium, quæ in veterum comicorum scriptis occurrunt, quæque tantas offensiones objiciunt lectoribus harum rerum imperitis, et eruditibus etiam, qui causas earum investigare neglexerunt. Pleræque enim omnes eodem tendunt, ut veras syllabarum quantitates imminuant, et prosodiæ legibus producenda corripiant, quo ad popularem loquendi consuetudinem ipsa quoque pronuntiatione propius accedant: quam dum consectantur, longitudo illa ex consonantium positione orta frustra illis obstat; in syllabæ quantitate æstimanda ad vocalis solummodo naturam, quæ syl-

labæ quasi anima est, respiciunt; si ea brevis sit, syllabam pro libitu corripunt. Idque non in ultimis modo verborum syllabis factitatum est, sed in aliis etiam quibusvis, mediis, primis, nisi contra obstet accentus; acutum illum intelligo tenorem, qui in omni voce unus est, syllabamque quam acuit præ ceteris intendit, et intendendo veræ ejus quantitati aliquam novam addit; cum intentione illa major aliquantum mora in acuta pronuntianda insumatur: alias positionem facile negligunt, præcipue quidem illam quæ ex eadem consona geminata oritur, cum antiquitus ejusmodi voces litera simplice scriptæ essent; dein illam quæ fit ex muta et liquida, aut ex quibusvis aliis consonis quæ in vocis initio connecti possunt, nulla vocali interposita. Sed nec intra hos fines se continuerunt; quæcunque consonæ brevem vocalem excipiant, sive in eadem, sive in diversis vocibus, longitudinem quæ exinde syllabæ accrescit, pro nihilo habent, et si versus ita postulet, ilico corripunt: immo, quod magis mirere, malunt hac corripiendi licentia uti, etiamsi facile ab ea cavere potuissent, quam vocem dissyllabam cujus prima brevis est, in diversos pedes distrahere, cum crebræ cæsuræ orationem nimis exquisitam et elaboratam, numerosam nimis et a pedestri sermone remotam faciant.

Quod videtur etiam in causa fuisse, cur toties creticos quamvis uno tempore justo longiores, ditrochæorum partes fecerint. Hoc enim sæpenumero ab iis factum quivis facile viderit; sed creticos quatenus creticos non receperunt, cum iste pes ab his generibus omnino abhorreat: hos igitur pedes, licet revera creticos, ac proinde quinque temporum, versibus suis immiscent quidem, sed sub alia quadam specie; nunc utique dactyli, nunc anapæsti, prima scilicet vel ultima pro correpta habita, nunc spondei, extrita media vocali, vicem sustinent. Maluerunt scilicet prosodiæ leges aliquantum violare, quam a sermonis natura et pronuntiandi consuetudine nimium recedere; cum istis legibus obsequi non potuerint, nisi crebris cæsuris uterentur, et verborum creticum pedem constituentium ultimas syllabas a prioribus sæpissime divellerent. Hoc autem non modo in singulis verbis, cum cretico pares essent, factum est, sed sæpe etiam cum

duæ voces ad pedem istum efficiendum concurrerent. Licentiæ hujus unum exemplum, sed insigne admodum dabo ex Plauti Trinummo. II. I. 172.

Quæ neque fu-tura nec = facta sũnt - tamen illi sciant.

in hoc versu cuius manifestum est duos esse pedes creticos, sed qui dactylorum plane vicarii sunt. innumera sunt licentiæ hujus apud illum exempla; nec pauca in Terentio, licet hac, ut et aliis fere omnibus, Plauto longe parcius utatur; quod inter præcipuas Terentii laudes merito recensendum est, qui quamvis in licentiis, sive earum numerum sive genera spectes, adhibendis tam parum sibi indulserit, sermonem tamen tanta arte temperavit, ut Plautino minus assurgat, et pedestrem multo magis referat, sed de his hactenus.

Alterum, quod plurimi est in hoc argumento ponderis, est accentus quem dixi, seu tenor, quo verbum secundum legitimam pronuntiandi rationem modulatur. Ut enim ille non temere movendus nec syllaba quam occupat, ex longa in brevem mutanda, ita aliarum syllabarum quantitas, ejus præsertim quæ acutam proxime præcedit, ab eo plurimum pendet; et maximarum licentiarum ratio inde est petenda. Quod ut intelligamus, hæc pauca principii loco de natura et vi accentus probe tenenda sunt.

Primo, in omni voce esse acutam, eamque unam tantum.

Secundo, ultimam nunquam esse acutam, ideoque in dissyllabis priorem semper acui; unde fit ut ultimæ exilius sonent, et obscurius audiantur.

Tertio, in polysyllabis secundam, si longa sit, acutam esse; alias tertiam ab extrema; intra trium enim syllabarum numerum, sive hæc in verbo solæ sint, sive ultimæ, acutam semper contineri: ideoque, si plures acutam præcesserint, omnes graves esse, pariter ac illas, quæ sequuntur.

Quarto, cum syllabæ, quam acutus tenor occupat, ex intentione ejus, nova quædam quantitas accedat, istud incrementum quantitatis de syllaba proxime præcedente quodammodo detrahi videtur, dum vox loquentis per eam rapte fertur, ut ad acutam veniat, in qua insignior mora facienda. hinc usu venit ut syllaba

acutæ proxima pro correpta habeatur, breviorque acuta videatur, etiam cum ipsa quoque brevis est. Exempla hujus infra afferam clarissima.

Quinto, accentus legitime migrat ex penultima in ultimam longam, quoties voci alicui enclitica adjuncta est, cum hoc pacto ultima non amplius ultimam, sed ab ultima secundam sedem occupet. e. g. in *deæ* acuitur prima, in *deæque* secunda.

Sexto, in dissyllabis quorum prior brevis est, altera longa, si cæsura in diversos pedes distrahantur, accentus necessario migrat in ultimam; quod ideo licitum fuit, quia fieri non poterat ut poetæ hac licentia non uterentur; ipsa metri necessitas excusat. Nec vitari potest in cujusvis generis *jambicis*, quoties versus ab hujusmodi voce incipit; et si in talem desinat, quæcunque vox præceaserit, ultima ejus syllaba si longa sit, a ceteris divulsa fiet prima pedis cretici, adeoque in pronuntiando acuetur. quod valet etiam in *trochaicis catalecticis*, qui hac in parte ab *jambicis* nihil differunt.

Septimo, in trisyllabis metri conditio interdum mutat accentum, facitque ut e prima in secundam migret; cum scilicet syllaba brevis ante mutam et liquidam producitur: ut si secundam in *volucres* producas, quæ extra metrum et in ore populi semper corripitur, sed non licet contra in trisyllabis accentum e secunda in primam vel tertiam movere, mediamque licet positione sola longam corripere; cum eo legitima pronuntiandi ratio nimium immutetur, nec immutationis idonea satis causa audienti, quo minus offendatur, se ostendat. est quidem ubi Plautus hac etiam licentia utitur, sed parcius; e. g. vi eorum quæ quarto loco dicta sunt, corripere licet secundam in *voluptatis*, sed non idem licet in *voluptas*, quamvis hoc quoque a Plauto sæpius fiat.

Unum porro monendum superest de pronuntiatione consonarum *i* et *u*, quæ non tam dure efferendæ sunt, ac apud nos fieri solet, sed molliore sono, quique proxime accedat ad illum quo pronuntiamus *y* et *w*; quod et ab aliis dudum observatum est, et verum esse abunde constat ex resolutionibus syllabarum quæ ab istis literis incipiunt, quæ nunquam tam crebræ fuissent, si veteres literas eas eodem quo nos modo pronuntiassent: cum

majus tum fuisset inter ejusdem literæ sonos, quibus nunc consona, nunc vocalis efferretur, discrimen, quam quod ex altera in alteram transitum facile pati potuisset. e. g. inter *pariete* et *parigite*, quomodo nos efferimus, pernimum interest, inter *pariete* vero et *pariete* parum admodum: sic *tenuia* et *ten-wia* idem fere sonant, sed *tenuia* et *tenwia* cum *vau*, sono multum diversa sunt. Atque hæc observatio de veris harum literarum sonis est maxime sæpe utilitatis: *v* vero consonam sic pronuntiari solere clarissime ostendit vox *cauceas*, cum sono referret *cave ne eas*. Cic. de Divin. II. 40.

His autem principiis ex pronuntiationis in sermone familiari usitatæ, et accentus natura desumptis innixi, omnium fere licentiarum quibus comici veteres usi sunt, rationes facile expediemus. Quod ad illas, quæ alterius sunt generis, ex iis etiam plures ex sermonis et colloquii natura oriuntur; aliæ libertati isti imputandæ sunt quæ aliis etiam poetis ex metri necessitate concessa est, quæque ex eo *poetica licentia* dicitur, in qua Latinis præiverunt Græci, imprimis vero Homerus. Sed ut distinctius agam de licentiis hisce, quæ ex diuturna Plauti et Terentii lectione observavi, huc fere redeunt.

Primo, monosyllaba quævis, ea præsertim quæ sunt frequentioris in sermone usus, pro libitu corripiunt, licet obstet non positio modo, sed in nonnullis etiam vocalis longa, vel diphthongus. Exemplo sint hæc.

a	set	ob	quod
ab	dein	per	hie
aba	e	sed	hæc
ad	ex	vel	hoc
an	haud	ut	huic
at	in	proh	hunc
et	nec	qui	hanc
atq' vel ac	nunc	quid	hoc abl.

hac				est
huc				estn'
hinc				sunt
mihî monos.	cum	rem	} corrumpuntur entis vocalis.	vult
is	dum	quam		vis a volo
id	hem	quem		ii ^e .
alibi	jam	quam		
	nam			

Ad, ab, abs, ob, an, in, con, in compositione etiam sæpe corripuntur, cum brevis sit omnium vocalis. "Observat curioseque animadvertit (ut Gellii verbis utar, l. 2. c. 17.) M. Tullius *in* et *con* præpositiones tunc produci atque protendi, quum literæ sequerentur, quæ primæ sunt in *sapiente* atque *felice*: in aliis autem omnibus correpte pronuntiari." Quæ vero in sermone correpte pronuntiabantur, in versibus quoque comici pro arbitrio corripuerunt. Et quod de *in* et *con* dixit Cicero, in aliis etiam præpositionibus et particulis locum habuisse plurimis exemplis constat, quæ infra suo loco afferam. Sed an ad illorum modum ante easdem aut alias quasdam literas producte etiam in sermone dicerentur, cum id non ab ipsius rei ratione, sed ex linguæ consuetudine penderet, nobis frustra hodie quæritur.

Secundo, in dissyllabis multis quæ sunt frequentissimi in sermone usus, priorem pro libitu corripiant, si vocalis brevis sit, ut in

ante	inde	quippe	hujus
antem	inter	unde	² ille
ergo	intro	ambo	illic
etsi	intus	¹ ejus	illuc
forte	nempe	cujus	illinc
ipse	eocum	perque	esse
ipsum	eocum	nanquid	estis
iste	eoquis	quicquid	essent
istic	eoquid	unquam	posse
istuc	idne	usque	adde
istius	quodque	usquam	redde
			² omnia.

Quibus adeas, *hercle* et *neve* et *sive*.

Tertio, in dissyllabis, quorum prior brevis est, alteram quoque sæpissime corripunt. ut in

1 *Ejus*] In *ejus, cujus, et hujus*, ut prior corripitur, *i* consona in vocalem vertitur, et cum vocali præcedente diphthongescit; diphthongum autem ante vocalem corripitur ad Græcorum exemplam poetis Latinis familiare est: et hinc fit quod cum modi composita sæpe *us* abjiciant, et dicimus *simodi, cusimodi, lusimodi*.

2 *Ille*] Prior in *ille, ipse, et iste*, corripitur per omnes casus, et secunda fere in *illius, ipsius, et istius*.

3 *Omnis*] Priorem in *omnis* videntur pronuntiasse, ut Itali in *egne*.

4 *Neve*] *Neve* et *sive*, cum pyrrichii locum obtinere videntur, opinor pro monosyllabis potius habenda esse, et licet plane scribantur, contracte pronuntiari oportere, ut *neve* et *seu*; et inde esse quod *siv'* corrupta sit, *And. I. III. 2.*

Sive ista usor, - sive *amicus est - grævida e = Pamphilo est.*

apud	formam	bonas	³ cave	taeas
enim	fores	bonos	mano	vides
ehem	Idem	malis	nega	videm
fere	levi	malos	roga	videt
foris	manus	domi	tace	lubens
foras	manum	dome	vide	sedens
heri	manus in plural	domum	amat	erat
parum	miser	puer	dedit	erant
quidem	minas	pater	dedit	erit
simul	mode	patris	dabit	foret
tamen	¹ aves	patris	dari	aliet
velut	oves	heras	dalet	potes
utrum	boves	heri	habet	potest
	novas	hero	habent	velim
amor	novo	herum	aspici	velis
color	novum	senex	studet	velint
pudor	dolis	soror	student	volunt
idem	viris	uxor	taet	labet
Jovem	bonis	abi	taeas	lijet.

Quarto, in polysyllabis compositis, si prima syllaba componens brevis est extra compositionem, in compositione quoque saepissime corripitur solere, (quod de monosyllabis prius observavi, quodque valet etiam in compositis ab *ante* et *inter*) exempla haec, ne plura congeram, ostendunt.

advenis	arcesso	interest	indifferenter
abduco	cognatus	interminatus	ingenium
absurde	colloquor	ignavus	integer
adaitis	commodare	ignare	invidia
advenis verb.	incedo	inpingo	inveniri
affines	inepto	intelligo	oblecto
ancilla	incertus	impero	obsecro
antehac	indignus	imperium	occultas
antiquus	interim	imprudens	ostendo

Quinto, quae acutuntur in tertia ab extrema, interdum acutam corripiunt, si positione sola longa sint, ut *optime*, *servitus*, *percellim*, *Pamphilus*, et pauca alia, quo cretici mutantur in anapæstos. idem factum est in *neutiquam*, licet incipiat a diphthongo. inter-

1 Aves] V in aves et similibus videtur in vocalem verti, et voces praeinde pro monosyllabis habendas esse.

2 Cave] In caveto etiam, negato, et rogato Plantas secundam corripit.

dum quidem in verbis hujus formæ dubium est, utrum prima an ultima sit quæ pro corrupta habeatur, ut in *expedi*, *centuplex*, *perdidit*, &c.

Sexto, in polysyllabis syllaba quæ acutam proxime præcedit, sæpe corripitur, etsi non positione modo, sed et vocali longa sit. vi eorum quæ de accentu dicta sunt, ut in

argentum	ministremus	voluntatis	ciotrices
ornatus	magistratus	voluptatis	obédirent
Alexandrum	pugillatum	ventustatis	videbatur
gubernator	potestatis	senectatis	verèhamini:
		supelleotilis.	

Plautus hac licentia usus est etiam cum syllabam producit diphthongus, ut in *audivi*. In nonnullis etiam cum syllaba acuta brevis est, ea quæ illam proxime præcedit, etsi vocali longa animata, tamen corripitur, ut in *amicitia* et *pudicitia*.

Septimo, in quibusvis verbis vocalem longam vel diphthongum finalem sequente vocali corripiunt, et pro arbitrio negligunt longitudinem ex positione sola ortam; et quasvis syllabas pro brevibus habent, quarum vocalis brevis est, siquidem accentus non eas intendat. Plautus quidem ipsam acutam quoque in nonnullis corripuit, ut in

dediisse	modeste	fenestras	Philippus
necesse	sceleste	papillas	Philippi
libello	puellam	sagittas	sinistram.

Terentius vero nusquam, quod sciam, nisi in *tametsi* et *favilla*, quas in vulgi quoque ore corripì solere credibile est. quod de aliis etiam maximam partem dicendum arbitror.

Octavo, in unam sæpissime contrahunt syllabas in quibus duæ quævis vocales concurrunt, ut

	es in soles	is in scias	
et in aig	ei in dein	ie in hodie	et in prein
	eo in adeo	ii in rediit	ei in huc
	eu in dens	io in otiose	uo in duobus.
		iu in diu	

Exempla hujusmodi sunt magno numero,

¹ mihi	eum	eorum	fuere
nihil	eam	earum	fuisse

¹ Mihi] Mihi et nihil sunt semper fere monosyllaba, vel certe rarissime in duos pedes distrahuntur.

ais	eo	eodem	fuisſent
ait	rei	eodem	ſciunt
meus	ſpei	camus	vident
tuus	} per omnes fidei	fili	taceo
ſuus		casus diei	perii
deus	die	ſiebat	commoveo
deus	via	fui	tranſeuntem
duo	quia	fuit	gaudii
	trium	fuisti	jurgium
¹ mulier	eveniat	grandiuſcula	potnerit
melius	perveniat	tardiuſculus	rejiat
ſuavius	divitias	comprehendit	introiit
probius	etiam	reprehendit	abieram
nequior	ineptias	deosolor	abiero
ſexcenties	cōrtiorem	dehortatus	redierit
via	occaſionem	aperiuntur	perierim
quia	tumultuoſa	² ejiciat	perimus.

Nono, verba ſæpe breviant exterendo vocalem vel ſyllabam e media voce, vel reſecando a fine. quorum prius *syncope* dicta eſt, alterum *apocope*.

Exempla ſynopes ſint hæc:

erſite	dixti
ſurpuit	juſti
exporge	ſenſi
amiſti	audiſtin
commiſti	dixe
promiſti	deceſſe
præſcripti	exceſſis
excluſti	ſoiſæm

Eodem modo in diſſyllaba contrahuntur

alterum
militis
nominis
³ virginem
clamitans
paullulum
⁴ liberæ
liberet.

} quo pacto hæc voces e creticis ſunt ſpondei.

¹ *Mulier*] In hac voce plurimisque aliis, in quibus vocalis prior eſt i, contractio fit mutando i in conſonam, quæ, ut ante dictum eſt, pronuntianda eſt ut noſtrum y. atque hac ratione pedes proceleſmatici in verſuum ſiſibus ſæpe in dactylos vel creticos contrahuntur, ut in *mulierem*, *mulieres*, *abiero*, *perierim*, *redierit*, *præ-terieris*. quæ pronuntianda, *mul-yerem*, *mul-yeres*, *ab-yero*, *per-yerim*, *red-yerit*, *præ-ter-yerit*. neque ſyllaba quæ i in conſonam verſam præcedit, mutatione iſta ſemper producitur. hujus exempla plura ſunt apud Plantum, ubi *mulier*, potius, *probius*, et ſimiles voces pyrrhichii loco ſunt, quaſi duorum tantam eſſent temperum.

² *Ejiciat*] In vocibus hujus formæ

prior i cum altera in unam coaleſcit, et tum i duplex cum vocali prima diphthongum induit.

³ *Virginem*] Non ſatis conſtat utrum in hac voce vocalis media elidenda ſit, an prima corripienda; poſterius malim, cum in multis animadvertas, vocalem brevem ante duas conſonas quorum prior eſt r, corripit. contra vero aſſertur hic verſus *Ennii*,

Virgines nam ſibi quiſque domi Romanus habet ſax.

Sed ſatis multa apud *Ennium* exempla ſunt, in quibus verſus hexameter incipit ab anapaſto.

⁴ *Libere*] Eodem contractio fit in *liberare*, *liberius*, *periculum*, et ſimilibus.

Apocopes exempla hæc habe.

itan	tun	in pro <i>isæ</i>	'star'
satin	paramn'	haben	potess'
egon	sanun	videm	animal'.

Denique in multis non modo *s* finale pro libitu abjiciunt, sed vocalem etiam quæ proxime præcedit. exempla sunt innumera in quibus *s* abjicitur cum dictio desinit in *us*; sed vocalem quoque cui adjuncta est, resecurt sæpe Plautus, idque non in nominibus tantum, ut in *servus*, sed in verbis etiam, ut in *volumus*, *attulimus*, &c. Eadem quoque licentia, cum vox desinit in *is*, non modo *s* abjicitur, ut in *magis*, *nimis*, *pergis*, *tristis*, quod a Terentio factum, sed *is* etiam, ut in *similis*, *consimilis*, *exorabilis*, *corporis*, *Veneris*. Interdum *s* abjecta, *i* corripitur, neque *s* modo sed *is* quoque a fine detrahitur, etiam cum natura longa est; exempla, ubi *s* detracta *i* corripitur, sunt *multis* et *miris*, ex quibus facta sunt *multimodis* et *mirimodis*: posterior quoque in *nobis* et *vobis* eadem licentia aliquoties apud Plautum corripitur videtur, et nonnunquam totum *is* abjici, nisi pro iis legendum sit *bis* et *vis*, quorum prius pro *nobis* antiquos dixisse annotavit Fæstus: hujus autem licentiæ clara exempla sunt, *paratis*, *imperiis*.

His addas quod *es* interdum abjicitur in *res*, et *res est* ex eo sæpius fit monosyl.

Atque hæc fere sunt rationes, quibus veteres comici verborum quantitates solent imminuere, corripendo nempe et contrahendo. Et hujus generis est licentiarum pars longe maxima: earum vero causæ ex populari loquendi consuetudine et pronunciationis natura petendæ sunt. Sed et aliæ nonnullæ sunt alterius generis, quæ scilicet insitas verborum quantitates augment, et in prosodiæ leges peccant, ut syllabas natura breves producant; quæ fere sunt hujusmodi.

Primo, synalæphas crebro negligunt, et vocalium concursus, nec vocalem ne brevem quidem elidunt, his præcipue locis; se-

* 1 Star'] Clara, ni fallor, apud Plautum exempla sunt hujus licentiæ, quæ finale in verbis modo infiniti abjicitur

sequente consona, quæ licentia nulla apud Italos frequentior.

quente diphthongo, ante pausam, in bisegmentis, et cum alia persona dicentem excipit.

Secundo, in dissyllabis quibusdam priorem non raro producant, ut in *ei, rei, spei*. quæ tunc *i* duplici scribi solent. Plautus etiam eadem licentia usus est in *tuus, suus, cum, deus*; qua licentia nulla minus venia videtur digna; nunquam certe eam adhibuit Terentius.

Tertio, finales syllabas breves in quavis sede ante diphthongum producant, ut *ad aurum, sed æquum, inaudit*; nec non ante vocalem quamvis in bisegmentis, et vi cæsurae; id quod Plautus sæpe fecit in vocibus dactylicis, cum in vocali exeunt sequente consona; sed et vocalem brevem sequente etiam vocali sæpius produxit in bisegmentis.

Quarto, *re* in compositis sæpius producant, consonam quæ sequitur geminando, ut in *redur, reduco, retulit*.

Quinto, in polysyllabis sæpe producant antepenultimam, contra prosodiæ leges, si in eam cadat accentus, ut in *conventitia, conductitum, projectitia, emissitii*, et aliis in istis desinentibus. sed Plautus hac licentia usus est etiam in dissyllabis, cum encliticæ adjectione accentus movetur, *Æræque, Lactæque*, in quibus vel secundas produxit, vel *que* in duas syllabas resolvit. idem etiam in vocibus quaternis aut quinis syllabis constantibus primam, brevem licet, plus semel produxit, ut in *amarentur, amatoribus, amatorie*.

Sexto, *i* et *u* breves in primis aut mediis syllabis ante vocalem producant, ut in *ierit, fuerit, pluerat, audierat, habuerit*.

Septimo, unam syllabam in duas resolvunt, vel resolutione diphthongi, ut in *hospita, Clinia, aqua*, vel *i* et *u* consonas in vocales mutando, ut in *iam*, quod sæpe fit dissyllabum, *larva, larvatus, milvus*, &c. quæ mutatio non dura, aut coacta videbitur, si quæ prius dixi de legitima literas has, cum consonæ sunt, pronuntiandi ratione, in animum revocemus. et hac forte licentia *quid* et *que* interdum Plauto producta sunt.

Octavo, *h* consonæ sæpe vim habet, ut syllabam brevem positione longam reddat, vel ut vocalis finalis quæ præcesserat, non elidatur. Hoc Plauto perpetuum. sed Terentius parcissime.

Hæc autem ea fere sunt quæ de licentiis dicenda habui, quarum quædam in prosodiæ leges et pronuntiandi rationes nimium peccare non diffidentur est. Sed istæ pleræque omnes Plautinæ sunt; Terentius et modum adhibuit, quod ad licentiarum numerum, et miro delectu usus est, quod ad earum genera, et a non paucis penitus abstinuit.

Is quidem tam caste egit, tam parcus fuit in licentiis utendis, iis præsertim quæ veras verborum quantitates augent atque intendunt, ut sæpe in *iambicis*, cum licentiam adhibitam putes, dum in legendo legitime pronuntiationi et sectioni in ditrochæos obtemperas; si tamen versum ad veros pedes exigas, nullam ei sustentando licentiam necessariam esse deprehendas. vide *And. I. 5. 54.* And. I. 5. 14.* And. IV. 1. 58. Eun. III. 5. 12. Eun. IV. 3. 23 et 4. 6.* Eun. V. 1. 17.* Heaut. III. 1. 6.* Heaut. V. 1. 50.* Hec. IV. 1. 46. Hec. IV. 2. 29.* Phorm. I. 2. 96.* Phorm. III. 1. 10. Phorm. III. 2. 44. Quæ cum recogito, Terentium ad veras vocum quantitates magis quam ad pronuntiandi rationes animam in pluribus advertisse arbitror; ideoque muto jam sententiam in iis ex locis laudatis, quibus signum hoc * apposui, et eorum sectiones ad veras verborum quantitates refingi valim, contra ac putabam, cum notas ad ea scriberem, Plautinis licentiis æquo tum forte addictior.*

Sed et ipse quoque Terentius in earum usu nimius videbitur iis, qui novis solum Augustei sæculi poetis legendis assueverint, nullum vero in veteribus hisce legendis tempus posuerint. Ab his quæretur, cur non Terentius eandem in numeris puritatem servaverit, ac Græci in suis comædiis, aut Latini etiam ipsi in tragædiis componendis. Quod ad Græcos, si Terentius eos non assecutus est hac in parte, in aliis enim non raro superavit, id non poetæ sed linguæ culpa fieri puto, quæ tam dura, tam aspera, tot consonis obsessa, tot elisionibus obnoxia, ut quod Quintilianus dixit, "Sermo ipse Romanus non recipere videatur illam solis Atticis concessam Venerem, quando eam ne Græci quidem in alio genere linguæ obtinuerint." quod de numerorum et versuum apud Græcos puritate et suavitate non minus verum est, quam de alia quavis comædiæ Græcæ præstantia, unde tanta illis quam

mirantur omnes venustas. Quod vero tragœdias Latinas spectat, ex Seneca male iudicatur de illis qui Terentio erant vel antiquiores vel ætate pares, cum apud eos etiam numeri multo sint impurius quam apud tragicos recentiores. Quod si ipsi etiam Terentio longe castiores fuerint, et parcius multo licentiis uterentur, id diversis scribendi generibus imputandum est. Cum comœdia, ut pluribus dixi, vulgarem et loquendi et pronuntiandi consuetudinem imitetur; tragœdia vero, ut in argumentis longe majoribus versatur, ita dictione quoque sua, et eloquendi ratione a plebe longissime recedit. Tragœdia enim est poema nobile, elatum, grandi lentoque passu incedit, amat lecta, pulchra, sonora verba, nec quicquam eorum quæ profert, aut præcipitari velit, aut obscure premi. Hinc tragœdia in numeris etiam tantum a comœdia distat, et licentiæ in hanc frequentissime receptæ, quæ in altera nequaquam essent ferendæ.

De comicorum enim licentiis in genere, jure dicas, quod Terentianus elegantissimis versibus dixit de singulari illa, qua in jambicis spondeum vel dactylum in secundo vel quarto loco posuerunt.

*Sed qui pedestres fabulas socco premunt,
Ut quæ loquuntur sumpta de vita putes,
Vitiant jambum tractibus spondaicis,
Et in secundo et ceteris æque locis.
Fidemque fictis dum procurant fabulis,
In metra peccant arte, non inscitia,
Ne sint sonora verba consuetudinis. &c.*

Jambi quidem sedes Græci quoque comici vitiarunt *tractibus spondaicis*; et id insigne est discrimen inter eos et tragœdiæ scriptores. sed hoc Græci raro. Latini vero, ut Prisciani verbis utar, “in multis initium aliquod accipientes a Græcis, solent ab angusto in effusum licentiæ spatium hoc dilatare.” quod ut dixi, linguæ plurimum vitio vertendum est. Latine quippe scribentes salvo puri sermonis nitore haud efficere potuere, ut in vitæ communis rebus exprimendis, numeris astrictioribus uterentur.

Quod ad eas autem licentias quas adhibuit Terentius, ne lectori minus exercitato vel minimam offensiunculam objicerent,

ubicunque in prosodiæ regulas peccatur, signo aliquo quænam esset licentia, indicavi: syllabis præter morem correptis accentum brevem, productis longum apposui; eorum etiam alterum appiæxi omnibus syllabis in quibus synalcepha vel ecthlipeis negligitur; et nonnunquam iis etiam syllabis quarum quantitas minus cognita est. o etiam finale verborum, ut puerorum præiudicio occurratur, qui plerumque pro correpto habere solent, cum in id accentus metricus cadit, accentu longo notavi. ubi vero in voce aliqua binæ syllabæ in unam contrahuntur, id literis margini appositis semper ostendi. Ad hæc, cum sæpe fiat ut metrum seu *διποδία* in pedes diversis modis resolvi possit, e quibus ille eligendus qui legitime pronuntiationi minime officit, numerosque minime sonoros reddit; ejusmodi metra hac nota - in pedes suos distinxi. Nihil denique omissum est, quod excogitare potui, ut metri Terentiani intelligentia facillima redderetur, et ad tironum captum prorsus accommodata. Cum vero versus comici ad tibias canerentur, superest ut de iis pauca quædam dicam, quæ satis sint ad intelligenda illa quæ in fabularum harum titulis habentur.

De his multi multa et valde diversa; quæ ne recensere quidem, nedum excutere vel otium est vel animus. Constat apud omnes primis temporibus tibias ex arundine fuisse; eam vero quæ radicem antecesserat, lævæ tibie convenire, quæ cacumen, dextræ, inquit Plinius l. 16. c. 36. ex Theophrasto, cujus verba sunt, *τὴν μὲν πρὸς τῇ ῥίζῃ ἀριστερὰν εἶναι, τὴν δὲ πρὸς τοὺς βλαστούς, δεξιάν*: ex his autem dextram graviorem sonum edidisse sæpius a Donato dictum est; quod isti tibie convenisse, quæ angustiore esset foramine, ostendit vir clariss. Isaac Vossius in elegantissimo Libello de viribus Rythmi p. 111. ex hoc Æliani loco, qui extat apud Porphyrium in Hypomnematis ad Harmonica Ptolemæi. *Ἐὰν λάβῃ τις δύο ἀνλοὺς, τοῖς μὲν μήκεσιν ἴσους, ταῖς δὲ ἐνρῆτῃσι τῶν κοιλιῶν διαφέροντας, καθάπερ ἔχουσιν οἱ Φρυγιοὶ πρὸς τοὺς Ἑλληνικοὺς, ἐνρῆσει παραπλησίως τὸ ἐνρῆκοῖλιον ὀξύτερον προϊέμενον φθόγγον τοῦ στενοκοιλίου. Θεωροῦμεν γέ τοι τοὺς Φρυγίους στενοὺς ταῖς κοιλίαις ὄντας, καὶ πολλῶ βαριτέρους ἤχους προβάλλοντας τῶν Ἑλληνικῶν.*

Ea quæ de Tibiis in titulis dicta sunt, juxta fabularum series sic se habent :

1	2	3
Tibiis paribus dextris et sinistris.	Tibiis duabus dextris.	Acta primum Tibiis imparibus, deinde duabus dextris.
4	5	6
Tibiis Sarranis.	Tibiis paribus.	Tibiis imparibus.

Sed quædam ex his non satis sincera esse liquet cum ex codicum varietate, tum ex Donato, juxta quem,

Secunda acta est tibiis dextra et sinistra.	Quarta tibiis dextris.	Sexta tibiis Sarranis.
--	---------------------------	---------------------------

Ut hæc autem intelligamus, observandum est veterum tibicines duas simul tibiis inflare solitos esse, quæ si dextra manu, dextraque oris parte tenerentur, *dextra* dictæ sunt: quæ vero læva manu, lævaque oris parte, *sinistra*. hunc apud illos morem fuisse antiqua marmora et nummi magno numero ostendunt. *Duas vero dextras, non pares dextras, et proinde duas sinistras, recte et proprie dici patet et ex his titulis, et ex notissimo Phædri loco l. V. Fab. 6. de tibicine, qui sinistram fregerat tibiis,*

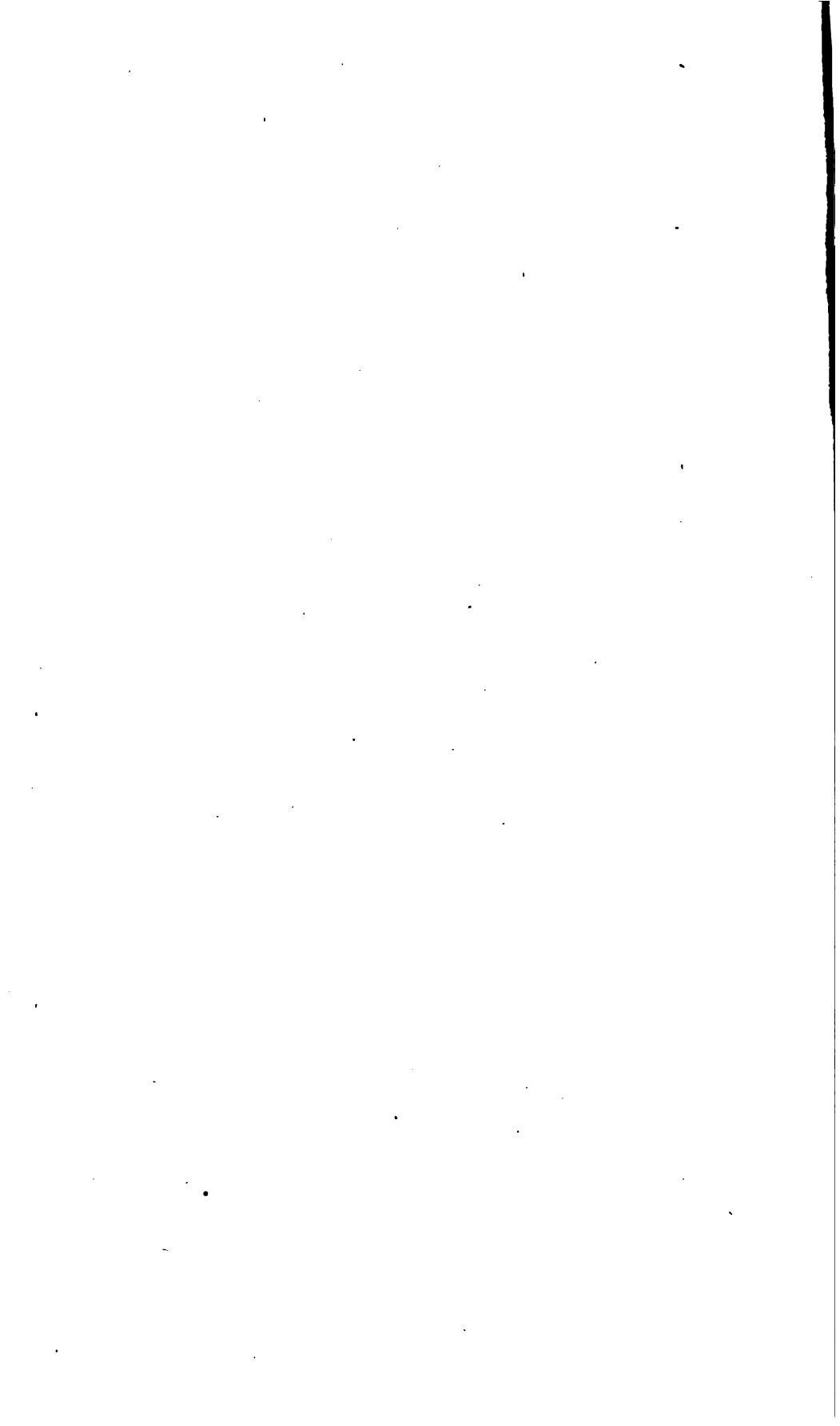
DUAS quoniam DEXTRAS maluisset perdere.

Ex tertio titulo liquet *tibiis dextras* ab *imparibus* distingui, ideoque *pares* fuisse, id est paribus foraminibus, paresque sonos edidisse, quod idem pari jure de *duabus sinistris* etiam dicendum. *impares* igitur fuere duæ tibiæ, quarum dextra altera, altera sinistra. in primo igitur titulo, cum *tibiis paribus* addatur *dextris et sinistris*, in quinto vero *tibiis paribus* nihil tale addatur, censendum est vel in primo *dextris et sinistris* ex abundantia adjici, vel in quinto voces eas injuria quadam excidisse: cumque, nisi aliquid ejusmodi addatur, scire nequeamus, utrum *dextra* an *sinistra* fuerint, opinor *paribus tibiis* quatuor intelligi, *duas* scilicet *dextras*, cum *duabus sinistris*, et diversas fabulæ partes diversis tibiis actas fuisse; alias nempe *duabus dextris*, alias vero *duabus sinistris*; vel totam fabulam altera vice his tibiis, altera illis. Utrumque in usu fuisse non est ut dubitemus, cum ex hisce titulis constet ean-

dem fabulam non semper iisdem tibiis actam fuisse; et in eadem actione modos canticorum et diverbiorum sæpe mutatos annotarit Donatus.

Quarta fabula acta dicitur *tibiis Sarranis*, vel ut alii legunt, *Serranis*; sed mihi indubium est *Sarranis* veram esse lectionem, a Sarra dictis, quæ Tyro olim nomen fuit; unde Virgilius, *Sarrano indormiat ostra*. G. II. 506. et antiquior Virgilio Ennius, *Poenos Sarra oriundos*, ut locum illum laudavit Probus. mihi quidem locus non parum suspectus est, cum in nullis aliis titulis tibiis proprio nomine indigentur; quamvis *dextras Lydias* fuisse, *impares* vero *Phrygias*, post Donatum eruditi fere omnes existiment. sed ut hoc sit, si nec *duæ dextræ*, nec *dextra* altera, altera *sinistra* fuerint, necesse est fuisse duas *sinistras*; quas forte omnis causa *Sarranas* quam *sinistras* dicere maluerunt.

Atque hæc de vexatissima quæstione dixisse sufficiat, cum pauca licet, e rebus tamen ipsis petita sint, et proinde vera, et illa quæ de tibiis in titulis dicuntur, satis explicant. Tota enim quæstio curiosa magis, quam utilis, nec ad fabulas melius intelligendas quicquam adjuvat, cum eadem fabulæ diversis tibiis, diversæ vero eisdem agerentur. De tibiis igitur qui plura velit, adeat Jul. Scaligerum, Salmasium, Is. Vossium; præ ceteris vero C. Bartholinum, qui de earum materiis, formis, usibus, copiose atque erudite scripsit.

DE METRIS

TERENTIANIS

ΣΧΕΔΙΑΣΜΑ.

Ἄρσις, Θέσις, et Διποδία.

JAMBICUS versus senorum pedum Latinis veteribus *senarius* vocabatur, a pedum et ictuum numero. Horatius, Art. Poet. 251.

Syllaba longa brevi subjecta vocatur *Jambus*,
 Pes citus : unde etiam *Trimetris* accrescere jussit
 Nomen jambicis, cum *Senos* redderet ictus
 Primas ad extremum similis ubi.

Sex, inquit, habet ictus versus senarius ; et tamen *Trimetrus* sive *Ternarius* Græcis vocatur ; quasi tres tantum ictus redderet, ob pedis celeritatem, præsertim cum totus *Jambis* puris decurrit. Latini igitur per *μονοποδίαν*, *singulos pedes*, hos versus dividebant ; Græci per *διποδίαν*, seu *geminatos*. Inde qui Græcis est *Tetrametrus*, Varroni a pedum numero est *Octonarius*. Juba rex apud Rufinum de *Metris*, p. 2712. Quod autem *binis pedibus*, et non *singulis*, scandatur *jambicus*, vetus institutum est. Et mox, *Unde apparet heroicum singulis pedibus scandi etiam apud veteres solitum, Jambum autem binis*. Marius Victorinus, p. 2497. *Per Monopodiam sola Dactylica scanduntur ; per Dipodiam vero cætera*. Nescivit hic *Bacchiaces* et *Creticos*, quos etiam *Monopodia* dimetitur. *Diamedes*, p. 503. *Feritur senarius jambicus combinatis pedibus ter*. Terentianus Maurus, p. 2432.

Jambus ipse sex enim locis manet,
 Et inde nomen inditum est *senario* :
 Sed ter feritur, hinc *Trimetrus* dicitur ;
 Scandendo binos quos pedes conjugimus.

Ictus, Percussio dicitur; quia tibicen, dum rythmum et tempus moderabatur, ter in Trimetro, quater in Tetrametro, solum pede feriebat: "Αρσις autem sive *Elevatio* appellatur; quod in iisdem syllabis, quibus tibicen *pedem* accommodabat, actor *vocem* acuebat ac tollebat. In *Thesi* autem sunt cæteræ syllabæ, quæ ictu destitutæ minus idcirco audiuntur. Hos ictus sive *ἀρσις*, magno discentium commodo, nos primi in nostra editione per accentus acutos expressimus, tres in Trimetris, quatuor in Tetrametris:

Poëta cum primum ánimum ad scribendum áppulit,
Id sibi negotií crédidit solúm dari.
Enimvéro, Dave, níl loci est segnitie neque sooórdiæ,
Quantum íntellexi módo senis senténtiam de núptiis.

Esti revera, quod Romani voluerunt, seni in quoque Trimetrò sint Ictus; qui sic exprimi possint,

Poëta cúus primum ánimum ad scribendum áppulit,
Id sibi negotií crédidit solúm dari.

Verum quia in paribus locis, 2, 4, 6, minus plerumque elevantur et feriuntur, quam in imparibus, 1, 3, 5, idcirco eos more Græcorum hic placuit omittere. Horum autem accentuum ductu (si vox in illis syllabis acuatur, et par temporis mensura, quæ pedis Ditrochæi vel Ἐπιπέριου δευτέρου spatium semper finitur, inter singulos accentus servetur) versus universos eodem modo lector efferet, quo olim ab actore in scena ad tibiam pronunciabantur. Hoc quoque commodi in his accentibus lector inveniet: quod statim et ictu oculi trochaicos ab jambicis, qui in eadem scena interdum locum habent, possit distinguere: si accentus scilicet in prima versu syllaba est, trochaici sunt; sin minus, jambici.

Cæsura.

Omne versuum genus suam habet *cæsuram* sive incisionem, qua verbum terminatur, et vox in decursua paulum interquiescit. Illa fere cæsura Romanis placuit, quæ in priore tertii pedis syllaba fit: ut in heroico:

Arma virumque cano | Trojæ qui primus ab oris
Italiam fato | profugus Lavinaque venit
Litora, multum ille et | terris jactatus et alto
Vi superum, sævæ | memorem Junonis ob iram.

Varro quidem apud Gellium XVIII, 15. scribit observasse se in
versu hexametro, quod omnimodo quintus semipes (id est, prior
pedis tertii syllaba) verbum finiret. Mirum, quod omnimodo
dixerit, cum Lucretius jam tum variaverit,

Reddenda in ratio | ne vocare, et semina rerum.

et Catullus,

Omnia fanda nefan | da malo permissa furore.

Postea sæpius Virgilius,

Lyrnessi domus al | ta, solo Laurente sepulorum.

Homerus autem olim sæpissime,

Ὀδυσσεύς ἢ μὲ | εἰ Ἄχαιῶν δόρυ ἴδμεν.

Non omnimodo igitur dictum oportuit; sed plerumque.
In Sapphico similiter Romani quinto fere semipede:

Pindarum quisquis | studet emulari,
Jule, ceratis | ope Dædala
Nittitur pensis | vitreo daturus
Nomina ponto.

In Alcaico: Doctrina sed vim | promovet insitam,
Rectique cultus | pectora roborant.

In Phalæscio: Multis ille bonis | febilis occidit:
Nulli febilior | quam tibi, Virgili.

Sic et in jambo trimetro:

Jam jam efficaci | do manus scientia:
Supplex et oro | regna per Proserpine,
Per et Dianæ | non movenda numina,
Per atque libros | carminum valentium
Refixa cælo | devocare sidera.

Hanc cæsurae sedem plerumque in trimetris servant poetæ
comici: ut noster:

Ne cui sit vestrum | mirum, cum partēs seni
Poëta dederit | quæ sunt adolescentium:
Id primum dicam | deinde quod veni eloquar.

et itidem Græci :

Οἱ γὰρ βλέποντες | τοῖς τυφλοῖς ἠγοῦμεθα,
Ουτὶς ὄσπερ ἀπολαύει | κἄμα προσβιάζεται.

In jambicis trochaicisque tetrametris cæsura plerumque fit post ditrochæum secundum :

Demissis humeris esse victo | pectore ut gracilæ sient.
Video sentum squâlidum ægrum | pænnis annisque úbitum.

Illud autem inprimis notandum ; cum Græci magistri per *διποδίαν* trimetros jambos scandere juberent, semper eos intellexisse *διποδίαν ἰαμβικὴν* ; adeo ut sic divideretur ex eorum ratione versiculus :

Ne cui sit ve | strum mîrum, our partés seni
Poëta dede | rit quæ sunt adolescentium :
Id primum di | cam, deinde quod veni éloquar.
Οἱ γὰρ βλέπον | τες τοῖς τυφλοῖς ἠγοῦμεθα,
Ουτὶς ὄσπερ ἀπολαύ | εἶ κἄμα προσβιάζεται.

ubi vides primam dipodiam in mediis verborum syllabis desinere, totamque cæsurae virtutem ac gratiam misere perire. Quare ego jam ab ipsa adolescentia in omnibus jambicis præter tetrametrum catalecticum, de quo postea dicam, aliam mihi Scansionis rationem institui, per *διποδίαν* scilicet *τροχαϊκὴν*, hoc modo :

Po | éta dederit | quæ sunt adolescentium :

primo semipede quasi subducto et abciso, versu autem in dactylum vel creticum exeunte. Si quidem ista *διποδία* ex trochæis duobus, vel uno et spondeo sive epitrito secundo constans, *commodare*, *commodavi*, et cum cæsurae indole convenit ; et verum jambei rhythmum auribus insinuat ; et poetæ, dum versus hos fabricatur, præcipue mentem occupat ; et, quod maximum est, in omni fere comicorum metrorum genere principatum obtinet ; veramque causam, cur in una comædia tot versuum species adhibeantur, sola demonstrat.

Varietas metrorum. Jambici, trochaici.

Quintilianus, Institut. Orat. x, i. *In comædia maxime claudicamus,—licet TERENCEII scripta ad Scipionem Africanum*

referantur: quæ tamen in hoc genere sunt elegantissima; et plus adhuc habitura gratiæ, si intra versus trimetros stetissent. Mirificum sane magni rhetoris iudicium! Optabat scilicet, ut fabulæ Terentianæ, quæ in primo cuiusque actu et scena a trimetris inchoantur, eodem metro ac tenore per omnes actus scenasque decurrissent. Crederes profecto hominem nunquam scenam vidisse, nunquam comœdum partes suas agentem spectavisse. Quid voluit? quod nec Menander nec ullus Græcorum fecit, Terentius ut faceret? ut ira, metus, exultatio, dolor, gaudium; et quietæ res et turbatæ, eodem metro lente agerentur? ut tibicen paribus tonis perpetuoque cantico spectantium aures vel delassaret vel offenderet? Tantum abest, ut eo pacto plus gratiæ habitura esset fabula, ut quantumvis bene morata, quantumvis belle scripta, gratiam prorsus omnem perdidisset. Id primi artis reperiatores pulchre videbant; delectabant ergo varietate ipsa, diversaque ἤθη καὶ κῆθη diverso carmine representabant. Marius Victorinus, p. 2500. Nam et Menander in comœdiis frequenter a continuatis jambicis versibus ad trochaicos transit, et rursus ad jambicos redit. Non ita tamen agebant veteres, ut ab uno in aliud plane contrarium repente exilirent; ab jambicis in dactylicos; sed in propinquos trochaicos, ipso transitu pæne fallente. Quod ut clarius conspiciatur; omnem Terentianam copiam hic sistam, unoque et eodem pede ditrochæo universam fere emetiar.

Illud tamen prius admonendum; ut a trimetris suas fabulas, rebus sedatioribus, nostrum inchoasse; ita semper tetrametris finisse; quod fabulæ catastrophe, cum res turbulentæ paulatim et ægre consulescerent, hoc carminis genus postulare, magno spiritu effundendum. Præ omnibus tamen trochaici pleni firmum actoris latus requirebant; qui nunquam scilicet nisi in maximo affectuum tumore veniunt; effeendi, non ut quidam autumant, *tarde lenteque*, sed *clamore summo, cum labore maximo*. Unde factum, ut cum alias in *διτροδίῳ* spondei vel anapæsti placuerint; in his trochæi vel dactyli studio quærantur,

Crêdo equidem illum jam ádfuturum, ut illam a me eripiát: sine veniat:
Atqui si illam digito attigerit, Gouli illi illico éffodietur.

qui versus, nisi toto pulmone exhausto, pronunciari apte non

possunt: in trimetris vero clamosa hæc πάθη inarescerent
prorsus et obmutescerent.

Ditrochæsis igitur sic constituitur jambus trimetrus:

Id | sibi negoti | orédidit so | lúm dari.

Vi | cómmodavi | cómmodavi | cómmoda.

Jambicus tetrametrus plenus:

Dam | témpus ad eam | rém tulit sivi | ánimum ut exple | rét suum.

Vi | cómmodavi | cómmodavi | cómmodavi | cómmoda.

Trochaicus tetrametrus plenus sive ἀκατάληκτος,

'Adeon' hominem esse | invenustum aut | infelloem | quemquam ut ego sum.
Cómmodavi | cómmodavi | cómmodavi | cómmodavi.

Trochaicus tetrametrus syllaba deficiens, sive καταληκτικός,

Quót modis con | témtas spretus? | facta, transacta | ómnia. hem.

Cómmodavi | cóμmodavi | cóμmodavi | cóμmoda.

Pentametrus καταληκτικός; qui semel iterumve adhibetur,

SánuS es? Domum | fre pergam: ibi | plúrimum est. Revo | óemus
hominem. | Sta sileo.

Cómmodavi | cóμmodavi | cóμmodavi | cóμmodavi | cóμmoda.

in his omnibus commodius est, meo iudicio, διποδία τροχαϊκήν
cæsura accommodatam et congruam, quam ἰαμβικὴν ab ea
deerrantem, in metiendis versu adsciscere.

Superest tamen unus jambici generis, tetrametrus κατα-
ληκτικός; in quo διποδία veterum magistrorum ἰαμβικὴ sine
controversia tenenda est; ob ipsam, a qua in aliis discedit,
Cæsurae concinnitatem:

Nam sí remit | tent quíppiam | Philúmenam | dóλφρος.

Ἀνδρὲς φίλοι | καὶ δήμοται | καὶ τοῦ ποταμῶ | γέστοι.

Δημόδοτος | Δημόδοτος | Παίαντες | γράψα.

Vi cómmoda | vi, cómmoda | vi, cómmoda | vi, cóμμο.

Sed et in his διποδία τροχαϊκή tempus quidem et spatium ex-
acte servat, in incisionibus tamen peccat. Cæterum utram
velit rationem lector sequatur: accentus in nostræ editionis
textu ambabus æque conveniunt: at in nupera quadam, uni-
versi hujus generis, quorum ingens copia est, versus prava
cæsurae distinctione jugulantur;

Concurrunt læti mi obviam cup | pedarii omnes,

Cetarii, lanii, coqui, far | tores, piscatores.

Cum sic cæsura ponenda esset,

Concurrunt læti mi obviam | cuppediarii omnes,
Cotarii, lanii, coqui, | fartores, piscatores.

Illud quoque in hoc genere observandum, pedem illum ante cæsuram *Mi obviam* et *I coqui* semper, ut hic, creticum vel ei *ισόχρονον* media brevi esse oportere; nullum hic apud nostrum licentiæ locum esse; non magis quam in fine senarij. Hæc versuum horum indoles et sola gratia est: quam in nostra editione incolumem habent; in prioribus vero ante nos innumeris mendis strangulatam et sepultam.

Cretici, bacchiaci, choriambici.

Porro, super hos jambicos trochaicosque, etiam creticis, bacchiacis, choriambicisque versibus, sed semel tantum singulis, utitur Terentius; eisque in monodia duntaxat, nunquam in diverbio: hi, ringente licet invidia, nobis se apud nostrum debent:

Creticus: Tanta ve | cordia in | nata cuiquam | ut siet.
Cæstitas | cæstitas | cæstitas | cæstitas.
Bacchiacus: Adhuc Ar | ohyllis que ad | solent queque | oportet.
Honestas | honestas | honestas | honestas.
Choriambicus: Obstipuit | peccatore con | sistere nil | consili quit.
Contremui | contremui | contremui | contremuiscos.

Hi tamen, more Græco, novissimum sibi versum alterius generis adsumunt, ut pro rhythmici ratione cum strepitu ac canore finiantur.

Clausulæ.

De clausulis sic Varro apud Rufinum, p. 2707. *Clausulas primum appellatas dicunt, quod clauderent sententiam: ut apud Accium:*

An hæc jam obliti sunt Phryges?

Nonnunquam ab his initium fit; ut apud Cæciliam,

Di boni, quid hoc?

apud Terentium, Discrucior animi.

Huic ultimæ adde aliam ex nostro:

Occidi.

Cæterum de *clausulis* hoc uno verbo dixisse sufficiat: *si ab eis initium fit*; liberæ sunt et nullius metri legibus adstrictæ: *sin sententiam claudunt*, a præcedentibus legem accipiunt. Scilicet post jambicos tetrametros, vel trochaicos catalecticos, ab jambo incipiunt; ut illa Accii,

An hæc jam obliti sũnt Phryges?

et illæ nostri,

Præcisse me ante? nõane prius communicatum oportuit?

Miserám me, quod verbum aúdio?

Mínus nostrum ornáto verbis, quód poteris; et istam æmulum

Quod póteris ab ea pèllito.

Ita semper in cæteris: et ratio est, quod *διποδία τροχαϊκή* quasi uno versu continuetur,

Communicatum oportuit: miserám me quod verbum aúdio?

Unde in trochaico pleno, quo *διποδία* consummata est, a trocheo incipit,

Próin tu sollicitúdinem istam fãlsam, quæ te exoróciat, mittas.

Quisquam loquitur filius?

Et illud rus nulla ália causa tám male edi, nisi quia prope est:

Quód si abesset longius.

Hanc sibi legem fixerunt, sancientibus aure ac rhythmò, primi artis inventores: sed in hac tamen ante nos editiones peccant. Illud porro notandum; in tetrametris solis apud nostrum, nunquam in trimetris, clausulis locum esse. Neque id omittendum, has et reliquas omnes apud nostrum clausulas in cretico terminari, *audio, pèllito, filius, longius*; una tantum excepta, Hec. v, 1, quæ in spondeum exit,

Aut né quid faciam plús, quod post me mínus fecisse sátias sit.

Adgrédias. Bacchis, sálve.

Id tamen iudicio, non casu, a poeta factum: quippe post hanc solam ex omnibus clausulam a tetrametris plenis in catalecticos scena transit, qui spondeo finiuntur:

Salvé, Læbe. Edepol crédo te non nil mirari, Bóochis.

Licentia Terentiana, qua deflectit a Græcis comicis.

De licentia veterum Romanorum, tragicorum comico-

rumque, paulò inclementius loquitur Horatius, arte poet. 255.
Jambicus, inquit, versus,

Tardior ut paulo graviorque veniret ad aures,
Spondeos stabiles in jura paterna recepit
Commodus et patiens; non ut de sede secunda
Cederet aut quarta socialiter. hic et in Acci
Nobilibus trimetris apparet raras et eni.
In scenam missus dum magno pondere versus
Aut operæ celeris nimium curaque carentis,
Aut ignoratæ premit artis crimine turpi.
Non quisvis videt immodulata poemata iudex:
Et data Romanis venia est indigna poetia.
Ideo rogo vager, scribamque licenter? ut omnes
Visuros peccata putem mea, tutus et intra
Spem veniæ cautus? vitavi denique culpam,
Non laudem merui. vos exemplaria Græca
Nocturna versate manu, versate diurna.
At vestri proavi Plantinos et numeros et
Landavere sales: nimium patienter utrumque,
Ne dicam, stulte mirati; si modo ego et vos
Scimus isurbanum lepido seponere dicto,
Legitimumque sonum digitis callemas et aure.

Candide magis de iis iudicat, venustissimus in tenui materia
scriptor, Terentianus Maurus, p. 2493.

Calpatur autem versus in *tragædiis*,
Et raras intrat ex jambis omnibus:
Ut ille contra, qui secundo et talibus
Spondeon aut quem comparem receperit.
Sed qui pedestres fabulas *Socco* premunt,
Ut quæ loquantur sumta de vita putes,
Vitiant jambon tractibus spondaicis,
Et in secundo et cæteris æque locis:
Fidemque fictis dum procurant fabulis,
In metra peccant, arte, non inscitia:
Ne sint sonora verba consuetudinis,
Paulumque rursus a solutis differant.
Magis illa nostri: nam fere Græcis tenax
Cura est jambi, vel novellis comiciis,
Vel qui vetusta præcluent comœdia.

Cæterum quod in utrisque vituperat Flaccus, et in comicis
excusat Maurus, hoc est: quod in sedibus paribus, secunda
et quarta (nempe uterque per dipodiam jambicam dimetitur:
in ratione nostra erunt prima et tertia, pedes scilicet ditrochæ-

orum priores) non volubiles pedes jambum aut tribrachyn, ex rhythmī lege ac Græcorum exemplo; sed tardos spondeos sive alios eis *ισοχρόνους* intulerint. Totum hoc, uno exemplo, et sensu et memoria facile tenebis. Græci ad hanc formam in jambicis;

Vi cōmodavi | cōmodavi, cōmoda.

Latini ad istam, non semper, sed quotiescunque vellent;

Vi cōmendavi | cōmendavi | cōmoda.

Vides *mēda* spondeum bis positum pro jambo *moda*: postremam sedem violare nunquam sunt ausi. Idem et in trochaicis obtinet:

Græci: Commodavi | commodavi | commodavi | commoda.

Latini: Commendavi | commendavi | commendavi | commoda.

In his pedibus, excepto ultimo, pro brevibus longæ syllabæ adsumuntur; quod tamen, opinor, celeri pronuntiatione juvabat et occultabat actor, ne ipse a tūbicine rhythmum Græcum servante discreparet.

Quod ad crimen autem hoc attinet; tragicis quidem veteribus minor est excusatio, cur non ad artis regulas versus suos exegerint; cum toto stilo et colore a communi sermone discreti, nova verba ac sesquipedalia pro lubito finxerint. Fugiebant scilicet linæ laborem; certi se in re ante inexperta et apud aures tum indoctas veniam impetraturos. Melius vero ac mitius de comicis est sentiendum. Profecto Terentius noster, si quisquam alius, in artis leges arte peccavit; studio, non ignorantia; necessitate vel saltem commoditate inductus; et quaecunque illud delicti est, magnis virtutibus redempturus. Sermo enim ea de causa propius apud nostrum ad consuetudinem accedit, quam apud Menandrum: oratio apud unum de medio sumta deque vita honestiorum civium; versus minime cavi, sed verbis sensibusque spissi: apud alterum, dum metro servire coactus est, stilus paulo elatior, et sententiæ dilutiores. Adde huc, consonantes in lingua Latina pro vocalium numero frequentiores esse, quam in Attica: adde omnia apud Latinos vocabula, monosyllabis duntaxat exceptis, esse barytona; de qua re mox plura dicam; et facile pronuncias, minoris esse operæ atque

artis, ad Menandri normam Græce scribere, quam Latine ad Terentii.

De metris in lingua nostra usitatis.

Enimvero par et æquum est, ut eandem veniam veteribus Latinis demus, quam hodiernis qui Anglice scribunt poetis concedimus: quorum nemo est, cui non indulgemus, ut syllabis interdum longis contra indolem rhythmici loco brevium utatur. Nam ut Latini omnia metrorum genera de Græcis acceperunt; ita nostrates sua de Latinis. Quo magis est dolendum atque indignandum, jam a literis renatis pueros ingenuos ad dactylica, quod genus patria lingua non recipit, ediscenda, ferula scuticaque cogi: Terentiana vero metra, quæ domi tamen et in triviis inscientes ipsi cantitant, magistrorum culpa penitus ignorare. Trochaicus tetrametrus catalecticus, ut Terentio, ita nostratibus frequentissimus est:

Ego ille agrestis, | sævus, tristis, | pærus, truculen | tús, tenax.
 Háppy is the | coúntry life blest | with content good | heált an' ease.

Qui trochaicus, unius syllabæ accessione, fiet jambicus tetrametrus plenus:

Thrice háppy is | the coúntry life | blest with content | good heált an' ease.

Quin et jambicus ille *καταληκτικός*, Terentio multum et merito amatus, apud nostros quoque in magna gratia est;

Nam sí remit | tent quíppiam | Philúmenam | dolórea.
 He's décently | run through the lungs, | and thére's an end | o'Bállý.

Neque vero bacchiacus Terentii nostris intactus est:

Adbús Ar | chylís quæ ad | solént quæque | opórtet.
 All jóy to | great Cæsar | long lífe, love | and pleásure.

Creticum ejus quoque lingua nostra facillime admittit;

Tánta ve | córdia in | náta oui | quam út siet.
 'O the sweet | coúntry life | blést with health | peáce an' ease.

Denique et illud metrum, quod in epicis et heroicis jam diu apud nostrates regnum obtinet, ab jambico veterum senario profluxit; necessitate linguæ nostræ, quæ tota monosyllabis scatens cæsuram senarii raro admittit, quinarius factus:

Though déep, yet cleár; | though géntle, yet not dúll.

Huic in fine sextum jambum appone; et extemplo habebis senarium Terentianum:

Though deep, yet clear though | gentle, yet not dully slow.

Rursus, si ab hoc Euripidis senario, qui primus omnium in Oresta venit,

Ἡδὲ τικρον κευθμῶνα καὶ σκοτοῦ πιδας,

pedem novissimum auferas; quinarium jam habebis, perfectissimum hodierni nostri epici exemplar:

Ἡδὲ τικρον | κευθμῶνα καὶ σκοτοῦ.

Though deep, yet clear, | though gentle, yet not dull.

In Anglico tamen hoc notes velim, tres syllabas positione longas loco brevium poni. Eas tu postea, et quam *Denhamo* veniam concedis, Terentio neges. *Perfectissimum* autem *exemplar* ideo appello; ut poetis nostratibus, ingenii sane venæque felicibus, sed eruditionis interdum modicis, quid hodierni epici, quo numeris omnibus absolutus fiat, rhythmus geniusque sibi poscat, obiter ostendam: in versibus nempe singulis tres syllabas breves. Hoc sane confitendum est, avorum tempore, scabros asperosque versus, magno longarum pondere onustos, plerumque existiisse: hodiernos autem poetas longe eos teretiores tornatioresque dare; sed aure fortassis magistra, non arte; quæ tamen ars principio iudicibus auribus dedebatur. Habent itaque, quod in longo sane opere frustra expectandum, in epigrammate vel elegiola facile obtinendum, versus epici *exemplar*; quo et numerus brevium et sedes ostenduntur. Quamquam in nostris est et varietati locus, ut in his:

Though deep, yet clear; though gentle, yet not dull;
Strong without rage, without overflowing full.

Ictus in hoc posteriore, qui in secunda syllaba fieri solet, in prima fit; et venuste quidem; modo raro fiat, ac brevis sequatur. Et nescio equidem, an in Terentio quoque, cum trimetrum aliquoties inchoet ab *hicne*, *hocne*, *sicne*, *libera*, non in primam retrahendus sit accentus *libera*, &c. etiam in jambico; ob τὸ ἰσάχρονον scilicet et ἰσόρρυθμον; cum

rhythmus, Hephæstione teste, sit metro potentior. Tale illud Plauti, Rudent. II, 6, 29.

Piscibus in alto credo præbent pabulum.

ubi *piscibus* libentius efferrem, quam *piscibus*.

Licentia Terentiana, qua deflectit a Latinis epicis.

Sed ut redeam, unde digressus sum. Ut a Græcis comicis desciverunt Latini pro brevibus syllabis tardas infulciendo; ita vitio prorsus contrario peccarunt, corripiendo scilicet ejusmodi syllabas, quæ in Latino sermone erant longæ. Hujus autem licentiæ modum ac fines non cujusvis est reperisse; cum ex interpretibus, hi qui laxissime et ultra terminos licentiam hanc expandunt, monstra nonnunquam et portenta pro veris lectionibus tuentur; alii contra, qui nimis arctis eam finibus claudunt, syllabasque omnes ad epicorum poetarum normam exigunt, singulos fere versus miseris modis, addendo, mutilando, invertendo, contra codicum fidem, jugulant et trucidant. Illud in universum animadvertas velim, nullas eos syllabas, quæ natura et vocalis sono longæ sunt, corripuisse; sed eas tantum, quæ per vocalem quidem breves erant, positione tamen et consonantium concursu factæ sunt longæ. Hæc vero voces et numero paucæ sunt, monosyllabæ fere vel disyllabæ, vel cum præpositionibus compositæ; et ex ipsa sede situque commodo veniam merentur. Cum autem in ipso nostræ editionis textu singula hæc in versibus singulis per accentuum intervallum sponte se ostendant; non opus est, ut singillatim hic enumerentur. Illud tantum monebo, quod ante me opinor nemo; in primo fere versuum pede, et parcius alias, licentiam hanc exercuisse nostrum: idque rectissimo judicio; cum actor, in fine prioris versus anima recepta, plenum rapidumque spiritum posset effundere:

Sed id grátum fuisse—
Sine invidia laudem.
Sine omni periculo.
Propter hóspitai.
Hic est ille non te.
Studet pár referre.
Ob hanc inimicitias.

Ob decem mnas inquit.
Inde súmam uxori.
Soror dicta est, cupio.
Simul consilium cum re.
Color vérus, corpus.
Néque Antipho ália.
Sed hoc mihi molestum est.

Bonum ingénium narras.	Adest óptime ipse.
Sed hio Pámphilus quid.	Solent ésse id non fit.
Is hinc béllum fugiens.	Quid haio hío negotiat.
Nempe Phórmionem.	Student facere.
In hanc nóstram plateam.	Sed ostium ócncrepuit.
Supelléctile opus est.	Némini plúra acerba.
Sed ecce ípsa egreditur.	Quid ignáve peniculo.
Ego exclúdor, ille.	Sed estne ille noster.
Négat quis! négo ait, ajo.	Tamen víx humane.
Enimvéro, Dave, nil loci est.	Tacet óúr non ludo.
Habent déspicatu.	Jubet fráter? ubi is est.
Dolet díctam imprudenti.	Omnia ómnes ubi resciscunt.

Hoc, ut vides, Terentii iudicium erat; ut in primo fere pede versus, ubi paratior venia est, licentia illa uteretur: idcirco excusator, quod non ipse eam primus intulerit; sed a Plauto, Cæcilio, cæterisque tum in scena regnantibus acceptam retinuerit. Licentia certe erat; et *indigna* forte, cui Romuli nepotes indulgerent. Nam qui hodie non comicos veteres excusatum, sed defensum eunt; qui fontem rei causamque et originem deprendisse se gloriantur; popularem scilicet tunc temporis pronuntiandi morem: ut necesse fuerit comicis, quæ verba communi civium sermone spreto consonantibus rapide efferebantur, ea verba in suis fabulis, quæ audiebantur scilicet, non legebantur, corripere: næ illi operoso conatu nihil dicunt, pollicentes magna nihil extricant. Quid enim? si usus tum civium communis,

Quem penes arbitrium est et jus et norma loquendi,

syllabas de quibus agitur raptim pronunciabat; jam non comicorum vel licentia vel crimen est, qui mori obtemperantes eas corripiebant; sed epicorum, qui usu improbante producebant. Mutantur tantum rei; crimen ipsum non eluitur: aut hi aut illi sunt culpæ damnandi. Quibus autem culpa hæreat, scitu facillimum est. Priorem in *ille* et *esse* constanter producebant epici; noster interdum corripit, sæpius producit: quod si recte et ex usu corripit; tanto sæpius, dum sæpius producit, peccat. *Propter* apud epicos semper priore longa est: noster semel corripit, And. II, 6, 8.

Propter hópitaī hujusce consuetudinem.

Si hoc ex consuetudine vulgi; cur intra decimum versum, et ubique alias, producit?

Nil própter hanc: sed est quod succenset tibi.

Eadem reliquorum ratio est: quibus venia quidem, præsertim hodie, lingua jamdudum emortua, facile conceditur: nisi culpam quis defendendo fecerit majorem.

Cæterum *abi, domi, redi, dari, roga, jube, tace, vide*, et si qua id genus alia quæ ultimam brevem habent, vix est ut licenter dicas, sed legitime corripi; cum veteres epici idem jus usurpaverint.

Similiter de crasi censeas; qua duæ vocales, quarum una brevis, in unam contrahuntur: ut *Diu, Deum, deorum, meum, tuum, suum, meorum, &c. fuit, fuisse*: hæc et si qua hujusmodi, jure quoties vellent contrahebant comici; quia idem epici jus erat. Durius quidem nostratibus sonant *hujus, cujus, ejus, novo, levi* in unam syllabam contracta: verum id eo evenit, quod nos hodie male pronunciemus. Notum enim est eruditis, consonantes *i* et *u* apud Latinos eodem fuisse sono et potestate, quo hodie *y* et *w*. Pronuncies igitur *cujus, novo, levi*, et mollior fiet crasis. Ita noster *twa, swa, grandyuscula, stellyonino*; plane ut Virgilius *stellyo, abyete, &c.* Eadem ratione, cum *jam* efferrent, ut nos hodie *yam*; in duas syllabas pro lubitu dissolvebant, *nunc iam*. Cæterum in hac editione ubi *iam* disyllabon est, notatur diæresis; et *cutus, hutus, cius*, ubi monosyllaba sunt, super *i* habent accentum; ubi disyllaba, super *u* et *e*, *cujus, hujus, ejus*.

Eii, reii, speii, priore per ectasin producta, non indigent venia; cum Lucretius aliique olim epici idem fecerint. In nostra editione, cum producuntur, duplice *i* scribuntur.

Neque illud inter licentias numeres, cum comici *s* finale in syllaba brevi, sequente tamen consonante, nonnunquam abjiciunt, ut *tristi, famelicu*: siquidem idem facit passim Lucretius. Cæterum quod nos quidam docent, et in syllaba longa hoc solere fieri, et sequente vocali, et totam etiam syllabam cum *s* sæpe resecari, falluntur et fallunt. In *consimilist*, a priore nihil, sed ab *est* vocalis resecatur; ut in *palamst, neccsumst*. *Multimodis* apud nostrum non divisim effertur *multi modis*; sed vox una est ut *omnimodis*: et Lucretius utraque utitur.

Quin et ubi synalcephæ vis cessat, et vel vocalis quæpiam vel *m* finales non eliduntur, altera vocali eas excipiente; ne hoc quidem in licentiis ponas: qualia ista et plura apud nostrum: *omnes qui amant, me et ætate, ne ubi acceperim, quæ erat mortua, una ire cum amica, dum id efficias, quicum uno rem habebam.* Quippe et epici, Lucretius, Virgilius, Horatius eodem modo in hexametris: *sed dum abest quod avemus, credimus an qui amant, si me amas inquit, cocto num adest honor idem.* In his autem aliisque similibus tria sunt observanda; nunquam hoc fieri nisi in verbo monosyllabo; quod verbum si in vocalem exit, oportet syllabam esse longam; ictum denique habere in prima syllaba anapæsti. Harum vero conditionum ignorantia quot nuper peperit errores? dum et in polysyllabis verbis, et in syllabis brevibus, et in aliena sede, posse fieri hoc existimabant.

Atque hactenus de licentia Tarentiana, deque ejus limitibus, modicis sanè illis neque incommodis: qualem hodie in poetis nostratibus patriaque lingua patienter ferimus. Quin et ausim polliceri sponsorque fore, quemvis adolescentem, vulgaris modo prosodiæ et syllabarum quantitatis callentem, lecta una alteraque editionis nostræ scena, suo Marte ac sine magistro totum hoc quod quæritur percepturum. Quo magis mirum, quosdam cætera doctissimos, sed in his rebus paulo *ὄψιμα δεστέρονς*, tam immodica verborum pompa se et operam suam efferre: quasi tantæ molis esset Romanam nunc licentiam, quantæ olim erat gentem, condidisse. Neque tamen, si ipsi audiendi sunt, immerito glorientur: cum ex eorum sententia nihil non veteribus comicis et licuerit et libuerit: ut tam vagæ licentiæ limites ullos posuisse, perinde sit ac Sarmatas et Gelonos intra campos suos coercuisse. Nimirum hi non ipsos poetas, non artem et rhythmum genium, sed librarios sibi duces sumunt; et tot fere licentiarum species sibi fingunt, quot in toto Plauto Terentioque vitiosæ lectiones nunc restant; unque loco, qui emendandus erat, ex altero sæque mendoso patrocinium quærent. Quid mirum igitur; si quo major iis tam falsæ metricæ notitia accrevit, eo in dies, ut queruntur, magis decreverit emendationum suarum numerus? Illud, si dubitas, exemplo sit; ubi Plauti auctoritate pedes creticos in trimetris adsci-

scunt. Locus elegantissimus est, Trinummo, i. 2. in *urbanos*, quos vocat *scurras*,

Qui omnia se simulant scire, nec quicquam sciunt :
 Quod quisque in animo habet aut habiturust, sciunt :
 Sciunt, quod in aurem rex regine dixerit :
 Sciunt, quod Juno fabulatast cum Jove :
 Quæ neque fu | tura neque | facta sunt | tamen illi sciunt.

Duos illic creticos agnoscunt et accipiunt, dactylorum scilicet vicarios : neque hoc contenti, *innumera* hujusmodi portenta Plauto suo assignant, *pauca* etiam Terentio. Nos pauca illa jam ejuravimus ; de innumeris olim fortasse curabitur. Interea, quid hic Plauti locus sibi postulet, videamus ;

Quæ neque futura nec facta sunt, tamen illi sciunt.

Hic duæ longæ corripuntur ; duo cretici veniunt, quo ne dactylis quidem, si aurem habemus, venire fas est. Hosne *numeros ut laudaverint* Pisonum proavi ? quis comædus actor, ne ipse quidem *Pellio*, vel pretio voluerit emere ; vel blaterare hæc ad tibiam in scena ausus fuerit ? non suas potius sibi res poetam talem habere jusserit ? Si licentiarum nostri de emendatione desperarunt ; humanius tamen erat, de mendo potius confiteri, quam poetam ipsum proscribere. Vide tamen, quam facilis ea ne quærentibus quidem se offerat. Tolle illud *facta* ; et trimetrum, quales hic cæteri sunt, rotundissimum habes :

Quæ neque futura, neque sunt, tamen illi sciunt.

Quin et hoc sensus ipse, non metrum solum, efflagitat : nam *quæ futura*, et *quæ sunt*, in eodem genere sunt opposita : non *futura* et *facta*. Si illud *facta sunt* a poeta esset ; dixisset utique, *quæ neque fiunt neque facta sunt* ; atque insuper de duobus peccatis unum lucratus esset.

Ars Terentiana.

Restat jam, ut de arte Terentiana, quæ tantopere olim celebrata est, pauca delibemus. Horatius, Epist. II, 1.

Ambigitur quotiens uter utro sit prior, aufert
 Pacuvius docti famam senis, Accius alti :

Dicitur Afrani toga convenisse Menandro :
 Plautus ad exemplum Siculi properare epicurari :
 Vincere Cæcilius gravitate, TERENCEIANIS ARTE.

Ubi dubium est, artemne metricam velit, an comicam. Utramque opinor; nam in utraque laude noster, tam verisum concinnitatis, quam lucidæ rerum dispositionis, primas tenebat.

Illud sane in lingua Latina notabile, ne unum quidem verbum præter monosyllaba tonum in ultima habuisse. *Deum* igitur, *virum*, *meum*, *tuum* priore licet brevi pronunciabant, nunquam nisi in versu *deum*, *virum*, *meum*, *tuum*. Quintilianus, Instit. I, 5. *Est autem in omni voce utique acuta syllaba, nec ultima unquam: ideoque in dissyllabis prior.* Priscianus, p. 1287. *Acutus accentus apud Latinos duo loca habet, penultimum et antepenultimum: apud Græcos autem et ultimum.* Et paulo post; *apud Latinos in ultima syllaba, nisi discretionis causa, poni non solet accentus.* Donatus, p. 1740. *Tonus acutus, cum in Græcis dictionibus tria loca teneat, ultimum, penultimum et antepenultimum; tenet apud Latinos penultimum et antepenultimum; ultimum nunquam.* Maximus Victorinus, p. 1942. *Acutus, cum apud Græcos tria loca teneat, apud nos duobus tantum poni potest; aut in penultima, ut prælegistis, aut ea quæ a fine est tertia, ut prælegimus.* Olympiodorus in Aristotelis Meteora, p. 29. *Τότε μὲν Γραικοὶ ἐκλήθησαν, νῦν δὲ Ἑλληνες. τοῦτο δὲ τὸ ὄνομα οἱ μὲν Ῥωμαῖοι παροξύνουσι, Γραικοὶ λέγοντες. ἡ δὲ κοινὴ διάλεκτος ὀξύνει. Καθόλου δὲ οἱ Ῥωμαῖοι πᾶν ὄνομα παροξύνουσι διὰ τὸν κόμπον. ὁθεν Ὑπερηνορέοντες ἐκλήθησαν ὑπὸ τῶν ποιητῶν. Hoc est, qui olim Graeci dicti, nunc appellantur Ἑλληνες. Illius autem verbi penultimam Romani acuiunt, dicentes Γραικοί; sed communis sermo acuit ultimam Graecorum. Et universim Romani in quacunque voce penultimam vel antepenultimam acuiunt, propter fastum et grandiloquentiam: unde a poetis dicuntur Ὑπερηνορέοντες, feroces et superbi. Cæterum quod hic fastui tribuit, id dialecto Æolicæ, unde lingua Latina partem maximam profuxit, rectius imputatur. Æolenses enim, ut notum est, Βαρύτονοι erant; et Θεός, Ἄνηρ pronunciabant, cum, alii Θεός, Ἀνὴρ.*

Jam vero id Latinis comicis, qui fabulas suas populo pla-

cere cuperent, magnopere cavendum erat, ne contra linguæ genium ictus seu accentus in quoque versu syllabas verborum ultimas occuparent. Id in omni metro, quoad licuit, observabatur; ut in his,

'Arma virumque ceno, Trójs qui primus ab óris
Itáliam fúto profugus Lavinaque venit
Iátora; multum ille et térris jactátus et álto
Vi saperúm, sævæ mémorem Júnóis ob íram.

Qui perite et modulate hos versus leget, sic eos, ut hic accentibus notantur, pronunciabit; non, ut pueri in scholis, ad singulorum pedum initia,

Itáliam fató profugús Lavinaque venit,

sed ad rhythmum totius versus. Ubi nulla vox, ut vides, accentum in ultima habet, præter unicam illam *virum*: idque recte ob sequens encliticon *que*: quod hic semel dictum, in Terentio passim fieri animadvertes. Idem efficiunt *ME, TE, SE*: *Miserám me, quod verbum audio?* quippe hæc Latinis, ut etiam *rem*, enclitica sunt, ut Græcis *ME, SE*. Eadem est et interrogationis vis; sive cum *ne* enclitico, sive absque *ne*. In hac igitur concinnitatis laude palmam omnibus præripuit Terentius; eamque ut consequi posset, ut et vetitos ictus efferet, et vocabula tamen significantiora semper sub ictu poneret; non minore studio iudicioque verba disposuit, et a præse orationis ordine decenter invertit, quam mirificus in hac materie artifex ipse Virgilius.

Priscianus de versibus comicis narrat, *Fuisse quosdam, qui abnegarent ulla esse in Terentii comædiis metra; vel ea, quasi arcana quædam et ab omnibus doctis semota, sibi solis esse cognita confirmarent.* Ibidem ait, *Omnes quidem comicos, crebris synalæphis et episynalæphis et collisionibus et abjectionibus S. litteræ, fuisse usos scandendo versus suos; TARENTIUM AUTEM PLUS OMNIBUS.* Verum profecto hoc est; et causa unica, cur magistelli isti vel negarent metra esse apud nostrum, vel ut arcana quædam venditarent. Quod vero hic queritur et criminatur magnus grammaticus, non vitium est, sed virtus Terentii prima: qui synalæphas illas data opera consecutus est; quo syllabæ ultimæ liquecerent coalescerentque cum sequentibus; eoque vetiti ac vitiosi in ultimis ictus artificiose

effugerent. Hæc vero synalœphæ, quæ tenebras olim magistris offuderunt, jam in nostra editione, percussionum intervallis distincta, ne pueris quidem negotium facessent.

Totum autem hoc, quod de ictu in ultimis syllabis cantum fuisse diximus, de secunda tantum trimetri *διποδίῃ* capiendum; nam in prima et tertia semper licuit; siquidem ista sine venia conclamatum actumque erat de comœdia tragœdiæque Latina. Cum igitur hunc versum similesque apud nostrum videris,

Μάλῃμ quod isti di desæque omnés dunt:

cave vitio id poetæ verteris; etsi *Μάλῃμ* illud et *omnés* si in communi quis sermone sic acuisset, deridiculo fuisset. Nimirum aures vel invitæ patienter id ferebant, sine quo ne una quidem in fabula scena poterat edolari. Quin et Græcos ipsos eadem tenuit necessitas, eadem passa est indulgentia. Cum Aristophanes dixit,

Δαλλή γὰρ ὄσαι παράφρονητος ἴσασσεν.

Cum Euripides,

Ἡὸ νικρῆν καὶ θύμῃα καὶ σποτοῦ πύλας,

idem adniserunt in *Δουλόν* et *Ἡκώ*, quod noster in *Μάλῃμ* et *omnés*: ipsi enim alibi priorem acuunt, *Δούλον* et *Ἡκώ*.

In secunda igitur trimetri *διποδίῃ* hoc de quo agimus non licebat. Gellius xviii, 15. *In senariis versibus animadvertunt metrici duos primos pedes, item extremos duos, habere posse singulos integras partes orationis, medios haud unquam posse: sed constare eos semper ex verbis aut divisis aut mixtis atque confusis.* Quotus quisque hoc vel intelligat? nedum ut senarios per singulos pedes scandendo tempus in hac observatione conterat? At in nostra editione vel aliud agentibus in oculos incurrit; simulque ratio, quam metrici isti tacent, plane apparet. Hoc illi voluerunt; in his et similibus senariis,

Venit Chremes postridie ad me clamitans.

Mansuetique animi offioia, quid multis moror.

duos primos duosque postremos pedes singulis verbis claudi,

et recte: at pedem tertium quartumve non posse recte. Cur hoc? quia tum necesse est, ut ictus in ultimas syllabas cadant; quod, ut dixi, in prima ultimaque *διποδίῃ* solet fieri; in media nec solet et vix unquam licet. Rarissime igitur, semel atque iterum, sed magno sententiæ lucro, admisit hoc in trimetris Terentius:

Persuásit nox, *amór*, vinum, adolescentia.

Scolésta ovém *lupó* commisi. dispuDET.

Nam *illud*, Nosse ómnia hæc *salús* est adolescentibus,

in hac editione *saluti* est. Notandum quoque in *amór* et *lupó* priorem brevem esse, et ex musicæ rationibus ita oportere; ut apud Horatium,

Jam jam efficaci do *manús* scientiæ.

Ad pervias heu *pedés* Achillei.

Et similiter in verbo trisyllabo duos ictus recipiente, si id *διποδίῃ* trochaicam inchoat, media erit ex arte brevis,

Nisi pol *filíum* multimodis *éxpeto*, ut redeát domum.

Ita recte hic editum, non *expecto*; ut et alia plurima, quæ ante nos vitiosa ferebantur, in omni versuum genere hic corriguntur.

C. SULPITHI APOLLIN.

PERIOCHA IN TERENT.

ADELPHOS.

DUOS cum haberet Demea adolescentulos,
Dat Micioni fratri adoptandum Æschinum :
Sed Ctesiphonem retinet. hunc citharistriæ
Lepore captum, sub duro ac tristi patre,
Frater celebrat Æschinus, famamque
Amoris in sese transferebat; denique
Fidicinam lenoni eripuit. vitiaverat
Idem Æschinus civem Atticam pauperculam,
Fidemque dederat, hanc sibi uxorem fore.
Demea jurgare, graviter ferre. mox tamen
Ut veritas patefacta est, ducit Æschinus
Vitiatam; potitur Ctesipho citharistriam.

In aliis editionibus, quas hic quo- *duro patre Demea.* Vid. Lindenbr,
que sequitur Westerbovius, additur *infra, in observatt. in Donat, ini-*
sub finem hic versus, *Exorato suo* tio, Z.

ÆLII DONATI, V. C. ORATORIS URBIS

ROMÆ, PRÆFATIO IN ADELPHOS TERENTII.

HÆC fabula palliata, ut ipsum indicat nomen, e plurali numero, quum sit una : et masculino genere, quum sit comœdia : et Græca lingua, quum sit Latina, censetur. Potuit eam Terentius *Fratres* dicere : sed et Græcin ominis *εβφωρια* perderet, et præterea togata videretur ; ad summam, non statim intelligeretur *Menandri* esse ; quod Terentius in primis lectorem scire cupit : minus existumans laudis proprias scribere, quam Græcas transferre. Est igitur *Menandri* : et a fratrum factò, quibus argumentum nititur, nomen accipit. Hujus tota actio quum sit mixta ex utroque genere, ut fere Terentianæ omnes, præter *Heautontimorumenon*, tamen majori ex parte motoria est. nam statarios locos perpaucos habet. Prodest autem et delectat actu et stilo. In hac primæ partem sunt, ut quidam putant, *Demæ* ; ut quidam, *Syri*. Quod si est, ut primas *Syrus* habeat : secundæ *Demæ* erunt, tertiæ *Micionis*, et sic deinceps. Quanquam etiam sunt, qui putent, primas *Micioni* dandas, secundas *Syro*, tertiis *Demæ*. Nam quod ait Terentius, *Senes qui primi veniant*, non ad partes quas dicimus, sed ad ordinem pertinet exeuntium personarum. Hæc etiam, ut cætera hujuscemodi poemata, quinque actus habeat necesse est, choris divisos a Græcis poetis. Quos etsi retinendi causa jam inconditos spectatores minime distinguunt Latini comici, metuentes scilicet ne quis fastidiosus finito actu, velut admonitus abeundi, reliquæ comœdiæ fiat contemtor, et surgat : tamen a doctis veteribus discreti atque disjuncti sunt, ut mox aperiemus post argumenti narrationem. In hac prologus aliquanto lenior inducitur : qui magis etiam in se purgando, quam in adversariis lædendis est occupatus. *Protasis* est turbulenta, *epitasis* clamosa, *catastrophe* lenis. Quarum partium rationem diligentius in principio proposuimus, quum de comœdia quædam diceremus. Hæc sane acta est ludis scenicis funebribus L. Æmilii Pauli : agen-

tibus L. Ambivio, et L. Turpione: qui cum suis gregibus etiam tum personati agebant. Modulata est autem tibiis dextris, id est, Lydiis, ob seriam gravitatem, qua fere in omnibus comœdiis utitur hic poeta. Sæpe tamen, mutatis per scenam modis, cantica mutavit: quod significat titulus scenæ, habens subjectas personis literas, M. M. C. Item diverbia ab histrionibus crebro pronunciata sunt, quæ significantur D. et M. literis secundum personarum nomina præscriptis, in eo loco ubi incipit scena. Annotandum sane, quod hæc fabula *προσακὸν πρόσωπον* non habet, hoc est, personam, quæ ad argumentum nihil attineat, quæque sit assumta extrinsecus, ut est in Andria Sosia. Hanc dicunt ex Terentianis secundo loco actam, etiam tum rudi nomine poetæ. Itaque sic pronuntiatam, *Adelphæ Terentii*, non *Terentii Adelphæ*: quod adhuc magis de fabulæ nomine poeta, quam de poetæ nomine fabula commendabatur (quæ de tempore hujus fabulæ et nomine dicuntur, nugæ sunt. Vide Petit. de Ord. comœd. Terent. tom. I. p. 57. Z.). In hac quidem spectatur quid intersit inter rusticam et urbanam vitam: mitem et asperam: cœlibis et mariti: veri patris et per adoptionem facti. Quibus propositis ad exemplum, vitanda perinde fugiendaque Terentius monstrans, artificis poetæ per totam fabulam obtinet laudem.

ARGUMENTUM.

EX duobus Atticis fratribus, alter quidem Demea nomine rus coluit, uxorem duxit, filios suscepit duos, Æschinum et Ctesiphonem. At alter, Micio nomine, uxorem non duxit, et filios procreare noluit: sed sibi filium fratris Æschinum adoptavit: atque ita indulgenter eduxit a parvulo, ut effuse luxuriatus adolescens, ad postremum civem Atticam virginem vitaret, captus amore ejus. quo facto, et cum matre puellæ pepigit nuptias ejusdem, quam vitavit. Quumque rem gestam ad patris, a quo adoptatus fuerat, conscientiam jam jamque perlaturus esset, precibus Ctesiphonis fratris sui, qui apud durum patrem atque agrestem Demeam parcius atque arctius haberetur, impulsus est, et ut eidem a lenone raperet meretricem: quo facto, multiplici errore completur fabula. Nam et Demea cum hoc ipso, id est, cum Micione litigabat, tanquam cum eo qui corruerit adolescentem adoptatum, in mores perditos, nesciens suum sibi filium Ctesiphonem esse corruptum, eluditurque a Syro et Micione per totam fabulam. Et mater puellæ jam decimo mense post raptum virginis, Æschinum credit sibi ipsi rapuisse meretricem. quæ perturbatio cito in tranquillum redacta est. Nam re comperta de vitio virginis, Micio dat civem Æschino quam concupiverat: ejusque matrem ipse accipit. Deprehenso vero Ctesiphone in amore meretricis, primo irascitur Demea: post lenitur, atque habendæ ejus meretricis licentiam præbet. *Primus actus* hæc continet, Micionis solius primo verba: et post, ejusdem et Demeæ jurgium. *Secundus actus* hæc continet, lenonis alteram rixam adversus Æschinum pro puella: ejusdem apud Syrum querelas: lætitiâ Ctesiphonis: obsessionem amicæ: et ejusdem gratiarum actiones apud Æschinum. *Tertius actus* hæc continet, trepidationem matris Sostratæ et Cantharæ

nutricis ob parturientem Pamphilam vitiatam ab Æschino : Getam nunciantem dominæ suæ per errorem, quod sibi rapuerit Æschinus meretricem : reditum in scenam Demeæ : ejusdemque cum Syro ludificante sermocinationem : interventum Hegionis, cum querela apud eundem Demeam de facto Æschini, de consolatione Sostratæ. *Quartus actus* hæc continet, Ctesiphonis cum Syro colloquium : delusionem Demeæ : ejusdemque in scenam interventum, atque secundam frustrationem per Syrum factam : Micionis cum Hegione sermonem : querelam Æschini de rebus suis, ejusdemque cum Micione patre facetissimam dissertationem : Demeæ reditum in scenam ex errore, in quem eum conjecerat Syrus : et renovatum cum fratre ejusdem jurgium : processionem in scenam temulenti Syri. *Quintus actus* hæc continet, deprehensionem Ctesiphonis cum meretrice : tertium cum Micione jurgium Demeæ, ejusdemque vitæ pristinæ correptionem : et per eum multa in comœdia nova, hoc est, blandimentum circa Æschinum, et affabilitatem circa Getam : conciliationem Syri et uxoris ejus : et veniam circa Ctesiphonem : permissionemque habendæ meretricis. Servatur autem per totam fabulam mitis Micio, sævus Demea, leno avarus, callidus Syrus, timidus Ctesipho, liberalis Æschinus, pavidæ mulieres, gravis Hegio. In dividendis actibus fabulæ identidem meminerimus, primo paginarum dinumerationem neque Græcos, neque Latinos servasse : quum ejus distributio hujusmodi rationem habeat, ut ubi attentior spectator esse potuerit, longior actus sit : ubi fastidiosior, brevior atque contractior. Deinde etiam illud, in eundem actum posse conjici, et tres et quatuor scenas introeuntium atque exeuntium personarum. Facta autem hæc una est de duabus fabulis, Adelphis Menandri, et Commorientibus Diphili.

FABULÆ INTERLOCUTORES.

ÆSCHINUS adolescens.

CANTHARA nutrix.

CTESIPHO adolescens.

DROMO servus.

DEMEA senex.

GETA servus.

HEGIO senex.

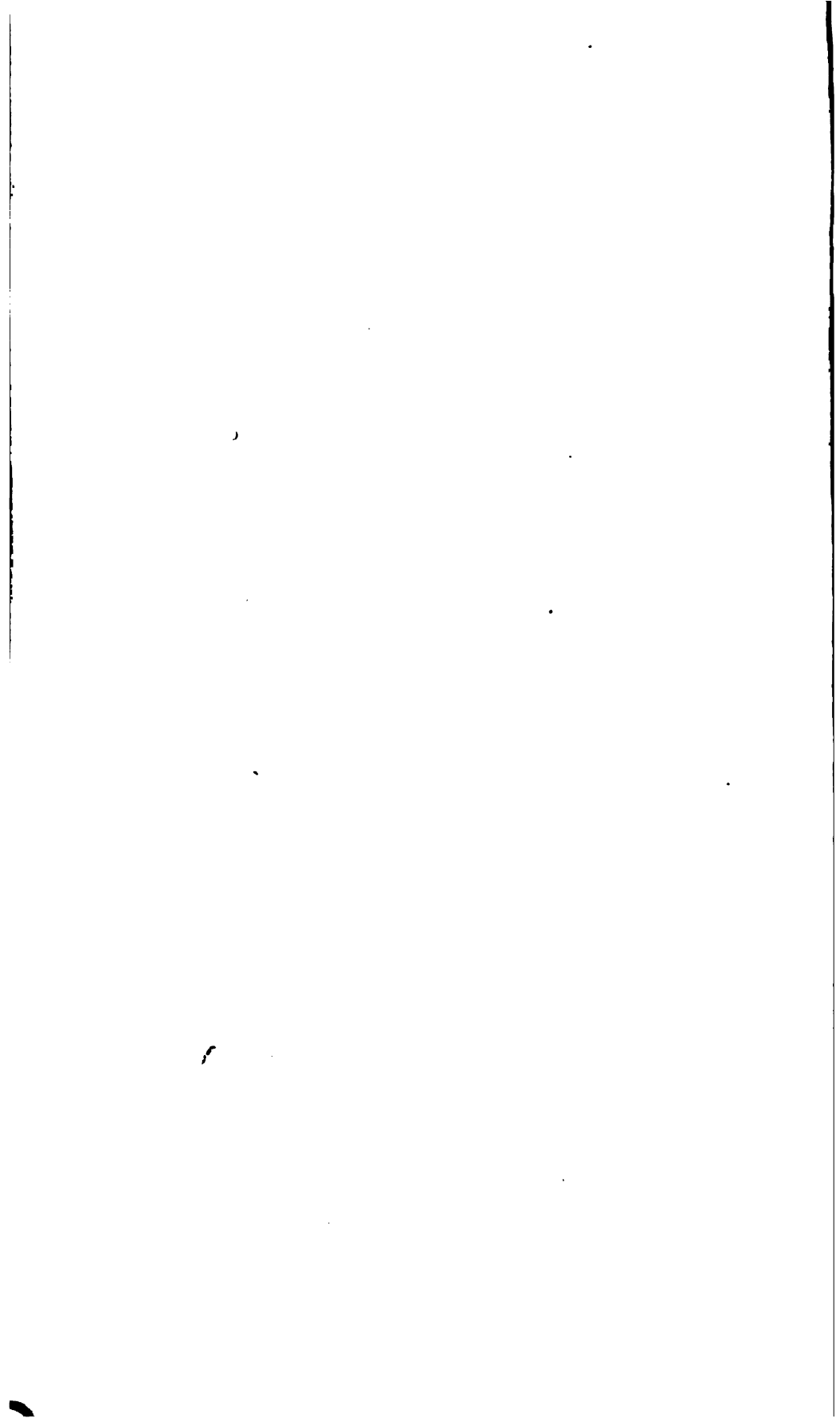
MICIO senex.

PAMPHILA nurus.

SANNIO leno.

SOSTRATA matrona.

SYRUS servus.

P. TERENTII ADELPHI.

Acta ludis funebribus Æmili Pauli. Quos fecere Q. Fabius Maximus. P. Cornelius Africanus. Egere L. Atilius Prænesticus, Minutius Prothimus. Modos fecit Flaccus Claudii, Tibius Sarranis. Facta e Græco Menandru L. Anicio M. Cornelio Cos.

PROLOGUS.

POSTQUAM poeta sensit scripturam suam
Ab iniquis observari, et adversarios

Tibius Sarranis] Dæcæria legendum esse censet, *acta primum tibiis Lydiis, deinde tibiis Sarranis.* Nam *tibiis Lydiis*, i. e. duas dextras, edidisse sonum gravem, et lugubrem, qui adeo conveniret ludis funebribus; post primam vero editionem *tibiis Sarranis*, seu sinistris, quo sonum acutum, minusque tristem ederent, eandem repetitam esse fabulam. Sane hæc emendatio magnam veri speciem accipit ex Donati auctoritate; vide præfationem ejus in hanc fab. Z.

1 Postquam poeta sensit scripturam] *Postquam*, pro *quoniam*; cujus reciprocum, *quoniam* pro *postquam*. Plantus in *Anularia*, prol. 9, *quoniam is moritur, ita avido ingenio fuit. Postquam poeta sensit scripturam suam.* Indifferenter omnis qui aliquid scripisset, *scriptor* a veteribus dicebatur. D.

Postquam poeta sensit] Eodem consuetudo prologi semel signata apud Terentium perseverat, uti magis male dicitur adversariis respondeat. Neque sunt prologorum officia, quæ compleat. *Postquam poeta sensit ab iniquis obser-*

vari] Ab adversariis, hoc est, a Lascio Lanuino. E.

2 Ab iniquis] Inimicis; ut, *Æn. VIII, 392. Fatis Junonis iniquæ. Observari]* Observatio, ad honorem refertur: ut, *Georg. IV, 210, prætores regem non sic Ægyptus et ingens Lydia, nec populi Parthorum aut Madus Hydaspes observant.* Sed nunc observari, captari significat. Observari ergo et honorari, et captari, et audiri significat. ut *Plautus, Amph. I, 3, 9, Observatote, ut blande palpetur mulieri.* D.

Iniquos observare] Vulgo ab iniquis observari. Quæ grammaticis cujusdam mihi videtur correctio, caventis, ne iniquos a scriptura observatos acciperent puerili; quod cavere ineptum est. Jam una hæc sententia, cum vulgo aliter dicitur, scripturam observari, aliter, adversarios eam rapere in pejorem partem; quod genus vitii imprimis fugiunt probi scriptores. Bø.

Iniquis] In *Hæant. prol. v. 27. ne plus iniquum possit quam æquum oratio.* Cio. pro *Plano. c. 23. Se inique a tuis jactatum graviter querebatur.* R. D.

Rapere in pejorem partem, quam acturi sumus :
 Indicio de se ipse erit ; vos eritis iudices,
 Laudin' an vitio duci id factum oporteat.
 Synapthnescontes Diphili comœdia 'st :
 Eam Commorientes Plautus fecit fabulam.
 In Græca adolescens est, qui lenoni eripuit

5

3 *Rapere in pejorem partem*] Varietas per genera verborum ; et utrique sententiæ apte jungimus *scripturam suam*. *Rapere in pejorem partem*] Id est vitio dare, vituperare. D.

In pejorem partem, quam acturi sumus] Animadvertit, iniquos rapere aliter quod dictam est a Terentio, quam nos acturi sumus. E.

Rapere in pejorem partem] H. e. secus interpretari, reprehendere. Pollio Ciceroni ad Div. X. 33. *pinum meum consilium raperent in contrariam partem*. R. D.

4 *Indicio de se ipse erit*] Mire expressit simplicitatem vera dicturi, quæ indicaturum de se dixit, non narraturum (lib. uterque, mire de se expressit, simplicitatem veram dicturus, quum indicaturum se dixerit, non narraturum). Et indicio erit, pro index erit. *Indicio de se*] *Indicat* is, qui de se volens aliquid, et de aliis etiam prodit (iidem libri, qui de se tantum, et adhuc invitum quidam provulgat) : sed confitetur qui de se tantum, et qui invitus. *Vos eritis iudices*] Bene : quia apud iudices indicium profitentur, qui accusatorem adjuvant. D.

Indicio de se ipse erit] Ipse voluit de se indicium dare, uti vos iudices esse possitis, id quod facit an laudandum sit, an vituperandum. E.

Indicio de se] *Lacret. IV. 1013.*

Indicio que sui facti percipere fuere. *Indicare autem et confiteri, eodem sensu usurpat Cicerone pro Arch. 11. W.*

De sese ipse erit, vos j.] Vulgo obscuratis quidem verbis gravibus *se ipse*, numerisque pessimis. Observa paronomasiam in verbis indicio et iudices. Bo.

5 *Laudin' an vitio*] Medium non fecit, ut appareat, si crimen non sit, laudi debere esse. D.

Pronomen *id*, interpone post factum, ex Bembrino, Victor. et duobus regibus codd. B.

6 *Synapthnescontes Diphili comœdia est*] Nec numeri, nec genera respicienda sunt, contra sententiam remque ipsam. D.

7 *Eam commorientes Plautus fecit fabulam*] Sicut apud Græcos *ἄπμα*, sic apud Latinos generaliter *fabula* dicitur : cujus species sunt, *tragœdia, comœdia, togata, tabernaria, prætexta, crepidata, attellana, mœris, rhintonica*. D.

Commorientes Plautus fecit] Apud Gellium, III. 3. negat hanc fabulam esse Plauti Marcii Varro, seu potius Accius apud Varronem, sed auctorem esse M. Aquilium. Nam Varro ipse, quantum ex verbis Gellii colligitur, non Aquilio tribuit, sed potius Plautio cuidam. Igitur cum probabile non sit, Terentium, qui statim post Plautum vixit, ignorasse, quis auctor illius esset fabulæ verus ; et ipsius Varronis auctoritas nobis ea esse debeat, ut virum erroris non insimulemus : forte difficultas rei ita potest tolli, ut apud nostrum legatur *Plautius*, quod librariorum sive inscitia sive incuria postea commutavit in *Plautus*, quod erat nomen notius. Z.

Commorientes] Equidem hac in parte plus tribue Terentio. Bo.

8 *In Græca adolescens est*] Diphili scilicet, quasi diocret, quidam adolescens est, qui lenoni eripuit meretricem. D.

Eripit non modo Donati auctoritate et Faerni codd. omnium, quibus et duo

Meretricem, in prima fabula; eum Plantus locum
Reliquit integrum. eum hic locum sumsit sibi 10
In Adelfos, verbum de verbo expressum extulit.
Eam nos acturi sumus novam. pernoscite,
Furtumne factum existimetis, an locum

ex nostris vetustissimi consentiunt, confirmatur, sed et versum juvat, atque convenit prologo loquenti de argumento fabulae. Ut in prol. *Æn.* In ea est parastus. B.

9 In prima fabula] Hoc est, in prima parte: ut dicimus, in primis digitis. non enim aut secunda, aut tertia fabula est. D.

In prima fabula] Id est, in prima parte fabulae. ut Virg. *Æn.* IX, 244. Vidimus obocuris primam sub vallibus urbem. Dixi in aliis comœdiis, et magis in Andria, hanc fuisse consuetudinem poetis Latinis, ut crimen non esset, aliquid de Græco transferre in Latinum: verum illud esse criminis, simulata contingere, vel si id diceret, quod jam a Latino fuisset expressum. Ergo quod adolescens quidam meretricem eripit, de comœdia tractum videtur, quæ jam cum Græca fuisset, a Latino translata est. sed hæc pars comœdiæ prætermissa est, ubi *adolescens lenoni eripit meretricem*. Quod si ita est, ut ille qui transtulerit aliam comœdiam Græcam, hanc partem reliquerit, non videtur a Terentio ullum crimen admisit, si id transtulit, quod apud Græcos intactum manebat. ideo adjecit: *Eandem nos acturi sumus novam*. ut non jam hoc sit furtum, quia non a Latino dictum est: sed potius reprehensus hic locus est, qui est prætermisus. *Reprehensus* autem interdum significat iterum prehensus. Alia subinde proponitur questio, quod maledici homines frequentissime dicant, Terentium adjuvari a nobilioribus: erat enim opinio quod a Lælio, et Scipione, et Servilio adjuvaretur, sed hoc crimen ad gloriam revocat, et confitetur, laudabile satis esse viris talibus placere. E.

In prima fabula] Charis. lib. 2. L.

In prima fabula] Ut apud Plant. in Cistell. V. 1. v. ult. *postrema comœdia* pro postrema parte comœdiæ. Sic *prima provincia* est prima pars provincie Cic. ad Dix. III. 6. Contra *ultima provincia* est pars ejus extrema. Cic. ad Attic. V. 16. *in ultimam provinciam se conjecit Turum usque*. In Heaut. V. 1. 29. *ultime ædes* pro postrema parte ædium. Eodem modo primus tumultus pro initio tumultus, extremus annus pro fine anni. v. Gronov. in lect. Plant. 138. Schulting. ad Sen. suavor. III. p. 301. R. D.

10 Reliquit integrum] Quam aliam, (alium Ms. Bænd. et Ed. Anonyma; forte illam) transferret. Sumsit sibi] Libere tulit: hoc est, non furatus est: ut, *Sume, pater*. D.

Eum hic locum] Ms. R. *eum hinc locum*. L.

11 In Adelfos] Latine declinavit. Verbum de verbo expressum extulit] Hæc approbatio est, de Græco esse sublatum, non de Plauto, ut dicit adversarius. Extulit] Mire non dixit transtulit, sed extulit: ut ornasse Græca videatur Latino stilo. D.

Verbum de verbo] Veteres dicunt *verbum de vel e verbo vel ad verbum. exprimere* pro verbum verbo exprimere. v. Cic. de Finib. III. 4. Tuscul. quest. III. 19. Hor. de arte poet. v. 133. Barbari hodie dicunt de verbo ad verbum exprimere vel vertere, quibus tamen prævit Servius ad *Æn.* VIII. 19. R. D.

12 Eam] Adelfos scilicet. Novam] Veterem Græcam esse intelligimus. D.

13 Furtumne factum] Hoc est, vitio duci. An locum reprehensum] Hoc est, laudi duci. Reprehensum] Retentum, resumptum. D.

Locum reprehensum] Reprehendere

Reprehensum, qui præteritus negligentia'st.
 Nam quod isti dicunt malevoli, homines nobiles 15
 Eum adjuvare, assidueque una scribere :
 Quod illi maledictum vehemens esse existimant,
 Eam laudem hic ducit maximam ; quum illis placet,
 Qui vobis universis et populo placent ;
 Quorum opera in bello, in otio, in negotio, 20
 Suo quisque tempore usus est sine superbia.

locum est de integro tractare. *Reprehendere proprio* est retrahere. *Plædr.* V. 8. 3. ubi v. interpret. R. D.

14 *Negligentia est*] *Plauti scilicet* ; *causæ usualari* nunc exoptat negligentiam. D.

Negligentia] I. e. voluntaria prætermissione, v. notata ad *Andr. prolog.* v. 20. R. D.

15 *Nam quod isti dicunt*] *Nam*, incipiendi vim habet modo : ut, *Plant. Mil.* I. 1. 5. *Nam ego hanc macharum meam dico.* *Homines nobiles*] *Scipionem Africanum* significat et *Lælium sapientem*, et *furium Pium*, (*Publium*). D.

Homines nobiles] *Cicero ad Atticam lib. 7. epist. 3. Terentii fabelle propter elegantiam sermonis putabantur a. C. Lælio scribi.* L.

16 *Eum adjuvare*] *Legitur et adjuvare.* *Faouinus in Chryse* : *Adjutus mihi.* *Assidueque una scribere*] *Non sic dicit adversarius* : verum hic oratorie crimen non tangit (*Non sic dicit adversare* ; verum oratorie hoc crimen impingit. *M. Bænd. Hulst. et odd. vott.*). D.

19 *Qui vobis universis, et populo placent*] *Universis*, qui in caeca sunt, dicit. *Populo*, qui etiam præter theatrum (*præter theatrum*. lib. uterque), id est, universam urbem. D.

20 *In bello*] *Scipionis.* *In otio*] *Furii Pii*, (*Publii*). *In negotio*] *Scilicet Lælii sapientis.* D.

Quorum opera in bello] *Hic Scipio Africanus est.* *In otio*] *Lælius sapientissimus.* *In negotio*] *Vel Philus vel Servilius.* R.

Quodam vero essent intelligendi, quos *Donatus Egraphusque* nominant, dis-

tributio tamen ea perquam esset ridicula. *Sensus enim est* : *quæcumque in re, sive in bello, sive in pace, in qua pace mox otio fruimur, mox in negotio sumus occupati.* S.

In otio] I. e. in pace. *Cic. ad Div. II. 17. Si ante auditum erit otium esse in Syris ubi v. Manut.* R. D.

21 *Suo quisque tempore*] *Suis in necessitatibus, ubique opera aliorum eget.* S.

21 *Suo quisque tempore*] *Quorum opera unusquisque usus est in necessitatibus suis, sine aliqua eorum superbia.* *Deiade subjungit, cur officium suum non compleat, ut argumentum narret, quod sensus qui primi venient, argumenti continent expositionem : et breviter postulat audientiam, facite æquanimitas*] *Hoc est, sequos animos ut habeatis.* E.

Suo tempore] *Suum tempus* eleganter dicitur, quod alicui commodum est. *Cic. Verr. III. 60. dicit se suo tempore esse rediturum.* *Valer. Flaco. I. 543. poscunt jam me sua tempora Graii* ubi v. *Barmann.* *Opponitur tempus alienum.* *Liv. XLII. 43. tempus est status rerum ut sæpe.* R. D.

Sine superbia] *Nemo Romanorum adeo est superbus, qui operam eorum in quorum discrimine suo fastidiat.* S.

Sine superbia] *Et sane omnes, quos vidi interpretes referunt hoc ad operam Scipionis et cæterorum.* *Sed quid opus est ista transpositione, cum commode accipi possit de iis, qui horum virorum opera usi sunt? ut sit sensus : quorum officium nemo repudiavit, seu, quorum officio uti nemo est dedignatus.* *Sane*

Dehinc ne expectetis argumentum fabulæ :
Senes, qui primi venient, ii partem aperient,
In agendo partem ostendent. facite, æquanimitas
Poetæ ad scribendum augeat industriam. 25

superbis erat, auxilium a tantis viris oblatum respicere. M.

Sine superbia] Hoc referendum ad homines nobiles qui inferiorum causas sine fastu agebant. R. D.

23 Pro partem lege partis ; ut Hec. prol. 6. B.

24 *In agendo partem ostendent*] *Ἰχθύμα ἀνωρίστως*. Hic enim jam non senes accipiendi essent : immo potius ceteris personis. sed ipsi senes in statario charactero partem aperient : in motorio, partem ostendent. Nam duo agendi sunt principales modi, motorius et sta-

tarius : ex quibus ille tertius nascitur, qui dicitur *μωρίς*. *Æquanimitas*] Favor et propitius animus : et deest, vestra. D.

Facite æquanimitas] Ovidius, *excitatur auditor studium*. L.

Versus integer mihi excidisse videtur, ut legas, *facite, æquanimitas | Benitasque vestra adjutrix nostræ industriæ | Poetæ ad scribendum augeant industriam*. Vide Phorm. prol. 35. et Hec. prol. 24. ubi idem occurrit : nec abhorret a consuetudine Terentii eadem versus in prologis repetere. B.

ACT. I. SCENA I.

MICIO.

STORAX. non rediit hac nocte a cœna Æschinus ?
 Neque servolorum quisquam, qui advorsum ierant ?
 Profecto hoc vere dicunt, si absis uspiam,

1 *Storax*] Nomina personarum, in comœdiis duntaxat, habere debent rationem et etymologiam. Etenim absurdum est, comicum aperte argumenta confingere: vel nomen personæ incongruum dare, vel officium, quod sit a nomine diversum. Hinc servus fidelis *Parmeno*: infidelis vel *Syrus*, vel *Geta*: miles *Thraso*, vel *Polemon*: juvenis *Pamphilus*: matrona *Myrrhina*: et puer ab odore *Storax*: vel a ludo et a gestulatione *Circus*: et item similia, in quibus summum poetæ vitium est, si quid e contrario repugnans contrarium diversumque protulerit, nisi per *ἀντίπαρον* nomen imposuerit joculariter ut *Misargyrides* in Plauto dicitur trapezita. et fere hoc modo apud alios a poetis nomina componuntur describenda per *ἀντίπαρον*, quod designat *Storax*. Primas partes, sicut in prologo ipse promisit, a senibus aguntur: quorum contentione ad argumentum relata, vita aspera cum leni, et pater comis cum severissimo comparatur. *Storax*] *Storacem* vocavit, non *Æschinum*: quo tacente, puerum, id est, *Æschinum* absentem credit: quia servuli adolescentibus præstolantur. ut in *Asdria*, *Observabam mane illorum servulos venientes, aut absentes*. Sed quia fieri poterat, ut domino absente adesset *Storax*: commodissime adjecit, *Neque servulorum, quisquam qui advorsum ierant*. *Storax! non rediit hac nocte*] Hoc alii interrogative, alii pronunciative proferrant: sed magis pronunciative dicendum. D.

Storax! non rediit] Videtur hic

quanta cura sit de filio cogitare. ac primo conquisitio est, et interrogatio præcedens, quæ duplici sensu intelligi potest. Nam nomen servi cum dixisset, possumus intelligere quod non responderit: et ex hoc ceperit, quod non reversus sit filius, ut pronunciemus per confirmationem. E.

Tolle notas interrogationis, *Storax* enim cum vocatus non respondeat; inde scit *Micio* neminem adhuc rediisse. Nemo domi manebat cum senæ præter ancillas. B.

2 *Neque servulorum quisquam*] *Propter* (*Præter* Ms. H. et edd. vet.) *Storacem*, quem abesse non respondendo intelleximus. *Qui advorsum*] Proprie locutus est. Nam *advorsitores* dicuntur. *Ierant*] Producte i pronunciano: quod nos addita, v, *Ierant* dicimus. Tale est illud *Virgilii*, *Æn.* II, 25, *Nos abissæ rati, et vento petiissæ Mycenæ*. D.

Neque servulorum quisque] Rursus pronunciatio altera esse potest, tanquam servus vocatus responderit, et ipsum interroget. E.

Qui advorsum ierant] *Advorsum* ire non solum est obviam ire, sed etiam ire aliquem quesitum constituto tempore et loco. In primis de servis dicitur, qui veniunt, ut dominos domum ducant. v. *Gronov.* in *Lection.* *Plant.* p. 212. Eiusmodi servi proprio nomine *advorsitores* vocabantur. v. *Donat.* ad h. l. et *Gesner.* in thes. ling. lat. R. D.

3 *Profecto hoc vere dicunt*] *Absolute*: non addit *qui*. *Si absis uspiam*] *Abundat uspiam*, aut deest *profectus*,

Aut ubi si cesses, evenire ea satius est
 Quæ in te uxor dicit, et quæ in animo cogitat 5
 Irata, quam illa, quæ parentes propitii.
 Uxor, si cesses, aut te amare cogitat,
 Aut tete amari, aut potare, aut animo obsequi :
 Et tibi bene esse soli, quum sibi sit male.
 Ego, quia non rediit filius, quæ cogito ! 10

aut quid tale, aut ubi (*ibi* edidit Faernus Z.) *uspian* : significat enim scilicet *uspian* et in loco, et ad locum. Si *absis uspian* aut ubi si cesses. Si *absis*, ad parentes propitios : Si *cesses*, ad uxorem iratam refert in desertorem (forte expressum, fuit nomen veteris grammatici). D.

Si *absis uspian*] Id est, alicubi otiosus vivas, melius est, tibi evenire, quod de te cogitat uxor irata : quæ utique animo conjugali de marito suspicatur, quod alteram amet, ac illi soli sit bene. E.

4 Etai Faerni libri omnes habent, aut *ibi* ; quatuor tamen e nostris recte, aut ubi si, h. e. sicubi cesses. Et sic laudat Serv. ad *Æn.* III, 490. B.

5 *Uxor*] Subaudiendum est, dicit irata uxor (*Subaudiendum est* dicit. IRATA, uxor scilicet. Ms. Bænd. et edd. vet.). *Quæ in animo*] Omne quod sentimus, aut cogitamus, aut dicimus : et utrumque pro oratione est. Sed illa *ἰδυμματαὶκὴ* quæ in cogitatione est : hæc *προφορικὸς λόγος* dicitur, quæ in verbis est constituta. Virg. *Æn.* II, 124. Et mihi jam multi crudele cæbant artificis scelus, et taciti ventura videbant. Et ipse alibi, nunc si quis est, qui hoc dicat, aut sic cogitet. D.

In animo cogitat] Cum animo suo cogitare dixit Cic. de lege agrar. II. 24. secum cogitare. Terent. in *Run.* I. 1. 19. v. Drak. ad *Liv.* XLII. 50. R. D.

6 *Quam illa quæ parentes*] Erudite, non addidit in quem dicat, quia solet nomina uxoris et parentum *τῶν πατρὶν* esse. D.

Parentes propitii] Id est, sancti et religiosi timent, ne absentibus filiis ali-

quid mali eveniat. Dehinc a generali ad speciale transit. *Ego quia non redit*, &c. E.

Parentes propitii] I. e. amantes liberorum. Propitius fere semper de Diis dicitur, rarius de hominibus Cic. ad *Attio.* VIII. 16. R. D.

7 *Uxor, si cesses*] Quare non, si absis? an quia justius cessanti, quam absenti succensemus? an quia irata uxor, si cesses? *Aut te amare cogitat*] *Ἐρωτίζουσι* cum *ἔσπυρατε*, aut te amare cogitat. *Aut*] Minus peccati est amori proprio cedere, quam alieno amori obsequi, nulla re impellente, sine uxore potare, aut velle delicias. Ergo *αἰσχρὸς* est : nisi forte *τῷ ἰδωρισμῷ* hoc putamus dictum. *Aut te amare cogitat, tete amari*] Quam duo proposuerit, alterum sumsit. Nam quum dixisset, *quæ in te uxor dicit, et quæ in animo cogitat* : intulit, *aut te amare cogitat*. D.

8 *Aut te amare cogitat, aut tete amari*] Quia *te amare ἀμφιβόλος* dixerat, cito intulit quod certum est, *aut tete amari*. Et quia illud *te* dixerat, hoc geminavit, et *tete* dixit, tanquam significantius. *Aut animo obsequit*] *ἑτασφορεῖ*. D.

Nostri omnes et Faerni libri vetustati, atque animo obsequi. B.

Animo obsequi] Vel animo morem gerere est facere, quæ animo lubet in *Heo.* III. 5. 9. v. Lambin. ad *Hor.* *Carm.* IV. 7. 20. R. D.

9 Accentus causa corrigendum est, *sibi cum sit male*. B.

Soli] Omnes ponunt comma post *soli*, ego post esse, et *soli* jungo eum sibi. S.

10 *Ego, quia non rediit filius*] Plus est quod dixit *ego*, quam si diceret *pater*. *Ego quia non rediit filius*]

Et quibus nunc sollicitor rebus ! ne aut ille alserit,
 Aut uspiam ceciderit, aut perfregerit
 Aliquid. vah ! quemquamne hominem in animum insti-
 tuere, aut
 Parare, quod sit carius, quam ipse est sibi ?
 Atqui ex me hic non natus est, sed ex fratre. is adeo 15

ἀναλόγου; non enim pater dixit. *Quæ cogito ! et quibus, &c.*] Hoc sic pronuntiandum est, ut horrere videatur ipse cogitationem suam. D.

11 *Quibus nunc sollicitor rebus.*] Hoc est, quam malis: non ut axor, bonis. *Ne aut ille alserit*] Vide, quam teneri sit amoris hic timor, in juvene (*juvenem Z.*) præsertim. *Ne aut ille alserit, aut uspiam ceciderit*] Nimum tenero amat, qui hæc in juvene pertimescit, quæ circa infantulos cavere solent. D.

Alserit] Id est, mortuus sit, quia morientes frigent. E.

Quibus nunc sollicitor] Servius *Æneid.* IV, 379. *Quietos sollicitat.* *Ne aut ille alserit*] Plantus in *Milite*, III, 1, 124. *Pol, si habuisses, satis cepissem miseriarum liberis: censerem enori, cecidissetne ebrius, aut de equo uspiam; metuerem, neculi defregisset rura, aut cervices sibi.* L.

Illud, et, recte abest a tribus nostris: in asyndetis enim concitator est affectus. B.

Alserit] Ne frigore vespertino effectus morbo laboret. S.

Ne aut ille alserit] Legendum, nisi omnia me fallant, *illiserit*, intellecto se, græce: vid. Vechner. Scriptum antiquo more verbum *ILLAESERIT* cito depravatam est. Diversa autem esse illud, cadere, denique aliquid præfrangere, opus non est expositum, et quod vicina hæc sunt, eo quidem nomine culpandus non est poeta, sed laudandus multo magis, cum patrum depingit singula quæque, etiam simillima, quæ nepoti accidere possint, plane paterno animo reputantem. Bo.

12 *Aut uspiam*] *Uspium* et in loco, et ad locum significat. *Ceciderit, aut*

perfregerit aliquid!] Jungendum, ut non solum *ceciderit*, sed etiam *perfregerit*: hæc sunt quæ sibi, *filio*, nemo evenire velit. D.

Omnes fere antiqui libri Faerni et nostri habent, *præfegerit.* B.

Aut uspiam ceciderit] Non dubito, quin ex hoc versu in antecedentem rō nunc migraverit eoque ponendum sit loco, quo positum jam vides, ut ad tria ista perfecta illiserit ceciderit præfegerit æque pertineat potius quam ad unum sollicitor. Bo.

13 *Quemquamne hominem*] Sic dicimus de ea re, quam miramur fere ab omnibus fieri. D.

In animum instituere] Bentleius præeunte Faerno edidit, *in animo*. Utrumque recte. Certe Plantus in eodem versu utramque rationem expressit. Nam *Most.* 1, 2, 1. *Recordatus multum, inquit, et diu cogitavi, argumentaque multa in pectus institui ego, atque in corde meo.* Z.

In animo instituere] I. e. animo occupare, in animum inducere. Simili locutione Plaut. in *Mostell.* 1. 2. 2. *argumenta in pectus multa institui.* R. D.

14 *Quam ipse est sibi*] Tanquam duo sint, sed hoc poetæ comico licet. D.

Deinde thesis, quod dicit: *quod sit carius, quam ipse est sibi.* Quod supra prologus nunciavit, quod argumenti partem senes qui primi sunt, explicabant. Nam docet quod hic adolescens in adoptionem sibi a fratre sit datus. E.

Parare] I. e. aliquid sibi proponere, constituere. Plaut. in *Asinar.* I. 3. 16. v. Scalig. ad *Catull.* X. 20. R. D.

15 *Atqui ex me hic non natus est*] Quasi dicat, ex me non est, et sic afficior: quid paterer si genuissem? Ex

Dissimili studio est jam inde ab adolescentia ;
 Ego hanc clementem vitam urbanam, atque otium
 Secutus sum. et, quod fortunatum isti putant,
 Uxorem nunquam habui ; ille contra, hæc omnia :
 Ruri agere vitam ; semper parce ac duriter

20

me hic non natus est] Quasi dicat, non est meus. *Sed ex fratre]* Hoc est, omnino non alienus est. *Is adeo]* Transitus ad argumentum subtilissimus. *Adeo* aut abundat, aut nimium significat. Ut in eunucho, *adolescentem adeo nobilem*. D.

Atque ex me] Charis. libr. 2. L.

Pro atqui in Faerni codd. antiquis et nostris plerisque est *atque* ; et iidem collocant cætera sic, *hic natus non est*. Charisius p. 204. " *Atque pro et*. Terentius in Adelphis. *Atque ex me hic natus non est, sed ex fratre*. Ubi Acron: argute, inquit ; nam per conjunctionem transitum fecit ad narrationem." B.

16 Pro dissimili tres codd. ant. quorum unus 900 annorum, habent recte *dissimilis*. Nam sic Sallust. Jug. 89, dicit *dissimilis moribus*. Noster Heaut. V, 3, 17. *consimilis moribus*. Plin. Hist. VI, 31. *cursum et colorem dissimilis*. B. Cæterum post est Bentleius distinguit : quod opus esse non arbitror. Z.

17 *Ego hanc clementem vitam urbanam]* Ὁρθὴ δόξης καὶ διατίθησις. *Clementem vitam*, figura ipsa, *Figura*. *Ipsam, vitam clementem* dicimus quæ elementes facit. *Clemens* autem est, qui colit mentem. *Atque otium]* Deest *Urbanam*. D.

Vide an legendum sit, *Ego hanc clementem vitam urbanamque otium*. Cic. Ep. Divers. XII, 1. *Ut ego quidem et urbi et otio diffiderem urbano*. B.

Clementem vitam] I. e. quietam, tranquillam quæ opponitur rusticæ quippe duriiori. R. D.

Otium secuti] Sic dicuntur, qui vitam facilem eligunt. Nepos in Pelop. c. 2. interpret. ad Phædr. V. 1. 7. R. D.

18 *Secutus sum]* Bene *secutus*, quasi magistratam recte beateque vivendi. *Et quod fortunatum isti putant]* Romani scilicet, qui *calibem* quasi *calitem* di-

cunt. Et item Græci, apud quos sunt hujusmodi sententiæ: ΒΙΤΑ ΦΙΛΟΣ ΕΧΘΙΝΟΝ ΠΙΣΤΟΤΕΜΟΝ.* Et alibi, ΓΑΜΕΙ ΠΑΜΦΙΛΟΣ ΓΑΜΕΙΤΩ ΚΑΥΑΡΙΑ-ΗΑΙΚΗCΕΝ ΜΕ (vide Lindenbr. infra). *Fortunatum isti putant]* Me ulique non uxorem ducere. Dicit autem Romanis id videri, quos spectatores habet. Menander: ὃ μακρόν μου ἡ γυναῖκα οὐ λαμβάνω (Hadr. Junius Animadv. Append. cum post Menandri nomen asterismum in suo cod. videret, suspicatus est hocce excidisse versus: "Ὅστις γυνήσιν βούλεται ἴν' ἰδίως ἔτιον γαμοῦντων αὐτὸς ἀπρόσθετο γάμον). *Quod fortunatum isti putant]* Quidam putant sic pronuciandum, et *quod fortunatum isti putant uxorem* : et hæc bona et concinna locutio est. Et *putant* bene dicit is, cui displicet aliena sententia. *Isti putant]* Id est, hi qui ame dissentiant. D.

Fortunatum isti putant] Hieronym. advers. Jovinian. lib. 1. *Noster comicus fortunatum putat, qui uxorem nunquam duxerit*. L.

Sententia est clara: *Quod*, scilicet uxorem habere, *isti*, qui mei dissimiles sunt studio et moribus, *fortunatum putant*, quia placet dos magna, liberis dant operam, et posteritati inserviunt. B.

Cicero Att. XIV, 13. *a ducenda uxore sic abhorret, ut libero lectulo neget quicquam esse jucundius*. Horat. Epist. I, 1, 88. *melius nil calibe vita*. Menander: Τὸ γυναῖκ' ἔχειν, ἢβαλ τε παιδοῦ, ὃ φίλα, Πατέρα, μεζύμας τῷ βίω πολλὰς φέου. W.

19 *Uxorem nunquam habui]* Si non habeo dixisset, poterat videri habuisse. D.

Distingue: *Ille, contra hæc omnia, ruri agere vitam*. Vid. Phorm. III, 2, 36. B.

20 *Ruri agere vitam]* Contra hæc omnia suffecerat brevitatis (corrige, CONTRA

Se habere; uxorem duxit; nati filii
 Duo; inde ego hunc majorem adoptavi mihi;
 Eduxi a parvulo; habui, amavi pro meo;
 In eo me oblecto; solum id est carum mihi.
 Ille ut item contra me habeat, facio sedulo:
 Do, prætermitto: non necesse habeo omnia

25

HÆC OMNIA suffecerat, breviter, seu, si brevitate uti voluisset Z.); sed subjunxit fratris descriptionem, ut verbis ipsis malam vitæ conditionem ostenderet. *Semper parce ac duriter*] *Semper*, licet incertam distinctionem habeat, tamen recte additum est: quia vel ruri agere voluptatis est: vel parce ac duriter se habere, virtutis. Sed semper ad vitium: Parce autem, ad servandum: Duriter vero, ad laborem referendum est. *Ruri agere vitam, semper parce ac duriter se habere*] Variavit, ut in Andria. D.

Duriter se habere] Elegans hæc locutio. inde exhibere ἀρὶ τοῦ αλερε. Papiasianus lib. 45. de donat. int. vir. et uxor. Ulpian. l. 1. §. 6. ff. de tut. et ration. Idem l. 11. §. 1. ff. ad exhibendum: Si forte ipse servus ex operis vel artificio suo solebat se exhibere, nunc vero cogitur vacare. Quæ ita Græce redduntur in Keloga Basilicor. lib. 15. pag. 169. εἰ μὴ ἄρα τεχνίτης ἢ ἐλάθῃ ἐκ τῆς ἡργασίας αὐτοῦ τρέφασθαι, καὶ τὴν σχολάζει. Scævola l. 5. ff. de naut. fenor. Et exhibitio apud eundem l. 98. ff. de acquir. et amitt. hered. Tertullianus de Idololatr. cap. 6. exhibitionis nostræ gratia. Ibid. cap. 8. Si necessitas exhibitionis extenditur, habent et alias species, quæ sine exorbitatione discipline, id est, sine idoli conjectura, opem victus præstent. Idem cap. 12. Male nobis de necessitatibus, humanæ exhibitionis suppliantimus, si post fidem obsignatam dicimus, non habeo quo vivam. L.

Parce ac duriter se habere] I. e. se tractare, curare Plaut. in Asinar. I. 1. 64. illum mater arcete contenteque habet. R. D.

21 *Uxorem duxit*] Recte duxit, non

ducere. semel enim hoc fecit Demea. *Uxorem duxit*] Varie per modos occurrit. *Uxorem duxit*] Adjvandam prononciatione est, ne singula utrisque assecuti videantur. Nam sic in fine fabulæ ait Demea, *Uxorem duxi: quam ibimiseriam vidi! nati filii: alia cura. D.*

22 *Inde ego hunc, &c.*] Mire inde subjungit, quum personam (corrigere personas, nempe intelligit natos filios duo Z.) prætulit. Sio alibi, *e predonibus unde emerat, se audiviss abreptam e Sunio. Inde ego, &c.*] *Inde*, pro ex quibus. et mihi abundat. Et bene hunc dixit: quia de ipso loquebatur. D.

23 *Eduxi a parvulo*] Quos, quod, edd. vett. cum codd., nos educare dicimus, educere veteres dicebant: ut *Æa. VI, 765, Educet sylvis regem regumque parentem. Habui, amavi pro meo*] Quomritur quid sit habui. et quum multa dicantur, hoc solum verum est, habui, credidi, duxi, existimavi: ut alibi, *Semper ejus dicta est hec, atque habita soror, et, Sic itaque habeantur, itaque dicantur. Ergo pro meo subaudiendam est bis, et habui pro meo, et amavi pro meo. D.*

24 *In eo me oblecto: solum id est carum mihi*] Absolute utrumque, et in eo, et solum. *In eo*] Quasi in ea re. *In eo me oblecto*] Nove dicit, pro, eo me oblecto. Plus autem significat, quam si diceret, *Solus is est carus mihi. D.*

25 *Ille ut item contra me habeat*] Item, similiter: contra, vicissim. Plautus, Mil. II, 1, 23, *Ut illa illum contra, qui est amoris cultor optimus. Facio sedulo*] Secus a dolo, id est, sine dolo, et impense. D.

26 *Do, prætermitto*] *Do* sumtum: prætermitto delicta. *Non necesse habeo*

Pro meo jure agere: postremo alii clanculum

Patres quæ faciunt, quæ fert adolescentia,

Ea ne me celet, consuefeci filium.

Nam qui mentiri, aut fallere insuerit patrem;

30

Aut audebit: tanto magis audebit cæteros.

Pudore et liberalitate liberos

omnia pro meo jure agere] Etsi licet, non necesse est patrem scire, quia pater est. Inter *jus et equitatem* hoc interest: *jus* est, quod omnia recta et inflexibilia exigit. *Equitas* est, quæ de jure multum remittit. Ergo hic sensus, non necesse est, etiam si liceat, scire esse patrem. Et mire ostendit jus suam, nisi necessitate, non esse servandum. D.

Do prætermitto] Do scilicet pecuniam in sumtus, prætermitto scilicet peccata. R. D.

Habeo] I. e. existimo, statuo. Salust. in Jug. c. 114. ubi v. Cortium. R. D.

27 Postremo alii clanculum] Non alii patres: sed alii adolescentes, clanculum patres suos. D.

Pro meo jure agere] Jus enim patris est, peccata corrigere filiorum. At hic per indulgentiam dixit, non necessario sibi hoc incumbere, ut omnia peccata corrigat, sed aliquid de jure proprio obliviscatur. Deinde jam thesis illa supponitur, uti non metu, sed melius liberi amore teneantur, *pudore*, inquit, et *liberalitate liberos retinere satius*. Hic sermo magis a persona Demetrii accipiendus est, qui Micionem dicat durum præter æquum et bonum, dum clementiam custodit nimiam circa filium, sic eum in peccata provocet: quod est quasi quoddam duritiei genus, non sentire quid criminis sit, quod ad dedecus perveniat. E.

Pro meo jure agere] I. e. mea auctoritate. Suo jure aliquid agere dicitur qui quid quasi ex jure et consuetudine libere agit nemine impediente. Petron. c. 78. Gronov. ad Senec. de tranquill. animi c. 3. R. D.

28 Quæ fert adolescentia] Veniam

addidit statim, peccata ab adolescentibus ad (ob recte in Ms. Bænd. et odd. vett.) ætatem removendo. Et vide quam breviter, quam pudice, quam ignoscenter locutus est. D.

29 Ea ne me celet, consuefeci filium] Tribus enim vivitur modis, natura, consuetudine, et ratione. D.

30 Nam qui mentiri, aut fallere insuerit patrem] Separatim subaudiendum est, *insuerit*, *περὶ τὸ mentiri*. D.

Pro insuerit alii codd. insueverit: apud Martianum Capellam p. 160. *insituerit*. Sed pro *insuerit*, cujus forma repugnat sequenti *audebit*, reponere *ita uti fit*; h. e. ut mos est. Vid. And. I, 1, 53. Eun. IV, 2, 2. Heaut. V, 2, 4. Atque illud *aut* sequentis versus dele cum interpunctione post *patrem*. B.

31 Ceteros] Quia jam deceperit patrem. D.

32 Pudore et liberalitate] *Pudore*, ad filios retulit: *Liberalitate*, ad parentes. Argumentum a conjugatis: *Liberalitate*, inquit, regendi sunt: propter quod liberi dicuntur. *Liberalitatem* autem, bonitatem dicit. D.

Pudore et liberalitate] Menander: Οὐ δὲ λιπὴρα (λιποῦρα. Vid. Bothe ad h. l.) τὸ παιδαρίον ἔρῳν, ἄλλὰ παιδαρίων. Themist. Euphrada Orat. 5. αἰδοῖ μάλλον ἄνθρωπον δὲν καὶ εὐνοία πλῆν, ἢ φόβον πατέρων τοὺς ἱκανοὺς. Idem Orat. XI, p. 254. αἰδοῖ μάλλον ἢ φόβον χροῦματον. Afranius apud A. Gellium Noct. Act. XV, 13. *Hem isto parentum est vita vilis liberis; Ubi malunt metui, quam vereri ab suis*. L.

Liberalitate] I. e. lenitate, clementia. Cic. pro Ligur, c. 3. ad Quint. frat. I. 1. Ernesti clar. Ciceroa. in has voces. R. D.

Retinere satius esse credo, quam metu.

Hæc fratri mecum non conveniunt, neque placent.

Venit ad me sæpe, clamitans: Quid agis, Micio? 35

Cur perdis adolescentem nobis? cur amat?

Cur potat? cur tu his rebus sumtum suggeris?

Vestitu nimio indulges: nimium ineptus es.

Nimium ipse est durus præter æquumque et bonum:

33 *Retinere satius esse credo*] Bene retinere: a vitiiis scilioet. nam vitia filios tenent: quos retinent patres, a vitiiis scilioet. Nam retinet, qui adversum aliquem tenet. D.

Retinere] Et continere sunt disciplinae et coercionis verba. Cic. de Off. II. 12. ubi v. Græv. Gell. XIX. 1. v. Drakenb. ad Liv. XXXIX. 28. R. D.

Metu] Metu servi potius rogebantur quam liberi homines. R. D.

34 *Hæc fratri mecum non conveniunt.*] Nova locutio. et (*Nova locutio est, Z.*) *Non conveniunt*, pro non congruunt: ac per hoc, *In his ego et frater dissentimus*, id est, dissimiles sumus. D.

Hæc fratri mecum non conveniunt] Rara locutio, pro illa: *de his inter me et fratrem non convenit*. Nepos in Pausania IV. 2, *Quæ inter regem Pausaniamque convenerant*. M.

35 *Venit ad me sæpe, clamitans*] Et importunitatem odiosam ostendit, ad me dicendo: et incoaditam assiduitatem, addendo *Sæpe*. Et congrue, postquam *Sæpe* dixit, adiecit aptius verbum, non dicens *clamans*, sed *clamitans*. *Quid agis, Micio?*] Reminiscere lectionem, et invenies interrogationem huiusmodi, vel invectionis principio convenire vel objurgationis. D.

Pro *clamitans* versus causa rescribe *clamans*, uti infra IV, 7, 9. B.

Venit ad me] Laudat sqq. quinque versus Cicero de Inv. I. 19. *illa autem narratio, quæ versatur in personis, ejusmodi est, ut in ea simul cum rebus ipsis personarum sermones et animi perspicui possint, hoc modo: venit ad me, &c. S.*

36 *Cur perdis adolescentem nobis?*] Recte *Nobis* additum est, et ἰδιῶς, ut alibi, *Paatiam nobis, si Diis placet, paravit*. *Cur amat? cur potat?*] Vide quemadmodum, ut (dele ut, aut sequens quum Z.) duram objurgatorem ostendat Demeam, quum ab eo dicantur in orimen vocari, quæ aut ætatis sunt: ut, *cur amat?* aut nature: ut, *cur potat?* aut pietatis: ut, *cur tu his rebus sumtum suggeris?* et cætera. *Cur amat? cur potat?*] *Cur amat?* ad illud refertur quod ait supra, *do, prætermittito*. Nam *prætermittito* delicta intelligimus ex amore. *Cur potat?* revocamus ad illud quod ait, *do sumtum*. D.

37 *Sumtus* habent aliqui Faerni libb. et nostri omnes. Sed retinendum est Bembini, Donati et aliorum Faerni libb. *sumtum*. B.

38 *Nimium ineptus es.*] Utrumque dare, et *nimium*, et *ineptus es*. D.

Vestitu nimio indulges] Vestitui, ut Virg. 1. Æn. Parce metu Cithæra. Et 4. Georg. Quod nec concubitu indulgent. FAR.

Vestitu nimium indulges] H. e. nimios sumtus præbes ad vestitum splendidum emendqum. *Vestitu* est dativus antiquior pro vestitui. v. Voss. de analog. II. 18. et Broukhus. ad Propert. I. 11. 12. ubi *manu* pro *manui* quanquam Dukerus ad Liv. IX. 5. putat facile hio suppleri posse pronomen tertii casus. R. D.

39 *Præter æquumque et bonum*] Potuit, et, non addi, præter æquum bonum, (Mss. et edd. vet. planius: potuit et non addi, PRÆTER ÆQUUM ET BONUM. Et certe, quia dixerat jam, ni-

Et errat longe, mea quidem sententia, 40
 Qui imperium credat gravius esse, aut stabilius,
 Vi quod fit, quam illud, quod amicitia adjungitur.
 Mea est sic ratio, et sic animum induco meum :
 Malo coactus qui suum officium facit,
 Dum id rescitum iri credit, tantisper cavot : 45

mium, non opus erat addere, *praeter equumque et bonum.*) D.

Alii, item Cicero Invent. I, 19. *durus est.* Sed retine Bembini *est durus*; nisi malis scribere *durus est.* B.

Praeter equumque et bonum] Hæc formula a jureconsultis sumpta videtur, qua æquum et bonum summo jure stricto juri opponantur. v. Duker. ad Flor. I. 22. p. 211. R. D.

40 *Et errat longe*] Melius est *longe*, (excidit et Z.) simpliciter accipiendum, ut locale sit, quam valde. *Mea quidem sententia*] Modeste addidit, *mea quidem sententia*: ne quis hoo pro præcepto dici existimet. D.

Et errat longe] Multum errat Demea, quod credit id gravius esse imperiam quod vi conficitur, quam illud quod per amicitiam copulatur. Ut illud Salustii, Jug. 10. *Non thesauri, neque exercitus, præsidia regni sunt: verum amici, quos neque armis superare, neque pretio comparare quiquam possunt.* B.

41 *Qui imperium credat*] Utrum cujuslibet, an Demæ tantum? *Gravius esse aut stabilius*] Gravius ad vim? *Stabilius*, ad tempus refertur. D.

Imperium gravius] I. e. majoris auctoritatis. Plaut. in Trin. II. 2. 107. *Gravius erit tuum unum verbum ad eam rem quam centum mea.* Cic. pro Fonteio o. 16. R. D.

42 *Vi quod fit*] Id est, metu ac malo. *Quam illud quod amicitia adjungitur.*] Illud fit, quod vi: hoc adjungitur, quod amicitia. D.

43 *Mea sic est ratio, et sic animum induco meum*] *Mea sic est ratio*, ad superiora pertinet confirmanda. Sic animum induco meum: ad ea pertinet, quæ dicturus est. *Mea sic est ratio.*] Iterum modeste et *ἰταρῶς.* Et sic

animum induco meum.] Senilis *μακρολογία.* D.

Auctoritate omnium Faerni et meorum librorum pone *mea sic est ratio.* B.

Mea est sic ratio] H. e. hic meus mos est mea sententia. infra III. 3. 20. *vestram nequeo satis mirari rationem.* Cic. ad Div. III. 8. *Mea ratio in tota amicitia nostra constans et gravis reperitur.* R. D.

44 *Malo coactus*] Duo dicit, *malo*, et *coactus.* *Qui officium suum*] ἡ τοῦ καθήκοντος οὐσίας, id est, qui recte facit. *Officium autem dicitur, quasi officium, ab efficiendo, quod unicuique personæ congruit.* D.

Malo coactus] Ut ostendat non rectum esse id quod comparator vi, quam illud amicitia adjungit. Quandoquidem quod oportet ex persona sua, id efficitur non sponte, sed vi. At vero ille qui ex animo facit, beneficio victus, non terrore compulsus vult multam referre gratiam. Hoc ergo ad patres potius pertinet, uti filii quod faciunt recte, sua sponte faciant, non alieno metu: quippe cum intersit inter dominum et patrem. Nam pater lenitate, dominus metu valet. E.

Malo coactus qui suum officium facit] Hæc vetus et vera est lectio, quam Palmerius perperam immutare tentavit. Ad Terentii autem locum respexit Cicero in Verrem. 5. *Tu nisi malo coactus, recte facere nescis.* Et in Flor. vet. sententiarum: *Militem melius pudore, quam malo coereas.* Theodosius Imp. l. 9. C. de desertor. *Duas auri libras malo coactus fisco nostro adnumeret.* Sulpit. Sever. Hist. Sacre lib. I. *Rez malo coactus. et iterum, malo coactus agnovit errorem.* L.

45 *Dum id rescitum iri credit*] Quod

Si sperat fore clam, rursus ad ingenium redit.

Ille quem beneficio adjungas, ex animo facit;

Studet par referre; præsens absensque idem erit.

Hoc patrium est, potius consuefacere filium

Sua sponte recte facere, quam alieno metu.

50

Hoc pater ac dominus interest: hoc qui nequit,

Fateatur se nescire imperare liberis.

Sed estne hic ipse, de quo agebam? et certe is est.

facit scilicet. *Tantisper*] *Tantisper* quasi *Tantisper* et *Paulisper*, quasi *paulisper*: unde *Parumper* diotum est. *Tantisper* cavet] *Pescare* subaudiendum est. Nam totum *ἄλλοστρωτός*, et obscure diotum est. Et bene cavet; quasi malo (primus, opinor, sic edidit R. Steph. Ed. Du B. habet *malos*. sed Mas. et edd. vett. meliqs, *malum*). D.

46 *Si sperat fore clam*] Iterum quod facit subaudiendum. *Rursum ad ingenium redit.*] Mire, non intulit, cavet: sed, *ad ingenium redit*. Et *rursum* est retro versum, ut *prorsum*, prius (porro. Sio Donatus ad Eun. II, 3, 14. et Calpurn. ad Heaut. IV, 5, 28.) versum. D.

Versui commodius est *rursum*, quod in Bemb. Basilio. et nostris fere omnibus exstat. B.

Ad ingenium redit] H. e. ad indolem, naturam ingentiam. v. in Hec. I. 2. 38. Cio in Cæcil. c. 17. *redit ad se atque ad mores suos*. R. D.

47 *Ille quem beneficio adjungas.*] Non dicit, *beneficio adjunctus*, ut supra, *malo coactus*. *Ille quem beneficio adjungas*] *Καλαστρούτικον* AN^o (κατ' ἀντίθετον, seu κατ' ἀντίθετον τοῦ λόγου ὀρατορίας rem intulit. Z.): ille malo, hic beneficio. Ille *coactus*, hic *adjunctus*. Ille dum id *resciturum iri credit*, *tantisper cavet*: hic, *præsens absensque idem erit*. Et τὸ πρæsens et absens, non ad aliquem locum, sed ad custodem retulit et monitorem. *Ille quem beneficio adjungas*] Contra illud ait, *malo coactus*. *Ex animo facit*] Officium scilicet. D.

Ille quem beneficio.] Menander: Ἵψι πρόθυμος τ' ἀξιώματι ποιῶν κληδόν'

ἀλλοστρῶς, οὐκ ἰσπερὸν ἴξυς βίω. L.

48 *Studet par referre*] Id est, benefacere. *Præsens, absensque idem erit*] Contra illud, *si sperat fore clam, rursus ad ingenium redit*. D.

Studet in primo pede ultimam corripit, quod non est insolens. B.

49 *Hoc patrium est*] Superius a re tractum est: hoc jam a persona ducitur argumentum. *Consuefacere*] Non cogere: sed *consuefacere*. D.

50 *Quam alieno metu.*] Vide quem admodum suam ad indulgentiam affectum revocet optimam disciplinam, (vide quemadmodum suam erga filium indulgentiam ad effectum v. o. d. Z.) D.

51 *Hoc pater ac dominus*] A differentia personarum et officiorum. *Interest*] Differentia est. *Hoc qui nequit*] Longe melius *nequit*, quam si diceret, *non vult*. D.

Hoc pater ac dominus interest] Hæc est inter patrem ac dominum differentia. Duriorem Perizonius locutionem vocat, Sebalus, Guyetus, aliique Hellenismum τούτου πατὴρ καὶ δεσπότης; (pro τῷ δεσπότητος) διαφέρει. S.

52 *Fateatur nescire imperare liberis*] Hoc indicat, et se melius consulere, et volentem hoc exeroere. *Nescire imperare liberis*] Oratorie, quasi artis ait indulgentissime agere. *Imperare*, modo non ad superbiam, sed ad regendum est referendum. *Fateatur nescire*] Deest Se. D.

Bentleius duce Faerno illud se omisit. Recte. Nam nec donatus legit, quam videas. S.

53 *Sed estne hic ipse, de quo agebam.*] Κατ' εὐνομίαν supervenit, de

Nescio quid tristem video : credo jam, ut solet,
Jurgabit. salvom te advenire, Demea,
Gaudemus.

55

ACT. I. SCENA II.

DEMEA. MICIO.

EHM, opportune : te ipsum quærito.

M. Quid tristis es? D. Rogas me, ubi nobis Æschinus
Siet, quid tristis ego sim? M. Dixin hoc fore?

quo sermo est, ut factis diota ostendantur. Et certis is est] Bene nunc confirmat ipsum esse eum, quem prior est, utpote senili, nec longum prospiciente senectute (Leg. utpote in senili, &c. aut sequere Ms. Boend. et Ed. Du B. Quum prior est, ipsum a longe conspectum senio vetante non bene cognoscens, ac proinde dubius. Z.) D.

De quo agebam] Recte Donatus explicat, de quo sermo est; nam agere sepe dicitur pro loqui, in Hec. III. 5. 5. R. D.

54 Nescio quid tristem video] Orationis apparatus ex vultu ostenditur: ut, Æn. VII. 291. — stetit acri fixa dolore, tum quassans caput hanc effundit pectore vocem. Nescio quid] Deest propter: ut sit, nescio propter quid. Ut solet] Causa cur illum sequo animo frater ferat, ut solet, inquit. D.

55 Salvom te advenire, Demea, gaudemus.] Ut asperior ostendatur Demea, etiam salutatur ab eo, quem objurgaturus est. D.

1 Hem! opportune: te ipsum quærito.] In hoc actu diversi homines, diversi patres, (diverse partes Ms. Boend.) et diversa studia proponuntur. hic lenis, hic amarus: hic facetus, hic impolitus: hic facilis, hic pertinax et difficilis in delictis. Hem! opportune: te ipsum quærito] Melius quam Menander, quam hic illum ad jurgium promptiorem,

quam ad resalutandum faciat. D.

Ehem! oportune] Iracondi hominis continuo pronuntiata sententia est, qui salutatus resalutare noluit. E.

Ehem, quod probatur libris bonis, magis convenit actibus repentinis, ut est subitus ejus, quem quis quærit, aspectus, quam vulgare Hem. B. Cæterum recte Dacieris verba præcedentis scensæ ultima, salvom te advenire, &c. refert ad initium hujus scensæ. Nam fit inde initium novæ orationis ad personam, que cum maxime advenit. Z.

2 Quid tristis es?] Bene interrogat. potuit enim non iratus frater querere. Ubi nobis Æschinus siet] Quasi quædam causa sit tristitiæ. D.

Rogas me?] Interrogas me quid ego tristis sim, cum Æschinum filium habemus? Deinde sumit generalem accusationem, quem neque pudet, neque metuit quenquam, &c. E.

Pro rogitas, Bemb. Victor. et multi alii eodd. habent recte rogas. B.

Ubi nobis Æschinus sit] H. e. cum Æschinus nobis sit filius tam dissolutus. Ubi est eum, quoniam, quandoquidem, ut recte exponit Eugraphius. v. Vorst. ad Justin. X. 1. R. D.

3 Dixin hoc fore?] Credo jam, ut solet, objurgabit. D.

Alii habent quid is fecit? Utrumvis recte. B.

Quid fecit? D. Quid ille fecerit? quem neque pudet
 Quicquam; nec metuit quemquam; neque legem putat
 Tenere se ullam. nam illa, quæ antehac facta sunt, 6
 Omitto: modo quid designavit! M. Quidnam id est?
 D. Fores effregit, atque in ædis irruit

4 Quid ille fecerit?] Animadvertendum, ut interrogatus interroget more indignantium, quod ideo facit, quia videt Micionem eo vultu interrogare, ut videatur minus reprehendere culpam Æschini. D.

Quem neque pudet] Priscian. libr. XVIII. Menander: 'Ος δὲ βυρ' ἰσχυρῶν ὄδω, βυρρὸν δὲδιδυαι, τὰ πρῶτα πῶτος τῶς ἀσυνδίας ἴχθι. L.

5 Quem neque pudet quicquam, neque metuit quemquam] Vagie per casus discourrit, quem neque pudet quicquam: contra illud quod alibi pater dicit, erubuit, salua res est. Quem neque pudet quicquam] Magno ordine accusavit. non, inquit, pudore movetur patrum, non metu parentum, non timore legum. Ergo gradatim αὐτῶς; oratoria processit. D.

.Neque legem putat tenere se ullam.] Frustra Donat. ad h. l. et Burmann. ad Valer. de clement. 240. p. 514. hic ambiguitatem quaerunt. Patent enim hoc dioti pro: neque putat se ulla teneri. Cic. Philipp. XI. 5. quicquam leges cum non tenent. Liv. IX. 33. et si tenuerit lex Emilia eos censores quorum in magistratu lata esset, non tamen aut se aut eorum quemquam, qui post eam legem creati censores essent, teneri ea lege potuisse. R. D.

.6 Tenere se ullam.] Bene tenere, quia legem. et est ἀμφοβόλια oratoria. Nam illa quæ antehac facta sunt, omitto] Accusatio duo tempora recipit; præteritum, ab ante gestis: et præsens, ab iis quæ obijciuntur. Ergo utrumque mira breuitate perstrinxit. D.

7 Omitto] Παράλειψις. Modo quid designavit?] Designare est rem novam facere, in utramque partem, et bonam et malam. Nam et designatores dioti,

qui ludis funebribus præsent: credo ob eam causam, quod ipsis ludis multa fiant nova et spectanda: simul etiam turba retineatur. quæ sunt, (quæ fuerat Mas. et edd. vett.) aut in spectaculis, aut in litibus. Modo quid designavit?] Puto ego designationem, contractionem, aut conductionem populi in unum intelligi. hoc enim contingit ei, qui aliquo flagitio populi in se oculos et ora convertit, et spectaculo est vulgo: quemadmodum designatores, qui ludis funebribus multitudinem retinent. Designavit.] Hoc verbum apud veteres duas res significabat: etenim prave et recte facta, designata dicebantur. Quidnam id est?] Et hoc etiam contemnens interrogat Micio. D.

Designavit!] Designare proprie dicitur aliquid signatum legibus rumpere. Deinde positio ipsa est criminis, sed per argumentum. Nam cum lenonis domum vel cellam potius adulescens fuisset ingressus, ut meretricem abduceret, hic exaggerans dicit, fores effregit, atque in ædis irruit alienas. E.

8 Fores effregit] Hæc singula magna cum vociferatione inferenda sunt. stomachatur enim aduersus male interrogantem. Fores effregit, atque in ædes irruit alienas] Totum quidem unum crimen est: rapuit meretricem. Sed vide, qua pompa, qua vociferatione dilatatur accusatio Demææ, de moribus Æschini, nihil nisi inania (immania corrigi Bæclerus) referentis. Fores effregit, atque in ædis irruit alienas] Hæc singula consideranda sunt. Et bene dicit alienas, quia si Lenonis diceret, parua res videretur. D.

Fores effregit] Ulpian. l. 39. ff. de furtis: Fores meretricis effregit libidinis causa. L.

Alienus : ipsum dominum, atque omnem familiam
 Mulcavit usque ad mortem : eripuit mulierem 10
 Quam amabat. clamant omnes, indignissime
 Factum esse : hoc adveniēti quot mihi, Micio,
 Dixere ? in ore'st omni populo. denique
 Si conferendum exemplum est, non fratrem videt
 Rei dare operam, ruri esse parcum ac sobrium ? 15
 Nullum hujus simile factum. hæc quum illi, Micio,
 Dico, tibi dico : tu illum corrumpi sinis.

9 *Ipsum dominum*] Iterum suppressa est infamis persona. *Atque omnem familiam multavit*] Aut *familiam* pro servis lenonis dicit, aut pro meretricibus. D.

Ipsum dominum Lenonem appellavit; deinde meretricem, mulierem. Et hoc quasi criminis genus probavit a testibus, quod omnes clamant, indignissime factum. Deinde adiecit comparationem, quod facilius vita possit deprehendi ex hoc, quia frater ejus ruri operam det, nesciens quod eadem meretrix ipsi adolescenti rapta sit. Sed omnis conclusio accusationis in Micionem, qui ejus pater est, retorquetur et transfertur, quod ipse filium corruperit lenitate. E.

10 *Multavit*] Laceravit, mutilavit, mollivit, atque dissolvit. Unde *multiber* a multando, quasi *multiber*. *Usque ad mortem*] Magna invidia cædis et mortis mentione, quæ tamen nulli accidit. *Eripuit mulierem quam amabat*] Omnia magno colore et accusatorie dicta sunt, et ex hoc maxime, quod lenonem et meretricem non dixit, contentus facti atrocitate, personarumque vililitatem reticens. *Mulierem eripuit*] Non, abduxit, sed eripuit. D.

Pro *multavit* recte libb. antiqui habent *mulcavit*. B.

11 *Clamant*] A præjudicato, et auctoritate rumoris (aterque liber, *adjudicatio ex auctoritate rumoris*.) D.

12 *Hoc adveniēti quot mihi, Micio, dixere*] Quasi dicat, displicet omnibus, et multi eum accusant. Neo tamen leo-

nis querelæ mentio fit. vide oratorem. *Hoc*, autem vel articulus, vel adverbium loci est. D.

13 *In ore est omni populo*] Sallustius (in *Fragmentis*. De Pompeio intelligit Douss), *In ore gentibus agens, populo, civitati*. D.

14 *Si conferendum exemplum est*] Tanquam non sit conferendum. *Non fratrem videt rei dare operam*] Satis oomice hoc inferat legentibus argumentum : nam magis in culpa ille ipse est, quem laudat. D.

15 *Rei dare operam*] Non amoris. *Rei dare operam*] Quam facote poeta hæc omnia falsa, et e contrario facit Deameam credere! *Ruri esse*] Non in urbe. *Parcum*] Non prodigum. *Sobrium?*] Non insanum. *Parcum ac sobrium?*] Contra illud. *Cur amat? Cur potat?* D.

Vetustiores nostri multi habent *rei operam dare*. B.

16 *Nullum hujus simile factum*] Hoc cum admiratione Micio tangitur, quasi ipsius culpa sit fratris natura. *Nullum hujus simile factum*] Hoc cum admiratione indignantis pronuntiandum est, et ardentibus in Micionem oculis. Et sabaudiendum est *esse*, aut *invenire* (inveniri. Z.) D.

Nostri omnes cum edd. vet. *Nullum hujus factum simile*. Melioribus numeris. B.

17 *Hæc quum illi, Micio, dico, tibi dico*] *Illi*, pro *in illum* : et *tibi*, pro *in te*. *Tu illum corrumpi sinis*] Deest *Nam*. sed *ferventius dicitur* dicitur. Et hoc *tibi* et *tu* pronuntiandum est in-

**M. Homine imperito nunquam quicquam injustius,
Qui, nisi quod ipse fecit, nil rectum putat.**

**D. Quorsum istuc? M. Quia tu, Demea, hæc male
judicas.** 20

**Non est flagitium, mihi crede, adolescentulum
Scortari, neque potare: non est: neque fores
Effringere. hæc si neque ego, neque tu fecimus,
Non sivit egestas facere nos. tu nunc tibi**

tento digito, et infestis in Micionem oculis. Nam hoc agi stomacho adversum dissimulatores solet. *Tu illum corrumpi sinis*] Mitius modo dixit, *sinis corrumpi*: mox vehementius dicit, *an laudi putat fore, si perdidit gnatum?* D.

18 *Homine imperito nunquam quicquam injustius*] Miro stomacho apud ipsum de ipso tanquam apud alterum loquitur. D.

Homine imperito] Defensionem parans, ab ea inceptit parte, quæ objurgationem tenet: quia imperitus semper satis injustus est. Parat autem defensionem adolescentiæ, sciens meretricem raptam. *Non est flagitium, &c.* Non laus est, ibi esse integrum, ubi non possibilitas corrumpendi. E.

Homine imperito] Menander: Οὐκ ἔστιν ἀσολὰς οὐδὲν τοῦ ἀμφοτέρου. *Quicquam injustius est.* L.

Codd. omnes *injustius est*: scribe igitur *injustitia est*. B.

19 *Nisi quod ipse fecit*] 'Αυτῷδυσ. Hoc enim proprium rusticorum est, atque imperitorum. *Nihil rectum putat*] Proprie putat. Nam hoc verbum imperitorum est. Ordo est, qui nihil rectum putat, nisi quod ipse fecit. D.

20 *Quorsum istuc?*] Deest pertinet, aut dicit. *Quia tu, Demea*] Id est, homo imperitus. *Hæc male judicas*] Pari virtute hæc leniter dicta sunt, qua superiora vehementer. D.

21 *Non est flagitium*] Non peccatum negat esse: sed flagitium non esse contendit, et ideo subindigner pronuncandum est: ut si dicat, scortari qui-

dem adolescentulum, delictum est, sed non est flagitium. et veniæ locus non tam in facto, quam in persona est constitutus. *Non est flagitium, mihi crede, adolescentulum scortari*] Miro respondit, et oratorie ad hæc quæ invidiose dicta sunt. Nam quod ait ille, *eripuit mulierem quam amabat*: hic scortum dicit. quod irruit in edes alienas: quasi ex vino furens, *potare*: quod cum aliis grave propositum est, hoc solum dicendo, leve reddit, id est, *fores effringere*. *Mihi crede*] Quasi imperito dicit, *mihi crede*, non enim, *me intellige*. Quod imitatus Cicero sic (*ubi corrigit recte Hadr. Junius in Append. Animadv. Locus Ciceronis est Divin. in Q. Cæcil. 12.*) *Cælium exagitat; magna sunt, mihi crede: noli hæc contemnere*. Hic enim et auctoritas dicentis, et contentum ostenditur audientis. D.

Non est?] Interpellat hoc loco commotus Demea, idemque verbum mox, v. 32, repetit, ut solent irati. B.

Non est] Efficax et elegans negationis repetitio. Cic. pro Sylla c. 27. *non cadit, non inquam cadit, &c.* Terent. in Phorm. II. 3. 72. v. Gronov. ad Liv. XXX. 14. R. D.

22 *Hæc si neque ego, neque tu, fecimus*] Quia dixit, *qui nisi quod ipse fecit, nihil rectum putat*. D.

24 *Non sivit egestas*] Non voluntas prohibuit, sed necessitas: et ideo nulla laus. D.

Non sivit egestas] Diomed. lib. 1. L. Versus probat lectionem Bembini unicam, *non sivit egestas*. B.

Id laudi ducis, quod tum fecisti inopia. 25
 Injuriū'st. nam si esset unde id fieret,
 Faceremus : et tu illum tuum, si esses homo,
 Sineres nunc facere, dum per ætatem licet :
 Potius quam, ubi te expectatum eiecisset foras,
 Alienore ætate post faceret tamen. 30
 D. Pro Juppiter ! tu homo adigis me ad insaniam.

25 *Quod tu fecisti inopia ?* Nota fecisti, in eo quod significat non fecisti. D.

Pro ducis unus ex regis bene habet duces. Cæterum verus per interrogationem est effereendus. B.

26 *Injuriū est* Quia nihil quicquam injustius homine imperite. Nam si esset unde id fieret] Non est necessario consequens, sed probabiliter admittitur apud oratores. non enim omnes qui habent unde faciant, continuo etiam faciunt. Unde id fieret] Fieret, producta prima syllaba. Ennius, memini me fieri potius. D.

Si esset] Pro si fuisset, imperf. subjunct. pro plusquamperf. Florus III. 3. p. 501. ubi v. Duker. Sic mox faceremus pro fecissemus. R. D.

27 *Et tu illum tuum, si esses homo*] Multum progressus est, accusans accusantem. D.

Loqe, et illum tū tuum. Sic infra III. 4, 32. Sineres vero illum tu tuum facere hæc ? B.

Si esses homo] I. e. si humanum sensum haberes, si prudens esses. Infra IV. 2. 40. v. que diximus ad Rutil. Lup. II. 114. R. D.

28 *Pro licet* duo Jani Gulielmi, quos antiquissimos habet, legant decet. In illo Tibulli I. 1, 85. Jam subrepet iners ætas, nec amare decebit, aliquot etiam libri habent licebit. Vide ipsum ad Plant. Militem cap. VI. et nos ad Horat. II. Epist. II. 216. B.

29 *Expectatum*] Odiosum et male vitæ (*moleste vitæ* Ms. Hulst. et Lindenbr. Unde forte legendum, *odiose et moleste vitæ*). Nam filiis parentes aut amabiles sunt, aut expectati. amabiles, boni : *expectati*, mali : quorum

mors in dies singulos expectanda et optanda sit. Nam *expectamus* ante diem, *speramus* ad diem. unde avidior intelligitur, qui expectat, quam ille qui sperat. *Quam, ubi te expectatum*] Eo rem produxit, ut ipse magis videatur consulere discipline, quam Demea. *Ejecisset foras*] Non dixit *amisisset*: sed, ut quiddam abjiciendum, *ejecisset*. D.

Ubi te expectatum eiecisset] I. e. cum te hominem odiosum, cujus mortem diu exoptavit, raptim et festinanter sepelivisset. *Expectare mortem alicujus* exquisita dicitur pro mortem cupide optare, desiderare. infra V. 4. 5. Eam verbi vim copiose explicamus ad Rutil. Lup. I. 20. R. D.

30 *Alienore ætate, post faceret tamen*] *Ἀναλόγηον*. deest enim *Quamvis*. Et *faceret* altimum, magnam vim habet. nihil enim prodesset, insuper obesset, retinere (*retineri* Mss. et edd. vett.) ab istis filium juvenem. *Alienore* pro *aliena* dicens, comparativum gradum pro positivo posuit. D.

Alienore ætate] Hoc est, post adolescentiam. B.

Post faceret] Charis. I. 2. L.

31 *Pro Juppiter !*] Tragica exclamatio est. Et bene, tanquam ipse se reprehenderet Demea, adjecit, *Tu homo adigis me ad insaniam*] Et tu homo dicens, negat illi familiaritatem. D.

Adigis me] Ms. R. *rediges me*. L.

Et si Faerni libri Vatic. Basilic. et Donatus, et nostri fore omnes habent *rediges* aut *redigis*: nos tamen cum Faerno probamus lectionem *adigis*, quæ est in Bemb. Victor. Decurtato, et in uno ex nostris veterimis in margine. Eandem quoque laudat Charisius p. 214. B.

Non est flagitium facere hæc adolescentulum? M. Ah, Ausculta: ne me obtundas de hac re sæpius.

Tuum filium dedisti adoptandum mihi:

Is meus est factus: si quid peccat, Demea, 35

Mihi peccat: ego illi maxumam partem feram.

Obsonat, potat, olet unguenta? de meo:

Amat? dabitur a me argentum, dum erit commodum:

Ubi non erit, fortasse excludetur foras:

Fores effregit? restituentur: discidit 40

33 *Non est flagitium facere hæc*] Moraliter indignatio expressa est, iisdem verbis, quæ frater dixerat, repetitis. D.

33 *Ne me obtundas*] Ne me sæpe et moleste interpelles. Nam *obtundere*, est aliquid sæpe odiose repetere. D.

34 *Tuum filium dedisti adoptandum mihi*] Mira argumentatio per *ἔγωγε*, quæ inductio ab oratoribus dicitur, quæ per interrogationem pervenimus ad id, quod volumus concludendum. D.

35 *Is meus est factus*] Sic progreditur, quasi confessionis genus sit, adversarium tacuisse. Si *quid peccat, Demea*] *ἢ ἄρα* interposuit Demea: et repetitam est, peccat. D.

36 *Ego illi maxumam partem feram*] Errant, qui putant *illi* esse pronomen, quum sit adverbium loci: ut, *Æn.* II. 548, *illi mea tristitia fata, degeneremque Neoptolemum narrare memento.* Illi ergo ibi, ubi ille peccat. Quare quidam etiam li syllabam discretionis causa, ut locum significet, corripunt. Et *maxumam partem*, optime dicit. Non enim *universam*, quia non solus pater *Æschini* est: sed *maxumam*, quia ejus magis est, cujus filius cepit esse per adoptionem. *Feram*] sustinebo, tolerabo. D.

Mihi peccat] I. e. omnis infamia et damnum ad me redit. *Petron.* c. 45. *sibi quisque peccat.* R. D.

Ego illi maxumam partem feram.] H. e. si quid illic est damnum, ego maxime feram. *illi* antiqua dicitur pro illic vel ea in re. v. *Victor.* ad *Cic.* ad *Attic.* IX. 14. R. D.

37 *Olet unguenta*] A summo ad imum proposita solvantur. Et mira varietas est, *olet unguenta*; ne diceret, obsonat, potat, unguitur: ne scilicet hæc exercitationis palearicæ, non luxuriam dicerentur. D.

Potat? olet unguenta?] *Priscian.* lib. VIII. L.

Varro de L. L. VI. *Apud Terentium: scortatur, potat, olet unguentum? de meo.* *Scortari* est sæpius meretriculam ducere, quæ dicta a pelle. Hoc Varro, falsus memorie: quippe omnes hodie libri obsonat. B.

De meo] Scilicet patrimonio. Sic etiam dicitur de tuo, de suo, de alieno. *Plin.* IV. 13. *qui de alieno negligentes de suo diligentes erunt* v. *Drakenb.* ad *Liv.* IV. 60. R. D.

38 *Amat?*] *Πῶς ἂν, curamat?* Dum erit commodum] Dare scilicet. D.

Dum erit commodum] *Asconius* II. 13. in *Verrem.* L.

39 *Ubi non erit*] *Argentum scilicet: sed commodum dare*, subaudiendum est. *Fortasse excludetur foras*] Hoc ita protulit, quasi dicat, nihil sibi deperisse si gratis forte fuerit ad amicum admisus. Et totum hoc *ἢ ἔξωθεν μὲ* legendum est. Et mire *fortasse* dicit, ut pater indulgens, et credens adolescentem posse etiam amari ab amica. non enim affirmavit, ut diceret *excludetur foras.* D.

40 *Fores effregit? restituentur*] Pervenit ad præsens crimen: illa enim ante acta fuerant. D.

Vestem? resarcietur. Est, Dis gratia,
 Et unde hæc fiant, et adhuc non molesta sunt.
 Postremo aut desine, aut cedo quemvis arbitrum:
 Te plura in hac re peccare ostendam. D. Hei mihi!
 Pater esse disce ab aliis, qui vere sciunt. 45
 M. Natura tu illi pater es, consiliis ego.
 D. Tun' consulis quicquam? M. Ah, si pergis, abiero.
 D. Siccine agis? M. An ego toties de eadem re audiam?
 D. Curæ est mihi. M. Et mihi curæ est. verum, Demea,
 Curemus æquam uterque partem: tu alterum, 50
 Ego item alterum. nam ambos curare, propemodum

41 Resarcietur] Re abundat. D.

42 Et unde hæc fiant] Iterum subaudiendum, est. Et adhuc non molesta sunt] Quia non est flagitium, adolescentem scortari. D.

45 Ab aliis qui vere sciunt] Superbum falsset, a me dicere. melius ergo ab aliis dictum est. D.

Qui vere sciunt] V. C. qui vivere. L. Lego Pater esse disce ab illis, qui veri sient. Nam ab illis reperitur et in Faerni libb. antiquis, et nostris omnibus. Tum Palmerius, probante Gayeto, Sient. Recte; modo legas quoque veri. Sic Ovid. Met. IX. 24. Juppiter aut falsus pater est, aut criminis verus. B.

Pater esse disce] H. e. disce quod patris officium ab iis qui vere intelligunt officium patris. Bentleius corrigit: pater esse disce ab iis qui vere sient. R. D.

46 Natura illi pater es, consiliis ego] Urbane Micio consiliis subjunxit. plus enim valet ad laudem consilium, quam natura. Et simul ostendit poeta verbis Micionis, qui non natura, sed affectu sit pater, nullum patrum esse sapientem: cum vero posse sine perturbatione perfrui iis quos amat, quem patrem esse consilium fecerit, non natura, hoc est, qui filiam adoptaverit. Et mire, quum natura singulariter dixerit, pluraliter intulit, consiliis ego. D.

Tu natura pater] Ut Sallust. Cat. 6. Curæ similitudine patres appellabantur.

Postremo concludit, quod jam repetat filium, quem dedisset. Hac re territus senex, cum iracondia tamen conqueritur, quod alienus non sit filio, ac propterea cogatur de eo cogitare.

47 Tun' consulis quicquam?] Aperitior contumelia: et ideo sequitur denunciatio discedendi. Tun' consulis quicquam?] Quia dixit, consiliis ego pater sum: a conjugatis argumentatus respondit, Tun' consulis quicquam? quia a consulende consilia dicuntur, et consultores. Si pergis, abiero] Ut, Æn. II. 719.— donec me flumine viva Abluero. Si pergis, abiero] Ἀρχαϊσμός, pro abibo: et hoc gesta abeuntis, vel abitari pronunciat. D.

48 Sicine agis?] Recte, quia jam abibat: quasi revocantis obreptio (forte, correctio Z.) est. An ego totiens] Hoc conversum intelligas dicere. Audiam?] Deest te: sed exprimere durum fuit. Et hoc est obtundere. D.

49 Curæ est mihi] Æschinus scilicet. D.

50 Curemus æquam uterque partem] Proprie uterque et æquam, quasi particeps fratris. D.

51 Propemodum] Nisi addidisset propemodum, falsa videretur esse sententia. D.

Ne male accentus in fine sit, et Trochæus male in sede penultima, lege Nam cūrare ambos, propemodum. B.

Reposcere illum est, quem dedisti. D. Ah, Micio.
 M. Mihi sic videtur. D. Quid istic? tibi si istuc placet,
 Profundat, perdat, pereat; nihil ad me attinet.
 Jam si verbum unum posthac, M. Rursum, Demca, 55
 Irascere? D. An non credis? repeton quem dedi?
 Ægre'st: alienus non sum. si obsto; hem, desino,
 Unum vis curem, curo: et est Dis gratia,
 Quum ita ut volo est; iste tuus ipse sentiet.
 Posterius. nolo in illum gravius dicere. 60
 M. Nec nihil, neque omnia hæc sunt, quæ dicit; tamen

52 *Ah! Micio*] Religiose commotus est: ac veluti incusatus est perfidie. et ideo exclamat dolens, et transit in iracundiam, concessionemque, quæ ἰσχυρῶς dicitur. D.

53 *Mihi sic videtur*] Rationabiliter non est sic dixit: sed, sic videtur: non vult enim verum esse. Quid istuc? Deest loquor aut resisto: nam proprie significatio est de sententia sua docedentis. D.

Codd. meliores si istuc tibi placet. Recte, vel propter accentum. B.

54 *Profundat, perdat*] Ἐπιρροή] figura. Virg. Æn. IV. 381. I, sequere Italiam ventis, pete regna per undas. *Profundat, perdat, pereat*] Hæc sic pronuntianda sunt, ut ostendatur gestu, nolle quod loquitur. D.

Profundat, perdat] Serv. Æneid. IV. 381. L.

Profundat] I. e. inaniter et frustra consumat. Ut hic *profundere* et *perdere*, sic sæpe *profusus* et *perditus* junguntur. Cic. pro Quint. c. 12. v. Not. ad Heant. III. 1. 56. R. D.

55 *Si verbum unum posthac*] Ἀσπρόθυμος. Deest Tibi fecero, aut tale hujusmodi. D.

Verbum unum] Ms. R. ullum. L.

Codd. nostri *Verbum ullum*. Recte Cf. And. 1, 5, 21. Eun. 1, 2, 8. B.

56 *Rursum*] Quasi curans irascoris? (Ms. B. et edd. vet. quasi rursum curans irascoris? Malim, Quasi mirans, RURSUM IRASCERIS?) An non credis? Irasci scilicet. *Repetone quem dedi?*

Rusticani stomachi est repetere semper verba, quam invitus alius audierit. *Repetone quem dedi?*] Minus erat, si Æschinum diceret: sed plus est, quem dedi. D.

57 *Ægre est*] Quasi diotam ait, quid ergo loqueris? quia ægre est. Cur ægre est? quia alienus non sum. *Alienus non sum*] Mire alienus non sum: quasi timeat jam dicere, pater sum. *Alienus non sum*] Satis cum stomacho, quasi dicat. Si patrem me esse jam non licet, alienus non sum. D.

59 *Iste tuus*] Memoriter iste tuus, ad illud quod dixerat, *Meus est factus*. *Iste tuus ipse sentiet posterius*] Quantum sis, quantumque eum ames: hoc est, ut decipiatur per indulgentiam tuam (Leg. Hoc est, Quantumvis et quantumcumque eum ames, decipietur p. i. t.), *Ipsa sentiet*] Sentire, multi pro malo posuere. ut ipsi alibi, *sit rogas? sensi: nam unam ei curam atque ejus comitibus dedi*. D.

Iste tuus] Prisc. l. 17. L.

60 *Posterius*] Etenim Demca satis hoc grave existimat dictum in eum, qui non provident in futurum: et artius (gravius) quia pater est. *Nolo in illum gravius*] Scilicet quam hoc. D.

Posterius. nolo] Char. l. 2. L.

In Fragmentis Menandri fertur: Ὀδύσεος ἀλαδῆς οὐδὲν οἶσ' ἰσῆ' κωτῆς Ἐμῶν ἀπειλῶν, οὐτ' ἔστιν ἰσχυρῶς. W.

61 *Nec nihil*] Apparet Terentium favere lenissimis patribus: unde subjecit etiam rationem facti Micio. J.

Non nihil molesta hæc sunt mihi : sed ostendere
 Me ægre pati illi, nolui. nam ita'st homo :
 Quum placo, advorsor sedulo et deterreo :
 Tamen vix humane patitur: verum si augeam, 65
 Aut etiam adjutor sim ejus iracundiæ,
 Insaniam profecto cum illo. etsi Æschinus
 Nonnullam in hac re nobis facit injuriam.
 Quam hic non amavit meretricem ? aut cui non dedit

Nihil, et nonnihil] Nota figura est, conveniens placidissimo seni, qui in reprehendendo adolescente moderatus est. *Neque omnia hæc sunt quæ dicit*] Bene a Micionem hoc dicitur: quia indulgentioris est plura scire: et supra dixit, *ea ne me celet, consuefecit filium*. Et hic sensus est: nec contemnenda sunt quæ dicit, nec omnia dicit tamen. Hoc est, non sola sunt quæ dicit, sed multa alia. Et ordo est, neque tamen hæc quæ dicit, sunt omnia. D.

Nec nihil] *Λιθέρης*, pro aliquid. E.

Recte Daceria ab hoc versu novam scenam constituit. Nam postquam Demea excessit: solus Micio secum loquitur, et, ne spectatores nimia indulgentia offendantur, ipse reprehendit mores filii, et simul aditum patefacit ad reliquorum intelligentiam. Z.

Nec nihil neque omnia hæc sunt] I. e. non omnino falsum est, nec tamen omnia ita sunt. E. D.

62 *Nonnihil molesta*] Placidissime Nec nihil dixit: et nonnihil maluit repetere, quam vehementer iracundiam demonstrare. est enim altera *ἡπλότης*. *Nonnihil molesta hæc sunt mihi*] Optime poeta Micionem fecit commotum: ne (nam Z.) si omnino immobilis esset, non indulgere adoptivo filio, sed omnino eum non curare videretur. Ergo sic in eum servat placidum animum, ut tamen retineat patris affectum. *Sed ostendere me ægre*] Constat ergo, *ægre pati*. Nam aliter non erat parens. D.

Sed ostendere, me ægere] Sed simulate ago: quia si fratris iracundiam juvenem, protinus insaniret. E.

63 *Illi*] Demeam scilicet. Aut *Illis*,

id est, ibi, ubi Demea litigabat. Nam ita est homo] Homo dixit moraliter: sic enim de iis dicimus, quos parce reprehendimus. ut alibi, *Uti homo est, ita moxrem geras*. D.

64 *Quum placo*] Id est, quam volo placare. D.

Quum placo, advorsor] Diomed. lib. 1. L.

65 *Verum si augeam*] Argumentum a contrario. *Nam placare*, contrarium est irritantibus argentibusque iracundiam. D.

Tamen in primo pede corripit non rarum putandum est. B.

Vir humane patitur] I. e. vix moderato animo, ut hominem decet, fert. Cic. Tuscul. quest. II. 27. R. D.

66 *Aut etiam adjutor sim ejus iracundiæ*] *Σύλληψις*. Nam a genitivo casu accusativus assumptus est. D.

67 *Etsi Æschinus nonnullam in hac re*] *Rursus ἡπλότης*, ut sit mitis reprehensio: et hoc ipso gravis. Nam *etsi*, et *nonnullam nobis*, temperamento sunt posita. D.

Etsi Æschinus nonnullam] Jam redit ad estimationem, an vere Æschinus peccaverit. E.

69 *Quam hic non amavit meretricem ? aut cui non dedit aliquid ?*] *ἠδός ἡπρόβόλης*, quam non, et cui non. Ea tamen hæc sunt, ut non gravi sono accusationis proferantur, sed solam reprehensionem contineant. *Aliquid vero*, admirantis est. Quod addidit *meretricem*, ostendit Micionem hoc solum adhuc scire: nihil autem de vitia virginis. *Quam hic non amavit meretricem ?*] Et hoc cum venia et defensione. Nam colere meretricem, non

Aliquid? postremo nuper, (credo jam omnium 70
Tædebat) dixit velle uxorem ducere.

Sperabam jam defervisse adolescentiam.

Gaudebam: ecce autem de integro. nisi quicquid est,
Volo scire: atque hominem convenire, si apud forum
est. 74

est flagitium. et simul etiam vitiate virginis adhuc ignarus ostenditur Micio. *Aut cui non dedit aliquid?* Aliquid dicendo, prætermisit vel meretricem vel numerum (Leg. CUI ET ALIQUID dicendo prætermisit, meretrici et numerum). D.

70 *Credo, jam omnium tædebat*] *Παθηδεν; κέρν.* Etiam addimus ad ea quæ apud nos parum certa sunt, aut credo, aut puto. D.

71 *Dixit velle uxorem ducere*] Mirum est apud Terentium, quum etiam per nescias personas indicet argumenta. Nam quum Micio nesciat amari ab Æschino civem virginem: tamen dicit, *Credo, jam omnium tædebat*, et, *Dixit se velle uxorem ducere*. Sic ex parte magna ostendit nescius argumentum: ideo quia (ideoque liber uterque) verisimile est, amantissimum Æschini Micionem omnes scire affectus adolescentis et consuetudines. Et apparet præterea, conatum ex parte fateri vitiatum amore (*vitiatam ex amore Z.*) Æschinum, et, (*sed Z.*) pudore impeditum, tantum hoc dixisse, quod honeste potuit, velle se uxorem ducere: quam autem vellet, tacuisse confusum. D.

72 *Sperabam jam defervisse adolescentiam*] Recte *Sperabam*, pro *Gaude-*

bam: sic enim dicimus, quum errasse nos cernimus. Et mire: non dixit, *Sperabam illum tam corruptum*: sed mitis senex totum ætati attribuit, nihil filio. *Defervisse adolescentiam*] Servat propositum circa ætatis veniam. *Defervisse*] Quasi deorsum a fervore tenuisse. Legitur et *deservisse*. D.

Defervisse adolescentiam] *Fervere, fervor, fervidus* proprie dicuntur de adolescentia, quæ animi motibus maxime agitur. Horat. Carm. I. 16. 23. *Cupiditates autem adolescentiæ cum comminuantur et extinguuntur, defervescere dicuntur* Cic. pro Cœl. c. 18. v. Duker. ad Flor. I. 26. 222. R. D.

73 *Ecce autem de integro. nisi quicquid est*] *Ἄσπις*; prima: quia non vult credere. *Nisi quicquid est*] *Deest, quia*: ut ait, *nisi quia*. Et est sensus, nisi quia non temere credo, et volo scire quicquid est. D.

Nisi, quicquid est] Sic Ean. III. 4. 10. Existimat Erasmus in annotat. ad 1 Corinth. VII. 5. Terentium expressisse Græcæ sermonis figuram, αὐτὸς; qua loquendi forma solent uti, quoties omissis, quæ incerta sunt, ad id quod certum est, redimus; q. d. *Ut-cunque est*, aut, in summa. W.

Nisi] *Sed*, vid. ad Hec. II. 3. 7. Bo.

ACT II. SCENA I.

SANNIO. ÆSCHINUS. PARMENO.

OBSECRO! populares, ferte misero atque innocenti auxilium:

Subvenite inopi. Æ. Otiose, nunc jam ilico hic consiste. Quid respectas? nihil pericli'st: nunquam, dum ego adero. hic te tanget.

S. Ego istam invitis omnibus.

Æ. Quamquam est scelestus, non committet hodie unquam, iterum ut vapulet. 5

1 *Obsecro!* populares] Popularitas in omnis rei consortium sumitur. nunc autem populares cives dicit. et hoc est, quod veteres *quiritari* dicebant, *quirites* conclamare (Lucil. apud Non. v. *quiritare*: *Hic, inquam, rudet e rostris, atque ejulabit, concursans uti arenarius, olereque quiritanus*). *Obsecro populares, ferte misero atque innocenti auxilium*] Hic exemplum est contumeliosi per potentiam divitis, et in perniciem suam pauperis contumacia. *Misero atque innocenti auxilium: subvenite inopi*] Tria sunt, *miser, innocens, inops*. D.

Obsecro! populares] Hæc scena vim certaminis continet, sine ulla specie controversiæ: tantum in diotis quædam qualitas habetur. *Populares*] Hoc nomen significat de populo socios ejusdem conditionis. E.

Bis Æschinum cum lenone esse rixatum tenendum est; primum cum ex demo lenonis fiduciam abduerit; cuius rei rumorem supra ad Micionem detulit Demea. Interim Æschinus fiduciam, insequente eum lenone, domum Micionis deduxit. Quod cum leno impedito, quo minus fieret, conaretur, secunda orta est rixa, de qua hic agitur. FARR.

2 *Subvenite inopi*] Vide quam posteriora vehementiora sunt, ad incedendum populam: primo *miserum*: post *innocentem*: ad ultimum *inopem* posuit.

et primo, *ferre auxilium*: post, *subvenite*. Et totum hoc principium a benevolentia sumitur: quæ comparatur ex invidia potentis Æschini. Nam contraria in Æschino esse, vult intelligi. *Otiosus, nunc jam*] *Otiosus*, secura significat. Nam nisi qui securus est, otiosus non est. *Otiosus, nunc jam ilico hic consiste*] Simul imperavit modum, tempus, locum, factum. *Modum, otiosus*: tempus, *nunc*: locum, *hic*: factum, *consiste*. Nam iam et illico, alterum tempori adjungitur, alterum loco. At *consistere* est audacter et constanter stare: ut, Æn. V. 426, *Consistit in digitos extemplo arrectus uterque*. *Illico*] Modo locum, non tempus significat. D.

Hic consiste] Hoc intelligendum, dici ad mulierem quæ sublata est. Dein adjecit: *Quid respectas? Nihil pericli est*. E.

3 *Nunquam*] Pro non Virgilius, Æn. II. 670, *Nunquam omnes hodie moriemur inulti*. D.

Quid respectas] *Respectare* proprie dicuntur, qui crebro respiciunt præsertim, ne a superveniente opprimantur. Plant. in Men. I. 2. 51. v. Schwarz. ad Plin. Panegy. c. 23. R. D.

4 *Istam invitis omnibus*] *Doest abducam*. Ego istam invitis omnibus] *Bona ἴλαψα*, nemo enim plene loquitur, qui loquitur. D.

5 *Quamquam est scelestus, non com-*

S. Æschine, audi, ne te ignarum fuisse dicas meorum morum,

Leno ego sum. Æ. Scio. S. At ita, ut usquam fuit fide quisquam optuma.

Tu quod te posterius purges, hanc injuriam mihi nolle Factam esse, hujus non faciam. crede hoc, ego meum jus persequar.

mittet] Ἀνυδραβος primam: nam quum præposuisset *quatinquam*, non subiecit *Tamen*. *Committet*] Perficiet: sed hoc proprie de illicitis et puniendis facinoribus dicimus. Et simul hic ostendit comicus adolescens oedere se lenoni, invitum se noxam intulisse: et id quod fecerit, fecisse lenonis culpa, non sua. *Iterum ut vapulet*] Minaciter (*mirè utique Z.*) poeta priorem litem sustulit, dicendo *iterum*: ut non eadem lis esset, de qua supra Demea questus est: sed instaurata nascatur (*nosceretur Z.*) D.

Iterum ut vapulet] Supra enim cum meretrix raperetur, leno vapulavit. E.

Non committet] Verbo committere sæpe Cic. utitur in rebus, quæ vel reprehensione vel poena aliqua dignæ sunt. Cic. de Offic. III. 2. ad Att. 1. 6. R. D.

6 *Ne te ignarum fuisse*] Prodest enim absolutio rei imprudentia, aut casus, aut necessitas. E.

7 *Leno ego sum*] *Leno*, terribiliter pronuntiandum est: quasi dicat, cui *supplex* eris. Sed ex argumento est, quod contemnit Æschinus minas lenonis: utpote qui jam uxorem decreverat ducere. *Scio*] Hic (*hoc sic*) respondit, quasi in lenone imminatio capitis tantum consisteret (forte, *Hic sic respondit, quasi lenonis comminatio in nictu capitis tantum consisteret. Z.*) *Fide quisquam optuma*] *Fides* in concipiendis comminationibus: nam (nam recte omittitur ab edd. vet. ut antecedens et consequens unam efficiat sententiam Z.) *denunciatio* comminantis est. D.

Leno, inquit, ego sum] Cum audisset Æschinus, illud potius intellexit, quod leno facilis esset, qui plagis ac verbe-

ribus subieceretur, magisque ad contemptum hoc nomen audivit: ideo adiecit leno, sed talis qualis fuit *fide quisquam optuma*. E.

Fide quisquam optuma.] Præstandi scilicet, quod vel pollicitus, vel minatus fuero. *Minell.* Fide tamen hic occupasse videtur Vesterhovius, de existimatione publica fidei et probitatis. M.

8 *Tu quod te posterius*] Tu posterius fortasse sic te purgare incipies, quod mihi nolles fecisse injuriam. E.

Posterius purges] Charis. lib. 2. L. Sic libri omnes et Charisius p. 191. Frustra igitur est, qui interpolatam velit, tum quod *ta*. B.

9 *Hujus non faciam*] Figure ergo, *Quod te purges* (Distingue sic figurate. *Ergo quod te purges. cf. mox ad verbum 36.*), id est, purgationem tuam. *Hujus* autem, *duxit* est. Aut enim stipulam, aut foccum moverat, aut summum digitum. *Hujus non faciam*] Cicero, Ver. II. 50., *Ne tantulum quidem commotus est. Ego meum jus persequar*] Hoc est, lenonium. *Meum jus*] Meam libertatem. *Meum jus*] Meam vindictam. Nam ut illa injuria est, quæ fit innaxio: ita *jus* vindicta illa, quæ redditur reo. *Persequar*] Ulciscar. Cicero, *Tu dum tuas injurias per te, id quod non potes, persequi conaris*. D.

Hujus non faciam] Hoc est, ne hujus parvuli te faciam, ac propterea contumnam ac despiciam. E.

Hujus non faciam.] Intelligendum est eum vel stipulam vel foccum vel summum digitum ostendisse. v. Casaubon. ad Athen. XII. 7. et Bentl. ad II. 2. 15. R. D.

Neque tu verbis solves unquam, quod mihi re malefeceris. 10
 Novi ego vestra hæc; Nollem factum: jusjurandum dabitur, te esse
 Indignum injuria hac; indignis quum egomet sim acceptus modis.
 Æ. Abi præstrenue, ac fores aperi. S. Cæterum hoc nihil facis.
 Æ. I intro jam nunc. S. At enim non sinam. Æ. Accede illuc, Parmeno:
 Nimum istoc abisti: hic propter hunc adsiste. hem, sic volo. 15
 Cave nunc jam oculos a meis oculis quoquam demoveas tuos:

10 *Neque tu verbis solves unquam, quod mihi re malefeceris*] *Νομῶνδ᾽. Et solves, lues, persolves, id est, satisfacies, ac te purgabis. Re malefeceris*] *Accendendum est re, et significanter proferendum. Ibi enim est sententia. Et plus dixit, re malefeceris, quam injuriam feceris. D.*

11 *Novi ego vestra hæc*] *Ἐλλασφίς: deest enim Verba. Jusjurandum dabitur*] *Hoc est, jurabimus te esse indignum cui injuria fiat hujusmodi. Aut separatim jusjurandum dabitur: et separatim, te esse indignum injuria hac. Et sic melius. Verba enim satisfaciunt, quum res colligitur in generalibus causis. Nam sæpe iræ ac lites jurejurando sunt terminatæ. Ebr. VI. 16. D.*

Jusjurandum dabitur] *Quomodemum sponsio ante judicium fieri solet, ita hic dixit, jusjurandum dabitur, quod indignus fueris, qui hæc injuriam mihi faceres. E.*

Nollem factum] *Solemnis satisfactionis formula Liv. XXIX. 19. v. Torrent. ad Sueton. Cæs. R. D.*

12 *Indignum injuria hac*] *Comicos indignum et indignis. D.*

13 *Abi præstrenus*] *Aut abi præ, id est, prior: aut abi præ, id est, præi: ut, I præ, sequar. Aut præstrenus: ut,*

Æn. XI. 213. Prædixit urbe Latini. Abi præstrenus] *Magna contentio minorum lenonis, non respondisse Æschinum ad ea quæ dixerat. Cæterum hoc nihil facis*] *Nihil pro non. Legitur et nihil. D.*

Præstrenus] *Valde, obsequenter. E. Lego ex nostris aliquot, abi præstrenus: ut I præ, sæpe. Et sic apud Nonium est v. Apertum. Deinde lego forem, de qua voce supra egimus. E.*

Abi præstrenus] *Distinctim legendum abi præstrenus, ut in Andr. i præ sequar. R. D.*

14 *At enim non sinam*] *Enim, inceptiva particula apud veteres fuit: sed et convenit perturbationi. D.*

Bentlejus edidit *I intro nunc tam. Z.*
 15 *Nimum istoc abisti*] *Quasi ex contumacia lenonis appareat, quod multum abierit. Propter hunc*] *Juxta hanc, ut Virg., Georg. III. 13., — templum de marmore ponam propter aquam. Hem! sic volo*] *Mire comicus ex alterius verbis, quid faciat alter, ostendit. D.*

16 *Vulgo demoveas, sed demoveas recte libri meliores nostri et Faerni. B. Oculos a meis oculis quoquam demoveas*] *Plan. Aul. IV. 1. 13. Horile imperium ediscat, ut, quod frons vultu, oculis sciunt.*

Ne mora sit, si innuerim, quin pugnus continuo in mala hæreat.

S. Istuc volo ergo ipsum experiri. Æ. Hem, serva.
P. Omitte mulierem.

S. O facinus indignum! Æ. Geminabit nisi caves. S.
Hei misero mihi!

Æ. Non innueram: verum in istam partem potius peccato tamen. 20

I nunc jam. S. Quid hoc rei est! regnumne, Æschine, hic tu possides?

Pseud. III. 2. 69.

Tum ut hujus oculos in oculis habeas tuis: Quoque hic spectabit, eo tu spectato simul.

Cicero Philipp. I. 1. *Nec a republica dejiciebam oculos.* W.

Oculos demoveas] Oculos demovere dicendum est, non *dimovere*. Nam *demovere* est abjicere, amovere, *dimovere* est ita movere ut in diversas partes abeat. R. D.

17 *Quin pugnus continuo]* Pugnus a pugna dictus: aut ab illo pugna. *Pugnus continuo]* Id est, vestigium litigantis (*E vestigio in lenonis gena sit pugnus*). D.

Octonarius Jambicus probat lectionem antiquam *innuerim* pro *innuero*, quod est recentiorum cudd. B.

18 *Istuc volo ergo ipsum experiri]* Expresse ostendit pauperioris loquacem contumaciam usque ad pericula cædis. *Istuc volo ergo ipsum experiri]* Hoc illo dicente, servus lenonem verberat. *Hem! serva]* Nescias cui dicat hæc Æschinus, an lenoni, an servo: sed servo magis est verisimile. D.

Verba omitte mulierem in vulgatis Parmenoi tribuuntur, sed in Ga. 1. Æschino, recte quidem: servi munus verberare est, non loqui. Bo.

Serva.] I. e. habe tibi hunc colaphum. R. D.

19 *Geminabit nisi caves]* Hoc comminantis est, non jubentis ferire, sed quia longe stat Parmeno, *gemina* putavit dictum. Et *geminabit*, subaudien-

dum est *plagam*. *Geminabit, nisi caves]* Non singularem pugnam, et unum dabit, sed *geminabit*: quasi dicat, geminato duplicatoque numero inferet. *Hei misero, mihi!]* Leno pulsatur. D.

O facinus indignum] In Ms. R. indignum deest. *Misero mihi]* Ms. R. ei miserum! L.

Ne versus sit justo longior, repono, *O facinus miserandum! Geminabit, nisi caves.* *Hei miseriam!* Certo nostri habent *O miserum facinus, et hei miseriam.* B.

Hei misero mihi!] Parmeno ad vocem, *geminabit*, neque exspectans verba, nisi caves, rursus ferit. W.

20 *Non innueram]* Convenienter poeta avidiorem Parmenonem malefaciendi inducit, quam supra dominum invitum ostenderet cogi ad inferendam injuriam. *In istam partem potius peccato]* Ut verberes non jussus potius, quam jussus non verberes. D.

Verum in istam partem] Ut lenonem cæderet servus, non innuerat adolescentis, sed hac, inquit, parte potius peccato. Licet enim contra imperium mecum fecisti, tamen id fecisti quod vellem. E.

21 *Nunc jam.]* Dne partes istæ sunt. Et bene *jam*, quia sero, et post plagas. Et utrum hoc lenoni, ut abeat; an puellæ, ut introeat, dicitur? sed facetius est, si lenoni intelligas dici: quasi hoc factum sit quod voluerit: et quasi venerit ut vapulet. Et *jam* etiam

Æ. Si possiderem, ornatus esses ex tuis virtutibus.

S. Quid tibi rei mecum'st? Æ. Nihil. S. Quid? nos-
tin, qui sim? Æ. Non desidero.

S. Tetigine tui quicquam? Æ. Si attigisses, ferres in-
fortunium.

S. Qui tibi magis licet meam habere, pro qua ego argen-
tum dedi? 25

Responde. Æ. Ante ædis non fecisse erit melius hic
convicium.

tarditatis incusatio est. ut Virgilius, Æn. XII. 179. *Jam melior, jam, di-
ce, precor. Regnumne, Æchias*] Invidiosa moraliter exclamatio, et arden-
tior ad plagas. *Regnumne, Æchias, hic tu possides?*] Bene hic, id est, Athe-
nis, ubi gravius crimen est dominari velle. Nam tyranni ibi semper oppres-
si sunt, et maxime proximi, (vulgo, maxime a proximis.) D.

I nunc jam] M. R. et V. C. *I nunc jam tu.* L.

Regnumne tu hic possides] I. e. an tu Athenis, ubi æqua libertas est, tyrannidem exerces? *Regnum sæpe est tyrannidis vel nimia in aliquo genere potètia* Cic. pro Sulla c. 7. *Hic ait se regnum meum ferre non posse.* v. Lucian. in Timone p. 169. et ibi celeberr. Heunsterhus. R. D.

23 *Si possiderem*] *Hicne siquæ con-*
temnentis in (dele in, ducibus Mas. et edd. vet.) invidiam. *Ornatus esses ex tuis virtutibus*] Cito ostendit quantam, quam, a se longe sit regnum, que dixerit (alii, qui dixerat. Forte, quis dixerat, Z.) ornari potuisse lenonem. *Ex tuis virtutibus*] Sic veteres per *siquæ* virtutes pro flagitiis dicebant. Lucilius, *amicus ac virtutibus.* D.

Ornatus esses, &c.] *Virtutes* hic per *siquæ* pro vitis collocavit. E.

Ornatus esses ex tuis virtutibus.] H. e. acceptus esses ut convenit virtutibus tuis i. e. pessime. In bonam partem hæc locutio est apud Plant. in Captiv. V. 3. 20. *incedit hic ornatus haud ex tuis virtutibus.* Cic. ad Div. V. 8.

quantum tuo judicio tribuendum nobis esse putes, statues ipse ex nostra dignitate i. e. prout convenit nostræ dignitati. R. D.

23 *Quid tibi rei mecum est?*] Hoc, quia verberatus est, dicit. ut sit, *quid tibi debeo?* non quia nihil sibi debeatur. *Nihil*] *Facete*: quia ipse abstulit, et nihil vult a se repeti. *Quid? nostina qui sim?*] *Proprie*: sic enim dicit qui nihil quicquam debet, non me novit: non quod ignoretur, sed quod in jure non cernatur. D.

24 *Si attigisses*] *Plus dixit attigisses, quam tetigisses.* est enim multo minus *attingere*, quam *tangere.* D.

Infortunium] *Malam fortunam.* E.

25 *Qui tibi magis licet*] *Hic non tam ratiocinatio est, quam exclamatio per dolorem.* *Qui tibi magis?* Si mihi, inquit, non licet attingere tuam: cur tibi licet meam non tangere, sed habere? *Et habere, utrum domi in consuetudine: an corrumpere, id est, stuprare intelligimur?* *Meam habere, pro qua ego argentum dedi?*] *Meam* suffecerat: sed magna moralitate additum, *pro qua argentum dedi*, ad vociferationem. simul esse ostendit leno quod repetat. D.

Lego qui tibi meam magis licet habere. B.

26 *Ante ædes non fecisse erit melius hic convicium.*] Non erat quod ad hæc jaste responderet. et ideo sic respondet, ut convicium dicat: quod verum est. D.

Ante ædis non fecisse] *Placid.* *Lact.* ad Stat. Thebaid. libr. 2. v. 417. L.

Erit melius] *Venusta formula est et*

Nam si molestus pergis esse, jam intro abripiere; atque ipi

Usque ad necem opperiere loris. S. Loris liber? Æ. Sic erit.

S. O hominem impurum! hicine libertatem ajunt æquam esse omnibus?

Æ. Si satis jam debacchatus es, leno, audi si vis nunc jam. 30

S. Egon' debacchatus sum autem, an tu in me? Æ. Mitte ista, atque ad rem redi.

S. Quam rem? quo redeam? Æ. Jamne me vis dicere, quod ad te attinet?

S. Cupio; æqui modo aliquid. Æ. Vah! leno iniqua me non volt loqui.

consilium dantis et simul minantis. Plant. Men. V. 2. 51. Horat. serm. II. 1. 45. *melius non tangere clamo* Liv. III. 41. ubi v. Gronov. R. D.

Convicium.] Proprio est quasi *convocium*, cum multis voces eduntur, clamor. Cic. ap. Aquil. Roman. junet. Rutilio Lupo p. 144. pro Archia. c. 6. *auris convicio*, &c. R. D.

28 *Loris? liber?*] *Lora* apud veteres *laura* dicebantur, a lauro triumphorum: sub (sub Nannius vult deleri) quam mos erat captivos vinciri, daciisque per pompam. ideo autem, ut conditionis reminiscantur, loris ceduntur mancipia. Nam *mancipia* dicuntur, quod manu capta sunt: *Servi*, qui servati sunt, quam eos occidi oporteret jure belli. unde Virgilius, Æn. X. 524, sic inducit captivam rogantem, *per patrios mores, per spes surgentis Juli, te precor, hanc animam servas natoque patrique*. D.

Loris.] I. e. flagellis, quæ e loris fiebant. Hinc servilis poena erat, unde *flagrio, flagitriba, serbero* est servus nequam, qui quotidie flagellatur. R. D.

29 *O hominem impurum*] Sic veteres *impurum* generaliter pro improbo ponebant: ut in eadem hac fabula, *persuasit ille impurus, sat scio. Hicinus li-*

bertatem]. Sollicet Athenis. *Æquam esse omnibus?*] Quasi diceret, ubi non est, quando Æschinus loquitur (*dominatur Z.*) Et bene omnibus: ut ne lenones quidem videantur excepti. D.

Libertatem æquam] Athenis, ubi communis omnium fuerat libertas. populi enim jussa respublica agebatur. R.

30 Recte quinque ex vet. nostris habent *debacchatus, leno, es: me leno in Thesi occultetur*. B.

31 *Mitte ista; atque ad rem redi.*] Superbe adolescens maleficiam non putat lenonis esse purgandum. *Ad rem autem, ad negotium de quo agitur, dicit*. D.

32 *Quam rem?*] Quam abduxisti. *Res enim, pecunia intelligitur: vel id pro quo pecunia danda est. Quo redeam?*] Ad, quam (*ad eam, ob quam, Z.*) evertisti domum: quia, *foras effregit, atque in edes irrui alienas. Quod ad te attinet?*] Quod tibi prodeat, et commodum est? D.

Meliores Faerni, et nostri omnes libri, *id quod ad te attinet*. B.

33 *Cupio*] Ille, vis, dixit: hinc *cupio. Modo æqui aliquid*] Sabandiatur, dicas. *Vah! leno iniqua me non vult loqui*] Nomen sacrilegum, et injustum leno,

S. Leno sum, fateor, pernicies communis adolescentium, Perjurus, pestis: tamen tibi a me nulla orta est injuria. 35
 Æ. Nam hercle etiam hoc restat. S. Illuc quæso redi, quo coepisti, Æschine.
 Æ. Minis viginti tu illam emisti, quæ res tibi vortat male. Argenti tantum tibi dabitur. S. Quid, si ego tibi illam nolo vendere?
 Coges me? Æ. Minime. S. namque id metui. Æ. Neque vendundam censeo,
 Quæ libera'st: nam ego liberali illam assero causa manu.

iniquitatem agit, justitiæ patrocinatur. Hoc lotum *σιμωνιάς* pronuncian- dum est. D.

Leno iniqua] Satis ostendit quam iniquus ipse sit, cum dixerit, *leno sum, fateor*. Sensus est: Sum quidem quod dicis, etiam quod *pernicius communis adolescentium*, etiam quod *perjurus*: *nulla tamen tibi a me facta est injuria*. E.

34 *Leno sum*] Figura *συγχώρησις*. D. Nostrer videtur transtulisse versus Diphili: *Ὅσα ἴσται οἰδὴ τεχνίον ἐξολίσσιν τῶν τοῦ κερειβόρου*. W.

35 *Est orta injuria*.] *Orta*, cepta. D. *Ne orta* in Thesi delitescat, recte duo ex vet. libris, *nulla'st orta injuria*. B.

A me nulla orta est injuria.] I. e. non iniquior injuriæ, infra III. 3. 89. R. D.

36 *Illuc, quæso, redi quo coepisti, Æschine*.] Figurato. rectum enim erat, *unde coepisti*. nisi forte quo pronomen est modo accipiendum: ut sit, a quo. Et bene memor est, dixisse Æschinum, *omitte ista, atque ad rem redi*. D.

37 *Quæ res tibi vortat male*.] Adju- cit contumeliam, quasi et hoc multam sit et inamicam. *Vertumnus* dicitur deus, qui rebus ad opinata revertentibus (*ad inopinata se vertentibus*, Z.) præest. Sæpe autem male cedit, quod bonum putatur: et hoc est *male vertisse*, ut ille gladius qui muneri datus, adminiculum fuit reginæ peroum. de quo Virg., *Æn.* IV. 646., — *enssemque re- clusit Dardanum, non hos quæsitum mu- nis in usus*. D.

VOL. II.

38 *Quid? si ego tibi illam nolo ven- dere?*] Hæc majoris sunt stomachi: et ideo stultiora. Nam quod jam amisit, vendituram se negat. Et, *quid? si nolo*, nove dictum est, et τῷ ἰδιωτισμῷ. *Quid? si ego tibi illam nolo vendere? coges me?*] Potest autem dici, *quid si nolo, coges me?* D.

Recte tibi post tantum abest in Faer- ni optimis, et nostris omnibus libb. Nam est versus octonarius. B.

39 *Minime*.] *Εἰρωνία*. *Namque id metui*] *Εἰρωνία* contumax et ridicula in eo quod jam amisit id, de quo dixit se cogi non posse. D.

40 *Nam ego illam liberali assero cau- sa manu*.] Ordo est, *ego liberali causa manu assero*. Et sunt juris verba: a quibus etiam assertores dicuntur vindicoes alienæ libertatis. Nam et causa ipsa, *liberalis* dicitur, quæ actionem in se continet libertatis. D.

Nam ego am liberali causa] *Liberali* manu dicit, ut ejus ostendat libertatem. E.

Liberali illam assero] In V. C. Pi- thecorum *liberali am assero*, quomodo etiam in Bagraphio. *Am* igitur antique est eam, ut in eum, αὐτῶν. Glossar. Fest. et XII. Tabb. *Liberali manu asserere*, id est, liberali judicio natali- bus restituere, *καρπίσσειν*. Et assertor, vindex, *καρπιστής*. Arrian. in Epictet. III. 26. *μὴ ἐτι φιλοσοφίῃς [ἴσται φερταὴν τὸ ἔργον] ἀλλ' ἐτι καρπιστῆν διδάξ: ταῦ- το γὰρ ἴσται ἢ ταῖς ἀλλοθίαις ἐλευθερία*.

Nunc vide, utrum vis; argentum accipere, an causam
meditari tuam. 41

Delibera hoc, dum ego redeo, leno. S. Pro supreme
Juppiter!

Minime miror, qui insanire occipiunt ex injuria:

Dome me eripuit: verberavit: me invito abduxit meam.

Ob malefacta hæc tantidem emtam postulat sibi tradier.

quem locum neque recte assecutus est
interpretes. ut et Hervetus illum Cle-
mentis Alexandr. Stromat. lib. 5. τὰ
διὰ διασεσίτων ἐκείνη ζῆλον καὶ ἀσφάλεια,
κατανομήσει τὰ καὶ αὐτῶν ἄντων ἐπιφανέως,
&c. Bene autem in Glossar. κατὰ νόμον
vindicta, assertio, inde κατὰ νόμον, vin-
diciæ secundum libertatem. L.

Liberali assero causa] I. e. ego illam
in libertatem vindicabo. Qui liberum
hominem e servitute vindicabat eum
eoram prætoris manu prehensum sibi
quasi assererat i. e. admovebat et liber-
rum esse dicebat. v. Donat. ad h. l. et
Brisson. de formul. V. 365. Libera-
lem causam vocant Jureconsulti actio-
nem de libertate v. Lindenbrog. ad h.
l. *Assero* ponitur pro *asseram*, præsens
pro futuro ut sæpe. R. D.

42 *Pro supreme Juppiter!*] Hæc lo-
cutio ad hoc inducta est, ut verbis leno-
nis appareat quam facile mitis fieri
possit, et quidvis libenter accipere.
Pro supreme Juppiter!] *Supremum* nunc
dicit summum. ab eo quod est *superium*
(alii *super*; alii *superior*. Forte *super-
um*) et *superius* fit *supremum*. Virg.,
Æn. VII. 220. — *rex ipse Jovis de gen-
te suprema, Trojus Æneas tua nos ad li-
mina misit.* Et non abhorret a persona
et plebeii, et lenonis, et vim passi, Jo-
vem ipsum convicio persequi, ut quo-
tidie videmus ab hominibus ejus loci et
ordinis fieri. D.

Dum ego redeo] Concluserat id, quod
convicio dolorem pareret. Cum mora
igitur pronuntiandum leno. E.

Cum Æschinus abierit; cum Dace-
ria inde a verbis *pro supreme Juppiter!*
nova scena est instituenda. Z.

43 *Minime miror, qui insanire occi-*

piunt ex injuria] Sensus hic est: In-
sanos fieri per injuriam plerosque mira-
bar, sed jam non miror, postquam ego
ipse per injuriam quam sum passus,
insanire compellor: adeo ut exclama-
rem, *pro Juppiter!* Et simul adverte
vigilantem poetam, ut ubique in co-
media vocem tragicam extulerit, sta-
tim personam insanam dicere faciat.
sic et supra, *pro Juppiter!* tu homo
nunc adiges me ad insaniam. D.

Insanire occipiunt] Serv. Æneid. IV.
376. L.

Menandri fertur illud: Οὐ μὲν, τὸ γὰρ
ἀέθω δὲ τρυχῆν μαστῶν τρωσὶ. W.

Minime miror] *Supplendum eos.* So-
let enim pronomen is ante relativum
omitti. Liv. XXIII. 15. *premia at-
que honores qui remanerent, ac militare
secum voluissent, proposuit:* ubi plura in-
terpretes. Quinot. VI. 3. 285. *ut etiam
rustici falso dicant in eum, quisque ali-
quid dixerit prior ubi v. Geæner. R. D.*

44 *Me invito abduxit meam.*] Hones-
tiori personæ hæc querela sufficeret,
abduxit meam: Sed leno bene addidit,
me invito. Nam abducuntur meretri-
ces et cum voluntate (alii *abque volun-
tate*; male Z.) lenonum. Et decora
locutio est per ἄλλωφω, *me invito ab-
duxit.* non enim addidit, *puellam,* aut
quid tale. D.

45 *Tantidem emtam postulat*] *Tanti-
dem emtam,* legitur et *totidem emtam.* D.

Versus: hi duo locum inter se com-
mutarunt: repono, *Hómimi misro ptás
quingentos cólaphos infregit mihi* | *Ob
malefacta hæc tantidem emtam postulat
sibi tradier.* Res apparet, et alii ante
nos viderunt. B.

Homini misero plus quingentos colaphos infregit mihi. 46
Verum enim quando bene promeruit, fiat : suum jus
postulat.

Age, jam cupio, si modo argentum reddat. sed ego hoc
hariolor :

Ubi me dixero dare tanti, testis faciet ilico,
Vendidisse me. de argento, somnium. mox : cras redi. 50

46 *Homini misero*] Secundum illud Menandri. * ΑΙΓΟΣ ΤΗ ΑΟΙΛΩΝ ΤΟΙΓΟΥΕΡΩΤΟ ΤΟΝ ΓΡΩΝΟΝ ΟΙΚΕΤΗΝ λαβόν * (Αιζός δὲ ποιούσα τῶντι οὐκ ἔως ἰππασίωτο τὴν γράσσα οὐκ ἔστι λαβόν. Magis sensum quam versum restituere conati sumus. Z.) *Homini misero plus quingentos colaphos infregit mihi.*] Contumeliosa caedes, colaphus, et digna lesione. *Infregit*] Ut illudens hoc fecisse Aeschinus videatur, cum sonitu se colaphizatum significat. *Infregit* autem, illiuit, infixit: ut sit sensus, *infixit homini misero plus quam quingentos colaphos.* Et flebiliter pronuntiandum est. hoc enim exprimitur, ut tamen incuset in alieno facto fortunam suam. Et vide quantum hoc distet ab illo quod supra dicebat, *ipsum istuc volo experiri.* hoc, quia solus est: illud, quia cum adversario. D.

Colaphos infregit] Colaphum infringere, est compressa in pugnum manu caedere. Alapum infligere, deducta manu percutere. FAZ.

Colaphos infregit] I. e. impegit. Plin. *Histor. Natur.* VIII. 36. v. Donat. ad h. l. R. D.

47 *Bene promeruit*] Bene, multum. *Promeruit*, adjuvit, profuit: cui contrarium est *commeruit*. Nam mereri et *promereri*, est praestare beneficium. Virg., *Aen.* VI. 664, *quique sui memores alios fecere merendo.* Et, *Aen.* IV. 334, — *numquam, regina, negabo promeritam.* D.

Promeruit] Hoc est, malta mihi praestitit. E.

Pro Faerni *fiet* nostri omnes recte *fiat.* B.

48 *Ariolor*] Divino, vel vaticinor. E.

Versus gratia pro si modo hic et versus 51. lege modo si: ut I. 1, 4. *Ubi si cesses, pro sicubi.* B.

Hariolor] I. e. falsa conjunctio et dico. Fallor ut solent harioli, deliro. v. in *Phorm.* III. 2. 7. Pro eo vaticinari dicit Cic. ad *Div.* II. 16. *sed ego fortasse vaticinor et haec omnia meliores habebunt erit.* v. Duker. ad *Flor.* IV. 1. 713. R. D.

49 *Ubi me dixero dare tanti*] *Roote* dixit. ubi enim pactio intercesserit pretii, jam ereptionis actio sublata erit, et pretium debebitur. D.

Testes faciet] Sensus idem, qui est verborum *Plauti Curc.* IV. 4. 9.

Ne facias testes: neque equidem debes quidquam.

Quae ita παραφράζω ὁ πάν. J. Fr. Gronovius: *noli sperare, verbis me abs te circumventum iri, ut si quid ambiguum dixeris, tu arreptum, id appellatis testibus mades.* Ubi idem *Vir summus*, nostrum hunc locum laudat tanquam *καλλῆλον*, postquam dixisset: *Si quis in re dubia, aut unde lis oriri posset, audiebat adversarium imprudenter dicentem, quo convinceretur aut teneretur, praesentes aut subito praeterite vultus appellabat, meminissent hoc ab isto dictum, inque eam rem, ubi opus foret, testimonium perhiberent.* Adde *Parei Lexio.* *Plant.* v. *Antestari.* Aliud est *Μάρτυρας ποιῶν, μαρτυροποιῶν, μαρτυροποιῶσαι.* W.

50 *Mox, cras redi.*] *Miro* transit ad *μυμητιῶν.* D.

Mox: cras: redi.] Singula pronuntianda sunt, quae solent dicere debitorum, ut non reddant quod debent. E.

De argento somnium.] H. e. quod ad

Id quoque possum ferre, si modo reddat, quamquam injurium'st;
 Verum cogito id quod res est: quando eum quaestum
 occeperis,
 Accipiunda et mussitanda injuria adolescentium'st.
 Sed nemo dabit: frustra egomet mecum has rationes
 deputo. 54

ACT. II. SCENA II.

SYRUS. SANNIO.

TACE, egomet conveniam jam ipsum: cupide accipiat
 faxo, atque etiam

argentum attinet inanis spes est. pro quo in Heaut. IV. 2. 4. dicit quod de argento sperem nihil est. Somnium est res vana, nomen v. in Phorm. V. 6. 34. R. D.

51 *Id quoque possum ferre*] Id, mor, cras redi, id est, moram. *Quamquam injuriam*] Vendere, quod nolis; est, scilicet. D.

52 *Id quod res est*] Pro, id quod verum est; bona locutio. *Quando eum quaestum occeperis*] Ut in Andria, deinde quaestum occipit. D.

Quaestum occeperis] Vett. codd. inceperis. L.

53 *Mussitanda*] Patienda, considerata cum silentio, et ut in amatore putanda, atque per hoc perferenda. *Mussitare* enim proprie est dissimulandi causa tacere, dictum vel a *muto*, vel ab *M*: quæ litera est nimium pressæ vocis ac pene nullius: adeo ut sola omnium quum inter vocales inciderit, alteratur atque subsidat. Hinc Virg., Æn. XII. 657, *mussat rex ipse Latinus*. D.

Mussitanda] Hoc est, tacenda et animo continenda. E.

Accipienda, et mussitanda] Querolus:

Sed quidnam hic fiet? Accipienda, et mussitanda injuria est. L.

54 *Frustra egomet mecum*] Præparationis genus, ad accipiendas viginti minas, totius summæ desperatio. D.

Faernus edidit *puto*, quod reperit in Bemb. et Victoriano. Repono vero *sed nemo dabit: frustra has egomet mecum rationes puto*. E.

1 *Tace, egomet conveniam jam ipsum*] In hac scena actus est, exemplum continens vitæ avarorum, qui sæpe in damnum ipsius avaritiæ rationibus ruunt: simul etiam duorum inter se nequam hominum spectanda quedam vicissim, et dolosa captio est. *Tace, egomet conveniam jam ipsum*] *Tace*, si pro adversario est, omnibus dicitur. si pro verbo ponitur, dicitur Ctesiphoni maxime sollicito, et supplicanti omnibus, ob matrem patriam. *Jam autem, non tarditatis est, sed præparationis significatio*. D.

Tace, egomet conveniam] *Æschinus* posteaquam verberato leone abduxit mulierem, vehementer timuit (nisi excedit frater, aut Ctesiphon, Egraphius reprehendendus est, quod quæ dicit Ctesiphon, ea tribuerit Æschino Z.), ne hoc pater audiret. Mandat igi-

Bene dicat secum esse actum. quid istuc, Sannio, 'st,
quod te audio

Nescio quid concertasse cum hero? SA. Nunquam
vidi iniquius

Certationem comparatam, quam hæc hodie inter nos fuit:
Ego vapulando, ille verberando usque, ambo defessi
sumus. 5

tar servo, ut lenonis iracundiam frangat. E.

Cum nulla hic sit animi commotio, et Jambicus subsequatur: pro Trochæico acatalecto substituitur cum nostris codd. et edd. vett. Jambicum tetrametrum: *Tace, egomet conveniam ipsum; cupide accipiat jam faxo; ætque etiam.* Verba atque etiam efficiunt proseleuematicum, et at, ut sæpe, corripitur. E.

2 Bene dicat secum esse actum.] Actum, recte additum est (actum bene, r. a. e. Z.) nam multa etiam cupide accipimus, ita tamen ut male nobiscum esse dicamus actum. Quid istuc, Sannio, est] Illud supra post scenam, hoc jam in proscenio dicitur. Et vide quam ingeniose Terentius, qui supra ab Æschino lenonis nomine facit Sannionem vocari, utpote ab homine arroganti et feroci ob statem et negotium: at hunc blande circumvenientem honorificentius inducit cum lenone loqui, et Sannionem eum vocare. Sane qui in sordidis professionibus agunt vitam, honorifice nomine proprio appellas: sed qui in splendidis artibus sunt constituti, gaudent artis nomine nuncupari, ut imperator, erator, philosophus. Sic et in Esaucho, *audire vocem visa sum modo militis*, apud se loquens meretrix: et postquam illum cominus videt, *salve, mi Thraso*, inquit, non *salve miles*: quod erant durissimum. Et mox irata perornat, *miles, nunc adeo edico tibi*. D.

3 Nescio quid concertasse cum hero?] Argute positum nescio quid: vult enim ex illo audire, ut nanciscatur initium, quod persuadendum suscepit. *Concertasse*] *Ὀλυμπία*. honorifice nomen (hominem) tractat, ut et placidum sibi

reddat. et ut eum faciat ad contemnendam pecuniam liberalem. Nam honestas adimit avaritiam. D.

4 *Concertationem comparatam*] *Διασίου*, quia illa (illum Z.) concertasse dixit, non casum esse. *Comparatam*] *Proprie*: alias *constitutam*. Et *comparatam* ad dictum Syri refert, qui ait concertationem fuisse, pares faciens Æschinum et Lenonem. Nam Sannio vult sibi deberi pro eo quod vapulavit: quod abstulit illi Syrus, dicendo eum non verberatum esse, sed potius concertasse. Et proprie dixit *concertationem*, ipsum actum. Nam *certamen* est res ipsa de qua certatur, uter (forte, ut uter) columbam sagitta feriat, uter, prior decurrat ad metas. Nam sic Virgil. in Baccolis (corrigi *Georgicia*. Nam locus extat Ge. II. 550.) *velocis jaculi certamina ponit in ulmo*. At vero *certatio*, ipse actus contentioque certantium est. D.

Pro Bemini et Victor. *quam hæc hodie*, plerique nostri habent *hæc que hodie*; repono, *quam hodie que inter nos fuit*. B.

Iniquus comparata concertatio] Est, in qua certa nimia pares (forte legendum in qua certant minime pares. Bruns.) Proprietatem verbi *comparare* supra explicuimus. R. D.

5 *Ille verberando usque, ambo defessi sumus*.] Incerta est distinctio, vel *verberando usque*, vel *usque defessi*. Et est *usque* adverbium, significans aut *diu*, aut *multum*. D.

Defessi sumus.] Scholiastes Juven. Sat. III. 189. legit *defecti sumus* sensu eodem, quod præfert Heins. ad Ovid. Fastor. III. 674. R. D.

SY. Tua culpa. SA. Quid agerem? SY. Adolescenti morem gestum oportuit.

SA. Qui potui melius, qui hodie usque os præbui?

SY. Age, scis quid loquar?

Pecuniam in loco negligere, maximum interdum'st lucrum. hui!

Metuisti, si nunc de tuo jure concessisses paululum, atque

Adolescenti esses morigeratus, hominum homo stultissime,

10

6 *Tua culpa.*] Potest et nominativus et septimus casus esse. si nominativus est, deest est; si septimus, deest factum est. *Adolescenti morem gestum oportuit*] Ab ætate adjuvatur sententia. ideo *adolescenti* dixit, non *Æschino*. Et *morem gerere*. proprie lenonis et meretricis est: unde et ipse sic respondet, ut, non fugiens *κακώτατον*, dicat *usque præbui*. *Adolescenti morem gestum oportuit*] Cum *ἰσχυρόν* *adolescenti* pronuncian- dum est, scilicet qui facilius assentati- one caperetur. D.

Duo antiqui libri Faerni, in his Bem- binus, habent *facere*; sed nostri *ferre* omnes *agerem*. Nihil interest; nisi quod hoc magis ad Græcum metrum accedat. B.

7 *Quid potui melius, qui hodie usque os præbui?*] Subaudiatur, *morem gerere*. Et hoc subtiliter leno, quum *morem* gerendum fuisse in meretricis pretio dixerit Syrus. *Hodie* autem, non tem- pus significat, sed iracundam eloquen- tiam se stomachum. Ut Virg., *Æn.* II. 670, *Nunquam omnes hodie morie- mur inulti*. *Age*] Modo *age* corrip- entis est adverbium. *Scis quid loquar?*] Argute: quia simulaverat leno non intellexisse, quid dixerat servus. *Scis quid loquar?*] Legitur et sic: *sed scis, quod loquar*. D.

Loque, qui hodie ei usque os. B.

Os præbui] *Os præbere* dicitur, qui se verberari palitur aut se contumeliis sponte exponit Cio. ad *Attic.* I. 18.

quam dignus qui Pelicamo, sicut facit, os ad male audiendum quotidie præbeat. Liv. IV. 35. addite Tac. *Histor.* III. 32. R. D.

8 *In loco negligere, maximum inter- dum est lucrum*] Bene additum est in *loco*, et *interdum*: non enim semper. D.

Pecuniam in loco] Id est, ubi oportet, ubi ille qui accipit memor est. ideo inquit, *interdum*. E.

Pecuniam in loco] Menander: *Βέλ- τιστον ἐν τῷ κίβδῳ ἢ κἀκεῖ ἐπιπύ- λων.* Plautus *Capt.* II. 2, 77. *Est etiam ubi profecto damnum præstat facere, quam lucrum.* Marius Victorin. in *Cic. Rho- tor.* libr. 2. L.

Illud hui alii Saanioni tantum tri- buunt; sed meliores libri recte Syro, ut cætera, adscribunt. B.

9 *Si nunc de tuo jure concessisses*] Bene *tuo jure*: ne diceret, non erat res mea quam venalem habui. Aut *de tuo jure*, de lenonia duritia (*avaritia* Z.): ut alibi, *Meo jure utar, ut potior sit, qui prior ad dandum sit*. D.

De tuo jure] Hoc est, ne plurimum leno esses. ut intelligamus *avaritiam*. — (Westerh. *laonam* e *codd.* supplevit sic: *te impares*. Verba sine sensu. Forte ita: *ut intelligeremus avaritiam in te non esse intemptivam*. Z.). E.

10 *Morigeratus*] Quod *Laus* dicit *Act.* XIII. 18. *Ἐργασφάκων*, id *Gaye- tus* a Græcis neotericis ad *phrasin*, *morigerari, morem gerere*, formatam esse existimat. W.

Ne non tibi istuc fœneraret. SA. Ego spem pretio non emo.

SY. Nunquam rem facies: abi, nescis inescare homines, Sannio.

SA. Credo istuc melius esse: verum ego nunquam adeo astutus fui,

Quin quicquid possem, malletm auferre potius in præsentia.

SY. Age, novi tuum animum, quasi jam usquam tibi sint viginti minæ, 15

11 *Ne non tibi istuc fœneraret*] *Fœneratum*, est cum lucro redditum et multiplicatum. *Fœneraret* ergo, non *Æschinus*, sed ipsa res in qua fœneratio. *Ego spem pretio non emo*] *'Arurawala*. contra, *Pecuniam in loco negligere, maximum interdum est lucrum*. D.

Ego spem] Malo pretium, quam emam pretio spem. quasi si id amisero, postea plura accepturas. E.

Spem pretio non emo] Non novum est, etiam spem vendi et ami recte posse. l. 73. ad L. *Falcid.* Veluti cum quis jactum retis, aut capturam avium vel ferarum, aut futuros partus, festuave arboreos præstinaut. L. 8 §. 1. *Nec emtio*. ff. de contr. emt. l. 11. 12. ff. de act. emp. vend. Vel cum quis malum nomen emit, quod forsitan ex improvise lucro bonum posse fieri sperat. l. 82. in fine ad L. *Falcid.* L.

Ne non tibi istuc fœneraret] I. e. ut tibi cum fœnore redderetur et multiplicaretur in Ph. III. 2. 8. v. *Donat.* ad h. l. et *Schulting.* ad *Sen. Suasor III. 57.* R. D.

12 *Nunquam rem facies*] Lemo quicquid agit, ad lucrum refert: et sic lucri genus dicit esse *Syrus* a *lenone*, quemadmodum persuadet (*Syrus, agens, lenoni quemadmodum persuadeat. Z.*), Et nota rem, et litem, et negotiam meretricio, et patrimonium, et omnem pecuniam nominari. *Nunquam rem facies*] Secundum personam servi *lenonem Syrus* hortatur, hominem ad leorum exci-

tans, non ad honestatem. *Nescis inescare homines, Sannio*] *Μεταφρά* ab aucupibus, qui avibus capiendis offundunt cibum. D.

Nunquam rem facies] Hoc est, nunquam divitias, neque pecuniam quaerere. *Nescis inescare*] Id est, jactata es ut in hamo majora lucra captare. Et est inescare, decipere. E.

Lego, Abi, non acis. B.

13 *Credo istuc melius esse*] Vido comicum errorem utriusque personæ, et callidi *lenonis*, et captiosissimi *Syri* servi. D.

15 *Age*] *Age*, nunc verbum est, significans dic. quis jam prope est, ut consentiat persuadenti. *Tuum animum*] *Deest, liberalem.* Quasi jam usquam tibi sint viginti minæ] *Sensas*, quasi numero in aliquo ducas, et in aliqua æstimatione constituas: et non, si velis, penitus contemnas viginti minas, dummodo hinc obsequaris. D.

Quasi sint xx minæ] Quasi aliquid emolumentum apud te habeant viginti minæ, dummodo domino obsequaris. E.

Cum non pateat, quomodo usquam esse significet *ullius æstimationis esse*, quæ tamen sensum series orationis requirit: forte auctor scripsit, *Age nobis tuum animum, quasi terunci tibi sint viginti minæ.* Illud *terunci facere* occurrit *Plant. Capt. III. 1. 17.* Certo ita jastius collocantur *Artes* et *Theses*, et apte opponantur *xx minæ* ac *teruncius.* B.

Dum huic obsequare. præterea autem te ajunt proficisci
Cyprum. SA. Hem.

SY. Coëmisse hinc quæ illuc veheres multa: navem
conductam: hoc scio,

Animus tibi pendet: ubi illinc, spero, redieris, tamen
hoc ages.

SA. Nusquam pedem: perii hercle. hac illi spe hoc
inceperunt. SY. Timet:

Injeci scrupulum homini. SA. O scelera! illud vide 20
Ut in ipso articulo oppressit. emtæ mulieres

Usquam] Sensus patet: quasi mag-
nopere eas aestimares. sed *usquam* est
δουραμένηων. Bentlejus vult legi: *te-
runci*, quod apud Plantum occurrit
terunci aliquid facere. Rectius vero,
opinor, Turnebus illud *usquam* græca-
nicum putat, ut v. c. apud Sophoclem
est: *τῶν ἀδαμῶ λίγν* nullo loco ha-
beo. S.

Usquam] Editur mendose. Nusquam
sint, i. e. perditæ sint, nullæ sint, *μὴδὲν
ἔστιν*. Noster Eun. 243:

Neque virgo est usquam, neque ego,
qui illam e conspecta amisi meo.

Horatius serm. 2. 5. 110: ergo nuno
Dama sodalis nusquam est? cf. inttpp.
ad Plaut. Merc. 3. 4. 21. Bo.

16 *Præterea autem*] *Ἀρχαῖσις* est
figura. Nam veteres libenter conjunc-
tiones multiplicabant. *Te ajunt profi-
cisci Cyprum*] Et eum non profecturum
dixit, sed jam *proficisci*: et non ab uno
dicit se audivisse, ne negaret; sed *ajunt*
inquit. D.

Proficisci Cyprum] Hoc injicit ser-
vus, vel antequam audierit leno pro-
fectus est (audierit, quod leno profec-
tus sit Z.) Cyprum, uti meretrices
inde adibat: quod Cyprus Veneri sit
dicata. E.

17 *Coëmisse hinc quæ illuc veheres
multa*] Nusquam hoc ostendit alias
Terentius: sed apparet ex confessione
lenonis vera hæc omnia esse. Et mira
varietas est, *proficisci*, *coëmisse*, *condu-
ctam navem*: ne diceret, *proficisci*, *emere*,

et *conducere navem*. Et *conductam
navem* addidit, ut dilationem res habere
non possit. *Hoc scio, animus tibi pen-
det*] *Hoc* et correpte legi potest, ut arti-
culus demonstrativus sit: et producte,
ut significet aut *hanc rem*, aut *hunc lo-
cum*, id est, Cyprum. D.

18 *Ubi illinc, spero, redieris*] Ex spe
sua vult Syrus ostendere, quid leno de-
beat sperare, id est, non se accepturum
modo. *Tamen hoc ages*] Hoc est, ex-
iges debitum. Nam *hoc agere* dicimus
eum, qui instat negotio suo. D.

19 *Nusquam pedem*] Quia exclamatio
est, per *ἀπορώτατον* non completur. D.

20 *Injeci scrupulum homini*] Hoc
leno non audit. almal enim dicitur,
quum ille clamat. et ideo simul legi
non potest. Et hic ostendit Syrus quo
hæc consilio locutus sit. *Illuc vide*] *τῷ
ἰδιωτισμῷ* dicit. D.

Injeci scrupulum] Hoc est, dubita-
tum. E.

Illud vide] Hac formula nuntur qui
rem inopinatam vel magnam cum ad-
miratione narrat. Cic. ad Div. XVI. 5.
Schwarz ad Plin. Panegy. c. 70. R. D.

21 *In ipso articulo oppressit*] *Μεταφρά-
σει* perseverans a scrupulo, id est, lapillo,
qui nos in caleo latens pleramque læ-
dit. Et *oppressit*, vel *Ἄσχοινος*, vel
res ipsa quam subjicit, id est, quod ait,
Emtæ mulieres complures, &c. *Emtæ
mulieres complures*] *Mulier*, *vestes*: et
est *σῶλα-μα*, *emtæ*, et *emtæ*. D.

In ipso articulo] Articuli sunt in di-

Complures, et item hinc alia quæ porto Cyprum.
 Nisi eo ad mercatum venio, damnum maximum'st.
 Nunc si hoc omitto, actum agam: ubi illinc rediero,
 Nihil est; refrixerit res. Nunc demum venis? 25
 Cur passus? ubi eras? ut sit satius perdere,
 Quam aut nunc manere tam diu, aut tum persequi.
 Sy. Jamne enumerasti, quod ad te rediturum putes?

gitis: quorum nodo atque flexu ad actus facilis explicatio est. Ac si in ipso articulo quis aliquem teneat, rigore confecto, confixura nulla fiet (corrigo et distingue, *rigore confecto conflexura n. f.* Hoc est ei, qui rigore confectus est, c. n. f. Z.), nihil agi exinde potest. Ita hic temporis articulum collocavit, quoniam oppressus actus suos ducit implicatos. E.

Articulo] H. e. temporis momento Curtius III. 5. Sueton. in Claud. c. 4. R. D.

22 *Item hinc alia*] In Ienonis mercibus ἰσχυρὰ. *Quæ porto Cyprum*] Hanc insulam posuit poeta, vel quod Veneri sacrata sit. ut Horatius, Carm. I. 3, 3., *Sic te diua potens Cyprî*. Vel quod mercatus in ea sit, ut idem, Carm. I. 1, 13., *Nunquam dimoveas, ut trabs Cyprîa Myrtoum pavidus nauta scet mare*. D.

23 *Nisi eo ad mercatum venio*] *Eo* nunc adverbium est loci, id est, Cyprum. *Mercatus* autem, locum tempusque significat. *Damnum maximum est*] *Quis* et hoc damnum in pretio mulieris est. D.

Pro seniam Faerni et nostri optimi libri *venio*. Præterea duo habent *Damnum est maximum*. Plane ex more Terentii. B.

24 *Ut sit satius perdere*] Quod damnum est scilicet. Hoc autem dicit negotium cum Kachino. *Actum agam*] Proverbium, id est, nihil agam. quod enim in iure semel iudicatum fuerit, rescindi et iterum agi non potest. Sic in Phormione, *Actum, ajunt, ne agas*. D. *Cum actum agere*, h. e. iterum sed frustra agere, ab eo alienum sit, qui ante dixit se *omissurum* esse, h. e. pror-

sus nihil acturum; præsertim cum ob hiatum versus laboret: emendatio, necio cuius, egregie placet, *nunc si hoc omittam, ac tum agam ubi illinc rediero*. Certe illud *omitam* nostris codd. satis comprobatur. B.

Actum agam] Actum agit, qui iterum sed frustra agit. Ducta formula a iudiciis, ubi quod semel iudicatum est frustra iterum agitur, in Phorm. II. 3. 72. Neque adeo dici potest *actum agere* de eo qui nihil agit: quam difficultatem tollit elegans viri doctissimi emendatio laudata Bentleio *nunc si hoc omittam ac tum agam, ubi illinc rediero*. R. D.

25 *Nihil est*] *Nove nihil est*: pro nulla spes est. *Refrixerit*] Pro refrigescit. D.

Nunc demum venis?] Verba sunt quæ dici possunt, si ad mercatum Ieno jerit, et post rediens exigere pecuniam cøperit. B.

Refrixerit] *Refrigerescere* metaphorice dicuntur quæ non amplius aguntur, jactantur, sed memoria obliuantur. Cic. ad Quint. frat. II. 6. huic verbo opponitur *calere* Cic. pro Plancio c. 23. *crimen de numis caluit res recenti nunc in causa refrigit*. v. Manut. ad Ciceron. ad Div. IX. 10. R. D.

26 *Ut sit satius perdere*] *Per ἐπιβόλῃ* hoc accipe. Nam non convenit personæ Ienoniæ damna contemere. D.

27 *Aut nunc manere*] *Dum non navigo. Tum persequi*] *Quam rediero*. D. Placet Donati Faerniani et nonnullorum codd. lectio, *Quam aut hic manere*. B.

28 *Jamne enumerasti*] Finxit Syrus se non intellexisse, quid apud se ipsam

SA. Hocine illo dignum'st? hocine incipere Æschinum?

Per oppressionem ut hanc mihi eripere postulet? 30

SY. Labascit. unum hoc habeo: vide, si satis placet;

Potius quam venias in periculum, Sannio,

Servesne, an perdas totum, dividuum face:

Minas decem corradet alicunde. SA. Hei mihi!

leno locutus sit. ideo illi aliud ait, quam ille secum disputaverit (*disputaverat*). Quod ad te rediturum putes? Hoc dicto tantum illum accepturam significat, quantum dederat in puella. Nam ad nos redit, quod a nobis abierit. Et dicendo rediturum, ostendit super viginti minas nihil illum sperare oportere: sic enim supra, Minis viginti tu illam emisti, quæ res tibi vertat male! D.

Multi Faerni et nostri recte habent enumerasti id, quod, &c. B.

Jamne enumerasti? Quod Sannio longius recesserat, ut Syrus, quæ loqueretur, intelligere non posset, hic satis comicos rogat: quid ex isto mercatu rediturum ad se esse putet? S.

29 Hocine illa dignum est? Hujusmodi comploratio summam desperationem lenonis ostendit. Hocine incipere Æschinum? Quasi de magno facinore dixit. Ut in Heautontimorumenno, Vide quod inceptet facinus. Æschinum autem cum laudatione dixit: quasi quem non deceat malefacere. Et vide quam omnia experiat impotens et miser ob recuperandam rem suam. D.

Non convenit, ut in eodem versiculo Hocine primam corripit, deinde producat. Lege igitur inceptare. Sic quoque olim legisse Donatum, colligitur ex loco, quem laudat, Heaut. III. 3, 39. B.

30 Ut hanc mihi eripere postulet? Non dicit de qua (forte, non dicit, quam): quia de illa sermo est. Postulet, velit, aut speret. Cicero, Ut temporibus reipub. cedat, non est postulandum, id est, cupiendum, aut exspectandum. Eripere postulet? Έν τῷ ᾄδῃ dixit, non eriperit: tanquam adhuc non fecerit. Et sic loquantur, qui nolant circa se perseverare injuriam. D.

31 Labascit? Hoc presse dicitur. Et proprie dicit labascit, ut et suam instantiam, et cunctationem tarde incipientis consentire monstraret. Nam inchoativum verbum est. Et est metaphora ab arbore facta: quæ multis succisa ictibus ferri, tandem incipit in casum ponderis (pendere, Ms. Hulst.), ruinamque minitari. Unum hoc habeo? Hoc clare: et subaudiendum est, quod dicam, vel dicere. Vide, si satis placet? Non placet dixit: sed satis placet, veluti magnum consilium præbiturus. D.

Unum hoc habeo? Unum possum præstare, id est, minas decem posse corradi, hoc est, cum labore expediri. B.

32 Potius, quam venias in periculum? Oratorie: comparatione pejorum dicit, hoc esse, quod suggerit, eligendum. D.

Venias in periculum? Pro eo mox dicit venire in dubium. Quintil. declam. 253. in periculum venit optio mea. R. D.

33 Dividuum face? Hoc est, divide: figura *μειρολογία*. Dividuum, a divisione: *dimidium*, a dimensione dicimus. D.

Dividuum face? Glossar. *Dividuum* *διμετρικον*. *Dividuum* *σιδυαπερος*, *αυραπερος*, *διμετρικος*, *διαμετρικος*. Columella lib. 12. Nihil conspiciebatur in domo dividuum. Et *dividuitas*. l. 80. §. 1. ff. ad L. Faloid. *Legata* quæ *dividuitatem* non recipiunt. L.

Dividuum face? Mss. quidam, *dimidium face*. W.

34 Minas decem? Scit illum viginti posse accipere: sed ideo agit, ut optet leno quod paulo ante volebat. *Conradet alicunde*? *Alicunde* dictum est, quasi non habentis. Nam nec ipsa (*ipse*) in promptu sunt. D.

Etiam de sorte nunc venio in dubium miser? 35

Pudet nihil? omnes dentes labefecit mihi:

Præterea colaphis tuber est totum caput:

Etiam insuper defrudat? nusquam abeo. SY. **Ut lubet.**

Num quid vis, quin abeam? SA. **Imo hercle hoc quæso, Syre,**

Utut hæc sunt facta, potius quam lites sequar, 40

Meum mihi reddatur, saltem quanti emta'st, Syre.

35 *Hæc mihi! etiam de sorte nunc venio in dubium miser?*] Sors est summa, cui extrinsecus acquiritur scæus. Ergo sortem dicit de pretio quo emta est, id est, viginti minis. Et vide illum damno potius exclamare, quam injuria. *Nunc venio in dubium*] Id est, in periculum (In utroque libro additur *Virg. Nec tibi deserte in dubium*. Est locus *Æn. XI. 843*. Sed hodie legitur in *dunis* apud *Virg.*) D.

Etiam de sorte] Leno enim supra dixerat, *tantidem postulat*. hæc quasi sors est. Nam cum decem minæ offerantur, in dubium venit, an possit tantum accipere, quantum dedit. E.

Hic versus, et sequens *puget nihil* per interrogationem sunt efferenda. B.

De sorte venio in dubium] I. e. de ipsa summa, non tantum de usuris venio in periculum. Sors est caput pecuniæ, belgice *het capitaal*. R. D.

36 *Omnes dentes labefecit mihi*] Injuria lenoni tunc dolet, quum adjuncta damno est: ut supra. — *quando eum questum occiperis, accipienda et mussitanda injuria adolescentium est*. Vel idcirco, enumeratis contumeliis adjecit. *Etiam insuper defrudat?* Et vide ut eadem quæ dixit supra, repetat: sed ardentius tamen, et cum *adfero*. Sic Virgilius in majus repetit, quod non semel dicit.) In *Mss.* et *edd. vet.* *Sic et Virgilius in majus repetit, q. d. s. Forte litteræ hæc signa. Quæ dixit supra*). D.

37 *Colaphis tuber est totum caput*] Tuber est genus cibi, collectum ex tumentibus, et quasi pregnantibus arenis. Plus autem hic, quam supra dixit.

Supra enim dixit, *Plus quingentos colaphos infregit mihi*; hic vero, *colaphis tuber est totum caput*. D.

Colaphis tuber est totum caput] Caput ex continuis colaphis perinde actuber tuberibus plenum est. R. D.

38 *Etiam insuper defrudat?* *Adfero* apta lenoni avaro, nam honestior persona non hunc ordinem faceret. *Defrudat*] Fraude decipiat. *Nusquam abeo*] Hoc dictum vim habet comminantis: nisi illud cum contemptu susceperit Syrus. *Ut lubet*] Negligenter servus respondet, ut rogetur a lenone. D.

Insuper defrudat?] Postquam verberavit, etiam fraudem fecit? (*facit*. Z.) E.

Veterrimus noster cum tribus aliis *Defrudat*. Sic et Rivii Fabriciique *oedd.* Hoc placet. B.

39 *Numquid vis, quin abeam?*] Hæc est plena locutio. *Numquid vis*, desiderat supplementum, et hoc, uti dicto discedentes solent. *Quin, nunc, quare non, significat*. *Imo hercle hoc quæso, Syre; utut hæc sunt facta*] Ipse sibi satisfacit. *Utut enim, quoquo modo significat, diverticulum ad præces faciens*. D.

40 *Potius, quam lites sequar*] Quis dixerat *Æschinus, Nunc vide utrum vis, argentum accipere, an causam meditari tuam*. D.

Utut hæc sunt] Id est, postquam hæc sunt facta, quia verberatus sum, peto mihi reddatur quanti est emta. E.

Alii acta pro facta. Parum interest. B.

41 *Meum mihi reddatur*] Sortem, quam solam supra recusabat. Et ora-

Scio te non usum antehac amicitia mea :
 Memorem me dices esse et gratum. SY. Sedulo
 Faciam. sed Ctesiphonem video : lætus est
 De amica. SA. Quid, quod te oro ? SY. Paulisper
 mane.

ACT. II. SCENA III.

CTESIPHO. SYRUS:

ABS quisvis homine, cum est opus, beneficium acci-
 pere gaudeas.

torie : non enim *quanti omi dixit : sed invidiose, Meum mihi reddat. Saltem] Τὸ εὐχάρων.* Natum est autem a captivis *saltem*, qui nihil aliud præter salutem a victore petunt. D.

42 *Scio non te usum antehac amicitia mea]* Figura *ἀπορριπτική*, per quam ostendit, se fideliter promittere, quod promittit. Virg. *Æn.* III. 602.—*scio me Danais e clasibus unum, et bello Iliacos futor petiisse penates.* D.

Scio te non usum.] Ms. R. et V. C. *Scio te non esse usum.* L.

Multi, *Scio te non esse usum.* Sed melius collocat ood. Academicus, *Scio non te esse usum.* B.

43 *Memorem me dices]* Figurato est inducta promissio præmiorum. Et bene utrumque narrat. Nam non continuo qui memor est, etiam gratus est. *Memor* enim est, qui apud se meminit. *Gratus* qui meruit hoc nomine vocari, dum vicem reddit. Nam multi sunt memores, ingrati tamen. *Sedulo faciam]* Sic promittit, ut nihil sua interesse credatur. *Sedulo]* De industria, sine dolo. D.

Sedulo faciam] Sine dolo : mendaciis volens lenonem decipere. B.

44 *Sed Ctesiphonem video]* Adventus in proscenium personarum quum consalto consilio fingantur a poeta, tan-

quam superveniant aliis rebus in medio positis, quas ipsarum interventu finiatur. Mire tamen, quod quasi ex argumento sit, ut futuri actus sui, ante quam loqui incipiant, describantur, *Lætus est de amica]* Hoc lentius est summissee. D.

45 *Quid, quod te oro?]* Deest agis seu deest ego (est Z.) *Quod te oro.* Aut si quid, aut propter quod, subintelligimus : ut sit, quid mihi non respondes de eo, propter quod te oro : aut si quid te oro ? et quam bene fastidiosum lenonem facit Syrus, ut optans ille desperando viginti minas accipiat. Nam et supra non intendenti dicit totiens in uno sensu hoc idem Syrus de amica. Potest hoc interrogative pronunciari. D.

1 *Abs quisvis homine, quum est opus, beneficium accipere gaudeas]* In hac scena gratiarum actio est ex persona ejus qui præstitit, et ejus cui præstitum est, et ex ipsius pretii (*pretii* Ms. B. cum edd. vetl. ante R. Stephanum) quantitate. Nam omne quod geritur, aut in rebus est, aut in personis, aut in attributis (Ms. et edd. vetl. *tributis*) eorum. *Abs quisvis homine]* Bene sic cæpit dicturus, *O frater ! frater !* Bæ qui secundum regulam dixit : quis dicimus quibus. cæterum a quo, quis facit,

Verum enim vero id demum juvat, si, quem æquom'st
facere, is benefacit.

O frater! frater! quid ego nunc te laudem? satis certo
scio;

Nunquam ita magnifice quicquam dicam, id virtus quin
superet tua.

Itaque unam hanc rem me habere præter alios præci-
pnam arbitror, 5

non quibus. Et incerta distinctio est: quom est opus accipere beneficium, vel quom beneficium est opus. Hoc votus est, illud communiter. D.

Abs quisvis homine] Ctesipho gaudet vehementer, quod rapta sit meretrix. et est oratio exultantis. *Abs quisvis]* Pro, abs quovis. E.

3 *Id demum juvat]* Ostendit plus esse quod juvat, quam gaudium. *Is facit]* Bene subaudiendam est, bis numero. D.

Etsi Faerni Donatus, liber Bomb. Vict. et Decurt. habent Lindenbr. lectionem si quis æquom'st facere, i. d. f. lectio tamen, quam Faernus edidit, si quem æquom'st benefacere, is facit, legibus linguis convenientior esse videtur, præsertim cum Lindenbrogii Donatus haud dubie eandem sit notatus. Cæterum lectio cæterorum Faerni Bentleioque codd. qua bene geminatur, recte a Bentlejo repudiatur. Z.

Verum enimvero] His particulis ita junctis raro utitur Cicero, sæpe Sallust. et Livius. Sall. in Catil. c. 2. verum enimvero id demum mihi vivere atque frui anima videtur, ubi v. Cort. R. D.

3 *O frater! frater!]* Virg. Æn. X. 600. et fratrem ne desere frater. Unam relatum est ad appellationem: alteram ad laudem. Et subdistinguendum, ut videatur quævis, quid ultra diceret, et plus invenire se non potuisse, quam frater. Quid ego nunc te laudem] Quid, propter quid. et nunc te, r̄̄ *Idem r̄̄* additum est de superfluo. Ut, Æn. IV. 265, — tu nunc Carthaginiæ altæ fundamenta locas? Quid ego nunc te laudem?] Quia laus, genus

causæ est, quod non adhibetur, nisi dubio rei. Quid ego nunc te laudem?] Distinguendum. Quid autem, pro ad quid (forte ob quid Z.). D.

O frater! frater!] Ἀγαλλῶνως. Et est sensus: nemini homini magis esse fratrem principem artium mechanicarum, quam mihi. Quod vero ait, nemini homini, ἄλλωσιν μὲν est: significat enim nemo, homo. Hæc autem omnia tanquam præsertim dixit fratri, cum abesset ait. Denique postea a Syro querit, ubi sit. E.

Nonnulli codd. boni collocant sic, quid ego te nunc laudem? Ad digitos si exigas, nihil interest; si ad aurem et accentum, non parum. B.

4 *Nunquam ita magnifice]* Deest quod: ut sit, quod nunquam ita magnifice. Duplex causa est omittenda: laudis, si res aut nimium mala est, aut nimium bona. *Id virtus quin superet tua]* Bona *εὐσέπειος*: virtus tua potius, quam tu. D.

5 *Itaque unam hanc rem me habere]* Itaque et subjunctivum potest esse, media syllaba correpta: at præpositivum, producta eadem syllaba, ut sit itaque. D.

Ut sensus constet, nec ad Donati contortam interpretationem fingeri cogaris, *alios* muta in *alios*. Nam præter alios est præ aliis rebus, ut And. I. 1, 31. 95. *egregie præter cætera; præter cæteras honesta*. Sensus enim hic est, hanc unam rem præter cæteras a fortuna præcipuam habeo, quod nemini frater omnibus bonis artibus ornatior contigerit. B.

Præcipuam] Præcipuum dicitur quod

Fratrem homini nemini esse primarum artium magis principem.

S. O Ctesipho! C. O Syre! Æschinus ubi est? S. El-
lum, te exspectat domi. C. Hem!

S. Quid est? C. Quid sit? illius opera, Syre, nunc
vivo. festivum caput!

non est commune cum aliis. Liv. XLII.
31. ubi v. Duker. R. D.

6 *Fratrem*] Nove dixit unam rem
fratrem. Sed ego puto *Fratrem* non
subdistinguendum, sed legendum con-
texte usque ad *principem*. Nam si
distingueris *fratrem*, erit bis, ut arbi-
tror. subaudiendum, et supra et in-
fra. Quod si *fratrem* inferioribus junx-
eris, et cum admiratione pronunciabi-
tur, et subaudiatur *quam mihi*. Hanc
sane locutionem scire debemus, pro-
pter personam elaboratam. Nam nimi-
um gaudet, et rusticus adoleoens est,
qui laudare conatur Æschinum: quasi
titubans, et pene balbutiens. *Homini
nemini*] Nove aribus nostris, sed ve-
terum consuetudine locutus est. Nam
quam *nemini*, hominem significet: quid
opus fuit dicere, *homini nemini*? Sed
ut diximus, figura est ἀρχαιολογία (num
forte cum Eugraphio, qui hunc locum
compilasse videtur, legendum ἠλωσασ-
μὸς? Z.). D.

Fratrem homini] V. C. *Fratrem ho-
minum*. L.

Vulgo *neminem*. Sed placet Bombi-
ni et aliorum codd. *nemini*. Sic Heo.
III. 1. 1. et alibi, *homo nemo*. B.

Primarum artium magis principem.
Videtur intelligere Artem Amandi. Li-
nacrer Lib. VI. locutionem hanc Helle-
nismum infinitis orationis vocat, cujus
sensus sit, *fratrem talem, ut nemo homo
sit magis princeps primarum artium*. W.

*Fratrem homini nemini esse primarum,
&c.*] I. e. nemini fratrem obtigisse
prestantiorem eximiis virtutibus. *Ne-
mo homo per pleonasmum jungitur ut in
Heo. III. 1. 1. Artes dicit virtutes; præ-
cessit enim virtus quin superet tua*. R. D.

7 O Ctesipho!] Mire cepit, gaudium
significans, O Ctesipho! O Syre!] Ille

ut gaudens: hic, ut qui non præviderit,
O dicit. O Syre, Æschinus ubi est] Be-
ne statim de illo, cui agebat gratias,
loqui cepit. *Ellum*] *Rece* illem: vel
pronomem est, vel adverbium demon-
strantis. Alii interrogative legunt:
ut sit *ellum dicitis*? te exspectat domi,
ut sit *ellus* pronomem, id est, *illum*.
Nam et *illum*, et *ellum*, et *ollum* vete-
res dixerunt. *Domis*] Adverbium est
in loco. *Hem!*] Interjectio est læ-
tantis. D.

8. Quid sit!] Deest, *queris*? sed est
admirantis magis, quam interrogantis.
Illius opera] Dicendo *opera*, et corpo-
reum laborem Æschini ostendit, et re-
ligionem. ut, Æn. VII. 331, *hunc mi-
hi da proprium, virgo sata Nocte, labo-
rem, Hanc operam*. Hanc religionem
ait: ut, Georg. I. 338, — *annua mag-
nae Sacra refer Cereri latis operatus in
herbis*. *Illius opera, Syre, nunc vivo*]
O miram amplificationem beneficii, non
dixit, *Illius opera amicam habeo*: sed
quod satis grave, et satis amatoriam,
Illius opera nunc vivo, inquit. *Festivum
caput!*] Huic contrarius sensus est,
ridiculum caput. Alii putant, *festivum
caput*, non Æschini intelligendum, sed
orationis, quam habet Ctesipho, agens
gratias fratri. Ita in Eunuchio, *quam
venuste! quod dedit principium adve-
niens!* Quod si eat, nihil potest supra
hanc laudationem: nam supra hoc fac-
tum erit accipiendum. sed male: nam
caput Æschini (adde intelligo, quod est
in Ms. B. et edd. vet. aut lege, *sed ma-
lo nunc caput Æschini* Z.) id est, ip-
sum Æschinum, ut in toto pars sit per
ευνδοχῆν: in qua figura et pars præ
toto ponenda est, quæ aut eminet ex
toto, aut majoris pretii est ad id quod
agitur. Quod ipsum sic esse observa-

Qui omnia sibi postputavit esse præ meo commodo :
 Maledicta, famam, meum amorem, et peccatum in se
 transtulit. 10
 Nihil pote supra. sed quidnam ? foris crepuit. S. Ma-
 ne, mane ! ipse exit foras.

ACT. II. SCENA IV.

ÆSCHINUS. SANNIO. CTESIPHO. SYRUS.

UBI est ille sacrilegus ? SA. Men' quærit ? num quid-
 nam effert ? occidi !

tum a bonis auctoribus, si exempla *συνειδητῆς* penitus considerare studes, invenies. D.

9 *Quin omnia*] Admirative *quin*: et sic pronuntiandum *quin*, ἢ *καί* usque ad *maledicta, famam*. *Præ meo commodo*] Id est, mei commodi comparatione: ut in *Banuco*, *hic ego illum contemsi præ me*, id est, mei comparatione. D.

Pro *qui* vulgari, et *quin*, quod habet Donat. Bomb. Vatio. et alii antiqui, lege plenius versas causa *quine*. Et pro *se* in versu seq. lege *ses*. B.

Quine] Illud *ne* videtur abundare ut apud Horat. Serm. I. 10. 21. *quins putetis*, &c. ubi v. Beutlei. R. D.

Omnia sibi postputare præ alterius commodo] Id significat, omnia ducere postponenda alterius commodo. in *Hec. III.* 5. 33. R. D.

10 *Maledicta, famam*] *Maledicta*, aut lenonia (aut *Micionis*, Ms. B. et edd. vet. ante R. Stephanum), aut *Demes*: *Famam* autem, populi. Nam si aliter acceperis, idem maledictum videbitur et (ut Z.) mala fama. *Meum amorem, et peccatum*] De rapienda meretrice, et amanda. *Meum amorem, et peccatum*] Quum dixisset *omnia*, duo tantum intulit, *maledicta* et *famam*: ut, *Æn.* IV. 558. *Omnia Mercurio similis, accensque coloremque*. Et hoc, ut sit

defectus quidam intelligendus ex affectu gratias agentis. *In se transtulit*] Pulchra *κατασκευά*, qua erratura est *Sostrata* circa *Æschinum*, quemadmodum jam erravit *Demes*, eo quod ab illo credidit amari meretricem. D.

Famam] I. e. infamiam. Nam *fama* in utramque partem dicitur. R. D.

11 *Nihil pote supra*.] Ἐλλειψις per admirationem est: subaudiendum est enim vel *esse*, vel *dici*. Ut *pote pro potis*, et (ut Z.) *mage pro magia*. τῷ ἀρχαϊσμῷ. *Sed quidnam ? foris crepuit*] Resonuit: ut *decrepiti* dicti sunt olamosi senes. *Foris* singularis numeri, nominativi casus. *Mane*] *Mane*, gaudens est hoc dictam, non operiri jubentis. D.

Nihil supra pote] Ms. R. et V. C. *nihil supra potest ? quidnam*. L.

Omnes nostri *nil supra potest*. *Leg. nil supra pote*. Alii pro *quidnam* habent *quinam*. Nostri plerique omitunt *sed*. Ego inprimis accensus causa legendum esse censeo, *nil supra pote. nam quid foris crepuit ?* Certe nam quis eleganter ponitur pro *quinam*. *Virg. Georg.* IV. 445. *Cf. noster Phormio.* 1, 4, 23. v. 1, 5. B.

1 *Ubi ille est sacrilegus ?*] *Mire* *Æschinus* servat adversus lenonem superbiam, qua ostenditur tanto esse alienior ab amoribus meretricis, quanto anda-

Nil video. *Æ*. Ehem, opportune: te ipsum quaero: quid fit, Ctesipho?

In tuto est omnis res: omitte vero tristitiam tuam.

C. Ego illam hercle vero omitto, qui quidem te habeam fratrem: o mi *Æschine*,

O mi germane: ah vereor coram in os te laudare amplius,

cior in lenonem. *Mens querit? num quidnam effert?* Sperat nunc leno se aliquid accepturum propter convicium. ut alibi, *minis viginti tu illum emisti, quae res tibi vertat male. Argenti tantum tibi dabitur.* Et vide quanti faciat leno pro lucro injuriam (et vide, quantum ferat leno pro lucro injuriam, Ms. B. et edd. ante R. Stephanum), qui se sacrilegi nomine significari non solum non dolet, sed etiam cupit. Oportet autem *mens querit*, cum quadam gesticulatione et subsultatione sperantis lenonis, ad hoc se quaeri ut accipiat, pronunciare. D.

Ubi ille est? Rediens domum *Æschini* nus simulato furore procedit, ut illo (ille, s. leno Z.) metu libenter accipiat, quicquid affertur. *Num quidnam?* Motum expressit avari lenonis, uti licet audierit minas, oculos tamen intenderit in manum debitoris. E.

Num quidnam effert? V. O. *effert.* L.

Vulgo *men*: sed placet Bembini *me*, sine interrogatione. Non enim dubitat, audito sacrilegi nomine, quin ipse quaeratur. Cf. Eun. v. 6, 5. B.

2 *Occidi! nihil video.* *Occidi*, non quia sacrilegus diotus est, sed quia nihil accipit. et simul gestum considera loquentis ex verbis. *Occidi! nihil video.* Mire hoc verbo apparet in vultu lenonis et spem mortuam, et extinctum gaudium. Nam et apta est ἄλλοις hæc dicentis: *Occidi! nihil video.* neque enim addidit *proferri*, aut quid tale. *Ehem!* Interjectio repentina rei. *Opportune, te ipsum quaerito!* Ἀκόμωτος. deest *venisse*: non enim sequenti nequitur. *Quid fit. Ctesipho?* *Quid fit*, blandum initium est. non enim nunc interrogat, quum ipse dicat, *in tuto est omnis res*, sic ipse mox in *subditis*, *jam nunc hæc tua*, addidit præter naturam

questionis, *quid fit?* Quid igitur (Inde a verbis *sic ipse*, corrige ita, *sic ipse Demes in subditis*: JAM NUNC HEC TRIA PRIMUM PRÆTER NATURAM: O NOSTER! QUID FIT? QUID AGITUR? Sunt verba Demese, infra v. 5, 3.). D.

Pro *quaerito* probo optimorum codd. *quaero.* B.

Ehem opp. Non potest audivisse Sannio, quæ cum fratre loquebatur *Æschinus*, qui, quod infra ne Cantharus quidem de fratre dicere voluit, multo minus omnem rem prodidisset Sannioni. Rurum quidem egrediens statim videtur animadvertisse, sed longius abesse, quam ut sermonem posset intelligere; nec, ubi Sannio loqui incipit, quidquam dicit, e quo, intellexisse eum rem, appareret. S.

3 *In tuto est omnis res?* Quasi amanti, omne dixit negotium de amico. An *omnis res*, et lenonis jurgium, et suspicio patris Demese? *Omitte vero?* *Vero*, abundat: aut correptivum est, jam dudum non omittentis. *Tristitiam tuam?* Sic dixit, quasi nimiam. D.

4 *Ego illam hercle vero omitto?* Apparet non nunc primum dici Ctesiphoni ab *Æschino*, *omitte vero tristitiam tuam*: nec nunc primum responsum, *omitto*: et ideo additum est, *hercle vero*, quia nunc demum data est plena securitas. *Qui quidem te habeam fratrem?* *Acuendum te.* D.

Ego illam hercle? Ms. B. *facile.* L.
5 *O mi germane!* *Mi, meus*: sed vocativo dixit casu. *Coram in os te laudare amplius?* *Coram*, ad ipsum pertinet quem laudat, et ad eos qui audiunt: *in os*, ad ipsum qui laudatur. Nam *coram laudat*, qui non tacet apud alios, et hoc agit non per epistolam, sed ipse praesens. *In os*, qui apud ipsam loqui-

Ne id, assentandi magis, quam quod habeam gratum,
facere existumes. 6

Æ. Age inepte, quasi nunc non norimus nos inter nos,
Ctesipho.

Hoc mi dolet, nos pænesero scisse, et pæne in eum locum
Redisse, ut si omnes cuperent, nihil tibi possent auxi-
liarier.

C. Pudebat. Æ. Ah, stultitia'st istæc, non pudor; tam
ob parvolam 10

tur, quem collaudat. *Laudare amplius*] Quia laudavit. D.

Vereor] Vehementer confundor præ-
sente te aliquid laudis dicere, ne magis
assentandi, id est, adulandi gratia facere
videar * (Hand dubie excidit, *quam*
quod habeam gratum. Z.) E.

In se laudare] I. e. presentem lau-
dare Lactant. III. 14. *se* sæpe dicitur
de conspectu. v. not. ad Heaut. III. 3.
11. R. D.

6 *Ne id assentandi*] Antiqua ἄλλοις, deest enim *causa*. *Assentandi*] Adu-
landi. Et utrum deest *causa*, an ad ip-
sam litem (*Ab ipsa lite*, edd. vett. Sed
rectius corrigit Bentleius, *an absolute*
Z.) sic dicitur? *Ne id assentandi*] Specta,
si non rusticus adolescens est, et pu-
rissimæ simplicitatis, adeo ut etiam
velle (*ut et cum velit* Z.) laudare fra-
trem nimio pudore non possit, hoc solo
quia præsens est, quum illum nimium
laudavit absentem. *Quam quod habe-
am gratum*] Varie: non enim intalit,
quas gratias agentis (*quam gratias agen-
di* Z.) Quod] Quia. D.

Queritur, annon rectius legatur *as-
sentando*? Sed odd. et magistris hoc
concedamus. Cæterum pro vulgari
quod rescribere quo Bembini. B.

Assentandi] Supplendum *causa* vel
gratia, quod sæpe per ellipsin omitti-
tur. Cic. de Nat. Deor. I. 21. ubi v.
Davis. Liv. XXXI. 12. Eodem mo-
do Græci *ἴνα* omittunt. R. D.

Quo habeam gratum] I. e. quo mihi
gratum et jucundum sit. Plaut. Trucul.
II. 7. 56. Cic. Tusc. quæst. V. 15. R. D.

7 *Age inepte*] Non est injuria, quia
et major frater est, et blandidicturus. D.

Age inepte] Ctesipho, inquit, stul-
tam est quod laudare desideras, quasi
nostros animos nesciamus. E.

8 *Hoc mihi dolet*] Τῷ ἰδιωτισμῷ *mi-
hi dolet*, pro *doleo*. Et *dolet* bis suban-
diendum est. Et *pæne in eum locum*
redisse] Insinuatio beneficii ex pericu-
lo et difficultate (*ex periculo difficulta-
tis* Ms. B. et edd. vett.) ob tempus. D.

In verbis *nos redisse in eum locum*
omnino desideratur *rem*, ut Heaut. 11,
3, 118. *Rem* utique habent edd. vett.
et tres codd. Igitur repono, *hoc mihi*
dolet, nos pæne sero scisse, et in eum rem
locum. Illud *sero* est Nimis sero, ut
sæpe apud nostram et Plautum. B.

9 *Ut si omnes cuperent*] Non, si ego
tantummodo, aliis adversantibus. D.

Nihil tibi possent] Quoniam alii puel-
lam leno venderet: et tibi nullam pos-
set auxilium ferri. E.

Recte odd. cum edd. vett. *tibi nil*.
Nam Anapæstus suavior est hic dacty-
lo; et tibi in icu esse debet. B.

10 *Pudebat.*] Deest *fateri*. *Stultitia*
est istæc] Hoc scilicet fateri ei (*Hoc*
scilicet celare fratri ei. Aut, *hoc scili-
cet non fateri fratri ei* Z.), qui ipse pa-
tri nunquam quicquam celaverit. *Tam*
ob parvolam rem] Ergo diminutivis ad-
jungitur *tam* particula; et deest *perire*:
sed τῷ ἰδιωτισμῷ tacetur. *Tam ob par-
volam rem*] Id est, meretricem. Et
bene hic dicit Æschinus, quasi quima-
jora expertus sit, id est, vitium virgini-
nis. D.

Bem pæne ex patria ? turpe dictu : deos quæso et istæc prohibeant.

C. Peccavi. Æ. Quid ait tandem nobis Sannio ? Sy. Jam mitis est.

Æ. Ego ad forum ibo, ut hunc absolvam : tu intro ad illam, Ctesipho.

SA. Syre, insta. SY. Eamus : namque hic properat in Cyprum. SA. Ne tam quidem : 14

Quamvis etiam maneo otiosus hic. SY. Reddetur, ne time.

11 *Pæne ex patria ?*] Deest *fugere* : quia amatores omni cito comminantur patriam se deserturos, ut amicas sequantur. *Pæne ex patria*] Ἀπορίσσεις σίφημισμοῦ χάριν. Menander (ex conjectura P. Nannii rescribendum, *Diphilus*. Vide Prologum, vers. 6.) mori illum voluisse fingit : Terentius fugere. *Turpe dictu*] Te fugere scilicet : et deest est. *Ut istæc prohibeant*] Id est, exilium, fugamque patriæ. D.

Pæne ex patria] Si enim illa discederet propter parvam pretium, pæne et tu amore in exilium pergeras. E.

Bembinus, *pæne e patria*.] B.

12 *Peccavi*.] Approbavit ex periculo magnitudinem beneficii. *Quid ait tandem nobis Sannio ?*] Nobis, τῷ ἰδωμοῦ additum est. non enim nobis intelligendum est. *Jam mitis est*] Quia debacchatus est supra leno, *jam mitis* est dixit. D.

13 *Ego ad forum ibo*] Tunc enim in foro de mensæ scriptura magis, quam ex arca domoque, vel oista, pecunia numerabatur. *Ut hunc absolvam*] Id est, ut hunc, reddito illi pretio, dimittam. Nam velut ligati sunt, quibus debetur aliquid. Dicuntur etiam *servi* (ant dele servi, quod W. placet ; ant repono ipsi Z.) illi *solvi*, qui quum debitores potiorum (Westerh. edidit pretiorum) fuerint, pecuniam reddunt debitam. Est ergo *absolvam*, a me solvam. An jocatur in tristitia lenonis, qui illum cum barba lenonia, et moesto vultu sequitur tanquam reus ? *Tu intro ad illam, Ctesipho*] Βοηή ἰλλῆς, significans læti-

tiam potiundæ meretricis. D.

Ad forum ibo] Ibi erant tabernæ argentariæ. v. in Phorm. V. 7. 28. et Donat. ad h. l. R. D.

Absolvam] Absolvere eleganter ponitur pro soluta pecunia dimittere v. Brisson. de verbor. significat. R. D.

14 *Syre, insta*.] Jam Syrus, non ut adjuvat, sed ut instanter adjuvat, rogatur. *Eamus, namque hic properat*] Hoc clamat Syrus, ut beneficium ostendat : sane (tamen Z.) ita ut rursus lenonem de protectione absterreat. *Ne tam quidem*] A lenone inconstanter dicitur, ut perturbatio metuentis, magnum damnum possit ostendere (forte leg. *Hoc a lenone inconstante ita dicitur, ut perturbatio metuentis magnum damnum possit ostendi*. Certo hoc, et posset ostendi extat in Mss. et edd. vet.). *Ne tam quidem*] Tam pro tantum. an tam pro tamen ? et deest, dicas me properare, aut propero : ut sit etiam adverbium hortantis, vel consentientis. D.

Hic properat Cyprum] Insultandi (incitandi Z.) modo dictum, quo lenoni omne reddat. Ecce jam beneficium cipit esse. E.

Ne tam quidem] Mihi videtur Sannio velle significare, se non tam properare in Cyprum, ut non malit ante argentum recipere pro rapta Fidicina. Certo hunc sensum hoc loco firmant sequentia. Unde recte Fabrini : *ne tam quidem, scilicet propero* ; vertitque : *jo non ho tanta fretta*. Edd. Anonyma et Tarvisiana, *ne tam cito quidem*. W.

15 *Quamvis etiam*] (*Quamvis* repete

SA. At ut omne reddat. SY. Omne reddet; tace modo, ac sequere hac. SA. Sequor.

C. Heus, heus, Syre. SY. Hem, quid est? C. Obsecro hercle hominem istum impurissimum

Quam primum absolvitote: ne, si magis irritatus siet, Aliqua ad patrem hoc permanet, atque ego tum perpetuo perierim.

Z.) Pro in quantum vis. Etiam particula, utrum consentientis adverbium, an conjunctio? qua significat et properare se, et non in tantum, ut negligat quod sibi debetur. *Maneo otiosus hic*] Hos separatim inferendum est, quasi pertinaciter asserentem lenonem instaturum se exclamationem *facere denotetur (forte sic leg. *hic separatim inferendum est, quasi pertinaciter asserentem lenonem instaturum se exclamatione facere denotetur.*) *Maneo otiosus hic*] Dixerat enim *propere*: et rursus consenserat in Syri verba, *properasse se* dicentia. *Reddetur, ne time*] Quod desperaverat leno, Syri ostendit sermo. D.

Quamvis etiam maneo otiosus hic.] Sensus commodissimus videtur esse: quanquam profecto otiosus futurus sim, si hic maneo, i. e. quanquam hic manendo nihil agere possim, quod in rem meam sit; sen, quamquam mansio mea hic loci, nihil mihi afferat emolumentum. Potest etiam Synchysis in verbis esse, ita explicanda: *etiam maneo hic, quamvis otiosus. M.*

Quamvis.] I. e. valde, admodum. *Plant. in Pseud. IV. 7. 79. quamvis peris est. Liv. I. 4. v. Græv. ad Cic. de Amicit. c. 26. R. D.*

16 *Ut omne reddat.*] Propter illud quod Syrus dixerat, *dividuum face*. Et probatum est, completumque quod ait, *Cupide accipiat furo*. Et hoc ipsum, cum trepida et vultuosa supplicatione pronuntiandum est. *Tace modo ac sequere hac*] Sic ait Syrus, quasi nunc lenonem doceat, quæ sit ars non perendi. Et totum cum supercilio præstantis magnam beneficium dicit. *Sequor*] Hoc verbo (*Hoc responso Ma.*

H.) leno satis committigatus ostenditur. D.

17 *Heus! heus! Syre.*] Ex argumento est ostendere, quantum timeat Cleoipho seivum patrem. *Heus! heus!*] Vox est de longinquo revocantis. *Obsecro hercle, hominem istum impurissimum*] Satis mansuete, quasi lenonem aut non possit rusticus, aut non audeat dicere, *hominem* dixit. *Istum impurissimum*] Avarissimum, et totum cum execratione lenonis. D.

Hominem impurissimum] Malum: ut sæpe docui. E.

Lege ex duobus codd. *Obsecro hercle te, hominem*. Alioqui claudicat versus. B.

18 *Ne, si magis irritatus siet*] Velut clamet scilicet: et proprie de lenone, quem irritari dicit ut canem. Nam irritari, proprie canes dicuntur. *Latilius de littera R. Irritata canis quod, homo quam, planius (plurima odd. vett.) dicitur*. Lenonem autem timet Cleoipho ut rusticus, ut sub patre duro, ut amator. D.

19 *Aliqua ad patrem hoc permanet*] Non dicit quid: sed nos intelligimus raptum puellæ significari. *Aliqua ad patrem hoc permanet*] Proprie secretum latens latici comparatur, intra vas clausum existenti: quod, quam effunditur, manat. Sic et alibi de committendis secretis loquens, *plenus*, inquit, *rimarum sum: hac atque illac perfluo*. *Atque ego tunc perpetuo perierim*] Quasi et nunc se periisse sentiat, sed non perpetuo. D.

Aliqua] Supplendum *via vel ratione*. R. D.

Sy. Non fiet: bono animo esto: tu cum illa te intus
oblecta interim, 20

Et lectulos jube sterni nobis, et parari cætera :

Ego jam transactare convortam me domum cum obsonio.

C. Ita quæso: quando hoc bene successit, hilarem hunc
sumamus diem.

ACT. III. SCENA I.

SOSTRATA. CANTHARA.

OBSECRO, mea nutrix, quid nunc fiet? C. Quid fiat
rogas?

20 *Non fiet, bono animo esto*] Ut illi liberalis timor est: ita Syro servilia confidentia. Tu cum illa te intus oblecta] Moraliter illa dictum est. at, daturne illa hodie Pamphilo? et (Phorm. 1, 2, 84, illa quidem mea erit: Tu cum illa te intus oblecta] Honestè explicavit turpe diota (turpe factum. Ms. B. et edd. vett.). D.

Pro vulgari esto, Bemb. et Basilio. recte habent es. B.

21 *Et lectulos jube sterni nobis*] Servus. *nihil tam comicum (servus ait nobis; quod est etiam comicum. Z.). Et vide ut totum superbe ac magnifice loquatur Syrus. D.

22 *Convertam me domum*] Convertam, magnifice dictum. verbum est enim magni moliminis et agminis ingentis. Nam convertere se, dicitur quem pompa præcedit: et imperator proprio convertit exercitum. Et (ex Ms. H.) hoc spectatur, ut moribus arrogantes servi sint, quum lætantur. D.

23 *Ita quæso, &c.*] Volunt quidam et hunc versum Syri personæ adjungendum: sed Ctesiphonis verba esse, ex subditis planum est, quum dicit,

hunc diem misere nimis cupio, ut capri, perpetuum in letitia degere. D.

Hilarem hunc sumamus] Charis. lib. 2. L.

Rocte pro hilarem correxit Palmerius hilare. Nam Charisius p. 180. "Hilariter ab eo, inquit, quod est hilaris: hilare autem ab hilarus. Acron in Terentii Adelpbos; ubi Terentius; hilare hunc sumamus, inquit, diem. Sed et Afranius in Sororibus: nunc te obsequentem atque hilaram, ut dixi, præbeas." Deinde Plautus in eadem phrasi adverbium usurpat Epid. 1, 2, 54. Eamus intro ad te, ut hunc hodie diem ludente habeamus. Hac accedit, quod antiquis temporibus semper hilarus, unde hilare, dicebant; nunquam hilaris. B.

Hilarem hunc sumamus diem] Recitissime Bentlei. e Charisio veteri grammatico emendat hilare hunc sumamus diem. Hilare veteres dicebant pro hilariter ut hilarus pro hilaris. Sumere est consumere. Plant. in Pseud. V. 1. 25. R. D.

1 *Obsecro, mea nutrix*] Hæc scena (aut corrigi hæc et sequens scena; aut

Recte ædæpol spero. S. Modo dolores, mea tu, occipiunt primulum.

C. Jam nunc times, quasi nunquam affueris, nunquam tute pepereris.

status, auctori hanc et sequentem fuisse unam scenam. Nam ut *expectatio* in hac scena continetur, ita *Getæ nunciatus*, et *placatus* Sostratæ in sequenti Z.) Tragediæ ordinem servat. Nam Tragedia in tria dividitur, expectationem, gesta, et exitum. Hic ergo *expectatio* est in *Getæ nuncio*: gesta, in *placatu* Sostratæ: exitus, *(distingue cum Westerb. *Hic ergo expectatio est: in Getæ nuncio, gesta: in placatu Sostrate, exitus.* Lacunam enim, cujus nullum vestigium in codd. dicitur reperiri, primus somniavit R. Stephanus, uti viri ingenium fuit. Z.) *Obsecro, mea tu nutrix*] Hinc demonstratur, qui sit maternus affectus: quam grata in dominos servorum fides sit; eundemque laborem et dolorem esse ex falsis et veris malis. *Obsecro, mea tu nutrix*] Personæ aut suis verbis, aut aliorum insinuatur. Ex suis: ut nunc persona Sostratæ. Ex alienis: ut *Æschini* persona ex Micionis oratione ad *Damæe*. *Obsecro, mea tu nutrix*] *Mea nunc pro blandimento ponitur. Quid nunc fiet?*] Imploratio est magis trepidantis, quam ignoratio et interrogatio. Namque illius nutrix est, quippe ancilla est: sed sapientior nutrix est, quam domina sua. Ipsum etiam quod dicit, *nutrix*, honorificum est. Ut, *Æn.* IV. 634, *Annam, cara mihi nutrix, huc sis te sororem.* Sunt enim nomina ad aliquid, vid. infra III. 4, 10, quibus nos tamen velimus ab omnibus appellari, ut *magister, medicus, orator*. D.

Obsecro mea nutrix] Hæc scena æstus habet et querelas, quod mulier paritariat, quam *Æschinus* compressit, et hodie non venerit, quod rapuerit meretricem fratri. E.

Valgo quid fiet rogas? Sed meliores liberi quid fiat r. B.

2 *Modo dolores, mea tu, occipiunt*

primulum.] Evidenter hic modo temporis presentis adverbium est. Et rursum *mea tu*, blandimentum est: sine quo non progreditur colloquium feminarum, et maxime trepidantium. *Primulum*] Initium, et ipsa origo dolorum, diminutive demonstrata est. Non enim *primum*, sed *primulum* dicit. D.

Dolores, mea tu, occipiunt] *Mea tu*, hæc pronomina benevolentiam audientis mercantur. *Primulum* vero, adverbialiter ait. E.

Occipiunt primulum] *Priso.* lib. 15. L.

Tan. Faber verba modo — *primulum*, ipsi quoque *Cantharæ* tribuenda putat, ut illud, *mea tu*, sit ancille reblandientis heræ, quæ ante dixerat *mea nutrix*. At fallitur. Nam illud, *mea tu*, familiaris est, quam ut a serva ad Dominam dicatur. Nam vel pares dicunt *mea tu*, vel dignior ad inferiorem. B.

3 *Jam nunc times, quasi nunquam affueris, nunquam tute pepereris.*] Docte duo proposuit, quibus experientes scientesque rerum sumus, videre et pati. Virgilius sic, *Æn.* II. 5, — *quæque ipse miserrima vidi: et quorum porta magna fui. Tute* autem pro *tu: wagilnov* est, quod * recitatu. Et facit (quod si recitatur, facit edd. veti.) *tute*, et *tutemet*, et *tutemetipse*. *Nunquam tute pepereris*] Vide. *wpogaweruvuv* doloris: nihil mali adhuc secutum est, et jam sic turbatur *Sostrata*. D.

Times] Facile illam solatur quam virum experta sit, ut et pepererit et parturienti affuerit. E.

Nunquam tute pepereris] V. C. peperisti. L.

Elegantius Cod. *Potrensis*, quasi *musquam affueris*. B.

Adfueris] Sub. *Parientibus*. Sic *And.* IV. 4. 32.

In pariundo aliquot adfuerunt liberæ. W.

S. Miseram me! neminem habeo: solæ sumus: Geta autem hic non adest:

Nec quem ad obstetricem mittam, nec qui arcessat Æschinum. 5

C. Pol is quidem jam hic aderit: nam nunquam unum intermittit diem,

Quin semper veniat. S. Solus mearum miseriarum est remedium.

C. E re nata melius fieri haud potuit, quam factum est, hera :

4 *Miseram me!*] Proprium est mulierum quum loquantur, aut aliis blandiri: ut, *Annam, cara mihi nutrix, huc siste sororem.* Aut se commiserari. ut, *Æn.* IV. 420,—*mistræ hoc tamen unum Essequere, Anna, mihi.* Nam hæc omnia muliebricia sunt, quibus pro malis ingentibus quasi in aœrvum rediguntur, et enumerantur nullius momenti querelæ. *Neminem habeo.*] Quid enim opus est? aut cur nunc queris? *Neminem habeo: solæ sumus*] Muliebriter queritur, et ex perturbatione sua æstimans, metu multa facit ea, quæ pauca sunt. *Solæ sumus*] Nunquam pluraliter *solæ* (Verba *solæ* s. n. p. S. roote absunt a Codd. vett.) *Solæ sumus*] Quum hoc nomen singularitatis sit, mire *solæ* pluraliter dixit. *Geta autem hic non adest.*] Hic apparatus est, ut ostendatur absens, qui superventurus est. D.

Geta autem hic] Priso. lib. VII. L.

5 *Nec quem ad obstetricem mittam*] Deest *Habeo.* Sed in consuetudine est sic loqui, quum utrumque nobis, non alterutrum deesse conquerimur. *Nec quem ad obstetricem mittam, nec qui arcessat Æschinum*] *Habeo* subauditur, et magis a trepidante, quam rationabiliter dicitur: nam refellit hoc totum nutrix Canthara. D.

Et versus, qui Jambicus esse debet, et sententia legi postulant, *nec est, quem ad obstetricem, &c.* B.

6 *Nunquam unum intermittit diem, quin semper veniat.*] *Nunquam*, pro *non.* Et semper non ad omne tempus retalit.

Nam qui potest? sed ad omnes dies, secundum quod ait, *nam nunquam unum intermittit diem.* D.

7 *Solus mearum miseriarum*] Bona locutio: D.

Vetres libri recte sic, *solus mearum est miseriarum remedium.* B.

8 *E re nata*] Sic proprie dicimus de his, quæ contra voluntatem nostram acciderunt: ut nunc vitium virginis. Ergo *E re nata*, ex vitio virginis. Sic Lucilius, p. i. i. *Hic e re nata sic ejus dedit: haud malus est.* Et sic maluit dicere, quam nunc (*quum non*) Æschino culpam, sed potius casui attributam vellet. Est autem ordo, nihil potuit melius e re nata fieri, quam id quod factum est, hera; ut, quandoquidem vitanda erat virgo, ab eo vitaretur, qui erat expectendus ad matrimonium. Sensus enim hic est, malum, vim fieri virgini: sed ex conditione ejus quæ vitata sit, nihil potuit melius evenire quam contigit, ut ab eo vitaretur, cujus non poeniteret. intelligere autem debemus, *fieri et factum esse*: pro *evenit et contigit* dici. *Melius fieri haud potuit*] Si *fieri* pro *evenit* acceperis: erit consequentio locutionis. sin minus: deorit, *quantum intelligo.* ut ait, *e re nata, quantum intelligo.* D.

E re nata] Id est, domine vitium oblatum est: melius tamen illud, quia hic vitiator est, qui optimo ingenio, hoc est, qui nobili genere et animo natus est, ut inerbosceret, ni eam uxorem duceret, quam ipse vitiasset. E.

Quando vitium oblatum est, quod ad illum attinet potissimum,
Talem, tali genere atque animo, natum ex tanta familia.
S: Ita pol est, ut dicis: salvos nobis, deos quæso, ut siet.

11

Lege, *e re nata*, h. e. ex commodo filie tuæ. Primum ob odd. nostrorum consensum. Deinde cum *e re nata* significet *ex tempore, celeriter*; efficitur sensus ab hoc loco alienus. Sin cum Donato explices *ex vitio virginis*, oritur tautologia; quia sequitur *quando vitium oblatum est*. B.

E re nata] Res nata dicitur, quæ repente accidit, *πρῶτον ναῶτι συμβαίνου* vel *πρῶτον πρῶτον*, res quæ nuper accidit. F. A. B.

E re nata] I. e. quando res ita cecidit, quando reliqua ita se habent, quæ formula utantur quibus quid contra voluntatem ita accidit, ut tamen incommodum cum aliq̄ue commodo conjunctum sit. v. Donat. ad h. l. Cic. ad Attic. VII. 8. XIV. 6. Quodsi retineamus librorum fere omnium scripturam probatam Bentleio *e re nata* intelligendum est ex commodo filie tuæ. Sic dicitur *e re nata, e re tua*, &c. R. D.

9 *Quando vitium oblatum est*] Hoc est, *e re nata*. *Oblatum est*] *Oblatum* dicitur, quod offertur invito. *Quod ad illum attinet potissimum*] Quasi (non quasi Z.) vitium oblatum sit potissimum, hoc est, bonum: sed ex persona ejus qui obtulit vitium, factum est bonum, quod per se ipsum malum est. Et hoc est quod melius haud fieri potuit, quam factum est. *Illum* autem dicit, *Æschinum* scilicet. *Potissimum* autem superlativum est ab eo quod est *potis*, et *potius*. Sic enim facit, *potis, potius, potissimum*. Et quod, modo exceptionem significat: ut sit: *quantum ad illum attinet*, id est, *Æschinum*. D.

10 *Talem*] Scilicet a corpore, a forma, a pulchritudine. *Tali genere*] Laus ante illum talem: et tali animo, in illo. *Et genus jam ad vivos pertinet, familia*

etiam ad defunctos. Alii *genus* ad nobilitatem referunt, *familiam* ad copias: unde et *paterfamilias* dicitur. ut sit, *ex tanta familia*, ex tam divite domo. Hæc omnia *πρῶτον ναῶτι* tragica est gaudiorum introductio, ante funestissimum nuncium. *Tali genere*] Id est, ab his quæ extrinsecus sunt, id est, honestate generis. *Atque animo*] Id est, sapientia, modestia. Hoc modo igitur nihil prætermisit in laude (Hanc notam mire turbatam sic emendandam puto: *Talem*] Laus scilicet a corpore, a forma, a pulchritudine. Ante: *illum talem*. Hæc, et *tali animo*, in illo. *Tali genere*] Laus ab his, quæ extrinsecus sunt, id est, honestate generis. *Genus* tantum ad vivos pertinet; *familia* etiam ad defunctos. Alii *genus* ad nobilitatem referunt, *Familiam* ad copias. Unde et *paterfamilias* dicitur, ut sit, *ex tanta familia*, ex tam divite domo. Hæc omnia *πρῶτον ναῶτι* tragica est gaudiorum introductio, ante funestissimum nuncium. *Tali animo*] Id est, sapientia, modestia. Hoc modo igitur nihil prætermisit in laude.) D.

Quæ Donatus de discrimine *generis* et *familie* hic disputat, deliramenta sunt magistrorum, qui cum emendare nesciant, quovis modo explicare audent. *Genus* et *familia* cum idem valeant; in eodem commate conjungi non possunt. Igitur pro *genere* restitue *ingenio*. Nam *ingenium* et *animus* recte et sepe conjunguntur; ut infra v. 3, 42. And. 1, 1, 86. et apud alios sexcenties. B.

11 *Salvos nobis, deos quæso, ut siet.*] Quam bonus est, quam nihil (*quia talis est, nihil* Ms. Bænd.) ad vota præter salutem, opus est. D.

Ita pol est] Receperat enim aliquo modo apimum, dum hæc adjunxit. E.

ACT. III. SCENA II.

GETA. SOSTRATA. CANTHARA.

NUNC illud est, quod si omnes omnia sua consilia conferant,

Atque huic malo salutem quærant, auxilii nihil afferant,
Quod mihiq; heræque, filiaque herili est: vœ misero mihi!

Tot res repente circumvallant, unde emergi non potest:

1 *Nunc illud est*] Hic locus, secundum artem comicam, servum currentem exprimit, et nunciantem mala. Maxima itaque pars scenæ motoria est. Significat autem (videtur excidisse, *nunc illud est Z.*) nunc tale negotium est, nunc tale periculum est: aut (an) vero consignificationem temporis habet, ut si diceret (ut siquis ei diceret *Z.*), quando aut quo tempore? *Nunc illud est*] Utrum periculum, an tempus? Est enim ἄλλοις. *Quod si omnes omnia sua consilia conferant*] Ἐπιβολὴ cum παρανομοσία, omnes omnia. Hinc Cicero, *omnes in hoc iudicio conferant omnia. D.*

Nunc illud est] Hæc scena conquestum omnem tenet, quia servus vidit Æschinum rapere meretricem, qui suæ dominæ vitiator est, et qui promiserat se eam uxorem ducturam. Ignorat enim servus quia non sibi, sed fratri Æschinus rapuit. Arbitratus igitur dominam derelictam ingemiscit, et conqueritur apud adolescentem mutatam esse fidem. Præsentēs mulieres sunt; quæ cum audissent servum, et ipsæ dolent. et post efficitur deliberatio, an perferendum sit, quod vitiatā puella esset: ut coactus legibus adolescens eam ducat uxorem. Et si hic partes ambæ indicandæ sunt, ut suis locis tractabimus: nunc de questione dico exordium. *Tale malum est, ut si omnes omnia sua, &c.* Post subiungit: *hoccine seculum!* Primam seculi detraxit, deinde hominibus. Quemadmodum laudative, *Æ. I. 609. — quæ te tam læta tulerunt secula, qui tanti talem genuere parentes?* E.

LECTIO plerorumque Codd. *Quod si omnia omnes, venustior est, et colloca-tione et numeris. B.*

2 *Salutem quærant*] Non remedium, ut ægro: sed, ut perouñti, salutem. Et nove dixit, *malo salutem, pro contra malum. Auxilii nihil afferant*] Mire de proximo repetitum est *παρῆμιον*; id est, *conferant et afferant*. Hoc convenit præsertim stomacho minus verba curantis (Melina, *stomachanti minus verba curanti. Z.*) Sic supra, *omnes omnia. D.*

3 *Quod mihiq; heræque, filiaque*] Mira in servo fides, quam primum se ponat in herili malo: et post se, matrem: in ultimo puellam. *Quod mihiq; heræque, filiaque herili est:*] Πολυσίδηρον secundum. ut, Georg. III. 343, — *omnia secum Armentarius aser agit, tectumque, laremque, Armaque, Amycleumque canem, Cressamque pharetram. Væ misero mihi!* Ἐμπροσθὶς σχετλιαζο. D.

4 *Circumvallant*] *Circumvallant* se circa nos, et stipant se invicem. Nam *circumvallamus* nos et alios. tamen rara locutio est (Victorius V. L. XXXII. 6, existimat, Menandrum forte usum esse verbo *περιτορχεισθαι*, quod hic Terentius expresserit.) Et *circumvallant* dixit, velut inimica acies contra nos: et ideo addidit, *unde emergi non potest*] Quam impressio est hostium, sic dicitur. ut Sallustianus, *pressi undique multitudine*. Cicero, *qui semper premuntur, et nunquam emergunt*. Et *emergi, nove*. Nam *emerge* dicitur, non

Vis, egestas, injustitia, solitudo, infamia. 5
 Hocine seculum? O scelera! O genera sacrilega! O
 hominem impium!
 S. Me miseram! quidnam'st, quod sic video timidum
 et properantem Getam?
 G. Quem neque fides, neque jusjurandum, neque
 illum misericordia

emergor. sed ideo est usus, quia extra compositionem et *mergo* et *mergor* facit. *Unde emergi non potest*] *Unde*, absolute. ad deest *illud*? an *unde*, pro *ex quibus*? D.

Circumvallanti] I. e. obsident, angunt. v. P. Victorii var. lection. II. 16. R. D.

5 *Vis, egestas, injustitia, solitudo, infamia*] Hæ res sunt quæ circumvallant: *vis* illata: *egestas* ipsius puellæ, *injustitia* iudicium illius temporis: *solitudo* a defensoribus: *infamia* ab iis, qui credunt pretio vitiatam. Nam et in subditis sic habes, *quando ego conscia mihi sum, neque pretium, neque rem ullam intercessisse*. D.

6 *Hocine seculum*] 'Ev̄ḡa. . *Questurus* de homine, seculum accusat prius: ut, *O tempora! O mores!* Et e contrario, secula in omnibus rebus laudantur: ut, *Æn.* I. 605,—*quæ te tam læta tulerunt secula? O scelera! O genera sacrilega! O hominem impurum!*] *Moris* est nimis dolentibus incusare alia ex aliis. *Virg. Ecl.* V. 22.—*Quem complexa sui corpus miserabile nati, atque deos atque astra vocat crudelia mater.* Et, *Æn.* II. 745. *quem non incusavi amens hominumque deorumque?* *O hominem impurum!*] *Æschinus* scilicet. Et hoc *idē*. Nam semper ultimum ponimus eum, cui maxime irascimur. ut in *Andria*, post accusatum socerum, et vituperatam sponsam, *nam quid ego dicam de patre?* Et in *Phormione*, *Itane tandem uxorem duxit Antipho injanus meo?* Et post multa, *O facinus audax! O Getæ monitor!* Unde ille, *vis tandem*, inquit. D.

Non aliter stat versus, nisi receperis
 VOL. II.

optimorum Codd. seculum pro vulgari *seculum*. B.

7 *Videq* timidum et properantem *Getam*] *Timidum*, perturbatum, non enim timet, sed dolet. Sic *Plantus* in *Bacchidibus* I. 1. 73. *nam ut ex navi vecta es, credo, timida es*. D.

8 *Quem neque fides, neque jusjurandum*] *Ordo* est, *Hominem impurum, quem neque fides, neque jusjurandum.* Et sæpe repetitum *neque*, exaggerat crimen admissum. *Quem neque fides*] *Quia* promisit. *Neque jusjurandum*] *Quia* juravit. *Neque illum misericordiam*] *Quia* vim intulit. *Neque illum*] *Secundum waghæus*; nam abundat *illum*: ut, *Æn.* V. 457. *Nunc dextra ingeminans ictus, nunc ille sinistra.* Et ejus videlicet *misericordia* quam amavit, neque repressit, ne auderet: *neque reflexit*, ne faceret. Et sic hoc dictum est, ut a *Virgilio*, *Æn.* IV. 369. *Num fletu ingemuit nostro? num lumina flexit? Num lacrymas victus dedit, aut miseratus amantem est?* et cætera. ut si non potuit reprimi ne faceret: saltem ut in peccando esset mitior, debuit (*debuisset* Z.) commoveri. sed melius quod supra. D. *Quem neque fides.*] Hæ conquestionis partes sunt, quod a nullo revocatus sit *Æschinus*, nec quia juravit, nec quia promisit, nec quia misericordia flecti debuit, nec quia jam partus videbatur esse vicinus. E.

Neque jusjurandum] *Cato* apud *Nonium*: *Qui neque fidem, neque jusjurandum, neque pudicitiam multi facit. Neque illum*] *Donatus* monet *illum waghæus*. ergo etiam in illo *Senecæ loco Controvers. XXX.* *Timeo nescia quem, illum, qui patrem meum occidit.* Quod

Repressit, neque reflexit, neque quod partus instabat
 prope,
 Cui miseræ indigne per vim vitium obtulerat. S. Non
 intelligo 10
 Satis, quæ loquatur. C. Propius obsecro accedamus,
 Sostrata. G. Ah,
 Me miserum! vix sum compos animi, ita ardeo ira-
 cundia.
 Nihil est quod malim, quam illam totam familiam dari
 mihi obviam,
 Ut ego iram hanc in eos evomam omnem, dum ægritudo
 hæc est recens.

al sic; eadem certe ratione illum sine
 aspiratione hic dictum, ut in Glossario,
illum videretis rō irrōc. Lucill. nec proficit
 hillum. L.

Neque illum misericordis] Mira ven-
 nastas et vis est in abundantia ut vide-
 tar pronominis illum quod inapti magis-
 telli mutarunt in *illa* Horat. I. 9. 13.
 ubi v. Bentl. Virg. *Æn.* V. 437. v. cl.
 Ernestum ad Callimach. in Dian. V.
 150. R. D.

9 *Neque quod partus instabat prope*]
Abserrans addidit non tantum mariti,
 sed etiam patris sceleris. D.

10 *Cui miseræ*] Deest, ei. *Indigne*]
 Impie, crudeliter, ut Virg., *Æn.* II.
 285. — *que causam indigna serenos fe-
 davit vultus? Non intelligo satis quæ
 loquatur*] Ad hoc Sostrata ignorans in-
 ducitur, ut malo nuncio repente feriat.
 Et quia oportuit ipsam priorem
 loqui, præsens est (*E. q. o. i. propiorem
 loqui, porro servus loquitur*). Quia au-
 tem non est perdesenda tam suavis *idonea*
 dolentis ad irascentem: ideoque non
 audit (*ideoque nec Canthara audit*), ne
 ob illam Geta servus loqui desi-
 nat. D.

Vitium] Stuprum. Gell. II. 23. v.
 Bentl. ad Horat. Carm. III. 27. 39.
 R. D.

12 *Satis quæ loquatur*] Adhuc non
 audiente Geta loquitur. ideoque nec audit
 eum satis (*Lego ope Codd. Adhuc non*

*audiente hera. Ideo nec audit eam
 servus*), nec videtur ab eo Sostrata. D.

12 *Vix sum compos animi*] Aut vix,
 tandem: aut vix, non, ut Lucillus, *car-
 cer vix carere digna. Compos animi*]
 Id est, competentis (*competentis* Ms.
 B. Sed forte, *competens*) animi, vel
 sani animi. cui contrarium est, *impos
 animi*: Sallustius, *neque animo, neque
 lingua satis competem*. quem de ænonte
 Septimio loqueretur. Alii, *competens
 animi, compositum animo* (*compositus
 animus* Ms. B. et odd. vet.) intelli-
 gunt. D.

Vix sum compos animi] Id est, vix
 sum apud me. *Compos* siquidem est
 suæ voluntatis effector: unde et im-
 pos. E.

13 *Quam illam totam familiam*] Hic
 nunc tam culpa familie, quam scelus
 Æschini ostenditur, propter quem om-
 nes cruciandi sunt. D.

14 *Iram hanc*] *Hanc* interdum pro
 qualitate, interdum pro quantitate acci-
 pinus, interdum pro utroque, ut, *Æn.*
 I. 98. *Tuaque animam hanc effundere
 destra?* Et *Æn.* IX. 481. *hunc ergo te,
 Eurycle, aspicio?* Sed nunc pro utro-
 que, *hanc*, dixit, ut Sallustius de scrip-
 tione Celiberti ait, *hunc igitur redarguit
 Tarquinius*, (Alii, *Tarquinius*). D.

*Reote unus ex veteribus, Ægritudo
 est hæc recens.* B.

Iram hanc in eos evomam omnem] Id

Satis mihi id habeam supplicii, dum illos ulciscar modo.
Seni animam primum extinguerem ipsi, qui illud pro-
duxit scelus: 16

Tum autem Syrum impulsorem, vah! quibus illum lace-
rarem modis,

Sublimem medium primum arriperem, et capite in ter-
ram statuerem,

Ut cerebro dispergat viam.

Græcis est *ἰστέρας τῶν σκωπῶν χολῆς χυμῶν*.
Sic infra III. 4. 65. Hoc. III. 5. 65.
Cic. Amic. 23. Pati non possit, ut non
anquirat aliquem, apud quem evomat
virus acerbitalis suæ. W. Metaphora a
serpentibus. FAB.

15 Satis mihi id habeam supplicii]
Moraliter loquitur: nam fero quando
quisquam irascitur, sibi videtur fortis,
tanquam qui plus audeat. Dum illos ul-
ciscar modo] Verum est hanc esse vind-
ictam, quæ ex recentissimis flagitiis
properata sit (Que ex recentis vitii fla-
gitiis properat. edd. vet.) Sic Vir-
gilius, Æn. X. 514. te, Turne, superbum
caede nova querens. D.

Dum illos ulciscar] Erit plena vindic-
ta, si modo illos puniam ac persequar.
Exprimit post iracundiam suam. E.

Satis mihi] Charis. l. 2. L.

Versus olaudicat, nisi in dum syna-
lorpha cesset, plane contra artem et
Terentii morem. Dele ista, dum illos
ulciscar modo. Hemistiobium est, ut
mox vers. 19. B.

Satis mihi id habeam supplicii] Con-
tentum esse, et petere sibi satisfactum,
satis habere dicitur. Phorm. V. 8. 40.
Plant. Mostell. V. 2. 43.

Si hoc pudet, fecisse sumtum; sup-
plicii habeo satis.

Ita Juppiter apud Lucian. Timone,
Ἰστέρας ἰστέρας ἢ τοσοῦτος καὶ ἄλλα τιμωρία
ἴσως ἄστυς. Diocleria præter montem
comici: il n'y a rien, que je ne vou-
lusse souffrir. W.

16 Seni animam primum extinguerem
ipsi] Bene extinguerem: quia ignis est.
Virg., Æn. VI. 730. Ignis est illis vi-
gor, et caelestis origo animibus — Et
primum addidit, quod ordinem signifi-

cat. tunc enim adjicitur, quum multa
subjicienda monstratur: ut cui fracta
prius orura brachiaque,* et cætera
vitia, in Æschinum totum promovens
(forte, brachiaque, et cætera. Vindicta
in Æschinum stomachum porro movens)
ostenditur etiam per aliam supplicia
(edd. vet. cum Ma. B. addunt, max-
ime per Syrum impulsorem). D.

Animam] I. e. vitam Laotant. III.
11. extincta innocentis anima imita
esse non potest et VI. 11. animas homi-
num, ne extinguantur, humanitate sus-
tenta. R. D.

Produsit] I. a. proceperat. Hor. carm.
secul. V. 17. R. D.

17 Syrum impulsorem] Causam pœnæ v
(qui est casus pœnæ Z.) Vah, quibus
illum lacerarem modis!] Hic voluntas
impodica ostenditur, pœnam pro me-
rito repositis. Et nota, quam Syrum
dixerit, addidisse notis de superci-
lio. D.

18 Sublimem] Ista (ipsa) pœna. D.
Lego, Sublimem medium arriperem,
et capite primum in terram statuerem.
Nam ex primum per compendium scri-
bendi est ortum primum: quod postea,
ne sensus plane ineptus afficeretur, re-
tractum est ad prius versicali oculo. B.

Capite primum in terram statuerem]
Verissime viri doctissimi emendarunt
capite primum in terram statuerem h. e.
præcipitem in terram statuerem. Catull.
Carm. XVII. 8. Virg. Æn. I. 115.
pronusque magister voluit in caput
v. Bentlei. ad h. l. R. D.

19 Statuerem, ut cerebro dispergat
viam] Et cerebrum et via dispergi
potest: ideo videtur ambiguum. ut
apud Virg., Æn. IV. 664. — ansemque

Adolescenti ipsi eriperem oculos: post hæc præcipitem
darem. 20

Cæteros ruerem, agerem, raperem, tunderem, et proster-
nerem.

Sed cesso heram hoc malo impertiri propere? S. Re-
vocemus. Geta.

G. Hem, quisquis es, sine me. S. Ego sum Sostrata.

G. Ubi ea'st? te ipsam quærito:

Te exspecto: oppido opportune te obtulisti mihi ob-
viam,

Hera. S. Quid est? quid trépidas? G. Hei mihi!

S. Quid festinas, mi Geta? 25

eruoere Spumantem, sparsasque manus.—
Aliter enim dicitur, Ecl. V. 40. *spar-
gite humum foliis.*— Aliter, *Æn.* IV.
512. *sparserat et latios simulatos fontis
Averni.* D.

20 *Adolescenti ipsi eriperem oculos]*
Bene oculos, amoris indices (forte, *illi-
ces*), adiutoresque flagitii. *Posthæc
præcipitem darem]* Gravior pœna cœci-
tatis (*ob cecitatem, seu, cœcati Z.*) non
providere quo cadas. D.

21 *Cæteros ruerem]* *Ruere*, activam
vim habet. Sallustius in secundo, *ictu
eorum, qui in flumine ruebant, necaban-
tur.* *Ruere* enim, est toto corpore uti
ad impellendum: quod faciunt, qui ipsi
præcipientes alios prosternunt. Unde
proprio *sues ruere* dicuntur. Virg.,
Ge. III. 255. *Ipsæ ruit, dentesque Sabel-
licus exacuit sus.* Et Horat., *Epist.* II.
2. 75. *Hanc rabiosa fugit canis, ac lutu-
lenta ruit sus.* *Agerem]* Prosequeror,
premerem. Virg. *Æn.* IV. 245. *illa fro-
tus agit ventos.* Id est, nimia celeritate
persequitur, et pene occupat, præve-
nitque. *Tunderem, et prosternerem]*
Vide quam fortis sibi videatur, qui do-
let et irascitur. D.

*Tunderem, cum omnia hic a re mili-
tari translata sint, a loco est alienum.*
Ergo amplectere, quod Gayetus substi-
tuit, *funderem.* *Fusi enim hostes pas-
sim occurrant.* B.

Ruerem] Ruere activum est omnibus
viribus impellere. Virg. *Æn.* XII. 454.

ruet omnia lato Valer. Flacc. III. 102.
v. Lambin. ad Lucret. I. 273. et Heins.
ad Virg. *Æn.* VIII. 63. R. D.

Agerem] I. e. propellerem Sueton.
in Cæs. c. 68. v. Burmann. ad Phædr.
IV. 12. 3. R. D.

22 *Heram hoc malo impertire]* Id
est, participem facere. R.

23 *Ego sum Sostrata]* Hæc ideo in-
ducitur, ut verisimile sit supra non
visam Sostratam: quando etiam vix
nunc agnoscoit ab irato. *Te ipsam
quærito: te exspecto: oppido opportune]*
Incerta distinctio, utrum *te exspecto op-
pido opportune*, sit dicendum: an (forte
excidit, *oppido opportune, ad sequentia
referendum sit?* *Verum cum Z.*) *expec-
tare* sit impatienter cupere, et sine præ-
scriptione temporis: *sperare*, juxta cer-
tum tempus. Unde (*tempus: inde Z.*)
apparet ad *te exspecto*, quia per se nimi-
um est, non esse jungendum *oppido.* D.

Pro ubi ea est? corrigi ubinam ea?
ut est alibi. B.

24 *Oppido opportune]* Valde. E.

Pro exspecto, quod alienum est, quia
hoc totum inexpectatum accidit, re-
cipie Codicis Academ. *Exspecto.* Vide
nos ad *Eun.* IV. 6. 5. B.

25 *Quid festinas, mi Geta?]* Probus
assignat hoc Sostratæ. Asper non vult
ad omnia servum respondere (videtur
legendum, aut, *ad omnia Sostratam res-
pondere.* aut, *a domina servum resupina-
ri.* Cf. Phorm. V. 6. 24.): sed nutri-

Animum recipe. G. Prorsus. S. Quid istuc prorsus ergo'st? G. Perimus:

Actum'st. S. Eloquere ergo, obsecro te, quid sit. G. Jam. S. Quid jam, Geta?

G. Æschinus. S. Quid is ergo? G. Alienus est ab nostra familia. S. Hem!

Perii! quare? G. Amare cecepit aliam. S. Væ miseræ mihi!

G. Neque id occulte fert: ab lenone ipse eripuit palam.

30

eam putat hoc loqui. *Quid festinas?* Perturbaris? Et commotus dicit *prorsus*, actu commoto, fesso, et anhelanti, ob perturbationem et contentum cursu. D.

26 *Animum recipe*] Quod in lectione gestu ostendi minime potuit, id ex verbis Sostratæ ostenditur in Geta. Nam ideo dicitur, *animum recipe*: quia ille præ anhelitu crebriora verba continuare non possit. D.

Animum recipe] Id est, spiritum resume. Sensus profertur ille qui plenus est. Est autem integer talis, gemitu irrampente (*interrumpente*): ei mihi, *amare cecepit aliam*. Breviter summam proposuit: ac primum quaeritur de fide, an constet admissum. Ille respondit: se vidisse. Rursum et ipsa conqueritur. E.

Placēt recte Faerno lectio Bambini, quæ ipsa in nostro Cod. 900 annorum reperitur, *recipe animam*. Hæc enim sensui Terentii, et Donati disputationi de anhelitu probe convenit. B.

Animam recipe] I. e. respira. *Anima* sæpe dicitur anhelitus in Phorm. V. 6. 29. et cl. Valkenar. ad Euripid. Phœnias. V. 858. R. D.

27 *Perimus! actum est!*] Jam bina verba junguntur. *Perimus! actum est!*] Verba sunt desperationis. Nam *actum est*, dicitur in ea re, de qua jam lata sit sententia. *Eloquere, obsecro, quid sit*] Bene *eloquere*. Nam conatur tantum, quod nec explicatur, nec intelligitur: qui vitio contraria virtus est

eloquentia. Jam plus hic gestu, quam dictu (*dictis*) agitur: quia ut supra diximus, et lassus est qui nunciat: et integratur dolor nuncii, quæ apud illam loquitur, ad quam maxime calamitas pertinet: quo dolore vox plerumque subtrahitur atque singultit: et simul dat signum perditarum rerum. D.

Pro eloquere versus causa reponere loquere. B.

28 *Alienus est a nostra familia*] Bene *alienus*. Geta enim ipsi (*Geta enim ipse*) jam dominus, Sostratæ gener, Pamphilæ maritus vocabatur. D.

29 *Amare cecepit aliam*] *Pejus est amare cecepit*; quam amat. Nam in eo quod dixit, *cecepit*, augmenta mali metuenda significat: ut in principiis quæ actum respiciant, non statim imminutionem inspectant. Et *cecepit*, magnum facinus dixit. *Væ miseræ mihi!*] Mire interponitur mulieris affectus novo nuncio. D.

30 *A lenone ipse eripuit palam*] Sic nunciat, ut ultima pejora sint. Et his argumentis vult probare, quod immodice amet Æschinus. Et pene plus quam amavit virginem, pudori qui non consulit (Westerb. edidit, *Æschinus, qui plus quam virginem, id ipsum quod pudor nec hortatur, nec consulit, amat*. Z.) Quis aulem magis potuit impudens esse, quam qui post honestum amorem, ab lenone amet? Hoc etenim significat meretricem. Ergo non honestum, sed ab lenone: non per alium, sed ipsius: nec emit, aut abduxit, sed

S. Satin hoc certum est? G. Certe, hisce oculis egomet vidi, Sostrata. S. Ah, Me miseram! quid credas jam? aut cui credas: nostrumne Æschinum? Nostram vitam omnium, in quo nostræ spes, omnesque opes sitæ Erant: qui sine hac jurabat se unum nunquam victurum diem, 34 Qui se in sui gremio positurum puerum dicebat patris;

ob impatientiam valde amantis eripuit. neque id occulte, ut qui celaret factum, tanquam satisfactorius uxori videretur: sed palam. D.

Palmerius distinguit post *lenone*, ut intelligatur a *lenone amare caput*; ut Eun. V. 4. 4. Sed recepta distinctio est sana. B.

Neque id occulte fert] I. e. non dissimulat, palam fatetur. Cic. pro Cluent. c. 19. Contra palam vel aperte ferre est publice dicere. Liv. II. 54. v. Draconib. ad Liv. XXXII. 29. R. D.

Ab lenone eripuit] H. e. lenoni arripuit. Viri docti comparant illud Cicer. pro Marcello c. 10, *arma ab aliis erepta sunt pro aliis* quamquam Grævius eo loco scriptum putat *arma aliis erepta sunt*, ac forte melius hic fuerit, a *lenone* accipere pro *ex adibus lenonis*. R. D.

31 *Satin hoc certo?*] Magnis malis non statim creditur. Hoc ergo ex dolore dixit, quod stupet audiens: non, quia non habet fidem. *Hicce oculis*] ἰδιωτικῶς asseverantis. Ah!] Interjectio est sententia. D.

Pro certe reponere cum Faerno *certum*, ut responsio hæc conveniat interrogationi. B.

32 *Me miseram!*] Mira affectio. Nam lacrymæ non sinunt finire sensum. *Quid credas jam? aut cui credas?*] Fides aut personæ qualitate servatur, si gravis persona est cui creditur: aut ipsius rei qualitate, si ea res creditur, in qua fallere cui creditur, aut non potest, aut non debet. Hic ergo mire in

atroque jam fidem dixit nullam esse, et in persona, et in re, quod Virgilius transtulit, breviusque dixit, *Æa. IV. 373. nusquam tuta fides*. Hoc est, nec in re, nec in persona. Et hic ipse in *Hæmat. Pro Juppiter! ubinam est fides? Nostrumne Æschinum, nostrarum vitam omnium*] ἑλλειπτικῶς omnia: quia *fortis* impedit verba. deest autem, *hoc fecisse*, vel quid tale. D.

Lectionem Codd. nostrorum, quid jam credas, et versus et ascensus postulat. Deinde in aliquibus libb. vet. auctore Faerno reperitur nostrum *Æschinum? Nostrumne Æschinum?* Quæ lectione optime stat Trochaïtis. B.

33 *Sitæ erant*] *Sitæ*, positæ. Nam situm est quicquid in loco suo positum non evertitur. D.

Omnes Codd. habent lectionem Lindenbergii, præterquam quod Faerni et nostri collocaunt ita, *spes opesque omnes sitæ*. Sed forte hanc et seq. versu. Auctor sic collocavit: *Nostram omnium vitam; in quo nostræ spes opesque omnes sitæ?* | *Qui et sine hac jurabat unum nunquam victurum diem?* B.

Spes opesque] Spes et opes sæpe junguntur Seneca ep. 48. in te spes opesque sunt in Phorm. III. 1. 6. v. Cert. ad Sallust. Catil. c. 21. R. D.

35 *Positurum puerum*] *Puerum* dixit, si puer nasceretur: non quia (Codd. vet. addunt, *marem nasci*) divinabat. Ad votum ergo cupientis retulit *puerum*: non quia necesse esset *marem nasci*. Et hæc omnia, magno stupore dicuntur, ad exaggerandam perniciam

Ita obsecraturum, ut liceret sibi hanc uxorem ducere?

G. Hera, lacrimas mitte: ac potius, quod ad hanc rem opus est porro, consule;

Patiamurne, an narremus cuiquam? C. Au, mi homo, sanusne es?

An hoc proferendum tibi videtur usquam esse? G. Mihi quidem non placet.

Jam primum illum alieno animo a nobis esse, res ipsa indicat.

40

illius cui creditur, et dolorem eorum qui crederunt. D.

Pro vulgari patrem meliôres libri habent patriæ. B.

In gremio positurum] Vetustissimus mos fuit jam ab heroicis ductus temporibus, ut filii pueros recens natos in petram gremio ponerent. v. Homer. Iliad. 6. 465. et Tanaquil. Fabrum ad h. l. R. D.

36 Ex Cod. Petrensi leg. *Hanc se uxorem ducere.* Quæ constructio reperitur Hesut. IV. 1. 53. B.

37 *Hera, lacrimas mitte: ac potius, quod ad hanc rem opus est*] Hinc Virg., *Æn.* XII. 156. *Non lacrymis hoc tempus, ait Saturnia Juno.* Sentit autem, non lacrymis agendum, ubi consilio opus est. *Porro consule*] *Porro*, in reliquum, deinde, vel in futuram. *Porro* enim, ordinis et temporis adverbium est, non conjunctio. D.

Hera, lacrimas mitte] Hinc jam de liberationis propositio est, cum dicit, *consule, patiamur an narremus?* Una pars subjungitur, non esse narrandam, *mibi quidem non placet.* Hujus rei argumenta illa sunt, quod primum *Æchium* constat alienum habere circa istum (istam) animum. Si palam ergo prolatum fuerit, negabit continuo fortasse, hoc est, *inficias ibi.* Tunc continuo puellæ periclitabitur fama, *vita veniet in dubium.* Sin autem confessus fuerit adolescens se vitiasse, et propterea cogatur ducere uxorem, *utile non est*

dare illi puellam, cum aliam diligit. Unde sine dubio quæcumque ratione necessarium est conticescere. Deinde subjungitur pars altera: *minime gentium, inquit, non faciam, potius proferam.* Cujus rei argumenta hæc sunt: *quod pejore loco res jam esse non potest.* Est enim *indotata: secunda ei præterea dos* quæ esse potuisset, est ablata, virginitas. Sed si negabit *Æchius* viuatam, facile dinoscetur: *testis enim, inquit, meum est anulus, quem amiserat.* Et certe cum ego conscia mihi sum, a me hanc esse culpam amotam, non enim corruptam, neque pretio pudicitiam puellæ vendidi, facile vindicabo, et me et illam indignam illa (excidit re Z.) Hæc argumento persuasit rem esse proferendam. Ita consentiens servus dixit, *quid istuc est, accedo ut melius dicas.* E.

Omnes Faerni porro prospice, præter Vatican. et tres ex nostris vet. ubi recte est *consule*, h. e. delibera. B.

38 *Au! mi homo, sanusne es?*] Hoc ex persona nutricis legendum est. illa enim dissimulandam rem putat. *Mi, pro meus.* D.

Deme se, ut est Phorm. I. 3. 22. Deinde versus non stat, nisi recipias lectionem Codd. nostrorum, *au, au, mi homo sanusne es?* B.

39 Illud esse abest ab uno Cod. et tres, *proferendum hoc.* Lego igitur, *An proferendum hoc tibi videtur usquam?* G. *mibi quidem non placet.* B.

Nunc si hoc palam proferimus, ille inficias ibit, sat scio.
Tua fama, et gnatae vita in dubium veniet. tum si maxime
Fateatur; quum amet aliam, non est utile hanc illi dari
Quapropter quoquo pacto tacito'st opus. S. Ah, mi-
nime gentium :

Non faciam. G. Quid agis? S. Proferam. G. Hem!
mea Sostrata, vide quam rem agas. 45

S. Peiore res loco non potest esse, quam in quo nunc
sita est.

Primum indotata est: tum praeterea, quae secunda ei
dos erat,

Periit: pro virgine dari nuptum non potest. hoc relli-
quom est,

41 Praeter Bemb. omnes mendose le-
gunt *proferemus*. B.

42 *Tua fama, et gnatae vita*] Tibi
enim crimini erit, vilitatem esse filiam:
illi etiam oberit. Et utrum *vitam*, sa-
lutem dicit? *In dubium*] In pericu-
lum. D.

43 *Fateatur*] Vitiasso filiam. Et
complexio est *δαλως* oratoris, in qua
utrum senseris (*cesseris* Z.) contrarium
tollis: cogiturque (*cogeriesque* Ms. B.
et edd. vett.) quod ex altera parte sit,
hoc est, tacere. D.

Repone, *non est utile huic, illi dari*.
Ita saepe alias cum dativo. Cf. *Hec. I.*
2. 76. B.

Secunda dos] Intelligit virginitatem
vel pudicitiam illibatam. *Plaut. in Amphitr.*
II. 2. 209.

44 *Quapropter quoquo pacto*] Con-
gruo et pro persona, et pro muliere hoc
dictum est: eamque in malis inconstan-
tem esse demonstrat (*Westerh.* edidit,
constantem esse demonstratur. Minus
recte. Z.) D.

Si cui lectio *Codd.* multorum placet
celato pro tacito; legat, *est celato*
opus. B.

45 *Non faciam*] *Non faciam*, dixit,
pro *non tacebo*: quasi *Tacere*, aliquam

actionem habeat. sed moralis significa-
tio est, et communis omnibus: sicut
advocatum dicimus *male fecisse*, quum
tacuerit. D.

Bembinus et alii habent *ages*, quod,
ob seq. *proferam*, praefert *Faernus*. Sed
probo *Cod. Reg. ais*, quod est admi-
rantis est dissentientis. Certe ita cave-
tur, ne bis idem dicatur, quia mox can-
thara, quae cum Geta consilium Sostratae
repudiat, ait, *quam rem agas*. B.

46 *Pejore res loco non potest esse*]
Satis argute inter *Gotam* et *Sostratam*
sententias ex perturbatione facit naturae
(excidit, *postea* Z.) *Quam in quo nunc*
sita est] Causa nihil timendi. D.

Versus probat *Bembini potis est*, pro
potest. B.

47 *Primum indotata est*] Ratio
subjecta est causae: et *indotatam*, pau-
perem modo dicit. *Tum praeterea, quae*
secunda ei dos erat] Videlicet, *dari pro*
virgine nuptum. Et incerta distinctio
est; etenim erat bis sabaudiendum,
pro virgine dari nuptum. D.

Secunda ei dos] *Plaut. Amphitr. II.*
2. 209. Non ego illam mihi dotem duco
esse, quae dos dicitur: sed pudicitiam, et
pudorem, et sedatum cupidinem. L.

48 *Non potest*] *Jungendum, dari*

Si inficias ibit, testis mecum est annulus, quem amiserat:

Postremo quando ego conscia mihi sum, a me culpam

esse hanc procul; 50

Neque pretium, neque rem ullam intercessisse, illa aut

me indignam, Geta;

Experiar. G. Quid istic? accedo ut melius dicas. S. Tu

quantum potes

Abi, utque Hegioni cognato hujus rem omnem narrato

ordine.

Nam is nostro Simulo fuit summus, et nos coluit maxime.

nuptum. Et pro virgine: id est, virgo: ut, nunc plane est pro nova, id est, nova. Aut nec virgo, nec pro virgine nubere potest. non virgo: quia vitata est. nec pro virgine: quia res diffamata est. D.

49 *Si inficias ibit*] Si negabit. *Testis mecum est annulus*] Locutio hæc (excidit vel Z.) sic capienda est: *hic est annulus pro me testis*. Vel sic, *annulus et ego testes sumus*. Sed melius quod supra (Fortasse respicit locum Eun. III. 3. 9. ubi *Mecum* recte explicat penes me Z.) D.

Nostris fere omnes cum edd. vett. *Anulus, quem ipse amiserat*. B.

Testis mecum est annulus] Sensus est, annulus est penes me, testis, Pamphilam ab Æschino esse violatam. Donatus ad Eun. III. 3. 9. *Mecum, penes me significat*. W.

50 *Postremo, quando ego conscia mihi sum*] Quando, pro quoniam: vel quando, pro quidem (Quando, pro Quandoquidem. Ms. H.) D.

Mutato ordine scribe, *Quando ego mihi sum conscia*. B.

51 *Neque rem ullam*] Hoc est (Exempli gratia Ms. H.) internumcium, pactum clam, aut promissum. Et bene totum execratorum dixit: ut alii facinora abhorreant (a facinore abhorreant. Ms. H.) Illa] Filia scilicet. D.

Repone, *intercesse aut illa aut me i. G. B.*

52 *Experiar*] Appud iudices agam. *Quid istic?*] Verbum est egregie consentientia: quasi qui dicat, *quid hic*

resistam? Accedo, ut melius dicas] Id est, ut consentiam, velut qui melius possim dicere (*Veluti melius potens sis dicere*. Ms. Forte, *vel ut quid, &c.*) *Quantum potes, abi*] Deest *Cito*: ut sit, *quantum potes, cito abi*. D.

Ne versus sit justo longior, pro *accedo* repono *cedo*, h. e. concedo, fateor, agnosco, te melius djoero. B.

Experiar] Scilicet jure vel actione i. e. in jus vocabo. *Cio*, pro Roscio comcedo c. 9. et simpliciter experiri pro Caelio c. 8. R. D.

53 *Atque Hegioni*] Apud Menandrum Sostratæ frater inducitur. *Hujus*] Filii suæ scilicet. D.

Lege cum Bemb. *Rem enarrato omnem ordine*. B.

54 *Simulo*] Nomen patris puellæ: dimisitivum a Simo, vel Simone. Et nota nomen in Palliata Fabula Latine diminutivum. *Simulo fuit summus*] *Summus*, an ad cognatum, an ad amicum refertur? an absolute ponitur? ut in *Banucho*, plurima salute summum suum imperit *Gnatho*. Et nos coluit maxime] Et miserabilis coluit dictum est, quam si diceret, *Colit*. Virg., *Æn.* IX. 500. *per caput hoc juro, per quod pater ante solebat*. *Solere* enim, et majoribus et minoribus convenit. Ut, *Æn.* I. 16. *posthabita coluisse Samo*. D.

Nostro Simulo fuit summus. * (Excidit forte, igitur nos nunc respiciet; aut aliud ejusmodi Z.); sed parum istno est, etiam nos maxime coluit. E.

G. Nam hercle alius nemo respicit nos. S. Propera
tu, mea Canthara, 55
Curre: obstetricem arcesse, ut quum opus sit, ne in
mora nobis siet.

ACT. III. SCENA III.

DEMEA. SYRUS.

DISPERII! Ctesiphonem audivi filium
Una affuisse in raptione cum Æschino.
Id misero restat mihi mali, si illum potest,
Qui alicui rei est, etiam ad nequitiam abducere.

55 *Nos*] Monosyllabo finit, vultuosam exprimens prononciationem. *Tu mea Canthara*] Tristis ac seris feminæ blandimentum est *mea* potius, quam pronomea possessivum. Doest enim *cara*, vel quid tale: quo addito, pronomen staret *mea*. D.

Lege prope: adverb. B.

56 *Curre*] Miro dictum est ancillæ, *curre*. *Ui, quum opus sit*] Id est, quum adesse cœperit partus. *Ne in mora nobis siet*] Locutio qualis supra, And. II. 5. 13. et III. 1. 9. D.

1 *Disperii!* *Ctesiphonem audivi filium*] Hic ostenditur quod severi homines, ac recti et honesti, tenaces vel ridiculi sunt, vel odio habentur quoquo accesserint. Magno autem affectu, et quasi exclamantis addidit *filium*: quasi causam redderet cur dixerat, *disperii!* D.

Disperii!] Hæc scena illusionem habet, qua utitur servus uti dominum possit fallere. Demea tamen opinione comperit, quod filius suus interfuerit raptioni. graviter ferens ad domum properat: ingemiscit enim si fuerit etiam ipse corruptus. *Disperii!*] Valde perii, si illum potest frater etiam corrumpere, qui alicujus spei est. E.

2 *Una affuisse in raptione cum Æschino*] *Olumpia*; in qua ostenditur, quan-

tum commovebitur Demea ipsa re compta, quum ex parva rei suspicione tantum se afficiat (*affligat*). *Raptio* autem ad personam refertur, *rapina* ad rem, *raptus* ad stuprum, si volumus proprie loqui. D.

Bemb. habet una fuisse. Sed retinendum est vulgare *adfuisse*. ut And. I. 1. 80. Eun. II. 3. 75. B.

3 *Id misero restat*] Bene restat: tanquam jam summum malum sit, Æschinum esse corruptum. Et, *misero mihi*: quasi qui nihil nesciat, (*Quasi quid faciat, nesciat Z.*) nihil curante Micionæ. *Si illum potest*] Non dubitat velle: et ideo dicit *potest*. D.

4 *Qui alicui rei est*] Recte. de hoc enim supra dixit, *non fratrem rei dare operam videt? ruri esse, parcum ac sobrium? Etiam ad nequitiam abducere*] Quasi invitum dixit, non vocare, sed *abducere*. *Ducimus enim volentes (orantes Ms. H.): sed abducimus* invitos. *Nequitia* autem proprie libidinosæ inertia dicta est: quod nihil queat, nullique rei apta sit. Unde et *muge*, quod nihil agant, vel a non agendo. D.

Idem *Bemb. habet etiam eum ad nequitiam adducere*. B.

Qui alicujus rei est] H. e. qui frugi est, qui probas et utilis est. Sic contra *nullius rei esse* pro inutili esse. R. D.

Ubi ego illum quæram? credo abductum in ganeum 5
 Aliquo: persuasit ille impurus, sat scio.
 Sed eccum Syrum ire video: hinc scibo jam, ubi siet:
 Atque hercle hic de grege illo est: si me senserit
 Eum quæritare, nunquam dicet carnufex.
 Non ostendam me id velle. S. Omnem rem meretrix,
 Quo pacto se haberet, enarramus ordine: 11
 Nihil vidi quicquam lætius. D. Pro Juppiter!
 Hominis stultitiam! S. Collaudavit filium:
 Mihi, qui id dedissem consilium, egit gratias.

5 *Credo abductum*] Non *uisse*, sed *abductum esse*: quasi adhuc culpa non sit illius. *In ganeum aliquo*] Veteres *ganeum*, meritoriam tabernam dixerunt. ἀνὸ τῆς γᾶς (Corrige ἀπὸ τῆς γᾶς, aut ἀπὸ τοῦ γᾶς; Z.) τῶν ἰσθμῶν, τῆς γῆς. quod ipsa sit in terra, non ut cœnacula sepe-rius. Unde et *taberna*, quasi *trabena* (*trabes* Ms. B.) a validioribus dicta trabi- bus, quibus superiora suspensa sunt. D.

6 *Persuasit ille impurus*] *Suademus* facilis, *persuademus* difficilis. Et *sua- dere* facientis est, *persuadere* perficientis. *Impurus* autem pro improbo ponitur apud Terentium. Et hic quoque excusata voluntas est Ctesiphonis, cui a majore fratre et improbo ingesta sit persuasione nequitia. D.

7 *Sed eccum Syrum ire vide*] *Ire*, et abire, et venire significat. *Ire video*] *Ire*, pro venire: ut, *Æn.* VI. 392. *Nec vero Æacidem me sum lætatus eun- tam Accepisse lacu.* D.

8 *Atque hercle hic de grege illo est*] *Figura ἰσθαλάφης*, de grege illo est. *Ordo* vel bonorum, vel malorum dicitur, et gravium; ut *equester ordo*, *senatorius ordo*. *Grex* vel bonorum, vel malorum est, et levium. ut *Cic.* *Catil.* II. 10. *In his bonis gregibus omnes aleatores, omnes impuri impudicique versantur.* D.

De grege illo] De illis qui corrumpunt, et qui corrupti sunt. E.

9 *Quæritare*] Instante quærere. *Carnufex*. Pro ganeo (*pro ganeone*). Fortassis hoc Scholion pertinet ad *im- purus* vers. 6.) positum est. D.

10 *Non ostendam me id velle*] Scilloet, scire ubi sit. D.

Omnem rem modo seni] *Servus uni- versa seni esse narrata* (exoidit ait), hoc est, cui rapta sit meretrix, et senem laudasse consilium, et filium quod pro fratre laboravit. E.

Omnes nostri et Faorni libri collocant, id me velle. B.

Omnem rem, &c.] Videtur Syrus hæc ita narrare, ut male urat Demeam, quem videre se tantisper dissimulat. W.

11 *Quo pacto se haberet, enarramus ordine*] Hoc recte: quia dixerat Micio, nisi, *quicquid est, volo scire, atque hominem convenire, si apud forum est.* Et *enarramus*, pro *enarravimus*. ut, *Æn.* III. 3. *omnis homo fumat Neptunia Troja.* Et *ordine bene*: quia simpliciter fatetur. Fallax autem et captiosa nar- ratio est, quod timemus, fateri. D.

Bentlejus cum aliis illud se omisit. Z.

Quo pacto se haberet] Frequens est *sic se res habet* sed non minus recte dicitur *sic res habet* *Liv.* XXII. 39. ubi V. *Drakenb.* R. D.

12 *Nihil quicquam vidi lætius.*] *Quar- tum* *ναρῆλων.* D.

Bentlejus edidit nil quotoquam vidi lætius. B.

13 *Hominis stultitiam*] Scilloet quia lætatur, ignorans ubi *Æsobinus* sit. *Col- laudavit filium*: Plus additum est. nec enim solam non *accusavit*, sed et *col- laudavit.* D.

D. Disrumpor. S. Argentum adnumeravit ilico: 15
 Dedit præterea in sumtum dimidium minæ:
 Id distributum sane est ex sententia. D. Hem!
 Huic mandes, si quid recte curatum velis.
 S. Ehem, Demea, haud aspexeram te: quid agitur?
 D. Quid agatur! vostram nequeo mirari satis 20
 Rationem. S. Est hercle inepta, ne dicam dolo,
 Atque absurda. piscis cæteros purga, Dromo:
 Congrum istum maximum in aqua sinito ludere

15 *Disrumpor.*] Mire: his enim verbis commovetur, collaudavit et egit gratias. Et vide *ἀἴθρον* stomachi reservatam. *Argentum adnumeravit ilico*] Contra illud est, cur tu his rebus sumtum suggeris? Et non solum inquit, adnumeravit: sed quod pejus est, ilico. D.

Disrumpor.] Scilicet dolore. Cic. ad Attic. VII. 12. R. D.

Argentum Adnumeravit.] Intelligit viginti minas Lenoni pro fidicina dandas. Sic Plant. Mero. I. 1. 88.

Talentum argenti ipsus sua annumerat manu: W.

16 *Lenoni daretur in sumtum*] (Leg. Dedit præterea i. s.) in id quod necessarium esset sumtibus. E.

Dedit in sumtum] I. e. unde sumtum faceremus, pro quo dixit in Heaut. V. 1. 57. *suppeditare sumptibus* Cic. ad Div. IX. 20. *cum in sumtus habebas* ubi v. Manut. ad Attic. VIII. 5. Sen. de Benefic. II. 10. ubi hoc loquendi genus egregie explicat Gronovius. R. D.

17 *Id distributum*] *Distributum*, in diversa tributum: id est, dispartitum per pulmentaria. D.

18 *Huic mandes, si quid recte curatum velis.*] *Elipnias* est majoris stomachi: quia ille dixit, *Ex sententia distributum*: id est, ut indicat Demea, dilapidatum. Sic alibi, *Columnen familie nostre bone custos, salve*. D.

Huic mandes, si quid recte] Iterum hoc dioto usus est in Phorm. IV. 4. 8. Idque ex Plauto sumtum in Asinaria, I. 1. 107. *Eidem homini, si quid recte curatum velis, Mandes.* Luitprandus

Histor. lib. 2. c. 15. *Regressi protinus ad regem, Terentianum illud pro responsione dederunt: Huic commandes, si quid recte curatum velis.* L.

19 *Ehem! Demea!* Ehem, interjectio est commoti, et quasi percussi re subito et nova. *Quid agitur?*] Blandientiæ est, non interrogantis. ut alibi, *O noster quid fit? quid agitur?* D.

20 *Nequeo mirari satis rationem*] Mira sunt etiam illa, quæ vehementer prava sunt. Et ideo *mirari*, pro horrere et reprehendere positum est. Et *rationem ἰδιωτικῆς* dixit malam: quum non sit ratio nisi bona. sed sic loquitur populus. D.

21 *Est hercle inepta*] Hoo ad senem. *Ne dicam dolo*] Ne mentiar, id est, ex contrario dicere videar: sed ut sedulo dicam. D.

Inepta, ne dicam dolo, et absurda] Ut senem Demea (*Demeam Syrus* Z.) posset incitare iracundia, fingit imperare se servo, ut pisces cæteri purgantur. Et hio abundantiam declaravit, cæteros: quasi aliquos ipse purgaverit. E.

Est Hercle inepta] Priscian. lib. 15. L.

22 *Atque absurda.*] *Ineptum*, est stultum tantum: *absurdum*, quod et stultum est, et in ipsa stultitia diversum, et quasi repugnans sibi. Sic ergo locutus est, ut videatur ineptam rationem ad *Æschinum* referre: absurdum, ad Micionem quem jam fieri stultum, contrarium (*consentaneum*) senectuti est. D.

Illud atque antecedenti versui apposuit Bentl. Z.

23 *Congrum istum maximum*] Am-

Paulisper: ubi ego venero, exossabitur:

Prius nolo. D. Hæcine flagitia? S. mihi quidem
non placent: 25

Et clamo sæpe, Salsamenta hæc, Stephanio,

Fac macerentur pulchre. D. Di vostram fidem!

Utrum studione id sibi habet, an laudi putat

Fore, si perdidit gnatum? Væ misero mihi!

Videre videor jam diem illum, quum hinc egens 30

εὐδα: quia erant alii, non maximi, ut e contrario, Georg. II. 99. *Argitisque minor*, quia est et major. Nam istum quod ait, *lustratus* est. videtur enim ostendere digito, quem dicat. *In aqua sinito ludere paulisper*] Sio ostenditur bene obsonasse, qui vivos attulit pisces. Nam non ludit piscis, nisi vivus. D.

Congrum istum in aqua sinito ludere] Id est, moveri. non enim piscibus aptus est ludas. Ita et Virg., *Æn.* VIII. 632. *ludere pendentes pueros*. Sed illio enim (etiam) infantibus nullus est ludas. E. *Congrum istum*] Serv. in *Æn.* VIII. 632. L.

Ludere] I. e. huc illuc natare, vagari. Cio in Arateis v. 328. v. Serv. ad *Æn.* VIII. 632. R. D.

24 *In Bomb.* est *Tantiaper*, h. e. interea, et rediero. Sed vulgaris leotio est tuenda. B.

Exossabitur. Plaut. *Aul.* II. 9. 1.

Dromo, desquama pisces: tu Macharrio Congrum, murenam exdorsua, quantum potes;

Astus omnia, dum abeum hinc, exossata fac sient. W.

25 *Prius nolo.*] Superbe, et pro auctoritate: non dixit *non oportet*, sed *nolo*. subauditur, *purgari eum*. Et nihil ex mora corruptelæ accessurum pisci ex eo ostendit, quod ait *ludere*, hoc est, vivere, et non læsum (forte, *lassum* Z.) vivere. non enim dixit, *natare*: quod etiam possunt languidi pisces. Ipse insuper planum fecit quid sit *purga*, dicendo *exossabitur*. *Purga* igitur, *exoss* significat: non ut quidam putant, *exossabitur*, comedetur. *Mihi quidem non placent*] Plus hoc ad senem. Et vide quam totum superbe, et confidenter dix-

erit ob amicitiam omnium dominorum, excepto uno Demea, quem tantum præ illis contemnit. D.

26 *Salsamenta*] Hoc ad discipulum. *Salsamenta*, aut salsi pisces sunt; aut laridum. *Salsamenta hæc, Stephanio*] In tota comœdia opera data est, ut stomachetur Demea: excepto quod se ipse in fine commutat. Hæc ergo causa est, quare Syrus quoque illi obicitur, magnifico inferens se ut luxuriosum, licentemque servum: præsertim qui adulescentum pædagogus fuerit. D.

Salsamenta hæc, &c.] *Macerentur* proprie positam. Quicquid enim salsum est, in aquam funditur, ut madefactum salis amaritudinem perdat. E.

Clamo] Clamando objurgo. infra IV. 7. 9. Petron. c. 46. *ideo illi quotidie clamo*, ubi v. Barmann. p. 312. R. D.

28 *Utrum studione*] Aut ordo est, *Utrumne*. aut est *καρίλιον* tertium. aut vero per *ἰλλίψιν* accipitur: quasi dicat, *utrum est?* aut, *utrum verum est?* quod qui accipit, *utrum* subdistinguat, et separet a sequentibus necesse est, *Utrum studione*] Aut *utrum* supervacuum est, aut *ne*: aut certe *τμήσις* figura est, pro, *utramne* studione id sibi habet, si sciens lædit filium? *Laudis putat*] Quia decipit. D.

Utrum studione] Per tmesin dicitur pro *utramne* studio. infra IV. 5. 28. *quid illam ni abducat pro quidam illam abducat.* v. Donat. ad. h. l. R. D.

29 *Si perdidit gnatum*] Et magno affectu, non dixit *Æschinum*: et mire, non addidit *cujus* gnatum. *Væ misero mihi!*] Hoc est, quod supra dixit, *Ægre est: alienus non sum.* D.

30 *Videre videor jam illum diem*]

Profugiet aliquo militatum. S. O Demea,
Istuc est sapere, non quod ante pedes modo'st
Videre: sed etiam illa, quæ futura sunt,
Prospicere. D. Quid? Istæc jam penes vos psaltria est?
S. Ellam intus. D. Eho, an domi est habiturus?
S. Credo; ut est 35
Dementia. D. Hæcine fieri? S. Inepta lenitas
Patris, et facilitas prava. D. Fratris me quidem
Pudet pigetque. S. Nimium inter vos, Demea, ac

Illum dixit, quasi quemdam tristem ac fanestum. D.

Videre videor jam diem] Julius Rufin. Rhet. in Diabole. L.

Videre videor] Elegans locutio et Ciceroani familiaris. Catil. IV. 6. videor mihi hanc urbem videre uno incendio &c. v. Bentlej. ad Horat. II. 1. 21. R. D.

31 Profugiet aliquo militatum.] Pro patria militare gloriosum fuit, nec vero, ut Barlandus aliique ad hunc locum dicant, turpe fuit, ad externos, v. o. Persas, militatum abire, Menodemus quidem in Asia simul rem et gloriam armis reperit, sed profugiet est; profusus opibus nec consilii locum, nec auxilii copiam habebit aliam, quam ut profugus militet. S.

32 Quod ante pedes modo est videre] Hoc sumit poeta de illo in physicum pervulgato ancillæ dicto, quod ante pedes est, non videt: cæli scrutatur plagas, Diog. Laert. Thal. 34. Ἐν γὰρ, ὁ Θεῶν, τὰ ἐν πρῶν ἢ ἀπὸ μὲν ἰδῶν, τὰ ἐπὶ οὐρανοῦ οὐ γινώσκουσιν.) D.

Quod ante pedes] Thuoyd. lib. 8. τὰς ἁποδῶν αἰτίας μὲν ἰσχυροῦν. Pria. lib. XIII. Aristot. apud Stobæum Serm. 89. οὐκ ἔστι βλάπτειν τὸ κλισίαν ἐν τοῖς πρῶν. Dio Præsens πρὸ βασιλέας. Lucianus in Pseudologist. Cicero II. de Divinat. cap. 13. Quod ante pedes, nemo spectat; cæli scrutantur plagas. L.

Quod ante pedes est] I. e. quod præsens est. Cic. de Orat. III. 40. Cort. ad Ballust. Catil. c. 16. R. D.

33 Sed etiam illa quæ futura sunt] Magis ridicula est assentatio, si quis maxime laudetur, quibus maxime caret.

Istæc jam penes vos psaltria est?] Dicendo istæc, ostendit jamdudum se has indignari. D.

35 Ellam intus.] Ut, Ellum, confidens, catus. An domi est habiturus?] Proprie: quia haberi uxor (forte, quia habere uxorem vir) dicitur, et haberi mulier, quum coit. Credo, ut est dementia] Sic et in Eunucho, eam se intendit esse, ut est dementia. Et nominativus casus esse potest, et septimus. Si septimus, perditus, aut quid tale subaudimus. Sed melius nominativum accipimus casum. D.

Lege, eho, an est domi habiturus? B.

36 Inepta lenitas patris, et facilitas prava] Lenitas, ad permittendum: facilitas, ad ignoscendum. sic quidam. Sed ego lenitatem ad Micionem refero, qui hæc leniter patitur: facilitatem, ad Æschinum, cui hæc per licentiam facilitas datur. Pravam autem est, quod et ipsum lædit facientem: malum, quod alios tantum. D.

Inepta lenitas patris, et facilitas prava.] Non apta, et mala facilitas, qua in luxuriam divitiæ suæ geruntur. E.

Hæcine fieri] In Ms. R. additur flagitia: sed aliena manu. In alio cod. Hæcine fieri sc. possunt apud fratrem. L.

Contra versum quidam Codd. verbis hæcine fieri, addunt flagitia, quod verbum a melioribus abest. B.

37 Fratris me quidem pudet, pigetque] Pudet, in his quæ turpiter facit: piget, in his quæ cum damno ac malo. Pudere, etiam ad dedecus: pigere, ad dolorem refertur. Pudet, quod turpe est: piget, quod dolet. D.

38 Nimium inter vos, Demea] Msræ.

Non quia ades præsens dico hoc, pernitium interest.
 Tu quantus quantus, nihil nisi sapientia es : 40
 Ille, somnium. sineres vero illum tuum
 Facere hæc ? D. Sinerem illum ! aut non sex totis
 mensibus

Prius olfecissem, quam ille quicquam cœperit ?

S. Vigilantiam tuam tu mihi narras ? D. Sic siet

ἀέθουσις. nunc enim redditum est, quod supra dicebatur. et præterea repetendo *nitium*, confirmavit superius dictum, et τὸ *CPERMANIE** non soluit (et τὸ *κέρμεινον* nunc soluit Z.) D.

39 *Ades præsens*] hæc verba interdum junguntur Plaut. in *Amphitr.* III. 3. 23. Cic. de *Offic.* I. 4. Tusc. quæst. IV. 7. R. D.

40 *Tu, quantus quantus*] Id est, quantuscunque. *Nihil nisi sapientia es*] Ridicula prius additum nihil, quam quicquam, laudis nomine. Deinde si *sapiens* dixisset, non tanta esset irrisio. sed hyperbolicè accipitur, id est, stultus. *Nihil nisi sapientia es: ille, somnium.*] Nec tu *sapiens*, sed *sapientia*: nec ille *somniculosus*, sed *somnium*. *ἰπυβολῶν.* D.

Nihil nisi sapientia] Sic *Ælianus* Var. lib. VII. cap. 6. *πᾶς γὰρ μέτρον ἔχει.* Et totus nasus apud *Catul.* XIII. 14. L.

Quantus quantus] I. e. quantuscunque. in *Phorm.* IV. 7. 10. *quanta quanta hæc mea paupertas est. Sic quisquis pro quicunque, quodquod pro quodcunque et, quod cadentis latinis est, qualis qualis pro qualiscunque v. Duker. de latinis veter. Ictorum p. 323. R. D.*

41 *Sineres vero illum tuum*] Ab argumento fabulæ repetit *sinerem*: et *σιγνητικῶς* interrogat. D.

Vox futillis, quæ in *Codd.* nostris extat, recte abest apud *Donat.* in *Bemb.* et *Vatic.* Nam valde impedit *Senarium.* Tum ex *Vatic.* et *Basilic.* et duobus nostris lege *illum tú tuum.* B.

Somnium] I. e. homo vanus et stolidus. Ad eum modum *Petron.* c. 38. dixit *phantasia non homo* ubi v. *Burmann.* R. D.

42 *Totis sex mensibus*] *Totis*, quasi

longi sicut: id est, integris, ut ne unum quidem diem minus a sex mensibus sciat, quid cœpturus sit filius. *Nimis comica et moralis assentatio.* D.

Sex totis mensibus] Certum numerum posuit pro incerto: et tamen istius conduplicatio frequenter est collocata. *Sic et alibi: Sex ego te totos, Parmeno, hos menses quietum reddam.* E.

Pro aut alii an: bis apud *Priscianum* et in *cod. vet. ac.* Sed omnes *Fæurni* et nostri *Codd.* habent *aut.* B.

43 *Non olfecissem*] Totum ridicule. Nam quid olfecisset, qui nondum quicquam acire cœpisset, cujusque naribus nihil objectum fuisset? Nam ideo *nares* a *naritate* dictæ sunt, quod nos odoratum doceant præsto et prope esse, quod adhuc oculi non vident. *Quam ille quicquam cœperit*] Multum dixit, et ante *sex menses*, et *olfecissem*, et *prius quam cœperit.* D.

Quicquam cœperit] *Priscian.* lib. X. *cœperet.* Vid. *Non. Marcell.* in *cœpere.* L.

Duo *vett. Codd.* habent *cœperit*; sed reliqui *cœperet*; ita quoque laudat *Priscianus* p. 879, qui ait, esse *Præteritum imperfectum a cœpio.* Sed p. 1193. habent *cœperit*, et *codex* ibi *vetus.* B.

Olfecissem] I. e. sensissem. *Cic.* de lege agrar. I. 4. Sic frequens est *odorari.* v. *Hemsterhus.* ad *Luciani Timon.* p. 159. R. D.

44 *Vigilantiam tuam tu mihi narras*] Id est, quam maxime scio. *Sic siet modo, ut nunc est*] Non dicit *qui*: sed respice ad argumentum, et ridebis hæc optantem *Demeam.* D.

Lego, *Vigilantiam tuam tu mihi? sic sit modo, | Ut nunc est, quæso.* Vid. *Hec.* V. 3. 22. B.

Mode, ut nunc est, quaeso. S. Ut quisque suum vult esse, ita'st. 45

D. Quid eum? vidistin' hodie? S. Tuumne filium? Abigam hunc rus. jam dudum aliquid ruri agere arbitror. D. Satin' scis ibi esse? S. Oh, qui egomet produxi.

D. Optume'st.

Metui ne hæreret hic. S. Atque iratum admodum. 49

D. Quid autem? S. Adortus jurgio fratrem apud forum De psaltria istac. D. Ain vero? S. Vah, nil reticuit.

45 *Ut quisque suum vult esse, ita est*] Hæ sunt sententiæ et semper probabiles (*Hæ sententiæ semper sunt hyperbolice*. Ed. Du B. et pro personis ridiculis. Plautus in *Milite glorioso* I. 1. 68.) *Nimia est miseria, nimis pulchrum esse hominem*. D.

46 *Quid eum? vidistine hodie? Quid eum initium interrogationis futuræ de personali conjus*. Sic in *Heautont*. *Sed Syrum. quid eum? Tuumne filium?*] Hoc clare. *Tuumne filium?*] Moris est ut qui cogitat quid respondeat, interrogatione remoretur. D.

47 *Abigam hunc rus*] *Ut pecudem dixit abigam: non ut hominem, mittam*. *Abigam*] Hoc lentius, et *abigam* quasi pecudem dixit: unde et *abactores* dicti sunt. Cicero in *Verrinis*, I. 10. *Equarum greges itum abigendos curasse*. *Jamdudum aliquid ruri agere arbitror*] Hoc clare. *Aliquid ruri agere arbitror*] Hoc plus est, quam illic esse: vult enim cum laude ejus loqui. ut supra, *Rei dare operam, ruri esse, parcum ac sobrium?* Et *agere*, proprio dixit. Nam ab *agendo*, *ager* dictus est, quod in eo multa agenda sunt. D.

Abigam hunc rus] Hoc est versus (*hoc aversus*) paululum pronunciat, ut consilium sumserit mentiendi, ut idem eam mittere possit (*ut qui consilium sumserit mentiendi, ut inde eum amittere possit*. Z.) Ad velamen autem tali consilio uti fingit (*utitur, ut fingat* Z.) illum rus discessisse admodum iratum, qui fratrem male tractaverit, quod rapuerit meretricem, quod corruptis mo-

ribus vivat, quod oblitus nominis et familie luxurietur. E.

Verba, *abigam hunc rus*, aut *Demea* sunt tribuenda, aut *Syrus* ea ad *Speo-* *tatores* dicit, non audiente *Demea*. Z.

48 *Qui egomet produxi*] Mutata præpositione, non *deduxi*, sed *Produxi* dixit: id est, porro *duxi*. *Metui ne hæret*] Hæc translatio ut sublevat *Ctesiphonem*, ita *Æschino* invidiosa est. Nam hæret *avis*, non *animo*, nec voluntate: sed visco decipientis avaritiæ. D.

Vetustiores libri habent *qui*; mediocres *quin*; recentiores *quem*. Posteriori præfero, quia sequitur *mox iratum*. B.

50 *Quid autem?*] *Quid* pro *quare*, vel ob quam causam. *Virg.*, *Æn.* I. 517. *quæ fortuna viris, classem quo litore linquant, Quid veniant?* Cui contrarium in significatione * id (*obtinat quid* Z.) quod te oro. *Adortus jurgio est*] *Aggredimur*, de longinquo: *adorimur*, ex insidiis et ex proximo. Nam *adoriri*, est quasi aliquem (*quasi ad aliquem*) oriri, id est, exurgere. D.

Omnes Codd. *adortus est*; sed lege cum *Donato*, *adortus jurgio est*. B.

51 *De psaltria istac*] Hic mire senem imitatus est, et memoriter: quia ille dixerat, *quid? istac jam penes vos psaltria est? nihil reticuit*] Mire enim, minorem fratrem non pepercisse majori: nec reticuisse quicquid erat opus. D.

Lege de *psaltria hæc*; quia *Syrus* in iisdem sedibus debebat: recte vero *Demea* vers. 34. *Istac psaltria*, quia ruri et procul. B.

Nam ut numerabatur forte argentum, intervenit
 Homo de improvise: cœpit clamare, o Æschine!
 Hęcine flagitia facere te? hęc te admittere
 Indigna genere nostro? D. Oh, lacrumo gaudio. 55
 S. Non tu hoc argentum perdis, sed vitam tuam.
 D. Salvos sit: spero, est similis majorum suum. S.
 Hui!
 D. Syre, pręceptorum plenus istorum ille. S. Phy!
 Domi habuit unde disceret. D. Fit sedulo:

52 *Intervenit homo de improvise*] *Intervenire*, est in medio negotio, quasi ex insidiis supervenire, et opprimere in ipso actu eos, qui rem celatam vellent. Et vide quam oratorie narret gestionem rei, quę nunquam facta sit: his enim fides fit. D.

Ut numerabatur] I. e. dum numerabatur Horat. Serm. I. 5. 15. ubi v. Bentlei. R. D.

53 *Cępit clamare*] ἤθιως totum, et cępit, et clamare: et quod sequitur. D.

54 *Æschine! hęcine flagitia facere te?*] Est accusatio a persona: et vide pondus in nomine Æschini. *Hęc te admittere?*] Αἰσχρῆς. Nam plus est admittere, quam facere. *Hęc te admittere indigna?* Pronum est hęc statim credere Demeam, de eo quem superius laudaverit, *Non fratrem videt rei dare operam ruri, esse parvum ac sobrium?* Unde mira poetę arte et initia, et media, et postrema sibi congruunt atque respondent. D.

55 *Lacrumo gaudio*] Immoderata lætitia, maxime parentam, lacrymas habet. Recte ergo additum est, *gaudio*: quia lacrymę solum (*solę*) męrorem significant. D.

Lacrymo gaudio] Quasi quędam causa est unde lacrumę oriuntur. Nam sæpe etiam ex gaudio cōtingit, quod evenit ex dolore. E.

Lacrumo gaudio] Quinotil. II. 3. *Quin etiam lacrymas iis natura mentis indices dedit, quę aut erumpunt dolore, aut lætitia manant.* Euripides Heroul. Furioso: Χαρμῆσι δακρῶν ἰδοὺν ἐκβολάς.

VOL. II.

Sic apud Dionys. Halicar. lib. 2. Antemnatium et Cœnensium femine, cum liberas se a Romulo dimitti intellexissent, εὐεχθεῖς γόμφου, καὶ πωλλὰ δάκρυα ἐφ' ἰδούσας ἀφύρου μαστίχου ἐν τῆς ἀγοῆς. Hirtius de bello Alexand. *Lacrymas quas in colloquio profecerat, gaudio videretur profecisse.* Plautus Stich. III. 2. 13. *Ut prę lætitia lacrymę prosiliunt mihi!* Cur autem gaudio lacrumę porumpant, explicat Alexand. Aphrodisiensis Problem. lib. 1. Apulei. 1. Metam. *Nam ut lacrumę sepicule de gaudio prodeunt.* Serv. in Virg. Æneid. V. 343. *lacrumęque decorę.* L.

56 *Non tu hoc argentum perdis, sed vitam tuam*] Hęc figura oratoris dicitur: qua ostenditur, non esse mediocre quod factum est. D.

57 *Hui*] Quasi admiretur ipse, quę narrat. D.

Logo, spero, erit similis. Corripit erit ultimam ut supra II. 1. 26. *Speramus certe de futuro, non de presentis.* B. Ceterum tenendum est, illud suum hic minus urbanum esse, et aliquid rusticitatis continere. Z.

58 *Syre, pręceptorum plenus istorum ille*] Vide Demeam non desinere culpam Æschini in Micionem conferro: quum e contrario pręceptorum suorum vult esse, quod sapit Ctesiph. *Istorum*] Quę dicis; scilioet, *non tu hoc argentum perdis, sed vitam tuam.* *Phy!* Interjectio mirantis est. D.

Omnes libri, *plenus est. Logo, Syre, pręceptorum et plenus, &c.* B.

59 *Domi habuit unde disceret*] *Unde,*

Nil prætermittito : consuefacio : denique, 60

Inspicere, tanquam in speculum, in vitas omnium

Jubeo : atque ex aliis sumere exemplum sibi :

Hoc facito. S. Recte sane. D. Hoc fugito. S. Callide.

D. Hoc laudi est. S. Istæc res est. D. Hoc vitio datur.

S. Probissime. D. Porro autem. S. Non hercle otium'st

Nunc mihi auscultandi : piscis ex sententia 66

Nactus sum : hi mihi ne corrumpantur, cautio'st.

Nam id nobis tam flagitium'st, quam illa, Demea,

id est, de quo. *Fit sedulo*] ἠδυνᾶς dictum est *fit*. Et *sedulo*, sine dolo, id est, instanter : quia negligentes dolosi dicantur. D.

Domi habuit unde disceret] Hieronym. ad Heliodor. de morte Nepotian. *Pontificem deserens non audebat, tot in illo cernens exempla virtutum, domique habens unde disceret.* Sidon. Apoll. lib. 7. Epist. II. *Si ambigitur quo magistro rudimentis fidei fuerit imbutus, ut proverbialiter loquar, domi habuit unde disceret.* L.

Domi habuit unde disceret] Hoc proverbium de iis dicitur, qui non coguntur ab aliis sumere. Plaut. in Trucul. II. 5. 4. Cid. ad Div. IX. 3. v. Savaronem ad Sidonium Apoll. p. 451. R. D.

61 *Inspicere, tanquam in speculum, in vitas omnium jubeo*] Videndum, an recte speculum induxerit, quum alienas vitas dicit inspiciendas esse, nisi forte hoc ad causam admovendi speculi, non ad effectum referamus. Nam causa inspiciendi speculi, emendatio est vultus : effectus, formæ per imaginem resultatio. D.

Inspicere, tanquam in speculum] Ita filius meus plenus est præceptorum, uti quotidie omnium vitas inspiciat, tanquam in speculum, et ex aliis ad vivendum sumat exemplum. Et *inspicere in speculum*, nova est elocutio. Porro adhuc alia narrare cupiebat Demea, verum servus tædiosus, ne ea que nollet audire, respondit non esse otium sibi. E.

Inspicere tanquam in speculum in vitas

omnium] Sic legitur in codice Bembrino omnium veterissimo et sic edidit Bentley. Vulgares editiones habent *inspicere tanquam in speculum vitas omnium*, quam lectionem Burmannus ad Petron. 84. p. 538. confirmari putat loco Ciceronis in Pison. c. 29. Sed utriusque loci diversa ratio est, ne dicam lectionem in *vitas* planissime confirmari V. 74. R. D.

63 *Callide*] *Callidus* dicitur est etiam qui exerceat dolos. *Callidus* dicitur, qui callum sibi usa artis induxerit. D.

64 *Hoc laudi est, hoc vitio datur*] Non philosophice, sed civiliter monet, non enim dixit, *hoc bonum* : sed, *hoc laudi est*. nec, *hoc malum* : sed *vitio datur*. Ergo ut idiota et comicus pater, non ut sapiens et præceptor. *Istæc res est*] Non quam rem gerit Micio : non ut ille agit. Et significat, *hoc verum est, hoc utile est*. D.

65 *Porro autem*] Prope delinitus erat Demea, contra institutum argumenti. Artificiose igitur poeta subiecit ex persona servi, unde illum ad amaritudinem provocet. *Porro autem, at vere*, et hujusmodi, principia narrationum sunt, quibus superiora sequentibus connectuntur. D.

68 *Nam id nobis tam flagitium est*] Non dixit, *peccatum*, irridens senem : sed *flagitium*. Et quidem flagitium, corrumpi pisces, vel talia. D.

Nam nobis tam flagitium est] Pari modo flagitium credimus, si pisces non recte curentur, quemadmodum vos fla-

Non facere vobis, quæ modo dixi: et quod queo,
 Conservis ad eundem istunc præcipio modum: 70
 Hoc salsum'st, hoc adustum'st, hoc lautum'st parum:
 Illud recte: iterum sic memento: sedulo
 Moneo, quæ possum pro mea sapientia.
 Postremo, tanquam in speculum, in patinas, Demea,
 Inspecere jubeo, et moneo quid facto usus sit. 75
 Inepta hæc esse, nos quæ facimus, sentio:
 Verum quid facias? ut homo'st, ita morem geras.
 Numquid vis? D. Mentem vobis meliorem dari.

gitum ducitis, si non recte et honeste quidem vivatis. Hæc sunt enim quæ supra dixi. Denique ad irridendam Demeam, dicit se ad similia præcepta esse monitorem, cum servis dicit, *hoc salsum est: hoc adustum; iterum sic memento recte*. Et separatim pronuntiandum: *sedulo*, pro meo jure; *pro mea sapientia*. Refert similitudinem omni genere. Quemadmodum enim tu inspicere in speculum vitas omnium jubes, ita ego in patinis. Adhibet etiam sententiam quasi jndex, ut dicat: *inepta esse hæc, nos quæ facimus, sentio*. Et tamen dicit, sibi necessitate morem gerendum, quam id vult. Supra (*infra*) enim frater dixit: *quando ego tuum non curo, ne cura meum*. E.

Lego ex nostro 900 annorum Cod. *Quam illa, O Demea*. In illa enim sede Spondeus suavior est Troobæo. B.

69 *Quod queo*] Quod possum. Sed sic maluit dicere, ut allusionem de sua arte faceret Syrus: et hac re ostenderet, nihil ab illo dici serio. *Quod queo*] A coquendo sumit *πράξιμον*. Sic et *infra, sedulo moneo quæ possum pro mea sapientia*. Et Ciceronis dictum refertur in eum, qui coqui filius secum causas agebat: *Tu quoque aderas huic cause*. Nam apud veteres coquus non per C litarum, sed per Q scribatur. D.

Lego modo *quæ dixi*. Nam dactylo suavior hic est Anapestus. B.

70 *Ad eundem istunc præcipio modum*] Arguta imitatio, ad deridendum

Demeam, omnium quæ serio ille supra dixerat. D.

71 *Hoc salsum est, hoc adustum est*] Hæc contexte et conjuncte dicantur: quia non vicissim Syro assentatur senex. D.

Lautum] Lautum dicitur de cibis et cenis, quas coquus arte et eleganter apparavit. v. Cic. ad Div. IX. et ibi Manut. E. D.

73 *Pro mea sapientia*] *Διαουγρησῆς sapientia* dixit: quia condimentum gustu ac sapore temperant coci (Uterque liber addit, *et sic pronuncias, ut et fiat, et approbetur, quod facit*). D.

74 *Tanquam in speculum*] Et hic *speculum* non ad imaginem vultus, sed ad contrarium contrapositi rei retulit. D.

76 *Nos quæ facimus*] Non coci, sed Micio, Æschinus, et familia. An nos pro domini posuit? An nos, pro ego? et hoc melius. *Sentio*] Cum dilatione et vultuose dicendum *sentio*. D.

77 *Verum quid facias?*] *Quid facias, pro quid faciat, unusquisque scilicet. Ut homo est, ita morem geras*] Utrum aptum proverbium sit servis, an etiam amicis? Ut est, *obsequium amicos, veritas odium parit*. Et hæc sententia modo velut querela, demissa voce proferenda est. D.

Ut homo est ita morem geras] I. e. ut hominum mores sunt et ingenia, ita illis obtemperandum est. Sumit Terent. a Plauto in Mostell. III. 2. 34. R. D.

78 *Mentem vobis meliorem dari*] *Πρεῖς*

S. Tu rus hinc ibis? D. Recte. S. Nam quid tu hic agas,
Ubi, si quid bene præcipias, nemo obtemperat? 80

D. Ego vere hinc abeo, quando is, quamobrem huc ve-
neram,

Rus abiit: illum curo unum: ille ad me attinet,
Quando ita volt frater: de istoc ipse viderit.

Sed quis illic est, procul quem video? estne Hegio
Tribulis noster? si satis cerno, is hercle'st. vah! 85

70 *vis* respondet agresti feritate. Nam respondendum erat, *recte*, aut *valeas*. sed hic, ne vel abiens blandus esset, pro salutationibus ipsis amara supponit. Et memento etiam hunc eundem insalutatam relinquere, qui adveniens paulo ante, nec salutaverat, nec resalutaverat fratrem. *Melior* autem, pro bona ac tolerabili posuit. non enim bonam credit, ut meliorem optet. sic Virg., Ge. III. 513. *Dii meliora p̄tis, erroremque hostibus illum!* D.

Mentem vobis meliorem dant.] Bonam mentem precabantur iis, quos insanire vel sibi male consulere indicabant. Sen. controvers. IV. 25. ubi. v. Gronov. Ut *bona mens* est sana, sic *mala mens*, consilii experta, non sana, stulta. Flor. II. 6. 313. ubi v. Duker. R. D.

79 *Tu rus hinc abis?*] Vult Syrus nosse an eat. *Tu rus hinc abis?*] Qui consuetudinis memor est, animadvertit has interrogationes non inquirendi causa poni, sed admonitionis loco esse apud eos, quos velimus abscedere. Sic igitur interrogat ut hortetur: et sic pronunciat, ut et sciat, et approbet quod rogat. *Nam quid tu hic agas?*] Addidit hortatum, ut quam primum abeat. D.

In Bemino, et in margine codd. C.C.C. *recta pro recte*. B.

80 In Bem. et aliis quibusdam antiquis extat *obtemperet*. B.

81 *Quando is, quamobrem?*] Nova locutio, *is, quam ob rem*: pro, *is propter quem*. sic et alibi, *in eo me oblecto: solum id est carum mihi*. D.

82 *Illum curo unum?*] Unum cum

exceptione. et tamen sic loquitur, ut appareat illum non posse sibi imperare oblivionem Æschini. Nam idcirco addidit, *quando ita volt frater, de istoc ipse viderit*. *Amare capit* (a Miciona fratre accepit) et ideo tenet, *nam ambes curare, promemodum reposcere est illum, quem dedisti*. D.

Lego et distingue, *illum curo*: unum illud ad me attinet. ut supra 1. 1. 24. et 1. 2. 50. B.

83 *De hoc ipse viderit.*] Elegans formula eorum qui curam aliojus rei ad alium rejiciunt. Ov. epist. 12. 211. Sen. de Benef. II. 14. *viderit; de se non de me queretur*. Hanc formulam palchre illustrant interpretes ad Ovid. I. ex Ponto 2. 9. R. D.

84 *Quis illic est, quem procul video? estne Hegio?*] Inventa causa est, cur non abeat Demea, propter reliquam fabulae partem: et simul aliud additur, quo indignatur. Bene autem dubitat, et familiam inveniat * civem, et multum absens a conspectu civium (et bene dubitat, an familiarem videat civem, ipse multum absens a conspectu civium). D.

Hegio tribulis noster?] Conventus jam a Geta, servus (conventus jam a Geta servo Hegio Z.) dolore est commotus, quod ea (filia simuli Z.) omisa meretricem repuit. *Tribulis* autem significat, ex eadem tribu, hoc est, ex eadem caria. E.

Aptior versus collocatio est, quam est in Bem. et Donato, *quem video procul*. B.

85 Versus gratia sequor lectionem Codd. Petrensis, *is hercle, vah!* ut infra IV. 2. 39. *Verum hercle. vah!* B.

Homo amicus nobis jam inde a puero : di boni !
Næ illiusmodi jam nobis magna civium
Penuria'st, homo antiqua virtute ac fide :
Haud cito mali quid ortum ex hoc sit publice.
Quam gaudeo ; ubi etiam hujus generis reliquias 90
Restare video. vah, vivere etiam nunc lubet.
Opperiari hominem hic, ut salutem et colloquar.

ACT. III. SCENA IV.

HEGIO. GETA. DEMEA. PAMPHILA.

PRO di immortales ! facinus indignum, Geta :

87 *Næ illiusmodi jam nobis magna civium penuria est*] *Næ*, valde. *Illiusmodi*] Cujusmodi est Hegio, id est, qualis. Et magna *clamoribus* senex laudatur, ut postulationi ejus statim adsit *ides*. D.

Næ illiusmodi jam] Bonæ virtutis hominem cum videret, dixit hujusmodi homines jam in civitate non esse. Igitur talium virorum et civium magna nobis est inopia. E.

Secundum nostros omnes reponere *magna nobis*. B.

88 Deleatur homo, quod versum onerat ; et putide hic iterat, cum altero abbino versu præcesserit. Nim. in verbis *civium illiusmodi*, &c. in quibus Hegio comprehensus sequè laudatur, ac si addas *homo*. B.

Antiqua virtute] *Antiquus* sæpe dicitur de moribus candidis et simplicibus, quales apud antiquos fuerunt. *Plant.* in *Capt.* I. 2. 20. *Cic.* pro *Quint.* c. 22. pro *Sext.* c. 3. v. *Lambin.* ad *Horat. Serm.* II. 7. 23. R. D.

89 *Haud cito mali quid ortum ex hoc sit publice.*] Utrum hoc optantis est, ne moriatur ? an est testimonium vitæ hominis, nunquam obfutari reipublicæ ? D.

Haud cito mali] Ita hic justus, ita

semper est integer, ut nihil mali ex hoc publice nasci possit. B.

Haud cito mali quid ortum, &c.] H. e. non facile damno aut malo afficiet rempublicam. *Cito* est facile *Cic.* in *Brut.* c. 76. *Publice* est in rempublicam. *Præpositio* ex ponitur pro *ab* v. *Daker.* ad *Flor.* I. 7. p. 65. R. D.

90 *Ubi etiam hujus generis reliquias restare video*] *Paucos* ac *raros* bonos. *Nam reliquias*, pro relictis paucisque dixit, ideo *restare* etiam dictum est. D.

91 *Vivere etiam nunc lubet.*] Ex hac delectatione ostenditur *Demea*, et quam peccantibus sit amarus ac sævus ; et quam facile hujus inouatione (*Hegionis inouationi*) tanquam gravi testimonio crediturus sit : et quantum doliturus super *Æschino*, qui displiceat talibus viris. D.

Illud *vah*, versum onerat, et, cum sit admirantis et una indignantis, alienum est a sensu loci. *Leg.* et *dist.* *Restare video, vivere s. n. l.* B.

Vivere etiam nunc lubet] Tale votum apud *Plin.* in *Panegy.* c. 22. ubi v. *Schwarz.* R. D.

1 *Pro di immortales*] Hæc scena fidem amici erga defunctam, maturitatem senilis orationis, et accusationem

Quid narras? G. Sic est factum. H. Ex illan' familia
 Tam illiberale facinus esse ortum? O Æschine,
 Pol haud paternum istuc dedisti. D. Videlicet
 De psaltria hac audivit: id illi nunc dolet 5
 Alieno: pater is nihili pendit. hei mihi!

ejus, quem lædere nolit ipse accusator, continet. *Facinus indignum*] Jam narravit Geta: et recte. non enim apud spectatores iterum fuerunt dicenda, quæ dicta sunt. Illud sane admirandum, ejusmodi Hegionis verba induci, qualia esse debuerant tantopere laudati viri, et ejusdem Hegionis ac Demeæ (vel dele et, vel muta in id est. Sub finem lege cum West. a Demea. Z.) D.

Pro di immortales!] Hæc scena accusationem tenet: reus enim efficitur adolescens, quod vitiauerit virginem. quanquam in conjectura res esse potuisset, tamen quia nemo negat, non accusatio per conjecturam efficitur, sed potius per qualitatem. Idem enim vitiator puellæ cum ad matrem puellæ pervenisset, promisit se eandem, quam vitiauerat, uxorem esse ducturum. Nunc dicitur quod rapuerit meretricem. Reus fit injuriarum. In hac scena accusatio sola est, defensio nulla. Habet etiam partem admixtam deliberativæ. Nam post eadem hæc quæ accusat (*nam postea idem hic qui accusat Z.*) et petit uti adolescens eandem ducat uxorem. Et omnis illa superior accusatio ad hoc tendit, ut uxorem potius ducat accusatus, quam reus sit. Ergo indignitate rei commotus primum hoc quærit a servo, an verum sit, cum dicit: *Geta, quid narras?* at ille confirmat dicendo: *sic factum.* Ita comprobata res est. Fit ex hoc exaggeratio: *ex illan' familia tam illiberale facinus esse ortum?* E.

2 *Quid narras?*] Mirantis est, non interrogantis. D.

3 *Tam illiberale facinus*] Id est, non odisse cui succenseas, laudare homines, factum reprehendere. O Æschine, pol haud paternum] Mira maturitas: in qua nescias utrum magis injuriam illa-

tam orbæ virgini, an Æschinum peccasse plus doleat. servatur enim in Hegione, quod vir bonus sit et amicus. D.

4 *Haud paternum istuc dedisti*] Deest, *facinus.* et *dedisti*, pro *fecisti*. Sed sic dicitur in re magna: ut, Æn. XII. 453. *dabit ille ruinas Arboribus, stragemque satis.* *Videlicet de psaltria hac audivit*] *Videlicet*, confirmativum est. Ut *videlicet*, videre licet: sic *scilicet*, scire licet: *ilicet*, ire licet. D.

Haud paternum istuc] Hoc quod fecisti non est tui patris, neque generis, aut familie. E.

Paternum, non præbuiisti te tali patre dignum. Vetus proverbium: *ὄ πατρὸν ἐὼν ἀδελφὸν μὴδν.* S.

Haud paternum istuc dedisti.] I. e. non fecisti illud facinus patrem imitatus. *Dars* est facere ut Eun. V. 2. 60. R. D.

5 *De psaltria hac audivit*] Sic errat Demea, ut intelligatur quantum debeat irasci in iis, quæ inopinata audiet. D.

Cod. 900. annorum recte *de psaltria hoc audivit.* Sio Eun. III. 2. 45. *Et illud de Rhodio.* B.

6 *Is nihil pendit*] *Is*, abundat. ut in Heaut. *Perii: is mihi, ubi adhibet plus paulo, sua quæ narrat facinora!* Aut *is*, pro *ipse*: subjunctivum pronomen minus quam finitum. D.

Nihil pendit] Contemnit, non curat. E.

Is nihil pendit.] Guyetus ait: *τὸ ἰς* respere aures latinas, et legi vult *id.* sed *codd.* omnes defendunt *is*, idemque mihi cum emphasi videtur dictum; quod alieno dolet, patri multo magis dolere putes, sed Micio est pater *is*, seu talis, qui nihili pendeat. S.

Pater is nihili p.] Mendosissime: patruus Æschini Micio, non pater. Ex Hegionis persona hæc Demea. leg. patruus. B.

Utinam hic prope adesset alicubi, atque audiret hæc !

H. Ni facient, quæ illos æquom est, haud sic auferent.

G. In te spes omnis, Hegio, nobis sita est :

Te solum habemus : tu es patronus, tu parens : 10

Ille tibi moriens nos commendavit senex.

Si deseris tu perimus. H. Cave dixeris :

7 *Utinam hic prope adesset*] Quasi sibi non crediderit dicenti, in ore est *omni populo*. D.

8 *Ni*] Si non, significat. *Quæ illos æquom est*] Subauditur, *facere*, a superiori per *σύλληψιν* intellectum. *Haud sic*] *Δικτυδόν* est. *Haud sic auferent*] Quomodo accipimus, *haud sic auferent*? an factam suam auferent sic? An, si correxerit culpam, non silentio transitaros ipsos, vel ipsum quod factum est. *Haud sic auferent*] Id est, leniter abibant, vel subtrahent culpam. *Haud sic auferent*] Senilis et matura comminatio, et est *sic* demonstratio, gestam continens leuissimæ ac parvæ significationis. D.

Ni faciant, quæ illos] Hic versus declarat magis petitionem esse hic, quam accusationem. ut sit subtilis oratio cum accusatione, ad aliud venire disponens. E.

Omnes Faerni et nostri libri habent *nisi facient*. Et est in prima sede procelensmaticus. B.

Haud sic auferent] Scilicet inultum. v. not. ad Andr. III. 5. 4. R. D.

9 *In te spes omnis, Hegio*] Ut narratio non fuerit necessaria : ita preces interponendæ sunt. D.

10 *Tu es patronus, tu parens*] Patronus aut temporale nomen est defensoris : aut certe appellatio est, per quam ostenditur, quid illi cultus et obsequii debeatur. Est enim nomen ad aliquid. *Parens* autem, veri amoris nomen est : et equali loco continet interpretationem. Et vide quam vigilanter poeta, quam simpliciter (*suppliciter* Ms. B. et edd. vet.) matronam de absente Hegione loquentem induceret, *coluit nos*, dixit. quam servus et supplex ad

presentem loquitur, *tu es patronus*, inquit. D.

Pro *parens* Bendl. cum Faerno, edidit *pater*. Z.

11 *Ille tibi moriens nos commendavit senex.*] Servus magnum veritatis indicium addidit, dicendo *moriens*: nemo enim moriens non vera loquitur et urgentia. unde in jure ultima iudicia, certiora sunt. Sic alibi, *hanc mihi in manus dat: mors continuo ipsam occupat*. D.

12 *Si deseris tu, perimus.*] Proprie, quasi patrono. Nam socius deficit, parens prodit, Patronus deserit. Sic Sallustius, *post defectionem sociorum et Latii*. Et, *Æn. I. 251. unius ob iram prodimur*. Et, *prodisti et te, et illam miseram, et gnatum: quod quidem in te fuit*. Plaut., *Caro. IV. 3. 15. Qui libertos habent, eos deserunt*. Hinc et milites, qui defensores patriæ deberent esse, *desertores* esse dicuntur. Hæc autem omnia magnam vim habent, si per singulas partes orationis considerentur, ad commovendum precibus Hegionem. Et, *tu es patronus*, ab honesto : *tu es parens*, a iusto. *Si deseris tu, perimus*] Et huic rei maxime respondet oratoricè, quæ illum maxime commovit. Ut, *Æn. VII. 452. En ego victa situ*. Et, *Æn. XI. 364. pulsus ego?* Alii *πρὸς τὸ perimus, τῷ ἐυφραμίῳ* responsum putant. D.

- Pro vulgari *perimus*, leg. *perimus*. B.

Cave dixeris.] Vult Getam *εὐφραμίῳ*, neque uti voce *deseris*, utpote male notæ, et ominis. Unde ipse non ait, *non deseram*, sed, *neque faciam*, neque *me satis pie posse arbitror*. Respondet autem ita, quod impium haberetur, si patronus clientem sine causa desereret,

Neque faciam, neque me satis pie posse arbitror.

D. Adibo. salvare Hegionem plurimum

Jubeo. H. Te quærebam ipsum : salve, Demea. 15

D. Quid autem ? H. Major filius tuus Æschinus,

Quem fratri adoptandum dedisti, neque boni,

Neque liberalis functus officium est viri.

maxime si accessisset morientis commendatio. W.

13 *Satis pie posse*] Deest, *facere*. *Neque me satis pie posse arbitror*] Honesta locutio ; qua significat, quicquid fecerit pro pietatis debito illis (illi Ms. B. et edd. vet.) merito parum esse. Sensus autem hic est, neque faciam, quod nefas est, ut vos deseram : nec hoc ipsum quod facio, satis pium est pro tanta necessitudine. Et bene addidit *satis*. ut et *sapiens, non tamen satis*. D.

Satis pie] I. e. salvo officio quod cognatis debetur. R. D.

14 *Salvare Hegionem plurimum jubeo*] Ideo providit Demea, non provisus est : quia oportuit illum audire quæ loqueretur Hegio, et ex illius jam verbis in indignationem (*verbis indignatione*) moveri. *Jubeo* autem, volo significat : ab eo quod sequitur, id quod præcedit. Non jubemus anim, nisi quod voluerimus, et est Homericum *κάλω μὲ πᾶσι δαροδῶσι* : ἰθαλαμὸν γὰρ αὐτῶν CYNENNIALONA (Priora ex Il. ἄ. 134. sunt emendanda, *κάλω δὲ μὲ πᾶσι δαροδῶσι*. Posteriora vero videntur esse Donati, et restituenda sic, nam ante, "H ἰθάλας ἰθαλαμὸν, αὐτῶν αὐτῶν. Z.) D.

Salvare Hegionem] Priscian. lib. 18. L.

Priscianus p. 1132. pro *salvare* habet *gaudere*, et dicit *gaudere jubeo* esse *gaude*. B.

15 Omnes libri Faerni, in his Bembinis, *Oh, te quærebam ipsum*. B.

16 *Major filius tuus Æschinus*] Artificiose postulatio : in qua, ne statim Demea diceret, nihil ad se hanc querelam pertinere, quippe qui Ctesiphonem curare debeat, infortur causa cur non dissimulet pater, quia *filius* : quia ma-

ior est : quia *Æschinus*, si quid est in ipso nomine caritatis : quia fratris adoptivus : quia *bonus* et *liberalis* : et contra hæc, quibus laudatus est, fecit. D.

Major filius tuus Æschinus] Hinc narratio incipit accusationis, in qua multa demum dicuntur, quo facilius reus constitui possit. Nam dictam quod *major filius*, ne alius sentiretur : dictum et nomen proprium *Æschinus* : dictum etiam illud quod contingit, *qui fratri adoptandus datus est*. Ex his omnibus enim signa dominus sumserat, *illo quid fecit* ? Deinde summa generaliter proponitur : *Neque boni, neque liberalis functus est officium viri*. Deinde adjungit personæ commendationem ejus, cujus filia vitiosa est. Deinde propositio criminis. *filiam ejus virginem vitiosam*. Quamvis non hoc intendebat : non enim facti questio est. E.

17 *Neque boni*.] Quasi id quod est, velit quod esse debet (Forte leg. *Quis is prodest, vel prodasse debet*. Cf. adv. 30.) D.

Quem fratri adoptandum dedisti] Quis talem verum Torontio impatet ? Lege abdidisti, i. e. ab oculis removiisti, tanquam neglectum ; et est levis Demeæ reprehensio. Hecyre 1. 2. 100. habes : *nam senex rus abdidit se*, ubi Donatus : verbum reprehendentis senem. Reprehendentis autem, quod absit inde Laches, ubi esse eum oporteat. vid. ibi Donatus ad v. *commentat*. Bo.

18 *Neque liberalis functus est officium viri*.] Quærandum inter *bonum* et *liberalem* quid intersit. An *bonus* est, qui non nocet ? *Liberalis*, qui etiam prodest ? An *bonus*, qui non peccat in facto ? *liberalis*, qui nec verbo quidem. D.

Functus officium] V. C. *officio*. L.

D: Quid istuc est? H: Nostrum amicum noras Simulium,

Atque æqualem? D: Quidni? H: Filiam ejus virginem et Vitiavit. D: Hem! H: Mane; nondum audisti, Demea, Quod est gravissimum. D: An quicquam est etiam amplius?

H: Vero amplius. nam hoc quidem ferundum aliquo modo'st:

Persuasit nox, amor, vinum, adolescentia:

20 *Æqualem?* Ὁμῶλια. Quidni? Plus est quidni? quam nosceram. nam quasi corripit dubitantem, dicendo quidni? ut subaudiatur, *noscerim*. Filiam ejus virginem vitiavit] Vides quantum valeat injuria, vel dignitas personarum. Non contentus facinore, personas credidit ante proponendas. D.

Illud atque Benth. superiori versui apposuit. Z.

21 *Hem!*] Interjectio nunc est irati, et est irati vehementer: quippe qui aliud novum audiebat, præter crimina que sciebat. D.

Nondum audisti, Demea, quod est gravissimum] Dicit hoc quod virgo vitiata est, grave non esse, propterea quod veniens (veniam Z.) adolescens mereri poterat ex amore. Illud est quod pargari non potest, quod ad matrem virginis venit, quod lacrumans oravit, quod fidem dedit, quod juravit illum se usorem ducturum. Hæc sunt que in accusationem ponantur. Deinde quod virgo ex compressu gravis facta est, quod nunc jam mensis hic est decimus. Cumulus enim hæctenus ad accusationem, si eo tempore deserit adolescens puellam, quo jam pater esse potest, cum vicinus est partus; ac deserendi non * olim in adolescentia arguit, sed ipsam tamen factum proponit (pro olim West. in cod. reperit solum. Igitur lege, ac deserendi non solum crimen in adolescente arguit, sed ipsum etiam factum prop. Z.) quod pœltriæ rapuerit. Est enim breve tempus id * amores esse cum meretrici (Est etiam breve tempus id, quo solent amores

esse cum meretricis. Igitur sit cumulus, &c. Z.) Fit cumulus quod ad id comparavit sibi pœltriæ, quicum vivat, ut hoc perpetuum sit. adjunxit quod intendebat, pro certum tu istuc dicit? Demea audita accusatione de fide quaerit. B.

22 *Quod est gravissimum]* Quia illud grave (intellige, quod virginem vitiavit.) An quicquam est etiam amplius? Amplius, quantitalis est. Nam ideo, Nondum etiam audis quod est gravissimum. Amplius] Id est, majus. D.

Liber Bemb. an quid est etiam amplius? Quod est melius. B.

24 *Persuasit nox, amor, vinum, adolescentia]* Plantus in Bacchid. I. 1. 54. Quia istoc illecebrosius, fieri nihil potest; Nox, mulier, vinum, homini adolescentula. Et hæc omnia ab impulsione parte dicuntur, non a ratiocinationis: ideo et persuasit dixit. Nam instans personæ, impulsio dicitur: ut ipse (alibi addunt Ms. B. et edd. vett.) Dum in dubio est animus, paulo momento huc illic impellitur. Persuasit nox, amor, vinum, adolescentia] Hæc inferuntur ἀνοήτως, ut multa videantur. Visum] Plus dixit, quam si violentiam diceret. ut, tu nihil nisi sapientia es, ille somnium. Proximum huic, et simile est in Hecyra, — cum virgine una adolescens cubuerit Plus potus, sese illa abstinere ut potuerit? Non verisimile dicit, nec verum arbitror. Virg. Ge. II. 455. Bacchus et ad culpam causam dedit. (Hæc adde Anac. 52, 24. Ὁ βάνης Μεδίον ἀταυραταίῳ Z.) D.

Persuasit nox, amor]. Demosthen.

Humanum'st. ubi scit factum, ad matrem virginis 25
 Venit ipse ultro, lacrumans, orans, obsecrans,
 Fidem dans, jurans se illam ducturum domum.
 Ignotum'st; tacitum'st; creditum'st. virgo ex eo
 Compressu gravida facta est; mensis hic decimus est.

κατὰ Μυθῶν: τρεῖς αἶχαι προφάσεις, μίθου, ἡρώτα, ἄρνοιαι, διὰ τὸ εὐαίτιος καὶ πατρὶς τὸ πρῶγμα γινώσθαι. Ennius apud festum: *Persuasit nos, vinum, Deus qui multo est maximus.* Plautus Aulular. IV. 10. 64. *Ego me injuriam facias filia futor tuae, Cereris vigiliis, per vinum, atque impulsu adolescentiae.* Idem Bacchid. I. 1. 54.—*idoc illecebrosius fieri nihil potest: nos, mulier, vinum, homini adolescentulo.* Eodemque colore Seneca utitur lib. 7. Controvers. 8. *Nos, vinum error: quid irasceris, puella? L.*

Menander, laudante Scholiaste Theocriti Idyll. II. 10. Ὡ ρέξ, σὸ γὰρ δὴ κλειστόν Ἀφροδίτης. De quo loco Plutarchus: Παιδίον γὰρ Ἀφροδίτης οἱ ρέξ, κατὰ Μένανδρον, ἀλλὰ Τύχη μετρίως. Huc pertinet illud Ovidianum, *Nos et amor, vinumque nihil modicabile suadent.* W.

Persuasit nos, amor, vinum] Comparandum Callimachi epigramma 44. Ἀκρίτος καὶ ἡρώτα ἠγάσθη Ovid. Amor. I. 6. 59. ubi v. Barmana. Terentiam imitatur Lactant. de ira Dei c. 20. *multa sunt quae ad peccandum irritant aetas, violentia, aegestas, occasio, praemium.* R. D.

25 *Humanum est.*] Nihil tandem ex ea sumtum consuetudine est, quod non humanum. et hoc dicere solemus, ubi peccatum quidem non negamus, sed tolerabile esse dicimus. *Ubi scit factum*] Id est, intelligit et sentit: quia supra futura* (Corrige, *futuere*. Sed Wieling. leg. *putat, quid sua persuasione*) peccaverit: et quia qui impulsione peccat, non peccat rationatione. Hic locus illi rei occurrit, *cur ergo tacuisti? D.*

Ubi scit factum] Hic ait eum per ignorantiam peccavisse. In quibusdam Libb. est: *ubi sic factum*, notante Vesterhio. M.

Ubi scit factum] Mirum vero, ni ipse soiverit. Leg. *istud factum.* Bo.

26 *Venit ipse ultro lacrumans*] *Mire*: (et *Mire id*; Z.) *ad matrem venit ultro lacrumans*, ne quam leniter, aut mollius mulier tulisset, prope paucitatem iniuisse videretur. *Orans, obsecrans*] *Orare*, est placidos petere: *obsecrare*, iratos rogare. Unde plus facit obsecrans, quam orans: plus vero orans, quam rogans. Cicero, *orare et rogare.* D.

28 *Ignotum est: tacitum est: creditum est*] *Ἀρροδίτης* per *εὐρωπύλας* ut solet, hic loquitur: ut, *insum, venimus, videmus.* *Ignotum* est autem, quod ultro venerat, et lacrumans: *tacitum* est, quod orabat et obsecrabat: *creditum* est, quod fidem dabat et jurabat. Et honestius impersonaliter, quam *ignovimus, tacuimus, credidimus.* D.

Ignotum est] Priscian. lib. X. L.

29 *Virgo ex eo compressu gravida facta est*;] Haec addidit, ne ex villiore usu et inhonesta patientia virginis ad conceptum libido pervenerit. Et praeterea quia et hoc potuit dici, ille quidem vitia vit virginem: sed quid si ex aliis concepit postea, quae nunc gravida facta est? idcirco et a vitio virginis tempus ostendit: ut cum facto ratio conveniret. D.

Molle illud hic, quod et verus respuit, nec sensus desiderat. Pomponius apud Nonium v. *verminari, decimus mensis est, eum factum'st: ita fit, ita semper solet: Decimo mense demum turgens terminatur, parturit.* B.

Mensis hic decimus est] *Mensis*, lunaris nimirum; quales ante Jul. Caesarem computabantur. Unde adeo passim decem menses partui tribuantur a veteribus. Sic infra IV. 5. 57. Hoc. V. 3. 24. Plautus saepius. Menandro tribuant Fr. Fabricius et Farnabius, ἡ τοῦ κλεισίου, quod in fragmentis tamen non compareret, ἔνθ' αἰε: *δουλίμα.* Sed Caecilii in Plocio est:

Ille bonus vir nobis psaltriam, si Dis placet, 30
 Paravit, quicum vivat: illam deserat.
 D. Pro certon' tu istæc dicis? H. Mater virginis
 In medio'st; ipsa virgo; res ipsa: hic Geta
 Præterea, ut captus est servorum, non malus,

Insolens mulier decimo mense parere?
Pal nono etiam, septimo atque octavo.
 Virgil. Ecl. IV. 61.

Matri longa decem tulerunt fastidia mensas. W.

Compressu] Sic Plaut. in Epid. IV. 1. 15. Terent. in Phorm. V. 8. 29. *involentus mulierculam compressit* i. e. vitavit. R. D.

30 *Ille bonus vir, nobis psaltriam, si dis placet, paravit]* Conclusio accusationis. Et *Bonus vir si cæcis* quidem est, sed ab eo posita, qui indignetur virum bonum esse debuisse, qui non sit: ut supra, *neque boni, neque liberalis est sanctus officium viri*. Et simul considera quo nomine *Æschinum* vocet, virum appellans scilicet, qui vult ejus certa esse promissa, et qui illum jampridem videri maritum velit: *nobis* autem, ex abundantia *τῆ ἡμετέρας* ad indignationem relatum est. *Si dis placet]* Bene interpositum ad invicem, *Si dis placet]* Scilicet per quos juratum est. *Ille bonus vir]* *Elpensis* indignantis in loco addita est verbis ardentibus. *Psaltriam nobis]* *τῆ ἡμετέρας*. sic enim dicimus, et est consuetudinis per vulgata. D.

Si dis placet] Ironia maxime inseriens formula. Sed et adhibetur ab indignantibus et aspernantibus. Ita h. l. et Eun. V. 3. 10. Cic. in Pisonem 16. Quinctil. Inst. VIII. 3. Flor. III. 4. Ubi vide, quæ annotarunt. *Proinsabimus* et Cl. Dukerus. *Plautus* etiam extra ironiam et indignationem usus est. Capt. II. 3. 94. Quo sensu et, *si dii volent, dixit* Poes. IV. 2. 88. W.

31 *Illam deserat]* Id est, cui e contrario, dum vivat, obstrictus est. Et *deserat*, virginem scilicet. D.

Bombinus, et aliqui libri *Donati* recte habent *deserit*. B.

32 *Pro certonè tu istæc dicis?]* Hec

ideo non dicit, quia fidem non habent narranti: sed quis miratur scelera. *Mater virginis in medio est]* Terribiliter satis, *In medio est*: quasi retineri non possit, nec cohiberi, quin rem probet. Et præterea, quam argumentorum genera duo sint, *ἰσχυρὸν καὶ ἄσχυρὸν* sicut in rebus manifestis, *ἄσχυρὸν* utitur. Hec ergo, sublatis superciliis, dicendum est, *In medio est*. Nam lentius (*lenius*) erat, si diceret, *præsto est*. D.

Mater virginis in medio] Ad rem confirmandam testem adhibet accusator, ipsam virginis matrem, et rem ipsam dixit, (W. e Ms. lacunam supplet sic; ut eorum mulieres. Sed verba sine sensu. Intellige potius, partum virginis, vel, mulieris. Z.) Ad postremum adjuvit et servum Getam, de qua facile possit inquiri, ut a testibus res probetur. R.

Pro certo] I. e. tanquam certum. Sallust. in Catil. c. 15. Notandum est *pro certo* dici in singulari, quamvis precedat pluralis *istæc*, quod loquendi genus vindicavit Duker. ad Liv. I. 3. R. D.

33 *Ipsa virgo]* Scilicet quæ in *Æschinum* reum et testis et crimen est. Et ideo addit, *res ipse*: id est pondus uteri, exactis ad pariendum mensibus. D.

Hic Geta] Priso. l. VII. L.

In medio est] H. e. præsens est, ut interrogari possit. Sic in medio posita opponuntur reconditis. v. Cic. de Orat. I. 3. Contra *e medio excedere* in Heo. IV. 3. 14. est abducere se ex oculis hominum. Sueton. in Cæs. c. 1. R. D.

34 *Præterea, ut captus es servorum, non malus]* Ad hæc, intelligamus aliter dici, non inertem Socratem: aliter, non inertem servum: aliter, non malum Scipionem esse: aliter, non malum servum esse. *Præterea, ut captus]* An, quantum capit animus servilia, tantum non malus, neque inerti Geta? An ut

Neque iners, alit illas; solus omnem familiam 35

Sustentat. hunc abduce, vinci, quære rem.

G. Imo hercle extorque, nisi ita factum est, Demea:

Postremo non negabit: coram ipsum cedo.

D. Pudet: nec, quid agam, neque quid huic respondeam

captus est servorum, quemadmodum saepe aucupium in servis habendis bonum evenit? Ut in captu avium, vel piscium, vel ferarum plurimum fortuna dominatur. Et hoc ideo, quia servum evenire bonum, non ratio est aut natura, sed casus est, utpote in re rarissima: ut sit, ut captus est servorum, id est, eventus est in servis. Ut captus est servorum] Id est, ut se habet conditio servorum. Afranius in Simulante, is ut servorum captus est, facillime domo aique nostra familia provenditur. Ergo (Ego Ms. B.) captus sortem intelligo. Non malus] Id est, fidelis. D.

Ut captus est servorum, non malus] Quemadmodum (quanquam Z.) mali esse possunt servi, sicut est captus servorum, id est, conditio. E.

Versus gratia repono, Præterea, ut captus servolorum est, non malus. B.

Ut captus est servorum] Hac formula utuntur de iis, qui non magnam laudem merentur Cic. Tusco. quæst. II. 27. Cæsar. de B. G. IV. 3. R. D.

35 Neque iners] Id est, artem habens (Vid. ad And. III. 5. 2.) Oratorie futurum testem et indicem laudat: sed ne improbo facere videatur, parcius id facit. non enim dixit, bonus et solers: sed, quod in servo sufficit, non malus, neque iners. Et profereudi (protegeudi Z.) Getæ hæc maxime causa est: ne quod permittere videatur in servo pauperis, atrocius fiat (ne, quod mos perm. vid. in s. pauperis, atrocius egat. Z.) Et simul ut hæc ἀποδείκνυσθαι non contristet Getam: quem prius laudat, dicturus, Hunc abduce, vinci, quære rem. Alit illas: solus omnem familiam sustentat] Duas hic res docet: et unde hæc vivant: quod testimonium pudicitiae est; et gravam testem posse esse Getam. Solus] Incertæ distinctio est,

solus. sed molius, solus omnem familiam sustentat. Hoc verbo tenais victus ostenditur, quod bene fragi esse monstrat in feminis. D.

Alit illas] Ms. R. alit illam. L.

Sustentat] Ita Phorm. II. 1. 57. de servo Geta:

... columen vero familia.

Virg. Æn. XII. 59. W.

36 Hunc abduce. vinci. quære rem] Non multum permittit, utpote de alieno servo. ideo Geta plus de se largietur. ipse tamen ἀποδείκνυσθαι tria posuit, ut multa videretur dicere. Hunc abduce] Ut, Æn. XI. 463. tu, Voluae, armari Volcorum edico maniplis. Nam postea, elitera, huiusmodi verbis aucta (ablata Z.) est. Hunc abduce: vinci] Bono ordine. et abduce: ab hoc illuc ubi (ad huc illuc ut ed. Da B.) nemo possit intercedere. Et vinci: ne solutus, ut sciat si (ne, si solutus, tu necias an Z.) verum servus accuset. Quære rem.] Latenter præter vincula, etiam tormenta significavit: nam hoc, quære rem, pote rei veritatem, significat. D.

37 Imo hercle extorque] Ἀναγκάζω. Et bene ipse de se plus et apertius, quam Hegio, largitur. Extorque] Multum dixit: non torques, sed extorques. Torquemus enim hominem: extorquemus veritatem. D.

Imo hercle extorque] Dixerat vinci, et solas castenas pro pœna adiecerat: ideo addidit, extorques. E.

Extorque] Pro torques, composit. pro simplici. R. D.

38 Coram ipsum cedo.] Quo facillius veritas manifestaretur, adiecit servus, coram da Æschinum; cum præsens fuerit, non negabit miseriam. E.

Vulgo coram ipso cedo. Misus recte. B.

39 Pudet] Averus hoc dicit, et perturbatus Demea. Majoris erit ponderia

Scio. P. Miseram me! differor doloribus. 40
 Juno Lucina fer opem: serva me obsecro. H. Hem!
 Numnam illa quaeso parturit? G. Certe, Hegio. H.
 Hem!

Illæc fidem nunc vostram implorat, Demea:
 Quod vos vis cogit, id voluntate impetret.
 Hæc primum ut fiant, deos quaeso, ut vobis decet. 45
 Sin aliter animus vester est; ego, Demea,
 Summa vi defendam hanc, atque illum mortuum.

Pudet dictum, si me nec addas, nec sub-
audias. D.

40 *Differor doloribus*] Divellor, dis-
 crucior, dilaceror. Et proprie hoc ge-
 nus querelæ convenit parturienti, et cui
 viscera distendantur: et ei quæ inex-
 pertam dolorem nunc primum sentiat. D.

Differor doloribus] Opportuno tem-
 pore dolore parturientis exclamat, quo
 facilius Demea vitiatam puellam possit
 agnoscere. * illam (*Fidem vestram*)
 nunc hæc implorat, tametsi Junonem
 Lucinam ad partum implorare videatur.
 Hic jam petitio illa supponitur, ut in
 exortatione reus constituatur. Æschians,
 et ut cogatur, quam vitiavit, ducere
 uxorem, quod dicit: hæc primum ut
 fiant, deos quaeso ut vobis decet. R.

Differor doloribus] I. e. divellor, ex-
 crucior. Plant. in Mil. glor. 4. 37, v.
 Lambin. ad Horat. Epod. X. 6. R. D.

41 *Juno Lucina, fer opem*] Bona
 procuratio pœtas: ut et vox parturien-
 tis, pro testimonio succedat, ad inflam-
 mandum Demeam. Et nota, puellarum
 quæ in comædiis honeste sunt, et ex
 amore dicuntur (*ducuntur* Z.) aut nul-
 lam in scena esse, aut rarissimam vo-
 cem. *Fer opem*] Partui. *Serva me,*
obsecro] Parturientem. Dnas enim
 res pœcit hæc pœcatio: et nascantis,
 et parturientis salutem. D.

42 *Numnam illa, quaeso, parturit*] *Illæc*
scilicet de qua sermo est. quid
 enim opus fuerat nomine. D.

Certe, Hegio] V. C. *certe parturit*. L.
 43 *Illæc fidem nunc vestram implorat*] *Hæc*
oralioria *πλῆσις* est, non enim vere

rogat: sed videtur hoc facere. Et im-
 plorare, est in malis positos cum plo-
 ratu aliquem rogare. D.

44 *Quod vos vis cogit, id voluntate*
impetret] Artificiose: ne totum sim-
 pliciter (*suppliciter*) agendo, disfidere
 causæ videatur. *Vis* igitur legum intel-
 ligitur. D.

Pro *Jus* antiqui libri habent recte
Vis. In Bemb. margine adscriptum est,
vis, necessitas legum. B.

Menandri fertur, *Τρία ἔσθ' ἂν*
ἔπαρτα γίνονται, ἢ κατὰ νόμους, ἢ κατὰ
ἀδύναμιν, ἢ κατὰ τὴν εἰσὺν τοῦ νόου. W.

Quod jus cogit] Beutl. recte legit
quod vis cogit scilicet legum. in Phorm.
 I. 4. 37. R. D.

Voluntate] I. e. sponte vestra, vobis
 volentibus. in Phorm. V. 3. 2. Rutil.
 Lep. I. 63. v. interpret. ad Læv. V: 17.
 R. D.

45 *Deos quaeso, ut vobis decet*] Hoc
 est, non voluntate adversarium fore.
Ut vobis decet] *παρνευτικῶς* dixit, non
 ut puellæ utile est, sed ut vobis decet.
Vobis decet] Græco dixit, *ὀμὴν πρῆξω*.
 et decet, *facere*. D.

Vobis decet] Ms. R. *vos decet*. Vid.
 Serv. *Æneid*. VIII. 127. L.

46 *Sin aliter animus vester est*] Offi-
 cium amici exsequitur in reddenda
 causa, cur adversarius futurus sit. *Ego,*
Demea, summa vi hæc defendam] Non
 dixit id quod est, vos ulciscor: sed,
hæc defendam. D.

47 *Atque illum mortuum*] Idonea
 causa est, adversus vivos querimoniam
 faciendo, pro mortuo scilicet. Qua in

Cognatus mihi erat : una a pueris parvulis
 Suavis educati : una semper militiæ et domi
 Fuimus : paupertatem una pertulimus gravem. 50
 Quapropter nitar, faciam, experiar, denique
 Animam relinquam potius, quam illas deseram.
 Quid mihi respondes ? D. Fratrem conveniam, Hegio :
 Is quod mihi de hac re dederit consilium, id sequar.

re, et de officio suo locutus est, et exaggeravit culpam in Æschinum, qui videbatur in uno et eodem facinore vivos mortuosque lesisse. D.

Etsi omnes libri habent *defendam* hanc : lego tamen *defendam* has, h. e. Matrem et Filiam. Sic mox 52. *Potius quam illas deseram*. Cf. IV. 3. 17. IV. 4. 17. B.

48 *Cognatus mihi erat*] Causa exposita, jam agit Hegio de persona sua, matrem recte faciat : ut quam personam inducit * ostendat habiturus (quam personam inducit, porro se ostendat habiturum. Z.) Quam amicitiarum duo genera sint, unam necessariam, id est, propinquitas sanguinis : alteram voluntariam, quo nobis etiam alienissimi conjunguntur. Micionem dicit ad Demeam, et vivos, et voluntarios tantum sibi amicos esse. Similium vero, et mortuam, et non solum voluntate, sed et necessitudine amicum fuisse conjunctum. In qua re et illi non deerit, et his purgatur. Sed et cognatus mihi erat, vultu adjuvat : quia non a conjunctione ineptiva sumit exordium. *Cognatus mihi erat*] Officia multa contra officium unum Demeam amicitie ad Micionis. D.

Cognatus mihi erat] Dicit sibi necessitatem maximam, ut virginem defendat, si deserta fuerit, ex hoc cumulo sibi fuerat cum puella petro (ex hoc cumulo fit, quod multa familiaritas sibi f. c. p. Z.) E.

Illud parvuli, quod in libris quibusdam extat, est plane ineptum. B.

49 Nisi pro aduanti legas educti, versus stare non potest. B.

50 *Paupertatem una pertulimus gra-*

tem] *Ἐραυπέα* est, quia magis conjungit malorum consortium, quam bonorum. D.

51 *Nitar, faciam, experiar*] Sic dicit, ne dicat *vindicabo* : quod vult magis significatum esse, quam *diotam*. Et ne si diceretur, *nihil poteris* : quod ad incipiendum sufficit, dixit, *experiar*. D.

52 *Animam relinquam potius*] Modesta comminatio : prius quid sibi pesit evenire dixit, quam quid passurus sit Æschinus. D.

53 *Quid mihi respondes*] *Respondere* proprie dicitur, quam (quod a. cui) his intenditur. *Respondere* enim est priorem alloqui, quasi respondere (quasi rursus spondere. *Spondere* Wis.) verba fundere. ut, *funditque has ere querelas*. *Respondere*, posteriore loco dicitur. *Fratrem conveniam, Hegio*] Vultu pronuntiandum hoc quod addidit, *Hegio*, quasi dicat ; res in manu fratris est constituta, non mea. D.

54 Totus versus abest in Bombine. Atque Muretas spurium putavit, cum de Æschini rebus nihil faceret Demea ex consilio Micionis. Et certe Donatus non videtur illum legisse, cum dicit, res in manu fratris est constituta, non mea. Z.

Totum hunc versum expandendum censet Muretas, his argumentis usus : 1) Demea sciebat, Æschinum, quoquid intemperanter faceret, Micione permittente facere, quale hujus consilium poterat expectare ? 2) Non Demea, sed Micioni potestas erat, de Æschino statuendi, quare Demea hac in re fratri, non fratrem consulere poterat. 3) Versus totidem verbis in Phormione legitur, loco longe optiori.

H. Sed, Demea, hoc tu facito cum animo cogitas, 55

Quam vos facillume agitis, quam estis maxume

Potentes, dites, fortunati, nobiles:

Tam maxume vos æquo animo æque noscere

Oportet, si vos voltis perhiberi probos.

D. Redito: fient, quæ fieri æquom' st, omnia. 60

H. Decet te facere. Geta, duc me intro ad Sostratam.

4) Donatus verum non legit, quod nihil ad eum adnotavit. 5) Versus in cod. Bamb. abest. Sed, ad 5. unius codicis, licet cetera boni, auctoritas, contra omnes reliquos, in iisque multos æque bonos, valere non potest. Ad 4. si silentiam Donati probaret, verum aliquem esse spurios, permultos oporteret versus esse spurios, quid? quod hancipsum verum in Phormione etiam, ubi nemo non genuinum agnoscit, licet ibi quoque Donatus nihil adnotaverit. Ad 3. concedo verum, si alterutro loco spurium esse oporteret, in Adelphis potius, quam in Phormione abesse posse, quis necesse vero, intendum et apud alios poetas eundem versus duobus locis reperiri, v. c. Virg. *Æn.* L. 3. v. 589. et L. 4. v. 7. Ad 1. et 2. respondendum tamen Hegioni erat, et amico amico respondendum, non uno verbo, ut honeste certe Demea effugeret. Demeam, quod natura pater erat, Hegio adierat primum, quid mirum, si suam patris potestatem immisutam esse tacet? quod vero adoptionem Hegio sciebat, quid magis necessarium Hegio non poterat non agnoscere, quam ut fratrem Demea ea de re conveniret?— Editio tamen Bipontina verum omisit. 8.

55 Sed, Demea, hoc tu facito] 'Eπιπέσειται; supra habitæ comminationis. D.

Sed, Demea, hoc tu] Quoniam Demea sententiam petitioni talem dederat, ut fratrem se diceret conventurum: jam hic amplius agit ut persuadeat, aliud fieri non debere: propterea quoniam nobiles viri quante clari sunt magis, tanto plus debent omnia iusta complere,

si velint famam integram sui nominis continere. Quam rem et persuasione impetrant (*impetrat Z.*) quod voluerat senex. Denique data est sententia: *fient, quæ fieri æquum est, omnia.* B.

Cum animo cogitis] Cic. agrar. II. 24. R. D.

56 Quam vos facillime agitis] Ut et supra, *facilem victum peret* (formam e memoria laudavit locum Eun. II. 9. 30. *Et tam facilem victum querere*). Et vide quam oratorie laudes sumscrit (*excidit secundum Z.*) argumenta eundem. D.

Quam vos facillime agitis] Scil. vitam. *Facile vivere* dicuntur qui ex animi sententia sine molestiis cum sumtum tolerandorum tum aliarum rerum vivunt. Sueton. in Torentii vita c. 1. *qui agitabant nobiles facillime* v. Græv. ad Cic. ad Div. III. 12. R. D.

58 *Æquo animo æque noscere oportet*] Bene dixit, *æquo animo*: quia potentiori et fortiori contra naturam est equitas. D.

Noscere] Noscera pro exercere dixit, Græcorum more, qui s. p. *σίδου*. cf. Virgil. *Æn.* 1. 630. Musgrav. ad Sophoclis Antig. 299. Bo.

60 Redito] Prosequeretur eam, quem admodum apparet ex verbis. D.

Lege, redito: fient, fieri quæ æquom' st, omnia. B.

61 Decet te facere] Sollicita obsequela Hegionis, ultima in loquendo, ostendit impotentierem personam contra *Æschinum*; quo magis gaudium crescit comœdiæ, quando tali an tante pauperior puella, sed tamen cupita, jungetur. D.

D. Non me indicente hæc fiunt : utinam hoc sit modo
Defunctum, verum nimia illæc licentia
Profecto evadet in aliquod magnum malum.
Ibo, ac requiram fratrem, ut in eum hæc evomam. 65

ACT. III. SCENA V.

HEGIO.

BONO animo fac sis, Sostrata; et istam, quod potes,

62 *Non me indicente*] Quia dixerat, ipse sentiet posterius. Et nimis dara compositio est: sed apta irascenti. *Utinam hoc sit modo defunctum* [1] *Utinam*, desperandi vim habet. *Hoc*, id est, negotium: id est, raptus virginis. *Defunctum*, finitum, id est, ut non pejora committat. *Defunctum*, finitum, id est, ne ulterius peccet Æschinus. D.

Non me indicente] Supra enim dixerat, ex lenitate patris Æschinum in periculum esse venturum, quod etiam nunc dicit: *verum nimia illec licentia profecto evadet in aliquod magnum malum*. E.

Non me indicente] Gloss. marginal. *Indicente, precipiente, hortante*. L.

In margine Bemb. hoc glossema adscriptum est, *indicente: tacente: nove, immo potius ut' ἀγαθόν*: nam nusquam legitur, nisi in hoc loco: *indicentem enim dixit, non dicentem*. Sed de *indicente* vide Gronovium ad Liv. XXII. 39. Bembinus habet *fient*, sed alii omnes, *sunt*. Ceterum Bemb. et Victor. pro *hoc* recte legunt *hic*, h. e. in hoc negotio: ne Æschinus pejora committat. Et *defunctum*: est impersonale. B.

Me indicente] I. e. tacente; nihil dicente. Rarissimum verbum etiam occurrit apud Liv. XXII. 39. *duo boni consules etiam me indicente omnia republica fide vestra faceratis* ubi v. Gronov. R. D.

63 *Nimia illec licentia*] Quam illi dat Micio. D.

64 *Profecto evadet*] Per ardua et prærupta veniet. D.

65 *Hæc evomam*] Non *effundam*, sed *evomam*: utpote quæ me ægrum faciunt, quibus me relevabo, cum languor illo egestus sit. Nam *evomam*, hoc translatione significat. D.

1 *Bono animo fac sis, Sostrata*] Hi sex versus in quibusdam non feruntur. In hac scena videtur jam locute Sostrata Hegio respondere. Potest tamen et ipse incipere, tanquam qui et rem noverit, et morore ejus moveatur. *Bono animo fac sis, Sostrata*] Meminisse debemus, quod dixit, *duc me intro*; in presceno est ΠΑΤΕΡΑΙΤΙΝΝΗ* (*πατὴρ ἐνδὸν*) non post scenam. Nam aliud significat, *eamus intro*, ubi dicitur, *intus despondebitur, intus transigitur, si quid est quod restet*. Illum enim interius agitur extra omne proscenium. *Fac sis, Sostrata*] Sis honorifice additur verbo, ne quod imperativo modo pronunciat, superbum sit. Deductum est autem a senatusconsulti formula: ubi enim aliquid senatus consilibus injungit, addit, *si eis videatur*. Et *istam quod potes*] Quia vox ipsa tristis, et circa tristem filiam, *quod potes* dicit. D.

Bono animo fac sis] Senex ingressus domum, vidit parturientem puellam,

Fac consolere. ego Micionem, si apud forum'st,
 Conveniam : atque ut res gesta'st, narrabo ordine.
 Si est, facturus ut sit officium suum,
 Faciat : sin aliter de hac re est ejus sententia, 6
 Respondeat mihi ; ut, quid agam, quam primum sciam

ACT. IV. SCENA I.

CTESIPHO. SYRUS.

AIN' patrem hinc abisse rus? S. Jam dudum. C.
 Dic sodes. S. Apud villam'st.
 Nunc cum maxume operis aliquid facere credo. C. Utinam quidem,

ejus matrem consolatur, promittens se conventurum Micionem, Æschini patrem, et coacturum ut vitiatam ducat uxorem ille, qui vitiavit. E.

Perperam Goyetus hanc scenam spuriam esse pronuntiavit. Nam scena priori 61. Hecio ad Sostratam ductus est. Nunc redit, et Sostrate, quæ iustus est, narrat de scena : plane ut Lesbia, And. III. S. Arolym, quæ domi erat, e scena alloquitur, et Heaut. V. 1. Chremes Sostratam uxorem. B.

2 *Fac consolere*] Duas res dixit, quas et ordine locutus est ; et tu bonum habe animum, inquit : et filiam fac habere. *Ego Micionem*] Quia Demeam jam vidit. D.

4 *Si est, facturus officium*] Hoc dicendo, promittit eum esse facturum ; nam facile est unumquemque suo officio fungi. D.

Si est facturus, &c.] Ordo est : conveniam Micionem, ut faciat, officium suum est facturus, officium * (lege et distingue, ut faciat officium suum, si est facturus officium. Cæterum quicquid Egraphii hinc ad finem fabulæ sequitur, Westerhovijs primus ex Ms. editit Z.) E.

VOL. II.

Illud si hic sine synalopha est ; contra morem et artem. *Lege, si ita est.* B.

Si est facturus ut sit officium] Pro si faceret officium in Hec. III. 5. 51. IV. 1. 43. si est ut dicat pro dicit v. Perizon. ad S. Minerv. I. 13. p. 88. R. D.

6 *Ut, quid agam, quam primum sciam*] Mature : neque comminatur, neque segnem ostendit se fore. D.

1 *Ain' patrem hinc abisse rus?*] Hic ostenditur timiditas boni adolescentuli, et verti * se ad peccandum ex delicti conscientia, et reverentia parentis apparet. Item (*veriti, sc. ob peccatum ex d. c. et v. parentis. Apparet item*) mos verorum patrum circa filios, Syro Demeam describente. *Ain' patrem hinc abisse rus?*] Compendio ostenditur, quid ait jam locuturus (*locutus Z.*) Syrus. D.

Hunc patrem abisse rus?] Hæc scena deliberationem habet, quid faciat, cum pater rus iturus sit, et quid non (*nunc Z.*) respondeat patri, si se non invenerit apud villam. E.

2 *Nunc cum maxume operis aliquid facere credo*] Vide quasi *Μεγιστον* verbum Syri esse, de opere loqui : sic enim

q

Quod cum salute ejus fiat, ita se defetigarit velim,
 Ut triduo hoc perpetuo prorsum e lecto nequeat surgere.
 S. Ita fiat, et istoc si quid potis est rectius. C. Ita:
 nam hunc diem 5

Misere nimis cupio, ut cœpi, perpetuum in lætitia de-
 gere.

Et illud rus nulla alia causa tam male odi, nisi quia
 propèst :

dicit et Democ. sed illud falso: hoc serio. *Utinam quidem*] *Apud villam sit, sabaudiendum*: et distinguendum ante quam inferatur, quod sequitur. D.

Recte meliores libri habent *cum maxime*, pro vulgari *cum maxime*. B.

Nunc cum maxime] Hæ particulae ab aliis quoque junguntur. Cic. de Senect. o. II. v. Westerhov. et J. F. Gronov. ad h. l. R. D.

Utinam velit] Notandum est jungi *utinam et velit*. Aliter constructionem explicat Periz. ad Sanot. Minerv. I. 13. p. 89. Sed durior est ejus ratio. R. D.

3 *Quod cum salute ejus fiat*] Hoc non est odisse patrem: sed tantum timere ex proprio delicto. servatur enim in eo et amor filii, et amoris effectus (*affectus* ed. Da B.) D.

Quod cum salute ejus fiat, ita defatigetur] Dum modo salvus sit. Et experitur ante consilium, ut hoc se defendat, quod ab amicis retentus sit. Cui opponitur: *interdium quidem: sed si hic pernacto, quid cause sum dicturus?*] Huic rei nullam consilium reperit servus. Hoc pollicetur tamen, facile se patrem lenire, quod ejus noverit mores, cum disit, *laudaverit te audit libenter: facio te apud illum Deum*. E.

Defatigari] Sic Eun. II. 1. 14. Prisoianus Instit. Grammat. lib. XV. *Defatigaret*. Ex Frontonis sententia *defatigatus et fessus* ita differant, ut illud de animo dicatur, hoc de corpore. sed contrarium vel ex his locis Terentii patet. Adde P. Manut. ad Cic. Fam. X. 19. *Defatigatus* autem de animo di-

citur, And. IV. 1. 46. et Phorm. V. 3. 11. W.

4 *Ut triduo hoc perpetuo*] *Quantam sufficiat amatori*. (Forte hoc pertinet verba, *moriatur scilicet*, quæ in versu sequenti plane sunt otiosa Z.) et enim non opus erat perpetuo dicere, si *triduum* dixisset. D.

5 *Et istoc siquid potius est rectius*] *Deest addi*. Nam si mortem significaret, non veniret adolescentem ita dicere: videtur enim plus temporis optasse languori. *Nam hunc diem misere nimis cupio*] *Moriatur scilicet*. et hoc adversus servum debet dicere, ne indecorum adolescentis personæ sit, hæc ita dixisse: quamvis ejusmodi adolescentes inducant comicio. ut Nævius in Tribaselo, *deos queso, ut adimant et patrem et matrem meos*. D.

6 *Misere nimis cupio*] *Nimis abundat, more comicoorum, qui hoc dicto asseverationem inculcabant*. *Cupio, ut cepi, perpetuum in lætitia degere*] Qui et supra dixit, ita *quæso: quando hoc bene successit, hilarem hunc sumamus diem*. D.

Misere nimis] In Ms. R. *nimis* deest. L.

Nostri omnes omittunt *nimis*, præter eod. regium, qui rectissime ponit, *nimis misere cupio*. B.

7 *Et illud rus nulla alia causa tam male odi*] *Mire ostendit, omnia ex delictis in pravum verti: adeo ut miseram putet adolescens suburbanam villam: qua re cæteri delectantur*. Illud ergo tanquam (TAM MALE) cum detestatione dixit. et *male*, et (*est*) *nimis*, et

Quod si abesset longius,
Prius nox oppressisset illic, quam huc reverti posset
iterum.

Nunc ubi me illic non videbit, jam huc recurret, sat
scio. 10

Rogitabit me, ubi fuerim; quem ego hodie toto non
vidi die.

Quid dicam? S. Nihilne in mentem est? C. Nunquam
quicquam. S. Tanto nequior.

Cliens, amicus, hospes, nemo'st vobis? C. Sunt: quid
postea?

S. Hisce opera ut data sit. C. Quæ non data sit? non
potest fieri. S. Potest.

missere. Nam *nimum*, et malum *missere* quoque est; secundum illam sententiam, *ne quid nimis*. D.

8 *Quod si abesset longius*] *Amorim* magis, quam rei consultit adolescens. D.

Hic versus est iambicus dimeter. Sicut prior est iambicus octonarius. B.

Nox oppressisset] H. e. deprehendisset. Sic supra II. 2. 21. Cic. de Senect. 14. *Quoties illum lux noctu aliquid describere ingressum, quoties nox oppressit, quam mane carpsisset?* W.

9 *Iterum reverti* non est *his reverti*, qui est error Faerni; sed vetuste, pro simpliciter *redire*. Ut supra I. 1. 46. Eun. IV. 2. 6. B.

Iterum reverti] Est simpliciter reverti in Eun. IV. 2. 6. *redeo rursus* Plaut. in Pœn. prol. 79. v. Bentl. ad h. l. R. D.

10 *Jam huc recurret, sat scio*] *Mire de sene, recurret* dixit, ut ejus instantiam demonstraret. D.

11 *Etai Bemb. habet rogabit*: versus tamen probat codd. nostrorum et add. vet. *rogabit*. Nam cum ubi accentum hic habeat in syllaba priore: *ubi jus*—est procelesmaticus, dactyli tempus habens; et irato apprime convenit rapide loqui. B.

12 *Nihilne in mentem est?*] Sic hoc accipiendum est, ut adolescenti libero

malitiam putemus, non sapientiam deesse: adeo in hac re magister est servus. *Nunquam quicquam*] *Παράλαον*, pro *nunquam*: id est, non. *Tanto nequior*] Sic hoc dictum est, ut a contrario dicimus, *tanto melior*. D.

Optimorum librorum est *in mentem est*. Ceteri male, *in mente est*. Vide nos ad Heautont. V. 2. 33. Porro pro *nunquam* lege *nusquam*. Nam *nusquam* in re presente scilicet: non *nunquam*, ut semper stolidum se et bardum esse fateatur. B.

13 *Cliens, amicus, hospes, nemo est vobis?*] Unde magistrum ad nequitiam, ut simplici adolescenti mentiendi viam demonstraret, et honestum tentet afferre argumentum ad mendacium, propter clientem, amicum, aut hospitem in urbe cessare visum: quod tamen nec sic intelligit rudis ac rusticus adolescens. *Cliens, amicus, hospes, nemo est vobis?*] *Mire* sic interrogavit, ut qui agrestes inhumanosque reprehendat, et insociabiles aliis, propter asperitatem rastiei senis. D.

Cliens, amicus, hospes] Quo gradu in officiis prestandis habiti *clientes*, disputat Gellius V. 13. originem a Romulo repetunt Plut. in Rom. et Dion. Hal. lib. II. W.

14 *Hisce opera ut data sit*] *A* supe-

C. Interdiu: sed si hic pernocto, causæ quid dicam,
Syre? 15

S. Vah! quam vellem etiam noctu amicis operam mos
esset dari.

Quin tu otiosus es: ego illius sensum pulchre calleo.
Cum fervit maxume, tam placidum, quam ovem reddo.

C. Quo modo?

riore subauditur, *veniat in mentem*: id est, cogita dari potuisse: et datam dicit. *Quæ non data sit?* Hic de facto quæstio est, in qua quidem (*quidam* ed. Du B.) disputant quædam tunc possibilia intelligi, quando facta sint. quam autem non fiant, non modo non fieri, sed ne possibilia quidem esse dicenda. qui locus *καὶ δυνατῶν* dicitur Cf. Cic. Fam. IX. 4. *Potes?* Iterum subauditur, *fieri, ut data sit*: vel ut *credatur data*. D.

Ingenuus adolescens negat mentiri. Menander: *Ἀριστόν ἐστι πάνας ἐπιόρασθαι καλὰ. Ἐλευθέρου γὰρ ἀνδρὶς τ' ἀλιθῆ μῆνιν*. W.

15 *Interdiu*] Bene: quia amatori maxime nocte opus est. D.

16 *Vah! quam vellem etiam noctu*] Hoc utriusque personæ convenit, sed melius et Syro, et facetius dicitur. Et quidam totum Ctesiphoni assignant, ab usque interdiu. Et *quam vellem*, proprie dicimus in his, quæ non videmus fieri. Bene igitur deficiente argumento, cum aliud non inveniret, in vota conversus est. unde videntur magis hæc verba Ctesiphonis esse. D.

Quam vellem noctu] Symmach. libr. I. epist. 17. *An tibi parum exempli videtur in comico, cum ait? Quam vellem etiam noctu amicis operam mos cæset dari!* L.

17 *Calleo*] Callide scio. D.

18 *Cum fervit maxume*] Tertia conjugatione dixit, unde *fervere* dicitur, correpta media syllaba. *Quo modo?*] Miratur, quia timet eum, quem iste contemnit. D.

Quam fervit maxume] Codices qui-

dam scripti et impressi, *fervet*. Sed idem verbum etiam tertia conjugatione extulerunt veteres. Lucil. Sat. IX. *Fervit aqua, et fervet, fervit nunc, fervet ad annum*. Ibid.

Fervere ne longum vero hoc lectoribus tradam.

De prioro loco vide Quinctil. lib. I. cap. 10. Virg. *Æn.* IV. 409 et 567. W.

Tam placidum quam ovem] Lactant. divin. instit. lib. 3. cap. 25. *De mihi vitrum, qui sit iracundus, maledicus, effrenatus; paucissimis Dei verbis tam placidum quam ovem reddam*. Lucian. in Asino: *καὶ σὺ τοῦτον συμφοροτάτην προβήτω παρῆξ τῆ τυμῆ*. Philippid. apud Stobæum: *ὁ κραχίτατος δι συμφορῆς, μὲν ἄν λαβὼν ἀπιστῶ ἀγίου μαλακώτερος*. Plaut. *ovem meram vides*. L.

Ovis non redditur *placida*; quia non ex fera oicuratur et mansueti, sed est natura et indole placida. Igitur *reponne, cum fervit maxume, tam placidum, quam ovis est, reddo*. Ut infra V. 3. 63. B.

Tum placidum quam ovem reddo] Bentl. de conjectura scribit *quam ovis est*; nam ovis natura sua est placida, non redditur placida, sic infra V. 3. 63. Sed nihil mutandum: nam elliptica scribendi ratio est, ubi supplendum *quam ovem esse constat*. in Phorm. IV. 2. 1. Quinctil. IX. 2. *dic te digniorem quam Catonem*. v. Sanct. Min. II. 10. p. 225. R. D.

Orem] Leg. *oleum*. vicina *oleum* et *ovem*, nihilque vulgatius locutione: *oleo tranquillior*. Plautus Pœnulo: *hunc canem faciam oleo tranquilliorum*. Bo.

S. Laudarier te audit libenter: facio te apud illum Deum:

Virtutes narro. C. Meas? S. Tuas: homini illico lacrumæ cadunt, 20

Quasi puero, gaudio. hem tibi autem! C. Quidnam est? S. Lupus in fabula.

C. Pater est? S. Ipusus est. C. Syre, quid agimus? S. Fuge modo intro: ego videro.

C. Si quid rogabit, nusquam tu me. audistin'? S. Potin ut desinas?

19 *Laudarier te audit libenter*] Quod a (*de*) Demca dicitur, in omnes parentes dici puta. Nam nemo tam asper est pater, ut non statim mitescat laudato filio. D.

Facio te apud illum] *Priso. lib. XIII. L.*

Socrates apud Platonem in Menone: *Και αὖτε γυναικὸς ἄνω, ἢ ἄλλων, τοῖς ἀγαθοῖς ἀδράς, θείας καλοῦσι. Καὶ εἰ ἄλλωτις, ἴσως τινὰ ἑγνωμιάζουσιν ἀγαθὸν ἄδρα, θείας ἀπὸ, φασὶν, εἶρος. Cf. Cic. de Orat. II. 42. et Erasmi in Adag. W.*

20 *Virtutes narro*] Non dicit elegantem indolem, sed virtutes. Virtutes autem sunt perfecti sapientis, vel divi aliojuss. Et bene cum stupore (alii, pudore) respondet *meas?* ostendens quod nullæ essent. *Meas? tuas*] Cum gesta pronuciare debemus, ut intelligatur irrisio. D.

21 *Quasi puero, gaudio*] Deest, *præ: ut sit, præ gaudio. Lupus in fabula*] Silentii indictio est in hoc proverbio: atque ejusmodi silentio vel in ipso verbo, ut ipsa fabula (atque ejusmodi silentii, ut vel in ipso verbo fabula) contioescat. Quia lupum vidisse homines dicimus, qui repente obmutuerint: quod fere iis evenit, quos prior viderit lupus: ut cum cogitatione in qua fuerint, etiam voce et verbis careant. Sic Theocritus, *Idyll. XIV. 22, οὐ φθίγγει; λῆαν εἶδε.* Et Virg. *Ecl. IX. 54, vox quoque Mærin Jam fugit ipsa, lupi Mærin videre priores.* Alii putant ex nutricum fabulis natum, pueros ludificantium ter-

rore lupi, paulatim Capua (alii *s. cavca. Malim, in casam*) venientis usque ad limen cubitali. Nam falsum est quod dicitur, intervenisse lupum Nævianse fabule, alimonis Remi et Romuli, dum in theatro ageretur. D.

Lupus in fabula] Proverbium, cum ipse advenit, de quo loquimur. E.

Lupus in fabula] Plautus in Sticho IV. 1. 71. *Atque ecce tibi lupum in sermone; præsens esuriens adest. Vidend. Suid. εἰ καὶ λῆαν ἑμπεδοκ.* L.

Lupus in fabula] Aliter extalit Plautus, Sticho. IV. 1. 71. *Isidorus lib. I. cap. 26. Aiunt rustici, vocem hominem perdere, si cum lupus prior viderit. Unde et subito tacenti dicitur illud proverbium: lupus in fabula. Fere παράλληλον est illud Ciceronis Fam. VII. 25. Sed heus tu, manum de tabula magister adest citius, quam putaramus. Et Att. XIII. 33. De Varrone loquebamur: Lupus in fabula. Venit enim ad me, et quidem id temporis ut retinendus esset. Sed ego ita egi, ut non scinderem penulam. Adde Voss. de Idol. III. 72. Gifan. Ind. Lucret. v. Sermo. Erasmi Chiliad. W.*

22 *Fuge modo intro*] Non dixit *I, vel abi, vel vade: sed fuge, tanta celeritate opus est. D.*

Tres ex nostris paterne est? Ipusus. Lege, paterne? Is ipusus. Vid. Phorm. I. 3. 26. Versu 20 pro meas? lege, meame? B.

23 *Si quid rogabit, nusquam tu me*] Magna virtute Terentius rudem, sim-

ACT. IV. SCENA II.

DEMEA. CTESIPHO. SYRUS.

NÆ ego homo sum infelix ! primum fratrem nusquam invenio gentium :

Præterea autem, dum illum quæro, a villa mercenarium Vidi : is filium negat esse ruri : nec, quid agam, scio.

plicem, timidumque inducit Ctesiphonem ab initio : ut is sit, qui mox opprimeretur cum meretrice accumbens, interventa patri, ob imprudentiam ac rusticitatem suam. *Nusquam tu me*] Familiaris ἄλλοις et apta properanti. quare hæc omnia pressa voce cum oleritate pronuncianda sunt. D.

Potin' ut desinas?] Objurgantis est, *Potin' ut.* Sio Plant. Merc. V. 2. 49.

Potin' ut animo sis tranquillo?

Pœn. IV. 2. 94. *Potin' ut taceas?* W.

1 *Næ ego homo sum infelix*] In hoc actu exemplum est, neminem facilius, quam optimum quemque falli atque deludi, ut Virgilius ait. Et *næ* valde significat. ut *næ illi vehementer errant*, Cicero in Catil. II. 3. *Næ ego homo sum infelix*] Vide initium conveniens perpetuo morori Demæ. Per totam fabulam, aut *disperii* dicit, aut *defessus sum*, aut aliquid tale semper est, quod queratur : ita tamen, ut cum augmento sit miseria, quotiescunque processerit. Nam plus est quod nunc dixit, *næ ego infelix homo sum*: quam *disperii*. *Nusquam invenio gentium*] Abundat gentium. D.

Næ ego sum infelix] Interea dum conquirit fratrem Demæ, cognovit a mercenario, in villa non esse filium. Irascitur in Syrum et commovetur. E.

Versus est justo longior. Duo ex nostris non habent *homo*. Malim tamen *sum ejicere*. B.

2 *A villa mercenarium vidi*] Sapien-

tissime Terentius, etsi proxima villa est, necessario senem ad reliquos actus fabulæ noluit ab urbe discedere, personæ senilis memor. Nam et arduum fuerat, dum redit, et cruciabile, ne fatigatio ejus in tragediam transiret. Recite igitur invenit, a mercenario illi in urbe narratum, ruri non esse Ctesiphonem. At ubi persona est adolescentis, et proficiscitur ad villam : et continuo redit. ut in Eunucho Phœdria. *Et a villa*: utrum a pro *de* positum est : ut sit, *de villa?* an *deest venisse*. ut sit, *a villa vidi venisse mercenarium*. D.

A villa mercenarium vidi] Eadem porro constructione dixit Plautus Merc. VI. 1. 1. *Quoniam a viro ad me rus advenit* nuncius. Nec valde dissimilis locutio Thucydidis, lib. III. Οἱ δὲ τῶν ῥηδαιωντῶν νῆσ' Ἀθηναίων. *A triginta navibus Athenienses*. Nisi quis statuat *mercenarium a villa* dictum ea forma, qua dicitur, *libertus a manu*. i. e. amanuensius : et similia. Aut *a villa* fortasse habet sensum genitivi casus, ut sit, *mercenarius villæ*. Plant. Mil. II. 2. 5. *Quemque a milite hoc videritis hominem in nostris tegulis*. Liv. II. 22. *Principes a Cora*. i. e. Corani. Virgil. Georg. III. 2. *Pastor ab Amphryso*. Petron. cap. 38. *Arietes a Terento emit*. Ubi vide Burmann. W.

3 *Nec quid agam, scio*] Utrum fratrem an filium magis queram. Nam senex querulus tria dicit esse incommoda sibi : quod fratrem non inveniat :

C. Syre. S. Quid est? C. Men' quærit? S. Verum.

C. Perii! S. Quin tu animo bono es.

D. Quid hoc, malum, infelicitatis? nequeo satis decernere: 5

Nisi me credo huic esse natum rei, ferundis miseris.

Primus sentio mala nostra: primus rescisco omnia:

Primus porro obnuncio: ægre solus, si quid fit, fero.

S. Rideo hunc: primum ait se scire; is solus nescit omnia.

D. Nunc redeo, si forte frater redierit, viso. C. Syre.

quod Ctesipho ruri non sit: quod utram in urbe maneat, an ad villam abeat, ipse nesciat. D.

Negat esse ruri] Charis. lib. 1. L.

4 *Verum*] Modo *verum*, nomen est: an adverbium confirmantis, id est, vere? *Perii*] Hæc Ctesiphonis perturbatio huic tendit poetæ arte, ut deprehendatur cum amica filius (forte, *solus* Z.) repente ingresso sene. *Quin tu animo bono es*] Nunc *quin*, pro *quinimo* positum est. D.

Unus e nostris cum Bembino recte *quid est? cæteri quid ais?* Porro lege ex tribus nostris *bono animo es*, ut infra IV. 5. 62. B.

5 *Quid hoc, malum! infelicitatis?*] Abundat *malum*. *Quid hoc, malum! infelicitatis?*] Deest, *Deos testor*. *Quid hoc, malum! infelicitatis?*] Hic autem *malum*, pro interiectione positum: quasi dicat, *O malum!* et est dictum anxii hominis, et perturbati nimis. D.

Quid hoc, malum! infelicitatis?] Ordo, *quid hoc infelicitatis?* et *malum*, interiectio est, sicuti sæpe docui. E.

6 *Nisi me credo*] Pro, nisi quia jam superest, ut me credam. hic enim sensus est in huiusmodi locutione, *nisi me credo huic esse natum rei*. *Nisi me credo huic esse natum rei*] Nova locutio, pro, nisi quia credo. Et *huic rei*, potest subtrahi, in oculi sensu: ut, *nisi me credo natum esse ferundis miseris*. Ergo *huic rei*, subdistinguemus: et sic inferendum, *ferundis miseris*. Ergo

huic rei, pro, ad hanc rem. D.

7 *Primus sentio mala nostra: primus rescisco omnia*] Ἐπικαταπέ. *Primus sentio mala*] Ridiolus error Demæ: Et *primus*, ad ordinem: *solus*, ad numerum dicitur. D.

8 *Primus porro obnuncio*] Qui malam rem nunciat, *obnunciat*: qui bonam, *annunciat*. Nam proprie *obnunciare* dicuntur augures, qui aliquid mali ominis scævumque viderint. Ergo, *obnuncio* malum imminens, quasi omen nuncio. Inde enim ἐνομιολογία huiusce verbi est. *Ægre solus, si quid fit, fero*] Prave scilicet. D.

Primus porro obnuncio] Hoc est, malum nuncium vel accipio (*ubi accipio, velut* Z.) ales perferre. E.

Obnuncio] I. e. conor impedire, monendo efficio, ne quid fiat, vel ut in posterum corrigatur. Translatum est verbum a disciplina augurali, in qua proprie significat, auspiciam malum nunciare comitia habenti, ut comitia dirimantur. Cic. Phil. II. 33. v. Casaub. ad Sueton. Cæs. c. 20. R. D.

9 *Is solus nescit omnia*] Et bene solus, utpote de multis: quia quum sciat Micio, Syrus, Æschinus, Ctesipho, populus, his solus fallitur. D.

Demæ ter dixerat eodem accentu *primus*. Igitur ne Syrus *primum* deprimat in thesi, repono, *rideo hunc: se primum ait scire*. B.

10 *Si forte frater redierit, viso*] Pro, si rediit. D.

Obsecro, vide ne ille huc prorsus se irruat. S. Etiam taces? 11

Ego cavebo. C. Nunquam hercle hodie ego istuc committam tibi:

Nam me jam in cellam aliquam cum illa concludam: id tutissimum est.

S. Age, tamen ego hunc amovebo. D. Sed eccum sceleratum Syrum.

S. Non hercle hic quidem durare quisquam, si sic fit, potest. 15

11 *Huc prorsus se irruat*] Neutrum verbum, quasi activum, se irruat, posuit. *Vide ne ille huc*] Jam metuitur quod futurum est. Et quum neutrum sit irruat, nove intulit se. Præterea sic dixit, irruat, tanquam de eo qui pugnaturus sit. ut in Banocho, *quam mor irruimus?* Aut tanquam de sue. ut Horatius, *Epist. II. 2. 75. Hac lutulenta ruit sus.* Et Virg., *Ge. III. 255. Ipsa ruit, dentesque Sabellicus exacuit sus. Etiam taces?*] Antiquè pro tace. Sic in Andria, *Etiam tu hoc respondes?* pro responde. Est ergo correptionis significatio. D.

Prorsus] I. e. recta via. Plant. in Persa IV. 5. 5. R. D.

Se irruat] Irruere active dixit ut supra III. 2. 21. *ceteros ruerem* et in Eun. III. 5. 51. Terentium imitatur Apulei. Florileg. p. 341, R. D.

12 *Hodie ego istuc committam tibi*] Quod ego jam, id est, complexam mulieris. D.

13 *Nam me jam in cellam aliquam cum illa concludam*] Id egit stulto adolescens, ut ibi deprehendatur, ubi conclusus est. Sed sio ipse egit, ut posset subterfugere non deprehensus, conspectum patris. *In cellam aliquam cum illa*] *Αιτίρα* figura; dicimus in locum, pro in loco. *In cellam concludam*: non in cella ait. Et mire, ut reclusum tatumque locum subiret, *cellam* solioet, quam ob ea que in ipsa celantur, clausam esse conveniat. Nam et *cella*, et *cella-*

rium, a reponendis celandisque rebus esculentis et poculentis dicitur. D.

Cellam hic in Thesi delitescit, quod maxime preferendum erat. Nullus ex codd. nostris agnoscit illud *jam*. *Lego* igitur, *Nam me in cellulam aliquam.* ut Eun. II. 3. 18. B.

14 *Age, tamen ego hunc amovebo*] *Mire amovebo* dixit: non deterrebo. Nam proprie amovetur saxum de loco. in quo verbo significat, imminere sibi magnam laborem in hoc opere. Et vide *αἰχμησ*. Supra, ut pecudem, *abigam hunc rus*, dixit: modo, ut saxum, amovebo, inquit. D.

15 *Non, hercle, hic quidem durare quisquam, si sic sit, potest*] Nimis moraliter expressa verba sunt Syri, verberatum se indicantis. quis non ex verbis, servum verberatum intelligit? et servum rogens verberatum? et servum fugam comminantem? Mire autem non ego, sed quisquam dixit. nec permanere, sed durare: nam hoc verbum perferendis malis convenit. ut Virg., *Æn. I. 207. durate, et vosmet rebus servate secundis.* Hæc autem omnia sic dixit, quasi non videret Democem. D.

Non, hercle, hic durare quisquam, si sic fit, potest] Hoc consilium sumsit Syrus ad purgandum, quod in villa non erat filius; quod reversus sit idem adolescens et verberaverit se, propterea quod ipse auctor fuerit *Æschino*, ad rapiendam meretricem. Fingit igitur verberari. E.

Scire equidem volo, quot mihi sint domini: quæ hæc est miserai?

D. Quid ille gannit? quid volt? quid ais, bone vir? est frater domi?

S. Quid, malum, bone vir mihi narras? equidem perii.

D. quid tibi est?

S. Rogitas? Ctesipho me pugnis miserum, et istam psaltriam

Usque occidit. D. Hem, quid narras? S. Hem, vide ut discidit labrum. 20

D. Quamobrem? S. Me impulsore hanc emtam esse ait. D. Non tu eum rus hinc modo

Produce aiebas? S. Factum: verum venit post insaniens:

Non hercis hic quidem] Dio Prusseus Orat. περί δέξας: Πάσα μὴν ὄντοσι δουλεία χαλεπή· τοῖς δὲ ἀπὸ τύχης ἐν οὐλοῦ τῇ αὐτῇ δουλεύοντες, ἐν ᾧ δὴο, τρεῖς διακρίται. L.

Ne nimis laxo socco incedat hic versiculus, pro durare reponere perdurare; quod occurrit Hec. II. 2. 27. E.

16 Quot mihi sint domini] Et hic apparet, non a legitimo domino verberatum esse. Quæ hæc est miseria?] Deest quam patior, et quasi oomploratio quædam est flebilis post querelas. D.

17 Quid ille gannit?] Gannitus est proprie veluti ploratus vapulantium. D.

Quid ille gannit?] Quid ille obmurmurat, dicens se verberatum? E.

Gannit] I. e. murmurat, queritur. Proprie canes gannire dicuntur. R. D.

18 Quid, malum?] Et hic malum, pro interjectione abundat. D.

Demea dixerat bone vir, Syrus in repetitione mutat accentum bone viri. Reponere igitur, quid, malum, mihi bone vir narras? B.

19 Ctesiphō me pugnis miserum, et istam psaltriam, usque occidit] Mire interjecit miserum: et necessario usque addidit: ut ostenderet, occidit nimise caedis verbum, non occisionis intelligi oportere. Usque occidit] Prope occidit: aut usque, pro valde est: occidit, pro vehementer occidit. Nam occidere et Peroccidere, ad occidendum referebantur apud

veteres. Usque occidit] ἰδιωτισμός. non enim ocoisus loquitur. D.

20 Hem! vide ut discidit labrum] Non ostendit, sed videtur ostendere semi parum jam videnti, et intra os. Hem! vide ut discidit labrum] Asper mediam longam a scedendo accipit: ego mediam brevem a scindendo. D.

21 Non tu eum rus hinc modo produxe aiebas?] Mire Terentius eos ipsos, qui falluntur, ex aliqua parte cautos facit: ut eo delectabilibus spectatoribus procedant doli. Nam quæ gratia est aut delectatio, non (hominem Ms. B. et edd. vet.) stultissimum falli? Non tu eum rus hinc modo produxe aiebas?] Memoriter senex non solum quid sibi dixerit Syrus paulo ante, sed quibus verbis dixerit, refert. Nam sic dixerat, quem egomet produxi. D.

Non tu eum rus hinc modo produxe aiebas?] Hoosane factum: Verum venit post insaniens. Deinde conqueritur, quod verba respuerit (quod verberatus fuerit ab eo Z.) qui illum nutrierit. E.

Rus hinc modo produxe] Serv. Æneid. XI. 152. L.

Non tu eum rus modo produxe aiebas?] Est συνηρη poetis familiaris. Heaut. Prol. 32. deceste. Ita Catullus promissæ, Virgilius expleste, Horatius surrexe. Consule Cerdam ad Virg. Æn. VIII. 274. W. 22 Verum venit post insaniens] Sa-

Nihil pepercit. non puduisse verberare hominem senem,
Quem ego modo puerum tantillum in manibus gestavi
meis?

D. Laudo, Ctesipho, patrisas : abi, virum te iudicio. 25

S. Laudas? nã ille continebit posthac, si sapiet, manus.

D. Fortiter. S. Perquam! quia miseram mulierem, et
me servolum,

pra, *produci iratum admodum. nunc ab-
επιτιμα̃;* non iratum praedicat, sed insanu-
m. D.

Pro *aiebas* cum uno cod. repono *ai-
bas*, ut versui consulatur. B.

23 *Nihil pepercit*] Ut supra, *nihil
reticuit*. sic dicimus in his, quae praeter
expectationem gesta sunt. *Verberare
hominem senem*] Miserum fit de aetate,
id quod de conditione non poterat. D.

24 *Quem ego modo puerum tantillum,
in manibus gestavi meis*] Addidit aetati
invidiam et meritum recens. hoc est
enim quod dicit modo. Et *tantillum*,
δυσκρινόν est. videtur enim manu fingere,
quam parvulum. D.

Ictus non belle in finales syllabas ca-
dunt. Repono igitur *quem ego puerum
modo tantillum*. B.

Modo] *Modo* et nuper saepe de mag-
no temporis intervallo dicuntur ut apud
Liv. VI. 50. de triginta annis. v. Duke-
rum ad Flor. I. 11. p. 97. B. D.

In manibus gestavi] Pro manibus ges-
tavi, quod usitatus est. Sic Sueton. in
Claud. c. 15. in *manibus tenere* dicit pro
manu tenere v. Duker. ad Flor. IV.
12. p. 884. R. D.

*Quem ego modo puerum tantillum in
manibus gestavi meis?*] Euripides Cy-
clope, 142.

Ὅν ἐξήραμε κατὰ ἐγὼς πόν' ἀγαλάμ;

Dicit tales ἀλασσεύειν. Plauto, Mil.
III. 1. 102. *geraria* est, ancilla gestans
pueros. Lívius Andronicus, Virgine:
*Quem ego nefrendem alui, lacteam im-
mulgens opem. Tantillum dixit, ut
Plautus Poen. V. 3. 48. Quantæ e
quantillus jam sunt factæ!* W.

25 *Laudo, Ctesipho*] *Patrisas*] Fa-
cile inductus est senex varietate frau-

dis et doli. Nam Syrus et supra ut lau-
dans, non ut vituperans Ctesiphonem :
et nunc ut accusans, idem perficit atque
persuadet. *Patrisas*] *Αἰξωρις*. Nam ut
supra dixerat, *Spero: est similis majo-
rum suorum*: hic confirmat quod spe-
rare se dixerat. *Patrisas*] Attende quam
bene inventum sit, inanem se dicere.
nonne videtur ibi stultissimus, cum hu-
jusmodi laude non modo se non laudare
velle, quod odiosum est: sed etiam filii-
um apud intelligentes vituperare vide-
atur? siquidem non solum hic stultus,
sed etiam ille, quia *patrisas*, inquit.
Patrisas] Tam securus est, ut se lau-
det. Et *abi* addidit: quasi dicat, non
est quod jam demorer (*te morer*); per-
fectus es. *Laudo Ctesipho*] Hic totus
versus mire delusum ostendit senem.
Abi, virum te iudicio] *Virum* inquit,
non, adolescentulum. Hoc enim ad aeta-
tem et probitatem, non ad sexum, re-
fertur. D.

Patrisas] Patri similis es. E.

Lege et distingue, *Laudo: O Ctesipho,
patrisas*. Illud *O* tres ex nostris
habent. B.

Abi] Donatus ait verbum esse vel
sibi vel alteri cum laudatione blandien-
tis. Sic est apud Plaut. in Asin. III.
3. 115. R. D.

Laudo, Ctesipho, Patrisas abi] Vide
Boecleri Chrostomath. v. *Abi* Plaut.
Mostell. III. 1. 108. eodem sensu:
euge, Philolaches Patrisas. Ubi Guy-
etus legit: *patrisus!* Gr. *πατριάξυ*.
Vide et Eun. I. 2. 74. W.

26 *Nã ille continebit posthac, si sa-
piet, manus*] *Comminatio* est subtilis:
et parcior, velat servi. D.

27 *Perquam*] *Nimis, si parca*. Et me

Qui referire non audebam, vicit: hui! perfortiter.

D. Non potuit melius: idem quod ego, sentit, te esse huic rei caput.

Sed estne frater intus? S. Non est. D. Ubi illum quæram, cogito. 30

S. Scio ubi sit; verum hodie nunquam monstrabo.

D. Hem! quid ais?

S. Ita. D. Diminuetur tibi quidem jam cerebrum.

S. At nomen nescio

Ilius hominis, sed locum novi ubi sit. D. Dic ergo locum.

S. Nostin' porticum, apud macellum, hanc deorsum?

D. Quidni noverim?

servolum] Oratorie. non *servum*, sed *servotum*, quum sit senex. D.

28 *Non audebam*] Non poteram. *Hui! perfortiter*] Hoc, gestu servilli, et nimis levis personæ congrue dictum est. D.

29 *Non potuit melius*] Id est, laudate, Ctesipho: et deest fieri. *Idem sensit quod ego*] Id est, *patrisas, virum te judico*. D.

Huic rei caput] Quinotilian. libr. 3. cap. ult. *caput rei est* apud Menandrum, *καφάλαιον τερν*. Plaut. *Asin.* III. 3. 138. *Ego caput huic argento fui hodie reperiundo*. L.

Bemb. recte sensit, h. e. intellexit, percepit, olfecit. Cæterum ne accentus incommode in finales incidant, facile inducor, ut sic olim fuisse existimem, *Non pote melius. idem ille quod ego sensit te esse huic rei caput*. B.

30 *Sed estne frater intus?*] Deest responde: ut sit, responde. D.

Non est] Hoc iracunde pronuncian- dum, tanquam referat gratiam pro dolore, quod (forte, quo Z.) negat, fratrem esse domi. Denique hoc animo dicit etiam illud, *scio ubi sit; sed hodie nunquam monstrabo*. E.

Pro quæram in Bemb. reperitur *Inveniam*. Utrumque eat rectum. B.

31 *Verum hodie nunquam monstrabo*] Volens senem avidius quærere, quod hic ardor semper paratissimus credentes etiam fallit, ei fingit se nolle dicere.

Hodie autem aut abundat; ut, Æn. II. 670. Nunquam omnes hodie moriemur insulti. aut nunquam hodie, pro, nullo tempore hujus diei. quia *nunquam* per se generale est. D.

In fine hujus versus adscribe dictionem ita, quæ est prima subsequentiæ. Sic hi duo versus erant trochaici catalectici, ut cæteri. Ita quoque ordinantur in Bemb. et aliquot aliis libris. FAERN.

32 *Diminuetur tibi quidem jam cerebrum*] Comminationis genus verba ipsa indicant: ut appareat senem baculum sustulisse. *At nomen nescio illius hominis, sed locum novi ubi sit*] Recte: quia si *hominem* diceret, non erat errandum agnita persona hominis: et ubi habitat, cognito. si notus esset, nulla causa quærendi superesset. D.

Diminuetur tibi] Ex Prisciani sententia *diminuetur* legendum, lib. 1. L.

33 *Dic ergo locum*] *Dic ergo*, quasi invitum coegerit. *Ergo* semper addimus, ut hortemur tarde quid facientes. ut Virg. *Æn. II. 707. Ergo age, care pater, cervici imponere nostræ*. D.

34 *Nostin' porticum apud macellum?*] Convenit rustico et parcissimo seni macellum in urbe nescire. et ideo sic interrogatur a servo. *Hanc deorsum*] Bene *hanc deorsum*: quia non est una. *Quidni noverim?*] Corruptive, *quidni?* pro *quid nisi?* Etenim quamvis rusticus, tamen est civis Demea. D.

- S. Præterito hac recta platea sursum : ubi eo veneris, :35
 Clivos deorsum vorsus est : hac te præcipitato. postea
 Est ad hanc manum sacellum : ibi angiportum propter est.
 D. Quonum? S. Illic ubi etiam caprificus magna est.
 nostin'? D. Novi. S. Hac pergito.
 D. Id quidem angiportum non est pervium. S. Verum
 hercle : vah!
 Censen' hominem me esse? erravi. in porticum rursum
 redi : 40
 Sane hac multo propius ibis, et minor est erratio.

Nostin' porticum, apud macellum, hanc deorsum? Falsum in locum mittit longe positum, ut circumeat civitatem. E.

Bentlejus edidit hac deorsum. Z.

35 *Hac recta*] Proprio, hac parte : ut manu viam ostendere videatur. *Ubi eo veneris, clivos deorsum vorsus est : hac te præcipitato*] Hoc lentius ; quidam clarius legunt : ut sit *præcipitato*, cito descende. D.

Pro sursum rescribere sursum. B.

36 *Nostri cum edd. vet. et Prisciano habent vorsum.* B.

Deorsum versus] *Versus*, cum adverbium et præpositio ad et in jungitur, abundat. v. quos laudat Duker. ad Liv. XXXVIII. 51. R. D.

Præcipitato] *Præcipitatore* sæpe sine casu absolute ponitur v. Drakenb. ad Liv. XXV. 2. R. D.

37 *Ad hanc manum*] Τῶν ὑπὲρ τὴν ἀγέστων dicitur, in quo non permanet certum dextrum, nec certum sinistrum : et ideo proficit in errorem. vult enim servus hæc signa esse perplexa. *Est sacellum*] Ut Varro ait, *sacra cella est. Propter*] Prope. ut Virg., Ge. III. 13. — *templum de marmore ponam Propter aquam.* Et Lucretius v. 1392. *propter aquæ rivum, sub ramis arboris altæ.* D.

Sacellum] Sacer locus. Ut Virg., Ecl. III. 9. *Et quo, sed faciles Nymphæ risere, sacello.* B.

Propter] Adverbialiter ponitur pro, in propinquo. Est enim contractum ex *propiter* a *prope* Phedr. II. 6. 7. v. Perizon. ad S. Min. I. 16. p. 148. R. D.

38 *Ubi etiam caprificus magna est*

In hoc Homerum imitatus est, qui dicit *caprificum* prope Trojana moenia constitutam, II. ζ. 432. *Hac pergito*] *Non ito : sed quia longum est, pergito.* D. Præter illud *nostin*, quod abest in Bemb. et cod. vet. nostro, etiam deleo *quonam.* B.

39 *Id quidem angiportum*] Id est, angusta et curva via : quasi angiportus : ut *angitia*, aut *angustia*. Alii, quod inter portus sit locus angustus, hoc est inter domos. Nam *domos*, vel portus, vel insulas veteres dixerunt. Et observa Terentianam consuetudinem, in qua inducit nihil (*nonnihil*. Vid. vers. 31.) sapere eos qui falluntur. D.

Angiportum] Vicus angustus et brevis. Sed hic genere neutro positum est. D.

40 *Censen' hominem me esse? erravi*] Calliditas est maxima, deprehensum mendacium non defendere, sed fateri : ut opinionem simplicitatis acquirat. Videtur igitur ut ipse sibi succensent, tanquam imprudens erraverit, non dolosus impulerit interrogantem. Et mire se negat hominem : tanquam homo corde sit, non corpore. D.

Censese hominem me esse? I. e. censese me sana mente præditum esse, qui tam absurda loquar. Hanc verum sensum esse docuimus ad Rutil. Lap. II. 114. R. D.

41 *Sane hac multo propius ibis*] Quasi errasse profuerit illa via. et sane, præ satis ac valde : quia qui sanus est, idem et validus. *Minor est erratio*] *Erratio* est peccatum : *Error* animi est, et loci in quo erratur. D.

Soin' Cratini hujus ditis ædes? D. Scio. S. Ubi eas præterieris,

Ad sinistram hac recta platea: ubi ad Dianæ veneris, Ito ad dextram: prius quam ad portam venias, apud ipsum lacum

Est pistrilla, et exadvorsum est fabrica: ibi est. D. Quid ibi facit? 45

S. Lectulos in sole ilignis pedibus faciundos dedit.

D. Ubi potetis vos: bene sane. sed cesso ad eum pergere?

42 *Cratini hujus ditis ædes?*] Congruè nomen invenit diviti. Cratinus, ἀπὸ τοῦ κρᾶταις, id est, a potentia. D.

43 *Ad sinistram hac*] Deest ito: figura ἰλλυσις. *Ubi ad Dianæ veneris*] Sic absolute dicebant, non addito tempore. Sallustius, *ad Jovis mandem nostram* (nostra, alii). D.

44 *Prius, quam ad portam venias*] *Portam* dicendo, ostendit usque ad muros finemque civitatis erraturum Demeam. *Porta* autem ab aratro portando dicta est, quod in eo loco colonis deductor et conditor, subjunctis vacca et tauro, aratrum, quo urbem designat, suspendit manū: ne imprimat sulcos, ubi civitatis aditus relinquendi sunt. *Apud ipsum lacum*] Credibiliter addidit lacum. Nam Varro, de R. R. 1. 13. docet, semper lacum portis additum: scilicet ob usum jumentorum excurrentium et introeuntium: et præterea ut adversum hostilem ignem portis de proximo subveniretur. D.

45 *Est pistrilla*] Veteres absolute dicebant *pistrinam*, ut *strutinam*, et *medicianam*, ad tarbernam referentes: nam pristino pristilla non convenit. Et simulata (*etsi multa*) diminutiva diversa sunt a genere nominum primæ positionis: ut *rana*, *ranunculus*: *scutum*, *scutella*: *canis*, *canicula*. D.

Pistrilla, et exadvorsum fabrica. Lectulos in sole ilignis pedibus] Hoc est, pedibus ilignis, de illo, qui locus senibus (*exantibus*) in sole esse possit. Vel (*veluti*) quod Cicero dixit (pro Quint. 18.) *Nunquam ad solarium fuit*. R.

Est pistrilla] Charis. l. 1. L.

Illud est secundo loco deleatur ex Faerni nostrorumque codd. auctoritate omnium. B.

46 *Lectulos in sole ilignis pedibus faciundos dedit*] In urbe convivium, aut in sole, aut in umbra, pro conditione temporis instruebatur. Repente igitur interrogatus, quod minime opinabatur quesiturum senem, arripuit statim lectulos. Et quis potuit senex dicere, *mentiris*; nam habet lectulos: addidit ex tempore, *in sole*. Et ne eos quoque habere diceret, addidit, *ilignis pedibus faciundos*. sed hoc gesta actoris adjunctum est: quasi eodem tempore servus et quaerit quid dicat, et respondeat. D. *Ilignis pedibus*] Sic Quærus, *ilignis foribus*. L.

Pro vulgari *ilignis* Bomb. recte *ilignis*. Cæteram *lectulos in sole* junctim accipe, ut *lectorum* speciem tam notam et sic appellatam. B.

Lectulos in sole] *Lectulos in sole* vocat, in quibus veteres sole maxime temperato jacebant et apricabantur vel etiam potabant. Apud antiquos inter valetudinaria præsidia erat insolatio. Nam vel nudi in sole ambulebant, quod dicebant uti sole asso, vel oleo uncti, quod dicebant uti sole uncto. Cic. ad Attic. XII. 6. *pro isto asso sole, quo tu abusus es in nostro pratulo, a te nitidum solem unctumque repetemus*. v. Casaubon. ad Persii Sat. IV. p. 343. R. D.

47 *Ubi potetis vos?*] Incerta persona est: nam Syro vel Demeæ hoc dictum jungi potest. Bene sane. Hic *significatio* est, non approbatio. D.

S. I sane; ego te exercebo hodie, ut dignus es, silicernium.

Æschinus odiose cessat: prandium corrumpitur.

Ctesipho autem in amore est totus. ego jam prospiciam mihi: 50

Nam jam adibo, atque unumquicquid, quod quidem erit bellissimum,

Carpam: et cyathos sorbillans paulatim hunc producam diem.

48 *I sane*] Ant abundat sane: ant inferioribus jungitur. *Silicernium*] Coena quæ inferitur diis manibus, quod eam silentes cernant, id est, umbræ possideant: vel quod hæc inferant, cernant tantum, neque degustent. Nam de his, quæ libantur inferis, quisquis comederit aut biberit, funestatur. Aut erit *silicernium* senex, qui jam jamque silentibus umbrisque cernendus sit: et sic est melius, quam ut quidam Xenophonta interpretantes putant, sic nos *silicernium* intelligere, hoc est, silicem cernentem senem, dum incurvus est, vel strætæ saxo viæ intentus, vel sarcophagi jamjam appropinquantis sibi. D.

Silicernium] Particulæ sunt inferiarum, quæ mortuis dantur. Alii intelligunt *silicernium* (adde *senem*, aut, *decrepitem* Z.) quod jam senectate curvus silices ornat. E.

Silicernium] Prope est coena funebris. Hinc per contentum senex silicernius dicitur quasi dignus pro quo talis coena paratur. v. Fest. in hac voce et ibi Scaliger. R. D.

49 *Æschinus odiose cessat: prandium corrumpitur*] Ἀσίντερον deest et. *Prandium corrumpitur*] Ut coquus dixit: qui sciat conditionem quandam magis ferventem placere. (Cf. Casaub. ad Athen. V. 3.) D.

Unus ex Regiis Otiosus. Lege Odiosus. Sic Eun. IV. 6. 16. Odiosa cessas. B.

50 *Ctesipho autem in amore est totus*] Non potuit plus dici de incondita ac nimia voluptate. *Ego jam prospiciam*

mihi] *Jam*, interdum significat festinationem, ut nunc. Interdum ad describendum ponitur, et increpandam moram. ut, *Æn.* XII. 179.—*Jam melior, jam, diva, precor.* Et, *Æn.* VI. 63. *Vos quoque Pergamæ jam fas est parcere genti, Digne deæque omnes.* Et *prospiciam mihi* dixit, tanquam hoc sentiat: illi sua agunt negotia: et (at) ego illorum exemplo consulam mihi. Et bene *prospiciam*: quasi non pransurus, nisi providero mihi. D.

Totus in amore] Totus in aliqua re esse dicitur, qui se totum et omne tempus suum alioni rei impendit. Horat. Serm. I. 9. 2. R. D.

51 *Bellissimum*] Proprie *bellissimum* dixit, unde et hujusmodi ad irritandam gulam cibi, *bellaria* dicuntur. D.

Bellissimum] I. e. lautissimum, bellus proprie pertinet ad mensas secundas, quibus bellaria inferebantur v. Don. ad h. l. et Barmann. ad Petron. c. 68. R. D.

52 *Carpam*] Modo eligam. Alias *ledam* significat: ut, Georg. III. 215. *Carpit enim vires paulatim, uritque videndo Femina.* Alias fruar: ut, Georg. III. 325. *Carpamus, dum mane novum, dum flumina crescunt.* Et Persius, Sat. V. 151. *genio carpamus dulcia.* Id est, fruamur rebus dulcibus. *Paulatim hunc producam diem*] Bono verbo usus est ad metaphoram, tanquam morientis dici. Ut est, *Æn.* IX. 486.—*Nec te tua funera mater Produci, pressive oculos.* D.

Carpam: et cyathos] Themist. Euphrad. Orat. VI. πᾶσιν οὖν ἕσπερ ἐὶ λίχου τῶν δαιτυμῶν, ἀπογείομαι δὲ τοῦ

ACT. IV. SCENA III.

MICIO. HEGIO.

EGO in hac re nihil reperio, quamobrem lauder tantopere, Hegio :
Meum officium facio : quod peccatum a nobis ortum'st, corrigo :
Nisi si me in illo credidisti esse hominum numero, qui ita putant ;
Sibi fieri injuriam ultro, si quam fecere ipsi expostulant, Et ultro accusant : id quia non est a me factum, agis gratias ?

5

αὐτὸν παραφρασεύων ἀπεκρίθη, ἡμετέρας μὲν δι' αἰσῶν ἰκασθεύς. L.

Pro *sorbillans* unus cod. recte *sorbilans*, secunda brevi, ut *ventilans*. Ita *sorbilum*, quod postea *sorbisio*, jus quod sorbeatur. B.

Producam diem] I. e. diem quam potero longam faciam Martial, II. 89. v. quæ anotavimus ad Rutil. Lup. II. 100. R. D.

1 *Ego in hac re nihil reperio, quamobrem lauder*] Hæc scena est plena sententiarum senilium ad officia demonstranda. Et *tantopere*, vim adverbialem in se continet. Nam significat *nimis*. D.

Ego in hac re nihil reperio, quamobrem lauder tantopere] Hegio gratias egerat, quod Micio promitteret, se daturam operam, ut filius suus eam duceret uxorem, quæ vitiosa fuerat ; dum (*ille igitur Z.*) juste laudari se negat propterea, quia magis officium suum facit, non alii prestat, cum peccatum suum corrigit. E.

2 *Quod peccatum a nobis ortum est, corrigo*] Si diceret, *peccatum est a nobis*, participium fuisset. nunc quia *ortum* addidit, nomen est. Nunquam enim eadem pers orationis jungi, nisi per *ἀντίθετον*, potest. D.

3 *Ita non jungas cum putant, sed cum injuriam fieri.* Est vero ita se-

quente si, sæpe quidem : *ea conditione*, ut Cic. Off. 1. 9. hoc ipsum ita justum est, si est voluntarium ; sæpe vero etiam *tunc*. Cic. de Sen. C. 11 : ita senectus est honesta, si se ipsa defendit. Hæc significatio est hujus loci. S.

4 *Si quam fecere, ipsi expostulant*] Hic distingue (*Ms. B. si quam fecere. Hic distingue*), et separatim infer, *ipsi expostulant*. *Si quam fecere, ipsi expostulant*] Sensus est manifestus : sed obscura sunt verba, et eorum collocatio et distinctio. Nam incertum, utrum si *expostulant*, intelligendum sit : an, *siquam*, pro una parte orationis accipi oporteat. D.

Ob vitiosam lectionem, in quam inciderat, in hoc loco explicando admodum se torquet Donatus. Leg. ex Bembino *expostules*, ut sit sensus : de facta ab eis tibi injuria ; etiam insuper te accusant. Hæc est ratio Faerni, quam recte probat Bentlejus. Z.

Utro si quam fecere ipsi] Hic locus e codice Bembino ita legendus *sibi fieri injuriam ultro si quam fecere ipsi, expostules*. R. D.

5 *Utro accusant*] *Utro*, nunc prave e codice Bembino ita legendus *sibi fieri injuriam ultro si quam fecere ipsi, expostules*] Hæc interrogatio, quasi subtristi vultu est proferenda. D.

H. Ah, minime: nunquam te aliter, atque es, in animum induxi meum.

Sed quæso, ut una mecum ad matrem virginis eas, Micio, Atque istæ eadem, quæ mihi dixti, tute dicas mulieri: Suspicionem hanc propter fratrem ejus esse, et illam psaltriam.

M. Si ita æquom censes, aut si ita opus est facto, eamus. H. Bene facis: 10

Nam et illi animum jam relevabis. quæ dolore ac miseria Tabescit; et tuo officio fueris functus: sed si aliter putas,

6 *Ah! minime*] Non *minime* ago: sed, *Minime te credo esse illorum in numero.* D.

7 *Quæso, ut una mecum*] Servavit τὴ ἀφ' ἧς, adjiciendo *Una mecum eas*: quippe ad inoognitam matrem familias. D.

8 *Tute dicas mulieri*] In nomine ostendit, cur hæc ipse dicat. *Mulieri* enim, inquit, nimis pavidæ ac diffidenti. D.

9 *Suspicionem hanc propter fratrem ejus esse*] Nimis breviter ac succincto, et ut oportuit inter scientes. *Et illam psaltriam*] Propter fratrem ejus esse, subaudiendam est (nil nisi propter subaudiendam esse videtur.) D.

Codex Meadianus pro *ejus esse* habet *esse ejus*. Igitur ad contortam Donati interpretationem vitandam, repono, *suspicionem hanc propter fratrem esse: ejus esse illam psaltriam*. Nam *ejus est fratris*. Sic Heaut. IV. 3. 25. *Hanc esse Clitiphonis*; et hinc IV. 4. 16. *Dicam fratris esse hanc?* B.

10 *Si ita æquom censes*] A justo et utili est tota sententia. Et sane hi (forte, tres sane hinc. Ed. Mediol. 1476. tres sequentes versus nos agnoscit) versus desunt, quos multa exemplaria non habent. D.

Si ita æquom censes] Aut si ita omnium facta expetiverunt, uti ad mulieres Micio pergeret, hæc eadem illis presentibus polliceretur. Verum etiam

dubitatione utens (utitur Z.) Micio; hoc ut plenius fieri possit, persuadet Hegio, quod illæ miseræ alterum solatium calamitatis habere non possint, nisi hic polliceatur. *Omnibus enim, quibus res minus secunde sunt, nescio quomodo suspitioni: omnia, quæ fuerit, ad contumeliam suam fieri magis putant. Quum minimum possint, semper se credunt contemni. Ergo placabilis est, si ipse coram pollicearis, et te purges.* B.

Etsi posterius si ob fidem Bombini Faernus ejecit: ob eodd. omnes cæteros tamen et usum Terentii tuendum est. Vid. And. I. 3. 8. B.

11 *Nam et illi animum jam relevabis*] Et deinceps illi maluit dicere, quam nurui, adhuc divitem reveritis. *Dolore ac miseria*] *Dolore*, parturientis: *miseria*, injuria ab Æschino accepta. D.

Lego *relevabis*, quis sequitur *fueris functus*. Deinde ne accensus cadat in ultimam animam, repono, *nam et illi jam animum rellevaris, quæ, &c.* Propositio *re* in compositione fore duplicat consonantes apud veteres; ut *reiduce*, *repperio*; *rellevo*. B.

Menander: ΠΑΛΛὴν φέρω τῷ εἴ νῦν ἄρτια κινῶν αὐτῶν. διὰ λόγου μάλιστα γίνονται: ΠΑΛΛῶσι γὰρ κινήματα οὐκ ἴσως ἔμειψεν ὁ ἀρχαῖος διὰ λόγου τούτου. W.

Relevabis animum] I. e. recreabis, eriges. Simplex *levare* sæpe sic dicitur. R. D.

12 *Sed si aliter putas*] Ἀρτίσφιου,

Egomet narrabo quæ mihi dixisti. M. Immo ego ibo.

H. Bene facis :

Omnes, quibus res sunt minus secundæ, magis sunt nescio quo modo

Suspiciosi : ad contumeliam omnia accipiunt magis : 15
Propter suam impotentiam se semper credunt negligi.

Quapropter te ipsum purgare ipsi coram placabilius est.

remittendo quod petebat, extorsit magis. D.

Tabescit] I. e. conficitur Lucret. III. 924. Cic. Catil. II. 4. R. D.

13 *Imo ego ibo*] Hoc adverbio quod ait *imo*, ostendit se prompto agere et instantar quod promissit. D.

Ne hiet versus, et sententiæ medearis, repono, *immo ego quoque ibo*: nempe una cum Hegione. B.

14 *Minus secundæ*] Dicere sic maluit, ne *miseræ* diceret. *Nescio quo modo*] Hoc est, vehementia, nulla palam ratione. D.

Omnes quibus res] Menander: "Εὐνοίῳ τῷ ἀτυχῶν ἰσθὶν ἀδύνατος φέρει. L.

15 *Accipiunt magis*] Mire additum *magis*: quom possit sensus et sine hoc esse integer. D.

16 *Propter suam impotentiam*] Infirmitatem. Et rursus noluit humilitatem aut miseriam dicere. *Negligi*. Legitur et *claudere* et *claudicare*. D.

Illud *negligi* Faerno visum est nimis leve, et ab hoc loco alienum. Igitur cum in Bembino invenerit *claudier*, opinatus est, auctorem scripsisse, *calvier*, h. e. decipi. Verum hoc *calvi* nobis non placet. Primum quod plerumque active significat, *frustrari, decipere*. Deinde quod cum passive occurrat pro *decipi*, tum simpliciter accipitur, nulla addita *contumeliæ* significatione, quæ Terentii locus postulat. Igitur si *claudier* illud sequimur, sensus loci est hic, *se semper credunt errare, falli opinione, decipi errore*. Quod et falsum est, et a Terentii loco prorsus alienum. Itaque equidem reponendum esse censeo *ludier*, h. e. ludificari, et falsis promissis decipi. Nam ita qua-

drant omnia, et *contumeliæ* notionem secum gerant. Atque cum in vett. membranarum *claudere* fere scribatur *claudere*, opinor in Bembino fuisse *claudier*: quod ortum est ex nostro *ludier*. B.

Credunt negligi] Sic fere omnes Mss. codd. in nonnullis tamen *claudier* est. Videri posset, scripsisse Terentium, *se credunt calvier*. ut in XII. Tabb. Si *calvitur, pedemve struit*. Sed vulgatam lectionem veriorum puto. Menander: Πρὸς ἅπαντα θαυδὲς ἴσθις ἰσθὶν πρὸς γέματα· καὶ πάντας αὐτῶ καταφρονῶν ἰσθὶν λαμβάνει. L.

Impotentiam] I. e. inopiam, humilem conditionem Cic. pro Murena c. 28. ubi v. Camerar. Contra *potens* est qui magna valet auctoritate et gratia. v. quæ notavimus ad Rutil. Lupum II. 74. R. D.

17 *Quapropter te ipsum purgare*] Utrum *te ipsum*, una pars orationis sit? an *divise* accipiendum? ut sit, *te* Micionem, *ipsum* Æschinum purgare. *Coram, placabilius est*] *Coram*, id est, presentem, et *coram* presentibus. et *coram* indiget adjectione: *palam* non indiget. Et *coram*, ad cæteras (*certas* Ms. B. et edd. vett. ante R. Steph.) personas refertur: *palam*, generaliter dicitur. D.

In Bembino est *coram ipsi*, h. e. matri. Sed omnes alii codd. et edd. vett. rectius habent. *Coram ipsis*, h. e. matre et virgine. Nam virginem ipsam non alloqui, non modo non placabilius fuisset, sed et contumeliosius, quam si nec matrem adiiisset. B.

Placabilius est] I. e. ad placandam aptius. in Phorm. V. 7. 68. Lactant. IV. 28. R. D.

M. Et recte, et verum dicis. H. Sequere me ergo hac intro. M. Maxume.

ACT. IV. SCENA IV.

ÆSCHINUS.

DISCRUCIOR animi: hocine de improviseo mali mihi objici

Tantum; ut neque quid me faciam, neque quid agam, certum siet?

Membra metu debilia sunt: animus timore obstipuit.

18 *Et recte, et verum dicis*] *Recte*, ad verba retulit: verum, ad rem atque sententiam. Potest enim recte et falsum dici, dummodo nullo vitio verborum nominumque dicatur; quanquam et ipsum fallere in tempore, quidam de officiis scribentes, *rectum* putent. D.

1 *Discrucior animi*] Hoc loco *χαρτερῆς* amantis modice (*immodice*) juvenis, et senis facit indulgentis, ac lepidissimi patriæ. *Discrucior animi*] *Ἀρρωδωτός* figura: ut *Æn.* XII. 19, *O prestans animi. Hocine de improviseo mali*] Hæc verba repentino nuncio percussam indicant Æschinum propter divortium stare: et iram circa se Sostratæ, et ejus filie ob raptum meretricis. *Objici*] Proprie, quia inopinanti. Nam *Objici* dicitur in utramque partem: ut, si quos ante quis videt, quam exspectaverit. quo verbo magnitudo doloris ostenditur ex improviseo incommodo. D.

Deliberantem, quid faciat adolescens, convenit anus puellæ ejus quam vitavit. Ab ea comperit, quod cognoverit Æschinum meretricem rapuisse, cum utique rapuerit fratri. opinio est, quod sibi potius rapuerit. Deliberat ergo quid agat, quod tanta suspicio de se incidit, quod Sostrata puellæ mater eredit, sibi rapuisse Æschinum mere-

tricem, hoc quod audivit ex au quadam. E.

Primus Faernus versum constituit, uti est apud Lindenbrog. Sed perperam. Nam in veterrimo nostro *discrucior animi* per se versum constituit. Tum Varro apud Rufinum de *Metris Comiciis* p. 2707. diserte versum ita plane constitutum esse memorat. Alterum vero versum ita refinge, *hocine ex improviseo mali mi objici*. Creticos versus est, ex creticis pedibus cum uno Molosso constans. B.

Discrucior animi] Supplendum dolore. R. D.

Objici] Objici proprie dicitur malum in *Phorm.* III. 2. 18. *Virg. Æn.* II. 200. R. D.

2 *Ut neque quid me faciam*] Plus est, *quid me faciam*: quam, *quid faciam*. illud enim de rebus: hoc, de ipso homine intelligitur. *Neque quid agam, certum est*] *Certum est*, pro *certum sit*. nisi forte ut, quam significet. D.

Hunc tertium versum fac Trochaicum tetrametrum sic, *Tantum; ut neque quid de me faciam, nec quid a. c. a.* Nam et *nas* secundo loco, et *quid de me* reperitur in nonnullis codd. nostris. B.

3 *Membra metu debilia sunt: animus timore obstipuit*] *Metu* patriæ: timore divortii. D.

Pectore consistere nihil consilii quit. vah!

Quomodo me ex hac expediam turba 5

Tanta? nunc suspicio de me incidit; neque ea immerito.

Sostrata credit, mihi me psaltriam hanc emisse: id anus

Mihi indicium fecit.

Nam ut hinc forte ea ad obstetricem erat missa: ubi

eam vidi, ilico

Accedo; rogitō, Pamphila quid agat: jam partus adsiet?

Eone obstetricem arcessat? illa exclamat, Abi, abi jam,

Æschine:

11

Satis diu dedisti verba: sat adhuc tua nos frustrata'st fides.

Hem, quid istuc obsecro, inquam, 'st! Valeas, habeas illam quæ placet.

Fac versus Choriambicos: Mēmbra metu debilia sūnt: animus præ timore | 'Obstupuit: pectore consistere nil consilii quit. Lego præ timore, ut alibi præ studio, præ iracundia, præ gudio, &c. B.

Obstupuit] Meliores libri hic et aliis locis habent obstupuit de qua scriptura v. Heins. ad Virgīl. Æn. I. 513. R. D.

4 Consilii quid] V. C. consilii quid potest. L.

5 Cod. vet. hunc et seqq. versus aliter ordinat, quam Faernus. Vah ex priore versa huc revoco, et nescio huc assumo, cum propter versum, tum et sententiam, Vah, quò modo me ex hęc expediam turba, nescio: tanta nunc | Suspicio de me incidit; | Néque ea immerito: Sostrata credit mihi me psaltriam hęc emisse: id | Anus mi indicium fécit. Sunt itaque tetrameter catalecticis, et plenus cum clausulis suis; ut solemne est in magna animi commotione. B.

6 Nunc suspicio] Modo ostenditur causa trepidationis Æschini. D.

7 Id anus mihi indicium fecit] Illa anus cui Sostrata dixerat, curre, obstetricem arcesse. D.

9 Nam ut hinc forte ea ad obstetricem erat missa] Apparet inter cætera unum

dixisse, ad obstetricem se missam: an ultro hæc suspicatus est Æschinus? Hinc autem addendo, ostendit se ante fores Sostratæ stare. ut alibi, ex Andro commigravit huc viciniae. Ubi eam vidi] Sunt qui addant supervacue hanc: et legunt, hanc ubi vidi (Videtur Donatus legisse ubi vidi. Atque ita est in Ms. B.) D.

10 Pamphila quid agat: jam partus adsiet] Amatoria interrogatio, qua monstrat Æschinus curæ sibi esse res omnes. D.

Lectio codd. duorum et edd. vet. Jamne partus adsiet versui est commodior. B.

11 Illa exclamat] Non respondet, sed exclamat. Et bene vim addidit ad exclamationem fuisse. Ergo a vocis sono exclamat, non a verbis. Abi, abi jam, Æschine! satis diu verba dedisti nobis] Usque dum intelligeremus. D.

12 Sat adhuc tua nos frustrata est fides] Usque dum deciperetur (detegeretur. Z.) D.

Adhuc] I. e. ad hoc tempus usque Cic. Verr. I. 17. R. D.

13 Hem! quid istuc, obsecro, inquam, est?] Hem, interjectio est novae res et inopinatae audientis. Valeas: habeas illam] Quasi recedat et longe absit. ut

Sensi illico ad illas suspicari; sed me reprehendi tamen,
 Ne quid de fratre garrulæ illi dicerem, ac fieret palam.
 Nunc quid faciam? dicam fratris esse? id quidem mi-
 nime est opus 16

Usquam efferri. ac mitto; fieri potis est, ut ne qua exeat.
 Ipsum id metuo ut credant: tot concurrunt verisimilia:
 Egomet rapui: ipse egomet solui argentum: ad me ab-
 ducta est domum:

Hæc adeo mea culpa fateor fieri. non me hanc rem
 patri, 20

Ut ut erat gesta, indicasse? exorasset ut eam ducerem.

in Andria, valeant qui inter nos dissi-
 dium volunt. D.

14 *Me reprehendi*] V. C. *me pallio*
reprehendi. L.

Pro *reprehendi* tres codd. cum edd.
 vet. habent *repressi*. Etiam probe.
 Heaut. I. 2. 25. et Hec. V. 1. 39. B.

Me reprehendi] *Reprehendere se* ele-
 ganter dicitur pro se retinere ab aliqua
 re facienda vel dicenda, se reprimere,
 quod ipsum verbum *repressi* quædam
 editiones h. l. habent. Ovid. epist. XI.
 53. R. D.

15 *Garrulæ*] Utpote anus (*amici*).
Ac fieret palam] Demere scilicet, cum
 minime opus fuit. D.

Ne quid de fratre garrulæ illi dico-
rem] Convenit enim, ne aliquid dice-
 rem de fratre illi mulieri garrulæ, h. e.
 verbosæ et loquaci. E.

Ac fieret palam] Negatio *ne* revocan-
 da est, quæ tacita vi copulationi inclu-
 ditur. Ovid. epist. VII. 81. Liv.
 XXIV. 40. v. Duker. de latinis. vet.
 Ictorum p. 375. R. D.

16 *Nunc quid faciam*] Figura *dia-*
gnosis. D.

Nunc] Deliberatio ipsa supponitur
Numquid dicam, aut agam, fratris esse
hanc? Hæc non oportet indicari, ne
 fiat palam. *Age*, celari possit fortasse.
 Illud metuo, an credant, quod fratri
 rapui, quippe cum egomet rapuerim,
 ego argentum soluerim, ad me adducta
 demum sit. Reperit consilium, ut ad

illas pergeret, et se purgaret. E.

Bentleyus cum aliis edidit, *Dicam*
fratris esse hanc? quod minime est opus. Z.

17 *Ut ne qua exeat*] Erumpat: ut,
 Æn. II. 496.— *quam spumans amnis*
erit, oppositasque evicit gurgite moles. D.

Valgo *age mitto*: Victorian. *amitto*:
 Bomb. *ac mitto*, ut in Phorm. *Ac mitto*
imperium. B.

Ne qua exeat] I. e. ne divulgetur ille
 raptus, *Esire* propriis dicitur, quod in
 vulgus emanat. Nepos in Datama c. 6.
 Gellius XII. 12. supra II. 4. 19. R. D.

18 *Ipsum id metuo, ut credant*] Ip-
 sum, quod fratri rapui. et ut, pro *ne non*
posuit. *Tot concurrunt verisimilia*] Ut
 mea esse credatur. D.

19 *Ad me abducta est domum*] Pro-
 prie, non dixit *adducta*, sed *abducta*:
abducitur enim alienum; ut in Hæm-
 tontimoromeno, *Abducimus tuam Bac-*
chidem. *Ad me autem domum*, mora-
 liter dixit, pro *ad domum meam*, an
 ideo *ad me*, quia et illis knotatus leno
 est in retinenda contra Æschinum pa-
 ella? D.

Egomet rapui] Priscian. lib. XIII.
 L.

21 *Ut ut erat gesta, indicasse?*] Id
 est, sine male, sine bene gesta erat: ut
 enim, certam qualitatem significat:
 ut ut incertam; quasi dicat, quoquo
 modo, male bene. *Exorasset ut am-*
ducere] Sic enim promiserat Sestratus
 se fuisse facturum. D.

Cessatum usque adhuc est: nunc porro, Æschine, ex-
pergiscere:

Nunc hoc primum at: ad alias ibo, ut purgem me: ac-
cedam ad fores.

Perii! horresco semper, ubi pultare hasce occipio miser.
Heus, heus: Æschinus ego sum; aperite aliquis actu-
tum ostium. 25

Prodit nescio quis: concedam huc.

ACT. IV. SCENA V.

MICIO. ÆSCHINUS.

ITA ut dixi, Sostrata,

22 Nunc porro, Æschine, expersgiscere] Sic et alibi, enimvero. Dave, nihil loci est segnitie, neque scordie. Legitur et jam: quod est correptivum inter-
tardum. D.

Expersgiscere] I. e. noli amplius cessare. Sallust. in Catil. c. 30. ubi v. Cort. R. D.

23 Nunc hoc primum] Primum, ab eo quod rogandus est pater. Accedam ad fores] Sostratus scilicet. D.

24 Horresco semper] Satis amatorie: nam nimium semper est calor, et frigus recedit (Leg. vel, nam in nimio amore frigus est, et calor recedit: vel, nam in amore nimium semper et frigus, et calor recedit. Cf. Ban. I. 2. 4.) a corpore. ut, Torus, Parmeno, tramo horreoque, postquam aspexi hanc. D.

25 Aperite aliquis actutum ostium] Vix pluralia habet aliquis, quamvis singulariter dicatur: non est enim aliquis, nisi de multis. recte ergo aperite aliquis et nove. Nam (uterque liber addit, veteribus) non placet illud, ubi distinctiones sunt: unde aperite est una, altera aliquis. Actutum ostium] Ut apparetur rursus, aperiat. proprie enim veteres et quis, et aliquis, et quis-

quam, non observabant quo genere, aut quo numero declinarent. Est ergo figura ἀγγαίρη. D.

1 Ita, uti dixi, Sostrata, facite] Hinc apparet Micionem jam multa dixisse. D.

Its ut dixi, Sostrata, facite] Hæc scena narrationem tenet, patrem inventum. Nam cum ingressus promississet mulieribus se facturum esse, Æschinus ut vitiatam ducat uxorem, egreditur pater, et viso filio errorem hunc composit, quod Æschino adductus sit advocatus, ut illa puella cognato suo nuberet, ille duceret. Nescio esse quem vitiatorem, cui dari eam oporteret, ut adolescentis animus perspici posset. Mox aperit veritatem, et dicit, ut jam prepararet se Æschinus ad uxorem ducendam. Deinde ipse, quod supra dixi, narrat. E.

Ita ut dixi] V. C. dixi. Vid Diomed. libr. I. L.

Cum quatuor codd. pro ut lege uti; ut hic versus cum ultimo prioris scene faciat Trochiacum. Cæterum repono dixi, quod extat in sex codd. Nam Micionis ingenio aptius est obsequi quam imperare. B.

Facite: ego Æschinum conveniam; ut, quomodo acta hæc sint, sciat.

Sed quis ostium hoc pultavit? Æ. pater hercle est: perii! M. Æschine.

Æ. Quid huic hic negoti'st? M. Tunc has pepulisti fores? tacet.

Cur non ludo hunc aliquantisper? melius est; 5
Quandoquidem hoc nunquam mihi ipse voluit credere.
Nihil mihi respondes? Æ. Non equidem istas, quod sciam.

M. Ita? nam mirabar, quid hic negoti esset tibi.

Erubuit: salva res est. Æ. Dic sodes, pater,

2 *Facite*] Jubet ut vel securæ sint, vel adornent nuptias. *Ego Æschinum conveniam*] Mire, occursurus Æschino, Æschinum querit. D.

Pro facite omnes nostri, facite. Et pro sint omnes Faerni et nostri, sunt. B.

3 *Pater hercle est*] Quid est hoc, quod Micio timetur? an quia illi non est confessus? Ostendit autem poeta tantundem pudorem posse, aut amplius, quam timorem. D.

4 *Quid huic hic negoti est*] Alius timor, quod hinc egreditur pater. *Tunc has pepulisti fores?*] Sic cepit interrogare, ut negationi locum præbeat. Et nota pepulisti, elatum verbum, et tragico oothurno magis, quam loquelæ comicæ accommodatum. D.

5 *Tacet*] Hoc apud se loquitur Micio. *Melius est*] Et non, ludere bonum est: sed melius. Et hoc meliore affectu dixit, quam si diceret, dignus est. D.

Illud proximi versus tacet occupat apud Faernum et Bentl. principium hujus versus. Z.

6 *Hoc nunquam mihi ipse voluit credere*] Contra illud, quod ait,—*Postremo alii clanculum Patres quæ faciunt, quæ fert adolescentia, Ea ne me celet, consuefeci filium.* Credere autem magno affectu dixit. non enim confiteretur ut patri (forte, patruo: aut mox pro pa-

renti reponere fratri Z.); sed crederet, ut parenti, aut sodali suo. D.

7 *Non equidem istas*] *Doest, pulsavi.* Quod sciam] Quantum scio. D.

Non equidem istas] Ms. R. instas. L.

8 *Ita? nam mirabar quid hic negoti esset tibi*] Accepit negationem Micio, ut ludere Æschinum posset. D.

Pro itane recte omnes libri ita. sed id Faernus male per interrogationem protulit. B.

9 *Erubuit: salva res est*] Nimis paterna sententia. Et e contrario Simo in Andria, vide num ejus color, pudoris signum usquam indicat. Et quanti affectus est, non dixisse erubuit, salva est: sed, salva res est? Nonne videtur tibi res ejus omnis in Æschino constituta? Eodem animo et supra dixit, in eo me oblecto, solum id est carum mihi. Non enim solum intulit quod expectabatur: sed absolute, quasi ex omnibus solum id est, inquit. D.

Erubuit: salva res] Lampridius in Heliogab. *Cum ad vindemias vocasset amicos nobiles, et ad corbes sedisset, gravissimum quemque precontari cepit, am promptus esset in Venerem: erubescensque senibus, exclamabat: erubuit: salva res est. Silentium: ac ruborem pro consensu ducens.* L.

Menander: Ἐρυθρίαν πᾶς χροστικῆ ἀπὸ τοῦ βασι. W.

Tibi vero quid istic est rei? M. Nihil mihi quidem: . 10
 Amicus quidam me a foro abduxit modo
 Huc advocatum sibi. Æ. Quid? M. Ego dicam tibi:
 Habitant hic quædam mulieres; pauperculæ,
 Ut opinor, has non nosse te, et certo scio:

10 *Nihil mihi quidem*] Mihi, id est, mea propria rei. Et callida negatione incipit: ut et illi admittat confitendi locum ac fiduciam: simulque fiat ei desperatio docendæ ejus, cujus mentio tam contentum ab ipso tractetur. D.

Nostri omnes, rei est. Reponere rei fuit. Nam jam inde exierat Micio. B.

11 *Amicus quidam me a foro abduxit modo huc advocatum sibi*] Hinc incipit mendacium, mistum vero. Nam *amicus quidam me a foro huc*, verum est: *advocatum*, falsum. Sed *huc et quidam, modo impetrum* habent levis negotii, et in quo nec magnæ personæ, nec res difficilis operæ aut longæ occupationis habentur. Et *advocatum* dicendo, alienum negotium demonstravit: nam et sibi non vocat, si enim *mulieribus* addidisset, potuit aliud sperari. D.

12 *Quid?*] Deest ait: ut sit, *quid ait? Ego dicam tibi*] Senile est. Nam id jam dicendum fuit, et hoc *impetrum* habet vilis rei, quæ vel facile dici possit, vel non celanda sit. D.

13 *Mulieres pauperculæ*] Non potuit magis celare dignitatem formæ et ætatis puellas, quæ amatur ab Æschino, quam ut eam primo eodem nomine cum matre nominaret: deinde communiter diceret de ambabus universa, quibus contentum debeant. *Quædam mulieres pauperculæ*] *Pauperculæ* addidit, ut magis desperet Æschinus impetrari posse has nuptias a patre. Et item *quædam*: ut ignobiles demonstrarentur. Et totum hoc cum abjectione pronuntiandum est. *Quædam* et *pauperculæ* dicendo, admittit omnem spem nuptiarum: nam *quædam*, ignobilem indicat: *pauper*, indotatam. Quid ergo remanet, quod speret Æschinus? *Pauperculæ*] Nec pauperes saltem. D.

Habitant hic quædam mulieres pauperculæ. Virgo cum matre. Hic meus

amicus, qui me adduxit, illi genere est proximus: huic leges cogunt nubere hanc. De quo ille contra: commenta sunt, h. e. mentita, esse ex alio viro, nescio quo, puerum natum: neque eum nominat. *Propterea esse illum: non oportere huic dare.* Deinde adolescens omnia defendit, quod conviciator sit, quod hic eam potius debeat docere uxorem. Contra pater: *quo ratione istuc?* inquit, *quis respondit? quis dedit? cur duxit alienam?* Huic respondit Æschinus: *an sedere oportuit domi virginem tam grandem?* Ut veniret nescio unde cognatas? Et quasi arguit patrem, quod hæc magis debuisset dicere. Contra ille stultum vocat filium, siquidem hæc omnia (omnino Z.) contra illum, cui venerat advocatus. Deinde quasi aliena restituta sint (*aliena res ista sit*), monet filium, ut discedat. Tunc ille lacrimis prodit amorem. Pater cum quæsisset, ille narrare cupiens petit ut audiret. Tunc pater omnia se scire dixit, objurgat leniter, quod celaverit se. E.

14 *Opinor*] Vel adeo obscuro sunt, et nullius pretii, ut *opinor, has non nosse te*. Potuit recte dicere et hoc, ut *opinor, has non nosti*: sed illud vetustius (alii, *venustius*). *Ut opinor, has non nosse te*] Aut abundat ut: aut deest scilicet. Magnum autem crimen est in forma vicinæ puellæ, incognitam esse adolescenti de proximo. Et quia scit hunc esse de quo dixerit, *quam hic non amavit meretricem? aut cui non dedit aliquid?* subdidit causam, ne dignitatis pudorisque esset, quod eam incognitam Æschino esse dixisset: *neque enim diu huc*, inquit, *immigraverunt.* Et ut *opinor*, mire ipse sibi sumit atque confirmat, quod nondum ille confessus est. *Et certo scio*] *Ἐπιπέθει*: parum dixi, inquit. D.

Ut sensum adjuves, lego ut *opinor*;

Neque enim diu huc commigrarunt. Æ. Quid tūc postea? 15

M. Virgo est cum matre. Æ. Perge. M. Hæc virgo orba'st patre:

Hic meus amicus illi genere est proximus:

Huic leges cogunt nubere hanc. Æ. Perii! M. Quid est?

Æ. Nihil: recte: perge. M. Is venit, ut secum avehat: Nam habitat Mileti. Æ. Hem! virginem ut secum avehat? 20

M. Sic est. Æ. Miletum usque obsecro? M. Ita.

Æ. Animo male'st.

Quid ipsæ? quid ajunt? M. Quid istas censes? nihil enim.

has non nosse te: et certo scio. Certo Donatus ita videtur legisse. B.

Opinor et certo scio] Sæpe veteres, quod primo tanquam dubium ponunt, mox inter loquendum consideratum pro certo affirmant. Cic. ad Attic. VI. 3. *Cicero puer legit ut opinor et certe epistolam, &c. R. D.*

15 *Quid tum postea?*] Gratissime proditor Æschinus amator, quam sedulo dissimulet. D.

16 *Virgo est cum matre]* Vult Micio sic audire Æschinam, tanquam alienissimum: et ideo velut inscius (forte *inscio Z.*) facti diligentius narrat. *Virginem* autem ἀρχαία μῆ (forte, *ἡρώδης μῆ*, aut, *ἡρώδης μῆ* Z.) pro muliere dixit. D.

17 *Hic meus amicus]* Qui me advocatam abduxit de foro. D.

18 *Huic leges cogunt nubere]* Non permittunt, dixit, nec jubent: sed cogunt, ad perturbandum Æschinum, et recte. alia enim sinunt leges, alia cogunt fieri. Et ne esset quo resisteretur illi, vult ut mulieres a lege cogantur. *Perii!*] Hoc audit Micio, sed dissimulat. D.

Huic leges cogunt nubere hanc] Ex lege Attica, qua virgines orbas pauperesque, *στράς*, proximi coguati vel ducere, vel dotem illa dare, cogebantur, Cf. Phorm. I. 2. 75. et inprimis II. 3. 63. Bo.

Fuit autem similis lex in populo Israelitico. Vide Numer. XXXVI. 6.

seqq. quod institutum a Phœnicibus ad Athenienses translatum autumat Grotius, de Verit. Relig. Christ. I. 15. Conf. Meurs. Them. Att. et Phitarch. in Solone. W.

19 *Nihil: recte]* Id est, recte quod perii. et nihil magis comicum. Et vide trisyllabum (*trisyllabo*) artificiose esse subjectum: ut qui perii dixit, vix hoc locutus fuisse videatur. *Perge]* Vide instantius interrogantem, quam extraneum decuit. *Is venit ut secum avehat]* Aliud pejus in amatum, et nec Athenis saltem alteri nuberet. D.

20 *Nam habitat Mileti]* ἡδωαῖς Μιλετι: et est adverbium locale. *Hem! ut virginem secum avehat!]* Hic acris commoveri proditor adolescens, ut affectu fateatur, quod verbis negat. D.

21 *Sic est. Miletum usque obsecro? ita. animo male est.]* Ille oblitus sui, sic indignatur, ut in re propria. hic rursus callidi (alii, callide) vultu utitur, tanquam aliena narrantis. *Miletum usque obsecro]* Bene sagax. Nam Miletus colonia est Atheniensium in Ponto. *Animo male est]* *Animo male fieri* dicitur, quam ictu alicujus mœroris percussus animus, non sustinet corpus: sequiturque ruina membrorum. D.

Animo male est] I. e. magno dolore afficior. Catull. Carm. XXXIX. Ovid. epist. XII. 144. Petron. c. 54. R. D.

22 *Quid ipsæ? quid ajunt?]* Non statim credit Æschinus pedicam ma-

Commenta mater est, esse ex alio viro,
 Nescio quo, puerum natum; neque eum nominat;
 Priorem esse illum, non oportere huic dari. 25
 Æ. Eho, nonne hæc justa tibi videntur postea?
 M. Non. Æ. Obsecro, non? an illam hinc abducet,
 pater?
 M. Quid illam ni abducatur? Æ. Factum a vobis duriter,
 Immisericorditerque: atque etiam, si est, pater,
 Dicendum magis aperte, illiberaliter. 30
 M. Quamobrem? Æ. Rogas me? quid illi tandem
 creditis
 Fore animi misero, qui cum illa consuevit prius?

trem familias statim consentire in nuptias novas viri ignoti. Quid istas omnes?] *Potes dicere*, subaudiendum. *Nihil enim*] *Dicunt*, subaudiendum. et sic intelligendum nihil, non quod taceant; sed quod nihil confirmationis habeat, id quod dicunt. D.

Meliores libri pro istas habent *illas*. B.

23 *Commenta mater est*] Nunc dicit quid dicat. *Etiam commenta* dixit, id est, fallaciam confaxisse, verisimile comminisci. *Ex alio viro*] Jam de proximo tangit *Æschinum*. D.

25 *Priorem esse illum*] Mire tractat etiam partes *Æschini*. D.

26 *Nonne hæc justa tibi videntur postea?*] Scilicet illa, quam amicus tuus dixerat prius, quam hæc audires. *Justa tua*] *Justa* quam postea audisti, quam illa que pro Lemnie dicebas prius. Aut si hoc non est: quæro quid sit *postea*. Videtur enim *postea* sic abundare, quomodo interdum *hodie* de stomacho adjecto loquentis. ut Virg. *Æn.* II. 670. dicit, *Nunquam omnes hodie moriemur inulti*. D.

27 *Non*] Vultose pronuntiandum est non. *An illam hinc abducet, pater?*] *Hinc*, tanquam singultus ploraturus est. Nam sic est pronuntiandum. *Pater*] Quasi hoc ad supplicandum dicatur. D.

28 *Factum a vobis duriter*] Non du-

re et crudeliter: sed quasi dura mente, id est, inflexibili, et quod Græci dicunt *ἀσπίς*. D.

29 *Immisericorditerque*] Nota octo (*septem*) syllabarum adverbium, atque inæper compositum, et eam conjunctione prolatum. D.

30 *Si est, pater, dicendum magis aperte*] Id est, apertius: quia jam apertum fuerat, *duriter* et *immisericorditer*. Et bene præfatus est, ne contumax adversus patrem videretur. *Illiberaliter*] *ἄβουρίς*. Nam multa *duriter*, etiam si opus sit, *immisericorditer* quoque, et facienda sunt, et patienda, si ita ratio et causa cogat: et (ut Z.) non sit illiberalis, id est, non malum atque inhonestum. *Illiberaliter*] Injuste, inclementer, non bene. quia *liberalis*, bonus dicitur. D.

31 *Quamobrem?*] Delectari magis cupiens Micio, *Æschinum* vult protrahere ad defensionem sui. D.

32 *Fors animi misero*] Quid de se plus diceret, si factum fateretur? *Qui cum illa consuevit*] Legitur et *illam*: et dicebant veteres, *Hanc rem consuevit et ἰσχυροῦς*. ut Plautus, *Amph.* I. 2. 28, *Et clandestina ut celestus consuetudo*. Et majore affecta non amorem allegavit, sed quod est commune cum bonis, et multo justius, consuetudinem. D.

Qui infelix haud scio an illam misere nunc amat,
 Quum hanc sibi videbit praesens praesenti eripi,
 Abduci ab oculis? facinus indignum, pater. 35
 M. Qua ratione istuc? quis despondit? quis dedit?
 Cui, quando nupsit? auctor his rebus quis est?
 Cur duxit alienam? Æ. An sedere oportuit

Nostri omnes *cum illa*, et, *prius*. Sed si *illa* casu ablativo accipis, versus efficitur justo longior. Igitur lege vel, *quicum illa*, in casu recto; vel, quod verius existimo, *qui cum ea*. Deinde reponere cum Bemb. et plerisque Faerni libb. vett. *prior*: ut in Eun. *Quia le-sit prior*. B.

Consuevit] I. e. rem habuit. Sic honesto vocabulo res turpis significatur. Cic. Verr. V. 12. in Hec. IV. 1. 40. v. Bentl. ad h. l. R. D.

33 *Qui infelix*] Non *qui*: sed, *qui infelix*: et non *amat*, sed *misere*, dixit. et ita affecta proditur, qui ut alienus vult loqui. D.

Pro *amet* optimi Faerni, et omnes nostri habent *amat*; quod et versui convenit. B.

34 *Praesens praesenti eripi*] Adjuvant significationem haec ex abundantia addita: ut, Æn. IV. 83. *Illum absens absentem auditque videtque*. Et, Æn. X. 600, *fratrem ne desere frater*. Sic Cæcilius in Eratosthene, *Hæc ceteris plena gladiatoria; quum suum sibi alius sauciat: socius socium*. Et totus hic locus est translatus a Virgilio, in IV. Æneid. vers. 408. *Quis tibi nunc, Dido, cernenti Italia sensus? Quosve dabas gemitus; quum littora fervere late Prospiceret arce ex summa, totumque videres Miseri ante oculos tantis clamoribus æquor?* D.

Praesens praesenti eripi] Serv. libr. IV. ad vers. 83. *absens absentem audit*. L.

Lectio *praesens praesenti* est ineptissima. Quare reponere *praesens praesentem*, h. e. praesens amator praesentem amicam. Atque ita plane laudatur locus a Servio ad Æn. IV. IV. 83. B.

Praesens praesenti] Bentlejus idoneis rationibus demonstravit, legendum esse *praesens praesentem*, cum amator praesens videbit presentem amicam sibi eripi. R. D.

36 *Istuc*] Deest, *dicis*. *Quis despondit?*] Latenter objurgat Æschinum, rem sine patre gessisse. Et dicitur figura *ἑπιπροχρησις*. *Quis despondit?*] *Quis non interfuit pater*. *Quis dedit?*] *Quia rapuit ante quam peteret*. D.

37 *Quando nupsit*] *Quia nuptiae non factae sunt*. Et *nupsit* moleste additum, quasi aliena sit, quae non legibus ducta sit. *Auctor his rebus quis est?*] Dativo casu; non *harum rerum*. Et Salustius, Jug. 7. *Qui tunc Romanis imperator erat*. *Auctor his rebus quis est?*] Iterum objurgat, quia non interfuit pater, et agit sic dolens, vel ut sibi minus amoris praebitum fuerit, Micio: ut se his, quantum amor patitur, videatur ulcisci, quodque sibi negotium non confiteatur Æschinus. D.

Auctor] Auctores nuptiarum sunt parentes, cognati, tutores, qui nuptias aut confecerunt aut probarunt aut tabulas nuptiales obsignarunt. v. Cic. pro Cluent. c. 5. et ibi Græv. Sine ejusmodi auctoribus mulieres, quae et apud Athenienses et apud Romanos in perpetua tutela erant, nuptias contrahere non poterant. v. Salmasium de modo usurarum p. 165. R. D.

38 *Cur duxit alienam?*] *Utrum filiam?* quae possit aliena esse? nam omnes alienas filias ducunt. *An sedere oportuit?* *Sedere* proprio ignaviae cessationis est. ut, Æn. XII. 15. *Sedent spectentque Latini*. Et, *Quid sedes, Verres? quid spectas?* D.

Respicit morem Græcorum, de quo

Domi virginem tam grandem, dum cognatus huc
 Illinc veniret, expectantem? hæc, mi pater, 40
 Te dicere æquom fuit, et id defendere.

M. Ridiculum: advorsumne illum causam dicerem,
 Cui veneram advocatus? sed quid ista, Æschine,
 Nostra? aut quid nobis cum illis? abeamus. quid est?
 Quid lacrimas? Æ. Pater, obsecro, ausculta. M.
 Æschine, audivi omnia, 45

Nepos in præfatione. Ubi vide interpretes. Virg. Æn. VII. 52.

*Sola domum et tantis servabat filia sedes.
 Jam matura viro, jam plenis nubilis annis.*

Sed et *sedere* notat otiosum esse, et expectare rei gerendæ occasionem. Clo. Fam. XVI. 7. *His enim ventis illinc navigatur, qui si essent, nos Corcyra non sederemus.* W.

Domi sedere] Sic eleganter dicitur virgo quæ conditionem expectat. Apuleius in Apol. p. 92. ubi v. Casaubon. R. D.

39 *Tam grandem*] *Grandem*, ad ætatem veteres retulerunt, non ad corpus. Et in parte ætatis dicitur *grandis*, non in tota vita, nisi si addatur *natu*, ut, *Grandis natu parens adductus ad supplicium.* Et *grandis infans*, et *grandis puer*, et *grandis ephabus*, et *grandis virgo* recte dicitur. Et unde scit Æschinus, an *grandem* hic fingit ignotam? an quia dixit pater, commenta mater est esse ex alio viro nescio quo puerum natum? Ergo et illa *grandis*: et serus Milesius, qui tunc virginem petit, quam jam alteri data sit, vel rapta (nupta Mss.) sit alteri. D.

Pro *huc* cum edd. vett. et cod. Rivii et Donato repono *hinc illinc*. Nam sensus est, dum cognatus aliquis aliunde veniat; quo inuitur, nullum ei omnino fuisse cognatum, cui nubere posset. At si *huc illinc* legas; confitetur Milesium illum vere cognatum esse, et diu expectatum, dum virgo grandiuscula sit facta. B.

Grandem] I. e. grandem natu Plant.

in Anul. II. 42. 14. *grandiuscula est in Andr. IV. 5. 19. R. D.*

Hinc illinc] Sic legendum, non *huc illuc*. ita reponit idoneus Grævius ad Flor. IV. 2. p. 748. ediditque Bentlei. R. D.

40 *Dum cognatus hinc illinc veniret.*] Proverbialiter *hinc illinc*. D.

14 *Et id defendere*] Non potuit magis amatorie, et magis pueriliter loqui, quam ut non contentus quod ait, *Hæc dicere te æquom fuit*: etiam adderet, *et id defendere*. Patet autem qualis affectus est, quom etiam patri ob alienam causam blanditur, ut ipse nunc simulat. D.

42 *Ridicule*] Vocativus est casus, ab eo quod est *ridiculus*. D.

Lego adversumne; quia hoc versus cæteræ omnes dictiones in se exeunt. B.

43 *Quid ista, Æschine, nostra?*] Hic jam ultima desperatio et Æschinum in confessionem protrahet, et in finem fallaciæ senem deducet. Et bene quidem *nostra* dixit. memor est enim se respondisse Æschino interroganti, tibi vero quid istic rei est? Nihil mihi quidem. Totum autem hoc senex ad id redegit, non tam ut torqueret Æschinum, quam ut majus faceret beneficium suum, exponendo id in quod pene periculum amor ejus incideret. D.

43 *Quid est? quid lacrimas?*] Quasi repente animadverterit fientem, et quasi causam omnem nesciat, sic inquit. D.

45 *Æschine*] Non exhibuisset personam patris, nisi pietate victus, pati

Et scio: nam te amo: quæ magis, quæ agis, curæ sunt mihi.

Æ. Ita velim me promerentem ames, dum vivas, mi pater, Ut me hoc delictum admisisse in me, id mihi vehementer dolet:

Et me tui pudet. M. Credo hercle: nam ingenium novi tuum

Liberale: sed vereor ne indiligens nimium sies. 50
In qua civitate tandem te arbitrare vivere?

filium nollet confessione torqueri. Virg. *Æn.* I. 385. *nec plura querentem Passa Venus, medio sic interfata dolore est.* Bene ergo intelligunt, qui sic accipiunt, perrocturam adhuc fuisse Micionem, nisi victus affectu, fallaciam projecisset. D.

46 *Nam te amo*] Bene addit, *nam te amo*, et cætera. Nam et invidis, et inimicis moris est scire, quid agamus. D.

47 *Ita velim me promerentem ames*] Quam pie additam est *promerentem*: tanquam illic sit votum Æschini, quum posset pater etiam immeritum amare. Et animadvertendum est, ut semper sequi, vel statim, vel ex intervallo, maxime in hujusmodi confirmationibus. Sic Cicero, *Divinat.* in Cæcil. 13. *Ita velim mihi deos propitios, ut, quum illius temporis mihi venit in mentem, &c.* Velim autem, pro volo antequam dicatur. D.

Ita velim me promerentem ames] Merito ames. Multi enim necessitate amant, ac propterea indigne; hoc est in se quod vult, ut pro merito se amet pater. E.

48 *Ut me hoc delictum admisisse in me*] *Me in me, adferunt;* adjectum est. D.

Delictum admittere in se] I. e. delictum committere. Cic. pro Cluent. c. 61. v. Notata ad Rutil. Lup. II. 83. R. D.

49 *Et me tui pudet*] Ambiguum quidam hoc dictum putant: sed apparet adolescentem propter suum peccatum dicere, non quod quicquam turpe fecerit patri (*pater* Ms. et edd. vett.) D.

50 *Ne indiligens nimium sies*] Non ergo ingratus, sed negligens Æschinus: nec negligens, sed indiligens: nec in alterum, sed in se deliquit. Miræ clementiæ genus est, aut omnino ignoscere, aut crimen in levius commutare. Nam tota objurgatio ita amica est, ut non multum a blandimento discrepet: magisque proficiat apud audientem, ut vult Terentius, quam illa aspera atque præfracta. D.

51 *In qua civitate tandem te arbitrare vivere?*] Communem locum inducit a loco, a persona, a facto, a tempore. *In qua civitate?*] Aliter pronuntiandum est, id est, pressæ ac leniter: ne faciat illud Tullianam, *Catil.* 1. 4, *Pro di immortales! ubinam gentium sumus? quam rempublicam habemus? in qua urbe vivimus?* Et tandem pro tamen (male). Nam tandem eleganter additur interrogationibus, ut gr. *ωρα*, et vim addit; germ. in aller Welt. Z.) *In qua civitate?*] Hoc est, oblitus es Athenis te esse, ubi vivitur legibus? Vide omnes sententias peni accusatorias, et nihil (nimis) amoris. Isti sunt orationum colores difficillimi: sed elaboravit Terentius Micionem fasere leniter accusantem, et inducere Demeam derissime blandientem. *In qua civitate?*] Quod objurgat Micio, magni amoris est, et necessaria pro persona assentatio, non enim coavenit patrem nimium diligentem filium, ejus præterire peccata. D.

Virginem vitiaſti, quam te jus non fuerat tangere :
 Jam id peccatum primum magnum, et humanum tamen :
 Fecere alii sæpe, item boni. at postquam id evenit, cedo,
 Numquid circumſpexti ? aut numquid tute proſpexti
 tibi 55
 Quid fieret ? qua fieret ? ſi te ipſum mihi puduit dicere,
 Qua reſcicerem ? hæc dum dubitas, menses abierunt
 decem.
 Prodidisti et te, et illam miseram, et gnatum, quod qui-
 dem in te fuit.

In qua civitate tandem te arbitrare vivere ?] Honesta objurgatio, ut et veniam det, et tamen corrigat. E.

52 *Virginem vitiaſti*] Vide et rem dici, et abesse tragicam inclamationem, et ostendi delictum: et ad veniam festinari. Nam statim dicit, *Jam id peccatum primum est magnum, et humanum tamen.* Et tota pronuntiatio hujusmodi verbis summissa debetur. D.

Melius collocat Bemb. *Non jus fuerat.* B.

52 Ne hic sit versus trimeter trochaicus hypercatalecticus, qualis apud Terent. alias nusquam invenitur, gemina magnum, quod jam Faernus vidit; atque id euphoniae causa transpone ita, *Jam peccatum primum id magnum; magnum, at humanum tamen.* B.

54 *Fecere alii sæpe, item boni*] Moris est exemplo lenire, quod purgare non possis. *Facere alii sæpe, item boni*] Consolatio ab exemplo. Et boni, non quum hoc facerent, sed alias boni. *At postquam id evenit*] *Evenit*, inquit, non commissus est. nihil innocentius dici potuit. D.

55 *Numquid circumſpexti ?*] Συνορω̄ ΗΑΗΤΑΝΑCΜΟC * (*ὅ λῶος σὺρρωπος Ζ.*) pro circumſpextiſti. Circumſpicimus præſentia, proſpicimus futura. D.

56 *Qua fieret ?*] Id est, qua ratione, quo modo fieret? et qua ratione, id est, quibus adminiculis, vel per quas personas? Si te ipſum mihi puduit dicere] Optime hoc additum est: quasi non

debnerit Æschinum apud Micionem pudere. D.

Lego ex nostris fere omnibus, si te mihi ipſum p. d. B.

57 *Qua reſcicerem ?*] Qua, id est, per quos. et ad omnia subaudit, *numquid circumſpexti ?* *Qua reſcicerem ?*] Deest re, vel ratione. *Menses abierunt decem*] *Mire abierunt.* Quasi dicat, te cessante, menses cessere: et locus est incusationis a tempore. Et *abire* dicitur, quod paulatim nos deserit: hoc autem ex parte intelligit. D.

Méander apud Hermogenis Sophiastem: Ἐπιβεβήκοντες γὰρ αἶμα, ὅς κἀπὸς ἡμετέρου εἰς ἴσουδ' ἕπονται, καὶ μάρτυρ κταμένους Περιεῖς γάμοις σαρῶν. W.

Hæc dum dubitas] Dubitare sæpe jungitur cum accusativo pronominiſ neutrius generis. Clo. pro Rosc. Amerino c. 31. Ovid. XVII. 37. *hoc quoque enim dubito.* R. D.

58 *Prodidisti et te, et illam miseram*] Vide festivum senem, quantum se adolescenti accomodet: non enim illum, quem causa deposcit, sed amatorium ordinem fecit, prius dicendo *prodidisti te, quam illam, tum etiam gnatum*; ut ex animo amare videatur id quod natum est. *Prodidisti*] Deceptiſti, vel deservisti. ut Virg. Æn. I. 251. *unius ob iram prodimus.* *Quod quidem in te fuit*] Sallustius, Jug. 14. *Quod in familia nostra fuit, præstitit, ut in omnibus bellis advenet vobis.* Et, Cicero Verr.

Quid? credebas, dormienti hæc tibi confecturos Deos?
Et illam sine tua opera in cubiculum iri deductum
domum? 60

Nolim cæterarum rerum te socordem eodem modo.

Bono animo es, duces uxorem hanc. Æ. Hem! M. Bono animo es, inquam. Æ. Pater,

IV. 11. *Senator P. R. quod in vobis fuit, jacuit et pernoctavit in publico. Quod quidem in te fuit*] Pro, id quod in te erat: id est, quantum in officio tuo spei et auxilii partiumque tuarum fuit: vel, quantum ad te spectabat. Et hic est illud, quod obsequentissimus pater vult, omnia per se esse correcta. D.

Quod quidem in te fuit] Quantum in te fuit, perdidisti, et illam, et gnatum, quod tacuisti. quod tu (adde nil Z.) prospexisti. Factum enim est vel fortuna, vel eventu meo, quod rem curarem, et intercederem, te eam uxorem ducturam. At ille parum credens fidem poscit. E.

Quod quidem in te fuit] *Plant. Bacchid. III. 6. 21. Ille, quod in se fuit, accuratum habuit.* Ennius, ex emendatione Jani Gulielmii: *Qui, quod in me est, exsecrabor hoc quo laeet, quidquid est.* W.

59 *Dormienti hæc tibi confecturos deos?*] *Quam mitis, quam faceta odjurgatio!* Videtur satis Micio ille esse, qui ante est descriptus? *Quid credebas? dormiente hæc, &c.*] Incerta distinctio: nam et per se *quid*, et *quid credebas*, legi potest: et velut hic subacensatur Æschinus, *dormienti hæc tibi confecturos deos? ἀνὰ τοῦ ἀδελφῶν.* Et quæ sint quæ a diis, cessantibus præstari non possint, sequenti versu docet, ne videatur de diis male sensisse. *Dormienti*] Multo melius, quam si diceret *cessanti*. et non, *facturos*: sed quod plenum est, *confecturos*. Et mire Deos ponit in eo negotio, quod ipse prestat: tanquam hic et se et Deos excuset, quod non fuerint Æschino, quæ volebat, etiam dormienti. D.

Quid credebas? dormienti] Menan-

der: *ἀδελφῶνα γὰρ τὰ πρὸς γμαρ' ἐν τῷ συμφορῶν γῆ, ἢν ναδιωδῶν.* Cicero VII. Verrin. *Quibus omnia populi Romani beneficia dormientibus deferunt.* L.

60 *Et illam sine tua opera in cubiculum iri deductum domum?*] *Ἀνὰ τοῦ ἀδελφῶν.* Ordo, *deductum iri domum.* D.

Deductum] *Deduci* proprie dicitur virgo quæ alicui conciliatur. Ovid. epist. XVI. 313. *pene suis ad te manibus deducit amantem.* v. interpretes ad Cæs. de B. G. V. 14. R. D.

61 *Nolim cæterarum rerum te socordem*] *Quam nihil imperiosæ ac pro auctoritate patria fit!* *Nolim*, inquit, *te socordem cæterarum rerum esse*: non dixit, *ne sis socors.* D.

Cæterarum rerum] Antiquum loquendi genus pro *cæteris in rebus.* Cic. pro Quint. c. 3. de Senect. c. 2. *admirari soleo cum hoc tum cæterarum rerum tuam excellentem sapientiam.* Sic omnium rerum pro in omnibus rebus, quod ad omnes res attinet. *Plant. in Cistell. I. 1. 33.* R. D.

62 *Bono animo es*] Apparet flenti hæc dicta omnia esse. Et hoc decuit verecundum adolescentem, et ex vi tantæ orationis, et metu amittendæ puellæ. Et *es*, modo imperativi modo est, temporis præsentis. Nam esto, futuri est. *Duces uxorem*] *Datur* in ultima odjurgatione, et breviter et plena securitas. *Hem!*] Singultientis flenti et gaudii dixit *hem!* D.

Ne versus sit justo longior, tolle *hanc*, quod non agnoscit *Donatna.* Satis constabat, quam uxorem intellexeret. B.

Obsecro, non ludis tu nunc me? M. Ego te? quamobrem? Æ. Nescio:

Quia tam misere hoc esse cupio verum, eo vereor magis.

M. Abi domum, ac Deos comprecare, ut uxorem arcessas: abi. 65

Æ. Quid? jam uxorem? M. Jam. Æ. Jam? M. Jam quantum potes. Æ. Di me, pater,

Omnes oderint, ni magis te, quam oculos nunc amo meos.

M. Quid? quam illam? Æ. Æque. M. Perbenigne.

Æ. Quid? ille ubi est Milesius?

63 *Obsecro non ludis tu nunc me]* Mestus amatoris animus ludentem serio loqui credit: vera dicentem, quia optata sunt, putat ludere nunc. Potest et ob hanc causam dicere, *ludis tu me nunc*, quod nunquam eum antea luserit. *Ego te! quamobrem]* Magna vis pronominum cur non ludat; quibus et accessit consideratio rei. Nam primo *ego*, deinde *te*, deinde causam propositio. Et recte *ludis*. Est enim amantis in falsum metum conjicere imminente letitia, qualibet sententia: inimici vero in falsum gaudium quemquam impellere, sub aliquis mororis adventum. et ideo negat se Micio in hac parte lasurum Æschinum, qui in aliis luserit. *Nescio]* Religiose dixit *nescio*: quasi non sit ratio, quare non credat patri, quamvis ambjgerit causam. D.

Obsecro! non ludis] Diom. lib. 1. L. Pro non rectius Bentl. cum Faerno edidit num. Z.

64 *Quia tam misere hoc cupio esse verum]* Pro nimis: quia nimia miseria: ut, *ne quid nimis*. hoc enim putant, qui virtutes mediocritates esse dixerunt. D.

Librorum quorundam *nisi quia*, onerat versum. Ejiciendam ergo est *quia*. Vide nos ad And. IV. 1. 39. B.

Deos comprecare] I. e. fac sacra, vota et preces Diis nuptiarum praesidibus. De nuptialibus sacris v. ad Valer. Flacc. VIII. 244. B. D.

65 *Abi domum, ac Deos comprecare]* Magnus inceptor sui beneficii est, qui a Diis petendum esse dixit, quod ipse

praestabit. an ideo quia ordinis fuerat, prius rem divinam facere, et sic uxorem arcessere? Et bene repetitum est *abi*: quasi haerenti morantique: ut, *Vos istec intro auferte*: *abite*. D.

66 *Quid? jam uxorem?]* Accessit ad beneficium tempus. et ideo *jam* quasi gestiens repetit adolescens. *Quantum potes]* Aut deest cito: aut *quantum potest esse*. D.

Jam uxorem?] Ms. R. et V. C. *Jam uxorem ducam?* L.

Cum Donato et cod. vet. pro *potes* leg. *potest*. Vid. Phorm. IV. 3. 69. B.

67 *Ni magis te, quam oculos nunc amo meos]* Mire nunc addidit. Et eleganter inventum est, quod in se amator multum diligit, id est, oculos: ut e contrario in Eunucho, *adolescens ipsi eriperem oculos*. id est, ipsos de quibus amat. D.

Quam oculos nunc amo] Ms. R. nunc ego amo. Catull. XIV. 1. *Ni te plus oculis meis amarem*. L.

Quam oculos] In exprimenda vi amoris crebra sit oculorum mentio quoniam oculorum sensus nobis omnium carissimus est. Catull. carm. III. 4. ubi v. Muret. R. D.

Codd. plerique, *Nunc ego ameo meos*. Recte; ut in ea sede ait Dactylus, non Trochaeus. B.

68 *Quid? quam illam?]* Commentat se Micio, et familiariorem amatori facit, mentionem faciendo saepius de amica in uxorem ducenda. *Æque]* Sic infert hoc, quasi dubitando invenerit.

M. Abiit: periit: navem ascendit. sed cur cessas?

Æ. Abi, pater:

Tu potius Deos comprecare: nam tibi eos certo scio, 70
Quo vir melior multo es quam ego, obtemperaturos magis.

M. Ego eo intro; ut, quæ opus sunt, parentur: tu fac
ut dixi, si sapis.

Æ. Quid hoc est negoti? hoc est patrem esse, aut hoc
est filium esse?

Si frater aut sodalis esset, qui magis morem gereret?

Hic non amandus? hicine non gestandus in sinu est?

hem!

75

Itaque adeo magnam mihi injecit sua commoditate curam;

Perbenigne] Multum putat, quia amator hoc dixit: ergo *benigne*, large abundeque. *Quid? ille ubi est Milesius?*] Non amat, si statim timere desinit. unde Virg. *Æn.* IV. 298. *Omnia tuta timens; eadem impia fama furenti detulit armari classem, cursumque parari.* D.

69 *Abiit: periit: navem ascendit*] *Faote, abiit: ne diceret, mentitus sum.* atque ita dixit, ut infantibus nutrices de terriculis dicere solent: quas quam ipsæ confinxerint, abolitas volunt, postquam illos vident nimium pavere. Et mihi videtur ridens hæc dixisse: ut intelligat *Æschinus*, *Micionem* joco fuisse mentitum. D.

Periit] H. e. abiit, ut nesciamus ubi loorum sit. Sic *perire* accipit *Schulting.* in *Quinctil.* declamat. 13. p. 243. R. D.

70 *Lege, Tu deos potius.* B.

71 *Tibi obtemperaturos magis*] *Mira* sententia, Deos obsequi bonis, quasi bonis hominibus multum debeant. et in excusationem precandi Deos, vide quæ facultas nata sit patrem sine assentatione laudandi. Non est autem injuriosum, ad patrem referre deprecationem Deorum: sed magis honorabile. Nam tale est apud *Virgilium* *Æn.* II. 717. *Tu, genitor, cape sacra manu, patriosque penates.* ut ipse patrem portet, hic Deos. D.

Obtemperaturos] I. e. exaudituros tuas preces. *Ovid.* *Metam.* VIII. 724. R. D.

Magis] *Pro eo magis.* Sæpe præmissis quo omittitur *eo.* *Rutil. Lap.* I. 17. ubi v. quæ annotavimus. R. D.

72 *Ego eo intro, ut, quæ opus sunt, tu fac, ut dixi, si sapis*] *Hic* versus in quibusdam non invenitur. D.

73 *Quid hoc est negoti!*] *Et mirantia hæc, et laudantis oratio est.* Et bene videtur hujusmodi patrem *Tereant* probare. D.

74 *Qui magis morem gereret*] *Qui, quo modo, qua re, qua ratione.* D.

Si frater, aut sodalis esset, qui magis morem gereret?] *Hic* ita lenis est pater, ut hoc nec frater, nec sodalis ageret. Ita quemadmodum fratrem prætulit aut sodalem, quam frater fiducialiter agit, sodalis semper obtemperat. E.

75 *Hic non amandus?*] *Omnia* perfecit hic pater, ut et ametur, et laudetur, et foveatur. D.

76 *Magnam mihi injecit sua commoditate curam*] *Mira* sententia; mala etiam de bonis nobis nasci. an bonus parens magnæ curæ est filio? D.

Versus et sententia flagitat, ut pro *injecit* refingas *injecit.* B.

Commoditate] I. e. facilitate, humanitate. v. not. ad *Heaut.* III. 2. 10. R. D.

Ne forte imprudens faciam, quod nolit: sciens cavebo.
Sed cesso ire intro, ne mora meis nuptiis egomet siem.

ACT. IV. SCENA VI.

DEMEA.

DEFESSUS *suum* ambulando: ut, Syre, te cum tua
Monstratione magnus perdat Juppiter?
Perreptavi usque omne oppidum: ad portam, ad lacum;
Quo non? neque illic fabrica ulla erat; neque fratrem
homo
Vidisse se aiebat quisquam. nunc vero domi 5
Certum obsidere est usque, donec redierit.

77 *Sciens cavebo*] Facere quod nolit scilicet. D.

Ne forte imprudens quid faciam, quod nolit. Sciens cavebo] Dabo operam, ne quod noliter pater faciam insciens, inspiciam et providebo. E.

Metri causa repono, et distingue, *Ne imprudens faciam forte quod nolit, sciens cavebo*. B.

78 *Sed cesso ire intro, ne mora meis nuptiis egomet siem*] Bone hoc, utpote obijurgatus. D.

Cum Bomb. lego *mora*, et versus gratia *sim* pro *siem*. B.

1 *Defessus sum ambulando*] Hic exemplum inducitur aevi patris ex affectu vero, et ob hoc inveni omnibus. non autem tantum (*tam*) amare vultu, quam ipsa re inducitur. Nam neque sibi, neque cuiquam alii, sed filio tantum consultius cupit. *De* autem, valde significat. *Ut, Syre, te cum tua monstratione*] *Ut*, pro utinam. et haec omnia anhelans dixit. *Te cum tua*] Adhuc non credit in errorem se missam fuisse. *Te cum tua monstratione*] *ἰδερύμι*; *Te cum tua monstratione*. D.

Defessus sum ambulando] Haec vocis aconationem tenet, quod adolescens vitaverit virginem, et nunc meretricem spernerit. Defenditur a patre. Hujus ordinem sumitur. E.

VOL. II.

3 *Perreptavi usque omne oppidum*] Tardus incensus, non perambulatio, sed *perreptatio* dicitur. *Ad portam, ad lacum. Quo non*] Mfse propinquiora omisit, utpote *porticum, macellum, Cratini edes, templum Dianae*: et ultima posuit, ut quantum peragraverit, demonstraret. *Ad lacum*] Facete poeta memorem inducit senem, quorum minime opus fuit meminisse. D.

Perreptavi] Hoc verbo utitur ad lentum senis gressum significandum; nam qui tardo et segni gradu incedunt, *repere* dicuntur. Phaedr. V. 1. 8. ubi v. interpr. R. D.

4 *Quo non*] Duobus dictis, *Quo non* addidit: quasi et ad dicendum lassus appareat. D.

Ut Lindenbr. ita olim edidit Faernus. Sed eo pacto *fabrica*, quod emphasin habet, occultatur in Thesi. Repono igitur, *Quo non? nec fabrica illi ulla erat: nec fratrem homo*. Nam illi pro *illic passim* apud Terent. et Plautum occurrit. Deinde *nec* pro *neque* nostri quam plurimi habent. B.

5 Versus causa repono *aibas*. Nam hoc semper apud nostram ut disyllabon occurrit. B.

6 *Certum obsidere est, usque donec redierit*] Proprie *obsidere* dixit. convenit enim et irato, et repente aggressuro.

u

ACT. IV. SCENA VII.

MICIO. DEMEA.

IBO, illis dicam nullam esse in nobis moram.

D. Sed eccum ipsum. te jam dudum quæro, Micio,

M. Quidnam? D. Fero alia flagitia ad te ingentia

Boni illius adolescentis. M. Ecce autem. D. Nova, Capitalia. M. Ohe, jam. D. Ah, nescis qui vir sit.

M. Scio.

5

D. O stulte, tu de psaltria me somnias

Agere; hoc peccatum in virginem est civem. M. Scio.

et ab eo quod est *obsideo*, *obsidere* facit, producta media syllaba: ab eo quod est *obsido*, *obsidere* facit, eadem syllaba correpta. D.

Obsidere] pro sedere, compositum pro simplici Plaut. in Poen. prol. v. 23. R. D.

1 *Ibo, illis dicam*] In hac scena est exemplum intempestivæ objurgationis, ac per hoc ridiculæ. *Ibo, illis dicam*] Moris est secum loqui vel senes, vel maxime aliquid ex animo agentes. *Illis dicam*] Sostratæ et filii. D.

2 *Lege ex nostris plerisque Te jam dudum quæro, O Micio.* B.

3 *Fero alia flagitia ad te ingentia boni illius adolescentis*] Magno sonitu, ac ingenti ostentatione futuræ accusationis exorsus est. magna sunt enim omnia, et *fero*, et *alia flagitia*, et *ingentia*, et quod *alpenas*, *Boni illius adolescentis*, dicit. D.

Fero ad te flagitia boni adolescentis capitalia] *Capitalia* crimina sunt, quæ expresse poenam merentur. Deinde species criminis sic proponitur: *Hoc peccatum in virginem est civem*] Deinde quod *puer natus* sit. Primum in omnibus propositionis assensus traditur. Exinde leve docetur esse, quod ille computat crimen. B.

4 *Boni illius adolescentis*] *Elipsona*, quæ semper amarius ponitur, quam criminatio manifesta. *Ecce autem*] *Ecce* dicitur, quum repente triste aliquid re-

bus intervenit lætis, aut certe quum aliud agitur, aliud emergit novum. et Virg. *Æn.* II. 203. *Ecce autem gemini a Tenedo tranquilla per alta, Horresco referens, immensis orbitibus angues.* Et, *Æn.* II. 403. *Ecce trahebatur passis Priameia virgo Crinibus.* Et Cicero, Verr. V. 34. *Ecce autem repente ebris Cleomene, esurientibus cæteris.* &c. *Nota*] Recentia: an mira et magna? ut, Bcl. III. 86. *Pollio et ipse facit nova carmina.* D.

Ecce autem] Hac formula utuntur, quoties aliquid novum evenit, aut aliquid triste lætis rebus de improvise intervenit. Cic. pro Cluent. c. 5. Läv. VII. 35. ubi v. interpr. in Ran. II. 3. 6. v. Broukhua. ad Propert. II. 22. 20. R. D.

5 *Nescis qui vir sit*] *Elipsona*. Nam *vir*, ad laudem sumi solet. ut alibi, *Virum te judico.* *Scio*] Satis ridicule; nec, quod ille cupit, abnegat Micio: ut consentiendo, iracundiam Demeæ acriorem fieri * possibilem sibi (*fieri sinat, et postea bilem ejus sibi.* Z.) mitigare queat. Nam *scio* ad negotii totius gestionem retulit: non ad illud quod ait, *Nescis qui vir sit.* D.

Pro O nostri omnes, ah. Forts utrumque est retinendum; ut Demea præ animi dolore vix loqui possit sine interjectione dolentis. B.

7 *Civem*] Lex Solonia, ut Plutarchus ejus in vita narrat, erat: qui virgini in-

D. Oho, scis et patere? M. Quidni patiar? D. Dic mihi,

Non clamas? non insanis? M. Non. D. Malim quidem. Puer natus est. M. Di bene vortant. D. Virgo nihil habet. M. Audivi. D. Et ducenda indotata'st? M. Scilicet. 11 D. Quid nunc futurum'st? M. Id enim quod res ipsa fert: Illinc huc transferetur virgo. D. O Juppiter!

genae vim intulerit, drachmis centum multator; quam ipse postea ita mutavit: raptor virginis mille drachmis multator. Postea vero lege sancitum est: raptor virginem, quam imminuit, ducito. S.

8 *Eho! scis, et patere?*] Jam et illi irascitur, non (adde *solum*) Æschino. D.

Nostris *eho*; sed melius Bembinus *Oho*. B.

9 *Non. malim quidem*] Alii volunt Micionem dicere, *malim quidem*: alii *Demeam*. D.

Bentlejus cum Faerno et Mureto rectius verba *malim quidem* Micioni quoque tribuit. Nam mitiori Micionis ingenio magis convenire sunt existimanda. Z.

Non malim] Equidem accipio pro *solim* quidem sc. insanire. conf. infra v. 30. Editiones vero omnes post *non* punctoposito, *malim quidem* alie tribuant *Demeae*, sensu sane inepto, plerumque Micioni, plura, ni interpellaretur, locuturo. Muretus ita supplet: *malim quidem*, si fieri posset, aliter esse; sed, quando, quod factum est, infectum fieri non potest, aequo animo fero. S.

Malim quidem] Scilicet aliter esse v. infra v. 20. R. D.

10 *Puer natus est. Di bene vortunt*] Hic bono exemplo inducitur Micio irascentem iuste *Demeam* leniter ferre: quia exanimato ob merorem non convenit inclementer ire obviam, quam possit in tempore objurgari, postquam destomachatus fuerit. Et vide quam facite: quum ille, *Puer natus est*, ad argumentum mali attulerit: hic ita respondit, quemadmodum solent illi, qui-

bus puellam nasci metuentibus, nunciatur puerum natum esse. Nam in omnibus quae cupite venerint (*cupita eveniunt*), *Dii deus vertant*, dici solet: quia saepe homines ea optaverunt, quae aliis (*illis*) aliter atque exspectaverunt, contigissent. Quam potestatem rerum vertentium semet in utramque partem, *Vertumno Deo superesse (subesse Z.)*, veteres existimaverunt. *Virgo nihil habet*] Vult rem sine remedio videri: quia solet posse nuptiis finire sollicitudinem. Et vide amaritudinem *Demeae* contra omnes, ut nec virgini ipsi parcat. D.

11 *Audivi*] Ἀφελῆς; et cum ἰξυθίνου μῦθον respondendum, quasi leve sit, quod admissum sit. *Et ducenda indotata est*] Ducenda scilicet, nisi damnandus sit Æschineus, et hoc verbum necessitatis vim habet: ut, *Æn. XI. 230. Pacem Trojano ab rege petendum*. D.

Ducenda indotata'st] Lege *Attica*, si quis puellam devirginasset, ejus ἡ γάμον ἀρπύων, ἢ δάναρον eligere cogebatur. *Syrian. Sopat. in Hermogen. Plant. Aulul. IV. 10. 62. Si quid ego erga te imprudens peccavi. aut gnatum tuam, Ut mihi ignoscas, eamque uxorem mihi des, ut leges jubent*, L.

Post *indotata'st* tolle notam interrogationis, ut infra 33. B.

12 *Quid nunc futurum est?*] More irascentium, quum ipse sciverit quid futurum sit, Micionem interrogat. Et hujusmodi interrogatio, secundum figuram suam non habet responsonem: sed Micio sic respondit, quasi simpliciter inquirenti. D.

13 *Illinc huc transferetur virgo*] *Virginem* quae etiam cum viro fuit, vocat. *Virgil. Ecl. VI. 47. Ah, virgo infelix! D.*

Istocine pacto oportet? M. Quid faciam amplius?
 D. Quid facias? si non ipsa re tibi istuc dolet, 15
 Simulare certe est hominis. M. Quin jam virginem
 Despondi: res composita est: fiunt nuptiæ:
 Demsi metum omnem. hæc magis sunt hominis. D. Cæ-
 terum,
 Placet tibi factum, Micio? M. Non, si queam
 Mutare: nunc quum non queo, animo æquo fero. 20
 Ita vita'st hominum, quasi quum ludas tesseris:
 Si illud, quod maxume opus est jactu, non cadit:

14 *O Juppiter! istocine pacto oportet?* *O Juppiter!* tragice adjecta a Micionem versus (*aversus Z.*) *Istocine pacto*, ad ipsum Micionem respiciens dixit. D.

15 *Si non re ipsa tibi istuc dolet*] Nunc rem pro veritate ponit. D.

Si non ipsa re tibi istuc dolet: simulare certe est hominis] Si non re vera tibi dolet, debes saltem vel fingere. K.

Verbum *Rogitas post facias*, quod vulgo in codd. extat, recte in Bomb. abest: nam verum repugnat. B.

16 *Simulare certe est hominis*] Non hoc dixit, quia hominis est mentiri: sed quia sæpe iracundia simulatio, custodia disciplinae est. D.

17 *Jam virginem despondi: res composita est: fiunt nuptiæ*] Ne diceret, *despondi, compositi, facio*. Et *despondet puellam* qui petit: *spondet* a quo petitur. Recte ergo soocer futurus, *despondi, dixit*. D.

18 *Hæc magis sunt hominis*] Bene repetit *hominis*: ille enim dixerat, *simulare certe est hominis*. D.

19 *Cæterum, placet tibi factum, Micio?*] Nihil aliud volebat Demea, nisi ut æviret Micio. quod impetrare non potuit, etiam ab eadem sentiente de pravitate et peccato Æschini. D.

Cæterum, placet tibi factum, Micio?] Videris scire, curam (Debebas scilicet curare rem Z.) male gestam, et fecisti ut vitiatam uxorem duceret. Interea tibi hoc factum complacet? Hujus re-

spondetur, non mihi quidem placuit, si mutari possit, nunc tamen, quia non valeo mutare, necessarie placet. Quippe cum vita hominum sic se habeat, quemadmodum est jactus tesserarum. Si enim illud quod opus est, non cadit, hoc jam consilii et artis est, corrigere quod miserit casus. E.

21 *Quasi quum ludas tesseris*] Rectam erat si diceret, ita vita est hominum quemadmodum tesseris ludere, aut, quemadmodum ludus est tesserarum. Nota ergo genus locutionis. D.

Ita vita est hominum] Alexis apud Stobæum: Τωαυτο τὸ ζῆν ἰστίον ἔστιν εἰ κίβη, Οὐ ταύτ' ἀλλ' πᾶσι τῶν οὐκ εἰδὼ τῆ βίῃ ταυτὴν διαμῆναι σχήμα· μεταβολὰς δ' ἔχει. Quem locum imitatus est Tzetzes Chiliad. X. cap. 341.—ἔστιν γὰρ ἐν τοῖς κίβησι ἄλλοτε ἄλλα βάλανται· οὕτω καὶ ἐν τῇ βίῃ ἄλλοτε ἄλλα γίνονται μεταβολαῖς πικρῶν. Ambros. de Tobia cap. II. versatur enim eorum vita ut tessera. Vid. Plato de Repub. lib. X. et Sophocles apud Stob. cap. 254. 256. Arrian. in Epictet. lib. 2. cap. 5. Plutaroh. ἐπιτὶ κίβητας, et de Consol. ad Apollon. L.

Pro quasi quum reponere quasi si. Ipse Donatus videtur quum supervacuum existimasse. Certe quasi si sæpe apud Plautum, et apud Terent. infra V. 8. 18. B.

Quasi cum ludas tesseris] Pulcherrima similitudo, quam primum legimus apud Platon. de republ. X. p. 514.

Illud quod cecidit forte, id arte ut corrigas.

D. Corrector! nempe tua arte viginti minæ

Pro psaltria periere; quæ quantum potest,

25

Aliquo abjicienda est; si non pretio, gratis.

M. Neque est, neque illam sane studeo vendere.

D. Quid igitur facies? M. Domi erit. D. Pro divum fidem!

Meretrix et materfamilias una in domo?

M. Cur non? D. Sanumne te credis esse? M. Equidem arbitrator.

30

D. Ita me Di ament, ut video ego tuam ineptiam;

quamque deinde multo, quos laudat Lindembrog. ad h. l. ex eo repetierunt. R. D.

22 Si illud, quod maxime opus est jactu, non cadit] Utrum, quod opus est, jactu non cadit? incerta distinctio. D.

Si illud, quod est maxime opus jactu, non cadit] Hunc locum Cæsar imitatus videtur de bello civili L. 3. Si non omnia caderent secunda, fortunam esse industriis subleendam. Et Gautherus Liguria. lib. I. 237. Nunc igitur, veluti cum luditur alea, prudens, Si qua male acciderint, ea luxor corrigit arte: Sic nos, humana lussit quos alea sortis, Consilio fatis casum properemus iniqui Corrigrere, et tanto solatia ferre dolori. L. Non cadit] Hunc locum imitatur Cæsar de B. G. III. 73. Item Herat. II. 8. 85. R. D.

23 Illud quod cecidit forte, id arte ut corrigas] Ars adhibenda pro fortuna, non enim si male jactus occiderit, desererenda est ludas: et forte nono pro fortuna intelligendum. D.

24 Corrector!] Quia dixit, arte ut corrigas. sed moris est iratis ab ultimo verbo contradicentis incipere. D.

26 Nostri vel gratis; alii at gratis. Sed particulam at, aut, vel recte Bomb. non habet. Deinde versus requirit gratis trisyllabon, ut semper est apud Ter. et Plaut. B.

Abjicienda] Abjicere eleganter dici-

tur pro alienare cum fastidio, vili vendere. Plaut. in Mostell. III. 3. 3. ubi v. Gronov. qui hanc verbi vim etiam illustrat ad Senec. de Benef. I. 1. Sic et projicere dicitur Cic. ad Div. XIV. 2. R. D.

27 Neque est, neque illam sane studeo vendere] In scopulo versatur Miccio, in quo eligit ineptus potius videri, quam prodatur Ctesiphonem patri. D.

28 Nostri optimi recte facias? non vultis facere, sed possis facere? et insuper leg. Quid illa igitur facias? Nam responsum domi erit postulat illa. B.

29 Meretrix et materfamilias una in domo?] Nescit enim, quod non Æschino sit rapta meretrix, arbitratur (arbitratus Z.) ambas in domo futuras. E.

30 Cur non?] Posset dicere, non est Æschini amica: sed celanda est culpa Ctesiphonia. D.

Versus hunc poscit ordinem, Sanumne credis te esse? B.

31 Ita me Di ament, ut video ego tuam ineptiam] Ordo est, ita me Di ament (adde, ut), te factorum credo, ut habeas, quicum cantites. Ipse se fallit, non inquirendo ulteriorem (interiorem Ms. H. et B.) causam retentæ in domo meretricis. Miro autem cantites: quasi turpius sit cantare senem cum psaltria, quam coire. D.

Meliores nostri ita collocant, ut videatam ego ineptiam. B.

Facturum credo, ut habeas quicum cantites.

M. Cur non? D. Et nova nupta eadem hæc discet?

M. Scilicet.

D. Tu inter eas restim ductans saltabis. M. Probe:

32 *Quicum cantites*] Amatoria videlicet cantica et meretricia, qualia erant quæ Græcæ λαϊκά proprie dicebantur, id est, *παιδικὰ σάλια*, apud Aristoph. in Ranis; vel *παικὰ ἄσματα*, Cyrill. *καὶ ἰσθὺν ψυχῆς*. velut illius odæ pars est, quam in eam rem Athenæus laudat Dipnos. lib. XV. Nec alia fuit bubæque Virgiliani, quantumvis *ἄρκεια* cantilena, in Eclog. I. 5. *Formosam resonare doces Amaryllida sylvæ*. et de qua Horatius Satyr. I. Eclog. 5. 15.— *absentem ut cantat amicam, Multa prolutus vappa nupta, atque viator*. Quæ etiam *Συμελικὰ ἄσματα* a Cyrillo dicuntur: nam *εἰς Συμελίην* sive scenam prodire soliti fuerunt, qui spectatores ejusmodi cantilenis assa voce oblectarent. Maer. I C. l. 24. ff. ad L. Jul. de adult. Atenim amatoriis cantilenis cum alias, tum maxime vino incalescente, ut etiam nunc sæpe fieri amat, convivium perstrepebant. Basilii *καὶ μεθύοντων: γέλωτες καὶ ἀμοφότερον, ἄσματα ἀσχηρὰ, σχήματα παικτικά, ἰσθίζοντα καὶ ἀσέλγηνα*. Juvenal. Sat. XI. 171. *ille fruatur Vocibus obscænis, omnique libidinis arte*: et quæ sequuntur. ubi vid. Scholiast. L.

33 *Et nova nupta eadem hæc discet*] Alius subaudit dicere (*Paullere subaudi, et restim ducere*). Sed O magna in verbis elegantia! vide enim quam vim significet *discet*. et ideo non *uxor*, sed *nova nupta*, quam ad omnia docilem esse, ipsum indicat nomen. D.

Non hoc per interrogationem effertur, sed affirmative per irrisionem; ut supra II. B.

34 *Tu inter eas restim ductans saltabis*] *Læsus* est natus ob eo fune, quo introductus equus Durius (*equus ligneus Mas. et odd. veti.*) in Troiam est, eum nexis (*connexis* ed. Du B.) mani-

bus fune, oborum ducunt saltantes. Hoc a quibusdam dicitur. sed ego puto, manu consortos choros puellorum puellarumque cantantes, *restim ducere* existimari: et id maxime convenire ad exagitantum importunitatem senis, veluti pueros imitantis. Simul etiam quia isto connexus manuum lascivus ac petulans admittit discretionem conditionis, dignitatis, ætatis, inter meretriciam, novam nuptam, et senem. Et hoc, quemadmodum dictum est: et quanto stomacho jam ab Æschino recessum est, et transitum ad Micionis luxuriam describendam. D.

Restim ductans saltabis] Cenus saliendo hoc tractum a Trojanis, qui cum funem tenerent, et equum introducerent, sio saltabant. E.

Restim ductans] Fuere veteribus in usu duo potissimum genera oborearum, bellicrepa sive *πυρρίχη*, et illa *γελαστική*, quæ in theatris et comæssationibus utebantur. Sed theatrales variorum erant: *ἡμιμίλια* enim *τραγικά*, *κέρδαξ κωμικά*, *σκιαιτικὰ σατυρικά*: inventoresque earum Satyri. Laciæusque *καὶ ἄρχοντες*: *Οἱ Διονύσιου Σατύρικος, εἰ Σάτυρος, πῶτος ἰφείροντες, ἀφ' αὐτῶν ἐκείτων ἰσθίμασαν*. Ideoque Arrianus in Indicis *κέρδακα σατυρικῆν* vocat, *γυμνική*, a repertore ejus, non qui sic a reliquis discriminaret: *καὶ ἄρχοντα ἐκδιδάξαι* (Dionysius) *τὴν σατυρικὴν, τὴν κέρδακα τὴν καὶ Ἕλλησι καλούμενην*. Itaque *restim ducere* Terentio est, quod *κέρδακα ἴδμεν* Aristoph. utrumque comicum. Cujusmodi sane saltationes frequentes introducuntur fabulis: Aristoph. in Vesp. Plaut. in Pseud. V. 2. Stich. V. 2. et alibi. Vidend. Athen. Dipnos. lib. I. Ulpian. in Demost. Olynh. 2. Pollux, Scholiast. Aristoph. in Nubib. et Etymol. Magn. L.

D. Probe? M. Et tu nobiscum una, si opus sit. D.

Hei mihi!

35

Non te hæc pudent? M. Jam vero omitte, Demea,

Tuam istanc iracundiam: atque ita uti decet,

Hilarum ac lubentem fac te gnati in nuptiis.

Ego hos conveniam; post huc redeo. D. O Juppiter,

Hancine vitam! hoscine mores! hanc dementiam! 40

Uxor sine dote veniet: intus psalteria est:

Domus sumtuosa: adolescens luxu perditus:

Senex delirans. ipsa, si cupiat, Salus

Servare prorsus non potest hanc familiam.

44

Restim ductans saltabis] Intelligit saltationis genus, quo funem tenentes saltabant et in diversam se invicem trahabant Horat. epistol. l. 10. 47. ubi v. interp. inprimis Duker. ad Liv. XXVII. 37. R. D.

35 *Etai illud dr. Probe in Bamb.* et duobus nostris reperitur: tamen est inepta, enervis et putida repetitio, neo reliquis conveniens, quæ cum irrisione omnia dicuntur. Corrige igitur versum sic, et tute nobiscum, &c. B.

36 *Jam vero omitte, Demea*] Miro urbanitatem expressit ultro (non ultro Z.) objurgantis, qui objurgatus est. D.

Versus probat lectionem oodd. bonorum duorum, O Demea. B.

37 *Tuam istanc iracundiam*] *Tuam istanc* dicendo, et ridiculam, et supervacuam significat. Et bene *iracundiam*: nam *ira*, de causa est: *iracundia* de vitio multam irascentis. D.

38 *Atque, uti decet, hilarum ac lubentem*] Bene addidit *lubentem*: multi enim *hilarum* se simulant, non *lubentes* sunt. *Hilarum*] Vetuste, non *Hilarum*. D.

Lubentem] I. e. hilarem Plaut. in Persa V. l. 8. Sic *lubentia conviviorum* pro *hilaritate* dixit Gellius l. 5. 2. R. D.

40 *Hancine vitam? hoscine mores? hanc dementiam?*] ἑλλωστιαῖς; omnia, utpote stomachose secum loquens, deest enim esse, aut quid tale. D.

41 *Uxor sine dote veniet*] Demea volens enumerare facta, concludit, quod uxor veniat domam *sine dote*, quod intus sit *meretrix*, quod *sumtuosa* sit *domus*, quod *adolescens luxu* sit *perditus*, quod *deliret senex*, ut si velit ipsa servare Salus, nunquam possit, familiam. E.

42 *Domus sumtuosa*] *Domus*, id est, homines. D.

43 *Ipsa, si cupiat, Salus, servare prorsus non potest hanc familiam*] *Συμπετρονία*. Plautus, Asin. II. 2. 2. *Lubentiorum te faciam, quam ipsa lubentia est*. Etenim *ἰσιγέλλῃ* est, *ipsa Salus si cupiat servare, prorsus non potest hanc familiam*. Hinc licet æstimare quantum et calor (coloris Mss. H. et B.) et gravitatis apud Terentium sit, ad imitationem Cœcilianam. Vide quantum creverit a superioribus, ut sic finiat. D.

Si cupiat Salus] Inscriptio vetus in Hispania:

NEC. HERCULES. QUEM. GADES. COLUNT.

NEC BELLONA. QUAM. CAMERTES. ADORANT.

NEC. DI. OMNES. ROMANI. BRIFERE. ME.

A MORTE FUTURÆ.

Plautus Capt. III. 3. 14. *Neque jam servare Salus, si velit, me potest, nec copia est*. Cicero pro M. Fonteio, 6. *Salus ipsa virorum fortium innocentiam tueri non potest*. L.

44 *Valgo Servare*] Non possum non

ACT. V. SCENA I.

SYRUS. DEMEA.

ÆDEPOL, Syrisce, te curasti molliter,
Lauteque munus administrasti tuum.
Abi : sed postquam intus sum omnium rerum satur,
Prodeambulare huc libitum est. D. **Illud sis vide**
Exemplum disciplinæ. S. **Ecce autem hic adest** 5

existimare, et hic et in similibus Plauti locis, ubi totus fore lepor in agnominations situs est, reponendum esse salvare pro servare; neque vox vel obsoletior vel minus usitata rusticum deoecet. Atqui H dilucide : salvare. Bo.

Salus] Est Dea, Æsculapii filia quæ morbos depellit in Heo. III. 2. 3. R. D.

1 *Ædepol, Syrisce*] Hic exemplum inducitur licentias servorum sub miti domino. *Ædepol, Syrisce, te curasti molliter*] Quia detexit Oteaphonem (*Quis detegendus est Ctespho E.*) jam oportet ut ebrius inducatur Syrus : per ejus fallacias tegatur (*non tegatur Z.*) adeo. Et *Syricum* se dicit, non *Syrum*, *σὺ συρικώμαρι.* *Molliter*] *Delicate.* D.

Ædepol, Syrisce] Egreditur servus violentus, quod nomen ita pronuncia- vit ut ebrius, demonstrare ouro (*demonstrans, se bene esse curatum. Z.*) E.

Ædepol, Syrisce] *Prisco.* libr. XIII. et XVIII. L.

Te curasti molliter] Frequens Plauto curandi verbum in lætitiis et convivio. Stich. V. 3. 9. Pæn. III. 3. 80. Virg. IV. 187. De apibus: *Tum tecta petunt, tum corpora curant.* Æn. III. 511. Æn. IX. 557. *Unde corporis cura prandium dicitur* Suetonio, Domit. 16. Cicero passim ad valetudinem retulit, Livi- us ceterique Historici ad refectionem mit- titum. W.

Curasti] Curare proprium verbum mensæ et convivii. *Horat.* Epist. I. 4. 15. hinc frequens apud historicos

est locutio *corpus curare.* v. Broukhus. ad Tibell. I. 5. 33. R. D.

2 *Lauteque munus administrasti tuum*] Ut quicquid esset bellissimum, carpe- res : cythosque sorbillares. Aut mu- nus servile, esse et bibere. D.

Lauteque munus administrasti tuum] Magnifico, tanquam de munere publico, quum intelligat de edendi et bibendi provincia. Sic Ergasilus apud Pla- tum, capt. IV. 3. 7.

Nunc ibo in prefecturam, ut jus dicam larido;

Et quæ pendent indemnata perne, eis auxilium ut feram.

Idem mox Demea, quasi *re bene gesta*, vocat. W.

3 *Abi*] Verbum vel sibi vel alteri cum laudatione blandientis. Nam sic dicitur, qui jam compotes sunt votorum omnium, perfectique in rebus univer- sis. D.

Omnium rerum satur] Plenus om- nium rerum. E.

4 *Prodeambulare*] Nota duas præ- positiones uni dictioni adjunctas, ut, Georg. III. 256. *Pede proudbigit ter- ram.* et ἀμφοτεροτέρως, Iliad. β', 305. Et optime ad delicias experimentas hoc verbum convenit. Nam procedere ægnem *deambulare* (*prodeambulare*) significat. Nam *deambulare* etiam intus potuit. D.

Lege et subdistingue, *Illuc sis vide*; *exemplum discipline.* B.

5 *Exemplum discipline*] Quia unus

Senex noster. quid fit? quid tu es tristis? D. Oh scelus!

S. Ohe, jam tu verba fundis hic, sapientia?

D. Tun' si meus esses? S. Dis quidem esses, Demea, Ac tuam rem constabilisses. D. Exemplum omnibus Curarem ut esses. S. Quamobrem? quid feci? D. Rogas? 10

In ipsa turba, atque in peccato maximo,
Quod vix sedatum satis est, potastis, scelus,
Quasi re bene gesta. S. Sane nollem huc exitum.

ex multis reliquis. An quia senior, et nuper etiam pædagogus, ut ipse ait, quem ego puerum tantillum in manibus gestavi meum. D.

Exemplum discipline] I. e. qui exemplo suo ostendit, quæ sit familiæ regendæ ratio. R. D.

6 *Quid fit? quid tu es tristis?*] Mire securitatem ebrii hic expressit. numquid enim pertimescit interventum semis, ut solebat, Syrus? aut quioquam præcavet? Sabblanditur tantum, et ita rerum oblitus est, ut quum cum sævum sciat, causam tristitiæ ejus inquirat. D.

7 *Tu verba fundis hic sapientia*] *Utrum sapientia verba? an tu sapientia?* quia dixit supra, *Tu quantus quantus es, nihil nisi sapientia es. Fundis*] *Utrum, sine ulla cessatione profers? An perdis? secundum illud, Nam quid tu hic agas, ubi si quid boni præcipias, nemo obtemperat?* D.

Distingue post jam: ut sensus sit, ohe jam desine. Unus e nostris non male habet fundes. B.

8 *Dis quidem esses, Demea*] Ab eo quod est *Dis, ditis, dites* facit: ab eo quod est *Dives, divitis, divites*. D.

Dis quidem esses, Demea] Ut ait declinatio, hic *dis*, hujus *ditis*. E.

Plures et meliores libri, *Tu si meus esses*. Recte. Nam continuatur oratio, *exemplo omnibus curarem ut esses*. B.

9 *Tuam rem constabilisses*] *Plant. Capt. II. 3. 92. edepot rem meam Con-*

stabilivi. Liv. IV. 49. Qui agros sedasque ac fortunas stabilire volunt. Cic. Philipp. XI. 2. W.

Rem constabilisses] I. e. ut Cicero loquitur *Philipp. XI. 2. rem familiarem constituisses*, *Plant. in Captiv. II. 3. 93. R. D.*

10 *Quamobrem? quid feci?*] Nihil nunc in Syro nisi simplex et purum ob ebrietatem. Et vide, *Quamobrem? quid feci?* dicere, non esse sobrii *Syri*. D.

11 *In ipsa turba*] Non minus ridicula importunitas *Demeæ* est, quam ebrietas *Syri*: qui adversum temulentum tanto gravitatis oratione personat, ut ex dicentis vultu et verbis, et ex audientis habitu et stupore magnam voluptatem percipiant spectatores. vides enim quanto pondere verborum cum ebrio litiget. D.

12 *Potastis, scelus*] Non quod plus videt senex, quam obijcitur oculis: sed oratorie *potastis*, dixit, quum unum ebrium cernat: propter illud quod ait, *Exemplum discipline*. quasi in omnibus sit, quod in uno nunc aspicitur. *Virgilius, Æn. II. 65. Et crimine ab uno discite omnes*. D.

Færm et nostri omnes codd. habent recte *potasti*. B.

13 *Sane nollem huc exitum*] Et hoc dictum argumento est, *Syrum* oblitum omnium rerum nihil respondisse *Demeæ* per fallaciam: sed tantummodo pænitere quod exierit. D.

ACT. V. SCENA II.

DROMO. SYRUS. DEMA.

HEUS! Syre, rogat te Ctesipho ut redeas. S. Abi.
 DE. Quid Ctesiphonem hic narrat? S. Nihil. DE. Eho
 carnufex,
 Est Ctesipho intus? S. Non est. DE. Cur hic nominat?
 S. Est alius quidam, parasitaster parvulus:
 Nostine? DE. Jam scibo. S. Quid agis? quo abis?
 DE. Mitte me. 5
 S. Noli, inquam. DR. Non manum abstines, mastigia?
 An tibi jam mavis cerebrum dispergam hic? S. Abiit.
 Ædepol commissatorem haud sane commodum,

Nollem huc exitum] Ms. R. *Nollem huc exitum.* L.

Quasi re benegesta] Formula ducta est a re militari. Proprie enim duces rem gerere sive rempublicam gerere dicuntur. v. Drakenb. ad Liv. IV. 46. R. D.

1 *Heus! Syre*] Quam clare dicat, ostenditur ex eo quod præmisit *heus*, antequam loqueretur. *Ctesipho*] Mire additum nomen est: quum aut sine hoc, aut per pronomen intelligi possit Ctesipho. *Ut redeas*] *Redeas* dicendo, ostendit et illum inter pocula, a quo egressus est obrius. D.

Heus! Syre, rogat te Ctesipho, ut redeas] Puer missus a Ctesiphone adulescente, ignorans patrem præsentem, revocat Syrum, et dicit, se missum a Ctesiphone. ut cognoscat (*Hinc fit ut cogn. vel leg. Ubi cognoscit Z.*) pater intus esse filium, vehementer irascitur, intro ire cupiens tenetur a servo suo, sed, impetu facto, ingressus filium intus esse cognovit. E.

4 *Est alius quidam, parasitaster parvulus*] Non alius parasitaster, sed alius Ctesipho, qui est parasitaster. Et bene non alter, sed alius: quasi non duo, sed multi sint Ctesiphones. Et hoc sic pronuntiandum est, ut simul

et querat, et dicat *nostin'*? Quasi-sycophanta, nunc addidit, *nostin'*; nam veteratoria est, etiam mentientem confidere. D.

Parasitaster parvulus] Ms. R. et vet. codd. *parasitaster paululus.* L.

Recte in Bemb. et plerisque nostris est *paululus*. Nam *parvulus* de ætate etiam dicitur, *paululus* nunquam nisi de statura: ut hic fit. B.

Parvulus] Recte Bentleius e codice Bembino edidit *paululus*. Parvulus etiam de ætate dicitur, *paululus* non nisi de statura Liv. XXXV. 11. R. D.

5 *Quid agis? quo abis?*] Hoc jam ebrio convenit, non illi quem cognovimus Syrum. Nam quod retinet senem, confessionis genus est. D.

6 *Non manum abstines, mastigia?*] Etiam iniecit manum, ut teneret Demam, ex ipsius verbis cernitur. D.

Mastigia] A Græco *μαστιγια* est flagellis dignus, verbero. R. D.

7 *An tibi jam mavis cerebrum dispergam hic?*] Ut apparet, baculo minatur. *Abiit*] Quia prohibere non potuit, demisso et desperanti vultu, quid factum ait, dicit, et abiisse pronunciat. D.

Recte Bemb. *Abiit.* B.

8 *Ædepol commissatorem haud sane*

Præsertim Ctesiphoni. quid ego nunc agam ?
 Nisi dum hæ silescent turbæ, interea in angulum 10
 Aliquo abeam, atque edormiscam hoc villi. sic agam.

ACT. V. SCENA III.

MICIO. DEMA.

PARATA a nobis sunt, ut dixi, Sostrata,
 Ubi vis. quisnam a me pepulit tam graviter fores ?

commodum] Τῷ χλευασμῷ (alii, τῷ ἐπιφαισεμῷ) tantum inopinatus supervenit (*superveniet* Z.) ut omnia sic offendant, quemadmodum qui comissatum ingreditur : quia comissatoris est supervenire ad scortum, et voluiferari aliquid in jocularum strepitum. quare totum salse, totum ad Demeam contulit. D.

Ædespot commissatorem haud sane commodum, præsertim Ctesiphoni] *Commissatoris* dicuntur, qui post cenam veniunt ad læticiam, et ad voluptatem. Ergo nunc novum commissatorem Ctesiphoni minimus patrem, cujus rationem habeat. E.

Similis sententia illa Menandri: Ὁ σκληρὸς ἀπὸς τοῦτο ἐν νόμῳ γίγνεται. W.

9. *Præsertim Ctesiphoni*] Bona exceptio, ut appareat omnibus incommodum, et in his Æschino, sed præcipue Ctesiphoni. D.

10 *Nisi dum hæ silescent turbæ*] Non quæ jam sunt, sed quæ erant. D.

Silescent] I. e. sopiuntur, componuntur Plant. in Mil. II. 6. 100. R. D.

11 *Hoc villi*] Ἰνὸς οἴκημα est vini: ut unus ullus, asinus asellus, vannus valus, vinum villum. D.

Atque edormiscam hoc villi] Alicubi jaceam, et hoc vinam digeram dormiendo. Diminutive enim vinum villum dixit. E.

Edormiscam hoc villi] Ms. R. et V. C. hoc vini. L.

Villi] Villum est deminutivum a vino et hic ponitur pro crapula. v. Heins. ad Petron. c. 69. pag. 448. R. D.

1 *Parata a nobis sunt, ita ut dixi,*

Sostrata, ubi vis] In hac scena collatio est personarum mitis parentis ac sævi.

Parata a nobis sunt] De verbis abeuntis vult ostendere poeta, quam orationem cum Sostrata habuerit ingressus Micio. Et vides (*vide* Mss.) quas ἰλαρίαις interposuerit. Primo, *parata a nobis sunt*: quæ, non dixit: sed, ita ut dixi dicendo, significat se dixisse omnia. Deinde *ubi vis*, fiant nuptiæ, vel quid tale, aut omisit: aut dicturus hoc ipsam, audit vehementius fores esse pulsatas: et, quod agebat, abiecit. D.

Parata a nobis sunt, ut dixi, Sostrata] Hæc scena controversiam tenet, (excidit an Z.) pacta et conventa rata sint. Qui adoptandum filium dedit, pactus est, ut ipsum curaret, quem in adoptionem dederat, sum tantummodo curans. Inventus alter filius apud eum, qui adoptaverat, cum meretrice redempta. Queritur, an, qui adoptaverat reus sit? Hic per presentem statum responsio efficitur, quia ille dixerat, *cur recipis meum?* Respondetur, *communis esse amicorum omnia*; alienum illud non esse, sed communem. Hujus igitur accusationis exordium damnationis sumtum, postquam comperit Demeas, adolescentem in domo fratris esse. E.

Daœria probat rationem eod. regii, quo hic demum initium actus quinti statuitur. Nam vulgaris divisio videtur absurda propterea, quod ibi finis actus quarti constituitur, ubi Demea in scena remanet. Deinde pro ut Bentl. edidit ita ut. Z.

2 *Quisnam a me pepulit*] *A me, mo-*

D. Hei mihi, quid faciam? quid agam? quid clamem?
aut querar?

O caelum, O terra, O maria Neptuni! M. Hem tibi,

do id est *meas*. Tam graviter] Quia irati omnia concite faciunt, quum pulsandae fores essent exituro foras Demese, sic eas pulsavit, ut et his ipsis irasci videretur. D.

Pepulis fores] Ex ea ratione, quam ad Andr. IV. 1. 58. explicuimus, ingressurus domum diebatur *domum pellere* vel pultare, cum autem quis exire vellet, tum *crepare, concerepare*: sed notandus hic locus, ubi etiam egressas dicitur fores pellere. R. D.

3 Hei mihi! quid faciam? quid agam? quid clamem, ante querar? O caelum! O terra! O maria Neptuni!] Multum laboravit Terentius, ut ἀσυχίας servaret in dolore Demese: quo major debet in Ctesiphone reprehensio esse, quam in delictis Aeschini. Et nota, quod ubi non invenit quod dignum loqueretur, ab interiectione cepit, *hei mihi!* Et adhuc quum pro rei magnitudine oratio parva esset, *quid faciam?* inquit. In alieno indignatus est: in suo *quid faciam?* inquit. In alieno litigavit: hic ait, *quid agam?* In alieno clamavit et questus est: hic in suo relinquitar. Et praeter διαπίρωσιν, in Aeschini peccato Micionem accusavit: in Ctesiphonis, elementa cum Diis omnibus ac toto mundo. Mira αἰζησις, et quam imitatur Virgilius, Ge. IV. 504. in Orpheo, post amissam rursus Eurydicen, *quid faceret?* inquit. omnia enim consumserat primus dolor. *Quos rapti bis conjuge ferret?* nam quid, praeter omnes terras atque inferos, loci remanebat? *Quo fletu manes:* per quem fletum manes, quasi omnes primis luctibus impleverat lacrymis. *Qua nummia voce moveret?* cui nec ira quidem inexporta remanserat. Et vide hic gradus doloris et iracundiae, in tantum autem (*aucta*) ut jam crescere non possint. quippe in initio fabulae tantum tristis est Demes. Nam sic audit a Micione, *quid tristis es?* et ipse, *rogas me? ubi nobis Aechi-*

nus siet? quid tristis ego sim? Inde mox procedit in pejus: adeo ut sic incipiat, *disperii! Ctesiphonem audivi filium una fuisse in raptione cum Aechino*. Inde postea dicit, *Ne ego homo sum infelix!* Ad postremum, *hei mihi! quid faciam? quid agam?* Et naturali quodammodo, postquam summus furor ad extrema pervenit, repente senex mutatur, et mitis est. D.

Hei mihi! quid faciam? quid agam? quid clamem?] Defensionis illud exordium est. R.

4 O caelum! O terra! O maria Neptuni] Neptunus, quia medius sit inter caelum et inferos, dum utriusque regni particeps habetur, elementorum omnium potior (*potitor*). Nam ideo tridentem habet, pro numero trium elementorum: ut apud Virgilium idecirco dicit. *Aen. I. 133. Jam caelum terramque meo sine numine, venti, Miscere.* Et apud Homerum sic idem, *Od. 6, 291. Ὡς εἰδὼν, σὺν ἅπασιν νεφέλαις, ἐνθάραξί δι κέρων, χαρῆσι τριτάτων ἰδὼν πύσσας ἢ ἐξείδων ἀήλας Περρῶν ἀνέμων· οὐδὲ θεοῖσσι κἀλλυε γαίης ἑμῆς καὶ πόντου.* Et hoc est quod ait Horatius in Arte poetica, 93. *Interdum tamen et vocem comedia tollit.* In haec enim tria rerum natura dividitur. Ut Virg. *Aen. I. 62. Principio maria, ac terras, caelumque profundum.* Et per hoc totum mundum accusavit. *O caelum! O terra! O maria Neptuni!* Utram Deos elementa vocavit, quod Diis quoque irascitur, qui in iis commorantur, ut dolentes solent? An quia Deos esse non potat, ideo haec omnia Neptuni dicit: quasi dicturus esset, *Neptunia sunt, nisi intercederet persona Micionis*: quem videns, ad aliud conversus, desit diluvium et interitum rebus optare, obiecto fratre, cui maxime irascitur, et propter quem detestabatur omnia. Tale est apud Virgilium, *Ecl. VIII. 58. Omnia vel medium fiant mare.* An omnia accusat, ut indignan-

Rescivit omnem rem : id numo clamat scilicet : 5
 Paratæ lites : succurrendum'st. D. Ecceum adest
 Communis corruptela nostrum liberum.
 M. Tandem reprime iracundiam, atque ad te redi.
 D. Repressi, redii : mitto maledicta omnia :
 Rem ipsam putemus. dictum inter nos hoc fuit, 10
 Ex te adeo est ortum, ne tu curares meum,
 Neve ego tuum ? responde. M. Factum'st, non nego.

tes solent? Ut, *Æn.* II. 745. *Quem non incussavi amens hominumque, deorumque?* Et ut, *Ecl.* V. 23. *Atque deos atque astru vocat crudelia mater. Hem tibi!* Τῆ ἰδιουσιῶν tibi. Nulli enim Micio loquitur. D.

O maria Neptuni] Sic meris oceanis dixit *Flor.* IV. 12. p. 893. ubi v. Duker. Sæpe autem cælum, mare et terram invocabant. *Ovid. Trist.* II. 53. adite *Quinotil.* declam. 6. p. 132. R. D.

5 *Id nunc clamat]* *Id.* ob id. D.

Etai Bemb. Victor. et Servius ad Æn. II. 424. habent *ilicet* : tamen scilicet retinendam esse censemus. Nam nostrorum codd. consensu comprobatur, Terentii usui convenit, v. c. *And.* 1. 2. 14. *Id populum curat, scilicet ; et sententiam adjuvat. Illicet* enim cum sit desperantis, repugnat sequenti *Succurrendum est.* B.

6 *Scilicet. paratæ lites]* Videtur et ipse pertinuisse, dicendo *scilicet, et paratæ lites.* Sed ut rursus confirmet seipsam, quia *succurrendum est,* ait, *Succurrendum est]* Ctesiphoni scilicet. D.

7 *Communis corruptela nostrum]* Qui communiter ambos corruperit. *Communis corruptela nostrum liberum]* Major accusatio est ita, quam prior : quippe quum jam modo de ambobus accusetur Micio, non de uno. D.

8 *Tandem reprime iracundiam]* Mire. Quia reprehendero nequit irascentem, nimietatem reprehendit irati. Et *ira,* de causa est : *iracundia,* de moribus. *Atque ad te redi]* Quia ira, ab eo quod est ire, dicitur, quod a se est, qui irascitur et furit. Et, *Ad te redi,* proprie dixit. *Virg. Ge.* IV. 443. *Verum, ubi nulla fugam reperit fallacia, victus*

In sese redit. Et *Cicero* in *Cæcil.* 17. *Redit ad se, atque ad moris suos.* D.

Tandem reprime iracundiam, atque ad rem redi] Propositio est criminis. E.

9 *Repressi, redii]* Non quid dicatur, sed quo gestu dicatur, spoeta : et videbis neque adhuc repressisse iracundiam, neque ad se rediisse Demeam. sed quam mire est atque perpiciens moralitas, in hujusmodi rebus apparet. D.

10 *Rem ipsam putemus]* Videtur paulo citius destomachatus, quam res etiam incerta poseebant. Sed et hoc morale : nam justo irati, omnes aevitia, ad ratiocinationes sæpe festinant. Et præterea illud accedit, quod non invenit jam, quod condigne dicat : simul etiam quia incerpitus est a fratre, quod apud se jam non sit per iracundiam vehementem. *Rem ipsam putemus]* Tractemus, pargemus. Nam et hinc *putamina,* purgamenta dicta sunt : ut *Plautus* in *Capt.* III. 4. 122. ait, *Nucleum amisi, retinui pignori putamina.* Et *Virg. Æn.* VI. 332. *Multa putans,* inquit. *Putare proprie,* est falsa et cassa a veris et utilibus rosecare. unde arborum purgatores, *putatores* dicuntur. Et *rem,* causam ipsam litis ostendit : ut, *Mitte ista, atque ad rem redi.* D.

Dictum hoc inter nos fuit ; ex te adeo est ortum, ne tu curares meum, neve ego tuum ? responde] Hæc propositio est legis. Crimen sic proponitur : *Cur nunc apud te potas ? cur recipis meum ? cur omis amicum, Micio ? Conclusio : Quando ego tuum non curo, ne cura meum.* E.

11 *Ne tu curares meum]* Nam ambobus curare, propemodum rosecare illum est, quem dedisti. D.

12 *Factum est]* Apparet Micionem

D. Cur nunc apud te potat? cur recipis meum?

Cur emis amicam, Micio? num qui minus

Mihi idem jus æquum'st esse, quod mecum'st tibi? 15

Quando ego tuum non curo, ne cura meum.

M. Non æquum dicis. D. Non? M. Nam vetus verbum hoc quidem'st,

Communia esse amicorum inter se omnia.

D. Facete: nunc demum istæc nata oratio est.

M. Ausculta paucis, nisi molestum est, Demea: 20

Principio, si id te mordet, sumtum filii

invitum quidem fateri, sed facete contemnere objecta. D.

13 *Cur recipis meum*] *Recipere* vel receptare plerumque in malam partem dicitur de his qui fures vel alios sceleratos in domum suam recipiant et occultant in *Heo*, V. 1. 16. Hinc receptatores vel receptatores apud *ICtos* v. *Brisson*. de verbor. significat. R. D.

14 *Cur emis amicam, Micio?*] *Inclamatio* ista nominis magnam invidiam significat: ut, *regnumne, Æchine, hic possides?* Et, *Æca*. XI. 362. *Pacem te poscimus omnes, Turne*. Num qui minus mihi idem jus æquum est esse? Aut num, aut qui abundat. et est ordo, qui minus æquum est esse idem jus mihi, &c. Qui ergo, quare vel cur significat. D.

15 *Lindenbrog*. cum *Faerno* consentit. Variant codd. sed legendum arbitrator, *Num qui minus mihi jus idem sit tecum, quod mecum'st tibi?* Nam tecum poscit ipsa antithesis. Atque cætera convenient *Plauto Amph. Prol.* 76. *Qui minus eadem histriioni sit lex, que summo viro?* B.

17 *Non*] *Confidenter non* repetivit, non habens rationem quam subjoeret: nisi illi proverbium venisset in mentem. Nam quia se videt in malam causam incidisse, totum verniliter et faete agit: et subjicit æquitatem, ubi justo se tueri non potest. Quod tamen a *Demea* statim convincitur, diceando, *Nunc demum istæc oratio nata*. ut ostendat illum perturbatum contraria postulasse dictis suis superioribus. D.

Non æquum dicis] Licet definitivus

colligitur status, argumentum qualitatis est, causam non esse, juxta hæc, que in pacto collocata sunt, propterea quia amicorum sunt universa communia. E.

Donatus et cod. bonus G. *Fabricii* totum hoc tribuunt *Micioni*. Sed nostri omnes interponunt *Demeam*. Utrumque ita se commendat, ut nescias utrum præferas. B.

18 *Communia esse amicorum inter se omnia*] *Inter Pythagoreos* ortum dicitur. D.

Communia esse amicorum] *Malchus* de *Pythagora*: τοὺς δὲ φίλους ἰσαγορεύει, καὶ μὴ τὰ τῶν φίλων εἶναι κτήρες ἀποφράμμενος; *Hieronym.* advers. *Rufi*. *Pythagorica et illa precepta sunt, Amicorum omnia sunt communia*; *Seneca* de *Benef.* VII. 4. *Me scito et de amicis interrogare; omnia dicitis illis esse communia; ergo nemo quicquam amico donare potest.* L.

Menander apud *Suidam*: τὰ τῶν φίλων κοιν', οὐ μόνον τὰ χρήματα, καὶ τοῦ τοῦ καὶ φρονητικῶς κοινότητα. W.

19 *Facete nunc demum istæc nata oratio est*] *Alii* totum jungunt: alii separant. Et bene nata est: nam sic dicimus de rebus repentianis: ut supra, *Ere nata melius fieri haud potuit, quam factum est, hera.* D.

20 *Ausculta paucis, nisi molestum est, Demea*] In duas partes dividitur tota persuasio; nihil passarum *Demeam* damni, nihil (nihil filios) corrumpete. D.

21 *Principio, si id te mordet, sumtum filii quem faciunt*] *Figurativa* locutio

Quem faciunt, quæso facito hæc tecum cogites :
 Tu illos duos olim pro re tollebas tua,
 Quod satis putabas tua bona ambobus fore ;
 Et me tum uxorem credidisti scilicet 25
 Ducturum : eandem illam rationem antiquam obtine :
 Conserva, quære, parce : fac quamplurimum
 Illis relinquo : gloriam tu istam obtine.
 Mea, quæ præter spem evenere, utantur sine :
 De summa nihil decedet : quod hinc accesserit, 30
 Id de lucro putato esse omne. hæc si voles
 In animo vere cogitare, Demea,
 Et mihi, et tibi, et illis demseris molestiam.
 D. Mitto rem : consuetudinem ipsorum. M. Mane ;

est : ut, *Eunuchum quem dedisti nobis, quas turbas dedit* ! D.

Principio, si id te mordet, sumtum filii quem faciunt] Jam hic non ex pactione questio est, sed ex eo, quod corruptis nunc moribus vivit, quod bona consumit. Cui rei affertur defensio, quod de suo sumtus faciat. Quamquam hic intenditur illa questio, semper in corruptis filii consuetudo illa est, quæ ametur (forte asinetur, aut, cavetur. Z.) Etiam propositum nutritorum consuetudinem ipsorum. Hoc purgatur ita, quod ætate ista faciant, et facile possint corrigere, cum ad maturitatem ætatis accesserit (*accessum sit. aut accesserint Z.*) E.

Id te mordet] Sic Græci quoque, *ταῦτ' ἰμὴ δάμν.* L.

22 *Quæso*] Modo objurgatorium est quæso. D.

Nostri, *facito hæc* ; sed Bembinus *hac facito*. B.

23 *Pro re tollebas tua*] Pro patrimonio tui qualitate. D.

Bembinus habet duo et *tollebas*, h. e. sustentabas, alebas. Sed nostri odd. et velt. Grammatici exhibent omnes *tollebas*. Nam quod Faernus arbitratur, *tollebas* de adultis jam filiis non proprie dici : id quidem verum est, sed nihil ad rem. *Olim* enim ait. Igitur non de adultis agitur, sed infantibus. B.

Pro re tua] I. e. pro modo facultata-

tam tuarum. R. D.

Tollebas] I. e. sustentabas Liv. XXVI. 40. Vellei. Patere. II. 19. Semper hoc verbum significat difficultatem aliquam alendi. v. Cort. ad Salust. Catil. c. 37. R. D.

25 *Et me tum uxorem credidisti scilicet ducturum*] Ἐταυρώσθ. D.

27 *Conserva, quære, parce, fac quamplurimum illis relinquo*] Hoc sic pronuntiandum, ut appareat hanc ipsam volaptatem displicere Micioni. *Conserva* parva. *Quære* nova. *Parce* Omnibus. D.

28 Omnes nostri cum edd. velt. *gloriam tu istanc tibi obtine*. Reponere autem, *illis relinquo, gloriamque istanc tibi*. Nam *obtain* putidum esset si hic repeteretur. B.

29 *Utantur sine*] Aut deest *his*, ut sit, *his utantur* : aut *mea utantur*, antiq. locutus est. D.

30 *De summa nihil decedet*] *Rei tue scilicet*. D.

31 *De lucro*] *De lucro esse* dicitur quod præter spem evenit, in Phorm. II. 1. 16. *quicquid præter spem eveniat id deputare esse in lucro*. Cic. ad Div. IX. 17. Liv. XL. 8. R. D.

33 *Demseris*] *Pro demes*. D.

34 *Mitto rem*] *Pecuniam*. Et hæc exclamatio est moralis adversum nimis tardus, ac non intelligentes homines. *Consuetudinem istorum*] *Loquor*, aut

Scio : istuc ibam. multa in homine, Demea, 35
 Signa insunt, ex quibus conjectura facile fit,
 Duo quum idem faciunt, sæpe ut possis dicere,
 Hoc licet impune facere huic, illi non licet :
 Non quod dissimilis res sit, sed quod is qui facit.
 Quæ ego illis inesse video, ut confidam fore, 40

quid tale, subaudiendum. *Mitto rem : consuetudinem ipsorum*] Vel ab utilitate ad honestatem transit: vel a rebus ad illos ipsos, de quibus agitur. Cavetur enim, ne aut rem perdant, aut ipsi pereant. D.

Mitto rem, &c.] I. e. omitto de re nostra quam filii prodigunt veri, sed de prava illerum vita et moribus queror. R. D.

35 *Manc; scio: istuc ibam*] Moralis et facetia correptio, continens in se latenter blandimentum, quo delinatur auditee (*alter. aut, Demea frater*). *Multa in homine, Demea, signa insunt*] Obscurissimus sensus et re et verbia. D.

Multa in homine, Demea, signa insunt, ex quibus conjectura facile fit] Quod facile adolescentes corrigi possunt, dixit inesse in eorum moribus iudicia melioris discipline; et probat ex consuetudine, quod sit exerceat correctionem: duo unam rem faciunt. Quod ille (*Duo quum unam rem faciunt: ille Z.*) qui adolescentulus est, impune facit, ille cum grandior natu, crimen admittit. Hoc enim dixit, *Non quod dissimilis res sit, sed quod hic, qui facit*] Ombat de moribus, quod facile corrigi possint quæ faciunt. Jam in loco verentur, jam intelligunt, quod jam liberam arbitrium habeant, quod facile reduci possint ad integram disciplinam. Huic incidit alia quæstio: Hodie quia in luxuria vivunt, quemadmodum correcti licet perditis (*quemadmodum corrupti scilicet et predicti Z.*) malis moribus res suas diligenter administrabant? Purgavit istud similiter consuetudine a proprio more senectutis, quod hæc ætas magis hæc vitium habeat, quod diligentiores faciat homines, ut res suas ca-

rent. Ergo etiam hoc (*ad hoc Z.*) *illas ætas acuet*. E.

36 *Metri venustas postalat, ut legatur, signa insunt, quibus ex, &c.* B.

37 *Duo quum idem faciunt*] Obscure locutus est, quum hic sit sensus: Duo idem faciunt, quorum uni licet facere, alteri non licet. *Duo quum idem faciunt*] Nam ambo et sapiunt, et intelligunt, et loco verentur. non: ingenii vitium, sed ætatis est. *Sæpe, ut possis dicere*] Melius est sæpe ad superiora conjungere: nam possunt duo idem facere et casu, non ut similitudinem (*non ut simili studio idem*) facere videantur. tunc ergo erit signum, sæpe idem faciunt. *Dicere* autem posuit, pro intelligere et scire. ab eo quod præcedit, id quod sequitur. ut, *Fæneratum istuc beneficium pulchre tibi dices, et Memoriam me dices esse et gratum*. D.

38 *Hoc licet impune*] *Augustin. Epist. 5. Quod enim in diversitate personarum uno tempore accidere potest, ut huic licet aliquid impune facere, quod illi non liceat, non quod dissimilis sit res, sed is qui facit: ita ab una eademque persona diversis temporibus tunc oportet aliquid fieri, tunc non oportet, non quod sui dissimilis sit qui facit, sed quando facit*. L.

39 *Non quod dissimilis res sit*] An quia huic licet? D.

Recte Bamb. pro quod utrobique habet quo. B.

Non quo sed quod] *Non quo dicitur pro non qui sequente etiam in altero orationis membro quod. Cic. ad Div. VI. 4. R. D.*

40 *Quæ ego esse in illis video*] Ordo et sensus hic est, multa in homine, Demea, signa insunt, ex quibus conjectura facile fit: quæ ego illis inesse video, ut confidam fore ita ut volumus. D.

Codd. omnes nostri, *quæ ego in illis*

Ita ut volumus : video sapere, intelligere, in loco
 Vereri, inter se amare : scire est liberum
 Ingenium atque animum : quo vis illos tu die
 Reducas. at enim metuas, ne ab re sint tamen
 Omissiores paulo. O noster Demea, 45
 Ad omnia alia ætate sapimus rectius :
 Solum unum hoc vitium senectus affert hominibus,
 Attentiores sumus ad rem omnes, quam sat est :
 Quod illos sat ætas acuet. D. Ne nimium modo

esse video. Recte. Eun. III. 1. 2. Qui
 sal habet, quod in te est. B.

41 Intelligere, in loco vereri] Non,
 in loco intelligere : sed, in loco vereri. D.

In omnibus fere nostris est, video
 esse sapere : et apprime hæc convenit. B.

42 Inter se amare] Cito (scite Z.)
 dixit inter se : quod est, quam alter
 alterum invicem amat. D.

Scire est liberum Ing. a. a.] H. e.
 Scire licet eorum ingenium atque ani-
 mum liberalem esse et nobilem. Juve-
 nalis : tu tibi liber homo, et regis con-
 civis videris. FAERN.

44 At enim metuas] Ἀντιθέτως ad
 priorem tractatum pertinens, qui est ha-
 bitus de consuetudine rei familiaris.
 Ne ab re sint tamen omissiores paulo]
 Quia amant, potant, olent unguenta.
 At enim metuas, ne ab re sint tamen
 omissiores paulo] Oratorie paulo : nam
 non paulo omissiores fore Demea, sed
 plurimum fore credit et metuit. Et ab
 re, a patrimonio. D.

Ab re omissiores] I. e. negligentiores
 in re familiari curanda. in Heaut. V. 2.
 9. His mox opponuntur attentiores ad
 rem. R. D.

45 Omissiores] Ἀνεπιμέλει, ἀνεπίμετοι,
 negligentiores. Sic in Heautontim. Ubi
 te vidi animo esse omissio. O noster De-
 mea] Blanda et cum quodam complexu
 ejus, qui reprehenditur, inuasatio, et de
 more sublata. Et sic hoc dixit, tanquam
 dicturus esset, multa te latent, simplex
 homo es. Nam hujusmodi sententia la-
 tenter quantum dicentis auctoritatem
 fiduciamque designat. D.

46 Ad alia omnia etate sapimus rec-
 titus] Præterquam ad avaritiam. Et per
 hoc, quod optas liberis, vitium senec-
 tutis est. D.

Menander apud Stobæum : Εἰ τ' ἄλλ'
 ἀφαιρῆν δὲ πάλιν εἰσάγει χρεῖος ἡμῶν, τὸ γὰρ
 φρονεῖν ἀσφάλουραρον πρῶσι. W.

47 Solum unum hoc vitium] Cicero
 de Senect. 18. Avaritia senilis quid sibi
 velit, non intelligo. Potest enim qui-
 quam esse absurdius, quam quo minus vi-
 ta restat, eo plus viatici querere? Horat.
 in arte 169. Multa senem circumveniunt
 incommoda : vel quod Querit, et inventis
 miser abstinet, et timet uti : Vel quod res
 omnes timide gelidoque ministrat. Homi-
 nibus] V. C. omnibus. L.

Nostris omnes confirmant Lindenbro-
 gii lectionem. Senectus est disyllabon,
 quasi senectus, ut senex, sæpe mex. B.

48 Attentiores sumus ad rem omnes]
 Proprie attentiores reddit omissioribus.
 supra enim dixerat, Ne ab re tamen sint
 omissiores paulo. Quam sat est] Quasi
 dicat, attentos nos esse non statim (at-
 tentos nos esse nimium, Ms. B. cum odd.
 ante Steph.) crimen est. D.

Attentiores ad rem] Hæc plena est lo-
 cutio. Cicero absolute attentum dicit
 pro parco et diligenti v. Manut. ad Cic.
 ad Div. IX. 16. et Græv. ad eund. pro
 Roscio Amer. c. 15. R. D.

Quam sat est] I. e. quam opus est in
 Phorm. V. 3. 14. Liv. XXXVI. 10.
 R. D.

49 Quod illos sat ætas acuet] Μετὰ φρονε-
 σῆς ἀκούει. Ne nimium modo bonæ tuæ
 istæ nos rationes, Micio, et tuus iste avi-

Bonæ tuæ istæ nos rationes, Micio, 50
 Et tuus iste animus æquus subvortat. M. Tace;
 Non fiet. mitte jam istæc: da te hodie mihi:
 Expurge frontem. D. Scilicet, ita tempus fert,
 Faciendum' st: cæterum rus cras cum filio
 Cum primo lucu ibo hinc. M. Immo de nocte censeo:

mus æquus subvortit] Næ valde. *Subvortit* infra legendum est. Si *ne*, pro non, conjunctio est. et *subvortat* legendum est, ita ut subaudiamus *Timeo*, vel aliquid tale. Et *tuæ* et *istæ* quod ait, significationem habent nulliusmodi rationem et ineptum (*rationum*, et *ineptarum*). Nam apparet non eas probari ab eo, qui sic loquitur. ut supra, *Jam vero omitte, Demea, tuam istanc iracundiam*. D.

Acuet] I. e. prudentes facit. Nep. in Dione c. 8. R. D.

51 *Tace, non fiet*] *Tace* nunc pro *σιγήμιμῶν* positum est: quasi diceret, non subvertet. ne dixeris: quod mali omnis verbum est. D.

Animus æquus subvortit] V. C. subvertant. al. evertant. L.

Nostris omnes subvertant. Utrumvis probe. B.

Animus æquus] *Animus æquus* dicitur, qui, quicquid accidit, in bonam partem accipit. Flor. III. 21. *æquiore animo utcumque ferrem*. R. D.

52 *Da te hodie mihi*] *Accommodare* te ipsum voluntati meæ. Nam in (alii, *ad*) animum transtulit quod est corporis, ut in *Eunucho*: *michi sese dare, sermonem quaerere*. Cicero, Verr. III. 19. *Cerviculam jactare, et populo se accommodare*. *Da te hodie mihi*] Si non vis, inquit, propter te: vel propter me mitis esto. D.

53 *Expurge frontem*] Quia *contrahi* in verbo (*contrahi a seculo*. aut, *contrahi contrario verbo dicitur*.) Et verbo isto ostenditur, quanto conatu opus sit ad explicandam tantam contractionem seconectutis et severitatis. *Scilicet, ita tempus fert, faciendum est*] Vide si non hoc sit, quod Græci * *ΜΙΡΟΚΑΛΗΜΕΡΟΝ* (*Μισοκαλήμερον*, i. e. odiosum, severum)

dicant: nam sic et ita *tempus fert*, et *faciendum* dicendo, ostendit se magis cogi necessitatibus, ut paulo sit tranquillior; et cum tanta difficultate permittit, tanquam mala subiturus sit. Atque adeo majorem partem secum disputat, necessario hoc velit nolit faciendum esse, ut sit lætior: et hoc quia *tempus fert: Faciendum est*] Satis mirre: tanquam necessitate cogatur ad gaudendum *agrestia senex* * *ΞΙΜΟΚΑΛΗΜΕΡΟΝ* (*Μισοκαλήμερον*). D.

Expurge frontem] In rugas enim contrahitur frons per iracundiam; cum lætitia fuerit, porrigitur et extenditur. E.

Expurge frontem] I. e. ostende te hilarem. Plaut in Cas. II. 4. 3. idem valet *frontem explicare, solvere, relaxare*, *contrarium frontem contrahere, corrugare, ducere, adducere, adstringere* v. Lambin. ad Horat. Epist. I. 18. 94. et que annotavimus ad Rutil. Lup. I. 69. R. D.

54 *Cæterum rus cum filio cum primo lucu ibo hinc*] Hoc ideo facit, quasi gaudere interim non possit, nisi se vicinæ sævitie proximitate soletur. D.

55 *Cum primo lucu*] *Ἀποσιώπησης* (*Ἀρχαϊσμός*.) *Cum primo lucu*] Veteres dicebant *lucum*, pro *luce*, pro sole ponentes. Ergo *cum primo lucu*, quam primum sol cœperit illuocescere. *Cum primo lucu*] Veteres masculino genere dicebant *lucem*. (*Lucus*. Guido Juvenalis). *Ibo hinc*] Tanquam de malo loco. *De nocte*] Abundat *de*. D.

De nocte censeo] Tantummodo hoc age, ut nocte dones, dummodo hodie præbeas hilaritatem. E.

Nostris oodd. universi sic, *cum primo lucu ibo*, &c. At versus ita est justo longior. *Faernus delendum immo censeo*; contra sententiam. Potius ejice

Hodie modo hilarum fac te. D. Et istam psaltriam 56
 Una illuc mecum hinc abstraham. M. Pugnaveris.
 Eo pacto prorsum illic alligaris filium.
 Modo facito, ut illam serves. D. Ego istuc videro:
 Atque illi favillæ plena, fumi, ac pollinis, 60
 Coquendo sit faxo et molendo: præter hæc

ibo hinc, quod Donatus non legisse videtur. Cæterum leg. *Cum primo luci*. Nam *luci*, quod est adverbium, ut *mani*, extat in ood. Fabricii, et sic laudat Charisius ex Sisenna. B.

Primo luci] Adverbialiter ponitur more antiquo ut *mani* pro *mane*. Plaut. in Cistell. II. 1. 49. *cum primo luci eras*, &c. v. Perizon. ad Sanctii Min. I. 9. p. 64. et Bentl. ad h. l. His autem temporum nominibus sæpe additur præpositio *cum*. Hirtius de B. Afric. c. 62. *cum primo mans* Sallust. in Jug. c. 68. *cum oceanu solis*. R. D.

De nocte] H. e. statim a media nocte vel multam adhuc nocti. Cio pro Murena c. 33. Horat. Epist. I. 2. 32. *Sic de die* est statim a meridie, multa adhuc die Liv. XXV. 23. ubi v. Drakenb. infra V. 9. 8. v. Bentl. ad Horat. Epist. I. 18. 91. et Ernest. in Clave Ciceron. voce *de*. R. D.

56 *Fac te*] Eodem verbo utitur, quo jamdudum: ut laborem ad lætitiã se convertentis ostendat: id est, elabora ut sis hilaris (*Fac te. non dixit esto; sed elabora, ut esse possis hilaris*. Uterque lib.) *Et istam psaltriam una illuc mecum hinc abstraham*] Vide singulas syllabas, imbutas amaritudine rustica atque agresti. Nam *istam* odium significat. *Psaltriam*: sævitia in nomine est, quam deliciosam oportet. et, *una mecum*: quam cum adolescentibus esse convenerat. et *illuc*: ad quem locum psaltriam secum ire compellit. Deinde ne vel in itinere pœna cesset, *cum filio ibo hinc*, inquit, *illam vero abstraham*. Nam *illuc* eo animo dixit, quo supra, *ibo hinc*. Et apparet illum quasi mancipium ducturum puellam non ut fœdiciam. D.

Lege ex tribus nostris, *hilarum te fac*. B.

57 *Macum hinc abstraham*] Non abducam: sed quod est sævientis, abstraham. *Pugnaveris*] Magnam rem feceris. Sic Lucilius, *vicinus, O socii et magnam pugnavimus pugnam*. D.

Pugnaveris] I. e. magnam rem feceris, ut bene explicat Donatus. in Ren. V. 2. 60. R. D.

58 *Ego pacto prorsum illie alligaris filium*] Hæc cum risu dicit Micio. Et *figare*, est injicere alicui vincula. Quis vero dicitur *alligari* ad aliquid, sine quo esse non possit? Ergo proprie ad amicam alligari adolescentem dixit amantorem. *Prorsum* autem, certe, recte, ac vere significat. D.

Lege cum oodd. et Donato *illi* pro *illic*, adverbialiter, i. e. rure. B.

Illi alligaris filium] I. e. fœceris, ut illic semper maneat filius. Propert. k. 5. 12. ubi v. Broukhus. *illi* antique pro *illic* nempe rure. R. D.

59 *Ut illam serves*] Acuendum *illam*: hoc est, non jam filiam, sed *illam* serva, in qua utrumque retinueris. *Ego istuc videro*] Hoc est, *ut illam servem*. D.

60 *Atque ibi faville plena, fumi, ac pollinis coquendo sit faxo, et molendo*] Atqui *molere* prius est, quam *coquere*: sed illud prius posuit, quo pulchritudo magis fodator. an quia prius torreatur triticum, ut tundi possit? Ut Virg. Æn. I. 179. *Et torrere parant flammis, et frangere saxo*. D.

Favilla plena, fumi] Homer. Od. 'σ, 27, γὰρ καμνοὶ ἴσος. et ex eo Nicetas Choniat. καὶ γὰρ καμνοὶ ἴσος ἐν τῷ καττοβολῶσαι σφί. L.

Appone *atque* priori verui, sicut ut priori detur *at*, et *que* posteriori. B.

61 *Coquendo sit faxo, et molendo*] Ne ametar scilioet. *Coquendo sit faxo, et molendo: præter hæc*] Ἀπὸδῶσις οὐτά. D.

Meridie ipso faciam ut stipulam colligat :

Tam excoctam reddam atque atram, quam carbo'st.
M. Placet.

Nunc mihi videre sapere. atque equidem filium,

Tum etiam si nolit, cogam ut cum illa una cubet. 65

D. Derides? fortunatus, qui istoc animo sies :

Ego sentio. M. Ah! pergisne? D. Jamjam desino.

M. I ergo intro : et cui rei opus est, ei hilarem hunc
sumanus diem.

ACT. V. SCENA IV.

DEMERA.

NUNQUAM ita quisquam bene subducta ratione ad
vitam fuit,

62 *Meridie ipso*] Quam sol vehementior est. Et nomen fecit de adverbio. *Meridiam* dixerunt veteres, quasi *medidiam*, R pro D posito, propter cognationem harum inter se litterarum. *Ut stipulam colligat*] Quod sub sole fieri necesse est. D.

63 *Tam excoctam reddam, atque atram*] *Ἰσχυρῶς* dixit *reddam*, pro *faciam*. Et *excoctam*, ad tennitatem siccati coloris (*siccantis calor*, Hadr. Jan. Forte, *siccata cuticula*): *atram*, ad colorem retulit. Et vide quam aspera, quamque ingrata clausula sit, qua suvidici senis finitur oratio. D.

Pro *placet* malim *placet*; ut saepe alibi haec permutantur. B.

64 *Placet, nunc mihi videre sapere*] Non contradicit: timet enim susor, ne laetitiam versus provocet ad jurgium. *Atque equidem filium*] Non solum suadet laetitiam, sed etiam ridere cogit invitum. D.

65 *Una cubet*] V. C. *cum illa tunc cubet*. L.

Pro *cogas*, cum praecesserit *equidem*, recte meliores libri habent *cogam*, h. e. cogeram si ego eassem tu. B.

66 *Derides? fortunatus, qui istoc animo sies*] Hoc verbum vultu Demere sic praefertur, ut subrisisse videatur

invitus. Sed rursu ego sentio amaro severaque dixit. Et *ridet*, qui simpliciter ridet: *deridet*, qui cum alterius irrisione et contemptu ridet. *Fortunatus qui istoc animo sies*] Non laudantis est quod ait, *fortunatus*: sed moraliter reprehendentis, ut si dicas, quum te aliquid cura offenderit, fortunatos stultos (adde, *imitaris Z.*) qui nihil sentiunt. At (AT XGO) hoc quoque dixit in Eunucho, *at ego infelix neque ridiculus esse, neque plagas pati possum*. D.

Versus probat Bembini isto, pro *istec*. B.

67 *Jamjam desino*] Et hic voluit necessitatem queritur imponi sibi (*silendi Z.*) D.

68 *Et cui rei opus est*] Cui rei credis, nati nuptiis? hoc est, ludo atque laetitiae, voto et gaudio nuptiali. *Hunc sumamus diem*] Non accipiamus, sed impendamus, et consumamus. Unde et *sumtum* dieimus pecuniam, quae insumenda est. D.

Melior lectio est in Vatic. Basilic. et Bembino, *I ergo intro, et cui rei est, ei rei hunc sumamus diem*. Nam ita efficitur Senarius et caeteri. In verbis cui rei est, subintelligo *dias*: ut ait, omni rei dies hic dicatus est. FABR.

1 *Nunquam ita quisquam bene sub-*

**Quin res, ætas, usus semper aliquid apportet novi ;
Aliquid moneat, ut illa, quæ te scire credas, nescias ;
Et quæ tibi putaris prima, in experimundo repudies :**

ducta ratione] In hac scena exemplum inducitur hominum, qui virtutem tædio deserunt, ob contentum ejus apud omnes, seculumque vitiosius (forte, *obtentu ejus, quod apud omnes severum esse vitiosum sit.*) Et adeo favet Terentius elementioribus ac mitissimis patribus, ut hanc quoque adducat ad sententiam Micionis, non tamen hoc sententem, quod ita fieri oporteat: sed quod ita res cogat. Vult enim naturalem inesse veris patribus acrimoniam: sed eam semper invidiosam esse adolescentibus. *Bene subducta ratione*] Bene disposita, bene computata: *ducere*, enim est digitis computare. sed *ducere* (*seducere* Mss. H. et B. Forte, *adducere*) est apud alium et palam: *subducere*, apud se ipsum et secreto. quo magis in verbo isto majoris attentionis et diligentie signum est. D.

Nunquam ita quisquam tam bene subducta ratione ad vitam fuit] Democæ cum animadvertisset mores suos castitate duros, integritate intolerandos laudem non mereri, consuetudinem mutat; hoc doctus de se facere propterea, quoniam hæc apud homines consuetudo est. Est ergo huic scenæ qualitas, an juste faciat, quod mutet consuetudinem? Sumtis autem consuetudinibus rationis (*consuetudinis illius rationibus Z.*), quod nemo hominum ita subducta ratione et collecta vixit, ut non aliquid aut sua re aut ætate muneretur, licet nunc sibi utendum (*mutaverit, colligit eadem nunc sibi esse utendum. Z.*) Si quidem in senectute, jam decurso spatio, dimittit vitam præteritam propterea, quia nihil melius clementia et facilitate esse cognovit. Quippe cum frater Micio vixerit vitam in convivis, ab omnibus laudaretur (*laudetur, et Z.*) omnium famam justam honestatemque mereatur. Contra hic *sevus, tristis, ægræstis, parcus, truculentus et tenax*

esse dicatur, laborem susceperit, ut uxorem duceret, dotaverit liberos, laboraverit primum, ut patrimonium quaereret (adde et Z.), ætatem tereret. Efficitur quasi duplex vita et comparatio, ita ut laudetur una, vituperetur altera; et hoc non tantum ex vobis ex (*urbis, et Z.*) judicio populi. Est ergo quasi per Thesin ista propositio, quod mala altera sit. Utrum ex judicio populari mala sit illa, quæ ignoscitur et tabitur. Ut (*probatur; an Z.*) merito hic et justo consuetudinem vitæ voluerit mutare. E.

Pro fuit leges linguae poscent fuit, h. e. esse possit. Nam si *fuit* ab auctore esset, ob temporum consecutionem posuisset mox, *apportaret, moneret.* B.

Subducta ratione] *Ducere, deducere, subducere*, propria verba sunt de rationibus pecuniariis. Veteres enim rationes computabant calculis additis vel subductis v. Gronov. Obs. II. 10. *Subducit rationes* qui eas computat et cognoscit, quid sit expensum, quid acceptum, quid reliquum. Plaut. in *Curcul.* III. 1. 1. Cic. ad *Attic.* V. epist. ult. Hinc eleganti translatione rationes subducere dicitur, qui secum meditatatur, quomodo recte vivendum sit. Cic. ad *Div.* I. 9. R. D.

2 *Quin res*] *Quin*, modo *cur non* significat. *Quin res, ætas, usus*] *Trin* posuit, ex quibus *res* pro experientia ponitur: et hæc dicit se esse mutatum. Nam mox dicit, *res ipsa reperi, Facilitate nihil esse homini melius, neque clementia.* D.

3 *Aliquid moneat*] *Σύλληψις* est per casus. subauditur enim *quæ.* D.

4 *Quæ tibi putaris prima*] Ante alia eligenda: quæ et primo loco ponenda, ac per hoc optima. D.

Recte Bemb. et alii Faerni libri præstantiores habeat ut ante *repudies.* B.

Quod nunc mihi evenit. nam ego vitam duram, quam
vixi usque adhuc, 5
Prope jam excurso spatio mitto. id quamobrem? re
ipsa repperi,
Facilitate nihil esse homini melius neque clementia.
Id esse verum, ex me atque ex fratre cuius facile'st
noscere:

Ille suam semper egit vitam in otio, in conviviis: 9
Clemens, placidus, nulli lædere os, arridere omnibus:
Sibi vixit: sibi sumtum fecit: omnes benedicunt, amant.
Ego ille agrestis, sævos, tristis, parcus, truculentus,
tenax,

5 *Vitam duram quam vixi*] Ἀρχαϊκῶς. ut Lucilius, *magnam pugnāvimus pugnam. Nam ego vitam duram, quam vixi usque adhuc*] Prius dixit quid faciat, quam cur faciat. D.

6 *Prope jam excurso spatio*] Id est, ad calicem, et prope ipsos decursus metasque vivendi. Et est μεταφορὰ σαμτα a cursibus. *Excurso spatio*] Id est, in summa senectute. *Id quamobrem? re ipsa repperi*] Quia secum loquitur, ideo multa reticet. et deest, *faciam? et, siquis querat: et, dicam*. D.

Etsi omnes codd. exhibent lectionem Lindenbr. Priscianus tamen quinque laudat rectius *decursu spatio*; quia *excurso* nemo dixit, nec adeo dicere potuit, cum excurrere nunquam sit transitivum. Deinde ut versui consulas, ejice jam. B.

Decurso spatio] I. e. vita prope exacta. Ducta est translatio a stadio in quo cursores se exercebant, quod Latini *spatium* vocant. Plant. in Mercat. III. 2. 4. Cic. pro Quint. c. 31. v. Lambin. ad Lucret. III. 1055. et Schulting. ad Sen. controv. I. 121. R. D.

7 *Facilitate*] Jam facilem se infert. Inter *facilitatem* et *clementiam* hoc intererat: *facilis* enim, oculus ira cito solvitur: *clemens*, qui non irascitur. D.

9 *Ille suam semper egit vitam*] Hic jam quasi comparativa qualitas indu-

citur de utroque: et ut ille in initio fabulæ locutus est, sic in fine hic loquitur. D.

10 *Clemens, placidus, nulli ledere os*] Mira varietas et in locis, et in partibus orationis. Et *clemens* est, qui colit mentem suam, nec eam vexat irascendo. *Clemens, placidus*] *Clemens* est circa recte agentes: *placidus* etiam circa delinquentes. Et *clementis* est nulli ledere os: *placidi*, arridere omnibus. Et *clemens* animo, *placidus* vultu. *Nulli ledere os*] Id est, nullam presentem ledere. Et vide quam grate a nominibus verba transeant (*a nominibus ad verba transeat*). *Nulli ledere os, arridere omnibus*] Voluptatis affectus est duplex: aut enim ex quiete voluptas est, aut ex aliquo acta. ergo hic utrumque complexus est. Et *nulli ledere os*] Adeo ut nulli se contristem faciat. et hæc est figura ἀντιθέτου, quam recurrimus per ea quæ diximus: et ἰσχυρῶς omnia repõta sunt. D.

Nulli ledere os] I. e. neminem coram offendere. R. D.

11 *Sibi vixit*] H. e. secutus est vitam sibi commodissimam alienis negotiis se non immiscens. R. D.

Benedicunt] I. e. laudant, probant. Cic. pro Sextio c. 52. R. D.

12 *Ego ille agrestis*] Bene addit *ille*, quasi jam notus, hoc ipso quod ferus,

**Duxi uxorem : quam ibi miseriam vidi ! nati filii,
Alia cura. porro autem, dum studeo illis ut quamplurimum
Facerem, contrivi in quærendo vitam atque ætatem
meam. 15
Nunc exacta ætate hoc fructi pro labore ab his fero.
Odium : ille alter sine labore patria potitur commoda :
Illum amant ; me fugitant : illi credunt consilia omnia :
Illum diligunt : apud illum sunt ambo ; ego desertus
sum.
Illum ut vivat, optant : meam autem mortem expectant
scilicet. 20
Ita eos meo labore eductos maxumo, hic fecit suos
Paulo sumtu : miseriam omnem ego capio ; hic potitur
gaudia.**

atque agrestis. Et *ævus* factis : *tristis* animo : *truculentus* vultu. Et aliter dici potest, ut *tristis* sit, qui dolet : *truculentus* et *ævus*, qui terret. Et ideo *αἰχμῆς* mira per ista decurrit. D.

Agrestis, ævus] Afranius apud Nonium : *vixisti tristis, durus, difficilis, tenax*. Et quid *tristis* hoc loco, explicat Nonius in voce *tristis*. L.

13 *Duxi uxorem*] Pendet, *duxi uxorem*, sed *etiam* cum magno significato addendum est : majore enim pondere subtrahitur conjunctio. Nam, *duxi etiam uxorem*, dicendum fuit. *Quam ibi miseriam vidi*] *Ibi*, inquit, quasi uxor locus sit et hoc sine conjunctione, ut mala quæ enumerat, multa videantur. D.

Menander apud Stobæum : τὸ γυναικὴν ἔχειν, εἰναὶ τὰ παιδῶν, Παρμῆτων, Πατρῆα, μισήνας τῷ θυμῷ πολλὰς φέρει. W.

14 *Alia cura*] Non altera. D.

Ut verus stet, cum Faerno pro porro vulgari amplectere Bembini et Victoriani *heia*, quod, auctore Donato in Heeyram, est particula corripientis. B.

Ut *quam plurimum facerem*] I. e. conficerem, corroderem Liv. I. 9. Sic frequentissimum est *rem facere*. R. D.

16 *Hoc fructi pro labore*] Charis. l. 1. Prisc. l. 6. L.

Pro his, quod est in nostris codd. lege eis, ut *daetylus* sit in ista sede, non Trochæus. B.

Exacta etate] I. e. ad finem perducta Cic. Verr. V. 8. Sallust. in Jug. c. 6. ubi v. Cortium. R. D.

17 *Patria potitur commoda*] Accusativo casu extulit, quod nos ablativo dicimus. id est, *patrio potitur commoda*. Accius in Clytemnestra, *ferus potitur plagas*. D.

Patria potitur commoda] Servius Æneid. III. 278. ad illud *inasperata tandem tellure potiti*. L.

19 *Illum diligunt : apud illum sunt ambo : ego desertus s m*] Hic ostendit Terentius verum patrem et molestiorem et odiosum esse magis adolescentibus. D.

20 *Illum ut vivat, optant*] Σύλληψις. Nam sic veteres loquebantur. Nos vero dicimus *illi optant*, non *illum*. *Illum*] Micionem. D.

21 *Fecit suos*] I. e. sibi obstrinxit, conciliavit. Nepos in Alcib. c. 3. infra V. 6. 10. quod imitatur Ovid. Art. amat. II. 259. *fac plebem mihi crede tuam*. R. D.

Age, age, nunc experiamur contra, ecquid ego possiem
Blande dicere, aut benigne facere, quando hoc provocat.
Ego quoque a meis me amari, et magnipendi postulo. 25
Si id fit dando, atque obsequendo, non posterioris feram.
Deerit: id mea minime refert, qui sum natu maximus.

ACT. V. SCENA V.

SYRUS. DEMEA.

HEJUS! Demea, rogat frater ne abeas longius.

D. Quis homo? O Syre noster, salve: quid fit? quid
agitur?

23 *Nunc experiamur*] Magis comice pluraliter experiamur dixit, quam si diceret, experiar. D.

Lege et distingue, Age nunc jam, experidimus porro contra, &c. Nam jam et porro extat in Bombino. Sed ut verus stet, delendum est prius age. B.

24 *Quando huc provocat*] Non addit quis: sed intelligimus, Micionem significari. D.

Hoc provocat] Vulgo eo: alii huc. Sed Bomb. antiquorum more hoc pro huc. *Provocat*] In certamen vocat: Plant. Curc. II. 3. 76. *Provocat me in aleam, ut ego ludam.* B.

Blande dicere] I. e. humanior esse sermone et verbis in Hac. V. 4. 21. R. D.

Benigne facere] I. e. liberalis et munificus esse Rutil. Lup. II. p. 127. ubi v. quae annotavimus. R. D.

25 *Magni pendi postulo*] Diligi et amari. E.

26 *Si id fit dando, atque obsequendo*] Bene naturam secutus est, qui artem ignorat, putans agi verbis omnia debere non dando et obsequendo. Si id fit] Id est, jam a liberis si magnipendor. *Non posteriores feram*] Subauditur partes. aut, *Non parvi faciam (fiam)*, id est, non vincar a Micionem. Et translatio est a partibus histrionum in fabula.

Non posteriores feram] Primus in his ero, inquit, in (*in eo ero, inquit, i. e. in Mss.*) dando atque obsequendo. D.

Non posteriores feram] Hoc est, non posterior habebor. E.

Non posteriores feram] Scilicet partes i. e. primus ero in dando atque obsequendo v. Donat. ad h. l. Unde locutio ducta sit, explicuimus ad Ran. I. 2. 71. R. D.

27 *Deerit? id mea minime refert*] Vide, remanere in Demea non positus ejectam securitatem (*severitatem. Z.*) D.

Deerit? id mea minime refertis] Facile patrimonium quaeram, unde producam vitam. E.

Deerit] Supplendum si, quod saepe omittitur. R. D.

1 *Hous! Demea, rogat frater, ne abeas longius*] Hic ostendit poeta, quam absurde blandus conetur esse, qui non solet: et quam immodica sit repentina largitas, ubi animus a parcitate nimia in contrarium vitium profusionis excurrerit. *Hous! Demea, rogat frater, ne abeas longius*] Ut apparet, jam edormivit crapulam Syrus. et satis moraliter dixit frater: nec addidit tuus. *Frater*] Moraliter. Nam docet tuus. D.

2 *O Syre noster, salve: quid fit?*] Jam non haec blanda, sed dura sunt.

S. Recte. D. optume'st. jam nunc hæc tria primum addidi

Præter naturam, O NOSTER, QUID FIT? QUID AGITUR?
 Servum haud illiberalem præbes te; et tibi 5
 Lubens bene faxim. S. Gratiam habeo. D. Atqui,
 Syre,

Hoc verum'st, et ipsa re experiere propediem.

ACT. V. SCENA VI.

GETA. DEMEA.

HERA, ego huc ad hos proviso, quam mox virginem

Nam *salus* dixit ei, non solum quam saepe viderit, sed cum quo toties litigaverit. *Quid fit? quid agitur?* Interrogat et quum sciat, et quum damnet aotus ejus.

3 *Recte*] Bene respondit recte: hæc enim interrogationes de salute atque incolunitate ejus sunt, qui interrogatur. *Hæc tria*] Deest verba. D.

Jam nunc hæc tria primum addidi præter naturam] Expressit mores, non voluntates. Sed expresse bonitatem, quando et quid dixerit, memorat, et de se quid dixerit, indicat, quid forte verum sit (*indicatque quod id revera verum sit. Z.*) E.

4 *Jam nunc hæc tria primum addidi præter naturam, O noster, quid fit? quid agitur?*] Hoc pressius dictum est. *Præter naturam*] Plus dicit quam si diceret, *præter consuetudinem*. D.

Præter naturam] I. e. præter indolem, præter ingenium. Nepos in Attico c. 5. Petron. c. 52. v. Broukhus. ad Propert. II. 16. 28. R. D.

5 *Servum haud illiberalem*] Dura et importuna repente commutatio ex tanta vituperatione in laudem Syri, ostendit contra naturam suam niti Demeam. *Præbes te*] Id est, te ostendis, factis probas. D.

Servum haud illiberalem] H. e. servum. II.

vum tali ingenio, quali non servi, sed ingenui et liberi homines esse solent v. not. ad Andr. I. 1. 11. R. D.

6 *Et tibi lubens bene faxim*] *Et bene* ad quam rem adjectum est: an et bene* hoc addidit (forte, et bene ad quam rem aptum est, *BENE FAXIM addidit*) Quis enim credat tam subitis post sævitiam blandimentis, nisi factis quoque vera esse ostendantur? *Et tibi lubens bene faxim*] *Et*, additum est, ut ostendat hanc esse sententiam, non solum te laudo, sed etiam juro: illud dicendo, hoc faciendo. *Et tibi lubens bene faxim*] Potest hoc et sic intelligi, *bene tibi faxim, et lubens*. multi enim bene, sed non ex animo faciunt. Omnia ergo addidit, quæ placidum ostendant ipsum, atque clementem. *Atqui Syre*] *Atqui* abundat per *παρίων*. *Syre*] Asseveratio est non credentis (*credenti. Z.*) D.

7 *Hoc verum est*] Quasi falsum fuerit illud, quod jurgabat: et hoc sit verum. quod nunc dicit. *Propediem*] *ῥῆθ*. Nam *propediem* adverbium est temporis: ut si diceret, cito. D.

In vulgari distinctione versus ipse priorem corripit: sed præstat ita versus distinguere, *atqui, syre hoc* [*Verum'st, &c. B.*]

1 *Hera, ego huc ad hos proviso*] *Ad hoc*, ad Micionem et Æschinum sollicit.

Arcessant. sed eccum Demeam. salvos sies.

D. O, qui vocare? G. Geta. D. Geta, hominem max-
umi

Preii esse te hodie judicavi animo meo.

Nam is mihi profecto est servos spectatus satis, 5

Cui dominus curæ'st, ita ut tibi sensi, Geta.

Et tibi ob eam rem, si quid usus venerit,

Lubens bene faxim. meditor esse affabilis;

Proviso duas res significat: procedo et video. D.

Memor personæ sum laborat fidem facere, ut credi possit, quam bonus sit. E.

Recte Bemb. et duo nostri veterrimi huc pro vulgari hinc. Ceterum nostri habent *provisam*: etiam recte. B.

3 *Sed eccum*] Hoc apud se. D.

3 *O! qui vocare*] Hac interjectione utimur, ubi ex intervallo notos videmus. *O! qui vocare*] Post *O*, nomine vocaturus, non habuit quod diceret: et ideo subiecit, *qui vocare*? Virg., *Æn.* I. 327. *O quam te memorem, virgo? namque haud tibi vultus Mortalis: nec vox hominem sonat. O dea certe, An Phœbi soror: an Nympharum sanguinis una?* Moris est autem inferiores proprio nomine vocari, si blandiri velis. sed hic nominis oblitus, dum dubitat et inquit, inhæsit pronomini. D.

Qui vocare] I. e. quod tibi nomen est. Sen. epist. 95. R. D.

4 *Animo meo*] Hoc est, secundum animi mei sententiam, et quantum ad animum meum pertinet. D.

Recte Bemb. *preii te esse hodie*. Ne *preii* totum in Theoi occultetur. B.

5 *Nam is mihi est profecto servos*] In hoc laudando quia non laborat, subiecit specialiter merita ejus: aut, ut existimo, nihil habuit quod diceret nisi hanc, sine ullius facti mentione. Et mihi, id est, quantum ad iudicium meum pertinet. D.

6 *Cui dominus curæ est*] Quam hic dominus habeat, *dominum* dixit: quia prævalet masculinum. Virg., *Æn.* II.

632. *Descendo, ac ducentes deo flammam inter et hostes Expedior.* Et præterea sententia generalis inducitur, quum nullum specialiter dominum significat. Ita ut tibi sensi, Geta] Maximum delinimentum infert, eum nomine vocans, quod tantum (quod usitatum in) superioribus est. Et vide quam grate, postquam ipse dixit, nomine appellavit Getam (Ms. H. *Postquam audivit, bis nomine appellavit Getam.* Forte, *postquam ipse dixit nomen, nomine a. G.*). D.

Ita ut tibi sensi, Geta] Ut tibi curæ fuisse sensi dominum. Domino enim est optimus servus, si dominus est affabilis, hoc est, benignus et obtemperare propter bonitatem possit. E.

Versus commendat lectionem Bembi uti pro vulgari ut. B.

7 *Et tibi ob eam rem*] Quid et tibi? utrum quemadmodum aliis? an quemadmodum Syro? Et tibi ob eam rem siquid usus venerit] Defectus quidam rustici præter naturam blandientis, cogit dicta repetere sine gratia. Hæc autem promissiones ad hæc præmittuntur, ut quum in subjectis agi a Demea hujusmodi res coeperint, non sit absurdum spectatoribus, Demeam tam cito esse mutatum. D.

8 *Meditor esse affabilis*] Sic hoc lenitius (locutus, lib. uterque), ut illud supra, *Jam nunc tria hæc addidi præter naturam, O noster, quid fit? quid agitur?* D.

Meditor esse affabilis] I. e. exerceo me ad affabilitatem. Sic *meditari* se ad cursum apud Plant. in Stichio II.

Et bene procedit. G. Bonus es, quum hæc existimas.
D. Paulatim plebem primulum facio meam. 10

ACT. V. SCENA VII.

ÆSCHINUS. DEMEA. SYRUS. GETA.

OCCIDUNT me quidem, dum nimis sanctas nuptias
Student facere: in apparando totum consumunt diem.

2. 24. significat exercere se ad cursum. Veteres quodvis corporum exercitium meditationem dicunt, meditationem campestrum pro exercitatione armorum in campo Martio. R. D.

9 Bene procedit] I. e. ex voto succedit. Procedere etiam simpliciter dicitur pro prospere succedere. Liv. II. 44. eandem viam velut processisset, &c. ubi v. Drakenb. Eodem modo dicitur provenire Justia. VII. 6. (Legitur tamen ibi rebus feliciter provenientibus. Bruns.) Unde secundarum rerum provenus apud Livium XLV. 41. ubi v. Drakenb. Utrumque verbum eodem sensu etiam de personis dicitur. infra V. 9. 22. Plant. in Trucul. II. 6. 35. tu recte provenisti v. Schulting ad Sen. Scaur. I. p. 15. R. D.

10 Paulatim plebem] Moraliter inferiorum turbam, plebem dixit: hoc est, ut in urbe vulgus, ita in familia servos. Et fit translatio ab iis qui honores dolere, ac non pro merito petunt, ambitiosique sunt. Plebem primulum facio meam] Hoc est, mihi faventem. Et e contrario Virgilius, Æn. II. 396. Vadimus inimici Danais haud nomine nostro. D.

Paulatim plebem primulum facio meam] Præstando paulatim (Præstando me affabilem paulatim mihi Z.) multitudinem cogo factorem. E.

1 Occidunt me quidem] Adolescens

et Demea inter se affabiles, imaginem præbent, et quam dulcis sit junioribus assentatio, et quam ingrata censura. Diarrhæicæ autem dixit occidunt me, pro Nimis ledunt et cruciant me. Occidunt me quidem] Quidem pro expectatione est: tanquam in hac mora nullus alius occidatur, nisi qui amat, id est, ego. Dum nimis sanctas nuptias] Et nimis sanctas ridicule additum est in ea decenda, quæ jam peperit. Nam sanctum est, quod omni observatione inviolatum est. Et bene additum est nimis: quia nimium (nimirum Z.) pro vitio ponitur: juxta illam sententiam qua dicitur: ne quid nimis. D.

Occidunt me quidem, dum nimis sanctas nuptias student facere] Erant mores, uti cum nuptiæ agerentur, symphonia caneret (symphonia canerentur. Z.) Verum adolescens cupidus nuptiarum festinat, et volens ducere uxorem, contemnit illam religionem in nuptiis suis. D.

Male in Bemb. est equidem. Nam probatæ latinitatæ temporibus equidem non nisi primæ personæ junctum est. B.

Occidunt me] I. e. maximam mihi molestiam creant. Horat. epod. XIV. 5. in Phorm. IV. 3. 67. Sic enecare apud comicos passim dicitur. R. D.

2 Faernus, quem sequitur Bentleius illud totum omisit. Z.

D. Quid agitur, Æschine? Æ. Ehem, pater mi, tu hic eras?

D. Tuus hercle vero et animo et natura pater;
Qui te amat plus quam hosce oculos. sed cur non do-
mum

5

Uxorem arcessis? Æ. Cupio: verum hoc mihi mora est
Tibicina, et hymenæum qui cantent. D. Eho,
Vin' tu huic seni auscultare? Æ. Quid? D. Missa
hæc face,

Hymenæum, turbas, lampadas, tibicinas:

3 Quid agitur, Æschine? Jam ipse docuit, quid sit, et quid agitur? blandimentum esse. Jam nunc hæc tria primum addidit (addidi) præter naturam. O noxer, quid agitur? Ehem! pater] Non sine consternatione respondet Æschinus: etiam hic blande interrogat, et miti vultu: nam ex improviso objectus est Demea, et insperanti. D.

Tu hic eras? V. C. Tun' hic eras? L.

4 Tuus hercle vero et animo, et natura pater] Totum eripuit Micioni, cui ne animum quidem reliquit. D.

Heracle vero et animo et natura pater] Quam animo pater Micio videbatur, qui adoptaverat, hic utrumque sibi vindicavit, et animo et natura. E.

5 Qui te amat plusquam hosce oculos] Magis comicum, quam amo. Sed cur non domum uxorem arcessis? Bene subjecit, quæ volenti esse credebat (quæ velle Æschinum cred.) D.

6 Verum hoc mihi mora est. tibicina, et hymenæum] Hoc est quod ait, dum nimis sanctas nuptias student facere. Hymenæum quidam Liberi et Veneris filium dicunt esse, qui primus certas nuptias instituerit. ideo per laudem cantatur virginalibus nuptiis ob hujusmodi meritum. Alii virum fortem Atticum dicunt fuisse, qui raptas prædonibus virgines, oppressis latronibus, intactas patrie restituerit. Alii, quod ipse dicatur membrana quædam, quæ est munta virginitas, quæ primo dirumpitur coitu, hymenæum putant, ve-

luti hymnum vocari virginalium nuptiarum. Ergo sic accipe hymenæum in nuptiis, quemadmodum *ὄψων* in funere, vel in sacris hymnum. D.

Uxorem arcessis? Ms. E. et V. C. uxorem quæso arcessis? L.

Recte Victorianus moræ est. Olim, cum nullum inter verba, ut nunc contra sit, spatium relinqueretur vacuum, mora est, et moræ st, nisi a prudente lectore, distingui non potuerunt. B.

Hoc mihi moræ est? I. e. hoc me moratur, me retinet. Justin. XXIX. 2. R. D.

7 Tibicina: et hymenæum] Est autem vox, quæ in nuptiis dicebatur. E.

Hymenæum qui cantent? Ms. R. et vet. codd. qui canat. L.

8 Vin' tu huic seni auscultare?] Contempsit se ipsum dicendo huic seni: hoc solum afferens causæ cur audiendus non sit, quod sit senex. Et totum hoc apparet lætissimo vultu dici. D.

9 Turbas, lampadas, tibicinas] Bene totum pluraliter: ut qui reprehendit sic multa. Plautus, Quos tu mihi parasitos, luscos, quos Summanos somnias? Hæc igitur vultu pronuntianda sunt, ut appareat ea displicere dicenti. D.

Hymenæum, turbas, lampadas] Hæc nuptiarum solemnia observavit Apul. Miles. IV. Jam ferulum nuptiarum miserima virgini choragium struitur: jam tede lumen atre fuliginis cinerem macescit, et sonus tibiae rygia mutatur in querulum Lydium modum: cantusque

Atque hanc in horto maceriam jube dirui 10

Quantum potest: hac transfer: unam fac domum:

Traduce et matrem, et familiam omnem ad nos. Æ.

Placet,

Pater lepidissime. D. Euge! jam lepidus vocor:

Fratri ædes fient perviæ: turbam domum

Adducet, et sumtum admittet. multa; quid mea? 15

Ego lepidus in eo gratiam: jube nunc jam

Dinumeret illi Babylo viginti minas.

letus hymenei lugubri finitur ululatu; et puella nuptura deterget lacrimas ipso suo flamine. L.

Pro vulgari turbam recte Donatus, Bomb. Regius quidam et Servius ad Æn. X. 432. exhibent turbas. B.

Lampadas] I. e. faeces nuptiales Ovid. epist. XII. 137. ut subito nostras Hymen cantatus ad aures Venit et accensas lampades igne micant ubi v. Burmann. R. D.

10 *Atque hanc in horto maceriam jube dirui*] *Maceria* dicitur paries nunc^o alienas demacerata (*paries non altus e calce macerata* W. P. n. *altus de macerato*. Forte, P. n. *altus sine calce alienus maceratione*. Z.) D.

13 *Euge! jam lepidus vocor*] Apparet Democam experiendi causa assentari, non quod animo faciat. D.

Jam lepidus vocor] Miratur senex, sibi lepidi nomen imponi. et memoria in se rediens, qua jusserat, ut maceria dirueretur, secum loquitur: *fratri ædes fient perviæ*. Sed rursus redit ad laudem sibi dictam: *quid mea? Ego lepidus in eo gratiam*. B.

14 *Fratri ædes fient perviæ*] Eleganti-
us quam *fratris*. D.

15 Bomb. habet *sumtum* amittet, deleto illo *et*, quod et versus respicit. Plerique nostri autem recte, admittet. B.

16 *Ego lepidus*] Irridens adolescentis animum sic inquit. *In eo gratiam*] In gratiam eo, hoc est, amicos compare. *Jube nunc jam*] Insultantis est verbum *jube*, tanquam præstet (tanquam præstenti) Micioni hoc dicit De-

mea. Aut apud se dicit hoc. *Jube nunc*] Quasi insultantes dicere sole-
mus, nunc minari, nunc assistere, quem afflictam tenemus: ita et Micioni De-
mea dicit, *jube nunc*. *Jube nunc jam*
dinumeret Babylo illi viginti minas] Ni-
mis morale est, quum de absente tan-
quam de præsentem agimus. Est autem,
jube nunc jam, figura etiam apud Pla-
tum frequentissima. *Jube nunc jam*]
Jube sic dicit, quemadmodum supra
ille, qui quum alius nemo adesset, ali-
cui diceret (*JUBE sic dicit, quemadmo-
dum supra. vers. 10. ILLI. Cui?*
ecquis amicus? nemo adest, cui diceret).
D.

Jam dinumeret ille Babylo viginti
minas] Babyloii milites stulti diceban-
tur. Alii intelligunt Babylonios divites
esse. Et hic sensus ille est ergo, ut
Micio Babylo sit, qui viginti minas de-
dit pro meretrice, que rapta est. Ego
nunc *jam lepidus vocor*, Micio licet vi-
ginti minas dederit, hoc tantum (*hoc*
tamen non Z.) accepit nomen, ego sine
sumtu laudor. E.

17 *Dinumeret*] *Dinumeret* dixit,
quasi multum numeret. *Illi*] Cui *illi*?
Ctesiphoni, lenoni, an Æschino? an
Syro? *Babylo*] Fratrem, *Babylonem* ob
nimiam liberalitatem vocat: an Æschio-
num nimis prodigum? D.

Illi Babylo] Ma. R. *Ille Babylo. L.*

Pro *illi* plerique codd. *Ille*. Igitur
locus paulo difficillior accipiendus est
de Demea averse, qui secum loquitur
hunc versum, ut proxime antecedentia;
adeo ut sit sensus: etsi frater isto pro-

Syre, cessas ire ac facere? S. Quid ago? D. Dirue.
 Tu illas abi et traduce. G. Di tibi, Demea,
 Benefaciant, quum te video nostræ familiæ 20
 Tam ex animo factum velle. D. Dignos arbitror.
 Quid tu ais? Æ. Sic opinor. D. Multo rectius est,
 Quam illam puerperam nunc duci huc per viam
 Ægrotam. Æ. Nihil enim vidi melius, mi pater.
 D. Sic soleo. sed eccum, Micio egreditur foras. 25

digus viginti minas pro psalteria solve-
 rit; aut etiam ad gratiam adolescentium
 anopandam denovo totidem minas
 consumat: ego tamen nunc parum ei
 gratiam refero. Nam jube recte Do-
 natus interpretur per age: *Babylo* au-
 tem seu *Babyloniam* est prodigus et pro-
 fusus, ob luxum, quo tum *Medi* et *Perse*
 infames erant. Hinc Scholiastes
 Juvenalis ad III. 221: *Meliora et plu-
 ra reponit Persicus orbem lautissimus.
 Persicum quasi dicitem posuit; eo quod
 Perse divites: sic Horatius, Persicos odi,
 puer, apparatus: Terentius, dinumeret
 nunc illo Babylo ex minas.* B.

Babylo] Disceptant interpretes *Ba-
 bylo* sit datus a *Babylus*, an *Babylo*
 vocetur primo casu. Posterior sen-
 tentia veritas est. Nam fratrem vo-
 cat *Babylonem* pro prodigo, quod *Medi*
 et *Perse* tum omnium ditissimi et
 luxuriosissimi erant. Locum difficilem
 egregie expedit Bentlei. cuius expli-
 cationem probat, cui raro Bentleiana
 placent, *Burm.* ad *Sueton.* in *Nerone*
 c. 36. R. D.

18 *Syre, cessas ire ac facere*] *Ἰδαρ-
 νῆς* dicitur. *Dirue*] Hoc vult dicitur
 adhortante. D.

Quid ago?] V. C. *Quid agam?* L.
Quid ago? Quod extat in nonnullis
 codd. vet. vera est lectio; subaudi *fa-
 ciam.* Ceteri habent *ago*, aut, *agam.* B.

19 *Tu illas abi et traduce*] Notanda
 est *ἐπίχρησις* vel trajectio verborum pro
tu abi et illas traduce quem offendit *Guy-
 stam* et alios, sed bene vindicatum est

a *Perizon.* ad *S. Minerv.* IV. p. 723.
Sio Plant. in *Mercat.* V. 4. 36. *aves et
 subveni hunc senem.* R. D.

Factum velle] I. e. bene velle, favore.
Gellius VII. 3. *quid utile esset, &c.* ubi
 v. magnum *Gronov.* *Symmach.* I. 77.
*quæro ut ei virtute qua celsum et factum
 velis.* Plura de hac exquisita formula
Cæcilius ad *Apuleii* apolog. p. 168.
 R. D.

20 *Quum te video nostræ familiæ tum
 ex animo factum velle*] *Ex animo alicui
 facere*, est id facere, quod ille in animo
 suo velit; aut certe ex tota mente præ-
 stare, non perfunctorie. sed ex animo
factum, bene factum intelligere debe-
 mus, ut sit, ex animo, quasi ex senten-
 tia. D.

21 *Dignos arbitror*] Multa defunt,
 et vos, et esse, et qui fiant. D.

22 *Quid tu ais?*] Eo vult dicitur
quid tu ais, quo videmus loqui eos, qui
 interrogant gesticulante vultu, quid
 sentiant de consilio suo, quos solemus
 approbaturus esse. D.

23 *Huc per viam*] Ms. R. et vet.
 codd. *hac per viam.* L.

Concinnius nostri codd. *hac nunc
 duci per viam.* Nam *hac*, per scenam
 scilicet, quæ ipsa platea est. B.

25 *Sic soleo*] Potest *ἀνεπίστα* videri:
 quippe quando tale consilium probet
Demea, quod probaret *adolescens.* D.

Sic soleo] Hic mentitur, consuetudi-
 nem sibi præstandi dicit (cum consue-
 tudinem sic præstandi dicit Z.) E.

ACT. V. SCENA VIII.

MICIO. DEMEA. ÆSCHINUS.

JUBET frater? ubi is est? tun' jubes hoc, Demea?

D. Ego vero jubeo, et in hac re, et aliis omnibus

Quam maxime unam facere nos hanc familiam,

Colere, adjuvare, adjungere. Æ. Ita quæso, pater.

M. Haud aliter censeo. **D.** Imo hercle ita nobis decet:

Primum hujus uxoris est mater. **M.** Quid postea? 6

1 *Jubet frater?*] Apparet Micionem dixisse, cur diris? Syrum respondisse, Quia hoc jubet frater tuus. *Jubet frater?*] Dirai maeciam scilicet. Tunc jubes hoc, Demea?] Interrogative pronuntiandum totum. ita erit una persona. Et ostenditur breviter ex hujus verbis, quod prior dixerit Syrus. Et mirum initium: ne proœmio opus esset Demeæ, ad profitendum mutationem voluntatis. D.

Frater? ubi is est?] Hinc scena deliberantis personam tenet. Deliberat enim Micio, an proœcta ætate ducat uxorem? Ao primum (adde eum Z.) videt dirai maeciam, querit causas. Responsio est, *jubet frater.* Quamquam quidem intelligit (quidam intelligunt Z.), ipsam Micionem dicere, ut quasi eam audisset eujus sit, sed missus intelligi (et quasi, cum audisset, quis jussisset, admiratum repetere Z.), *jubet frater?* E.

2 *Hac re*] Maeciam disjectione. Et aliis omnibus] Ut nuptiis senilibus. D.

Et aliis omnibus] Hic initium est persuasionis. Nam subjungit: *quam maxime unam facere nos hanc familiam; colere, et adjungere*] Quod utique pertinet ad matrem puellæ, uti Micio ducat uxorem. Huic narratio supponitur, *primum hujus uxoris est mater.* Laudatur *proba et modesta.* Ergo persuasione ei filius teneret, eo suum (ergo persuasione ut filium obtineret, ac œcerum Z.) pater resumeret; adjecit illud, *natus gravior.* *Pateris hæc jam per annos non potest: Nec, qui eam respiciat, quisquam*

est: sola est. Deinde ab ea persuasionem: tu voluptatem capies: *hanc te æquum est ducere; et te operam, ut fiat, dare.* Hoc adolescentem (adde monst Z.) ut et ipsam patrem cogat. E.

Demeæ præpositionem in, consentientibus nostris et Faerni libris fere omnibus. B.

4 *Colere, adjuvare, adjungere*] *Colere*, ad nuram pertinet: *adjuvare*, ad Hegionem: *adjungere*, ad Sostratam. Et notandum coli a superiore. ut, Æa. 1. 16. *Posthabita coluisse Samo; hic illius orna.* *Colere*] Subanditur *jubeo*, per ξῶντος. D.

5 *Imo hercle ita nobis decet*] Antiqui si addebant statim verbum, *nos decet facere, nos decet dicere*: si non addebant, *nobis decet*, dicebant (vid. supra III. 4. 45.) D.

6 *Primum hujus uxoris est mater*] Incipit a persuasionem, sed latenter, ita ut ea que propositio consilio dicenda erant, ante demonstrat, quam dicat quid fieri velit. Et hoc semper fit ab oratoribus in his rebus, a quibus incipere non oportet propter turpitudinem, aut incommoditatem rei, que persuadenda est. Considera adeo apud Virgilium, Æn. V. 606. ubi persuadet Iris matribus, ut naves suas incendant: et invenies hoc ipsum consilium ultimum poni post argumenta quamplurima, *quin agite, et mecum infaustas exsurrite puppes.* Et initium a possibili factum est: nam dicit, *hujus uxoris est mater.* D.

Versus recte procedit, si emendaveris uxori, et legeris cum edd. vet. et

D. Proba et modesta. M. Ita aiunt. D. Natu grandior.
M. Scio. D. Parere jam diu hæc per annos non potest:
Nec, qui eam respiciat, quisquam est: sola'st. M.
Quam hic rem agit?

D. Hanc te æquom'st ducere: et te operam, ut fiat,
dare. 10

M. Me ducere autem! D. Te. M. Me! D. Te in-
quam. M. Ineptis. D. Si tu sis homo,
Hic faciat. Æ. Mi pater. M. Quid? tu huic, asine,
auscultas? D. Nihil agis:
Fieri aliter non potest. M. Deliras. Æ. Sine te exo-
rem, mi pater.

uno nostro eod. est. *Quid postea?* Eadem constructio extat And. IV. 4. 50. B.

7 *Proba et modesta*] Proba sibi: et modesta apud alios. Et vide laudes conciliatoribus inventas et usitatas (Bentlejus conjicit, *conciliatoribus sus-tas* Z.) Ita aiunt] Hoc ita respondet, quasi dicat, *sed quid mea?* D.

8 Scio] Adhuc Micio non intelligit, quo res tendat: sed tamen vultu quodam admirantis, cur hoc dicatur, respondet. *Parere jam diu per annos hæc non potest*] Recte, ne contra filios suadere videatur. *Parere jam diu per annos hæc non potest*] Hoc autem addidit, ne contra filios pater suadere videatur nuptias, si illis coheredes esse procreandos suadeat. *Per annos hæc non potest*] Bene per annos: quia non est sterilis. D.

Parere jam diu] Priscian. l. x. l.

10 *Hanc te æquom est ducere*] Te, Micio, scilicet. Et te operam] Te, Æschine. Nam ad illum conversas a Micione est. Et quare Æschinum operam dare æquum est? scilicet ut prosit socru. D.

11 *Me ducere autem*] Magna vis in pronomibus posita est. Nam *me* ille sic dicit, quasi quem minime deceat. Te] Ille (*hic*) sic respondet, quasi quem maxime oporteat. *Ineptis*] Verbum

est, quod facit ineptis, ineptis. Si tu sis homo] Non si es, sed si dixit: quasi in eo se hominem sit Æschinus probaturus. Si tu sis homo] Æschine. Si sis, pro si esse volueris, et si credi homo volueris. Si tu sis homo] Hicfacete et mire coegit Æschinum ad persuadendum. non enim dixit, si tu sis homo, persuade: sed sic, faciat (*sed, hic faciat*): ut ab illo non factum, sed effectum exigeret. D.

Si tu sis homo, hic faciat] Si etiam cedas ad id, quod cupio, continuo consentiat pater. E.

Me ducere autem] Particula autem cum interrogatione indignandi vim habet et correptioni servit, *mox. v. 17. promisisti autem et v. 27. paulum id autem.* R. D.

12 *Mi pater*] Mi vocalivus casus est, ab eo quod est meus. Quid? tu huic, asine, auscultas?] Aptum convicium grandi et fatuo. D.

Ob libros plerosque Faernus edidit quid tu autem huic, &c. B.

Nihil agis] Frequens formula de inani opera. Cio. pro Roscio Amer. c. 45. que si in patronum suum voluerit conferre, nihil egerit. Rutil. Lap. II. 120. cogis me injuriæ tuæ causam proferre. Nihil agis. ubi v. que annotavimus. R. D.

13 *Fieri aliter non potest*] A neces-

M. Insanis? aufer. D. Age, da veniam filio. M. Satin' sanus es? ego

Novus maritus anno demum quinto et sexagesimo 15
Fiam: atque anum decrepitam ducam! idne estis auctores mihi?

Æ. Fac: promisi ego illis. M. Promisti autem? de te largitor, puer.

D. Age, quid? si quid te majus oret? M. Quasi non hoc sit maximum.

D. Da veniam. Æ. Ne gravere. D. Fac, promitte. M. Non omittis?

sario. *Deliras*] Proprio vocabulo usus est, tanquam loquaci, Cf. *Phorm.* v. 8. 8. D.

Fieri aliter non potest] Pars utique deliberativa est, an necesse sit. E.

14 *Insanis? aufer*] Congruæ seni *deliras*: juveni *insanis*. Et *aufer*, vel te, vel manum. Nam rogans, manum admovet scilicet, dicens *mi pater. Aufer*] Aut te deceat, aut manum. aut pro eo quod est *abi*: ut sit, *aufer te*. D.

Da veniam filio] Ms. R. et vett. codd. *Da veniam, queso, filio*. L.

Ut effloeretur octonarius jambicus acatalecticus, Faernus illud *ego* sequenti versui preposuit. B.

Aufer] Scilicet manum qua orans patris manum prensabat. Donatus intelligi vult te. *Auferre se est abire*, ut afferre se, advenire. R. D.

Da veniam filio] H. e. fac rogata, concede quod filius petit Cic. ad Quint. frat. III. 1. *Cesaris consilium probo quod tibi veniam non dedit uti* — rescriberet. R. D.

15 *Ego novus maritus*] Apud Menandrum senex de nuptiis non gravatur. Ergo Terentius *σπρωξάνε*. *Ego novus maritus anno demum quinto et sexagesimo fiam! atque anum decrepitam ducam?*] Hic deest et *quis*, et *quid*, et *quando*, et *quomodo*: ut sit, *quis? ego. Quid? novus maritus. Quando? anno demum quinto et sexagesimo. Quomodo? anum decrepitam ducam. Anno*

VOL. II.

demum quinto et sexagesimo] Hæc ætas est, ut Varro ait, etiam comiorum senum. Et *demum*, adverbium tarditatis est. D.

Ego novus maritus] Repugno. Ab inhonesto argumentum ponitur: An turpe sit, uxorem ducere, etiam anum ducere. E.

16 *Atque anum decrepitam ducam*] Hoc facete addit, tanquam faciendum hoc esset, si puella duceretur seni. *Idne estis auctores mihi?*] Hoc est persuasores. ut Virg., *Æn.* XII. 159. *Auctor ego audendi. Decrepitam*] *Decrepitam*, aut stomacho anili et iracundo: aut *decrepitam* obtusi animi et læsæ senectutis. aut *decrepitam*, cui sæpe moribundæ crepuerit planctu familia, id est, clamaverit. D.

17 *Largitor*] Verbum est imperativi modi, futuri temporis. *De te largitor, puer*] Acutius *de te* dictum est, quam *de tuo*. Et bene in eum, qui promiserat puellæ conjunctionem suam. D. *Promisti autem?*] Ms. R. *promisisti*. Diomed. lib. 1. *De te largitor*] V. C. *de te sis largitor, puer*. L.

De te largitor] I. e. de bonis tuis. Plant. in *Pseudolo* II. 4. 45. *possum a me dare* Cic. ad Attio. V. 21. *se a me solvere* v. Schwarz. ad Plinii Panegy. c. 26. R. D.

18 Omnes nostri codd. recte, *quasi si hoc non s. m. B.*

19 *Da veniam*] Præsta beneficium,

Æ. Non, nisi te uxorem. M. Vis est hæc quidem.

D. Age prolixè, Micio. 20

M. Etsi hoc mihi pravum, ineptum, absurdum, atque alienum a vita mea

Videtur: si vos tantopere istuc voltis, fiat. Æ. Bene facis:

Merito te amo. D. Verum, quid ego dicam? hoc con-
fit quod volo:

Quid nunc quod restat? Hægio his est cognatus prox-
imus,

concede quod petitur. *Ne gravere*] Ne te difficilem præbeas, qui gravem se dicitur præstare, quia id facile non præstat in beneficio, quod potest. *Da veniam, ne gravere, fac, promitte.* Altrinsecus agentium, fatigantiumque verba sunt. D.

Non omititis? V. G. *Non omititis?* L.

Ob oodd. et usum Terentii lege *gravere*. Nam sic sæpe alibi, *ne nego, ne erucia te, &c.* Deinde ob fidem oodd. Phœni et nostrorum pro *omititis* lege *omititis*. B.

20 *Age prolixè, Micio*] Ant *age prolixè*, id est, age benigne: ut ait *prolixè* benigne, secundum veteres. sicut per *ἀσώδην*, et *ἄλλοθεν*, *age* correptivum: ut ad *prolixè* subaudiatur, *nostrum esto*, aut quid tale: et *Micio* velut in suavi dictum ait (*veluti pro suavi dictum ait, Z.*) D.

Vis hæc quidem] Est formula eorum, qui vehementius premebantur vel vi externa vel verbis et oratione, Cic. de Amicit. c. 8. *vim hoc quidem est afferre*, Sueton. in Cæs. c. 82. *ista quidem vis est*. R. D.

21 *Etsi hoc mihi pravum, ineptum, absurdum*] *Pravum*, si animum ducit nullo commodo suo. *Ineptum*, qui non voto filierum ducat uxorem. *Absurdum*, homini qui nunquam duxerit, et nunquam ducere voluerit, seni duci uxorem, quæ adolescenti ducta non ait. D.

Etsi hoc mihi ineptum, absurdum]

Hic effectum est, ut cogatur respondere uxorem duoturnum. E.

22 *Si vos tantopere istuc voltis, fiat*] Cur hic non vertitur (*veretur Z.*) de voluntate Sostratæ? An quia illam consentire necesse est vel propter pauperiem, vel ob uxorem filie suæ? *Si vos tantopere istuc voltis, fiat*] Ridicule dixit et comice, uxorem se deducere, non quia velit, aut debeat: sed ut obsequatur iubentibus. D.

23 *Hoc confit quod volo*] Perficitur, inquit, quod volo: ut sumtum et turbam domum recipiat Micio, et ego ineam gratiam. D.

Primum ne Trochaicus temere sit inter Jambicos, lege merito tuo te amo; quod idem occurrit Eun. III. 2. Deinde hunc et seq. versum sic restituere, et suam cuique personæ redde orationem: Æ. *Bene facis.* | D. *Merito tuo te amo, verum.* M. *Quid?* D. *Ego dicam, hoc cum fit, quod volo.* | M. *Quid nunc? quid restat?* D. *Hægio hic est hic cognatus proximus.* Ne versus, coeunte Synalcepha, hiet, reponendum ducimus *Hægio hic*, moraliter et ex consuetudine, ut Heant. V. 5. 21. *Arohanidi hujus filiam*; et supra IV. 2. 42. *Scin Cratini hujus ditis ædæ?* B.

24 *Quid nunc, quod restat?*] *Quod restat*, pro quod sequitur. *Un quod restat*, tanquam reliquiarum priorum (*reliquæ rerum peractarum*), ac per hæc minimum? *Hægio hic est cognatus proximus*] *Compendiatio personæ quæci ne-*

Affinis nobis, pauper : bene nos aliquid facere illi decet.

**M. Quid facere ? D. Agelli est hic sub urbe paululum,
quod locitas foras : 26**

Huic demus qui fruatur. M. Paululum id autem ? D.

Si multum sit, tamen

**Faciendum est : pro patre huic est : bonus est : noster
est : recte datur.**

to, etiam Micioni, ob merita sua. Et bene addidit proximus: nam multi gradus et veluti rami sunt propinquitatis in affinitate et cognatione dispositi. D.

Hegio est hic cognatus] Demea mutatis moribus bonitatem suam poscit exprimere (adde et Z.) multis multa donare efficit; nam cogit ut Hegioni ager donetur. Et hic quasi deliberantis est species. Nam primo ab honesto, cui donetur, etiam qui proximus sit mulieribus, qui nobis affinis, qui pauper sit. Quare adjungit: bene nos aliquid facere illi decet. Denique inquit, unde fieri possit, ad manum est: agelli est hic sub urbe paululum, quod locitas foras. Deinde confundit a dictis ejus, cui respondetur, quod vitium commune est senibus, quod nimium ad rem in senecta attentis sint. Ab inonesto, hoc celatur. E.

25 *Affinis nobis*] Recte. Nam uxoris cognati, marito affines sunt. *Pauper*] Jam hoc nomine apparet aliquid flagitari. D.

Cuperus in Obs. I. 9. existimat, illud bene tribuendum esse Micioni; primum quod facere alicui aliquid sine bene simpliciter significet sepe commodis beneficiisque afficere: deinde quod bene sit ejus, qui interrumpat aliquem, et simul eum pergere admoneat. Z.

26 *Quod locitas foras*] *Foras* dixit, locum pro persona ponens: quasi diceret, nescio cui alieno. sic et nos dicimus, audi quid dicit * ecce haec, pro eocum hic (hic omittit Ms. H.) Cicero, Verr. I. 26. Hic tum alius ex alia parte. Decet ergo aliquid, ut sit, quod locitas foras verum, aut si foris: foris positio, id est, alieno. Sub urbe est paululum

agelli hic] Totum eum contentione (cum contentis, alii) pronunciandum. D.

Paululum, quod Faernus in uno eod. reperit, ratio versus exposcit. B.

Sub hac urbe] I. e. ad urbem, prope urbem. In hac forma sub inprimis ponitur in propinquitate loci editioris. Sic elegantius est sub monte castra metari quam prope montem. R. D.

Quod locitas foras] I. e. quod peregrinis locus colendum. R. D.

27 *Huic demus qui fruatur*] Id est, qui fructum capiat, non proprietate possidetur. Proprie ergo, et quasi de jure dixit fruatur. est autem fruatur, alatur: quia frumen dicitur summa gala, per quam cibum lingua demittit in ventrem. D.

Lego paulum id autem est? D. Si multum sit, tamen, &c. ut efficiatur versus tetrameter acataleoticus, ut ceteri. Ceterum in nostris eod. extat id autem est? in uno vet. Paulum, et in aliquot Faerni antiquis, si multum est. B.

Huic demus qui fruatur] I. e. huic concedamus fruendum, ut annuos inde fructus et reditus percipiat, ita tamen ut ager tuus maneat, qualis Ictis usufructuarius dicitur. Liv. XLII. 19. Qui est ablativus ut in Heaut. IV. 5. 30. R. D.

28 *Bonus est : noster est : recte datur*] Ἐπιπροχαρμὸς hortantis, et ἀντιδῶν multa congerentis. *Bonus est*] Potuit responderi, quid mea? *Bonus est : noster est*] Haec omnia vultuose, tanquam invidiam parimoniam faciat Micioni. Et plus significat noster, quam si addatur, quid noster? *Noster est*] Bene addidit. Namque dixit, pro patre huic est. *Recte datur*] Quasi non quis-

Postremo non meum illud verbum facio, quod tu, Micio,
Bene et sapienter dixisti dudum, Vitium commune om-
nium est, 30

Quod nimium ad rem in senecta attenti sumus: hanc
maculam nos decet

Effugere: dictum est vere, et re ipsa fieri oportet.

M. Quid istic? dabitur: quandoquidem hic volt. Æ.
Mi pater.

D. Nunc tu mihi es germanus pariter corpore et animo.

M. Gaudeo.

D. Suo sibi gladio hunc jugulo.

35

ratur, an dandum sit: sed illud solum,
an recte. D.

Pro patre] I. e. loco patris. Cic.
Verr. IV. 41. R. D.

29 Non meum illud verbum facio] Nunc verbum pro ἀφίσταμαι posuit, quod uno stringitur verbo. Ergo verbum, brevis sententia. Non meum illud verbum facio] Nota verbum, pro sententia. ut, uno verbo dic, si quid est quod me velis. Et, miseram me! quod verbum audio? Verbum dixit, veram sententiam. Nam verba esse a veritate dicta, testatur Varro. D.

Quod Palmerius et Gulielmus olim coniecerant, postremo nunc meum; id clare habet Regius Chartaceus ex veterrimo quodam transcriptus. Recte: et frustra receptam explicare conantur. B.

21 Hanc maculam nos decet effugere] Maculam τῆς χλινοσύμῃ dixit, irridens opinionem Micionis: quia parsimoniam, maculam putet. Et simul auxit, primo vitium, deinde maculam dicendo. D.

32 Ordinatio versuum horum, quæ est apud Lindenbr. auctorem habet Faernum. Nos quidem hunc ordinem statuimus: Effugere: dictum est vere, et re ipsa fieri oportet, Micio. | M. Quid istic? dabitur quidem, quando hic volt. Æ. Mi pater. D. Nunc tu mihi, | Micio, es germanus pariter animo ac corpore. M. Gaudeo. - Nam in primo

versu excidit Micio, quia sequebatur eadem vox: et in versa tertio Micio a præcedente mihi absorptum est. Quidem, quando codd. consensus comprobatur. Omnes libri, præter unum eamque mediocrem, habent animo et corpore. Sententia autem postulat ac preter. Sensus enim est: nunc, cum hoc a te impetro, cum liberaliter et benigne facis; nunc pariter animo mihi germanus es, ac semper corpore fuisti. B.

35 Suo sibi hunc gladio jugulo] Ἀλλήλοφλα. Et non suo, sed suo sibi, moraliter, et ut veteres solent loqui. D.

Suo sibi gladio hunc jugulo] Ipsum suo gladio interficio, quia ipse hoc dixit, unde nunc vincitur. E.

Suo sibi gladio] Simile fere illud apud Treb. Pollion, in Mario: addidisse hæc verba dicitur interemptor: Hic est gladius, quem ipse fecisti. Hieronym. Epist. ad Magnum: iuxta fabulas poetarum, suo se ense laceravit. Variant vero scripti Terentii codd. quorum pars magna sic habet: gaudeo, et suo gladio hunc jugulo. L.

Suo sibi gladio hunc jugulo] I. e. quod ipse dixit, in ipsum conuerto, dicto suo contra ipsum utor. Idem proverbium est apud Cicero. pro Cæcina. 29. Suus sibi eleganter iunguntur et valent suus proprius. Plant. in Capt. I. 1. 14. Cic. de Amic. e. 3. Gellius V. 10. R. D.

ACT. V. SCENA IX.

SYRUS. DEMEA. MICIO. ÆSCHINUS.

FACTUM est, quod justī, Demea.

D. Frugi homo es : ego ædepol hodie mea quidem sententia

Judico Syrum fieri esse æquom liberum. **M.** Istunc liberum ?

Quodnam ob factum ? **D.** Multa. **S.** O noster Demea, ædepol vir bonus es.

Ego istos vobis usque a pueris curavi ambos sedulo : 5
Docui, monui, bene præcepi semper, quæ potui omnia.

1 *Factum est quod justī, Demea*] Id est, diruta est maecia. D.

Rursus aliud præstaturus munus post Hegionem servo, vult Syrum etiam liberam. Implentur deliberativæ partes. Quamquam meritis partes suas (*namque merita per partes sua Z.*) servus exsequitur, quod usque a pueris ambos curaverit sedulo, docuerit, monuerit, quod bene præceperit. Huic rei per irrisionem adjungitur etiam illud, quod obsonaverit cum fide, quod abduxerit scortum, convivium paraverit de die, quod hanc palatium hodie, nunc emerit. E.

Quod justī] V. C. *Quod justī*. L.

Hic versus præcedenti junctum efficit Trochaicum. Verum ne concinnitas pereat, et gladio totum in Thesi abscondatur, jugulique in ultima se efforat; repono *justī*, quod in eodd. nostris fere omnibus reperitur. B.

Factum est quod justī] Duota est formula a more militum. Nam tribunus vel centurio jussus aliquid exsequi, imperatori renunciabat id factum. Sueton. Tiber. c. 21. ubi v. Casaub. R. D.

3 *Frugi homo es*] Utilis, ut. fruges. *Ædepol hodie mea quidem sententia judico Syrum fieri esse æquom liberum*] Hoc est quod jamdudum promiserat Syro: sed nunc opportune videtur

enim modo meritum præcessisse. Et *sententia judico, κυριολογία*. D.

Eti multi eodd. habent *ergo*, h. e. propterea quod frugi es: rectius tamen ob verum esse cum Faerno censeo *ego*. B.

4 *Quodnam ob factum?*] Jure ascribi enim causas manumissionis in jure formula est. *Multa*] Oratorie maluit generaliter dicere, quam quærere specialiter, quod invenire non possit. Et Micio singulariter unum quærit, hic pluraliter multa respondet. *Ædepol vir bonus*] Jurat bonum: quia præter opinionem est. D.

Ædepol vir bonus es] In Ms. R. et desideratur. L.

Es abest a vet. nostris. Scribe vero *bonu's*; quod sono olim differbat a simplice *bonus*. B.

5 *Ego istos vobis usque a pueris*] Intelligit Syrus, laborantem pro se Demeam non habere quod dicat: et ideo ipse prosequitur ordinem meritum: secundum quem apparet pedagogum fuisse. D.

6 *Docui, monui, bene præcepi*] Ridicule adduntur, et tantum (*sed tamen* Ms. B. et eodd. ante Steph.) consuetudine: quia impertantur etiam facta prave pro bonis. *Quæ potui omnia*] *Bene quæ potui*: quasi plura vellet. D.

D. Res apparet. et quidem porro hæc, obsonare cum fide,

Scortum adducere, apparare de die convivium :

Non mediocris hominis hæc sunt officia. S. O lepidum caput !

D. Postremo, hodie in psaltria hac emunda, hic adjutor fuit, 10

Hic curavit : prodesse æquum est : alii meliores erunt.

Denique hic vult fieri. M. Vin tu hoc fieri ? Æ. Cupio.

M. Si quidem

Tu vis ; Syre, eho accede huc ad me ; liber esto. S.

Bene facis :

Omnibus gratiam habeo : et seorsum tibi præterea, Demea.

7 *Res apparet*] Mire irridet Demea, sic tamen ut serio agere videatur. D.

Res apparet] I. e. res ipsa docet, rerum testimonia adsunt. R. D.

Cum fide scortum] I. e. psaltriam quas fidibus canat. Frequentior est pluralis *fides*, *ium*. R. D.

8 *Apparare de die convivium*] Id est, repente, neque ante prædictum, nec pridie constitutum. D.

9 *Lepidum caput* !] Servius lib. 1. *Æneid.* vers. 399. *pubesque tuæ, pubesque tuorum*. L.

10 *Postremo, hodie in psaltria hac emunda*] Et hoc totum serio dicitur, ut magis ridiculum videatur. *Hic adjutor fuit*] In re bona *adjutores*, in re mala *impulsores* dicuntur. Ergo hic adjutor dicitur a non irascente : a criminante autem et irato, impulsor. *Hic adjutor fuit ; hic curavit*] De more repetitum est hic : quum dicitur, *hic adjutor fuit, hic curavit*. Sic enim solemus onerare audientem (*onerare mentem audientis*) meritis ejus quem laudamus. Deinde quid non præstitit, qui et officium corporis, ut adjutor : et curam animi præbuit, ut consultor ? D.

Pro hac, quod Faerno placuit, nostri codd. *istac*. Igitur versus causa re-

pono *ista*. B.

12 *Denique hic vult fieri*] Abutitur Demea, sciens prodigam voluntatem adolescentuli. D.

Denique hic vult fieri] Ne videretur hereditatem invidere, quod manumittat servum. Denique (*servum, ait, denique Z.*) vult filius fieri liberam servum. Qua re confirmata liber conficitur. Adjungitur aliud manus. vult enim congeminare Demea benevolentiam, ut et uxor Syri libera fiat. Merito illud adjungitur, quod *primam dedit* nato puero *mammam*, quasi jam infantis nepotis gratia illa accipiat libertatem. Adjungitur, *argentum accipio a me*, que quasi beatus propter nepotem, etiam ipsam liberam faciat. E.

13 *Syre, eho ! accede huc ad me*] Utrum ut eandem manu emittat, an ut palam fiat, jubet propius accedere, juris (*publici addit Westerh.*) consuetudine ludens ? Et vide quam comicam manumissionem, quam facite induxerit atque condigne. D.

14 *Et seorsum tibi præterea, Demea*] Efficit Demea plus quam volebat. Nam qui conabatur amari, præfertur etiam his qui amantur. D.

D. Gaudeo. Æ. Et ego. S. Credo. utinam hoc perpetuum fiat gaudium, 15
 Phrygiam ut uxorem meam una mecum videam liberam!
 D. Optimam quidem mulierem. S. Et quidem tuo nepoti, hujus filio
 Hodie primam mammam dedit hæc. D. Hercle vero serio,
 Si quidem primam dedit; haud dubium, quin emitti æquom siet.
 M. Ob eam rem? D. Ob eam: postremo a me argentum, quanti est, sumito. 20
 S. Di tibi, Demea, omnes semper omnia optata offerant.
 M. Syre, processisti hodie pulchre. D. Si quidem porro, Micio,

15 *Gaudeo. et ego*] Gratulantium Syro hæc verba sunt: quibus de more ille credo, respondet. *Utinam hoc perpetuum fiat gaudium*] Integram, solidum, et nusquam interruptum. D.

16 *Phrygiam ut uxorem meam*] Ut ipse Syrus, ita uxor Phrygia: secundum veteres, qui servis nomina a nationibus imponebant. *Una mecum videam liberam.*] Hoc sic pronuntiandum est, quasi gaudeat se recordatum Demæ: quod quum ultro cogitat habuisse * plene oblitus fuit (*quasi gaudeat, se recordatum, quod Demæ, qui eum ultro cogitat habuisse, plene oblitus fuit.*) D.

Uxorem] Servæ quæ a servis in contubernio habentur, non uxores aut conjuges, sed proprie contubernales habeantur. Sed veteres scriptores non semper hoc discrimen observant. R. D.

18 *Hodie primam mammam dedit hæc*] Ridiculum meritum: siquidem oportuerit primam esse quamcumque. an quia causa est, quod ingenui dicuntur serio a matricibus liberis educandi? *Hercle vero serio*] Adverbia sunt confirmantia veritatis. D.

Pro primam hic et seq. versu ex eodd. auctoritate et sententiæ elegantia repono *prima*. Deinde ob eodem eodd.

in seq. versu lego *haud dubium est*. B.

19 *Haud dubium, quin*] Ms. R. et V. C. *Haud dubium est, quin*. L.

Emitti] Scilicet mans. Locutio plena in Phorm. V. 5. 2. *Simpliciter emitters* apud Plant. in Pseud. IV. 2. 42. R. D.

20 *Ob eam rem?*] Hoc eo vultu dicit, quo rem veluti exoptamus, et ostendimus momenti esse nullius. *Argentum, quanti est, sumito*] Quanto pretio valet. *Argentum, quanti est, sumito*] Hoc verbo tenus (*utimur W. Porto usus est Z.*), ut faciant qui persuadere aliquid cupiant. D.

21 *Dii tibi, Demea, omnes semper omnia optata offerant*] Omnes omnia: antiqua elegantia, et figurata. D.

Repono, *Demea, omnia omnes semper optata, &c.* Si supra III. 2. 1. *Quod omnia omnes sua consilia, &c.* et Plant. Capt. II. 2. 105. *Di tibi omnes omnia optata offerant*. B.

22 *Processisti hodie pulchre*] Nunc vero pulchre processit Syrus. *Siquidem porro, Micio, tu tuum officium facies*] Hoc est patroni, ut libertum non deserat, sed ut alas manumissum. Plautus, *Curo*. IV. 3. 15. *Facis melius quam pars lenonum, qui libertos habent, et eos deserunt*. D.

Tu tuum officium facies; atque huic aliquid paulum
præ manu

Dederis, unde utatur: reddet tibi cito. M. Istoc vilius.

Æ. Frugi homo est. S. Reddam hercle, da modo. Æ.

Age, pater. M. Post consulam. 25

D. Faciet. S. O vir optume! Æ. O Mi pater festi-
vissime!

M. Quid istuc? quæ res tam repente mores mutavit tuos?
Quod prolubium? quæ istæc subita est largitas? D.

Dicam tibi:

Processisti pulchre] I. e. pulchre tibi processit. Horat. Serm. I. 2. 38. ubi v. Bentl. R. D.

23 *Si tuum officium facies*] Tunc omnia recte gesta videbuntur, si officium tuum compleas, et huic aliquid dones, ne iniqua libertas sit in paupertate illi, qui manumissus est. E.

Præ manu] Ita dicuntur nummi præsentés qui adsunt. Plaut. Bacchid. IV. 3. 10. Burmann. ad Petron. c. 76. p. 492. *præ manu* perperam refert ad dare comparans locutionem nummos in manu ponere. R. D.

24 *Unde utatur*] Utatur, vivat: unde usura, vita dicitur. ut, Cio. Catil. I. 12. *Unius usuram horæ gladiatori isti non dedisset*. an unde alatur, de quo asumfructum capiat, et cujus tibi sortem reddat? Et hoc melius: nam ideo addidit, *reddet tibi cito. Istoc vilius*] Hoc egit Terentius, ut, conversis officiis, usque adeo prodigum faceret Demeam, donec parcum redderet Micionem. *Istoc vilius*] Quasi nihil minus. negatio enim est floccum ostendentis, aut quid tale, cum *ἔλατ-ἔλα*. quia subauditur *quicquam*: et, *non dabo*. D.

Istoc vilius] Sine enim, ut istoc ne redeat. Ut Plautus, Cure. II. 1. 28. *Venire poteris intestinis vilis*. I. e. absque intestinis. E.

Istoc vilius] Elegantem sensum et originem ex Suetonio, doctissimo antiquario, profert Charisius p. 180. *Isto vilis*: res qui vocabat ad cenam, si sibi

ea res exhibenda indiceretur, quam exhibere non posset, ut tranquillus refert, *Isto vilis*; hoc est, erit cena. Non dubito, quin Terentius ad hoc dictum respexerit. Ergo *istoc vilis*, perinde hic est, ac *priora dedi, hoc non dabo*. B.

Unde utatur] I. e. quo vivat. Plaut. Trin. II. 2. 74. Cio. ad Attic. XI. 11. Hanc loquendi formulam pulchre explicat Gronov. R. D.

Istoc vilis] Donatus ait negationem esse floccum ostendentis aut tale quid v. Bent. ad h. l. R. D.

26 *Faciet*] Ne quid negatum in fine fabulæ videatur, addidit Demea *faciet*. Et *faciet*, quod petis scilicet. quod irridens dixit, quasi de prodigo dicere videatur. Et mire *faciet*: quia nec credibile erat statim consensusum qui negaverat, et perpetuo (*propterea* Mas. Forte, *perpetuus*) negatio esse in fine non debuit. D.

· Laborat versus, nisi cum Victor. et deourato Faerni, et nostro regio legas, *O pater mi f*. B.

27 *Quid istuc? quæ res tam repente mores mutavit tuos?*] Animadvertendum est, qua calliditate Terentius querens finem fabulæ, complere lætitiæ per ipsum Demeam nititur in universos, qui in tota comœdia tristic ac sevens inturbavit et vociferatus est. D.

Quid istuc? quæ res tam repente mores mutavit tuos?] Querit, cur suam subito consuetudinem mutaverit Demea. E.

28 *Quod prolubium*] *Prolubium*,

Ut id ostenderem, quod te isti facilem et festivum putant,
Id non fieri ex vera vita, neque adeo ex æquo et bono :
Sed ex assentando, indulgendo, et largiendo, Micio. 31
Nunc adeo si ob eam rem vobis vita mea invisa est,

Æschine,

Quia non justa, injusta, prorsus omnia, omnino obsequor ;

Missa facio : effundite, emite, facite quod vobis lubet.

Sed si id vultis potius, quæ vos propter adolescentiam 35

quod Græci *εὐθυμία*, id est, promptus animus ad largiendum. *Subita est largitas?* Repentina, ac per hoc ipsa est ingrata et immoderata : ut evenit, quum ex nimis parcis non largi et liberales, sed effusi prodigique rodduntur. D.

Quod proluvium? Dicitur ultra naturalem mensuram alicujus rei abundantia. E.

Vulgo *proluvium*, sed meliores libri *prolubium*. Servius ad *Æn.* III. 217. ex Varrone laudat : *Varro de Lingua Lat. lib. V. Prolubium et prolubidinem dici, ab eo quod lubeat; unde etiam lacus Veneris Lubentina dicitur.* B.

Quod proluvium? A *proluo* interpretes explicant effusam largitatem. Sed præstat legere *prolubium* a *prolubere*. i. e. promptus animus ad largiendum. Hanc scripturam sequitur Donatus confirmatque Bentl. R. D.

39 *Ut id ostenderem*] Abundat id. aut *ἐλαφύς* est, pro *id*. *Quod te isti facilem, et festivum putant*] Multum detraxit Micioni, dicendo *te isti putant*, per quod significatur errare adolescentes, et hunc non esse festivum. *Quod te isti facilem, et festivum putant*] Bene in postremo dignitas personæ hujus servata est, ut non perpetuo commutata videretur : ut Truculentii apud Plantam. D.

Ut id ostenderem] Nunc jam ad declarationem vitæ sententiam (nunc jam ad declarationem vitæ sententiæ redit Z.), quod non recta vita est ea, quæ ex bonitate et clementia largiendo laudem querit, sed illa melior, quæ

peccata reprobendit, non parcit criminibus, et (ex Z.) integritate illa, quæ custos dicitur. E.

31 *Indulgendo*] Attende indulgentiam a Demæ culpæ adscribi deo. *Et largiendo, Micio*] Severe additum est nomen verbis ex animo plorantis (*prolatis*). D.

Duo ex nostris non habent ex; atque Donatus Oxon. Mss. atque *indulgendo*. Igitur versus causa repono, sed *assentando, atque indulgendo, et largiendo*, &c. B.

32 Nostri odd. mea vita invisa, *Æschine*, est : ut versus ipse postulat. B.

33 *Quia non justa injusta, prorsus omnia omnino obsequor*] Proverbiales sunt hujusmodi elocutiones, *fanda nefanda, digna indigna, velis nolis. Effundite, emite, facite*] *Effundite*, ad *Æschinum* pertinet : *emite*, ad *Otesiphonem* : *facite*, ad omnes. *Facite quod vobis lubet*] *Proprie (propere)* reddiit rursus ad amaritudinem pristinam. Hæc *ἐπιτροπή* est figura, qua invito nos permittere ostendimus, quod nolumus fieri. D.

Quia non justa injusta prorsus omnia, obsequor] Nunc autem in hæc omnia (nunc autem propterea omnino. Vel, nunc autem ob hæc omnia Z.) vobis vita mea invisa est, quia non equaliter et justa, et injusta persequor. E.

Omnia obsequor] Eadem constructione in Phorm. I. 2. 29. R. D.

35 *Quæ vos potius propter adolescentiam minus videtis*] Hic ostendit Te-

Minus videtis, magis impense cupitis, consulitis parum,
Hæc reprehendere et corrigere me, et obsecundare in
loco:

Ecce me, qui id faciam vobis. Æ. Tibi, pater, permit-
timus:

Plus scis quid facto opus est. sed de fratre quid fiet?
D. Sino:

Habeat; in istac finem faciat. Æ. Istuc recte. Ω. Plau-
dite.

40

CALLIOPIUS RECENSUI.

rentius, magis Demeam simulasse mu-
tatos mores, quam mutavisse. D.

36 *Minus videtis, magis impense cu-
pitis, consulitis parum*] *Εἰς ἡμῶν, minus
magis, parum.* D.

Consulitis parum] I. e. parum con-
sulto agitis. Sallust. de republ. ordin.
I. 1. v. Gromov. ad. Liv. XXI. 16.
R. D.

37 *Hæc reprehendere, et corrigere
me, et secundare (obsecundare Ms. H.)
in loco*] Tribus tria redduntur: et
utraq; *αἰσχρολογία*. Illa in malam partem
superiora: hæc in bonam, quæ in-
feriora sunt. Non tantum enim culpæ
est, minus providere, quam impense
operari: nec tantum mali est impense
operari, quantum parum consulere.
Item reprehendere, bonum est: melius,
corrigere: optimum, secundare. Nam
qui reprehendit, non continuo corrigit;
qui corrigit, non ilico secundat, id est,
lætissimum reddit et fidelissimum (*φέ-
λισιμῶν*). Alii *secundare*, obsequi
dictum putant: et ideo additum esse
in *loco*: quasi non semper faciendum
sit. Ergo *secundare*, vel tu melius con-
vertere, vel obsequi intelligimus. D.

Obsecundare in loco] Ut oportuit,
iudicis sententiam declaravit, dum (*tum
Z.*) adiecit *in loco*, uti diversa quæ fa-
ciat (*faciant Z.*) reprehendens, cor-
rigens etiam in loco obsecundet et
favcat. quemadmodum hic conversa-

tione mollior visus est Demea, qui de-
vus antea videbatur, et (*ita Z.*) Micio
vix probabilis, qui videbatur tenere
bonitatem. Denique assensus ab om-
nibus commodatus videtur rectori esse:
*tibi, pater, permittimus: Plus scis, quid
facto opus est.* E.

*Leg. Et reprehendere et corrigere
quem; obsecundare in loco.* Nam illud
me, cum statim sequatur me, putidum
et ineptum est censendum. B.

Obsecundare in loco] I. e. obsequi
Liv. III. 35. ubi v. Drakemb. R. D.

38 *Tibi, pater, permittimus*] Noluit
Terentius ab amoribus filiorum perpe-
tuo repulsum patrem. D.

39 *Sino. habeat. in istac finem faciat*]
Hæc quidem permissio est: sed et ex-
ceptionem in se continet: et cum quo-
dam stomacho, et velut minaci denun-
tiatione profertur. D.

Nostri omnes paulo melius, *plus scis
quid opus facto est.* B.

40 *In istac finem faciat*] Hoc est,
aut ne aliam amet, aut ne alteram com-
paret: ne post istam luxurietur ulte-
rius. *Istuc recte*] Bene. Et Micio
non discessit de proposito suo, qui ut
peccasse alias ostenderet fratrem ob-
nimiam asperitatem, cum exceptione
quadam laudans verba ejus, *istuc recte*
dixit. Quasi diceret, *non ut cætera*:
et simul reposuit ei, qui supra dixerat,
ut id ostenderem, quod te isti faciliem,

et festivum putant, id non fieri ex vera vita, neque adeo ex æquo et bono, &c. D.

In istac finem faciat] Optime monuit, ut hæc venia detur præterito delicto. etiam de futuro terrere videtur, ut in his meretricibus (*hac meretrice Z.*) finem luxuriandi faciat. Denique ita laudatus est, *istuc recte*; quod et veniam tribuisti, et admonuisti, ne peccet amplius, *istuc recte* videtur. Tamen quasi quædam amissione præteritorum et (*tamen quasi quadam cum omissione præteritorum est Z.*) reprehensio, ut

cætera illa quæ persuaserit recta non esse videantur, vel in manumisso servo Syro, vel in libertatem data muliere, vel in muliere Hegionem tradi (*vel in libertate data muliere, vel in munere Hegioni tradito Z.*), vel in suasionem, ut ipse uxorem duceret, ut hoc (*duceret. Igitur ut hoc Z.*) consilium, quod nunc dictum est, *in istac finem faciat*, solum Micio laudasse videatur, dixit, *istuc recte*; tanquam superiora non recte. E.

Verba *istuc recte*, recte Donatus Micioni tribuenda esse existimat. B.

FRIDERICI LINDENBROGII

OBSERVATIONES

IN ÆLII DONATI. V. C.

COMMENT. ADELPHORUM.

IN SULPITIO.

FAMAM rei] Omnes scripti libb.
—Famamque amoris in scæ.

Ducet Æschinus] Mss. R. et Pith.
ducit Æschinus A se vitiatam civem At-
ticam virginem. Uzorem potitur Ctesipho
citharistriam, Ecorato suo duro patre
Demea.

IN PRÆFATIONEM.

Cantica mutavit] Cod. Pith. mutatis
per scenam modis cantavit. Dan. cantata.

D. et M.] Danielis cod. D. et V.

Per adoptionem] Ms. adoptionem.

IN ARGUMENTUM.

Uzorem non duxit] Rectius in Ms.
uzorem ducere et filios procreare noluit.

Facetissimam decertationem] Ms. dis-
sertationem.

Paginarum dinumer.] Ut Petron.
cap. 80.—ubi ridendas inclusit pagina
partes.

PROLOGUS.

7 Μικτὴς rhintonica] Mss. Μικτὴς
rithmus. Sed de rhintonica in prole-
gomenis: Attellanas a civitate Campa-
niæ, ubi acritate sunt plurimæ: rhin-
tonicas ab actoris nomine. Stephanus de
Urbib. ἀνεγράφη καὶ ῥήθων Ταραντίνος
φύλαξ τὰ τραγικὰ μεταρρυθμίζων εἰς τὸ
γελῶν. Suid. ῥήθων Ταραντίνος κωμικός,
ἀρχαῖος τῆς καλομένης ἰλαροτραγῶδας, ὃ
ἔστι φλακαγογραφία. Hic ergo Rhinton
hilarotragœdiam introduxit, ut alii
tragicomœdiam; qualis adhuc extat
Plauti Amphitruo.

30 Furi Pii] Ms. Dan. Furi Pili.
In alio scripto cod. sic erat, in vita

Terentii: propter elegantiam studiorum
morumque in amicitiam perductus Pub.
Scipionis, Lælii Sipientis, Furii Publici,
Idque omnino verius arbitror.

25 Imo potius ceteræ] Ms. sed et
ceteræ.

Sed ipsi senes] Ms. Haud ipsi.

ACT. I. SCENA I.

5 Ἐνδυματιαῖς] Ms. ἐνδιάθετος.

8 Παραφορά] Ms. ἐπιαναφορά; quod
magis placet.

17 Figura ipsa] Ms. Dan. Figura
ipsata. unde quid boni elici possit, cogi-
temus.

18 Εἴτα θλαος] Vitiosam hanc
scripturam sic tentabat restituere Is.
Casaubonus, εἴτε φίλος σχοιῖος ἐμποδοί-
μενος. deinde amice vinculo impeditum.
Vel hoc modo: ἴκωτα φίλος σχοιῖος (vel
γυπαῖος) ἐμποδοίμενος (vel συμποδοίμενος)
ὄλι. Incepatio est ejus, qui ducendæ
uxoris erat auctor. Itane tu amicium
neru amoris is perditum? Sequentia sa-
tis superque perspicua sunt: ΓαμειΠάμ-
φίλος γαμίστω καὶ γὰρ εἴ ἤθελοι με. In
Pithæorum codice Joanis Aurati, Viri
clarissimi emendatio adscripta erat: εἰ
τὰ φίλος ἴχωμι ἢν ἀπολοίμενος. et pos-
tea: Πάμφιλος γαμει, γαμίστω καὶ γὰρ
ἤθελοι με. Pleni sunt Græcorum libri
dictis hujusmodi, apud Stobæum et
alios, quæ ibi legere satius est, quam
hic transcribere.

43 Modeste et ἰδιωτικῶς] Forte: ἰδιωκός.

47 Καλωνεθω AN*] Quantum ex
Donati verbis conjicere licet, videtur
sane legendum, κατ' ἀντίθετον.

ACT. I. SCENA II.

7 *Designatores dicti*] Helen. Acro ad Hor. l. I. Ep. 7. vers. 6. *Designatorum decorat licitoribus atris*. Seneca de benef. l. VI. c. 38. *An tu Arruntium, et Arterium, et ceteros, qui captandorum testamentorum artem professi sunt non putas eadem habere, quae designatores et libitinaris, vota?* Numquid ergo Plauti Poenulus fanebrib. ludis acta? Sic enim in prologo ejus fabulae vers. 19. *Neu designator praeteriens obambulet, Neu sessum ducat, dum histrio in scena fiet*. Insignis locus Ulpiani, l. 4. §. 1. ff. de his qui notant. inf. *designatores autem, quos Graeci βραβωτὰς appellant, artem ludicram non facere Celsus probat, quia ministerium non artem ludicram exercent. Et sane locus iste hodie a principe non pro modico beneficio datur*. Inscriptio vetus :

C. MATIENI. C. F. OVI.

OVICULE. ANNORUM. XXVII.

PRAECO. IDEMQ. DISSIGNATOR.

29 *Odioum et male vite*] Ms. *odios et moleste vite*.

35 *Confessionis genus sit*] Gerbertus ad Signinum Senonens. Archiepiscopo. qui enim accusatus ante judicem tacet, confitetur: et qui judicis judicante poenae se addicit, confitetur.

ACT. II. SCENA I.

9 *Stipulam aut floccum moverat, aut summum dignitum*] Sic in Sardaspali monumenti inscriptione;

Ω ΗΕΝΕ

ΕΘΘΙΕ, ΚΑΙ ΠΙΝΕ. ΚΑΙΠΑΙΖΕ.

ΩΤ' ΑΛΛΑ ΤΑ ΑΝΘΩΠΙΝΑ.

ΟΥΤΕ ΟΝΤΑ ΤΟΥΤΟΥ ΑΕΙΑ.

Quemadmodum enim Terentius, hujus non faciam; ita in hac inscriptione, οὐκ οὐτὸν ἀξία. Ad quae verba sic Arianius, Alexandr. ἀναβίω. lib. 2. τὸν φόβον ἀπιστοσύμους ἔσται αἱ χεῖρες ἐπὶ τῷ κέρτει πρῶτον. Dilucidius Atheniensis Dipnos. l. XII. c. 7. ὁ πάντων ἰθαυμοστότατος Σαρδασπάλως, καὶ ἔδωκε τὸν χρῆμα τμησας τὰς ἀπολαύσεις, καὶ τιλαυθήσας διέκωσεν ἐν τῷ πᾶσι μέρματις τὸν πρῶτον τὰς δακτύλους, ὅσω καταγέλωτος ἐστὶν ἀξία τὰ τῶν

ἀπολαύσεων πράγματα, οὐκ ἀξία ὄντα φόβου δακτύλων. et Steph. de Urbib. in voce. ἄγγυλα: τ' ἀλλὰ τούτου οὐκ ἀξία τοῦ ἀπιστοσύματος. Aristoph. in Ranis. pag. 166. γρόζοντες οὐδὲ τερτί. ad quae notat Schol. οὐκ αἰνὸν ἀπειρητῶν τῷ δακτύλῳ δακτύλον τὸ, οὐδὲ τερτί. Atque hoc Donatus; moverat summum digitum.

11 *Sepe ira ac lites*] Ut Alcibiades in Plant. Amphitr. III. 2. 8. — satis faciat mihi, atque adjuret insuper Nolle esse dicta, quae in me innotant protulit.

21 *Et maxime proximi*] Verius pato si legatur: et maxime a proximis. quod ex historia Graecis scire possumus.

44 *Abique voluntate*] Ms. et cum voluntate.

46 *Colaphisatum*] Gloss. Κολαφίζωμαι colaphiscor. Hieronym. Epitaph. Paulae: eam colaphisaret, ne se extolleret.

54 *Summe desperatio*] Ms. extra errorem orationis.

ACT. II. SC. 2.

4 *Διασίου*] Ms. ἢ δὲ δούτ.

Pares faciens] Ut Petr. 19. sic paria constitueram.

6 *Assentatione*] Ms. assensione caperetur.

12 *Servi lenonem*] Ms. suam et lenonis.

ACT. II. SC. 4.

6 *Etiam velle*] Ms. etiamsi vellet.8 *Τῷ ἰθαυτοσμίῳ*] Ms. τῷ ἀρτυρισμῷ.

13 *De mensae scriptura*] Nempe pecuniae locandae vel solvendae duplex ratio: aut in foro de mensa, aut domi ex arca. infra Phorm. V. 7. 29. De mensa erat, quam argentarii numulariivae exponebant. l. 4. ff. de edendo lib. 47. ff. de pactis, et inde mensularii d. l. 47. Gloss. mensularius τραπεζιτης, De arca, quam servi exercebant, vel quocunque alii Kalendaris praepositi. l. 41. §. 1. ff. de reb. cred. et inde arcarii. Glossae Lat. Arcarius, dispensator. l. 41. §. 17. ff. de fideicom. libertat. Qualis ille dispensator Arbitri, c. 30. in pretorio aureos dimmevans. Plant. Curo. V. 3. 7. Amici compulerunt, reddid argentum domo. De scriptura vero mensae: quia acceptae et

erogatas pecunie probatio scriptura codicibusque maxime continebatur, notato videlicet die et consule. l. 9. §. 2. ff. de edendo. Unde chirographis deperditis, vel incendio exustis, ex inventario, puta scripturae nummulariorum, debitores conveniri possunt. l. 37. ff. de admin. et peric. tut. l. 27. §. 1. ff. de furtia.

Etiam servi illi solvi] Ms. dicuntur autem et illi servi, qui, &c.

Debitorum potiorum] Al. deb. preciorum.

15 *Exclamationem facere denotetur*] Ms. exclamatione agendi.

16 *Hoc verbo*] Ms. hoc responso.

18 *Homo quam planiu' dicitur*] V. C. planius dicitur; al. plurima dicitur.

ACT. III. SC. 1.

1 *Medicus, orator*] Ms. medicus, ut tutor.

3 * *recitatu*] Ms. rescitatu.

10 Παράτρασις] Ms. παρατρασις.

ACT. III. SC. 2.

6 *Hominem impurum*] Ms. impium.

20 *Amoris indicis*] Tale quid apud Hieronym. in epistolis.

ACT. III. SC. 3.

4 *Ducimus enim volentes*] Ms. ducimus etiam orantes.

Nuge, quod nihil agant] Aliter Hieron. in Sophoniam cap. 3. Charis. Sospator libr. 1. et 2.

5 *Meritorium tabernam*] Gloss. meritorium ξωδοχσίω.

8 *Grex vel bonorum, vel mal.] Ms. grex vel mal. est, vel levium.*

9 *Pro ganeo*] Ms. pro gauli.

32 *Quod ante pedes est*] Gabrias Fab. 22. τοῦ δαίς ἄνω, βλάπτου, γὰρ οὐ βλάπτου. Nicoet. Choniast. εἰ ἀπομαχόμενον ἀγαθὸν, τὰ δὲ ἐν ποσὶ μέλις ἴχθυος διαφθάν.

50 *Cui contrarium in signif.] Ms. Cui cont. est idem significans.*

61 *Emendatio vultus*] Apul. in Apolog. de Soor. et Demosth. Elegans locus Phaedri lib. III. Fab. 9. — Cotidie speculo vos uti volo; Tu formam ne

corrumpas nequitia malis, Tu faciem ut istam moribus vincas bonis.

Forma per imaginem resultatio] Apul. Apologet. de speculi imagine, resultent ad facies suas reduces. Ideo Lucianus eleganter in Amorib. ἰσορροπία τῶν ἀντιμέθετον χαρακτήρων ἀγράφου εἰκῆς vocat.

69 *Ut allusionem*] Ms. ut ludentem de sua.

Ciceronis dictum] Quinct. VI. 4. Ne illa quidem qua Ciceroni aliquando, sed non in agendo, exciderunt, ut dixi, quum is candidatus, qui coqui filius habebatur, coram eo suffragium ab alio peteret: ego quoque tibi jure favebo. Similis fere jocus Varron. de Re rust. III. 17. Hos pices nemo coquus in jus vocare audeat.

84 *Quo indignetur*] Ms. quod indignetur.

91 *Super Æschino*] Ms. sit pro Æschino.

ACT. III. SC. 4.

11 *Nemo enim moriens*] Vid. Jac. Menoch. I. C. Presump. 5. l. 5. Placid. Laot. ad Stat. Theb. Aiunt futura sentire morituros.

In jure ultima judicia] Ulp. 1. init. x. Si quis omiss. prator voluntates defunctorum tuetur. Paulus I C. l. 5. ff. Testam. quemad. aper. publice expedit supremam hominum judicia exitum habere. l. 1. C. de Sacros. Ecclesiis.

30 τὸ ἰδιωτισμῶ] Ms. τὸ ἀρτισμῶ.

33 *Pondus uteri*] Statius Sylv. III. 4. 77. Ferre timent famule natorum pondera matres.

53 *Respondere proprie dicitur cum iis*] Verba Prætoris apud Ulp. l. 4. §. 1. ff. de interrogat. in jure. Qui in jure interrogatus responderit. l. 1. §. 1. l. 11. §. 5. et seqq. ff. eod.

ACT. IV. SC. 1.

13 *Censare visum*] Τὸ visum in Ms. deest.

21 *Lupum vidiss homines*] Themist. Euphr. Orat. I. καὶ τινά τινά ἄνθρωποι μαλακίαι, ἔστι τοὺς ἀκούοντας φέρονται καὶ ἀδύνατοι, καὶ μικροὺ γίνονται ἀκούειν: καὶ δὴ τὸ φασι τοὺς ἐπὶ λυκοῦ ἐπι-

τήρας ἐφθάρυας. Ambr. Hexam. l. 6. c. 4. *Lepus si prior hominem viderit, vocem eripit, et despicit eum tanquam victor vocis ablatae.* Id. l. 6. in Lac. c. 10. *Si quem priores (lupi) hominem viderint, vocem ejus quadam naturae vi feruntur eripere. Si autem homo prius eos viderit, exagitari memorantur.* Vid. eund. Serm. 10. Psalm. 118. Cassian. Bass. l. XV. c. 1. ὁ λύκος προσηῶν τὸν ἀνθρώπου, ἀσπίσι-τινον αὐτὸν καὶ ἀφαινοῦσιν, ὡς ὁ Πλάτων ἐν ταῖς πολιτικαῖς φασὶ ἐφθίς δὲ πρῶτος ὁ λύκος, ἀσπίσι-τινος γίνεται. Lucan. Virg. est Eol. IX. 54. ubi Servius similia refert, et Theocriti Scholiast. ad Idyll. id.

Pueros ludificantium terrore lupi Ut in hoc dicto vetulae Aesopicae puerum increpantis, Fab. λύκος καὶ Γραῖς. Παῖσαι τοῦ κλάσει εἰ δὲ μὴ, τῆ ἄρα ταύτης ἐπιδέουσι εἰ τῷ λύκῳ. Hieron. advers. Pelag. III. *Ne quasi parvulus tristior quadam imago monstretur.*

ACT. IV. SCENA II.

1 Cicero in Catilinam] Ms. Cicero in Catone.

13 Sed sic ipse egit] Ms. ut ipse ait.

43 Sullustius: ad Jovis mandem] Locas corruptus, cui nec a Ms. auxilium, in quo sic est, ad jovis manevam, aequo vitiose.

44 Porta dicta] Varro de Ling. Lat. libr. 4.

45 Pistrina ut sutrinam et medicinam] Plaut. Amph. IV. 1. 5. *In medicinis, in tonstrinis, apud omnis edis sacras.* Et in Epidio, II. 2. 14. *Per medicinas, per tonstrinas, in gymnasio, atque in foro, Per myropolia et lanienas, circumque argentarias.* Vid. eandem in Menochmis.

ACT. IV. SCENA IV.

2 Ut quam significet] Ms. nisi forte significat, ut sit, o quam.

ACT. IV. SCENA V.

23 Nunc dicit] Ms. non dum d.

28 Graeci dicunt ἀπνίς] Variant scripti oodd. ΗΤΑΠΠΕΤΟΣ. al. ΗΤΑΠ-ΙΕΤΟΣ.

34 Plena gladiatoria] Is. plane glad.

ACT. IV. SCENA VII.

4 Eurientibus ceteris] Ms. cunctis.
5 Iracundiam Demae] Ms. vel consentiendo mitigare sibi amorem, fieri iracundum Demeam.

15 Virginem quae etiam cum viro] Eadem ratione puellam vocat Gell. quae recens peperit. l. 12. c. 1. et virginem maritum P. Chrysol. qui bona sua primum vendidit. Serm. 148. *Inducta virgo inducit virginem maritum.* Nam et virginem puerum dixere investem, et a venero contactu liberam. Paulin. in Epithalam. Jul. et Tit. *Concordes animae casto sociantur amore, virgo puer Christi, virgo puella Dei.* Apud Marc. Empir. aliquotiens *chartam virginem* legimus, c. 8. quam Ulp. l. 52. §. 4. ff. de leg. 3. *chartam puram* vocat. Sed Mart. l. 1. Epigr. 67. *virginem chartam*, non puram intelligit, sed recens scriptam, plane ad Donati mentem; *scrinioque signatas Custodit ipse virginis pater charta.* Vid. quae Servius notat ad illam Eol. 6. v. 47. *Ah, virgo infelix,* et Aen. XI. v. 687. *multiatribus armis.* Jun. Philargy. ad Ecol. III. 30.

ACT. V. SCENA I.

4 Ad delicias exprimendas] Id propter Laconica lege vetitum erat. Aelian. Var. hist. l. 2. c. 5. Ἀποβάντις εἰ ἴφοροι Λαυδαμοσίαν, τοῖς Δαυλίαν καταλαβόντας περιβάτην χροσδαὶ διολοπῶ, ἐπὶ τάλαν αἰνοῖς, μὴ περιπαυῖται ὡς τυφάγγελος αὐτοῦ μάλισ, ἢ τὸ σῶμα ἐκπονοῖσσαν.

ACT. V. SCENA IV.

1 Apud alium et palam] Ms. apud alium quempriam.

17 In versu Actii: feras potiuntur] Ms. sivas pot. Gloss. κλωρυ siva.]

ACT. V. SCENA VI.

5 Aut, ut existimo] Ms. aut in Syro nihil.

6 Postquam ipse dixit] Legend. Postquam ipso audivit bis nomine appellatum Getam.

ACT. V. SCENA VII.

5 *Hymenæum*] Vide Procli Chrestom. ap. Phot. qui eleganter hæc explicat: novissimeque addit Æol. dialecto Ἕμηναιον dici ἀπὸ τοῦ ἡμηναιῶν, τὸν δὲ τὸν ἡμηνῶν, quod concorditer noviter maritalitas semper vivere optarent. vid. locum ipsum et Serv. Æneid. lib. I. ad illum versum 651. inconcessoque *Hymenæos*.

10 *Alicujus demacerata*] Ms. non altus demacerata.

16 *Tanquam de presente*] Ms. quasi cum præ.

ACT. V. SCENA VIII.

7 *Modesta apud alios*] Ms. modesta alii.

15 *Comicorum ænum*] Cic. in Læl. 26. Hodie me ante omnes comicos stultos ænes, &c. Plaut. etiam senibus illam ætatem præcibit, qua soortari desinant. Mercat. V. 4. 57. Annos natus sexaginta qui erit, si quem scibimus sive maritum, sive hercle adeo cælibem scortariet, cum eo nos hic lege agemus.

20 *Micio velut insuavi*] Ms. Micio velut insanis.

21 *Non voto filiorum*] Ulp. l. 1. §. 8. w. de ventr. inaspic. voto liberorum suscipiendorum ductus. l. 22. §. 7. ff. Solut. matr. procreanda sobolis cupidine. Enim matrimonii hæc erat formula, LIBERORUM QUÆRENDORUM GRATIA, &c. Ennius apud Festum in quaesere. Ducit me uxorem liberorum sibi quaesendum gratia. August. Episc. LI-

BERORUM PROCREANDORUM CAUSA dixit. L. 1. de nuptiis c. 4. Idem Serm. 3. Dom. 3. post Trin. et ex Isid. de offic. Eccl. l. 2. c. 19. Ipæ tabule dotales indicant, quod causæ LIBER. PROCREAND. ducitur uxor. Itaque sic corrigenda DD. Imp. Marci et Læcii constitutio apud Io. Sarisber. Ep. 89. *Confirmamus statum liberorum vestrorum in eo matrimonio questorum*. Haec tenus enim corrupte editum quæ * questorum. Vid. Val. Max. l. 7. c. 7. Gell. l. 4. c. 3. Athen. dicebant ἐν ἀρίστῳ ἡμηνῶν. Isid. Polus. l. 3. Ep. 243. τὸν γὰρ παρὸν ἰδὲ στυγαγέματος γυναικῶν, τὸν τῶν γένεον, ἀπὸ τοῦ ἡμηνῶν, ἐν Ἀθηναίοις ἢ στυγαγέματος ἢ παρὰ τὴν ἡμηνῶν, ἐν ἈΠΟΤΡΩ ΠΑΙΔΩΝ ἰδὲ γένεον. Justinus Mart. Apolog. 2. οὐκ ἔγνων ἡμηνῶν, εἰ μὴ ἐν ἡμηνῶν ἀνεγροφῇ. Vid. Luc. in Timone.

25 *Recte, non uxoris cognati*] Scribend. recte; nam uxoris.

ACT. V. SCENA IX.

2 *Κυριολογία*] Ms. κυριολογία.

4 *Adscribi causas manumissionis*] Marcian. l. 9. et seqq. w. de manumiss. et vind.

5 *Secundum quem apparet*] Ms. sed apparet.

18 *Confirmantia κατέλκω*] Ms. confirmantia, cum κατέλκω.

22 *Ut alias manumissionum*] Ulpian. lib. 14. et passiam in π. Tit. de aliment. et cibar.

33 *Velis, notis*] Ms. fas, nefas.

36 *Εἰσημία*] Ms. ΠΟΙΚΗΝΑ.

C. Sulpithi Apollin.
PERIOCHA IN TERENT.

HECYRAM.

UXOREM duxit Pamphilus Philumenam,
Cui quondam ignorans virgini vitium obtulit :
Cujusque, per vim quem detraxit, anulum
Dederat amicæ Bacchidi meretriculæ.
Dein profectus in Imbrum est : nuptam haud attigit :
Hanc mater utero gravidam, ne id sciat socrus,
Ut ægram ad se transfert. revenit Pamphilus :
Deprehendit partum : celat : uxorem tamen
Recipere non volt. pater incusat Bacchidis
Amorem. dum se purgat Bacchis, anulum
Mater vitiatæ forte agnoscit Myrrhina.
Uxorem recipit Pamphilus cum filio.

ÆLII DONATI, V. C. ORATORIS URBIS

ROMÆ, PRÆFATIO IN HECYRAM TERENTII.

HÆC fabula Appollodori (vid. Sidon. Apoll. IV. Epist. 12. L.) esse dicitur Græca. Nam et ipsa et *Phormio* ab eodem dicuntur esse translatae: quum reliquæ quatuor sint Menandri comici. *Hecyra* autem dicitur ideo, quia per socrus et soceros in ea aguntur multa. Nam et *ἐκυρός* et *ἐκυρά*, soceri nomen, socrusque significant. Est autem mixta motu-riis actibus ac statariis: multumque sententiarum et figurarum continet in toto stilo. Unde quum delectet plurimum; non minus utilitatis affert spectatoribus. Atque in hac primæ partes sunt Lachetis, secundæ Pamphili, tertiæ Phidippi, quartæ Parmenonis: ac deinceps aliarum personarum, quæ his adjunctæ sunt. Divisa est autem, ut cæteræ, quinque actibus legitimis, quos in subditis distinguemus. In hac prologus est et multiplex, et rhetoricus nimis, propterea quod sæpe exclusa hæc comœdia, diligentissima defensione indigebat. Atque in hac *protasis* turbulenta est, *epitasis* mollior, lenis *catastrophe*. Acta sane est ludis Megalensibus, Sexto Julio, C. Rabirio Ædilibus curulibus: egitque L. Ambivius. Modulatus est eam Flaccus Claudius tibiis paribus. Tota Græca est, factaque et edita quinto loco, Cn. Octavio, T. Manlio Coss. Cantica et diverbia summo in hac favore suscepta sunt. *Προρρικὰ* in hac *πρόσωπα*, id est, personæ extra argumentum duæ sunt, Philotidis et Syræ. In tota comœdia hoc agitur, ut res novæ fiant, nec tamen abhorreant a consuetudine. Inducuntur enim benevolæ socrus; verecunda nurus; lenissimus in uxorem maritus, et item deditus matri suæ; meretrix bona.

ARGUMENTUM.

VITIATAM in tenebris ante nuptias, cui annulum extorserat, meretricem amans dum ignorat Pamphilus, duxit uxorem gravidam ex compressu suo. Quam peregre profectus, quum reliquisset domi, rediens parientem offendit furtim et apud matrem suam. Qua re commotus, dum repudium, invitis parentibus et causam repudii nescientibus, parat, per meretricem, apud quam annulus inventus est, cognoscit tandem ita a se vitiatam uxorem, et ex se natum filium. *Primus* actus colloquium continet meretricis Philotidis ac lenæ Syræ inter se primum, deinde cum Parmenone: ut per harum personas, quæ *πρωταγωνισται* dicuntur, argumentum spectator addiscat. *Secundi* actus tenor in hoc est; immeritam uxorem, veluti malam socrum, accusat Laches: et convenit Phidippum de eadem causa. Statim post quorum colloquium conquestio inducitur Sostratæ, quod falsum crimen invidiosumque sustineat. *Tertio* actus hæc adscribuntur: Conquestio Pamphili peregre redeuntis, de amore suo circa uxorem: Partitudo Philumenæ: Sostratæ verba super ægritudinem nurus, quam morbo credit afflictam: Fletus Pamphili errantis, quum putat non ex se filium natum esse. Colloquium Parmenonis cum pueris a navi venientibus, ut mox loquatur cum ipso (rectius *Ms. et mox cum ipso L.*) Pamphilo; a quo in arcem mittitur. Item Lachetis, Phidippique, et Pamphili verba de reconcilianda illi conjugæ: et eorum abinvicem litigiosa dissensio. *Quartum* actum hæc complent: Perturbatio Myrrhinæ ex interventu mariti: et ejusdem cum eo nimis callida ac muliebris astutiæ disceptatio: Sostratæ, Pamphili, Lachetisque colloquium: inclamatio patris et soceri adversum Pamphilum uxorem recusantem: conventio meretricis promittentis se jusjurandum matronis exhibituram de non admissio ad se Pamphilo. In *quinto* actu Bacchidis

narratio de intus gestis, et colloquium cum Parmenone inducitur : quem nuncium mittit ad Pamphilum : Pamphilique ad ultimum actio gratiarum apud ipsam Bacchidem. Docet autem Varro, neque in hac fabula, neque in aliis esse mirandum, quod actus impares scenarum paginarumque sint numero : quum hæc distributio in rerum descriptione, non in numero versuum constituta sit ; non apud Latinos modo, verum etiam apud Græcos ipsos.

FABULÆ INTERLOCUTORES.

BACCHIS meretrix.

LACHES senex.

MYRRHINA mulier.

PAMPHILUS adolescens.

PARMENO servus.

PHIDIPPUS senex.

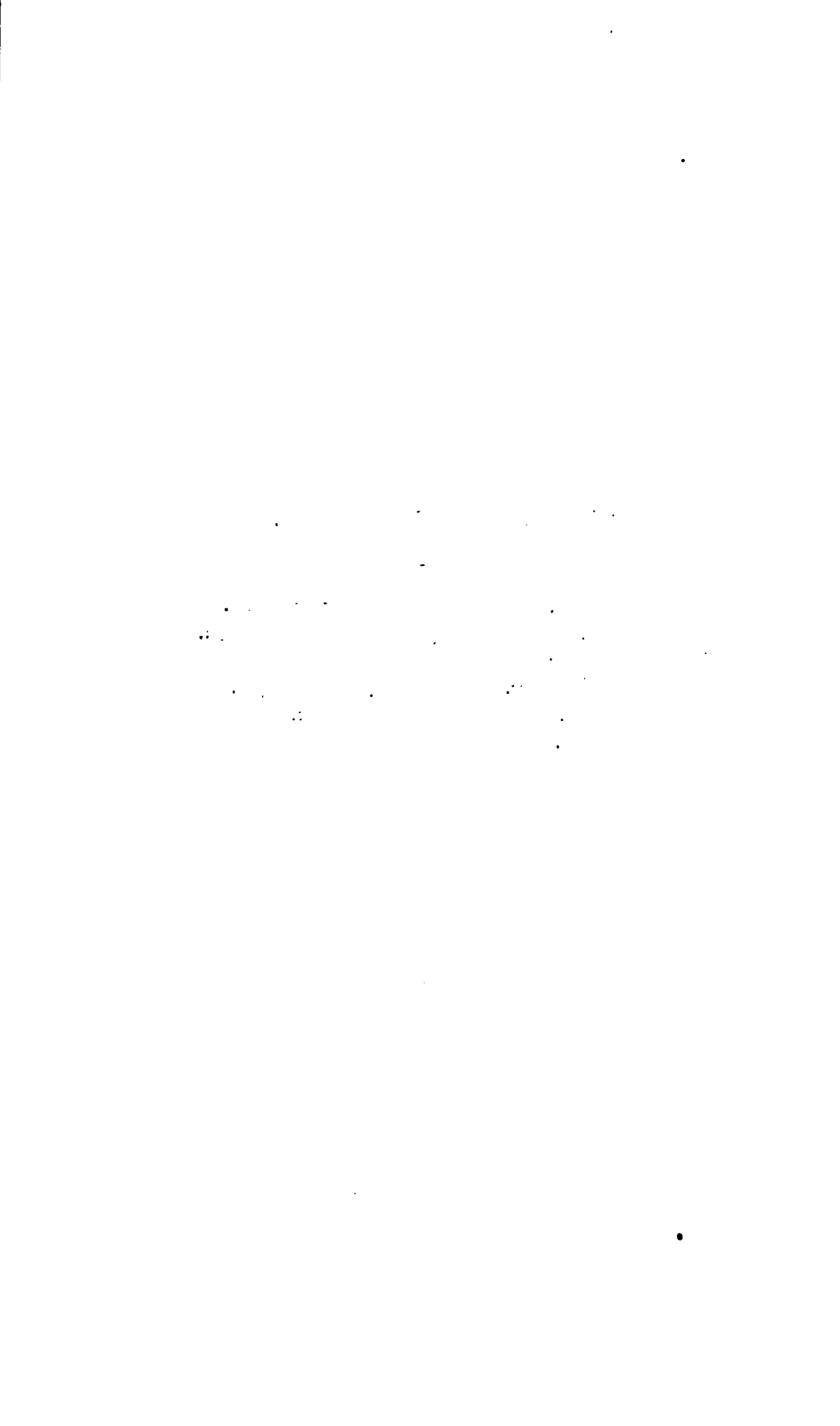
PHILOTIS meretrix.

PHILUMENA meretrix.

SOSIA servus.

SQSTRATA mulier.

SYRA anus.

P. TERENTII HECYRA.

Acta ludis Megalensib. Sex. Julio Cesare. Cn. Cornelio Dolabella Ædil. Curulib. non est peracta. Modos fecit Flaccus Claudii, tibiis paribus. tota Græca Apollodoru est. acta primo sine prologo. data secundo, Cn. Octavio, T. Manlio Coss. relata est Lucio Emilio Paulo ludis funebribus. non est placita. Tertii relata, Q. Fulvio, L. Marcio Ædil. Curulib. egit L. Ambivius Turpio. Placuit.

PROLOGUS.

HECYRA est huic nomen fabulæ; hæc cum data est

Ladis Megalensibus] Ms. R. et vett. codd. ludis Romanis. L.

Tibiis paribus] Ms. R. tibiis parilibus. ut et in Andr. L.

Acta primo sine prologo] Variant scriptilibb. quorum plurimi sic habent: Cn. Octavio, Tito Manlio Coss. relata est iterum ludis funebribus, relata est III. Quinto Fulvio, &c. L.

Prologus] Non omnes comædiæ Terentii a Menandro videntur esse translata: nam hæc quæ Hecyra est, alterum Græcum habet auctorem; quis ille sit, habetur incertum. Alii Apollodorum volunt. Quid autem nunc ipsa contineat, explicabimus. Prologus inducitur duplex, propterea quis frequenter exclusa est, ut intelligitur. Videtur enim primam prologi partem antea dictam: posteriorem nunc esse sociatam. Consuetudinem quidem in omnibus diximus prologorum semper esse hanc, postam commendare, argumentum dicere, audientiam postulare. Verum cum causa exordii semper ita sit, ut suspicio vel crimen, quod possit opinioni obesse, in principio defendatur, est hic purgandum quod frequenter exclusa est: videtur enim quiddam esse præjudicium, quod hæc comædia placere non possit. defenditur autem causæ derivatione, per conjecturalem statum. Non enim ideo quia mala, est exclusa;

sed quia populus in funambulo animum occupaverit. et hoc addit, quod semel exclusa est, vel quod rumor esset, datum iri gladiatores, populus convolvavit cum tumultu, defuruit loco: hoc enim ad id pertinet quod iterum videtur exclusa. Ita in omnibus exclusionibus per causæ mutationem defensio comparata. nunc verba tractamus. Græcum nomen Hecyra, Latine Socrus dicitur. Apposuit igitur ad faciendos doctiles auditores, primam nomen: deinde proponit questionem, eam dicit: hæc cum data est nova, novum intervenit vitium et calamitas, ut neque spectari neque cognosci potuerit. In quo defensio est magna, cum nunc dicit spectatam et cognitam repudiare. Deinde conclusio ejusdem causæ: ita studio populus stupidus in funambulo animum occupavit. nunc hæc plus est pro nova. Ergo si antea nullum initium hujus agendæ fuit, tanquam redit: et hic qui scripsit hæc ob eam rem noluit iterum referre, ut iterum posset vendere. Ne objiceretur, cur non repetita actio est post funambulam; si propter funambulam videtur exclusa, adjecta causa est, quoniam Terentius referre eam noluit, ut possit eam vendere.

E.

1 Hecyra est huic nomen fabulæ] A nomine cepit, ut incognitam probaret, et ideo spectandam. Hecyra est huic ne-

Nova, novum intervenit vitium et calamitas,
 Ut neque spectari, neque cognosci potuerit:
 Ita populus studio stupidus in funambulo

men fabule] Nominativo casu figuravit: quum in usu sit, ut dativo dicamus. quamvis praesto sint exempla, quibus veteres per omnes fere casus hoc genus locutionis enuciabant. *Hecyra est huic nomen fabulae*] Hæc primo data est sine prologo, ludis Megalensibus: quos Sex. Julius, et Cornelius Dolabella ediderunt, sed occupato populo studio funambuli, displicuit. Postea data est ludis Funobribus. L. Æmilii Pauli: quos fecerunt Q. Fabius Maximus, et Cornelius Africanus. Tunc quoque non peracta est, per studium populi circa gladiatores. Tertio ad postremum introducta, Q. Fulvio, L. Martio ædilibus: virtute actorum L. Ambivii, et L. Turpionis est commendata. *Hecyra est huic nomen fabulae*] Totus hic prologus subtilem conquestionem continet, ob hoc (*ad hoc*) ne aperte populum neglectos (*non laete*. Liber uterque) fabulae ream faciat, et facile revocet in favorem. *Hæc quum data est nova*] Ita dicitur, *data est fabula*, ut *data est œna, datum est prandium*. Et *edidit a dato* (*edita a data*) descendit. *Hæc quum data est nova, novum intervenit vitium*] Sic et Homerus Od. 6, 40. *αἴτιο μέγας μεγαλωστί λαλασμιός ἰσχωρόντων*. Et *dari* dicitur *fabula*, quum agitur: *stare*, quum placet. *Hæc quum data est nova, novum intervenit vitium*] Σέλλης prima: deest enim, huic: et est *figura παρανομία*, *nova, novum*. D.

Pro *fabulae* reponere *fabulae*. B.

Eum data est nova] I. e. cum primum acta est. Cic. Tusc. quest. I. 1. *Livius fabulam dedit* in Bruto c. 18. *Livius primus fabulam docuit*. R. D.

2 *Vitium et calamitas*] Bene secundam augures. *Vitium* enim est, si tonet tantum: *vitium et calamitas*, si tonet et grandinet simul, et etiam fulminet. *Vitium et calamitas*] Translatio est ab augurio: et *vitio* creati dicuntur *consules*. *Calamitas* *παρά τὸν καλῶν* dicitur: *cla-*

des, quia clamatur (*quia καλῶς datur*): ut aliud sit grandinis calum frangentis, aliud furti, aut doli mali (ut in *dolus malis*. Ms. B. et edd. vett.) Sic Probus. D.

Reponere *nova*, et *novum intervenit*, &c. B.

Vitium] I. e. impedimentum. Vox sumpta est ex augurali disciplina. Nam augures *vitium* appellabant, si tonisset aut grandinasset aliudve sævum, quo oomitia dirimerentur, observatum esset. Hinc *vitio* creati magistratus sunt malis ominibus creati, qui cogebantur magistratam deponere. Hinc etiam *vitium* pro quovis impedimento. De proprietate vocis *calamitas* diximus ad Eum. I. 1. 34. R. D.

3 *Ut neque spectari*] *Vitium*, quod non spectata est: *calamitas*, quod non cognita. *Ut neque spectari, neque cognosci*] Mira defensio. siquidem non iudicio comœdia exacta est, si spectari cognoscique non potuerit: placitura scilicet, si audiretur. *Ut neque spectari, neque cognosci*] Ideo theatrum, ideo spectatores ideo actores: quia major pars in gestu est, quam in verbis. *Cognosci*] Vel probari, vel sciri: an *Hecyra* sciri dicitur, quæ scita sit nomine (*quæ sit omnino ita*, Ms. H.?) D.

Spectari] H. e. prospectari, usque ad finem spectari. Sic capiendum hoc verbum esse sequentia docent. v. Perizon. ad Sanctii Min. IV. 11. p. 722. R. D.

4 *Ita populus studio stupidus*] A derivatione osus. Non quia mala, inquit, exclusa est; sed quia populus funambuli admiratione obstupuit: quod infra de gladiatoribus dicit, ad commutationem causæ inducendam. *Ita populus studio stupidus*] Hic exornatur et populus, qui neque iudicavit de fabula, neque tamen stulto erravit. *Stupidus*, pro stupens. ut Ecl. VI. 20. *timiditque repervenit Ægle*. D.

Animum occuparat. nunc hæc plane est pro nova : 5
 Et is qui scripsit hanc, ob eam rem noluit
 Iterum referre, ut iterum possit vendere.
 Alias cognostis ejus ; quæso hanc noscite.

ALTER PROLOGUS.

ORATOR ad vos venio ornatu prologi :

Studio stupidius] I. e. studio spectandi et admiratione stupens. R. D.

5 *Res nova*] Recte : jam enim non astæna. D.

Animum occuparat] I. e. animum occupatum habebat. Pacuvius ap. Non. Maxell. p. 355. diversa structura. Plant. in Pœnd. I. 5. 135. *de quo te ad aliud occupes negotium.* R. D.

6 *Et is, qui scripsit hanc, ob eam rem*] Hæc est, ob eam causam. quasi dicat, non iterum nota est sine causa. Cur ergo non post seneculam relata est, ubi ille cœsserat? in quo maluit avarum poetam populo inducere, quam suo operi diffidentem. D.

7 *Iterum referre*] Supervacuum est iterum. *Ut iterum possit vendere*] Aliis scilicet ludis. hoc, ut diximus, ad laudem fabule referatur (*referatur* eodd. vett.): postquam tantum fiducie poetæ dedit. D.

Pro. possit leges lingue postulant possit. B.

8 *Alias cognostis ejus ; quæso nunc hæc noscite*] Mire illi favorem petit ex aliis, que spectari nota sunt. *Ejus*] Poetæ (*notæ ejusdem poetæ* add. unde R. Steph.) Quasi hæc omnino nota sit (*quæso nunc hæc noscite.* Quasi hæc omnino incognita sit. Vid. Donat. ad. vera. 1.) At in Andria, que omnium prima est, aliter sit, ut pernoscat et quid epei sit *valliquam* : post hæc *quæ faciet de integro comedias, spectande*

an exigenda sint vobis prima. D.

Alias cognostis ejus, quæso hæc cognoscite] Optime ammonuit, ut de præteritis poetam datum doceret, quo facilius posset scire populus, et hæc ejus comediam posse similiter comparari. E.

1 *Orator ad vos venio ornatu prologi*] Magna arte hic prologus scriptus est, nimis oratoris. Nam totiens expulsa fabula, quomodo honeste revocari potuit in proscenium, nisi primo ipsa impudentia pro fiducia preferretur? deinde actor peritissimus ipse Ambivius, probaret et poetam et comediam, cujus auctoritas elucet ex verbis? tam deinde subtiliter novo poetæ, a vetusto et magnæ auctoritatis Cœcilio peteretur exemplum, et peteretur ingeniosissime? Nam quod rudi Terentio contigit, accidisse memoratur veteri Cœcilio : quod huic semel, illi sæpe : quod huic in aliis nunquam, hæc illi fere in omnibus : quod huic, præter Hecyram, et actæ, et probatæ sunt ostere : illi partim exacte, partim vix probatæ. Itaque his omnibus argumentis id actum est, ut neque desperandum sit de Terentio, quod expulsum est (alii, *expulsum.* Forte, *exclusus*) : ut nihilominus illi tantum attribuendum sit, ut aut par Cœcilio, magno tunc poetæ, aut altro melior etiam esse possit. Hic autem L. Ambivius histrio, fuit actor comediarum. *Orator ad vos venio*] Oratorem addire oportere, jus

Sinite exorator ut sim, eodem ut jure uti senem
 Liceat, quo jure sum usus adolescentior :
 Novas qui exactas feci ut inveterascerent,
 Ne cum poeta scriptura evanesceret.
 In his, quas primum Cæcili didici novas,
 Partim sum earum exactus, partim vix steti.

5

gentium est: oratorem non licet injuriam pati. Ideo ergo ne expellatur, non se prologum, sed oratorem nominat. *Plantus, Pœn. I. 2. 171. impia secreta oratorem verberas. D.*

Orator ad vos venio ornatus prologi sinite exorator sim] Alius est hic prologus a superiore, qui fuit superioris exclusionis: hic vero propter exclusionem tumultus convenientis populi, propter spectandos gladiatores. *Sinite exorator sim vel sim, sinite* inquit, quod oro impetrem. E.

2 Sinite exorator ut sim] Orator est dum agit (*orat. Mss. et edd. ante Steph.*): *exorator* quum impetraverit (*impetravit. Ibidem*). Ita illud, dicentis: hoc, jam effecti significationem habet. Et *orator* est, cui causa defendenda mandatur. *Eodem ut jure uti senem liceat]* Ut, *Æn. V. 350. me liceat casus miserari insontis amici. D.*

Hentl. duce Faerno edidit sinite exorator sim. Z.

Eodem jure uti] H. e. eandem conditionem habere. *Jus soepe est conditio, status. Cic. Agrar. III. 2. libera prædia meliore jure sunt quam serva mox repetit vocem jure ut conties optimi scriptores. v. Manut. ad Cic. divin. nat. c. 1. et Drakenb. ad Liv. I. 43. R. D.*

3 Quo jure sum usus adolescentior] Tanquam aliud agens offert exempla, quibus ostendat, turpe non esse Terentio exclusam esse unam illius fabulam, quam multorum poetarum multæ exactæ sint: et in his Cæcili, cujus illo tempore magna auctoritas fuit. *Adolescentior]* Hæc comparatio minus a positivo sonat, et vim diminutivam exprimit: ut, *Æn. VI. 304. jam senior;*

sed cruda deo, viridisque senectus. D.

Quo jure sum usus adolescentior] Hic prologus dicitur ab Ambivio Turpione, quia senex fuerat qui est in ea actor; petit ergo uti pari modo utatur senex benivolentia populi, qua et adulescens. E.

4 Novas qui exactas feci ut inveterascerent] *Σύλλησε. Inveterascerent*, domo agerentur, quia nondum acta, nova dicitur fabula. *Exactas]* Expulsas. *Inveterascerent]* In consuetudinem venirent, spectarentur, amarentur. D.

Novas qui exactas feci ut inveterascerent] Qui labore meo novas comedias exclusas ad populi aures revocavi, et veteres confeci. E.

Inveterascerent] I. e. in consuetudinem venirent. *Lucret. IV. 1061. ulcus vioscit et inveteravit alendo. Cic. ad Attic. XIV. 9. que mihi viderentur habitura etiam vetustatem. R. D.*

5 Ne cum poeta scriptura evanesceret] Causa facti honestior est, non se poetæ unius, sed ipsius poetæ causa laborare. D.

6 In his, quas primum Cæcili didici novas] A simili argumentum, quod fit per comparisonem artificiosam et oratoriam rerum ac personarum. D.

Quas primum Cæcili didici novas] Comædiarum scriptor Cæcilius fuit, ergo ad hunc laborem suum profert exemplum de altero auctore, qui populo placuerit; et ostendit populi quodammodo rem, et scenæ dubiam fortunam esse: uti comædia excludatur aliquotiens. E.

7 Partim sum earum exactus, partim vix steti] Vide, plus esse in exemplo: siquidem partim exactæ sunt Cæcili fabulæ, partim vix admisse: quum unæ

Quia sciebam dubiam fortunam esse scenicam,
 Spe incerta certum mihi laborem sustuli :
 Eandem agere cœpi, ut ab eodem alias discerem 10
 Novas, studiose ; ne illum ab studio abducerem.
 Perfeci ut spectarentur. ubi sunt cognitæ,
 Placitæ sunt. ita poetam restitui in locum,
 Prope jam remotum injuria adversarium.

Hecyra exclusa sit. Et est sensus, aut displicui, inquit, aut aliquibus vix placui. *Partim eum carum exactus*] Pro in aliis (cum in vet. libris sit aut timidus, leg. *ante mihi actis*). Et simul splendida locutio est. *Partim adverbium* est. Et proprie locutus est. Nam *fabule* aut *agi* dicuntur, aut *stars*. D.

7 *Partim*] *Partim* construitur ut *quidam* vel sequens genitivo vel prepositione aliqua. Nepos in Attico. c. 7. *quorum partim insitissimi castra sunt secuti, partim eum summa ejus offensione domi remanserunt*. Cic. de Legib. II. 17. *partim ex illis distracti ac dissipati jacent*. v. Gell. X. 13. et Gronov. Observ. III. 2. R. E.

Steti] *Stars* dicuntur actores vel fabule, cum placent spectatoribus et probantur in Phorm. prol. v. 9. *olim cum stetit nova, contra cadere dicuntur cum exploduntur et exiguntur*. Horat. epist. II. 1. 176. *securus cadat an recto stet fabula talo* v. Lambin. Male vulgo hoc trahitur locus Ciceron. ad Div. I. 4. *cum in senatu pulcherrime staretis*. Nam hoc intelligendum ex illa verbi ratione cum pro *dicere* usurpatur. *Stantes* enim dicebant. v. Ernest. in Clave Ciceron. in voce *stars*. R. D.

8 *Quia sciebam dubiam fortunam*] Non igitur poetæ culpa, sed casus est, nam ideo fortunæ eventum extulit (*ad fortunam eorum retulit*). Sic infra vers. 22.) D.

9 *Spe incerta certum mihi laborem sustuli*] Sententiose, et verum. Nam ubi certa spes est, nihil opus est labore certo ac vehementi. *Spe incerta*] *Pro, spei incerte, an deest in?* *Incerta cer-*

tum] *Honesto figura, que dicitur Aristoteli*. D.

Spe incerta certum mihi laborem sustuli] Hic se commendat, quo facillius impetret quod desiderat. *laborem certissimum sustuli*; at placendi spes est et (*dele et Z.*) *incerta*. E.

10 *Eandem*] *Exactas*. *Cœpi*] *Difficultatem facti et molimen ostendit. Ab eodem*] *Cœcilio scilicet*. D.

11 *Novas studiose, ne illum ob studio*] *Παύσιον*. *Ne illum ab studio abducerem*] *Iterum causa honestatis*. D.

12 *Perfeci, ut spectarentur*] *Attende quantum pondus habeat, quod non feci dixit, sed potius perfeci: ut molem difficultatis osteaderet. Ubi sunt cognite, placite sunt*] *Rlegans promissio; et hanc placituram, si cognoscatur. Et est conjectura a futuro tempore*. D.

Ubi sunt cognite, placite sunt] *Vides a simili, quemadmodum hic argumentum et conjecturam fecerit; si quidem illæ Cœcilli comœdiæ que exclusæ sunt, quia ante non erant cognite, posteaquam meo labore cognite sunt, placere ceperunt, ergo et istæ placebunt sine dubio, cum cognoscantur*. E.

13 *Placite sunt*] *Nota participium sine verbo. Ita poetam restitui in locum*] *Mire non Cœciliam, sed poetam: ut hoc generaliter populo præstitisse, non uni homini videntur. Restitui in locum*] *Quia remotum et exclusum dixit*. D.

Placite sunt] *Servius Æscid. X. 106. L.*

14 *Prope jam remotum*] *Geminavit se secundum antiquos, qui omnes in verbis liquidas duplicabant*. D.

Ab studio, atque ab labore, atque arte musica. 15

Quod si scripturam sprevissem in praesentia,

Et in deterrendo voluissem operam sumere,

Ut in otio esset potius, quam in negotio :

Deterruissem facile, ne alias scriberet. 19

Nunc quid petam, mea causa aequo animo attendite.

Hecyram ad vos refero, quam mihi per silentium

Nunquam agere licitum est; ita eam oppressit calamitas.

Eam calamitatem vestra intelligentia

Sedabit, si erit adjutrix nostrae industriae.

15 *Ab studio, atque ab labore*] Bene ostendit se populo profuisse. Ceciliam postea ad laborem revocando atque artem. *Ab* (Faernus recte correxit sic, *revocando*. . ATQUE ARTE MUSICA. *Ab Z.*) autem in tertio commode (*commata Z.*) audiendum est: ut, *Æn.* I. 481. *hic pertas alii effodiunt, hic alta theatri Fundamenta locant alii, immanesque columnas Rupibus excidunt, secus decora alta futuris. D.*

Consensa eodd. repono atque arte ab musica. Hoc enim nec a versa nec a Ter. consuetudine abhorret. B.

16 *In praesentia*] Statim ut a populo ejiciebatur. D.

Pro scripturam leg. scriptorem. Nam verba, quae sequuntur, *deterrendo, in otio esse, scribere, scripturam* non conveniunt. B.

18 *Ut in otio esset potius, quam in negotio*] Ex ipsis rerum nominibus ostendit facilitatem deterrendi. D.

20 *Nunc quid petam, mea causa*] Bene *petam* et *mea causa*, quasi orator. *Mec causa aequo animo attendite.* Commendatio personae levis per aliam personam gravem, secundum praecipua in rhetoricis. D.

21 *Hecyram ad vos refero*] A causa principium narrationis inducit. *Hecyram ad vos refero*] Principium a principali quaestione, an cognita sit, et an spectando sit. *Quam mihi*] A persona dicentis. D.

Quam mihi per silentium nunquam agere licitum est.] Hic jam, comparatione a simili ducta et terminata, ad primam quaestionem redit: docetque quod sit frequenter exclusus non suo viro, neque judicio de comedia. Potest igitur audientiam ut populus praebet: et potest hic ipsam duplicem exclusionis causam. Nam primam sic colligit, cum *primum eam agere coepi, pugilem gloria, funambuli eodem accessit expectatio.* Deinde actionem alteram sic memorat: *veteri in nova coepi uti consuetudine. in experiendo ut eam.* Hoc est ut iterum tentarem. *Refero deus.* Deinde adjicit quod utile fuerat ad comediae iudicium, *primo actu plebs, suppedit deinde causam cur exclusus est, cum interea rumor venit datum tri gladiatores, populus convolat, tumultuatur, pugnant de loco.* Declarata causa vel re, ad officium prologi redit, potens audientiam, *nunc turba non est; etiam et silentium est.* Et jam sublatis sunt causae quibus eam frequenter exclusus. ad audiendum operam dote. E.

22 *Ita eam oppressit calamitas*] Hoc succedit pro illo, quod est a personae adversariorum. Simil ad fortunam retulit culpam populi: non enim dixit, quod praesto erat. D.

23 *Eam calamitatem*] *Calamitatem* repetit, ne nos fabulam illam dicere patereamus. D.

24 *Vestra intelligentia*] Ab audite-

Quum primum eam agere coepi, pugilum gloria, 25
 Funambuli eodem accessit expectatio,
 Comitum conventus, strepitus, clamor mulierum
 Fecere, ut ante tempus exirem foras.
 Vetere in nova coepi uti consuetudine,
 In experiundo ut essem : refero denuo. 30
 Primo actu placeo : quum interea rumor venit

rum persona (a *spectatorum*, vel, *iudicium persona*). *Nostrae industriae*] *Rarus* a sua. Et bene *επιφύλαξι* usus est: ne diceret, vos nobis. D.

25 *Quum primum eam agere coepi*] Jam hinc narratio subtilis inducitur, et ut non laedat populum, et ut defendat poetam. *Pugilum gloria*] *Παιδαγωγία*, *ἀρι τῷ* pugiles etiam gloriosi: ut minus turpe sit, antehaberi eos esse. Sicut Virgil. *Aen.* V. 368. *vastis cum viribus effert Ora Dares, magnoque virum semurture tollit, Solus qui Paridem solitus contendere contra.* Hæc est gloria pugilum, gratia funambuli. *Pugilum gloria*] Pugil dicitur est a pugna: et pugna a pugno. Veteres namque ante usum ferri et armorum, pugnis et calcibus, et morsibus, corporumque luctatione certabant. D.

Pugilum gloria] Hoc referendum est cum reliquis nominativis ad verbum *fecerunt*, quamvis ab eo separatum sit per sententiam de funambulo, quæ altitius est constructionis. Sic si locus capiat cum Perizon. ad S. Min. IV. 11. p. 714. non opus est Bentleii emendatione, qua *accedens* pro *accessit* scribit. R. D.

26 *Pugilum gloria, funambuli eodem accessit expectatio*] *Πολυλογία*. *Funambuli eodem accessit expectatio*] Duplex causa ad unam exclusionem adhibetur. *Accessit expectatio*] Narratio cetero exclusæ sit. hoc est, non poetæ culpa dejecta (*reijecta*) est, nec iudicio populi: et ideo nunc admittenda est. *Expectatio*] Desiderium. ut Virg. *Aen.* II. 283. *expectatis vestis.* D.

Accessit expectatio] Vett. oddd. *accessit spectatio.* L.

Ne orationis series perturbetur, pro

accessit reponere *accedens.* B.

27 *Comitum conventus*] Utrum eos comites dicit, qui sunt pugilum affectatores? an servos, qui dominos sequuntur? *Studium*] Certamen diversis faventium. *Clamor mulierum*] Bene *mulierum*: non enim timet eas, quibus suffragari vel refragari non licet in theatro. D.

Cum nesciam, qua ratione vel pugilum assecutores, vel assecutorum domitorum dici possint *comitum conventus*: forte legi debet *comiti conventus*; casu genitivo a *comitium.* B.

Strepitus] Donatus in libris suis *studium* reperit, quod est certamen diversis faventium et hæc lectio melior videtur Heinsio ad Ovid. *Amor.* III. 2. 67. R. D.

28 *Ut ante tempus exirem foras*] *Τῆ ἐξυθενερισμῶ*, ne gravem passus videatur injuriam. D.

29 *Vetere in nova*] *Ἀρρίθω* primum. *Vetere in nova capere uti consuetudine*] Nisi novam comœdiam intellexeris, non erit aperta (*apta*, libb. vett.) sententia. Nam et supra dixit, *nunc hæc plane est pro nova.* An a Terentio *nova* ideo dictam est, quia nunquam alias exclusus est? Et bene *vetere*: ut ostendat turpe non esse, quod et aliis poetis sæpe contigerit. D.

30 *Refero denuo*] Aut *re* abundat, aut *denuo.* D.

In experiundo ut essem] I. e. ut experiretur. *Ess in aliqua re versari.* R. D.

31 *Primo actu placeo*] Rationabiliter dixit *primo*: quia quinque sunt actus, partes fabulae. *Placeo*] *Placeo* dixit pro eo quod est, fabula placeat, aut Terentius. Et mire, non diu, in-

Datum iri gladiatores, populus convolat :
 Tumultuantur, clamant, pugnant de loco.
 Ego interea meum non potui tutari locum.
 Nunc turba nulla est : otium et silentium est. 35
 Agendi tempus mihi datum est : vobis datur
 Potestas condecorandi ludos scenicos.
 Nolite sinere per vos artem musicam
 Recidere ad paucos : facite, ut nostra auctoritas
 Meæ auctoritati fautrix adjutrixque sit. 40
 Si nunquam avare pretium statui arti meæ ;

quit, pendit iudicium, sed statim placuit (*placui*) : ut quod sequitur, non iudicio, sed perturbatione factum sit. Cum interea rumor venit datum iri gladiatores] Hoc abhorret a nostra consuetudine : veruntamen apud antiquos gladiatores in theatro spectabantur. D.

32 Datum iri] Datum iri dixit, ut fabulam commendat : ut et omnia spectatori et populo dicantur. D.

Gladiatores] Sæpe dicuntur ipsum spectaculum gladiatorium, ut apud Cicer. ad Div. X. 32. gladiatoribus Gallos equites immisit in populum. R. D.

34 Non potui tutari locum] Facete repetit locum. D.

35 Nunc turba nulla est] Ἀραιῶδες ἡσυχία τὸ (ἀραιῶ τῶν) tumultuantur. Turba, id est, ἄσυχος. Nunc turba nulla est : otium et silentium est] Turbam retulit ad id quod supra dixit, clamor mulierum. Otium, ἡσυχία τὸ pugnant, silentium, ἡσυχία τὸ clamant. Nunc turba nulla est : otium et silentium est] Quæ adhortatio per enumerationem. D.

Liber Bembinus et Donatus Faerni recte habent nunc turba non est. B.

36 Agendi tempus mihi datum est] Ab Ædilibus scilicet. Vobis datur potestas condecorandi ludos scenicos] Quasi et aliquid agat populus, quum spectet. D.

38 Nolite sinere per vos] Σχῆμα διαβολῆς, ἰεροποιῶν ἰνὴν ἀνῆλθις. Artem musicam] Oratorie : quasi non Terentii causa agatur, sed artis musicæ. D.

Nolite sinere per vos artem musicam recidere ad paucos] Date potius operam

ut faveatis comedias scribentibus, ne ars musica ad paucos revertatur : et si aliquid excludatur, comœdiæ adscribant. E.

39 Facite ut vestra auctoritas meæ auctoritati adjutrix fautrixque sit] Vos comœdiæ cum libenter audire ceperitis, erit studium scriptoribus maximum. unde mea ad clangendum (*paugendum* W. forte *clarsndum* Z.) crescet auctoritas. siquidem multi per me placebunt. Et commendat se quod nunquam pretium statuit artis suæ maximum, ut avarus videretur, et quod maxime ipsum questum putaverit, populo semper placere. E.

40 Meæ auctoritati] Quia jam senex est. Meæ auctoritati fautrix, adjutrixque sit] Quæ Terentiam probo ; et est figura ἀσυχία. Vult autem se esse ejus auctoritatis, ut et populo placere jam debeat, qui ipsi placet. D.

41 Si nunquam avare] Commendatio ab ante diotis (*actis* odd. *vett.*) id est, a personæ attributis. Si nunquam avare] A meritis defensoris argumentum ad laudem fabulæ. Si nunquam avare] Per hæc verba Terentius vult demonstrare, quam gravis auctor sit, qui suas comœdiæ probet. Sic Horatius, Epist. II. 1. 81.—*ca quum respondere coneris quæ gravis Æsopus, quæ ductus Roecius egit.* D.

Pretium] Histrionibus certa merces dabatur ab editoribus ludorum vel de publico, quam proprie *lucæ* appellabant. v. Lips. ad Taciti Annal. I. 77. R. D.

Et eum esse quæstum in animum induxi maximum,
 Quam maxime servire vestris commodis :
 Sinite impetrare me, qui in tutelam meam
 Studium suum, et se in vostram commisit fidem. 45
 Ne eum circumventum inique iniqui irrideant.
 Mea causa causam accipite, et date silentium ;
 Ut lubeat scribere aliis, mihi que ut discere
 Novas expediat, posthac pretio emtas meo. 49

42 *Et eum esse quæstum, in animum induxi*] Modo non nunquam subauditur : sed si. ut sit, et si eum esse, &c. *Maximum quam maxime*] *Iniquus iniqui irrideant.* D.

43 *Quam maxime servire vestris commodis*] Plus dixit *commodis*, quam si diceret *voluptatibus*. D.

Servire vestris commodis] I. e. studere, operam dare Cic. ad Div. V. 21. *valetudini tuæ et tranquillitati animi servias.* Nepos in Hamil. c. 1. ubi v. Heninger. R. D.

44 *Sinite impetrare me, qui in tutelam meam*] Ordo est, *sinite impetrare me, ne eum circumventum inique iniqui irrideant, qui in tutelam meam studium suum, et se in vestram commisit fidem.* D.

Qui in tutelam meam studium suum, et se in vestram commisit fidem] Poeta enim quodammodo auctore commendatus est. R.

47 *Mea causa*] Quasi orator causam dixit. *Mea causa, causam hanc accipite*] Hoc oratoris. sic enim fit, quam persona pro persona ad commendationem affertur. *Mea causa, causam*] Παισιμαχία. *Et date silentium*] Quasi fabule ac poetæ. D.

Mea causa causam hanc accipite, ac date] Scit se optimi meriti esse, et quam frequenter populo placuerit : et ideo propter se dicit audientiam esse comedie dandam (reliquis Euegraphii in hanc fabulam commentarius primus editus est e Ms. per Westervhium. Z.) R.

Causam accipite] Causam accipere vel ut Cicero loquitur, recipere dicitur

causidici, qui cause defensionem suscipiunt. R. D.

48 *Ut libeat scribere aliis*] Oratorio ἀπὸ τῆς Ἰαθῆς (ἀπὸ τῆς B.)^o *Mihi que ut discere novas expediat*] Proprie discere. docet enim poeta, discit scenicus. D.

Ut libeat] Ms. R. ut lubeat. L.

Pro aliis rescribendum censeo *alias* ; nempe ut Terentio lubeat scribere *alias novas*. Sic supra vers. 10. occurrit *alias discere novas*. Et Ad. prol. 25. *poetæ* occurrit, non *aliis poetis*. B.

49 *Novas expediat posthac*] Ab utili argumentatio est. Et bene, ut *expediat* : tanquam facturus sit, et si non expedierit, dum quæstum maximum servire populo putat. *Pretio emtas meo*] Æstimatione a me facta, quantum *Ædiles* darent : et proinde me periclitante, si abjecta fabula, a me pretium, quod poetæ numeraverint, repetant. Ergo *meo*, a me facto, a me statuto. Nam quomodo alibi dixit, *postquam ædiles emerunt* ? Et bene, ut sequatur populus iudicium ejus, qui æstimare vere fabulas poterit. *Pretio emtas meo*] Ut quidam volant, *periculo*. D.

Pretio emto me] *Meum pretium* Broukhusius Donatum secutus ad ProPERT. explicat æstimationem a me factam, quod *ædiles* fabulam emerant, quanti auctor æstimasset. Sed durior est hæc ratio ; ac, licet verum, plerumque *ædiles* a poetis fabulas emisse, aliquando tamen actores quoque fabulas suo pretio emerunt, ut Paris histrio apud JuvENAL. Sat. VII. 87. a Statio emit Agaven. R. D.

ACT. I. SCENA I.

PHILOTIS. SYRA.

PER pol quam paucos reperias meretricibus
Fidelis evenire amatores, Syra.
Vel hic Pamphilus jurabat quoties Bacchidi,

1 *Per pol quam paucos reperias meretricibus fidelis*] Novo genere hinc utraque *ἀπορρησία ἀπόρρητος* inducuntur. Nam et Philetis et Syra non pertinent ad argumentum fabulae. Hoc autem maluit Terentius, quam aut per prologum narraret argumentum, aut *ὁ δὲ ἀπὸ μέρους* induceret loqui. *Per pol quam paucos reperias*] Haec personae Terentii more extrinsecus assumuntur, ut sic argumenti obscuritatem spectator effugiat. *Per pol quam paucos*] Animadvertendum est in hac fabula, Terentium bonam meretricem induciturum, ne id contra morem videatur *ῥαεοε*, etiam aliam meretricem non male inducere: ut id exemplis fiat tritius, et usa verisimile. *Per pol quam paucos*] Ordo est, *pol per quam paucos reperias*. Nam *per pol*, non est Latinum, sed *πὸν περὶ* perquam, id est, nimio (*nimis* Z.) *Quam paucos*] Quidam non paucos, sed paucis legunt. Sic enim Apollodorus ἀλμὰ ἰσχυρὰς τῆς τοῦ Ἰωνῆς τῆς παῖδος ΠΑΥΡΟΒΑΙΩC * (*ἀδύων ἰσχυρὰς τὰς ἐταίρας ἐνὶ τῷ βίβωι*). Tan. Fab. Melius vero Bentleius, Ὀλγὰς ἰσχυρὰς γῆν ἐταίρας, Σῆρα, βίβωι. Z.) *Reperias*] Aptum verbum ad raritatem. Et ideo non dixit *pauci sunt*, sed *paucos reperias*: quasi quaerens. Non autem reperitur, nisi quod quaeritur: non quaeritur, nisi quod praesto non sit. D.

Pol quam paucos reperias meretricibus fidelis evenire amatores, Syra] Haec scena, quae priorem in prima parte (*quae priori in parte* Z.) continet tractatum, an juste meretrix faciat, cum

aliquem diligit, in postrema narratione sicut in omni habet (*in postrema narrationem fabulae, ut in omnibus, habet* Z.); quoniam argumentum in prologis Terentium nullam tenet. Omnes igitur ejus comediae in primis scenis argumenti plurimam expriment partem. Ea igitur meretrix, quae hic est, longe a fabula est constituta. Nam aliam meretricem amat Pamphilus. Nunc ista interponitur, ut ei peregre advenienti, atque miranti, quod meretricem duceret. Narratur (*miranti, quod meretricem relicta usorem duxerit ille, narratur* Z.) quid causae fuit. Quae res dum exponitur, argumentum pars aliqua declarat (*argumenti pars aliqua declaratur*. E.) E.

Per pol quam] Servius Aeneid. I. 644. L.

Pro paucos leg. cum Apollodoro Donati *paucis*, h. e. singulis singulos; non *paucos amatores*, quasi uni plures contigisse vellet. Deinde ex Apollodori illo γῆν lege *evenissae* pro *evenire* in versa seq. Id quod et versus et sententiae commodius est. B.

Per pol quam] Per tmesin dicitur pro *pol perquam* sic in Andr. III. 2. 6. per *Ecastor scitus puer* pro *Ecastor percitus puer*. E. D.

2 *Fidelis*] Huiusmodi sententiae rhetores *δυσία* vocant. Et mire, non esse, sed *evenire* dixit; ut non rationis, sed casus sit id, quod rarissimum est. *Fidelis*] *Fidi*, in mixtis: *fideles*, in minoribus negotiis. D.

3 *Vel hic Pamphilus*] *Transitus* a

Quam sancte, ut quisvis facile posset credere,
 Nunquam illa viva ducturum uxorem domum. 5
 Hem! duxit. S. Ergo propterea te sedulo
 Et moneo, et hortor, ne cuiusquam misereat.
 Quin spolies, mutiles, laceres, quemquem nacta sis.

generali sententia ad specialem. *Vel*] Nunc velati: alias conjunctio disjunctiva est, alias correptionem significat. ut apud Ciceronem, Ver. IV. 2. *vel optimam Messanae vitam.* Virg. Ecl. VIII. 69. *carmina vel celo possunt deducere lunam.* Aut *vel*, ut modo. *Jurabat quoties Buechidi! quam sancte!*] *Tria* sunt: quod *jurabat*, et *quoties*, et *quam sancte*. Quod totum de more amatorum et meretricum dixit, quæ jurejurando teneant, quos lege non possunt. D.

Vel hic Pamphilus] *Vel etiam* significat. Ut, Virg. Ecl. VIII. 69. *carmina vel celo possunt deducere lunam.* E.

4 *Ut quisvis*] Non modo Bacchis, quæ amica erat. D.

5 *Nunquam illa viva ducturum uxorem*] *Παχιδαις* prima. *jurabat nunquam illa viva uxorem ducturum.* D.

Nostris perique melius colloant, vires uxorem ducturam domum. B.

6 *Hem! duxit*] Pronuncia ut mirantem ostendas. *Hem! duxit*] *Hem* adverbium demonstrantis est: ut, *hem alter.* Ergo propterea] Modo ergo affectum exprimit reprehendentis tarde sibi consentientem: sic Virg. *Æn.* 11. 707. *ergo age, care pater, cervici imponere nostræ.* Propterea sedulo] *Sedulo* instanter, et ex animo: vel sine dolo. D.

Ergo propterea sedulo admoneo, et hortor, ne cuiusquam te misereat] Atque meretrix temperata est, lena vero asperior. ejus etenim truces mores esse plurimum. Debeat meretrice blanditiis (*mores esse solent plurimum; debent autem meretricis esse blandi.* Z.), aliter enim diligi non potest, nisi cum forma cum blandimenta conveniat (*cum forma quoque blandimenta conveniant.* Z.) E.

Veteres nostri em, cæteri en. B.

VOL. II.

7 *Et moneo, et hortor*] *Monemus consilio, hortantur impulsu.* *Ne cuiusquam misereat*] *Doest is.* D.

Ne cuiusque misereat] Vett. odd. *ne cuiusque te misereat.* L.

Bembinus, quem, ut semper fore, sequitur Faernus, habet, *ne cuiusquam misereas: nostri omnes, ne cuiusquam te misereat.* Recte, dummodo TE ponas post *ne.* B.

8 *Quin spolies, mutiles, laceres*] *Quin pro quo minus.* Et magna persuasio est ad malefaciendum. *Spolies*] *Spoliare* est, non minimam partem auferre. *Mutilare*, aliquid detrahere, sine quo res esse non possit. *Lacerare* autem, quum omnino non habes, quod imminuas. *Mutiles*] *Imminuas*: unde *mutili* dioti sunt boves, aut capri, sine cornibus. Nam male, qui a multa putant dici. et inde *Mulciber* Vulcanus, quod sit mutilatus ac debilis: id est, claudus. Nam proprie *Mulciber* dictus est, quod omnia mulceat, id est, molliat ac vincat. D.

Mutiles] Hoc est, debiles reddas. Unde sicut, quod dandus sit Vulcanus, inde dictum esse res virilis posuit mulier (*quod claudus sit Vulcanus dictus poetis Mulciber.*) Quamquam illic intelligi potest, quod omnia mulceat, et molliam igne faciat. E.

Faernus ob Bembinum et alios aliquot odd. legit *quemque*. Sed duo perantiqui nostri *quemquem*; quod et versus confirmat, h. e. *quemcunque*. cf. Cledonius p. 1908. qui ipse *quemquem* hic legit. B.

Spolies, mutiles, laceres] H. e. omnibus bonis cum spolis et ad summum inopiam redigas. Similis metaphora in Phorm. II. 2. 13. v. Duker. de latinit. veter. Jctor. p. 433. R. D.

Quemquem] Pro *quemcunque* Liv. I. 24. ubi v. interper. Bentl. et alii ediderunt

- P. Utin' eximium neminem habeam? S. Neminem :
 Nam nemo illorum quisquam, scito, ad te venit, 10
 Quin ita paret se, abs te ut blanditiis suis,
 Quam minimo pretio suam voluptatem expleat.
 Hiscine tu, amabo, non contra insidiabere?
 P. Tamen pol eandem injurium est esse omnibus.
 S. Injurium autem est ulcisci adversarios? 15
 Aut qua via te captent, eadem ipsos capi?

quemquem. Sic. Plant. in Menæchm. V. l. 17. R. D.

9 *Utin' eximium neminem habeam?*] *Utin'* pro ut ne. Ἀπίστρεφος. Et persecerat in ἀλλυγορία. Nam *eximia* pecora dicuntur, quæ a grege excepta sunt ad usus dominorum suorum, ut uberius pascantur. Sed proprie *eximii* sunt porci majores, qui ad sacrificandum excepti liberius pascuntur. Rtenim boves, qui ad hoc electi sunt, *egregii* dicuntur: et *oves lectæ*. ut Virg. Æn. IV. 57. *maculant lectas de more bidentes*. Ita et porci *eximii*. *Utin' eximium*] *Doest*, *census*: ut sit, *census* ut *eximium* neminem habeam? vel certe *dones* (alii, *dores*, alii *mones*.) *Utin' eximium*] Separatum ex omnibus. Proprie *eximius* porcus est, exemptus a grege, atque signatus macula aut nota. *Habeam?*] *Doest* *census*, aut *vis*, aut *mones*. D.

Eximium neminem habeam?] Exemptum et ab aliis separatum. E.

Eximium neminem habeam] H. e. neminem *eximam*, omnes eodem modo tractem. Cic. in Cæcil. c. 16. *cum omnibus Siculis faceret, injurias te illi unquam eximium fuisse*. Liv. IX. 34. *tu unus eximius es in quo hoc præcipuum ac singulare valeat*. *Eximius* et *egregius* proprie voces sunt in re sacra et dicuntur de victimis, quæ e grege sumuntur ad sacrificandum. v. Donat. ad h. l. et Drakenb. ad Liv. VII. 37. R. D.

10 *Nam nemo quisquam*] Πασιδὸς tertium. Nam abundat *quisquam*. *Scito, ad te venit*] Bene additum est *scito*: et moraliter, et acutius pronuntiandum. est enim verbum illorum, qui familiares corrigunt. D.

Nostris omnes concinimus, nam nemo quisquam illorum, &c. B.

11 *Quin ita paret se*] Hoc verbum *paret*, adversum manifestos (nullificos) et sognes sumitur. Ut alibi, *itane te parasti, ut spes nulla relinqua in te siet tibi?* *Abs te*] Pro, ex te. D.

Unus Bomb. habet *se*; cæteri *Færcni* et nostri omnes recte *esse*. B.

12 *Suam voluptatem expleat*] Bene *expleat*, quod contrarium meretrici est, amatorem voluptate satiari. D.

13 *Hiscine*] Ἐφάρται. Id est, talibus. Et vide si pulchra meretrix puella est. *Insidiabere?*] *Insidiari* malum est: sed contra *insidiari*, justum est. D.

14 *Tamen eandem pol esse omnibus injurium est*] Idem aliter, et vehementius intulit. Nam pejus est eandem esse omnibus, quam nullum excipere. *Injurium*] Iniquum. *Injurium* autem indignantis modo significatio est: et vim adverbii habet. D.

Injurium esse omnibus] *Injurium* est esse omnibus similem, id est, asperam seu sevam meretricem. E.

15 *Ulcisci adversarios*] De more *adversarios* mutato nomine posuit. durum enim fuerat, si *amatores* diceret. D.

Injurium est autem, ulcisci adversarios] Defendit et hæc partem suam, quod asperam meretricem esse desiderat. Dicit enim, non *amatores* esse, sed *adversarios*, ex hoc quod ad libidinem complendam sine mercede festinant. E.

16 *Qua via te captent*] Qui te captant sæpe, in eos vel semel cape. D.

Consensus codd. probat aut *quæ via captent te illi*. *Via* hic est monosyllabon. B.

Eheu me miseram! cur non aut istæc mihi
Ætas et forma est, aut tibi hæc sententiæ?

ACT. I. SCENA II.

PARMENO. PHILLOTIS. SYRA.

SENEX si quæret me, modo isse dicito
Ad portum, percontatum adventum Pamphili.

17 *Eheu me miseram!*] Bene, quia non persuasit: sed (*num. Z.*) affectum doloris expressit. Intelligitur enim ex vultu ejus, non eam persuasisse quod voluit. *Ehæu me miseram? cur non aut istæc mihi ætas, et forma est!* Ἐμυραδὸς ait, quod reliquum est: quia quod volebat, persuadere non potuit. Et bene *istæc ætas et forma*: quia utrumque non habet. Et mire e contrario descripta est deformitas læsæ, et formam et voluntatem malam gerentis. D.

18 *Aut tibi hæc sententiæ?*] Δυστηνὸς; simulque ostendit secundam φωνηματικὴν, difficile deformem reperiri bonam. D.

1 *Senex si quæret me, modo isse dicito*] Hoc servus dixit, in scenam de proscenio respiciens. *Senex si quæret me*] Duxæ conjecturæ sunt in hac scena: an verò sint nuptiæ: et an verisimile sit, abstinere potuisse adolescentem a virgine sibi nuptam tradita. *Senex si quæret me*] Magis expressit consuetudinem, dicendo *senex*: quam si diceret, *dominus major*. *Senex si quæret me*] Ut ex verbis suis tam meretrix, quam læna descripta est: ita et Parmeno ipse qualis ait, ostenditur ex sua sibi locutione. Ræundi autem causa de argumento sumitur: quia Pamphilus absens est, expectatur in dies ejus adventus. *Senex si quæret me, modo isse dicito ad portum*] Hæc omnia submissa et veloci pronuntiatione offerenda sunt. hoc enim desiderant hujusmodi verba, utpote et servi

et festinantis. D.

Senex si quæret me] Hæc, ut dixi, scenæ narrationem tenet; in qua conjectura est, non esse istas firmissimas nuptias; et alia incedens (*alia inde est Z.*) quod et adolescens illibatam diu in domo habuit uxorem, et a se intactam eo tempore, quo nuptiæ fuerunt; quibus (*de quibus. R.*) propriis locis argumenta tradimus. Ut oportet tamen servus exiens domo mandat, quasi præ sollicitudine si ad portum descenderet usque erat quando Pamphilus veniat, qui a patre veniat missus est (*tradimus, ut oportet. Jam nunc servus exiens domo mandat censerio, ut, si forte quærat senex, ubi sit, dicat, se ad portum descendisse, scienciatum quando Pamph. veniat, qui a patre in Imbrum missus est. Z.*) ut hereditatem sibi relictam capere posset ab hoc, de aliis ut sine ipso causam hanc intelligat (*posset. ad hoc addit, ut, nisi ipse quærat, aliis causam hanc ne indicet. Z.*) Si te, inquit (*adde, non Z.*) interrogaverit, ne dixeris. Huc (*hec Z.*) enim causa cum integra fuerit, quod ei dictum non est, me isse ad portum, facile alio loco dici possent (*potest Z.*) R.

2 *Percontatum adventum Pamphili*] Honestam causam dixit, id est, Pamphili adventum. Et *percontatum*, et *percontatum* scribitur. sed *percontatum* a costo dicitur, quo nautæ utuntur ad exploranda loca navibus opportuna. si vero *percontatum*, ab eo quod a cunctis perquiratur, dicitur. D.

Audin' quid dicam, Scirte? si quæret me, uti
 Tum dicas: si non quæret, nullus dixeris:
 Alias ut uti possim causa hac integra. 5
 Sed videon' ego Philotium? unde hæc advenit?
 Philotis, salve multum. PH. O salve, Parmeno.
 S. Salve mecastor, Parmeno. PA. Et tu ædepol, Syra.
 Dic mihi Philotis, ubi te oblectasti tam diu?
 PH. Minime equidem me oblectavi, quæ cum milite 10
 Corinthum hinc sum profecta inhumanissimo:

3 Audin', quid dicam, Scirte?] Audis, modo sentis, intelligis. ut Virg. Æn. I. 23. progeniem sed enim Trojano a sanguine duci audierat. Item alibi Georg. I. 514. neque audit currus habenas. Audin', quid dicam, Scirte?] Audis modo pro advertis. Audin' quid dicam, Scirte?] Convenit nomen servo puero, *καρὰ τὸ σκετᾶν*, quod est gestire et ludere. Scirte] *καρὸν πρόσωπον* inducitur. D.

Si quæret, &c.] Præcedit imperativus dicitur sequitur subjunctivus dicas, in quo supplendum est *fac* vel si quid aptius. Virg. Æn. III. 114. Liv. III. 21. imitamini turbam—et qui exemplo aliis esse debetis, aliorum exemplo peccatis potius quam alii vestro recte faciant, &c. ubi v. Duker. R. D.

4 Nullus] Pro non. D.

5 Alias ut uti possim] Inter alias et alia, hoc interest: quod alias alio tempore significat: alia aliter, aut per alia. Integra] Non dicta. D.

Integra] Integrum vel in integro esse dicitur, quod adhuc est nostri arbitrii, quod adhuc ita in potestate est ut vel fieri vel omitti possit Cic. Vett. II. 40. cum tibi in integro tota res esset Liv. XXIX. 4. ut ea disceptatio integra ad adventum suum seroaretur. v. Drakenb. ad Liv. XL. 17. R. D.

6 Sed videon' ego Philotium?] Mirè inventa est causa narrandi ideo, quia peregre venit meretrix: alioquin si Athenis esset omnia sciret. Sed videon' ego Philotium?] Sic solet dubitari, advenientibus ipsis, quos post multum temporis intervallum vident. Unde hæc

advenit?] Cum quodam contentu ejus hæc dicit Parmeno. D.

8 Salve mecastor, Parmeno] Olim salutantes addebant jusjurandum, ut hoc sedulo facere viderentur. Me] Aut adjectio est, et abundat: aut positum est pro *μὰ* syllaba: ut Græci *μὰ τὸν Ἀπίλλωνα* dicunt. Et tu ædepol, Syra] Irrisit ad *ecaster* addendo *ædepol*. Et quod illa Parmeno, ille hic addidit Syra. Syra] Sura veteres legerant, U pro Y ponentes: ut *Musia*, *Suria*. D.

9 Dic mihi, Philotis] Vide licentiam: supra *Philotium*, hic *Philotis* dixit. Ubi te oblectasti tam diu?] Facete dictum meretrici: non, ubi fuisti? sed, ubi te oblectasti? D.

Ut versum adjuves, mutato ordine, lege *Philotis*, dic mi ubi, &c. B.

Oblectasti tam diu] I. e. ubi tam diu vitam jucunde transegesti; interdum *oblectare* etiam in malam partem dicitur ut apud Plaut. in *Asin*. I. 2. 13. *sordido vitam oblectabas pane*. v. Gronov. in *leotionib*. Plaut. p. 36. R. D.

10 Minime equidem me oblectavi] Me acutius proferendum est: et respondet *ἄρῃς τὸ τῆ*. D.

Minime equidem me oblectavi, quæ cum milite Corinthum hinc sum profecta inhumanissimo] Ac oblectatio sit argumentum sultima actu (an oblectatio sit, sumit argumentum ab arte. Z.) quod cum milite; ab habitu, quod inhumanissimo; a loco, quod hinc profecta; a tempore, quod biennium. E.

11 Corinthum hinc sum profecta] Hinc magnum ostendit dolorem habere

Biennium ibi perpetuum misera illum tuli.

PA. Ædepol te desiderium Athenarum arbitror,

Philotium, cepisse sæpe, et te tuum

Consilium contempsisse. PH. Non dici potest,

Quam cupida eram huc redeundi, abeundi a milite,

Vosque hic videndi, antiqua ut consuetudine

Agitarem inter vos libere convivium.

Nam illic haud licebat, nisi præfinito, loqui,

Quæ illi placerent. PA. Haud opinor, commode 20

Philotion, quod relictis Athenis Corinthi habitaverit. Cum milite Corinthum hinc sum profecta inhumanissimo] Multa dixit: et milite, et hinc, et inhumanissimo. Inhumanissimo] Quid potuit de milite dici, nisi in superlativo? namque omnis miles inhumans: hic vero inhumanissimus. Corinthum hinc sum profecta] Hæc argumenta sunt, an se oblectare potuerit a persona, quia miles inhumanissimus: a loco, quod hinc profecta: a tempore, quod biennium. a re, id est, ab injuria quam tulit. D.

12 Biennium ibi perpetuum] Ut continuationem sui casus ostenderet, perpetuum dixit. Misera] Muliebris interpositio rē misera. Illum tuli] Non, cum illo fui, sed tuli: adeo non me oblectavi. D.

Biennium enim perpetuum misera illum o'tuli] Quo non queritur. Deinde humanitatem amoris meretrix (leg. pertuli] Duo nunc queritur; primum diuturnitatem temporis; deinde inhumanitatem militis. Z.) et ut oportuit de rebus et de tempore. Misera illum] Quemadmodum Cic. Verr. hoc uno pratore per triennium pertulisse. Et moderate, ut hæc pertulisse se dixerit. E.

13 Desiderium Athenarum] Quod Corinthum profecta es. Athenarum arbitror] Quod dixit (dixi) hinc ante ἄθηνας * Athenarum. et ἀμφιβολία te desiderium cepisse (ante ἀθηνας. ATHENARUM TE DESIDERIUM CEPISSE. Ἀμφιβολία.) Ædepol te desiderium Athenarum arbitror cepisse sæpe] Quod cum milite inhumanissimo. D.

15 Consilium contempsisse] Pernitidine esse possessam (pernituisse te esse profectam.) D.

16 Huc redeundi] Iterum a loco. Abeundi a milite] A persona. Vosque hic videndi] A re. Redeundi, abeundi, vosque hic videndi] Oratorie unam rem in tria divisi, huc redeundi, abeundi a milite, vosque hic videndi: ut diceret, huc veniendi. D.

18 Agitarem inter vos libere convivium] Inter agere et agitare hoc interest: quod agere, est aliquid (excidit forte, serium) vel necessarium facere: agitare, voluptarium. Ergo agitarem, exeroerem. D.

19 Nam illic haud licebat nisi præfinito loqui] Legitur et illi: ut ait circumflexus accentus, et significet illic: ut Æn. II. 548. illi mea tristitia facta. et absolutam est. Præfinito] Deest tempore, aut quid tale. Nisi præfinito loqui] A tempore. Hic ostendit, quid dixit supra, tuli: et quid sit agitare convivium libere. Nisi præfinito loqui, quæ illi placerent] Duo dixit: et præfinito, et quæ illi placerent: ut neque quantum velles, neque quod velles, diceres. D.

Nam illic haud licebat, nisi præfinito, loqui, quæ illi placebant] Nam apud militem, nisi certus, esse sermo non poterat, vel in numero, vel in qualitate; ut et quantum dicerem, præfinitet, et quid dicerem. E.

Pro illic Donatus recte legit ille. Non enim aliter stat versus. B.

Præfinito] I. e. certo modo præscripto. R. D.

20 Haud opinor commode] Commode,

Finem statuisse orationi militem.

PH. Sed quid hoc negoti est? modo quæ narravit mihi
Hic intus Bacchis? quod ego nunquam credidi
Fore, ut ille hæc viva posset animum inducere
Uxorem habere. PA. Habere autem? PH. Eho tu, an
non habet? 25

PA. Habet: sed firmæ hæc vereor ut sint nuptiæ.

PH. Ita di deæque faxint; si in rem est Bacchidis:

pro blando et bene: ut, nunquam tam
dices comode. D.

21 *Finem statuisse orationi militem*] Argute militem: quia quasi inimicus sit orationi, quæ in pace plurimum potest. D.

Finem statuisse orationi] I. e. modum loquendi præscripsisse, præmississe. Finis sæpe est certus modus ac mensura. Cic. de Offo. I. 29. *qui appetitus longius evagantur—non satis a ratione retinentur, hi finem et modum transeunt.* R. D.

22 *Sed quid hoc negoti est?*] Hic ad argumentum nunc descendit. In Phormione, sed quis tu es tristic? prælatis scilicet allocutionibus, et separatarum et permistarum personarum: ne jejune ad argumentum veniens, non (aut dele non, aut corrige nunc. Z.) agere fabulam, sed narrare videretur. *Quid hoc negoti est?*] Bene addidit negoti, ut augeret invidiam facti. Nam potuit dicere, *quid hoc est?* Sed, ut diximus, ad invidiam et magnitudinem rei, negoti dixit. *Quæ narravit mihi*] Quæ, qualia scilicet, et quanta. *Modo quod narravit mihi*] Quæ, legendum est: ut sit, qualia et quanta: et hoc *in dramate*. D.

23 *Quod ego nunquam credidi*] Hoc totum eam invidia pronuntiandum ex animo meretricis, quæ facinus indignum nuptias putat. D.

Quod ego nunquam credidi fore, ut hoc ille vivus posset animum inducere uxorem habere] Hinc proponit, ut res origine narrationi seducat audisse se, quam Pamphilum duxerit. Deinde serius (*hic proponit, ut rem ad originem narrationis reducat, audivisse se, quod Pamphilus*

uxorem duxerit. Deinde servus. Z.) proponit id ipsum, quod confirmaturus est, sicut supra diximus, per argumenta. E.

24 *Ut hæc ille viva posset*] Mirè ostendit ex eisdem verbis eandem hanc esse, quam supra dixit, nunquam ille vivus uxorem ducturum. *Posset animum inducere*] Quasi in rem duram et immeniam. D.

25 *Habere autem?*] Ostendit pronuntiatione, quod prope est, ut non habeat. D.

26 *Sed firmæ hæc vereor ut sint nuptiæ*] Bene pro persona servi, qui vult dominum uxorium esse magis, quam amatorem Bacchidis. *Sed firmæ hæc vereor*] Animadvertit Terentium in nuptiis hoc dictum (forte, dubium) servare, utrum firmas an infirmas dicat nuptias. *Ut*] Ne non. D.

Sed firmæ hæc vereor ut sint nuptiæ. Ph. *Ita di deæque faxint, si in rem est Bacchidis*] Faciant quidem dii deæque, ut vereor, ut firmæ istæ nuptiæ sint. Non tam prodest Bacchidi. Propterea quæ (*faciant quidem dii deæque, ut firmæ istæ nuptiæ sint. Nam tamen id non prodest Bacchidi propterea, quoniam. Z.*) aliam fortasse Pamphilus duocet uxorem. E.

Pro hæc duo eodd. recte habent hæc; ut evitetur homoteleuton. B.

27 *Si in rem est Bacchidis*] Bene additum, si in rem est Bacchidis: ut ostenderet, se non malignitatis, sed benevolentiae causa, talia vota suscipere. *In rem*] Pro, utilitatem: ab re, contra utilitatem. D.

Sed qui istuc credam ita esse? dic mihi, Parmeno.

PA. Non est opus prolo: hoc percontarier

Desiste. PH. Nempe ea causa, ut ne id fiat palam, 30

Ita me di bene amabunt, haud propterea te rogo,

Ut hoc proferam, sed ut tacita mecum gaudeam.

PA. Nunquam tam dices commode, ut tergum meum

Tuam in fidem committam. PH. Ah noli, Parmeno:

Quasi tu non multo malis narrare hoc mihi, 35

Quam ego quæ percontor, scire. PA. Vera hæc prædicat;

38 Sed qui istuc credam] Id est, sup-
pitiæ esse infirmas. Sed qui istuc credam,
ita esse? dic mihi, Parmeno] Superiore
voto exonerat crimen curiositatis: jam
violatur post (propter) Bacchidem sen-
tam velle. D.

39 Non est opus prolo: hoc percon-
tarier desiste] Vide quam convenienter
poeta, quum id agat, ut narrantem Par-
menonem inducat, tamen multis diver-
ticularis morales facetiis internectat.
Non est opus prolo: hoc percontarier
desiste] Incerta distinctio, utrum prolo-
to hæc, an hoc percontarier. D.

Non est opus prolo] I. e. vulgari
non debet. Casaubon. ad Athen. l. 14.
pag. 731. hæc formulam male com-
parat cum Græco οὐκ ἔστιν ἰσχυρὸν. E. D.

30 Nempe ea causa, ut ne fiat palam]
Dubitantem servum nihil potius recu-
sarem narrare. optima persuasione me-
retrix inducit causam. inquit (dubitan-
tem servum, aut potius recusantem nar-
rare optima persuasione meretricis inducit,
dicendo causam; nempe, inquit. Z.) Ea
causa proferre non vis, ne istuc palam
fiat, sed audita nos tacuimus, velimus,
nam (tacuimus. Velimus enim. Z.)
rem gaudii tantum modo in animo contin-
dere. E.

31 Ita me di bene amabunt] Pro-
munt: ut Æn. I. 873. donec regina se-
cordes Marto gravis gemitum parvæ dabit
Iliæ prolem. D.

Di bene amabunt] V. G. amant. I.
Nostrî bene amant. Nec Bombæus
nec Donatus Fœrui habet illud bene.
Igitur ut stet versus, leg. cum Donato

ita me di amabunt. B.

32 Ut hoc proferam] Proferam, Eeo-
chidi scilicet, vel callibet. Mecum gau-
deam] Mecum, intra me, Virg. Æn. I.
41. hæc secum. D.

33 Nunquam dices tam commode]
Hæc pronuntiatio ejusmodi esse debet,
ut ex ea apparent prope delinitum Par-
menonem, vix se posse continere quæ
narret. Nunquam dices tam commode]
Quasi ex parte labefactus est: sic enim
loquitur. D.

Ut tergum meum in fidem tuam com-
mittam] Nunquam ita mihi persuades,
ut fidei tue credam tergum meum, ut,
cum tibi credo, circa plagas periclitari
possim. E.

34 Ah! noli, Parmeno] Artificiose
se fingit audire nolle, ut tacitura creda-
tur, si audierit: quia curiositas signum
est lequacitatis. Sic Horat. Epist. L.
18. 69. percontatorem fugito: nam ge-
rulus idem est. D.

35 Quasi non tu multo malis] Deest,
ita dicit: ut ait, ita dicit quasi. Et nam
Philotis non est instantior hæc calliditate,
ut magis servum ad dicendam
provocet. Quasi non tu multo malis nar-
rare hoc mihi] Ἐλλοιφε: deest enim,
ita grævis dicere, aut ita vagas te esse
laudaturum. D.

36 Vera hæc prædicat; et illud mihi
vittium maximum est] Hæc lentius apud
voco: illud clare, si mihi fædam sum. Eti-
am alia se habere vitia exceptissime sig-
nificat, in hæc quod dicit, illud mihi vit-
tium maximum est. D.

Valgo percontor. Sed Bomb. Victor.

Et illud mihi vitium est maximum. si mihi fidem Das, te taciturnam, dicam. PH. Ad ingenium redis. Fidem do; loquere. PA. Ausculta. PH. Istuc sum. PA. Hanc Bacchidem Amabat, ut cum maxime, tum Pamphilus, 40

et duo ex nostris rectius *percontor*. Si enim *percontor* legeris, ordo erit, *quam ego volo scire ea quae percontor*; sin autem *percontor*; ordo est hic, *quam ego quae percontor volo scire hoc*. B.

37 *Et illud mihi maximum vitium est*] Servile vitium est, tacere non posse. *Si mihi fidem das*] Animadvertite, his dilationibus etiam spectatorem suspendi, quo libentius audiat. *Si mihi fidem das*] Fideliter, pro *des* (si mihi fidem das, te taciturnam. Si fideliter condes). D.

Si mihi fidem das, te taciturnam] Benevolentiam tuam promittis, silentium te reddituram (*retenturam* Z.) cum dixerit. E.

Si mihi fidem das] I. e. si mihi sancte promittis. Cic. ad Div. V. 11. *quamcumque ei fidem dederis, prestabo*. Interdum *fidem dare* est fidem firmare, efficiere ut quid credatur. Ovid. *Pastor*. II. 20. *nunc quoque dant verbo plurima signa fidem*. v. Schwarz. ad Plinii *Panegyri*. 74. R. D.

38 *Ad ingenium redis*] Quia a se discesserat, si taceret. Cicero, *redit ad se*. D.

39 *Hanc Bacchidem amabat, ut cum maxime*] Eiusmodi est haec tota narratio, ut defensionem adolescentis continere videatur: quod meretricem amicum necessitate coactus deseruerit. Miro igitur unde questio est, inde coepit: *amabat, inquit, Bacchidem*. Sic et in secundo *Aen.* II. 13. Virgilius, an fortiores Graeci Trojanis: *fracti bello, inquit, satisque repulsi ductores Danaum*. D.

Hanc Bacchidem amabat, ut cum maxime, tum Pamphilus] Hic narratio sumitur, quod hoc tempore, quo vehementer Bacchidem Pamphilus diligebat, pater coepit eum compellere, ut

uxorem duceret. Primum exhibe accusatur (*excusatur* Z.) adolescens, quod non ipse nuptias petiit, sed coactus a patre est. Senex cum adhiberit preces et verba, quod *senem esse* diceret, quod *illum unicum, cuiusque habere so praesidium velle amectuti suae*. Deinde pro adolescente istuc est, ne contumax meretricem deseruerit, licet a patre cogoretur. Nam *ille, inquit, primo se negare*. Ad postremum frequenter a patre compulsus in hoc promovit, ut *deliberet, non ut tam sentiret* (ut *deliberaret, non ut consentiret* Z.) Hoc enim dicit, *fecit animi ut incertus foret, pater doctrinae, ane amori obsequeretur magis*. Deinde *tundendo, atque odio denique effecit senex*. Vides, quemadmodum longe vel me, vel persuasionis voluptatem Pamphilo tradidet (*quemadmodum longitudinem amoris meretricis, vel persuasionis paternae difficultatem Pamphilo tradiderit*. Z.) Neuliquam gravem ibi vitio molestiam aegre tulit. E.

Istuc sum] I. e. iam attendo, hoc ago. R. D.

40 *Bacchidem amabat*] Ordo et sensus hic est: hanc Bacchidem tum amabat Pamphilus, ut cum maxime amabat, quum pater uxorem ut ducat, orare coepit. Et ut positum pro *quemadmodum*. Et *maxime* bis numero subauditur. Et *cum maxime*, una pars orationis est: aut *cum maxime* pro *nimis*. D.

Ut cum maxime] Sensus est, Bacchidem ita tum amabat ut cum maxime eam amaret. *domus celebratur ita ut cum maxime*. Cic. ad Quint. frat. II. 6. De harum particularum usu disputant Duker. ad Flor. II. 16. p. 430. et Ernest. in Clave Cicer. voce *maxime*. R. D.

Cum pater, uxorem ut ducat, orare occipit:
 Et hæc communia omnium quæ sunt patrum,
 Sese senem esse, dicere: illum autem unicum:
 Præsidium velle se senectuti suæ.
 Ille se primo negare. sed postquam acrius
 Pater instat, fecit animi ut incertus foret,
 Pudorin anne amori obsequeretur magis.
 Tundendo atque odio denique effecit senex:

43

41 *Quum pater*] *Quum*, modo ad-
 verbum est temporis, pro *quando*.
Orare occipit] *Maxima necessitas est*,
 orans pater. D.

42 *Et hæc, communia omnium*] Quid
 si injustum est, quod orabatur? ostendit
 justum, et frequentatum, quod dicebat
 pater. D.

43 *Sese senem esse dicere*] Omnem
 causam adolescentis senex amputavit;
 pro suo senili commodo rogans: po-
 tuisset enim adolescens dicere, quam
 pro me curam geris; hanc precor pro
 me deponas. *Senem esse dicere*] Illud
 posset agere minor contra utilitatem
 suam: sed non poterat filius contra
 utilitatem patris. Ergo ut cogoret pater,
 suam causam interponebat. D.

*Repone senem esse dicere, illum
 autem esse unicum.* Nam *senem* in vul-
 gari lectione occultatur male in Theod.
 Unus regius habet *senem se esse*; et
 ceteri omnes *esse* ponunt ante *uni-
 cum*. B.

44 *Præsidium velle se senectuti suæ*] *Præsidium senectutis*, sobolem et suc-
 cessorem dicit. D.

Præsidium senectutis] Liberi sæpe di-
 cuntur parentum præsidia, munimenta,
 subsidia. v. Taciti Annal. I. 3. et ibi
 Lipsigii. R. D.

45 *Ille primo se negare*] Utrum docet
 ducere? an *negare se nuptiis* (an *negare
 se nuptias*). *Sed postquam acrius pater
 instat*] Tria dicit et *acrius*, et *pater*, et
instat. *Sed postquam acrius pater instat*] *Postquam*, inquit, pater acrius instat,
 non compulsus est Pamphilus, sed tan-
 tum deliberavit. D.

Præter Bombinam ceteri omnes rec-
 VOL. II.

tas ordinant, *ille primo se negare*. B.

46 *Pater instat*] Major vis est quam
 paternerat, quam quum rogat. D.

47 *Pudorine, anne amori obsequeretur
 magis*] Sic ostendit in utramque partem,
 ut tantum (*tamen*) in animo honesti
 adolescenti pudor amorem vincere de-
 buisset. *Pudorine, anne amori*] *Avast-
 leobor*. non enim præposito utrum, in-
 terit *anne*. *Pudorine, anne amori*] La-
 tens excusationis ratio explicata est:
Pudori, patris scilicet: *amori*, meretri-
 cis. D.

48 *Tundendo, atque odio*] *Tundere*,
 est sæpius idem repetere: translatio a
 furorum malleo. *Odio*] Assiduitate.
 Attendenda est difficultas uniuscujus-
 que verbi. *Tundendo, atque odio deni-
 que effecit*] *Denique* temporis longitadi-
 nem significat. *Efficimus* vero, quod
 cum magno cogatu et molimine faci-
 mus, vixque per nos finem accipit.
*Tundendo, atque odio denique effecit se-
 nex*] Mire interposuit moras, ad postre-
 mum confessurus uxorem ductam. Pri-
 mo, inquit, negavit, post, delibavit:
 ad postremum, duxit. Non, inquit,
 ipse: sed effecit hoc senex. Ita mu-
 tatione personæ totam voluntatem ado-
 lescentis absolvit. *Denique effecit*] Ora-
 torie tempus appoquit: nam hoc signi-
 ficat *denique*. *Odio*] Hoc est, iustan-
 tia. D.

Tundendo] H. e. *Idem* sæpe et mo-
 leste repetendo. v. Not. ad Andr. II. 2.
 11. ubi eodem sensu est *obtundere*. R. D.

Odio] I. e. *importantitate*, molestia
 quæ odium facit. Plaut. in *Asin.* II. 4.
 40. *jam hic me abegeris suo odio*. Horat.
 Serm. 1. 7. 6. ubi v. *Torreatium*. In

Despondit ei gnatum hujus vicini proximi.
 Usque illud visum est Pamphilo neūtiqum grave, 50
 Donec jam in ipsis nuptiis, postquam videt
 Paratas : nec moram ullam, quin ducat, dari :
 Ibi demum ita ægre tulit, ut ipsam Bacchidem,
 Si adesset, credo ibi ejus commiseresceret.
 Ubicumque datum erat spatium solitudinis, 55
 Ut colloqui mecum una posset : Parmeno.
 Perii, quid ego egi ? in quod me conjeci malum ?
 Non potero hoc ferre, Parmeno : perii miser !
 ΠΗ. At te di deæque perdunt, cum istoc odio, Laches.

Phorm., V. 6. 9. v. Porizon. ad S. Min.
 II. 13. et Ernest. in Clave Ciceron. hao
 voce. R. D.

49 *Despondit ei gnatam*] Vide, non
 hio dici, duxit uxorem Pamphilus : sed
 totam ad patrem referri. D.

50 *Neutiquam*] Non nimis. D.

Pro *neutiquam* duo codd. *ne uti-*
quam : et ita semper scribendum. Sem-

per enim primam corripit. B.
 51 *Donec jam in ipsis nuptiis*] Nota
 locationem sensu magis, quam verbis
 manifestam. *Donec jam in ipsis nuptiis*
 Deest, positus constitutusve ita doluit, et
 ægre tulit. Aut repetere debemus sic,
 in ipsis inquam nuptiis. *Donec jam in*
ipsis nuptiis] In mentione nuptiarum
 effervescebat animus amatoris. D.

52 *Nec moram ullam, quin ducat,*
dari] Ubi nec aliquam dieulam, vel
 dilationem videt ad nuptias. Quin]
 Quo minus. D.

53 *Ibi demum*] Denique, postremo.
 Et mire additum est *ibi* : quia male
 pendebat, in ipsis nuptiis. et sic est,
 quasi dixisset, in ipsis inquam nuptiis.
Demum ita ægre tulit, ut ipsam Bacchi-
dem, si adesset, credo ibi ejus commiseres-
ceret] Hoc ἰσπεβολικῶς, ut Virg. *Æn.*
XI. 259. vel Priamo miseranda manus.
Ut ipsam Bacchidem] Quæ nunc acon-

peret a lacrymis ? D.

Ut ipsam Bacchidem, si adesset, credo,
ibi ejus commiseresceret] Ut si præsens
 Bacchis eo tempore fuisset, quæ utique
 læsa fuerat, quæ dolebat, ita ægre Pam-
 philo fuit in his nuptiis, ut Bacchis ejus
 commisereretur. Quemadmodum Vir-
 gilius illud est *Æn. XI. 259, vel Priamo*
miseranda manus. E.

54 *Credo ibi*] *Ibi*, pro tum. D.

55 *Ut colloqui mecum una posset*] *Παρίλω*
 tertium. Et argumentam a
 persona, quod ait, mecum. *Parmeno,*
perii !] Argumentum a diotis : quod ait,
Parmeno, perii ! Parmeno] Moraliter,
 et antonomasiace nomen repelit. Et
 significanter fecit, non addendo *dicobat*,
 et in μιμητικῶν a διχηματικῶν transeun-

do. Et mire interposuit nomen, ut
 affectum doloris ostenderet. Sic Virg.
Æn. IV. 20. Anna, fatebor enim. D.

58 *Parmeno, perii miser !*] Ex ἰδού
 repetit nomen. D.

Nostris omnes, non potero ferre hoc :

quod metro est commodius. B.
 59 *At te di, deæque perdunt*] Ob-
 tinuit et persuasit servus. Nam jam
 meretrix seni irascitur, non Pamphilo.
Cum istoc odio] Cum instantia ac mo-
 lestia. D.

Repone, at te di deæque cum tuo
 istoc odio, Laches. Nam plerique Fa-
 erni codd. Donati illud perdunt non
 habent ; quod elegantius subauditur.
 Nam nimis inhumane profertur ab ea.

PA. Ut ad pauca redeam, uxorem deducit domum. 60

Nocte illa prima virginem non attigit:

Quæ consecuta est nox eam, nihilo magis.

PH. Quid ais? cum virgine una adolescens cubuerit

Plus potus, sese illa abstinere ut potuerit?

Non verisimile dicis: nec verum arbitror. 65

quæ irata non est, nec animo commota. Aut pro perduunt faciunt, ut Plaut. Most. II. 3. 33. B.

60 *Ut ad pauca redeam*] Tanquam multa sint, quæ de Pamphili amore dici possint. *Ut ad pauca redeam*] Præceptum oratorium in longa narratione, pro veritatis inquisitione. reddit enim audientiam acriorem, quem spes finis recipit (*reficit*) fatigatum. *Uxorem deducit domum*] *Uxor* dicitur, vel ab unguendis postibus, et figenda lana: id est, quod quam puella adherent, maritorum postes ungebant, ibique lanam figebant. vel quod lotos maritos ipsæ ungebant. cujus rei testis Ennius: *eris Tarquinium bona fenina levit et unxit*. D.

Deducit] *Deduci* proprie dicebatur puella, quæ nubebat et ad maritum, pueris, patrimis et matrimis faeces preferentibus, dicebatur. Tibull. Eleg. III. 4. 31. *ut juveni primum virgo deducta marito*. v. Gronov. lection. Plaut. p. 110. et interpret. ad Liv. X. 23. R. D.

61 *Nocte illa prima*] Pronunciandum acutius *illa prima*: quasi dicat, plena desiderii, plena cupiditatis. Similiter addidit *virginem*. Et expresse, *non attigit nocte illa prima*, quasi dicat, plena amoris et plena dulcedinis: ut mirum sit quod infertur, *non tactam virginem*. Et hic argumentum est, quanta fecerit Pamphilus erga amicam suam. *Virginem non attigit*] *Virginem impare* est: quamvis non amatam, virginem tamen. et non dixit, non amplexus est: sed, *ne attigit quidem*. D.

Nocte illa prima virginem non attigit] Affectum ostendit Pamphili amantis meretricem. Sed conjectura hic nascitur alia, an verisimile sit, adolescentem cubuisse cum virgine, et se ab ea abstinuisse? quam rem exsequitur

meretrix in argumentis. Quod ait, *cum virgine una adolescens cubuerit plus potus, illa se abstinere ut potuerit? non verisimile dicis; nec verum arbitror*. Hoc solvitur illo argumento, quod meretrix amatores omnes habet, cum quibus ei duco. *Credit (habet, qui cupidi ejus sunt, eo credit Z.)* adolescentes universos se femineo sexu abstinere non posse. Non intelligo causas amoris esse (*non intelligit causas meretricis, esse posse Z.*) alias odii; ideo adjecit: *credo ita videri tibi: nam nemo ad te venit, nisi cupiens tui: ille invidius illam duxerat*. E.

62 *Quæ consecuta est nox*] *Ram* primam noctem scilicet. *Nihilo magis*] Quasi in nihilo possit esse magis aut minus. Et *nihilo magis*. asseverationis est. D.

63 *Quid ais? cum virgine una*] Invenitur quasi interjectio (*quasi semper in Terentio*, edd. ante Steph. forte, *sic hæc reddi*) una id est, simul uno loco. *Cum virgine*] A persona. *Una*] A loca. *Adolescens*] A persona. *Cubuerit*] Ab habitu et occasione. *Cum virgine una adolescens cubuerit*] Argumenta in conjecturam necessario posita: quibus Terentius ex utraque parte disputans, *non dubitans* purgat, ne quis illum stulle hæc possuisse judicaret. Hæc (*hoc* edd. vet. i. e. ideo, ea arte) enim meretrix tarde credit argumentis, ne a Parmenone vincatur. Hinc est quod ait Horatius, *vincere Cecilius gravitati, Terentius arte*. D.

64 *Plus potus*] Ab impulsione, et ex accidentibus. D.

Plus potus] Priso. l. IX. L.

Plus potus] Plena locutio est: plus solito potus. R. D.

65 *Non verisimile dicis*] *Adferre* per-

PA. Credo ita videri tibi : nam nemo ad te venit,
 Nisi cupiens tui : ille invitus illam duxerat.
 PH. Quid deinde fit ? PA. Diebus sane pauculis
 Post, Pamphilus me solum seducit foras :
 Narratque, ut virgo ab se integra etiam tum siet : 70
 Seque ante, quam eam uxorem duxisset domum,
 Sperasse, eas tolerare posse nuptias :
 Sed quam decreverim me non posse diutius
 Habere, eam ludibrio haberi, Parmeno,

versa : prius est enim veram, deinde
 verisimile. Sed ideo sic dicit, quia
 est saepe non verisimile, verum tamen :
 ut, Decius pro alieno commodo mori
 voluisse. *Non verisimile dicit*] Hoc
 jam plus est, tantum eum amasse Bac-
 chidem, quantum non possit credi. D.

Nostri omnes, neque verum. B.

66 *Credo ita videri tibi : nam nemo
 ad te venit*] Magno commendio usus est,
 non ostendens cur hoc falsum sit, quod
 putet meretricis : sed cur hoc putet. ita
 ex ejus persona totum refellitur, quod
 obijciat. D.

67 *Ille invitus*] *Invitus* dicendo,
 quasi admonet iterum iterumque. ut
 Virg. *Aen.* IV. 361.—*Italiam non sponte
 sequor.* D.

68 *Quid deinde fit*] Interponitur per-
 sona ad exitum festinans : ut alibi,
*quam metui quomodo evaderes. Diebus
 sane pauculis post*] Hic exitus est. D.

69 *Pamphilus me solum seducit foras*] *Ne
 testis quisquam et arbiter secreto-
 rum interveniat. Me solum seducit fo-
 ras*] Familiaris in servo jactantia, de
 domitorum familiaritate. simul quia
 decens est, ut per eum, quid gestum
 sit, spectatores sciunt. D.

Sedacere] Est seorsim ducere, ut so-
 las cum sola colloquat. Cic. ad Div. I.
 9. saepe eum in senatu modo severe se-
 ducerent. Cf. Ernesti in Clave Cicer.
 Phedr. III. 10. 11. *maritus—eductus
 in secretum a liberto suo.* Barbari hodie
seducere dicunt pro in fraudem indu-
 cere. v. Græv. ad Cic. ad Div. II. 7.
 R. D.

70 *Narratque, ut virgo a se integra
 etiam tum siet*] Hoc est illud quod su-
 pra dixerat, *nocte illa prima virginem
 non attigit.* D.

Ab se] I. e. quod ad se attinet. Plant.
 in *Curcul.* I. 1. 51. *tam a me pudice
 est quasi soror mea sit.* R. D.

Integra] Cujus pudicitia sibi data est.
 Catull. LXII. 36. *vos istam simul inte-
 grae virgines.* R. D.

71 *Seque ante, quam eam uxorem dux-
 isset domum*] Bonus color purgationis :
 diceretur enim, quare, si illam odio ha-
 bebat, ducere uxorem? D.

72 *Tolerare posse*] *Tolerare*, verbum
 est mala patientia. D.

73 *Quam decreverim me non posse di-
 utius habere*] *ἄριστορα καὶ θέματα, ἀρὶ
 διαφύματα; ἢ μὴ μάρτυρά.* *Decreverim*]
 Statuerim et deflexerim. D.

*Sed quam decreverim me non posse
 diutius habere, eam ludibrio haberi, Par-
 meno*] Sensus est, et quam ego decreve-
 rim non habere, vel quam decreverim me
 diutius habere non posse, nunquam est,
 eam haberi ludibrio. Quia integram
 parentibus reddam, quae res integra
 est, quae res mihi in hac honesta est,
 quod integra redditur. R.

Decernerem] *Decernere* est ex his ver-
 bis, quorum perfecta veteres fore con-
 tracta efferebant, *decernerem, decrevo, de-
 creviss* v. Drakenb. ad Liv. II. 26. Est
 autem *decernere*, existimare, judicare.
 v. diotata ad Heaut. I. 1. 95. R. D.

74 *Eam ludibrio haberi*] *Honesto
 verbo et pudoris pleno usus est : et
 nove pro vitari. D.*

Quin integram itidem reddam, ut accipi ab suis, 75
 Neque honestum mihi, neque utile ipsi virgini est.
 PH. Pium ac pudicum ingenium narras Pamphili.
 PA. Hoc ego proferre, incommođum mihi esse arbitror :
 Reddi patri autem, cui tu nihil dicas vitii,
 Superbum est: sed illam spero, ubi hoc cognoverit,
 Non posse se mecum esse, abituram denique. 81
 PH. Quid interea? ibatne ad Bacchidem? PA. Cotidie.
 Sed, ut fit, postquam hunc alienum ab sese videt,

Ludibrio haberi] I. e. vitari; *ludere*, *illudere*, *ludificari* saepe hoc sensa dicuntur. R. D.

75 *Quin*] Quo minus. *Integram*] Id est, honestam: non enim dixit, spoliata virginem aut mulierem. *Ut accipi a suis*] Vigilanter quidem integram significat: id est talem, qualem accipit a suis. potuit enim vitiatam accepisse, ut saepe evenit. Ergo non abundat, ut *accipi a suis*, sed habet significationem. D.

Etsi omnes codd. habent *a suis*: consuetudinali tamen Terentii magis convenit legere *reddam, ut accipi, suis*. B.

76 *Neque utile ipsi virgini est*] Nam mihi turpe est, post nuptias intactam virginem reddere; incommođum virgini, quia fortasse credi hoc non potest. E.

77 *Pium ac pudicum ingenium narras Pamphili*] Erga meretricem *pium*, *pudicum* erga virginem. Cogitur *pium* dicere Pamphilum, quem perjurum putabat. *Pium et pudicum ingenium narras Pamphili*] An simul erga virginem et *pium* et *pudicum*? an *pium* erga meretricem, *pudicum* erga virginem? D.

78 *Hoc ego proferre*] Verba Pamphili sunt: non ut quidam putant, ad personam Parmenonis referentes. *Hoc ego proferre*] Amorem scilicet meretricis. D.

Hoc ego proferre, incommođum mihi esse arbitror] Ex amore Parmenonis interposuit narrationem, hoc esse quod fieri non debeat, diu fuisse cum marito

virginem et Pamphilo non contactam. E.

Versus stat, si pro mihi legas sed. B.
 79 *Cui nihil dicas vitii*] Nunc vitii, culpa uxoris. D.

Cui nihil dicas vitii] Scilicet esse vel quem nullius culpa accusare possis. Plant. in Asia. V. 2. 49. *dotata uxori vitium dicere*. Nepos. in Agesil. c. 5. R. D.

81 *Abituram denique*] *Denique*, moram significat, et postremam tarditatem. itaque postremo, vel sero abituram indicat. D.

82 *Quid interea*] Exsultantis est, et gestientis audire. *Interea*] Inter eos dies. D.

83 *Postquam hunc alienum ab sese videt*] Pro alienatum dixit. ut in Phormione, *quid? ego vobis, Geta, alienus sum?* Nam quomodo alienum, si amabat, dixisset? *Postquam hunc alienum*] Oratorie, non tam Bacchidem excusat (*accusat*), quam a verisimili causa vult inducere, quod ipsa sit in Pamphilum durior. *Alienum ab sese videt*] Id est, maritum: nam hoc nomen a meretricibus alienum est. D.

Sed, ut fit, postquam hunc alienum ab sese videt] Purgavit causam meretricis (*meretricis Z.*) quod asperior facta est, dicendo, *sed, ut fit*. Ut et ipsa consuetudo per omnia effecta sit, et improba orta (*ut et ipsa, consuetudine meretricum omnium procaz effecta sit, et improba orta erga Z.*) amatorem suam, cum a se vidisset alienum. E.

Maligna multo, et magis procax facta ilico est.

PH. Non ædepol mirum. PA. Atqui ea res multo
maxume 85

Disjunctum illum ab illa : postquam et ipse se,

Et illam, et hanc quæ domi erat, cognovit satis.

Ad exemplum ambarum mores earum existumans.

Hæc, ita uti liberali esse ingenio decet,

84 *Maligna multo*] *Maligna*, difficilis. *Malignus* est, qui difficultatem sui ostendit. *Procax*] Dispoliatrix et petax; *procax* enim, est petere. Virg. *Æn.* I. 538. *procacibus Austris*: id est, impudentibus. Nam qui maltum petit, impudens est et *procax*. Unde et *proci* dicti sunt, qui filias alienas in matrimonium petierant. D.

Magis procax] Non. Marcell. in *procacitas*. L.

Ad evitandam mirabilem sane et perturbatam verborum collocationem repono, *maligna magis et magis*, &c. præsertim cum duo codd. non habeant illud *multo*. Nonius tamen v. *procacitas*, *maligna multo* legit. B.

Maligna facta est] I. e. difficilis quæ parce præbebat corpus suum. v. Donat. ad h. l. R. D.

85 *Non ædepol mirum*] Obtinuit quod volebat Parmeno. Nam credidit Philotis injuriam factam Pamphilo. *Atqui ea res multo maxime*] Opportune concitatus Pamphilum defendit Parmeno, postquam Philotis inducta est, ut fateatur injuriam factam. *Atqui ea res*] *Atqui*, imo. Legitur et *atque*. D.

Non ædepol mirum] Siquidem hæc ipsa causa est, quod Pamphilus amator a meretrice distractus sit, postea ortam intelliget (*posteaquam improbam factam intelligit Z.*) et eam esse meretricem, et (*sed Z.*) eam quæ domi fuerat, uxorem pudicam, modestam, temperantem, injuriam viri sustinentem. *Atqui illa res maxime dignavit illum ab illa*] Cum (*interrumpit, cum Z.*) amplius meretrix meretricem defendisset, quod improba facta esset amatori. E.

Plerique libri pro *atqui* hic exhibent

atque. B.

87 *Et illam*] Meretricem malam. *Et hanc, quæ domi erat*] Uxorem modestam. *Et illam, et hanc, quæ domi erat*] *Illam* quæ meretrix esset: *hanc*, id est, uxorem. *Cognovit*] Diligentius et attentius consideravit. Nam *cognoscere* est diligenter et attente considerare. *Cognovit satis*] Bene satis, ex ipsius moribus, et ex meretricis. D.

Ad exemplum] Negat Bentl. se intelligere quid significet *ad exemplum* corrigiturque *ad amussim* i. e. accurate. *Amussim* est regula fabrorum qui opus examinant an rectum sit. Corruptum locum esse liquet; Bentleii conjectura an vera sit, dubitamus. R. D.

88 *Ad exemplum*] Quasi ad imaginem, et collationem, et speciem comparationis. *Existimans*] Intelligens. D.

Ad exemplum ambarum mores earum existimans] Reputans et pertractans ambarum mores ad exemplum. E.

Illud *exemplum* et versum et sensum turbat. Igitur ne versum ut ineptam et inutilem ejiciendum cum Gayeto putemus; reponamus *ad amussim*, h. e. diligenter, accurate, absolute, scrupulose judicans et exigens mores ambarum. B.

89 *Hæc, ita ut liberali esse ingenio decet*] Qualitas comparativa. D.

Cum *liberale ingenium* hic ob *seriem* orationis non commode pro ipsa muliere accipi possit; repono, *hæc, ita uti liberali atque ingenue decet*. Ita enim *ingenue* opponitur *meretrici*, quæ fere semper vel libertina vel peregrina erat. Atque Phor. I. 3. 16. *ingenue* et *liberalis* conjunguntur. B.

Pudens, modesta; incommoda atque injurias 90
 Viri omnes ferre, et tegere contumelias.
 Hic animus partim uxoris misericordia
 Devinctus, partim victus hujusce injuriis,
 Paulatim elapsus Bacchidi: atque huc transtulit
 Amorem, postquam par ingenium nactus est. 95
 Interea in Imbro moritur cognatus senex
 Horunce: ea ad hos redibat lege hereditas.

90 *Pudens, modesta*] Hæc contra vitia meretricia ponit. Pudens hæc, illa procax: modesta hæc, illa maligna. reliqua vero superadduntur ornamenta uxoris, matronæque laudes. *Incommoda atque injurias*] Callide, laudata uxore non repetit vitia meretricis apud meretricem: et simul contentus de uxoris laudibus, vitia meretricis intelligit. *Incommoda atque injurias viri omnes ferre*] Figura ἄλλωθεν. D.

91 *Tegere*] Hoc plus est, quam ferre. et *tegere*: quod meretricem amaret. Et plus dixit *tegere*, quam celare. *Tegere* enim ad hoc dixit, ut non solum cuiquam non ediceret, sed et ne quis sciret. D.

92 *Hic, animus*] Oratorie dixit. non enim Pamphilum dixit: sed animum Pamphili. *Hic, animus*] *Hic* pro tum. Virg. Æn. IX. 246. *hic annis gravis, atque animi maturus Aethes. Uxoris misericordia*] Ἀμφοβολία. *Uxoris misericordia*] Roote, quia ex misericordia amor nascitur. Sic et in Phormione, *miserum est, virgo ipsa facis egregia*. Virg. Æn. IV. 13. *heu, quibus ille Jactatus fatis!* D.

93 *Devinctus, partim victus*] De proximo repetit *waçmuos*, *devinctus*, *victus*. *Partim victus hujusce injuriis*] Qualitas relativa. D.

Recipe lectionem omnium codd. *victus hujus injuria*. B.

94 *Paulatim elapsus*] Adeo est tardus amor Pamphili et magnus, ut etiam post injurias difficile discedat. *Elapsus*] Animus, non Pamphilus. D.

Paulatim elapsus est Bacchidi] Quemadmodum seu laxati, seu laxare sedem

incertum (*quum sibi vincula laxari sensit, amoris eadem incertam mutavit*. Z.) E.

Elapsus Bacchidi] V. C. *elapsus est a Bacchide*. L.

Pro huic Bombinus recte huc. B.

Huc transtulit amorem] I. e. hanc amare cepit. Propert. I. 12. 18. *sunt quoque translato gaudia servitio in Heaut*. II. 4. 10. eandem rem ita expressit. Cic. Philipp. II. 31. *sibi cum illa mimis posthac nihil futurum, omnem se amorem abjecisse illinc atque in hanc transfudisse*. R. D.

95 *Postquam par ingenium nactus est*] An sibi par? an absolute bonum? ut dicimus, *sic par est facere te*. Ergo aut sibi par, aut uxori; id est, liberali femine. *Par ingenium nactus est*] *Par ingenium*, eandem voluntatem. Sallustius, Jug. 41. *quos eadem odisse, et eadem mutare in unum coegit*. Idem alibi Catil. 20. *non idem velle, atque idem nolle, ea demum firma amicitia est*. D.

Postquam par ingenium nactus est] *Postquam* optimum puellæ ingenium recognovit, et sibi par. E.

96 *Interea in Imbro moritur cognatus senex*] Bene causa abitionis Pamphili narratur. *Moritur cognatus senex*] Bene, quod ait *senex*: nam acerbum funus non conveniebat fabulæ. In comœdia itaque apud Terentium, aut meretrix molesta, aut ex duabus una uxor moritur, aut senex. Ita ex hujusmodi moribus, vel incommodum vitatur, vel lucrum insuper nascitur, ut non sit causa lugendi. D.

97 *Horum*] Maluit *horum*, quam *dominorum*, dicere. *Ad hos redibus lege hereditas*] Verbo juris usus est: ea enim

Et amantem invitum Pamphilum extrudit pater.

Relinquit cum matre hic uxorem: nam senex

Rus abdidit se: hac raro in urbem commeat.

100

PH. Quid adhuc habent infirmitatis nuptiæ?

PA. Nunc audies. primo dies complusculos

Bene conveniebat sane inter eas. interim

Miris modis odisse cepit Sostratam:

legitima est hereditas, quæ familiæ debetur. D.

Cum Bomachus legat hoc ordine, ad hoc ea, et ex nostris duo habeant residit; hanc sectionem amplectendam censo. Cf. And. IV. 5. 4. B.

96 *Ex amantem*] Modo jam uxorem: non enim antea. Invitum Pamphilum extrudit pater] Invitum recessisse vis verbi demonstrat. Nam proprie extrudere dicitur, qui manibus expellit: sed hic translatione usus est, ut ostenderet, quantum importunitatis verbis sensu fæbe, quantum impulsio manum efficere potuisset. *Extrudit*] Verbum necessitate (West. addit, et aptum importunitati. Z.) D.

Et amantem Pamphilum extrudit pater] Amantem tunc scificet uxorem, non meretricem, quam jam reliquerat. Z.

99 *Relinquit*] Inertia præsentis temporis. Legitur et *relinquit*. *Relinquit cum matre hic uxorem*] Præparatio ad futuram errorem, D.

Relinquit cum matre] Ms. R. et V. C. *relinquit*. L.

Legit *relinquit hic cum matre uxorem*. Nam omnes nostri *relinquit*. Et duo ex nostris optimi illum ordinem verborum habent. Alioqui matre male in Theat. mergitur. B.

100 *Nam senex rus abdidit se*] Nam hic inceptiva particula est. ut, *nam meus conversus est homo haud magni pretii*. Plautus in milite glorioso, II. 1. 67. *Rus abdidit se*] Verbum reprehendentis senem: quod se abdidit, dixit. *Huc raro in urbem commeat*] Huc bene dixit, ut ostendat Parmenonem in urbe esse. *Mira stupore*. suo enim præsentem, et nullus error in fabula est. *Commeat*]

Commeare est abesse inde, ubi te esse oportet. Ergo hoc dicto ostendit, quam raro ad urbem veniat senex. quippe *commensus* est ex aliqua contumacitate temporis abscessus. D.

Nostris omnes ms. *Repone, rus abdidit se*. B.

101 *Quid adhuc habent infirmitatis nuptiæ?*] Bene usque adhuc suspensa narratio est. et in hæc interrogatione quasi subtomachatur Phibotis decepta, quod nihil videat infirmitatis in nuptiis, quod optaverat. *Quid adhuc habent?*] Hæc tristior meretrix dixit. D.

Quid habent infirmitatis nuptiæ?] Opportune quæsiit eo tempore, quo magis nuptiæ confirmatæ fuerant; siquidem dixit *amantem Pamphilum* a patre exclusum invitum. Cujus rei supponitur narratio postulationis dicitur litis principia de exordio simulatum (vix dici potest, quam negligenter Westerbovius in his edendis versatus fuerit. Sed miram non est, quod hic non fuit, quem complaret, uti alias. Forte legi debet, *cujus rei supponitur narratio: POSTULATIO NUNQUAM. Postulatio dicitur litis principium eorum ex ira simulata*. Z.) R.

102 *Nunc audies*] Sic ait, quasi jam dudum audire capienti, vel quasi ad molestem percontatricem. D.

Repone primo hos dies compl. Itd enim passim, aliquot hos dies, &c. B.

103 *Bene conveniebat sane*] Bene, pro multum: et *sane*, valide. quia qui sanus, idem et validus. D.

Rescribe ex cod. regio *conveniebat*. B.

104 *Interim miris modis odisse*] Huc usque Parmenonem poeta verba passus est dicere: cætera verbis servaturus

Neque lites ullæ inter eas, postulatio 105
Nunquam. PH. Quid igitur? PA. Si quando ad eam
accesserat

Confabulatum, fugere e. conspectu ilico :
Videre nolle. denique ubi non quit. pati,
Simulat se a matre accessi ad rem divinam : abiit.

Interim miris modis] Mire ad finem comœdiæ rerum explanatio reservatur. Namque si queras, fallitur Parmoso, quam non odio socrus, sed pudore simultatem adversus socrum Philumena simulaverit. *Interim*] Modo repente : et est adverbium temporis. *Miris modis*] Miris exemplis. D.

Cum apud Cleodonium pag. 1915. quamquam mendose, locus noster laudatur sic ; *miris modis odiasse aiunt adolescentem Socratum* ; forte hic pro cepit, quod facile potest subintelligi, substituendum est *adolescens* ; quod ipsum de muliere occurrit infra IV. 4. 39. et alibi. B.

105 *Postulatio*] Expostulatio, querela, sed proprie *expostulatio* est apud illum ipsum, qui peccaverit : *postulatio*, de illo apud alterum. D.

Postulatio] Dicitur, quæ frequentius *expostulatio* i. e. querela. Plautus in Bacchide III. 3. 45. *acris postulatio hæc est*. Sic *postulare* pro *expostulare*. R. D.

106 *Quid igitur?*] Recte dixit, si hoc non fuit, quid ergo? *Postulatio*, querela, et quasi justa interpositio querelarum. D.

Si quando ad eam accesserat confabulatum, fugere e conspectu ilico: videre nolle] Cum socrus accedere vellet frequenter ad nurum, sæpe fugiebat. Fugitandi causa hæc est, quia puella est, quam Pamphilus violarat aliquando nocte, et ex illa anulum detraxerat, et hanc post duos menses duxit uxorem, et duobus mensibus nuptiarum eam non attingit ; post vero eum ea esse cepit. Ex primo compressa gravida facta est puella. Hoc igitur metuens, quod jam gravida esse cœpiasset, suam presentiam nurus socri demegabat, ne partus in

utero cœnoretur. Eadem discedit ad matrem, ad rem divinam, hoc est, propter sacrificium evocata. Sæpius redit, et (*sæpius repetita est, sed Z.*) ægra simulata est ; et socrus cum ad visitandum veniret, admissa non est. Sed ita hæc ut conjecturis confirmet, quæ (*itaque hic velut conjecturis confirmat, quod Z.*) ai vel propter iram, vel propter odia cum Pamphilo esse jam nollet, idcirco infirmas sunt (*sint Z.*) nuptias. Nam senex pater rursus venit : patrem continuo consensit Philumene. Et quid egerint, nescire se servus dicit. Ita ad postremum conclusio est, et probatum, quod infirmas sint nuptias. E.

107 *Fugere e conspectu ilico*] Bene e conspectu : utpote, quæ caveret gravida intelligi. Sed tamen subjungit, *videre nolle* : ut ignorantia Parmenonis appareat, qui argumentum odiorum credidit, quod Philumene neque videri vellet, neque videre. *Fugere e conspectu*] Ne videretur. D.

108 *Videre nolle*] Ne videret. *Denique ubi non quit pati*] Pati et sustinere, et sustineri intelligi potest hoc loco. utrum postquam non potuit sustinere socrum? an postquam illam socrus ferre non potuit, sic se celantem nurum? Potest etiam sic intelligi, ubi non potuit augmenta odii sui ipsa nurus pati et continere, migravit ad socrum (*a socru.*) *Non quit pati*] Tolerare aut tolerari : quia *patior* commune est. Nam *patior te*, et *a te*, dicitur. D. *Non quit pati*] Ms. R. non quivit pati. L.

109 *Abiit*] Proprie *abiit* : quia non exspectavit, ut mitteretur. D.

Recte Bembinus habet *ad matrem* ; et pro *abiit* legit *abit*. B.

Ubi illic dies est compluris, arcessi jubet : 110
 Dixere causam tunc, nescio quam. iterum jubet :
 Nemo remisit. postquam arcessunt sæpius,
 Ægram esse simulant mulierem. nostra ilico
 It visere ad eam : admisit nemo. hoc ubi senex
 Rescivit, heri ea causa rure huc advenit : 115
 Patrem continuo convenit Philumenæ.
 Quid egerint inter se, nondum etiam scio :
 Nisi sane curæ est, quorsum eventurum hoc siet.
 Habes omnem rem : pergam quo cœpi hoc iter.
 PH. Et quidem ego : nam constitui cum quodam hos-
 pite 120

110 *Ubi illic dies est complures*] Ἀγχαλαὶς dies, non diebus dixit. *Arcessi jubet*] Non addidit quæ, quia intelligitur. D.

Dies est compluris] Priscian. libr. 3.

111 *Dixere causam tunc nescio quam*] Ideo nescio quam, quia nullius momenti, ac falsam. D.

Ejice illud tam, aut tunc; quod et verum gravat, et sedem habet incertam, et nihil confort sententiæ. B.

112 *Nemo remisit*] Hic jam apertius odium videtur, ubi nec jam fingitur causa. *Postquam arcessunt*] Subauditur nostri, id est, missi a socru. *Postquam arcessunt*] Id est, missi a nobis scilicet. Et mira varietas. D.

Aliquot ex nostris, *arcessivit*: unde ex scripturæ similitudine natum est *arcessunt*. Sed recte duo habent *arcessit*. B.

114 *It visere*] Ut Æn. I. 527. *populare penates venimus, It visere ad eam*] *Visere, officii est: videre, querentis aliquem. Admisit nemo*] Injuriosa etiam ipsa pronuntiatio est. *Hoc ubi senex rescivit*] *Scimus quæ ad nos deferuntur: rescimus celata*. D.

It visere ad eam] Macrobi. de differentiis. (Sect. de Infinito modo p. 744. ed. Lips.) L.

Visere ad eam] Pro visere eam. Ovid. Amor. II. 2. 21. *ibit ad affectam, qua*

non languebit, amicam. Visere, ubi idem qui in Terentio Græcismus est, ibit visere pro ibit visum. v. ibi Heins. R. D.

115 *Heri ea causa*] Bene ea causa: quippe qui se ruri abdidisset. D.

117 *Nondum etiam scio*] Παράλας tertium. *Nondum etiam*] Recte servavit reliquis partibus fabulæ pendulum et attentum spectatorem. D.

118 *Nisi sane curæ est, quorsum eventurum hoc siet*] Bene: quia curiosus est Parmeno, et idem garrulus. Nam per totam fabulam talis inducitur. *Nisi sane curæ est*] Ἐλλαι-φε. docet scire. Et est ὁλλαι-φε, scio, scire cum ἀναβάνω. D.

Curæ est] I. e. anxius et sollicitas sum. Cic. ad Div. X. 1. *maxime mihi curæ est non de mea quidem vita sed de patria*. R. D.

119 *Habes omnem rem*] Quasi dicat, quam audire expetisti. *Pergam, quo cœpi hoc iter*] *Pergam hoc iter*: ut, Æn. VI. 240. *tendere iter pennis*. Quo cœpi hoc iter] Ad portum scilicet. D.

120 *Nam constitui cum quodam hospite*] Dicit causam, cur in reliqua fabula non appareat persona hujus meretricis. *Constitui*] Constitui proprie. Nam de hujusmodi rebus dicitur convenire et constituere, de consimili rebus apud extraneos meretricios agunt. D.

Mé esse illum conventuram. PA. Di vortant bene
 Quod agas. PH. Vale. PA. Et tu bene vale, Philo-
 tium.

ACT. II. SCENA I.

LACHES. SOSTRATA.

PRO deum atque hominum fidem! quod hoc genus
 est, quæ hæc est conjuratio?
 Ut omnes mulieres eadem æque studeant, nolintque
 omnia?

121 *Di vortant bene quod agas*] Sæpe enim res eveniant aliter, quam volumus: et ideo Vertumnus colitur, qui præcestribus vertentibus. D.

Pergam iter] Scilicet facere. Salust. in Jug. c. 29. *maturare iter pergere* ubi v. Cort. R. D.

1 *Pro deum atque hominum fidem*] In hac scena accusatio socrus est: quæ se conjecturaliter defendit, dicens nihil a se factum in perniciem nerus. *Pro deum atque hominum fidem*] *Ἐμ-
 νασθῆ*; ab exclamatione coepta scena est. Senex enim est difficilis et iratus. *Quod hoc genus est? quæ hæc est conjuratio?*] Conatur Terentius adversus famam socram bonam reperire; et incipit a generali exclamatione, quæ vehementior sit ejus accusatio: paulatimque ad speciale crimen descendit. *Quod hoc genus*] Accusatio a persona: cui accidit ex sexu et (*cui accedit extra sexum etiam* Z.) quod socrus est. *Conjuratio*] *Confessio* (*consensio*) bonæ rei est, *conjuratio* malæ. et inde conjuratio Catilinae dicta est. *Quæ hæc conjuratio?*] Accusatio a re. D.

Pro deum atque hominum fidem!
quod hoc genus est? quæ hæc est conjuratio?] Hæc scena locum communem

tenet in socrum; qui dividitur his partibus a socra. Hoc (*tribus partibus: a sexu. Hic Z.*) enim dixit: *utin' omnes mulieres eadem æque studeant, nolintque omnia?* Deinde et ab eo quod socrus; tertio ab eo, quod Sostrata est. Nam ab eo quod socrus, sic advenit: *itaque adeo uno animo omnes socrus oderunt nerus. Adeo. (ab eo Z.) quod Sostrata est: in eodemque omnes mihi videntur ludo doctæ ad malitiam. Et si ludo, si ullus est, magistrum hanc esse satis certo scio*] Samitar autem in locis communibus quod Laches credit, nerum, hoc est, uxorem Pamphili, propterea domo discessisse, quod socrus mores non posset sustinere. Cum supra diximus, sicuti (*cum tamen, sicuti supra diximus, scilicet Z.*) partes celandi causa domo illa discesserit. E.

2 *Ut omnes mulieres eadem æque studeant*] Bono argumento utitur. Læsi nerum, quia socrus es: et nulla socrus diligit nerum. *Ut omnes mulieres*] Accusatio a causa eadem. *Studeant*] Majoris operis est *studere*, quam *velle*. D.

Pro ut legitur in Bemb. et Victor. *Utin'*, quod concitatius patat Færnus. At hic consistere nequit, quia ultimam semper producit. Igitur lege *utin'*. B.

Neque declinatam quicquam ab aliarum ingenio ullam reperias ?

Itaque adeo uno animo omnes socrus oderunt nurus :
Viris esse advorsas æque studium est, similis pertinacia est. 5

In eodemque omnes mihi videntur ludo doctæ ad malitiam :

Ei ludo, si ullus est, magistram hanc esse satis certo scio.

3 *Neque declinatam quicquam*] Id est, flexam vel inflexam, ab eo quod declinaverit : ne parum sit, diversam vel dissimilem dixisse. ut est illud, *illum tumultum inflexit*. D.

Neque declinatam] Menander : *γυνή γυναικὸς ἀνερῶν ἀδὴ διαφίση*. L.

4 *Itaque adeo uno animo*] Nescias an ex sententiâ hac, vel adeo ex hac scena nomen fabulæ sit inventum. *Itaque adeo*] Necessaria sententiæ ἀμφιβολία, ad describendam utramque personam. D.

Omnes socrus oderunt] Hieronym. adversus Jovinian. cap. XXIX. in *Lepti urbe semibarbara et posita in solitudine moris est, ut nurus altera diu ollam mutuum postulet*. Cui illa negat, ut scias illud verum esse Terentii, quod consulto ambigue extulit : omnes socrus oderunt nurus. Idem in Michaam cap. 7. Terentius in *Hecyra*, quid hoc est, inquit, omnes socrus oderunt nurus : quod quanquam ambiguum sit, tamen prope modum naturale est, ut nurus socrum, et socrus oderit nurum. L.

Hunc versum, qui toto pede deficit, ambiguitate laborat, et solum orationis interruptum, spurium esse oenseo. Nam cum crimen aliquod commune omnium mulierum proferatur, male hic repente accusantur socrus. Alque si omnium est idem studium; qui fit, ut nurus et socrus tantopere inter se discrepent? B.

Uno animo] I. e. eodem animo. Sic dicitur una voce, uno ore. v. Heius. ad Ovid. *Metam.* X. 33. *serius aut citius sedem properamus ad unam*. R. D.

5 *Viris esse advorsas*] Aliud argumentum; lassati nurum, ut mihi adversareris. Nam mulier ea, et mulieres omnes adversantur viris. *Æque studium est*] *Studium*, est voluntas hominis attentior atque impensor. *Similis pertinacia est*] *Ἀϊζησις*. Nam studium et bonum est: pertinacia vero nunquam non mala. D.

Ut versum laboranti succurras, reponere viris adversari æque, &c. Cf. infra. II. 2. 29. et. IV. 4. 32. B.

In eodem omnes ludo doctæ ad malitiam] I. e. omnes sunt æque improbe, altera alteri non cedit improbitate. Locutio ducta est a ludo sive gladiatorio sive literario. v. *Torrentium ad Sueton. Cæs.* c. 26. *doctæ ad malitiam* dicitur ut apud *Cicero*n. pro *Milone* c. 4. *ad quam legem non docti sed facti sumus*. R. D.

6 *In eodemque omnes mihi videntur ludo doctæ ad malitiam*] Tria in accusatione posuit, ex quibus duo sunt communia, nunc ipsius. quod mulier est, et quod socrus, communia : quod ipsa specialiter *magistra* est ad malitiam, *Sostratæ*. Ex his colligit, injuriam passam nurum, per conjecturam. D.

7 *Et ei ludo, si ullus est, magistram*] Magna amplificatio criminis. dubitat an sit ludus malitiæ : et magistram non dubitat *Sostratam*, sed certo scio, inquit. D.

Omnes libri male habent et ei ludo. Recte in *Bembin.* Et abest. *Cæteram leg. ei ludo, si ulla sit magistra, hanc esse, &c.* Nam de ludo non du-

S. Me miseram, quæ nunc, quamobrem accuser, nescio! L. Hem!

Tu nescis? S. Non, ita me Di ament, mi Laches:
Itaque una inter nos agere ætatem liceat. L. Di mala prohibeant. 10

S. Meque abs te immerito esse accusatam, postmodum rescisces. L. Scio:

Te immerito? an quicquam pro istis factis dignum te dici potest?

habet, quia ipse in præc. versu talem iudum esse dixerat; sed de magistra dubitandi causa erat, annon mulieres *ἐπιλαίεσσαι* esse mallet. B.

8 *Me miseram!* Et hæc *ἐμπαθῆς* cœpit, sed ad misericordiam spectat defendentis oratio. *Quæ nunc, quamobrem accuser, nescio!* Oratorie pro se loquitur mulier. siquidem majoris innocentie est nescire crimen, quam defendere. Et his verbis ostenditur, sine noxa esse etiam Philumenam: non solum hæc, quæ loquitur, Sostratam. D.

Denique adjungit mulier: *me miseram! quæ nunc, quamobrem accuser, nescio. Meque abs te immerito esse accusatam, postmodum rescisces!* Quoniam præsentis tempore nullam ad cognam (nulla adhuc criminatiois Z.) de se habere potest esse purgatio, defensionem de futuris temporibus pollicetur, his scilicet, quibus rediturus est Pamphilus. Ejus enim adventa res absolvi potest, et discessionis causa agnoscitur. E.

Me miseram! quæ nunc! Servius *Æneid. I. 410. L.*

Lege hunc et seq. versum sic: *me miseram, quæ nunc quamobrem accuser, nescio!* L. Hem, tu nescias? | S. *Ita me di bene ament, mi Laches.* Nam e ratione Faerni seu vulgari, senarii hi inter cæteros septenarios locum non commode obtinent. At ex nostra ratione septenarius cum clausula familiaris et Terentio. Reposui *nescias*; quia post indicativum verbum, quod re-

pètitur, solet in conjunctiva poni. Deinde illud non eum septem codd. omisi, quia sensui officit. Nam non cum *nescis* junctam signif. *scire*: quod ab hoc loco est alienum, B.

9 *Non, ita me di bene ament!* mi Laches] Modo mi Laches non est blandientis, sed ejus qui periculose innoxius. *Non, ita me di bene ament!* *Ἄνεχθε σέως* per jurandum. *Non, ita me di bene ament!* Animadvertendum, veteres non minus *ἐπιλαίεσσαι* in verbis, quam *καλιμαστὸν* neglexisse: velut hic, *ita me di bene ament!* D.

10 *Itaque!* Modo duæ partes sunt orationis. *Di mala prohibeant!* Senaliter odit uxorem, cujus amor optabilis fuit in adolescentia. *Di mala prohibeant!* Ut una inter nos agamus ætatem. D.

11 *Postmodum rescisces!* Hæc figura ab oratoribus *ἐπαγγελία* nominatur: in qua aliquid promittimus iudicibus nos probaturos, quum metuisimus, ne quid illis temere persuasum sit. *Postmodum rescisces!* Fiducia innocentie. *Resciscere* est, quum quod de industria cœlatur, vix argumentorum vi agnoscat. D.

Cum Bomb. leg. *postmodo*, quod verus exigit. Tum illud *scio*, cum irato seni non conveniat, tribue ipsi Sostratæ: adeo ut absolute ponatur; ut Adel. IV. 1. 10. B.

12 *An quicquam pro istis factis!* Amare; *καὶ ἐπεὶ ἀγαπᾷς*. D.

Quæ me, et te, et familiam dedecoras: filio luctum
paras:

Tum autem, ex amicis inimici ut sint nobis affines, facis;
Qui illum decrerunt dignum, suos cui liberos commit-
terent? 15

Tu sola exorere, quæ perturbes hæc, tua impudentia.

S. Egone? L. Tu, inquam, mulier, quæ me omnino
lapidem, non hominem putas.

13 *Quæ me, et te, et familiam*] Jam
sic accusat, quasi probaverit crimē.
et est amplificatio. *Quæ me, et te, et
familiam*] Hæc exaggeratio est, quæ
ἁπλοῦς appellatur: quum ex uno ma-
leficio multa fiunt ab oratoribus crimi-
nata. *Dedecoras*] *Dedecoratur*, quod
honestum est (adde, in animo Z.): tur-
patur, quod honestum est corporale. D.

Quæ me, et te, et familiam dedecoras:
filio luctum paras] Hic jam specialis
accusatio est ipsius in Sostrata (*Sostra-
tam* Z.) ab his rebus, quæ sequuntur,
hoc est, quæ in affectu (*quæ oriuntur
ab affectu* Z.) post jurgium. E.

Illud omnem post familiam, quod
auctoritate Bemb. recepit Faernus, res-
puit metrum, eodd. osteri omittant, et
sensus damnat. Nam *omnis familia*
complectitur servos et ancillas, ut Adel.
V. 7. 12. sed *familia* hic dicitur de ge-
nere, et majoribus. B.

Ex amicis inimici ut sint] Sic Cæsar
de B. C. III. 104. *plerumque in calami-
tate ex amicis inimici existunt.* v. notat.
ad Andr. I. 1. 10. R. D.

15 *Dignum, suos cui liberos commit-
terent*] Multum sonanter, et accusato-
rio strepitu, nec masculinum genus, nec
femininum posuit: nec unam (adde,
filiam), sed liberos. Sic Cicero, Fam.
IV. 5. *en cui tuos liberos committas:*
quum de uno ageret. et, *habemus enim
liberos:* de puella. *Dignum*] Sic dixit
dignum, ut honoris genus sit, accipere
uxorem meruisse. *Suos cui liberos com-
mitterent*] Nota liberos in significatione
etiam unius filie. D.

*Dignum decreverunt, suos cui liberos
committerent*] *Ejecta* (*sciendum* Z.) est,
communi genero *liberos* esse positos,
ut feminas intelligamus. E.

Qui illum decreverunt dignum] Serv.
Æn. X. 532. L.

16 *Tu sola exorere*] Emergis, repe-
riris. Verbum hoc impudentiam notat.
Cicero, pro Deiot. I. *exortus est servus,
qui, quem in sculo appellare non possit,
eum accusat solutus.* *Exorere*] Existis.
Exoriri dicitur, qui non expectatus in-
vadit in aliquem. D.

Pro impudentia tres eodd. recte im-
pudentia, ob versum, et sensum. Nam
humani viri non est, uxorem impuden-
tem dicere. B.

Exorere] I. e. existis, reperiris. In-
primis hoc verbum dicitur de illis, qui
præter expectationem existunt. v. Do-
nat. ad. h. l. R. D.

17 *Tu, inquam, mulier, quæ me om-
nino lapidem, non hominem putas*] *Tu
mulier, ἡμφοσιν* miltis habet. et om-
nino expressio consuetudinis est ad in-
dignationem. Et *lapis* nunquam utilis,
nisi ad telum, quem magis ad injuriam
delegit. Nam saxum melius, quam
lapis. Ut Virg. *Æn. XI. 131. saxaque
subnectare humeris.* *Tu, inquam, mu-
lier*] Sic Euripides, *Androm. 85.:*
Παλλὰς δὲ θυγὴς μυχμὰς, γυνὴ γὰρ εἴ. et
Virg. *Æn. IV. 569. varium et mutabile
semper femina.* *Lapidem, haud homi-
nem*] Sufficeret, *lapidem putas:* sed de
stomacho, *haud hominem,* additum est.
Plautus, *Mil. II. 2. 80. herus meus ele-
phanti corio circumtectus est, non suo.*

An quia ruri crebro esse soleo, nescire arbitramini
 Quo quisque pacto hic vitam vostrorum exigat?
 Multo melius hic quæ fiunt, quam illic ubi sum assidue,
 scio: 20
 Ideo quia, ut vos mihi domi eritis, proinde ego ero fama
 foris.
 Jampridem equidem audivi cepisse odium tui Philu-
 menam:
 Minimeque adeo mirum: et, ni id fecisset, magis mirum
 foret.
 Sed non credidi adeo, ut etiam totam hanc odisset domum:

Haud hominum putas? Ἐν ἴδῳ. Sic Apollodorus, ἐν μὲ πᾶντίωνων *οἰκαρ (ἡύδα) λίσω. D.

Tu, inquam, mulier] Tanquam solus senex (sexus Z.) sufficere possit ad crimen, et hæc ætas qua mulier est. Id (sic Z.) enim Virg. Æn. IV. 569. *varium et mutabile semper femina*. E.

Tu, inquam, mulier] Conviciam solenne in sequiorem sexum, mulier. Plant. Casin. II. 2. 36. *I foras, mulier es*. Euripid. Ὡ γαυαυόσση καὶ γυνὴ τί γὰρ λήγον μάζον ἐν ἴσῳδῳ ἱέλας τίς ἐσ; Carcinus tragicus apud Athen. Dipnos. lib. XIII. Ὡ Ζεῦ, τί χεὶ γυναικῶς ἱέλας καὶ ἄλλῳ ἢ ἐν, ἀπὸ γυναικῶς ἀπὸς μόνον? L.

Pro egone Faerni, versus postulat egon, quod passim occurrit. B.

18 *An, quia ruri esse crebro soleo*] Memor sui est, qui dixerat, *rus abis* (rus abdidit æ). D.

Ob versus et auctoritate trium eodd. repono, *an quia ruri esse crebro soleo*. B.

19 *Quo quisque pacto hic vitam vostrorum*] *Vestrorum*, pro *vestrum*. sic veteres. D.

Alii vestrarum. Sed retine vulgare *vostrorum*, ut utrumque sexum intelligas. B.

20 *Multo melius hic quæ fiunt*] Ἰσαβελῆς usus est. ut in *Adelphis*, *an non prius totis sex mensibus obfisciam?* D.

Pro illic cum Mureto lege illi, quod versus exposcit. B.

21 *Ideo quia ut vos mihi domi eritis*] Miro confirmat, unde sciat: ne suspiciose crimen obijcere videretur. Et bene mihi: quia commoditas familie ad hunc redandatura est. D.

Quia, ut vos mihi domi eritis, proinde ego ero fama foris] Idcirco diligenter et cauta vestram vitam in urbe commorantium rogo atque pertracto (*peractor* Z.) quia proinde ut vos domi eritis, ita me opinio et fama populi sermone celebrabit. E.

Fama foris] V. C. pro fama foris. L.

Unus eod. *domi mihi eritis*; recte: quippe domi in iotâ esse debet. B.

22 *Pridem equidem audivi cepisse odium tui Philumenam*] Primo objurgatio est Sostrate, cur non amet nulum. Secundo, cur non ametur a nura. Tertio, cur usque adeo (adde, ut) puella nupta deserat domum. D.

23 *Minimeque adeo mirum*] Satis amare, pro merito dicit odium, contra meritum amoremque: simul excusat nulum: quæ oderit talem scorum: et simul prævenit, *quid si non læta est, sed odio me habet?* D.

Et, ni id fecisset, magis mirum foret] Adeo tui mores noti omnibus, uti, quod puella jurgio discessit, mirum sit, mirum magis est, et (*dicesseroit*, mirum non sit; mirum magis esset, Z.) si inter vos amicitia perseveraret. E.

24 *Sed non credidi adeo*] Deest, *curram fuisse*. B.

Quod si scissem, illa hic maneret potius, tu hinc isse
foras. 25

At vide, quam immerito ægritudo hæc oritur mihi abs
te, Sostrata:

Rus habitatum abii, concedens vobis, et rei serviens;
Sumtus vestros otiumque ut nostra res posset pati,
Meo labori hæc parcens, præter æquam atque ætatem
meam. 29

26 *At vide, quam immerito ægritudo hæc mihi oritur abs te, Sostrata*] Ἡθυσῶς post acrem invectionem seipsum miseratur, ut invidiam duræ inelamationis in ipsam convertat. Sic in Andria, age nunc: jam ego pol' hodie, si vivo, tibi ostendam, herum quid sit periculi fallere. Et continuo, *Chreme, pietatem gnati! nonne te miseret mei? Tantum laborem capere ob talem filium? Quam immerito ægritudo hæc oritur mihi abs te, Sostrata*] Postquam de injuria dixit, de persona ejus cujus fama est, id est eum (forte, cujus fama periclitatur, id est, sua, nunc injuriam ostendit Z.) *Ægritudo hæc oritur*] Oritur, et magnitudinem rei significat, et repentinum impetum. ut supra, tu sola exorere. D.

Et vide, quam immerito ægritudo hæc oritur mihi, Sostrata, abs te] Omnis accusatio concluditur qualitate, quod non merito tantam ægritudinem seni fecerit, cum junxit, quod rus discesserit, ut illuc habitaret, asserit, ut et voluptatibus earum, quæ in urbe morarentur tantum sumtus quod in totam earum resque domestica sustineret, ut sibi ipse non parceret, et contra quæ justum est, et totas similes pati potest utique gratæ ingis esse debuerat referret (fecerit. Nam junxit, quod rus discesserit, ut illic habitaret, et cederet voluptatibus earum, quæ in urbe morarentur, rei serviens ita, ut sumtus, quum in otio essent ipse, res domestica sustineret, ut sibi ipse non parceret; contra quam justum esset et ætas similes pati posset injurias. Itaque gratæ mentis esse deberet cavere, Z.) ne aliqua (adde se Z.) senem tangeret ægritudo. E.

27 *Rus habitatum abii*] Quia dixit, *senex rus sese abdidit. Concedens vobis*] Ne diceretur, quod sit voluptatis causa. *Vobis, melius pluraliter, quam si diceret cui. Concedens vobis, et rei serviens*] *Concedens vobis*, id est, ut vos in urbe essetis. *Rei serviens*] Rea servit divitibus, quia abundant: rei serviant pauperes, quia se coartant ad angustias rei. Ita ergo res pro qualitate sua et servit, et ei rei (eidem Z.) servitur. Horatius, Epist. I. 10. 47. imperat. aut servit collecta pecunia cuique. D.

Concedens vobis] Concedere ponitur pro simplici cedere i. e. locum dare. Plant. in Amphitr. I. 1. 119. neque nos quoquam concedit die. v. Drak. ad Liv. II. 47. concedendo illi suas laudes. R. D.

28 *Vestros sumtus, otiumque*] Sumtus vestros, idem quod alibi. Otium] Vitam urbanam. Vel quod nihil acquiritis. ut in Adelpis, hæc ego clementem vitam urbanam, atque otium secutus sum. Otiumque] Hoc est, amorem (hoc amare Ms. H.) quasi nihil agentibus. *Ut nostra res posset pati*] Mediocris scilicet: ut comici patrefamilias. D.

Ut nostra res posset pati] I. e. ut sufficere possem sumtibus, quos facitis ferendis. Horat. Epist. I. 18. 28. meæ stultitiæ patiuntur opes, &c. i. e. meæ opes tantæ sunt ut stultitia illas non attenuet. R. D.

29 *Præter æquum, atque ætatem meam*] Præter æquum, quia vos estis domini: vel quia vos fraimini, quum ego doluerim. *Ætatem*] Quia senex. Virg. Æn. VI. 114. vires ultra, sortemque anectæ. D.

Non te pro his curasse rebus, ne quid ægre esset mihi ?
S. Non mea opera, neque pol culpa evenit. L. Imo
maxume.

Sola hic fuisti: in te omnis hæret culpa sola, Sostrata.
Quæ hic erant, curares: cum ego vos solvi curis cæ-
teris.

Cum puella anum suscepisse inimicitias non pudet ?

30 *Non te pro his curasse rebus*] Mirus sensus: pro his, inquit, tot rebus unam et facilem redderes: curares, ne quid ægre esset mihi. Et te sic pronosciandum, quasi dicat, etsi alii non curarent, tu curare debuisti. D.

31 *Non mea opera, neque pol culpa*] Vellet dicere, nurus culpa evenit: sed melius dixit, non me: ne accusando confirmaret, quod dixit senex, omnes scelus oderunt nurus. *Neque pol culpa evenit*] Bene additum, *neque pol culpa*. Potuit enim fieri, ut non fecerit ipsa injuriam: sed tamen permisit fieri. mire tamen nec ipsa accusat nuram. *Non mea opera, neque pol culpa*] Videtur unam dixisse opera et culpa: et tamen non est idem. Opera enim est, si scientes læserimus: culpa, si nescientes. quorum alterum sceleris, alterum stultitiam est. D.

Non mea opera, neque pol culpa evenit] Quantum potest, mulier defendit se solam debonestam, quod non jurgii vel discessionis ipsa causa sit. Hoc facile solet (*sed hoc facile vincit Z.*) senex, quod sola fuit in domo, et necessario ad culpam ipsa sola sit causa. Denique ipsius diligentia et cura esse debuerat, ne qua ægritudo nasci posset. Ne senex non tam laboret probare! crimen, quod intendit, quæ inde sequitur, quod (*quam quod inde sequitur, id Z.*) adjungit: *cum puella anum suscepisse inimicitias, non pudet?* Ut probaret animum emittatur (ILLIUS DICERE CULPA FACTUM. *Ut probaret argumentum, elicit id Z.*) quo mulier possit dicere, quo magis redderet gravio-rem accusationem, si illa istud diceret,

VOL. II.

quod illius culpa factum est (*esse Z.*) jurgium. E.

Evenit] Mss. quidam habent *venit*, quod non contemnendum. Nam *venire* pro *evenire* alii quoque scriptores dicunt. Liv. IX. 12. *omnia quæ deinde tenerunt ubi v. Duker. E. D.*

32 *Sola hic fuisti*] Ratio. et deest enim: ut sit, sola enim hic fuisti, quod ad filiam et maritum pertinet. Nam non sola, cum qua nurus. *Sola hic fuisti*] Sola, quantum pertinet ad regendam domum: cæterum et filius, et nurus erant: sed sola, id est, sine me. *In te omnis hæret culpa*] Etsi in nura culpa aliqua, in te omnis est tamen Sostrata (*si est injuria aliqua, culpa in te omnis est, Sostrata. Mss. H.*) Sola, Sostrata] Optime geminavit sola, more iraculentium: nondum nomen posuit, et Sostrata, additam ad amaritudinem inclamantiam. D.

33 *Quum ego vos solvi curis cæteris*] Vos, pro te: ut, Æn. XII. 60. *desiste manum committere Teucris. Quum ego vos solvi*] Nova figura, solvi vos. D.

Dedit auctor, suo more, cum ego curis solvi cæteris. B.

34 *Cum puella anum suscepisse inimicitias*] Hoc dicit, tanquam concesserit etiam nurum iniquam esse. *Cum puella*] (*excidit ut*) *puellam* blande dixit: ita hanc cum amaritudine, anum. D.

Puella] Puellæ dicuntur femine adolescentiores etiam nuptæ. v. Ovid. Epist. I. 115. *quæ fueram te discedente puella* Penelope de semet ipsa ad Ulyssum. Faust. II. 557. *viduæ cessat puella.* E. D.

2 H

Illius dices culpa factum. S. *Haud equidem dico, mi Laches.* 35

L. Gaudeo, ita me di ament, gnati causa: nam de te quidem,

Satis scio, peccando detrimenti nil fieri potest.

S. Qui scis, an ea causa, mi vir, me odisse assimilaverit,

35 *Illius dices culpa factum*] Prævenit defensionem: et eam sic pronuntiavit ut crimen. *Haud equidem dico, mi Laches*] *Mi Laches* modo dixit, quasi gravissimum accusatorem arguens (forte *timens*. Z.) et quasi defatigata et delassata ejus inelamatioibus. Non ergo blandientis est modo *mi*: sed invidiose rogantis. D.

36 *Gaudeo; ita me di ament, gnati causa*] Quod similis filius non sit, an quod talem uxorem habeat, quam nec inimica accusare possit? Et *gnati causa*, dixit: quia talem uxorem habens, sua causa quid gaudeat, non (forte, *nunc*. Z.) habet. *Nam de te quidem satis scio*] Id est, nihil detrimenti fit, si tu pecces; id est, unquam, inquit, peccando pejor fieri potes: sed ea eadem que semper es. Sensus est: jam talis es, ut pejor fieri nobis possis. Sic Cicero Verr. I. 1. *est idem Verres, qui fuit semper*. D.

Nam te quidem, satis scio, peccando detrimenti nihil fieri potest] Hoc per ironiam pronuntiandum. Nam certus sum, quod temperata (*te peccante*, aut, *tuo peccato*. Z.) nulla damna sentimus, neque res nostra familiaris ullum patitur detrimentum. E.

De te peccando detrimenti nil, &c.] I. e. jam talis es ut peccando pejor fieri non possis. R. D.

37 *Peccando detrimenti*] Servas, inquit, numerum peccatorum, nec fit ullum copio detrimentum, sed quam plurimum delinquas, tantundem semper admittitur. *Peccando detrimenti*] Hic sensus obsecras est: attamen hic, cum quantumcumque, inquit, sceleris admisseris, id

est, quantumcumque peccaveris, nihil de tua existimatione minuitur, nihil de pudore derogatur: eandem es que fuisti, quia pejor fieri non potes. *Peccando detrimenti*] Quidam hanc putant *aliquid*: quasi dicat, certus sum, quod ex nullo peccato tuo damnum pati possumus, sed male. D.

38 *Qui scis, an ea causa, mi vir*] Defensio a derivatione causæ: in qua ostenditur non hanc esse, quam obijcit causam senex, cur abierit rurus ad matrem suam. D.

Qui scis, an ea causa, mi vir, me odisse assimilaverit, ut cum matre plus una esset?] Hic causa mutatur; non quod sororus odium vitare vellet, sed diutissime cum matre moraretur. Quod revincit senex, odio potius factum, quod amissa sit (*quod heri admissa non sit*. Z.) Mutat causam, cur amissa non sit, sed (*cur admissa non sit, et se*. Z.) defendens mulier dicit: *Enim lastam oppido dicebant esse*] *Oppido* autem intelligimus valde. Contra senex rursus invenit (*invenit* Z.) quod ipsa potius puelle morbus sit, ut ejus mores ingritudinem afferant, non quod illa morbo corporis alique laberet. Concludit invectivam et generale nomen (*ab generali nomine, seu, crimine*. Z.) nocens, quod nulla sit earum, quin filium ducere velit uxorem; ac, si quam voluerit, illa datur que placita est conditio. Ad potestatem cum duxerint filii, sacras iterum expellunt foras conjuges liberorum. E.

Me odisse assimilaverit] Ms. R. *me odisse se, assimilaverit*. L.

Ut cum matre una plus esset? L. Quid ais? non signi hoc scit est,

Quod heri nemo voluit visentem ad eam te intro admittere? 40

S. Enim lassam oppido tum esse aiebant: eo ad eam non admissa sum.

L. Tuos esse illi mores morbum magis, quam ullam aliam rem, arbitror:

Et merito adeo: nam vostrarum nulla est, quin gnatum velit

Ducere uxorem: et quæ vobis placita est conditio, datur:

Ubi duxere impulsu vestro, vestro impulsu easdem exigunt. 45

39 *Ut cum matre*] Deest sua. *Ut cum matre una plus esset?*] ἡμερῶν δὲ dixit: id est, dia a majorem partem. D.

Antiqui codd. Faerni et nostri recte collocant plus una esset. B.

40 *Quod heri nemo voluit*] Bene infirmavit defensionem senex, dicendo, si propter matrem abiit, cur ta exclusa es, quam venires? D.

41 *Enim lassam oppido*] Infirmitas defenditur securus, ut error senis usque ad ἀναστρέφει perseveret. *Enim lassam oppido*] Pro, *oppido enim* dixit. Supervacua ponitur interdum hæc conjunctio, aut pro altera coadjunctione. *Oppido*] Valde. translatio a rusticis, qui interrogati, quemadmodum fruges provenissent, respondebant, *oppido*, id est, quasi sibi et oppido sufficere potuissent. *Eo*] Propterea, ideo. D.

Festus Pomp. videtur olim pro *oppido* hic legisse *affatim*. Nam, *Terentius*, inquit, *affatim* dixit pro eo quod est ad lassitudinem. Cæterum versus, et Terentiani moris causa scribe, aident, ut sit dissyllabon. B.

42 *Tuos esse illi mores*] Acerbissimo insulit senex et accusationi uxoris, et defensionis matris: siquidem hoc sensu

dicat, matrem nec mendacii culpam incurrare, quæ vere ægrotet ex moribus malæ socrus. D.

Morbum magis] In Ms. R. magis desideratur. L.

Bemb. recte habet, tuas esse ego illi mores. B.

43 *Nam vostrarum nulla est*] Pro *vestrum*. hoc enim venit ab eo quod est *vestra*. *Quin gnatum velit*] Quin, que non. D.

Et merito] Frequens formula præsertim apud poetas. Propert. I. 17. 1. ubi v. Broukhus. R. D.

44 *Et quæ vobis placita conditio est, datur*] Imago hic quædam argumentationis, quæ dicitur ἀπ' ἀρχῆς ἀρχὴ τῆς ἀγωγῆς: quod Latine dicitur, *ab initio ad finem*. Et ut generaliter caput invectionem, ita generaliter conclusit in socrus. et est sensus, eo improbius facitis, quod illas, quas elegeritis, odistis. D.

45 *Ubi duxere impulsu vestro*] Bene verba eadem stomachose et significanter repetivit, ut improbitas ex proxima appareat impulsu. *Ubi duxere impulsu*] Videtur, ut supra diximus, hæc tota scena ad hoc interposita, ut fabulæ nomen hinc intelligeremus inventum. Et impudentiam socrum impulsu re-

ACT. II. SCENA II.

PHIDIPPUS. LACHES. SOSTRATA.

ETSI scio ego, Philumena, meum jus esse, ut te cogam,

Quæ ego imperem, facere: ego tamen patrio animo victus faciam,

Ut tibi concedam; neque tuæ libidini adversabor.

petitio demonstravit. *Impulsu vestro*] Sic in Heautont. *scortari crebro nolunt, nolunt crebro concubare.* D.

Erigunt] Scilicet domo i. e. divortium cum illis faciunt, Plaut. in Mercat. IV. 96. *uxor erigitur matrimonio.* Sueton. in Cæs. c. 50. *cujus causa post tres liberos exegisset uxorem.* R. D.

1 *Etsi scio ego, Philumena, meum jus esse*] In hac scena moralis allocutio Phidippi est ad filiam, mitissimi patris colorem ostendens. *Etsi scio*] Apparet et hic multa prius patri suo Philumenam locutam fuisse. Ergo hæc responsio est, non principium. *Scio meum jus esse, ut te cogam*] Hoc idem in Adelpis, non necesse habeo omnia pro meo jure agere. *Us te cogam*] Etiam invitam scilicet. D.

Etsi scio, Philumena, meum jus esse, ut te cogam, quæ ego imperem, facere] Hæc scena in exordio quidem locutionem ad filiam habet patris, quod cum in domo reperisset, cogeret uti ad Pamphili domum reverteretur, et tamen tradentis, quod absente Pamphilo filia reverti noluit (*nolit. Z.*) Post habet exensationem et defensionem, quod ni sit, reus sit injuriarum senex, quod filiam abduxerit suam marito absente, et apud (*apud se. Z.*) ægram esse patiatur, tanquam curam atque diligentiam inde (*ipse filii. Z.*) conjugis habere non possit. Igitur hujus accusationis initium tale est: *Phidippe, etsi ego meis me omnibus scio esse opprimere obsequentem, sed non adeo, ut facilitas mea corrumpat illorum animos*] Hoc initium tollit id quod foras diceret se (*quod fortasse dicere posset. Z.*) pater; apud me filiam pietate contineo. Denique ad-

jungit: *Quod si tu idem faceres*] Non consentiendo tantum, ut animos tuorum corrumpas, magis in rem vestram, et nostram esset. Deinde adjungitur vehemens et generalis accusatio: *nunc vide in illarum potestate esse te.* Et narratio supponitur: *heri adii te de filia: ut veni, itidem incertum amisti.* Deinde quæstionum argumenta cum invective: *haud ita decet, si perpetuam vis esse affinitatem hanc, calore te iras.* Si quid est peccatum a nobis, *prefer: aut ea refellendo, aut purgando, vobis corrigemus, te judice ipso; sin ea est causa retinendi apud vos, quia ægra est: te mihi injuriam facere arbitror, Phidippe, si matris. satis ut meæ domi curetur diligenter.* Hoc ut diligenter confirmare possit, et jurejurando in se positum monstrat affectum: *ut, ita me di ament! haud tibi hoc concedo, etsi illi pater es, ut tu illam magis salvam velis, quam ego.* Et adjungit, *filii causa.* Hujus rei purgatio supponitur sic, ut in illa collocetur causa, cur illa diceret. Tamen, quod absens Pamphilus, idcirco non redeat, ex eo suspicio datur, socrum talem esse, quam absente marito nurus sustinere non possit. Nam dicit: *illam ad vos redire studeo, si possum facere ullo modo. Nam postquam attendi magis, et capere agere, ut redeat, &c. E.*

2 *Patrio animo victus*] Bene victus: quia non ratione facio. Victus est undecunque, qui (*victus est qui undecunque. Z.*) recedit a jure. D.

3 *Neque tuæ libidini*] *Libido* est quælibet voluntas temere suscepta. Et bene libidini: est enim non æquum, domo

L. Atque eccum Phidippum optume video : ex hoc jam scibo, quid siet.

Phidippe, etsi ego meis me omnibus scio esse apprime obsequentem, 5

Sed non adeo, ut mea facilitas corrumpat illorum animos :

Quod tu si idem faceres, magis in rem et nostram, et vostram id esset.

Nunc video in illarum potestate esse te. P. Heja vero.

L. Adii te heri de filia : ut veni, itidem incertum amisti.

mariti abesse (Ms. B. et edd. vet. ante Steph. animo mariti obesse) nuptam. Et si enim pro voluntate posuit *libidinem* : tamen subacousavit hoc nomine. D.

4 Optum] Opportune. Ex hoc jam scibo] Legitur et *hinc*, locale adverbium. et quasi comminatur uxori, modo se inventuram ipsam peccasse, non nunc. Quid siet] Utrum quid sit rei? an quid siet purus? utrum innocens, an iniqua? Et videtur hoc Sostrata dicere : nam vicini sunt inter se proximi Laches et Phidippus. D.

Leotio Bambini versui est convenientior *hinc jam scibo*. Tum pro *siet* versus poscit sit. B.

5 Phidippe, etsi ego meis] Expostulatio Lachetis apud Phidippum, accusationem continens, tanquam causam injuriarum intendat. Scio esse *apprime obsequentem*] Principium a persona ejus cum quo agitur, et sua : et an utile sit, nimis obsequi hominem suis. *Apprime*] Vehementissime. D.

Apprime obsequentem] Charis, lib. 2. L.

Ne ἀναλόγου statuamus, Terentiumque adeo solocoisismi ream faciamus, pro *etsi* reponere et, id est, etiam. Oratorie, primo se fatetur levioris culpæ reum esse, quo gravioris arguat Phidippum. B.

6 Sed non adeo, ut mea facilitas] Facilitas, indulgentia. Sed non adeo, ut mea facilitas] Deest tamen. et est ἀναλόγου tertium. D.

7 Nostris odd. in rem vostram et nostram. Civilius hoc et moratius est, ut illorum commodum prius spectetur. Cæteram ob versus reponere *magis rem in vostram*, &c. B.

Magis in rem nostram] Bentlei. edit. *magis rem in vostram et nostram id esset*, addens hoc civilius et moratius esse. Sed veteres millies suum nomen alterius nomini preponunt nequitalia exigenda sunt ad morum, qui nunc sunt, elegantiam. v. Burmann. ad Lucan. IX. 985. R. D.

8 Nunc video] Jucunde temperat. ejus culpam, quem accusat, quem dicit illum coactum a suis facere sibi injurias. Heja viro!] Modo adverbium corripientis. Heja vero] *Παράδειγμα*. D.

Ne in medium verbum cæsura cadat, reponere, nunc video in illarum esse te potestate. E.

In illarum potestate esse te] I. e. facere te quicquid ille volunt, plane illis obsequi et nulla in re adversari. Cic. ad Attic. III. 22. cum totum esse in illius potestate; Divers. V. 4. omnibus in rebus me fore in tua potestate ubi v. Græv. R. D.

9 Adii te heri de filia] Narratio. Et memoriter poeta, quia dixit heri, ea causa rure huc advenit, patrem continuo Philumensæ convenit. Itidem incertum amisti] Pro amisti, *συνηνέω*. Et itidem quid est? an id, incertum amisti, ut ad te incertus veni? Jungendam ergo ut veni, itidem. ut ait, ut veni, am-

Haud ita decet, si perpetuam vis esse affinitatem hanc,
Celare te iras. si quid est peccatum a nobis, profer: 11
Aut ea refellende, aut purgando, vobis corrigemus.

Te iudice ipso. sin ea est causa retinendi apud vos,
Quia ægra est: te mihi injuriam facere arbitror, Phi-
dippe,

Si metuis, satis ut mææ domi curetur diligenter. 15

At, ita me dii ament, haud tibi hoc concedo, etsi illi
pater es,

Ut tu illam salvam magis velis, quam ego. id adeo gnati
causa;

Quem ego intellexi illam haud minus, quam se ipsum
magni facere.

sisti itidem incoertam. Incoertus, inquit,
veni: incoertus a te recessi. D.

Incoertum amisti] Ms. R. amisti. L.

10 *Haud ita decet*] Non usque adeo
deceat. Et est confirmatio. *Haud ita
deceat*] Bene additum est ita. etsi enim
celandæ iras: non usque adeo tamen,
ut discordiam pariant. D.

Lego si perpetuam hanc vis esse aff.
Nam perpetuam respuit versum, qui in
ea sede vel creticum postulat, vel pe-
onem quartam. Deinde omnes nostri
odd. hanc ponunt post perpetuam. B.

13 *Aut ea refellendo, aut purgando*
Refellit qui negat: *purgat* qui (Ms. et
odd. vett. qui *idem*) fatetur, et sic de-
fendit. Ergo *refellimus* per conjecturam:
purgamus per cæteros status (*per
certos casus*. Ms. B.) *Vobis corrigemus*
Plus dixit vobis, quam tibi. D.

Ut peccata contra metrum tollantur,
refinge aut ea refellendõ tibi aut pur-
gando corrigemus. B.

15 *Te iudice ipso*] Virgil. *Æol.* IV.
59. *Pan deus Arcadiæ necum si iudice
certet.* Quid enim est te ipso, nisi scilicet
reo culpæ, et tibi ipsi ac tuis fa-
vente? vel qui me speres vincere. *Sin
æst causa retinendi apud vos*] Repro-
batio. D.

*No causã in fine temere acutur, re-
pone, sine ea retinendõ causa apud vos.* B.

14 *Arbitror, Phidippe*] Bene addidit

nomen, excitans audientem. D.

15 *Satis ut mææ domi curetur dili-
genter*] *Ut, ne nos. et iungendam est
satis diligenter.* non enim, metuis ac-
tis. D.

16 *At, ita me Dii ament, haud*] Ad-
didit iurandum: vix enim credibile
est tantumdem amare soceram, quantum
patrem. *Etsi illi pater es*] Sallustius
in primo libro, *et liberis ejus avunculus
erat.* *Etsi illi pater es*] Compendium
attulit Virg. *Æn.* II. 289. *heu fuge,
nate dea.* Hoc enim sentis, quanquam
natus dea sis, fuge tamen. D.

Concedo ut] Eadem constructio est
apud Cicero. ad Div. X. 29. *nec tibi con-
cedo ut te salvum matris quam ego.*
Idem aliis locis hoc verbum construit
cum qui ad Div. X. 3. *namini concedam
qui tibi voluntate necessitudinis
potior possit esse.* R. D.

17 *Id adeo gnati æquis*] Hæc est
amori nurus rationem subiecit piam.
Nam non continuo reotum est, nimis
amari a socero nurum, nisi propter fi-
lium diligatur. Bene ergo gnati causam.
incredibile est enim, patrem non patri-
pletate superari. D.

Illud, *quam ego*, cum oneret versum,
et sententiæ necesse, ejusdem esse
existimo. E.

18 *Quem ego intellexi*] Et causam
sui amoris ostendit, et mariti natam

Neque adeo clam me est, quam esse cum graviter latu-
rum credam,

Hoc si rescierit: eo domum studeo hæc, prius quam
ille, ut redeat. 20

P. Laches, et diligentiam vestram, et benignitatem

Novi: et quæ dicis, omnia esse, ut dicis, animum in-
duco:

Et te hoc mihi cupio credere: illam ad vos redire studeo,

erga conjugem culpam: quippe qui amet. Ut a Parmenone dictum, eo amantem invitum Pamphilum extrudit pater. Quam ego intellexi illam haud minus, quam se ipsum magnifacere] Hic subtiliter oneratur culpa nurus: si quidem indigne injuriam faciat socio et marito. D.

Se ipsum magnifacere] V. C. magnifacere. L.

Reputio Bombini magnifacere, quod nusquam apud nostrum occurrit, et verus improbat. Recte igitur tres e nostris vet. magni facere. B.

Magnifacere] I. e. magni facere, magni estimare. Sæpe hoc verbum occurrit apud Plaut. cujus loca Rivius ad h. l. indicavit. Idem auctori ad Heron. IV. 21. restituit Grævius. Verum Bentl. in Terentio et Plauto legi jubet magni facere nec abhorret a vero, librarios cadentis latinitatis verbum magnifacere, quod ipsis erat familiaris e vulgata bibliorum versione, alteri passim substituisse. R. D.

19 Neque adeo clam me est, quam esse] Ingeniosissimo poeta jam præparat causam simulaturo ob hanc rem iracundiam Pamphilo. D.

Repono neque adeo clam te est, quam esse cum latrum graviter credam. Nam transpositionem vñ graviter accutus postulat, et mutationem vñ me in te, sensus: quia sequitur credam. B. Si quid mutandum est, equidem corrigendum censeo credas cum interrogatione. Cf. Eun. II. 2. 44. quam hoc munus gravatum Thæidi arbitrare esse? Z.

20 Hæc prius, quam illa ut redeat] Ille subtiliter etiam terrorem iniecit

iracundiam mariti. D.

Pro hæc cum add. vet. lego hæc; et pro ut nostri omnes recte huc. B.

21 Laches, et diligentiam vestram] Principium similiter a persona est factum. Laches, et diligentiam vestram] Remotivo statu agit Phidippus pro persona sua. Nam in filiam removet culpam, cur non redeat: et relativam simul tentat qualitatem. potest enim videri, eam injuria socio ad hanc voluntatem esse compulsam. Laches, et diligentiam vestram] Ab eo caput, quo maxime motus est, et quod in primis purgandum sibi fuit: ne suspectam aut voluntatem, aut diligentiam habere videatur affinium. Et cum affecta quodam, et gemitu dixit Laches, quod ille ait, Phidippe. Et bene a nomine caput, ut consentire illi videatur. Et diligentiam, quod ille ait, sin metuis, satis ut mea domi, &c. Et vestram melius, quam tuam: quia ille dixerit de se tantum. Et benignitatem, quod ait, haud tibi concedo, etsi illi pater es, ut tu illam, &c. Et diligentiam vestram, et benignitatem] Arddori; ad utrumque. Diligentiam: quia dixit, si metuis, satis ut mea domi curetur diligenter. Benignitatem: quia dixit, haud tibi concedo, etsi illi pater es, ut tu illam salvam magis velis, quam ego. D.

Et benignitatem] Additur in Ms. R. et vet. libb. quam exhibebis erga meam familiam. sed alia manu. L.

22 Et quæ dicis, omnia esse, ut dixit] Quod juravit: et quod dixit gratis causa, et quod addidit, quod illam amet Pamphilus. D.

23 Et te hoc mihi cupio credere] Me-

Si facere possim ulló modo. L. Quæ res te facere id prohibet?

Eho, numquidnam accusat virum? P. Minime. nam postquam attendi 25

Magis, et vi cœpi cogere ut rediret; sancte adjurat,

Non posse apud vos Pamphilo se absente perdurare.

Aliud fortasse aliis vitii est: ego sum animo leni natus:

Non possum advorsari meis. L. Hem! Sostrata. S.

Heu me miseram!

L. Certumne est istuc? P. Nunc quidem ut videtur: sed num quid vis? 30

lius, quam si et hio juraret. *Et te hoc mihi cupio credere*] Bene collegit ex vicissitudine, quod volebat. D.

24 *Si facere possim*] Hic est remotio, si facere possim ullo modo. et mollius dixit, quam si nec facere possum, dixisset. hoc enim vult intelligi, volo et (at) non possum facere. D.

Nostri codd. numeris paulo melioribus collocant, quæ res te id facere prohibet? B.

25 *Eho! num quidnam accusat virum?*] Gesticulatio quedam secretiora querentia. sepe enim de maritis puellæ parentibus queri solent aliquid ejusmodi, quod solis ipsis committendam est. *Eho! num quidnam accusat virum?*] *Eho*, interjectio ponentis anrem propiorem. Nam illa querit, quæ solent de maritis puellæ matribus queri. *Nam postquam attendi*] Institi. Et vide, num deat animum: ut sit attendi animum. non enim plenum est, sed nudam. Adverti enim oculos, aut animum, subanditur. D.

26 *Sancte adjurat*] *Tò ad*, nuno autivum est: significat enim valde. D.

27 *Non posse apud vos Pamphilo se absente perdurare*] Bene hic addit poeta verba Philumene, ad quæ Phidippus respondebat, quum diceret, *etsi scio ego, Philumena, meum jus esse, &c.* *Non posse apud vos Pamphilo se absente perdurare*] Magnifico contra illud quod Læthes dixit, ægre laturum Pamphilum. et ita locutus est, quasi hoc Pam-

philo gratius esse debeat. *Perdurare*] Proprie et muliebriter dixit. D.

Se absente perdurare] Servius *Æncid.* XII. 816. L.

28 *Aliud fortasse aliis vitii est*] Sic dixit, ne diceret, Sed ooge ut redeat: et mollius dixit aliis (Bentleius conjicit Donatum scripsisse alii Z.) quam si tibi dixisset. *Ego sum animo leni natus*] Hoc contra illud quod primum dictum est, etsi ego meis omnibus scio me esse apprime obsequentem: sed non adeo, ut facilitas mea illorum corumpat animos. *Ego sum animo leni*] Qualitas venialis. *Animo leni natus*] Hoc est plenum. nam sum animo leni, quum dicimus, ἡλιμενικὸς proferatur. D.

Recte pro aliis septem codd. habent alii, ut Læthes ipse intelligatur. B.

Leni ego sum animo natus] Verbum natus eleganter abundat ut in aliis formulis. *vir natus, mortalis natus, mulier nata.* v. not. ad Rutil. Lup. II. 94. R. D.

29 *Non possum*] Conclusio. *Hem! Sostrata*] Quæ dixisti, non mea opera, neque pol culpa evenit. *Heu me miseram!*] Ad se rediri totiens, quasi de lassata, conqueritur. D.

Non possum advorsari meis] Purgat naturam suam, quod tali vitio esse confessus est (*vitio esse confitetur esse Z.*) ut voluptati suorum advorsari non possit. E.

30 *Certumne est istuc?*] Quod Phila-

Nam est quod me transire ad forum jam oportet. L. Eo tecum una.

ACT. II. SCENA III.

SOSTRATA.

ÆDEPOL nã nos sumus mulieres inique æque omnes invisæ viris,
Propter paucas: quæ omnes faciunt, dignæ ut videamur malo.
Nam, ita me di ament, quod me accusat nunc vir, sum extra noxiam.
Sed non facile est expurgatu: ita animum induxerunt, socrus

mena non redeat. Numquid vit?] Dissidentis verbum. D.

31 *Transire*] Cito ire. D.

1 *Ædepol, ne nos mulieres sumus inique æque omnes*] In hac scena est allocutio, qua inducitur secum loquens anus: per quam orationem mores ejus, et animus mitis intelligi possit. *Ædepol ne nos mulieres*] Laobes generaliter inconvitavit socrus: hæc plurimas defendit. Causa accusationis iniquæ, non enim omnes sumus male. *Inique æque*] Comicum *ωαῖψυον*. Et vide sententiam, defensionem accusatarum socrum continentem: contra illud quod ait, *itaque uno animo omnes socrus odervunt nurus*. Officium enim boni poetæ est, nullum genus hominum specialiter lædere. Sic Virg. Ge. III. 282. *quod sepe male legere noveræ*. Id est, non omnes noveræ, sed tantum mea (male. odd.) D.

Ædepol ne nos sumus] Hæc scena questionem tenet, quod immerito accusatur, quippe cum sibi intendatur accusatio non ex moribus, neque ex propria vita, sed communi nomine,

quod socrus ait; quæ non omnes male sunt: sed cum paucas invisæ sunt viris propter mores, efficiunt ut omnes dignæ videantur malo. E.

Illud *mulieres* Faernus recte ex auctoritate Bombini delet, quod oratio non poscit, et ratio trochaici repudiat. B.

Ædepol ne] Uti hic *ne* post *ædepol*, sic post *medius fidius* abundat apud Cicero. ad Attic. IV. 4. ubi v. Boasium. R. D.

3 *Nam ita me di ament*] Bene jurat. Nam sine iurejurando incredibile est (excidit *quod*), sit bona socrus. *Quod me accusat*] Deest in eo. ut sit, in eo quod me accusat nunc vir, sum extra noxiam. An *quod*, propter quod? D.

Cod. C. C. recte collocat *vir* nunc; ut *vir* sit in ictu. B.

4 *Socrus omnes esse iniquas*] Intelligitur, quibus iniquas, id est nurbus: quia socrus nomen est ad aliquod dictum. *Ita animum induxerunt*] *Inducere* animum est ita tenere, ut non amittant (*remittant* Z.): id est, persuadere animo suo. D.

· Omnis esse iniquas. haud pol me quidem: nam nunquam secus 5
 Habui illam, ac si ex me esset nata: nec, qui hoc mihi eveniat, scio:
 Nisi pol filium multis modis jam exspecto, ut redeat domum.

ACT. III. SCENA I.

PAMPHILUS. PARMENO. MYRRHINA.

NEMINI ego plura acerba credo esse ex amore homini unquam oblata,
 Quam mihi. heu me infelicem! hancine ego vitam parsi perdere?

5 *Haud pol me quidem*] Esse iniquam, subaudiendum est a superiore, ut ait *pol* pro pleno iurejurando. *Haud pol me quidem*] Subaudiendum scio esse, aut *novi esse*, aut tale quid, secundum ἔλλμ-ψεν, quæ familiaris est his, qui se cum loquuntur. D.

6 *Nec qui hoc mihi eveniat*] Qui, unde. *Multis modis*] Vehementer. *Jam exspecto, ut redeat domum*] Quia nihil mirum in matre est, exspectare ut filius redeat: idcirco additum, multis modis. D.

7 Recte ob rationem trochaei catalectici Faernus e Bombino reposuit *multimodis*. Deinde pro *exspecto* ob sensum et versum recipere *exspecto*. Vid. ad Eun. IV. 6. 5. B.

1 *Nemini ego plura acerba*] Hic allocutio est per conquestionem. Et bene non se amatoribus modo, sed infelibus amatoribus comparavit: et principium est a summa totius mali. *Nemini ego plura acerba*] Ab eo loco conquestionis, in quo dicitur, quod nulli fere talia adversa contigerint. *Nemini ego plura acerba*] Nimis colthurnati et tragici in hac scena dolores essent, non comici,

nisi adderet, ex amore. *Nemini ego plura acerba esse credo*] Acerba dupliciter eveniunt Pamphilo. ex praeterito, de meretrice: ex praesenti, de uxore. D.

Nemini ego plura] Veniens Pamphilus peregre cognoscit in porta a servo, uxorem suam, quam diligebat, domo discessisse. Aegre fert. Ret enim maxima cura, quia suspicio est, puellam propter mores discessisse. Habet et incertum, quid faciat. amat uxorem, sed obtemperat matri. Ita habet conquestionem calamitatum suarum ex praeterito amore similiter in 1 (*quod ex praeterito amore meretricis similiter multa Z.*) sit passus. Unde major sollicitudo, amorem relinquit, an adversus pietatem faciat. Explicata conquestionem quaerit a servo, quid ait, cur uxor discesserit? E.

Nostri libri collocant recte, *nemini plura ego*. Illud *nemini* ut *nemini* est pronuntiandum. B.

Oblata] I. e. obiecta ut alibi loquitur. Sic *offerre injuriam* infra V. 1. 13. E. D.

2 *Heu me infelicem!*] Ab ipsa sim-

Hacine causa ego eram tantopere cupidus redeundi domum?

Cui quanto fuerat præstabilius, ubivis gentium agere ætatem,

Quam huc redire: atque hæc ita esse miserum me resciscere.

5

Nam nos omnes, quibus est alicunde aliquis objectus labos,

plici exclamatione. *Hæc me infeliciem!* Lacrymans hoc dicit. *Hancine ego vitam?* Ab eo quod ad adversis ad adversa delatus sit. *Parvi perdere]* Parco, conservo, *parvi* facit: parco, veniam do, *perperi*. Modo ergo continui, abstiniui significat. D.

Hancine ego vitam parvi perdere? Hoc est, servavi, ne perderem. *Parvi* enim est ab eo, quod est parco. Sed si parco significat, veniam do, præteritum facit, *perperi*. Si parco, conservo, præteritum *parvi* facit. E.

Parvi perdere] Diomed. lib. I. Frisician. lib. X. L.

Vitam parvi perdere] I. e. abstiniui vitam perdere. Ovid. Trist. III. 3. 51. *parce tamen lacerare genus.* R. D.

3 *Cupidus redeundi domum]* Ab eo quod contra spem contingit malum. D.

Accentus gratia reponere *hacine causa* eram *ego tantopere.* B.

4 *Ubivis gentium agere ætatem]* A malorum suorum comparatione. *Ubivis gentium agere ætatem]* Magna detestatio presentis loci, eligere quasvis terras, vel quamvis gentem potius, quam eam in qua est. Virg. *Æn.* III. 601. *Tollite me Teucri, quascunque abducite terras.* Et *gentium* hic abundat. Et bene, *ubivis gentium agere ætatem*: quia supra dixerat, *hancine ego vitam parvi perdere?* Nimis enim tragiciū fieret, *satius erat in mari perire.* D.

Ubivis gentium] Hoc est, ubicunque. B.

Illud cui, mutatum in *ah*, appone præcedenti versui. Nam ita et metro, et loquentis affectui vim addes. Cf. *And.* II. 1. 7. B.

5 *Atque hæc ita esse miserum me resciscere]* Quod ait, lacrymantis est. *Resciscere*, est vix reperire, quod de industria fuerat celatum. D.

6 *Nam nos omnes, quibus est alicunde]* Aut deest *apud*, ut sit, *apud* nos omnes. Aut *nos omnes*, pro nobis omnibus. Nam *nos omnes]* Ratio superioris sensus. et deest *apud*, aut *penes*, aut quid tale. *Nam nos omnes, quibus est]* Constat hanc σύνταξιν esse. retulit enim *lucro est*, non ad *nos omnes*, sed ad *quibus est alicunde*; ut sit ordo, nam *quibus est alicunde* aliquis objectus labos, *lucro est* tempus, hoc est, *nos omnes (nobis omnibus.)* Nam *nos omnes, quibus est]* Hæc figura usus est etiam Tullius pro Murena 19. *prætor quoque ne se pulchrum ac beatum putaret, et quoque carmen compositum est.* Nam ille dativum casum subiecit, cum præpositum esset nominativum. Et totum Apollodori est, qui sic ait * ΟΙ ΓΑΡ ΑΙΧΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΧΡΕΜΑΤΩΝ ΔΕΙΝ ΚΙ ΤΙΧΗΚΟΤΗΤΗ * (ΟΙ σφόδρα γὰρ μίλλοιτες τὸ τοῦ χρέμου τοῦ τῶν κέρδους κομίζουσι. Ζ.) *Quibus est alicunde]* Hoc genus locutionis absolutum (*solæcum* B.) dicitur. Tale est apud Virg. *Æn.* X. 244. *crastina lux, mea si non irrita dicta putaris, Ingentes Rutula spectabis ædis æceros.* D.

Nam nos omnes] Etenim nos, qui peregre positi (*profecti* Z.) sumus, in lucro habemus. Hic omnino sensus est. Verum elocutio ardua. Nam quum proposuisset, *nos omnes*, subiunxit, *in lucro est.* Quum atique esse debnerit, *nobis omnibus*; ut sit integrum, *nobis.* Sed hoc locutionis genus antiqui absolutum appellabant. Ut Virg. *Æn.* X. 244.

Omne quod est interea tempus, prius quam id rescitum'st, lucro'st.

PAR. At sic citius, qui te expedias his ærumnis, reperias. Si non redisses, hæ iræ factæ essent multo ampliores : Sed nunc adventum tuum ambas, Paphile, scio reverituras. 10

Rem cognosces: iram expedies: rursus in gratiam restitues.

Levia sunt hæc, quæ tu pergravia esse in animum induxti tuum.

PAM. Quid consolare me? an quisquam usquam gentium'st æque miser?

crastina lux, mea si non irrita dicta putaris, Ingentis Rutile spectabis cædis aceruos. E.

Ad evitandum solocismum lego ex uno cod. regio nam omnibus nobis, quibus, &c. Duo alii habent nam nobis omnibus. B.

Nam nos omnes] Notandum est ἀναλόγου quo primum nominandi casus positus ex, mox verbum, quod dativum postulat, subjectum. Talia optimis quibusque scriptoribus vel invitis exciderunt vel studio quæsitæ sunt ut oratio gratam negligentiam haberet. Multa exempla congesserunt Muretus epist. XXXIII. Davis ad Cæsar. de B. C. I. 41. et Curt. ad Sallustii Jugurth. c. 30. R. D.

7 *Resciturum est*] Σχῆμα ἀναφανON * (παρρησιαστων. Z.) D.

8 *At sic*] Sed sic. *At sic, citius qui te expedias ærumnis, reperias*] At hoc modo, quod venisti, et discordias esse celerius reperire poteris: et quo modo his ærumnis te absolvas. Et bene expedias ærumnis, aut enim solvunt nos curæ abeantes, aut impediunt et ligant advenientes. Ut Æn. I. 566. *solvite corde metum, Teucri secludite curas. At sic, citius qui*] Sententia contraria. Nam supra sic collegit, si ignorare mala sua unicuique bonum est: sequitur ut malum, sit, ea cito cognovisse. Hic per contrarium. Si in adversis suis suocur-

rere unicuique quamprimum bonum est: sequitur, ut cito ea cognovisse sit quam optimum. D.

Expedias] Dicit magis prodesse servus, quod Paphilus sit (*citius scias rem. aut, reveras sit Z.*) Ex hoc enim fieri potuit, ut domirum (*domum Z.*) seditione domestica possit absolvere. E.

9 *Versus causa reponere si non redisses, hæc iræ.* Illud hæc pro hæc habet unus cod. B.

10 *Sed nunc adventum tuum ambas*] Ne accusare alteram altera audeat. D.

Scio reverituras] Ms. R. *reveritas. L.* 11 *Rem cognosces*] Melius est *rem*, quam *litem*. *Rem cognosces: iram expedies: rursus in gratiam restitues*] Τῆ-καλο; sententia. Et bono ordine usus est. Prius enim fit querela, deinde ponitur iracundia, postremo reditur in consilium (*concilium, h. e. arctam conjunctionem et familiaritatem. Z.*) D.

12 *Levia sunt hæc tu pergravia esse*] Genus consolationis, non a substantia, sed a quantitate. non dicit non esse causam sollicitudinis (*non dicit enim esse causam sollicitudinis gravem Z.*) sed levem dicit. *Quæ tu pergravia esse*] Bene additum contra *levia*, non *gravia*, sed *pergravia. Levias sunt*] A quantitate. *In animum induxti tuum*] Id est, persuasisti tibi. D.

Illud hæc Bentleius cum aliis omisit. Z.

13 *Quid consolare me? an quisquam*

**Prius quam hanc uxorem duxi, habebam alibi animum
amori deditum :**

**Jam in hac re ut taceam, cuius facile scitu'st, quam
fuerim miser :** 15

**Tamen nunquam ausus sum recusare eam, quam mihi
obtrudit pater.**

**Vix me illinc abstraxi, atque impeditum in ea expedivi
animum meum;**

**Vixque huc contuleram : hem nova res orta'st, porro ab
hac quæ me abstrahat.**

**Tum matrem ex ea re me aut uxorem in culpa inventu-
rum arbitror :**

unquam] Ut solet in vero angore, ipsa consolatione aegrescit dolor. Et ingeniose, non inquit dicit, sed *consolaris me*: et hoc ipso ostendis scire te, quod miser sum. D.

Quid consolare me ?] Ille ipso modendi genere suscitavit vulnera, et vehementer omnia, quæ sibi ex amore contigerint, enarrat, et suas innumeras miseras per partes enumerat. His conquestionibus mala sua exaggerat. Ad postremum tamen concludit iram interea se expediri unquam (*iram inter eas a se expediti nunquam Z.*) posse. Hoc servus frangit, negans, magnam causam contigisse, et facit a persona et a simili argumentum, comparans mulieres puëria. Dehinc trepidatio pro parturiente puella. Hæc enim jam movetur integro partu. Veram arbitratur non Pamphilum autotorem hujus conceptionis. Ex hac tamen voce dolentis in partu adulescens nescio quid suspicatur, ergo interrogat nescio quid. E.

14 *Prius quam hanc uxorem duxi*] Hoc refert ad illud caput in quo ait, *nemini ego plura acerba esse credo ex amore homini unquam oblata. Prius quam hanc uxorem duxi*] Ante rem. *Habebam alibi animum amanti deditum*] An miser sit in amore ἀπ' ἀρχῆς ἀχρεῖ τίλους, ante rem, in re, et post rem. *Habebam alibi*] Gravius dixit *alibi*, quam si in *meretrice* diceret. Et maluit *alibi*

dicere, quam *ad meretricem*. D.

Alibi] I. e. in alio amore; *alibi* eodem modo de personis dicitur, quo *unde et inde*. R. D.

15 Tres codd. paulo concinnius collocant, *facile est scitu*. B.

16 *Quam mihi obtrudit*] Recte enim dici potuit, quomodo ergo uxorem duxit, si amabat? Et bene *obtrudit*, quia invito. Sic *alibi, aliquid monstri alunt: ea quoniam nemini obtrudi potest, itur ad me*. Et *obtrudit*, pro *obtrudebat, ἐπιγυια (βαλλὰγι)* temporis. D.

Obtrudit pater] V. C. *obtulit pater*. L.

17 *Vir me illinc abstraxi*] *Vir*, vel *μήλις*, vel statim significat. *Atque expedivi animum meum*] Curse, ut diximus, aut ligant, aut solvant. ut Virgil. *Æn.* IV. 479. *quæ mihi reddat eum, vel eo me solvat amantem*. amatoris (*amatoris*. alii.) enim curse vincula dicantur. D.

Pro *illinc* leg. *hinc*, quia in vers. 15. est in *hac re*; et pro *ea* leg. *eo* sc. *amore*, quia supra est *occupatus in alio amore*.

18 *Vixque huc*] Maluit *huc*, quam *ad uxorem* dicere. *Hem! nova res orta est, porro*] Porro, deinde. Et vim habet deinde modo implicationem continuarum miserarum referentis. D.

19 *Et ea re me*] In Ms. R. *me* deest. L.

Lege *tum aut matrem*. B.

Quod quum ita esse invenero, quid restat, nisi porro ut
fiam miser? 20

Nam matris ferre injurias me, Parmeno, pietas jubet:
Tum uxori obnoxius sum: ita olim suo me ingenio per-
tulit:

Tot meas injurias; quæ nunquam in ullo patefecit loco.
Sed magnum nescio quid necesse est evenisse, Parmeno,
Unde ira inter eas intercessit, quæ tam permansit diu.

PAR. Haud quidem hercle parvom, si vis vero veram
rationem exsequi. 26

Non maxumas, quæ maxumæ sunt interdum iræ, in-
jurias

20 Quod cum ita esse invenero, quid restat, nisi porro ut fiam miser? Ordinem servavit allocutionis, in quo a præteritis, a presentibus, a futuris inducitur personæ loquentis oratio. Nisi porro ut fiam] Porro, postea, vel in postremum. Alii conjunctionem putant. D.

21 Pietas jubet] Apte, quia ferre dixit, addit jubet. D.

22 Tum uxori obnoxius sum] Matris cum dixisset, non intulit uxoris, sed mutavit casus. Ita olim suo me ingenio pertulit] Olim, ad diuturnitatem retulit, non ad spatium præteriti temporis. D.

23 Tot meas injurias] Hæc sunt injuriarum quas supra dixit, nocte illa prima virginem non attigit: quæ consecuta est nos, eam nihilo magis. Et deinde, quid interea? ibatne ad Bacchidem? Quotidie. Tot meas injurias] Aliam vim habet quod dixit, me pertulit: aliam, quod adjecit, injurias meas: aliam, quod retulit. Quæ nunquam ullo patefecit loco] Non dixit quas, sed quæ, ut ad omnia, non ad injurias, referatur extrema conclusio. D.

Quæ sc. uxor. tres odd. nunquam ullo, omisso illo in. Repone, nunquam nullo patefecit loco. B.

23 Injurias quæ] Grammatices ratio postulat quas, sed maluit Terentius quæ dicere, ut conclusio ad omnia referatur. v. Donat. ad. h. l. et est hæc generis mutatio satis usitata. v. Broukhus. ad Propert. I. 18. 23. R. D.

24 Sed magnum nescio quid necesse est] Bene de ambabus sentiens, putat magnam causam esse, quæ iram fecerit et iram diuturnam. D.

25 Quæ tam permansit diu] Et a re, et a tempore. D.

26 Haud quidem hercle parvom est] Servillis ratio et sordida: et non his respondens omnibus quæ dixit Pamphilius, sed tantum novissimæ parti. Parvom] Subaudiendum, necesse est evenisse, vel evenit. Nam consequens sententia tollit, quod ille dixit, necesse est. Si vis vero veram rationem exsequi] Vero, vel nomen est, vel conjunctio, vel adverbium. D.

Pro haud quod sensum turbat, Lollius conjicit at: codex autem quidam Faerni habet aut, quod retinendum est. Deinde ut sensus sit salvus, lege si vis veram verbum ad rationem exigi. B.

Veram rationem exsequi] I. e. inquirere, pervestigare Liv. III. 8. exsequendo subtiliter numerum, &c. Hinc sæpe Livius jungit, exsequi querendum, exequi scitandum, v. Gronov. ad Liv. IX. 3. R. D.

27 Non maxumas, quæ maxumæ sunt interdum iræ, injurias faciunt] Injuriarum faciunt iras, non iræ injurias. sed hic faciunt ἰσχυραῖταιξ dixit, secundum superiorem rationem increpans errorem Pamphili, qui de iræ magnitudine æstimet injuriarum quantitatem. Alii faciunt,

Faciunt : nam sæpe est, quibus in rebus alius ne iratus
quidem est,

Quum de eadem causa est iracundus factus inimicis-
simus. 29

Pueri inter sese quam pro levibus noxiis iras gerunt!

Quapropter? quia enim, qui eos gubernat animus, infir-
mum gerunt.

Itidem illæ mulieres sunt, ferme ut pueri, levi sententia :

probent, ostendant intelligunt. Cante dixit interdum : plerumque enim sic. *Non maxumas, quæ maxumæ sunt*] Sensus est, in quo primum, non iræ injurias faciunt : accipiendum est. secundum, non maxumæ maxumæ. *Faciunt*, pro ostendant. D.

Non maxumas] Ovidius : *magnaque de facili jurgia lite cadunt*. L.

Ut sententiæ laboranti succurras, reponde non maxumæ—*injuria* ; adeo ut iræ per Græcismum positum sit pro iras. Apud Græcos, quos noster passim sequitur, nomen sequitur casum proboniam, ut mox vera. 31. B.

29 *Cum de eadem causa*] Rectum erat si diceret, cum in *his*dem rebus, adjiciendo *causa* obscuravit elocutionem suam : sed convenit servo hæc humilitas orationis. Nam plenum (*plenum*) erat, si diceret : nam sæpe est, quibus in rebus alius ne iratus quidem est, cum de eisdem rebus est iracundus factus inimicissimus. Est autem pro evenit dixit. et est ordo : sæpe est, cum quibus in rebus alius ne iratus quidem est : de eadem causa iracundus, factus est inimicissimus. *Iracundus factus inimicissimus*] *Iratus* quidem est, qui ex aliqua re læcitas irascitur. *Iracundus*, qui ex parva nullave causa procedente irascitur. D.

30 *Pueri inter sese*] Argumentum a simili. *Quam pro levibus noxiis*] Interrogative. *Noxiis*, injuriis, culpis. D.

Pro quam sensus causa malim *quas*. B.

Irās gerunt] Sic odium gerere dixit Lælius XXVIII. 22. *cupiditatem gerere*

Justin. XVII. 1. *desideria gerere* Quintil. declam. 10. ubi gerere sumendum est pro habere. v. Burmann. ad Calpurn. Flacc. declamat. 13. inprimis frequens *animum gerere* Cic. Parad. c. 5. *gerere animum* Seneca in Hippolyto 573. *quam victus animum femine mitem geram* R. D.

31 *Quapropter?*] Διαγορευτικῆς interrogat. *Quia enim, qui eos gubernat animus*] Αἰτιολογικῆ ἀπάντησις. *Infirmitatem gerunt*] Ἐρχηματα μίαν ἀντι τοῦ infirmus est. Sed ἀνασχεθῆτα ista convenit servo. D.

Gubernat animus] Plutarch. ἐπιθῆ ἀσχυρολας. Laeret. III. 448. nam veluti infirmo pueri, teneroque vagantur Corpore ; sic animi sequitur sententia tenuis. L.

Animus infirmus] *Infirmitas* animus proprie tribuitur ei qui motibus animi non moderatur. Cæsar. de B. G. IV. 5. *infirmitatem Gallorum veritus quod sunt in consiliis capiendis mobiles*. R. D.

32 *Itidem illæ mulieres sunt ferme ut pueri*] Artificiose mulieres a persona : a similitudine, *pueri* : a facto, iras gerunt : ab accidentibus similitudinis, *animus infirmus* : a collatione personæ mulieris accidentium, *levi sententia* : a facto, fortasse unum aliquod verbum inter eas iram hæc conciverit. qua sententia totum hic sublatum est quod ait : sed magnum nescio quid necesse est evenisse, Parmeno, unde ira inter eas intercessit. *Itidem illæ mulieres*] Sexus alius, ad (sævus alter quoad Z.) ingeni-

Fortasse unum aliquid verbum inter eas iram hunc conciverit.

PAM. Abi, Parmeno, intro, ac me venisse nuncia. PAR.

Hem, quid hoc est? PAM. Tace:

Trepidari sentio, et cursari rursus prorsum. PAR. Agendum, ad fores 35

Accede propius. hem, sensitin? PAM. Noli fabularier: Pro Juppiter! clamorem audivi. PAR. Tute loqueris, me vetas.

M. Tace obsecro, mea gnata. PAM. Matris vox visa est Philumenæ.

um, et sensus idem est. Et mire similitudinem contulit ad id quod agitur. D. *Levi sententia*] I. e. mutabili consilio; *sententia* valet consilium, animam. Plaut. in *Mostell.* I. 3. 15. ut *lepida res omnes tenet sententiasque amantium*. Idem in *Mil.* II. 1. 51. *ego quia in spezi mulieres sententiam*. R. D.

33 *Fortasse unum aliquid verbum inter eas iram hanc conciverit*] Sic Plautus, *fortasse te amore suspicabero* (*suspiciarius* B.) Nam veteres infinitivo modo adjugebant *fortasse*. *Conciverit*] *Commovent*. *Iram hanc conciverit*] Legitur et *conciuisse* (*conciuisse* B.) *Et rem conceivisse*, et rem novam fecisse. *Conciverit*] *Decreverit*, *fecerit*. D.

Versus causa lege jam hanc conceivisse, here. B.

Conciverit] *Donatus* legit *conceivisse*, quæ verior lectio est. Nam veteres *fortasse*, scilicet, videlicet cum infinitivo construebant. v. *Grouv.* Obs. III. 9. et notata ad *Heaut.* II. 3. 117. R. D.

34 *Me venisse nuncia*] Notandus mos veterum quo mariti, etiam præmisso servo, uxoris nunciabant se venire. v. *Broekhus.* ad *Tibulli* Eleg. I. 3. 89. R. D.

35 *Cursari rursus, prorsum*] *Rursus* proprie retro: *prorsum* ante significat. et est proverbiale, ut dicimus, *rursus dorsum, intro foras, hac illac*, et similia: Græci *ἀπὸ πάλω*. *Trepidari sentio, cursari rursus prorsum*] *Trepidatio*, ad vocem refertur loquentium:

curatio, ad sonum pedum. Et *trepidatur* primo (*modo* Z.) ab his, qui morbum putant: *cursatur* ab his, qui partum sciunt. D.

Rursus, prorsum] *Al. rursus prorsum*. Plaut. *Amphitr.* V. 1. 60. *ego curas recessim rursus cursum trahere et ducere*. L.

Trepidari] *Trepidare* est satagere, discurrere cum pavore quodam. *Salust.* in *Jug.* c. 67. *milites improvise metu—trepidare ad arcem oppidi*. *Liv.* XXVII. 1. *ut pars trepidantium terga invaderent* ubi. v. interpret. in *primis Duker.* ad *Flor.* III. 10. p. 583. R. D. 36 In *Bemb.* legitur *accedo propius*. B.

37 *Tute loqueris: me vetas?*] *Mire* expressus est mos auscultantium. D.

In *Bemb.* et *Victor.* *rocto* est *audido*, pro *valgari audido*. B.

38 *Tace obsecro, mea gnata*] Non solum hic *Juno Lucina* non inducitur, sed etiam silentium parturienti insuper imponitur: quia *furtiva conceptio* est. Et tamen ejusmodi verba sunt *matris*, ut duntaxat argumentum scientibus filiam videantur. *Tace obsecro, mea gnata*] *Conceptum furtivum* *furtim* *convenit nasci*. *Matris vox visa est*] *Omnia hæc* quæ sensu percipi possunt, *visa* dicimus. *Virgil.* *Æn.* VI. 257. *viseque canes ululare per umbram*. D.

Nullus sum! PAR. Qui dum? PAM. Perii! PAR.

Quamobrem? PAM. Nescio quod magnum malum
Profecto, Parmeno, me celas. PAR. Uxorem Philu-
menam 40

Pavitare, nescio quid, dixerant: id si forte est, nescio.

PAM. Interii! cur mihi id non dixisti? PAR. Quia non
poteram una omnia.

PAM. Quid morbi est? PAR. Nescio. PAM. Quid?
nemone medicum adduxit? PAR. Nescio.

PAM. Cesso hinc ire intro, ut hoc quamprimum, quic-
quid est, certo sciam?

Quonam modo, Philumena mea, nunc te offendam af-
fectam? 45

Nam si periculum ullum in te inest, periisse me una
haud dubium est.

39 *Nullus sum*] Rarsus se infelicem
et miserum appellavit hic. *Nullus
sum*] Ἀδύνημα. *Quia perii*] Satis ama-
torie. D.

40 *Me celas*] Vett. omnes et Ms. R.
me celant. *Uxorem Philumenam pavita-
re*] Vid. Servius in *Aeneid.* I. vers.
92. *solvuntur frigore membra*. L.

Nostri omnes celant, praeter unum,
ubi est celat. B.

41 *Uxorem Philumenam pavitare*] *Pavitare* τῆ ἡδυσμενῆ. *Pavitare nescio
quid*] *Pavere* et *timere*, et ad corporis,
et ad animi perturbationem veteres re-
ferebant. *Phantas* in *Baach.* I. 1. 73.
*nam et ex mari timida ecce ego pavitare,
egrotare, quia sic horruisse, ac palpitare
venis* (Paulo melius West. edidit, *nam
et in mari vecta es, credo, timida es*.
Ergo, pavitare, egrotare: quia sic hor-
ruisse visa ac palpitare venis. *Leg.
quia sic horrere est visa ac palpitare, an-
tequam venires*. Z.) D.

Pavitare] I. e. frigore et febris jac-
tari. v. Servium ad *Aen.* I. 92. R. D.

42 *Quia non poteram una omnia*] *Deest, dicere. Quia non poteram una
omnia*] *Cam* stomacho pronunciavit: et
deest, dicere. D.

VOL. II.

Lege ex nostris fere omnibus, *interii,
cur id mihi non dixisti?* B.

43 *Nemone medicum adduxit?*] *Sci-
licet* ex quo scire posses. *Nescio*] *Perturbatus* Parmeno idem repetit ver-
bum, et verbum aptum est personae ser-
villi. D.

Nostri cum Faerni optimis libris le-
gunt *nemone*. B.

44 *Cesso hinc ire intro*] In vultu
(*cultum* Ms. H.) proloquium. Sic au-
tem dicit poeta, ut gravem morbum in
uxore suspectans maritus, protinus in-
greditur, et partum improvisus offen-
dat. D.

Pro vulgari certum recte Bemb. et
Victorinus habent certo. B.

45 *Quonam modo, Philumena?*] *Amato-
ria* ἀνωρεφῆ. Sic in *Phormione*,
*quod si eo meae fortunae redeunt, Phani-
um, abs te ut distraher, nulla est mihi
vita expetenda. Offendam affectam*] *Lassam*, possessamque morbo ab eo
quod est *affici*: unde *affectus* dicuntur,
propter quos afficimur. D.

46 *Nam si periculum ullum in te
inest*] Multum dixit, si in te periculum
inest, me periisse non dubito. tantus
autem affectus non est mariti tantum,

PAR. Non usus factus est mihi nunc hunc intro sequi :
 Nam invisos omnes nos esse illis sentio.
 Heri nemo voluit Sostratam intro admittere.
 Si forte morbus amplior factus siet, 50
 Quod sane nolim, maxime heri causa mei :
 Servom ilico introisse dicent Sostratæ ;
 Aliquid tulisse comminiscetur mali,
 Capiti atque ætati illorum, morbus qui auctus siet.
 Hera in crimen veniet ; ego vero in magnum malum.

ACT. III. SCENA II.

SOSTRATA. PARMENO. PAMPHILUS.

nescio quid jam dudum audio hic tumultuari misera.

sed amatoris quoque. *Nam si periculum ullum*] Non permisit amor dicere perituram : sed si *periculum*. D.

Ex Vatio. et Basilic. lege *periculum* : atque lectio Bembini in te *ullum inest* multo concinnior videtur. B.

Periisse me una] Similis locus Propertii Eleg. II. 21. 42. *vivam, si vivet, si cadet illa, cadam*. v. Columbam ad Ennii fragm. 288. R. D.

47 *Non usus factus est mihi*] Vide artificem Torentium, quemadmodum alias per Pamphilum, alias per ipsum Parmenonem invenit, quemadmodum nesciatur a cæteris, virginem ante nuptias ab ipso Pamphilo vitiatam esse. *Non usus factus*] Non utile. *Factus* abundat. D.

48 *Nam invisos omnes nos esse illis sentio*] Acute ejusmodi causam reperit, quæ vel hominem curiosum contineret : quæque non Parmenonem modo, sed mox etiam Sostratam aroeat ab ingressu. D.

49 *Heri nemo voluit Sostratam*] Quasi alius dixerit, *unde intelligis?* *Heri nemo voluit Sostratam*] Argumentum odii. D.

51 *Maxime heri causa mei*] Bene

maxime : qui et propter ipsam, vel propter invidiam socrus non velit fieri graviores morbum. D.

52 *Servom ilico introisse*] Mire atque criminosis, suspiciosumque sit : non Lachetis aut Pamphili servum, sed Sostratæ : nec Parmenonem saltam. D.

Pro *introisse* scribe *introisse*. B.

53 *Comminiscetur*] Dicent, cum conflexerint. D.

54 *Capiti atque ætati illorum*] Bene *capiti* siquidem *capiti* maluit *illorum*, quam *puelle* dicere : quod utique intelligitur. Qui] Qui, unde. D.

Sit rescribendum versus causa est. B.
Capiti illorum] I. e. vitæ et sic caput semper dicitur in hac imprecationis formula. Plant. in Rudente V. 2. 59. *Venus eradicet caput atque ætatem tuam* Virg. *Æn.* VIII. 484. *dii capiti ipsius generique reservent*. v. Heins. ad Ovid. *Epist.* XX. 127. Græv. ad Cælii *epist.* in Cic. ad Div. VIII. 1. et Bentl. ad Phorm. III. 2. 6. R. D.

55 *Hera in crimen*] Sostrata in li-tem. *Ego vero in magnum malum*] In questionis tormenta. D.

1 *Nescio quid jam dudum hic audio tumultuari*] In hac scena quasi quo-

Male metuo, ne Philumenæ magis morbus adgravescat:
Quod te Æsculapi, et te Salus, ne quid sit hujus, oro.

Nunc ad eam visam. PAR. Heus, Sostrata. S. Hem!

PAR. Iterum istinc excludere.

S. Ehem Parmeno, tune hic eras? perii! quid faciam
misera? 5

dam deliberatio est, continens suasionis
dissuasionisque partes, quas in subditis
considerabimus. *Hic*] Quia nimis vi-
cini sunt. D.

*Nescio quid jamdudum audio hic tu-
multuari misera*] Hæc scena quandam
quasi deliberationem tenet ad (*ob Z.*)
ægotam narum, cum rumor sit, quod
gravis morbus ingravescat. Deliberat
socrus, que jam semel exoluta est.
Denique ipsa propositio: *nunc ad eam
visam*. Destructio ex diversa parte:
iterum istinc excludere. Pars (*perterret
Z.*) illa, ut pergat: *quid faciam misera?*
Non visam uxorem Pamphiti,
cum in proximo hic sit ægra? Dissuasio:
*non visas? ne mittas quidem visendi
esusa quemquam*. Neo aliquem mittas,
qui vident. *Nam qui amat, cui odio
ipsum est, bis facere stulte duco: laborem
inane ipsus capit, et illi offert molestiam*.
Adjeicit majus argumentum, quare in-
gredi non debeat, quia filius statim
quod (*quam Z.*) venit, ingressus est.
Ex ea igitur causa introire non debes.
Item, *si remittent quippiam Philume-
ne dolores, omnem rem narrabit, scio,
continuo sola tibi*] Narrabit omnia, que
vis iracundia fuerit inter eas, unde ex-
ordium litas inceperint. Hæc sunt,
que ad dissuasionem pertinebant. Egre-
ditur Pamphitus, qui his (*qui tristis
est Z.*) quod non in morbo puellam,
sicut rumor fuerat, viderit, sed quod
parturire eam viderit. Et inde vehe-
menter obmoneatur; putat enim, non
ex suo compressu gravidam parturire.
Idem interrogatus a matre, *quid morbi
est?* consensum commodat ad quod
ille (*illa Z.*) voluerit, ne prodatur verita-
tem. Deinde et Parmenonem efficit
discedere, ne vicinus vocem parturi-
entis audiat. Postremo remanet solus,

et secum deliberat, quod rogatus utrum
taceat, neque indicet ei (*ejus Z.*) par-
tum, an æquo animo ferat tantam inju-
riam et reducat uxorem. E.

Tumultuari] Passive dicitur. Nam
apud veteres activum etiam tumultu-
are in usu fuit. v. Voss. de Analog. III.
7. et interpret. ad Cæs. de B. G. VII.
61. R. D.

3 *Magis morbus adgravescat*] Gra-
vior fiat. Proprie, quia morbi graves
sunt diuti. Virg. Ge. III. 95. *ubi aut
morbo gravis, aut jam segnior annis De-
ficit*. Balluat. morbi graves ob inedia
insolita vescentibus. *Male metuo, ne
Philumena magis*] Instat Terentius bo-
nam socram facere, ut bonam meretri-
cem faciat (*facit Z.*) D.

Ne morbus adgravescat] I. e. angeat-
ur, amplior fiat ut paulo ante dixit.
Cic. Catil. I. 13. *hic morbus qui est in
republica vehementius gravescat*. R. D.

3 *Quod te, Æsculapi, ut te, Salus*] Deest propter: ut sit, propter quod. D.

4 *Nunc ad eam visam*] Sic Virg.
Æn. VII. 454. *respice ad hæc*. Heus,
Sostrata] Vide quemadmodum per se
ipsam Parmeno, per Parmenonem ar-
ceatur Sostrata: que neque deesse
propter officium, neque ingredi propter
socrum (*servum Bosler.*) inducitur.
Hem!] Interjectio est novae res audi-
entis. *Iterum istinc excludere*] Bene
iterum: ut illi pudorem incuteret repe-
titione injuriæ. Et memoriter. jam
enim dixit, *nostra illico ite visas ad eam
admit nemo*. Et simul vide, quam ve-
hementius ad injuriam sonet *excludi*,
quam non admitti. D.

Verba iterum i. e. lege per interroga-
tionem. E.

5 *Ehem, Parmeno*] *Ehem*, interjectio
est ejus, que commota sit nova re. D.

Non visam uxorem Pamphili, cum in proximo hic sit ægra?

PAR. Non visas, nec mittas quidem visendi causa quemquam.

Nam qui amat cui odio ipse est, bis facere stulte duco: Laborem inanem ipse capit, et illi molestiam affert.

Tum autem filius tuus introiit videre, ut venit, quid agat.

S. Quid ais! an venit Pamphilus? PAR. Venit. S.

Dis gratiam habeo. 11

Hem, istoc verbo animus mihi rediit, et cura ex corde excessit.

PAR. Jam ea de causa maxime nunc huc introire nolo: Nam si remittent quippiam Philumenæ dolores,

6 *Non visam uxorem Pamphili?* Ut dixit supra, servum *Sostrate*, non *Parmenonem*: sic hic, uxorem *Pamphili* dixit magis, quam *Philumenam*: ut animum et officium ejusdem *socrus*, et *matris* breviter demonstraret. D.

In proximo] I. e. in vicinia. *Plantus* in *Cistell.* l. 1. 102. *habitat in proximo.* R. D.

7 *Non visas, &c.*] Unam rem *Sostrate* consuluit, hic de duabus respondet: namque et illam non vult ingredi, et cavet ne ipse mittatur. et bene, *quamquam*: ne aperte pre se loqui videatur. D.

Lege non visas? interrogative. Deinde pro *ne* repono *ne*, ob oedices omnes meos et *Faerni*. B.

8 *Nam qui amat, cui odio ipse est*] Aliam causam subjanxit: quia durum fuerat ipsi *Sostrate* dici, quod supra dictum est. *Nam qui amat*] Una causa a sententia morali. *Cui odio ipse est*] Deest *eam*, vel *eum*. D.

9 *Laborem inanem ipse capit, et illi molestiam affert*] Hoc validissimum ad dissuadendam fuit. *Et illi molestiam affert*] Bene hoc adjecit: ne qui amat, hoc dicat, laborem, dum promerear, quem amo (*laborem non perdo, dum promereor de eo, quem amo.* Z.) D.

10 *Tum autem filius*] Alia causa ab eventu. *Videre, ut venit, quid agat*] Quod supra, *visere*. An *visere*, officii est apud *ægros*: *videre*, cognitionis? et ideo additum, *quid agat*. D.

Ob consensum *Faerni* nostrorumque librorum lege *tum filius tuus int.* B.

11 *An venit Pamphilus?*] Bene imitatur affectum. D.

Pro gratias, quod est in libris quibusdam, amplectere lectionem *codd. multorum gratiam*. B.

12 *Hem!*] Interjectio feminina ac matronalis. *Ex corde excessit*] Geminauit prepositionem. D.

13 *Hac nunc introire nolo*] Car, si venit *Pamphilus*, non sit istroendum, causa narratur. D.

14 *Nam si remittent quippiam*] Verbum activum quasi neutrum posuit. *Philumenæ dolores*] *Δραματων* errat. non enim vere dolor morbi est, cum sit partus. D.

Philumenæ dolores] V. C. *Philumenam*. L.

Etai Philumenæ apud *Rufinum* quoque in de metris comiois laudatur, ab usu loquendi non abhorret, et quorundam *codd.* auctoritate comprobatur: tamen ob sequentia *sola soli* lectionem *Philumenam* prefero. Si enim *Philume-*

Omnem rem narrabit, scio, continuo sola soli: 15

Quæ inter vos intervenerit, unde ortum est initium iræ.

Atque eorum video ipsum egredi. quam tristis est! S.

O mi gnate!

PAM. Mea mater, salve. S. Gaudeo venisse salvam.
salvam

Philumena est? PAM. Meliuscula est. S. Utinam istuc
ita di faxint.

Quid tu igitur lacrimas? aut quid es tam tristis? PAM.

Recte, mater. 20

S. Quid fuit tumulti? dic mihi: an dolor repente in-
vasit?

nam scribis, ea est ista sola; sin Philumena, quam ista sola sit, nescias. B.

Si remittent, &c.] Duplex hujus loci lectio est. Si remittent quippiam Philumena dolores et si remittent quippiam Philumenam dolores. Si priorem lectionem sequamur, dolores remittent significat leniores fient, sedabuntur, pronomine *se* sabintelleoto, quod sæpe additur. Cic. in Orat. c. 34. Sin posteriorem lectionem, quam pluribus auctoritatibus nititur, præferamus, dolores remittent Philumenam significat dolores relinquent Philumenam. R. D.

15 Scio, continuo sola soli] Ut, Æn. L. 391. haud, credo, iuvius caelestibus, auras Vitales corporis. Et sic, sola soli dicitur, quomodo præsens præsentis. Sic Virg. Æn. IV. 88. illum abens absentem auditque videtque. D.

16 Quæ inter vos intervenit] Melius sic, quam si diceret. Quæ illi feceris. Unde ortum est] Pro sit, *ἀναίρου* tertium. D.

Vulgo intervenit; Bemb. intervenere. At leg. intervenierint; quod et verum probat, et Dogati auctoritas, qui ita legisse videtur. B.

17 Quam tristis est?] *Χαρακτήριμος (Προσπορεύμελος)*. Pet. Victor. V. L. XXXIII. 24.] locuti Pamphili. O mi gnate] Ordo est, O mi gnate, gaudeo te agram venisse; sed intercedit Pamphi-

lus tristis. D.

Illud est versum cum oneret, dele: aut lege quam tristis?; vel tristis est! mi gnate, sine o. B.

18 Salvam Philumena est?] Cito probat Pamphilo se amare nurum, cum post salutationem nihil prius, quam de salute uxoris ejus inquirat. Salvam Philumena est?] Miro obviam sibi excurrentem filium nihil aliud, nisi de Philumena interrogavit: ut ostenderet ejus morbum curæ sibi esse. D.

19 Meliuscula est] Verum est, quantum ad morbum pertinet. Meliuscula est] Hoc et ad morbum, ed ad eventum partitadinis verum est, ita non mentitur Pamphilus matri. Utinam istuc ita di fariat] Diligentiore officio loquitur, ut rea filium soorus. D.

Meliuscula est] I. e. paulo melius habet. Cic. ad Div. XVI. 5. tum meliuscule tibi esset. R. D.

20 Quid tu igitur lacrimas?] Locus ab eo quod agitur: quo significat, si ita est, quare ergo tu tristis es? Recte, mater] Sic dicimus, cum sine injuria interrogantis aliquid reticemus. Et bene additam mater; ut duritia reticentis blando nomine molliretur. Alii recte sic accipiunt, ut intelligant, nihil est muli. D.

21 Quid fuit tumulti?] Antiqui sic declinaverunt, tumulti, senuti. ut Sallustius Catil. 53. decretum senuti fit. Dic mi-

PAM. Ita factum est. S. Quid morbi est? PAM. Febris.
S. Cotidiana? PAM. Ita aiunt.

I sodes intro, consequar jam te, mea mater. S. Fiat,
PAM. Tu pueris curre, Parmeno, obviam, atque eis
onera adjuta.

PAR. Quid? non sciunt ipsi viam, domum qua redeant?
PAM. Cessas? 25.

ACT. III. SCENA III.

PAMPHILUS.

NEQUEO mearum rerum initium ullum invenire idoneum,

hi] *Dic*, verbum est instantis audire, et curiosius interrogantis. Virgilius Ecl. III. 1. *dic mihi, Damata, cujus pecus? Dolor repente invasit?* Proprie *invasit*, quia repente. D.

22 *Ita factum est*] Moris est assentiri ad dicta interrogantium, qui quae vera sunt celant. *Ita aiunt*] Bene aliis adscripsit: si falsum sit, ut ipsis adscribatur mendacium. *Ita aiunt*] In hac tota interrogatione et responsione colorem indixit secretum, ægre objurgantis. *Ita aiunt*] Religiose mendacium ad remorem retulit. *Aiunt*, inquit, ne ipse falsum dicere videretur. D.

23 *I sodes intro*] Metuit, ne ingrediatur mater ad soceros: et ideo dicit, *I sodes intro*. Et apparet *intro* dicentem, manu annuere, ut domum redeat: et simul, quo magis faciat, addit causam: *Consequar jam te, mea mater*] Adjecit et tempus *jam*. *mea* necessario additum: *mea mater*: et *sodes*, quia *I intro* durum est. *Fiat*] Abiens dixit hoc mater, *fiat*: ne omnino jussis alienis parere videatur. quasi imperemus et nos, quæ nos ipsi facturi sumus. D.

24 *Tu pueris curre, Parmeno, obviam*] Probabilis causa, qua ablegat etiam Parmenonem, dum jubet eum pueris

occurrere. Et simul notandum, quod in hac fabula ridicule vexatur usque ad ultimam servus et ablegatur, cum sit et piger et curiosus. *Atque eis onera adjuta*] Locutio antiqua figurata. Et est *μετανομή* (alii, *δυναλαγή*), pro ipsos onera portantes, eis onera adjuta. D.

Iis onera adjuta] I. e. iis adjuta oneribus ferendis. Notandus est dativus personæ, iis qui per archaisimum verbo *adjutare* jungitur. Vide interpretes ad Petron. c. 62: edit. Barmann. p. 419. *Adjutare* cum accusativo rei est in Phorm. I. 2. 49. R. D.

25 *Quid? non sciunt ipsi viam, domum qua redeant*] Jam vide quemadmodum servetur Parmenoni persona loquacis, curiosi, pigri. *Domum*; adverbiale est. *Domum qua redeant*] Quasi locum significet, videbitur reliquum præceptum servus non audivisse. Si audivit, qua, quomodo intelligemus, id est, quemadmodum onus portent de nave, ut, *quid fieret, et qua fieret. Cessas*] De industria omnes ablegavit suos, ut non audirent quæ intus post scenam sunt acta: quæ tamen populo est narraturus. D.

Pro *redeant* Bemb. habet *veniant*: B. 1 *Nequeo mearum rerum initium ul-*

Unde exordiar narrare, quæ nec opinanti accidant;
Partim quæ perspexi his oculis, partim quæ accepi au-
ribus:

Qua me propter examinatum citius eduxi foras. 4
Nam modo me intro ut corripui timidus, alio suspicans
Morbo me visurum affectam, ac sensi esse, uxorem: hei
mihi!

Postquam me aspexere ancillæ advenisse, ilico omnes
simul

lum invenire idoneum] In hac scena con-
questio est ad deliberationem descen-
dens, an habeat Pamphilus, an excludat
uxorem: in qua tota oratio Pamphili
ad argumentum spectat, amatoris ma-
gis, quam maritalis est. Nam aliter non
perveniretur ad ultimam cognitionem
omnium rerum, nisi adolescens furti-
vam conceptam uxoris, et patrum, ali-
quanto lenius, quam conjugalis dolor
expetit, toleravisset. Nequeo meorum]
Hæc est Homericus illa *δυσέπειρος*, Od.
IX. 14. *τι σπέρει, τι δ' ἰσάρα, τι δ' ἰσ-
είρατος παραδίξω*; Nequeo meorum rerum
initium] Hoc principium magna *δυσέ-
πειρος* oneratur: ut ostendantur sermone
et multa et graves, *Idoneum*] Aptam,
concedens. D.

Nequeo meorum rerum initium ullum
invenire idoneum] Conquestio est, quod
de amore multa sit passus, quod multa
viderit, multa audierit. Cum dixit: par-
tim, quæ perspexi his oculis, partim quæ
accepi auribus. Hoc totum in principio
est. Subjungitur narratio: nam modo me
intro ut corripui. Quod accepit auribus,
illud est, quod ubi cum ante perspece-
riat ancillæ, omnes simul exclamavere,
venit! Quod perspexit, illud est, quod
gultum eorum continuo inveniri videt.
Hæc enim argumenta proficiunt ad id,
quod partus celebratur; quod intro ve-
niens parturientem videt; deinde quod
vox parturientis prodit vitium, cum dix-
it: neque voca alia, ac res monstrabat, ipsa
poterat conqueri, R.

2 Unde] A que. D.

3 Partim quæ perspexi his oculis] His,

quasi miseris, vult intelligi, quibus per-
spexi, vel audiivi mala. An sic dictum
est, et apud Virg. *Æn.* IV. 359. *ec-
ce meque his auribus hausit?* D.

4 Qua me propter examinatum] Inter
examinatum et *examiniatum* hoc interest:
examinatus, est conterritus, conturbatus.
Ut, sed quidnam Pamphilum *examinatum*
video? Et Virg. *Æn.* V. 305. *examinata*
sequens impingeret agmina muris. *Exani-*
mus vero, est occisus. Virg. *Æn.* XI.
30. *corpus ubi examini positum Pallantis*
Acetes Servabat senior. D.

Me aduxi foras] I. e. foras prodii.
Plant. in Bacchide IV. 2. I1. *ducte ab*
edibus. Cic. ad Div. X. 32. *Bulbus—*
duxit se a Gadibus ubi v. Manut. It.
Bentlei. ad IV. 1. 7. R. D.

5 Me intro ut corripui] Raptim in-
gressus sum. Timidus] Pro timens, no-
men loco participii. D.

Lege ex nostris omnibus, nam modo
intro ut me corripui. B.

Me intro corripui] I. e. raptim in-
troii. Mox. v. 16. *corripui illico me inde*
lacrumans. infra IV. 1. 3. *corripuit de-*
repente tacitus ces. v. Heins. ad Virgil.
Æn. VI. 472. *corripuit sese.* R. D.

6 Morbo me visurum affectam] Quia
et hic morbus est (hoc solutio non
dubie pertinet ad vers. 13. ad vocem
alio.) *Hei mihi!* Interjectio dolentis
est. Virg. *Æn.* III. 52. *Eloquar, an*
sileam? Et dicitur hæc figura *ἰσχυρῶς*.
Hei mihi! Miro interposuit *συχρῶς*
μῆ. D.

Præter unum omnes nostri habent,
ac sensi uxorem esse. B.

Lætæ exclamant, *venit* : id quod me repente aspexerant.

Sed continuo voltum earum sensi immutari omnium,
Quia tam incommode illis fors obtulerat adventum
meum. 10

Una illarum interea propere præcucurrit, nuncios
Me venisse : ego ejus videndi cupidus, recta consequor.

Postquam introii, extemplo ejus morbum cognovi miser.
Nam neque, ut celari posset, tempus spatium ullum
dabat :

Neque voce alia, ac res monebat, ipsa poterat con-
queri. 15

Postquam aspexi, O facinus indignum ! inquam : et cor-
ripui ilico

Me inde lacrumans, incredibili re atque atroci percitus:

8 *Id quod me repente*] Deest propter. ut sit, propter id : ac per hoc, ideo. *Id quod me repente aspexerant*] Causa cur lætæ exclamaverint. *Id ergo, ob id.* D.

Nostri, *me de repente.* Sed melius est me ejicere cum egregio Fabricii oodice. B.

9 *Sed continuo voltum earum sensi immutari omnium*] Miro Pamphilus etiam ancillarum metu impellitur, ut alionum nasci puerum suspicetur: neo ullo modo in memoriam redeat, hanc se puellam, vel hujusmodi (forte, *quæ nunc esset uxor.* Z.) vitiasse. *Voltum earum*] Quæ viderint. D.

10 *Fors obtulerat*] Offerri dicuntur tam bona quam mala, si inasperata obiciantur aspectibus. *Obtulerat*] Oblatum dicitur in utramque partem, quicquid expectationem prævenit. D.

Pro illis duo nostri veterissimi illuc. B. *Obtulerat*] Offerri dicuntur, quæcumque præter expectationem obiciuntur, sive bona, sive mala. v. Donat. ad h. l. R. D.

11 *Præcucurrit nuncios*] Priscian. libr. X. L.

12 *Ego ejus videndi cupidus*] Non

erit plena vis repentini doloris, si aliquid præsentens suspicatur ; et ideo addidit, *ego ejus videndæ cupidus.* *Recta consequor*] Absolute, et sine adjectivæ : non enim addidit *vis.* D.

Ejus videndi] Non opus est legere *videndæ.* Rationem constructionis explicant. Sanctius in *Minerva* ill. 8. p. 456. et ibi *Perizon.* R. D.

13 *Extemplo ejus morbum*] *Morbum* mitiare animo, quam citium dixit, aut *probrum.* Et recte : quia dixit, *alio me suspicans morbo viturum affectam, ac sensi esse, uxorem.* D.

Faernus, ut trochaicus staret, ex *Bemb.* et *Victor.* edidit *postquam intro adveni, extemplo.* Forte leg. *introivi extemplo.* B.

14 *Spatium*] *Moram.* D.

Pro celari lege celare ; *uxor scilicet,* quam statim adit osculaturus. Deinde in seq. versu illud ipsa refer ad res. B.

15 *Ac res monebat*] *Partus.* D.

16 *O facinus indignum !*] *Facinus indignum,* non ad illam, hoc est, *Philomenam,* sed ad auctorem vitii refertur. *Et corripui ilico*] *Ardens scilicet dolore.* Et est causa cur cito exierit. D.

Mater consequitur : jam ut limen exirem, ad genua accidit,

Lacrumans misera : miseritum est. profecto hoc sic est, ut puto :

Omnibus nobis ut res dant sese, ita magni atque humiles sumus. 20

Hanc habere orationem mecum principio institit :

17 *Lacrumans*] Non furens, sed lacrumans : non iratus, sed miseritum (*percutus*). Atque atroci] Id est, vehementi. D.

Percutus] I. e. vehementer commotus. *Lacrat*. V. 400. *ira tum percutus acri*. *Cic.* pro Milone c. 23. *animus iratus et percitus*. *Liv.* VI. 38. *tum percitus ira Camillus ubi* v. *Drakenb.* R. D.

18 *Mater consequitur* : jam at limen exirem] Ostendit affectum misericordiae suae, matrem potius dicendo, quam Myrrhinam, et addendo miseram. *Ad genua accidit*] *Accidere*, est gestu corporis ostendere humilitatem cadentis : propter (*compositum ex*) *ad*, quod est juxta, et *cadere*. *Sallustius* autem sine praepositione dixit, *qua accidam, aut quo?* D.

Ad genua accidit lacrumans] *Diodor. Sicul. Elog.* 34. *ταῖς μὲν πρὸς τὰ γόνατα κέκρουε, ταῖς δὲ ταῖς χερσὶν ἐπιπέμμενος ἑαυτῷ, καὶ μετὰ δακρύων καδύκτους, βοᾷδύονα ταῖς ἀλαλήμασι*. L.

Limen exirem] Notandum est *exire limen* pro *exire limine* vel *de limine*. Eodem modo dicitur *egredi portam, urbem*. R. D.

Ad genua accidit] *Ad genua accidere* vel *genua accidere* est in genua procumbere, supplicandi causa. *Seneca Troad.* v. 690. *ad genua accido supplex*. *Sueton.* in *Caes.* c. 20. *ut ad genua ultro sibi accideret*. v. quae notavimus ad *Rutil. Lup.* II. 96. R. D.

19 *Lacrumans misera*] Miserabiliter se habens. *Miseritum est*] Ut recte supra dictum sit de illo, *pium et pudicum ingenium narras Pamphili*. *Miseritum est*] Hoc ipse sibi. D.

Profecto hoc sic est, ut puto] Omnem narrationem calumniam suarum sen-

tentia concludit, uti *res sic semper sit, ut, quemadmodum fortuna tradiderit, inquit, nos aut magni, aut humiles sumus*. (*simus. Z.*) E.

Ut puto] Fere idem est quod *ni fallor*. *Catull. carm.* 35. *hoc unum accipio ut puto pudenter*. v. *Duker.* ad *Sueton. Vespasian.* c. 23. R. D.

20 *Omnibus nobis ut res dant sese, ita magni atque humiles sumus*] *Miro dixit, dant sese*. *Homerus, Od.* 2. 135. *ταῖς γὰρ τίς ἔστιν ἐπιχθονίων ἀδελφῶν, ὧν ἐν ἡμῶν ἄγνωστος πατὴρ ἀδρῶν τοῦ Διὸς τε*. Sed hic *sese* illo et validius dixit, et est haec *καθόλου* sententia. *Apollodorus* : *ὄτρως ἰσαοῦς διὰ τὰ πρῶγματα σήμερον καὶ ταυτοῦς*. D.

Omnibus nobis] *Liban. Soph. Declam.* XVI. pag. 456. *ἰσοία γὰρ ἔν τὰ τῶν ἀθρώπων πρῶγματα, ταυτῶν ἀδύνα καὶ τὸ φρόνημα ἔχουσιν*. L.

Ut res dant sese] I. e. ut res eveniant vel succedunt v. notat ad *Heaut.* V. I. 43. R. D.

Magni sumus] I. e. superbi, elati. *Plaut.* in *Mil.* IV. 2. 53. *magnum me faciam nunc quoniam illece me colloudat*. *Hinc magnum dicere* apud *Virgil. Aen.* X. 547. significat arrogantibus verbis uti. v. *Cl. Kœniam* in praefat. ad *Gregor. de dialectis* p. 10. *Contrarium est minoribus verbis uti apud Ovid. Metam.* VI. 151. R. D.

Humiles] I. e. animis submissis, abjectis. *Cic.* ad *Attic.* II. 21. *ut illi tum humilis tum demissus erat*. v. *Barmann.* ad *Lucan.* VII. 157. R. D.

21 *Recte Bemb. principio*, pro *vulgari a principio*. B.

Institit] *Quidam Mss.* habent *instituit* ut aliis locis centum variatur. *Burmann.*

O mi Pamphile, abs te quamobrem hæc abierit, causam vides :

Nam vitium est oblatum virgini olim ab nescio que improbo.

Nunc huc confugit, te atque alios partum ut eclaret suum.

et Oudendrp. ad Sueton. Vitell. c. 2. institit de eo rectum putant, qui quid pergit facere, instituit de eo, qui quid incipit facere. Sed promissus horum verborum usus videtur; certe, apud Cicer. ad Div. X. 16. *flagitare senatus institit*, hoc verbum non perrexit, sed *cæpit* significat. v. interpret. ad Liv. XXVII. 46. R. D.

22 O mi Pamphile! abs te quamobrem hæc abierit] A nomine et blandimento, mire: quia secreta confitetur. ut Virg. *Æn.* IV. 20. *Anna, fatebor enim, miseri post fata Sichi.* A principio idem elaboravit, ut advergens pudorem conscientia et voce et confessione duraret. O mi Pamphile! abs te quamobrem hæc abierit] Venialis status, in quo confessio est et procatio. Abs te quamobrem] Morale blandimentum ante confessionem. D.

O mi Pamphile! abs te quamobrem hæc abierit, causam vides] Persuasio est. Unde illa deliberat, Pamphilus an (ut Z.) taceat tantum et celet partum, aut, si voluerit, ut eam uxorem ducat, donata injuria. Confessio ipsa criminis veniali statu constat, cum dixit: *vitium est oblatum virgini olim, abs nescio quo improbo.* Deinde proœa omnes adhibentur. Illa duo, quæ supra posui, conficienda (*conficit ita Z.*) *quæque fors fortuna est, inquit, nobis quæ te hodie obtulit, per eam te obsecramus amba, si jus, si fas est, uti adversa ejus per te tecta, tacitaque apud omnes sient.* Ut, si velli, rednoat, nio petitur; *cæterum de reducenda id facias, quod in rem sit tuam.* Hoc voluptati dimittitur (forte, *voluntati remittitur Z.*) Illud oratio (illud, *quod oratus est Z.*) an fieri possit, sio doetur: *parturire eam, neque gravidam esse ex te, solus conscius.* Sed an pater ignorare possit, sio adjungitur:

nunc si potis est, Pamphile, maxime volo, doque operam, uti clam eveniat partus patrem: atque adeo omnes. sed si hoc fieri non potest, quin sentiant, dicam abortum esse. Neque hoc suspectum esse alicui poterit, cum septimo. memae abortum provenire. Sed ne natum pæro inhonestum fuit (*ne natus puer inhonestus esset Z.*) quod Pamphili filius diceretur, adjeoit ab utili, et ab honesto: *continuo exponetur. hic tibi nihil erit quicquam incommodi.* Deinde conclusum est ad misericordiam captandam, et illi misere. Quod concesserit scilloet (*quod concessisse se dicit Z.*), ut taceat tantum, *nam de reducenda, id vero nequitquam honestum casu arbitrer.* Verum amore multam restans ingemisioit, quod necessitate separetur; quamquam dat sibi consolationem, non didicit ab amata discedere, ut ante exolusam meretricem discessit (*consolationem, quod non nunc discat ab amata discedere, quum ante exclusus a meretrice discesserit. Z.*) E.

23 Nam vitium] Est confessio. Nam vitium est oblatum] Cospit a causa. Oblatum] Ad repentina pertinere superius annotavimus. Et oblatum, quasi non expectanti et nolenti. Virgini] Quasi quæ falli posset. Olim] Recte olim: quia facilis venia circa vetera jam delicta. unde testat temporis longinquitate extenuare peccatum. Olim ergo, ante menses novem. Ab nescio quo improbo] Mire contempsit personam, dicendo *nescio quo?* id est, nescio quem dixit: ut ostendat ignobilem, ita (et) abjectam. Nam si nomen illi est, habet et dignitatem: ut, *Æn.* II. 89. *et nos aliquod nomenque decusque Gossimus.* Et ne placere videatur is qui fecit, improbum dixit. D.

Nam vitium] Servius *Æn.* XI. 687. I.

Sed cum orata ejus reminiscor, nequeo quin lacrumem miser.

25

Quæque fors fortuna est, inquit, nobis quæ te hodie obtulit,

Per eam te obtestamur ambæ, si jus, si fas est, uti

Advorsa ejus per te tecta, tacitaque apud omnes sient.

Si unquam erga te animo esse amico sensit eam, mi

Pamphile,

Sine labore hanc gratiam te, uti sibi des pro illa, nunc

regat.

30

Cæterum de reducenda id facias, quod in rem sit tuam.

Parturire eam, neque gravidam esse ex te, solus conscius.

Nam aiunt tecum post duobus concubuisse mensibus :

25 *Sed quum orata ejus] Bona wæpðæurc. Nequeo quin lacrumem miser] Videtur quasi distillantes sletus detergere. Nequeo] Deest continere. D.*

26 *Quæque fors fortuna.] Precatio. Fors fortuna] ῥῥφñ. id est, subita fortuna. Et fortuna, in incerto : fors fortuna, in bono ponitur. Virg. Æn. IX. 41. si qua in te fortuna fuisset. Et ipse, O fors fortuna ! D.*

27 *Per eam te obtestamur] Oratorie inducuntur et pro tacentibus (absentibus) preces. Per eam te obtestamur ambæ] Obtestatio est precatio cum mentione earum rerum, per quas pelimus : ut, Æn. X. 45. per evercæ, genitor, fumantia Troiæ excidia obtestor. Si fas, si jus est] Utrum hoc invidiose : an quasi femina, quæ leges nesciat ? D.*

Obtestamur ambæ] Al. obsecramus. L. Pro obtestamur, quæ est lectio Donati et aliorum oodd. Benteius, duce Faerno et auctoritate oodd. obsecramus. Z.

Si jus ei fas est] Jus est jus humanum, fas est jus divinum. Virgil. Georg. I. 269. festis quædam exercere diebus fas et jura sinunt ubi v. Servium. Plura de hoc discrimine Duker. ad Flor. II. 20. p. 475. R. D.

28 *Uti adversa ejus] Mire non crimen : sed adversa. Per te tecta, tacitaque] Tecta, si reducis : tacita, si repudias sub alia excusatione. An idem*

significans ? an potius, neque verbo indicoes ? An tecta, ne videantur : tacita, ne dicantur ? Tecta, tacitaque] Tecta sint, ne hæc alii sciant : tacita, ne ipse indicet. D.

29 *Si unquam erga te] Virg. Æn. V. 798. si concessa peto, si dant ea mania Parcæ. Terentius in Andr. si te in germani fratris dilexi loco, sive hæc te solum semper fecit maximi. Si unquam erga te] Ab anteacta vita. D.*

Lege si unquam te erga a. e. a. senti, &c. B.

30 *Uti sibi des pro illa] Subauditur, gratia. D.*

Roote Faernus ob versum et Donatum pro uti legit ut. B.

Gratiam des] I. e. beneficium. Plaut. in Captiv. III. 5. 63. ab eo petito gratiam istam, Sallust. in Jug. o. 110. ut rex privato homini gratiam deberem. R. D.

31 *Ceterum de reducenda] Tentat etiam hoc persuadere, sed oratorie et verecunde. Et mire, de reducenda dixit, non de respuenda. Quod in rem sit tuam] Nam nisi reducatur, reddenda dos erit. D.*

Cum iambum trochaicum non admittat, Faernus edidit redducenda. B.

32 *Solus conscius] A possibili. Nam hoc nomine ostendit tacere eum posse, quod conscius sit ipse solus. D.*

33 *Nam aiunt] Honestius aiunt, pro*

Tum, postquam ad te venit, mensis agitur hic jam septimus:

Quod te scire, ipsa indicat res. Nunc si potis est, Pamphile, 35

Maxume volo, doque operam, ut clam eveniat partus patrem,

Atque adeo omnis. sed si fieri id non potest, quin sentiant,

Dicam abortum esse: scio nemini aliter suspectum fore, Quin, quod verisimile est, ex te recte eum natum putent.

Continuo exponetur. hic tibi nihil est quicquam incommodi: 40

Et illi miseræ indigne factam injuriam contexeris.

ait, dixit. Nam quis aut scire, aut dicere potuit, nisi Philumena? ergo recte. Aiunt enim potius honestam esse, quam ait. Post duobus concubuisse eam mensibus] Post duobus, simpliciter accipiendum, non post duos. est enim ἀπορροφή, pro duobus post; id est, non statim ut nupta sit, sed, postquam nupta est, post duos menses nuptiarum: ut sint reliqui quinque menses. Et hinc apparet, ante duos menses, priusquam cum Pamphilo concumberet, vitiatam, quatuor (Westerhovia vult legi quinque. Sed satis inepte. Omnia enim sana sunt Z.) mensibus cum Pamphilo fuisse: ex quibus, duobus posterioribus amaram esse, reliquis tribus peregrinatum fuisse Pamphilum. An post duobus, pro post duos? ut Plautus, Pers. IV. 1. 4. post principio denique. Et, post paulo. D.

Voce eam post concubuisse, quam Paernus ob Bomb. sustulit, nos ob codices et versam, qui in hac sede non amat trochæum, restituendum putamus. B.

35 Quod te scire, ipsa indicat res] Quia contristatus corripuisti te foras. D.

36 Partus eveniat] Philumenæ scilicet. D.

37 Fieri id non] Ms. R. id deest. L.

Nostrum vel non habent id, vel collent ante fieri. B.

38 Abortum esse] Non est Latinum abortus est: sed, abortum fecit. Abortum esse] Deest natum, vel factum, vel absolute. quomodo dicimus, e re nata: vel quemadmodum dicimus, ex te mihi orta est injuria. Dicam abortum esse] Rationabiliter dixit. fit enim abortus mense septimo sine pernicio femine. Suspectum fore] Susplicabilem, suspiciosum. D.

39 Ex te recte eum natum putent] Nove dixit natum abortum: quasi abortus nascatur. Natum ergo pro facto, conceptoque dixit. D.

Recte natus] Recte natus dicitur, qui ex legitimo matrimonio natus est. R. D.

40 Exponetur] Ad mortem scilicet. Hic tibi nihil est quicquam incommodi] Quia alienus exponitur, et non tollitur pro tuo. Et mire necandi pueri non fit mentio; quia Pamphili filius invenietur, quum ei etiam per patrem puellæ poeta succurrit. Hic tibi nihil est quicquam incommodi] Ab utili. et est ἀσφάλεια quartum: ut, nihil tibi quicquam letius. D.

41 Et illi miseræ indigne] Ut non sit ἀσφάλεια, superiori versui τὸ ἐστ

Pollicitus sum ; et servare in eo certum'st, quod dixi,
fidem.

Nam de reducenda, id vero neutiquam honestum esse
arbitror :

Nec faciam ; etsi me amor graviter, consuetudoque ejus
tenet.

Lacrumo, quæ posthac futura'st vita, cum in mentem
venit, 45

Solitudoque. O fortuna, ut nunquam perpetuo es bona !
Sed jam prior amor me ad hanc rem exercitatum red-
didit ;

Quem ego tum consilio missum feci, idem nunc huic
operam dabo.

addendum est : ut sit, et tibi nihil est
quicquam incommodi. Et illi misere.]
Conclusio per enumerationem (forte,
considerationem Z.) : et non lederis,
inquit, et proderis misera. Factam in-
juriam] Mire injuriam dixit : ut non
contemnenda sit, sed tollenda (ut non
condemnanda sit, sed dolenda. Ms. H.)
D.

42 Pollicitus sum] Plus quam pro-
misi. Quod dixi] Quod promisi. D.

43 Id vero neutiquam honestum esse
arbitror] Neutiquam, non est omnino
negativum, sed aliquid assensionis ha-
bet. Est enim neutiquam, non nimis,
non valde. D.

Bentl. edidit redducenda ; et ne uti-
quam pro neutiquam. Z.

44 Nec faciam] Bene addidit, nec
faciam : multa enim etiam inhonesta
amore suscipimus. Etsi amor me gra-
viter consuetudoque tenet] Hoc cum ge-
mitu. Etsi non est complexivum, ne-
que prepositivum, sed subjunctivum,
id (dele id) est, pro tametsi. Amor
me graviter consuetudoque] Quæ duæ
res contra honestum et utile validissi-
mæ. Et bene tenet, non tenuit. D.

Illud me ex oodd. nostris colloco post
amor. B.

45 Lacrumo, quæ posthac futura est
vita] Bene pensior in affectum est,

ut verisimile fiat potuisse reticere. Et
lacrumo non pendet a superiori : sed
interpositis diu stetibus dixit lacrumo.
Quæ posthac] Quæ modo vim pronomi-
nis non tenet, sed querela. Et la-
crumo, sic dixit ut Virg. Æn. IV. 30.
sic affata, sinum lacrumis implevit obor-
tis. Et est ordo, lacrumo, cum in men-
tem venit. D.

46 O fortuna!] Hic fortunam pro
bona posuit (igitur bona in textu non
fuit. B.) Ut nunquam perpetuo es
bona.] Legitur et data. Nam et sic
pro bona intelligitur necessario. D.

Leg. ut nunquam perpetua es data.
Nam data legit olim Donatus. B.

O fortuna ut nunquam es perpetuo
bona] Bentley. Donato duce sic legit :
O fortuna ut nunquam perpetua es data.
Plaut. in Cistell. I. 3. 46. ut sunt hu-
mana, nihil est perpetuum datum. Mu-
tarunt lectionem qui non concoquerent
fortunam absolute pro bona fortuna.
Sed sic est in Phorm. V. 6. 44. Ter-
rentii loco similis ille Rutil. Lapi II.
75. O fortuna quam vehementer te rerum
varietas oblectat. R. D.

48 Idem nunc operam huic dabo] Si
idem, ego, si eadem, hoc est, amori.
Operam dabo] Difficultatem rei ostendit,
dicendo operam dabo. D.

Idem nunc] Ms. R. item nunc. L.

Adest Parmeno cum pueris : hunc minime est opus
 In hac re adesse : nam olim soli credidi, 50
 Ea me abstinuisse in principio, cum data est :
 Vereor, si clamorem ejus hic crebro audiat,
 Ne parturire intelligat. aliquo mihi est
 Hinc ablegandus, dum parit Philumena. 54

ACT. III. SCENA IV.

PARMENO. SOSIA. PAMPHILUS.

AIN' TU, tibi hoc incommodum evenisse iter ?
 S. Non hercle verbis, Parmeno, dici potest
 Tantum, quam re ipsa navigare incommodum est.

Versum Guyetus ut spurium et ineptum damnavit. equidem, ut sententiae succurratur, sic emendandum censeo, *quod ego eum consilio missum feci, eodem huic operam dabo.* B.

Consilio] I. e. ratione, prudentia. Gio. pro Murena. c. 12. *mulieres omnes propter infirmitatem consilii majores in tutorum potestate esse voluerunt.* Liv. XXIX. 35. *cum omnia ira non consilio gererentur.* v. Gronov. ad. Liv. XLIV. 2. R. D.

Huic] Nempe uxoris amoris, ut eum missum faciam. R. D.

49 *Adest Parmeno cum pueris*] Quia idem Parmeno est secretorum conscius, addidit, *cum pueris.* *Minime est opus*] Id est, omnino non est opus. D.

50 *Olim soli credidi*] V. C. *olim sibi credidi.* L.

52 *Nostri omnes recte habent exaudi.* B.

53 *Aliquo mihi est hinc ablegandus, dum parit Philumena*] In tota comedia non cessabit, cum sit piger; nec resciaet aliquid, cum sit curiosus Parmeno. D.

54 *Dum parit Philumena*] *Dum* alias dummodo, alias donec: nunc, quamdiu. D.

Ablegandus] I. e. emendandus. Hoc verbo veteres utuntur de iis quorum praesentia molesta est. Liv. I. 35. *sub tempus pueros venatum ablegavit.* Justin. I. 5. *ut ablegatus in Persas ab avo fuerit ubi v. Gronov. R. D.*

1 *Ain' tu, tibi hoc incommodum evenisse iter?*] *Alia ratio est currentis ad argumenta: alia octavae comicorum.* Sed perfecti poetae est ita servire argumento, ut tamen spectator novis delectationibus teneatur. Nam in hac scena, donec perveniat ad Pamphilum Parmeno, hoc *σύνεμα* inducitur, cum hoc ostenditur, quid mali sit navigatio. *Ain' tu?*] *Pro aims tu?* Et sic jam aliquid dixisse magis in precedenti oratione ex respondentis sermone demonstratur. *Ain' tu?*] In scena nascitur oratio, aut in scenam defertur. D.

Ain' tu, tibi hoc incommodum evenisse iter?] Haec scena interrogationem, et expositiones breves continet, quemadmodum navigaverunt. E.

Iter] *Iter* dicitur de navigatione Ovid. Epist. XXI. 78. *et facere ignava puppe videbar.* *Iter.* Sic ire pro navigare. Virg. Aen. IV. 310. *et mediis properas aequilivibus ire per altum.* R. D.

3 *Tantum, quam re ipsa navigare in-*

PAR. Itane est? S. O fortunata, nescis quid mali
Præterieris, qui nunquam es ingressus mare. 5
Nam alias ut mittam miserias, unam hanc vide:
Dies triginta, aut plus eo, in navi fui,
Cum interea semper mortem expectabam miser:
Ita usque adversa tempestate usi sumus.
PAR. Odiosum. S. Haud clam me est: denique hercle
aufugerim 10
Potius, quam redeam, si eo mihi redeundum siet.
PAR. Olim quidem te causæ impellebant leves,

commodum est] *Ἀνακλῆσθαι* quartum. non enim intulit *quantum*, ut Virg. *Ge.* IV. 411. sed quanto ille *magis formosus se vertet in omnes: tanto, nato, magis contemda tenacia vincula.* D.

Tantum quam] *Διότι*ur pro tantum quantum *ἔστιν.* XXXVII. 51. non tantum gaudium ab recenti metu *adtulorunt: quam avertimus formam.* Lucanus IX. 766. sed *quis non ulla cruciata tantum mortis habet.* v. Grev. in *diatriba* Stadiana 57. et ad *Liv.* XXVI. 1. R. D.

O fortunata! nescis quid mali præterieris] Bene: *majori affectu: dicitur, O fortunata, quam si responderet. ita.* D.

Nescis quid mali] *Ποσειδώνος: Ὁ μὲν πηλεπλοῦς οὐδὲν ἴσους κακίης.* L.

Memorand: *Πῦρ, καὶ θάλασσα, καὶ γὰρ, καὶ ἄλλα.* W.

5 Qui nunquam et ingressus mare] *Proprie dicitur ingressus.* Nam qui jam navigavit, *egressus dicitur:* Sic Virg. *Æn.* I. 176. *egressi optata patiuntur: itas arena.* D.

6 Nam alias ut mittam miserias] *Παραίτησις* oratoria. Et *miserias, navigationes* scilicet. D.

7 Dies triginta, aut plus eo, in navi fui] Hoc exitiosum vel sine periculo videri potest. Sed vide quid addat, *aut plus eo, in navi.* Absoluto *eo,* ut alibi, *anno sexaginta natus es, aut plus eo, ut conficio.* D.

Plus eo, in navi] *Priscian.* lib. 7. L. 8 *Semper mortem expectabam miser.]* Dura est expectatio-mali. Virg. *Æn.* VI. 614. *Inclusi poenam expectant. Semper mortem expectabam.]* Id est, horis omnibus, cum continuatione triginta dierum. D.

Cum interea semper mortem expectabam miser] *Gravior semper poena est expectare, quam pati.* Ut, *Æn.* VI. 614. *inclusi poenam expectant.* E.

9 Ita usque] *Usque,* vel *diu,* vel *valde.* D.

10 Odiosum] *Esse scilicet in mari triginta dies.* Et nomen pro adverbio posuit: *odiosum* pro: *odiose.* *Haud clam me est:]* *Ἀετέως:* pro ego maxime intelligo, quam *odiosum* sit. Nam qui jungunt et sic legunt (qui conjungunt, et sic legunt, *odio sum.* Hæc verba videntur ponenda esse statim post *odiosus:* errant, et non intelligunt. *Aufugerim]* *Conjunctivum modum* posuit pro *indicativo future:* vel, ut alii dicunt, *promissivo.* *Aufugerim]* Sic veteres, quod nos *fugerim.* D.

11 Si eo mihi redeundum siet] *Per tinet hæc Amphidius dicitur apud Stobæum, Serm. 250. Ἐὰν δὲ ἀποχέσθαι τῆς ἀπορίας, σέως, ἢ ἕσθαι τούτου, ἀποχέσθαι ἔστιν.* *Ephorus.* I. 13. *nemo libenter recolis, qui læsis, locum.* L.

Bentleius pro *siet* cum edd. vet. edidit *sciam;* quod utique elegantiorum efficit sensum. Z.

12 Olim quidem te causæ impellebant

Quod nunc minitare facere, ut faceres, Sosia.

Sed Pamphilum ipsum video stare ante ostium :

Ite intro : ego hunc adibo, ii quid me velit. 15

Here, etiam tu nunc hic stas? PAM. Et quidem te exspecto. PAR. Quid est?

PAM. In arcem transcurso opus est. PAR. Cui homini?

PAM. Tibi.

PAR. In arcem! quid eo? PAM. Callidemidem hospitem

Myconium, qui mecum una advectu'st, conveni. 19

PAR. Perii! vovisse hunc dicam, si salvos domum

leves] Miro in servum fugitivum, qui ob vitium hujusmodi, non ob causam fugiat. Et bene *leves* dixit: hæc enim non est *levis*. D.

13 *Quod nunc minitare facere*] Ut sit ordo, olim quidem te cause impellebant *leves*, Sosia, ut faceres quod nunc minitaris facere hæc occasione. Artificiose. et in Andria sic ait recusanti perjurium servo Mysis, *nova nunc religio in te incessit? Facere*] Ut faceres. Comicum est et Terentianum. D.

14 *Sed Pamphilum ipsum video*] Ipsum a quo missus sum: vel dominum, ut Græci dicunt *αὐτός*. D.

15 *Ego hunc adibo*] Vel nova curiositate ait Parmeno. D.

16 *Equidem te exspecto*] Bene excepit (*expectat* Ms. H.) Pamphilus Parmenonem, ut videatur vera dicturus. *Equidem te exspecto*] Apparet Pamphilum Parmenonis absentiam desiderare: eo quod nunc prior Parmenonem alloquitur. D.

Ne syllaba versui spernit, dele nunc, quod in libris incertam habet sedem. Tum corrige vel *equidem*, vel, quod melius, *expectans*. B.

17 *In arcem transcurso opus est*] Ostendit quam longo sit, cum in *arcem* (forte, *transcurso* Z.) dicat. Et bene in *arcem*, quam Minerva condidit. In *arcem*] Pronancia, ut ostendat quam longo sit in arcem transcurrere. *Transcurso*] Pro transcurrere. Cui homini?] Hæc verba cum sua pronunciatione vim recusationis in se continent. Cui homini?] Cum recusatione pronunciantum. et est pigri responsio, laborem ad alium transferentia. D.

Hæc verba cum sua pronunciatione vim recusationis in se continent. Cui homini?] Cum recusatione pronunciantum. et est pigri responsio, laborem ad alium transferentia. D.

In arcem] Nempe Athenarum, ubi hospes ille videtur Minervæ sacra fecisse et vota post navigationem solvissæ. R. D.

18 *Callidemidem hospitem*] Priscian. lib. 6. L.

19 *Qui mecum una advectus est*] Apparet eum cum eo aliquid negotii habere, cum dicit, *qui mecum una est advectus*. D.

Lectio Bembini: *vectus pro advectus* versui convenit. B.

20 *Vovisse hunc dicam, si salvos domum redisset unquam*] Facete dixit. More enim hoc sit eorum, qui, longis itineribus maris periclitati, vovent aliquid, si pervenerint. Et convenit hoc Pamphilo, quem supra male navigasse audierat. D.

Perii! vovisse hunc dicam, si salvos domum redisset unquam, ut me ambulando rumperet] Quæ consuetudo est in mari: nam cum periclitantur, ut plurimum aliquod votum proferunt, si salvi terram viderint. E.

Vovisse hunc dicam] Alludit ad morem veterum, qui mare ingredientibus aliquid diis vovebant quod post felicem reditum solverent. v. Donat. ad h. l. R. D.

Redisset unquam, ut me ambulando rumperet.

PAM. Quid cessas? PAR. Quid vis dicam? an conveniam modo?

PAM. Immo, quod constitui me hodie conventurum eum, Non posse: ne me frustra illic expectet. vola.

PAR. At non novi hominis faciem. PAM. At faciam ut noveris: 25

Magnus, rubicundus, crispus, crassus, cæsius, Cadaverosa facie. PAR. Dii illum perduint.

21 *Rumpet*] *Rumpere* aliquem ambulando, correndo significat ita aliquem fatigare, ut proprie rumpatur ut deficiat. Plautus in *Captiv.* prol. v, 14. *ego me tua causa ne erres non rupturus sum.* R. D.

23 *Quid vis dicam? an conveniam modo?*] Non enim mandaverat quicquam, qui sine causa mittebat, oblitus bene dissimulare (*oblitus pene se simulare Z.*) ut qui mentiuntur. Et sic pronunciandum *an conveniam modo?* ut reprehendere dominum Parmeno videatur. *An conveniam modo?*] *Elpennūq̄* dixit. Nam non hoc interrogantis simpliciter. D.

23 *Imo quod constitui me hodie*] *Deest, nuncia;* ut sit, imo nuncia. Et sumitur a superiori sententia, qua dixit, *quid vis dicam? Imo quod constitui me hodie*] Apparet eam hanc conquisitam, et vix corrasam invenisse causam. D.

24 *Vola*] ἵβουξ̄ ἰναξ̄βαδ̄ usus est. Ita carrae, ut volare magis, quam currere videaris. Et antea transcurrere jussorat: nunc adjecit imperio. Nam (*adjecit pro imperio domini*) non curro, sed vola. D.

Pro illis, quod versari repugnat, *Favernus* recte correxit illi. B.

25 *At non novi hominis faciem*] *Moralis expressio pigritiae in tot excusationibus posita est. At faciam ut noveris*] *Stomachose* pronunciandum at; quod et Pamphilus repetit dicens, *at faciam ut noveris.* D.

26 *Magnus, rubicundus, crispus, cæsius, crassus*] *Properatio, συναθρομή.*

et acervo sine conjunctivo est usus. *Magnus, rubicundus*] Imperite Terentium de Myconio crispum dixisse aiunt, eam Apollodoros calvum dixerit: quod proprium Myconis est. ut Lucilius, *Myconi calva omnis juventus.* Unde etiam proverbium Græcum Μυκόνιος φαλακρός. Sed ego Terentium puto scientem facietis Myconium crispum dixisse. *Cæsius*] *Glaucis* oculis, quasi felis oculos habens et glaucos. D.

Cæsius] *Oculis tortis paulum.* E.

27 *Cadaverosa facie*] *Sublivida, ac personata rubore et livore. Rubicundi enim et crassiores faciem sepe habent: quod est proprium cadaveris. Potest et pulposa intelligi et crassa, quasi cadaverosa, caro enim dicta est, eo quod careat anima. Et caro proprie dicitur mortuorum. Virg. Ge. IV. 255. et corpora luce carentum.* Unde *carnifices* dicti, quod carnes ex homine faciant. *Pulpa* vero proprie et quæ manducatur, eo quod pulsetur et conscindatur. Potest et r pro d poni: ut *caro* sit diota quasi *cado.* ut Virg. *Æn.* VI. 481. *belloque caduci Dardanide.* quod jam scilicet sine anima sit et cadat. *Dii illum perduint*] *Moro* pigrorum male optat ei, propter quem mittitur. D.

Cadaverosa facies] *Sidop. Apoll. lib. XIII. Epist. 3. sordidior est atque deformior cadaveris rogati.* L.

Recte *Hemb.* et *Donatus* pro vulgari *facies* habent *facie*; et hæc verba non *Parmenoni*, sed *Pamphilo* tribuunt. *At cadaverosa* displicet, quia a cadaverum forma, quæ varia et incerta est,

Quid, si non veniet? maneamne usque ad vesperum?

PAM. Maneto: curre: PAR. Non queo: ita defessus sum.

PAM. Ille abiit. quid agam infelix? prorsus nescio 30

Quo pacto hoc celem, quod me oravit Myrrha,

Suæ gnatæ partum: nam me miseret mulieris.

Quod potero, faciam; tamen ut pietatem colam:

Nam me parenti potius, quam amori obsequi

facies definiri nequit. Igitur reponere *lentiginosa*. Sic apud Val. Max. I. 7. Ext. 6. *os lentiginosum* occurrit. Cf. Donat. ad Eun. IV. 4. 22. B.

Cadaverosa facie] Cadaverosam faciem sic describit Seneca Epist. 122. *ita istorum corpora qui se tenebris dicaverunt facta videntur. Quippe suspicior illis quam morbo pallentibus color est: languidi et evanidi albert et in visis caro morticina est.* v. Geaner. in thes. ligus lat. hac voce. R. D.

28 *Quid si non veniet*] Omnia dicit, ne eat. *Maneto: curre*] Etiam Pamphilus tanquam de industria perseverat. *Non queo: ita defessus sum*] Hoc in gestu, et spectaculo plus est; nam incessus et auctor (forte, *incessu et anheliu*) exprimit lassitudinem. D.

Usque ad vesperum?] Usque ad noctem. R.

30 *Ille abiit*] Quasi dicat, licet jam loqui. *Ille abiit*] Quasi cum difficultate completam rem ostendit hoc dicto. D.

32 *Suæ gnatæ partum*] *Ἐπιθύρη*. D.

Suæ gnatæ partum] Hoc per appositionem, quam vocant, dictum. R. D.

33 *Quod potero, faciam*] Id est, ce-labo quantum potero. an quasi proficiens curas, et fessus angore dixit, *quod potero, faciam*: id est, si non potero, oedam amori: et rursus tanquam pietatis admonitio, adiecit exceptionem, *tamen ut pietatem colam*. Servat enim in illo amore poeta: cujus non penitebit, re cognita, et errore sublato. *Quod potero, faciam*] Id est, amori ob-

sequar. Nam misericordia mulieris de amore descendit. *Quod potero, faciam*] Apparet hoc dictum, defectus (forte, *affectus Z.*) esse, non virtutis. *Tamen ut pietatem colam*] Recordatus est ipsam matrem esse ab uxore: hoc enim credit, et ideo se ad exceptionem revocavit; ita se amori cedere oportere, ut non obliviscatur omnino pietatis. Et bene in eam causam continit necessitatem non reducendæ uxoris, quæ invenietur nulla esse. Sunt tamen qui manente eadem sententia, totum hoc jungant, *quod potero, faciam, tamen ut pietatem colam*: hoc est, in quantum potero, dabo operam adversus amorem, ut emisso eo, pietatem colam. Et subjungitur causa. *Tamen ut pietatem colam*] Deest ita: ut sit tamen pro duntaxat: ut sit, ita ut pietatem colam. Dixerat enim, *quod potero*: et ideo addidit exceptionem, *tamen ut pietatem colam*: id est, non sum oblitus et matris. *Tamen*] Pro ita tamen. D.

Quod potero, faciam: tamen ut pietatem colam] Deliberatio illa nunc breviter repetitur, an partem celet, an ducat uxorem. Verum tandem concessit, ut celet. Non vult autem reducere, quia adhuc credit, puellam idcirco discessisse, quod jurgium cum matre susceperit. Hoc enim dixit, *quod potero, faciam: tamen ut pietatem colam*. R.

34 *Nam me parenti potius, quam amori*] Amori, scilicet uxoris, quia dixit, *quod potero, faciam*. Et hoc est quod dixerat, *quod potero, faciam*. (verba et—*faciam* absunt a Ms. H.) D.

Oportet. atat eorum Phidippum et patrem 35
 Video: horsum pergunt. quid dicam hisce, incertus sum.

ACT. III. SCENA V.

LACHES. PHIDIPPUS. PAMPHILUS.

DIXTIN' dudum, illam dixisse, se expectare filium?
 PH. Factum. L. Venisse aiunt: redeat. PA. Quam
 causam dicam patri,
 Quamobrem non reducam, nescio. L. Quem ego hic
 audivi loqui?
 PA. Certum affirmare est viam me, quam decrevi per-
 sequi.

25 Atat? Interjectio est contortâ et conturbâ. D.

36 *Horsum pergunt*] Modo pergant, pro eunt. alius perseverant. D.

1 *Dixtin' dudum, dixisse illam, se expectare*] Facete principium est interrogantis ita, ut sciat quid sibi responderis sit, quem interrogat. Illstarus est enim argumentum per *invenit*. *Dixtin' dudum*] Quia dixerat, *sanctis adjurat, non posse Pamphilo se, absente perducere*. *Dixtin' dudum*] Captiosa interrogatione caput, dicturus, *venisse aiunt, redeat*. D.

Dixtin' dudum, illam dixisse, se expectare?] Hæc scena utriusque parentis continet verba, quemadmodum cogunt Pamphilum reducere uxorem. Simplex hic oratio est. Supra Phidippus dixerat, *sanctis adjurat, non posse, Pamphilo absente, perducere apud vos*. hinc positum, *dixtin' dudum, illam dixisse, se expectare filium?* E.

Dixisse, se expectare] In Ms. R. se deest. L.

2 *Factum*. Id est, dixisse illam, aut me. Et deest est: ut sit, *factum est*. D.

Cum et male vocentur incidat causam, et tria verba continua in *am* exeant: Terentius scripsit, *causas quid dicam patri*. B.

3 *Quamobrem non reducam, nescio*] Habet causam, sed non vult veram dicere; et præterea non vult cum invidia matris sue loqui, si in illam conferat, ut uxorem non reducat domum. *Quem ego hic audivi loqui*] Ut solet, primo personas inducit secum loquentes: deinde ipsas convenire invicem: ut alibi, *quis hæc loquitur? Mysis, salve*. D.

4 *Certum affirmare est viam me*] Adversus omnia obstinate agere, id est, contra omnes. *Affirmare est viam me quam decrevi persequi*] Id est, ut matri potius, quam amori, morem gerat (*geram.*) D.

Certum affirmare est viam me, quam decrevi persequi] Ut istam non reducam. E.

Viam persequi] Translatio sumta est a viatoribus, qui ab itinere non defleunt. *Viam sequi* metaphorice dixit Cic. Catil. IV. 5. E. D.

L. Ipsus est, de quo hoc agebam tecum. PA. Salve,
mi pater. 5

L. Gnate mi, salve. PH. Bene factum te advenisse,
Pamphile;

Atque adeo, quod maximum'st, salvum atque validum.
PA. Creditur.

L. Advenis modo? PA. Admodum. L. Cedo, quid
reliquit Phania

Consobrinus noster? PA. Sane hercle homo voluptati
obsequens

Fuit, dum vixit: et qui sic sunt, haud multum heredem
juvant. 10

Sibi vero hanc laudem relinquunt: vixit, dum vixit, bene.

7 *Atque adeo, quod maximum est, sal-
vum atque validum*] Ordo est, primum
advenisse, deinde salvum, postremo va-
lidum. *Salvum atque validum*] *Affertur*
ad salutem. *Validus* namque, robustus
et habitior corpore. *Quod maximum est*]
Legitur et quod maxime est. *Creditur*]
Minus blande respondet, de repudio
locuturus. D.

Atque adeo] Ms. R. et adeo. L.
Placet et adeo; quod et plurimi et
vetusti habent. B.

8 *Advenis modo?*] Difficile invenitur
præsentis temporis modo. Atque ut os-
tendat esse momentum etiam præsentis
temporis, dixit *admodum*: quod est mi-
nus (nimis Mss. et edd. ante Steph.)
Advenis modo?] Virg. *Æn.* X. 238.
vigilans, dum gens, Ænea? vigila.
Admodum] Excusatio cur adhuc non
viderit patrem. *Cedo, quid reliquit Pha-
nia consobrinus noster*] Utrum jactanter
Laches de hereditate loquitur præsentis
socero, ut illum cupidiorum faciat ad
revocandam (*remittendam*) filiam? Et
fit sæpe hoc, ut ex alio principio per-
venire queramus ad ea, quæ volumus
dicere. An ideo, ut se jactet, sciat ut
rem, et divitiis suas: cupidiorum socer-
um redditurus? D.

Admodum] Est assentiendi particula,
quæ tomici, et qui dialogos scribant,

in responsionibus utantur in Phorm. II.
2. 1. *ais conspectum veritum hinc abies?*
admodum. Cic. de Legib. III. 11. *acti,*
solere in hujusmodi sermone, ut transiri
alio possit, admodum dici, quem locum
male sollicitavit Davianus. R. D.

9 *Consobrinus noster*] Quasi sorori-
nus. *Sobrini*, sunt ex duabus sororibus.
Consobrini, ex fratre et sorore. Et pro-
pinqvitate Terentius frequentata move-
tur (*ao propinqvitatibus frequentata Te-
rentius monet* codd. vet.) et herodum.
Consobrinus noster] Quam de fratre sa-
tus est alter, et alter ex sorore, *conso-
brini*: quum ex fratribus, *patrueles* di-
cuntur. *Sane hercle homo voluptati ob-
sequens fuit*] Sane, satis, valide. Nam
qui sanus, et validus est. *Voluptati ob-
sequens fuit*] Contra facit Pamphilus:
disjungi enim volens, nihil dicit, vel
parum relictum. D.

10 *Haud multum heredem juvant*]
Parum consulant heredi. D.

Haud multum heredem juvant] I. e.
non valde augent lucrum heredi; mul-
tum est valde. *Nepos* in Conone c. 2.
hic multum ducem summum Agesileum
impedit. Sallust. in Catil. c. 27. *cum*
suis consiliis multum obficere. R. D.

11 *Sibi vero hanc laudem relinquunt:*
vixit, dum vixit, bene] Bene et facite,
nihil heredi relinquunt, sibi vero relin-

L. Tum tu igitur nihil attulisti huc plus una sententia ?

PA. Quicquid est id, quod reliquit, profuit. L. Immo obfuit :

Nam illum vivum et salvum vellem. P. Impune optare istuc licet :

Ille reviviscet jam nunquam : et tamen utrum malis, scio. 15

L. Heri Philumenam ad se arcessi hic jussit : dic jussisse te.

quant. *Vixit, dum vixit, bene*] *Idem*. unum vixit aliud significat : et alteram vixit, aliud. *Vixit, dum vixit, bene*] Sententia est hortantis ad delicate vivere. *Vixit, dum vixit, bene*] Hoc enim scilicet reliquit. D.

Vixit, dum vixit, bene] Ordo, bene vixit. E.

Vixit, dum vixit, bene] Inscriptio vetus Tordes in Transilvania : *vixi, dum vixi, bene*. L.

Pro reliquit meliores libri habent relinquant. B.

Vixit bene] I. e. laute et delicate officium curavit ; contra male vivere est misere vivere. v. not. ad Eun. V. 8. 44. R. D.

13 *Una sententia*] Expressit animum avari senis. D.

Aut leg. *una plus sententia* ; aut, *plus una hac sententia*. B.

13 *Quicquid est id quod reliquit, profuit*] *Quicquid*, et ad parvitatem refertur. ut, *at enim id mihi satis est, quod est de me opinionis : quicquid est. Quicquid est id quod reliquit*] Nallum in hoc sensu fuit doloris officium, ante quam soiret aliquid reliotum. *Profuit*] Id est, pro nobis fuit : eo per hoc nostrum est. potest enim ipse profuisse, potest res ejus. *Imo obfuit*] Morem eorum expressit, quibus relinquitur : qui quum audierint sibi aliquid esse reliotum, tunc tristes se fiunt. D.

Ob consuetudinem Terentii malim legi, *immo vero obfuit*. B.

Quicquid est id] Sic veteres rem extenuare solebant. Plant. in Rudent. prol.

v. 58. *quicquid erat noctu in navem comportat*. Petron. c. 99. *ego cum Oitone quicquid erat invidulum compono*. v. Burmann. p. 608. R. D.

14 *Nam illum vivum, et salvum vellem*] Non idem vivum, quod salvum. *Impune optare istuc licet*] Bene impune : quia heredi poena est, mortuos reviviscere. An, sine detrimento optas ? ut quum medicus dicit de jam mortuo, *ego si illum curarem, viveret. Impune optare*] Si optata evenirent, nunquam, inquit, optares ut ille revivisceret. D.

15 *Ille reviviscet jam nunquam*] Mire poeta his verbis Phidippum quoque subinvadere indicat. Plus est nunquam, quam non. *Et tamen utrum malis, scio*] Mortuum illum magis, quam ut reviviscat denuo. *Et tamen utrum malis, scio*] Quid malis de duobus, scio : utrum illum mortuum permanere, an reviviscere. D.

16 *Heri Philumenam*] Hoc erat, quo omnis tendebat oratio. *Ad se arcessi hic jussit*] Bene et arcessi et jussit : ut nihil axor sua sponte fecerit. *Heri Philumenam ad se arcessi hic jussit*] *Et heri et jussit, bene* : ut breve tempus sit, et coacta videatur exisse. Et non abduci, sed arcessi : nec a nobis, sed ad se. D.

Heri Philumenam ad se arcessi hic jussit] Quasi nescientis (*nescienti* ; aut *ob nescientem Z.*) causas hoc mendacium flagitur, quod pater Philumenam heri arcesserit : id est, ad se vocaverit. Denique continuo Pamphilus, omnem rem scio, ut sit gesta : *adveniens audivi*.

PH. Noli fodere: jassi. L. Sed eam jam remittet. PH.
Scilicet.

PA. Omnem rem scio, ut sit gesta: adveniens audivi
omnia.

L. At istos invidos di perdant, qui hæc libenter nun-
ciant! 19

PA. Ego me scio cavisse, ne ulla merito contumelia
Fieri a vobis posset: idque si nunc memorare hic velim,
Quam fideli animo, et benigno in illam, et clementi fui,
Vere possum: ni te ex ipsa hæc magis velim resciscere.
Namque eo pacto maxime apud te meo erit ingenio fides,
Cum illa, quæ nunc in me iniqua est, æqua de me dix-
erit: 25

Neque mea culpa hoc discidium evenisse, id testor deos,

Hoc sumit exordium, tur non reducat. Commendat personam suam, quod semper *fidei* unino fuit in illam, et, *diserit* (*dicis*, vel, *addit* Z.) *non tua causa fieri discidium*. E.

17 *Fodere*] Scilicet latus, quod faciunt, qui alterum alienus rei admodum volunt. Horat. ephat. I. 6. 50. *mercedem ærosum qui dicitur nomina, levum. Qui fodit latus ubi v. Lambin. R. D.*

18 *Omnem rem scio, ut sit gesta*] Virg. *Æn.* II. 4. *Trojanas ut opes et lamentabile regnum, &c. D.*

Audivi omnia] Ms. R. *audivi omnia modo*. L.

Nostri in fine addunt modo; et in uno regio deest omnia, reote. Nam jam dixit omnem rem. B.

19 *At istos invidos di perdant*] Bene *invidos*, qui matrimonio invident: ergo revocanda tuxor est. Et adeo non puduit mendacii honesto deprehensum senem, ut invidos faceret, qui vera prodiderant. D.

20 *Ego me scio cavisse*] Principium a tempore, a diotis, factisque, tam suis quam adversariorum: et ab antea *vita et presentia*. *Ego scio me cavisse, ne illa merito contumelia*] Mire addidit merito. non enim curare inquit, ne fieret cæ, potit: Igitur (non enim cavere potui,

inquit, ne fieret. Cui igitur) ne merito fieret, quod in me fuit. D.

21 *Idque si nunc*] Ab antea *vita*: D.

22 *Et clementi fui*] Pro fuerim. indicativum pro conjunctivo ponit. D.

Et benigno in illam] Plurimi vett. et Ms. R. *quam fideli animo in illam, et clementi fui*. quod verius puto. L.

23 *Ni te ex ipsa hæc magis velim resciscere*] *ἢ ἀπὸ τῆς αὐτῆς*. D.

Ni te ex ipsa] V. C. nisi ex ipsa. L.

24 *Namque eo pacto maxime apud te meo erit ingenio fides*] Bene, non diotis, sed ingenio. D.

25 *Quam illa, quæ nunc in me iniqua est, æqua*] *Iniqua æqua, et æquæ iniqua* sunt Terentianæ. Et bonum argumentum. Nam et Virg. *Æn.* I. 639. *ipso hostis Teucros insigni laude ferobat*, inquit. et Cicero, *te ipse tante iniquæ, atque improbo: cerum ad hanc rem satis idoneo: te, inquam tante, dicam. In me iniqua est, æqua de me diserit*] Quia adversarii testimonium, si contra se dicat, tam grave est, quam vel boni viri. D.

Meliores et plures nostri meliore ordine ponunt, *cum illa, quæ in me nunc iniqua, &c.* B.

26 *Neque mea culpa hoc discidium*

Sed quando sese esse indignam deputat matri meae,
Cui concedat, cujusque mores toleret sua modestia:
Neque alio pacto componi potest inter eas gratia:
Segreganda aut mater a me est, Phidippe, aut Philu-
mena.

30

Nunc me pietas matris potius commodum suadet sequi.
L. Pamphile, haud invito ad aures sermo mihi accessit
tuus,

convenit] Non ergo quid sit, verum per
quos fiat, quarendum est. Et nimis
abrupte dixit *convenit*, non *convenire*. Hoc
convenit dissidium] Ad confirmationem,
non *convenire*, sed *convenit* dixit: D.

27 *Sed quando sese esse indignam*] Hoc sic profert, ut eam ostendat causam esse dissidii: et hoc ipso tentat, utrum dotem relinquere possit (*fas sit*.) Et ideo supra, *neque mea culpa hoc dissidium convenit*, id testor deos, inquit. *Deputat matri meae, cui concedat*] Fortasse ergo indigna est, et recte deputat: mihi tamen mater colenda est; haec sentit. *Deputat matris meae, cui concedat*] *Et irrogat* matri meae, ut idonea sit causa repudii. D.

Sed quando sese esse indignam deputat matri meae, cujus mores toleret] Cum neque aliter gratia ulla inter eas componi possit, purgat se, quod pietatis causam velit reducere uxorem. E.

Hunc et seq. versum sic lege et distingue, *sed quando sese indignam sese deputat, matri meae* | *Quae concedat, qualis ejus mores*, &c. Pro cui in Bembino a manu secunda recte est *quae*. Et unus e Meadianis priorem versum collocaat, uti a nobis factum esse vides. B.

Quando sese indignam deputat matri meae qui concedat] h. e. quando putat, a se non debent postolari, ut matri meae concedat. Nam pro cui omnino legendum *quae*. v. Gronov. Observ. III. 8. Bentl. ad h. l. et not. ad Eusuch. V. 226. R. D.

28 *Cujusque mores toleret*] Hoc melius, quam obsequatur, aut inerviat. *Mores toleret*] Bene mores; ut ambrosius: neque enim privitatem: unde seneca, necro-

epellatur. Horatius, Carm. I. 2. 17. *Donec viventi cunctis abest Marce. Mores tolerat sua modestia*] O temperantiam! Mores potius quam injurias dicit. D.

29 *Neque alio pacto componi potest*] Nisi ut concedat matri, toleretque mores ejus. D.

Versus causa lege, *neque alio pacto componi potest inter eas gratias*. R.

30 *Segreganda aut mater est a me, Phidippe*] Bene tanquam ex deliberatione colligit, quod facturus est. Et mollius *segreganda*, quam *excludenda*. D.

31 *Nunc me pietas matris potius commodum suadet sequi*] Quam mollibus verbis repudium nuntiata est a Pamphilo! D.

Me suadet] *Suadere* et *persuadere* interdum cum accusat. construantur, ut exemplis docet Burmann. ad Phaedr. I. 15. 6. Sed hic melius est. *me* cum infinitivo *sequi* jungere, nunc *pietas* mihi *suadet*, *me* matris potius *commodum* *sequi*. R. D.

Commodum sequi] I. e. ut v. 45. loquitur, *se* matris commodis accommodare. Cic. act. I. in Verr. c. 2. *non estimationem populi Romani sequentur*. R. D.

32 *Ad aures haud invito*] Optime dictam, *haud invito*. non enim in totum volenti, quippe de dissidio: sed tamen quia pie locutus est, modice iter approbavit. *Pamphile, ad aures haud invito*] Gravia oratio est a nomine incepta. Virg. Aen. XII. 19. *O praeterea animi juvenis*. Et est figura *Asperae*. Sic Virg. Ecl. VII. 17. *posthabeti tamen il-*

Quum te postputasse omnes res prae parente intelligo.
Verum vide, ne impulsus ira prave insistas, Pam-
phile. 34

PA. Quibus iris impulsus nunc in illam iniquos siem?

Quæ nunquam quicquam erga me commerita est, pater,
Quod nollem: et sæpe, quod vellem, meritam scio:

Amoque, et laudo, et vehementer desidero.

Nam fuisse erga me miro ingenio, expertus sum:

lorum mea seria ludo. Haud invito sermo mihi accessit tuus] Senili loquacitate: pro, recte locutus es. D.

Sermo accessit] Recte e Msa. emendavit Palmerius *ad aures mihi sermo accivlit tuus.* Hæc enim est legitima loquendi forma. Rutil. Lup. I. 58. *id vehementer jucundum auribus accidere consuevit ubi v. quæ notavimus.* R. D.

33 *Omnes res]* Plus dixit, quam si uxorem diceret. *Præ parente intelligo]* Bene parente: quod nomen commune et cum patre est, et cum omnibus, quos hæc necessitudo conjungit. Melius ergo, quam si diceret *matrem.* D.

Quum te postputasse] In Ms. R. te, omissum est. L.

Repone, quod Terentio, tanto artifice dignius est, cum *res postputasse te omnis.* B.

34 *Verum vide ne impulsus ira prave insistas, Pamphile]* Leniter et suadenter: *Ira]* Non ergo judicio. *Insistas Pamphile]* Non enim incipere, sed insistere hinc malum est. D.

Insistas] I. e. propositum prosequaris. R. D.

35 *Quibus iris impulsus]* Non dixit qua ira, ne superbe loqueretur, sed *quibus iris:* ut hoc ipsam per *elçendas* derideret, quod pater dixit, *impulsus ira.* An iris matris, aut matris uxoris, et mea? an omnium trium? *Quibus iris impulsus]* Recte non vult iram esse, ne peccasse videatur uxor. Sic enim (*sic enim ait*) quasi nec ipsa peccaverit. *Quibus iris]* Ille iram singulariter dixit, hic iras pluraliter: ne videatur unius iræ causa mittere uxorem. D.

Quibus iris impulsus nunc in illam

iniquus siem] Qua iracundia motus, iniquus sim circa uxorem, quæ quod volui, promerita est, et quod nolui, nunquam fecit? Et sermo conclusus, quod necessitate ab ea separatur, quod (*ut Z.*) matris commodis obtemperet. R.

Refinge, quod ego ira impulsus: ne versus sit iusto longior, et ut in responsione eadem verba, eodemque accentu, repetantur. B.

36 *Quæ nunquam quicquam erga me commerita est, pater]* Adverte, proprietatem expressit *commerendi* et *mercedi.* D.

37 *Et sæpe, quod vellem, meritam scio]* Mereri bona dicimus, *commereri* mala: id est, delinquere, peccare. Ergo hinc *meritam*, pro præstitisse dixit. Virg. *Æn.* IV. 333. *ego te, quæ plurima fando Enumerare vales, nunquam, regina, negabo Promeritam.* D.

Ne *vellém* hic in ultima male acuat, reponere cum pluribus itaque melioribus libris, *sæpe meritam quod vellem scio.* B.

38 *Amoque, et laudo]* Non statim qui amantur, et laudantur: nec qui laudantur, etiam continuo desiderantur. Multa ergo dixit, *amoque, et laudo, et vehementer desidero.* Et vide, amoris impulsus nimis hic est circa uxorem: et quasi oblitus suæ matris et vitiatæ, loquitur. sed tali opus est Pamphilo ad ejusmodi argumentum, donec perveniat ad *καταστροφήν*, in qua uxorem reduci necesse est. D.

39 *Nam fuisse erga me]* Quantum valet quod *fuisse* dixit, et non *esse!* quasi re transecta. *Erga me]* Hoc totum repadiaturus inaniter diceret, nisi ad exitum fabulæ poeta respiciens, redue-

Illique exopto, ut reliquam vitam exigat 40
Cum eo viro, me qui sit fortunatior :
Quandoquidem illam a me distrahit necessitas.
PH. Tibi id in manu est. ne fiat. L. Si sanus aies,
Jube illam redire. PA. Non est consilium, pater :
Matris servibo commodis. L. Quo abis ? mane, 45
Mane, inquam : quo abis ? PH. Quae haec est pertinacia ?
L. Dixine, Phidippe, hanc rem aegre laturum esse eum ?
Quamobrem te orabam, ut filiam remitteres.
PH. Non credidi aedepol adeo inhumanum fore :

[qui animam in Pamphilo reservaret
 Et nota repudiantem eam, quam laudat,
 pietate sola compulsam. D.]

[Miro ingenio] I. e. mirifico, singula-
 ri Virg. *Aen.* VIII. 57. *adjungi gene-*
rum miro properabat amore. R. D.]

40 *Ut reliquam vitam exigat*] Satis
 scilicet (*scilicet* Ms. B.) dixit, *reli-*
quam exigat. Virg. *Aen.* I. 78. *omnes ut te-*
rum, merita pro talibus, annos Exigat. D.]

41 *Cum eo viro*] Non (*nam*) invide-
 re jam non est mariti. D.]

42 *Quandoquidem illam a me distra-*
hit necessitas] Omnis conclusio verborum
 Pamphili, repudii confirmationem
 continet : plus tamen sententia signifi-
 cante, quam verbis. *Quandoquidem il-*
lam a me distrahit necessitas] Exonsatio
 in necessitate, quae est inexorabilis. Et
 apponitur, partus scilicet, quam neces-
 sitatem domi ostendit : quod ex alio sci-
 licet peperit. Sed modo vult necessita-
 tem, matris videri iracundiam (*injuri-*
am) quae a matre ita offensa sit. D.]

43 *Tibi id in manu est, ne fiat*] Hoc
 opposuit, quod minime vult Pamphilus
 videri, et quod praestet socio. Si sanus
 aies, *jube illam redire*] Pro, si sanus es :
 nam aliter *jubeas* dicere debuit. Si sa-
 nus aies] Bene pater supra iram dixit :
 nunc *inveniam* significat inesse Pamphi-
 lo. Si sanus aies] Non ergo culpa est,
 qui ut videtur iure potest. D.]

[Si sanus aies] V. C. si sanus satisfacies. L.]

44 *Non est consilium*] Darius erat,
 nolo *raducere*, ergo hoc lenius dixit. D.]

[Non est consilium] H. e. non est opi-
 vol. II.

mus, non est propositum. Plaut. in *ML.*
 II. 3. 73. *consilium est ita facere* Sallust.
 in *Catil.* c. 4. *non fuit consilium socordia*
atque desidia bonum aium pontgerere ubi
v. Corium. R. D.]

45 *Matris servibo commodis*] Hoc ver-
 bo necessitatem, qua cogatur, ostendit.
 Quo abis?] Factum Pamphili ex patris
 verbis ostenditur, quod discessit. et bene :
 nam ulterius presente patre resiste-
 re durum fuit. D.]

46 *Mane, inquam, quo abis ?*] Bene
 quo abis : quia patrem deseris et uxorem.
 Quae haec est pertinacia?] Sicut
 decuit soceram, et subindignatur, quia
 coram sibi sit contumelia. D.]

47 *Dixine, Phidippe*] Artificiose La-
 chea, ut minus miretur, et minus indig-
 netur socer, irasci Pamphilum dicit.
 quando et praedictum est, et sic oportuit.
Dixine, Phidippe, hanc rem aegre
laturum esse eum ?] Renovavit verba sua
 eidem personae. Nam ita dixerat, *ne-*
que adeo me clam est, quam esse eum gra-
viter laturum credam, hoc si resciverit. D.]

Dixine, Phidippe, hanc rem aegre la-
turum esse eum ?] Sic enim supra dix-
 erat, *neque adeo clam me est, quam esse*
sum graviter laturum credam. E.]

48 *Quamobrem te orabam, ut filiam*
remitteres] Invidiose adversum Phi-
 dippum, tanquam in illo sit, unde se
 purget, non accusat Pamphilum. D.]

Ut evitetur accentus in ultima *re-*
fidiam, cum Bemb. pone *fidiam* ut remit-
 teres. B.]

49 *Adeo inhumanum fore*] Bene,

Ita nunc si sibi me supplicaturum putat ?

50

Si est, ut velit reducere uxorem, licet :

Sin alio est animo, renumeret dotem huc, eat.

LA. Ecce autem tu quoque proterve iracundus es.

PH. Percontumax redisti huc nobis, Pamphile.

L. Decedet jam ira hæc ; etsi merito iratus est.

55

PH. Quia paululum vobis accessit pecuniæ,

quasi iratus, inhumanum esse inquit. *Non credidi adeo!* Potuit enim dicere, *non credidi inhumanum fore* : sed acerbe addidit *adeo*. D.

50 *Ita nunc is sibi me*] Sibi et me. magno pondere legendum est utrumque pronomen : ut Virg. *Eol.* III. 25. *cantando tu illum* ? Id est, genero socerum, vel Pamphilo Phidippum, vel si quid tale inveneris. *Supplicaturum*] Parum est satisfactorum, supplicaturum addidit. D.

Ut gravior incedat versus, repone *itan is nunc sibi*, &c. Alter ood. enim e nostris habet *itan*, et alter *is nunc*. B.

52 *Sin alio est animo, renumeret dotem huc, eat*] Hoc recte socer, non tam ut hic dotem recipiat, quam ut terreat, hoc dicit. Et *renumeret*, proprie : quia dos, pecunia est. Et *idcirco* ; irascentis est, et exigentis debitum. *Eat vero mire dictum* : quasi ipse projiciatur, qui jubetur ire. et simul in hoc verbo quasi renunciatio caritatis est. *Renumeret dotem huc, eat*] Terrorem repetendæ dotis ostendit, quum dicit, *renumeret dotem* : simul cum injuria, *huc* : et iracundo, *eat*. D.

Renumeret dotem huc] Hoc esse nihil dosque pecunia dabitur (*hoc est, mihi dos, quæ est pecunia, dabitur. Z.*) E.

Renumeret] H. e. reddat, restituat. Sic. *numerare* dicitur pro *solvere* in Ad. III. 3. 52. *ut numerabatur forte argentum*. Cic. *Tusc.* quest. V. 32. *cum postridie rogarent eum, cui numerari juberet*. De *lego Attica*, qua maritus, qui uxorem dimisisset, dotem reddere cogebatur. v. *Petit. ad leges Atticas* p. 556. R. D.

53 *Ecce autem ! tu quoque proterve iracundus es*] Addendo quoque, nonnihil

assensus est. quasi dicat. *quomodo Pamphilus ! Proterve iracundus es*] *Proterve*, immoderate, et superbe, dictum est idcirco, quod proterat alium qui protervus est. Nam *protervus* est, qui, dum alius obvius est, proterit : quod faciunt et tanti in appetitu coitus feminarum, in quas calent. D.

Proterve] I. e. immoderate et superbe. v. *Donat.* ad h. l. R. D.

54 *Percontumax redisti*] *Proprie contumax* dicitur contemtor potiorum. *Percontumax redisti huc nobis, Pamphile*] Magnæ indignationis est, absentes alloqui : ut alibi, *O Eschines, pol haud patrum istuc dedisti. Nobis Pamphile*] *τῷ ἀρτυροπέπῳ*. Nam aut abundat, aut significatu adjuvat pronunciationem. D.

Percontumax] I. e. contemtor potiorum, ut bene *Donat.* ad h. l. R. D.

55 *Decedet jam ira*] Quasi in ira sit culpa : non, *deponetur ira*, inquit, sed *decedet*. D.

Illud jam, quod sensus damnat, recte abest in pluribus iisque melioribus nostris oodd. B.

Decedet ira] I. e. abcedet, ut loquitur infra V. 2. 15. *Curtius VIII. 2. postquam irus mens decesserat*. Sic cura, sollicitudo, tumor, invidia *decedere* dicuntur. v. inprimis ad *Liv. IV. 52. ubi hæc sollicitudines discessere*. *Cedit ira est* apud *Lucan. IV. 284.* R. D.

56 *Quia paululum vobis accessit pecunie*] *Faete* : quasi dicat, quia habetis unde dotem reddatis. aut, quia nulla causa habetis repadii, sed ditiorum quaeritis conjunctionem (*conditionem*.) *Quia paululum vobis accessit pecunie, sublatis animi sunt*] Et non, major est factus Pamphilus, simul majore

Sublati animi sunt. L. Etiam mecum litigas?

PH. Deliberet, renuncietaque hodie mihi,
Velitne, an non: ut alii, si huic non sit, siet.

L. Phidippe, ades, audi paucis. abiit. quid mea? 60

Postremo inter se transigant ipsi, ut lubet:

Quando nec gnatus, neque hic mihi quicquam obtemperant:

Quæ dico, parvi pendunt. porto hoc iurgium

Ad uxorem, cujus hæc fiunt consilio omnia: 64

Atque in eam hoc omne, quod mihi ægre'st, evomam.

stomache, quod cum labore celabat, aperte ostendit. D.

Meliores libri pro Paululum recte exhibent Paulum. B.

57 *Sublati animi*] Pro elati, sublatis dixit. Et hoc proprie ferarum est, ut *Æn. XII. 4. attollit quo animos: Pænorum qualis in arvis, saucius ille gravi venantium vulnere pectus, tum demum movet arma leo, &c.* Nam bestis pro animi qualitate vel erigunt corpora, vel deponunt, ait Cicero. *Etiam mecum litigas?* Belle: et illam ex invidia iracundiozem, et hoc ad se dicentem, quod propter Pamphilum dicebat, effecit (*belle: posta et contra illum ex injuria iracundiozem, et huic anem succensentem, quod merito Pamphilum iratum dicebat. effecit. Z.*) *Etiam mecum litigas?* Invidioze, quasi jam cum Pamphilo litigaverit. D.

Sublati animi sunt] I. e. superbiozes et insolentiozes facti estis. *Liv. III. 62. Justin. I. 4. ne paterna maternaque nobilitas nepoti animos extolleret. animi plurali numero sepe dicuntur de superbia, ferocia, audacia. v. Gronov. ad Liv. XXII. 25. et Drakenb. ad II. 27. R. D.*

58 *Deliberet, renuncietaque hodie*] Ferocius quam sooceram decezet: attamen mature, quod *deliberet* dixit. D.

59 *Ut alii, si huic non sit, fiet*] Magna fiducia conditionem filie assertit: quoniam jam si Pamphilus nolit, paratam alterum dicit esse. *Si huic non sit*] Subauditur *uxor*. Sed dura diota reticuit,

ut debebat. D.

Non male pro *non sit*, Bomb. habet non est. B.

Ut alii sit] I. e. ut alius eam uxorem habeat. R. D.

60 *Phidippe, ades*] Nomine appellat: quod facere solemus, iratos mitigare conantes. D.

61 *Postremo inter se transigant*] Non enim hæc votiva sunt, quibus interesse delectet. D.

62 *Quando nec gnatus, neque hic*] Invidioze gnatus, et non obtemperant, et hic non familiariter dictum, quasi ab irato. D.

63 *Quæ dico, parvipendunt*] Quia obtemperamus etiam tacite voluntati. *Porto hoc iurgium ad uxorem: cujus, &c.* Bene rursus in errorem reditur: ne quæ vera sunt, contra fabulæ propositum cognoscantur. *Porto hoc iurgium*] *Porto*, quasi aliquid magnum. D.

Porto hoc iurgium ad uxorem] Putat enim, ejus causa puellam discessisse. B.

64 *Cujus fiunt hæc consilio omnia*] Non transacta obijciuntur uxori, sed quæ nunc aguntur. *Consilio*] Utrum dispositione: an *separata* est in male consulentem? D.

65 *Atque in eam hoc omne, quod mihi ægre est*] Non quod irascor, sed quod mihi ægre est, dixit. *Evomam*] Bene: quia segritudinem solet vomitus relevare. Sic Cicero in *Cat. II. 1.* quum dicit, *quæ quidem letari mihi videtur, quod tantum pestem evomeris, forsque proferat*. D.

ACT. IV. SCENA I.

MYRRHINA. PHIDIPPUS.

PERII! quid agam? quo me vortam? quid viro meo
respondebo

Misera? nam audivisse vocem pueri visu'st vagientis:
Ita corripuit derepente tacitus sese ad filiam.

Quod si rescierit peperisse eam, id qua causa clam me
habuisse

1 *Perii! quid?* Mire in hac scena iterum rixa est senis atque anis: et tamen varie et alio modo, ut mores inter se diversos, et tamen notos possimus agnoscere. *Perii! quid agam?* Hæc proloqui oportet Myrrhinam, ut ex ejus persona reminiscatur spectator gestæ rei: simulque ex hujus personæ verbis, quid agas altera persona, monstretur. Nam perscutari Phidippum universa conclavia, et ire per totam domum cognito partu filiæ suæ, apparet ex presentibus dictis. *Perii! quid agam?* Singula ita pronuncia, ut perturbatum (*perturbatam*. vel, *animum perturbatum*) ostendas. *Quid agam? quo me vortam?* Figura *διωξέσθαι*, apta turbatis. D.

Perii! quo me vortam? Ingressus Phidippus puellæ pater invenit filiam parturientem, primum adulterii crimen intendens. Sed hoc breviter frangit, quia ex illo parit, cui nuptum data est. Post inducit crimen injuriarum, quod partum ce'averit. Egressa igitur mulier, querit consilium, quemadmodum respondeat, quod pater cognoverit partum. Et consilium utique ad hoc querit. E.

2 *Nam audivisse vocem pueri visus est vagientis?* Virg. Æn. 426. VI. *continuo audite voces, vagitus et ingens, Infantumque animæ flentes in limine primo.* Et est *ἐνμαρτορία*. Nam vox ipsa sic est, ut quasi vagitus sæpius sonet. *Pueri visus est vagientis?* Proprie dixit *vagientis*; et infantum est. *Visus est?* Quomodo,

audire vocem visum modo militis. D.

3 *Ita corripuit derepente?* Raptim intulit. Et *derepente*, una pars orationis est, ut *defessus*. adverbis enim prepositiones separatim non adduntur. *Derepente?* Ἐρπρ. Nam si separaveris, non est Latinum, *de repente*. D.

4 *Quod si?* *Quod*, pro nam, aut itaque. sed et nos in hujusmodi significatione sic dicimus. *Quod si rescierit?* Scimus manifesta: rescimus occulta. *Id qua causa?* *Id*, hoc ipsum, peperisse eam. D.

Qua causa clam me habuisse dicam, non ego pol scio? Accusatio illa: *vir ego tuus sum?* deinde prima positio criminis: *peperit filia, ex quo?* Cujus solutio: *ex quo censes, nisi ex illo, cui data est nuptum?* Qua re soluta, aliud intenditur: *quamobrem tantopere omnes nos celare volueris partum: presertim cum et recte, et tempore suo pepererit.* Et invocatio in eam: *sed nunc mihi in mentem venit, ex hac re, quod locuta es olim, quum illum generum cepimus.* Suspiciatur autem, quod segre mater puellæ ferat Pamphilum ob hanc meretricem, et hac causa partum celare voluerit. Ideo dicit: *quamvis causam hanc suspicari, quam ipsam veram, mavelo.* Tunc quasi hæc vera causa sit, reddam (*reddidit sœx.* Z.) rationem, non esse injuriam gravem a Pamphilo, quod amat meretricem: quoniam *hoc vitium in-natum omnibus adolescentibus videtur.* Qua re inventa mulier aliquid defensionis apponit: *adeon' me esse pervi-*

Dicam, non œdopol scio.

5

**Sed ostium concrepuit! credo ipsum ad me exire. nulla
stult!**

P. Uxor ubi me ad filiam ire sensit, se duxit foras:

Atque eccam video. quid ais, Myrrhina? heus, tibi dico.

M. mihine, mi vir?

**P. Vir ego tuus sum? tun' virum me, aut hominem de-
putas adeo esse?**

**Nam si utrumvis horum, mulier, unquam tibi visus fo-
rem,**

10

*ocœm censes, cui mater sim. Adeo
pervicacœ, perseverantem in malo cir-
ca eam animatus (eam, cui mater. Z.)
siam, ut hoc animo me esse credas, si
modo hoc matrimonium ex utilitate nos-
tra esse potuisset. Virum hostem hæc
ocœta se commoverit, quum senex so-
let potuisset. Foras ipsum hæc cœtum posse
celari putat, quum senex sit. Z.) suspicatus.
At ille rursus purgat, quod amicam ha-
bet Pamphilus, et (et ait. Z.) ferendum
esse: si modesto fecit, ut ad eam per-
geret. Immo magis displiceret, si se ab
amicis separari videret, neque idoneus gener
et (sit. Z.) apud quem vills fuerat con-
suetudo. Memor mulier precum suarum
marito mandat, ut ad Pamphilum per-
gat, et querat, an velit reducere ux-
orem. Si velit, reddat; sin nolit (intel-
ligit ait, vel, reputet. Z.) quod recte
hoc fecerit. E.*

*Claim habuisse] I. e. cœtasse infra IV.
4. 35. nam hoc claim haberet, etc. R. D.*

*5 Non œdopol scio] Ideo quia vera
tantum sciri non potest. D.*

*6 Sed ostium concrepuit] Plus est
quam crepuit: nam non modo auctivum
est. Ad me] Bene ad me, quasi litiga-
tatum. D.*

*Plures libri sique meliores sic collo-
canti, exiit ad me. B.*

*7 Ubi ad me filiam ire sensit] Hoc
ante (arguit. Z.) rem: et simul argu-
mentum delicti est, quod exiit a filia
marito ingressa mulier. Uxor ubi me ad
filiam] Mirantis est gestus et dictum.
Se duxit foras] Ordo, duxit se. Et ver-*

*bis usus est, intra domesticos parietes,
artis (parietes et areas, edd. ante Steph.
parietes optis, Wieling. Malim, parietes
natis.) τῷ ἰδιωτῶν se duxit, pro abiit.
D.*

*Pro duxit leg. eduxit: ut supra III.
3. 4. B.*

*8 Atque eccam video] Apparet mulie-
rem fugere, et viri aversari presentiam.
et ideo hoc separatim pronuntiandum.
Heus! tibi dico] Ostendit Myrrhinam
avertentem re: quasi nihil inveniatur
quod dicat de filia. Mihine, mi vir?] Sic
et in Andria, nihil respondes: quum
turbatum se ostendit Davus. Vir] Ad
maritalem conditionem retallit, non ad
sexum. ut Virgilius in Bucolicis VII.
7. vir gregis ipse caper. D.*

*9 Tun' virum me] Accusatio ab in-
oreptione incipiens. Aut hominem de-
putas unde esse?] Absque perversa. Adeo
autem abundat. Virg. Ge. I. 24. tuque
adeo, quem mox que sint habitura deorum
concilia, incertum est. D.*

*Pro sum Bomb. recte habet sim. B.
Vir] Pro marito ponitur. Sallust.
Catal. v. 25. mulier viro et liberis satis
fortunata tibi v. Curt. Sic mulier pro
uxore Lactant. I. 17. virgo fuit promi,
postea mulier. R. D.*

*10 Nam si utrumvis horum] Vir aut
homo. Mulier, unquam tibi visus forem]
acerbe mulier: ut supra, tu, inquam,
mulier, que me omnino lapidam, non ho-
minem putas. D.*

*Nam si utrumvis horum, &c.] Priso.
libr. 8. L.*

Non sic lubibrio tuis factis habitus essem. M. Quibus?

P. At rogitas?

Peperit filia? hem! taces? ex quo? M. Istuc patrem rogare est æquom?

Perii! ex quo censes, nisi ex illo, cui data est nuptum, obsecro?

P. Credo; neque adeo arbitrari patris est aliter: sed demiror

Quid sit, quamobrem tantopere omnes nos celare volueris

15

Partum; præsertim quum et recte, et tempore suo pepererit.

11 *Quibus*] Callide mulier, et quasi nullius culpe conscia, quibus dixit: et quibus, factis scilicet. *At rogitas?*] Bene irascitur interroganti. Nam interrogare quæ sciat (*scias*) impudentis est. D.

12 *Peperit filia*] Propositio criminis. *Hem! taces?*] Non taces nunc (*nunc siles Z.*); sed taces, celas. *Ex quo?*] Bene ex quo, quia argumentum impudicitis est puerperium taciturnum. *Istuc patrem*] Mira calliditas. Rea mulier hoc solo defenditur, quod accusat. *Istuc patrem rogare est æquom?*] Ex sua interrogazione accusavit accusatorem. D.

Patrem rogare] Ms. R. *rogitare*. L. Cum taces vix corripit posteriorem, reponere tacem. B.

13 *Perii! ex quo censes*] Mire additum ad affectum, *perii*. *Nisi ex illo, cui data*] A verisimili argumentum. *Nisi ex illo, cui data est nuptum?*] Solutio criminis per fiduciam respondentis. Sallustius, *ita fiducia, quam argumentis, purgatio* ex. D.

14 *Credo, neque adeo arbitrari*] Ab accusatione maritus ad defensionem sui conversus, omisit quod ceperat. *Sed demiror quid sit*] Mollior factus, jam non irascitur, sed miratur. Adeo vides Phidippum nulla re alia, quam mulieris correptione lenitum. *Demiror*] Valde

miror: quod minus est quam irascor. D.

15 *Quamobrem tantopere*] Alia intentio criminis. *Omnes nos celare volueris*] Recte: quia putat et Pamphilum esse celatum. *Omnes nos celare volueris*] Antiqua locutio, *illam rem celate*. D.

Tantopere omnes] Vett. et Ms. R. *tantopere hos omnes*. L.

Trochæus ea sede misus est gratus. Ergo reponere nos celari volueris. ut infra IV. 4. 23. B.

16 *Præsertim quum et recte, et tempore suo pepererit*] Vide, dæm causam sunt celandi partus: si non tempore suo venerit, quod indicium stupri est: et si non recte euenit: hoc est, monstri aliquid natum fuerit. Hic autem et tempore suo, et recte natum prædicat. *Præsertim quum et recte*] Attulit mulieri compendium credulitas semis semel correpti, ne aliter suspicetur. *Præsertim quum et recte, et tempore suo*] Recte, ad illud pertinet, quod non monstrum peperit; tempore suo, ad spatium, quo prægnantes esse consueverunt, id est, ad mensium dinumerationem: quia et septimo mense nasci solent. D.

Pepererit] Ms. R. *peperit*. L.

Cum recte pepererit] H. e. cum partum ediderit rectum, perfectum, non monstrosam. R. D.

Adeon' pervicaci esse animo, ut puerum præoptares
perire,

Ex quo firmiorem inter nos fore amicitiam posthac
scires :

Potius quam adversum animi tui lubidinem esset cum
illo nupta ?

Ego etiam illorum esse hanc culpam credidi, quæ te est
penes. 20

M. Misera sum ! P. Utinam sciam ita esse istuc ! sed
nunc mihi in mentem venit,

Ex hac re, quod locuta es olim, quum illum generum
cepimus :

17 *Adeon pervicaci esse animo*] In-
vectio. *Adeon pervicaci esse*] *Pervicax*
est perseverans cum quadam vi. *Ut*
puerum præoptares perire] Ab ætate in-
fantis, invidia. D.

Præoptares potius] Poterat omitti po-
tius, sed sæpe eleganter abundat. Cio.
in Pison. c. 7. ad Div. XV. 5. *casum*
potius quam te laudare mavis. R. D.

18 *Ex quo firmiorem inter nos fore*
amicitiam posthac scires] Ab accidenti-
bus, invidia. Et bene additur *scires* :
quia imprudentia in delicto veniam fre-
quenter extornit. D.

19 *Potius, quam adversum animi tui*
lubidinem] A voluntate peccantis, in-
vidia, animi tui lubidinem dixit, ut mi-
nima causa magna scelerebus subjecta
esset. *Esset cum illo nupta*] Antiqui
non illi nupta : sed, cum illo nupta.
Ergo ambo sibi invicem nabunt. D.

20 *Ego etiam illorum esse hanc cul-*
pam] Bene, etiam illorum. non enim hoc
se (se solum Z.) errasse ait, quod illo-
rum putaverit culpam, quæ minor est :
sed, etiam illorum : ut commune peccat-
um fuerit. sed nunc quidem totum cre-
dit esse Myrrhinæ. An etiam, pro ad-
huc ; ut major sit dolor, qui nec opinanti
acciderit? D.

Tres e nostris concinnius, esse cul-
pam hanc. B.

21 *Utinam sciam ita esse istuc !*] Te
miseram esse. Afibi, miserum? quem

miserum credere est. Et erit sensus, uti-
nam vere sis misera? *Utinam sciam*
ita esse istuc !] Hoc quidam sic accipi-
unt, quasi Phidippus dicat, penes te
culpa est, quam illorum esse credebam :
et utinam quod credo, penes te esse
(esset Z.) culpam ; ita non esse certo
sciam. quia dixit, se miseram : et mi-
seros non nisi innocentes didimus. Ille
enim hoc respondet : utinam in hoc
negotio miseram te, non scelestam re-
periam. Sic Sallustius, *atque ea cogentes*,
non coactos : scelestos magis, quam
miseros distingui. Et ideo sequitur,
Sed nunc mihi in mentem venit] Argu-
mentum ex antecedentibus dictis et
factis. *Nunc mihi in mentem venit*] *Recte*
nunc : quasi alius nihil suspi-
canti. D.

Sciam ita esse] In Ma. B. ita deest.
L.

22 *Quod locuta es olim*] Pro ante.
Quum illum generum cepimus] *Ut ar-*
bitrium capere didimus, id est, eligere.
Et cum laude locutus est Pamphil.
Cepimus] Elegimus. Virg. Ge. II. 230.
ante locum capies oculis. D.

Ob verum, et Donati testimonium,
infra IV. 4. 89. lege, *de hac re quod*,
&c. B.

Generum cepimus] H. e. elegimus.
Virgil. Georg. II. 230. *ante locum capies*
oculis. v. Drakenh. ad Liv. VI. 28.
R. D.

Nam negabas neptiam posse filiam tuam te pati

Cum eo, qui meretricem amaret, qui pernoctaret foris.

M. Quamvis censeam hunc suspicari, quam ipsam veram, mavolo. 25

P. Multo prius sciri, quam tu, illam amicam habere, Myrrhina :

Verum id vitium nunquam decrevi esse ego adolescentiæ :

Nam id omnibus innatum est : at pot jam aderit, se quoque etiam quum aderit.

23 Colloca commodissime ad versum sic, nam negabas filiam tuam posse te neptiam pati ; præsertim cum ordo verborum in libris aliis sit alius. B.

24 Cum eo] Viro. Qui meretricem amaret : qui pernoctaret foris] Non in hoc est accusatio, quod hæc locuta sit : sed argumentum est, quod celare voluerit partum, quæ hoc olim dixerit. Qui pernoctaret] Propter illud quod dixerat, quid interest? ibatne ad Bacchidem? Quotidie. Et nota familiariter hoc verbum poni a Terentio. Sic in Adelphis, sed si hic pernoctet, causæ quid dicam, Syre? D.

25 Quamvis causam] Hoc propter spectatorem dicitur, ut gestorum meminere. Quam ipsam veram] Quia sola ex omnibus defendi non potest. D.

Pto vulgari malo. duo Fœrni et totidem e nostris recte mavolo. B.

26 Multo prius sciri, quam tu.] Bene pergit : quia taciturnitas pro confessione accepta est. D.

Ob veram repono multo prius, quam te, illum sciri habere amicam, Myrrhina. Certe habere amicam extat, in nostris plerisque. B.

27 Verum id vitium] Hoc intelligi non potest, nisi vitium his numero subdiciatur. Adolescentiæ] Melius dixit adolescentiæ, quam Pamphili : ut, quod in ætate fuerat, non timeret, in ingenio. D.

28 Nam id omnibus innatum est] Amare in adolescentia. At pot jam

aderit, se quoque quum aderit] Mire senectutem accusat senex, quum et volocem ostendit his verbis jam aderit : et addit, se quoque aderit : quasi dicat, non solum non amabit, sed et odio habebit : et non alienas mulieres modo, nec uxorem quoque, sed etiam seipsum. Plus ergo illatum, quam ratio deposebat : sed mire ad affectum senis exprimentum. Se quoque etiam quum aderit] Id est, ut possit eum sui facti. Sed plus dixit, quam si diceret, facta sua. D.

Jam aderit] Codd. vett. et Ms. R. jam aderit tempus. L.

Vel lege, nam id innatum est, ut trochæus sit cum præcedentibus ; vel nam id omnibus innatum, at, sic, ut innatus sit cum sequentibus. At cum nostri habeant, aderit tempus, cum ; forte sic leg. et distinguendum, verum id vitium nunquam decrevi esse ego : adolescentiæ | Innatum est : at pot jam aderit tempus, se quoque etiam cum aderit. B.

Jam aderit se quoque etiam cum aderit] Intelligendum tempus ut in Andr. I. 1. 125. prope aderit cum alieno more vivendum est mihi. v. Bentlei. ad h. l. notandum vero etiam et quoque jungi. Cic. de Nat. Deor. I. 22. non enim poeta solum suavis verum etiam pater quoque doctus. Plin. X. 97. non nemo etiam ante viginti quoque ubi. v. Cort. infra V. 1. 7. ego quoque etiam timida sum. Ceterum Terentium imitatus est

Sed ut olim te ostendisti, eadem esse, nihil cessavisti
usque adhuc,

Ut filiam ab eo abduceres; neu, quod ego egissem, esset
ratum : 30

Id nunc res indicium hæc facit, quo pacto factum vo-
lueris.

M. Adeon' me esse pervicacem censes, cui mater siem,
Ut eo essem animo, si ex usu esset nostro hoc matri-
monium ?

P. Tun' prospicere, aut judicare nostram in rem quod
sit, potes ?

Audisti ex aliquo fortasse, qui vidisse eum diceret 35
Exeuntem, aut introeuntem ad amicam : quid tum postea ?

Quintil. declam. 16. p. 343. *hominis unus exitus est ut se oderit. Simile illud in Heaut. V. 4. 20. totus mihi displi- caa. R. D.*

29 *Sed ut olim te ostendisti*] Quum superiora dicta sunt. D.

Ne eadem, quod accensu erigi debet, in thesi deprimatur, leg. ex edd. vett. et uno e nostris, sed, ut olim te ostendisti, nil cessavisti eadem esse usque adhuc. R.

30 *Ut filiam ob eo abduceres*] Vehementius dixit, quam si diceret, ut filiam ei non redderes. *Ne quod ego egissem, esset ratum*] Quod ab eo abducis, non bona socrus: quod filiam, non bona mater: quod irrita facis quæ gessi, non bona uxor es, inquit. D.

31 *Nunc res indicium facit*] Hoc est, quod celavisti partum. *Id nunc res*] Quasi dixerit, unde scio. *Quo pacto factum volueris*] Non solum quod fecit, sed etiam quod voluit, objicit. *Quo pacto factum volueris*] Deest, fieri. D.

32 *Pervicacem*] Per vim agentem, perniciosam me esse censes? *Cui*] Deest ei, vel circa eam. *Cui mater siem*] Rorsus a verisimili: an mater contra filiam faciat. D.

33 *Si ex usu esset nostro hoc matrimonium?*] Callide mulier ex his quæ dixit senex defensionem arripit. Nam

ille sic ait, negabas posse filiam tuam te pati cum eo, qui meretricem amaret, qui pernoctaret foris. *Ex usu nostro*] Modo, utile: si pro nostra esset utilitate. D.

Ne usu in thesi occultetur, repona, si esset nostro ex usu hoc m. B.

Si ex usu esset nostro] Pro si nobis utile esset. v. Heaut. I. 2. 36. R. D.

34 *Tunc prospicere*] A persona. *Aut judicare*] Prospicere futura: judicare presentia. D.

35 *Audisti ex aliquo fortasse*] ἠδίκῃ satis, et oratorie. *Aliquo*] Non a certa persona. Bene *aliquo*: ademit indicibus auctoritatem. *Qui vidisse eum diceret*] Non qui vidisset. D.

36 *Exeuntem, aut introeuntem*] Sic Cicero, pro Coel. II. tibi autem, Balbe, respondebo: primum precario, si licet, si fas est defendi a me eum, qui in hortis fuerit, qui unguenta sumserit, qui Baias viderit. Non enim dixit, amplectentem amicam. *Aut introeuntem*] Συλλήψις prima, (prima. Ut Ms. B. et edd. ante Steph.) *In ludum ducere et reducere. Exeuntem aut introeuntem*] Συλλήψις διαιτίας et mollis est: quia luditur de sequentibus ad amicam; ἔξουθενσιμὸς criminis de consuetudine. *Quid tum postea?* ἰδιωτισμὸς, quo contempnimus crimina leviora. D.

Si modeste ac raro hoc fecit? nonne ea dissimulare nos
Magis humanum est, quam dare operam id scire, qui
nos oderit?

Nam si is posset ab ea sese derepente avellere,
Quacum tot consuesset annos: non eum hominem du-
cerem, 40

Nec virum satis firmum gnatae. M. Mitte adolescen-
tem obsecro,

Et quæ me peccasse ais: abi, solum solus conveni:

37 *Si modeste*] Adhibito modo: vel certe cum pudore ac modestia, ut celatam voluerit. *Nonne ea dissimulare nos*] Duobus modis feruntur peccata: vel ignoscendo, vel cohibendo. Modo *dissimulare* est ignorantiam fugere. D.

Roote plerique nostri illud ea omitunt. Nam præcedit *hoc*, et subsequitur *id*. B.

38 *Magis humanum est*] Bene, quia et illud humanum *dissimulare*. an magis humanum *dissimulare*: quia et irasci, et arguere humanum est? *Magis humanum*] Nota pro *humanus*, Terentiano more. *Qui nos oderit*] Qui, unde vel quamobrem. Et recte. nemo enim, dolens quod non ametur, id facit quo magis odio sit. D.

39 *Nam si is posset ab ea sese derepente avellere*] Oratorie, non contentus defendisse Pamphilum, hoc ipso illum, quo accusatus est, laudat. *Derepente*] Una pars orationis est. D.

40 *Quacum tot consuesset annos*] Laudat ubique eos Terentius, qui consuetudine vincuntur (*molluntur* edd. veti. *commoventur* W. Malim, *vincuntur* Z.) ut alibi, *hic parvæ consuetudinis causa, hujus mortem tam fert familiariter*. Et mox, *ut neque me consuetudo, neque amor, neque pudor commoveat, neque commoneat, ut servem fidem?* Ergo ferus, quem longa consuetudo non commovet. *Quicum tot consuesset annos*] Non quacum, sed quicum: ut a quibus, et non a quis. Et *consuesset* proprie dicitur in stupro. *Non eum hominem ducere*] Non solum, inquit, homo non esset, id quod

forsitan nihil nostra inlererat: sed quod nobis maximum est, vir stabilis filise esse non posset. *Non eum hominem ducere, nec virum satis firmum gnate*] Potest et sic intelligi, non eum hominem ducere, qui consuetudinem longi temporis temere abrameret. D.

Hominem ducere] V. C. *dicerem*. L. 41 *Nec virum*] Vir modo maritus. *Nec virum satis firmum gnate*] Quem res Veneræ non moverent. nam firmum etiam hoc possumus intelligere, validam in officio coitus. Sic Horat. Serm. II. 3. 216. *fortique marito destinet uxorem. Mitte adolescentem, obsecro*] His verbis solemus commentitia argumenta contemnere. ut, *misericordia, animus maternus: sino*. Et alibi, *mitto omnia. Adde istuc, imprudens timuit adolescens: sino. tu servus. Mitte adolescentem*] Et enim ille dixerat, *verum id vitium nunquam decrevi esse ego adolescentie. Adeo pervicaci esse animo, ut puerum precoptares perire potius, quam aduersus animi tui lubidinem esset cum illo nupta?* D.

Satis firmum] I. e. satis constantem. Sic *firmæ nuptiæ*. supra l. 2. 26. Ridicule Donatus *firmum* exponit, quem res Veneræ non moveant. R. D.

42 *Et quæ me peccasse ais. abi: solum solus conveni*] Recte hæc dicit mulier, utpote memor quod cum Pamphilo sit locata. Et *solum solum* ideo, quia metuit ne orata sua non servet Pamphilus: et ideo nulli soiant. D.

Non belle in duos pedes distribuitur *abi*. Repone, ut sit monosyllabon, *ais: abi, cum solum solus conveni*. B.

Roga, velitne uxorem, annon. si est, ut dicat velle se,
 Redde: sin est autem ut nolit, recte ego consului mee.
 P. Si quidem ille ipse non volt, et tu sensisti esse in eo,
 Myrrhina, 45

Peccatum: aderam, cujus consilio ea par fuerat prospici.
 Quamobrem incendor ira, esse ausam facere hæc te in-
 jussu meo;

Interdico, ne extulisse extra ædis puerum usquam
 velis.

Sed ego stultior, meis dictis parere hanc qui postulem.
 Ibo intro, atque edicam servis, ne quoquam efferri
 sinant. 50

M. Nullam pol credo mulierem me miseriorem vivere:

43 *Roga velitne, an non, uxorem*] Verba, quibus cum Pamphilo loquatur socer: ne si aliter agat, respondeatur a genero (*socer: ut si res negetur, repudium detur genero. Z.*) D.

Versus gratia ex nostris fere omnibus, *roga velitne annon uxorem.* B.

44 *Recte consului mee*] Illum, inquit, nolle, signum erit me providisse filie. D.

In nostris deest *ego, versa* gratulante. B.

45 *Siquidem ille ipse non vult, et tu sensisti*] Animadvertendum, quemadmodum omnia, quibus se defenderit Myrrhina, in malam partem accipit Phidippus: et hinc magis accusat, unde illa se purgat. D.

Lege *sensit* ob *versum.* B.

46 *Cujus consilio ea par fuerat prospici*] Non dixit, cujus consilio repudium daretur Pamphilo, ita ad bonam omnia exitum spectant. D.

Versus gratia cum nostris codd. *repono, cujus consilio fuerat au par precipi.* B.

47 *Esse ausam facere hæc te injussu meo*] Abducere filiam, celare partum, exponere puerum. D.

Lectio omnium codd. qui *te* ponunt ante *esse*, probanda est, sed deleto *te* *esse.* B.

48 *Interdico*] Inter *edico* et *interdico*

hoc intefest: *edicimus*, quod jubemus fieri: *interdicimus*, quod vetamus fieri. *Edicimus* etiam uni generi hominum: *interdicimus*, diversis. Itaque *prætoris edicta et interdicta* dicuntur. *Inter dico*, separatim dicendum legendumque: quia *interdico* ne *velis*, non est integrum. *Interdico, ne extulisses extra edes*] Id agitur, ne sub incerto interceptiatur (*ne sine hoc interdicto interficiatur*) puer: et tragedia fiat ex comœdia. D.

Ne extulisses velis] H. e. ne offeras. Veteris elegantis est hæc periphrasis cum verbo *velle*. *Lacret. II. 640. ut armis ac virtute velint patriam defendere terram* i. e. ut defendant. *Ovid. Metam. II. 745. tu tantum fida sorari esse velis.* v. Gudium alioque interpretes ad *Phædr. I. 2. 96. R. D.*

49 *Meis dictis parere hanc qui postulem*] Demonstrative et accusatorie dixit *hanc*, quasi tam contumacem. *Hanc qui postulem*] Quid est *hanc*, utram mulierem? an uxorem? an contumacem feminam? D.

50 *Ibo intro*] Sibi ipse hoc dicit *τῷ ἑαυτοῦ μῦθῷ*. *Edicam servis, ne quoquam efferri sinant*] Et hoc recte poeta: quia ita opus est, ne compleat Myrrhina, quod promisit de exponendo puero. Ait enim, *dein continuo* exponetur. D.

Nam ut hic laturus hoc sit, si ipsam rem, ut siet, resciverit,

Non ædepol clam me est; quum hoc, quod levius est, tam animo iracundo tulit.

Nec, qua sententia ejus possit mutari, scio.

Hoc mihi unum ex plurimis miseriis reliquum fuerat malum, 55

Si puerum ut tollam cogit; cujus nos qui sit nescimus pater.

Nam quum compressa est gnata, forma in tenebris nosci non quita est:

Neque detractum ei est quicquam, qui post possit noscieri, qui siet.

Ipsæ eripuit vi, in digito quem habuit, virginæ abiens anulum.

52. *Nam ut hic laturus hoc sit*] Sic ostenditur causa, cur perpetuo celandum sit seni vitium virginis. *Nam ut hic*] Quantum iracundia habiturus sit, quantum furoris: hoc enim significat ut. Et simul poeta, quod alibi obscure facit, hic aperte demonstrat, quod periculum sit in fabula, nisi *καταστροφή* succurrat.

Nam ut laturus hoc sit, ipsam rem si resciverit, non me præterit] Et si verum sit (*scis* Z.) id, quod ea adulterio conceperit. Nam cum hoc, quod leve est, (adde quod Z.) celabamus partum, tam iracundo animo tolerit. E.

53. *Non ædepol clam me est*] Id est, scio. D.

54. *Nec, qua via sententia ejus possit mutari, scio*] Nescio quomodo ex iracundo placidus fiat. *Sententia ejus*] De puero non exponendo. D.

55. *Hoc mihi unum*] Hoc adhuc, inquit, malum non mihi evenerat, evenerint multa. *Hoc mihi unum ex plurimis miseriis reliquum fuerat malum*] Ex omnibus malis reliquum quum dicat, maximum malum significat. Nam non mediocre est, quod omnium miseriarum est ultimum, et inter mala multa reliquum, quod sic accipimus. Possamus et nos

interrogative pronunciare. D.

56. *Puerum ut tollam cogit*] Recte tollam. questio, unde sit. Et vide, an si puerum ut tollam cogit, quasi cum gemitu et perconstative pronunciandum sit. etenim si, obscuram locutionem facit: nisi forte eum vel quod significat. D.

Si puerum, ut tollam cogit] Quod hoc grayiter ferens Pamphilus hominem (*orationem nostram* Z.) celare non possit. Concludit enim, simul verior. E.

Satis bene *cujus*; sed melius cui nos. B.

57. *Forma in tenebris nosci non quita est*] Ab activo *queo*, passivum fecit *quos*, retinendo participium, *quita est*, sed antiquæ dixit. D.

Nosci non quita] Priscian. lib. X. L.

57. *Quita est*] Antiquæ pro *quisit*. Sallust. in Jug. c. 31. *quicquid sine sanguine civium ulcisci nequitur*. R. D.

58. *Neque detractum*] Solet enim fieri. D.

Multo melius nostri fere omnes, si noscieri in nosci mutes, neque detractum ei tum quicquam est, qui post possit noscieri, qui siet. B.

59. *Ipsæ eripuit*] Hic ad exitum spec-

Simul vereor Pamphilum, ne orata nostra nequeat di-
utius

60

Celare, quum sciet alienum puerum tolli pro suo.

ACT. IV. SCENA II.

SOSTRATA. PAMPHILUS.

NON clam me est, gnate mi, tibi me esse suspectam,
uxorem tuam

tal *traçarada*: quia per anulum siet
cognitio. *Ipes eripuit*] E contrario, in-
quit, factum est, ipsa ut non eriperet,
sed ipsi eriperetur. D.

Virgini abiens anulum] Pacuvius apud
Festum: *repugnanti ego porro hunc vi
destraxi unguulam*. L.

60 *Simul vereor Pamphilum, ne ora-
ta nostra*] Scilicet si sustulerimus, co-
gente sene, eum puerum, quem expo-
situm iri Pamphilo paulo ante pro-
misi. D.

61 *Quum sciet alienum puerum tolli
pro suo*] Non solum, inquit, tolli negre
feret alienum, verum etiam pro suo. D.

1 *Non clam me est, gnate mi*] In hac
scena, velut qualitas negotialis in dis-
putationem venit: justumne sit repu-
diari conjugem causa matris, et omnino
quid fieri debeat. *Non clam*] Vero or-
dine a purgatione sui incipit mater abi-
tura: ne quod discedit, iracundiae (ne,
quum discedit, iracunda Z.) videatur.
Tibi me esse suspectam] Id est, in sus-
picionem venisse. *Uxorem tuam prop-
ter meos mores hinc abire*] Blandius
uxorem significat, quam si diceret Phi-
lumenam. Et mores, proprie senum
dicuntur: unde *senectus morosa*, et *mo-
rosi homines*, qui sui cejusdam moris
sunt. D.

*Non clam me est, gnate mi, tibi me
esse suspectam*] Mater Sostrata compe-
rit, Pamphilum idcirco nolle reducere
uxorem, quod vellet matris injurias
vindicare. Credit enim jurgio matris

puellam discessisse. Et hoc igitur pro-
prie agit mater, uti rus ipsa discedat,
si propter presentiam (adde suam Z.)
uxor redire non vult. Sed cum (*erat
Z.*) alia causa Pamphilo, quae repug-
nat. Ille enim propterea non reducit,
quia parere puellam vidit, et suscipit-
ur ex alio; sed hoc celat. Hic ergo
in hac scena justitiae tractatus est, ac
per qualitatem negotialem ab eo quod
quod fieri deceat amplius purgat se,
nulla sua culpa factum, uti uxor domo
discederet, ut (*et Z.*) odium sui cape-
ret. Hoc per conjecturam tangitur, et
quam . . (*ad quam firmandam Z.*)
valet iusjurandum, quod ponit: *ita me
di ament, itaque obtingant ex te, quae
exopto mihi, ut nunquam sciens com-
merui, merito ut caperet odium illam
mei*. Qualitas autem negotialis tractus
(*qualitatis autem neg. tractatus Z.*)
ille est: *nunc tibi me certum est contra
gratiam referre, ut apud me premium
esse positum pietatis scias*. Et quam
(*quum Z.*) veluti vicem deliberantis
tenet, quicquid de possibili suspicatur,
ponit ab utili, *hoc et meae fame com-
modum esse arbitror, et vobis*. Quod quidem
et in honesto collocat, siquidem *fame
dixit commodum*. Repugnat filius contra
ab utili, et dicit: quod tu rus habitatum
migras, parum (*quid tu r. h. migres?
Parum autem cum Z.*) est migrare rus
ex urbe, adjecit, ut illo habitatura sis
perpetuo? Rursus ab honesto est hoc,
quod fame (*infamiae Z.*) opinio sit fu-

Propter meos mores hinc abisse: etsi ea dissimulas sedulo.

Verum ita me di ament, itaque obtingant ex te quæ exopto mihi,

Ut nunquam sciens commerui, merito ut caperet odium illam mei:

Teque ante, quam me amare rebar, ei rei firmasti fidem. Nam mihi intus tuus pater narravit modo, quo pacto me habueris

6

tura, qui nubit, inquit (*futura apud eum, qui ignoret, verum quod sit. Denique Z.*) concludit ab utili: tuas amicas et cognatas te deserere nolo. Sed hoo frangit illa, dicens: jam senectutem suam ista contemnere, quod salis voluptate harum rerum perfuncta sit. E.

Non temere Daceria hanc scenam primam actus quarti esse contendit. Nam hinc initium recte fieri potest propterea, quod scena vacua est relicta. Z.

2 *Etsi ea dissimulas sedulo*] *Ea*, id est, quæ scio: et *ea*, pro *eam rem*. sed absolute occurrit supra latæ sententiæ, et genere neutro. Et est ordo, etsi ea dissimulas sedulo, non clam me est, &c. D.

3 *Verum ita me di ament*] Conjectura, quæ solvitur (*firmatur Z.*) iurjurando. *Itaque obtingant ex te*] Pro se jurat, et ita rem Pamphilo probat, ut blanda sit. *Itaque*] Dux partes orationis. D.

Bemb. *exoptem*: alii, *opto*: perique *exopto*; quod placet. B.

4 *Nunquam sciens commerui*] Bona exceptio: quia possumus aliquem inscienter lædere, quæ res ad veniam pertinet. *Ut nunquam sciens*] Hic ordo est iurjurandi, ut quum præposuerit ita, sequatur ut. Cicero, *Divinat.* 13. *ita velim mihi deos propitios, ut, quum illius temporis mihi venit in mentem, &c.* *Merito ut caperet odium illa mei*] Bene dixit merito: nam ut nos immerito quis non oderit, non est in nostra manu. hæc est exceptio. Plau-

tus in *Trinuitate* I. 2. 68. *quis dicant, non est: merito ut ne dicant, id est. Merito ut caperet odium illa mei*] Id enim est culpa sine merito. D.

Pro vulgari *illa placet leotio illam. B.*

5 *Teque ante quam me*] *Deest tam.* ut sit ordo: et quam te amare me rebar, tantum (*deest jam tum: ut sit ordo, antequam te amare me rebar, jam tum Z.*) firmasti fidem ei rei. *Teque ante quam me amare rebar, ei rei firmasti fidem*] Ordo et sensus hic est, et quod ante rebar, ei rei firmasti fidem meam: neque me fefellit, quod ante rebar, te me amare. Nam ei rei hodie firmasti fidem, id est, probationem attulisti. D.

Cod. acad. *ante quam*. Sed cum et ita restet *ἀναλόγητος*, lege ex eod. præterrimo nostro, *teque ante quod*, &c. ut ordo sit, *quodque ante rebar, te me amare, ei rei fidem f.* B.

Teque antequam me amare rebar, &c.] Hunc locum, e quo nullus sensus elici poterat, antiquorum librorum opes restituit Bentlei. *teque ante quod me amare rebar ei rei firmasti fidem.* Ordo est: quod qui ante rebar te me amare, ei rei fidem firmasti. R. D.

6 *Nam mihi intus tuus pater*] Dixit enim supra, *atque in eam hoc omne quod mihi egre est, evocam*. potuit enim evocando narrasse, quod matrem filias præposuisset uxori. *Tuus pater*] *Fa-* miliaris, quam si diceret *Laches*. D.

Habueris præpositam] I. e. præposita eris. Sallust. in *Catil.* c. 23. *tale periculum reipublice haud occultum habuit*, ubi v. interpr. Cic. ad *Quint.* frat. III.

Præpositam amorî tuo: nunc tibi me certum est contra
gratiam

Referre, ut apud me præmium esse positum pietatis
scias.

Mi Pamphile, hoc et vobis, et meæ commodum famæ
arbitror:

Ego rus abituram hinc cum tuo me esse certo decrevi
patre; 10

Ne mea præsentia obstet, neu causa ulla restet reliqua,
Quin tua Philumena ad te redeat. P. Quæso, quid istuc
consilii est?

Illius stultitia victa, ex urbe tu rus habitatum migres?
Non facies: neque sinam, ut qui nobis, mater, maledic-
tum velit, 14

9. quid me hortaris ut absolvam, habeo absolutum suave, mihi quidem. uti videtur Iw; ad Cæcram; in Ean. II. 3. 92. R. D.

7 Præpositam amorî tuo] Plus dixit, amorî tuo, quam si uxori tuæ, diceret. D.

8 Ut apud me præmium esse positum pietatis scias] Laborat mulier, ne quod dictura est, odio aut dolore, aut certisâ facere videatur. Præmium esse positum pietatis] Sic Virg. Æn. I. 257. et 465. hic pietatis honos, sunt hic sua præmia laudi. D.

Præter Victor. plerique nostri habent recte pietati. ut Plant. Poen. V. 4. 17. Præmium ut esse sciam pietati. B.

Præmium] Præmium propria ratione poni et præponi dicitur. Sallust. in Catil. c. 20. fortuna omnia victoribus præmia posuit. Virg. Æn. V. 292. insiat prætiis animas et præmia ponit. v. Drakenb. ad Liv. XXXIX. 16. R. D.

9 Mi Pamphile, hoc et vobis, et meæ commodum] Rem duram dictura, vide quantis præblanditur verbis, romque præmollit (præmollit Ms. B. et edd. vetl.) nunc tibi me certum est contra gratiam. Contra nunc, vicissim. Et

meæ commodum famæ] Ab honesta. Mi Pamphile, hoc et vobis et me] Principium hoc aliquid est precantis femine. A blandimento ergo incipit, ut libenter audiat (audiatur Z.) D.

10 Ego rus abituram hinc cum tuo me esse certo decrevi patre] Certo dixit, ne sit dissuadendi locus. Cum tuo me esse certo decrevi] Ad hoc addidit, certo decrevi: ut non audeat dissuadere filius. D.

11 Ne mea præsentia] Non dixit jam culpa, sed præsentia. D.

12 Quid istuc consilii est] Bene: quia illa decrevi dixerat. D.

13 Illius] A persona. Stultitia] A causa. Victa] Non enim volens. Urbe] A loco. Tu] A persona. Habitatum] A factio. Illius stultitia victa, ex urbe tu rus habitatum migres] Vide quam oratorie omnia congesserit, a personis, a causis, a locis, a factis. Illius stultitia] Ab utili (a futili Z.) Mire autem, et rus, et ex urbe, et habitatum, dixit. D.

14 Non facies: neque sinam] Primo, non facies: deinde, si facere perseveraveris, non sinam. Et, non facies, non est interdicentis, sed quasi dicit, scio te non facturam rem tam pravam. Sicut

Mea pertinacia esse dicat factum, haud tua modestia.
 Tum tuas amicas te, et cognatas deserere, et festos dies
 Mea causa, nolo. S. Nihil jam mihi istaec res voluptatis
 ferunt:
 Dum aetatis tempus tulit, perfuncta satis sum: satias
 jam tenet
 Studiorum istorum. haec mihi nunc cura est maxuma,
 ut ne cui meae
 Longinquitas aetatis obstet, mortemve expectet meam.

antem qui neque sinam jungant interioribus: sunt qui totum contextu legant non facias, usque modestia. Ut qui nobis, mater, maledictum velis] Ab honesto. D.

15 *Mea pertinacia esse dicat factum*] Bene retinet, quam vult sua interesse ne fiat. D.

16 *Tum tuas amicas te*] In dissuadende commisit et honestatem et utilitatem. D.

Cognatas deserere et festos dies] Explicari hic locus debet ex Val. Max. libr. 2. cap. 2. §. 8. *convivium etiam sollemne majores instituerunt, idque Charistia appellaverunt, cui praeter cognatos et affines nemo interponebatur, &c.* Hoc in Glossa. est *cars cognatio, τῆς συγγένειας*. Tertullian. de Idolatr. *Cars cognationis honoraria exigenda omnia*. vid. Kal. Rusticum. L.

17 *Mea causa, nolo*] Non est superbum nolo: sed consuetudine dicitur. *Nihil jam mihi istaec res*] Contra omnia. Et ab ultimis incipit. *Istaec res*] Amicæ, cognatæ, dies festi. D.

Lege ex nostris omnibus, nil pol jam istaec mihi res voluptatis ferunt. B.

18 *Dum aetatis tempus tulit*] Tulit, pro passum est, permisit. Et in bonis enim, et in malis dicitur. *Dum aetatis tempus tulit, perfuncta satis sum*] Si, inquit, meae voluptatis causa exercenda sunt, jam non delectant: si officii ac religionis, jam non possum, quæ sim unus. Necessaria divisio: quia ille et religionem incusserat festorum dierum. *Dum aetatis tempus tulit*] Non,

inquit, reprehendar, quæ quam potuerim, perfuncta satis sum. Sic Virg. Æn. II. 291. *sat patriæ, Prismoque datum. Satias me tenet*] Nimis materne atque aniliter. D.

Illud me post satias deleo ex auctoritate Bembini, et nostri veterrimi. B.

Perfuncta aetis sum] I. e. satis usa sum. Servius Sulpio. ad Cicer. IV. 5. *omnibus bonis prope perfunctam esse*. R. D.

19 *Hæc mihi nunc cura est maxuma*] Hoc nimis serio pronuntiandum, et, ne cui, odioso, ne tibi diceret. *Ut ne cui meae longinquitas aetatis obstet*] Hoc ad aurum, expectationem ad filium refert. hinc enim odio digni parentes, *expectati appellantur*. D.

Pro meae antiqui Faerni, et plerique ex nostris habent meae. B.

Studiorum] Studia dicuntur omnia in quibus versamur et quibus delectamur. v. notata ad And. I. 1. 29. R. D.

20 *Longinquitas aetatis obstet, mortemve expectet meam*] Quam sedulo agit (*quam sedulo agit*. W. Malim, *quamquam sedulo agit*. Z.) soorus, ne quid per iracundiam statuisse videatur; vide tamen ut intermiscetur indignatio, et multa dolore deprompta sint: quod poeta non invitus facit, ad mores exprimendos, personasque reddendas. D.

Longinquitas aetatis] V. C. *longuitas*. L.

Pro vulgari *exoptet*, Bemb. et Victor. recte *expectet*. B.

Longinquitas aetatis] I. e. diuturnitas, *Longinquus et longinquitas* non tantum

Hic video me esse invisam immerito : tempus est concedere.

Sic optume, ut ego opinor, omnis causas præcidam omnibus :

Et me hac suspicione exsolvam; et illis morem gessero. Seni me obsecro hoc effugere, volgus quod male audit mulierum.

P. Quam fortunatus cæteris sum rebus, absque una hæc foret,

25

de loci, sed etiam de temporis spatio dicitur. Propert. I. 6. 27. *multi longinquo perire in amore libenter*, ubi v. Broekhus. Liv. V. 15. *jam per longinquitatem belli commercio sermonum facto*. v. Gronov. Observ. IV. 11. p. 168. uti *longinquus* pro *longus*, ita *longus* interdum ponitur pro *longinquus*. Silius Italic. VI. 628. *remeans longis olim Tyrrinthius*, ubi v. Drakeab. R. D.

21 *Hic video me esse invisam immerito*] Quia rus decrevi pergere : non quasi nurum vitatura, sed locum. Et mire *invisam*, et non addidit cui : sed dixit, *tempus est concedere*. Quia anus sum? an quia nurus in domo? D. *Video me esse invisam immerito*] Et hic tetigit, quod supra diotam est per conjecturam. E.

Invisam] Menander : Πυγρή τὸν Σπύρην ἴσταν ἐν δαίτῃ πύρην. W.

22 *Omnes causas præcidam omnibus*] Bene omnibus : ne specialiter læsisset nurum. Et generaliter dixit : *Et illis morem gessero*] Mire illis, non nurui. Et *morem gessero*, acriter dictum : ut ostendat hoc illos olim voluisse, ut expelleretur domo. ut si dicas, inimicum tibi morem gessisse, quod suspendent. D.

Causas præcidam] I. e. tollam, adimam. Cic. act. I. in Verrem c. 7. *ut una hora qua ceppi dicere reo audacissem judicii corrumpendi præciderem*. Verr. II. 68. *Da mihi hoc : jam tibi maximam partem defensionis præcideris*. R. D.

24 *Sine me, obsecro, hoc effugere*]

Quia dixerat maritus ejus, *omnes socrus oderunt nurus*. *Sine me, obsecro, hoc effugere*] Potentissimum est ad extorquendam aliquod argumentum, quum illis quibus cari esse debemus, nostra causa potius, quam illorum, dicimus velle nos, aut nolle quod facimus. Nam et Pamphilus supra sic dixit, *non facies, neque sinam*. *Quod male audit*] Supra dixit, ab honesto. D.

Quid male audit mulierum] Græca locutione positum, *audit mulierum*. E.

Quod] *Quod* ponitur pro *ob quod*, propter quod ut alibi serpe apud Terent. respicit autem, quod supra II. 1. 4. dictum erat *omnes socrus oderunt nurus*. R. D.

25 *Absque una hæc foret*] *Absque*, extra : ut sit adverbium magis, quam prepositio. Et *una*, res subaudienda. Et totum *in brachio*, statimque jungendum, *hanc matrem habens talem, illam autem uxorem*. Vel certe, *absque foret*, pro *absesset*. Alii *huc* de uxore dici putant, ut *absque* sit prepositio. D.

Pro sum leg. *sim* : atque pro *hæc* recipi Donati *hæc*. scilicet *re*, non, *uxore*, qui est error Donati. B.

Absque una hæc foret] I. e. si hæc una res absesset. in Phorm. I. 4. 11. *nam absque eo esset*. Hæc loquendi forma non nisi apud comicos reperitur. Ipsa etiam prepositione *absque* comici soli utuntur, quæ non directe apud eos sine significat sed tantam exceptionem quandam. v. Vorstium de latinis. merito suspecta c. 9. R. D.

Hanc matrem habens talem, illam autem uxorem. S. Obsecro, mi Pamphile,
 Non tute incommodam rem, ut quæque est, in animum inducas pati.
 Si cætera sunt ita, ut vis, itaque ut esse ego illam existumo,
 Mi gnate, da veniam hanc mihi: reduce illam. P. Væ misero mihi!
 S. Et mihi quidem! nam hæc res non minus me male habet, quam te, gnate mi. 30

ACT. IV. SCENA III.

LACHES. SOSTRATA. PAMPHILUS.

QUEM cum istoc sermonem habueris, procul hinc stans accepi, uxor:

26 *Obsecro, mi Pamphile, non tute incommodam rem*] Quam vidit actu suo filium esse persuasum, utrum (*esse passurum, ut rus Z.*) discedat, et animadvertit, ægre ferre discessum suum, veluti consolationem adhibet, ut æquo animo ferat quamcumque fortunam. E.
 27 *Non tute incommodam rem, ut quæque est, in animum inducas pati?*] Horat. Carm. I. 24. 19. *durum, sed levis fit patientis, quicquid corrigere est nefas.* D.

In Bomb. pro *inducas* reperitur *induces*; quod melius affectum hortantis ad patientiam exprimit. B.

28 *Si cætera sunt*] Bene *cætera*, absque uno dicenti (*differenti. edd. vett.*) *Itaque ut esse ego illam existimo*] Quia potuit dici ei, O soctus, ergo dubitas de integritate narus? addidit, *itaque ut esse ego illam existimo.* D.

Si cætera sunt ita, ut vis] Hoc est, si puella integris moribus vixit, et aucti ego arbitror. E.

Valgo ut tu vis; sed recte Bomb.

ut vis. odd. omnes collocant, si cætera ita sunt, ut, &c. Denique recte viderant, qui pro *illam* legi maluerant *illa*, et referri ad cætera. B.

29 *Da veniam hanc mihi*] *Mihi*, propter quam putas non reducendam. *Væ misero mihi!*] Neco negat, neco promittit: sed intumescit (*ingemiscit*), ut pote qui penitus dolore commotus, æstum animi dissimulare jam non potest. *Væ misero mihi!*] Nihil potuit pro rerum qualitate respondere, nisi ut ingemisceret. D.

Nestri *reduce*: sed Faernus edidit *reduc.* Tum *me veniam* in Thesi totam lateat, lego, *mi gnate, da mi hanc veniam, redduc, &c.* B.

30 *Et mihi quidem*] ἄχθες. quid enim, et mihi? an ei? (*an ei mihi? Nam ei est hei Z.*) multa sic in usa nostro sunt. D.

1 *Quem cum istoc sermonem habueris*] In hoc colloquio reconciliatio senum est post jurgium, mista disputatione Pamphili de non reducenda uxore.

Istuc est sapere, qui, ubicunque opus sit, animum possit flectere;

Quod faciendum sit post fortasse, idem hoc nunc si feceris.

S. Fors fuat pol! L. Abi rus ergo hinc: ibi ego te, et tu me feres.

Procul] Procul, nunc (non Z.) prope. Hinc stans accipi, uxor] Accipi. audivi. Et modo uxor, ante mulier: et de uxore, di male prohibeant. D.

Quem cum isto sermonem] Pater Pamphili non longe positus audivit, quod uxor loquebatur. Impellit amplius, ut istuc consilium perseveret, ut deliberatio tota pellatur. E.

Pro hinc tres codd. recte hinc: et lege astans, ut Heant. V. §. 7. B.

Procul hinc stans] Bentlei. recte edidit procul hic aditans. Nam procul non semper longum spatium significat, sed remotionem ex alio loco in alium. Itaque recte procul esse dicitur, qui tam prope adest, ut alterius sermonem audire posset. v. Perizon. ad S. Min. I. 16. p. 155. R. D.

2 Istuc est sapere] Tò istuc, exceptive dictum: quasi caetera stulte fecerit. et simul stomachum retinet, quo reprehendat caetera. Qui, ubicunque opus sit] Qui pro qua, interdum abundat (forte, qui pro quomodo. Et modo interdum abundat. Certe in Ms. B. et vet. edd. post pro est lacuna, Westerh. auctore. Z.) Animum possis flectere] Modo non alienam animum, sed suum flectere. Et unde flectere? a iurgio ad modestiam, ex concessione (modestiam, et concessionem) ex domo. Animum flectere] Ad hoc flectere animum dixit, ut ostenderet ne nunc quidem purgatam apud se Sostratam de praeterita culpa. D.

Istuc est sapere] Alexis: εἰ μὴ γὰρ ἐν ἀδελφῶν ἀδελφῶν τύχαις τ' ἀπερθεῖν, εὐ φερόμεται φροῦν. L.

3 Quod faciendum sit post fortasse] Haec etiam sententia videri potest generalis: et deest ad id: ut sit, flectere

ad id quod faciendum. Potest et absolute accipi quod, pro, quae res facienda sit. Quod faciendum sit post fortasse] Id est, concedendum. et vim necessitatis hoc verbum exprimit. D.

Ut post et nunc in lectu sit, reponimus cum optimis codd. quod sit faciendum fortasse post, idem, &c. B.

4 Fors fuat pol!] Fortuna faueat! quasi τὴν τύχην μου adversus triste dictum usa est. Nam fors fortuna bona est. Et fuat, sit significat. dixerat enim ille, quod faciendum sit post fortasse. Fors fuat pol!] Id est, bona eveniat! quasi τὴν τύχην μου dicat, bona dicitur potius. An, bona fortuna sit per Pollacem? Abi rus] Hortantis est ad celeritatem. Virg. Aen. II. 707. ergo age, care pater, cerviri imponere nostrae. Ibi ego te, et tu me feres] Non dixit, ibi nos invicem delectabimus: sed quia senex atque avus est, ego te, et tu me feres, dixit. Et simul, quia nuper incusaverat mores senum (forte, aetuum Z.) revocare vult causam abcessionis suae ad filii culpam aut nurus. Ibi ego te, et tu me feres] Aut quia noli inter nos sunt mores nostri: aut quia utriusque una aetas est. Et sic pronuncia, quasi hoc ipsum necessitate decernat senex, cum dicit, abi rus. Ergo hinc, ibi ego te, et tu me feres] Ipsa pronuntiatio querelam continet de filiis et senectute. D.

Fors fuat pol!] Si tantum fortuna aequa faueat! E.

Fors fuat] I. e. fortuna adait, faueat. Antiquissimi scriptores saepe usi sunt verbo suo pro sum, ex Graeco φίω vel φίμυ, unde supersunt fui et futurus. Virgil. Aen. X. 108. Trois Rutulorum fuat. B. D.

S. Spero ecastor. L. I ergo intro, et compone, quæ simul tecum 5

Ferantur: dixi. S. Ita ut jubes, faciam. P. Pater.

L. Quid vis, Pamphile? P. Hinc abire matrem? minime. L. Quid ita istuc vis?

P. Quia de uxore incertus sum etiam, quid sim facturus
L. Quid est?

Quid vis facere, nisi reducere? P. Equidem cupio, et vix contineor.

Sed non minuam meum consilium: ex usu quod est, id persequar. 10

5 *Spero ecastor*] Miro non confirmavit mulier, sed sperare se dixit, memor jurgii pristini, et scilicet amaritudinis: maxime quod et ille non dixit, ibi nobis jocunde erit: sed, ibi ego te, et tu me feres. I ergo intro, et compone qua simul tecum ferantur] Κομμή χάρατρός, et usu quotidiano, satisque moraliter: quia mulieres dum moliantur, et dum conantur, annus est. D.

Spero ecastor] Bene memor senis mulier, non firmavit, sed spero inquit. E.

Cum optimis eodd. ut et trochaicum adjectives, lege quæ tertiam simul. B.

Compono] Componere proprium hac in re verbum significat stipare, colligere in unum. Plaet. in Milit. IV. 7. 21. omnia composita sunt; quæ donari auctor Petron. c. 99. quicquid erat, compono, &c. v. Broekhus. ad Propert. I. 9. 13. R. D.

6 *Dixi*] Denunciatio est confirmande sententiae, nec mutandae: et translata est de foro et causidicis. Cic. Verr. II. 30. præco dixisse pronunciat. *Dixi*] Hoc verbum in fine additum superiora confirmat: et est proprium his, qui peroraverunt causam. *Pater*] Ipsum nomen dehortationem significat, adjecta pronuntiatione. *Pater*] Sic pronuncia, ut hoc vultuose dictam sit, hinc abire matrem? D.

Dixi] Hic habet vim asseverandi, omnino ita futurum, ut dixerat et vim

intermisandi. v. in Phorm. II. 3. 90. R. D.

7 *Quid vis, Pamphile?*] Phoceto præsto quid vis, respondit. *Quid ita istuc vis?*] Rem supra audivit et personam: nunc causam querit, quasi dicat, esto ut nolis: quid tantopere non vis? D.

Versus est trochaicus tetrameter acatalecticis, ut et nonus. FAERN.

8 *Incertus sum etiam, quid sim facturus*] Non, quid faciam, dixit: sed, quid sim facturus: ut incerta molimina etiam verbis posset ostendere. *Quid est?*] Et quid ita istuc vis, et quid est, eo vultu pronunciantur, ut consilium ejus et verba videatur contemnere pater. D.

9 *Quid vis facere, nisi reducere?*] Sic loquitur Laobes, ut aliud Pamphilus respondere non audeat. et ideo dicit, *Equidem cupio, et vix contineor*] Ut reducam scilicet. Adeo magna causa est non reducendi, ut enim velim, non possim. D.

Pro contineo meliores libri habent *contineor*. B.

Contineo] Scilicet me. Sed Bentlei. e. melioribus libris editum *contineor*, quod preferendum. R. D.

10 *Sed non minuam meum consilium*] Caute satis, reducendi, inquit, cupiditas est: non reducendi consilium. *Id persequar*] Non sequar, sed persequar ait, ut constantiam demonstraret. D.

Credo ea gratia concordēs magis, si non reducam, fore.

L. Nescias: verum id tua refert nihil, utrum illæ fecerint,

Quando hæc abierit: odiosa hæc est ætas adolescentulis:

E medio æquom excedere est: postremo jam nos fabulæ

Ex usu quod est, id persequar] Coactus Pamphila causam dicere, cur nollet uxorem reducere, revocat verba, ne (ut, vel, an, vel utrum Z.) possit, quod rogatus est, consentire. Ex usu, id est, ex utilitate. Deinde fingit causam, ideo se nolle reducere, ut ita concordēs ambas faciat. E.

Non minus consilium] H. e. consilium quod cepi non mutabo. v. not. ad Andr. II. 3. 18. R. D.

Persequar] I. e. sequar, compositum pro simplici. Cio. ad Div. IX. 3. neglecta barbarorum insotia, te persequar; de Offic. II. 24. hæc genera officiorum qui persequantur, ubi v. Græv. R. D.

11 Credo ea gratia concordēs magis] Sententios dixit, tunc posse inter se congruere et concordare mulieres, quam et illa esse desiderat aorus, et illa nurus. hæc enim inter illas est dissidiosa conjunctio. Et satis ingeniose dictam; tolle enim inter mulieres proximitatem, et nulla causa discordiæ est. Concordēs magis] Non magis concordēs, verum (nunc magis concordēs utrum Z.) pro minus discordibus dixit, an ut serviret sententiæ? D.

Ut sensui et versui, qui e ratione vulgari justo longior est, consulas, dele non; adeo ut illud credo, per ironiam, significet non credo. Tum ex Bemb. scribe redducam. B.

12 Nescias] Utrum concordēs futurae sint, an discordes. Verum id tua refert nihil] Hoc verbum ex aliqua parte confirmantis est et consentientis. Utrum ille fecerint] Utrum consentientes sint, an dissentientes. Utrum] Unum de duobus significat. D.

Nescias: verum id tua refert nihil, utrum ille fecerint] Quid illæ egerint

inter se, curare non debes. Perseverat in sententia, persuasuras, quod adolescentibus odiosa est semper senectus parentum, E.

Idud id antiquissimi Paerni non habent. Ille fecerint] Philarg. ad Georg. III. 105. hæc quoque non cura nobis levior tenenda. Legitur et hæc: nam veteribus mos fuit, ut neutra femininis jungerentur. Unde Terentius: tua nil refert, utrum illæ fecerint: et in Eun. Hæc adornant, ut lavent. B.

13 Odiosa hæc est ætas adolescentulis] Supra in personam socrus culpam iratus contulerat discordiæ: nunc et uxori placatus, et nurui parcens, odiorum causam a personis transtulit ad ætates: sed ita tamen, ut magis juniores acon-saret, ei (et) de adolescentibus questus, quam miseratur (questus, commiseraretur Z.) senes. Odiosa hæc est ætas] Hæc, cum gemitu pronuntiandum est. D.

Pro vulgari abierit, versui accommodatus Bemb. legit abierit. B.

14 E medio æquum est excedere] Utrum ex urbe rus: an ex vita in mortem? Et satis moraliter. Nam in medio stare dicitur supervacuum vel molestus. Et cum stomacho dixit senili. D.

Cum optimis libris colloca, postremo nos jam f. Atque pro fabulæ leg. fabula, uti Donatus videtur legisse, et viri docti dudum monuerant. B.

Nos fabulæ sumus] I. e. nos nullo numero sumus. Veteres tum homines tum res contentas causa fabulas et nugas dicunt. Cio. ad Attio. VI. 3. amicos habet meras nugas ad Quint. frat. I. 2. ego nugas maximas omni mea comitatus sum complexus. Horat. Carm. I. 4. 16. jam te premet nox fabulæque manes. R. D.

Sumus, Pàmphile, Senex atque anus.

15

Sed video Phidippum egredi per tempus : accedamus.

ACT. IV. SCENA IV.

PHIDIPPUS. LACHES. PAMPHILUS.

TIBI quoque ædepol sum iratus, Philumena,
Graviter quidem : nam hercle abs te factum 'st turpiter ;
Etsi tibi causa est de hac re ; mater quæ te impulit :
Huic vero nulla est. L. Opportune te mihi,
Phidippe, in ipso tempore ostendis. PH. Quid est? 5

15 *Senex atque anus*] Hæc duo nomina, ut posita sunt, caput indicant et inceptionem hujusmodi fabularum. *Jam nos fabulæ sumus, Senex atque anus*] Pronuncia *Senex atque anus*, quasi initium fabulæ. τῷ ἰδιωτισμῷ additam, *Pamphile*. D.

1 *Tibi quoque ædepol*] In hac scena ultimus error est, vicinus κατὰ τὸ σῆμα. *Tibi quoque ædepol sum iratus*] Quasi dicat, non solum matri tuæ, aut (at L.) etiam socru tuæ. *Tibi quoque ædepol*] Recte : nam et amicos incusamus leniter incipientes, et graviora inferentes. Hanc ergo partus causa leniter incusat : deinde confirmat inferendo, *graviter quidem*. et statim causam subjungit, cur quidem ei irascatur. D.

Tibi quoque] Hæc scena continet excusationem, cur nollet uxorem ducere, et removet causam in matrem, ut remota sit qualitas. Justum est enim non reducere, quum *matris commodis servit*. Verum et illud proditor, quod puella peperit. Senex enim puellæ pater indicat puerum natum, neque adjungit ullam de his rebus culpam. Ait igitur senex causam, ut reducat in invento puero. E.

Concinnius vetus noster 900 annorum, cum altero regio, *tibi quoque iratus ædepol sum, Phil.* B.

2 *Factum est turpiter*] Quod absces-

serit (*abscesseris*) domo mariti. D.

Nostris fero omnes, *abs te est factum*. B.

3 *Etsi tibi causa est de hac re*] Causam more suo pro defensione posuit. Sic in Phormione, *quid mihi dicent, aut quam causam reperient? demiror*. Et quæ causa fuerit, ipse dicit : *Mater te impulit*] *Mater te impulit*, absolute : deest enim nam. ut ait, nam mater te impulit. *Mater te impulit*] Qualitas remota. D.

Mater te impulit] Ms. R. et vet. codd. *mater quæ te impulit*. L.

Pro vulgari *mater quæ te impulit*, recte Donatus *mater te impulit*. B.

De hac re] I. e. quod ad hanc rem attinet ; eam vim præpositionis *de* supra explicuimus. R. D.

4 *Huic vero*] Ipsi matri scilicet. *Opportune te mihi, Phidippe, in ipso tempore*] Utrum τὸν ἰδίωτα est? an *opportune*, quia volebam : et in tempore, quomodo volebam? an, *opportune*, mihi : in ipso tempore tibi : id est, et mihi et tibi commode evenisti? (*advenisti* Z.) Et ἀπὸ τοῦ ποῦ dictum *opportune*. D.

5 *In ipso tempore ostendis*] Ostenditur nobis id quod quærebamus. *Opportune, et in ipso tempore*, non est idem. Etenim *opportune* dicimus, quum, verbi gratia, invitati ad ipsum tempus incipientis (*incipiendi* edd. ante Steph.)

PA. Quid respondebo his? aut quo pacto hoc aperiam?

L. Dic filiæ, rus concessuram hinc Sostratam:

Ne revereatur, minus jam quo redeat domum. PH. Ah!

Nullam de his rebus culpam commeruit tua:

A Myrrhina hæc sunt mea uxore exorta omnia. 10

Mutatio fit: ea nos perturbat, Laches.

PA. Dum ne reducam, turbent porro, quam velint.

PH. Ego, Pamphile, esse inter nos, si fieri potest,

prandii venimus: in ipso tempore, cum jam prandio apposito. D.

6 Aut quo pacto hoc aperiam? Hoc modo ostendit, nec esse quod simulet: nec id quod verum est, dicendum sibi esse. D.

Pro *aperiam*, nonnullorum eodd. fides. sensus ratio, et ipsius Donati auctoritas, qui ita videtur legisse, suadent *operiam*. Certe Pamphilus supra promisit, se rem esse celaturum. B.

Operiam] I. e. celum, in aliis editionibus nullo sensu legitur *aperiam*. v. Bentl. ad h. l. R. D.

7 Dic filiæ rus concessuram hinc Sostratam] Blande non addidit tuæ: quasi dicat communi filiæ. Et bene, non so-crum, sed Sostratam. D.

8 Ne revereatur] Bene revereatur: ne odisse Sostratam, sed metuere videatur: et quasi ipsa socrus non odium meruerit, sed reverentiam. Minus jam quo redeat domum] Τῆσιν; cum ἀνεργεσθῆναι, ut sit ordo, quo minus redeat. D.

9 Nullam de his rebus culpam] Relatio criminis potest videri. Tua] Deest uxor: quod nomen inferius posuit. Tua] Cum percussione audiendam (cum percussione animi dicendum) est, ut subaudiatur uxor, ab eo quod dicturus est, uxore. D.

11 Mutatio fit] Mutationem, suspicionem dicit, erroremque iurgantium. Mutatio] Deest quarum rerum mutatio. ergo mutatio criminum, aut culparum. Mutatio fit] Criminis scilicet et peccati. id est, vel mea uxor crimen tuum sustinet: vel tua (tuæ) ad meam translata est culpa. Ea nos perturbat, Laches] Ea: non ea mutatio, sed axor, hoc est, Myr-

rhina. D.

Versum, ne eam Gayeto ut spurium damnes, sic restitue, PA. Mutatio fit. PH. Ea nos perturbat, Lachs. Verba mutatio fit Pamphilus aversus a senibus loquitur. Deinde Lachs habet Bemb. et Priscianus. B.

Mutatio fit] Sant verba Pamphili, quæ aversus a senibus loquitur v. Bentl. ad h. l. R. D.

12 Turbent porro quam velint] Quantum velint: aut eam, quam velint, mulierem. sed melius est quod supra diximus. Dum ne reducam, turbent porro] Quomodo est pius erga matrem Pamphilus, si parvi facit, utrum socrus sua perturbetur, an mater a senibus? Solvitur sic: quia quam, non est generis feminini, sed est quantum. Turbent, errent (perturbent, edd. vetl.) et tumultuantur, significat: vel turbentur. D.

Lego turbet porro, quam velis. Nam ante dixerat Phidippus, Myrrhina nos perturbat. Igitur hic Pamphilus aversus convenienter respondeat necesse est. B.

Turbent] H. e. litigent, tumultuantur. Virgil. Ecl. I. 12. usque adeo turbatur agris. Bentleius corrigit turbet scilicet Myrrhina, quæ lectio melius respondet verbis ea nos perturbat. R. D.

Quam velint] I. e. quantum velint. Cic. de Nat. Deor. II. 17. hic quam vellet Epicurus iocetur pro Cael. c. 26. quam velit sit potens. R. D.

13 Ego, Pamphile] Hoc pronomen initium continet orationis graviter inceptæ: ut ego potquam emi te a parvulo. Si fieri potest] Interposuit, ut supercilium soceri demonstraret. Si fieri po-

Affinitatem hanc sane perpetuam volo :

Sin est, ut aliter tua siet sententia, 15

Accipias puerum. PA. Sensit peperisse : occidi !

L. Puerum ! quem puerum ? PH. Natus est nobis nepos.

Nam abducta a vobis pręgnans fuerat filia,

Neque fuisse pręgnantem unquam ante hunc scivi diem ;

L. Bene, ita me di ament, nuncias ; et gaudeo 20

Natum illum, et tibi illam salvam : sed quid mulieris

Uxorem habes ? aut quibus moratam moribus ?

test] Recte additam. si fieri potest : quia non convenit rogari a socero generum, ut supra dixit (dixi. edd. vett.) D.

14 *Hanc sane perpetuam volo*] Jam enim est confirmata : sed perpetuam capite. D.

Sane perpetuam volo] Nuptiarum quippe hoc votum est, etatem esse ut darent atque perpetuę sint. l. 1. s. de rit. nupt. Virg. *Æneid.* 1. 73. *connubio jungam stabili propriamque dicabo, Omneis ut tecum meritis pro talibus annos Exigat*—Quinctilian. Declam. 376. *uxor mihi socia thori, vite consors, in omnem aetatem jungenda.* Ideo divortium matrimonii quędam velut calamitas, qua interveniente societas hæc dissolvitur. Vid. Gratian. Caus. 27. Quęst. 2. pr. et capp. seqq. parte II. decreti. L.

15 *Sin est, ut aliter tua siet sententia*] τῆ σίφημι μὴ vitavit illud quod est ominosum, ne dissidium diceret. ut Virgilius, *Æn.* VIII. 582. *gravior ne nuncius aures Verberet.* D.

16 *Accipias puerum*] Jure : quia liberi patrem sequuntur. Et mire hoc maxime adjecit, quod maxime recusat Pamphilus : et propter quod uxor quoque non reducit. Et accipias, pro accipe : ut quiescas, pro quiesco. *Sensit peperisse, occidi*] Hoc maxime inopinatum est Pamphilo : quia socrus promiserat omnes ignoraturos. *Sensit*] Proprio sic. D.

17 *Puerum ! quem puerum ?*] Moraliter primo dubitat quid audierit : deinde quasi certas quid audierit, admirator, dicendo *quem puerum ? Puerum ! quem puerum ?*] Bene cum consternatione

animi : quod nunquam fando acceperat. *Natus est nobis nepos*] Bene, quia ambo avi. D.

18 *Nam abducta a vobis*] Bene, non abierat, sed abducta fuerat : ut magis sit culpa matris. *A vobis*] Pro, a Pamphilo. *Nam abducta a vobis pręgnans fuerat*] Hoc totum cum indignatione in uxorem pronuntiandum est. D.

Bembinus et Vaticanus, quibuscum videtur convenire Donati derivatio, legunt *pręgnas*, et mox *pręgnatem*, sine n littera. B.

19 *Neque fuisse pręgnantem*] Pręgnans est ante gnatum, vel ante genitricem : est enim *prę*, ante. D.

20 *Bene, ita me di ament*] Agit gratias annuncianti : gratulatur ob susceptum nepotem : gaudet liberatam nurum.

21 *Natum illum, et tibi illam salvam*] Proprium affectum refert, sibi nepotem, illi filiam esse servatam. *Et tibi illam salvam*] Recte tibi, qua pater puerperę est cui dicit. *Sed quid mulieris uxorem habes ?*] *Quid mulieris*, dixit : ne diceret, qualem mulierem, aut aliquid gravius. Et totum percunctative potius, quam pronunciareret et diceret, pessimam mulierem, et male moratam uxorem habes. Et reprehensio est cum contentu : sic et, *quid hominis ?* ut Virg. *Æn.* I. 82. *tu mihi quęduscunque hoc regni.* At contra cum honore sic dicimus, *quem hominem habes ?* D.

Illud tibi, quod nostri libri cum edd. vett. ante et habent, plane delendum censeo. E.

22 *Moratam*] Id est, institutam. Et est participium sine verbo. D.

Nosne hoc celatos tam diu? nequeo satis,
Quam hoc mihi videtur factum prave, proloqui.

PH. Non tibi illud factum minus placet, quam mihi,
Laches. 25

PA. Etiamsi dudum fuerat ambiguum hoc mihi:
Nunc non est; quum eam consequitur alienus puer.

L. Nulla tibi, Pamphile, hic jam consultatio'st.

PA. Perii! L. Hunc videre sæpe optabamus diem,
Quum ex te esset aliquis, qui te appellaret patrem. 30
Evenit: habeo gratiam dis. PA. Nullus sum!

Moratam moribus] I. e. præditam. *moratus* in utramque partem dicitur de eo, qui vel bonis vel malis moribus præditus est. Liv. XXVI. 22. *multitudinem melius moratam* XLV. 23. *si hoc in tam bene morata civitate accidere potuit.* R. D.

23 *Noene hoc celatos*] Non partum celatos dicit: sed prægnantem filiam fuisse. *Neque satis,—proloqui*] Magna exaggeratio. D.

24 *Quam hoc mihi videtur factum prave*] Totum modeste, quamvis indignetur: quia apud maritum uxor non est vehementius accusanda. *Quam hoc mihi*] Quod prægnans fuerat filia: non quod natus est puer. D.

25 *Non tibi illud factum minus placet, quam mihi, Laches*] Utrum quia minus et magis, quoniam sequitur* (utrum hic minus est magis, quoniam sequitur placet. Z.) an *significatio* est? ut sit ordo, non minus mihi placet, quam tibi: et placet, pro displicet intelligamus? ut alibi, *nunc me hospitem lites sequi, quam hic mihi sit facile atque utile, aliorum exempla commonent. Non tibi illud factum*] Sub *significatio* est dictum. hoc enim ait, tantundem tibi placet hoc factum, quam mihi. Alibi, *nunc me hospitem lites sequi, &c.* D.

Ne ad Donati ineptam interpretationem fugere cogaris, lege, *non mihi illud f. minus dolet, quam tibi, Lache.* ut supra IV. 2. 30. *hec res non minus me male habet, quam te.* B.

VOL. II.

Non tibi illud factum] Nullus in his verbis sensus est. Bentl. ex vi sententiæ emendat *non mihi illud factum minus dolet quam tibi.* Par locus est supra IV. c. 30. *hec res non minus me male habet quam te.* R. D.

26 *Pro jam dudum meliores libri, dudum sine jam.* B.

27 *Quum eam consequitur alienus puer*] *Alienus*: quod senes gratulantur, id maxime lædit Pamphilum. *Consequitur alienus puer*] *Μεραπέθ* a pecoribus, quæ, ut mox nata fuerint, matres sequuntur. Virg. Ge. III. 316. *atque ipse memores redeunt in tecta, suoque deducunt.* D.

Pro consequitur duo codd. *sequitur*: quod versus gratia recipiendum puto. B.

Consequitur alienus puer] Translatio, ut Donatus ait, sumta est a pecoribus, quæ simul atque nate sunt, matres sequuntur. Horat. Carn. I. 25. 11. *tandem desine matrem tempestiva sequi viro.* R. D.

28 *Nulla tibi, Pamphile, hic jam consultatio est*] De reducenda scilicet ux ore. D.

Consultatio'st] V. C. *consolatio est.* L. 29 *Perii!*] Hoc sibi ipse Pamphilus dicit. D.

30 *Cum ex te esset aliquis qui te appellaret patrem*] Bene hoc putavit, quod Pamphilo non videtur: hoc est, ex illo esse quod natum est. D.

31 *Evenit*] Proprie *evenit.* ideo et *bonorum eventus* dicitur. *Nullus sum!*]

L. Reduc uxorem, ac noli advorsari mihi.
 PA. Pater, si illa ex me liberos vellet sibi,
 Aut se esse mecum nuptam : satis certo scio,
 Non me clam haberet, quod celasse intelligo. 35
 Nunc, quum ejus alienum esse a me animum sentiam,
 Nec conventurum inter nos posthac esse arbitror ;
 Quamobrem reducam ? L. Mater quod suasit sua,
 Adolescens mulier fecit. mirandumne id est ?
 Censen' te posse reperire ullam mulierem, 40

Ipse sibi iterum. hoc ulterius est, quam perii : quia quum aliquis perit, reliquum vel cadaver est. D.

32 *Ac noli adversari mihi*] Causam interposuit senex, quo magis facere filius non recuset. D.

33 *Si ex me illa liberos vellet sibi*] Ut apparet, tantam commentus est causam. *Si ex me illa liberos vellet sibi*] Nactus est Pamphilus ex verbis senis causam aliam disidii. D.

Quod remedio fuerat Pamphilo in calamitatem sumit (*quod remedio debebat Pamphilo esse, id ipsum ei suppeditat.* Z.) consilium; quare ponit excusationem illam, quam supra dixit, Pater, *si illa ex me*] Finguntur hæc causæ, quod alienum ejus animum videat; ob hoc negat se debere revocare. E.

Placet Bembini ordo, *si ex me illa*. B.

34 *Aut se esse mecum nuptam*] *Ventate mecum nuptam*, dixit. Et recte : quia partus confirmat nuptias. Et melius, *nuptam mecum* : quasi lectam et operam uno cubiculo mecum. *Nubere* enim est operiri tegique : unde et *nubes*, quod tegere solent cælum, dicuntur. Virg. *Æn.* XI. 77. *arsurusque comas obrubit amictu*. D.

35 *Non me clam habere*] Id est, non tacuisset. partumque celasset. *Quod celasse intelligo*] Non dixit natum filium : ne interposito affectu molliretur iratus. D.

Bembinus recte quod : Vat. et ood. Donati quæ : alii multi quem. Tum ut ait *clâm* in arsi, lege cum nostris fere

omnibus *non clâm me haberet*. B.

36 *Nunc quam ejus alienum esse a me animum sentiam*] A præsentî tempore. D.

Versus causa cum nostris ordina, *ab-énun a me esse animum*. B.

37 *Nec conventurum*] A futuro. D. *Nec conventurum*] Ms. R. *nequs co-nu*. L.

Leg. neque conventurum intér nos posthac árbitrer. Nam *neque* confirmatur omnibus libris; unus omittit *esse*; et sensus, uti Muretus vidit, postulat *árbitrer*. B.

38 *Quamobrem reducam*] Firmior conclusio facta est per interrogationem, quam si esset pronuntiatiua. *Mater quod suasit sua*] A derivatione causæ defensio : et præterea status est ventalis, ab imprudentia descendens (*ab imprudentia adolescentis mulieris.*) *Sua*] *Pro ejus* : ut *Æn.* IV. 633. *namque suam patria antiqua cinis ater habebat*. D.

Mater quod suasit] Pargat pater Pamphili puellam veniali statu, quod imprudentia ætatis hoc admiserit. E.

39 *Adolescens mulier fecit*] Multa dixit : et mater sua, et *adolescens mulier*. et quasi docet hoc exemplo, parendum patri esse. *Mirandumne id est*] Bene mirandum, non irascendum, dixit. Miramur enim magis si amici peccaverint, quam irascimur. D.

40 *Reperire ullam mulierem*] Quasi dicat, si hanc repudiaveris. D.

Censen' te posse] V. C. *censens te posse*. L.

Quæ careat culpa? an quia non delinquant viri?

PH. Vosmet videte jam, Lache, et tu Pamphile,

Remissan' opus sit vobis, an reducta domum.

Uxor quid faciat, in manu non est mea.

Neutra in re vobis difficultas a me erit.

45

Sed quid faciemus puero? L. Ridicule rogas:

Quicquid futurum'st, huic suum reddas scilicet;

Ut alamus nostrum. PA. Quem ipse neglexit pater,

41 *An quis non delinquant viri?*] *Elçevle* dictum: non enim non delinquant. D.

An quis non delinquant viri?] Unde oredis, mulierem nullam esse in peccato? An suspicio tibi integra est mulieris (*tibi est, integras esse mulieres. Z.*) quod viri non peccant? E.

42 *Vosmet videte jam, Laches, et tu Pamphile*] Neco rogare soocerum, nec interesse (*intercedere. Z.*) convenit, ubi certior sit ad repudiandum gener. *Vosmet videte jam, Laches*] Virg. *Æn. IX. 525. vos, O Calliope, precor, aspirate canenti. D.*

43 *Remissam opus sit vobis, an reductam domum*] In veris oodioibus sic est, *remissan', an reducta.* ut sit, *remissam, an reducta. D.*

Illud an sensui et versui incommodum est, et a pluribus libris abest. Deinde *reductam* aliquot optimi libri habent. B.

Remissamne, &c.] Hunc versum *Fernus* et *Bentleius* ex veteribus libris ita restituerunt, *remissamne opus sit vobis reductam domum i. e. utrum vobis utile esse putetis illam remitti ad me an reductam domum. ne ne ponitur pro ne an* *Tibull. IV. 5. 20. quid refert clamare roget. opus esse dicitur, e quo utilitas ad nos redit. Cic. de Orat. II. 10. etiamsi opus est, tamen minus est necessarium. v. Perizon, ad 8. Min. IV. 15. p. 796. R. D.*

44 *Uxor quid faciat, in manu non est mea*] Ordo, *uxor mea quid faciat, in manu non est: debet ejus. ut sit, in manu ejus non est: sed in mea potestate*

positum est. In manu non est] *Uxoris scilicet. Et est ordo, uxor mea quid faciat, in manu ejus non est. D.*

45 *Neutra in re vobis difficultas*] Promittit facilitatem suam: ut tamen uxor roganda sit. An aliter, ei ut supra annotavimus? D.

46 *Sed quid faciemus puero?*] *Quid me fiet, et quid fiet mihi dicitur. Sed quid faciemus puero?*] Qui utique, quicquid erit, patri reddendus est. *Ridicule rogas*] *Ridicule*, vel adverbium esse potest, vel nomen: si nomen est, subdistingue *ridicule*: et sic interroga, eam vi pronunciationis. D.

47 *Huic reddas*] *Pamphilo scilicet. Huic suum reddas scilicet*] Sic dixit, *huic suum et reddas*, quasi reposit Pamphilus. Et non subjunxit, *ut alar*, sed, *ut alamus*: ut sua quoque interesse monstraret. D.

48 *Ut alamus nostrum*] *Scilicet Pamphili filium, nepotem meum, utrumque nostrum. Quem ipse neglexit*] Si *ipsa* (*ipsa, Z.*) loqueris, clare dictum est: si *ipsa* (*ipse, Z.*) lenius est, et videbitur senex ob marmurationem ejus intellexisse, quod nofit puerum tolli: et ideo appositum, *quid dixi? eho, annon alamus, Pamphile? Quem ipse neglexit*] Legitur et *ipsa*, et hoc est melius: ut sit pater vocativus casus. *Quem ipse neglexit pater, ego alam?*] Hic sibi obmurmurans, vultu et verbis ostendit nolle suscipere filium. D.

Pro *ipsa*, quod in paucis extat eodd. retine optimorum eodd. *ipsa*. Nam ex responsione *Lachetis* patet, *Pamphilum hæc aversum dixisse. B.*

Ego alam? L. Quid dixti? eho! annon alemus, Pamphile?

Prodemus quæso potius? quæ hæc amentia est? 50

Enimvero prorsus jam tacere non queo:

Nam cogis ea, quæ nolo, ut præsentem hoc loquar,

Ignarum censes tuarum lacrumarum esse me?

Aut quid sit id, quod sollicitere ad hunc modum?

Primum, hanc ubi dixti causam, te propter tuam 55

Matrem non posse habere hanc uxorem domi:

Pollitica est ea se concessuram ex ædibus.

Nunc, postquam ademtam hanc quoque tibi causam
vides;

Puer quia clam te est natus, nactus alteram es.

Erras, tui animi si me esse ignarum putas. 60

Aliquando tandem huc animum ut adjungas tuum,

49 *Annon alemus, Pamphile?* Quod, faciendum sit, a contrario vult senex pronuntiatione demonstrare, quod socius sit non fecisse. D.

50 *Prodemus, quæso, potius?* Deseremus, prajiciemus, porro dabimus: Virg. *Æn.* I. 255. *unius ob iram prodimur.* Nam a quo defendendi sumus, si nos deserit pater? D.

Prodemus, quæso] Hic nova suspitione Pamphili pater ducitur; ut adolescentem ctedat amare meretricem, et hæc causa nolle reducere uxorem. Ideo adjecit: *Nam cogis ea, quæ nolo, ut præsentem hoc loquar*] Et est inventio, qua conjecturalia argumenta colligit, quod hæc causa uxorem nollet ducere, quod diligit meretricem. Scilicet a summo ad imum argumenta colligit. Nam primum dixit, propter matrem uxorem nolle reducere; ea causa sublata, reperit aliam, quod partum celavit. Ergo colligit vanas suspiciones. Et cause quidem mutantur, et esse illam potioem, quod meretricem diligit. Sed jungitur cum castigatione correctio. E.

51 *Enimvero prorsus jam tacere*] Multa reticentia de filiorum vitiiis, et defensione quoque apud soceros uti pã-

rentes, sæpe Terentius demonstravit, et præcipue in *Andria*, quum dicit, *ego illud sedulo negare factum, ille insistit factum. Jam tacere non queo*] Quamvis tacendum sit. D.

53 *Ignarum censes tuarum lacrumarum esse me?*] Conjectura quod amet meretricem Pamphilus. *Tuarum lacrumarum esse me?*] Apparet illum a Sostrata hoc audivisse. Nam ipse filium reprehenderet (*nam ipsa filiumprehenderat.* Z.) frontem. D.

54 *Sollicitere*] Perturberis, commoveare. *Ad hunc modum*] Id est, immoderate. D.

Id quod sollicitere] Ms. R. *quid sit hoc, id quod sollicitere.* L.

Pro id nostri meliores habent hoc. B. *Sollicitere*] I. e. commoveare, perturberis v. Donat. ad h. l. R. D.

55 *Primum, hanc ubi dixti causam*] A summo ad imum. D.

59 *Nactus alteram es*] *Nancisci* proprie dicitur, qui paratus ad tenendum, ante quam possit reperire quod tenet, statim, quod occurrerit, prehendit. D.

61 *Aliquando tandem huc animum ut adjungas tuum*] *Mire* est temporis inventio (*inversio*). Et *aliquando tan-*

Quam longum spatium amandi amicam tibi dedi?
 Sumtus, quos fecisti in eam, quam animo æquo tuli?
 Egi atque oravi tecum, uxorem ut duceres:
 Tempus dixi esse: impulsu duxisti meo. 65
 Quæ tum, obsecutus mihi, fecisti ut decuerat.
 Nunc animum rursus ad meretricem induxti tuum;
 Cui tu obsecutus, facis huic adeo injuriam:
 Nam in eandem vitam te revolutum denuo
 Video esse. PA. Mene? L. Te ipsum. et facis inju-
 riam; 70
 Quum fingis falsas causas ad discordiam,
 Ut cum illa vivas, testem hanc quum abs te amoveris.

dem ut adjungas, deest fac: sed plenum pronuntiatione est. D.

Huc animum ut adjungas] Vett. et reg. exempl. ut adducas. L.

Pro adjungas omnes nostri habent adducas: ut infra V. 3. 38. B.

Animum ut adjungas] Meliores libri habent animum ut adducas. infra V. 3. 38. nunquam animum questus gratia ad malas adducam partes v. Bentl. ad h. l. R. D.

62 Quam longum spatium] Ab antea actis. D.

63 Sumtus, quos fecisti in eam] Recte hoc dixit: quia impetrabilior esse debet indulgentissimus pater. ut alibi, tum patris pudor, qui me tam leni passus est animo usque adhuc, quæ meo cumque animo libitum est facere: sine ego ut advorser? D.

64 Egi atque oravi] Agit, qui justam rem dicit: orat, qui animo demisso precatur, ut quasi beneficium præstetur sibi. D.

Oravi tecum] Orare tecum antique dixit pro orare te ut Plaut. in Radente III. 4. 68. scin quid tecum oro senex? R. D.

65 Tempus dixi esse] Tempus: quia diu multumque sustinuit. Impulsu duxisti meo] Multum valet ad suadendam laudatio ejus, apud quem agimus: et ex ea parte laudatio, qua illum volumus infecti. D.

66 Quæ tum, obsecutus mihi, fecisti ut decuerat] Ordo, quæ fecisti tum obsecutus mihi, ut decuerat. Quæ tum obsecutus mihi, fecisti] Juveniliter satis; quia non dixit, multum amana. D.

67 Nunc animum rursus ad meretricem] Hoc vultuose, et demisso labro: ut appareat invitum adduci ad reprehendendum, qui laudaverit modo. D.

68 Cui tu obsecutus] O (ob Mss. et odd. vett.) meretricis superbiam non ferendam. Facit huic] Scilicet uxori. D.

69 Nam in eandem vitam] Parcius vitam dixit, quam flagitium atque libidinem. Te revolutum denuo] Non redisse, sed revolutum esse: tanquam iuvitum aut nescium. reliquit enim quandam veniam, ut velit esse correctior. D.

In eandem vitam revolutum esse] l. e. rediisse. Cic. ad Attic. XIII. 26. revolor identidem in Tusculanum. R. D.

70 Mene?] Hoc genus interrogationis negativam habet significationem. Et facis injuriam] Pro, facis injuste. D.

71 Pro cum fingis, meliores libri habent confingis. B.

72 Ut cum illa vivas] Gravius est cum meretrice vivere, quam meretricem amare. Testem hanc quum abs te amoveris] Laudata est hic uxor modesta, quum illum testem, non impetriticem appellet soocer. D.

Sensitque adeo uxor : nam ei causa alia quæ fuit,
 Quamobrem abs te abiret? PH. Plane hic divinat :
 nam id est. 74

PA. Dabo jusjurandum, nihil esse istorum, tibi. L. Ah,
 Reduc uxorem : aut, quamobrem non opus sit, cedo.

PA. Non est nunc tempus. L. Puerum accipias : nam
 is quidem

In culpa non est : post de matre videro.

PA. Omnibus modis miser sum : nec, quid agam, scio :
 Tot me nunc rebus miserum concludit pater. 80

Abibo hinc, præsens quando promoveo parum :
 Nam puerum injussu, credo, non tollent meo ;

73 *Sensitque adeo uxor*] Aliud argumentum, quo vult in Pamphilum referre non solum illius (ipsius Z.) sed etiam uxoris culpam. Et hic vide non accusari socrum. D.

74 *Plane hic divinat*] *Divinat* dixit, pro verum dixit. et nota *divinat*, de præterito dictum. Unde proverbium, *aiunt divinare sapientem*, quia qui dicit verum, divinus est. D.

Plane] I. e. omnino Plaut. in Epid. IV. I. 14. *plane hic ille est qui mihi in Epidaurò primus pudicitiam perpulit*. Petron. c. 41. *Plane hoc servus tuus indicare potest ubi v. Barmann. R. D.*

Divinat] *Divinare* plerumque est factura prædicere, ut vales, qui inde divini dicuntur. v. Græv. ad Cic. ad Attic. X. 4. *me de republica nunquam nisi divine cogitasse* ; aliquando etiam dicitur de re præterita, valetque verum dicere, rem acu tangere. R. D.

75 *Dabo jusjurandum*] Ubi argumenta et testimonia deficiunt, ibi iurejurando opus est : et id est *ἔρωτες πῶς*. *Nihil esse istorum*] Satis concinne dixit istorum, ne in singulis commemoraretur. D.

Dabo jusjurandum] Circumventus adolescens argumentis solo juramento se vult purgare. E.

76 *Reduc uxorem : aut quamobrem non opus sit, cedo*] Quia Pamphilus hoc solum defendit, non id esse, quod pater

putat : nec causam, quæ vera sit, protulit : ideo senex relicta tota questione, rediit ad id quod agitur, et ait, *reduc uxorem* : aut dic, quæ res velit. *Non opus sit*] *Reducta* scilicet. D.

77 *Non est nunc tempus*] Quia socer adest. Et oratorie confugit ad dedicationem, defensione titubante. *Accipias*] *Pro accipe*, causa cur accipiat : *Nam is quidem in culpa non est*] In hoc dicto est quedam faceta irrisio ejus, qui nimis iracundus sit. D.

78 *Post de matre videro*] Bene de matre concedit, ut de pæro extorqueat : quia scit parentum concordiam firmam esse per filios. D.

De matre videro] Hoc loquendi modo significamus, nondum nobis constitutum ac certum esse, quod aliqua de re sentiamus. R. D.

79 *Omnibus modis miser sum*] Quid est, *omnibus modis* ? utrum et circa parentem, et circa uxorem ? an et in reducenda, et in non reducenda ? *Miser sum*] An miser sum, cui maxime obtruditur, quod maxime fugio, id est, puer ? D.

80 *Concludit pater*] Translatio de fera indagata. Sic Cicero, Ver. III. 59. *circumdatos Verri cancellos* ait. D.

Concludit] I. e. premit, urget. Quinotil. Declam. 14. p. 298. ubi v. Schulting. R. D.

82 *Nam puerum, credo*] Omnia facit

Præsertim in ea re quàm sit mihi adjutrix scærus.

L. Fugis? hem! nec quicquam certi respondes mihi?

Num tibi videtur esse apud scæse? sine: 85

Puerum, Phidippe, mihi cedo, ego alam. PH. Maxume.

Non mirum fecit uxor mea, si hoc ægre talit:

Amaræ mulieres sunt, non facile hæc ferunt.

Propterea hæc ira't: nam ipsa narravit mihi;

Id ego hoc præsentè tibi nolebam dicere: 90

Neque illi credebam primò: nunc vero palam est.

Nam omnino abhorrere animum huic video a nuptiis.

L. Quid ergo agam, Phidippe? quid das consilii?

PH. Quid agas? meretricem hanc primum adeundam
censeo:

poeta, ne aut rem palam faciat, aut intercedat divortium. D.

85 *Adjutrix scærus*] Quæ dixit, continuo exponatur. D.

Cum mihi sit in ea re adjutrix] Quia mulieres numquam voluntæ maritis, nisi se amari. B.

84 *Fugis? hem!*] R. verbis patris ostendere voluit, quid agat Pamphilus. et ille *abibo* dixit, hic, *fugis?* D.

85 *Num tibi videtur esse apud scæse*] Quasi ob amorem meretricis insanas. *Sine*] *Sine*, separatim accipe: quia vim habet comminantis. D.

87 *Ob verum et sensum dele meæ.* Nam non Myrrha potest intelligi, sed uxor Pamphili Philumena, ut supra 73. B.

88 *Amaræ mulieres*] Quasi *vir* dixit *amarus mulieres*, non enim landat, sed censam dicit, unde uxor offenderit Pamphilum (*uxorem offenderit Pamphilus*). *Non facile hæc ferunt*] Non facile ferunt pollicentum, neque amorem aliarum in viris. D.

Amaræ] Menander, *φίλοι γυνὴ δουρίαι βίαι καὶ αὐχῆς*. Cf. Ovid. A. A. II. 373. W.

Amaræ sunt] I. e. irascuntur, infensæ sunt. Seneca de Ira I. 4. *quædam iræ in verborum maledictorumque amaritudinem effusa*. R. D.

89 *Nam ipsa narravit mihi*] Utrum finxit hæc dixisse filiam sibi? an vero *κατὰ τὸ εὐσεβέστατον* factum est? Ego neutram puto: et sic intollo, quod de uxore scæa dicat, ipsa narravit mihi: secundum illud quod supra dixit, *ausc* mihi in meatem venit, de hæc re quod locuta es olim, quum illum generum vespimus. Nam negabas neptam filiam tuam posse te pati cum eo, qui meretricem amaret: qui pernoctaret foris. D.

90 *Pro nolebam* plures lique meliores libri exhibent *nolessem*. B.

91 *Neque illi credebam primò*] Quære non credebam? namque amara ad hanc rem mulieres sunt, et sæpe de nihilo suspiciosa. Et bene hoc addidit, ne timuisse generum videretur. D.

Pro vero Bembinus habet *verum*; quod magis placet. B.

92 *A nuptiis*] Non dixit *a filia mea*: sed quod pater Pamphili magis doleat, *a nuptiis* inquit. Nam Philumenam nolle, irati est: odiase nuptias, amatoris. D.

93 *Quid ergo agam, Phidippe*] Mire conturbatur pater, quasi res sua tantam agatur. Et vide quemadmodum poeta laenter festinet ad rerum cognitionem. D.

94 *Meretricem hanc*] Bene *hanc*,

Oremus : accusemus gravius : denique 95

Minitemur, si cum illo habuerit rem postea.

L. Faciam ut mones. eho puer, curre ad Bacchidem hanc

Vicinam nostram ; huc evoca verbis meis.

Et te oro porro in hac re adjutor sis mihi. PH. Ah, Jam dudum dixi, idemque nunc dico, Lache ; 100

Manere affinitatem hanc inter nos volo,

Si ullo modo est ut possit ; quod spero fore.

Sed vin' adesse me una, dum istam convenis ?

L. Immo vero abi : aliquam puero nutricem para.

quasi eam quae inturbat. sic enim sumitur hoc pronomen : ut, *hancine ego vitam parsi perdere ?* Et, *tuas animam hanc effundere dextra ?* id est, malam. Hanc] Quasi dicat, quae nos perturbat. Primum] Bene primum : ut intelligamus deinde Pamphilum. D.

95 Oremus] Utrum rogemus ? an quod est verius, omni genere eloquii commoneamus ? unde *oratores orare et perorare* dicuntur : et *orator* nomen accepit. Virg. *Aen.* VI. 124. *talibus orabat dictis.* Nam qui orat, accusaturus aut communiturus orat. Oremus] Id est, eloquamur. Potest intelligi et rogemus : sed non convenit personae potiori, et causae, et ipsi verborum ordinis. D.

96 Si cum illo habuerit rem postea] Ut in Euneho, *quocum uno tum rem habebam hospite.* D.

97 Bacchidem hanc vicinam nostram] Sic maluit, quam meretricem dicere : ne grave sit cum ea seni loqui, nisi quia vicina est. D.

Lego ex tribus nostris, *eho curre, puer, ad Bacch.* h. B.

98 Huc evoca verbis meis] Bene ser-

vata sunt personis congruentia. Nam socerum monere hanc rem tantum decuit, non etiam facere : ut cum pellice filiae suae mitius sermocinaretur. Et huc evoca verbis meis : deest *eam.* D.

Verbis meis] I. e. nomine meo. Cic. ad Div. IX. 6. *Caninius me tuis verbis admonuit.* v. Cort. ad Sallust. in Jug. c. 21. E. D.

99 Pro et placet Bembini *at ;* ne hoc ad puerum loqui videatur. B.

100 Pro *idemque* ood. C. C. habet recte *itidemque ;* alius *itidem quod.* B.

101 Manere] I. e. firman perpetuam esse, nam manere significat perseverantiam. Virg. *Aen.* I. 26. E. D.

102 Si ullo modo est ut possit] Manere scilicet, vel fieri ut maneat. D.

103 Sed viens adesse me una, dum istam convenis?] Melius pronuntiaveris, si renitente et improbante hoc vultu dicere acceperis Phidippum : quasi non oporteat interesse socerum. Ideo matat sententiam Laches, et relegat eam in procuratorem alterius rei. D.

104 Nutricem para] Pro, quare. D. Immo vero abi] In Ms. R. et veti, vero deest. L.

ACT. V. SCENA I.

BACCHIS. LACHES.

NON hoc de nihilo'st, quod Laches nunc me conven-
tam esse expetit :

Nec pol me multum fallit, quin, quod suspicor, sit quod
velit.

L. Videndum est, ne minus propter iram hanc impe-
trem, quam possiem :

Aut ne quid faciam plus, quod me post minus fecisse
satius sit.

1 *Non hoc de nihilo est*] Rarus vitæ color in hac locutione miscetur a poeta. Nam meretrix loquitur et senex : et quod est mirabilis, bona meretrix, mitis senex. ut intelligas laborasse Terentium, ut et a lego comico- rum recederet, et in actu tantum consuetudinem retineret. *Non hoc de nihilo est*] Debet mirari meretrix, quum ad senem ducitur : debet timere, quum ad patrem : debet suspicari aliquid, cujus amator jam maritus est. *Non hoc de nihilo*] Conjecturalis causa est : recipis Pamphilum ? non recipio. D.

Non hoc de nihilo est] Hæc scena mixta est. Nam et controversiæ speciem tenet deliberatiæ. Controversia in hoc est, quod reus (*quad rea Z.*) sit injuriarum ex hoc, quod Pamphilum recipiat, meretrix, posteaquam duxit uxorem. Conjecturalis est causa. Negat esse factum hoc. Quum argumenta deficiunt, fides efficitur per genera testimonii, ac primum per jusjurandum, deinde per fidem tormentorum. Nam servus promittitur (*nam servus promittit suas Z.*) in tormenta. Quibus rebus cum purgata meretrix fuerit, persuadetur ei, ut ad matrem pergat, jurandi gratia. E.

Meliores libri collocaunt me nunc c. B. Cum Laches hic non de scena abeat ;

VOL. II.

Dacria demum post scenam tertiam actus quinti, finiri censet actum quartum. Z.

De nihilo] I. e. sine causa. Prop. II. 13. 52. *nec sic de nihilo fulminis ira cadit.* Liv. XXX. 29. *Hannibal maxime hostis fiducia quæ non de nihilo concepta est percussus.* R. D.

2 *Nec pol me multum fallit, quin quod suspicor*] Ordo et sensus hic est, nec pol me multum fallit, quin quod velit, hoc sit quod suspicor : vel, quin quod suspicor, sit hoc quod velit. Ordo, quin quod velit, sit quod suspicor. *Nec pol me multum fallit*] Non me fallit, quo minus id sit, quod me vocat, quod suspicor. D.

3 *Videndum est*] Providendum, cavendum. *Ne minus propter iram*] Quia non erat verisimile, bonum esse patrem meretrici interturbanti : reddit rationem senex, cur agat mitius, ne videatur personæ modus non esse servatus. *Impetrem*] Perficiam. dictum a patrandò : cujus rei difficultas ob tarditatem complendarum nuptiarum, etiam ad alia negotia quæ sunt ardua, verbum hoc commodavit ac dedit. D.

Pro hac sensus poscit hinc, i. e. ab hac Bacchide : ut Adel. III. S. 7. ubi hinc est ab hoc Syro. B.

4 *Quod post me minus fecisse satius*

2 R

Aggrediar. Bacchis, salve. B. Salve, Lache. L. Credo
ædèpol'te 5

Nonnihil mirari, Bacchis, quid sit, quapropter te huc
foras puerum evocare jussi.

B. Ego pol quoque etiam timida sum, quum venit mihi
in mentem quæ sim :

Ne nomen mihi quæstus obstet apud te : nam mores
facile tutor.

sit] Satisfaciendo minuisse. Quod post
me minus fecisse satius] Si sit pro videatur
acooperis, erit sensus, ne quid faciam
plus, quod post, dum pœniteat me, videatur
satius minus fecisse. Si sit pro erit acooperis,
erit sensus, videndum est ne quid plus faciam :
quod quum fecero, postea satius sit me non
fecisse et satisfacere. Ant certe duas res
significat, quibus inter utrumque temperandum
esse demonstrat : ut per illud supra, lenitatem
tenendam : per hoc infra, auctoritatem defendendam
esse commoneat. An minus fecisse, pro pœnitere?
Sic enim veteres dicebant, *nuto factum*, et
nolo factum : quum aliojns rei eos pœnitebat. Sit]
Modo sit pro videatur posuit. D.

Ex Bemb. Viotor. et Donato Faernus collocat
quod post me, ut sit iambus in ultima. B.

Ne quid plus faciam] I. e. ne durius cum ea agam,
quod post me fecisse pœniteat. R. D.

5 Aggrediar. Bacchis, salve] Bene aggrediar,
quasi rem arduam, et incongruam seni. vel
aggrediar, ut meretricem circumveniam. Virg. Æn. IV. 92.
talibus aggreditur Venerem Saturnia diotis.
Bacchis, salve] Non ita meretrici obsequitur
senex : quamquam vult adimere timorem personæ
sue. Credo ædèpol'te nonnihil mirari] Ipsum
procedium mollius et lenius est, ut ostendat
se non jurgaturum senex. D.

Ex Bemb. hunc et duo seqq. versus ordinat
Faernus ita : aggrediar. Bacchis, salve. | B.
Salve, Laches. L. Credo ædèpol'te nonnihil
mirari, Bacchis,

| Quid sit, quapropter t. h. f. p. e. f. Ut prior sit
dimister iambicus catalecticis, et posteriores
iambici octonarii catalectici. Cæterum versus
postulat, ut legas, ædèpol'te credo te. B.

6 Quid sit] Deest rei : ut sit, quid sit rei. D.

7 Ego pol quoque etiam timida sum] Παύλου
tertium. Ut, Æn. I. 9. multa quoque et bello
passus. Et obsequenter posuit non solum se
mirari, sed etiam pavere. Ego pol quoque etiam
timida sum] Bene etiam : ut hoc dicat, non
solum miror, sed etiam timeo. Et nove,
timida sum, pro timeo. D.

Ob versus recte Faernus vidit mihi esse
ejiciendum. B.

8 Ne nomen mihi quæstus] Id est, nomen
quod inest meo quæstui. Nomen quæstus
obstet] Quem exerceo scilicet : id est, quod
est quæstus mihi (meo Z.) Ne nomen mihi
quæstus] Id est, quod meretrix sum. Legitur
et, nomen meo quæstui obstet. D.

Ne nomen mihi quæstus obstet] Etiam ipsa
vehementer timeo, ne, quod meretrix dicor,
impedimento sit comodiis meis. Mores
facile autem tutor. E.

Obstet apud te] Postremæ duæ voces in
Ms. R. desunt. L.

Lege, uti dudum Faernus vidit, ne nomen
quæsti mi obset : nam m. f. t. Nam Bemb.
habet quæsti ; idem liber, Vatic. et Victor.
cum tribus nostris non habent verba apud te,
quæ repugnant versus, et parum sensui
prosunt. Denique ne versus syllaba
desit, lege obset. B.

Mores facile tutor] I. e. mores mei

L. Si vera dicis, nihil tibi periculi est a me, mulier :

Nam jam ætate ea sum, ut non siet peccato mihi ignosci æquom :

Quo magis omnis res cautius, ne temere faciam, accuro.

Nam si id facis, facturave es, bonas quod par est facere :
insecutum

Offerre injuriam tibi me, immerenti iniquom est.

B. Est magna ecastor gratia de istac re, quam tibi habeam.

sunt ejusmodi, ut facile eos defendere possim, in moribus meis nihil reprehendi potest. R. D.

9 Si verus dicis] Interrogabo scilicet. D.

Ordo verborum, qui est in libris Faerni et nostris, versui et convenientior, nil tibi est a me periculi, mulier. B.

10 Non sit] Non videatur. Jam ea ætate sum, ut non sit peccato mihi ignosci æquom] Quia jam ipse (num quia jam ipse Z.) non do veniam; an quia non mihi peccanti non danda est? Et est ordo, ut non sit mihi æquom peccato ignosci. Necessaria igitur ambiguitas, aut enim sit pro videatur: aut peccato, pro peccatorum: aut peccato mihi, pro peccanti mihi, aut peccato meo, aut deest in, ut sit, in peccato. D.

Quum ego ea ætate sum, ut peccato non dem, id (peccato non dem veniam; ideo Z.) diligenter curo, ne aliquid temere faciam. E.

Ut non sit peccato ignosci æquom] In hoc loco explicando Donatus et alii multum tricauntur. Peccato per ablativum, quem grammatici absolutum vocant, dicitur: cum peccatum fuerat. Simillima est ratio Ciceroniana Agrar. II. 2. cui errato nulla venia, recte facto, scigua leus proponitur. v. Perizon. ad S. Minerv. IV. 4. Nota 86. p. 619. R. D.

11 Cautius, ne temere faciam] Seniliter additum post cautius, ne temere faciam. D.

Legex nostris fere omnibus, que magis res omnes cautius. B.

Magis cautius] Magis sæpe per plenam jungitur comparativo. Virgil. in Calice v. 78. ubi v. Scalig. Liv. IX. 7. tristior ignominiosa pacis magis quam periculi nuncius fuit tibi v. Drakenb. R. D.

12 Facturave es] Etiam si non facias. Insecutum] Me scilicet, si injuriam faciam. Insecutum] Inelegans, non bonum. Et non bene dixit durum, aut quid tale, sed insecutum: quo verbo maxime mulieres et meretrices utuntur. Scitum enim dicunt quod placet: insecutum quod displicet, ut, per ecastor acutus puer natus est e Pamphilo. Hoc tale est quod dixit insecutum ex abundantia: quale est apud Virgil. Æn. XII. 185. nec post arma ulla rebelles Æneada referent. D.

Illud nunc Faerno auctoritate Bemb. delet. At nostri omnes, nam si id nunc facis. Cæterum illud insecutum cum Faerno præpone sequenti. B.

Insecutum] I. e. stolidum. R. D.
13 Offerre injuriam] Offerimus injuriam non merenti: reddimus ei qui meretur. D.

Insecutum, offerre injuriam] Injustum valde non merenti tibi inferre injuriam. E.

Illud me, cum absit in Bemb. et in uno ex nostris, nec Donatus videatur legisse, cum Faerno spurium putamus. B.

14 Est magna ecastor gratia, de ista re, quam tibi habeam] Imitatur hic et senile, et femineum tardiloquium. Satisfecerat enim, ago gratias. D.

Nam qui post factam injuriam se expurget, parum mihi prosit. 15

Sed quid istuc est? L. Meum receptas filium ad te Pamphilum. B. Ah!

L. Sine dicam: uxorem hanc prius quam duxit, vestrum amorem pertuli.

Mane, nondum etiam dixi id quod volui. hic nunc uxorem habet;

Ne versus claudicat, et dictio solacisisset, repono, est magnam ecator gratiam de istac re quod tibi habeam. ut Plant. Rad. IV. 6. 32. B.

Est magnam gratiam] Ordo hic est: est quod habeam tibi magnam gratiam de hao re. v. Bentl. ad h. l. R. D.

15 Nam qui post factam injuriam se expurget] Sic Adelpbis ait: indignum te esse injuria hac, indignis quom ego met sim acceptus modis. Parum mihi prosit] Si sic accipiat, ut scriptum est, ἀτιμία est aut τανθησως. Et ita intelligendum, quasi dixerit, multum mihi nocuerit, imo me everterit. D.

16 Sed quid istuc est?] Nunc demum ad rem reddit. Meum receptas filium] Intensio criminis. Et non recipis, sed receptas. Et ne diceret, quid tua? Meum filium. Meum receptas filium] Propositio accusatoria est. et breviter proposuit crimen, quod postea dilatur. Et frequentativo usus est verbo, quod non raro, sed frequenter receptet. Meum receptas filium ad te] Status conjecturalis, que conjectura diluitur per ἀτυχον κλονην, id est, jusjurandum, ac tormenta servorum. Ah!] Quod falsum est, reclamavit meretrix statim: et voluit contradicere, si permitteret senex. D.

Accusatio sic ponitur: meum receptas filium. Et cum illa continuo negare vellet, hic quasi non accusantis tantum personam tenet, sed persuadere (disuadere Z.) cupientis illud, quod diu promissum (permisum Z.) sit Pamphilo, ut ad meretricem pergeret. E.

17 Sine dicam] Virg. Æn. XII. 25. sine me hec haud mollis fatu, Sublatis

aperire dolis. Uxorem hanc prius quam duxit] Hanc quasi molestam (modestam Z.) et que hæc nolit pati. Uxorem hanc prius quam] A persona sua, prius quam hanc duxit, vestrum amorem pertuli. Et quia multum diuque amaverit, pertuli dixit, que est longi temporis significatio. Hanc prius quam duxit] Ante rem: a præteritis et ante actis. Vestrum amorem pertuli] Ἀσυνείδητος, ut in Heantont. at ne illud haud inultum, si vivo, ferent. Non jam, non tute cohibes? Vestrum] Non, ipsius Pamphili. Ergo blande et honorifice. non enim illius amorem, et tuam questum: sed amorem vestrum, nihil potuit dici familiarius, pertuli autem, quantam vim patientie habet, quantumque ponderis, ne ludi mereatur ulterius. D.

Ut ait hic trochaicus cum priori et posterioribus, lego, sine dum: uxorem, &c. B.

18 Mane; nondum etiam] Ἀσυνείδητος; tertia. Nondum etiam dixi id quod volui] Apparet senem tarde, et longe loquentem interpellari vultu responsuræ meretricis: quam ille sibi silentium præberi velit. Sic Virgilius Latinam inducit dicentem Æn. XII. 25. sine me hec haud mollis fatu, Sublatis operire dolis: simul hec animo hauri. Et ad postremum de Turno Æn. XII. 47. ut primum fari potuit, sic incipit ore. Hic nunc uxorem habet] Cum denunciatione pronuntiandum est: quasi dicat alia res est. D.

Versus causa ante volui intersere te. B.

Quære alium tibi amicum firmiorem, dum tempus consulendi est:

Nam neque ille hoc animo erit ætatem, neque pol tu eadem istac ætate. 20

B. Quis id ait? L. Socrus. B. Mene? L. Te ipsam: et filiam abduxit suam:

Puerumque ob eam rem clam voluit, natus qui est, extinguere.

19 *Quære alium tibi amicum firmiorem*] Magna moralitas in denunciatione, magna proprietatis. sic enim dicimus, *quære tibi*. Virg. *Æn.* XI. 129. *quærat sibi fœdera Turnus*. *Quære alium tibi amicum firmiorem*] Firmiorem pro firmo. non enim firmum concedit esse Pamphilum: quem vult intelligi deceptorum esse Bacchidis, non jam amatorem stabilem. *Quære alium tibi amicum firmiorem*] Oratorie senex quasi consulit meretrici, quam vocaverat in-cusandam. *Quære alium*] A presentibus et a futuris. *Amicum firmiorem*] Callide senex, quasi jam non Pamphilo consulat, sed Bacchidi, *quære alium*, dixit. *Dum tempus consulendi est*] Sensus, dum ætas in flore posita est, facies vendibilis etiam nunc est. Et ordo, dum tempus est consulendi tibi, et bis subaudiendum est tibi. D.

Cum Faerui libri amicum non habeant, et in aliis inortam teneat sedem, recte spurium pulatur. Tam Bomb. et Vict. recte, *dum tibi tempus c. e. B.*

Quære alium tibi firmiorem] Hoc formule speciem habes in Phorm. II. 1. 67. Petron. c. 79. *alium eorum quem polluas quære*. ubi v. Burmann. p. 510. R. D.

20 *Nam neque ille hoc animo erit ætatem*] *Ætatem*, pro, tam dia quam longa est ætas. *Neque pol tu eadem istac ætate*] *Σχῆμα λόγου κλασῆ*. prius *ætatem* adverbium, et posterius nomen. D.

Erit ætatem] *Ti ætatem* in vett. libb. et Ms. B. omissum est. L.

Ætatem male abest in nostris. B.

21 *Quis id ait?*] Non interrogatio,

sed firma negatio est. *Quis id ait?*] Quam dicat senex, *meum receptas filium*: mirum est illam dicere, *quis id ait?* sed ab accusatore testimonium querit. Et bene *ait*, quasi vanum. sic enim dicimus, *ait, aio*, de rebus negatoriis. *Quis id ait?*] Moraliter meretrix missa fecit omnia, quæ in medium senex contulit: et soli intentioni, meum receptas filium ad te Pamphilum: *quis id ait?* respondit. Socrus] Terribiliter, quasi quæ maxime sciat, et quæ maxime doleat. Ergo et oculis et labris pronunciandum est. *Et filiam abduxit suam*] Addidit ad personam testis et facta: quia minus idoneum videbatur, socrum dixisse de pellioe. et simul ostendit quantopere hoc animadvertendum sit, ex quo tantæ turbæ sint concitatæ. *Abduxit suam*] *Abduxit*, proprie. *Arossi* eodem dicitur ad maritum: *abduci* a marito ad divortium. Sic Virgil. *Æn.* X. 79. *et gremiis abducere pactas?* D.

Quis ait hoc?] Jam negantis est, quod intentato (*intento Z.*) orimini queritur testis. Sed cum dictus auctor est, adjecit argumentum ad probationem, quod filiam abduxit suam, quod pueram ob eam rem clam natum voluit extinguere. Purgationem sumit. ex iurejurando, *aliud si scirem*. Hic (*hinc Z.*) jam deliberativa illa imago est. Promittit quidem illa, et commemorat magnam faciens benevolentiam (*sed commemorat, non aliam facere illud meretricem Z.*) post nuptias, quia turpis est apud nuptam meretricis ista purgatio. E.

22 *Puerumque ob eam rem*] Hoc sic pronunciat senex, quasi qui dicat, ecce

B. Aliud si scirem, qui firmare meam apud vos possem fidem,

Sanctius quam jusjurandum, id pollicerer tibi, Lache,
Me segregatum habuisse, uxorem ut duxit, a me Pamphilum. 25

L. Lepida es : sed scin' quid volo potius sodes facias ?

B. Quid vis ? cedo.

L. Eas ad mulieres huc intro, atque istuc jusjurandum idem

Polliceare illis : exple animum iis, teque hoc crimine expedi.

B. Faciam : quod pol, si esset alia ex hoc quæsta, haud faceret, scio ;

quarum rerum tu causa! Et hæc oratio de iis est, quibus ostendimus non posse graviter accusare, sed nolle. D.

23 *Aliud si scirem, qui firmare]* Mire, dum quærit quo firmet fidem, fidem sibi acquisivit atque adscripsit. *Apud vos possem fidem]* Bene vos : quia et hic dicit, et socrus. D.

Lege, versu ipso jubente, *aliud si scirem.* B.

24 *Sanctius quam jusjurandum]* Bene dum aliud agit, etiam personam commendat. Nam non est levis, quæ jurando nihil sanctius sciat. *Sanctius]* Firmius. D.

Sanctius] I. e. religiosus. *Liv. X. 23. ut hæc ara quam illa si quid potest sanctius et a castioribus coli dicatur* ubi v. Drakeab. infra V. 2. 5. *defera per sancta.* R. D.

25 *Me segregatum habuisse]* Bono significata usa est : quasi ipsa hæc fecerit. Et bene *segregatum* : non enim digunctum aut repudiatum propriis diceret (Cf. Donat. infra V. 2. 30.) *Uxorem ut duxit]* Ut adverbium est temporis, pro *ex quo.* D.

Ne iambicus sit inter trochaicos, tolle illud prius *me.* B.

Me segregatum habuisse] I. e. me segregasse, quam loquendi formulam paulo ante explicavimus. R. D.

26 *Lepida es]* Senex cum meretrice loquens, eo potius nomine laudavit eam, quo meretrices solent laudari, quam quo matrefamilias. sic et supra, quam *inscitum* se diceret, rationem habuit, quæ esset cum qua loqueretur. *Sed scin' quid volo potius]* Hinc deliberativa incipit. *Sodes]* Si audeas, si vis. D.

Illud vis cum et verum et sensui suspensit, recte Muretus delendum esse existimavit. B.

27 *Eas ad mulieres huc intro]* Non dixit ad socrum et ad uxorem, terribilia nomina et inimica meretrici : sed quod facile est, *ad mulieres.* Sic alibi, *mulier mulieri magis congruit.* Et ne longe videretur, addidit hæc *intro.* *Atque istuc jusjurandum]* Id est, quod tu mihi pollicebaris. D.

Forte leg. *atque istuc jusjurandum idem]* *Polliceare ; illuc exple animum, teque, &c.* B.

28 *Exple animum iis, teque hoc crimine expadi]* *Explere,* pro *excusare,* Terentianum est. *Expedire* dicitur, qui pedem retentum liberat. *Exple animum]* Quod illis prois. D.

29 *Quod pol, si esset alia ex hoc quæstu]* Vigilanter poeta, ne non verisimile videretur, id ullam fecisse meretricem, ipse lectorem prævenit. et sic

Ut de tali causa nuptæ mulieri se ostenderet. 30

Sed nolo falsa fama esse gnatum suspectum tuum ;

Nec leviozem vobis, quibus est minime æquom, viderier

Immerito: nam meritus de me est, quod queam, illi ut commodem.

L. Facilem, benevolumque lingua tua jam tibi me reddidit:

Nam non sunt solæ arbitratæ hæ: ego quoque etiam credidi. 35

Nunc quum ego te esse præter nostram opinionem comperi ;

vere in omnibus Terentius, que minus pervulgata sunt, quoque abhorrent a consuetudine, agit. D.

Ne questu in thesi latent, repono ex questu hoc. B.

Alia ex hoc questu] I. e. alia ex illarum numero, que questum corpore faciunt sive alia meretrix. Elegans vis est prepositionis ex. Cic. pro Mur. o. 36. facit eodem ex studio vir eruditus ubi v. Græv. Petron. c. 83. ex hac nota literatorum esse, quos odium divites solent. R. D.

30 Ut de tali causa] Id est, amore mariti ejus et pellicatæ. Nuptæ mulieri se ostenderet] Plus dixit, quam nuptam alloqueretur. D.

31 Sed esse falsa fama nolo gnatum] Bene, quo sit gratiosior, non propter se dicit, quod facit, facere. D.

Placet ordo verborum, qui in nonnullis reperitur libris, sed nolo esse falsa fama. B.

32 Nec leviozem vobis] Quid leviozem? an minus carum? ut contra gravis intelligitur. Virg. XII. 458. ferit ense gravem Tymbræus Osirim. Gravis etiam molestus intelligitur. ut Sallustius, graviore bello qui prohibitori censeant socii, fringere. Gravis etiam languidus. Virg. Ge. III. 95. ubi aut morbo gravis, aut jam senior annis defuit, abde domo. Nec leviozem] Ut contra, gravis, honore dignus et carus. Quibus est minime æquom] Parentibus

scilicet. D.

Leviorum] Levis et levitas dicuntur de omnibus vehementibus et insanibus cupiditatibus, propterea quod in illis nulla gravitas v. Ernest. in Clave Cic. hæc voce. R. D.

33 Immerito] Bona exceptio. hoc enim et cavere nobis, et præstare aliis possumus. Immerito: nam meritus est de me] Παράνοον. Nam meritus de me est, quod queam, illi ut commodem] Et hoc artificiose Terentius, ne vel meretricem dare a Pamphilo segregaret. Quod queam, illi ut commodem] Sic in Andria, magis id adeo mihi ut incommodat, quam ut obsequatur gnato. D.

34 Facilem, benevolumque lingua tua] Facilem ad peccatum, benevolum ad iracundiam retulit. Lingua tua] Consuetudine magis, quam ratione dicit, tua lingua. ergo pro homine ipso. Lingua tua jam] Subdistingue jam: ut appareat, si lingua tua jam, quanto magis facta. D.

35 Nam non sunt solæ arbitratæ hæ] Nunc fatetur se quoque accusatorem fuisse: nunc vero benevolum factam. Hæ] Cum ἀνορθοῦν. Ego quoque hoc etiam credidi] Quoque et etiam supervacue posita sunt: sed hic confirmationem ostendunt. D.

Pro hæ duo libri hæc, ut sæpe ante. Tam omnes habent, ego quoque etiam hoc credidi. B.

36 Præter nostram opinionem] Per

Fac eadem ut sis porro: nostra utere amicitia, ut voles.
Aliter si facias: sed reprimam me, ne ægre quicquam
ex me audias.

Verum te hoc moneo unum: qualis sim amicus, aut
quid possiem,

Potius quam inimicus, periculum facias. 40

ACT. V. SCENA II.

PHIDIPPUS. LACHES. BACCHIS.

NIHIL apud me tibi
Defieri patiar; quin, quod opus sit, benigne præbeatur.

contra. *Præter nostram opinionem*] Hoc est, innoxiam. D.

37 *Fac eadem ut sis porro*] Hoc est persevera purgata esse. vult enim et de futuro cautum esse: ut supra, nam si id facis, facturave es. *Nostra utere amicitia*] Non jam amoris, sed amicitia. D.

38 *Aliter si facias*] ἄλλοιῶσθαι. *Ne ægre quicquam ex me audias*] Utrum ægre pro male? an ægre pro invita? D.

Lege, aliter si: sed répprimám me. Est sposiopesis rei congrua; ut Virgilius, quos ego: sed, &c. Cf. Heautont. I. 2. 25. B.

Ne ægre quicquam ex me audias] I. e. ne quicquam audias, quod ægre tibi sit. R. D.

39 *Verum hoc te moneo unum*] Hæc figura oratoria παραβολῆς dicitur. *Qualis sim amicus, aut quid possiem*] In secunda oratione Sallust. ad Jugurtham, nam vim magis, quam benevolentiam ejus, experiri mallet. *Qualis sim amicus, aut quid possiem*] Hoc genus comminationis minus habet amaritudinis, sed plurimum gravitatis. D.

Ut tē in icta sit, sequere lectionem nostrorum libb. verum hoc tē moneo

unum. B.

40 Pauci tantum habent in fine responsionem Bacchidis, faciam sedulo. Plures et meliores recte non habent, ut adeo hio versus cum initio seq. scenæ unum efficiat trochaicum. FAERN.

1 *Nihil apud me tibi defieri patiar*] Verba nutricis fuisse poeta demonstrat, petentis ordine longo, quæ sibi præbenda sint. unde quasi tædio singulorum, generaliter hæc respondit, nihil apud me tibi defieri patiar] *Apud me, dixit pro apud eum, ubi futura es. Defieri patiar*] Noluit dicere deesse: sed defieri dixit, ut id quod minus usitatum est, magis delectet auditum. *Benigne præbeatur*] Benigne, large. hoc enim est gratius, non solum præbere, sed benigne præbere. D.

Nihil apud me tibi] Prima pars scenæ orationem leuet, ut nutrix puerum diligenter nutriat. Postrema (postremo est Z.) pars superioris controversiæ acrior. Pater puellæ negat juranti credi oportere meretrici. Qua fide perditâ pollicetur illa tormenta de servis. Ita fit verisimile. E.

2 In regio Chartaceo deest opus. At in cod. C. C. etiam sine opus, sed quin

Sed quam tu satura atque ebria eris, puer ut satur sit, facito.

L. Noster socer, video, venit: puero nutricem adduxit. Phidippe, Bacchis dejerat persancte. P. Hæcine ea'st?

L. Hæc est.

5

P. Nec pol istæ metuunt deos: neque has respicere deos opinor.

B. Ancillas dedo: quo lubet cruciatu per me exquire.

Hæc res hic agitur, Pamphilo me facere, ut redeat uxor,

quod est. Egregie. Nam quod est, significat quod domi est, quod res nostra præbet. B.

Bonignè præbentur] I. e. large. v. Horat. Carm. I. 17. 15. *copiis manabit ad plenum benigno cornu et tibi Lambin. contra, malignè est porce.* R. D.

3 *Sed quam tu satura, atque ebria eris*] Hoc est in nutricibus non solum non turpe, sed etiam necessarium. Et, *hic satur, et hæc satura fecit.* D.

Sed quam tu satura] Prisc. lib. VI. L.

Ne nimis invenuste dispertiantur accentus, repono, sed tã cum satura atque ebria es, et puer ut satur sit, facito. B.

Cum ebria eris] H. e. cum ad satietatem usque biberis. Ebrius non semper de temulentia dicitur, sed etiam de eo, quod multum vel nimium est. Plant. in Captiv. I. 1. 35. *unde satietate cepe ego esis ebrius.* R. D.

4 *Noster socer, video, venit*] *Noster*, blandientis dictum est. Virg. *Æn.* II. 149. *noster eris.* Et magis hoc consuetudine dictum est, quam integritate. Aut certe ordo est, noster socer-venit: et deinde, video. Aut deest ut: ut sit, ut video. D.

Ut omnia per tempus præcens enunciarentur, lege cum Bemb. et duobus nostris adducit. Tum inversis verbis lege, *nutricem puero adducit.* B.

5 *Dejerat*] Deos jurat. ut *Æn.* VI. 381. *maris omnia juro.* Aut valde jurat. *Bacchis dejerat*] Si correpto, *dejerat*, deos jurat: si producte, valde jurat. Et bene senem iratum præoccu-

pavit dicendo, *dejerat sancte*: ne confligeret cum meretricis, et feret fabula longior. *Hæcine es est?*] Imitanda irati contemplatio: quasi dicat, hæc est, quam uxori Pamphilus anteponeit? D.

Dejerat persancte] I. e. religiosissime. v. Sueton. in Tito c. 10. *persancte Domitia jurabat.* R. D.

6 *Nec pol istæ metuunt deos*] Hoc argumentum est, non illam vera jurare. Sanotum, ait, jusjurandum est, aut meta religioso, aut supplicis sacrilegorum. At vero nec religiosæ sunt meretrices, inquit, nec dant poenas: quippe quæ a diis contemnantur. Tale est apud Virgilium de violato luco, qui vindictus non est *Æol.* III. 8. *nocturnus et quiete, transveras tuentibus hircis: Et quæ, sed faciles, nymphæ rictis oscullo. Neque has respicere deos opinor*] Et inferiores sunt, inquit, quam in quas dii vindicent. *Neque has respicere deos*] Nec merentur et diis poenas referant, quia nec carne diis esse dignæ sunt. Et est *ἀσφάβηλα*, quæ sensu manifesta est. D.

7 *Ancillas dedo*] Repudiato jurjurando ad aliud transit firmius documentum. *Quolibet cruciatu per me exquire*] *Per me*, hoc est, me permittente: ut quod per legem tibi non licet, per me liceat. *Per me* ergo, me auctore et permittente. D.

Ancillas dedo] Solloet questionis. R. D.

8 *Hæc res hic agitur*] Aut sic intelligendum est, quasi dicat, hoc agebamus quum tã advenires; aut cum assevera-

Oportet: quod si perficio, non poenitet me famæ: 9

Solam fecisse id, quod aliæ meretrices facere fugitant.

L. Phidippe, nostras mulieres suspectas fuisse falso

Nobis, in re ipsa invenimus. porro hanc nunc experiamur.

Nam si compererit crimini tua se falso uxor credidisse,

tione pronuntiandum est, ut ait res veritas: quasi dicat, hio non verba sunt, sed res agitur. *Hæc res hic agitur*] Propositio eorum quæ dicta est, hoc modo, hæc res hio agitur. quæ res? Pamphilo me facere, ut redeat uxor, oportet: quod si perficio, non poenitet me famæ, solam fecisse id, quod aliæ meretrices facere fugitant. Multa Terentius feliciter ausus est, arte fretus. Nam et socrus bonus, et meretrices honesti cupidas, præterquam pervulgatum est, facit: sed tanta vigilantia causarum et rationum momenta subjungit, ut ei soli merito videantur omnia licere. Nam hoc contra illud est, quod alibi ait, commune esse jam omnibus comicis bonas matronas facere, meretrices vero malas. D.

Illud licet ab initio versus, in melioribus libris recte abest, quia a versu respuitur. B.

9 *Non poenitet me famæ*] Hæc figura *Λιτῆρης* dicitur. minus enim dicit, quam significat. Nam, *non poenitet me famæ*, pro eo quod est, magnam famam cupide acquisiverim, significat. *Non poenitet me famæ*] Ne quaeremus, qui hoc meretrici prodesse posset. D.

Pro *perficio*, quod versum jugulat, qui creticum vel ei parem pedem in cæsura postulat, reponere *effecero*. B.

Non poenitet me famæ] I. e. contenta ero fama mea, satis magnum nomen mihi paravero. Hoc loquendi genus supra illustravimus. R. D.

10 *Solam fecisse*] Bene *solam*: ne nescisse officium meretricis poeta videretur. *Solam fecisse id quod aliæ meretrices facere fugitant*] Id est, reconciliasse uxorem marito. D.

11 *Nostras mulieres suspectas fuisse*]

Id est, in suspitione positas. Nam esse suspectas, ambiguum est: et nunc ejus partem manifestam videmus. D.

Exsequitur itaque varias causas, propter q; t (*propter quas, cum. Z.*) leves sunt, discidium esse non poterit. E.

12 *Nobis, in re ipsa*] *Nobis*, aut abundat, aut, cum *molestia nostra*, significat. *Porro hanc nunc experiamur*] *Porro nunc*, futurum tempus ostendit. Nam si jam invenisti quid, experiaris et ea, quæ restant in reliquum tempus: quia jam de præteritis purgata est. *Hanc experiamur*] Id est, utamur opera ejus. D.

Hanc experiamur] I. e. utamur opera ejus, ut bene explicat Donatus. Plant. in *Mercat.* IV. 4. 29. *vin me experieris*. R. D.

13 *Crimini tua se falso uxor credidisse*] *Crimen* proprio dicitur id, quod factum (*falsum* Bentl.) est, Cicero, *verumtamen fac, tametsi crimosum id est*. Id est, falsa insinuatio est. *Crimini*] *Crimen* nunc, pro falsa suspitione. Virg. XI. 407. *formidine crimen acerbat*. Et XI. 122. *semperque odiis, sed crimine Drauces Iufensu juveni Turno*. Id est, et quod eum odiasse, et quod se illi odio esse suspicaretur. D.

Illud vulgare *falso*, cum sit ineptum, et repugnans versui, Faernus recte fide eodd. omisit. Nam *crimen* per se habet notionem falsitatis. B.

Crimini falso] Meliores libri recte omittunt *falso*. Nam *crimen* per se habet notionem falsi. v. Donat. et Bentl. ad h. l. Ponitur enim *crimen* pro criminatione. Nepos in Epamin. c. 3. *cum criminibus adversariorum omnes in invidiam venissent*. v. Drakeb. ad Liv. VI. 15. R. D.

Missam iram faciet: sin autem est ob eam rem iratus
gnatus.

Quod peperit uxor clam, id leve'st: cito ab eo hæc ira
abscedet. 15

Profecto in hac re nihil mali est, quod sit discidio dig-
num.

P. Velim quidem hercle. L. Exquire: adest: quod satis
sit, faciet ipsa.

P. Quid istæc mihi narras? an quia non tu ipse dudum
audisti,

De hac re animus meus ut sit, Laches? illis modo exple
animum.

L. Quæso ædepol, Bacchis, quod mihi es pollicita, tute
ut serves. 20

B. Ob eam rem vin ergo introeam? L. I, atque exple
animum iis, ut credant.

B. Eo; etsi scio pol iis fore meum conspectum invi-
sum hodie.

14 Pro autem repono item, versui et
sententiæ commodius. B.

15 Cito ab eo hæc ira abscedet] Bene;
in duabus enim personis causa videtur
esse turbarum, soarus et Pamphili. D.

16 Profecto in hac re nihil mali est,
quod sit discidio dignum] Moraliter, quasi
querendo et discontiendo hoc intalit,
Dissidio] Divortio. D.

17 Velim quidem hercle] Ut nihil sit
dignum, hoc est, non peccaverit Pam-
philus. Quod satis sit, faciet ipsa] Id est,
quicquid ad plenum ducit purgationem,
faciet. D.

Responsio Bacchidis faciam, in fine
versus, recte abest in libris optimis, ob
versum et sensum. B.

Quod satis sit] Scilloet ad purgatio-
nem. R. D.

18 Quid istæc mihi narras?] Repre-
bentio est, quasi longorum verborum
Lachetis. An, quia non tu ipse dudum]
Corruptio est. Nam audivit, manere af-
finitatem hanc inter nos perpetuam volo.
An, quia non tu ipse audisti dudum, de

hac re animus meus ut sit, Laches?]
Utrum quia dixit, manere affinitatem
hanc inter nos perpetuam volo: an quia
apud uxorem defendit adolescentem in
amore meretricis? Illis modo exple ani-
mum] Quia dicat, quæ amare sunt et
molestæ. D.

Lege, quid mi istæc narras? quæna
non tute ipse d. a. Nam quid mihi istæc
plures et optimi habent libri; et cætera
postulantur a versu. B.

19 Pro vulgari exple, recte meliores
libri exhibent explete. Nam sermo est,
non ad Lachetam solum, sed et ad Bac-
chidem. B.

20 Quod mihi es pollicita, tute ut serves]
Id est, iurandum, apud mulieres. D.

21 Ob eam rem vin ergo introeam] Vis
dicit: ut ostendat in hac re cunctatio-
nem suam. D.

Mutato ordine lege, atque exple iis
animum. v. c. B.

22 Ut collocatio sit elegantior, ex
cod. Petrensi lege, eo; etsi scio pol his
meum fore. B.

Nam nupta meretrici hostis est, a viro ubi segregata est.

L. At hæ amicæ erunt, ubi, quamobrem adveneris, res-
ciscent.

P. At easdem amicas fore tibi promitto, rem ubi cogno-
verint: 25

Nam illas errore, et te simul suspitione exsolves.

B. Perii! pudet Philumenæ: sequimini me huc intro
ambæ.

L. Quid est quod mihi malim, quam quod huic intelligo
evenire;

Ut gratiam ineat sine suo dispendio, et mihi prosit?

23 *Nam nupta meretrici hostis est*] Cautè etiam hoc præstruit poeta, ne non verisimile videatur potuisse meretricem (*nuptam*) concorditer cum pellice agere. *Nam nupta meretrici hostis*] Alia, scilicet inimica (*aliena, seu inimica*.) D.

Nam nupta meretrici hostis est] Hoc est, in matris mariti et uxoris societate non est mala suspicio; sed in eorum discessione aut hæc meretrix, aut ille adulter judicatur. E.

24 Pro hæ lege ex Bemb. et aliis, uti versus poscit, hæc; quod apud nostrum sæpe in plural. Feminino occurrit. B.

25 *At eadem amicas fore tibi*] Hic quidem senes: verum aliam causam sunt, quæ mulieres faciunt molestas; et hæ (leg. *TIBI PROMITTO. Hoc quum sciverint verum. At alia cause sunt, quæ mulieres faciunt molestas et acerbas: hæ*) autem spectatoribus notæ sunt ex argumento. D.

Etsi hic versus in Bemb. et in C. C. et Patrensi omisus est: tamen cum quibusdam spuris existimari non debet. Etenim a re non abhorret, utrumque senem, inprimis Phidippum, qui ibi paterfamilias est, Bacchidi hanc dare fidem. Cæterum ratio versus requirit cognoscant. B.

26 *Et te simul suspitione exsolves*] Hoc est quod supra dixit, *crimen*: nos quoque suspicionem interpretati sumus.

Exsolves] Expedies. D.

Suspitione exsolves] *Ma. R. exelles. L.*

27 *Pudet Philumenæ*] *Pudet* duo significat: sive ille peccarit quem pudet, sive ille cuius pudet. Et familiariter *Philumena*, tanquam notæ ex Pamphilo. *Pudet Philumena*] Consensu communia viri et pellicæ. *Sequitur me intro huc ambæ*] Ancillis dicit, quæ sunt *σφεδράρα*. D.

Versus gratia repono, ut sequimini intro huc ambæ. B.

Pudet Philumena] I. e. pudet, me conspici a Philumena. E. D.

28 *Quid est quod mihi malim, quam quod huic*] Sensus hic est, quid est quod magis optem mihi evenire, quam quod simul proderit etiam meretrici? *Quid est, quod mihi, &c.*] Sic hoc ergo intulit pro novo. Mirandum est enim evenire potuisse, ut idem et seni et patri prosit, quod meretrici. *Quid est quod mihi malim*] Ut amicitia mihi et sibi prosit. Et ostendit commune sibi bonum esse. *Evenire*] *Evenire*, bis subaudiendum. D.

Repono, *quid est mihi quod malim*. B.

Quod mihi est] Sensus loci hic est: idem mihi evenire velim, quod Bacchidi evenit, ut amicos mihi parum sine damno meo, et simul aliis prosim. Si hæc ita capiuntur, nescio, an opus sit Bentleyi correctione. E. D.

29 *Ut gratiam ineat sine suo dispendio*] Recte. Difficilis est enim gratiam iniire sine damno. *Et mihi prosit*] *Mire*:

Nam si est, ut hæc nunc Pamphilum vero ab se segregavit: 90

Scit sibi nobilitatem ex eo, et rem natam, et gloriam esse:

Referetque gratiam ei, unaque nos sibi opera amicos junget.

ACT. V. SCENA III.

PARMENO. BACCHIS.

ÆDEPOL næ meam herus esse operam deputat parvi pretiï,

quia difficile est alicum sine damno acquirere. Et quia eum lucro non potuit dicere: et hoc ipsum bonum fecit, quia sine damno. Ergo velut tria sunt: ut gratiam inest, ut sine damno, et ut mihi prosit. D.

Sensus causa lego, et gratiam incam sine meo dispendio, et mihi proxim. Nam Senex meretrici, quam vehementer odorat, non potest bene cupere. B.

30 Pamphilum vere ab se segregavit] Proprie ab meretrice segregari dicitur: ab uxore disjungit. D.

31 Scit sibi nobilitatem ex eo, et rem natam] Quasi dicatur, ecce quam amat Pamphilus! Sed hoc sentire et dicere patris est, alta pietate magnificentis filium. Ut, meum genitum rumor est amare. Et proprie nobilitatem dixit. Nam et meretrix et gladiator nobiles dici solent. Scit sibi] Quod nimis (mivus Mas. H. et B. cum edd. vett.) amat, ait nobilitatem. Ex eo] Utrum ex Pamphilo? an ex eo, ex ea re. id est, quod segregaverit vere ab se Pamphilum? et hoc est malicia. Nam nobilis meretricis est non timere, ne alterum non inveniat. aut nobilis est, cognitum fieri etiam senibus. Et rem natam] Ex patrocinio et amicitia senia. Rem natam] Quia multa in eam contulit. Et gloriam]

Ex facto raro in meretricibus. Et gloriam esse] Quia defendit eam apud soceros et uxorem: et quod marito meretrix conjugem reddit. D.

Pro natam cod. regius unus habet nactam. Repone, scit se nobilitatem ex ea re nactam et g. e. Nam primum non de re præterita, sed futura hic agitur. Deinde, si vere ab se segregavit, res non crevit, sed damnum obvenit. Denique inter nobilitatem et gloriam, quæ cognatæ sunt significationis, res locum commodum non habet. B.

Nobilitatem] I. e. famam. Cic. pro Arch. c. 11. in eo ipso in quo prædicationem nobilitatemque despiciunt. Nepos in Thrasyb. c. 1. cum eum nemo anteciret virtutibus, multi nobilitate præcurrerunt. R. D.

Rem] Res est utilitas, sicut dicimus: est e re mea, est in rem meam. nasci est existere. R. D.

32 Lego refert gratiam ei, unquam nos sibi opera amicos jungit. Nam cod. acad. habet refertque: Bemb. et Victor. illud que ut inutile sensui et versui incommodum roote omittant. Sane refert, jungit, ut supra scit, elegantiora sunt, quam futura. B.

1 Ædepol næ meam herus esse operam deputat parvi pretiï] In tota hac faba-

Qui ob rem nullam misit, frustra ubi totum desedi diem,
Myconium hospitem dum exspecto in arce Callidemi-
dem.

Itaque ineptus hodie dum illic sedeo, ut quisque ve-
nerat,

Accedebam : adolescens, dicdum quæso, es tu Myco-
nius ? 5

Non sum. at Callidemides? non. hospitem ecquem Pam-
philum

Hic habes? omnes negabant: neque eum quemquam esse
arbitror.

Denique hercle jam pudebat: abii. sed quid Bacchidem

la servus piger et curiosus inducitur :
neque quioquam illi evenit ex sententia
sua. *Ædopol næ meam*] Totum a stoma-
chante dicitur: quasi qui nunc maxime
injuriam presenserit. *Ædopol næ meum*
In hac scena *ναυαρχοπέδη* populo expo-
nitur. *Deputat parvi pretii*] Quia sic sci-
licet abutitur. *Deputat parvi eam*, qui
deputat eam in re nullius pretii consan-
mendam. D.

Ædopol næ meam] Nunc Parmeno
redit, qui missus in arcem fuerat, ut
amicum conveniret, qui nullus erat; sed
vocem parturientis se audiret. Videt
autem de domo uxoris Pamphili exire
meretricem. Quæ cum esset ingressa,
ut se purgaret, in digito ejus annulus
est cognitus, quem vitiator puellæ rap-
uerat, et meretrici donoderat. Nunc
igitur egressa Parmenonem ad Pamphi-
lum mittit. Ipsa autem quid solum sit,
narrat, ante menses X: Ex quo enim
compressa est virgo, X menses sunt;
et jure hic partus factus sit X mensi-
um. E.

Bemb. et nostri meliores recte ha-
bent preti pro pretii. B.

2 *Frustra ubi totum desedi diem*] De-
est *illuc*: ut ait, illuc ubi frustra totum
desedi diem. *totum desedi diem*] Nota
accusativo casu esse. D.

Desedi] I. e. otiosus fui, nihil egi.
Plaut. in Pseud. IV. 4. 7. *quid tu intus*

desedisti tam diu? Cic. in Pison. c. 5.
*sedenti, cunctanti, dormienti, in maximo
reipublicæ motu consuli.* v. Grav. in leon-
tionib. Hesiodois c. 11. R. D.

3 *Myconium hospitem dum exspecto*] Memoriter et vigilanter servas Myconi-
um hospitem et Callidemidem dixit: ne
videretur negligentia, vel oblivione sua
non invenisse, ad quem missus est. *My-
conium hospitem*] Bene ostendit se me-
morem et signorem et nominam, ut vi-
deatur vere illusus, quum operam dederit. D.

4 *Itaque ineptus*] Moraliter additum
ineptus. et ineptus, quasi inaptus. D.

LECTIO quisquam, pro quisque, quam
duo codd. exhibent, et ad versum et ad
sententiam commodior est. B.

5 *Adolescens, dicdum, quæso*] Verni-
liter et oomicæ se ipsum servus imitatur.
et est *μικρονος*. *Es tu Myconius?*] Nam
ut tria mandata sunt inquirenda, tria in-
quisita sunt ordine. D.

Ne versai desit syllaba, lege *tun' es
Myconius?* præsertim cum unus cod.
habeat *tues*. B.

7 *Omnes negabant*] Bene transit a
μικρονος ad *δυναμικονος*, et *συρρικνος*.
Neque enim quemquam esse arbitror] Id
est, non pato eum esse in mundo. D.

8 *Jam pudebat*] Sedere, an interro-
gare? D.

Ab nostro affine exeuntem video? quid huic hic est rei?

B. Parmeno, opportune te offers: prope curre ad Pamphilum. 10

P. Quid eo? B. Dic me orare, ut veniat. P. Ad te? B. Immo ad Philumenam.

P. Quid rei est? B. Tua quod nihil refert, percontari desinas.

P. Nihil aliud dicam? B. Etiam, cognosse anulum illum Myrrhinam

Gnatæ suse fuisse, quem ipse mihi olim dederat. P. Scio.

Tantumne est? B. Tantum: aderit continuo, hoc ubi ex te audierit. 15

9 *Ab nostro affine exeuntem video*] Satis moraliter inducitur servus dicere ab nostro affine: quum domini ejus sit, non ipsius. Sic et prius, *noster ocer, video, venit*, pro Pamphili ocer. *Exeuntem video*] Docte poeta premonstrat locuturam personam. *Quid huic hic est rei?*] Rursus curiosus nihil sciturus est, et excursurus piger. D.

10 *Parmeno, opportune te offers*] Attendendum quod ab initio comœdia usque ad finem Parmeno mittitur et currat: et celatur ut nesciat, quod curiose desiderat. *Prope curre ad Pamphilum*] Facete poeta inde incipientem facit, quod ille minime vult, dicendo *curre*. D.

11 *Quid eo?*] Id est, ad Pamphilum. *Ad te?*] Vide curiosam non recusare laborem, quo causam sciat. *Ad te?*] Non ad te conveniendam: sed domum, ad te significat. *Imo ad Philumenam*] Mire tota fabula invenit, quamobrem currat Parmeno. D.

12 *Quid rei est?*] Totum pro persona. *Tua quod nihil refert, percontari desinas*] *Οὐκ ἔμελλεν ἔτι καὶ ἐξ ἑμῆς* et eximie dixit, quasi minus sit injuriam prohibere interrogare, quam interroganti non respondere. Et memento hanc esse, cui in

principio nihil celaverit Parmeno (*hunc esse, qui in principio nihil celaverit Philotin. Z.*) D.

Tua quod nihil refert, percontari] Glossar. *πολυπραγματῶ* sciscito, *percontor*. Terent. Sic Plant. Stichus II. 1. 48. *tua quod nihil refert, ne cures*. Menand. *ἄ μὴ προσέταί, μήτε' ἀκούε, μήτ' ἔρα*. Aristides *περὶ τοῦ παραφθιγγματος*. p. 50. *ἴνα τοῦτον εἰδῆς, ἔτι καὶ δὴ καὶ ἀρχαῖον νόμιμον τοῦτο καὶ ἑλληνικῶν, φρονεῖν ἐπὶ τοῖς ἰαντοῖς*. L.

13 *Nihil aliud dicam?*] Vult rem per mandata colligere. *Etiam, cognosse anulum illum Myrrhinam*] *Etiam* adverbium est vel consentientis, vel reminiscientis: sed magis reminiscientis modo. Sic Cicero Verr. II. 35. *etiam, quod pene præterii, capella quedam est, mire facta*. D.

Etiam] Hac particula veteres utuntur, cum illis aliquid præter illa, quæ dixerunt, derespente in mentem venit. Cic. ad Quint. frat. I. 1. ad Attic. I. 13. *novi tibi quidnam scribam? quid? etiam ubi v. Mannt. R. D.*

14 *Scio*] Non audio inquit, sed scio. D.

Consensu Fearnii nostrorumque librorum repono, *olim mihi*. B.

Sed cessas? P. Minime equidem: nam hodie mihi potestas haud data est:

Ita cursando atque ambulando totum hunc contrivi diem.

B. Quantam obtuli adventu meo lætitiã Pamphilo hodie!

Quot commodas res attuli! quot autem ademi curas!

Gnatum ei restituo, qui pæne harum ipsiusque opera periit: 20

Uxorem, quam nunquam est ratus posthac se habiturum, reddo:

Qua re suspectus suo patri, et Phidippo fuit, exsolvi: Hic adeo his rebus anulus fuit initium inveniendis.

Nam memini, abhinc menses decem fere, ad me nocte prima

Confugere anhelantem domum, sine comite, vini plenum, 25

15 Pro audierit versus poscit audiverit. B.

16 Sed cessas? Hoc est, tardas et quiescis? arguit autem eum (cum M. B.) edd. vett. et cursa. Minime equidem] Cesso sabauditar. Potestas haud data est] Cessandi scilicet. D.

17 Ita cursando atque ambulando] Est enim cursus et navigantis et equitantis. D.

18 Quantam obtuli adventu meo] Reliqua pars argumenti per *μυθῶν* narratur. D.

19 Quot commodas res attuli! Quot, tam (quam) multas. Et more suo attuli dixit. Quot autem ademi curas! Sic ante, ut metum, in quo tunc est, adimam: atque expleram animum gaudio. Quot commodas res attuli! Quot autem ademi curas! Hæc omnia admirantis sunt. ut Virg. *Æn.* IV. 10. quis novis hic nostris successit sedibus hospes! D.

20 Gnatum ei restituo, &c.] *Ἐξ ἡπιόμηνος*. D.

Ut versui laboranti modicam, repone, pæne qui haturum. B.

21 Reddo] *Ῥοδδῖται* nobis, quod nostri cupidum est: restituitur nobis, curas cupidum sumus. Bene ergo gnatum restituo, uxorem reddo. D.

22 Quare suspectus suo patri et Phidippo fuit] Ergo non unum beneficium, sed tria sunt. Exsolvi] Variavit tempora, restituo, reddo, exsolvi. D.

24 Nam memini abhinc menses decem] Menses decem dixit: et recte, ut de hoc peperisse demonstrat. Nocte prima] Primis partibus noctis, vel primore (primis tenebris): ut *Æn.* IX. 244. vidimus oboccuri primam sub vallibus urbem. D.

Nocte prima] I. e. prima parte noctis, ut supra explicitimus. R. D.

25 Confugere anhelantem] Ex his argumentis potest colligi, hunc esse qui virginem vitiaverit. Confugere anhelantem] Vide signa conjecturalia. quod confugere vidit, timebat: quod anhelantem, collectatus fuerat: quod domum,

ACT. V. SCENA III.

Cum hoc anulo : extimui illico. Mi Pamphil
amabo,
Quid exanimatus es obsecro ? aut unde an-
nactus ?
Dic mihi. Ille alias res agere se simulare. per-
video,
Nescio quid suspicariet magis cœpi : instare
Homo se fatetur vi in via nescio quam comp-
Dicitque sese illi anulum, dum luctat, detrax-
Eum hæc cognovit Myrrha in digito modo
tem.
Rogat unde sit : narro omnia hæc : inde's
facta,
Philumenam compressam esse ab eo, et filium
natum.

celari volebat : quod sine comite, puden-
dum fuerat facinus ; quod vini plenum,
temerarium : quod anulum habebat,
pertum (raptum, alii) indicat. Vides
igitur his indicibus ut virginem apparet
vitiatam (indiciis, virginem, ut apparet,
cittiatam.) D.

26 Mi Pamphile, inquam, amabo]
Hæc blandimenta sunt muliebria. D.

27 Quid exanimatus es obsecro ? aut
unde anulum istum nactus ?] Principi-
palia signa vitii illati, perturbatio et an-
nulus. Quid exanimatus es obsecro ? aut
unde anulum istum nactus ?] Brevitati
consultit Terentius : nam in Græca hæc
aguntur, non narrantur. D.

Illud est cum a versu repudietur, res-
cribe exanimatus ; item nactus. B.

Es exanimatus] I. e. anhelus, commo-
tus es, ut vix respirare possis. Anima
æpe dicitur anhelitus. v. not. ad Ad.
III. 2. 20. in Andr. I. 4. 7. Cæs. de
B. G. II. 23. curru ac lassitudine exani-
matus ubi v. Davia. R. D.

28 Simulare] Fingere, ac pro vero
falsum tradere. Ille alias res agere se si-
mulare] Id est, alias res agentem se
fingere. pudebat enim amicæ de alterius
stupro fateri : et ei amicæ, quam tum

VOL. II.

deperibat. D.

Ille alias res agere se s
Illud id in cod. nullo
riano, ubi et ipsum dele
29 Nescio quid suspic
quid. D.

Lege et interpunge
suspectariet, magis capi
cat. B.

30 Homo se fatetur vi
nescio quam compressisse]
homo : et oratorie nesci
dicto omnis error est na
ne nomen, et nulla fab
quam] Vel quia vero
quia sic dicendum fuit,
videretur. D.

Illud virginem ob sic
codd. dudum delendum
docti. B.

31 Dum luctat] Ita
libb. al. luctatur. L.

Luctat] Antiquæ pro
alibi relicto pro relictio
l. et Voss. de Analog. I

32 Reponere eum cogi
hæc : in digito modo in-
non Bacchidem, sed ipse
novit Myrrha. B.

27

Hæc tot propter me gaudia illi contigisse lætor. 35

Etsi hoc meretrices aliæ nolunt : neque enim est in rem nostram,

Ut quisquam amator nuptiis lætetur. verum ecastor
Nunquam animum quæsti gratia ad malas adducam
partis.

Ego, dum illo licitum'st, usa sum benigno, et lepido, et
comi :

Incommode mihi nuptiis evenit : factum fateor : 40

At pol me fecisse arbitror, ne id merito mihi eveniret.

Multa ex quo fuerint commoda, ejus incommoda æquom
est ferre.

ACT. V. SCENA IV.

PAMPHILUS. PARMENO. BACCHIS.

VIDE, mi Parmeno, etiam sodes, ut mihi hæc certa
et clara attuleris :

35 *Hæc tot propter me gaudia* In-
clusit (conclusit Ms. B. et edd. ante
Steph. recte, i. e. finivit) narrationem
fabulæ more suo : ne hæc in futuro ac-
tu expectaremus. D.

36 *Etsi hoc meretrices aliæ nolunt*
Color necessarius a verisimili. Se (scit
se uterque liber) enim alibi dixisse, *bo-
nas matronas facere meretrices malas*,
meminit. *Neque enim est in rem nos-
tram* In rem, in utilitatem, id est, pro
commodo. D.

Clandicanti in cæsura versui sic opi-
tulare, *etsi hoc meretrices non volunt
aliæ : neque enim in rem est nostram*. B.

38 *Quæsti gratia ad malas* Priscian.
lib. 6. Fab. Fulgent. de prisoo serm. in
voce diabolares. L.

39 *Ego, dum illo licitum est* An mer-
verit (metuit) Pamphilus? D.

40 *Incommode mihi nuptiis evenit* Sic
dicit, quemadmodum dicimus, *et male
evenit*, aut *bene ei contigit*. *Incommode*

mihi nuptiis evenit] Ἀδωροπέγῃ. (Ἰεροπέ-
γῃ.) Et est ordo, *incommode mihi eve-
nit ex nuptiis. et incommode*, pro *incom-
modo*. *Nuptiis*] Deest ex. ut sit, *ex nup-
tiis*. *Factum, fateor*] Ἀδωροπέγῃ. D.

Incommode mihi evenit] Maximum in-
commodum accepi, quod Pamphilus
duxit uxorem. *Factum fateor*] Confi-
teor. Sed non mei meriti est, quod de-
serta sum. Unde ferenda hæc sunt in-
commoda. E.

41 *Ne id merito mihi eveniret* Ergo
hæc dolemus, quæ merito contingant. D.

42 *Multa ex quo fuerint commoda
ejus*] Ratio cur nova omnia fiant, et
contra officium meretricis. *Multa ex
quo fuerint commoda, ejus incommoda
æquum est ferre*] Hoc eo tractu vocis,
et ea sequanimitate dicendum, quale in
Adelphis, *quando eum quæstum occupe-
ris, accipiunda et mussianda injuria ado-
lescentium est*. D.

1 *Vide, mi Parmeno, etiam sodes, ut*

Ne me in breve conficias tempus gaudio hoc falso frui.

PAR. Visum est. PAM. Certene? PAR. Certe. PAM.

Deus sum, si hoc ita est. PAR. Verum reperies.

PAM. Manedum sodes: timeo ne aliud credam, atque aliud nuncies.

PAR. Maneo. PAM. Sic te dixisse opinor, invenisse Myrrhinam,

5

Bacchidem anulum suum habere. PAR. Factum. PAM.

Eum, quem olim ei dedi;

Eaque hoc te mihi nunciare jussit: itane est factum?

PAR. Ita, inquam.

mihî hæc certa] Bene hæc repetit. verum est enim, ut quod misere cupimus, id etiam tardius credamus effectum. Sic et in Heautont. *ego vercor magis*. D.

Vide, mi Parmeno] Ea quæ vehementer cupimus, parum credibilia videntur, dum metuinus. Ideo sæpius querit, et nuncii ordinem repetit, cum dicit: *manedum, sodes. Sic te dixisse opinor, invenisse Myrrhinam apud Bacchidem anulum suum*. Quibus robur confirmatis rursus exsultat gaudio: *quis me est fortunatior?* E.

Versus sunt trochaici tetrametri; sed hic et septimus; acatalectici, cæteri catalectici. FAERN.

Vide etiam] Idem valet quod apud Ciceronem *vide etiam atque etiam* i. e. valde, magnopere. Plant. in Mostell. II. 2. 43. *circumspice etiam*. R. D.

Certa et clara] Hæc verba ex formula junguntur. Horat. Serm. II. 6. 26. *postmodo, quod mihi obsit clare certumque locutus*. Liv. XXII. 30. *omnia non properanti clara certaque erunt*. v. Gronov. ad Senec. de morte Claudii c. 1. et ad Liv. I. 18. R. D.

2 Pro *conficias* legendum existimo *pellicias*. B.

Ne me in breve, &c.] Insolens loquendi ratio, *conficere aliquem in breve tempus*. Bentlei. legit *ne me in breve pellicias gaudio hoc falso frui, sed ne hæc*

quidem conjectura difficultatem pellit. Infallivus *frui* ponitur pro *ad fruendum*, ut supra III. 2. 10. *introiit videre*. v. Perizon. ad S. M. IV. 6. p. 673. R. D.

3 *Deus sum, si hoc ita]* Plant. *rex sum; regem autem quid loquor? imo deus*. Et in Carcul. I. 3. 11.—*sum deus*. L.

Pro *certene* vulgari recte Bomb. et Victorian. habent *certen*; ut versus sit trochaicus catalecticus. B.

Deus sum] I. o. felix, beatus sum. v. notat. ad Andr. V. 5. 4. R. D.

4 *Mans dum]* Dum abundat. D.

5 *Sic te dixisse opinor]* Miro affectu iaducitur, vix adduci ad credendum, quod gaudet, Pamphilus. D.

Ne pro trochaico fiat iambicus, vel corrige *disce*, vel cum cod. Mead. lege in verso ordine, *sic dixisse opinor te*. B.

6 Duo codd. concinnius, *suum anulum*. B.

7 *Ita, inquam]* Quasi jam ante factus, dico (*quasi jam lassatus dicit.*) D.

Duo ex nostris verius, *eaque hoc mihi te nunciare*. B.

Eaque jussit] Notanda est orationis infinitæ in finitam mutatio optimis quibusque scriptoribus usurpata. Oratio pendet a verbo *dixisse*. R. D.

PAM. Quis me est fortunatior, venustatisque adeo plenior?

Egon' te pro hoc nuncio quid donem? quid? quid? nescio. 9

PAR. At ego scio. PAM. Quid? PAR. Nihil enim: Nam neque in nuncio, neque in me ipso tibi boni quid sit, scio.

PAM. Egone, qui ab orco mortuum me reducam in lucem feceris,

Sinam sine munere a me abire? ah, nimium me ingratum putas!

Sed Bacchidem eccam video stare ante ostium:

Me exspectat, credo: adibo. B. Salve, Pamphile. 15

PAM. O Bacchis, O mea Bacchis, servatrix mea.

B. Bene factum, et volupe'st. PAM. Factis, ut credam, facis:

8 *Quis me est fortunatior, venustatisque adeo plenior?*] Ob beneficia Veneris; cui contrarium invenustus, cui contra reiderit (*ceciderit*) quod amat. D.

Venustatisque] Q. Aur. Symmach. lib. I. Epist. 72. *res cecidit ex voto, utor teste quo volui, jam mihi comici adolescentis voce clamandum est, quis me hodie fortunatior venustatisque adeo plenior?* Aliter, sed male, Terentii locum Non. Marcellus laudat in voce *vetustus*. L.

Venustatis plenior] I. e. felicior. *Venustatem* exquisito de felicitate dici ad Andr. I. 5. 10. ostendimus. R. D.

9 *Quid donem? quid? quid? nescio*] *Μαλλον μὲ*. ut, *Æs.* VI. 532. *pelaginus venis erroribus actus? An monitu di-vum? an quia te fortuna fatigat, ut tristes ains sole domos, loca turbida, adires?* D.

Ne versus pede claudo incedat, lego ex nostris univervis, *egone pro hoc te nuncio*. B.

11 *Nam neque in nuncio*] Magis

scire vult, quam munus accipere. Nam *neque in nuncio, neque in me ipso boni quid sit, scio*] Facete agit Terentius: quanto magis Parmeno curiosus est, tanto magis nescit illa, quae cupit. D.

Neque in me ipso] Ms. R. *neque in memetipso tibi, &c.* L.

12 Editio vet. et unus e codd. regii recentior recte, *egon te, qui ab orco*. Nam ita fit iambicus, ut sequens. B.

Ab orco, &c.] H. e. qui me e summis angustiis eripueris. Idem proverbium est apud Ovid. Trist. V. 9. 19. *semine-cem stygia revocasti solus ab unda*. Similiter Florus II. 6. 295. *interim respirare Romanus et quasi ab inferis emergere ubi v. quos laudat Duker. p. 317.* R. D.

16 *O Bacchis! O mea Bacchis! servatrix mea*] Bene additum est, *servatrix mea*. Et (ut edd. vet.) *mea*, quod supra dixit, amatoris est. D.

17 *Factis ut credam facis*] Difficile enim erat credere, his robis gaudere moretricem. D.

Antiquamque adeo tuam venustatem obtines,
 Ut voluptati obitus, sermo, adventus tuus, quocumque
 adveneris,
 Semper siet. B. Ac tu ecaster morem antiquom atque
 ingenium obtine[re] 20
 Ut unus hominum homo te vivat numquam
 blandior.
 PAM. Ha, ha, he, tune mihi istuc? B. Recte amasti,
 Pamphile, uxorem tuam:
 Nam nunquam ante hunc diem meis oculis eam, quod
 nossem, videram.

Factis] I. e. re ipsa. Plaut. in Bacchid. IV. 4. 53. *quid mihi refert Chrysalis esse nomen, nisi factis probis.* R. D.

18 *Venustatem*] I. e. elegantiam morum. Cic. pro Archia c. 12. *quam amicorum videtis comprobari tum dignitate tum etiam venustate* [variant tamen ad h. v. codicis v. Ernest.] R. D.

19 *Ut voluptati obitus*] *Obitus* occursum: *obenim*, significat contra. Ergo *obitus*, *aditus*. Legitur et, voluntate *obitus*. *Obitus, sermo, adventus tuus*] Inter *obitum*, et *adventum* hoc interest: quod *obitus* est, quem casus offert: *adventus*, quem voluntas et destinatus locus. D.

Ut voluptati obitus, sermo, adventus] Singula sunt. Et est sensus: *ut voluptati sit sermo tuus. Obitus* autem *abscessus* (*accessus* Z.) est, ab eo quod est *obeo*. E.

Pro *adventus* sensus suadet *affatus*. Nam male synonyma *obitus* et *adventus* separantur. Quodai igitur nostram rationem sequeris, gradatim procedit sententia. Etenim *sermo* ad omnes, sed *affatus* ad hunc vel illum. B.

Obitus] *Obitus* est quem casus offert, *adventus* quem voluntas. Sic distinguit Donatus. Sic *obire* apud Laoret. I. 223. *donec vis obitit quae res dixerbet ictu.* et 248. *vis obeat pro texture*

cujusque reperta. ubi v. Lambin. R. D.

20 *Morem antiquom*] Respexit ad versum Ennii lib. 5. *Annal. moribus antiquis res stat Romana, viresque*, quem citant Cicero lib. 5. de Rep. Augustin. Episc. lib. 2. cap. 21. de Civit. Dei. Volcat. Gallican. in Avidio. Plaut. Capt. I. 2. 20. *ille demum antiquis est adolescens moribus, cujus nunquam vultum tranquillavi gratius.* L.

Morem antiquom atque ingenium obtines] In his pleonasmum notat Rufinianus de Schemat. junctum Rutilio Lupo 257. R. D.

21 *Cum Bemb. aliisque probatis libris lege, ut unus omnium homo: ut unus et omnium opponantur. Dein plures libb. cum edd. vet. recte habeat nusquam. Nam si nusquam, dixisset vicerit.* B.

22 *Tunc mihi istuc?*] Quia blandimentum magis meretricium est. D.

Ex Bemb. Viet. et nostris leg. tunc mi istuc? B.

23 *Nunquam ante hunc diem meis oculis eam, quod nossem, videram*] Hoc est, nunquam sic videram, ut eam nossem. *Quod nossem*] Id est, quod meminissem, quod scirem: ac per hoc, nunquam videram. ut alibi, Adel. IV. 5. 7. *non equidem istuc, quod sciam.* D.

Eam, quod nossem, videram] Hoc est, non sic videram, ut eam nossem. E.

Perliberalis visa'st. PAM. Dic verum. B. Ita me di
ament, Pamphile.

PAM. Dic mihi, harum rerum num quid dixi jam patri?

B. Nihil. PAM. Neque opus est, 25

Adeo mutito: placet non fieri hoc itidem, ut in co-
mœdiis,

Omnia omnes ubi resciscunt. hic, quos par fuerat res-
ciscere,

Sciunt. quos non autem æquom'st scire, neque rescis-
cent, neque scient.

B. Immo etiam, qui hoc occultari facilius credas, dabo,
Myrrhina ita Phidippo dixit, jurijurando meo 30

Se fidem habuisse, et propterea te sibi purgatum. PAM.

Optume'st:

Speroque hanc rem esse eventuram nobis ex sententia.

PAM. Here, licetne scire ex te, hodie quid sit quod feci
boni?

24 *Dic verum*] Bene instanter ex
meretrice quærit, quid de forma uxoris
sentiat. scit enim hanc judicem esse
policritudinis posse: vel quod femina,
vel quod æmula. D.

Perliberalis visa'st] Vid. Fest. in voce
liberales. L.

25 *Numquid*] Nam aliquid. acuen-
dum ergo *quid*. *Neque opus est, adeo
mutito*] Vel tenui dicto. D.

Numquid subolet patri?] Metuit, ne
pater audiverit aut suspicietur aliquid
de compressu. E.

Neque opus est adeo mutito] I. e. ne
tenui quidem dicto opus est, ut bene
Donat. *mutire* quid sit ad Andr. III.
§. 25. explicuimus. R. D.

26 *Non fieri hoc itidem, ut in comæ-
diis*] Mire: quasi hæc comœdia non
sit, sed veritas. aut deest aliis. *Ut in
comædiis*] Deest fit. D.

Ut in comædiis] Quasi hæc comœdia non
sit. Constat enim, in comœdiis in pos-
trema parte personas plurimas poni. E.
Leg. placet haud fieri. B.

27 *Omnia omnes ubi resciscunt*] In
fine enim comœdiæ nihil unquam celari
solet. *Hic, quos par fuerat*] *Hic*, in
hac comœdia, aut in hac re. D.

*Accentus gratia ex Bemb. sequor
hunc ordinem, quos fuerat par*. B.

Quos par fuerat resciscere] I. e. quo-
rum intererat resciscere. R. D.

28 *Neque resciscunt, neque scient*] *Resciscunt*
ad quos pertinet. Et *resciscunt* qui
nesciant, *sciunt* qui negligunt. Et
resciscimus ex alio, *scimus*
etiam per nostram opinionem. *Resciscere*,
est recognoscere, et vix invenire
quod quis nescierit. D.

29 Pro occultari plurimi codd. *oc-
cultari posse*; quod sensu probatur, sed
versa repudiatur. Igitur ut utriusque
rei consulas, lege *occultum iri*. Nam
Pamphilus de futuro erat inprimis sol-
licitus. B.

30 Etiam omnes libri habent *jurijur-
rando*: leges lingue tamen *jurijurando*
posuunt. B.

33 *Here, licetne scire ex te*] Ridi-

Aut quid istuc est, quod vos agitis? PAM. Non licet.

PAR. Tamen suspicor:

Egone hunc ab orco mortuum? quo pacto? PAM.

Nescis, Parmeno. 95

Quantum hodie profueris mihi, et ex quanta ærumna extraxeris.

PAR. Immo vero scio; neque hoc imprudens feci. PAM.

Ego istuc satis scio.

PAR. An temere quicquam Parmenonem prætereat, quod facto usus sit?

PAM. Sequere me intro, Parmeno. PAR. Sequor: equidem plus hodie boni

eale instat scire, ignoraturus Parmeno. D.

Illud *me* ante *scire* a sensu non postulatur, imo a versu repudiatur, et in melioribus libb. abest. B.

35 *Egone hunc ab orco mortuum?*] Verba sunt cogitantis, ideo et ἄλλωτρωτῶς loquitur. *Nescis, Parmeno*] Addidit stimulos curiositati ejus. D.

Ego hunc ab orco] Hoc est, a Plutone, qui est deus inferni, mortuum liberavi. Hic Parmeno eadem repetit verba Pamphili, et secum quasi hæc cogitans loquitur. E.

Bembinus, et Faerni Donatus *ego hunc*: nostri *egon hunc*. Nihil interest. B.

36 Ne versus claudicet, illud *me*, quod in aliis libris abest, in aliis ponitur ante *extraxeris*, reponere post et. B.

37 *Immo vero scio, neque hoc imprudens feci*] *Reote*, parvum enim beneficii meritum, si ab imprudente præstitum videatur. D.

38 *Temere quicquam Parmenonem prætereat*] Quod interdum non (*dele non*) temere prætereat, quod habet faciendi necessitatem. *Temere quicquam Parmenonem prætereat*] Sibi ipsi hoc dicit, et se nominat: ut, *Æn.* II. 549. *degeneremque Neoptolemum narrare memento.* Et, *ago nunc: Phormionem, qui volet, lacesito.* *Temere quicquam*]

Utrum hoc dicit, non temere, neque per imprudentiam genitur, quicquid utile est. An hoc dicit, nihil potest transire temere, quod utile factu est, quia gratiam sui habeat? An hoc dicit, an quicquam Pamphilus prætereat temere: ita ut non remuneret bonum factum Parmenonis, quod sibi utile fuerit? Et convenit hoc dictum meretrici abeuntis. D.

Hic versus nec Parmenoni, e ratione vulgari, nec Pamphilo, ex Bomb. sed Bacchidi tribuendus est, latanti et Parmenonem ridenti. Itaque cum Bomb. *Parmeno* legi debet in casu *reote*. E.

An temere quicquam Parmeno prætereat] Duplex hujus loci scriptura est, unde duplex etiam sensus nascitur. Si legatur *an temere quicquam Parmenonem prætereat*, sensus est: an Parmeno aliquid ignoret, an Parmenoni aliquid occultum sit. Cic. ad Div. I. 6. *sed te non præterit quam sit difficile.* Columella in præf. l. 1. de re Rust. *non me præterit.* Sin legatur *an temere quicquam Parmeno prætereat*, sensus est, an Parmeno quicquam omitat quod utile factum sit. Sed quocumque modo legatur, hic versus nec Parmenoni nec Pamphilo tribuendus est, sed Bacchidi, quæ et ipsa Parmenonem ridet. v. Bentl. ad h. l. R. D.

Feci imprudens, quam sciens ante hunc diem unquam.
 Ω. Plaudite.

CALLIOPIUS RECENSUI.

40 *Feci imprudens, quam sciens ante hunc diem unquam*] Quia non convenit servo scienti recte facere, bene addidit *imprudenti* sibi evenisse, ut bene faceret: quod prudens nunquam fecerit. *Imprudens quam sciens*] *Arriberw* secun-

dum. Num imprudentem scienti reddidit, non prudentem. D.

Feci imprudens, quam sciens] *Plant. Capt. prol. 44. ut sepe jam in multis locis plus insciens quis fecit, quam sciens boni.* L.

OBSERVATIONES

IN ÆLII DONATI. V. C.

COMMENT. IN HECYRAM.

IN PROLOG.

3 *Que scita sit nominis*] Ms. hoc est
 γ. σί οιο.

ALT. PROL.

1 *Jus gentium est*] L. 17. ff. de Legationibus l. 7. ad leg. Jul. de vi publ. leg. 8. de divis. rer. Dio Chrysost. *καὶ νόμου. Τὸν γὰρ παρὰ τῶν ἑξόχτων κέρμας ἀμνημονεύοντος ἰσθὶν ἡ εὐχὴ καὶ διαφυλάττων, πάντος δόρατος καὶ νόμου ἀσπίδος ἰσχυρότερον αὐτῶν δὲ δὲ δῆλον τὸ κερταῖον.* Idem in fine orationis *καὶ βῆως.* Livius I. 14. post aliquot annos propinqui regis Tatii legatos Laurentium pulant: *cumque Laurentes jure gentium agerent, apud Tatium gratia suorum et preces plus poterant; igitur illorum pernam in se verit.* Nam Lavinii, cum ad sollemne sacrificium eo venisset, concursu facto, interficitur. Vall. Patercol. initio lib. 3.

9 *Dicitur deus*] Ms. ἀνάστασις.

23 *Ab auditorum persona*] Ms. a judicum persona.

25 *Etiams gloriose*] Ms. sed gloriose.

ACT. I. SC. I.

8 *Mutū dicti sunt boves*] Ecotissime ad mentem Donati Hyginus fab. 201. in *quacumque effigiem vellet transmutaretur, ex albo in nigrum, vel ex nigro in album; in cornutum ex mutilo, in mutilum ex cornuto.* Columella præfat. lib. I. *aliter curetur mutilum aliter rarisipulum, aliter cornutum, et sotonum.*

9 *Eximia pecora*] Vid. Fest. v. eximium.

VOL. II.

17 *Non eam persuasiss]* Ms. non e pers.

Ἐμπαθῶς αἰ] Ms. ENIΛΓΟΠΗΑΗΝ.

18 *Secundum φυσιογνωμῶς difficile deformem reperiri bonam]* Vid. Aristotel. Pohnzion, et Adamant. Physiognomica.

ACT. I. SC. II.

3 *Ante viderem]* Ita Ms. Hesych. *ἠδελῶς, μετῶς* vocat. Hinc ergo de medela cogitandum.

97 *Que familie debebatur]* Justin. Instit. lib. 3. Tit. de bonor. possess.

ACT. II. SC. I.

9 *Ἀσχυρὸς κέρτις]* Infra IV. 4. 75. V. 1. 16. Marcell. in Hermod. p. 298.

17 *Nisi ad telum]* Petron. 90. ut primum extra teli conjectum licuit consistere. paulo ante dixerat, *Lapides in Euniolum recitantem miserunt.* Vid. Instit. lib. IV. Tit. ult. de pub. jud.

28 *Hoc est amorem]* Ms. hoc amare.

ACT. II. SC. II.

21 *Esse compulsam]* Ms. esse collapsam.

25 *Aurem propriam]* Ms. aurem propriorem.

ACT. III. SC. I.

1 *Nimis cothurnati]* Al. conturbati.

29 *Plenum erat]* Ms. planum erat.

41 *Plautus Bacchidibus: nam et ex]* Locus corruptus. Plauti verba sic habent: act. I. scen. 1. 73. *Nam ut in navi recta es, credo, timida es, Videtur autem sic legendum: nam ut in mari*

ducta es, c. t. es. Ergo pavitare, agrotare: quia sic horruisse visa ac palpitate venis, &c.

44 In vultu proloquium] Ms. incul-tum proloq.

ACT. III. SC. II.

24 Est μετανομή] Ms. est υπαλλαγή.

ACT. III. SC. III.

27 Femina, quae leges nesciat] L. II. l. 13. C. de jur. et fact. ignor. l. 8. ff. eod. lib. 2. §. 7. ff. de jur. fisci. l. 38. §. 2. et 4. ad L. Jul. adult.

ACT. III. SC. IV.

26 Sine conjunctio] Ms. conjunctione. Μικρός φαλακρός] Strabo lib. X. τῶς φαλακρός δι τῆς μικροῦς καλοῦσθαι, ἀπὸ τῶν τὸ πᾶθος τούτου ἐπιχωριάζει τῇ ἰσοφ. Vid. Plin. lib. XI. cap. 47. Stephan. de Urbib. et Adagiograph.

ACT. III. SC. V.

9 Et propinquitata Terentius frequen-tata movetur ut heradum] Ms. et e. p. t. frequentata movent, aut heradum.

27 Dotem relinquere] Is. d. retinere.

52 Dos pecunia est] Plaut. Epid. II. 1. 10. pulchra adepol dos pecunia est. Aristonet. lib. 1. epist. I. ἀντίνα χρημάτων εἰς πρῶτα τῷ σὺ δίδουσι πατρὶ. Vid. quae notata. Adel. III. 2. 47.

ACT. IV. SC. I.

16 Septimo mense nasci] Pet. Chry-sologus Serm. 56. homo sepe mensis de-cimi despiciens terminum, septimo mense angustias prime domus, et veritas uteri abjicit et deserit mansiones, ut pracliator novus ante se tempus evictus gaudcat, quam dependat ipse suam temporis servi-tutem. l. 12. ff. de stat. homin. Cen-sorin. de Dio natal. A. Gell. III. 16. supra III. 3. 38.

20 Quae minor est] Ms. quae hujus est.

21 Ita non esse certo] Ms. ita esse.

22 Arbitrum capere] Plaut. Amphitr. Argum. 7. Biepharo captus arbiter.

27 In ingenio] Ms. in genero.

32 Me esse cense] Ms. perniciosum-que censea.

36 Ἰδιωτισμὸς] Ms. τῷ ἰδιωτισμῷ.

41 Misericordia, animus] Is. mitis, animus, &c.

43 Respondetur] Ms. repandatur.

48 Fractoris edicta et interdicta] Ar-bit. cap. 13. ad interdictum venire.

ACT. IV. SC. II.

3 Ἄχθος, quid] Ms. Οσθως quid n.

ACT. IV. SC. III.

4 Revocare vult] Ms. ad se vocare vult.

10 Cauteratis] Ms. acuta acie.

12 Consentientes sint aut dissentientes] Ms. concordēs sint anne discordēs.

15 Caput indicant] Ita ex Ms. hunc locum emendavimus. aliter Muretus Var. lib. 18. cap. 18.

ACT. IV. SC. IV.

1 Aut etiam socrus] Ms. aut non so-lum. sed verius puto, at etiam socrus.

3 Ipse dicit] Ms. ipse determinat.

4 Quomodo volebam?] Ms. quando volēb.

8 Odissa Sostratam] Ms. odiss socrum.

16 Liberi patrem sequuntur] Pute, ex justis nuptiis procreati. Instit. lib. 1. Tit. 9. princ. de patr. potest. l. 19. l. 24. ff. de stat. homin. Sic Canuleius τὰρ. apud Livium lib. 4. patrem sequuntur liberi. Dio Chrysostom. Orat. ad Apo-menses, τὸ μὲν ἐν ἀγαθῶν σπουδαίον-θεῖν τὰ τέκνα τῷ πατρὶ. Ex injustia vero quesiti matrem sequuntur. Instit. de nupt. l. 1. §. 2. ff. ad Municip. l. 5. §. 4. ff. de agnosce. et aliend. lib.

ACT. V. SC. I.

8 Id est, quod est] Ms. quam exerceo scilicet. ad est, quod est questus mihi.

38 Ἀποκρίσεις] Ms. κατακρίσεις με-ταπρασ *

ACT. V. SC. II.

13 Quod factum est] Variant. libb. al. falsum est, al. fictum est.

23 Alia scilicet] Ms. hostis est alius inimica.

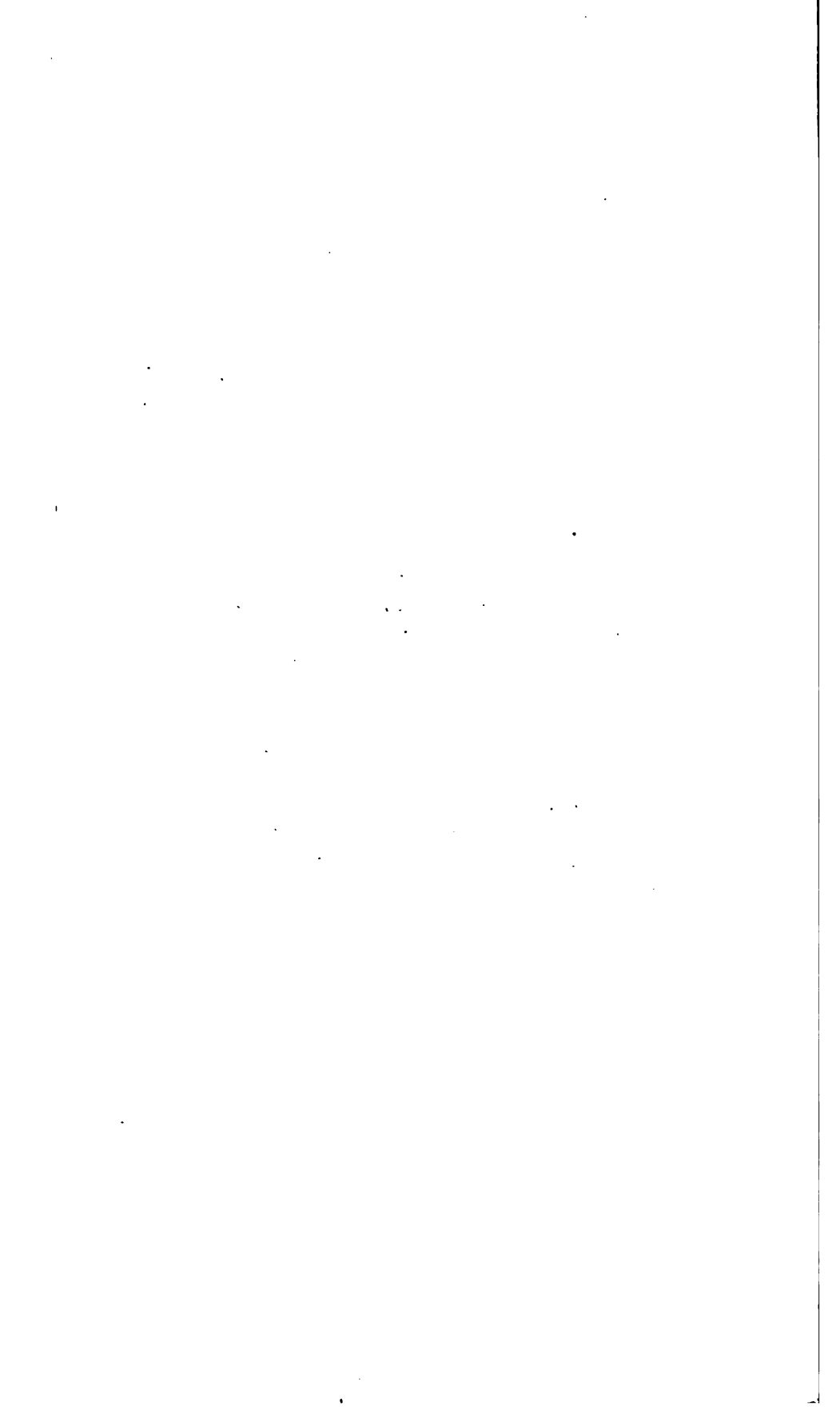
ACT. V. SC. III.

13 Capella quaedam est, mire facta] Ms. Myrre facta.

25 Confugere anhelandem] Quinct. lib. I. c. 6.

35 Inclusit narrationem] Ms. conclu-sit narrationem.

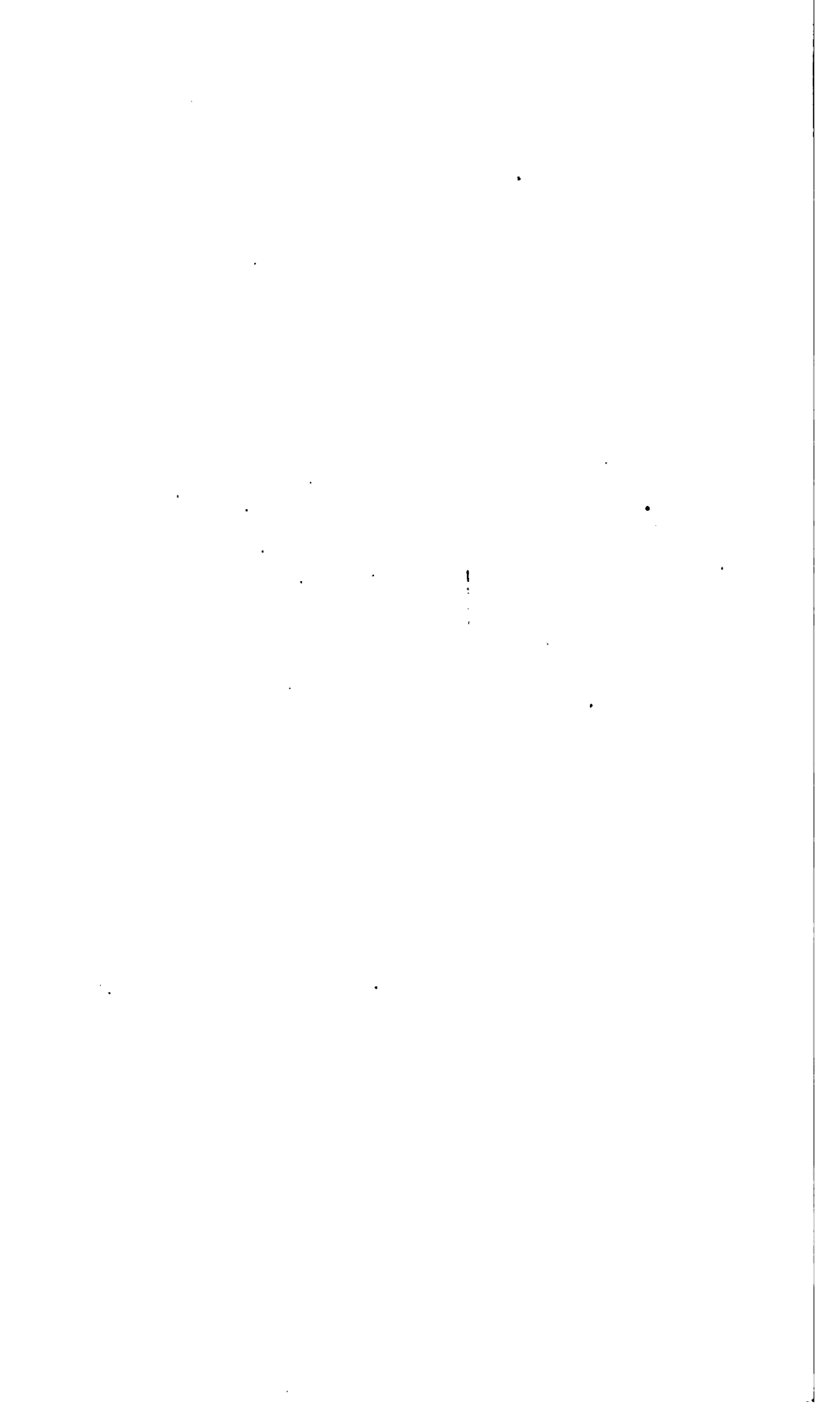

M. Valerio, et C. Fannio coss. Persona etiam in hujus protasi non una est, sed duæ: quarum altera extra argumentum posita est, cui narratur fabula: altera in argumento, quæ narrat fabulam. Argumentum quoque non simplicis negotii habet: nec unius adolescentis, ut in Hecyra: sed duorum, ut in cæteris fabulis. Scire autem convenit uno die transigi Phormionem: non, ut Heautontimorumenon, duobus. Prologus correpte ἀπὸ τοῦ προλέγειν dicitur, non producte ἀπὸ τοῦ πρωτολογεῖν. Nam officium prologi ante actionem (Ms. ante narrat. L.) quidem rei semper est: verumtamen et post principium fabulæ inducitur, ut apud Plautum in Milite glorioso, et apud cæteros magnæ auctoritatis veteres poetas.

adversus Getam et Phædriam. *Tertio* actui attribuitur litigium senis et Phormionis: tum consultatio cum advocatis: tum Antiphonis in scenam reditus, colloquiumque cum Geta: tum lenonis et Phædriæ colluctatio: tum adhortatio Getæ de inveniendâ argento ad redimendam Phædriæ Citharistriam. *Quartum* actum ista concelebrant: adventus Chremetis, ejusdemque cum fratre deliberatio per errorem de ejiciendâ Phanio: Getæ verba de fallendis senibus: Antiphonis oratio apud semet ipsum de amore tractantis: Getæ rursus cum senibus callida, et mox cum Antiphone de eadem causa simplex disputatio: senum inter se colloquium de expulsionem mulieris: et ad extremum verba Chremetis agnoscens nutricem, ac per eam filiam suam cum Antiphone conjunctam. In *quinto* actu per Demiphonis errorem Phormio accipit argentum dotis nomine: et convenitur Nausistrata, ut exire domo compellat Phanium. Nunciatur Antiphoni et Phormioni per Getam, Phanium a patre agnitam, permissamque ut uxor habeatur. quæ quum ita nupta sit, exposcitur argentum a Phormione per rixam senum: a quibus ille oppressus, rem omnem aperit Nausistratæ. ad quod primum iratâ, ut in tali re uxor, mox lenitur in fine fabulæ, et tutissimum a patris iracundia præstat Phædriam.

.

██████████

P. TERENTII PHORMIO.

Acta ludis Romanis, L. Posthumio Albino, L. Cornelio Merula Aedilib. Curulib. egero L. Ambivius Turpio, L. Atilius Praenestinus, Modos fecit Flaccus Claudi, sibiis imparibus. tota Graeca Appollodori Epidicaxomenos facta est. IIII. C. Fannio, M. Valerio Cos.

PROLOGUS.

POSTQUAM poeta vetus poetam non potest
Retrahere a studio, et transdere hominem in otium :

1 *Postquam poeta vetus poetam non potest*] Hoc initium a destructione personae adversarii sumitur, conjunctam eam insinuatione personae Terentianae. *Postquam poeta vetus poetam non potest*] Nota *postquam* apud veteres non praeterito modo, sed etiam praesenti tempori adjungi. Ut Ecl. I. 31. *postquam nos Amaryllis habet, Galatea reliquit*. Quamquam sunt qui *postquam* simpliciter, pro *quoniam*, accipi velint. *Postquam poeta vetus*] Qui jam diu est, non qui jam diu fuit. Ergo ut *vinum, vetus*: non *vetus*, ut Ennius. *Postquam poeta vetus poetam*] Jocunda repetitio: ut *Aen.* XII. 139. *diva deam*; et *Aen.* I. 688. *notos pueri puer indus vulnus*. *Postquam poeta vetus poetam non potest*] Ἀντίθετον primum per ὀλλῶν-τιν primam, ita ut extrinsecus novum audiri poetam oporteat. D.

Semel tibi datam praescriptum circa prologos perseverat; nunquam Terentium ratione uti in prologis, qua utuntur omnes. quippe cum adversarius Lascius Lanvinus maledictis frequentissime eum persecutus sit, quibus oportet in prologo respondere. Hanc quidem questionem etiam ipse fecit: quod enim Terentius, nunquam prologis uteretur, nisi haberet adversarium cui malediceret,

certum est. Ita nascitur hic quasi quaedam controversia, qua reus efficitur Terentius, quod fecit (*faciat* Z.) contra legem, quod injuste agat, omitendo prologorum consuetudinem, et tantum maledicta ponendo. Huic per qualitatem respondet. adversarium suum cogere se, ut istud quod Terentius facit, possit effigere. *Postquam poeta vetus*] Id est, Lascius Lanvinus poetam nostrum Terentium non potuit coercere, quo minus comedias scriberet, et hominem ad otium revocaret, coepit eum maledictis terrere, credens non scripturam comedias Terentium, si ei saepe malediceret. Objicit praeterea primam quaestiuunculam, quod leves comedias Terentius fecerit. Criminatur quod non fecit, quod Lascius Lanvinus in comediis fecit. Ita fit objecti criminis ex quadam adversarii accusatione purgatio. E.

2 *Retrahere a studio*] Sic loquitur, quasi rem scenicam magis ludere voluerit Lascius, quam Terentiam. *Transdere*] *Transdere* veteres sonantius, quod nos lenius dicimus *traders*: ut *tratum*, nos *translatum* e contrario. *Et transdere hominem*] Comico et venuste inseruit *hominem*: ut *Aen.* V. 259. *levis hunc hamis concertam, aureaque triliem Loricam: quam Demoleo detraz-*

Maledictis detertere, ne scribat, parat.

Qui ita dicitur, quas antehac fecit fabulas,

Tenui esse oratione, et scriptura levi:

5

Quia nusquam insanum scripsit adolescentulum

Cervam videre fugere, et sectari canes :

erat ipse Victor, apud rapidum Sinoents sub illo alta: Donat habere viro, deus et tutamen in armis. D.

Transdere hominem] Vett. codd. et Ms. R. tradere. L.

Victorianus liber et aliquot nostri ab studio. B.

Retrahere a studio] H. e. revocare. Cic. pro Sextio c. 15. cum duo consules a republica provinciarum federe retraxissent. v. Græv. ad auctor. ad Herenn. III. 7. R. D.

Transdere hominem in otium] H. e. officere ut se tradat otio, studio fabularum scribendarum. Transdere ut sonantius veteres dicebant pro tradere. Sic transducere, pro traducere, transmare pro transire, transficere pro trajicere. v. Riv. ad h. l. et Cort. ad Sallust. Jug. c. 11. R. D.

3 Maledictis detertere] Sensus hic est: ipse se, inquit, adversarius faetur victum, qui a rebus exclusus, ad verbe delapsus est. Maledictis detertere] Deest Eam. ut Æn. I. 76. quarum, que forma pulcherrima, Deipsiam, Connubio jungam stabili. D.

4 Quia ita dicitur] Impudentiam ostendit per frequentativum verbum. Quas antehac fecit fabulas] Et hic lentum accusatorem facit, qui præteritis ingerat, et de quibus jam sit iudicatum in molius. D.

Sensus postulat, quas ante hic fecit f. Nam e ratione vulgari fecit refertur ad veterem poetam. Sed e nostra hic indicat, uti par est, Terentium. Cf. ad And. prol. 13. et Eun. 31. B.

5 Tenui esse oratione, et scriptura levi] Imperitiam indicat criminatorem, qui hoc objiciat, quod proprium debet esse comici stili. Revera autem hoc dicitur Menandro Terentio judicabatur, quod minus sublimi oratione uteretur.

quod ipsum nunc purgat, dicens in tragedia (tragediam ed. Argent.) altiora transire posse. D.

Tenui esse oratione, et scriptura levi] Hoc est, soliditatem in verbis nullam, nullam in rebus. Hoc objectum est: ostendit etiam nullam gravitatem: quoniam istud quod objecerat, ista (istum ipsum. Z.) fecisse; ideo objicit quod non fecit, quod fecit idem Lascius Lavinius. B.

6 Quia nusquam insanum scripsit adolescentulum] Ideo videmur leves, tenuisque, inquit, quia non in comœdiis prodigia facta sunt, et tragedias concitavimus. Et callide hic non solum errorem reprehendens, sed etiam imperite scripsisse ipsum ostendit Lascium Lavinium. Scripsit] Legitur et facit. Adolescentulum] Ut comicum personam ostenderet, artificioso luminis adolescentulum, quo magis persona a sublimitate tragica discederet. D.

Pro scripsit, Donati fide et commentario Terentii reponere fecit. Vid. Heaut. prol. 31. B.

7 Cervam videre fugere, et sectari canes] Hic affectus a comœdiis remouendus est. Cervam videre fugere, et sectari canes] Ambiguitas per accusativum casum, perseverans usque ad ultimam de industria, ut etiam ipsa perplexitas odiosa sit. D.

Et sectari canes. et eam plorare, orare, ut subveniat sibi] In qua utique suspicis nihil quod comœdiarum sit. Non enim aut amator erat, aut suspicione ducitur, aut affectus est alicujus, aut irascitur pater, quod malit filius ducere uxorem, aut aliquid horum, quod vellet esse in comœdiis ut debet. Primum enim quod ad comœdiam pertinet id est, adolescentis insanus (primum enim q. a. C. pavisset illius, et adoles. i. Z.) qui

Et eam plorare, orare, ut subveniat sibi.
 Quod si intelligeret, quum stetit olim nova,
 Actoris opera magis stetisse, quam sua : 10
 Minus multo audacter, quam nunc lædit, læderet ;
 Et magis placerent, quas fecisset fabulas.
 Nunc si quis est, qui hoc dicat, aut sic cogitet,

affectedus a comediis longe videtur alienus. quod deinde *causam videt fugere*, et *sequi canes*, istud omnino a comœdia alienum est. Ita nescio quod genus dicendi est alienum. siquidem *Lædunt Lævines* in eo sit, Terentius ostendit, vilia se magis ista vitare : ut si quid in adversario esse cognoverit, reprehendat quod intelligeret. R.

[*Videte*] H. e. *patere per insaniam se videre*. Plaut. in Stich. II. 2. 50. *quæ tu vides colubras*. Virg. *Æn.* IV. 469. *Esse videtur veluti damnum videt agmina Ræthens*. Sic Longin. de sublimit. c. 15. *ἀδὲρ ἰσχυρός*. R. D.

8 *Et eam plorare, orare, ut subveniat sibi*] Hæc omnis *εὐχόμενος* tragica est : et idem in comœdia vitiose inducitur. D.

9 *Quum stetit olim nova*] Bene hoc positum est. potuit enim responderi. Cur igitur stetit, et non exacta est a populo? *Quum stetit olim nova*] *Recte olim* : quasi dicat, quam adhuc Terentiana non scriberet, penuria meliorum est prebata. Deinde quod ait *nova*, hoc significat, omnia carmine novitate ipsa commendari, etiamsi nullius momenti sint. D.

Cum stetit olim nova, actoris opera magis stetit quam sua] Comœdia ista, quam reprehendit, dicta a Lævino est, et placuit. cur (igitur. Z.) potest esse præscriptio, quod reprehendi non potuit ex eo, quod jam populo placuit. Occurrit huic Terentius dicendo, quod si animadverteret, quoniam cum nova comœdia quam reprehendit, data est, actoris opera stetit, non sua ; ut non magis ingenio placeat : Æ poetæ, quam actoris artificis. R.

Versus canes viri eruditi recte dandum monuerunt, legendum esse, *olim*

cum stetit nova. B.

10 *Actoris opera magis stetit*] Una opera et suffragium œconiorum comparat, et lædit adversarium. D.

11 *Minus multo audacter*] Nove dictum, *minus multo audacter* : at cum dicamus nos, *minus audacter*. D.

Minus multa audacter] Multæ editiones habent *minus multo audacior*, &c. Sed certior lectio hæc est *minus multo audacter quam nunc lædit, læderet*. Duker. ad Liv. XXII. 25. *Sequens veritas et magis placerent quas facisset fabulas* hæc inculcatus est ex Andr. prol. v. 3. quem Bentlei. merito ejecit. R. D.

12 *Et magis placerent*] Hic versus abest a plerisque Mss. L.

Hunc versum, repetitum ex Andr. prol. 3. tanquam ab hoc loco alienum, cum Faerno aliusque defendendum esse minus ; præsertim cum in tribus antiquissimis libris, Bomb. Vassæ. et Victor. abuit. B.

13 *Nunc si quis est qui hoc dicat, aut sic cogitet*] Omne quod in mentem venit, aut cogitamus, aut dicimus, ut Virg. *Æn.* II. 124. *et mihi jam multi crudelis cavebant Artificis acclius, et taciti ventura videbant*. Hic sensus est, nunc si quis est, qui hoc dicat, aut cessat, improbus est Terentius, qui omnes prologos de maledictis facit : habent in hoc responsum sibi, adversarium cœgium, qui provocaverit. Nam quid faceret Terentius, quam de palma artis musicæ certandum videat esse sibi? D.

Nunc si quis est] Hæc est illa præpositio questionis, quod nunquam prologus a Terentio ponatur causæ quæ solus prologus dicit, ut poetam commendat, ut argumentum dicat, sed tantummodo maledicat adversario. Hanc questionem

Vetus si poeta non lacessisset prior,
 Nullum invenire prologum potuisset novus, 15
 Quem diceret, nisi haberet cui malediceret:
 Is sibi responsum hoc habeat; in medio omnibus
 Palmam esse positam, qui artem tractant musicam,
 Ille ad famem hunc ab studio studuit reicere;

ut dixisset (*ad hanc questionem solvendam dixit. Z.*) supervacuos esse quodammodo prologos, neque illi comœdiæ (*illis comœdias. Z.*) contineri: omnis enim palma, omnis victoria, omne certamen, in ipsa fabula continetur. Comœdiæ sunt illæ ubi virtus et ingenium posuit pervenire ad gloriam. Hic (*hinc. Z.*) igitur dixit, *in medio palmam omnibus positam, qui tractant artem musicam.* Non principia, neque extremitatem oportere considerare, sed illa quæ sunt media, quæ comœdiam tenent, ubi ars musica tota versatur. E.

14 *Lacessisset prior*] Aut lacessisset abundat, aut prior. D.

15 *Nullum invenire prologum*] Prologum modo, non hominem, sed verba significat. *Novus*] Hic quod supra prætermisit, veteri supposuit (*opposit*) novum. D.

Versus gratia reponere posset pro potuisset. B.

16 *Nisi haberet cui malediceret*] *Mire haberet*: quasi dubium non sit, maledicendum esse Lucio (*Lucio adest in edd. vet.*) D.

17 *Is sibi responsum hoc habeat*] Hic rei per qualitatem (*pro qualitate, edd. vet.*) respondet, adversarium cogere, ut sic agat. *In medio omnibus palmam esse positam*] Sensus hic est, inveniret, inquit: sed maluit, quam de palma certandum sit, adversario respondere lædenti. Verum oratorie manifesta solve non curavit, hoc est, nullum invenire prologum potuisse Terentium. et (*ſc.*) hoc enim obijciendum fuit omnibus et novis, et veteribus poetis. *Palmam* pro causa certaminis posuit. Et ideo non est mirandum, si pugnare quibus causa certaminis præsto est. D.

In medio omnium palmam esse positam] I. e. omnibus licere de victoria contendere. Plin. Panegy. c. 88. *justiane de causis S. P. Q. R. optimi tibi cognomen adjecit? Paratum id quidem et in medio positum, novum tamen ubi v. Schwarz. Seneca in Thyeste v. 203. in medio est scelus positum occupanti.* Solebant autem certaminis præmia ante oculos omnium proponi. Virgil. *Æn. V. 109. munera principio ante oculos circum locantur In medio.* R. D.

18 *Qui artem tractant musicam*] Virg. *Æn. I. 605. nec quicquid ubique est Gentis Dardanie, magnam quæ speras per orbem.* Et *κρηπταρῶν, ἀρῆ τῶν*, qui comœdias scribunt. D.

19 *Ille ad famem hunc ab studio*] Hic maxime incipit solve quod sibi superius ipse proposuit. *Ille ad famem hunc ab studio*] Nunc quid est, inquit, poetam vituperare, nisi ad famem rejicere? nam poetæ prohi (*pauperes. Z.*) suas vendebant fabulas: et harum pretiis alebantur. *Ille ad famem hunc ab studio*] Cur lacessitis respondes? certamen est, inquit. *Ab studio studuit*] *Vetuste (veneruste:)* ut, *luserat ludum, et, pugnam pugnavit.* D.

Ille ad famem ab studio voluit hunc reicere] Nota adversarii voluntatem, quod maligne persecutus sit, uti Terentius a fama rejiceretur: vendebant enim comœdias, et inde questum habebant. certe optime respondit, etiam adversum quod dixit, *hic respondere voluit, non lacessere.* Fit enim justum cum respondemus potius maledicis, quam maledictis aliquem provocamus. Ita cum paria referimus, crimen est nullum. Quod adjunxit, *quod ab illo allatum, hic sibi relatum putet.* Commendat

Hic respondere voluit, non lacessere. 20
 Benedictis si certasset, audisset bene :
 Quod ab ipso allatum 'st, id sibi esse rellatum putet.
 De illo jam finem faciam dicundi mihi,
 Peccandi quum ipse de se finem non facit.
 Nunc quid velim, animum attendite. apporto novam,
 Epidicazomenon quam vocant comcediam 26

nunc poetam, cum subjungit, *de illo jam finem faciam dicendi, cum ipse de se non facit.* Hic graviter et illum peccare multa docuit, ut se contentum esse respondero. E.

Versus, pro vulgari *reicere*, lectionem probatorum odd. poscit *reicere*; ut Virg. *Eol.* III. *Tityre, pascentis a flumine reice capellas.* E.

21 *Benedictis si certasset*] Quia supra dixit, in medio omnibus palmam esse positam. quasi dicat, quicquid in certamen venerit, in eo vincendos emulos esse. *Si certasset*] *Certasset Arri rō* provocasset: ab eo quod praecedit, id quod sequitur. Virg. *Aen.* I. 552. *nec te certasse priorem penituit. Audisset bene*] *Bene audire*, est bene dici, laudari. D.

Benedictis si certasset] Plant. *Pseud.* IV. 7. 77. *contumeliam si dicis, audies.* Hieronym. *advers. Pelagian.* cum dixeris *quae volueris, audies quae nequaquam velis.* Et *adversus Rufin.* nihilque super hoc amplius, nisi illud e trivio, cum dixeris quod vis, audies quod non vis. Aut si tibi videtur vulgare proverbium, et homo sapientissimus magis philosophorum ac poetarum sententis delectaris, lege illud *Homericum* II. v. 250. *ἰσῶν κ' ἑλάρηδα ἴσας, τοῖν κ' ἰσχυαίους.* Vid. *Quintil.* lib. 5. de iis qui latius evagantur. L.

22 *Quod ab ipso allatum est*] Id est, maledictam. *Quod ab ipso allatum est, sibi esse id rellatum putet*] Proverbiale est, quod dedit, recipit. Et geminavit L: ut *Aen.* I. 34. *reliquias Danavum.* D.

Versus haud improbat lectionem omnium fere Faerni et nostrorum librorum, quod ab illo allatum, sibi esse id rellatum p. B.

23 *De illo jam finem faciam dicundi*

mihi] Ἄρδ τῆς ἐπιαιτίας τοῦ λήγοντος. *Dicundi mihi, peccandi quum ipse de se finem non facit*] Et *mihi, et de se* proprie positam est: et praeterea ἀμφιβόλα. D.

Cum auctor et ab initio et aliis in prologis maledictis respondeat: sane hic locus isti mori repugnare videtur. Igitur hic pro jam reponendum putatum: et illud non in sequenti delendum, mutato *facit* in *fecerit.* B.

24 *Peccandi*] *Maledicendi.* *Peccandi quum ipse de se finem*] Prius, inquit, ego de illo finem faciam, quam ipse de se. An, prius dicendi ego faciam, quam ille peccandi finem? *Non facit, pro non faciat*: ut, mirum ni ego me turpiter hodie dabo. D.

25 *Nunc quid velim, animum attendite*] *Deest, queritis.* Ut sit, nunc quid velim, queritis? animum attendite. *Apporto novam*] *Novum* latinam dicit. D.

Nunc quid velim, animadvertite] *Supportit perpancos versus ad officium prologi, ut aliquid instruat de comcedia.* E.

26 *Epidicazomenon quam vocant comcediam*] Hic manifesto errat Terentius. Nam haec fabula quam transtulit, *Epidicazomene* dicta est, a puella de qua iudicium est: quum sit alia *Epidicazomenos* ejusdem Apollodori. Debut ergo dicere *Epidicazomenen* Graece. D.

Apporto Epidicazomenon quam vocant Graeci comcediam] Nomen comcedie dicere, aliquid argumenti tangere, prologi officium est. E.

Non est quod cum Donato erroris arguamus Terentium, cum facile corrigere possimus *Epidicazomenen.* Nam ut *Ἐπίδοξος*, auctore Harpocrate, est virgo orba, de qua lis, cui debeat in

Græci: Latini Phormionem nominant:

Quia primas partis qui aget, is erit Phormio

Parasitus, per quem res agetur maxime:

Voluntas vostra si ad poetam accesserit.

30

Date operam; adeste æquo animo per silentium:

Ne simili utamur fortuna, atque usi sumus,

matrimonium locari: ita Ἐπίδικαζόμενον est, de qua iudicium factum est: et talis atque hic a Terentio inducitur Phormionem. B.

Epidicazomenon] Bentlei. verisime emendat Epidicazomenem. Ἐπίδικος a Græcis dicitur virgo orba, de qua his est, cui debeat in matrimonium locari. v. Harpocrat. in hac voce. Ἐπίδικαζόμενον virgo, de qua iudicium factum est. R. D.

27 Latini Phormionem nominant] Φόρμιον tegiculum dicunt Græci, quo insternitur pavimentum: unde Phormio correpta prima syllaba apud Appollodorum est. Non ergo a formula, ut quidam putant, dictum est. Ergo inde parasitus, vilissimæ conditionis homo, nomen accepit. D.

Corrige, Græce, Latine hic Phormionem nominat. Nam primum eod. usus e Mead. habet Latine, et alius vett. Græce, Latine. Deinde Latini, priusquam ageretur et cognosceretur fabula, Phormionem appellare non potuerant. Denique ex prologis Plauti satis colligitur, suæ quemque poetam comædiæ indidisse nomen. B.

28 Quia primas partes qui aget] Primas nunc, maximas: ad actorem enim retulit. Cic. Divin. 15. sepe illum qui est secundarum aut tertiarum partium. Phormio parasitus] Si a formula caset nomen comædiæ, primam produceremus syllabam: si a Phormione, corrigere debemus. D.

Quia primas partes] Hoc est, summas dicit, qui fecerit (fuerit. aut quem fecerit, seu, quas fecerit. Z.) parasitus Phormio, non priores; siquidem comædiæ nomen impositum est ab eo auctore, per quem plurima aguntur. E.

Recte meliores libri exhibent patris. Nam apud veteres si genitivus pl. isium exit, accusativus habet is, non es. B.

29 Per quam res agetur maxime] Quia primas partes etiam aliud significant, non ergo nunc primum actam dicit, sed summas partes. Et bene maxime: quia et per alios. D.

Res agetur] Ms. R. geretur. L.

Plerique eod. ique meliores pro agetur habent geretur. B.

30 Voluntas vestra si ad poetam accesserit, date operam] Si voluntas accesserit: pro, si favoritis. nove sic Cicero Fam. IV. 13. voluntatem. pro favore ponit. D.

Voluntas] I. e. favor. Cic. ad Div. IV. 13. vulgi voluntas vel potius consensus omnium. Nep. in Thrasyb. c. 4. que et mei animi equitatem et vestram voluntatem indicent. R. D.

31 Adeste æquo animo] Favor in comædia silentium spectatoris est. Recte ergo addidit per silentium. Æquo animo] Nunc propositio est. D.

Adeste æquo animo] Subjungit illam benevolentiam, quam semper petit prologus. et rogat etiam ut audiatur cum silentio. E.

32 Ne simili utamur fortuna atque usi sumus] Ne populum læderet, fortunam maluit accusare. D.

Ne simili fortuna] Datur hic intelligi, quod hæc comædia post illam comædiam, quæ dicitur Heocyra, est. ut hæc hic tulerit, ne tali fortuna utamur, qua usi sumus, frequentissime exclusi. Aliquando tamen cum labore maximo comædiam egimus, virtute potius perseverantis actoris, qui totiens sit exclusus. Ne tantum quasi actoris il-

Quum per tumultum noster grex motus loco'st :
 Quem actoris virtus nobis restituit locum,
 Bonitasque vostra adjutans, atque æquanimitas. 35

lam comediam fecerit audiri virtute, sed perseverantia; et ne ex hoc injuriam populo fecisset, adjecit, *bonitas vestra adjutans, atque æquanimitas*. E.

33 *Quum per tumultum noster*] Apparet Hecyram ante Phormionem actam esse: cui contigit id quod queritur, populum sabacosans. *Noster grex motus loco est*] *Locus*, est distributio temporum, quæ cuique in spectaculum venturo attribuantur ab ædilibus. Unde *loco motus* dicitur, qui suas horas non obtinuerit inter præcedentes et consecuturos. Ergo proprie. Sic et Cicero Catil. II. 1. *loco ille motus est, quum est ex urbe pulsus*. D.

Motus loco est] I. e. expulsus, ejectionis. Sic Cicero dicit *moveri possessionibus, moveri ex agro*. v. Duker. ad Flor. III. 14. p. 618. *eorum quos agris moverat*. R. D.

34 *Quem actoris virtus*] Ubique laudat actorem. est enim poetæ utile. *Quem actoris virtus*] Qui exclusus toties, animum non abjecerit, sed perseveraverit agere. ideo *virtus*. *Restituit locum*] Bene repetivit locum, ut *ἀμφιβολίας* vitaret: ne *quam tumultum* dicere videretur. D.

35 *Bonitasque vestra adjutans, atque æquanimitas*] *Bonitas* in omnibus generaliter rebus est: *æquanimitas* in spectando. An *bonitas* in probandis his quæ bona sunt, *æquanimitas* in ignoscendis vitis atque delictis? An *ῥαυρολογία* est? An *bonitas* circa omnes: *æquanimitas* circa Terentium? *Bonitasque vestra*] Ne totum actori tribuens, nihil populo præter culpam reliquias videretur, honoris causa hoc addidit. *Adjutans*] Sic veteres dicere maluerunt, quam *adjuvans*. D.

ACT. I. SCENA I.

DAVUS.

AMICUS summus meus et popularis Geta
 Heri ad me venit: erat ei de ratiuncula
 Jam pridem apud me reliquam paxillulum

¹ *Amicus summus meus, et popularis]* Quod in omnibus fere comædiis, in quibus perplexa argumenta sunt, fieri solet, id in hac quoque Terentius servat: ut *negotiorum negotiorum*, id est, personam extra argumentum, inducat: cui dum ob hoc ipsum, quod veluti aliena tota fabula est, gesta res narratur, discat populus textam ex continentia (*et continentiam*) rerum, atque instructus ad cætera. *Amicus summus meus, et popularis Geta]* In hac scena, quæ docendi atque instruendi spectatoris causa inducitur, mire extrinsecus lepores facetiæque cernuntur et sales comici. Id enim est artis poetiæ, ut quæ narrationi argumenti detur opera: jam tamen res agi, et comœdia spectari videatur. *Amicus summus meus et popularis Geta]* Insinuatio personæ ejus, quæ inducitur ad audiendum argumentum. Et vide servum ostendi Davum: et non ostendi cujus servus sit. *Amicus summus meus]* Causa cur in scenam procedat Davus. *Amicus]* A voluntate. *Popularis]* A fortuna. *Popularis*, ejusdem conditionis gentisque. Sallustius Cat. 22. *popularis sui sceleris*. Et *popularis*, populo amatus, et *popularis* civis, et *popularis* humilis, et *popularis* vilis, e populoque factus: ut si quis dicat sordidam, *popularem civem*. *Amicus summus meus]* Davus extra duas familias inducitur, quæ in hac sunt fabula, alienus, ac per hoc ignarus, cui narret Geta argumentum. D.

Amicus summus] Argumentum fabulæ in prima scena plurima parte tractatur. Hæc continet rationem: nihil aliud te-

net, quam expositionem rerum gestarum, unde formam nullius causæ habet. Ergo verba ac sensus qui obscuri sunt sequamur, *Amicus summus et popularis]* *Popularis* tribus modis accipimus, de populo socius, et ejusdem conditionis de populo, ut in Sallust. Catil. 22. accipimus eos qui in populo sunt ejusdem conditionis, cum *ad jusjurandum popularis sui sceleris adigeret*, hoc est, socios. Ejusdem conditionis. Ut, *obsecro! populares, forte misero atque innocenti auxilium!* quamquam illic etiam de populo potest. At vero hic, *amicus summus meus ac popularis Geta*, quid aliud quam servum inducit, quod (*indicat, qui. Z.*) est ejusdem conditionis? E.

² *Heri ad me venit]* Apparet heri fuisse nuptias. *Heri ad me venit]* Propter cognationem e et i literarum, non dubitaverunt antiqui et *heri* et *heri* dicere, et *mane* et *mani*, et *vespere* et *vesperi*. *Erat ei de ratiuncula]* Deest nam: sed mire subtractum est. *Erat ei de ratiuncula]* Opportuna diminutio in re servilli, *ratiuncula*, et *paxillulum*. *Erat ei de ratiuncula]* Moraliter intalit, *erat ei*, magis enim facietur et comicum est, quum *devidetur* infertur, quam si diceret, *nam erat ei*. D.

Erat ei de ratiuncula] *De ratiuncula* quam apud me habet, *erat ei reliquam nummorum*, sed aliquantulum. E.

De ratiuncula] Priscian. lib. 3. L.

³ *Jam pridem apud me reliquam]* De argumento sumitur causa colloquii. Nam debui, inquit, Getæ: et ille me exigit, ut muneretur (*numeretur* Ms.

Suum defrudans genium, comparsit miset,
Id illa universum abripiet: haud existimans

10.

Verr. II. 10. *ecquis Voloatio, si sua sponte venisset, libellam unam dedisset? Unciatim vir]* Potuit et unciam, et cito confari peculium. Ut multa paucillatim; et cito sunt maxima. Merito ergo additum est *vir*. Sed quid si et *unciatim*, et *vir*, et tamen de luoro dedit? *De demenso suo*, inquit. Quid si ex abundant? *Suum defrudans genium*. Deinde, non *acquisivit*, sed, *comparsit*. Et ad postremam, *miser*: ut iniquitas consuetudinis, comploratione finiretur. *De demenso suo]* Servi quaternos modios accipiebant frumenti in mensem: et id *demensum* dicebatur. Et utrum a mense, an a *metiando*, incertum est. D.

Quod ille unciam] Hoc est paulatim, velut per singulas uncias. *De demenso]* De cibario, hoc est, quod sibi sit *demensum*: a *metiando*. R.

Defraudans genium] Plaut. Aulul. IV. 9. 13.—*tantum auri perdidit? Quod custodivi sedulo. Egomet me defraudavi, Animumque meum, geniumque meum.* Pertinet autem huc locus Junii Philargyrii in Virgil. Eclog. 5. *sollemnia vota. Cænarum tria genera, unum sollemne, aliud viaticum: ut, ad cænam vocant, adventum gratulantur. Ut idem Terentius: quod vix de demenso suo, suum defraudans genium.* Vidend. Servius Georg. I. 302. Non. Marcell. in voce *genialis*. L.

Unciatim] I. e. per uncias atque adeo per minimas partes et summulas. R. D.

Demenso] *Demensum*, subintellecta voce *frumentum* est certus modus frumenti, quod domini servis singulis mensibus admetiebantur. v. Riv. in h. l. ἀμάλιον vocat Hesiodus in *Egy.* v. 767. R. D.

10 *Suum defrudans genium]* Ut contra, *genialia curare* dicitur, qui vivit lautius. D.

Suum defrudans genium] Fraudare suum genium dicitur, si quis parcus hibet, si quis parcus vivit. At vero

bene genio facit, si quis vitam largius colit. Virg. Georg. I. 302. *invitat genialis hyems curasque resolvit.* Et alio loco *Xen.* VI. 603. *genio persuadet fieri (adde lectum nudentis. Z.) lucet genialibus altis Aurea fulcra toris. Comparsit miser]* Parcendo servavit. R.

Veterem scripturam *comparsit*, quæ exhibitæ est in Bemb. et apud Nonium, in textum recipiendam putamus. B.

Defraudans] Sic antiquo more e *Mss.* scribendam non *defraudans*. *Fraudare* et *defraudare* proprie est per fraudem privare, sed sæpe simpliciter dicitur pro *privare*. Veteres quoties hilaris et lautius se excipiebant, toties genio tabant se genium placere, curare, genio indulgere. v. Casaub. ad Pers. Satyr. V. 151. contra qui parcus vivebant, nunquam hilaritati indulgebant, se genium defraudare existimabant Plaut. in Aulul. IV. 9. 14. *egomet me defraudaveram.* Terentium imitatur Lælius II. 10. *in magna inopia pro domesticis copiis unusquisque ei aliquid, fraudans se ipse victu suo, contulit.* V. 47. *se quisque victu suo fraudans, detractum corpori atque usibus necessariis ad honorem unius viri conferret.*

Comparsit miser] Nempe ut peculium faceret, quod sæpe servi pro libertate dominis numerabant. Seneca ep. 80. *servitutem mancipia quoque omni modo exuere conantur. Peculium suum, quod comparaverunt ventre fraudato, pro capite numerant.* v. Lips. ad Taciti *Annal.* XIV. 42. interpret. ad Ovid. *Amor.* I. 8. 63. et ad Petron. c. 75. ed. Burmann. p. 485. R. D.

11 *Id illa]* Nupta scilicet, *Universum abripiet]* Contra illud quod *unciatim* dixerat. *Universum abripiet]* Magna virtus pene in singulis syllabis: contra illud quod ait *illa*, *illa* retulit. contra *unciatim*, *vir*, et *demenso suo*, *universum*. Contra id, quod ait, *minus corraditur, abripiet.* Contra, *suum defrudans genium*, et *comparsit miser*,

Ubi initiabunt: omne hoc mater auferet :
Puer causa erit mittundi. sed videon' Getam ?

ACT. I. SCENA II.

GETA. DAVUS.

SI quis me quæret rufus. D. Præsto'st, desine. G.
Oh!

IDUS. NOVEMB. NATALE. SUO. MUNI-
CIPIB. EPULUM. ET CRUST. ET MUL-
SUM DARETUR.

Qui mos non solum antem apud Ita-
los, sed et alibi gentium usu receptus
fuit: sic enim Genes. XL, in natali suo
Pharao opipare convivatur. et Matth.
cap. XIV. natalis Herodis splendido
celebratur. Quamvis me tale quid a
populo Judaico committeretur, lege in-
terdictum fuisse Josephus scribit con-
tra Apionem: *ὁ μὲν οὐδ' ἐπὶ ταῖς τῶν
παλῶν γαστρῶν ἐπιτρέψαν ἰσχυρὰς συνά-
γας, καὶ προφῆσας ποιεῖν μίθους, ἀλλὰ
σάφῃσιν τῶν ἀρχῶν εἰδῆς*. L.

Versus probat lectionem codd. nos-
trorum vet. porro alio autem; ut alio
sit in iotu, ut in præcedenti. B.

15 Ubi initiabunt] Hoc vultuose
pronunciandum. Ubi initiabunt] Ut
quidam, cibo et potu: ut quidam, sacris.
Ubi initiabunt] Legitur apud Varronem
initiari pueros edulie, et poticæ, et can-
bæ, divis edendi, et potandi, et cubandi:
ubi primum a lacte et a ovis transie-
runt. quod Virg. Ecl. IV. 63. *nec deus
hunc mens, dea nec dignata cubili est.*
hoc adnotavit Probus. Sed Terentius
Apollodorum sequitur: apud quem legi-
tur in insula Samothracum a certo
tempore pueros initiari, more Athenien-
sium; quod, ut in palliata, probandum
est magis. Ubi initiabunt] Hoc sic in-

ferendum est: non quasi hoc solum sit,
sed quasi defatigatus sit enumerando
occasionibus dandorum munerum. *Omne
hoc mater auferet]* Hoc retulit ad offer-
rentis irrisionem, qui putat se puero
dare. *Mater auferet]* An nutrix? an
vera mater? D.

Ubi initiabitur] Initiare ostendit cibum
infantem instruere, qui et ipse dies na-
talis est quodammodo. E.

Initiabunt] Scilicet cibo et pota.
Insignis Varronis locus, quem Donatus
respicit, est apud Non Marcell. p. 106.
*cum primo cibo et potione initiarent pu-
eros, sacrificabant; ab edulibus edulie,
a potione poticæ.* Sed potest etiam post
initiabunt intelligi sacris. Nam Athe-
nienses liberos Cereri initiabant, quod
ut in fabula palliata, magis probat Do-
natus. R. D.

16 Puer causa erit mittundi] Pre-
prie dixit mittundi, de muneribus. Sed
videon Getam? Locuturum ostendit
Getam. *Sed videon Getam?* Apparet
poetam nihil putasse amplius adden-
dum, ad insinuandam populo personam
Davi: et ideo jam induxit exentem
Getam, ut sit causa committendæ ora-
tionis. D.

1 Si quis me quæret rufus] Mira
poeta desideratum Getæ ostendit Da-
vum. *Si quis me quæret rufus]* De ipso
loquitur, a quo reddi sibi debitum spe-

At ego obviam conabar tibi, Dave. D. Accipe, hem, Lectum'st; conveniet numerus, quantum debui.

G. Amo te, et non neglexisse habeo gratiam.

D. Præsertim ut nunc sunt mores: adeo res redit; 5

Si quis quid reddit, magna habenda'st gratia.

rat. Si quis me quaeret rufus] Ἄριστος; secunda. Nam apparet plura dicturum fuisse. *Præsto est, desine*] Tertia persona de se loquens usus est: quia ille nominativum (quia tale nomen Ms. H. et B. cum edd. vet. quia talem nominationem ed. du B.) prætulit. D.

Si quis me quaeret] Egreditur servus qui narraturus est illa, quæ supra dixit (dixi. Nam spectat versum primum scholiastes. Z.) Mandat domina (domina, ut, Z.) ad se veniat ille, qui debitor suus fuit, et qui (quæ, vel cuius Z.) fortasse vix nomen tenere posset. E.

At ego obviam conabar tibi, Dave] Conabar, absolute. an ἔλλωψις est, ut desit ire. Et est adverbium loci obviam. Accipe] Prævenit petitionem, dicendo accipe: et hoc omni gesta offensentis dicitur. Et hoc est quod ait, confeci, afferro. D.

Accipe] Pulchre, antequam peteret aliquid, obtulit quod debebat. Et in singulis intelligimus, quibus metum esse circa accipientem (quid in quibusdam metuendum sit circa accipiendum. Z.) primum ne displiceret, et dictum, lectum est. Deinde ne parum conveniens numerus crederetur, adjecit, conveniet numerus quantum debui. E.

Conabar] Scilicet ire. Conari sæpe absolute ponitur. v. Burmann. ad Val. Flaccum IV. 371. ignotas jubet ire vias heu multa morantem Conantemque preces inclusaque pectore verba. R. D.

3 Lectum est] Absolute. Nam non dicit quid: utrum debitum, an argentum lectam. Lucilius, lecti omnes: at ticon hoc est. Lectum est, conveniet numerus] Ordinem servavit. prius enim qualitas, deinde numerus pecunie spectari solet. Lectum est, conveniet numerus, quantum debui] Quippe tribus

modis debitum pecuniarium solvitur: pensione, accipe: spectatione, lectum est: numero, conveniet numerus quantum debui. Lectum est] Lectum, bonum, vel splendidum. Ut, Æn. X. 541. arma Serestus Lecta refert humeris. Quamvis quidam putant lecta, ab eo quod est lego, dictam. Quantum debui] Pro, debitum tibi a me est. D.

4 Amo te, et non neglexisse habeo gratiam] Amat, quod reddiderit pecuniam: agit gratias, quod diligenter. Et quare? utrum quia creditum (condictum ed. Antw. et Steph.) non sefellere? an quia lectum attulerit, et numero congruenti? Et recte dixit: nam reductio (redditis edd. vet.) debui hoc agit, ut etiam gratias agamus. Amo te, et non neglexisse habeo gratiam] Hoc pro gratiarum actione ponitur, et ostenditur vere necessariam fuisse pecuniam. Non neglexisse] In Andria, et id gratum fuisse adversum te, habeo gratiam. D.

5 Præsertim ut nunc sunt mores] Sic et illud dictum est, namque hoc tempore obsequium amicos, veritus odium parit. Quia consuetudinis imago est, vituperare præsentia. Adeo res redit] Figurato, pro ita loqueris, adeo res dedit, dixit. Et proprie reddisse res dicitur, quam aliquid pejus exexpectatione contigit. D.

6 Si quis quid reddit, magna habenda est gratia] Id est, etsi (etsi ob) rem non magnam, tamen magna habenda est gratia: hoc enim significat quis reddis. Si quis quid reddit] Qui hoc interrogative pronunciaverit, parum belle explicat conceptam sententiam. Habenda est gratia] Deest, et. D.

Si quis quid reddit] Juvenal. Satyr. 13. nunc si depositum non inficietur amicus, Si reddat veterem cum tota erugine follis Prodigiousa fides. L.

Sed quid tu es tristis? G. Egone? nescis, quo in metu, et

Quanto in periculo simus. D. Quid istuc est? G. Scies:

Modo ut tacere possis. D. Abi sis, insciens:

Cujus tu fidem in pecunia perspexeris, 10

Verere verba ei credere? ubi quid mihi lucri est

7 *Sed quid tu es tristis?*] Hic admonemur, omnem ab initio sermonem Ge-
te, quasi satagentis et anxii pronun-
ciari, accommodatis præsertim ad vul-
tum verbis. Nam et, *si quis me querit*:
et, *at ego obvium tibi conabar, Dave*: et,
amo te, et non neglexisse habeo gratiam:
in se quoddam contractionis animi oc-
cupatique signum habent. *Sed quid tu
es tristis?*] *Sed* particula, transitum signi-
ficat ad mentionem alterius rei. *Sed
quid tu es tristis? egone? nescis quo in
metu*] Descensus ad argumentum ab
eo sermone, qui extrinsecus a poeta
informatus est, jam manifeste apparet.
Egone? nescis quo in metu] Ἐγώ τις
comœdiæ, ne nuda appareat σίβησις.
*Nescis quo in metu, et quanto in periculo
sim*] Pronunciantis et interrogantis esse
potest. *Nescis quo in metu*] Duo per-
turbationum bigæ sunt: a malo una,
ex cupitis altera. Ergo a mali bigis,
præsentis temporis periculum esse dici-
mus, et futuri metum. *Nescis quo in
metu*] Pronunciative magis quam per-
contative efferendum est. sic enim sole-
mus de magnis rebus dicere. *Nescis
quo in metu, et quanto in periculo sim*]
Vix alterum sustineri potest eorum, quæ
utraque posuit nunc, et metum et peri-
culum. D.

Quo in metu] Omne malum duo ha-
bet tempora, præteritum et futurum.
Præteritum vero simul jangitur et præ-
senti. Ita in præsentem vel præterito
malum: in futuro metus est. Magnus
igitur confessus dolor (*magnum t. e.
dolorem. Z.*) est, cum dixit: *nescis quo
in metu, et quanto in periculo sim*. Quod
utique junctim expressum est in Virg.
Æn. I. 106. *talia jactanti stridens Aquilone
procilla Velum adversa ferit*, hoc

utique periculum:—*fluctusque ad sidera
tollit*, hic metus est. E.

8 *Quid istuc est?*] Fao hunc scire:
et narrandi non erit locus, necessario
igitur ignarus inducitur Davus. D.

Ex Basilio. et ratione versus lege
Periculo. Deinde pro vulgari sim, ex
melioribus libris leg. *Simus*, sc. ego, et
herilis filius. B.

9 *Modo ut tacere possis*] *Ut*, pro ne
non. quod si est; subaudiendum est
vide, aut quid tale. *Modo ut tacere
possis*] Vere argumentum est cœli id,
quod Antipho non coactus, sed volens
duxit uxorem. *Modo ut tacere possis*]
Modo, pro tantummodo: ut, Æn. III.
116. *modo Juppiter adit. Abi sis in-
sciens*] *Insciens* nunc pro insolito posuit.
vel *inscientem* modo stultum dicit: alias
ignarum. D.

Abi sis, insciens] Discede stultissime,
cum tu mihi pecuniam credideris, ubi
fidem meam integritatemque vidisti,
verba mihi metues commodare; in qui-
bus quid lucri habeo, si te fefeller-
ro? E.

10 *Cujus tu fidem in pecunia per-
spexeris*] Sententiose dixit: quasi in
omnibus credendum sit, servaturam
fidem esse eum, qui in pecunia serva-
verit. Et hoc ideo interposuit, ne lon-
gus esset, dum suadet ut dicat: quem-
admodum in aliis fabulis. *Cujus tu
fidem in pecunia perspexeris*] Proprie
locutus est de pecunia, et *fidem* dicen-
do, et *credere*. Nam *fidem* est eorum,
quibus datur: *creditores* dicuntur ipsi
qui dant. *In pecunia*] A majore ad
minus. *Perspexeris*] Non *inspexeris*, sed
perspexeris, quod plus est, dixit. D.

11 *Verere verba ei credere?*] Verba
cum pronunciatione dicit, ut ostendat

Te fallere? G. Ergo auscultā. D. Hanc operam tibi dico.

G. Senis nostri, Dave, fratrem majorem Chremen Nostin'? D. Quidni? G. Quid? ejus gnatum Phædrīam; 14

D. Tanquam te. G. Evenit senibus ambobus simul, Iter illi in Lemnum ut esset, nostro in Ciliciam

multam distare inter pecuniam et verba. *Ubi quid mihi lucri est te fallere?*] Ab utili conjectura. et bene: quia servus nihil de honesto dicit. *Ubi quid*] Significantius dixit *quid*, quam si diceret, *nihil*. D.

13 *Ergo auscultā*] *Ergo* nunc velut increpatio tarde facientis est. Quia hic igitur obloquendo impederat narraturam, *ergo* dixit. Sic Virg. *Æn.* II. 707. *ergo age, curae pater, cervici imponere nostrae. Hanc operam tibi dico*] Auscultandi scilicet et audiendi. *Hanc operam tibi dico*] Plus est *dico*, quam *do*. *Dicatur* perpetuo, *datur* ad tempus. D.

Ergo auscultā] *Ergo* audi. *Hanc operam tibi dico*] Audiendi tibi operam trado. * dominos rogent. Nunc dicit, stulte eos facere, qui precatores parant et adhibent, quorum oratio hæc esse potest: interim venia tribuatur, postea cum ipso qui precator discesserit, dominus iracundiam suam compleat (verba inde a, *dominos rogent*, absunt a Mss. et videntur referenda ad versum 90.) *Senis nostri, Dave, fratrem*] Narratio hic sumit exordium, quod, ut oportet, ab eo incipit, quod sciri potest. Quod Virgil. frequentissime dixit: ut, *Æn.* II. 81. *fando aliquid si forte tuas pervenit ad aures Belidae nomen Palamedis*. Et, *Æn.* X. 20. *cernis ut insultent Rutuli?* Item in Eunuchō, *hanc, quam amat, nostin?* R.

Hanc operam tibi dico] Scilicet auscultandi. Plaut. in *Bacchid.* IV. 9. 72. *aurium operam tibi dico* idem est *operam dare* ap. Plaut. in *Mil.* IV. 1. 7. *immo omnes res posteriores pono atque*

operam do tibi. Loquere. v. Servium ad Æn. I. 73. R. D.

13 *Senis nostri, Dave, fratrem majorem*] Dicendo *senis*, ostendit et adolescentem se dominum habere. dicendo *nostri*, ostendit esse alienum. dicendo *fratrem*, non unam esse monstravit. dicendo *majorem*, etiam minoris fecit indicium. Sic argumenti partem maximam nondum narrans, jam in ipsa interrogatione transegit. Hæc autem omnia propter populum sic aguntur. Ideo ille, *quidni* dixit, ne sit opus pluribus verbis. *Senis nostri, Dave, fratrem*] Miram compendium narrationis. quasi per interrogationem fecit, ne ex alto repeteret. Sic Virg. *Æn.* II. 81. *fando aliquid si forte tuas pervenit ad aures, Belidae nomen Palamedis, et inclyta fama*. Et, *nostin' hanc, quam amat frater?* in Eunuchō. D.

14 *Quid? ejus gnatum Phædrīam?*] Non dixit, *quid Phædrīam*: sed addidit, *ejus gnatum*: ut magis docere, quam interrogare videretur. *Quid? ejus gnatum Phædrīam?*] Deest *nosti*. D.

Accentuum ratio suadet, ut legas, *nostin? quidni? quid?* B.

15 *Tanquam te*] O varietas, *quidni?* tanquam te. *Evenit, senibus ambobus simul iter*] Non evenit iter: sed, evenit ut iter esset. *Simul*] Uno tempore. D.

Divide verbum, et lege *tam, quam te*. ut Eun. IV. 4. 50. *tam scio, quam me vivere*. B.

16 *Illi in Lemnum ut esset*] Recte tacetur, cur Chremes irit: et dicitur cur Demipho. utrumque pro argumento est. D.

Ad hospitem antiquom : is senem per epistolas

Pellexit, modo non montis auri pollicens.

D. Cui tanta erat res, et supererat? G. Desinas :

Sic est ingenium. D. Oh! regem me esse oportuit. 20

G. Abeuntes ambo hic tum senes me filiiis

Relinquunt quasi magistrum. D. O Geta, provinciam

17 *Ad hospitem antiquum*] Sic Virg. *Æn.* III. 82. *veteremque Anchisem agnovit antoum.* Hoc autem addidit, ut esset idonea causa navigandi seni. *Senem per epistolas pellexit*] *Epistolas* dicendo, ostendit eum non semel scrip- sisse. *Pellexit*] Induxit. sic Virgii. *Æn.* II. 99. *pellacis Ulyssæ.* D.

Tres ex nostris *epistolam*, et sic Priscianus p. 1190. Sed vulgarem retinendam putamus. B.

18 *Modo non montes auri pollicens*] Proverbialis ἰσχυρὸν facta per exceptionem, aut per superlationem, aut sequam collationem. Ejusmodi est illud Demosthenis, *μικροῦ καὶ μεγάλου.* *Modo non montes auri*] Sallust. *Cat.* 23. *Maria montesque pollicere cepit.* *Modo non montes auri pollicens*] More veterum : quia hospites hospitibus multa donabant. D.

Pellexit] Decipit, fefellit. Virg. *Æn.* II. 90. *invidia postquam pellacis Ulyssæ.* E.

Pellexit] Priscian. lib. X. *Montes auri pollicens*] Menand. *βασιλευς ἰσχυρῶν καὶ ἐπὶ δολοῦσεν τὰυτῶν, τὰ τῆς γῆς ἀγαθὰ.* Apuleius in *Apol.* Hieronym. adversus Paulin. *Cum montes aureos pollicitus fueris, ne scortum quidem nummum de thesauris tuis proferas.* Plant. in *Milite* IV. 2. 72.—*præter thesaurum tum argenti montes et massas habet.* Prudent. de Laurent. 35.—*fulgidæ montes monete condito.* L.

Modo non] I. e. prope modum, fere. Alii scriptores dicunt *tantum non.* Plin. in *Paneg.* c. 23. *gratum quod tantum non ultro clientibus salutis quasdam familiaritatis notas adderes* vbi v. Schwarz. R. D.

Montes auri] *Montes et maria pro-*

verbialiter de magnitudine et multitudine dicuntur. Sallust. in *Catil.* c. 23. *repente glorians maria montesque polliceri cepit* ubi v. Curtium. R. D.

19 *Cui tanta erat res*] *Cui*, datus casus est. *Domino ne tuo*, inquit, pollicebatur hæc, cui tanta res erat? *Cui tanta erat res*] Deest eum. ut sit, eum pellexit, cui tanta res erat? *Es supererat?*] Plus est superesse, quam esse. D.

20 *Desinas, sic est ingenium*] Necessaria est ad fabulæ *ἐκτασιν* avaritia Demiphonis : ut majore periculo illo absente duxerit filius indotatam. Nam mox dioturus est, *illens indotatam virginem, atque ignobilam daret illi?* *Sic est ingenium*] Preparatio bona, qua et dives, et avarus describitur Demipho, ut indotatas nuptias filii ferre non possit. *Sic est ingenium*] Recte. non enim, inquit, fortuna avarus est, sed natura. *Sic est ingenium*] Omnium? an domini? Sed magis domini. *Oh! regem me esse oportuit*] Ostendit pauperum affectiones, qui se solos uti divitiis scire aiant, si eas habeant. *Oh! me regem esse oportuit*] *Acus me.* D.

Regem me esse] Antiqui etiam maxime in comædiis ditissimos quosque reges dicebant : uti parasiti eos a quibus pasciebantur, reges appellabant. E.

21 *Abeuntes ambo hinc tum*] *Hinc* et *hic* legitur. et est ordo, hic relinquunt filiis. *Filiis*] Propter filios. D. *Ecce nostrorum codd. hinc*, ut referatur ad propius *abeuntes*, magis placet, quam *hic* Bombini, quod referendum est ad remotius *relinquunt.* B.

22 *Relinquunt*] Id est, non secum abducunt. *Quasi magistrum*] Bene quæsi : qui non complevit hoc ipsam, nec

Facere, obsequi quæ vellent. D. Scisti uti foro.

G. Noster mali nihil quicquam primo. hic Phædría 30

Continuo quandam nactus est puellulam

Citharistriam : hanc amare cœpit perditē.

Ea serviebat lenoni impurissimo :

Neque, quod daretur, quicquam ; id curarant patres :

riōri personæ esse potest, et alteri. *Adversus stimulum calces*] Παρομία cum ἐλαΐ-ψα : deest enim, *jactare*. *Stimulum* pro domino adolescente posuit. *Calces*] Modo *calces*, non partes plantæ, sed percussiones pedum plagasque significat. Aliter Virgil. V. 324. *calcemque terit jam calce Diorea*. D.

Adversum stimulum] Zenobius in Proverb. πρὸς κέρτεα λαυρίζων. Amnian. Marcell. *contra acumina calcitrare*. Charis. lib. IV. L.

Adversum stimulum calces] Supple verbum *ducere* vel *jactare*. Proverbium dicitur de iis, qui ita repugnant, ut majus inde damnum reportent. Translatum est a bobus, mulis, aliisque animalibus acuto stilo regi solitis, quæ, si calcem rejiciant, semet ipsa gravius lædant. Plant. in Trucal. IV. 2. 55. *si stimulos pugnæ cædis, manibus plus dolet*. R. D.

29 *Scisti uti foro*] Secundum illos negotiatores, qui ante locum commercii, non præscribunt, quanti vendant quæ advehant : sed secundum annonam fori quam deprehenderint, consilium de vendendis aut non vendendis mercibus sumunt. *Scisti uti foro*] *Forum* pro tribus intelligitur : loco, tempore, et persona. Scistis, inquit, his uti : et est vulgare proverbium. Sensus hic est, scisti, inquit, quid facere te oporteret. D.

Scisti uti foro] Intellexisti quid te oporteat facere. E.

Uti foro] H. e. utunque se fortuna obtulerit, ita rationes tuas comparare, vel, ut Cicero loquitur, tempori servire, Donatus bene docet, metaphoram ductam esse a mercatoribus, qui merces vendunt, non quanti volunt, sed pretio,

quod in foro constitutum deprehendant. R. D.

30 *Noster mali nihil quicquam*] Quartum παράλογον. Ut in Hecyra : *nam nemo illorum quisquam, scito, ad te venit. Noster mali nihil quicquam*] *Noster* πρὸς ἀντιδιαστολήν Phædris : qui non noster est. *Primo hic Phædría*] Bene additum *primo* : quia non perpetuo. D.

31 *Continuo quandam*] Bene continuo : quasi vix expectaverit profectionem patris. *Puellulam citharistriam*] Istis nominibus hoc agit (*hic agitur* Ms. B. et edd. vet.) ut causa amoris et ex ætate, et ex arte puellæ videretur : nam ideo *puellulam* dixit. D.

Continuo quandam] Bene adjecit continuo, ut adolescens absentiam patris quodammodo expectasse videretur, uti indelicias amoremque labi posset. E.

32 *Amare cepit perditus*] Legitur et *perditus*. Et *amare perditus*, ut puta puellulam et citharistriam. D.

Amare cepit perditus] Charis. lib. I. L.

33 *Ea serviebat lenoni*] Et honeste, et cito (*scite* Z.) dixit, *serviebat. Lenoni impurissimo*] Et quare non fuisset libera : et cujus fuisset ancilla : et qualis hominis fuerit, demonstravit. *Ea serviebat lenoni impurissimo*] Magna præparatio ad rerum difficultatem iminentium : puellula citharistria, avarus leno, amator perditus, inopia. D.

34 *Id curarant patres*] Expedite dixit *patres*. si enim patrem ejus tantum dixisset : id restabat, ut ei per patri filium succurreretur. ideo dixit ambos non habuisse. D.

Neque quod daretur] Hoc est, jam (*eam*) inopiam in domo reliquerat, ut quod dari posset lenoni, non haberetur.

Interea dum sedemus illi, intervenit

Adolescens quidam lacrumans : nos mirarier.

Rogamus quid sit? Nunquam seque, inquit, ac modo

Paupertas mihi onus visum'st et miserum, et grave.

Modo quandam vidi virginem hic vicinias 45

Miseram, suam matrem lamentari mortuam :

Ea sita erat exadvorsum : neque illi benevolens,

Neque notus, neque cognatus, extra unam aniculam,

Quisquam aderat, qui adjutaret funus : miseritum'st :

41 *Dum sedemus*] Proprio *sedemus*, ut in *tonstrina*. *Illi intervenit*] *Illi*, pro *ibi*. ut *Æn.* II. 546. *illi mea tristis facta*. Et nota *illi*, pro *illuc*. *Intervenit adolescens quidam lacrumans*] Appollodorus tonsorem ipsum nuncium facit, qui dicit se super puellæ cenam ob luctum obtulisse : quod scio mutasse (quod scite mutavit. Z.) Terentium, ne externis moribus spectatorem Romanum offenderet. D.

42 *Nos mirarier*] Recte : miram enim in adolescentibus lacrumas : ut contra *Georg.* III. 67. *tristisque senectus*. *Nos mirarier*] Ut *Æn.* IV. 481. *solum nam perfidus ille te colere*. D.

43 *Rogamus quid sit?*] Quid lacrumet : non, quid sit ipse, ut stulti putant. *Nunquam aqus, inquit, ac modo*] Mire ostendit semper sibi hoc visum, quod dicit : sed nunquam seque. D.

44 *Paupertas mihi onus visum est*] Statim fit mentio paupertatis, ut sit causa fallacis Phormionis. D.

Apud Priscianum p. 1026. et in eod. C. C. est *visa est* ; quæ lectio meliorem efficit constructionem. B.

45 *Modo quandam vidi virginem*] Bene *quandam* : ne ob familiaritatem laudari videretur. *Modo quandam vidi virginem*] Vide sic agi, ut non tam morte mulieris, quam solitudine pulchra virginis moveatur affectus. Simul et ea describi, quæ matronæ futuræ magis conveniant, quam quæ temere amanda sit. Nam hic obitus femine ad comicum exitum spectat : quædoquidem plus ex ejus morte securitatis, quam

molestiæ, sentiat argumentum. *Hic ut cinic*] Adverbium in loco est, *hic vicine* : ejus ad locum, *huc vicinæ*. Et statim proximitas inahæntat, ut sit spes et causæ videndi. D.

46 *Miseram*] Ab affecto : et subdistingendum est, ut ad virginem referatur. *Lamentari mortuam*] A prohibiti, quæ piis attribuitur. Et *lamentari mortuam*, ambiguitas, sed sensu manifesta. D.

47 *Ea sita erat*] *Sita*, proposita. *Sallustius* cum adjectione in H. *eam prædixero positum insule*. Et hoc ei reciprocum est. *Ea sita erat ex advorsum*] Expositio paupertatis, et quam facile virgo videri possit. D.

Neque illi benevolus] Hoc est, nullus erat qui benevolentia aut noëtia, aut vicinitate succurreret et adjuvaret. B. *Sita erat*] H. e. cadaver ejus positum erat. Situs tanquam domicilium habet in re funebri. R. D.

48 *Neque notus, neque cognatus*] *Affectus* sit : quia res minuitur, crescit contentia. *Sallustius*, non repugnantiibus modo : sed *no deditis quidem a b e m*. *Neque notus, neque cognatus, extra unam aniculam*] Hæc præstruantur : ut sit spes potiundæ virginis. *Neque notus, neque cognatus*] Hæc descriptio paupertatis adjuvat argumentum, ut et visere audeant adolescentes virginem, et amet *Antipho*. D.

49 *Qui adjutaret funus*] Ipsum officium funus dixit. *Miseritum est*] Hæc est, miserus enim ejus. Et hic videtur ostendisse eam lacrumavisse. D.

7
0
7
3
7
1
0
1

8
0
0
0
1

1
1
1
1

1
1
1

1
1
1
1

1
1
1

1
1

1
1
1

1
1
1

1

In ipsa inesset forma, hæc formam extinguerent.
 Ille, qui illam amabat fidicinam, tantummodo,
 Satis, inquit, scita'st: noster vero. D. Jam scio; 60
 Amare coepit. G. Scin quam? quo evadat, vide.
 Postridie ad anum recta pergit: obsecrat,
 Ut sibi ejus faciat copiam. illa enim se negat:
 Neque eum æquom ait facere: illam civem esse At-
 ticam,

lisset, subjecit, *extinguerent*. Ideo et Virgilius sic ait Ecl. III. 66. *at mihi sese offert ultro meus ignis Amyntas*. D.

Ni vis boni] Magna vis bonitatis et pulchritudinis in forma erat: idcirco ista quæ ex lactu et lacrimis fuerant, formam extinguere non valebant. E.

Vis boni] I. e. excellentia, præstantia pulchritudinis ut *vis eris* pro magno sere, *vis saxorum* pro multis saxis. Bonum est pulchritudo. Catull. carm. XV. 10. *infesto pueris bonis malisque* Horat. Carm. IV. 1. 3. *qualis eram bona sub regno Cinare*. Ovid. Amor. III. 2. 27. *invida vestis eras quæ tam bona crura tegebis*. Ut *bonus, formosus*, sic *malus* est deformis, ut ex Catulli exemplo apparet. R. D.

58 In ipsa inesset forma, hæc formam extinguerunt] Figura *πλοκά*. aliud enim supra, aliud infra *forma* repetita significat. In ipsa inesset forma] Geminavit præpositionem ut alibi, in amore hæc omnia insunt vitia. *Extinguerunt*] Bene *extinguerent*: quia ab igne et calore forma dicta est. D.

59 Ille, qui illam amabat] Bene *illam*: quia jam supra insinuavit personam citharistricæ. *Ille, qui illam amabat*] Ratio cur amaverit virginem. *Fidicinam*] Supra *citharistricam*; ergo indifferenter. D.

Tantummodo satis] Hoc est, tantummodo laudabat, ille autem alius amare coepit. E.

60 Tantummodo, satis, inquit, scita est] Sensus est, laudavit tantummodo, non etiam captus (*ruptus*, vel *lapsus*. Z.) est in amorem. *Satis, inquit, scita*

Magna laus formæ: amanti aliam placuisse. *Satis, inquit, scita*] *Scita*, bella. ut in *Andria*, *Scitus puer est natus a Pamphilo*. *Noster vero*] *Ἀπορώμενος* tertia: quæ suocarrit, quotiens verba rebus minora sunt. D.

61 Amare coepit] Ille, inquit, laudavit tantum: hic amare coepit. Et bene *coepit*, non *amavit*: ut ostendat vim amoris non parum (*parvam*. Z.) esse, et rem, quæ semel suscipi possit (*rem, quæ semel suscepta possit augeri*. Z.) *Scin' quam?*] *Ἀπορώμενος*, quæ in narrationibus in compendium Terentias uti solet. *Scin' quam?*] Amare coepit, subauditur. *Quo evadat, vide*] *Evadat*, perveniat. Nam *evadere*, est per obstantia pervenire. D.

Quo evadat, vide] Quo res perveniat, animadverte. E.

62 Postridie ad anum recta pergit] Hoc præstruens, *anicula* supra mentionem fecerat. Et bene memor et virginis, et honestæ, non ipsam adiri facit, sed anum: neque ab ipsa peti fructum voluptatis, ex cujus persona major desperatio nascebatur: sed a nutrice potius, per quam suaderi puellæ posse creditur, quicquid libet. *Postridie ad anum recta*] *Ἐμπαρτωῖς*, ad anum statim: ut qui posthabuerit omnia alia. *Recta*] Quia non per nunciium. D.

63 Ut sibi ejus faciat copiam] Vide ut nihil de virgine speret, qui omnia ab anicula petat. *Ille enim se negat*] Copiam facturam, subauditur. D.

Sibi ejus anapestus est, illa primam corripit. B.

64 Neque eum æquom ait facere] Nos

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

Daret illi? nunquam faceret. D. Quid fit denique?

G. Quid fiat? est parasitus quidam Phormio,

Homo confidens: qui, illum di omnes perduint!

D. Quid is fecit? G. Hoc consilium, quod dicam, dedit:

Lex est, ut orbæ, qui sint genere proximi,

75

indotatam virginem, atque ignobilem] Duo dixit, et *indotatam* et *ignobilem*. Hæc enim duo principaliter petuntur (*expetuntur* Ms. H.) cum sint quatuor, quæ in sponsis queruntur: *forma probitas, dos, nobilitas*. Et manifestum est, cur de forma et probitate nihil dicat: quippe cum supra magnopere ea laudaverit in puella. *Virginem*] Simpliciter accipimus, *virginem*? an subaudimus, *quamvis*: ut sit *quamvis virginem*? D.

Si, duce Bembino, illud *ne deleveris*; melius procedit versus. B.

71 *Daret illi?*] Bono affectu dixit, *daret illi?* Filius enim familie non tam ducit uxorem, quam a patre accipit: quippe cum patri committatur puella potius in hujusmodi conditionibus, quam marito. *Daret illi? nunquam faceret*] *ἄσπερονος* secunda, hic enim non transit ad aliud, sed instat incepto: ut et per interrogationem diceret, *daret illi?* et per responsonem inferret, *nunquam faceret*. Et nota, *nunquam* pro non, in majorem negationis significationem poni semper. *Daret illi?*] Miro *daret*: ut ostenderet nihil esse potestatis in filio. *Quid fit denique?*] More suo Terentius *denique* posuit in fine sensus, et est adverbium ordinis. Sic in Heautontimorumeno, *fodere, aut arare aut aliquid facere denique*. ut sit *denique*, vel deinde, vel ad postremum. D.

72 *Quid fiat?*] *Deest rogitas?* et est *ἄσπερονος* quarta. Est parasitus quidam Phormio] Phormio, non a formula, sed Phormione dicitur sparteo, quem nos *eroneum* dicimus trivialiter, et pro consuetudine. D.

Est quidam Phormio] Hic interponitur alia narratio, quæ personam declarat. E.

73 *Homo confidens*] *Homo comice* additum: nam quis ignoret parasitum *hominem esse*? *Confidens*] Hic *confi-*

dens, pro improbo, audaci ac temerario posuit. ut, *O ingentem confidentem!* *Qui, illam*] *Qui*, utinam est. ut Lælius in secundo, *qui te Momentans malum jam cætera perdat!* aut, *qui hoc consilium, quod dicam, dedit*. *Qui, illum di omnes perduint*] *Qui* aut expletivus, aut pronomen: quo incipiens Phormionem describere, oohorruit consideratione ejus, et in hanc vocem, quasi confusus erupit. hoc autem certum genus est *σπερονος*. D.

Qui illum di omnes perduint] In hac imprecandi formula comicio propria qui ponitur pro *utinam*. Plaut. in Menech. III. 1. 6. *qui illum di omnes perduint!* et ibi Gronov. Imitatus est Cic. ad Attic. IV. 7. *de Appollonio quod scribis qui illi di irati*. R. D.

74 *Quid is fecit?*] Servatur affectus tristis hominis. ut supra ait, *sed quid tu es tristis? Quid is fecit?*] Correxit interrogatione errantem: ut rediret ad nominativum casum *qui*, unde aberraverat, et illum dixerat. *Hoc consilium, quod dicam, dedit*] Secundum quosdam ordo est, *qui hoc consilium, quod dicam, dedit*. D.

75 *Lex est*] *Lex*, ut in palliata, recte ponitur, nam Græcorum fuit; ideo et in Audria sic ait, *inopia et cognatorum negligentia coacta*. *Lex est*] Alia narratio interponitur. et dicitur *παραγγυονος* (*παραγγυονος*. edidit Westerh.) *Lex est*] A causa litis. potuit enim dici, non habes causam. *Ut orbe, qui sint genere proximi, eis nubant*] Orba proximo nubat, orbam proximus ducat, Atticum jus est. Et est ordo, *lex est, ut orbæ eis nubant, qui sint proximi*. D.

Lex est, ut orbe] Leges illas narrat, quas oratores sæpe in controversiis collocarunt: *orbam proximum ducat, orba proximo nubat*. E.

Lex est, ut orbe] Terentius Adelph.

Eis nubant: et illos ducere eadem hæc lex jubet.

Ego te cognatum dicam, et tibi scribam dicam:

Paternum amicum me assimulabo virginis:

Ad iudices veniemus: qui fuerit pater,

Quæ mater, qui cognata tibi sit, omnia hæc

80

Confingam: quod erit mihi bonum atque commodum,

act. IV. 5. 16.—*virgo orba est patre, hic meus amicus illi genere est proximus; huic leges cogunt nubere hanc.* Demosthen. *πρὸς Δαμάμαρον Ὀνομαδέρην* &c. τὰς ἀτυχίας τῶν οὐκίων καὶ τὰς ἰσθμίων τῶν γυναικῶν τοῖς ἡγρότατα γένους προστάταις. Fortunatianus: *orba proximo nubat, vel si eam noluerit in matrimonium ducere, det X. millia.* De decem millib. recte etiam Eusgraphius; quam tamen summam dicitis gratia adjectam arbitror: ut in fragmentis Ulpian. Tit. II. de statutib. *sub hac condicione liber esse justus, si decem millia heredi dederit.* Et alibi apud alios. Inde Papinianus Quæst. lib. 2. scribit, Imp. Severum filie Flavii Athenagoræ dari jussisse decies centena dotis nomine. l. 6. §. 1. ff. de usuris. Et Martial. lib. 2. Epigr. 65. in Saleianum, *illa, illa dives mortua est Secundilla, Centena decies que tibi dedit dotis?* Javenal. Satyr. X. 335.—*ritu decies centena dabantur Antiqua.* Non quod omnis dos hisce terminis circumscripta (ratio enim ipsa diversaque exempla diversum indicant. l. 2. l. 11. ff. de dote præl. Novel. 22. cap. 18. Tacit. extremo Annal. 11.) sed quod pro magna pecunia hæc summa sallim posita. Viderint ergo qui hæc aliter interpretantur. L.

76 *Et illos ducere*] Bene additum: nihil enim ad rem, si ducendi necessitas non fuisset. *Eadem hæc lex jubet*] Non duas res jubet hæc una lex: sed puellis permittit nubere: cognatos cogit ducere. *Eadem hæc lex jubet*] Bene jubet: minorem enim vim habeat ea lex, quæ aliquid permittit, quam illa quæ aliquid jubet. D.

77 *Ego te cognatum dicam, et tibi scribam dicam*] A persona ejus cum quo

agitur. Potuit enim dici, *quid mecum est tibi? Ego te cognatum dicam, et tibi scribam dicam*] Ἄνωρροσφὰν ἐτὶ ἰδομένηα. Hæc narratio est, quam dicit Tullius constitutam: et ipse, tibi uni parcam, inquit in Verrinis. repente enim transitur ad verba personarum ab earum descriptione: sed hoc ipsum ad commoventes audiores valet plurimum. *Et tibi scribam dicam*] A denunciatione in personam: ne diceret, non mihi denunciasti. *Et tibi scribam dicam*] Cic. Verr. II. 15. *Scribitur Heracleio dica. Dicam*] Supra, verbam: infra, nomen est totidem literis, diverso accentu. D.

Tibi scribam dicam] Tibi calunniam indicam et causam impingam. E.

Tibi scribam dicam] H. e. te in jus vocabo. infra II. 2. 15. IV. 3. 63. *sexcentus scribito jam mihi dicas. Dica* est ex Græco *δύω λί, causa.* R. D.

78 *Paternum amicum me assimulabo virginis*] A persona litigantis: potuit enim opponi, personam non habes. D.

79 *Qui fuerit pater*] Qui hic pronomen est: infra, quomodo significat. D.

80 *Quæ mater*] Virginis scilicet. *Qui cognata tibi sit*] Qui, quomodo, et qua ratione. *Omnia hæc confingam*] *Omnia hæc*, non ex abundanti posuit: sed oratorie, quasi tam multa. Et est ἀρχαϊσμός. Nam post enumerationem veteres hoc dicebant. Sallustius in Jugurtha 85. *hæc omnia præsidio adsumt.* D.

81 *Quod erit*] Tuto (totum Ms. B. et edd. vet.) confingam. *Quod erit mihi bonum atque commodum*] *Εὐφραδία.* Quod mihi, inquit, faustum ac felix erit: hoc est (*hoc scilicet. Z.*) confingere atque mentiri. *Quod erit mihi bonum, atque commodum*] Totum joculariter pa-

Quum tu horum nihil refelles, vincam scilicet.

Pater aderit : mihi paratæ lites : quid mea?

Illam quidem nostram erit. . D. Jocularē audaciam !

G. Persuasit homini : factum'st : ventum'st : vincimur :

Duxit. D. Quid narras ? G. Hoc quod audis. . D. O

Geta !

86

Quid te futurum'st ? G. Nescio hercle. unum hoc scio :

rasitus : quippe qui *confingam* dicens, non solum non erubuerit de falsiloquio, sed quasi præolari facinoris inceptio- nem etiam auspiciatus sit, omenque sus- ceperit, dicendo, *quod erit mihi bonum atque commodum*. Sic enim veteres, QUOD FAUSTUM FELIXQUE SIT, dice- bant, aliquid aggressuri. D.

Quod erit mihi bonum, &c.] Facile ista quæ sunt mendacia, quæ (dele *que*. Z.) ego fingam, et comprobabo judi- cibus : tu nihil relinquis (*quia tu nihil refelles*. Z.) E.

Quod erit mihi bonum atque commo- dum] H. e. quatenus mihi aptum et appositum erit in rem meam. Sic bene exponit Gesnerus in *Thes.* I. Lat. v. *commodus*. Donati explicatio a Comici mente est aliena. *Quod est quoad, qua- tenus* v. not. ad *Eun.* II. 1. 8. R. D.

82 *Quum tu horum nihil refelles*] Hoc interrogative (*vultuose*. Z.) pronun- ciandum est. *Refelles*] *Resutabis, re- dargues*. Nam prorsus *refellere*, est re- darguere falsitatem. D.

83 *Pater aderit : mihi paratæ lites : quid mea?*] *Mire* ἰ στυγερῶς, quod maxime alter metneret, hoc pro ridicu- la re contempsit, *pater aderit : mihi para- tæ lites*. Exquisite autem subjectum est, quum supra dixerit, *mihi paratæ lites : quid mea?* *Pater aderit : mihi paratæ lites*] Ut Antiphoni formidanda ista sunt, ita ridicula parasito. D.

Pater aderit] Hoc quasi quæstionis loco propositum est a Phormione. Sed cum duxeris uxorem, veniet pater et mihi litem intendet. Cui paratur res- ponsio : quid interest? quid mea? jam enim illa, quam tu cypis, in tua erit potestate. E.

84 *Illam quidem nostram erit*] ἡδυσία; *nostra*, quum Antiphonis tantum esse debeat. *Jocularē audaciam*] *Ἐπερὸς κατ' ἀρτίπρασιν*: hoc est, minime joca- larem. An quæ ex ludo et joco in per- iculum veniat? *Jocularē audaciam*] *Deest, audio ex te, aut dixi*. D.

Jocularē audaciam!] Quæ est in joco, veniat (*Ms. quæ a joco veniat*) in periculum. Ut, *jocularē in malum is- sciens pene incidi*. E.

85 *Persuasit homini*] Hic jam de Antiphone queritur, cui persuasum sit. *Factum est*] *Ἀδὲο ἀνδὰξ* Phormio. *Ventum est*] *Ἐπιθήσει*. Quo modo factum est? *Ventum est : vincimur : duxit. Factum est : ventum est : vincimur : duxit*] *Ἀρτίπρασιν* ut supra, *imus, venimus, videmus. Factum est : ven- tum est : vincimur : duxit*] Amat hoc Terentius : *ut, it, lavit, redit. et, imus, venimus, videmus. et, funus interim pro- cedit : sequimur : ad sepulchrum veni- mus : in ignem posita est : fletur*. His (in his) non modo brevis et comis nar- ratio est : sed etiam auditoris animam ad id quod restat, intendit. D.

Ventum est, vincimur] (Deest *Ἀρτί- πρασιν*. Z.) Ut supra, *imus, venimus, videmus*. Similiter in *Eunucho*, *it, la- vit, redit*. E.

Persuasum'st, quod habet *Bemb.* et legiase videtur *Donatus*, pro vulgari *persuasit*, multo est elegantius, cum cætera sint passiva. B.

86 *Quid narras?*] Admirantis vox est, non interrogantis. D.

87 *O Geta, quid te futurum est?*] Sic pronuncia, quasi perituram contem- plaris *Geta*, et jam eum in certo interitu deducas. *O Geta, quid te futurum est?*

Quid rei gerit? G. Sic, tenuiter. D. Non multum
habet 95

Quod det fortasse. G. Immo nihil, nisi spem meram.
D. Pater ejus rediit, annon? G. Nondum. D. Quid?
senem

Quoad expectatis vostrum? G. Non certum scio:
Sed epistolam ab eo allatam esse audivi modo,
Et ad portitores esse delatam: hanc petam. 100

triam?] Moraliter quærit, volens au-
dire de Phædria, postquam de Anti-
phone cognovit: maxime, quia hæc in-
terrogatio responsum elicit, qua
spectator instruitur ad cognoscenda cæ-
tera. *Quid ille pedagogus qui citharis-
triam?*] Quia dixit, *sectari, in ludum
ducere et reducere*: et quia puellulam
dixit, ab ætate; *pedagogus, est illi*, ait.
Quid ille pedagogus, citharistram?
Phædria scilicet, qui neque abscedit a
eustodia puellæ, neque illam ipse con-
tingit. *Qui citharistram?* ἑλληστής.
Sectatur, amat, vel quid tale subaudi-
endum est. D.

Quid ille pedagogus? Apto nomine
appellavit ipsum adolescentulum qui
meretricem amat; ut *pedagogus* dicitur
qui eam in ludum ducebat et redu-
cebat. E.

Idem libri cum Douato meliorem
habent numerum, *quid paedagogus ille*.
E.

*Quod pedagogus ille qui citharis-
triam?* Scilicet sectatur. Lepide Phæ-
driam vocat *paedagogum*, quod ille ci-
tharistram in ludum ducebat et redu-
cebat, quod erat munus servorum *paedago-
gorum*. R. D.

95 *Sic, tenuiter?* Διευριζῆς sic dicen-
dum est cum aliquo gesta. *Non multum
habet quod det fortasse?* Cum commisa-
ratione amatoris adolescentis pronun-
ciandum est. D.

Sic tenuiter? Venuste hac particula
utuntur de rebus quæ non satis feliciter
succeedunt in Andr. I. 3. 4. et 9. R. D.

96 *Immo nihil, nisi spem meram?*
Bene *spem*: quia amat, nemo enim sine

spe amat. Meram? Solam. D.

Nisi spem meram? Solam inquit *spem*,
quia nihil habet. E.

97 *Pater ejus rediit, an non?* Chro-
mes scilicet. *Nondum?* Sabandi venit.
Jam (venit. *nondum*, quia eveniet. Nam
Ma. H.) non plena negatio est. *Quid?
senem quoad expectatis vostrum?* Ani-
madverte, *quid secundum morem que-
stionum tum dici, quum fit transitus a
mentionem alterius rei ad alteram. Sic
et supra, quid pedagogus ille?* D.

Quid? Bene Donatus annotat, *quid
tum dici, cum fit transitus a mentione
alterius rei ad alteram. v. Duker. ad
Flor. II. 6. p. 321. R. D.*

98 *Quoad expectatis vostrum?* Quoad,
quamdiu. Et recte locutus est: quia
adventus, finis est expectationis. D.

99 *Sed epistolam ab eo allatam esse
audivi?* Mire paratur inopinatus subite
adventus senis. Nam ipse veniet, ca-
jus epistolam sperat. D.

100 *Et ad portitores esse delatam?*
More veterum, magistri tributarum, id
est, publicani, operam in porta dabant,
inferendarum rerum et efferendarum
vectigal exigentes. *Ad portitores?* Ad
eos qui in porta sunt. Et quo more
hoc dixerit, vide, Attico an Romano.
D.

Ad portitores? Ad eos scilicet, qui in
portu sunt. E.

Portitores? Sunt operæ publicano-
rum, qui in porta sedebant, mercos in-
vehendas et evehendas excutiebant et
portorium exigebant. v. Non. Marcell.
p. 24. et Ernest. in Clave Ciceron. hæc
v. Epistolas ad portas delatas esse pe-

D. Numquid, Geta, aliud me vis? G. Ut bene sit tibi.
Puer heus : nemon' huc prodit? cape, da hoc Dorcio.

ACT. I. SCENA III.

ANTIPHO. PHÆDRIA.

ADEON' rem redisse, ut qui mihi consultum optume
velit esse,

Phædria, patrem ut extimescam, ubi in mentem ejus
adventi venit?

tet etiam ex Plauti Trin. III. 3. 65.
apud portitorem eas resignatas sibi In-
spectasque esse. R. D.

101 *Namquid, Geta, aliud me vis?*
Absque illo argento, quo tibi a me
opus fuit? *Ut bene sit tibi!* Ἀρχαϊσ-
μὸς (Ἐδφασμὸς, sen, Ἀρχαϊσμὸς. Z.)
pro nihil. D.

Ut bene sit tibi] Abeuntium formula
est, Plaut. in Poen. IV. 2. 90. *valeas
beneque ut tibi sit.* v. Brissonium de
formul. I. 74. Donatus per ascicismum
dictum putat pro nihil. Sic recte pro
nihil dici supra vidimus. R. D.

102 *Puer heus: nemon' huc prodit?*
Moralis expressio. Nam eos vocat,
quibus initio egrediens dicebat, si-
quis me quaeret rufus. *Cape, da hoc
Dorcio*] Ad ἀφὸν ἀφὸν loquitur.
Dorcio] *Dorcium* femininum nomen est,
ut *Planesium, Glycerium.* D.

Apparet, hanc Dorcium conservam
fuisse et Getæ uxorem: ergo dat illi
pecuniam servandam. Ita Syri uxor
Phrygia conserva, Adel. V. 9. 16. B.

1 *Adeon' rem redisse, ut qui mihi
consultum optume velit esse*] In hac
scena color vitæ est eorum, qui id, quod
immodice concupierint, spernunt, post-
quam evenerit. Quod apertiore sen-
tentia ostendit poeta, dicendo, *nostri
nosmet panitet. Adeon' rem redisse*]
Comparativa qualitas in hac scena est
inter Antiphonis vitam, et Phædriæ.
Genus causæ demonstrativum. Con-

tendant autem, uter magis miser sit.
*Ut qui mihi consultum optume velit esse,
Phædria*] Mira sententia, qua ostendit
adolescentulos in peccatis neminem ma-
gis metuere, quam eos a quibus maxi-
me diliguntur. Simulque inducitur rerum
imminentium præstratio: in qua
suo audax inducitur Phædria, ut defen-
sor futurus sit: sic timidus Antipho, ut
fugitarius sit. *Ut qui mihi consultum
optume velit esse, Phædria, patrem exti-
mescam*] Ferienda pronuntiatio in eo
quod ait, *qui mihi consultum optume ve-
lit esse.* hoc enim magis mirum est, ideo
patrem timeri, quia consultam optime
velit. D.

Adeon rem] Hæc scena vitæ com-
parationem tenet Antiphonis et Phæ-
driæ, ejus qui uxorem duxit absente
patre eam quam diligebat, et ejus qui
amat meretricem, et sumtus non ha-
bet. In quo negotio efficitur quali-
tas comparativa, qui miserior sit. Et
est causæ genus demonstrativum. cum
vitam utriusque in miseriis, compa-
ratione vitæ suæ, dicit esse felicem.
Adeon rem redisse] Eousque rem esse
deductam, ut cum mihi pater consul-
tum optime cupiat, ego tamen non
(cum Z.) pertimescam, cum mihi venit
in mentem illum jam jamque esse ven-
tarum? E.

2 *Ubi in mentem ejus adventi venit*]
Nota, venire in mentem veteres, non re-
cordationis causa tantum, sed etiam re-

Quod ni fuisset incogitans, ita eum expectarem, ut par fuit.

P. Quid istuc est? A. Rogitas? qui tam audacis facinoris mihi conscius sis?

Quod utinam ne Phormioni id suadere in mentem incidisset; 5

cogitationis considerationisque ponis-
se. *Ubi in mentem ejus adventi venit*] Sic veteres genitivo casu proferebant. *In mentem ejus adventi venit*] Cicero Verr. I. 17. *fac tibi paternae legis Aciliae veniat in mentem. Adventi venit*] Multipliciter declinatur, et *adventi* et *adventus*. sic et in Andria, *nihil ornati, nihil tumulti. Venit*] Legitur et *advenit. D.*

Ejus adventi] Vett. codd. et Ms. R. *adventus*. Vid Frisiciana. lib. VI. L.

Placet ordo verborum, qui est apud Priscianum bis, *ubi ejus adventi venit in mentem*. Nam ita plenus efficitur octonarius. B.

Patrem extimescam] Guyotus delet particulam ut quando jam adeat versus precedentem, quod ab eo factum temere et imperite. Nam saepe ut post quaedam interposita ex abundantia repetitur. Plaut. in Bacchid. IV. 6. 18. *orabat ut quod istuc esset scriptum ut fieret*, ubi v. Gronov. Liv. XLV. 16. *decrevit senatus ut quoniam perduelles superati*,—*ut dona curarent danda*. v. interpret. ad Liv. XXII. 11. Eodem modo aliam particulam interpositis quibusdam geminantur tanquam si apud Liv. III. 19. *si quis vobis*, &c. *si quis ex his et cur* apud Ciceron de Divin. I. 57. v. Duker. ad Flor. II. 6. 291. *quid est cur cum domus sit omnium una—cur si quid ex quoque eveniat—perspicere non possint*. R. D.

3 *Incogitans*] Temerarius. Probas, *incogitans*, inquit, in usu est: at non eodem modo cogitans. *Ita eum expectarem, ut par fuit*] Expectarem nunc operirer: alias sperarem. D.

Nisi fuisset incogitans] Quod nisi minimum cogitarem, propter id quod axorem duxi eo absente, sic ejus adventum et eum expectarem, sicuti de-

cut. E.

Cum octonarium plenum semper excipiat trochaicus; profer fuisset ut dissyllabon; ut mox vers. 7. fuisset. B.

Quodni] Quod cum aliis particulis eleganter jungitur. Caesar de B. G. I. 44. *quod nisi discedat*, &c. Sallust. in Catil. c. 18. *quodni Catilinae maturasset*, &c. ubi v. Cortium. Ita mox apud Terentium *quod utinam*. Cic. ad Div. XIV. *quod utinam minus vite cupidi fuissemus*. Sallust. in Jug. c. 14. *quod utinam illum eodem simulantem viderem*, ubi plura Cortius. Plerique quod in haec forma abundare putant. Manutius ad Ciceron. l. c. pro *sed* accipit. R. D.

4 *Quid istuc est?*] Haec interrogatio stomachosa est extenuare volens metum fratris: diversa enim sentit ab diversa amoris eventum. Qui tam audacis facinoris mihi conscius sis] Proprie ad terrorem, qui de facinore loquitur, conscius dixit. *Rogitas? qui tam audacis facinoris*] Bene timens indicitur Antipho, ut sit causa fugiendi. Ad hoc enim fugiet, ne ad amittendam conjugem cogatur a patre, ante errorem fabulae patefactum. D.

Rogitas? qui tam?] Interrogas me, cur istud dicam? Uxorem duxi; et ejus facinoris mihi et auctor fuisti et conscius. E.

Ne octonarius plenus fiat jambicus, illud est delendum censeo. B.

5 *Quod utinam ne Phormioni*] Grattissime non Phormioni succenset, sed Phormionis invento. Et vide, ut et ipse se culpae subtrahat. *Quod utinam*] Et familiare est initia rerum accusare eos, quos alicujus negotii peccatet. *Quod utinam ne Phormioni*] Vetus elocutio, *utinam ne*. Rianus in Medes, *utinam ne in nemore Pelio securibus*

Neu me cupidum eo impulsisset, quod mihi principium est mali!

Non potitus essem: fuisset tunc illos mihi ægre aliquot dies:

At non cotidiana cura hæc angeret animum. P. Audio.

A. Dum exspecto, quam mox veniat, qui adimat hanc mihi consuetudinem.

Cæca cecidisset abiectus ad terram trabes. Et ne, non accipiendum. D.

Utinam ne Phormioni] Hic exponit miseras suas; ponit enim consilium, ut ne Phormioni in mentem incidisset tale consilium, ut mihi persuaderet, atque impelleret in id, unde mihi initium est malorum. E.

Quod utinam] Priscian. lib. XV. L.

6 Neu me cupidum eo compulsisset] Bene hoc addidit ad excusationem. potuit enim dici, non consentire. Eo compulsisset] Eo, ad uxorem ducendam. an eo in tantum? Quod mihi principium est mali] Bene, quasi caput mali non in amore sit, sed in nuptiis (sic Æp. VI. 93. causa mali tanti conjur). D.

7 Non potitus essem] More hominum loquitur: credit enim ex sequenti societate, quod poterit abstinere amoribus suis. Non potitus essem] Ἄνευ ποτὸς ἡμωσιν. Non enim, sed potiri voluisti, posuit: ut ille Æp. IV. 603. verum anceps pugne fuerat fortuna! fuisset. hic enim utraque pars ponitur. Fuisset tunc illos mihi ægre aliquot dies] Quidam totum interrogative pronunciant: nempe, fuisset tunc illos mihi ægre aliquot dies? D.

Non potitus essem] Sed si consilium mihi Phormio non dedisset, ad fructum cupiditatis meæ non pervenirem. Hæc questio est, quam solvitur malorum comparatione. Si quidem magna commoda majoribus incommodis cepta (si quidem vitiorum incommoda majoribus incommodis collata sunt: neque. Z.) utile consilium fuit, id malum, quod minus habebatur, commutatam est (neque. Z.); graviore et date-

riore malo; quod hodie cotidiana cura angit animum. E.

Tunc illos] V. G. tum illud. I.

8 At non cotidiana cura hæc angeret animum] Quam amatoris loquitur Antipho, errant qui putant eam penitere sui desiderii. Nam si hoc est: nec maritus firmus videbitur fore. sed hoc dicit: scilicet fuisse abstinere virgine intacta, quam ea cum qua jam consueverit. et ideo subjungit, dum exspecto quam mox veniat, qui hanc mihi adimat consuetudinem. Audio] Audio per aliquem dicitur modo a contemnente dictum Antiphonia. Audio] Omnia deridet Phædræ, cupiens fructum amoris vel periculis adipisci. Est ergo audio aliquid, pro non audio: hoc est, nihil dico. D.

9 Dum exspecto, quam mox veniat] Non quando, sed quem cito: quia timet. Qui adimat hanc mihi consuetudinem] Mire non amorem: tamquam amore carere poterit, consuetudinem non possit. Et nota proprietatem. Nam consuetudo specialiter de exitu dicitur. D.

Dum exspecto quam mox, &c.] Comparatio efficitur per alterius vitæ comparationem. Ipse enim Phædræ amat meretricem, qua potiri, propter inopiam non potest. E.

Longo concinnius eodd. nostri, fere omnes, qui hanc mihi adimat c. B.

Quam mox] Eleganter dicitur pro quem cito. Cic. pro Rosc. Commodo c. 15. quid exspectas quam mox ego Laecium et Marcellum dicam, ut dicat esse stragulam. Liv. XXXIV. 1. cum qua mox signis collatis dimicandum tibi in diebus exspecto, ubi v. Gronov. R. D.

P. Aliis quia desit quod amant, ægre'st: tibi, quia superest, dolet. 10

Amore abundas, Antipho.

Nam tua quidem hercle certo vita hæc expetenda optandaque est.

Ita me di bene ament, ut mihi liceat tam diu, quod amo, frui:

Jam deprecisci morte cupio: tu conjicito cætera,

10 *Aliis quia desit, quod amant*] Magnificentiis aliis dixit, quam si diceret mihi. *Tibi quia superest, dolet*] Laboravit ut ostenderet plus esse dolet, quam ægre est. Et ideo insanum ait Antiphonem: qui in ea fortuna positus, quæ adversa et contraria est, idem patiatur quod miser. Et est figura *ὀρθῶς*. Nam ad utramque ægre est sufficere potuit. Scire autem debemus, et pronunciative, et per interrogationem hoc ipsum pronuciari posse. *Tibi quia superest*] Id est, eo quod desideras, abundas. Ordo est, tibi dolet, quia superest. D.

11 *Amore abundas, Antipho*] Sic hoc pronuciandum, quemadmodum solet cum stomacho dici vituperanti cibum *non esuris, aut pleno ventre es*. vult enim ostendere satietatis hoc esse, non ratiocinationis, quod nunc queritur Antipho. *Amore abundas Antipho*] *Abundans* dicitur, qui successu prospero affluit. Lucilius libro tertio, *ille alter abundans cum septem in locum Hispanus r a r p ** (Douza legit sic, *cum septem in aolumis pinna redit, ac recipit se*). *Amore abundas, Antipho*] Hoc cum pronunciationse infert. D.

Amore abundas] Hoc est, tibi quod desideras abundat et præsto est, neque eges. E.

12 *Nam tua quidem hercle certo vita hæc expetenda*] Bene certo: quia supra omnia cum signatæ dixit. *Vita hæc expetenda*] *Vita* dixit, ut ostenderet, etiam non felicitas, sed vita dicatur, optandam esse. *Vita* autem et mores significat, et animam, et alimentum, et

spatium vivendi, et fortunam accidentem viventibus: ut modo. *Expetenda optandaque*] Proprio dixit *expetenda, optandaque*. omnia enim quæ amamus, aut industria, aut voto proveniunt: hoc est, aut in nobis sunt, aut in fortuna posita. D.

Pro certo placet meliorum eodd. certo. B.

13 *Ita me di bene ament, ut mihi liceat*] Necessario jurat: quia quod dicturus est, solis amatoribus videtur esse credendum. *Ita me di bene ament, ut mihi liceat tam diu quod amo, frui*] Opportunus locus, in quo ostendatur quam magno amore sit possessus Phædræ, cui par impenditur argumentum. *Tam diu quod amo frui*] Quamdiu uxore fruatur Antipho. *An tam diu, duræ?* *Tam diu*] Tantisper, hoc est, vel tantillo tempore. *Quod amo, frui*] Deest eo: ut sit, eo quod amo, frui. D.

Ita me di] Ut felicitem multo Phædræ Antipho posset ostendere, non solum . . . mala esse vita numerat verum etiam juravit (ut felicitem se multo Phædræ Antiphonem posset ostendere, non solum inter mala suam vitam numerat, verum etiam jurat. Z.) per id ipsum quod Antipho habet, quod tam diu fruatur amore suo. E.

Fru] Frui proprie in re amorum dicitur, qui potiuntur eo, quod amant. Florus IV. 11. p. 847. R. D.

14 *Jam deprecisci morte cupio*] Factionem transigere. *Tu conjicito cætera*] Aut cætera abundat: aut deest per: ut ait, per cætera. D.

Jam deprecisci morte] Hoc est, mori

ACT. I. SCENA III.

Quid ego ex hac inopia nunc capiam, et quid tibi
copia.

Ut ne addam, quod sine sumtu ingenuam, liberatus
es :

Quod habes, ita ut voluisti, uxorem sine mala
lam :

Beatus ; ni unum hoc desit, animus qui mode
ferat.

Et si tibi res sit cum eo lenone, quocum mihi
sentias.

Ita plerique ingenio sumus omnes, nostri nosmet

volo vel pacisci mortem. Deinde ipsa incommoda commodis vitæ Antiphonis enumerat : siquidem ille habet sine sumtu ingenuam : quod habeat quam desideravit uxorem : quod sine mala opinione : quod publice. Contra quod hic cum lenone rem agitet. E.

Pro *cætera* repono *cæterum* ; quia non plura erant, quæ conjiceret. Illud *cæterum* hoc sensu sæpenumero occurrit apud Plautum. B.

Depescisci] *Depescisci* vel *depecisci* morte est talem pactionem inire, ut ne mortem quidem recuses, dummodo rem gratam habere liceat. Cic. ad Attio. IX. 7. *cur non honestissimo periculo depescisci velim.* Virg. *Æn.* XII. 49. *letumque sinas pro laude pacisci.* Poterat etiam Terentius dixisse *depecisci* vita, ut Virg. *Æn.* V. 230. *vitamque volunt pro laude pacisci.* Nam utrumque eodem redit. v. Bentl. ad Horat. Carm. III. 14. 2. R. D.

15 *Quid ego ex hac inopia nunc capiam, et quid tu ex istac copia]* Infortunium scilicet. *Et quid tu ex istac copia]* Fructum ac felicitatem. D.

Repono, *quid ego hæc ex inopta nunc copiam, et quid tu ex istac c.* Ut opposita illa, *hac istac*, ambo aequantur. B.

16 *Ut ne addam]* Παράλειψις figura, in qua velut ex abundantia enumerantur adjecta. *Ut ne addam]* Σχῆμα παράλειψις. *Ut ne]* Quod Græci *ὄνα μὴ.* *Ingenuam, liberalem nactus es]* Hoc na-

talium, illud merum est. *ingenuam, liberalem nactus* ea quæ patitur, ista posuit in amore copiam : suam jus desiderium nullo consensu aibi a lenone fuisse emerit hujus ingenuam : suam liberalem : suam etharum nactum esse : se sectari uxorem : amicam suam : maritalem esse : suam velut scortatoris. D.

17 *Quod habes, ita ut voluisti* subdistinguendum est : *ingenuam uxorem.* Brit. *κόρησιν.* *Ut voluisti,* præparatio uxoris futuræ.

18 *Ni unum hoc desit, quod modeste istac ferat]* *Modeste* Sallustius libro secundo, *omnia alia, nisi ad dominum dante]* Cum modo. D.

Beatus ni unum] Omnia ac beatus, ni tibi tantum animus videlicet, desit, et libenter sustineat. E.

19 *Et si tibi res sit]* Et modo non connexiva, conjunctio est. Sallustius *quod, et parvi ferunt]* *m^o Sentias]* Sic alibi, *si.* D.

Pro et si Bentl. *quodsi.* Sensus est idem

20 *Ita plerique ingenio*

A. At tu mihi contra nunc videre fortunatus, Phædria,
Cui de integro est potestas etiam consulendi, quid velis;
Retinere, amare, amittere: ego in eum incidi infelix
locum.

Ut neque mihi ejus sit amittendi, nec retinendi copia.
Sed quid hoc est? videon ego Getam currentem huc
advenire? 25

Is est ipsus: hei timeo miser, quam hic nunc mihi nun-
ciet rem!

nostri nosmet paritit] Παρίλλω tertium. In Andria, quod plerique omnes faciunt adolescentuli. et est ἀρχαϊσμός: ut, accede ad ignem hunc, jam caleces plus ætate. *Nostri nosmet paritit*] Paritit eam, qui parum putat. ergo ipsi nos, inquit, nostra contemnimus. Sic et in Heaut. *at enim hic dices, me quantum hic operis fiat paritit.* D.

Nostri nosmet paritit] Cicero lib. VI. Epist. I. ad Famil. *eius quemque fortune maxime paritit.* Publii Syri verus apud Salvianum huc pertinet: *aliena nobis, nostra plus aliis placent.* Plura in eum sensum apud Horatium lib. I. Satyr. I. Cell. noct. Attio. lib. XX. cap. 6. L.

Placet ordo, quem cod. C. C. exhibet, ita plerique omnes solum ingenio. Cf. And. I. 1. 28. B.

21 *At tu fortunatus*] Revocat comparisonem Antipho, et hæc causa (et hæc causa. Z.) ut meliorem feliciorumque dicat Phædriam, quod in potestate habeat omnem consultationem, utrum velit mittere, an vero retinere. E.

22 *Cui de integro est potestas*] Post deluceps. An de integro, id est, integris rebus? *Quid velis: retinere, amare, amittere*] An conjuncto legendum est, *quid velis retinere?* ut duo sint, *amare, amittere*: quia et infra duo reddit, *ut neque mihi sit ejus amittendi, neque retinendi copia.* *Amittendi* propter amorem: *retinendi*, propter patrem. D.

De integro] I. e. de rebus adhuc in-

tegris in Heo. I. 2. 5. *alios ut uti possim causa hæc integra*, ubi vid. not. R. D.

23 *Pro amittere* repono *an mittere*. Nam primum post verbum *consulendi*, *deliberandi*, debet sequi utrum, an, ne. Deinde quomodo *amittere* potuit, quam nondum habuit? B.

24 *Amittendi, nec retinendi copia*] Servius Æneid. XI. 699. L.

Placet lectio, quam in codd. tribus reperi, et Gayetas in Putomo, *ius, pro ejus*. Nempe non *ius amittendi*, repudiandi, ob leges, quibus conotus eam duxerat: non *copia retinendi*, ob patrem. Nam *ius*, quod fieri licet; *copia*, quod fieri potest. B.

Ejus amittendi] Notandum amittendi poni pro *amittende*. Nam gerundia in di adjunguntur genitiuis utriusque generis et numeri. infra V. 6. 40. de muliere *potestatem eius habendi se dare*. Ovid. Epist. XX. 74. *copia placende sit modo parvus tui*. v. Sanct. Minerv. III. 8. et ibi Perizon. p. 437. Sunt qui h. l. legant *ut neque mihi fuisse amittendi*, sed vulgatam scripturam bene defendit Servius ad Æn. XI. 675. R. D.

26 *Hei timeo miser, quam*] Roteo jam timet: quia in motu semper est præsaga mali mens. Et hæc interjectio ingemiscens est. ut, Æn. XI. 57. *hei mihi, quantum Præsidium, Ausonia, et quantum tu perdis, Iula!* D.

Nostri codd. meliore numero, quam *hic mihi nunc n. r. E.*

ACT. I. SCENA IV.

GETA. ANTIPHO. PHÆDRIA.

NULLUS es, Geta; nisi jam aliquod tibi consilium celere reppereris:

Ita nunc imparatum subito tanta te impendent mala:
Quæ neque uti devitem scio, neque quomodo me inde extraham:

Nam non potest celari nostra diutius jam audacia:
(Quæ si non astu providentur, me aut herum pessumdabunt.)

5

A. Quidnam ille commotus venit?

1 *Nullus es, Geta*] In hac scena servi concurrentis (currantis eod. ante Steph.) officium est, tendens ad perturbationem Antiphonia, quem oportet abesse a conspecta patris usque ad cognitionem rerum, et *νευροειδης* fabula. *Consilium celere*] *Hec celere neutraliter dicitur*. D.

Nullus es, Geta] Hæc scena nuncium tenet domini venientis. Uade turbatio efficit (*efficitur*. Z.) Antiphonis, quod patrem suum audiat venire, quod eo absente duxit uxorem. E.

Jam aliquod tibi] In V. C. tibi docet. Vid. Priscian. lib. VII. *Consilium celere*] Diomed. lib. 2. Priso. lib. V. L.

Repono. *nållus Geta; nisi aliquod jam consilium celere reppereris*. Nam plerique nostri habent *reppereris* pro *Faera* lectione *repperis*; cod. C. C. et Priscianus, *aliquod jam; tibi* apud Priscian. docet. B.

2 *Subito tanta te impendent mala*] Accusative casu *impendent*: aut *νευροειδης*, pro, *in te pendent mala*. Quam supra *nullus es, Geta*, dixerit: hic transitum fecit ad primam personam. D.

Imparatum subito] Ita tanta mala impendent in te et parantur. E.

Donatus, quantum ex scholio colligi potest, haud dubio pro te legit me; quod ipsum exhibet eod. acad. Id quod utique est commodius, cum mox sequatur *devitem*, non *devites*. Igitur ob

usum loquendi repono, tanta in me impendent m. B.

Tanta me impendent mala] Eadem constructione utitur Lucilius apud Festum voce me: ut *quæ res me impendet agatur*, qui locus fugit Bentham scribentem in *me impendent mala*, addita ratione quod *impendere* usquam alibi reperitur nisi aut dativo junctum aut cum præpositione accusativo. v. Perizon. ad S. Min. III. 5. p. 416. R. D.

3 *Quæ neque uti devitem, scio*] *Reina*: aut vitanda est, aut extrahenda aut ex ea corpora que oppresserit. *Devitem*] Ante quam irruant. *Inde extraham*] Quam irruerint. D.

Uti devitem] Duo posuit. omnia enim mala devitemus, consilio, ita ut nos non contingant; aut quod occidenda est, si forte colori adventu in nos irruerint, in hoc prospicere, quo modo inde nos liberare possimus. E.

Extraham] I. e. expediam, liberem. in Hec. V. 4. 36. R. D.

4 *Nam non potest celari nostra diutius jam audacia*] Bene *nostra*: quia ipsa partem maximam culpe sustinet, ut magister. *Celari*] Nigidius, *celari*, querit, utrum plenum sit, an pressum? D.

5 *Versus est inicitius ex And. I. 3. 4.* qui ab hoc loco est alioquin. Hæc igitur abest ab eod. veterimo nostro. B.

6 *Quidnam ille commotus venit?*] *Medo commotus*, perturbatus atque con-

G. Tum, temporis mihi punctum ad hanc rem est: herus adest. A. Quid istuc mali est?

G. Quod quum audierit, quod ejus remedium inveniam iracundiæ?

Loquarne? incendam: taceam? instigem: purgem me? laterem lavem.

Eheu me miserum! quum mihi paveo, tum Antipho me excruciat animi: 10

Ejus me miseret: ei nunc timeo: is nunc me retinet: nam absque eo esset,

territus. *Quidnam ille commotus.* Hic ostendit poeta, idcirco confusum Getam induci, ut de ejus metu Antipho terreatur. D.

7 *Tum, temporis punctum mihi*] Punctum, pro momento. ut Laecilius in decimo-quarto, *puncto uno, hora * et qui quoque insuit.* Punctum] Angustissimum spatium. *Ad hanc rem*] Ad deliberandam quod ago. *Herus adest*] Vultu tristi ac superciliis arduis (*ad ductis*) hoc dicendum est. *Quid istuc mali est*] Mire *ὦπερ τὸ, herus adest, quid istuc mali est*, pesuit, ex persona Antiphonis: cui pro calamitate est patris adventus. D.

8 *Quod quum audierit*] Scilicet quod uxorem duxit Antipho. *Quod quum audierit*] Bene non addidit quid: secum enim loquitur. *Quod ejus remedium inveniam iracundiæ?*] Plus est, quam si diceret nullum. *Quod ejus remedium inveniam iracundiæ?*] Proprie remedium, quasi iracundia morbus sit. D.

9 *Loquarne: incendam*] Quia iracundia ignis est. *Taceam, instigem*] *Instigari* proprie fera dicitur. *Loquarne? incendam. taceam? instigem*] *Σχῆμα διαίτησις.* Duo sunt quæ fieri in placando soleat: aut loqui, aut tacere. Sed quid vult sibi *purgem me*, quum idem sit *loquar*? an quia potest purgatio et per defensorem, patronumve induci? sic quidam putant. Sed melius est hoc, ut perturbatæ et servilis imperitatæque personæ verba sine arte esse, et vim significati non habere. *Pur-*

gem me? laterem lavem] *Παράμυλα, κλίβαν κλίμας.* D.

Purgem me? laterem lavem] Omnia adversa sunt, inquit. si loquar, magis incendam: si conticescam, vehementer instigem et compellam ad iracundiam: si me purgavero, nihil est. Hoc est enim laterem lavare. Si me purgavero, culpa crescet. *Laterem lavem*] Qui non purior fit lavando, dum semper arguet se sterens fricando. Tam enim non puriorem laterem lavando reddimas, quam ipsam laterem perdimus. E.

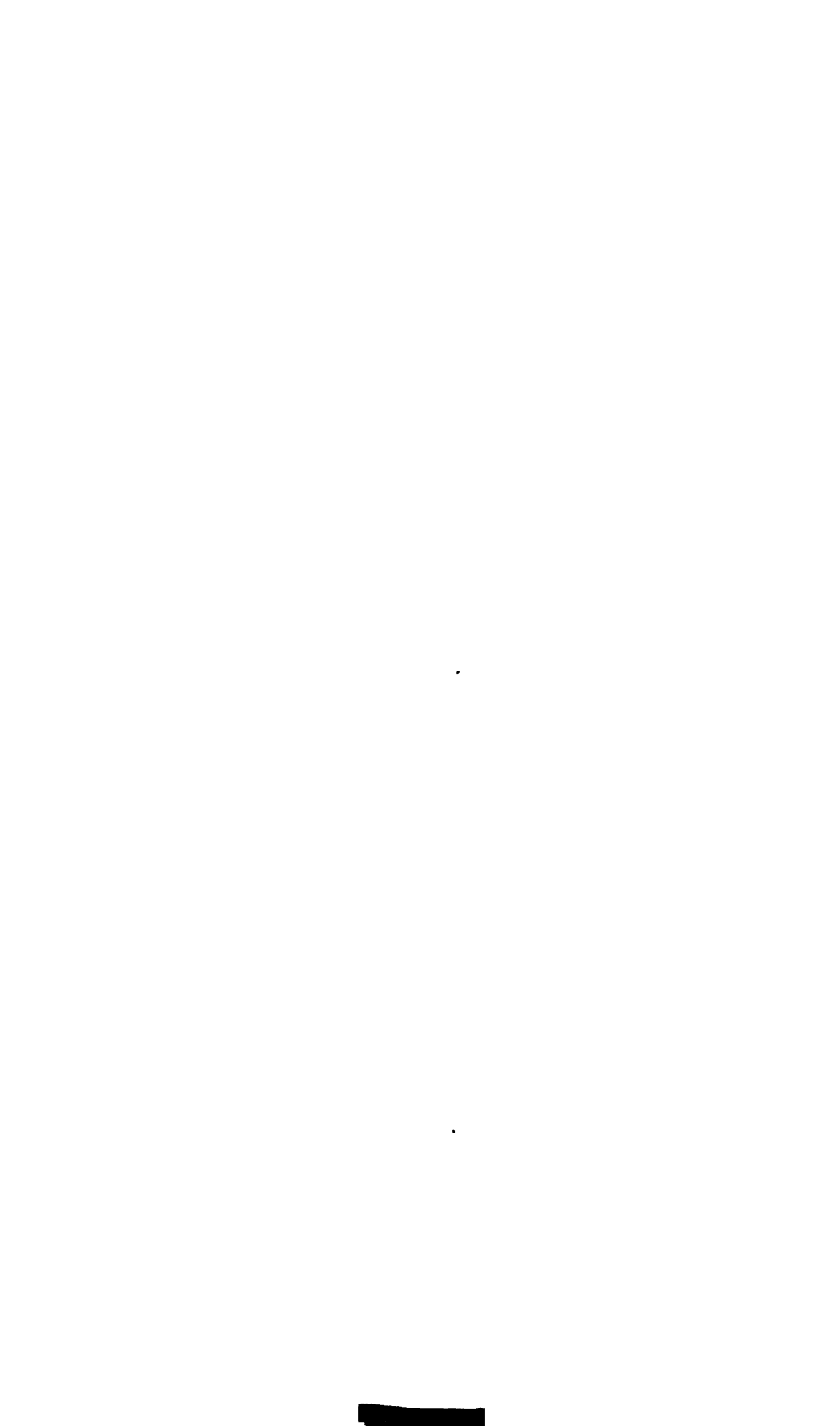
Laterem lavem] Græcorum proverbium est *κλίβανος κλίμας.* Zenob. libr. VI. num. 84. Diogen. Centur. VI. n. 50. Suid. Cent. XI. n. 86. L.

Elegantius loquar sine re, obsequentia. B.

Laterem lavem] I. e. operam perdam, de quo proverbio v. Erasmi. R. D.

10 *Quum mihi paveo*] Quum, preterquam quod significat modo. *Tum Antipho me excruciat animi*] *Τῷ ἄντιφῳ*, pro eo quod est, propter Antiphonem me exoracio. *Me excruciat animi*] Sic in Hecyra, *fecit, animi ut incertus foret.* Genitivo enim casa veteres figurabant hanc locutionem. D.

11 *Ejus me miseret: ei nunc timeo*] *Miseret* preteritorum, *timeo* de futuris. *Ejus me miseret: ei nunc timeo: is nunc me retinet*] Figura *κλίβανος*, *ejus, ei, is.* *Is nunc me retinet*] Si *retinet*, quomodo *excruciat*? *Nam absque eo esset*] Si ad eum res non pertineret: id est, si meum tantummodo peccatum esset hoc ipsam. D.

P. Te nominat. A. Nescio quod magnum hoc nuncio exspecto malum.

P. Ah! santissime es? G. domum ire pergam: ibi plurimum'st. P. revochemus

Hominem. A. Sta ilico. G. Hem,

Satis pro imperio, quisquis es. A. Geta. G. Ipse est, quem volui obviam.

A. Cedo quid portas, obsecro? atque id, si potes, verbo expedi. 20

G. Faciam. A. Eloquere. G. Modo apud portum. A. Meumne? G. Intellexti. A. Occidi! G. Hem!

Sed, pro ergo: ut sit, ergo ubi Antiphona reperitur? an sed, suis superioris sententiae est? ut Sallustius, sed Metellus (in ulteriori provincia. Reperitur?) Si alieubi cessat. Aut qua quaerere insistentis via? Si alieubi ambulat: omnis vultus qui quaerit, aut cessat, aut ambulat. D.

Etsi Bomb. et noster eod. 900 annorum habet viam; tamen vulgare via placet. B.

16 *Te nominat*] Ad hoc die auditur Geta, et ipse non videt adolescentes, ut plus illis terroris inveniatur, dum secum loquitur. *Nescio quod magnum hoc nuncio exspecto malum*] Diserte locutus est, *nescio quod magnum hoc nuncio exspecto malum*: pro eo quod est, *nescio quod magnum malum hunc mihi nunciaturum arbitror*. D.

Exspecto] *Exspectamus eum, ea que speramus, tam que metulimus futura.* Virg. *Aen.* VI. 14. *inclusi penam exspectant* Plin. in Panegy. c. 35. *expectant parva praemio damna*. R. D.

17 *Domum ire pergam*] Hoc nos idem vultus dicens, *domum ire pergam*, *Ibi plurimum est*] Ostendit ab initio se domum ire pergere, et sic videtur deliberasse. *Ibi plurimum est*] Scilicet propter amorem uxoris esse. *Plurimum*] Τὸ πλεονεχον. D.

Ibi plurimum est] Charis. lib. 2. L.

Alii, aliter hos versus distribuunt. Illud ab, quod ab plerisque abest, si reti-

nos, appone versus praecedenti. Reliquum unum faciunt versus trochaicum pentametrum, *domum ire pergam*: *ibi plurimum est. revochemus nomen, at ilico. hem.* Hephaestion p. 19. *καὶ τὸ πλεονεχον. ἢ πρὸς τὸν αὐτὸν ἔστιν ἡ ἀντιθέσις, ἀλλὰ δὲ ἀρχὴν αὐτῶν συμβαίνει, ὡς ἐστὶν καὶ τὸ Καλλιμαχίου: "Ἐχθρὸς αὐτῶν μὲν ἄλλων διακρίβας ἀπ' ἀρχῆς λέει". B.*

18 *Revochemus hominem*] Comico et moraliter addidit *hominem*. *Sta ilico*] Ille, *revochemus hominem*, dixit: hic, non progredi jussit. D.

19 *Satis pro imperio quisquis es*] Hic ostendit, culpas conscientiae nullam auctoritatem reliquam in magistro Geta. *Satis pro imperio*] Id est, imperioso. D.

Pro imperio] Scilicet agis vel loqueris. *Pro imperio agere dicitur, qui sedenter agit, sine timore, ut solent homines imperio freti* Liv. I. 51. *pro imperio palam interfici non poterat*. III. 49. *jam pro imperio Valerius discedere a privato historas jubebat*. R. D.

20 *Credo, quid portas obsecro? atque id si potes, verbo expedi*] Mire exprimit affectum de timore preparantia. *Cedo quid portas obsecro?*] Ut *Aen.* II. 161. *si vera forum, si magnus respondam*. Nam *ferre et portare, de negotiis amonibus dicitur*. *Verbo expedi*] Deest, uno. D.

Verbo expedi] Ms. R. verbo expedi uno. L.

21 *Eloquere*] Aliter ostendit quid est, verbo expedi, dicendo *eloquere. Modo*

Nam si senserit timidum pater esse, arbitrabitur
Commeruisse culpam. P. Hoc verum'st. A. Non pos-
sum immutarier.

G. Quid faceres, si aliud gravius tibi nunc faciendum
foret? 30

A. Quum hoc non possum, illud minus possem. G. Hoc
nihil est, Phædria: ilicet.

Quid conterimus operam frustra? quin abeo? P. Et
quidem ego. A. Obsecro:

supra diximus, quemadmodum Antipho
præsentia non sit: quem neque convenit
contra patrem aliquid dicere, neque rur-
sum presentem opprimi a patre ex ar-
gumento est. *Atqui opus est nunc quum
maxime, ut sis, Antipho] Apud te, subau-
ditur. D.*

28 *Nam si senserit te timidum pater
esse, arbitrabitur commeruisse culpam]*
Sic Sallustius in Historia, *ita fiducia,
quam argumentis purgatores dimittuntur.*
Nam si te senserit timidum] Timidum,
pro timentem. Ut, *addit se sociam,
timidisque supervenit Ægle,* Virgil.
Ecl. VI. 30. *Commeruisse culpam]* Pro
commisisse. D.

Nam si te timidum] Adjecit ad con-
solationem animi et ad (*etiam. Z.*) cau-
sam; si enim pater tuus te timidum esse
cognoverit, continuo culpam in te
esse cognosceret. E.

29 *Hoc verum est]* Congrue fit, ut et
Geta et Phædria audaciores sint, qui et
absque amore sunt: et hos oportet ob-
jici, pro Antiphone, irato seni. *Non
possum immutarier]* Vim negantis hoc
habet, quod ait *immutarier*: ostendit
enim, naturæ suæ timiditatem nullis ad-
hortationibus ejici posse. D.

Commeruisse culpam] I. e. contrax-
isse culpam, ideoque castigationem sive
penam commeruisse. *Plant. in Captiv.*
II. 3. 43. *neque te commeruisse culpam
neque me adversatum tibi;* est igitur an-
tecedens pro consequenti. R. D.

30 *Quid faceres, si aliud gravius tibi
nunc faciendum foret]* Bene gravius:
quia hoc grave. ut videas ipsam abhor-
tationem vim habere concedentis, grave

esse quod geritur. D.

Etui Faernus illud *quid post aliud ob
fidem suorum codd. delet;* ego tamen
ob librorum meorum auctoritatem et ac-
centus rationem retinendum esse exis-
timo. B.

31 *Quum hoc non possum, illud mi-
nus possem]* Hoc intulit *εραπε ερωδωλας.*
Nam videbatur hæc interrogatione ad-
duci posse ad sententiam percontantis.
Et hæc ars est dialectica contra *ερωδω-
λων,* quum male respondendo callide in-
terrogantis interrumpimus argumentum.
Hoc nihil est, Phædria: ilicet] Utrum hæc
relativum? an hoc cum contenta, pro *hic
Antipho nihil est.* Sic Cicero in Verri-
nis, *etsi hoc nescio, quid negatorem scie-
bam?* pro *hunc. Illicet]* Semper *ilicet*
finem rei significat, ut *actum est. Illicet]*
Per ερωδωλον. Sic judices de consilio
dimittebantur, suprema dicta, (cf. Cal-
purn. ad Heaut. V. 2. 21.) quum præco
pronunciasset *ilicet*: quod significat *ire
licet.* D.

Cum hoc non possum] Scilicet facere,
ut apud me sim. R. D.

32 *Quin abeo?]* Hic terrore commo-
vet Antiphonem. et *quin* dicit, pro *cur
non.* Et *quidem ego]* Ordo. et ego qui-
dem. et deest *abeo.* D.

Quid hic conterimus] Cum parum
orderet se perficere, uti animam con-
firmaret Antiphonis, minitatur disces-
sum. E.

Nostri omnes libri cum Bemb. et
Victor. recte habent, *quid hic conteri-
mus, &c.* Sed *abeo pro abeam* tantum
meliores libri habent. B.

Quid si assimulo, satin' est? G. Garris. A. Voltum contemplamini : hem.

Satin' sic est? G. Non. A. Quid si sic? G. Propemodum. A. Quid si sic? G. Sat est :

Hem, istuc serva: et verbum verbo, par pari ut respondeas, 35

Ne te iratus suis sævidicis dictis protelet. A. Scio.

G. Vi coactum te esse invitum, lege, iudicio : tenes?

Sed quis hic est senex, quem video in ultima platea?

A. Ipsus est :

33 *Quid si assimulo*] Audacem scilicet. *Obsecro, quid si assimulo, satin' est*] Adeo morale vitium est, ex conscientia paver, ut ipse quoque Antiphe nitatur contra, neque quicquam promoveat. *Satin' est?*] Hic locus actoris magis, quam lectoris est. ostenditur enim conari ad simulandam audaciam, quo magis ridicula est formidolosa persona. D.

Nostris perperam *assimulabo*. B.

34 *Propemodum*] Et hoc non plene consensationis est, quod ait *propemodum*. *Sat est*] Non dixit, *bene est*, sed *sat est*. et vide vix ad hoc ipsum esse perventum. D.

Ut sic ubique conatur, lege, *satin est sic?* B.

35 *Hem! istuc servus*] Dicendo *servus*, ostendit jam incipere deperire, quod finxit atque *assimulavit* audacie. *Hem! istuc servus* : et verbum verbo, par pari ut respondeas] *Animadvertite*, et quid doceat, et *commachinetur* artifex poeta, qui debitum reddat rebus atque personis. *Verbum verbo, par pari*] Duo dixit: non tantum *verbum verbo*, sed *par pari*. D.

Serva] H. e. retine hunc vultum. R. D.

36 *Ne te iratus suis sævidicis dictis protelet*] Causalem vim habet quod ait hoc, *iratus* : hoc est, qui ob presentem iram vehementius tecum agat. *Protelet* et *protelum a wps* et *isw* dictum est, quod est *ante* et *trahere*. Alii ab assiduo telorum iacta existimant dici. ut *Laetinius*, II. 531. *undique proteclo pla-*

garum continuato, hoc est, teniore. *Protelet*] *Protrahat*, *præveniat*, *exagitet*. *Scio*] Apparet hoc verbum eo vultu dici, ut manifestum sit, absentis animo esse eum, qui loquitur. D.

Protelet] Tela in te frequenter verbo- rum mittens vulneret. E.

Sævidicis dictis] Ita ex *Mss.* editum. al. *sævis dictis*. Vid. Non. *Marcell.* L.

Sævis dictis] Ex *Donato* et *Mss.* legendum est *sævidicis*. R. D.

Protelet] *Protelare* est propellere, perturbare. *Sisenna* apud Non. *Marcell.* p. 363. *Romanos impetu suo proteclent* v. *Daker.* de latinis. I. *Ctorum* 333. R. D.

37 *Vi coactum te esse invitum*] Mira brevitatis, in qua tota defensio continetur. et subauditur *fac respondeas*, aut quid tale. *Invitum*] Bene idem repetit ad confirmandum membrum trepidantis. non enim diversa sunt, sed repetuntur, ut teneri possit id, quod causæ opus est. Nam *vi coactum esse*, idem significat quod *invitum*. An ideo *vi coactum*, *invitum* jungendum est, quia interdum etiam ipsi nos cogimus propria voluntate? ut ipse in *Andria*, *tu coactus tua voluntate es. Tenes?*] *Exquisitis* addidit *tenes* : ut appareat *Antiphonem* vultu ostendere, quod horum nihil perturbatus advertat. D.

38 *Sed quis hic est senex*] *Sed*, ut diximus, (supra 1. 2. 7.) transitam significat ad aliam rem, ab ea quæ agebatur. *Quem video in ultima platea*] Sic dixit *ultima platea*, quemadmodum *Virg.* *Æn.* II. 449, *invas obvedere fores. Ipsus est*]

Non possum adesse. G. Ah! quid agis? quo abis, Antipho? mane,

Mane, inquam. A. Egomet me novi, et peccatum meum: Vobis commendo Phanium, et vitam meam. 41

P. Geta, quid nunc fiet? G. Tu jam lites audies:

Ego plectar pendens, nisi quid me fefellerit.

Sed quod modo hic nos Antiphonem monuimus,

Id nosmet ipsos facere oportet, Phædrria. 45

P. Aufer mihi Oportet: quin tu, quod faciam, impera.

Et quia timidior est, et quia postea de proximo ipse agnoscit magis. D.

39 *Non possum adesse*] Apparet ex conspectu patris magis confundi, quam ex nuncio adventus ejus, filiam. Quo abis, Antipho?] Sic Virgil. X. 649. *quo fugis, Æneæ?* Et X. 369. *quo fugitis, socii?* Sic enim loquitur, qui vult ostendere conditionem loorum, in qua perverso modo alius petatur, alius linquatur. *Mane, mane inquam*] Omnia hæc habent singularem vim in se revocantis. *Hæ! quid agis?*] Et perturbati intercessoris est dicere, *quid agis?* ut in Andria, *mea Glycerium, inquit, quid agis? cur te is perditum?* D.

Non possum adesse] Omnis illa confirmatio, simul atque patrem vidit, perturbata est, et parat diocesum. E.

Quò non patitur Synalcepham, quia prima est syllaba anapesti, et in iotu. Igitur dele in fine *mane*, præsertim cum in duobus Faerni, et totidem nostris libris, iisque optimis, abait. B.

40 *Egomet me novi, et peccatum meum*] Duo dixit: et hominem pavidum, et peccatum grave. D.

41 *Vobis commendo Phanium, et vitam meam*] Comico duobus duo retulit: me et peccatum meum, Phanium et vitam meam. Et animadvertit, quod amator prius ponit Phanium, quam vitam suam. D.

Vobis commendo Phanium] In commendatione prius illam collocauit, quam diligebat: dein subjunxit salutem suam. quoniam in amore ea salus est (*quoniam amanti puella salute potior est.* Z.) E.

42 *Geta, quid nunc fiet?*] Apparet, hæc sic pronuntianda, quasi adhuc tuto (*quasi a destituto* edd. vett.) dicantur. *Tu jam lites audies: ego plectar pendens*] Non intulit quod quærebatur: sed verba sunt hominis omnia desperantis. *Tu jam lites audies: ego plectar pendens*] Tu audies, ego verberabor. ut alibi, *tibi erunt parata verba, huic demum verbera.* Quod ipsam mire: non, *facies lites, sed audies.* D.

43 *Ego plectar pendens*] *Plectar*, ferriar: unde et *plectrum*, et *plagæ* dicitur. D.

Ego plectar pendens] Ego puniar pendens. at tu tantummodo audies lites, et ex verbis tibi periculum erit. E.

Ego plectar] Priscian. lib. X. L. *Pendens*] Scilicet a trabe. v. not. ad Enn. V. 6. 20. R. D.

Nisi quid me fefellerit] Scilicet opinio, quod sæpe additur Cic. pro Domo, o. 43. *tantumne te fefellit cum mihi summa et quotidie majora premia in republica fore putabas.* ad Div. V. 20. *nisi quid me fallit.* R. D.

44 *Sed quod modo hic nos*] Doest tamen: ut sit, sed tamen. D.

45 *Id nosmet ipsos facere oportet*] Quia nos supra dixit in significatione actus proprii, ipsos addit. D.

46 *Aufer mihi oportet*] Τῷ ἀρραυμῷ addit mihi. sine hoc enim plena sententia est. *Quin tu, quod faciam, impera*] Mire ad omnia paratum se indicat, qui impera dicat servo. D.

Aufer imo oportet] Rebus faciendis cum necessitas cogit, non id quæren-

G. Meministin', olim ut fuerit vostra oratio

In re incipiunda ad defendendam noxiam,

Justam illam causam, facilem, vincibilem, optumam?

P. Memini. G. Hem, nunc ipsa 'st opus ea: aut, si
quid potest, 50

Meliore et callidiore. P. Fiet sedulo.

G. Nunc prior adito tu: ego in insidiis hic ero

Succenturiatus, si quid deficies. P. Age.

dum quod oporteat. Ideo adiecit, tolle oportet, potius mone quod faciendum sit. E.

Bemb. Victor. et quatuor nostri habent quid faciam. B.

Aufer mihi oportet] I. e. omite verbum oportet. infra V. 6. 11. Horat. Serm. II. 7. 42. aufer me vultu terrere. Javen. VI. 170. tolle tuum precor Hannibalem. v. Burmann. ad Phaedr. III. 6. 8. R. D.

47 Meministin' olim ut fuerit vestra oratio] Mire et consilio et oratione compendiosus est: quo magis Phaedriam propriis consiliis ac domesticis promoveret. Ut fuerit vestra oratio] Ut magis excitaret, non nostra dixit, sed vestra. D.

Præter quatuor libros, ubi nostra extat, cæteri omnes recte exhibent vestra. B.

48 In re incipiunda] Incipiunda proprio, quasi de re magna, dixit. Sic alibi, vide quod inceptet facinus. Ad defendendam noxiam] Noxiam nunc culpam: alias posnam. Et est *heribæris*, ab eo quod est noxam: et hoc factum est propter iambum. D.

In re incipiunda] Quasi sæpius peccaverit adolescens, et se defenderit: ideo querit exemplum defensionis. E.

49 Justam illam causam, facilem, vincibilem, optumam?] Considera singulara, et invenies et naturali ordine, et per *aiçuvov* dicta. Causam pro defensione posuit: et vincibilem, quæ facile vincat. D.

50 Nunc ipse est opus ea] Causa scilicet. D.

Si quid potest] V. C. potes. L.

Versus probat illud ea, quod in Bemb. reperitur. B.

51 Meliore et callidiore] Bene meliore et callidiore: quia tunc prolixius fuit, nunc ipsum prælium. Fiet sedulo] Παχίτων sedulo. Nam suffecerat, fiet. D.

52 Nunc prior adito tu] Adito, quasi ad prælium. Virg. V. 378. nec quisquam ex agmine tanto Audet adire virum. Ego in insidiis hic ero] Tota *μεταφορά* de re militari est. D.

Hic ero succenturiatus] Metaphora a bello. Illi qui priori loco pugnant, in principiis sunt: qui vero secundum vel in aliis posterioribus, succenturiati dicuntur: quasi suppositi ad aciem, ut illis deficientibus ipsi in certamen procedant. E.

Pro insidiis placet *subsidiis*; quod extat apud Priscianum, in cod. aliquo regio, et Coloniensi apud Palmerium, et sic quoque legisse videtur Donatus. Corn. Fronto de Differentiis vocum, *subsidium*, inquit, est, quod *subest deficientibus*. B.

In insidiis] Alii libri habent in *subsidiis* quod Bentleyus præfert. *Subsidia* dicuntur milites, qui primis deficientibus submittuntur. Hinc sæpe *subsidiarii* opponantur primæ aciei. R. D.

53 Succenturiatus] Succenturiari dicuntur, qui explendæ centuriæ gratia subjiciunt se ad supplementum ordinum. Et est translatio a re militari. Age] Potuit dicere *vero*, aut *ita*. sed *age* dixit, quod verbum vim hortantis maximam præbet. D.

Melius videtur *deficias*, quod est in Bemb. in nostro cod. 900 annorum, et apud Priscianum. B.

ACT. II. SCENA I.

DEMIPHO. GETA. PHÆDRIA.

ITANE tandem uxorem duxit Antipho injussu meo?
Nec meum imperium. age, mitto imperium: non simu-
tatem meam

Suocenturiatus ero] H. e. tibi defici-
enti succedam. *Centuriare milites* est in
suis classes deferre, suocenturiare,
centuriam deficienteam explere. v. *Fes-
tum* in voce et *Donat.* ad h. l. R. D.

1 *Itane tandem uxorem duxit Anti-
pho injussu meo?*] In hac scena accu-
satio est et contradictio, per remotivam
qualitatem: ergo controversia. *Itane
tandem uxorem duxit Antipho*] Hic ex-
emplum vitæ est: in quo spectatur nul-
lam esse tam justam, et gravem iracun-
diam patris, quæ non et fiducia defen-
soris, et intervallo temporis evanescat.
*Itane tandem uxorem duxit Antipho in-
jussu meo?*] Non potuit vehementius
incipere, quam ut ipse crimen, quod
objicit, miraretur. *Itane tandem uxo-
rem duxit?* Tandem, hic expletiva con-
junctio: ut *Cicero*, *Cat. I. 1. quousque
tandem abutere, Catilina, patientia nos-
tra?* *Itane tandem*] Hic totus versus
in hoc est, an factum sit? quid factum
sit? a quo factum sit? in cujus injuriam
factum sit? D.

Itane tandem] In porta senex dux-
isse filium suum uxorem audivit. So-
cum ergo conquisitur satis admiratus,
quod ille tantum facinus ausus sit im-
plere. Hæc ergo scena continet accu-
sationem, et habet controversiam talem:
quod contra imperium patris uxorem
duxerit filius, reus est. Qui defendit-
ur: se fecisse dicit (*defenditur sic, ut
focius dicatur. Z.*) coactus in iudicio, et
coactus legibus. Cui occurritur: po-
tuiti ducere uxorem, maxime cum lex
sit: orba nubat proximo. orbam proxi-
mus duat, aut dotem det. At si in

parte legis est ut dotem adhibeat, eti-
am te dare oportuit. Sed hoc solvitur,
quod inopia non potuit istud implere:
ut et hic venialis status sit. Hæc rursus
questioni opponitur, quod matris
pecunia sumi potuit. Sed hic occurrit
qualitate absoluta; an filio in familia
constituto pecuniam matris accipere
liceat; an aliquis huic pecuniam pote-
rit credere? Ita omnis oratio argu-
mentis, sed per questiones proponitur,
et per argumenta dissolvitur. E.

2 *Nec meum imperium*] Rara *ἀναρ-
τησις*: nam non sequitur sed. intulit
enim *age*, subauditur autem *reverti*.
Sic *Lucretius*, *nonne videre* * (adde, nil
aliud tibi naturam latrare, nisi ut, cum
*Corpore sejunctus dolor abis, mente fru-
atur Jucundo sensu, &c.* *Locus* extat
II. 16. Z.) *Age, mitto imperium: non si-
militatem meam*] *Σχημα διαβολæ*, *MRCO-
ACΘωσις* (*ἑρωτησθῆσις. Z.*) Ut *Virg.*
XI. 347. *cujus ob auspiciam infonatum,
moresque sinistros. Age, mitto*] *Legitur
et taceo* (*legitur et jacti* habet *Faerni Do-
natus*. Sed idem *Faernus* legendum pu-
tat, *Legitur et ac. Z.*) *Similitatem*] *Jur-
gium, contentionem. D.*

Nec meum imperium] Citat hunc lo-
cum *Cicero* lib. 3. Ep. 19. ad *Atticam*:
*michi nihil est molestius, quam Statium
manumissum nec meum imperium, at
mitto imperium, non similitatem reverti
saltem? nec, quid faciam, scio.* Etiam
auctor *glossarii* hæc respexit, cum di-
cit: *ἑρωτησθῆσις, preceptum, preceptio,
imperium. Terent. L.*

Etiæ omnes nostri habent *age*; lectio
tamen *Bembini* et *Victoriam*, quam

Revereri saltem? non pudere? O facinus audax! O

Geta

Monitor! G. Vix tandem, D. Quid mihi dicent? aut
quam causam reperient?

Demiror. G. Atqui reperi jam: aliud cura. D. Anne
hoc dicent mihi, 5

Invitus fecit: lex coegit? audio, et fateor. G. Places.
D. Verum scientem, tacitum, causam tradere adver-
sariis,

ipse Cicero Attic. II. ep. 19. expressit,
as mitto, melior esse videtur. B.

Non similitatem meam revereri] I. e.
non veritas ea, ne animum meum offen-
deres. R. D.

3 *Non pudere?*] Hoc absolutum est,
et nulli adnexum. *Non pudere*] Hic
Nigidius adnotavit, neminem videri pu-
dere ante delictum. D.

4 *Vix, tandem*] Convenit hoc dicitur
ei, qui jam pridem se male audire
putat: et ideo sero videtur ad hunc
senex pervenisse, quam ille metuens,
se primum ad accusationem crederet
(*se primum ab eo accusatum iri c. Z.*)
An *vix, tandem*, ad hoc pertinet, quia
ille *monitor* dixit: quasi dicat, vix
tandem factum est, ut me senex laudare
ceperet: quia *monitor*, quamvis in
contrarium dixerit, tamen est nomen
laudis. *Vix tandem*] *Elapsa*, quasi di-
cat, pene mei oblitus est. An, quia
tarde ad ipsum pervenit senex, quem
ille ob conscientiam a se ceptarum
esse credebat? *Quid mihi dicent? aut
quam causam reperient?*] Quid debeant,
si negare voluerint: quam causam re-
perient, si purgare? Omne enim cri-
men a defensore aut negatur, aut pur-
gatur. D.

Puto ab auctore fuisse, aut quid cau-
sa reperient. Vide Heant. IV. 3. 23. B.

Monitor] I. e. magister. Horat. de
Arte Poet. v. 163. *ceruus in vitium
flecti monitoribus asper.* v. Cort. ad Sall.
Jugurth. c. 85. R. D.

5 *Demiror*] Pro nescio. Nam ad-
mirationem ignorantia facit. Atqui re-

peri jam: aliud cura] Eo animo hoc
dicit, quo supra dixit *vix tandem*. Et
quam ille pluraliter *reperient* dixerit,
hic singulariter *reperi* respondit; quasi
in se solo sit crimen. D.

Illud as, cum nec orationi, nec versui
quicquam prosit, recte abest in Bemh.
et ibidem extat recte *dicat*, sc. Anti-
pho. B.

Demiror] I. e. nescio, quoniam, ut
Donatus ait ad Andr. IV. 4. 11. ad-
miratio ab ignorantia despondit. Plant.
in prol. Aulular. v. 1. *ne quis miretur,
qui sim, paucis eloquar.* Cic. de Amicit.
o. 11. *quanquam miror ille superbia et
importunitate, si quemquam habere po-
tuit.* R. D.

6 *Invitus fecit: lex coegit?*] Bene
poetam jam scire fasit senem, quid isti
dicituri sint; ut videatur frangi pos-
se, qui jam partem defensionis admit-
tit. D.

Invitus feci: lex coegit?] Reperit
argumentum senex, quo ostenderet non
invitam uxorem duxisse filiam, ex eo
quod ad iudicium deest tacuerit, et
nihil responderit: quae res indicat vol-
untatem. B.

Bentleius ob auctoritatem unius
Bembini *don dicitur* edidit *audio, fa-
ctor*: atque pro *fecit* cum Faetno exhi-
buit *feci*; quod utique opus est, si pro
illo *dicent* legeris *dicat*. Sin autem
dicent vera lectio habetur, necessario
legendum est *hic fecit. Z.*

7 *Causam tradere adversariis*] Hoc
cum majore exclamacione dicitur, non
enim dixit *concedere adversariis*, sed

Etiamne id lex coegit? P. Illud durum. G. Ego expediam: sine.

D. Incertum est quid agam: quia præter spem, atque incredibile hoc mihi obtigit:

Ita sum irritatus, animum ut nequeam ad cogitandum instituere. 10

Quamobrem omnes, quum secundæ res sunt maxime, tum maxime

quod prius (pejus) esset, causam tradere. D.

Causam tradere adversariis] Idem significat quod causam perdere h. e. pati facile se vinci. Icti dicunt causam adversariis douare et prævaricari. R. D.

8 Illud durum] Illud durum dicit, qui supra dixit, atqui reperi jam. Ego expediam: sine] Vide preparationem futuræ defensionis: quam nisi hoc modo Terentius intulisset, incredibile videretur subito sedatam senem. D.

Verba illud durum sunt Getæ, et sequentia Phormionis. Primum ob Donati auctoritatem: tum ob eod. C. C. qui ita personas distribuit; denique ob rei naturam. Ceterum ut id acutur, responde, etiam idne lex, &c. Præsertim cum eod. reg. habeat etiamne idne; et infra V. 1. 9. Codex bonæ notæ exhibeat etiam idne. B.

9 Incertum est quid agam] Nonnihil jam fracta indignatio est. Nam in his verbis, non jam ira, sed admodum moeror est. Quia præter spem, atque incredibile hoc] Virg. Æn. IV. 419. hunc ego si potui tantum sperare dolorem: Et perferre, soror, potero. Atque incredibile hoc mihi obtigit] Gravius est incredibile, quam præter spem: et ideo posterius et in aucta (actu) est. Obtigit] Pro accidit: cujus reciprocum est, si quis bonum accidisse dicat, non obtigisse. D.

10 Ita sum irritatus] Irritatus, provocatus, in iram impulsus: hoc est, commotus et perturbatus. Animum ut nequeam ad cogitandum instituere] Bene instituere dixit: quo verbo quies ostenditur cogitativæ mentis, quæ non adest. D.

Ita sum irritatus] Ita sum provocatus, ut non possim animo consistere ad cogitandum. E.

Animum ad cogitandum instituere] H. e. animum componere, ut cogitet quid agendum sit. Bouherius ad Cic. quest. Tuscol. III. 14. e Mastia quibusdam legere mavult instruere, sed bene habet lectio vulgata. R. D.

11 Quum secundæ res sunt maxime, tum maxime] Ul, Georg. I. 299. nudus ara, sere nudus: hiems ignava colono. Et bona sententia; tum maxime sapienti metuendum, quo tempore maxime securus est stultus. D.

Quamobrem omnes] Ergo, inquit, quoniam ita sunt, oportet omnes res felicioribus constitutis magis de adversariis cogitare, quo pacto possint ea quæ acciderunt sustinere. E.

Omnes quum secundæ res] Aasouius in Perianth. adversa rerum, vel secundæ predicat Meditanda cunctis comicus Terentius. Locure sedes, bellum gerere, aut ponere. Terentius autem dubio procul Karipidis versus in mentem habuit, quos citat Galenus lib. IV. cap. 7. de Hippocrat. Platon. Placit. et Plutarchus in Consolat. ad Apollon. pag. 195. ubi Thesens ita ait: 'Εγὼ δὲ τῷτο παρὰ σοφῶν τινος μαθὼν εἰς φρονιδας νῦν συμφερέας τ' ἱβαλλόμεν. Θυγάς τ' ἡμισυῖ περιτιθεὶς πάτρας ἡμᾶς, θανόντως τ' ἄλκυος, καὶ κακῶν ἀλλὰς ἰδούς "Ἰς' εἴ τι κίσχυμα', δὲ ἰδέσθω φρενί, μή μου κερὲν προσπιπὼν μᾶλλον ἔδει. Ultramque locum expressit Cicero Tuscol. III. 14. futurus mecum commentabar miserris, aut mortem acerbam, aut exitii maxime fugam, aut semper aliquam molem medi-

G. O Phædria, incredibile est, quantum herum anteo sapientia!

Meditata mihi sunt omnia mea incommoda: herus si redierit,

Molendum usque in pistrino: vapulandum: habendæ compedes:

Opus ruri faciendum: horum nihil quicquam accidet animo novom. 20

(*precatoribus*. edd. vet.) dici solebat, hoc dicit, *communis esse, et fieri posse*. D.

Deputare esse] Ms. R. *deputa esse*. L.

17 *Herum anteo sapientia*] Legitur et *Anteo*: sed pro conunctivo pronuntiandum, *anteo pro anteam*. D.

Incredibile est quantum] Servus dicit de suis se incommodis ante cogitasse: unde sapientia sua (*sc. Z.*) ait dominum præterire. R.

Dele illud est, ut eodd. omnium anteo retinere possis. Nam ita incredibile quantum absolute ponitur, ut mirum quantum, nimium quantum, immanis quantum. Vide infra IV. 3. 38. B.

18 *Meditata mihi sunt omnia mea incommoda*] Nimis comice non olades, aut serumnas posuit servus, sed incommoda: molere in pistrino, vapulare, habere compedes, et cætera: quum hoc nomen leve quiddam significet. ut ipse in Eunuchio, imo enim infelicitè: nam *incommoda alia sunt dicenda*, Parmeno. *Herus si redierit*] Si aut pro cum, aut serviliter. ut dubitet ex voto suo utrum dominus redeat, an non: quod capit. D.

Meditata mihi] Priscian. lib. VIII.

L.

Meditata] Passivè dicitur pro cogitata. Cic. Catil. I. 10. *ad hujus vite studium meditati illi sunt qui feruntur labores tui*. Multa participia deponentium passive ponuntur, quod eorum forma activa aliquando unitata fuit; ita interdum reperitur *aucupo, tumultuo, fabulo, lucto, intermino*, &c. v. Voss. de analog. III. 7. R. D.

19 *Molendum usque in pistrino*] Facete enumerat servus universa suppli-

cia suis conditionis, excepta cruce et furca: quarum posnam verbis extenuare non potuit. *Habendæ compedes*] Vitiosam locationem servili personæ dedit Terentius. Nam integra esset, si diceret, *habendas compedes*. unde quidam non esse, sed usque legunt. D.

Molendum usque in pistrino] Lactant. divina. instit. lib. VII. cap. 26. *si sapientes, si beati esse volumus, cogitanda et proponenda sunt nobis non tantum Terentiana illa, Molendum esse usque in pistrinum, vapulandum, habendæ compedes: sed his atrociora, carcer, catenæ, tormenta patiendæ, sustinendi dolores, mors denique ipsa et suscipienda est et ferenda*. L.

Faernus ob Bemb. Victor. et Donat. pro usque edidit esse. At leg. *molendum in pistrino, vapulandum, habendum compedes*. Nam ita omnia sunt Gerundia, et vitatur ἀναίθεον. B.

20 *Opus ruri faciendum*] Varie, *molendum, vapulandum, compedes habendæ, opus ruri faciendum*. et supra, verba gerundia sunt: infra, participia. Horum nihil quicquam accidet animo novum] Reate addidit animo. omne enim, quicquid acciderit, novum erit, sed non animo. *Horum nihil quicquam*] Παράνο quartum. Horum nihil quicquam accidet animo novum] Tale est illud sapientis Ænæ: Æn. VI. 103. *non ulla laborum, O virgo, nova mi facies inopinave surgit*. Et XI. 18. *arma parate animis, et spe præsumite bellum*. Et IV. 419. *hunc ego si potui tantum sperare dolorem, Et perficere, soror, potero*. D.

Quicquid præter spem eveniet, omne id deputabo esse
in lucro.

Sed quid cessas hominem adire, et blande in principio
alloqui?

D. Phædriam mei fratris video filium mihi ire obviam.

P. Mi patruæ, salve. D. Salve: sed ubi est Antipho?

P. Salvom advenire. D. Credo: hoc responde mihi.

P. Valet: hic est. sed satini omnia ex sententia? 26

D. Vellem quidem. P. Quid istuc? D. Rogitas,
Phædria?

Bonas, me absente, hic confecistis nuptias.

21 *Quicquid præter spem eveniet, omne id deputabo esse in lucro*] Totidem verbis est usus, quot senex, ad irrisionem ejus. Sic et in *Adelphis*, postremo tanquam in speculum, in *patinas*, *Demas*, inspicere jubet. *Omne id deputabo esse in lucro*] Hoc idem senex oportere fieri dixit, quod hic facit: ergo sapientior Geta. D.

22 *Sed qui cessas hominem adire*] Bene adire, quasi terribilem, et pugnatum: ut Virg. V. 379. *audet adire virum*. et hominem comicoe addidit. *Et blande in principio alloqui?*] Recte monuit, non perpetuo blande, sed in principio agendum: secundum præceptum Socratis, qui ait, *Μεδὲ ὤρεϊ τὰς τῶν πολλοῦζήτων ἰσχυρὰς τραχύως ἀπαρτῶν, ἀλλὰ θυμολαμῖνας μὲν αὐτοῖς εἰσαν, πτωχολαμῖνας δὲ τῶν ἰσχυρῶν βραχέστερων*. D.

23 *Phædriam mei fratris*] Hæc verba ostendunt, quam mihi pectore suscipiat Phædria. D.

24 *Mi patruæ salve*] *Mi*, vim blandimenti habet: nam significat, *meus*. *Salve: sed ubi est Antipho?*] Bene expressit promptum animum ad litigandum, partim (*raptim*. B.) addita salute, et potius (*protinus*. B.) ad jurgium prævertendo. D.

25 *Salvum advenire*] Ἐλλιψις, vel *ἀποσιώπαις* secunda: *gaudeo* enim subauditur. quod nisi acciperis, non intelliges cur hic responderit, *credo*. *Salvum advenire*] Iraucundiam frangere co-

natur obsequio et mora. *Salvum advenire*] Altera salutatio et ad leniendum, et ad criminis dissimulationem. sed et tertio addit, *satini omnia ex sententia?* *Credo: hoc responde mihi*] *Hoc*, incerta distinctione pronunciat. D.

Salvum venire] Cum interrogatus sit, ubi sit Antipho, perseverat in salutatioe, ut iracundiam obsequio frangat. E.

Ut hoc acuat, lectionem codd. plurimorum recipiendam puto, *responde hoc mihi*. B.

Salvum advenire] Scilicet te gaudeo. R. D.

Credo] I. e. gratias ago. vim formulæ explicimus ad Andr. V. 4. 36. R. D.

26 *Valet*] Hic oratorie dissimulat, atque ita respondet, quasi senex non iratus querat, sed de salute sollicitus sit Antiphonis. *Sed satini omnia ex sententia?*] Quod valgo, *omnia recte?* Et deest *queris*, aut quid tale. D.

Valet, hic est] Cum ille de loco quereret, ubinam esset Antipho, hic de salute respondit. E.

27 *Vellem quidem*] Semper hoc verbum delentis est, ac negantis evenire, quod voti sit. *Quid istuc?*] Magnam vim habet contra iram hujusmodi interrogatio. D.

Quid istuc?] Ms. R. et vett. codd. *quid istuc est?* L.

Logo quid istuc est? ob Faerni et nostrorum codd. consensum. B.

28 *Bonas me absente*] Mihi consue-

P. Eho, an id succenses nunc illi! G. O artificem
probum!

D. Egone illi non succenseam? ipsum gestio 30

Dari mihi in conspectum, nunc sua culpa ut sciat

Lenem patrem illum factum me esse acerrimum.

P. Atqui nihil fecit, patruæ, quod succenseas.

D. Ecce autem similia omnia: omnes congruunt:

Unum cognoris, omnes noris. P. Haud ita'st. 35

D. Hic in noxa est; illè ad defendendam causam adest:

rudinem expressit, dicendo *bonas. Me absente*] Summa criminis. *Bonas me absente hic confecistis nuptias*] Crimen in duobus esse demonstrat: quod non *bonas*, et quod *absente* patre. D.

Bonas me absente] Et accessaret (est accusatio. Z.) totius criminis: sed summa est collocatio. Subjungitur iracundia, quod dixit: *ipsam gestio dari mihi in conspectum. Gestio* autem, cupio et desidero, ut sua culpa intelligat, patrem lenem acerrimum factum. E.

Confecistis] Sunt qui capiant pro *ans fecistis*. v. Bronkhus. ad Propert. Sed melius est capere pro *simplici fecistis*. R. D.

29 *Eho, an id succenses nunc illi?*] Hæc tendebat interrogatio, ut tam integris rebus admiraretur irasci senem. *O artificem probum*] *Elpevia*. Nam non est artifex; cuius deprehenditur focus. D.

30 *Gestio*] Plus *gestio*, quam *volò*. D. In Bemb. et Basilicano est *egon*; quod parvi refert. B.

Gestio] Proprie est lætitiæ vel desiderium gesta sive corporis motu exprimo, quæ proprietates cognoscit e Cio. de Orat. II. 23. deinde ponitur pro *vehementer cupio, desidero*. R. D.

31 *Dari mihi in conspectum*] Non dixit *venire*, ut filium: sed *dari*, ut ream. D.

Concinnius colloca *nunc sua* ut culpa sciat. B.

32 *Lenem patrem illum*] O artificium poetæ! in media patris sævitiæ mentionem lenitatis induxit: ut ostendat quam

facile placari possit. *Lenem patrem illum, factum me esse acerrimum*] Nota *arriberet*. non enim leni asperissimum, sed acerrimum reddidit. et mutavit gradum, positivo superlativum opponens. *Lenem patrem illum factum*] Sic Virg. *Æn.* II. 274. quantum mutatus ab illo *Hectore!* D.

33 *Atqui nihil fecit, patruæ*] Summa contradictionis. et non dixit, *leniter peccavit*: sed, *nihil fecit*. neque quod punias, sed quod succenses: id quod levissimum est. D.

Atqui nihil fecit] Hic jam defensionis est generale principium. E.

Ecce autem similia omnia] *Ecce autem*, vox est apta his, quæ nova et improvisa animo accidunt. Sic Virg. *Æn.* II. 203. *ecce autem genitrix Tenedo tranquilla per alta. Similia omnia: omnes congruunt*] More stamachantis, *omnes et omnes*, de his dicit, quæ ad duos pertinet. D.

Omnes congruunt] Omnes conveniunt, æquales universi sunt. E.

35 *Unum cognoris, omnes noris*] Iterum non *duos*, sed *omnes*. et varie, *cognoris, noris. Unum cognoris, omnes noris*] Sic Virg. *Æn.* II. 65. *accepte name Danaum insidias et crimine ab uno Diote omnes*. D.

Gratior simplicitas existit, si cum codd. aliquot nostris legeris, *unam omnem noris, omnes noris*. Sic And. prol. qui *utramvis recte norit, ambas noverit*. B.

36 *Hic in noxa est, ille ad defendendam causam adest*] Hæc Demopho non sine quadam defolatione dicit: quam

Quum ille est, hic praesto est: tradunt operas mutuas.

G. Probe eorum facta imprudens depinxit senex.

D. Nam ni hæc ita essent, cum illo haud stares,
Phædria.

P. Si est, patruæ, culpam ut Antipho in se admiserit,

tamen premit obtram (Phædriam) praestentem. D.

Hic in nota est] Ascov. Pædian. ac-tione II. 12. in Verrem. L.

Hunc et seq. repone ita, cum in nota hic est; ille ad defendendam adest: | Cum ille est; praesto hic est, &c. Nam nota habent Faerni tres præstantissimi libri, et quinque nostri vet. causam in-utitæ ut, cum processerit moris. Et eod. reg. recte, praesto hic est, ut hic sonatur. B.

Hic in nota est] Nota non nota legendum esse patet ex his, quæ ad Ean. V. 2. 13. notavimus. R. D.

Adest] Adesse et praesto esse proprie dicuntur patroni, qui causas defendunt. Cio. pro Murena c. 9. Servius—praesto multis fait. v. Heins. ad Ovid. Remed. Amor. v. 663. Hinc utramque dicitur pro auxilio esse. Liv. III. 25. nostrisque et nunc querelis addit et mor armis. Contra longe esse dicitur qui non prodest, non adjuvat. v. Drak. ad Liv. VI. 38. R. D.

37 Quum ille est, hic praesto est] Hic loco reddidit Cicero illam locum in Ver-rinis II. 12. qui civis Romani erant, si Siculi essent, cum Siculos eorum legibus dari oporteret: qui Siculi, si civis Romani essent. Nam subauditur ad qui ci-vis Romani erant, judicis dabuntur, ad si Siculi essent, subauditur rei. Quum ille est] Zephyrus secundum. Nam et hic subaudiendum est, in nota. Hic praesto est] Ad defendendam causam, subauditur. D.

38 Probe eorum facta imprudens] Idem imprudens: quia nescit in amore catharisticæ esse Phædriam. Impru-dens] Medio incensum. D.

Probe eorum] V. C. probe horum. L.

Pro eorum omnes Faerni et nostri libri, praeter duo, habent horum. B.

39 Nam ni hæc ita essent, cum illo haud stares, Phædria] Vide quomodo-mum jam praestruat poeta ad ea quæ futura sunt, ad adjvandam amorem Phædriæ. Cum illo haud stares, Phæ-dria] Cum Antiphone scilicet. Et ante illo, deus tui pro illo. In ejus parte stæ-mus, pro quo facimus. Sic Virg. XII. 565. Juppiter hic stat. D.

Nam ni hæc ita] Si hæc quomodo-mum dicis non essent, ad nobis pariter ad vestra crimina defensionem præbe-retis, cum Antiphone tu non stare potis-ses. E.

Nam ni hæc ita essent] Servius Ean. VIII. 653. L.

Servius ad Ean. VIII. 653. habet pro illo haud stares. Nostri omnes cum illo. Utrumque recte et more dicitur, sensu eodem. B.

Cum illo stares] Stare cum aliquo est partium alicujus esse, aliquam adjuvare. Nep. in Aguil. c. 5. qui nobiscum ad-versus barbaros steterunt. dicitur etiam stare ab aliquo Nep. in Datam c. 6. evacti sunt ab eis stare quos reliquerant. item stare pro aliquo. Ovid. Trist. I. 25. mulciber in Trajam pro Treja stabat Apollo. Saepe hoc verbum a stantibus in caie militibus transferatur ad advocatos in foro. Phædr. III. 10. 37. stant patros fortiter causam tuentes innocen-tis femine. R. D.

40 Si est, patruæ, culpam ut Antipho in se admiserit] Principium per insinuationem subtilem. Et honesta locutio, si est ut admiserit: pro, si admisit. Si est, patruæ, culpam ut Antipho] Orato-rium principium hæc vix hinc inde; tui aliter. In se admiserit] Bono ornatu addidit, in se: quum ut sine hoc ple-num videri possit. Et hic est, quem Cicero suorum orationis appellat Orat. 23. D.

Ex qua re minus rei foret aut famæ temperans: 41

Non causam dico, quin quod meritis sit, ferat;

Sed si quis forte malitia fretus sua

Insidias nostræ fecit adolescentiæ,

Ac vicit: nostrane ea culpa est? an iudicium, 45

Si est, patrie] Hoc est exordium plenissimæ intentionis et defensionis, in quo docet non se deprecari, neque defendere Antiphonem, si modo aliquam culpam in se Antipho admisit, unde famam suam vulneraret. Deinde subjunxit: *sed si aliquis forte malitia sua fretus insidias fecit nostræ adolescentiæ.* Et bene nostræ adiecit, ut societatem non tam culpæ, quam malorum * sese adunxit (ut ad societatem non tam culpæ, quam malorum iudiciorum sese adungeret. Z.) E.

41 Ex qua re minus rei foret ut famæ] Nota; hic comparativa qualitas est pauperis neque strenui. Et docuit in negotio nuptiarum duabus rebus consuli, rei et famæ, hoc est, facultatibus dotis, honestatique natalium. Ex qua re minus rei foret] Hæc tractatio est criminis oratoria: in qua defensor accusat (excusat) crimen, reumque purgat. Ex qua re] Haud venuste insertum re, cum præponisset culpam. Minus rei foret] Quia pauperem. Famæ] Quia ignobilem. Temperans] Consulens, providens, moderatus. ut Georg. I. 360. *jam sibi tum curvis male temperat unda carinis.* D.

Minus rei aut famæ temperans] I. e. minus consulens rei familiari vel existimationi v. Donat. ad h. l. Sallust. in Catil. c. 25. *pecuniæ an famæ minus parceret, haud facile dererneret.* R. D.

42 Non causam dico] Non recuso, non deprecor. Quin quod meritis sit, ferat] Rhetoricum *ὑπέμνημα* in huiusmodi expositionibus: quo uti solet, qui propositæ causæ fiduciam gerit, si hoc aut illud, non oro veniam, non deprecor ponam. Quin quod meritis sit] Hunc defensorem magis et non iudicem dicam. sed hic colligitur patrocinantis auctoritas: non enim dixit, quod volu-

erit (volueris), sed quod meritis sit, manente eo, si peccaverit tamen. D.

Pro sit unus e nostris habet est, male. B.

Non causam dico] I. e. non recuso, non intercedo. Elegans ratio loquendi. Plant. in Capt. III. 4. 92. *hoc si scus reperies, nullam causam dico quin mihi Et parentum et libertatis apud te deliquium siet.* Cœ. V. 4. 26. *nulla causa est quin pendente me usor verberes.* Cic. agrar. III. 1. *quid est cause quis illa criminatione non solum meam sed etiam vestram diligentiam prudentiamque desperarit,* &c. ubi v. Græv. R. D.

Quin quod meritis sit ferat] H. e. quin meritis penas luat. R. D.

43 Sed si quis forte malitia fretus sua] Forte, quasi non defensurus, sed simul causam cogniturus advenerit. nec contendit verum esse quod dicit, ne sollicitum faciat ad credendum. Sic apud Virgilium Sinon, *Æn.* II. 136, *dum res la darent, si forte dedissent.* D.

44 Insidias nostræ fecit adolescenti] Bene se adiungit ad crimen, ut elevet culpam. Insidias nostræ fecit adolescentiæ] Mire insidias dixit: ut diu comparata causa, per ignorantiam dolosque capti videantur. Adolescentiæ] Opportuna ætatis commemoratio, *ἡλικία τῆς εὐχρησίας.* D.

45 Nostrane ea culpa est, an iudicium?] Potentior facia sententia est *ἡ παρθένου.* Et oratorie, nostrane culpæ, an iudicium? duplex *παράθεσις*: altera in accusatorem, altera in iudicem. Et bene suam miscuit personam, ut ream sublevet et suo merito, et multitudinis reorum. Nostrane ea culpa, an iudicium?] Mire assurrexit in fiduciam defensoris. Nam quum supra de Antiphone dixerit, nunc intalit nostræ. D.

Nostræ est culpa, an iudicium?] Quod

Qui sæpe propter invidiam admunt diviti,
 Aut propter misericordiam addunt pauperi?
 G. Ni nossem causam, crederem vera hunc loqui.
 D. An quisquam iudex est, qui possit noscere
 Tua justa, ubi tute verbum non respondeas, 50
 Ita ut ille fecit? P. Functus adolescentuli est
 Officium liberalis: postquam ad iudices
 Ventum'st, non potuit cogitata proloqui:

sì oppressi iudicio sumus, crimen nostrum nullum est, sed iudicium potius: qui frequenter invidia tollunt divitibus, aut propter misericordiam addant pauperibus. E.

Tres Faerni libri præstantissimi, et nostri optimi exhibent, nostram culpam ea est? B.

46 Qui sæpe propter invidiam admunt diviti] Notum alteri * (notum est, alteri detrudere. Z.) qui invident. D.

47 Aut propter misericordiam addunt pauperi] Posteriorem causam honestiorem posuit, ne non Antiphonem defendere, sed accusare iudices videretur. Aut propter misericordiam] Primum detrahitur. Et oratoric naturam iudicium τῷ διαγισμῷ expedit. D.

Propter misericordiam] Solades: Ὁ πῖνος ἰλασῖται, ἰ δὲ πλοῦσιος φθονῖται. Antiphones: Καλῶς πῖνοσαι μᾶλλον, ἢ πλοῦστέιν κακῶς. Τὸ μὲν γὰρ ἴλασθαι, τὸ δ' ἐπιτίμωσθαι φέρεται. L.

48 Ni nossem causam, crederem vera hunc loqui] Suavissime laudavit oratorem: qui omnia ad persuadendum idonea advocans, solum consciam non adduxit ad credendum. Ni nossem causam, crederem vera hunc loqui] Oblique poeta se laudavit. D.

Ni nossem causam] Satis laudavit orationem Phædræ, siquidem tantam vim argumentorum dedit esse in oratione, uti crederet vera dici, ni ipse melius nosset veritatem. E.

49 An quisquam iudex est, qui possit, &c.] Apparet jam persuasum seni esse, verum adversarium fuisse Phormionem, non subjectam atque appositam sycophantiam. unde ad aliud transit, ut

accuset segnitiam in respondendo, quæ levior culpa est. Ita, ut cedentibus mos est, paulatim seni singula extorqueantur e manibus. D.

An quisquam est iudex] Hoc proponit, quod (quod hæud. Z.) invitus coactus sit: siquidem tacuit, neque verbum ullum respondit. Hic defensio illa ponitur, quod adolescens cogitare quidem potuit (adolescens cogitata loqui non potuerit. Z.) ut præ dolore et verecundia oppressus. E.

50 Tua justa] Diserte magis et absolute, tua justa: quam si aliter diceret. Ubi tute verbum] Non dixit: parum dicas: sed verbum. D.

Justa] Justa sunt, quæ causam continent, defensionis firmamenta. v. Casaub. ad Theophr. charact. I. 18. 308. R. D.

51 Ita ut ille fecit?] Unde scit? an illa poetæ virtus est, quod omnia ante inducit cognovisse: ne in scena, hæc ut nova audiens, tragicis motibus insaniret? Functus adolescentuli est officium] Oratoric quod objectum est, non purgavit modo, sed etiam ad laudem convertit. quod rhetores ἀπελοῦσθαι dicunt. Et hoc de Appollodoro. Functus adolescentuli est officium liberalis] Derivatio causæ: et est venialis status. Functus adolescentuli est officium liberalis] Ingeniose non negavit hoc crimen, occasione laudis de confessione sumptura. D.

52 Officium liberalis] Potenter officium nominat, quod ille crimen appellat. Et nota, functus officium, accusative casu, quod nos ablativo. D.

53 Postquam ad iudices v-

Ita eum tum timidum obstupescit pudor.

54

G. Laudo hunc: sed cesso adire quam primum senem?

Here, salve; salvom te advenisse gaudeo. D. Ho!

Bone custos, salve, columen vero familiæ,

Cui commendavi filium hinc abiens meum.

G. Jam dudum te omnis nos accusare audio

non potuit cogitata proloqui] Hæc apud oratores *μαθήσεις αλτίας* dicitur, hoc est, translatio causæ facti: quem vulgo *colorum* nominant. Non potuit cogitata proloqui] Ergo quod cogitavit, indistincte est: quod nihil dixit, pudoris. D. Cogitata non potuit proloqui] Hæc pars venialis est; ex rebus. E.

Non potuit cogitata proloqui] Simile quid de Thucydide narrat Aristophanes in *Vespis*:—*ἄπιστο μαι θεῶν σωφροδίας, ὅπως σερρὶ φαίην ἔραθε καὶ Γουρῆδες, Ἀπίστουτος ἱζέλαρος ἕβητο τὰς γαίους*, Ubi vid. quæ notat scholiast. Similisque causam silentii allegat Decius Brutus apud Dionys. Halicarn. lib. VI. pag. 369. et de Antonio Crassoque Cicero de Oratore libr. 1. Vid. *Ælian.* Var. VII. 18. Gell. VIII. 8. L.

54 Ita eum tum timidum] *Timidum*, perturbatum. *Plautus* Bacch. §. 1. 73. nam ut ex mari timida es. Et ipse in *Adelphis*, *mentisera! quidnam est quod sic video timidum, et prosperantem Gætam?* D.

Veritas probat post *timidum*, illud ibi, quod in *Bomb.* *Viotor.* et uno e nostris reperitur. B.

55 Laudo hunc. sed cesso adire] Satis defensionis est, ubi *Gæta* jam adire non timeat dominum. D.

56 Here, salve; salvom te advenisse gaudeo] Principium a benevolentia. Et vide verilitatem optissimam servo calido. credasse hunc esse, qui supra dixerit, *horus si redierit, molendum esse in pistrino, vapulandum, et cætera?* D.

Salvum te advenisse] Oportune servum cum duos locos perdidisset accusator, vehementer jam confractam senis iracundiam videret, supponit se. E.

57 Ho! bone custos, salve] Ab initio

idem motus (*salve, vel, vna. Z.*) servatus est seni. Nam idem hoc est quod supra dixit, *O Gæta memitor.* quamquam per *αἴτιον* plus significant quod dicit, *bene custos: quam* quod supra, *memitor.* *Columen vero familiæ]* *Columen*, cuiusmodi an *columen*, *columna?* unde *columella*, apud veteres, dicti *serri majores domus.* Lucil. XXII. *Servus neque infidus domino, neque inutilis cuiquam, Lucill columella, hic situs Matrophæus.* Tubero, *hinc in millesimum annum eorum columine civitas continebitur.* *Horatius* *Carmin.* I. 35. 18. *contra pro columine columenam, injurioso nepote procius Stentonolumnam.* *Ennius* X. *regni cœlestium manumens columenam.* *Columen vero familiæ]* *Sustentatio* vel *deus.* unde *columen* dicitur. et *enavella afferens* *et cetera.* D.

Columen vero familiæ] *Dignitas* vel certe *antentatio*, unde *columna* dicitur. E.

Columen familiæ] I. e. *præsidium, auxilium.* *Plaut.* in *Cur.* III. 2. 6. *aut columen præsidium populi Cio.* pro *Sext.* *columen respiciæ dicitur intuari.* *Cur.* IX. 6. *quis deorum hoc Macedonæ columen ac sidus diuturnum fore polliceri potest.* *Horat.* *Carmin.* I. 35. 14. *Stentonolumnam;* nam voces *columen, culmen, columas,* et ejusdem sunt originis, ita ejusdem fore significationis, v. *Donat.* ad h. l. et *Bermann.* ad *Serv.* ad *Æn.* VII. 664. R. D.

58 Cui commendavi filium hinc abiens meum] *Dplex* *excusatio* (*excusatio.* edd. vet.) est de eo quod fecerit. *Hæc* conveniunt in eas personas, quæ spectare non oportuerit. B.

59 Jam dudum te omnes nos accusare audio immerito] *Vide* quam in his verbis etiam *valtes* quidem *serri* contra-

Immerito, et me omnium horum immeritissimo. 60

Nam quid me in hac re facere voluisti tibi?

Servom hominem causam orare leges non sinunt:

Neque testimonii dictio est. D. Mitto omnia:

ois appareat, et virtute mali. Et hoc est quod dixerat, ego in insidiis hic ero succenturiatus. D.

Jam dudum te omnes nos accusare audio] Id est quod supra dixit, ego hic in insidiis ero. Ita defensio superior unam instituit paginam. E.

60 *Immerito, et me omnium horum immeritissimo*] Tantum impudentis superest: ut non solum se, sed alios etiam defendat. Horum omnium immeritissimo ἰ ἀλλήκς horum: et sic nos hanc et hunc dicimus. *Immeritissimo*] Ut parvo, falso, de adverbis est in o desinentibus. D.

Cum Faerno legendum puto, et me horum omnium immeritissimo. Nam hic ordo extat in Bemb. et Faerni Donatus, in secunda expositione, ita laudet, horum commerito, b. e. horum o. immerit, h. e. horum omnium immeritissimo. Etiam in Basilic. et nostro aliquo vet. est horum. B.

61 *Nam quid me in hac re facere voluisti*] Rona excoptione locutus est, quasi in aliis omnia fecerit. *In hac re voluisti tibi*] Quam contemnat iram domini, ut hoc ipso purgatio videatur, ex hoc apparet, quod addidit tibi. Sic enim dicere solemus, quid tibi vis faciam? quem alieno negotio frustra nos ostendimas laborare. D.

Nam quid me in hac re voluisti facere tibi?] Optime fecit. Et adjecit alia sui nominis adjumenta: nam si utique dominus coactus fecit omnia, quae facta sunt, neque libertas ulla fuit ad contradicendum, quanto magis servulus, cui in conditione servitutis libere loqui non licet, neque testimonium dicere, neque causam agere? E.

62 *Servom hominem causam orare leges non sinunt*] Hoc enim (nunc) quasi ignorantia dicit: sed stomachose admonet, velut stultam, qui rem manifestam non cogitet. *Servom hominem causam*

orare leges non sinunt] *Vetuste hominem.* Sallust, in Jugurtha 12. quum interis Hiempsal reperiretur occultans se in tugurio mulieris ancilla. *Servom hominem causam orare leges non sinunt*] Miro extenuavit conditionem suam, dicendo non me, sed servum. Et addendo hominem, moraliter locutus est. Sic Virg. X. 719. venerat antiquis Corii de finibus Acron, Graius homo. *Causam orare*] Non improprie (*causam orare leges non sinunt proprie.*) Sic Virg. VI. 849. orabant causas melius. D.

Servum hominem causam orare] *Comicus apud Philon. εὖ γὰρ μετὰ τὸν νόμον δάλλας ἴφν.* Imp. Constant. *servi* * *rejeciant in jure personae: quia hujusmodi conditionis hominibus causas orare fas non sit.* L.

Causam orare] I. e. in judicio agere, dicere Virg. *Aen.* VI. 846. orabant causas melius. *Liv.* XLV. 36. integro tibi die ad causam eam orandum opus esse. *Orare simpliciter* dicunt Saeton. in Tito c. 3. *Latine, Graece vel in orando vel in fingendis poematibus promptus, et Rhetores latini.* R. D.

63 *Neque testimonii dictio est*] *Vis scire, inquit, quam non liceat servo domino dicere? nec testis loco produci potest. Neque testimonii dictio est*] *Varie: non enim dixit, neque testimonium dicere. Mitto omnia*] Et jam hoc perdidit senex, quod videbatur validum ad accusationem. Ita gradatim illi singula subducuntur, et accusationis impetus evanescoit. D.

Neque testimonii dictio] *Harmonopol.* lib. 1. Tit. 6. §. 51. *Δάλλας εὖ μαρτυρεῖ.* I. 13. C. Theod. de Fid. test. l. 11. C. Just. de Testib. Novel. Justin. 90. cap. 6. Novel. Leon. 49. *Servi tamen responso tum credendum est, cum alia probatio ad emendam veritatem non est.* Modestin. lib. 3. Regal. L. 7. ff. de testib. L.

Addo istuc: imprudens timuit adolescens: sino.

Tu servus: verum si cognata est maxume,

65

Non fuit necesse habere: sed, id quod lex jubet,

Dotem daretis: quæreret alium virum.

Qua ratione inopem potius ducebat domum?

G. Non ratio, verum argentum deerat. D. Sumeret

Alicunde. G. Alicunde! nihil est dictu facilius. 70

Neque testimonii dictio est] I. e. non potest servus testis esse in iudicio. R. D.

64 *Addo istuc, imprudens timuit adolescens*] Hæc omnia verba cansalem ad argumentandum vim habent. *Imprudens timuit adolescens; sino*] Σχημα διαβολæ, συγχύσεως. Et singula pronuntianda, ut plura videantur. *Mitto, sino*, vim habent contra voluntatem concedentis. D.

Pro addo, quod nostri habent, præfer Bembini *addo*, quod magis convenit illi mitto, et sino. B.

65 *Tu servus: verum si cognata est maxume*] Sub obtenta hujus propositionis, in qua pars legis ostenditur, jam poeta præparat locum fallaciæ Phormionis de dote accipienda. *Verum si cognata est maxume*] Τῷ ιδιωρισμῷ addit τὸ maxume. Nam sive est cognata, sive non est, non recipit τὸ μέλλων καὶ τὸ ἔτιω. hoc est, non dicitur maxime cognata, et cognata minime: sed aut est, aut non est. Alii sic ordinant, non fuit necesse maxime habere. Alii, sed id quod lex jubet, maxime dotem daretis. D.

Verum si cognata est] Senex omnia argumenta concedit . . . ad (*concedit, non tamen admittit. Z.*) veniam, sed opponit leges, quæ jubent ut dos orbe dari possit. Sed hic, ut supra diximus, occurrit per venialem statum, quod argentum deficit. Quam rem cum solvisset, senex dicit *sumeret alicunde*, vel *fenore*. Soluta est tamen . . . (*tamen objectio hæc a servo. Z.*) quod negavit licere filio familiæ mutuum . . . pecuniam credi (*mutuam, vivo patre, sumere pecuniam a creditoribus. Z.*) E.

66 *Sed id quod lex jubet, dotem dare-*

tis] Id quod lex jubet: ordo. *sic* (*jubet orbe sci.*) Virg. Ecl. III. 35. *verum, id quod multo tuis ipse fatobere mejus. D.*

Pro necesse duo vett. nostri necessum. B.

67 *Quereret alium virum*] *Quereret*, quam idoneum est ad significationem odiorum! Virgilius, *quereret sibi fœderis Turnus. D.*

Quereret] Pro *querere* potuisset vel debuisset ut mox v. 69. *sumeret alicunde argentum. v. Duker. ad Liv. XLV. 37. R. D.*

68 *Qua ratione inopem potius ducebat domum?*] Magno sonitu intulit, quod minus momenti habet adversus eos qui accusantur, quam illa superiora. *Inopem potius ducebat domum?*] Non *inopem potius, sed potius ducebat* subdistinguendum est. D.

69 *Non ratio, verum argentum deerat*] Hoc ita ludibundus absolvit Geta, ut etiam quasi per jocum respondeat. D.

Sumeret] Scilicet mutuo. Cic. in Bruto c. 19. *a Navio vel sumsiisti multa vel si negas surripuisti. Mutuum distinguitur a fenore, nam mutuam datur sine usuris. Plant. in Asin. I. 389. nam si mutuas non potero sumam fenori. v. Salmas. de usaris p. 17. R. D.*

70 *Alicunde! nihil est dictu facilius*] Hoc quasi subridens, et averso ab illo vultu pronuntiavit Geta. quod genus actionis securitatem ostendit hominis, manifesta dicentis. *Alicunde!*] Demipho *alicunde* ad facilitatem retulit: hic sic intelligere se fingit, ut quasi non habens ipse Demipho de proximo a quo dicere incipiat, dixerit *alicunde*. *Nihil est dictu facilius*] *Mire, ut aolet, pro-*

D. Postremo, si nullo alio pacto, fœnore.

G. Hui! Dixti pulchre, siquidem quisquam crederet,

Te vivo. D. Non, non sic futurum'st: non potest.

Egon' illam cum illo ut patiar nuptam unum diem?

Nihil suave meritum'st. hominem commonstrarier 75

verbio uno dissolvit totam senis intentionem. ut in Heautont, *Quid si hoc pater rescierit? Quid si redeo ad illos qui aiunt, Quid? si nunc caelum ruat?* D.

Fallitur Faernus, qui ex Bamb. vult legi dicto. Nam dictu et libris et sensu comprobatur; quia post *facilius* intelligi debet *quam illud alicunde*. B.

71 *Postremo, si nullo alio pacto, vel fœnore*] Ostendit se senex hæc perdere: quam ab his ad alia transcendit exclusus. D.

Illud vel vulgare ante *fœnore* a versu respicitur, et abest in Bamb. Victor. et tribus nostris. B.

Fœnori] *Fœnus* rectius scribitur per simplex e quam per c. Nam derivatur ab antiquo *fœo, fero*, unde etiam *fœtus* et *fœcundus*. *Fœo* autem non nisi forma differt a Græco *φῶν*, v. Gesner. ad Claudian. de nuptiis Honorii v. 37. Veteres plerumque dicunt *sumere, accipere fœnore*, Icti *sumere fœnori*. R. D.

72 *Dixti pulchre, siquidem quisquam crederet*] Vide quam non laboreat ad respondendum Geta: siquidem illi per *aliquis* respondit. *Credet*] Pecuniam committeret. D.

Siquidem quisquam crederet] Vid. Tit. D. de ScTo Macedoniano. Justinian. Instit. lib. IV. Tit. VII. §. 7. Eolog. Basilicor. 18. Tit. IV. et ibid. Scholiast. L.

73 *Non, non sic futurum est: non potest*] Hic jam palmæ locus est debite potus, siquidem et omnia objecerit Demipho, et omnia solverit Geta: quibus actis, sola irrationabilis exclamatio relinquatur seni. *Non, non sic futurum est: non potest*] Moralis abnegatio frequenti repetitione firmata. D.

Non sic futurum'st] Convictus in omnibus senex ad iracundiam redit, ne-

galque permissam esse, uti cum filio suo maneat illa nupta. E.

Non, non sic futurum est] Magna vis est in repetitione negantis Liv. XXX. 14. *non est, non (michi crede) tantum ab hostibus—periculum ubi v.* Gronov. R. D.

74 *Egone illam cum illo ut patiar nuptam unum diem?*] Hic est de quo supra dictum est, *illene indotatam virginem atque ignobilem daret illi? nunquam faceret.* *Egoms illam cum illo ut patiar nuptam*] Hic jam præstruitur, quam facile triginta minas perditurus sit Demipho, dum illam vult excludere. D.

Egone ut patiar] Supplendum *credis, postulas* vel simile quid Andr. I. 5. 28. Horat. Serm. II. 5. 18. *utne tegam spurco Dame latus?* Liv. IV. 2. *illinc ut concitent bella ubi v.* interpretes.

Nuptam cum illo] Pro *nuptam* illi quod frequentius est. Cic. ad Div. XV. 3. *quocum esset nupta regis Armeniorum soror* Gellius VII. 1. *Scipionem cum quo nupta erat.* R. D.

75 *Nihil suave meritum est*] Ordo et sensus hic est, nihil mihi mercedis suave est, ut ego illam cum illo nuptam feram. *Suave meritum* enim, suavem mercedem significat. *Hominem commonstrarier*] Bono ordine pervenit ad Phormionem: a quo magis consutabitur. D.

Ob sententiam corrige *nil suave meritum'st*, sc. illa dolo et malitia obrusa filio, ut genere proxima. Nec est, quod cum Goveano et Guyeto corrigas *meritum'st*, sc. Antipho. Hic enim jam excusatus erat. B.

Nil suave meritum est] I. e. nulla est tam magna merces, nullum tantum pretium, quod libens capiam, si habendum sit ea conditione, ut illam patiar cum

Mihi istum volo: aut ubi habitat, demonstrarier.

G. Nempe Phormionem. D. Istum patronum mulieris.

G. Jam faxo hic aderit. D. Antipho ubi nunc est?

P. Foris.

D. Abi, Phædria; eum require, atque adduce huc.

P. Eo,

Recta via equidem illuc. G. Nempe ad Pamphilam.

D. At ego deos penatis hinc salutatum domum 8†

illo nuptam uno die. Ita h. l. egregie explicat magnus Gronovius Observat. in scriptor. ecclesiast. VII. 77. Cic. de Nat. Deor. I. 24. *quid mereas ut Epicurus eas desinas!* v. Ferrar. ad Cic. Philipp. I. 44. *putasne illum immortalitatem mereri voluisse!* R. D.

76 *Aut ubi habitat, demonstrarier]* Mire ostendit, quam hic senex contemnat Phormionem modo, a quo mox superabitur (*magis confutabitur.* ed. Du B.) D.

77 *Istum patronum mulieris]* Hic et contemptum adversarii, et sui fiduciam monstrat. D.

Pro istum lego istunc, accentus causa. B.

78 *Jam faxo hic aderit]* Virg. IX. 154. *haud sibi cum Danais rem, faxo, et probe Pelaga.* Antipho ubi nunc est?] Mitius nunc querit ubi sit Antipho: et utrum amato adhæreat, subtiliter querit. Quod servus intelligens, respondet foris. Foris] Foris dixit, quam fugisse eum sciat. D.

Antipho ubi nunc est?] Callide interrogavit senex, sive (*filius ubi sit. Z.*) ut ex hoc possit intelligere, illum diligere uxorem. Quam rem astute servus agnoscens nihil aliud respondet, nisi foris. E.

Illud foris Donatus et alter ex Meadianis recte tribuit Getæ. Nam Phædria, qui in alia domo vivebat, rem scire non poterat. B.

Faxo aderit] Faxo cum fut. indicat. non nisi comici jungunt. v. Ban. II. 2. 54. IV. 3. 21. R. D.

79 *Abi, Phædria: eum require, atque adduce huc]* Opportuna et apta sim-

plicitas attribuitur Demiphoni, nihil tale de Phædria suspicanti. D.

80 *Eo recta via equidem illuc]* Et amatorem ostendit Phædriam: et simul id agit, ne in conspectum patris veniat Antipho. *Nempe ad Pamphilam]* Nisi hoc Geta dixisset, non intelligerent spectatores quid dixisset Phædria. D.

Ne versus laboret, sume lectionem Bembini, Donati et aliorum libb. quidem pro equidem. B.

81 *At ego deos penatis hinc salutatum domum devortat]* Nulla mentio fit uxoris apud Demiphonem. non enim convenit argumento ut habeat. neque quid in Cilicia gesserit, demonstratur ideo, quia jam dictum est, *nostris in Ciliciis ad hospitem antiquum.* causa enim quaerita est cur abesset, dum uxorem ducat Antipho: et causa ex argenteo, id est, avaritia, quo minus videatur pati namque pauperem, qui ob spem lucri ab Attica in Ciliciam navigavit. *Hinc salutatum]* Ab hoc loco. *Salutatam]* Adoratam prima post reditum proce (*quod est primum post redditam procem.* Uterque lib.) D.

Deus penates hinc salutatum] Elegans locutio *deos salutare*, quam Servius etiam probat, Terentii hunc locum laudans, ad Virgil. Æneid. XII. vers. 257. *Augurium salutant.* Sic Livius XXXVIII. 51. *ego hinc extemplo in Capitolium ad Jovem optimum maximum, Junonemque et Minervam ceterosque deos, qui Capitolio atque arci president, salutandos ibo.* Passim autem hujus devotionis, qua penates salutabantur, in comædiis exempla. Sed optime Phoronymus in

Devortar: inde ibo ad forum, atque aliquot mihi
Amicos advocabo, ad hanc rem qui adsient;
Ut ne imparatus sim, quum adveniat Phormio.

ACT. II. SCENA II.

PHORMIO. GETA.

ITANE patris ais conspectum veritum hinc abisse?
G. Admodum.

Essiam lib. XVI. cap. 58. nullus fuerit locus, qui non idolatria sordibus inquinatus sit, in tantum ut post fores domorum idola ponerent, quos domesticos appellant Lares, et tam publice quam privatim animarum suarum sanguinem funderent. Hoc errore et pessima consuetudine vetustatis multarum provinciarum urbes laborant, ipsaque Roma orbis domina in singulis insulis domibusque Tutela simulacrum cereris venerans ac lucernis, quam ad tuitionem isto appellant nomine, ut tam intrantes, quam exeuntes domos suas innotiti semper commoneant erroris. Penates plures erant: id quod Procopius indicat, cum ait, in eorum numerum Janum bifrontem olim quoque relatum fuisse: Gethicor. lib. I. pag. 305. ἰανὸς πρῶτος μὲν ἦν τῶν ἀρχαίων θεῶν, οὗς δὲ ἑρμῆαί τε γλῶσσοι τῆ σφετέρῃ Πηνταίς ἰαλάου. Inde Penates familiares utriusque sexus nominantur in inscriptione vett. p. 2. num. 9.

DILS. DEABUS.
PENATIBUS.
FAMILIARIBUS.
ET. IOVI. CETERIS
VE DILSUS. L.

Illud et damnatur a versa et sensu.
B.

Deos salutare] I. e. venerari. Plant. in Bœchid. II. 3. 113. deos atque ami-

cos iit salutatum ad forum. Cic. pro Rosc. Amer. c. 20. cum deos salutatum aliqui venerint. v. Brisson. de formal. p. 30. R. D.

82 Devortar] Bene devortar, quasi de via. Atque aliquot mihi amicos advocabo] Jam præparat ridiculam advocacionem: qua plures adhibendo juriconsultos incertior reddetur. D.

83 Amicos advocabo] Amicos et pro testibus, et pro advocatis veteres posuerunt. Adsient] Proprie adsient. Adess enim dicuntur advocati. D.

84 Ut ne imparatus] Pro non. D. Bembini si, pro quum, placet. Nam poterat dubitare, an hoc die easset adventurus. B.

1 Itane patris ais conspectum veritum hinc abisse?] In hac scena de parasitis villioribus Terentius proponit imaginem vitæ: ut in Eunucho de potioribus, et his qui super processerint, id est, de assentatoribus. Animadvertendam autem hujusmodi genus hominum magis a Terentio lacerari. Itane patris ais conspectum veritum hinc ubiis?] Adhuc narratur fabula de Terentio et Ambivio ebrio: qui acturus hanc fabulam, occitans temulenter, atque aurem minimo inscalpens digitulo, hos Terentio pronuntiavit versus. quibus auditus exclamaverit poeta, se talem quum scriberet, cogitasse parasitum: et ex indignatione, quod eum saturum potum-

P. Phanium relictam solam? G. Sic. P. Et iratum senem?

G. Oppido. P. Ad te summa solum, Phormio, rerum redit:

Tute hoc intristi; tibi omne est exedendum: accingere.

G. Obsecro te. P. Si rogabit? G. In te spes est.

P. Eccere.

5

Quid si reddet? G. Tu impulisti. P. Sic opinor. G. Subveni.

quo deprehenderat, delinitus statim sit. *Itans patris ais*] Hæc et labia lingens, ut ebrius: et ructans, utpote satur, pronuntiavit actor bonus. *Admodum*] *Admodum* annuendi vim habet duntaxat modo: et subauditur veritum. D.

Itans patris adventum] Hæc scena Phormioneum loquentem habet, ac se (seruo. Z.) promittentem adversus patris iracundiam purgaturum (adde, filium. Z.) Hæc solæ allocutiones hic tenentur. E.

§ *Phanium relictam solam?*] Subauditur, *ais*. *Iratum senem?*] Iterum *ais* subauditur. D.

3 *Oppido*] Non *ais*, sed *iratum* intellige. *Ad te summa solum, Phormio, rerum redit*] Ideo velut expergefactus ad has causas accedit Phormio, quia non diu sollicitum convenit esse parasitum: nec quicquam aliud, nisi de convivio, vel propter convivium cogitare. adeo, nisi a Geta cogatur, modo etiam negotiorum Antiphonis negligens est, atque securus. D.

Ad te summa solum] Hoc est, a te cuncta explicanda. E.

Ad te rerum summa redit] Locutio sumpta ab iis, quibus aut reipublicæ cura aut bellorum gerendorum præfectura mandata. Iis enim summa rerum committi dicitur. Cæs. de B. C. III. 5. *ad hunc summa imperii respiciebat*. v. Drak. ad Liv. VIII. 26. R. D.

4 *Tute hoc intristi, tibi omne est exedendum*] *Παράφραση* apta parasito: quæ de cibo est. Hoc autem inter rusticos de alliato moretario dici solet. Et bene *intristi*: proprie enim *intriste*, di-

citur hujusmodi cibus. *Accingere*] Appara te, atque expedi. D.

Tute hoc intristi] Ex proverbio natum, quod est apud rusticos, cum male intritum cibum coactus est sumere, qui intrivit. Et est sensus: a te coacta (incepta. Z.) res est, quam debes absumere (absolvere. Z.) E.

Tute hoc intristi] Ausonius ad Paulum. Idyll. 7. *tibi, quod intristi, exedendum est: sic vetus verbum jubet. Compedes, quas ipse facit, ipse ut gemit, faber*. L.

Tute hoc intristi] I. e. tu hujus mali auctor es, tu etiam poenam luca. Metaphora a genere cibi quod intritum vocant. v. interpret. ad Phædr. I. 26. 7. R. D.

5 *Eccere, quid si reddet?*] Totum hoc quasi alia agens loquitur parasitus: ut ex hoc appareat quid interit inter audaciam sycophantæ improbi, et patrisfamilias perturbationem minime litigiosi. Nam ille in bona causa advocatos querit, et ipse sollicitus in toto actu est; hic in puncto temporis se ad calumniam præparavit. D.

Eccere] Ms. R. *ecere* res. sed alterum rectius. Glossar. *ecere*, *κατὰ τὴν Ἀπύρην*. *Ecere* ἰδὲ. Vid. Festus et Charis. L.

Pro rogabit plures et meliores codd. habent rogabit. B.

Ecere] Vel pro *ecce* dicitur, vel est jurjurandum, quasi dicas: per Cererem, ut *Ecator*, *Edapol*, &c. v. Fest. in hac voce. R. D.

6 *Quid si reddet?*] Bene jam ad it-

P. Cedo senem : jam instructa sunt mihi corde consilia omnia.

G. Quid ages ? P. Quid vis, nisi ut maneat Phanium ; atque ex crimine hoc

Antiphonem eripiam ; atque in me omnem iram derivem senis ? 9

G. O vir fortis atque amicus ! verum hoc sæpe, Phormio, Vereor, ne istæc fortitudo in nervom erumpat denique.

P. Ah,

hæc respicit fabula, quod futurum est, propter Phædiam. *Quid si reddet ?* Hoc est, quid si respondebit ? An, quid si mulierem reddet ? *Sic opinor* Non ad tu impulisti hoc pertinet ; sed ad id, quod secum tacitus volvit Phormio. D.

7 *Cedo senem*] Hic alii exclusiæ (excusati) torporem somni inducunt parasitam, alii translutissæ quod in ore mandabat, quasi hoc mors fuerit ad vincendum senem. *Cedo senem*] Non parvi moliminis certamen impendat, quam senex dixerit, *hominem commostrarier mihi istum volo* ; parasitus dicat, *cedo senem*. D.

Instructa sunt] Cicero de Nat. Deor. III. 29. L.

Ut mihi acuat, sequor ordinem multorum eodd. *jam instructa mihi sunt corde c. o. cæterum pro in corde, meliores libri recte omittunt in*. B.

Cedo senem] I. e. veniat si vult, Phædr. V. 2. 4. *cedo illum jam curabo sentiat quos, &c.*

8 *Quid ages ?*] Non interrogatis, sed metuentis hoc dictum est. *Quid vis, nisi ut maneat Phanium*] Tria promittit, in quibus omnis causa Antiphonis est constituta. *Atque ex crimine hoc*] Sic dixit, ex crimine eripiam, quasi ex incendio. Considera trium rerum, quas promittit, gradus per *adferri* esse servatos (separatos. Lib. uterque). *Phanium*] Uxorem scilicet Antiphonis. D.

Quid vis ?] Secum deliberat, quærens potius consilium Phormio. Tandem reperit, se serio pollicetur, quod amplius desideretur, Phanium manere

apud maritum, atque Antiphonem (adde, *culpu liberari*. Z.) E.

Versus ratio suadet Bembini nisi uti. B.

9 *Antiphonem eripiam*] Bene eripiam dixit: quo vim significat doli, pro eo qui jam teneatur oppressus. Virg. XII. 947. *tunc hinc spoliis indute matrum Eripiare mihi ? In me omnem iram derivem senis*] Derivatio dicitur inflexio criminis ab eo ad quem pertinebat, ad eum ad quem non pertinet. D.

Ex nostris duo tantum senis, cæteri Patria. Utrumvis recte. B.

In me omnem iram derivem] I. e. convertam. Cic. ad Attic. IV. 3. *id poterat inficiari, poterat in alios derivare pro Milone c. 10. dicam non derivandi criminis causa sed ut factum est. v. Lambin. ad Lucret. II. 365. R. D.*

10 *O vir fortis atque amicus*] Ordine laudavit. plus est enim amicus, quam vir fortis. Et apparet adversum (avertum) Getam exclamasse: quod majorem vim habet, quam si amice dixisset. *O vir fortis, atque amicus*] Nominativum pro vocativo posuit. *Verum hoc sæpe Phormio*] Bene sæpe addidit, ut sententiam faceret de speciali dicto. D.

Malim *O Phormio* ; ut in illa sede trochæus evitetur. B.

11 *Vereor ne istæc fortitudo in nervom erumpat denique*] Quid est istæc ? nimium audax scilicet. Et convenit hoc dictum Getæ: qui et supra dixerat, est parasitus, quidam Phormio, homo confidens. *Verum hoc sæpe, Phormio,*

Non ita est: factam est periculum: jam pedum visa est via.

Quot me censes homines jam deverberasse usque ad necem,

Hospites, tum cives? quo magis novi, tanto sæpius.

Cedo dum, en unquam injuriarum audisti mihi scriptam dicam? 15

verror, ne istæ fortitudo in nervum erumpat] Ex consuetudine Romana dixit: quia sæpe in nervum conjiciuntur, ex aliquo maleficio in carcerem missi. An nunquid (nunquid abest in edd. vet.) proverbium a sagittariis natum est: quod immoderatus plerumque viros, adducendo arca non tolum incitent, sed nervum rumpant? An ex eo, quod sæpe fortius ferientes, ærvum sibi aliquem lædant? Ergo fortitudine nimia sæpe vinci, sæpe decipi contingit. *In nervum erumpat denique*] Denique modo *ναγλασ*, Terentiana consuetudine, qui hanc particulam in ultima ponit sententia. D.

Fortitudo in nervum] Denique vehementer metuo, ne hæc virtus et fortitudo mittatur in nervum, hoc est, in contrariam rem. Facile enim patitur fortitudo, (adde ut. Z.) si nervum forte percussit, solidiore parte resistente, illo qui percussit vulneratur (vulneretur. Z.) E.

Ne istæ fortitudo in nervum erumpat] H. e. ne propter istam fortitudinem in vincula conjiciaris. infra IV. 4. 15. *nostra omnia in nervum ibit*. Nervus est ligneum viscerali genus, in quod pedes recorum immittebantur et nervis animalium vinciebantur. v. Fest. in h. voce et Salmas. de modo usurar. p. 812. R. D.

Jam pedum visa est via] Pedum pro pedibus. et *via ævri tui provicia*. Et totam *μνηστικῆς*. D.

Jam pedum visa est via] Jam res quemadmodum it, habet. E.

Versus exigit *Periculum*, quod ipsam entat in Vatio. Vict. Basilio. et aliis. E.

Jam pedum visa est via] I. e. jam

perspecta mihi ratio est, qua pedes nervum effugere possint. R. D.

13 *Quot me censes homines jam deverberasse usque ad necem?*] Parasitico totum translationibus loquitur. hujusmodi est enim vis umbraticorum hominum, scurrilis oratio. D.

Me censes homines] Profert exemplum, quo docet, nihil sibi fieri posse, ex hoc, quod multos homines usque ad necem verberaverit; et, cum tantas injurias fecerit, nunquam injuriarum sit accusatus. E.

Deverberasse usque ad necem] H. e. per fraudem et calumniam bonis evetisse ac spoliasse. Sic verberare pro argento emungere apud Plant. in Paenod. I. 5. 60. *alio tu modo. Me verberare, atque ego te soleo cogitare*. Simile ratione *jugulare, interimere, conficere, lacere*, &c. non mortem, sed grave ali-quod damnum significant, quas locutiones exquisita eruditione illustrat Duker. de latinis veter. lctor. p. 453. R. D.

14 *Hospites, tum cives*] *Ἀναλόγηως* secundum: docet enim supra, cum. Et bene postarius posuit id quod majus est. D.

15 *Cedo dum, en unquam injuriarum audisti mihi scriptam dicam?*] Plus est hoc per interrogationem instillare, quam si diceret, nunquam mihi scripta est injuriarum dico. *Injuriarum audisti mihi scriptam dicam?*] *Ἀναλόγηως*. sic enim et Tullius, Var. II. 15. *Scribitur Herollo dico. Dico* causa est Græca, que sit Latine dico: ut *acta acta, estiope calliope*. D.

En unquam] Formula frequens et elegans eorum qui per interrogationem

ACT. II. SCENA II.

G. Quid istuc? P. Quia non rete acci-
neque milvo,

Qui male faciunt nobis: illis qui nihil faci-
Quia enim in illis fructus est, in illis opera
Aliis aliunde est periculum, unde aliquid
Mihī sciunt nihil esse. dices, ducent damna

vel optant vehementer vel indignanter.
Plaut. in Trin. II. 4. 189. *O pater!*
En unquam aspiciam te. Liv. IV. 3.
En unquam creditis fando auditum esse.
Sil. Italic. XVI. 91. *an unquam luco-*
bit in orbe Ille dies interpret. ad Liv.
XXIV. 14. XXX. 21. R. D.

16 *Quid istuc?* Interrogare dicitur
et fingitur Geta, ut parasitica progre-
diatur oratio. *Quia non rete accipitri*
tenditur, neque milvio] Rursus per
ἀλλυγοῦλας loquitur parasitus: ut totum
triviale est, a convivii escisque trans-
latum. *Quia non rete accipitri tendi-*
tur, neque milvio] Legitur et tennitur.
habet enim a litera *oum d* communio-
nem. D.

Quia non rete accipitri tenditur, ne-
que milvo, qui male faciunt nobis] Id-
circo, inquit, non sum accusatus post
tot injurias, quas feci civibus, quam ea
(*retia. Z.*) non fiant malis avibus, ut
capiantur. *Non recte ergo tenditur,*
qui nobis male faciunt, quod quidam lo-
gunt, at contra illis aliis tenditur, qui
nobis non male faciunt. E.

Pro *milvio*, codd. Faerni et nostri
milvio habent, et ita apud alios auctores
libri vett. B.

17 *Qui malefaciunt nobis]* Oro et
unguibus scilicet. *Illis qui nihil faci-*
unt, tenditur] Non sic accipe, *nihil fa-*
ciunt, quasi dicat, nec bene nec male:
sed quam legeris *nihil faciunt,* sabau-
dito nobis male. D.

18 *Quia enim in illis fructus est]*
Ναπίλας tertium: quo aut quis, et sic
enim subjegatur, aut ipsum enim super-
vacuum est. *In illis fructus est]* Quia
nihil faciunt nobis male. *Quia enim in*
illis fructus est] Fructus, cibus: quia
frumen dicitur tractus gulæ, qua cibus

in alvum demittitur
ditur] Qui male fa-
tur] Exeretur (alii
conteritur.) An ill-
tratur? D.

Pro posteriore i
Sed repono *istis* so.
Isti enim dicitur de
tur. B.

19 *Aliis aliunde*
aliquid abradi potest
est, quasi dixerit, a
affortur, a quibus
test? an alii aliunde
creduntur? est eni-
cui, non quæ videtur
sed quia ab his al-
Unde aliquid abra-
aufferi. D.

Aliis aliunde peric-
unde detrimentum]
Lego *Periculum,* u-
dem causam. B.

Unde aliquid abra-
quibus aliquid pecc-
imitatur Cicero pro
quam videt nihil se
um terrere abradere.

20 *Mihī sciunt n-*
oet. Ducent damna
cundam jus scilicet,
solvendo non essen-
bantur. *Ducent* o
Miris usus est verbi
ponam, et rem ad
rendam. Nam que
cum est, id parasit-
duci ab aliquo do-
tem damnatum, quas
damnationis, in qua
pellitur, et passitur
Dices, ducent dam-

Alere nolunt hominem edacem. et sapiant mea quidem
sententia, 21

Pro maleficio si beneficium summum nolunt reddere.

G. Non potest satis pro merito ab illo tibi referri gratia.

P. Immo enim nemo satis pro merito gratiam regi re-
fert.

Ten' asymbolum venire, unctum atque lautum e balneis,

proponis mihi, quod etiam si fortunas non habeam, ex quibus condemnatus poenam sustineam, tamen addici possum ad servitatem: hoc est enim *durare damnatum*. Sed rursus itaque mihi maximum beneficium praestabant, si addictum me sibi pascere incipiant, ut pro maleficio, quod illis intuli, beneficium cogantur restituere. E.

21 *Alere nolunt hominem edacem*] Sensus est, scilicet edacem, et ideo nolunt alere. Et hoc sic pronuntiandum, ut faceret totum videatur illatum. Quando observatus sit sub huiusmodi poena: nec accusari ab aliquo se queritur, neque damnari. *Hominem edacem*] Se significat. *Sapient*] Sibi consulat. D.

Versus causa dele cum Bembino illud quidem. B.

22 *Pro maleficio si beneficium summum nolunt reddere*] Parasitice beneficium summum dixit alere. *Pro maleficio*] Pro injuria. *Reddere*] Retribuere, reponere. D.

23 *Non potest satis pro merito ab illo tibi referri gratia*] Multum promittit Geta parasito, quum dicat, nihil futurum, quod pro merito possit accipere. *Non potest satis pro merito ab illo*] Huiusmodi sententias inferunt poetae parenthesi, cum his quae volunt inferre *Ab illo tibi referri gratia*] Non ab eo, qui te damnatum duxerit: sed Antiphone, de quo sermo est. D.

Non potest satis] Hoc est, dominus, qui te atque addictum habebit, potest tibi bonam gratiam referre pro meritis tuis. E.

Pro potest versus pascit pote. B.

24 *Imo enim nemo satis pro merito gratiam regi referi*] Bene parasitus,

quicquid praestat, debere se dicit. Et est propria personae inferioris. Virg. *Aen. I. 82. tu mihi quodcumque hoc regni, tu sceptrum, Jovemque Concilium; tu das epulis accumbere divum. Gratiam*] Vicem. *Nemo satis pro merito gratiam regi referi*] Rex alias regnator, alias dominus, alias dives significat. Sed nunc rationem habet nominis ad aliquid dicti, ad significandam parasitum. ut enim parasitus regis est, et libertus patroni: sic e contrario rex parasiti est, et patronus liberti. quod si non esset, non nemo tantummodo, sed nemo parasitus diceret. D.

Immo enim nemo satis] Cum servus dixisset, potest tibi referre gratiam, hic contra, gratiam, inquit, regi nemo refert, vel qui nutritor (forte, nutrit alios. Z.) vel qui pascit solum. E.

25 *Tene asymbolum unctum, atque lautum e balneis*] Hæc non ab Apollodoro, sed e sexto satyrarum Ennii translata sunt omnia: quippe sine cura, letus, lautus quem advenis, *Insertis* (alii insertis) malis, et expedito brachio, *Ahacer, celsus, lupino impetu, expectans, Mox dum alterius abligurias bona: quid Censes dominis esse animi? Pro diuam fidem! ille tristis cibum dum servat, tu ridens voras. Tene asymbolum unire*] Et hoc nomen constat, inter parasitos confotum, atque compositum esse. Contra illud in Andria, *symbolum dedit, cenavit*. D.

Venire unctum] Quanta commoda sint servientis, enumerat, quod sine collatione lautus, atque anctos e balneo rediens otiosus est animo, dominae vero cura et sumtu absumitur. E.

Asymbolum venire] Ἀσυμβόλιος δεικ-

Otiosum ab animo : quum ille et cura et sumtu absumitur,

26

Dum tibi sit quod placeat : ille ringitur ; tu rideas :

Prior bibas, prior decumbas : cœna dubia apponitur ?

vñ. Eustath. in Homer. Diodor. ἀνίχεται δὲ αὐτὸ εἰς καταβαλὸν σύμβολος. L.

[*Unctum atque lautum*] Vetores quotidianie solebant se ante cenam lavare in balneo et ungere. v. Cic. ad Attic. XIII. ep. ult. post horam VIII. in balneum unctus est, accubuit. R. D.

26 *Otiosum ab animo*] Πλῆσασμὸς. Nam addidit ab, quam sufficeret animo. *Quum ille cura et sumtu absumitur*] Cura in apparando, sumtu in coemendo. D.

Otiosum ab animo] I. e. vacuum caris et sollicitudine. Sallust. in Jug. c. 52. animo vacuum accepit. ubi. v. Corl. Præpositio ab plerumque omittitur. R. D.

27 *Dum tibi sit quod placeat*] Acumenda vox in eo, quod ait tibi. Et hoc eminenter adjectum est, non sui curam, sed convivarum gerere illum qui vocat. *Ille ringitur, tu rideas*] Poetico lepore et iisdem syllabis diversa significantia prope invicem posuit, ringitur et rideas. *Ille ringitur, tu rideas*] Varie : nam pronunciativo conjunctivum miscuit. Non enim dixit, ringatur. Ringi est stomachari tacitum, est enim translatio a canibus latraturis. D.

Ille ringitur] Hoc est, stomacho commovetur et iracundiâ. Et facit ringor, id est, os aperio. Unde rictus. E.

Ut tibi aquatur, lege, dum fit, tibi quod placeat. Certe fit est in Bomb. Victor. et duobus nostris. B.

Dum tibi sit] Guilielmus quæst. Plaut. c. 81. e Mæstis eleganter legit dum tibi fit. Nam fieri proprium verbum est in conviviis, cum deliciis instruantur. Petron. c. 26. noscitis hodie opud quem fiat? ubi v. interpret. edit. Burm. p. 127. R. D.

Ringitur] H. e. irascitur, stomachatur. Cic. ad Attic. IV. 5. hi subringen-

tur qui villam me molestis ferunt habere. Ringi proprie dicuntur canes, cum riotum deducunt latraturi vel morsuri. v. Lambin. ad Hor. Epist. II. 2. 128. R. D.

28 *Prior bibas, prior decumbas*] Hoc ad procacitatem parasitorum retulit. *Prior decumbas*] Cic. alibi, Verr. I. 26. matura veniunt, discumbitur, inquit. *Cœna dubia apponitur*] Et hoc adeo parasiticum verbum est, ut id non intelligat Geta. D.

Prior bibas, prior discumbas] Hæc utique servorum est quedam libertas, ut ista prius sibi præsent. E.

Cœna dubia] Πῶδασις. Aristophan. in Pace : πῦρον καὶ γογγύον ἄστυ μᾶζα καὶ πῶδασις. Ubi vid. Scholiast. Horat. libr. II. Sat. 2. 76.—vides, ut pallidas omnis Carna desurgat dubia? Hieronym. ad Eustoch. de Virginit. castæ vocantur et Nonne, post cenam dubiam Apostolos somniant. Sio Pacuvius apud Nonium in corpis, O multimodis variæ dubium et prosperum copem diem. L.

Mâlim versus causa, prior bibas tu, prior, &c. B.

Decumbas] Proprium verbum de convivis. Sueton. in Claud. c. 33. ictus nidore prandii quod in proxima Martis æde Saliis apparabatur—ascendit ad sacerdotas unaque discubuit ubi v. Oudendorp. Frequentius est discumbere. R. D.

Cœna dubia] Cœna dubia quæ sit, ipse explicat Terentius nempe lautissima, in qua dubites, quid appositarum deliciarum potissimum sumas. Horat. Serm. II. 2. 76. pallidus omnis canis desurgit dubia. Sic dubia cuspidis a Sil. Ital. IV. 188. dubia meditata cuspidis vulnus dicitur, quam quis manu tenet, dubitans quem primum impetat. v. Drakenb. ill. loc. R. D.

G. Quid istuc verbi est? P. Ubi tu dubites, quid sumas potissimum.

Hæc cum rationem ineas, quam sint suavia, et quam cara sint; 30

Ea qui præbet, non tu hunc habeas plane præsentem Deum?

G. Senex adest: vide quid agas: prima coitio'st acerrima:

Si eam sustinueris, postilla jam, ut lubet, ludas licet.

29 *Quid istuc verbi est?*] Ut intelligat populus, idcirco non intelligit, et vult doceri Geta. Ostendit autem poeta, pro anaquaque re verba propria esse, neque communia cum iis, qui diversi sunt actus. *Ubi tu dubites, quid sumas potissimum*] Non potius, sed potissimum dixit: ut in re omni alia monstraret potiora. Plautus, Men. I. 1. 27. *standum est, in lecto, si quid de summo petas.* D.

Quid sumas potissimum] Priscian. lib. 3. L.

30 *Hæc cum ratione ineas*] Intelligas, aestimes. *Quam sint suavia, et quam cara sint*] Nonnihil philosophatus est poeta, ostendendo multis suavia esse quæ cara sint. *Cara*] Magis pretii. D.

Hæc si cum ratione] Cum hæc igitur ratione collegeris, quam sint suavia, sine dobio illam, qui tibi hæc præbuerit, præsentem deum poteris nominare. E.

Pro ratione vett. libri melius habent rationem. B.

31 *Ea qui præbet, non tu hunc habeas plane præsentem deum?*] Hoc est quod ait, *imo enimvero nemo satis pro merito gratiam regi refert.* *Non tu hunc habeas plane præsentem deum?*] *Præsentem* dii sunt, vel qui coluntur et videntur, ut Sol et Luna. Alii *præsentem* pro potentissimo accipiunt. ut Virg. Ge. II. 187. *quo non præsentius ullum.* D.

Præsentem deum] *Præsentem* dii perpetuo epitheto dicuntur, quod profecti sint ad opem ferendam, faventes, propitii. Virgil. Ecl. I. 42. *nee tam præsentem alibi cognoscere Divos.* Ovid. Trist. V. 2. 45. *alloquor en absens præsentis numina supplex* ubi v. Heins. Hinc etiam manarunt locutiones *præsentis animus, præsentis venenum, præsentis auxilium, præsentis pestis.* v. Lambin. ad Horat. Carm. I. 35. 2. R. D.

32 *Senex adest: vide quid agas*] Intervenit senex ultimo. Et quidem, quod extra argumentum per inventionem dici potuit, consumtum est. *Vide quid agas*] Non terrentis est, sed excitantis. *Prima coitio est acerrima*] Translatio est a prælio. Nam et congregari milites, et coire dicuntur. D.

Prima coitio est acerrima] Sola tibi incepto et ingressus est arduus, cætera pro voluntate, ut videbitur, illud est. E.

33 *Si eam sustinueris*] Multum de illo exigit, quando non dicit, si eam repuleris; sed potius si eam sustinueris. *Postilla jam, ut lubet, ludas licet*] In officio militari omne negotium vel pugna, vel ludus. D.

Ludas] *Ludere* est ad armorum peritiam exerceo, non vero pugnare. Ovid. Trist. III. 12. 19. *levibus sunc luditur armis.* v. Broekhuus. ad Tiball. I. 4. 51. R. D.

ACT. II. SCENA III.

DEMIPHO. GETA. PHORMIO.

EN, unquam cuiquam contumeliosius
Audistis factam injuriam. quam hæc est mil
Adeste quæso. G. Iratus est. P. Quin tu
Jam ego hunc agitabo : pro deum immortal

1 *En unquam cuiquam contumeliosius audistis factam injuriam*] In hac scena, ut rhetoribus placet, voluti quædam controversia est, quæ suo tempore ex utraque parte tractatur. Ut si quis dicat, legem esse, ne de eadem re bis agatur : et item, ut orbam proximus ducat : quidam absente patre sub hoc nomine uxorem coactus est ducere : vult illam pater adveniens ejicere matrimonio : contradicitur. Meminisse autem debemus, in omni contentione ea maxime dici, quæ simplici patrifamilias et calumniæ sycophantæ, improbissimoque parasito congruere, poetæ visa sunt. *Et unquam cuiquam contumeliosius audistis factam injuriam*] Jam instructi sunt advocati : et recte longum enim fuerat omnia hæc post scenam geri. *En unquam*] En vim habet indignationis post enarratam injuriam. D.

En unquam cuiquam] Hæc scena tenet controversiam talem : orbam proximo nubat ; orbam proximus ducat ; bis de eadem re actio ne sit. Quidam quasi orbam in judicio coactus est ducere absente patre. Pater cum redisset vult agi, an illa sit proxima. Contradicitor. Hic prima præscriptio est, quod non licet ex eadem re aliquid bis agere : et hoc plurimum valet. Veruntamen tentatur, ut orbam esse dicatur : tentatur et illud, quod in lege scriptum est, vel positum : orbam proximus ducat, aut decem millia dotis det, ut accepta dote discedat. Verum hoc frangitur, non licere : propterea quod matrimonio col-

locata est. Esse enim nunc in matrimonio data, discederet. Licet aut ducere, aut dote terum sit factum, a posse. E.

2 *Quam hæc est materia*, subauditar. D.

3 *Adeste, quæso*] *κῆρα ἑσθωρα* (alii et ceteri Demiphonem sequi et ridicule tacent perituri. Et *adeste* propterea, proprie dicitur amici. *Adeste, quæcatis adeste* dixit. Irrantius pergit, rogat *Iratus est*] Hoc ad rationem dicitur. Q. Annuit ut taceat : et lentum. D.

Illud et *Færnus* quia primum Donatus, apud quem legitur *significat silentium* : tum pro *age* habeant *ageriano* post *ages* vesti appareat. Verum *Dicari* possunt sine *istage*, vel *agis* silentio *Phormio* hic vel *inbito* eum fodit. *Ti* syllabam faciat, non *iambum* coalescere.

4 *Jam ego hunc a celeritatis est signum tentum dixit. Agitabo deum immortalium* !]

Negat Phanium esse hanc sibi cognatam Demipho? 5
 Hanc Demipho negat esse cognatam? G. Negat.
 D. Ipsum esse opinor, de quo agebam: sequimini.
 P. Neque ejus patrem se scire qui fuerit? G. Negat.
 P. Nec Stilphonem ipsum scire qui fuerit? G. Negat.
 P. Quia egens relicta est misera, ignoratur parens, 10

idem, aut quid tale. Cicero in *Coenoneo*, quid igitur, pro deum immortalium! primum eam docebas quæro? Pro deum immortalium!] Artificiose prior exclamat, ut Demipho qui injuriam passus est, ultra impetum accusationis incurrat. D.

Pro deum immortalium!] Hic indignationem sibi suscitatur Phormio, qui terrere possit facile senem: quod egens relicta est misera, quod ignoratur parens, quod ipsa divitiis orba, pauperima est; idcirco pater irascitur. E.

Agitabo] I. e. vexabo. Flor. I. 8. p. 35. ubi v. Duker. Translatio est a feris, quæ a venatoribus excitantur oulibilibus suis et agitantur. R. D.

5 *Negat Phanium esse hanc sibi cognatam?*] Additum pronomen est: quasi notam omnibus diceret. *Phanium esse hanc sibi cognatam?*] Magno ingenio Terentius impudentiam calumniatoris expressit. Nam et prior incipit, et prior accusat. Et quia non potest dicere, expellit Phanium Demipho? *negat cognatam*, inquit. *Cognatam Demipho?*] Hæc est flagitatio, quæ etiam nomen tumultuose persequitur atque exagitat. Ideo callidus sycophanta patrifamilias proprium nomen non solum invidiose infert, sed etiam repetit. D.

Negat Phanium esse?] Vid. Aquila Rom. de Nominib. figurar. in Anadiplosi. L.

6 *Negat*] Una opera Geta in duplici versatur dolo. Nam et audiente jam senes, se ejus defensionem tanquam absentis, assumulat: et irritat ad vociferationem Phormionem, qui clamandi ulterius causam non haberet, si taceret Geta.

? *Neque ejus patrem se scire, qui fua-*

rit?] Ambiguitas: quæ tamen sensa discernitur. D.

8 *Sequimini*] Apparet, Demiphonem, ut patrefamilias, perturbari non mediocriter: quippe qui et advocatos conquisiverit adversus hominem sine advocatis agentem, et progressi non asseant, nisi illi sequantur. *Sequimini*] *Sequimini* dicit, qui properantius et concitatius gradu pergit iratus. D.

9 *Nec Stilphonem ipsum scire qui fuerit?*] Hæc asseveratio mentientis est, imitata veritatem. *Nec Stilphonem ipsum scire*] Quam multa calumniatores clamandi causa dicunt, et vociferandi: ut ipso strepitu terreant! *Nec Stilphonem ipsum*] Tantundem quod supra, *neque ejus patrem*. Scire debemus hoc nomen non fictum a parasito, sed auditum a puella, quæ uxor ducta sit, dici. *Negat*] Σύλλασις prima. Nam extrinsecus audiendum est, pater. D.

Bentleio videtur versus esse sparius propterea, quod Phormio hic nomen Stilphonis teneat, quod infra vers. 40. repente oblitus sit. Male. Nam mendax, perturbatusque non semper memor est dictorum. Fere etiam ubi quis de rebus laborat, solent nomina fægere. Z.

10 *Quia egens relicta est misera*] Communis locus in avaritiæ generalitate approbatur. Facillius enim hoc de omnibus, quam de Demiphone credatur: et ideo *ignoratur* dixit, et *negligitur*: non, ignorat, nec, negligit Demipho. *Ignoratur*] Non agnoscitur, ignorarique fingitur. hoc enim significat modo. *Parens*] Pater. Nam ut variaret, *parentem* dixit, quem supra dixerat patrem. Patrem ergo dicit puellæ a Demiphone ignorari. D.

ACT. II. SCENA III.

Negligitur ipsa : vide, avaritia quid facit.
 G. Si herum insimulabis avaritiæ, male at
 D. O audaciam ! etiam me ultro accusatu
 P. Nam jam adolescenti nihil est quod suc
 Si illum minus norat : quippe homo jam g

Ignoratur parens] I. e. contemnitur quasi ignotus. *Ignorare aliquem* significat, aliquem agnoscere nolle, quasi alienum et ignotum negligere. Plaut. in Amphitr. IV. 5. 14. *quem omnes mortales ignorant Vel ludificant ut lubet.* v. Jan. Guilielm. in quæst. Plautin. p. 16. R. D.

11 *Negligitur ipsa*] Quia fieri potest, ut qui ignoret parentes puellæ, id est, ignorare se dicat, tamen ipsam non negligat puellam. utrumque conquestus est. *Avaritia vide quid facit !*] Hæc conversus ad circulum et coronam circumstantium dicit, et conqueritur. Nulla enim re magis populus concitatur, quam si quis egenum contemnat: inde et Sallust. Catil. 37. *bonis invident, et malos extollunt.* *Avaritia vide*] Proprie videtur stomachantibus convenit, qui indignatione cogantur quasi cum aliquo colloqui. Sic in Adelphis, *illud sis vide, exemplum discipline!* Sunt qui putent illum alicui de corona circumstantium dicere moraliter. D.

Avaritia quid facit] Menand.—*Ἰγνοῦν ἑμαυτὸν συγγενῶν Πρωτός ἔστιν, οἷδι αἷς γὰρ ἡμολογῶσι κῆρῶν προήσαν, τὴν βοήθιας τινὸς ἀέψιστον.* L.

12 *Si herum insimulabis avaritiæ*] *Insimulare*, est crimen ingerere. *Si herum insimulabis*] *Insimulatio* est et falsi et veri criminis incusatio. sic Cic. Cat. III. 5. *nihil eorum quæ Galli insimulabant, negarunt.* *Insimulo* genitivo jungitur. *Male audies*] Scilicet a me. D.

Insimulabis malitiæ] V. C. *avaritiæ*. L. Omnes codd. et Donatus Faerni, *malitiæ*. it. ex tot nostris unus tantum *avaritiæ*. B.

Male audies] *Male audire* est vituperari. Contra *bene audire*, laudari. R. D.

13 *O audaciam !*] Hæc exclamatio

ostendit quid absens (*offenderit*. Ms. *Baudaciam ! etiam me i venit*] Hic jam ostesse Demiphoni, v suo, uxorem ducere *audacem* appellat: *etiam*; quæ conjuncta complectitur, et sic

Lego cum cod. r *am me*. Sic Adel. quoque absolute pos

14 *Nam jam adol succenseam*] Sic su purgatur a Phormio lipho. Nam quum d *succenseam adolescentem* succensusse, et ini Quam autem addit, *rat*, ostenditur contrituisse judicio. Et adolescens non agneciam non (dele non ter negata cognata *Nihil est quid succensus* eum, qui q *amari*. Z.) debeat, vide, ut veteratoris isse adolescentem.

15 *Si illum minus norat*: sed, mi ipse nosse debuerit. pente transit ad n supra dixerit illum: assumitur ab inferit Hic comparativus: tionem, qua magis a positivo. Ut Æn. *sed cruda deo, viridis pe homo jam gran:* narratio dicitur, qu ad fidem faciendar: personam defensoris *grandis*: quasi dice

Pauper, cui opera vita erat, ruri fere

Se continebat: ibi agrum de nostro patre

Colendum habebat: sæpe interea mihi senex

Narrabat, se hunc negligere cognatum suum: 19

At quem virum! quem ego viderim in vita optatum,

quam ut illum adolescens optime nosse posset. *Jam grandior*] *Proprie grandis ad speciem referitur ætatis, ut grandis puer, et grandis virgo; grandis natu senex dicitur.* D.

16 *Cui opera vita erat*] Hic ostendit quam pauper fuerit, et *opera septimi* (alii, sexti) casus est, et *vita nominativi*. *Cui opera vita erat*] *Opera pro victu ponit. et opera hic ablativus casus est. Ruri fere*] Id est, rari opera faciundo quærebat cibum. Et bene addidit *fere*. non enim semper, sed plerumque. D.

Cui opera vita erat] Expressit paupertatem, cui victus quotidianus opera quærebat. E.

Cui opera vita] Ita meliores libb. ne aliter Priscian. lib. XV. Estque Atticum loquendi genus, ut illud veteris poetæ apud Athenæum, Dipnos. lib. I. cap. 7. *οὐδὲν ἰ μάλαρος τῷ πτωρῷ διαφύει, ὁ ναὶ γὰρ ἰστυ ἰνατῆρ τοῦταν τίχρη*. Simili enim modo dictum ἰ ναὶ, τίχρη, ut a Terentio *vita, opera*. Aliud ergo Donatus egisse videtur, cum hæc aliter explicat. L.

Donati explicatio a Bentleio et Cuperio Obs. 1. 17. recte repudiatur. Sed Bentl. ob versum et consensum omnium codd. legi vult cui in *opere*, h. e. qui opere rustico faciundo victum sibi quærebat. Sic *opus* absolute pro opere rustico ponitur Ean. II. 1. 14. Cuperus vero tænet vulgarem lectionem *opera* in casu recto, et explicat, cui *opera* victus erat, qui ex *opera* se alebat. Bentleii rationem, ut latiniorem, præferendam esse conseo. Z.

17 *Ruri fere se continebat*] Expresse ostendit miseriam hominis, qui in urbe natus interdixerat sibi accessu ejus, ob pudorem inopie. Nam hoc significat *continebat*: unde *contenti* dicuntur, in

malis durantes. Hoc autem veteres faciebant nobiles, quum ad paupertatem redacti essent. *Ruri fere se continebat*] *Continere se* dicitur, qui contra voluntatem se continet. D.

Cui opera vita erat] H. e. qui ex *opera* quotidiana sibi victum comparabat. *Vita* pariter ac *βίος* apud Græcos pro victu ponitur Plant. in Stiche III. 2. 9. *nam ut illa vitam reperit hodie sibi*. v. Gronov. de pecun. vet. II. 7. R. D.

18 *Colendum habebat*] Virg. XIII. 529. *conductaque pater tellure serebat*. *Sæpe interea mihi senex narrabat*] Misericordiam et invidiosam positum senex: et majore fide *narrabat* dixit, non *quærebat*. Et vide congestionem argumentorum. Et ordo est, *sæpe narrabat senex hunc suum cognatum se negligere*. *Sæpe interea mihi senex narrabat*] Habet misericordiam odiosa narratio. D.

Colendum habebat] Conductum agrum colere, paupertatis judicium erat. Virgil. Æn. XII. 520. *conductaque pater tellure serebat*. v. Broukh. ad Tibell. Eleg. I. 7. 50. R. D.

19 *Se hunc negligere cognatum suum*] *ἀμφιβόλια*. sed in sensu dissolvitur. *Cognatum suum*] Hoc crimen et causa est, quod *cognatum* addidit. D.

Negligere cognatum] Cognatum narrabat, quod se negligeret hic cognatus suus. E.

20 *At quem virum*] Qualitas injurie a dignitate personæ. multi enim tales sunt, ut cognitione abdicandi sint. *quem ego viderim in vita optimum*] Modo in *vita* ac moribus. Et in *vita*. hoc est, quam viveret, et in eo quod a vivo fit. *quem ego viderim in vita optimum*] Modo in *vita*, in actu, in moribus. D.

At quem virum] De hac laudandi formula. v. not. ad Æan. III. 5. 42. R. D.

G. Videas, te atque illum ut narras. P. In malam crucem :

Nam ni ita eum existimassem, nunquam tam gravis,
Ob hanc, inimicitias caperem in nostram familiam,
Quam is aspernatur nunc tam illiberaliter.

21 *Videas te, atque illum*] Melius hoc clare dictum a servo accipimus, ut defendisse dominum videretur. *Videas te, atque illum ut narras*] Hoc est, parontem (*parem*) te illi existimo, atque illum tibi. An potius servus seiens hanc personam fingi, vel certe etiam mortuum hominem induci, male precatur parasilo: ut etiam ipse, aut nusquam sit, ut fictus: aut pereat, ut mortuus? An sic accipiendum, ut servus submissa voce hoc per jocum dixerit, tantum in vita te videas optimum, quam fuit ille quem narras? An sic intelligendum, ut servus hoc dicat, si optimum est, victam opera querere, et in alieno agro esse: ita te videas atque illum vidisti, quem ad hunc modum narras vivere? et allasit ad illud quod ait, *quem ego viderim in vita optimum. Videas te, atque illum*] Deest *vidisti*. solet enim illum non vera dicere. *In malam crucem!*] Adverbialiter, ut *huc vicinie*. D.

Videas te atque illum] Servus narrat (*simulat*. Z.) pro domino sese agere: cognosce, inquit, te atque illum cum quo loqueris. E.

In malam crucem] Vett. liber. et Ms. R. *hinc in malam crucem*. L.

Bentleius corrigit *vidisti nullum*, ut narras. Ph. I *in malam crucem*: sed temere et contra fidem omnium codd. Nam recepta lectio commodum efficit sensum, dummodo *narrare* interpreteris *mentiri, fingere, falsa dicere, ea de aliqua re dicere, que facile falsitatis argui possunt*. Sic de Thrasone Eun. III. 2. 29. occurrit *pugnas narrat*, h. e. fingit, jaculat perperam: it. Adel. IV. 2. 18. *quid malum, Bone vir mihi narras?* i. e. male irrides me et vocas bone vir. it. Heant. II. 1. 8. *sua que narrat facinora!* cf. Plaut. Truc. II. 2. 28. *quas tu*

mulieres mihi narras? ubi musca nulla femina est in edibus. Sensus igitur nostri loci est: vide, cogita, quam falsa et repugnantia fabuleris de te, qui istum virum optimum non vidisti, et de illo, qui vir optimus non fuit. Sequentia nostram interpretationem comprobare videntur. Cæterum illud i in m. c. quod Bentleius præfert, facile ferre possumus, quia in Bemb. extat. Z.

Videas te atque illum] Locus fœdissime corruptus de quo v. Bentl. conjecturas. R. D.

22 *Nam si ita eum existimassem*] Ut vita optimum judicarem. *Nunquam tam graves*] Hoc non quasi timidus, sed quasi religiosus et fidelis loquitur Phormio. D.

Nunquam tam graves] Nisi talem . . . virum credere puellæ patrem propter eam pu . . . (*nisi enim talem virum credidissem puellæ patrem, propter eam nunquam*. Z.) tales inimicitias caperem, adversus dominum tuum, in familiam meam. E.

Liber Bemb. habet *nam si eum esse existimassem. Eum*, h. e. talem. Donatus sane legit *existimarem*, quod magis videtur convenire cum *caperem*. FLEGEN.

23 *Ob hanc*] Tanquam presens sit mulier, de qua lis est; sic demonstrativa particula usus est dicendo *hanc. Ob hanc*] Id est, pro filia ipsius. *Inimicitias caperem*] *Capere* dicimus, quum id quod in nobis est, assumimus, unde *capere* pro eligendo ponitur. D.

Pro *nostram*, quod plerique nostri habent, Bemb. et alii exhibent *vostram*. B.

24 *Quam is aspernatur*] Ordo est: ob hanc quam hic aspernatur. *ἀνιδωρίς*. quum enim supra (*enim ad superiora*. Z.) revocavit, ad puellam referens. ut, *Æn*. IV. 355. *quem regno Hesperio fraude*.

G. Pergin' hero absenti male loqui, impurissime? 25

P. Dignum autem hoc illo est. G. Ain' tandem, carcer?

D. Geta.

G. Bonorum extortor, legum contortor. D. Geta.

P. Responde. G. Quis homo est? ehem! D. Tace. G.

Absenti tibi

Te indignas, seque dignas contumelias

Nunquam cessavit dicere hodie. D. Ohe desine. 30

Adolescens, primum abs te hoc bona venia peto,

Et Sallustius: *nam Sylla dominationem audebat. Et interpositis quibusdam, neque est offensus dominationem Syllae. Quam is aspernatur nunc tam illiberaliter] Aspernari est averti, non solum corpore, sed etiam animo. Aspernari, recusare, avertere, non agnoscere. Est autem dictum a sperno. Illiberaliter] Apud veteres illiberaliter dicebant factum, si quis excessisset omne genus maleficii. Sic in Adelphis, *factum a vobis duriter Im-misericorditerque: atque etiam, si est, pater, Dicendum magis aperte, illiberaliter. Vides more aig'raus; illiberaliter pro magno hic ultimum poni. D.**

25 Pergin' hero absenti male loquus] *'Ασώρητος* per *εραφιδως*. Male loqui, pro male dicere. Et querit Probus, quis ante Terentium dixerit. Hero absenti] Argute hero absenti: ut videatur fidelior, qui defendat absentem: quod praestans argumentum est, id in animo habuisse Getam etiam peregrinante domino. Impurissime] Improbissime. D.

26 Dignum autem hoc illo est] Non negat male loqui: sed hoc esse dignum contendit malo homine. Ain'] *'Ασώρητος* nota est, quae separata ab *α*, et intermittit s litterae sonum: est enim integrum, *aisne? Ain' tandem? carcer!* Non carcerarium, sed carcerem asperius appellavit. sic Lucilius, *carcer vix carere dignus*. Et vix pro non. D.

Pro tandem, quod et versui et sententiae officit, reponendum puto tamen. B.

Carcer] Carcer dicitur pro carcerario vel carere digno. Laeil. apud Donat. ad h. l. *carcer, vix carere dignus*. Ad

eandem normam a comicis dicebantur, patibulum. v. celeb. Hemsterhus. ad Thom. Magistr. p. 140. R. D.

27 Bonorum extortor] Ingeniose de ipso negotio sunt inventa convicia. Bonorum extortor, legum contortor] Fingit illi crimina de causa, et de negotio. D.

Bonorum extortor] Prisc. lib. LX. L.

28 Responde] Timuit poeta, ne huiusmodi vociferatio Getae, quasi veram discordiam apud populum fingeret: et ideo facit iam a Phormione ipsum admoneri. Quis homo est? Mire servum finxit, se non vidisse senem: ut ea quae dixerit, in Phormione sine ore dixisse credatur. Et mira dissimulatione addidit homo: ut videatur nihil de praesentia domini cogitasse. Absenti tibi] Tunc fidelis opera est, si absens aliquis defendatur. hoc ergo confirmat, velat indicando. Sic in Andria, *O Chrems, per tempus hic advenis, ausculto*. D.

29 Sequi dignas contumelias] Id est, quas ipse debet audire. D.

30 Ohe! desine] Haec voce ostendit plus iusto pro se locutum videre Getam. Nam *ohe* interjectio est, aetiam usque ad fastidium designans. Desine] Imponit silentium Getae: quasi validiora diciturus sit. et supra *tace* dixit senex. D.

Illud hodie, praeter unum, nullas habet ex nostris. Igitur lege vel, *N: c. dicere. ohe desine*; vel cum tribus nostris, *N: c. dicere. ohe jam desine*. B.

31 Adolescens primum abs te] Haec auctoritas in senibus, ut, qui minoris aetatis fuerint, illos appellatione pae-

ACT. II. SGENA III.

Si tibi placere potis est, mihi ut respondeas :
Quem amicum tuum ais fuisse istum, explai
Et qui cognatum me sibi esse diceret.

P. Proinde expiscare, quasi non nosses. I

P. Ita.

D. Ego me nego : tu, qui ais, redige in men

P. Eho tu sobrinum tuum non noras ? D.

Dic nomen. P. Nomen ? maxume. D. Quid

P. Perii herele : nomen perdididi ! D. Hem

P. Geta,

Si meministi id quod olim dictum'st, subji

ri, vel adolescentis, vel juvenis etiam ostendant (*appellat*: liber uterque :) ut hoc de nomine illis (ut hoc nomine de illis. Z.) quidem detrahant, sibi vero auctoritatem attribuant. Sic Virg. XII. 19. *O preceps animi juvenis, quantum ipse feroci Virtutis exsuperas. Bona venia*] Sine ira, sine discordia. D.

Adolescens, primum abste] Prima pars actionis quaeritur, quae est, an illa proxima sit ? cui respondet Phormio, scire ipsum qui interrogat. E.

Pro peto, quod libri Faerni multi habent, nostri omnes rectius exhibent expeto. Noster enim solet liquefacere postremas syllabas, et aversari homocoteleuta. B.

Bona venia] Idem valet, quod *pax tua*. Pro eo etiam dicitur *cum bona venia*, cum *bona pace* ut ap. Liv. XXIX. 17. *Cum bona venia audiat id quod invitum dicam*. Utrumque conjungit Arnobius I. p. 5. *cum pace hoc vestra et cum bona venia dixerim*. v. Drak. ad Liv. III. 19. VII. 41. R. D.

32 *Si tibi placere potis est*] Pro, potest. *Mihi ut respondeas*] Bene mihi utpote patri adolescentis, vel domino Getae, vel etiam seni. Et verbum est scrupulose aliquid interrogantium. Sic Virg. *Aen.* II. 149. *mihique haec edisserere vera roganti*. Et, *Eol.* III. 1. *dic mihi, Damata, cujus pecus ?* D.

33 *Quem amicum tuum ais fuisse*] *Ais* dicimus de his, qui vana loquantur :

dicere autem dicimus : ra. *Explana*] Manifesta.

34 *Et qui cognatus unde*. D.

35 *Proinde expiscare*] *Proinde*, ita simum est modo, non coinde *tona eloquio solite* est diligentissime quos lateant : ergo ver piscatoribus. D.

Proinde expiscare q a me inquiris, quasi

26 *Ego me nego ;* dicitur ad omnia nosse.

37 *Eho ! tu sobri* lari quadam vulgari pote sourra, respond

38 *Nomen ?* maxime bent memoriam. hic vel necessarium est. Urget senex : quia men nescire. D.

Sic divide person Nomen ? D. *Mas* ces ? B.

40 *Subjice*] Sugg

Si meministi quod nomen, quod supra

phonem ipsum qui fu *Subjice*] I. e. sug

Aen. III. 314. *vix* cio. *Propert.* I. 7. *carmina servus amor*.

R. D.

Non dico : quasi non noris, tentatum advenis.

D. Egone autem tento? G. Stilpho. P. Atque adeo quid mea?

Stilpho'st. D. Quem dixi? P. Stilphonem inquam, noveras? 43

D. Neque ego illum noram : neque mihi cognatus fuit Quisquam isthoc nomine. P. Itane? non te horum pudet? At si talentum rem reliquisset decem :

D. Di tibi malefaciant. P. Primus esses memoriter Progeniem vestram usque ab avo atque atavo proferens.

D. Ita ut dicis. ego tum si advenissem, qui mihi Cognata ea esset, dicerem : itidem tu face. 50

Cedo, qui est cognata? G. Eu noster! recte: heus tu, cave.

41 *Non dico : quasi non noris*] Mire. Nam videtur arte celare id, quod invitus nesciebat. D.

Non dico] Asoon. Pedian, I. 29. in Verrem. L.

43 *Stilpho*] Σύλλησις. Nam reddit ad nominativum est utique Stilpho; ut rursus ad accusativum, noveras, Stilphonem scilicet. *Stilphonem, inquam, noveras*] Figura ἑπιτροχασμῶς. Est autem ἑπιτροχασμῶς verborum semper se invicem effusio (*effusio, vel supermensio*, lib. uterque), quæ sit adversarii causa turbandi: sic Cicero *convicium et* * Virg. XI. 387. *nec longe scilicet hostes Querendi nobis; circumstant undique muros. Imus in adversos? quid cessas? an tibi Mavors Ventosa in lingua, pedibusque fugacibus istis Semper erit? Stilphonem, inquam, noveras?*] Quasi dicat, convincam, si neget. D.

46 *At si talentum rem reliquisset*] Ἀξίωματος illud fecit. *At si talentum rem reliquisset decem*] More Romanorum, apud quos hereditas pecuniæ erat. *Talentum autem quod dixit, more Græcorum admiscuit. D.*

Talentum rem reliquisset] Hoc est, tale patrimonium quod in decem talentis est. E.

47 *Memoriter progeniem*] Memoriter totam progeniem parentum a summa origine contineres. E.

Di tibi male faciunt] Contraria formula est in Ad. V. 7. 19. *di tibi bene faxint. R. D.*

49 *Ita ut dicis*] Ita sum, inquit, ut dicis, avarus et superbus. Et vide senem de injuria non agere: quia justæ confidit et nititur causæ. Plerumque enim hac constantia animi feliciuntur, qui juri confidunt: at contra, qui nullo jure freti sunt, litigant et ad injurias proiliunt: ut his saltem perturbent adversarium, qui jure non valent. Condo igitur, inquit, tibi omne contumeliæ genus. *Ego tum si advenissem*] Deat ad iudicium: ut sit, quam ad iudicium venissem. *Qui mihi cognatus*] Qui, unde, quomodo. D.

Ita ut dicis. ego tum] Si hereditatem peterem, necessitas mihi imponeretur, ut, unde mihi esset cognata, dicerem: nunc cum tu intendas, debes dicere unde sit ista cognata. E.

Pro si, quod in nostris omnibus extat, in Bemb. et litera Victoriani est cum, quod et Donatus legisse videtur. B.

51 *Eu, noster! recte*] Geta sic laudat senem, ut optet vincere Phormiæ,

ACT. II. SCENA III.

P. Dilucidè expediti, quibus me oportuit
Judicibus : tum si id falsum fuerat, filius
Cur non refellit? **D.** Filium narras mihi?
Cujus de stultitia dici, ut dignum'st, non pot
P. At tu, qui sapiens es, magistratus adi,
Judicium de eadem causa iterum ut reddant
Quandoquidem solus regnas, et soli licet
Hic de eadem causa bis judicium adipiscien
D. Etsi mihi facta injuria'st; verumtamen
Potius quam lites secter, aut quam te audis
Itidem ut cognata si sit, id quod lex jubet

nem. *Eu noster! recte*] Plaudit sibi Terentius, supposita persona, quasi recte dixisset. **D.**

52 *Quibus me oportuit judicibus*] Probat judicibus, inquit. **D.**

Dilucidè expediti] Continuo sumit argumentum præscriptionis, cum conturbatus esset Phormio. denique concluditur : *at tu, qui sapiens es, magistratus adi, judicium de eadem causa iterum ut reddant tibi.* Ut scilicet hic judicium bis de eadem causa adipiscatur (*adipiscaris. Z.*) **B.**

53 Meliores libri Faerni et nostri sic collocant, *tum id si falsum.* **B.**

54 *Filius cur non refellit?*] *Refellere*, est arguendo falsum ostendere. **D.**

55 *Cujus de stultitia dici, ut dignum est.*] Compendium conviciorum est, nihil dignum invenire, pro magna injuria, quod respondeas. **D.**

57 *Judicium de eadem causa*] Juris axioma est, lite semel terminata de eadem re actio iterum ne detur. l. 6. et tot. tit. ff. de except. rei judic. Demosth. contra Leptinen, *ὁ νόμος οὐκ ἔστι δις πρὸς τὸν αὐτὸν ἐπὶ τῶν αὐτῶν οὐτὴ Μωυς, οὐτὴ Ἰωβίνας, οὐτὴ διαθυασίας, οὐτ' ἀλλὰ τοιαῦτο οὐδὲν εἶναι.* Syrianus et Sopater in Hermog. pag. 110. *δις πρὸς τῶν αὐτῶν διὰ τὸ μὴ εἶναι.* Vid. Andocid. κατ' Ἀλκιβιάδου pag. 30. Donat. in Andr. III. 1. 7. **L.**

Cum versu abhinc altero redeant fere eadem verba : crediderim hunc notham

esse; vel si retineatur *de eadem re* id tibi. Tres nostri reddunt hoc est, *osum.* In *verum*, cujus emphasis Theai obmutescit. **B.**

58 *Quandoquidem* : *niam regnum solutus opprimens libertatem numme hic, Eschine,*]

Solus regnas] **I. e.** es, ut tibi liceat facere. **Ad. II. 1. 21. R. D.**

59 *Hic de eadem causa* : *et apud Athenas, ubi tunc omnibus communi*

Ut versui consulti *reponere apiscier*, quoties frequens est. Et *occurrit deorum vitant*

61 *Potius quam lites* : *te audiam*] Bis posuit *figurae primo* : *est. ut in Heant. pro ma infamia sum, et* (*Bentleius addi vult, loco sum bis ponatur, totidem. Z.*) *obsequationem, ut neque tu esse posses perdere.* **D.**

62 *Id quod lex jubet* : *pro ab id.* **D.**

Quod lex jubet de : *præscriptione senex, descendit, ut dotem*

Dotem dare, abduce hanc: minas quinque accipe.

P. Ha ha he, homo suavis. D. Quid est? num iniquom postulo?

An ne hoc quidem adipiscar ego, quod jus publicum est?

P. Itane tandem quaeso, item ut meretricem ubi abusus sis, 66

Mercedem dare lex jubet ei, atque amittere? an,

Ut ne quid turpe civis in se admitteret

Propter egestatem, proximo jussa est dari;

nata. Cui ut supra dixi respondetur: *itane tandem quaeso ut meretricem*, &c. quod utique iniquum est, ex eo quod jam una pars videtur impleta. Aliter ergo jam non potest rursus quemcumque diceret senex proximo ad hos unde aut quomobrem (*aliter ergo jam non potest surgere adversus Phormionem, nisi dixerit senex: proximo; et nos unde? aut quomobrem? &c.*) Rodit etiam parasitus ad prescriptionem: *actum, aiunt, ne agas*. E.

63 *Abduce hanc; minas quinque accipe*] Modo id agit, quod reprehendit a filio non esse factum, *dotem daretis, quaereret alium*. Et *dotem* voluit custodem esse pudoris. D.

Locep] Scilicet in dotem. Petron. c. 74. *sestertium centies accipere poteris scil. in dotem* v. Burm. p. 480. R. D.

64 *Ha ha he*] Hic risu destruxit, quod serio intendebat senex. *Homo suavis*] Prescriptio, quam jam alterum factum sit, seri utrumque non posse. D.

Versus gratia illud est delendum putato. B.

Homo suavis] I. e. stultus. Sic Graeci fatuam *idiv* et *idiav* dicunt. v. quem notavimus ad Timaei lexico. Platonic. p. 96. R. D.

65 *An ne hoc quidem adipiscar ego*] Quia enim a lege stat, recitat tantum id quod scriptum est. D.

Jus publicum] Hoc loco est jus commune, quod ad omnes cives pertinet, nec, ut aliis locis, opponitur juri privato. Cic. de Offic. I. 19. *neque disceptatione vinci se nec ulla publico ac legi-*

timo jure petantur. Idem pro Domo c. 15. intelligit civile vel privatum. *Nego potuisse jure publico, legibus iis quibus haec civitas utitur, quamquam civem esse quomodocumque calumitate affici sine judicio*. v. Duker. ad Liv. XLV. 18. et Ernest. in Clave Cicer. voce *jus*. R. D.

66 *Itane tandem quaeso?*] Majora argumenta sunt que per interrogationem proferuntur. *Ubi abusus sis?* A scripti voluntate. *Utinam cum honore, abstinere cum injuria*. B.

Illud *civem ante item recte a Faenii et nostris libris abest*. Ceterum ut versus sanetur, pro *item* rescribo *item*. B.

67 *Atque amittere*] Bene *amittere*: quia finis cupiditatis amissio est. D.

Illud *an*, ducibus Faenii libris omnibus, faciat principium sequentis versus. Ceterum *an* et *ut* corripiantur. B.

68 *An, ut ne quid turpe civis in se admitteret*] Idoneum testimonium est, bonorum esse natafium, civem dixisse. Nam apud veteres peregrinae mulieres in meretricum numero habebantur. Sic ipse alibi, *adone est demens? es peregrina?* Et alibi, *Samia mihi mater fuit, ea habitabat Rhodi*. Et Parmeno comprobans respondit, *potest taceri hoc; id est, meretricem matrem te habuisse*. *An, ut ne quid civis turpe in se admitteret*] A voluntate. D.

Lego et numero et ordine meliorem, *an, ut ne quid civis turpe in se admitteret*. Certe omnes nostri, praeter unum, habent *civis turpe*. B.

ACT. II. SCENA III.

Ut cum uno scitatem degeret? quod tu veta:

D. Ita, proximo quidem: at nos unde?

brem? P. Ohe,

Actum, aiunt, ne agas. D. Non agam?

desinam,

Donec perfecero hoc. P. Ineptia. D. Si

P. Postremo tecum nihil rei nobis, Demiphi

Tuus est damnatus gnatus, non tu: nam tu

Præterierat jam ad ducendum ætas. D. O

Illum putato, quæ ego nunc dico, dicere:

Aut quidem cum uxore hac ipsum prohibeb

G. Iratus est. P. Tute idem melius fecerit

D. Itane es paratus facere me adversum or

Infelix? P. Metuit hic nos, tametsi sedul

70 *Ut cum uno ætatem degeret*] Quid enim est pudicitia, nisi unius scientia viri? D.

72 *Actum, aiunt, ne agas*] Aiunt dicimus, quum proverbium significamus. *Acta res est*, de qua sententia prolata sit. D.

Actum, aiunt, ne agas] I. e. noli frustra operam ponere in re jam iudicata. v. not. ad Ad. II. 2. 24. R. D.

73 *Donec perfecero hoc*] Virgil. *Æn.* II. 719. *donec me fluminis utro Abluero.* *Perfecero*] Pro *perficiam*. *Ineptia*] Ut a *sapientia*, *sapis* dicimus: ita ab *ineptia*, *ineptia*. *Sine modo*] Hæc minantis sunt verba: et bene. imitatus est enim (*et bene imitatus est modum*. lib. uterq.) comminantiem. D.

74 *Postremo tecum nihil rei*] Jam ludit parasitus: tu, inquit, senex jam alterius ætatis es, addictus filius tuus est. E.

75 *Tuus est damnatus gnatus, non tu*] Ludit Phormio quum dicit, non tu: et contemtiliorem in hac causa sibi senem, quam Antiphonem fuisse, dicit: simulque ætatem illius esse despectam. *Tuus est damnatus gnatus, non tu*] Pro voluntate contententis est prolatio sententiæ. D.

77 *Illum putato, dicere*] Definitive rei:

78 *Cum uxore hac*

Pro *prohibeo* melius exhibent *prohibebo*.]

Prohibebo domo] F

Jug. c. 21. *Numidas*

bus prohibuit. R. D.

79 *Tute idem melius*

est hic, ut ostendat

pacto egisse cum Ant

melius feceris] Quid

tute idem melius feceris

exont, quam ejiciat

autem loquitur Phorm

picionem seni consen

tis (*conventionis*. Ma.

B.) inter parasitum

(*Tute idem feceris*)

te feceris. E.

81 *Sedulo*] Sine

Metuit hic nos] Qu

missiore dictione, ita

me adversum omnia?

iraundiam esse linit

Infelix] I. e. impr

cos *navedalsen*, apu

rens. Plaut. in *Cistel*

felicem et sceleratam.

Dissimulat. G. Bene habent tibi principia. P. Quin,
quod est

Ferendum, fers: tuis dignum factis feceris,

Ut amici inter nos simus. D. Egone tuam expetam

Amicitiam? aut te visum, aut auditum velim? 85

P. Si concordabis cum illa, habebis quæ tuam

Senectutem oblectet: respice ætatem tuam.

D. Te oblectet: tibi habe. P. Minue vero iram. D.

Hoc age:

Satis jam verborum'st: nisi tu properas mulierem

Abducere, ego illam ejiciam: dixi, Phormio. 90

P. Si tu illam attigeris secus quam dignum est liberam,

Dicam tibi impingam grandem: dixi, Demipho.

Si quid opus fuerit, heus, domo me. G. Intelligo.

82 *Dissimulat*] Fingit, mentitur. D.
Quod est ferendum] Quia res tolerandas sustinere (*sustinere debet*. Z.) et dignum tuis factis feceris. E.

83 *Quin quod est ferendum, feras*] Cur non, inquit, accommodas necessitati voluntatem? D.

Pro *fers*, quod solum est probandum, Bemb. habet *feres*; alii *fer*; alii *feras*. Male. B.

84 Pro *egone* omnes Faerni et nostri codd. habent *egon*. B.

87 *Quæ tuam senectutem oblectet*] Non te, sed senectutem tuam. D.

88 *Minus vero iram*] Contemnentis est dissuadere iracundiam. *Hoc age*] Annuentis est. D.

89 Pro Bemb. Vict. et aliorum librorum Faerni *properas*, nostri habent *properes*. B.

90 *Dixi Phormio*] Dixi solent dicere perorata causa. D.

Dixi] Hic habet vim confirmandi et asseverandi, se non mutaturum sententiam. v. Kun. V. 8. 36. E. D.

91 *Si tu illam attigeris*] Revocat iracundiam, quia ille dixerat: nisi tu *properas mulierem abducere, ego illam ejiciam*, et hic contra: *si tu illam attigeris aliter quam dignum est liberam, dicam tibi impingam grandem*. E.

92 *Dixi Demipho*] Mire comminationem et ferocitatem ejus imitatus est simili verbo. D.

93 *Si quid opus fuerit*] Hæc repentina discessio habet aliquam majorem litigaturi denunciationem. Et bene breviter: ne multiloquio infringeretur superior comminatio. D.

Si quid opus fuerit domo me] Scilicet compelle, si quid opus est. Solemnis formula est Plaut. in *Cistell.* IV. 2. 56. *si quid est opus dic; impera et tu*. R. D.

ACT. II. SCENA IV.

DEMIPHO. GETA. HEGIO. CRATINUS. CRA.

QUANTA me cura et sollicitudine afficit
Gnatus, qui me et se hisce impedivit nuptii
Neque mihi in conspectum prodit; ut saltem
Quid de hac re dicat, quidve sit sententiæ.
Abi tu, vise redieritne jam, an nondum, de
G. Eo. D. Videtis quo in loco res hæc si
Quid ago? dic, Hegio. H. Ego? Cratinu
Si tibi videtur. D. Dic, Cratine. CRA. M

1 *Quanta me cura et sollicitudine afficit gnatus*] Cura est in spe bonorum: sollicitudo in metu malorum. *Quanta me cura et sollicitudine*] Hæc deliberativa est, in qua tres advocati sunt: quorum unus suadet, alter dissuadet, tertius qui se alterutri addere debuisse, ejusmodi sententiam dicit, ut rursus deliberatione opus esse videatur. D.

Quanta me cura] Hæc scena deliberativa tenet. Deliberat enim senex, an judicium, quod se absente filius egit, rescindat denuo. Ideo sententiæ ab advocatis (ab advocatis tribus feruntur. Z.) una dissuadentis, persuadentis altera: tertia, quæ accedere ad sententiam (*sententiam alterutram. Z.*) possit, talis est, ut rursus deliberatione opus esse videatur. Est igitur prima pars, cujus principium tale est: *quod que in rem tuam sint, ea velim facias*: ego quæ tibi prosint, facere te volo. Deinde ipsa sententia: *mihi sic hoc videtur, quod te absente hic filius egit, restitui in integrum*. Deinde breviter a justo, *æquum est et bonum*. An fieri possit: *id impetrabis*. Contraria sententia; cujus hoc principium: *ego sedulo hunc dixisse arbitror*; ne contraria diciturus videatur inimicitias exerceere, defendit contrariæ partis patronum, ut dicat illum *sedulo*, hoc est, sine fraude et dolo dixisse, quod dixerit. Quod

VOL. II.

dixerit de se aliquam sententiam, propterea se aliam p. e. s. præmines, tot sententiæ: Deinde sententiam si datur, quod sit factus possit: et turpe ineptum ab inhonesto diotum ligimus. Tertia illa amplius deliberandum est. E.

Impedit] I. e. in Andr. III. 5. 11. R.

5 *Lege ex cod.* Nam tu versem stran

7 *Ego Cratinum* c subdistingui: ut sat cam? D.

Repone *Cratinus*, nus dicat. B.

Dic Hegio] Verbo dicoes, cum advocato et consules, cum sen dicere jubebant. v. B. V. 4. 23. R. D.

8 *Si tibi videtur*] senatusconsultor. qd senatus aliquid consdaret. Justinus Trogi *senatus scripsit Flamii turæ, sicuti Macedoni Græciam a Nabide lil*

D. Te. CRA. Ego quæ in rem tuam sint, ea velim facias: mihi

Sic hoc videtur. quod te absente hic filius 10

Egit, restitui in integrum, æquom est et bonum:

Et id impetrabis dixi. D. Dic nunc, Hegio.

H. Ego sedulo hunc dixisse credo: verum ita est,

Quot homines, tot sententiæ: suus cuique mos.

Mihi non videtur, quod sit factum legibus, 15

Rescindi posse: et turpe inceptu est. D. Dic, Crito.

CRI. Ego amplius deliberandum censeo:

Res magna est. H. Num quid nos vis? D. Fecistis probe:

9 *Quæ in rem tuam sint*] Bene principio, ἀπὸ τῆς ΤΡΟΑΚΙΣ* ΚΑΙ ΤΟΥ συμβαλλέοντος (ἀπὸ τῆς ἰκανότητος τῆς τοῦ συμβαλλέοντος. Z.) benevolentiam suam commendavit: et sic consilium dedit. D.

Responsum Demiphonis te, tanquam versui repugnans, et sensui in re levi inutile, delendum esse censeo. B.

11 *Æquom est*] Ab honesto. *Et bonum*] Ab utili. D.

Æquom est et bonum] Ms. Pith. *æquom ac bonum est*. L.

Repone *æquom esse ac bonum*. Nam ac est in nostris; et esse regitur a videtur. ut mox vers. 16. posse. B.

Restitui in integrum] In integrum Icti dicitur pro restituere in pristinum causam, in pristinum jus. Nec tantam personam defendit, sententiam reprehensuram: ne si inimicus sit, adimat auctoritatem sententiæ suæ. *Verum ita est*] Subiunxit locum *δραπένας* oratoris: ut invidiam contradicentis occurreret. D.

12 *Et id impetrabis*] A possibili. Et breviter deliberatiæ tres locos tetigit, iustum, utile, et possibile. D.

13 *Ego sedulo hunc dixisse credo*] Artificiose personam defendit, sententiam reprehensuram: ne si inimicus sit, adimat auctoritatem sententiæ suæ. *Verum ita est*] Subiunxit locum *δραπένας* oratoris: ut invidiam contradicentis occurreret. D.

Sedulo] Hic potissime convenit etymologica ratio, qua grammatici *sedulo ex se dolo* i. e. sine dolo natum putant.

Cic. pro Cluent. c. 21. hoc quamquam sedulo faciebat, tamen interdum non defendere sed prævareari [accusationi] videbatur. R. D.

14 *Quot homines tot sententiæ*] Horat. libr. II. Sat. I. 27. quod caput vivunt, totidem studiorum millia. Arnob. advers. gent. lib. 2. quot in orbe sunt homines, sunt sententiæ totidem. L.

15 *Mihi non videtur*] A possibili. *Quod sit factum legibus*] Hic alio ordine locos suasoriæ tetigit: primum a possibili, secundum ab honesto. D.

16 *Et turpe inceptu est*] Ab honesto. Utilitatem autem prætermisit per artem, quæ, ubi non potest fieri, frustra spectatur. D.

Pro inceptu plures libri inceptant. Utrumvis probe. B.

17 *Amplius deliberandum censeo*] Formula e iudiciis ducta. Nam iudices cum significare vellent, rem intricatam esse et nondum definitam posse, vel eam spatium reo dare vellent, dicebant *amplius aut non liquet*. Unde *amplius* est differre sententiam, diutius velle de causa deliberare. v. Brisson. de formulis V. 4. 55. R. D.

18 *Res magna est*] Causa ampliandi sententiam. D.

Res magna] I. e. magni momenti. Nep. in Attico c. 4. et si qua res major actu est. Cro. ad Div. II. 6. si quæ magna res mihi petenda esset. R. D.

ACT. III. SCENA I.

Incertior sum multo, quam dudum. G. Ne Redisse. D. Frater est exspectandus mihi Is quod mihi dederit de hac re consilium, it Percontatum ibo ad portum, quoad se recip G. At ego Antiphonem quæram; ut quæ a sciat.

Sed eccum ipsum video in tempore huc se

ACT. III. SCENA I.

ANTIPHO. GETA.

ENIMVERO, Antipho, multimodis cum es vituperandus:

Itane hinc abisse, et vitam tuam tutandam a Alios tuam rem credidisti magis, quam te versuros?

19 *Incertior sum multo quam dudum]* Ex tribus anim unus suavit, alter dissuasit, tertius nihil dixit. D.

Incertior sum multo, quam dudum] Dicta ratione incertioem se factum dicit; aliquid suavit unus, dissuasit alter, contra tertius nihil dixit. E.

21 *Pro exequar unus e nostris sequer: atque idem hunc ordinem verborum inducit, is quod mihi de hac re dederit e. i. s. quod placet. Cf. Adel. III. 5. 54. B.*

22 *Quoad se recipiat]* Quando redeat. E.

23 *Pro sunt, meliores Faerni et nostri libri, sint. B.*

24 *In tempore huc se recipere]* Evadere. Ballastius, maximeque ferocia regis Mithridatis in tempore bellatur, D.

1 *Enimvero, Antipho, multis modis cum, istoc animo]* Cum istoc animo: pro, hujus animi. Rapius, omnia (optima. Lib. utroque) cum pulchris animis Romana juvenus. D.

Enimvero, Antipho, istoc animo vituperandi rationem gestorum tuone et objurgatione, amorem, et irritas (eam quam diligebat, attulerit patrocinium.

Pro multis modis vituperandi; quod ipsum libi exhibent. B.

2 *Itane hinc abisse, Es improprie. ut Xen. deos, patriis ut redditi. optatum et pulchram (Et, servon' fortunas militi? D.*

Laetio Victoriani, dipelli, itane te hinc versui commodissima

S Alios tuam rem] indicativam transitivam Pro putasti. D.

Pro vulgari te versui ni leta. B.

Nam ut ut erant alia, illi certe, quæ nunc tibi domi'st,
consuleres,

Ne quid propter tuam fidem decepta pateretur mali, 5
Cujus nunc miseræ spes opesque sunt in te uno omnes
sitæ.

G. Equidem, here, nos jam dudum hic te absentem in-
cusamus, qui abieris.

A. Te ipsum quærebam. G. Sed ea causa nihilo magis
defecimus.

A. Loquere obsecro, quonam in loco sunt res et fortunæ
meæ :

Num quid patri subolet ? G. Nihil etiam. A. Ecquid
spei porro'st ? G. Nescio. A. Ah! 10

G. Nisi Phædria haud cessavit pro te eniti. A. Nihil
fecit novi.

4 Nam, ut erant alia, illi certe, quæ nunc tui domi est, consuleres] Nam quæ-
liacunque cætera essent circa te, illi
saltem auxilium ferres, quæ tui domi
est. E.

Pro vulgari tui domi placet Bembini
tibi domi. ut infra III. 2. 19. B.

5 Pateretur mali] Legitur et potiretur:
quia potiri τὴν μάραν fuit. Plautus
Epid. IV. 1. 35. hostium potitus est. D.

Altera Donati lectio potiretur a Te-
rentio profecta esse videtur; quæ vero
postea a magistris ob archaismum est
ejecta. B.

Ne quid potiretur mali] Potiri ex iis
verbis eat quæ in meliorem et deterio-
rem partem dicuntur. Plaut. in Epidio.
IV. 1. 35. hostium'st potita. In Rud. I.
3. 7. haud labori est, laborem hunc po-
tiri v. Gronov. in lection. Plaut. c. 66.
et Broukhus. ad Propert. II. 7. 64.
R. D.

6 Spes opesque sunt] Hæc quidem de
his sunt, quæ amant jungi. Spes opes-
que sunt] Ut, res fortunæque. D.

Spes opesque] Plaut. capt. III. 3.
2. spes, opesque, atque auxilia, a me
segregant spernuntque se. Sallust. in
Jugurt. 114. spes atque opes civitatis

in illo sitæ. L.

7 Qui abieris] Mollius, quam fugis.
D.

Cam Terentii ætate equidem non nisi
primæ personæ singulari jungeretur,
placet et quidem, quod in nostris om-
nibus, et Faerni præstantioribus ex-
tat. B.

8 Sed ea causa] Quia abieris. D.

Sed ea causa nihilo defecimus] Sed
licet te accusaret magis, quod absens
esses, ea causa non defecimus. E.

10 Numquid patri subolet?] Sub
convenientia sua et Phormionis dicit
(subolet? Conscientia tua et Phormio-
nis). D.

Numquid patri subolet?] Numquid
suspicatur pater, sua voluntate cessasse,
an etiam ei veniam tribuit, ut eandem
uxorem habeat? (pater, scilicet mea vo-
luntate cessasse; an etiam mihi veniam t.
v. e. v. habere liceat? Z.) E.

Ne patri in Theai totum lateat, logo
num patri quid subolet; et spei θεοῦ λά-
βας; pro spei. B.

Lego ut aliis. Nam in abest in
Bomb. et a versu repudiatur. E.

11 Nisi] Pro nisi quod i. e. sed. v. not.
ad. Andr. IV. 1. 40. R. D.

ACT. III. SCENA I.

G. Tum Phormio itidem in hac re, ut in al
hominem præbuit.
A. Quid is fecit? G. Confutavit verbis a
tum patrem.
A. Eu, Phormio. G. Ego quod potui p
Geta, omnis vos amo.
G. Sic habent principia sese, ut dico: adh
res est;
Mansurusque patrum pater est, dum h
A. Quid eum? G. Ut aiebat,
De ejus consilio sese velle facere, quod
attinet.
A. Quantus metus est mihi, venire huc salu
trum, Geta!
Nam per ejus unam, ut audio, aut vivam,
sententiam.
G. Phædria tibi adest. A. Ubinam? G. I
palæstra exit foras.

12 *Hominem strenuum præbuit*] In-
telligendum pronomen *se*, quod addunt
alii. R. D.

13 *Confutavit verbis*] Convicit: ut
si diceret, *refutavit*. sed *refutatio* in
rem est: *confutatio* in personam. D.

Confutavit verbis.—*Ego quod potui*] *Borum ordinem servus tenuit*, ut primo
dominum, deinde Phormionem, sic se
supponeret, ad narrandum, quæ sint
præstita adolescenti. E.

Pro vulgari *patrem* Bembinus habet
senem; quod consuetudini Terentii magis
convenit. B.

14 *Ego quod potui porro*] De se me-
diocriter per ἡλιψιν, moraliter satis.
Ego quod potui porro] Ordine, primo do-
minum, post Phormionem, ultimum se
ponit. D.

15 Hic versus et seq. sunt trochaici
tetrametri scatalectici. FAERN.

16 Ut ἀναλάσθω tollatur, rescribe
id aibat. B.

17 Ex cod. reg.
lege numeris meliori
cere. B.

De ejus consilio] Sicut
de sententia alic
est apud Plaut. in B
et sæpe apud Cic.

18 *Huc saluum* m
Non optat saluum
cundam Apollodora
dit non congruere
commodo suo. An
(an dicit, non malu
modum sibi: sed u
ris plenum adventur

Pro Bem. *quanti*
rum codd. *quantus*.

19 Pro iambico r
nti series poscit, n
audio, aut vivam at
B.

20 *A sua palæstr*
palæstram ejus dixit

ACT. III. SCENA II.

PHÆDRIA. DORIO. ANTIPHŒ. GETA.

DORIO, audi obsecro. D. Non Audio. P. Parumper. D. Quin omitte me.

P. Audi quod dicam. D. At enim tædet jam audire eadem millies.

P. At nunc dicam, quod lubenter audias. D. Loquere, audio.

P. Nequeo te exorare, ut maneat triduum hoc? quo nunc abis?

D. Mirabar, si tu mihi quicquam afferres novi. 5

A. Hei, metuo lenonem, ne quid suo suat capiti. G.

Idem ego metuo.

qua est exorcitus amator assidue. *Plautus Bacchid. I. 1. 32. homo adolescens Penetrem hujusmodi in palestram, ubi damnis desudascitur! D.*

Ut illud ubinam, cum sit interrogatio, acutur, nec in Thesi deprimatur, sæpna ex duobus regis, ubinam? B.

Palestra] Palestram metaphoricè dicit lenonis doram, in qua amor assidue exercebatur. Similis translatio est apud Plant. in Bacchid. I. 2. 33. homo adolescentulus Penetrare hujusmodi in palestram, ubi damnis desudascitur. R. D.

1 *Dorio, audi obsecro] Hæc scena in petitione est, que sæpe admittit deliberationem lenonem. Dorio, audi obsecro] Sant qui sic degant, ut Dorio, Phædria dicat, audia leno, obsecro iterum Phædria. Quin omitte me] Quin, modo corripicndi vel imperandi vim habet. ut Virg. Eol. III. 52. quin age. D.*

Dorio, audi obsecro] Hæc scena petitionem tenet, quod deliberativæ sæpe genus dicitur. quippe cum leno peteret argentum ab adolescente, ille dil-

tionem postulat. Hic ergo petitionis modus ab utili, et honesto, et cæteris partibus tractabitur. Denique opponitur, nequeo te exorare, ut maneat triduum hoc? Extra positus adolescens irascitur, verer ne leno, &c. E.

Hæc scena expressa est ad Plant. Pseud. I. 3. W.

2 *Duoibus nostris plarique et edd. vatt. pro quod rescribe quid. ut And. IV. A. 7. Eun. V. 8. 7. Hen. I. 2. 8. B.*

6 *Hei, metuo lenonem, nequid suo suat capiti] Deest mali. Suat autem, appingat. atque alligat. Suo suat capiti] Aristotelmæ. hæc ror. siquæ p. suacipiti dixit, quum dicturus esset, Phædria, ut Rn. IV. 640. Dardaniusque regum capitis. D.*

Pro. metuo. Membrans. habet verer. Gayotus, hunc orationem ut spatium repudiavit. Muretus, duce suo nodica, sic legit et distinxit, ne quid suat. Suo capiti, h. e. quod in lenonis ipsa caput vertat. At vero. primam nec mere nec p. ror. absolute positum signifi-

- P. Non mihi credis? D. Hariolare. P. Sim fidem do?
D. Fabulas!
- P. Fœneratam istuc beneficium tibi pulchre dices. D.
Logi!
- P. Cuius mihi, gaudebis facto: verum herale hoc est.
D. Somnium!
- P. Experire; non est longum. D. Cantilenam eandem
canis. 10
- P. Tu mihi cognatus, tu parens, tu amicus, tu. D. Garri
modo.

est *struere et machinari aliquid, quod alteri sit damnosum*; quæ est error Mureti. Deinde non poterant metuere, ne leno quædam mollioretur adversus Plautinam, quia leno ipse rem non dissimularet; sed id tantum mutuebant, ne leno odore lucri affectus Fideiçinam aliis venderet. Denique si Antipho dixisset *sis capiti*; Geta non subjunxisset *idem ego veror*, sed *idem ego precor, opto*. Igitur *istud hæc*, quod sæpe in fine versus ponitur, precedenti apponendum, et, dæuo cod. nostro 900 annorum, verba *idem ego motuo seu veror*, plane delenda patet, et verum restituendum sic, *motuo amonem, ne quid*. G. *Suo capiti fuit*. Post *nequid dixisset*, nisi interpellatus esset, *novæ turbe faciat*, aut quid simile. Et *fuit est sit*. Vide nos ad Adel. V. 4. 1. certe capiti esse sic occurrit Cic. Fam. VII. 1. et Tibull. I. 2. 12. B.

Ne quid suo suat capiti] H. e. ne quid machinetur, quod in ipsius caput recidat. Sic *conculis dolis* Plaut. in Amphitr. I. 1. 211. et simplex *sutela pro fraudibus* apud eundem in Captiv. III. 5. 35. Posteriore loco refellitur Bentleyus, negans *suere* absolute dici pro *struere, machinari*. Sed locus ne sic quidem satis integer videtur, de quo vide Bentleyi conjecturas. R. D.

7 *Hariolare*] Divinas. Hoc pertinet ad *istud, non mihi credis*? B.

Non mihi credis? hariolare] Tale illud Plautinum, Asin. I. 3, 51. *nihili ce-*

cio est. L.

8 *Fœneratam*] Ab utriusque *Fœneratam istuc beneficium tibi*] Id est, mihi (ei Lib. utroque. Forte, tibi a me) a te fœneratam. B.

Fœneratam istuc beneficium tibi pulchre dices] Hoc ab utili in petitione positum, quod prodesse possit, etsi non cesserit tempus. H.

Omnes Faerni et nostri libri, *pulchre tibi dices*. B.

Fœneratam istuc beneficium dices] I. e. dices hoc beneficium a te in fœnore positum esse. Fateberis, te pro hoc beneficio longe majus accipias. Cic. de Amicit. c. 9. ut *benefici liberatusque sumus*; non ut *arigamus gratiam* (neque enim beneficium fœneratur) sed *natura propensi ad liberalitatem sumus*. R. D.

9 *Verum herale hoc est*] Bene ipse dictum suum confirmavit. D.

Nostris codd. *somnium*; sed placet recte Faerno *somnia* Bombini; quia *fabule et logi* in plur. processerint. B.

10 *Cantilenam eandem canis*] Ita dicit: ut, *vetus et vulgata cantio*. D.

Experire, non est longum] Hoc a facili, etiam an fieri possit. E.

Cantilenam eandem canis] Cantilena est etiam id quod canitur et quod crebris sermonibus usurpatur. v. Cic. ad Div. XI. 20. et *totam cantilenam hoc pendere, ut quam plurimum lucri faciant*. R. D.

11 *Tu mihi cognatus*] Ab honesto.

P. Adeon' ingenio te esse duro atque inexorabili,

Ut neque misericordia, neque precibus molliri queas?

D. Adeon' te esse incogitantem atque impudentem,

Phædria,

14

Ut phaleratis dictis ducas me, et meam ductes gratiis?

A. Miseritum'st. P. Hei veris vincor! G. Quam uterque est similis sui!

Tu parens, tu amicus, tu] Secunda ἀντιφωνία. D.

Tu mihi cognatus, tu parens] Hoc a Pour (propinquitate. Z.) E.

Ne repente iambicus oriatur, cum antecedentes fuerint trochaici; illud mihi tollendum puto. B.

Tu mihi cognatus] Similis blanditia est apud Propert. I. 11. 25. tu mihi sola domus tu Cynthia sola parentes, Omnia tu nostræ tempora letitiæ ubi v. Broukhus. R. D.

12 Recte Faernus trochaicum claudicantem ex libris Bomb. et Victor. sic sanat, esse duro te a. i. B.

Duro ingenio] I. e. rigido aspero. cui opponitur ingenium lenis in Heaut. I. 1. 99. R. D.

14 Cum nimis sit contumeliosum, a lenone adolescentem ingenuum impudentem dici; ex codd. Petrensi et Mead. repono imprudentem, h. e. rerum humanarum imperitum. Vid. And. V. 4. 7. B.

15 Phaleratis dictis] Honestis atque ornatis: quia dixit, tu mihi cognatus, tu parens. Et, quasi leno, irridet honestatem et despiciit. D.

Ut phaleratis dictis ducas me] Quia supra dixit, tu mihi cognatus, ideo addit phalerat dicta, cum tenentur (forte, habentur. Z.) verba honestatem, et quasi ornamenta habentia. E.

Pro vulgari gratis ratio trochaici probat Bambini gratiis. B.

Phaleratis dictis ducas] Phalerata verba sunt speciosa, sed eadem inania. Phaleræ proprie sunt ornamenta argentea eorum, quæ speciem non usum habent. v. Duker. ad Flor. I. 5. p. 58. Translata sic dicitur omnis externa oor-

poris vel fortunæ pompa. Persius Sat. III. 30. ad populum phaleras; ego te intus et in cuts novi. Ducere est differre. Cæsar. de B. G. I. 16. diem ex die ducere Ædui, conferri comportari, adesse, dicere. v. Gronov. observat. I. 12. R. D.

Meam ductes gratiis] H. e. mea frarris gratis sine mercede. Ductare obscennum verbum Plaut. in Asia. V. 2. 12. qui quidem cum filio Potet una atque una amicam ductet decrepitus senex. v. Rivium ad h. l. Barmann. ad Quintil. VIII. 3. R. D.

16 Meritum est] Elapsula. Hei veris vincor?] Hoc sibi dicit adolescens. D.

Hic locus est crux interpretum, adeo ut Gayetas, cum se ex difficultate expedire non posset, hunc versum cum duobus seqq. delendum putaret. Valgo uterque de lenone et Phædria intelligunt, sed non uno modo: alii enim accipiunt de similitudine pertinaciæ, Phædriæ in petendo, et lenonis in cedendo: alii de similitudine ingenui, quod uterque conservare studeat; Phædria nimirum in honestate, leno in darditis servanda. Utraque ratio contorta esse videtur. Si vulgaris interpretatio de nomine uterque est tuenda; equidem a Geta verba veris vincor spectari puto, ut sensus sit, utrumque veris vinci et moveri, Phædriam veris que dicta sint, lenonem rebus ipsis, i. e. pretio, non promissis. Verum fortassis melius et rei convenientius est, si uterque de duobus miseris adolescentibus acciperis, ita ut Geta dicat, vel utrumque veris vinci, Antiphonem vera miseria Phædriæ, et Phædriam veris dictis lenonis; vel suo utrumque laborare male, Antiphonem vinci veris argumentis pa-

ACT. III. SCENA II.

P. Neque, Antipho alia quam occupatus es sollicitudine,

Tum hoc esse mihi objectum malum? A. Antipho istuc autem est, Phædria?

P. O fortunatissime Antipho! A. Egone quod amas, domi'st?

Nec cum hujusmodi unquam usus venit ut tu malo.

A. Mihin' domi'st? immo, quod aiunt, Antipho lupum:

tris, Phædriam lenonis. Si cui vero nihil horum placeat; verba Getæ de lenone et Phædria per *σκληράς* dici intelligat. Z.

Veris vincor] H. e. veritate, ut vulgus loquitur, mihi os obsecratur. Plant. in Mostell. I. 2. 12. *perfecto ita esse ut prædico, vero vincam.* R. D.

17 *Neque Antipho alia quam occupatus esset sollicitudine*] Hoc dolet Phædria, quod in eadem re laboravit Antipho, id est, in amore: quodque (*quodque una*) amare contigerit. *Neque Antipho alia*] Minore aliqua sollicitudine quam hæc est, quam nunc gerit. An alia, præter hanc, quam de me gerit? Ordo et sensus hic est, neque tum esse mihi hoc objectum malum, quam Antipho alia sollicitudine esset occupatus levi quæpiam, non hæc de nuptiis, quæ est gravissima. D.

Neque, Antipho alia cum occupatus esset sollicitudine, tum hoc esse mihi objectum malum!] Vere nunc ingemisco, me hoc tempore cogi amare, quo Antipho in alia sollicitudine occupatus mihi auxilium ferre non potest. E.

Neque, Antipho alia, &c.] Bentleius putat, hæc a Phædria ex invidia dici, eumque queri, se tum in sollicitudine esse, cum Antipho sit beatissimus. Verum placet ratio eorum, qui intelligunt de dolore Phædriæ, quod nunc ab Antiphone, ipso quoque laborante, sibi nihil præsidii sit expectandum. Nam

VOL. II.

postquam concessit, se occupat. Antipho conspicit unde lenoni possit. Statim sibi Antipho amicus et contemplatio sollicitudinis sit occupatus, exprimit. Cæterum hic est et Phædria dignissima; intellige velim aut sit que alia non h. l. est: *ejusdem generis*; ut II. 49. *tum casia, atque suavis herbis.* Z.

20 *Unquam usus venisse fuit.* D.

Usus venit] Tibi com

21 *Auribus teno*] Proverbum, *τῶν ὠτίων ἔχων, ἢ ἀφάνας*.

Auribus teno lupum] Proverbio cap. 25. *cunctantus undique imminenti ut sæpe lupum tenere.* Aristænet. lib. 2. Ep. *καὶ τῶν ὠτίων ἔχων, ἢ πάλῳ θανάτῳ, ἢ μὴ Querolus: auribus lupum uti fallam, neque uti cum Terentii imitatur epistola ad Pammachros Io. Hierosolym. *lupum apprehenderit, nec aures dimittere.**

Faeni et nostri libri immo id quod aiunt. I

Nam neque quomodo a me amittam, invenio : neque uti retineam, scio.

D. Ipsum istuc mihi in hoc est. A. Eia, ne parum leno sies :

Num quid hic confecit ? P. Hicine ? quod homo inhumanissimus :

Pamphilam meam vendidit. G. Quid ? vendidit ? A. Ain, vendidit ? 95

P. Vendidit. D. Quam indignum facinus, ancillam ære emtam suo !

P. Neque exorare, ut me maneat, et cum illo ut mutet fidem,

Triduum hoc : dum id, quod est promissum ab amicis, argentum aufero.

Si non tum dedero, unam præterea horam ne oppertus sies.

D. Obtundis. A. Haud longum id quod orat, Dorio : exoret sine : 30

22 Hunc versum spurium puto, cum ad formam versus superioris I. 3. 14. Nam credibile non est, eandem sententiam in eadem fabula ab eadem persona bis dici ; præsertim cum proverbium *auribus teneo lupum*, satis notæ sit significationis. B. Bentleius refelli potest ex proverbio Græco, quod refert Donatus. Z.

23 *Ne parum leno sies*] Ἐλλειψις. deest enim, *vereris* ? D.

Parum leno sies] Aliquantum officii tuque consuetudinem mutans avaritiam referens (*aliquantum officii præstans, tuamque consuetudinem mutans, et avaritiam remittens*. Z.) E.

Ne parum sis leno] Plaut. Persa IV. 6. 4. *ne non sat eses leno, id metu cas miser*. Ascon. Pedias. I. 3. in Verrem. L.

Ne parum leno sis] H. e. ne quid facias, quod lenonem non deceat. Sæpe personæ exquisita elegantia ponuntur pro moribus personarum. Ovid. Me-

tam. VI. 629. *sed simul ex nimia matrem pietate labare Sensit* ubi v. Heins. Valer. Flacc. V. 8. in Heaut. V. 3. 5. v. Schulting. ad. Quincil. declamat. I. 2. R. D.

26 *Ære emtam suo*] Bene suo, quasi de tertia persona. D.

27 *Mutet fidem*] *Mutare fidem cum aliquo* est fidem alicui datam fallere : quæ locutio frustra suspecta erat viris eruditis. Sic in Plaut. in Pseud. I. 3. 141. dixit *perdere cum aliquo fidem*. Cic. de Offic. III. 29. *servare fidem cum aliquo* et ad eundem modum Liv. XXVIII. 17. *firmare fidem cum aliquo* ubi v. Drakenb. R. D.

29 *Pro sies* reponere *siet*, ut simile fiat verbis præcedentibus *maneat, mutet*. B.

30 *Haud longum est id, quod orat*] Reperisse ea quæ desideraret (*reperiturum esse se ea, quæ leno desideraret, promiserat*. Z.) adolescens. Accessit etiam persuasor alius, fieri posse certe facile,

Idem hoc tibi, quod bene promeritus fueris, conduplicaverit.

D. Verba istæc sunt. A. Pamphilamne hac urbe privari sines ?

Tum præterea horunc amorem distrahi poterin pati ?

D. Neque ego, neque tu. G. Di tibi omnes id, quod es dignus, duint !

D. Ego te compluris advorsum ingenium meum menses tuli,

35

Pollicitantem, flentem, et nihil ferentem : nunc, contra omnia hæc,

Repperi qui det, neque lacrumet : da locum melioribus.

A. Certe hercle, ego si satis commemini, tibi quidem est olim dies,

Quam ad dares huic, præstituta. P. Factum. D. Num ego istuc nego ?

A. Jam ea præteriiit ? D. Non : verum hæc ei antecessit. A. Non pudet

40

quod non sit longum. Deinde quod utile ; siquidem quod bene promeritus fueris, tibi conduplicaverit. E.

Ne iambicus sit inter trochaicos, restitue trochaicum sic. D. Optume. A. Haud longumst quod orat, &c. Proseritum cum in quibusdam libris pro obtundis legatur obtunde. B.

31 Conduplicaverit] Coniunctivum pro indicativo, id est, conduplicabit. Hoc est aliter, feneratorum istuc beneficium pulchre tibi dices. D.

Placet Victoriani et Basilicani hic pro vulgari hoc ; id tamen non adverbium putamus, sed pronomen. B.

33 Basilicani horunc pro vulgari horum probat versus ratio. B.

34 Pro est dignum meliores libri exhibent et dignus. B.

36 Flentem, nihil ferentem] "Ομοιωτῆρῶ γένῃ ἰσμοιωτῆρων. ed. vet. Venet.) usitatum veteribus. D.

Bentleius cum aliis edidit, pollicitantem et nil ferentem, flentem. Cætarum

illud contra omnia hæc est e contrariis ; ut Adel. l. 1. 19. Z.

38 Tibi quidem olim est dies] Hic olim, futuri temporis. Nam leno de accipienda ab adolescente pecunia diem constituerat : et inventa meliori conditione, anticipaverat tempus cum adolescente præscriptum. D.

Certe hercle ego si satis commemini, tibi quidem est olim dies, quam ad dares huic, præstituta] Si satis in memoria teneo, præstituta dies est, in quam diem pecuniam huic dares. E.

39 Lege ex cod. Petrensi quoad dares. Nam quoad signif. ad quam diem. ut supra. I. 2. 98. II. 4. 22. B.

Quam ad dares] Ad diem dare, solvere est præstituta die dare, solvere. Cæs. de B. C. II. 19. edictum præmittit ad quam diem magistratus—sibi esse præsto Cordubæ vellet ; ubi v. interpret. Cic. ad Div. IX. 5. mihi vero ad Nonas bene maturum videtur foro. R. D.

40 Jam ea præteriiit ?] Interroga-

Vanitatis? D. Minime, dum ob rem. G. Sterquilinium. P. Dorio.

Itane tandem facere oportet? D. Sic sum: si placeo, utere.

A. Sicine hunc decipis? D. Immo enimvero, Antipho, hic me decipit:

Nam hic me hujusmodi sciebat esse: ego hunc esse aliter credidi.

Iste me fefellit: ego isti nihilo sum aliter ac fui. 45

Sed ut ut hæc sunt, tamen hoc faciam: cras mane argentum mihi

Miles dare se dixit: si mihi prior tu attuleris, Phædrina, Mea lege utar, ut potior sit, qui prior ad dandum sit. Vale.

tive pronunciandum. *Non, verum ei hæc antecessit*] Urbane leno, hæc antecessit: ut alii putant, meretrix vendita: ut alii, dies qua lenoni constituta fuit. An aperte leno perfidus mentitur? unde sequitur, *non pudet vanitatis*. Ergo plus est antecessit, quam præterit. *Non pudet vanitatis?*] Apparet, supra lenonem de perfidia anticipati temporis esse confessum. D.

Jamne ea præterit? *Non verum hæc ei antecessit*] Duo tempora ambo tenebantur diversa: hæc dies numquid præterit? Contra leno respondit: immo retro pedem tulit, et propagavit se, h. e. antecessit, ut adhuc futura sit. E.

41 *Sterquilinium*] Plautus in *Milite* II. 1. 11.—*gloriosus, impudens, stercoreus, plenus perjurii atque adulterii*. Et in *Pseudol.* I. 3. 132. *fraudente*. C. *Impure leno*. P. *Cænum*. Sic Græcis in usu est, *ὄβριος ἀνὴρ*. Suid. L.

Pro *sterquilinium*, quod in aliquot extat libris, versus suadet lectionem codicis vet. *Sterculinum*. Gloss. vet. *sterculinum, σαρκοδοχίον, σαρκία*. Idem apud Plantum et Phædrum occurrit. B.

Vanitatis] I. e. mendacii, perfidie. Cic. pro *Quint.* c. 6. *si veritate amicitia colitur: necesse est, iste qui amicum, socium, affinem fama ac fortunis spoliare*

conatus est, omnem se et perfidiam et impium esse fateatur. v. Ernest. in *Clave* Ciceron. h. voce. R. D.

Ob rem] I. e. ob utilitatem. Sallust. in *Jug.* c. 31. *id frustra an ob rem faciam, in vestra manu situm; ubi v. Cort. usitatus dicitur in rem*. R. D.

Sterquilinium] Convitium in hominem improbum v. Plaut. in *Cas.* I. 1. 26. *ex sterculino est ossis*; scribendum vero *sterculinum* vel *stercilinum* ut sit quadrisyllabum v. Benth. ad h. l. R. D.

42 *Sic sum*] I. e. tales sunt mores mei, tale ingenium. v. not. ad *Andr.* V. 4. 16. R. D.

Utire] I. e. vive, versare mecum. R. D.

43 *Lege versus gratia, immo enimvero hic, Antipho, me decipit*. B.

46 *Sed ut hæc sunt, tamen hoc faciam*] Exoratus tandem conditionem leno dat, uti oras argentum qui prior attulerit, ad dandum potior sit. E.

48 *Mea lege utar*] Lenonia scilioet: in qua semper commodum est prius, quam fides. D.

Mea lege utar] Id lenonis, apud quem semper commodum prius. E.

Unus reg. cum edd. vet. *sit potior*. Repone ut *sit potior, prior ad dandum qui est*. B.

ACT. III. SCENA III.

PHÆDRIA. ANTIPHO. GETA.

QUID faciam? unde ego nunc tam sul-
 gentum inveniam miser,
 Cui minus nihilo est? quod si hic potuis-
 rarier
 Triduum hoc: promissum fuerat. A. Ita
 emur, Geta,
 Fieri miserum, qui me dudum, ut dixi,
 miter?
 Quia, quam opus est, beneficium rursus e-
 reddere?
 G. Scio equidem hoc esse æquom. A. At
 servare hunc potes.
 G. Quid faciam? A. Invenias argentum.
 sed id unde, edoce.
 A. Pater adest hic. G. Scio: sed quid ti-
 dictum sapienti sat est.

1 *Quid faciam?*] *Olanquela* ad futu-
 rum exitum comœdiæ. D.

Quid faciam?] Hic cogitatio est,
 quemadmodum brevi tempore invenire
 possit argentum. B.

2 *Minus nihilo*] *Ἐπιβόλη*. D.

Rescribe, cui minus nihilo est? quod
 si hinc pote fuisset exordier. In Bomb.
 enim, Victor. et Meadiano est pote fu-
 isset. Pote est neutrius generis, et tri-
 durum casus recti. Hinc est ab hoc le-
 none; ut Adel. III. 3. 7. atque illud
 nunc plane extra contextum est addi-
 tum. B.

4 *Adjuverit*] Secundum v pronun-
 ciari debet (Gayetus conjicit legi de-
 bere, non debet). *Adjuverit comiter*]
Comiter, velares dixerunt *κατὰ τὸ νό-
 μος*. D.

Pro Faerni emendatione *adjuverit* si
 scripseris *adjurrit*, varui magis consu-

lueris. Certo adju-
 apud Cic. de Senec

5 Pro vulgari e-
 bini experiemur, re-
 dum esse conjicit e-
Experiemur reddi
 comamur. R. D.

7 *Quid faciam?*] *Quid faciam?*
 quamvis uterque in-
 ter dicat, dissimula-

Edoce] I. e. plan-
 C. III. 108. hunc i-
 fieri vellet literis nus-
 luit. in Catil. c. 48
 cius—de itinere hosti-
 ubi v. Cort. R. D.

8 *Dictum sapien-*
 Persa IV. 7. 18.
videlicet colloqui: tus
Dictum sapienti sat

G. Itane? A. Ita. G. Sane hercle pulchre suades.
etiam tu hinc abis? 9

Non triumpho, ex nuptiis tuis si nihil nanciscor mali;
Ni otiam nunc me hujus causa quærere in malo jubeas
crucem?

A. Verum hic dicit. P. Quid? ego vobis, Geta, alie-
nus sum? G. Haud puto:

Sed parumne est, quod omnibus nunc nobis succenset
senex,

Ni instigemus etiam, ut nullus locus relinquatur preci?

P. Alius ab oculis meis illam in ignotum hinc abducet
locum? hem! 15

Tum igitur, dum licet, dumque adsum, loquimini me-
cum, Antipho;

Contemplamini me. A. Quamobrem? aut quidnam
facturu's, cedo?

P. Quoquo hinc asportabitur terrarum, certum est per-
sequi,

Aut perire. G. Di bene vortant, quod agas: pedeten-
tim tamen.

9 *Itane* non potest pedem hic sus-
tentare. ood. reg. *itane dicitis?* Lege
potius, *itan ais?* B. Si codd. conoe-
derent, *legerem et me tu hic adis?* h. e.
tu quoque in hoc negotio alieno me ob-
tundis? Certe *adire* etiam alibi pro
aggredi ponitur. Sed retinenda lectio
recepta, et explicanda, *jam hinc abi,*
apage. Nam *etiam* eleganter in jubendo
adhibetur; ut Heaut. II. 2. 6. *etiam*
caves? h. e. cave queso. Z.

10 *Non triumpho*] Maximum mihi
gaudium est, si te tuis nuptiis nihil pa-
tior mali, et adhuc me cogis, uti in ma-
lo aliud malum queram, et nullus locus
relinquatur preci: ut ex omni parte
circumcludamus nostris precibus se-
nes. E.

11 *Ni etiam nunc me hujus causa*
quærere in malo jubeas crucem] Quasi
dicat, in malo aliud malum. D.

Pro *cruce* forte leg. *malum*: certe

Donatus ita legisse videtur. B.

Quærere in malo crucem] Proverbia-
liter dicitur, qui in parvo malo mag-
num sibi malum ultro accessit. R. D.

12 *Alienus*] Alienus est, quocum
nulla nobis intercedit amicitia. v. Cic.
ad Div. I. 9. *enitor ut neque amicis ne-*
que alienioribus opera, consilio, labore
desim et ibi Manut. R. D.

14 *Relinquatur preci*] Bene *preci*. D.

15 *Tò hinc* ob versum recte abest in
Bemb. Victor. et duobus nostris. D.

16 Veram lectionem servabit Ser-
vius ad Æn. IX. 484. *quin igitur dum*
licet, dumque adsum. In principio ver-
sus, ut in membranis solet, initiali lit-
tera omisa, ut minio postea scribatur,
restat *um*; quod nescias utrum ad *dum,*
tum, cum, an ad *quin* pertineat. Inde
errato-initium. B.

19 *Pedetentim*] Cautè. a pedibus
et tentando. *Pedetentim tamen*] Hob

A. Vide, si quid opis potes afferre huic. G. Si quid!
quid? A. Quære obsecro, 20

Ne quid plus minusve faxit, quod nos post pigeat,
Geta.

G. Quæro: salvos est, ut opinor: verum enim metuo
malum.

A. Noli metuere: una tecum bona, mala, tolerabimus.

G. Quantum opus est tibi argenti? loquere. P. Solæ
triginta minæ.

G. Triginta! hui, percara'st, Phædria. P. Istæc vero
vilis est. 25

G. Age, age, inventas reddam. P. O lepidum caput!

G. Aufer te hinc. P. Jam opus est. G. Jam
feres:

Sed opus est mihi Phormionem ad hanc rem adjutorem
dari.

(P. Abi: dic, præsto ut sit domi.)

quidem sic accipiunt, tanquam Getæ
dicat Antipho, ut caute aggrediatur se-
nem fallere. D.

Pedetentim tamen] Omnia tenta,
omnia experire, ne aut plus aut minus
facias. E.

Pedetemptim scribitur in omnibus
Fæрни et nostris codd. Omnino in codd.
cum vetustioribus, tum recentioribus
vel *temptare* scribitur, vel, sed rarius,
tentare; nunquam, quod hodie obtinet,
tentare. B.

20 Ex repetitione, quæ prioris ac-
centum servare debet, repono, *vide*
opis si quid potes adferre huic. Si
quid. B.

21 *Plus minusve facere*] Dicitur qui
quid facit, quod in alterutram partem
conspici et notari possit vel in exoes-
sum vel in defectum, ut barbari vulgo
loquuntur. Plaut. in *Captiv.* V. 3. 18.
*cur ego plus minusve feci illi quam æ-
quum fuit.* v. Schulting. ad Sen. *Suasor*.
VII. 45. R. D.

24 A cod. Petrensi abest tibi: cod.
C. C. habet *eloquere*: et cod. Mead.
quantum est opus tibi argenti, eloquere.
Igitur ut opus sit in icta, repono *quan-
tum est opus argenti, eloquere*. B.

25 *Istæc vero vilis est*] Amatoris. D.
Istæc vero vilis est] Amatoris animo
pretium non credit pro ea magnam esse,
quam diligebat. B.

Plerique nostri, *ista vero*. B.

26 In Bamb. abest *caput*. Tres
codd. boni *auferte*: a veterrimo abest
hinc. Respono, *age, age, inventas red-
dam. P. O lepidum! G. Auferte. P.*
Jam opus. G. Jam feret. Absolute
positum est *auferte* sc. *amplexari*; quia
uterque præ gaudio in amplexus Getæ
ruebant. B.

28 Hic versus recte a Færno sub-
dititius judicatur. Nam Bamb. et Vic-
tor. plane omiserunt: atque Phædria
cum ipse Getam comitetur, non videtur
hæc posse recte *impuræ*, quæ hic re-
peritur. B.

A. Præsto' st: audacissime oneris quidvis impone, et feret:

Solus est homo amico amicus. G. Eamus ergo ad eum ocius. 30

A. Numquid est quod opera mea vobis opus sit? G. Nihil; verum abi domum,

Et illam miseram, quam ego nunc intus scio esse examinatum metu,

Consolare. cessas? A. Nihil est, seque quod faciam lubens.

P. Qua via istuc facies? G. Dicam in itinere: modo te hinc amove.

ACT. IV. SCENA I.

DEMIPHO. CHREMES.

QUID? qua profectus causa hinc es Lemnum, Chreme, Adduxtin' tecum filiam? C. Non. D. Quid ita non? C. Postquam videt me ejus mater esse hic diutius;

29 *Præsto est: audacissime*] Optimus ac necessarius utrinque semper adest, quodcumque onus impositum. E.

30 *Solus est homo amico amicus*] Apollodorus, μήτις ἐπιτοῦτατος φίλων τῶς φίλων (Guyetus reposuit, μήτις φίλων γὰρ τῶς φίλων ἐπιτοῦτατος.) D.

34 *Mode te hinc amove*] Hinc discedo. Vult enim solus secum consilium querere, quomodo fieri possit, ut inveniat argentum. E.

Lego, dicam in itinere. Vid. ad Heaut. II. 3. 30. B.

In itinere] Iter etiam de brevi itinere intra ipsam urbem dicitur. Phædr. III. 19. 5. circumventi fuerat quod iter longius officit letius. et Schwarz. ad Plin. Panegy. c. 76. iter illi aspius in

forum, frequenter tamen et in campum. R. D.

Te hinc amove] I. e. hinc discedo. Sueton. in Tiber. c. 10. statuit repente recedere æque e medio quam longissime amovere. R. D.

1 *Quid? qua profectus causa*] Hæc est narratio simplex. D.

Qua profectus causa hinc es Lemnum?] In hac scena narratio itineris et reversionis simplicem continet expositionem. E.

Quid? qua causa] Est formula interrogandi. Plant. in Bacch. II. 3. 15. *quid hoc? qua causa cum hinc in Ephesum miseram. ubi v. Gronov. Petron. c. 26. quid? vos, inquit, necitis hodie apud quem fiat?* R. D.

Simul autem non manebat ætas virginis

Meam negligentiam : ipsam cum omni familia 5

Ad me profectam esse aiebant. D. Quid illic tam diu
Quæso igitur commorabare, ubi id audiveras ?

C. Pol me detinuit morbus. D. Unde ? aut qui ? C.
Rogas ?

Senectus ipsa'st morbus. sed venisse eas

Salvas audivi ex nauta, qui illas vexerat. 10

D. Quid gnato obtigerit me absente, audistin, Chreme ?

C. Quod quidem me factum consilii incertum facit :

Nam hanc conditionem si cui tulero extrario ;

4 *Manebat*] I. e. expectabat. v. Lambin. ad Horat. l. 28. 33. *vicesque superbe Te maneat ipsam.* R. D.

6 *Scribe audent.* Semper enim apud Nostrum est distyllabos. B.

9 *Senectus ipsa'st morbus*] Apollodorus, τὸ γῆρας ἰσθὶν αἰσθητὸν νόσημα. D.

Senectus ipsa'st morbus] Aristotel. τὸν μὲν νόσον αἰσθητὸν γῆρας ἐπιτετακτόν, τὸ δὲ γῆρας νόσον φωνεῖται. Galen. ὑγιανῶν lib. l. τὸ γῆρας νόσον ἴδιον λέγουσιν ἴμα. Plautus Menach. V. 3. 4.—*consitus sum senectute ; onustum gero corpus ; vires Relinquere. ut ætas mala merx est tergo ! Nam res plurimas pessimas, cum advenit, affert.* L.

11 *Quid gnato obtigerit*] Quoniam præterito tempore senes fecerant pactum, ut filiam Chremetis uxorem duceret filius Demiphonis : aliter enim res celari non potest, nisi per hujusmodi nuptias puella vinceretur, et hunc per hunc errorem, quo credit filium suum aliam duxisse, ideoque cupit exensatam esse, et potius quasi causam quandam esse, quod uxorem duxerit filius. B.

12 *Denique adjungit : quod quidem me factum consilii incertum facit ; nam hanc conditionem si cui tulero extrario*] Rationem reddit, cur ex eo quod filius ejus uxorem duxerit, non eam quam hic voluit, sibi consilium vacillet et incertum sit. Hanc enim conditionem si extraneo ante detulero, habeo necessitatem exponendi, unde mihi sit. Te

VOL. II.

autem fidelem esse mihi ita, quemadmodum ego mihi sum, cognovero (cognoveram. Z.) At ille alienus, ad quam conditionem istam defero, si voluerit affinitatem, tacere poterit, quousque familiaritas copuletur : sin autem me contemserit atque spreverit, plus sciet quam opus est, siquidem in potestate habebit narrare quod ceperit. Quis res mihi magnam sollicitudinem generat, ne aliquo pacto hanc uxorem meam (uxor mea. Z.) cognoscat. Est . . . mihi (est enim istius mihi haud. Z.) levis metus. Nam hoc si ceperit, superest, ut me excludat, et domo egrediar. Ego enim maerum solus meus sum, hoc est, illa dives est, ego pauper. E.

13 *Hanc conditionem si cui tulero*] Κυριολογία : quia ferre conditionem alicui dicimus. D.

Hanc conditionem si cui tulero] Ferre conditiones est offerre. Cas. de B. G. IV. 11. *ea conditione quæ a Cesare ferretur.* Liv. XXXIV. 59. *ex duabus conditionibus, quæ data sunt, legitis ;* ubi v. interpretes. *Conditio h. l. est matrimonium vel uxor, quam vocis vim supra explicuimus.* R. D.

Extrario] I. e. alieno, nulla nobis cognatione conjuncto. Forma extrarius Mureto ad h. l. non satis latina videbatur, sed ab idoneis scriptoribus usitam esse ostendimus ad Rutil. Lup. p. 43. R. D.

Quo pacto, aut unde mihi sit, dicendum ordine'st.
 Te mihi fidelem esse æque, atque egomet sum mihi,
 Scibam : ille si me alienus affinem volet, 16
 Tacebit, dum intercedet familiaritas :
 Sin spreverit me, plus, quam opus est scito, sciet ;
 Vereorque, ne uxor aliqua hoc resciscat mea.
 Quod si fit ; ut me excutiam, atque egrediar domo, 20
 Id restat : nam ego meorum solus sum meus.
 D. Scio ita esse : et istæc mihi res sollicitudini'st ;
 Neque adeo defetiscar unquam experirier,
 Donec tibi id, quod pollicitus sum, effecero.

15 *Te mihi fidelem esse æque*] Miro admixtam ante completam sententiam de extraneo, *te mihi fidelem esse*, &c. D.

16 *Pro vulgari scibam* metri leges probant Bembini *scibam*. B.

17 *Tacebit, dum intercedet familiaritas*] Incertum, quando proditum iri se dicat, ante, an post nuptias. D.

20 *Ut me excutiam*] Legitur et, *excutiat*. D.

Inter interpretes de sensu verbi *excutiat* non convenit. Sunt, qui pro *explorare* accipiant, de ingenio adhibendo, quo de futuro prospiciatur. Alii de excutienda veste intelligunt, ne quid per furtum asportetur. Gesnerus in Theos. de ratione conficienda et subducenda ; ut sensus sit, *resoluta dote discedam e matrimonio illius*. Equidem puto seriei orationis convenientius, si interpreteris per *spoliare se omnibus rebus, omnia reddere*. Sic *excusus et exhaustus* sc. pecunia, extat apud Cic. Har. R. 18. Etiam verba *ego meorum solus sum meus*, significant summam paupertatem hominis, præter libertatem, nil habentis. *Meus* enim est ejus, qui sui juris et potestatis est ; atque *meorum* non est masculinum, qui est error vulgaris, sed neutrum : ut sensus sit, *nihil mihi est, nisi ego solus ; præter corpus et libertatem nihil mihi est, quod meum dici possit*. Z.

Ut me excutiam] I. e. ut me ejiciam

domo, ut hinc fugiam. Cic. Philipp. II. 22. *consules ex Italia excusos*. v. Bronkhus, ad Tibull. II. 6. 12. R. D.

21 *Meorum solus sum meus*] Apollodorus, *ὅτι γὰρ αἰὲς μένει τῶν ἑμῶν ἰσθῆ* (*Gayetus* metri causa illud *μένει* apponit fini). D.

Meorum solus sum] Priscian. lib. 12. L.

Ego meorum solus sum meus] H. e. nemini domesticorum meorum credere possam, omnes cum uxore consecrant. Ledit in duplici sensu pronominis *meus*. Nam *mei* primam sunt, qui e familia sunt, deinde qui meorum partium sunt, qui mecum sentiunt. Cass. Cicor. epist. XII. 12. *crede mihi huic exercitum quem habeo amatus atque optimi cujusque esse, maximeque tuum*. R. D.

23 *Neque defetiscar*] Neque lassaber. *Adeo experirier*] Semper tentare. E.

Defetiscar] Vett. libb. *defeciscar*. Prisc. l. X. *Experirier*] V. C. *experier*. L.

Præ vulgari lectione, quæ est Bembini, ad evitandas elisiones duras, Terentio indignas, placet Prisciani p. 889. et 1147. *neque defetiscar usque adeo experirier*. Sic *æque adeo donec est*. And. IV. 1. 38. B.

24 *Donec tibi id, quod pollicitus sum, effecero*] Virg. *Æn.* II. 719. *donec me flumine vivo Abjuro*. D.

ACT. IV. SCENA II.

GETA.

EGO hominem callidiorem vidi neminem,
Quam Phormionem. venio ad hominem, ut dicerem,
Argentum opus esse, et id quo pacto fieret.
Vix dum dimidium dixeram, intellexerat:
Gaudebat : me laudabat: quærebat senem : 5
Dis gratias agebat, tempus sibi dari,
Ubi Phædræ se ostenderet nihilo minus
Amicum esse, quam Antiphoni. hominem ad forum
Jussi opperiri : eo me esse adducturum senem.
Sed eccum ipsum. quis est ulterior ? at Phædræ 10
Pater venit. sed quid pertimui autem bellua ?
An quia, quos fallam, pro uno duo sunt mihi dati ?
Commodius esse opinor duplici spe utier.
Petam hinc, unde a primo institui : is si dat, sat est:
Si ab hoc nihil fiet, tum hunc adoriar hospitem. 15

1 *Ego hominem*] Hæc scena expositionem tenet, quid cum Phormione actum sit : nempe uti argentum quæreretur, quod lenoni ferri posset pro Phædræ ; ut Phædræ se ostendat nihilo minus amicum esse, quam Antiphoni, Aiebat dis gratiam, datum sibi esse tempus, in quo ostendere se posset, simili modo se amicum Phædræ esse, quemadmodum fuerat Antiphoni. Nam ipsius opera Antipho uxorem duxerat, rursus ipsius opera Phædræ redimeret meretricem. E.

2 *Venio ad hominem*] Venuste repetitum hominem. D.

3 *Valgari lectioni argento præferenda videtur Bombini argentum* ; quia veteres sic loquebantur. B.

Fieret] I. e. conficeretur Plant. in Pseud. I. 3. 67. *jam hercle vel ducen- te fieri possunt præsentis minæ.* R. D.

7 *Rescribe versus gratia Phædræi*, ut supra Cliniaï, *Hæpitæi* : atque tolle

æ, quod cum oed. reg. transferendum est in vers. seq. post amicum: B.

10 *Corrige qui est ulterior ? vel fortasse, qui iste ulterior ?* B.

11 *Ex pater eliditur r* ; quod solemnè est in primo versus pede. B.

14 *A primo*] Scilicet principio plene dicitur pro primo, ut ad primum pro primum. infra IV. 3. 37. Cio. in Orat. c. 8. *Demosthenes summisus a primo deinde dum de legibus disputat presus, post sensim incedens.* Philipp. II. 30. *consilium a primo reprehendere.* v. Granov. ad Senec. de vita beata c. 7. et ad Quæst. natur. V. 14. R. D.

15 *Hunc adoriar hospitem*] Astute hospitem, de eo qui supervenit : nomen aptum imprudenti rerum, atque alieno ab earum scientia. Sallustius Catil. 2. *vitam sicuti peregrinantes transgere,* &c. D.

Pro hoc Bomb. recte æ ; atque pro *fat omnes Faerui et nostri fat.* B.

ACT. IV. SCENA III.

ANTIPHO. GETA. CHREMES. DEMIPHO.

EXPECTO, quam mox recipiat sese Geta.

Sed patrum video cum patre adstantem : hei mihi,
 Quam timeo, adventus hujus quo impellat patrem !
 G. Adibo hosce. O noster Chremes. C. Salve, Geta.
 G. Venire salvom volupe'st. C. Credo. G. Quid agitur?
 C. Multa adveniēti, ut fit, nova hic compluria. 6
 G. Ita. de Antiphone audistin' quæ facta? C. Omnia.
 G. Tun' dixeras huic? facinus indignum, Chreme,
 Sic circumiri. D. Id cum hoc agebam commodum.

1 *Exspecto, quam mox recipiat huc esse Geta*] Ad errorem cumulandum persona Antiphonis interponitur; ut ei adancto metu amittendæ uxoris, major vis fiat repentini lætitiæ. D.

Exspecto quam mox recipiat esse Geta] Uti error cumulati possit, interesse efficitur Antipho. Ita enim sumtum est consilium, uti secundum legem Phormio velit illam ducere uxorem, quam habet Antipho: ita tamen, si recipiat dotem. Hoc autem argentum dotis nomine acceptum vult Phormio Phædris dare, ut ipse pro amica meretrice lenoni det; ipse vero Phormio offerendo ac placando (*différendo et apparando. Z.*) producat nuptias, si (*donec. Z.*) argentum, quod Phædris ab amicis promissam est, cum acceptum fuerit, senibus reddatur. Antipho præsens audit, et vere credit, Phormionem uxorem esse ducturam. E.

Huc post recipiat in optimis libris recte abest. B.

2 *Adstantem*] *Adstare* ponitur pro simplici stare Virg. *Æn.* II. 328. *armatos matris in manibus adstans Fundit equus ubi v. Serv. R. D.*

4 *Vulgaris lectio* duobus laborat vitiiis; primum quod Chremetem salvare non jubet Geta; deinde quod duo medii pedes singuli ex integris constant partibus orationis; id quod in senariis

et heroicis versibus vitiosum esse recte præcipit Gellius XVIII. sub finem; nam syllabæ ultimæ non acuntur apud Latinos. Igitur dele hæc, adeo ut *adibo* absolute ponatur, ut alibi. Atque recipe lectionem Bembini, *O salve, noster Chreme. B.*

5 *Volup est*] *Hoc volup* nomen est, ut *hoc facul*: sic enim veteres per *armatus* loquebantur. D.

Veniss salvom volupe est] Incolunitas tua ex voluntate est. E.

6 *Compluria*] Secundum regulam locutus est. Nam *hoc complure*, et *hec compluria*. *Nova hic compluria*] Sic veteres, quod nostri demta syllaba *complura* dicunt. Sic Cato Originum secundo; *fama hoc loco compluria*. Cicero in Protagora, *confirmandi genera compluris*. Credo quia veteres *hoc plure*, non *hoc plus* dicebant. D.

Nova hic compluria] Charis. lib. 1. duobus locis. Prisc. lib. 3. L.

9 *Commodum*] *Commoda* æstimatio est temporis. *Commodum*] Tantum quod. Lucilius, *quod mihi commodum est, aut uda vestimenta deposueram. D.*

Sic circumveniri] Sic aliquem circumveniri. E.

Circuiri] I. e. decipi, falli, pro quo frequentius dicitur *circumveniri*. Sen. controversa. V. p. 381. R. D.

G. Nam hercle ego quoque id agitans mecum sedulo,
 Inveni, opinor, remedium huic rei. D. Quid, Geta? 11
 Quod remedium? G. Ut abii abs te, fit forte obviam
 Mihi Phormio. C. Qui Phormio? G. Is qui istam. C.
 Scio.

G. Visum est mihi, ut ejus tentarem sententiam :
 Prendo hominem solum : cur non, inquam, Phormio,
 Vides, inter vos sic hæc potius cum bona 16
 Ut componantur gratia, quam cum mala?
 Herus liberalis est, et fugitans litium :
 Nam cæteri quidem hercle amici omnes modo

10 *Nam hercle ego*] Commendat consilium ex cura : siquidem dicit, se, uti etiam ipsi domini fecerunt, de hac re plurimum cogitasse. E.

Meliores libri Faerni et omnes nostri, præter unum recentiorem, recte *quidem* interserant post *id*. B.

Id agitans] Hac dere cogitans. Simplex verbum ponitur pro composito. Nam *cogito* contractum est ex *coagito*. Liv. XXV. 36. *circumspectare atque agitare dux cepit*. ubi v. D'akenb. Tacit. Histor. IV. 59. *digressum Voculam et de supremis agitantem*. Flor. IV. 2. *de successione Caesaris senatus id est Pompeius agitabat*. R. D.

11 Recte Bembinus, *quid Geta?* tribuit Chremeti, et, *quod remedium*, Demiphoni. Nam prior respondet Chremes, cujus major res agit, et propior cura ac sollicitudo est. B.

13 *Is qui istam*] *ἡ ἀπορίωνος* tertia. deest *obtrusit nobis*, aut *defendit*, aut quid tale. D.

Is qui istam] Quo facilius cognosci posset, quia Phormio, breviter consilium (*posset quod Phormio esset, breviter descriptionem*. Z.) dedit, *is qui istam* aut defendit, aut cognatam dicit. E.

Is qui istam] Scilicet tuetur. R. D.
 14 Cod. noster vet. pro *ejus* habet *prius*; alter 900 annorum *prius ejus*: tertius *ejus pertemptarem*. Certe illud *témptarém* pes Molossus cum duplici accentu, dehonestat versum. Repone igitur, *visum est mi, ut ejus témptarém*

prius sententiam. B.

16 *Cum bona ut componantur*] Vide potius ut hæc cum bona gratia componamus, non mala, per injuriam atque litem. E.

Illud sic recte abest in aliquot libris. In multis pro *vos estis nos*, uti olim Engraphius legisse videtur. Quare lege aut *videmus inter nos*, aut *videtis inter vos*. Nam *inter nos*, vel *inter vos*, utriusque partis officium notat. B.

17 *Gratia mala*] gratia est vox medie significationis. Sic apud ICtos dicitur *divortium cum bona gratia*. Contra *mala gratia* h. l. et apud Senec. ep. 82. v. Græv. ad Ciceron. pro Sulla. 16. *tecum sic agam tulisse ut potius injuriam quam retulisse gratiam videar*. R. D.

18 *Fugitans litium*] Genitivo casu vim nominis habet *fugitans* junctum: accusativo, vim tantum participii. *Fugitans litium*] Quasi quod vult in domino facere, id jam in eo esse dicit: preparans hominem ad contentum pecunie, quæ poscetur statim. D.

Herus liberalis est] Persuasurus Phormio mali quid est, primo terrorem atque inicit. Deinde (*quia persuasurus est Phormioni, primo terrorem inicit. deinde*. Ms.) blanditur ab utili, et dicit, dominus liberalis est, qui facile donare potest, et lites fugere sibi ñx, &c. an (*fugere susevit*. NAM CÆTERI, &c. *Quantquam*. Z.) fieri possit ex auctoritate multorum, quod expelli puella potest. R.

Uno ore auctores fuere, ut præcipitem hanc daret. 20
 A. Quid hic cœptat, aut quo evadet hodie? G. An legibus
 Daturum pœnas dices, si illam ejecerit?
 Jam id exploratum est: heia, sudabis satis,
 Si cum illo inceptas homine: ea eloquentia est!
 Verum, pone esse victum eum: at tandem tamen 25
 Non capitis ejus res agitur, sed pecuniæ.
 Postquam hominem his verbis sentio mollirier:
 Soli sumus nunc hic, inquam; eho dic, quid velis dari
 Tibi in manum? ut herus his desistat litibus:
 Hæc hinc facessat, tu molestus ne sies. 30

20 *Uno ore*] I. e. summo consensu. v. not. ad Andr. I. 1. 69. R. D.

Præcipitem daret] H. e. domo efficeret. Phœdr. V. 7. 39. *ab universis capite est protrusus foras*. ubi v. Burm. R. D.

21 *Quid hic cœptat?*] Nunc accipiens servi consilium Antipho irascitur. E.

22 *An legibus daturum pœnas?*] Responsio ex sola permissione est. Hoc est, non id metninus, habemus enim certum consilium. Post questionem sola promissione dissolutam terret, quo facilius persuadeat Phormioni. R.

23 *Sudabis satis*] H. e. satis negotii habebis. Cic. ad Div. III. 12. *vides sudare me jam dudum jam dudum laborantem quomodo es tuar.* Horat. de arte poet. v. 241. *sudet multum frustra que laboret Ausus idem.* R. D.

25 *Verum, pone esse victum*] Etiam alio contrario eventu efficiatur tota persuasio facile, et vincatur Demipho, pecuniam pecuniæ esse, non capitis. Hoc est, condemnari poterit quod effecerit, et liberatus * pecuniaria ista multa futura est. non (*quod ejecerit, sed liberabitur pecuniaria ista multa soluta.* Ergo non. Z.) metuit ejectionem. E.

Vulgari lectioni *pone* præfer Bembini *pono*, h. e. concedo. B.

Pone] Pro eo Latini etiam dicunt *face*, *face*, barbari etatis nostræ *suppone*, *posito* quod et *posito* casu. Translatio est a calculis, qui ponuntur et figuntur vale-

re, quod ratiator velit. v. Burmann. ad Petros. c. 101. *nisi naufragium ponimus* p. 614. R. D.

26 *Lege cum vet. cod. apud Gayetum* ei, ut monosyllabon, pro *ejus*. B.

27 *Mollirier*] I. e. placari, mitigari. Sallust. in Jug. c. 33. *sedare motus et animos mollire*. Virgil. Æn. I. 57. *mollisq; animos et temperat iras*. R. D.

28 *Dari tibi in manum*] Datur ei in manum, qui furtim (*separatim*. ed. Da B.) accipit sine arbitro, aut interprete: ut prævaricator, aut iudex corruptus. D.

Quid vis dari tibi in manum] Hoc est, quantam pecuniam in præsentem accipere vis, ut dominus ab hac lite discedat? E.

Ut inquam sit in iacta, lege cum nostris omnibus, soli sumus nunc, inquam, hic. Tum, auctore Bombino libro, *dic dele, et velis muta in vis*. B.

Soli sumus] Ut tuto loqui possimus. Cic. ad Attic. VI. 3. *omnino (soli enim sumus) nullas unquam ad me literas misit Brutus*. Græci eadem formula dicunt *adrii ispari* sive *ispari ispari*. v. Victor. var. lection. XXVIII. 23. R. D.

29 *Ne herus extra iotam penitus abscedatur, repone, herus ut his, &c.* B.

30 *Hæc hinc facessat*] Pro *hinc se faciat*, id est, abeat: ut, *huc se faciat*, huc accedat, significat. *Hæc hinc facessat*] Pro *cedat*, alias *faciat*. Ergo duas res significat hoc unum verbum. An *hinc facessat*, proverbialiter, quasi *hinc fa-*

A. Satin' illi di sunt propitii? G. Nam sat scio,
 Si tu aliquam partem æqui bonique dixeris,
 Ut est ille bonus vir, tria non commutabitis
 Verba hodie inter vos. D. Quis te istæc jussit loqui?
 C. Immo non potuit melius perveniri 35
 Eo, quo nos volumus. A. Occidi! C. Perge eloqui.
 G. A primo homo insanibat. C. Cedo, quid postulat?
 G. Quid? nimium quantum libuit. C. Dic. G. Si quis
 daret
 Talentum magnum. C. Immo malum hercle: ut nihil
 pudet!

ciat. *Plantus, argentum hinc facite. Huc te fac dicitur, pro huc accede.* D.

Hinc facessat] Diomed. libr. 1. Serv. *Æneid.* IV. vers. 895. *jussu facessunt.* L. *Hinc facessat*] I. e. hinc abeat. Cio. ap. Non. Marcell. p. 307. *facessant igitur omnes qui, &c.* Est etiam in *facessat* intelligendum æ. R. D.

31 *Satin' illi dii sint propitii*] H. e. an satis sana mente est? Sio veteres loquebantur, quod credebant deos, quibus irati essent, sanam mentem et consilium eripere. in Andr. IV. 1. 40. ubi v. not. R. D.

32 *Aliquam partem*] Elsi non totum, vel aliquam partem. D.

33 *Tria non commutabitis verba hodie inter vos*] Sic dicebant, jurgium significantes. Proprie verba commutare est, quod alterari dicimus. D.

35 *Immo non potuit melius*] Chremes arripit consilium quod fuit commodissimum, ut, exclusa ista, possit filiam suam Demiphonis filio collocare. E.

37 *A primo homo insanibat*] Quo facillius persuadeat, summam necessario dicit majorem primo petitam. E.

Insanire hic non esse *debaechari*, sed *immensum pretium postulare*, recte vidit Rugraphius. Atque usum hunc verbi multis exemplis docuit Cuperus Observavit. L. 19. Z.

Insanibat] I. e. nimium postulabat. Sic *insanire* etiam dicuntur qui nimios sumtas in rem aliquam faciunt. Plant.

in Mil. III. 1. 160. Anactor ad Herenn. IV. 50. R. D.

38 *Quid? nimium quantum libuit*] Apud quosdam diversæ personæ cum verbis singulis. D.

Libuit] Hoc est, quantum ei libuit, tantum postulavit. *Si quis daret talentum magnum*] Dicendo *magnum* innuit talentum esse et minus. Nam *magis* apponitur CXX. libris. E.

Nimium quantum] Charis. lib. 2. L. Cod. 900. annorum quantum voluit; et *libuit* pro varia lectione inter lineas. Hinc patet, utrumque esse addititium. Corrige igitur cum aliis, G. *Quid? nimium quantum.* C. *Quantum? dico.* G. *Si quis daret.* Sic olim legebat Celsus Grammaticus apud Charis. p. 185. *nimium quantum: Terentius in Phormione. Ubi Celsus pronunciat: uti immane quantum, incredibile quantum. Licet quidam sic legant, inquit, ut nimium servus dicat, quantum vero senes: sed sententiam non intelligunt.* B.

Nimium quantum] Per periphrasim dicitur pro *nimium*. Sic *immane quantum, mirum quantum, incredibile quantum, immensum quantum, infinitum quantum.* Similiter Græci *κλισητων δων, δαυμαστων δων* v. Georg. Fabric. ad h. l. et interpret. ad Flor. IV. 2. *plurimum quantum favoris partibus dabit fraternitas ducum* edit. Dukeri p. 769. R. D.

39 *Talentum magnum*] Priscian. lib. de ponder. L.

- G. Quod dixi adeo ei: quæso, quid? si filiam 40
 Suam unicam locaret? parvi retulit
 Non suscepisse: inventa est quæ dotem petat.
 Ut ad pauca redeam, ac mittam illius ineptias,
 Hæc denique ejus fuit postrema oratio:
 Ego, inquit, jam a principio amici filiam, 45
 Ita ut æquom fuerat, volui uxorem ducere:
 Nam mihi veniebat in mentem ejus incommodum,
 In servitutem pauperem ad ditem dari:
 Sed mihi opus erat, ut aperte tibi nunc fabuler,
 Aliquantulum quæ afferret, qui dissolverem 50

Verba immo *malum h. v. n. p.* sicut superiora *cedo, quid postulat*, tribus Demiphoni, libris nostris ducibus. Hunc enim convenit exclamare, quippe qui metuebat, ne de suo solvendum esset. B.

Talentum magnum] I. e. Atticum quod magnum appellabant Romani quoniam aliorum Græcorum talenta minoris erant summæ. v. Gronov. de pecun. vet. III. 4. R. D.

40 *Quæso, quid si unicam filiam*] Ut, inquit, ostenderem ei, injuste positam summam, dixi, quid si tu unicam filiam tuam in matrimonium collocares, tantandem dotis dares? E.

41 *Parvi retulit*] Nihil interfuit: vel parum interfuit, id est, nihil profuit. D.

Parvi retulit] Sed contemsi illud, propterea quis non suscepit filiam; sed pari modo etiam dominus: nam sic cepit, et inventa est, quæ dotem petat. E.

Locaret] Pro in matrimonium collocaret. v. Bentl. ad Aot. V. 1. 32. in servitutem contraria sententia Euripid. in fragm. Melanippe dotem uxoris divitis quam pauper duxit *δουλεύειν τὴν ἀρθεήν* subjungere maritum sive in servitutem redigere et maritum omnia *ἑρὶ δουλεύειν ἄλλοι* sive non amplius liberum esse dixit v. Duker. ad Liv. XXXIV. 7. R. D.

42 *Non suscepisse: inventa quæ dotem petat*] In Græca fabula senex hoc dicit, quid interest me non suscepisse fi-

liam, si modo *des* debitor alienæ? D.

Illud quia ante inventa, quod in quibusdam libris reperitur, est glossæma, quod a versu damnatur, nec a sensu magnopere requiritur. Nam ellipsis personæ narrantis magis convenit. Z.

45 *Ego, inquit, jam a principio amici filiam*] Per ethopiam oratio inducitur Phormionis ad summam necessariam perveniens persuasione. Ac primo causa ponitur, cur non ante eam duxerit: quod opus argento sibi fuerit et idcirco eam ducere voluit, quæ afferat aliquid, unde dissolveret, quæ debebat. Ergo si hæc dabit, quantum promisit illa, quæ sponsa est mihi; *nuliam mihi malim, quam istanc uxorem dari*. E.

47 *Repone, nam mihi veniebat in mentem ejus incommodum*; h. e. id incommodum in mentem veniebat; ut supra I. 3. 2. Nam e vulgari ratione ejus est Phanii virginis. Igitur generali sententia non pauperem debebat sequi, sed eam. B.

48 *Ad ditem dari*] Pro diviti dari. Sæpe præpositio *ad* ponitur, ubi usitatus dativus. Liv. II. 35. *ad id ferendum consul alter Romæ mansit*. R. D.

49 *Sed mihi*] *Παρθένος* prima. *Sed mihi opus erat*] Indictio (*inductio*) doli est. Nam antequam petat, petendi causam ingerit. D.

50 *Quæ afferret, qui dissolverem*] Quia, si opum causa habendarum dota-

Quæ debeo. et etiam nunc, si volt Demipho
 Dare, quantum ab hac accipio quæ sponsa'st mihi;
 Nullam mihi malim, quam istanc, uxorem dari.
 A. Utrum stultitia facere ego hunc, an malitia
 Dicam; scientem, an imprudentem, incertus sum. 55
 D. Quid? si animam debet? G. Ager oppositu'st pig-
 nori
 Ob decem minas, inquit. D. Age, age, jam ducat; dabo.
 G. Ædiculæ item sunt ob decem alias. D. Hoi hui!
 Nimium'st. C. Ne clama: petito hæc a me decem.
 G. Uxori emunda ancillula'st: tum pluscula 60
 Supellectile opus est: opus est sumtu ad nuptias:
 His rebus sane pone, inquit, decem minas.

tam quereret, minor esset necessitas captandæ opulentioris. Æs alienum addidit, cui rei nihil opponi potest. D.

52 *Ab hac accipio quæ sponsa est mihi*] *Mire accipio*: non accepturus sum. Et definitivum modum ponit, ne de summa dotis supersit disputatio. D.

54 *Utrum stultitia facere*] Παρίλην tertium. hoc idem enim valet utrum, quod an. D.

55 *Scientem, an imprudentem*] Ἀρρίβητων secundum. Nam scienti imprudentem reddidit. D.

56 *Quid si animam debet?*] Græcum proverbium, καὶ αἰτῶν τὴν ψυχὴν ἐπέβλη. D.

Ager oppositus est pignori] Id est, agrum dedi loco pignoris, id est, vadi-
 monii. E.

Animam debere] Dicitur qui plus debet quam dissolvere potest. R. D.

Oppositus pignori] *Opponere pignori* veteres dicunt, *subponere* JCl, quorum fragmenta sunt in Digestis. R. D.

57 *Ager oppositus est pignori ob decem minas*] Astute non prolious triginta minas dixit, sed paulatim colligit, ut partibus congestis in summa senex minus gravetur. Nam si semel diceret, deterreret parcissimum senem. Denique auditis decem minis. statim respondet *dabo*. conceduntur ab alio de-

cem. de reliquis superest dubitatio; nam difficilis est ad dandum. D.

Ob decem minas] Quarum singulæ XXX. solidis appenduntur. Noluit semel (simul. Z.) summam proponere, ne magnitudo terreret. Sed percipite paulatim rerum necessariorum mentione summa concluditur, dum præter ancillas et supellectilem inter omnia ad XXX. minas pervenit. E.

Repone minas, more Gr. μᾶς. Ita aspenamero apud Plautum pronunciantur. E.

58 *Pro hoi, hui*, liber Bemb. oi, oi. Rescribe *oisi*. Vide ad *Heaut.* I. 3. 31. E.

59 *Pro hæc repone versas gratis, illasc*. E.

Ne clama] Magis latinum est *ne clama*, quam *ne clames* Ovid. *Art. Amator.* I. 343. *ne dubita cunctas superare puellas* ubi v. *Barmann.* R. D.

60 *Cum* cod. *Petroni lege melius, ancilla'st*. Porro lege, tum autem plusculo; quæ lectio consensu nostrorum codd. firmatur, et usu Terentii comprobatur. *And.* I. 5. 34. et alibi. E.

61 *Sumtu ad nuptias*] *Opus est*, subauditur. D.

62 *Pone sane, inquit, decem minas*] Bene, sane: quasi plus (quasi non plus) quiddam exigat, sed hoc contentus sit. D.

- D. Sexcentas proinde scribito jam mihi dicas :
 Nihil do : impuratus me ille ut etiam irrideat ?
- C. Quæso, ego dabo, quiesce : tu modo filius 65
 Fac ut illam ducat, nos quam volumus. A. Hei mihi!
 Geta, occidisti me tuis fallaciis !
- C. Mea causa ejicitur : me hoc est æquom amittere.
- G. Quantum potes, me certiozem, inquit, face :
 Sâ illam dant, hanc ut mittam ; ne incertus siem : 70
 Nam illi mihi dotem jam constituerant dare.
- C. Jam accipiat : illis repudium renunciet :
 Hanc ducat. D. Quæ quidem illi res vortat male !

Hic versus enervis et elumbis incedit. Nostrî omnes *pone sane*. A duobus abest minas. Repono, *his rébus alius pone sane*, inquit, *decem* ; omisso *vñ* minas. B.

63 *Sexcentas proinde scribito jam mihi dicas*] Perspicere hinc licet consuetudinem utriusque sermonis. Nam Apollodorus *μύπλας* dixit, pro multis. Et ut apud Græcos *μύπλα*, ita apud nos *sexcenta* dicere pro multis, usitatum est. Cicero Verr. I. 47. *sexcenta possum decreta proferre*. D.

Sexcentas proinde scribito mihi dicas] Magnitudine summus excitatus exclamat, quas velit calumnias mihi et causas Phormio indicet. Postremum autem est *sexcentas* pro quamvis multis. Ut Cicero : *possum sexcenta decreta proferre*. E.

Illud potius post *proinde* recte abest in Bemb. Victor. et aliquot Donati codd. quos Faernus est usus ; it. in uno ex nostris. Cæterum omnes vett. libri scribant *sexcentas*. B.

64 *Impuratus*] L. e. impurus, improbus. Plant. in Rud. II. 6. 59. *impuratus bellus*. R. D.

65 *Quæso, ego dabo*] Assensum commodat sonex, dummodo filia sua nubat Antiphoi. E.

67 *Geta, occidisti me*] Abest hic versus a vett. codd. L.

68 *Mea causa ejicitur : me hoc æquom est amittere*] Ratio cur ipse viginti dare

debeat minas, dante Demiphone decem. D.

Mea causa ejicitur] Ipsius est, ego id perdam. E.

69 *Quantum potes, me certiozem*] Festinat Geta : scit enim dixisse leonem, *mea lege utar, ut potior sit, qui prior ad dandum est*. D.

Quantum potes] Quia leno crastinum diem constituit, cum dixit : *miles se dare dixit cras mane argentum mihi*. E.

Pro potes rectius Bemb. potest. Vide Adel. IV. 6. 66. B.

70 *Pro mittam* nostri omnes, et Faerni meliores referant *mittam*. B.

72 *Plures et meliores libri nostri et Faerni pro accipiet habent accipiat*. B.

Repudium renunciet] *Repudium renunciare* est repudium remittere, ut infra V. 7. 35. vel mittere nuntios et testes, qui sponsæ vel uxori repudium significarent. Plant. in Anul. IV. 10. 55. *is me nunc renunciare repudium jussit tibi*. R. D.

73 *Quæ quidem illi res vortat male*] Non desinit poeta ostendere avaritiam Demiphonis, qui nec ideo libenter fert dari aliquid Phormioni, quia sic commodum ei est. Virg. Eol. IX. 6. *hos illi, quod nec bene vertat, mittimus hædas*. D.

Quæ quidem res ei vertat male] Ut Virgilius, *hos illi, quod nec bene vertat, mittimus hædas*. E.

C. Opportune adeo nunc argentum mecum attuli,
Fructum, quem Lemni uxoris reddunt prædia. 75
Id sumam : uxori, tibi opus esse, dixero.

ACT. IV. SCENA IV.

ANTIPHO. GETA.

GETA. G. Hem! A. Quid egisti? G. Emanxi argento senes.

74 *Argentum mecum attuli*] Comicum argentum præsto est : et causa additur cur præsto, et unde sit. simul iracundie uxoris, et jurgio preparatur locus. D.

Melior est ordo in Bembino, *argentum nunc mecum d. B.*

75 *Fructum, quem Lemni, &c.*] Et Lemni, et Lemno legitur. *Reddunt prædia*] *Ἰχθυα βρωχίονος*. Et proprie de fracta, reddunt. D.

Fructum, quem apud Lemnum reddunt prædia uxoris mee, tibi opus esse, dixero] Si pecuniam axor querere voluerit, dicam, quod tibi opus fuit. B.

Fructum] Fructus est reditus prædiorum et agrorum. Catull. Carm. III. 115. *Firmans saltu non falso Mantula dices Fertur qui tot res in se habet egregias. Aucupia omnes genus, piscas, præta, arva, feraxque. Nequaquam : fructus sumptibus exsuperat.* Hoc est : plus in eam saltim impendit pecunie quam inde redigit. Cic. Paradoca, &c. VI. 1. *neminem esse dittem nisi qui excrementum alere potest suis fructibus v. interpret. ad Cicer. Catil. II. 8. quod si maturius facere voluissent, neque (id quod stultissimum est) certare cum usuris, fructibus prædiorum ; et locupletioribus his et maioribus studiis uterentur.* Elegantissimo dictum est certare c. us. fract. præd. nimirum, pecunia funeri accepta, curare et instruere agros vel prædia et sperare de ex

illis agris posse tantum redigere ut tenuis pendendis sufficiat, cum tamen agri nunquam dent tantum reditus, quantum usurarium nomine est pendendum [Supplement. ex nota I. F. Gronovii.] R. D.

Reddunt] Reddere proprie dicitur ager id, quod ex eo præcipitur. Columella de re Rust. II. 13. *reddit prætum in pabulo non minus quam in faro.* Hæc et similes locutiones ex eo ortæ videntur, quod semen velut creditum agro ille reddit cum fœnore. R. D.

76 *Id sumam*] Non fructum, sed argentum. *Id sumam*] Impendam. unde et sumtus dicitur. *Uxori, tibi opus esse, dixero*] Bene esse, non fuisse : ne jam repetendum videretur. *Opus esse, dixero*] Adjunctivam, pro pronuntiativa, ut in Eunucho, *percularis jam tu me. D.*

Sensus probat lectionem Bemb. inde. Nam si vulgare id retines, efficitur, senem nonnisi admodum 30 minas attulisse : quod probabile non est. Ipso Domitio videtur legisse inde. B.

1 *Emanxi argento senes*] Mirè, quum e contrario dicitur *amictus homo, elegans et facetus* : ut Horatius, *Serm. I. 4. 8. de Lucilio, amictus naris. inquit. D.*

Geta, quid egisti?] In hac scena iracunde interrogat dominus, et servus simpliciter respondet, interrogari se credens, ut narret quid egerit. *Emanxi argento senes*] Hæc est, a senibus ut-

Interea amici, quod polliciti sunt, dabunt :

Id istis reddet. A. Quamobrem? aut quid dicet? G.

Rogas?

Quot res? Postilla monstra evenerunt mihi :

Introiit in aedis ater alienus canis :

25

ut sacrificem. Puta, uti re divina facta Di Gamelli placarentur, omenque de successu matrimonii captaretur. cui rei auspices quoque olim adhibiti fuere. Val. Maxim. libr. 2. cap. I. 1. *apud antiquos non solum publice, sed etiam privatim nihil gerbatur, nisi auspicio prius sumto: quo ex more nuptiis etiamnum auspices interponuntur: qui quamvis auspicia petere desierint, ipso tamen nomine veteris consuetudinis vestigia usurpant.* Lucan. lib. 2. *junguntur taciti contentique auspice Bruto.* Ubi vetus scholiastes: *auspex dicitur, qui nuptiis interest, divinationem querens.* Plaut. Casina. Prol. 86. *ultra ibit nuptum, non manebit auspices.* Juvenal. X. 336. *vesiet cum signatoribus auspex.* Inde Quinotilian. Declamat. 291. *istud ego adultrium quondam manu mea junxi, ipse auspices adhibui, optavi longam concordiam.* L.

22 Plures et meliores libri argentum post sunt non habent. B.

23 Placet Bomb. lectio inde iste reddet. Vat. Vict. Basil. id ille istis. Sic plerique nostri. B.

24 Quot res? postilla, monstra evenerunt mihi] Ordo, postilla, quot mihi res evenerant, quae res monstra sunt. E.

25 Introiit in aedis] Varia admodum ac multi generis fait τῆς μαντικῆς doctrina. sed de qua hic agitur, ea proprie ἀνομοσυνὰ dicebatur. Atque ut de aliis alii abunde scripserunt, ita Xenocrates libram composuit, in quo de domesticis auguriis proprie egit. Notavit id Suidas, cujus haec sunt verba: *οἷος εὐνοχρήστου τὸ ἀνομοσυνὸν ἀίνωμα, αἷον ἔστι αἰ ἐν τῇ στήθεϊ ἰσχυρῶν γαλῆ, ἢ ἴφου, τὸ δὲ τὸ σπυδαίου.* Apposito sane ad rem de qua hic agitur. Et mustela meminit Plautus in Stichis III. 2. 7. *mustela*

murem abstulit praeter pedes, Eum strenuus obnavit. Dio Cassius lib. LVIII. de Sejano: *αὐτίκως αὐτοῦ ἐν τῆς αἰαλας γαλῆ δὲ μύρον σφῶν διῆξεν.* Apul. Miles. lib. IX. *vix interos mustele etiam mortuum serpentem forinsecus mordicus et trahentes.* Quinimo superstitiosos de maribus etiam augurari solitos, Jambliobas notat in Amorib. apud Photium Biblioth. pag. 133. *καὶ τὰ μυστήρια καλλίστου ἀπὸ τῶν μυσῶν. πρότερον γὰρ αἱ τοῦ τῶν μυσῶν μαγικῶν.* Vid. August. lib. I. de Ordine. *Ater canis]* Hmo est quam Plautus caninam scævam vocat in Casina V. 4. 4. Apuleius Miles. IX. *de ore pastoritii canis virens exiluii ranula ipsamque canem qui proxime consistebat, aries appetitum unico morsu strangulavit.* Nec sic tantum canis ominosus erat; verum etiam si vianți occurrisset (id quod de mustela jam ex Cassio annotavimus) infaustum omen inter putabatur. Tzetzes Chiliad. XIII. Hist. 474. *Καὶ τῶν σίμπος μέγιστον κατὰ χερσὶν αἰσθητικῶν ἀλάδων, σπυδαίου, σπυδαίου κωνῶν, &c.* Horatius Carm. III. Od. 27. *impies parre rimentis omen Ducat, et pregnantis canis, et ab agro Rave decurrens lupo Lanuvino, Fertur vulpes, Rumpat et serpens iter institutum.* Ideoque etiam animalia haec *θηρία ἀνομοσυνῶν* vocabantur, quae non nominari quidem sine malo omine poterant. Lucian. in Amorib. Et velut in *παράδει* hoc loco notandum, quod Horatius de lupo ait, diversam id esse a lupo, quem inter bona portenta nominat Petr. Blesensis Ep. LKV. *ne te illorum errore incoleas, qui occursum leporis timent, qui mulierem sparsis criminibus, qui hominem orbatum oculis, aut mutilatum pede, aut cucullatum habere obicem detestantur: qui de jucundo gloriantur hospitiis, si eis lupo occurserit,*

Anguis per impluvium decidit de tegulis :
Gallina cecinit : interdixit hariolus :

aut columba, et quae sequuntur. Ut occultatus hic Christianis, sic Christianus omnis dixit pagani omen. Photius in Bibliotheca ex Martyrol. veteri pag. 764. *τοῖσιν, ὡς εἰσὶν αὐτῷ γέγονε εἰς ἀγαθὸν, ἢ κατὰ τὸ σπείρειν ἀπὸ τοῦ ἀγίου οὐρανῶν.* Vid. Jo. Sariaber. Polycrat. Equidem superstitione etiamnum multos invasit, ἀνεύρωτος fore dies, in quibus fors domo exeuntes intestabili alicui occurrerunt, vel absciso, aut coxa pedeve elando. Quod et ipsum suo seculo notavit Lucianus in Pseudolog. *στρεῖς βέλκων, ἢ εἰσὶν ἡμεῖς, ἢ ἀδίκων, εἰδὸς ἕξιν τῆς εὐλας, ἐπὶ πᾶσι ἀναστροφῆς, καὶ ἐναστροφῆς, εἰς ἀγαθὸν καὶ κακῶν, τὰς ἐφαμένους ἐκείνας πρὸς τὸν θεόν, ἰσὺ πρὸς τὸ πρῶτον καὶ δευτέρῳ κληθῆναι.* Sic Cassio et Brato in aciem prodeantibus obvius Æthiops, nimis aperte ferale signum fuit. L. Florus libr. IV. cap. 7. Inde Aristophanes in Ranis pag. 129. *ἔμοι κλοδομαίον, τῷ σπείρειν ἕξιν.* Scipium enim sorvus interrogat, cui malam domo exiens obviam fuerit. L.

Canis] Canis occursum inauspicatus habebatur, unde apud Plaut. in Cas. V. 4. 4. *caninam scævam spero meliorem fore est omen infelix.* v. Casaub. ad Theophr. charact. 17. p. 291. R. D.

26 Anguis per impluvium] Plaut. Amphitruon. V. 1. 56. *devolant angues jubati deorsum per impluvium duo.* Clemens Alexandr. Stromat. lib. VII. *εἰ γὰρ εἶναι τὸν Διόνυσον πρὸς τὸν θαυμάζοντα, ἔτι εἶναι τὸν θεόν ἐν τῷ ἰσπίρῳ περιελκόμενον, καὶ θαυμάζον, ἔφη ἢ γὰρ παραδοξότερον εἶναι, εἰ τὸ ἴσπιρον πρὸς τὸν θεόν καταλαμβάνον ἰδέσθαι.* Theophrastus πρὸς διουσιδίμῳ. *Ἐὰν ἴδῃ θεόν ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἰσπὸν ἔνταυθα ἰδρῖσασθαι.* Ubi quid sit *ἰσπὸν ἰδρῖσασθαι* ex Cornuto discendum, ad illa Persii, *pinge duos angues.* Isidor. Orig. XII. 4. L.

Recte Gayetas reposuit in impluvium. Sic Plaut. Amph. V. 1. 56. *devolant angues jubati deorsum in impluvium*

duo. Cf. nos ad Rm. III. 5. 41. B.

Anguis] Auguem vidisse in ædibus est in itinere triste auspicium habebatur, v. Casaub. ad Theophr. l. c. p. 294. R. D.

27 Gallina cecinit] Observatum est, in qua domo gallina canat, superiorem (oliatricum est, in qua domo gallina canat, superstitem. Lib. uterque. Superstitem quoque extat in Ms. B. et edd. ante Steph.) marito esse uxorem. *Interdixit hariolus] Hariolus est, qui divina mente vaticinatur. Dicitur hariolus, quasi fariolus, a fatis et a fando; quum f pro h, et item h pro f, in multis locutionibus ponatur. An quod imitantur aspirationem in exhalando? nam halitu solent excludere velat mortalem animam, ut divinum recipiant. unde et vocem ejusmodi dabant, quæ est α (pro α edd. vett. habent ὀκ vel ἠο, aut hoc. malim, ἠα) : quod α sonus exhalandi vim præstat. D.*

Interdixit hariolus] Fingit causas, quibus protrahendo suppetias interea votis fruerentur. *Haruspex autem et hariolus hoc differant, quod hariolus divinat de humanis, haruspex de divinis. Canis intrans, et gallina cantans malum omen significat. Ordo, haruspex vetuit novi quid negotii ante trumam facere. B.*

Gallina cecinit] Et in Apuleio per portentum narratur, Miles. lib. IX. *una de cætera cohorte gallina, per mediam cursitans aream, clangore genuino, velut ovum parere gestiens personabat.* Clemens Alexandr. Stromat. lib. VII. *Ἀλευτρεὺν προσέμοι, ἰὰν ἀπὸ ἰσπίρας ἔσῃ, τιθίμωσι τοῦτο σημεῖον τινός.* Et nunc quoque anilibus deliramentis infatuati rentur, si gallus tristem sonum ediderit, vel gallina cantarit; id mortem alicui ex familia, aut rixas significare. Quandoquidem autem harum ineptiarum mentio incidit, non abs re arbitror, quæ de iis apud duos religiosissimos Doctores legi, hoc loco adscribere.

Aruspex vetuit, ante brumam aliquid novi
Negotii incipere, quæ causa'st justissima.

29

Sic itaque Jo. Chrys. Homil. 12. in Paul. ad Ephes. cap. IV. πολλὰν δαιμόνων αἰτίαις ἢ ψυχῇ μιστὴ εἶναι ὁ δαίμων μὴ πρῶτος ἐντύχων ἐξέρχεται τῆς οἰκίας: πάντως μὲν δὲ κατὰ συμφορὰν τῶν ὁ οἰκίτης ἢ μιστὴς τὰ ἰσοδύματα ἐπιιδούσας, πρῶτος ἔρχεται τὸ ἀριστέρον: συμφορὰ δὲ θύραι καὶ ἕβρις: ἢ γὰρ αὐτὸς ἐξέρχεται τῷ ἀριστέρῳ προτίμῳ προῖθην τῷ ποδὶ: καὶ τοῦτο συμφορὰν σημαίνει. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τὴν οἰκίαν τὰ κακά. ἔξω δὲ ἐξελθόντι ὁ ἐφθαλμὸς μὴ ὁ δεξιὸς κάτωθεν ἀνακινῆται: δεξιὸν τοῦτο ταμῆριον καὶ αἱ γυναῖκες δὲ, ἔταν τῷ ἱστίῳ ποταρασθέντων κροτώσιν οἱ κάλαμοι, ἔταν αὐταὶ τῷ ἐπιπλάσσει: σημαίνει τοῦτο κροῦνται. κάλιν ἔταν τὴν κροῦν τῷ ἐπιπλάσσει, καὶ σφοδρότερον τοῦτο ἐγγάζονται: εἴτα οἱ ἀνδρες κάλαμοι ὑπὸ τῆς ἐκτόνου πληγῆς κροτῶσι ποταρασθέντων τῷ ἱστίῳ: σημαίνει τοῦτο κροῦνται. καὶ μὲν ἔτρα γέλατος ἄξια. κῆν ὄνος ἀνακίξῃ, κῆν ἀλευτρῶν, κῆν πτῆρῃ τις, κῆν ὄντιον, καδάπερ μιστὴς διδμήνισ δισμοῖς, ἔπαρ ἔφαν, καδάπερ ἐν οὐκῳ κατῆρμαιναι, πάντα ἰσοκροῦσιν. Augustina. de doctrina Christ. lib. 2. cap. 20. cum multa de vana multorum superstitione dixisset, sic addit: his adjunguntur milia inanissimarum observationum: si membrum aliquid salierit, si junctim ambulantiibus amicis lapis, aut canis, aut puer medius intervenerit. Atque illud quod lapidem calcant, tanquam diremtores amicitiae, minus molestum est, quam quod innocentem puerum colapho percutiunt, si pariter ambulantiibus intercurrerit. Sed bellum est, quod aliquando pueri vindicantur a canibus: nam plerumque tam superstitiosi sunt quidam, ut etiam canem, qui medius intervenerit, ferire audeant, non impune. Et post: hinc sunt etiam illa: limen calcare cum ante domum suam transit: redire ad lectum, si quis dum se calcet, sternutaverit: redire domum si procedens offenderit: cum vestis a soricibus roditur, plus timere suspicionem futuri mali, quam praesens damnum dolere.

Vid. Theodoret. Epm. ἑλληνικῶν καὶ θεολογ. lib. VI. pag. 88. Hujusmodi ergo portenta monstra cum evenirent, qui superstitioniosiores erant, statim ad haricolas abire solebant, atque ab illis consilium expetere. Theophr. περὶ αἰσθημάτων. Ἐὰν μῆς Σύλακον ἀλφίτων διαφάγη, πρὸς τὸν ἔξοχον ἐλθὼν ἐρωτᾷ τι χρὴ ποιεῖν. Ideoque addit Terentius interdixit aviolus. Sic et in Plauti Stichio III. 2. 1. Gelasimus parasitus in re simili aruspicum libros se consuluisse dicit: libros inspexi, tam confido, quam potest. L.

Gallina cecinit] Donatus observatum dicit, in qua domo gallina canat, superiorem [rectius superstitem. v. edit. Zeun.] marito uxorem esse. R. D.

28 Haruspex vetuit] Haruspex, ab haruga nominatur. Nam haruga dicitur hostia, ab hara in qua concluditur et servatur. haru autem est, in qua pecora includuntur. Plantas, rusticus, hircus, hara; Mostellari, I. 1. 39. Ante brumam] Arte irrisit homines Terentius, quibus religio sit aggredi negotium aliquid diebus decreascentibus. Ante brumam] Quod ante brumam dies decreascenti incipiant. D.

Hanc et seq. sic lege et distingue, aruspex vetuit: ante brumam autem novi | Negoti nihil incipere causam est santica. Nam pro aliquid antiquissimi libri Faerni et nostri habent autem. Reliquam correctionem sensus requirit et versus. Sonticum explicat Festus, justum; certum cum justa causa; propter quod, quod est gerendum, agere desistimus. B.

Brumam] Proprie significat diem brevissimam. Nam brevissima in bruma vel bruma eodem fere modo contractum est quo infimum in imus. v. Gesner. ad Claudian. de raptu Proserp. II. 106. Recentiores brumam barbare vocant solstitium hibernum. Veteres sic [i. e. solstitium] vocabant solstitium estivum. R. D.

Hæc fient. A. Ut modo fiant. G. Fient: me vide.
Pater exit: abi, dic esse argentum Phædriæ.

ACT. IV. SCENA V.

DEMIPHO. GETA. CHREMES.

QUIETUS esto, inquam: ego curabo, ne quid verborum duit:

Hoc temere nunquam amittam ego a me, quin mihi testis adhibeam:

Cui dem, et quamobrem dem, commemorabo. G. Ut cautus est, ubi nihil opus est!

C. Atque ita opus factum est. at matura, dum libido eadem hæc manet: 4

Nam si altera illæc magis instabit, forsitan nos rejiciat.

30 *Fient: me vide*] Respice, id est, vultus mei fiduciam gere: siquidem quia nullum periculum est. Sic Græci, nam aliter Latini. *Me vide*] Quia in jure promittit, et interponit suam fidem: quod nos dicimus, *me habes*. *Vide*] respice. D.

1 *Quietus esto, inquam: ego curabo*] *Quietus*, id est, securus. ab eo quod præcedit, id quod sequitur. D.

Quietus esto] In hac scena Demiphonis continentur verba promittentis fratri, omnia se esse facturum, uti Phormio cogatur et argentum accipere, et uxorem ducere. E.

Pro *duint recte omnes libri veti duit*. Nam de solo Phormione case sermonem, sequentia satis docent. B.

3 *Ut cautus est, ubi nihil opus est!*] Consultit, inquit, quemadmodum datur, ubi omnino dare non debuisset: siquidem argentum Phædriæ datur (*datur abest a veti. lege, siquidem dem a. P.*) sub nomine Phormionis. D.

VOL. II.

Ut cautus est, ubi nihil opus est!] Jam notat senem, quod illic (*ille nimis, vel, illic, ubi non debet. Z.*) diligens sit, propterea quod argentum non vere Phormioni dabitur, sed Phædriæ. E.

Pro *cum duo libri cur, sed rectius cui dem; quamobrem dem*: ut tam de homine, quam de negotio jusjurandum dare possint. B.

4 *Dum libido eadem hæc manet*] Bene *libidinem* posuit pro voluntate hominis incerti ac levis. D.

Matura] Id est, accelera, dum voluntas est. E.

Antiqui libri *Færna, et matura*. Nostri plerique *at*. *Lege autem, atqui ita opus factum est, et matura, dum, &c. B.*

Libido] Est voluntas hominis incerti et levis temere suscepta. v. Heaut. I. 2. 27. R. D.

5 *Forsitan nos rejiciat*] Mulierem scilicet. An vere nos, id est, negotium nostrum et conditionem? D.

3 M

G. Rem ipsam putasti. D. Duc me ad eum ergo. G.
Non moror. C. Ubi hoc egeris,

Transito ad uxorem meam, ut conveniat hanc prius,
quam hinc abeat:

Dicat eam dare nos Phormioni nuptum, ne succenseat:

Et magis esse illum idoneum, qui ipsi sit familiarior:

Nos nostro officio nihil digressos: quantum is voluerit,

Datum esse dotis. D. Quid tua, malum, id refert?

C. Magni, Demipho. 11

D. Non sat tuum te officium fecisse, si non id fama
approbat?

C. Volo ipsius quoque voluntate hoc fieri, ne se ejectam
prædicet.

D. Idem ego istuc facere possum. C. Mulier mulieri
magis congruit.

D. Rogabo. C. Ubi illas nunc ego reperire possim,
cogito. 15

6 *Rem ipsam putasti*] Pro disputasti modo. D.

Non moror] I. e. in me nulla mora est. R. D.

7 *Pro abest leg. abis*: quod meliores codd. Faerni et nostri omnes habent, et versus exigit. B.

9 *Lege ex cod. academ. ipsi qui sit f.* B.

10 *Nostri omnes nihil egrossos. Sed leg. nihil digressos*; ut passim *decedere officio*. Deinde adde versus *dari*, quod a sequente est absorptum. B.

Nos nostro officio nil digressos] H. e. nos nihil fecisse, quod ab officio nostro alienum sit. R. D.

11 *Quid tua, malum, id refert*] *Malum*, interjectio. et est ordo, quid tua id refert? *Magni, Demipho*] Nota responsam contra *quid refert*, non ad quid relatum. Et quæro quomodo dicatur, *quid mea? quid tua? an deest ad*; ut sit, *ad mea, aut ad tua?* D.

Quid tua, malum!] Quid id ad te attinet? *Malum* autem interjectio est iracentis. cui subjungitur, *magni, De-*

mipho, id est, *magni* refert. E.

12 *Hic versus, qui ipsi Chremeti rationem reddenti, cur magni sua refert, est tribuendus, sic legatur et distinguatur, non attis est tuum te officium facere, fama si id non approbat: sine interrogatione. Nam verba non attis e. t. t. o. facere* quo extant in Bemb. nisi quod ibi *fecisse* legatur, efficiunt sententiam generalem. B.

13 *Pro hoc nostri recte exhibent hæc, sc. quomouque in divortio transacta et transigenda sunt.* B.

14 *Mulier mulieri*] *Femina feminæ* magis poterit persuadere. Partes enim virorum vires, feminarum feminas, ut docet Horatius, *segre* (carrigo *egere*). Locus in Art. Post. 176. videtur spectari. Z.) convenit. E.

In Bemb. est *conuenit*, in plerisque Faerni *congruit*; in Basil. et omnibus nostris, præter tres, recte *congruit*. B.

15 *Illas reperire*] *Filiam et uxorem*. D.

Præter Bemb. ubi est *lectis*, quam Faernus et Lindenbrogius expresse-

ACT. V. SCENA I.

SOPHRONA. CHREMB.

QUID agam? quem mihi amicum inveniam misera?
aut cui consilia hæc referam?

Aut unde mihi auxilium petam?

Nam vereor, hera ne ob meum suasum indigne injuria
afficiatur:

Ita patrem adolescentis facta hæc tolerare audio vio-
lenter.

C. Nam quæ hæc est anus exanimata, a fratre quæ
egressa'st meo? 5

S. Quod ut facerem, egestas me impulit: quum scirem
infirmas nuptias

runt, omnes Faerni et nostri libri habent ubi ego illas nunc; recte, dummodo versus gratia addas iam. B.

1 Quid agam? In hac scena est Sophrona, quæ errorem solum patiens (quæ ex rumore solo audiens. Z.) quod excedi habeat (debeat. Z.) a nuptiis puella, querit auxilium. Invenit senem patrem, et narrat, quemadmodum res gestæ sint; et se ab hoc facto, quod puella nuperit exclusam per venialem statum quod factum sit, necessitate sit factam. (et purgat se ob hoc factum, quod puella nuperit indotata, per venialem statum; quum, quod factum sit, necessitate sit factum. Z.) E.

Hunc et seq. sic restituo, quid agam? quem mihi amicum misera inveniam, quo consilia hæc referam, atque | Unde mi auxilium petam? deleto priori aut, et altero mutato in atque ob rationem sensus. Quo pro cui habet Bomb. Ordo misera inveniam extat in nostris omnibus. B.

3 Nam vereor, hera ne] Vehementer pertimesco, ne Philamena propter meam consilium gravi afficiatur injuria. E. Pro indigna, quod Faernus e Bomb.

et aliis edidit, nostri omnes recte habent indigne. ut Heaut. III. 3. 4. B.

4 Audio violenter] Quod Græci dicunt δυνή. D.

Tolerare violenter] I. e. iracunde accipere, iniquo animo ferre. Violentia iis tribuitur, qui iram cohibere non possunt. Sæsten. in Cms. c. 35. ne quandoque violentiorem præsidem nacta [provincia] novarum rerum materia esset. v. Drakenb. ad Liv. VI. 31. R. D.

5 Nam quæ hæc est anus] Ἀναγρηφί: ut, nam quis te juvenum confidentissimus. Georg. IV. 445. Sed figura hæc apta commotis est aliqua re nova. A fratre] Pro, a domo fratris. ut, Æn. II. 311. jam proximus ardet Uenalegon. D.

Nam quæ hæc anus] Ordo: quoniam hæc anus est. Virg. Ge. IV. 445. nam quis te, juvenum confidentissimus: pro, quisquam. E.

Ut anus in loca sit, repono cum optimis et pluribus libris hæc anus est. Cæterum comma sublatum post exanimata repono post anus. B.

6 Egestas me impulit] Venialis status. D.

Hasce esse ; ut id consulerem, interea vita ut in tuto foret.

C. Certe ædepol, nisi me animus fallit, aut parum prospiciunt oculi,

Meæ nutricem gnatæ video. S. Neque ille investigatur.

C. Quid agam ?

S. Qui est ejus pater. C. Adeo, an maneo ? dum ea, quæ loquitur, magis cognosco ? 10

S. Quod si eum nunc reperire possim, nihil est quod verear. C. Ea'st ipsa :

Colloquar. S. Quis hic loquitur ? C. Sophrona. S. Et meum nomen nominat ?

C. Respice ad me. S. Di obsecro vos : estne hic Stilpho ? C. Non. S. Negas ?

C. Concede hinc a foribus paululum istorsum sodes, Sophrona ;

Ne me istoc posthac nomine appellassis. S. Quid ? non obsecro es, 15

Quod ut facerem] Hic est illa tota prærogatio, quod inopia fecit, ut puellam illam matrimonio collocaret : cum infirmas nuptias esse crederet, quod absente patre filius duxisset uxorem. Quamquam tentat etiam quandam compensationem cum dicit : *ut id consulerem, vita ut in tuto foret* est profui. E.

7 *Interea vita ut in tuto foret*] Compensativa qualitas. D.

8 *Nisi me animus fallit, aut parum oculi prospiciunt*] Docte Terentius. Nam visa, vel corporis, vel animi sunt : hoc est, rationis, vel sensus. D.

Nisi me animus fallit, aut parum] Duobus modis conceptam veritatem tenemus, dum et oculi prospiciunt, cum animus pupulos integer foras * mittitur (*per pupillas foras mittitur integer. Ms.*) ne visus aliquo errore fallatur. E.

9 *Placet Bembini quid ego ?* Nam mox sequitur, *adeo, maneo. B.*

10 *Magis cognosco*] Ms. R. et vet.

oedd. magis cognoscam. L.

Ne pater extra ictum ponatur, reponere qui ejus pater est. Atque ex Bemb. lege *hec* in casu recto, pro vulgari *ea. B.*

12 *Meum nomen*] Miro suum nomen illa agnoscit ; hic dissimulat. D.

13 *Estne hic Stilpho ?*] Cognitum dominum eo nomine appellavit, quod apud villam ; et quoniam in civitatem sic (*sed a quo jam in civitatem se recepit, ubi nunc. Z.*) est, ibi pro hoc nomine dicebatur Chremis. Sed idcirco nomen negavit, metuens ne uxor sua hoc possit agnoscere. Desique admonet ut a foribus paululum concedat, et non jam se hoc nomine appellet. E.

14 *Paululum istorsum*] Nunc *istorsum (paululum Ms. B. et oedd. ante Steph.)* adverbium est loci : alias nomen. D.

Cum *oedd. recentioribus lege versus gratis paulum. B.*

Quem semper te esse dicitasti? C. St. S. Quid has metuis fores?

C. Conclusam hic habeo uxorem sævam: verum istoc de nomine

Eo perperam olim dixi, ne vos forte imprudentes foris Effutiretis, atque id porro aliqua uxor mea rescisceret.

S. Istoc pol nos te hic invenire miseræ nunquam potuimus. 20

C. Eho dic mihi, quid rei tibi est cum familia hac, unde exis?

Ubi illæ sunt? S. Miseram me! C. Hem, quid est? vivuntne? S. Vivit gnata:

Matrem ipsam ex ægritudine miseram mors consecuta est.

C. Male factum! S. Ego autem, quæ essem anus deserta, egens, ignota,

16 *Quem semper te esse dicitasti*] Esse pro nominari, antiquorum more dixit. D.

17 *Conclusam hic habeo uxorem sævam*] Illatrus sævam, bene conclusam prætalit: ut si diceret, feram. D.

Probanda est lectio Victoriani, qui pro *de* habet *me*. B.

Conclusam] Eleganter hoc verbo utitur, ut uxorem tanquam feram bestiam, quæ septis coeroenda sit, traducat. Nam feræ propriis dicuntur concludi. v. Donat. ad h. l. R. D.

19 *Effutiretis*] Eloqueremini, evacuetis, exinasiretis. *Effutiretis* ab eo quod est effandere. Translatio est a vase, *futis* nomine: quod patulo ore, fundo acuto instabile, nihil prorsus continet. unde *futis* dicitur ejusmodi, ut nihil intra se contineat, et semper inanis sit. D.

Foris effutiretis] Sub ostium aliquid diceretis. E.

20 *Istoc pol nos te*] Hæc causa est, cur te non potuimus reperire, quod hoc nomine nuncuparis. B.

22 *Miseram me*] Interrogata Sophro-

na anus ubi ille sunt? quasi dolens. Cum audisset uxorem mortuam, prius gemitum commodavit, cum ille accepturus aliter sit. quippe levabitur . . . an (*levabitur cura, ne sibi. Z.*) dux uxores in una civitate sint. E.

Duo e nostris recte nec aut, nec sunt habent, sed simpliciter, ubi illæ? B.

23 *Ex ægritudine*] Infirmitate (*non infirmitate, Guyetus*) ac morbo. *Ex ægritudine miseram mors consecuta est*] Bene moderatus est, ut neque nimis ægre ferat, neque rursum *ἀσάδης* sit. Et hæc est *ἀσάδης*, ne in eadem urbe dux uxores plus mali ex sollicitudine afferant Chremeti, quam ex alterius morte tristitiæ. Neque in comœdia possunt nimis miserabiles mortes esse, ne res in tragediam transeat. D.

Ex ægritudine miseram] Breviter et casus et causa modo ostenditur. E.

24 *Deserta, egens, ignota*] Singula pronuntianda sunt. argumenta enim hæc ad venialem statum proferuntur. D.

Ego autem cum essem] Hic jam par-

Ut potui, nuptum virginem locavi huic adolescenti, 25
Harum qui est dominus ædium. C. Antiphonine? S.

Hem, illi ipsi.

C. Quid? duasne is uxores habet? S. Au, obsecro,
unam ille quidem hanc solam.

C. Quid illam alteram, quæ dicitur cognata? S. Hæc
ergo'st. C. Quid ais?

S. Composito factum'st, quomodo hanc amans habere
posset

Sine dote. C. Di vostram fidem, quam sæpe forte te-
mere 30

Eveniunt, quæ non audeas optare! offendi adveniens,
Quicum volebam, atque ut volebam, collocatam filiam :

gatio est illa, veniali statu posita, cum
dicit necessitate factum, quod anus fue-
rit, quod *egens*, quod *ignota*: et tamen
non male consuluerit, cum adolescenti
et diviti dederit, de quo dixit, *harum
qui est dominus ædium*. E.

26 *Hem*, quod sine synalopha stare
nequit, efficit versum claudicantem.
Duo libb. post *Antiphonine* addunt in-
quam. sed rectius academicus ood. *Antiphonine?*
Isti, inquam, ipsi. B.

27 *Quid! duasne*] Miratur potius,
quam interrogat: id enim audivit quod
feri per vota capiebat. E.

Ut versus stet, deo *habet*, quod ex
interpretatione inter lineas natum est.
B.

28 Pro vulgari *quid ille altera*, Bomb.
et noster veterrimus *quid illam alteram*:
non tamen subaudiendum est, *habet uxores*;
sed ut supra III. 1. 15. *quid eum?*
et Heaut. V. 1. 77. B.

29 *Composito factum est*] Sic veteres:
nos, ex *composito*. ut *Æn.* II. 129. *com-
posito rumpit vocem, et me destinat
ere*. D.

Composito] Dicitur pro ex vel de
composito. Virgil. *Æn.* II. 129. *com-
posito rumpit vocem, sine compacto pro ex
compacto, improviso pro ex improviso*.
Liv. V. 11. *compacto eum rem et com-
muni fraude patriciorum actam ubi v.*

Drakenb. R. D.

30 *Sæpe forte temere eveniunt*] Fre-
quenter obtinentur per casum atque
fortunam, quam vix exoptare quis audeat.
Nam modo inveni filiam cum eo nup-
tam, cum quo esse cupiebam, et eam
diligere a filio (*diligere, ut volebam*; vel, a
viro. Z.) Quod quidem magna nos cura
et opere ut fieret laborabamus: at uno
sola hæc anus cuncta complevit. E.

Forte temere eveniunt] Memorand. *ταυ-
τομάτην ἡμῶν καλλίω βουλεύεται*. Plant.
Mostell. I. 3. 40. *insperato accidant
magis sæpe, quam quæ speres*. L.

Forte temere] Sic veteres hæc duo
vocabula jungere solebant. Nunc *forte*
simpliciter dicunt. Oio. de Divina. II.
68. nisi ista casu nonnunquam *forte te-
mere* concurrerent. Liv. X. 45. eo ipso
loco *forte* [alii: *prope*] *temere sub armis
strati passim inquietum omne tempus me-
tis egere, ubi v. Gronov. R. D.*

31 *Quæ non audeas optare!*] Pro,
quæ non audeat quis. ut, *facile pro E-
nuchæ probæ. Offendi adveniens*] Pro,
quam advenissem. ut Georg. I. 16, ipse
nemus *inquens patriam neque æra
Latinus*. Quia Latina lingua deficit
hæc declinatione. D.

Offendi adveniens] Priscian. lib. II. L.
32 Versus causa legendum censet,
filiam locatam. B.

Quod nos ambo opere maximo dabamus operam ut fieret,

Sine nostra cura, maxima sua cura, hæc sola fecit.

S. Nunc quid opus facto sit, vide: pater adolescentis venit: 35

Eamque animo iniquo hoc oppido ferre aiunt. C. Nihil periculi est.

Sed per deos atque homines, meam esse hanc cave resciscat quisquam.

S. Nemo ex me scibit. C. Sequere me: intus cætera audies.

ACT. V. SCENA II.

DEMIPHO. GRÆTA.

NOSTRAPTE culpa facimus, ut malos expediat esse,

34 *Hæc sola fecit*] Si his legerimus, Antiphonem intelligimus: sin hæc, Sophronam. D.

Marime sua cura] Ms. R. marime sua cura. L.

Nullam inter hunc et antecedentem versum repugnantiam video, nec adeo cum Bestlejo versum sparium hunc esse censeo. Nam quamquam Senes maximo opere his nuptiis operam dabant: tamen recte dicitur sine nostra cura. Utrique enim, Senes et Nutrix, curabant. mulier tamen illas nuptias sine cura Senam confecit; quippe qui nihil quicquam ad rem contulerant; illorum cura plane vana et inanis fuerat. Sæpe cura de efficacia curæ dicitur, pro opera, quæ confortur. Deinde in tali sermone populari non omnia ad vivum sunt resocanda, presertim cum quis animo est perturbatus in utramque partem. Z.

35 *Nunc quid opus facto*] Nescis quid vetis maxime petamus. Quasi

admonet senem uti prospiciat filiis, quod adolescentali pater iracunde ferat, filium suum duxisse uxorem se absente. R.

37 *Sed per deos*] Adjurationis genus est. D.

Sed per deos atque homines] Chremes peccit silentium, ne aliquis ejus esse filium recognosceret; per deos atque homines, rogat potius, quam terret. R.

38 *Nemo ex me scibit*] Docta responsio: nostri etenim silentii promissio esse debet. res enim alio pacto fortasse possit agnosci, quid id nobis? nostram taciturnitatem debemus polliceri. R.

Pro audies, ut versui consulatur, responde audiamus; tam quæ tu ex me, quam quæ ex me te ego audire cupimus. B.

1 *Nostrapte culpa*] Hæc scena verba tenet Demiphonis revertentis, posteaquam datum est argentum. Nostra ipsa culpa facimus, ut mali malos esse cupiant. E.

Tres nostri veterrimi recte malis.

Dum nimium dici nos bonos studemus et benignos:
Ita fugias, ne præter casam, quod aiunt: nonne id
sat erat,

Acciperè ab illo injuriam? etiam argentum'st ultro ob-
jectum,

Ut sit qui vivat, dum aliquid aliud flagitii conficiat. 5
G. Planissime. D. Iis nunc præmium est, qui recta
prava faciunt.

G. Verissime. D. Ut stultissime quidem illi rem ges-
serimus.

G. Modo ut hoc consilio possiet discedi, ut istam ducat.

Vide ad Heaut. II. 4. 8. et Martial. nobis non licet esse tam disertis. B. Cæterum non male Dacæria, ducta cod. regii auctoritate, statuit ab hac scena demum principium actus quinti esse faciendum, propterea quod omnes personas de scena abiisse sub finem antecedentis videmus. Z.

Benignos] H. e. nimium faciles, comes Petron. c. 44. et quam benignus ubi v. Burmann. p. 280. bonus et benignus jungit Horat. Serm. I. 2. 51. vellet bonus atque benignus esse. R. D.

3 Ita fugias, ne præter casam] Proverbium, ita fugite, ne præter casam. Hoc est, ne præterea (prætermittas. Mss. et odd. ante Steph.) casam tuam, quæ sit tibi tutissimum receptaculum. Aut, ita fugias, ne præter casam: ubi custodiri magis, et præhendi far, et mulotari verberibus potest. Aut verbum erat ipsius custodis furem exagitantis, et interea prohibentis, ne ante casam transeat, ne in prætereundo etiam inde aliquid rapiat. Queritur senex, se, dum avari infamiam fugeret, in stulti reprehensionem incidisse. D.

Ita fugias, ne præter casam] In proverbio hoc est: fugias non ante casam, sed in casam. Etenim stultum est, cum auxilium habere possis, ante illam fugere, non in illam: utique enim auxilium tæe domus debes petere, non alienum. E.

Ita fugias ne præter casam] Hujus

proverbii rationem et sensum unus vidit Gronovius Observat. III. 9. p. 511. Servi fugitivi vitabant domini casam aut villam, ubi facile comprehendi et in servitatem retrahi potuissent. Proverbio ita dictum est itane fugias præter casam pro: cave ne dam levias malum vitas, in gravius præcipites. Johann. Clericus ad Liv. VI. 29. corrigi volebat ne præter castris quod jure explosit Drakenb. ad illam locum. R. D.

4 Objectum] Tamquam bonus casus. Inest igitur in hoc verbe contentas. Liv. IV. 51. delinimentum animis Belani agri divisionem objici. Phædr. IV. 11. 8. objecto cuncta corrumpit lastro. R. D.

5 Dum aliud aliquid] Vetuste. D.

Alii hoc ordine, aliud aliquid. Nec versus, nec sensus interest. B.

6 His nunc præmium est] Sine dabo manus ac præmium his datur, qui mali sunt, et diffecta prava faciunt . . . (faciunt. igitur necesse est, ut. Z.) si nos benigni volumus esse, postulata concedamus. E.

8 Modo ut hoc consilio possit discedi, ut istam ducat] Ne paniteret dominum amplius pecuniam date, et erroris (date, terroris Z.) aliquid servus adjecit, videri (videretur enim. Z.) sug-

D. Etiamne id dubium'st? G. Haud scio hercle, ut homo'st, an mutet animum.

D. Hem! mutet autem? G. Nescio: verum, si forte, dico.

D. Ita faciam, ut frater censuit: ut uxorem ejus huc adducam, 11

Cum ista ut loquatur. tu, Geta, abi præ: nuncia hanc venturam.

G. Argentum inventum'st Phædræ: de jurgio siletur: Provisum est, ne in præsentia hæc hinc abeat: quid nunc porro?

Quid fiet? in eodem luto hæsitas: vorsuram solves, 15

gestum, si modo perseveret, ut ille eandem quam promisit ducat uxorem. E.

Modo ut hoc consilio possit discedi] I. e. si modo res hæc consilio exitum habeat. Cic. ad Attic. II. 16. si possum discedere I. e. si consequi possim, ut recte explicat Manutius infra V. 8. 58. R. D.

9 *Lego ex uno regio, etiam idne dubiumst.* Vid. supra II. 1. 8. B.

11 *Ita faciam ut frater*] Mandatorum memor pergere ad uxorem vult, ut eam ducat ad puellam, ac persuadeat puellæ, uti cum voluntate discedat a viro. E.

Posterius ut male abest in odd. recentioribus. vid. Hec. II. 2. 2. Sed omnes nostri, præter duo, recte collocant, huc ejus. B.

12 *Tu abi Geta prænuncia*] Guilielmus in Question. Plant. p. 83. mutata distinctione recte legit *tu Geta abi prænuncia* in Andr. I. 1. 144. i præ, sequar. R. D.

13 *Argentum inventum'st*] Secum loquitur servus acta enumerans, et quid argentam sit (*et quoad argentum, sic. Z.*) constituens: inventum est Phædræ argentum quod lenoni det, his nulla proferatur Phormioni* (*det, et his nulla proferetur P. Z.*) E.

De jurgio siletur] Intelligit jurgium Demiphonis cum Phormione, ob nuptias Antiphonis et Phanii. W.

15 *Vorsuram solves*] Creditorem mut-

tas. *Vorsuram solves*] *Vorsuram facere* dicitur, qui res alienam ex ære alieno solvit. Dicitur etiam *vorsuram facere*, cum minore fœnore acceptam quis pecuniam majore (*majorem Ms. B. et odd. vett.*) occupat. D.

In eodem luto hæsitas] Hæc in re versaris, *vorsuram solvens*, creditorem mutans. Cui respondetur illicet, præsens malum in futurum abiit, sed plagæ crescunt. Ergo inspicere. hic (*sic hic. Z.*) consilium confirmavit, quid facere debeat. E.

In eodem luto] Laotant. lib. 7. cap. 2. ex quibus exitum non habent; et in eodem luto, sicut comicus ait, hæsitaverunt. Idem lib. 2. cap. 9. in eodem luto hæsitans *vorsuram solvis*, Geta. L.

Lego cum nonnullis *vorsura*. Nam, uti Salmasii et Gronovii industria effectum est, *versura solvit*, qui, ut vetus debitum expungatur, novum contrahit. Ut Geta hic unam culpam in nuptiis herilis filii admissam, novis in Phædræ fidicina fallaciis differt, et in præsens evadit. Cæterum corrigere ob sensum *solvis*. B.

In eodem luto hæsitas] I. e. in eadem difficultate. Translatio est ab iis, qui in luto tam alto hærent, ut sese ex eo expedire aut evolvere nequeant. Horat. Sermon. II. 7. 27. nequicquam cæno cupiens evellere plantam ubi v. Lambin. R. D.

Versura solves] H. e. in eodem male

Geta : præsens quod fuerat malum, in diem abiit : plagæ
crescunt,
Nisi prospicis. nunc hinc domum ibo ; ac Phanium edo-
cebo,
Ne quid vereatur Phormionem, aut ejus orationem.

ACT. V. SCENA III.

DEMIPHO. NAUSISTRATA. CHREMES.

AGEDUM, ut soles, Nausistrata, fac illa ut placetur
nobis :

Ut sua voluntate, id quod est faciendum, faciat. **N.**
Faciam.

D. Pariter nunc opera me adjuves, ac dudum re opitu-
lata es.

hærebit. In quibusdam editionibus male legitur *versuram*, quod vitium viri docti dudum sustulerunt. *Versura* proprie est sumptio pecunie mutua. Facere *versuram* ab aliquo dicitur, qui pecuniam ab aliquo mutuam sumit. Cic. pro Fonteio c. 1. *a quibus versuras tantarum pecuniarum factas esse dicunt?* Sed *versura solvere* est vetus debitum expungere novo contrahendo. Sic creditor quidem vertitur i. e. immatatur sed debitor in eadem difficultate hæret. Cic. ad Attic. V. 15. *ut verear, ne illud, quod tecum permutavi, versura mihi solvendum sit.* Has locutiones perperam fere a viris eruditissimis ac accurate explicuit Gronovius de centenis et enciis usurarum p. 535. sqq. R. D.

16 *Præsens quod fuerat malum in diem abiit*] *Ἐπιπέφ. Πλαγὴ crescunt*] *Ἀδελφωπέφ. D.*

Illud *Geta* cum duobus codd. delendum puto. B.

In diem abiit] H. e. longius differ-
tur. v. not. ad Eun. V. 6. 19. R. D.

18 Phanium nec Phormionem ipsum, marito amicissimum, vereri potest, nec orationem Phormionis, qui ad eam non aditus erat, sed domi cum Phœdria potaturus. Igitur ne cum Guyeto ad versus totius delendi necessitatem tradaris, corrige, *ne quid vereatur Nausistratam neque ejus orationem.* Nam Nausistrata sola repudium Phanio renunciatura erat. Cæterum *Nausistrata* in sermone familiari dicitur brevius pro *Nausistrata*. Sic occurrit *Nausistrata* et *Nausistrata*: *Scipater* et *Sopater*; *Lampadiscus* et *Lampadius*; *Philotis* et *Philotium*. B.

1 *Agedum ut soles, Nausistrata*] Divitus uxoris de marito licentius conquirentis hæc allocutio est, cum dispositione futurarum barbarum. D.

Agedum, ut soles] Sicut adsoles benignitatem tuam præsta, effice ut placata nobis sit, ne se dicat ejectam, sed credatur propria voluntate. E.

3 *Ac dudum re opitulata es*] Supra enim dixerat Chremes, *id sumam : uxori, tibi opus esse, dixero.* D.

N. Factum volo: at pol minus queo viri culpa, quam me dignum'st.

D. Quid autem? N. Quia pol mei patris bene parta indiligenter

5

Tutatur: nam ex his prædiis talenta argenti bina

Statim capiebat: hem, vir viro quid præstat! D. Binan quæso?

N. Ac rebus vilioribus multo, tamen talenta bina. D. Hui!

N. Quid hæc videntur? D. Scilicet. N. Virum me natam vellem!

Recte omnes nostri, exceptis duobus, et edd. vet. *adjuas*. Nam mulier cum dixisset *faciam*, non erat, quod Demipho ultra rogaret, sed ut gratias ageret pro illa voluntate. Deinde cum Bomb. Victor. et uno nostro colloca, ac re dudum. B.

4 *At pol minus queo*] At pol facio (*cupio*. Z.) quidem, sed tantum, quantum me dignum est, facere propter viri culpam non possum, qui pol mei patris bene parta prædia indiligenter servat. E.

Pro at Faernus edidit ac; quod minus elegans esse videtur. Z.

Factum volo] Est formula ejus, qui studium suum offert. *volo* sæpe vim alacritatis habet Catull. Carm. 6. *volo te ad tuos amores ad cælum lepido vocare versu*. Cic. ad Div. XV. 7. *eum honorem tibi deo fortunare volo*. v. Braukhus. ad Propert. II. 8. 13. R. D.

5 *Indiligenter*] H. e. negligenter, non ut debet paterfamilias ad rem attentus. Diligentia proprie tribuitur iis qui rem familiarem tuentur. v. que annotavimus ad Rutil. Lup. I. 17. R. D.

6 *Ex his prædiis*] Ms. R. et vet. codd. *ex suis prædiis*. L.

Tutatur] I. e. servat. *tueri* propriam in hac re verbum est. Plin. in Paneg. e. 51. *idem tam parcus in edificando quam diligens in tuendo*. Sic *tutela* apud eandem epist. II. 17. *villa usibus ca-*

par non sumptuosa tutela, vbi y. Gossu. R. D.

7 *Statim capiebat*] *Statim* perpetuo, æqualiter, et quasi uno statu, Plaut. Amph. I. 1. 120. *ita statim stant signa*. Et habet primam longam. quando autem significat aliud, primam brevem habet. D.

Vir viro quid præstat!] Id est, interest. E.

Cum *statim*, si significat *constanter*, *singulis annis*, *perseveranter* et *æqualiter*, auctore Nonio Marcello primam producat; versus gratia colloca *capiebat statim*. Cæterum pro Bembini binan omnes libri exhibent *bina*. B.

Statim] H. e. uno quasi statu, perpetuo, æqualiter. Plaut. in Amphitr. I. 1. 83. *nec recedit loco quin statim rem gerat*. R. D.

8 Ut versus stet, dele illud *multo*, quod a sensu plane non requiritur. Deinde nostri omnes cum edd. vet. habent *duo talenta*. B.

9 Ne mulier sibi ipsa repugnet, et solœcium committat, pro *natam* respondeat *natam*, ex Bemb. et cod. nostro 900 annorum. B.

Scilicet] Est frigide respondentis. R. D.

Virum me natam vellem] Venusto abundat *natam* Rutil. Lup. II. p. 94. ubi hanc elegantiam pluribus illustravimus. R. D.

Ego ostenderem. D. Certo scio. N. Quo pacto. D.
 Parce sodes, 10
 Ut possis cum illa: ne te adolescens mulier defetiget.
 N. Faciam, ut jubes: sed meum virum abs te exire vi-
 deo. C. Hem, Demipho,
 Jam illi datum est argentum? D. Curavi ilico. C. Nol-
 lem datum!
 Hei! video uxorem: pæne plus, quam sat erat. D. Cur
 nolles, Chreme?
 C. Jam recte. D. Quid tu? ecquid locutus cum ista es,
 quamobrem hanc ducimus? 15
 C. Transegi. D. Quid ait tandem? C. Abduci non po-
 test. D. Qui non potest?
 C. Quia uterque utrique est cordi. D. Quid istuc nos-
 tra? C. Magni: præter hæc,
 Cognatam comperi esse nobis. D. Quid! deliras? C.
 Sic erit:
 Non temere dico: redi mecum in memoriam. D. Satin
 sanus es?

10 *Parce sodes*] *Cum mulier est, (cum mulierem esse. Z.) vidisset domi forisque iracundia suscitata. Est enim naturale mulierum, uti de viris querantur, maxime si ipse divites sunt. Eam temperare continuo voluit, dicens causam, cum puella quam persuasura sit, ut discedat, non leve verborum futurum esse certamen. Chremes recognita filia, querit a Demiphone, an datum sit argentum, quod datum nollet; generaliter tantum dicit, abduci non posse. Et hoc (huic. Z.) prospiciens non aperte hoc loquitur, quod Phormioni nollet argentum dari, generaliter tantum dicit, abduci non posse; causam ponens, quod uterque se diligit; et dicit, comperisse quod illa sit cognata. Quantum potest, in memoriam revocare vult signis quibusdam, quod Demipho intelligit (unde Demipho intelligat. Z.) filiam suam esse. R.*

11 *Mulier defetiget*] *Vett. libb. ad fetiget. L.*

Ne versus vitio laboret, responde ut pōsis cum illa; ne adolescens mulier te fattiget. B.

16 *Qui non potest?*] *V. C. quid? non potest. L.*

17 *Uterque utrique est cordi*] *H. e. se mutuo vehementer amant. v. not. ad Andr. II. 1. 28. R. D.*

18 *Cognatam comperi esse*] *Quoniam confteri non potest, uxore præsen- te. E.*

19 *Ad octonarium sanandum Faer- nus cum Bemb. malebat legi satine. Ego vero malo legi redii. Nam si redi ab auctore esset, non dixisset mecum, sed tacum. Sensus igitur est o nostra ratione, non temere dico; redii mecum in memoriam, cognatam eam nobis esse. B.*

N. Au, obsecro, cave, ne in cognatam pecces. D. Non est. C. Ne nega: 20

Patris nomen aliud dictum est: hoc tu errasti. D. Non norat patrem?

C. Norat. D. Cur aliud dixit? C. Nunquamne hodie concedes mihi,

Neque intelliges? D. Si tu nihil narras. C. pergis? N. Miror quid hoc siet!

D. Equidem hercle nescio. C. Vin' scire? at ita me servet Jupiter,

Ut propior illi, quam ego sum ac tu, nemo'st! D. Di vestram fidem! 25

Eamus ad ipsam; una omnis nos aut scire, aut nescire, hoc volo. C. Ha!

D. Quid est? C. Itan' parvam mihi fidem esse apud te? D. Vin' me credere?

Vin' satis quæsitum mihi istuc esse? age, fiat: quid? illa filia

Amici nostri, quid futurum'st. C. Recte. D. Hanc igitur mittimus?

20 Pro *vide omnes nostri habent casu*. B.

Ne in cognatam pecces] I. e. ne quid committas quod cognata necat in Ad. IV. 7. 7. aliud est peccare in cognata de quo discrimine v. interp. ad Ov. Amor. II. 8. 9. R. D.

21 *Hoc tu errasti*] Hoc ponitur pro ob hoc. Plant. in Pseud. III. 2. 18. hoc ego fui hodie solus obsecror fori. R. D.

22 *Concedes*] *Cedere et concedere* dicuntur, qui desinunt adversari. Horat. Serm. II. 3. 305. licet concedere veris. R. D.

23 *Quid hoc siet*] Vet. cod. et Ms. R. quid hoc est. L.

Faerri libri recte pro *narras* habent *narrat*. Omnes ejus, præter Bomb. et Viotor. ubi est *perdis*, atque nostri rectè *pergis*. Pro *quid* autem sensus poscit qui, h. e. quomodo. B.

25 In omnibus Faerri libris, præter usum Bembinum, et nostris, præter tres, recte legitur *homo nemost*. B.

26 *Aut scire aut nescire*] I. e. quacunque ratione scire. Similis formula apud Plant. in Epid. III. 1. 3. *sit ne quid, necne sit, scire cupio*. R. D.

27 *Itane parvam*] Ms. R. *Itane parum. Vin' me credere?*] Ms. R. *vis me credere?* al. *vin' me hoc credere?* L.

Illud hoc vulgare recte abest in Bomb. Nam sequitur *istuc*. B.

28 *Vin' satis quæsitum*] Hoc totum pro una persona quidam legunt. *Filia amici nostri*] Hoc est, tua. D.

Illam filiam amici nostri] Tua scilicet. Quodque (*quod quum*. Z.) aperte non potuit, occulte dixit. B.

Quid? illa filia] V. C. *quid? de illa filia*. L.

C. Quidni? D. Illa maneat? C. Sic. D. Ire igitur tibi licet, Nausistrata. 30

N. Sic pol commodius esse in omnis arbitror, quam ut coeperas,

Manere hanc: nam perliberalis visa'st, quum vidi, mihi.

C. Quid istuc negoti'st? D. Jamne operuit ostium? D. Jam. C. O Jupiter!

Di nos respiciunt: gnatam inveni nuptam cum tuo filio.

D. Hem!

Quo pacto id potuit? C. Non satis tutus est ad narrandum hic locus. 35

D. At tu abi intro. C. Heus, ne filii quidem nostri hoc resciscant, volo.

ACT. V. SCENA IV.

ANTIPHO.

LÆTUS sum, ut meæ res sese habent, fratri obtigisse quod volt.

Quam scitum'st, ejusmodi parare in animo cupiditates;

31 *Commodius esse in omnes*] Et circa illam qui duxit, et circa illam que duota est, et circa te socioerum. D.

32 *Perliberalis visa est, quum vidi, mihi*] Ordo est, perliberalis visa est mihi. D.

35 *Malim legi, quo pacto id pots?* C. *Non satis est tuus hic ad narrandum locus.* B.

36 *Heus! ne filii*] Ita silentium hujus rei cupio, ut ne quidem filii nostri audiant. B.

1 *Lætus sum*] Antiphonis persona est. D.

Lætus sum] Antipho adolescens ignorans, quod coempta sit uxor sua, secum loquitur, laudans fortunas Phœdrim. B.

Pro ut ut vulgari Bembinus et quatuor libri ex nostris tantum ut habent;

id quod a versa suadetur. Sensus autem est, pro malo rerum mearum statu; in quantum res meæ me letari patiuntur. B.

Ut meæ res sese habent] Sic recte legitur in codice Bembino quod defendit Gronov. *Observ. III. 6. Ut ponitur pro ut ut, quomodocumque.* Cic. ad Div. XVI. 18. *sed ut est, indulge solitudi tue, ubi v. Græv. Liv. XXII. 25. ut vera omnia essent.* ubi plura exempla congescit Drakenb. R. D.

2 *Parare animo*] Venuste additum est, animo. Ennius in sexto, *sed quid ego hic animo lamentor?* D.

Quam scitum est?] Pulcrum et elegans est admodum, tales cupiditates in animo parare, quibus moderi facile possis, cum adversum aliquid forte contigerit. B.

Quas, quum res advorsæ sient, paulo mederi possis!
 Hic simul argentum repperit, cura sese expedit: 4
 Ego nullo possum remedio me evolvere ex his turbis,
 Quin si hoc celetur, in metu: sin patefit, in probro sim.
 Neque me domum nunc reciperem, ni mihi esset spes
 ostensa
 Hujusce habendæ. sed ubinam Getam invenire possum,
 Ut rogem, quod tempus conveniundi patris me capere
 jubeat?

ACT. V. SCENA V.

PHORMIO. ANTIPHO.

ARGENTUM accepi: tradidi lenoni: abduxi muli-
 erem:

3 Quum res advorsæ sient] Quum desiderate fuerint, id est, quum harum penuria fuerit. D.

Paulo mederi] Priscian. lib. VIII. L. Pro quas, quatuor libri habent quibus. Sed his Priscianus p. 795 et 1161. quas laudat, ut ostendat *medeor* jungi accusativo. B.

Quas mederi] Sic Bentl. edidit ex Prisciano et Mas. *mederi* cum accusat. construitur ut *medicari* apud Virgil. *Æn.* VII. 756. *sed non Dardaniæ medicari cupidus ictum Evoluit.* R. D.

5 Ex his turbis] Ms. R. et vet. codd. ex istis turbis. L.

Pro vulgari *evolere* omnes codd. recte *evolvere*; h. e. expedire, ducta metaphora a filii glomere. FAERN.

Me *evolere*] H. e. me expedire, me liberare. Guillelmus in Quæst. Plaut. p. 83. ex veteris codicis vestigiis legendum conjicit *erueri*, sed recepta lectio confirmatur ex *Æn.* IV. 4. 56. *te omni turba evolues.* R. D.

6 Si hoc celetur, in metu] Ἀναμύθητον quartum. Nam cum proposuisset si hoc celetur: intulit, sin patefit. In probro

sim] Apud patrem scilicet. D.

Pro *stem*, quod in omnibus codd. extat, versus postulat *sim*. FAERN.

? *Spes ostensa*] Ms. R. *ostentata*. L. Pro *ostensas*, aut *ostentata*, quod in multis reperitur libris, meliores Faerni et nostri habent *ostensa*. B.

Spes ostenta] *Ostentare* spem dicit Cic. pro Cluent. c. 7. *cum unius filii recuperandi spes esset ostentata*. *Sæpe ostendere* et *ostentare* promissive dicuntur. v. Duker. ad Flor. III. 5. p. 521. R. D.

8 *Lege habendi*. Vide ad V. 6. 40. et omnes libri recte *possim*. B.

9 *Pro jubeat* antiquiores Faerni libri habent *suadeat*. Veram ne versus misere incedat, repono, *rogem, quod conveniundi patris me tempus capere jubeat*. Nam *rogem* in primo pede onocessa venia corripitur. B.

Tempus capere] I. e. eligere *Liv.* III. 9. *insidiatum eum, et tempore capto adortum rempublicam*. Flor. III. 5. 55. ubi v. Duker. p. 522. Similiter capere occasionem dixit Frontinus II. 1. 1. R. D.

1 *Argentum accepi*] Jactantia hic in-

Curavi, propria ea Phædria ut potiretur: nam emissa est manu.

Nunc una mihi res etiam restat, quæ est conficienda, otium

Ab senibus ad potandum ut habeam: nam aliquot hos sumam dies.

A. Sed Phormio'st: quid ais? P. Quid? A. Quidnam nunc facturus Phædria?

Quo pacto satietatem amoris ait se velle absumere?

P. Vicissim partis tuas acturus est. A. Quas? P. Ut fugitet patrem:

Te suam rogavit rursus ut ageres; causam ut pro se diceres:

Nam potaturus est apud me: ego me ire senibus Sunium

ducitur Phormionis: qui in omni scena, prout in se jaotatur, insultat (et quasi omnes fallacias ex sententia proveniens letatur.) D.

Argentum accipi] Hæc scena jaotationem Phormionis continet, quod consiliis suis quæ voluerit cuncta compleverit. E.

2 Propria ea Phædria] Virgil. Æn. 1. 77. connubio jungam stabili, propriamque dicabo. D.

Curavi, propria ut potiretur: siquidem emissa est manu] Tribus enim modis sunt liberi, id est, censu, vindicta, vel manumissione. Et censu quidem, quo se redimit captivus, positio in libris ante magistratus urbis liber efficitur. Vindicta vero est virga, qua in conspectu omnium servus tactus absolvetur. Manumissio quoque verbo ubilibet fiebat. E.

Bambinus et nostri duo optimi habent poteretur, apposite ad rationem versus: ut et Catullus, liber ut inupte poteretur flore novece. B.

Emissa est manu] I. e. potestate. Liv. XXIV. 18. conveneri domini eorum quos Tiberius Sempronius ad Beneventum manu emisserat. Frequentius manu mittere. R. D.

4 Hos sumam] Id est, dilationem petam. E.

5 Ex optimis nostris aliquot facturus est. Lege facturus. B.

6 Pro sumere plerique libri Faerni et nostri, absumere. B.

Satietatem amoris sumere] H. e. frui amore, quantum ipsi satis videtur. Aliis locis satietas amoris est fastidium quod ex ipsius copia oritur. v. Liv. XXX. 3. si forte jam satias amoris in uxore ex multa copia cepisset et ibi interpret. R. D.

7 Vicissim partes tuas acturus est] Seocundum illud quod dictum est, tradens operas mutuas. D.

Vicissim partes] Quemadmodum tu propter facinus ductus uxoris patrem fugisti, etiam ille propter meretriciam afuturus est, rogavitque te, ut causam pro se diceres. E.

Ut quas acatur, repono, vicissim partis tuas acturus. Quas? uti f. p. B.

8 Te suam rogavit rursus ut ageres] Partem (apud patrem. Præsertim cum patrem in Ms. B. legatur) iterum subaudiamus. et est (σῆμα a superiore. D.

Solus Bambinus pro suam roote habet suas, sc. partes. B.

9 Senibus] Ob fallaciam mire exultat. D.

Dicam ad mercatum, ancillulam emtam, quam dudum
dixit Geta: 10

Ne, quum hic non videant me, conficere credant argen-
tum suum.

Sed ostium concrepuit abs te. A. Vide, quis egrediatur.
P. Geta'st.

ACT. V. SCENA VI.

GETA. ANTIPHO. PHORMIO.

O FORTUNA, O fors fortuna, quantis commodita-
tibus,
Quam subito hero meo Antiphoni ope vestra hunc one-
rastis diem!

A. Quidnam hic sibi volt? G. Nosque amicos ejus exo-
nerastis metu!

Sed ego nunc mihi cesso, qui non humerum hunc onero
pallio,

Atque hominem propero invenire, ut hæc quæ contige-
rint, sciat? 5

10 Nostri cum edd. vett. recte col-
locaunt *dudum* quam dixit Geta. B.

12 Bembini lectionem qui pro quis
versus ratio probat. B.

1 O fors fortuna] *Fortuna* dicta est
incerta res: *fors fortuna*, eventus fortu-
næ bonus. *Fors fortuna*] Aliud *fortuna*
est, aliud *fors fortuna*. Nam *fors fortuna*
est, cujus diem festum colunt, qui
sine arte (*cui arte*. edd. vett.) aliqua vi-
vunt, hujus vedes trans Tiberim est. D.

O fortuna! O fors] Hæc scena totum
solvit errorem; quod puella est cog-
nita, quod (*quæ*. Z.) conceditur Anti-
phoni. Nam Geta servus narrationem
supponit, qua docet, quemadmodum
cognitio sit effecta. O fors fortuna!] *Id*
est, eventus fortunæ. *Fortuna* autem
ipsa dea est. E.

VOL. II.

O fortuna!] Priscian. lib. VI. L.

Quantis commoditatibus hero meo, &c.]

Per hypallagen dicitur pro: quantis com-
moditatibus herum meum onerastis hoc
die. *Onerare* est cumulare. Plant. in
Captiv. IV. 1.7. *hic me amantitate ama-
na amarus oneravit dies*. R. D.

2 Illud meo est inasitium. Igitur ut
versui consulas, pro subito rescribe *de-
subito*. B.

4 Hunc onero pallio] Recte: quia pal-
liata fabula est, non togata. D.

Humerum hunc onero pallio] Sæpe
dixi istas personas in comediis esse
palliatas, ut ostendantur ex habita esse
Græcæ. Ut in Eunuchis, *attolle pallium*.
Sunt autem togæ (*togate*. Z.) si perso-
næ Romanæ sunt. E.

A. Num tu intelligis, hic quid narret? P. Num tu? A.
Nihil. P. Tantundem ego.

G. Ad lenonem hinc ire pergam: ibi nunc sunt. A. He-
us, Geta. G. Hem tibi!

Num animum, aut novum est revocari, cursum quam in-
stitueris? A. Geta.

G. Pergit hercle: nunquam tu odio tuo me vinces. A.
Non manes?

G. Vapula. A. Id quidem tibi jam fiet, nisi resistis, ver-
beror. 10

G. Familiariorem oportet esse hunc, qui minitatur malum.

6 Nostris omnes collocant melius,
quid hic narret? B.

8 Lege ordine inverso, nam novum
aut miramur revocari. Recte etiam Guy-
etus ex eod. reposuit institeris. Nam
vulgare institeris versus repadiat. B.

9 Pergit hercle] Potest distingui hic,
pergit: et conjuncte legi, hercle tu nun-
quam odio tuo me vinces. D.

Nunquam tu odio tuo me vinces] Id
est, nunquam pertinacia tua me revo-
care poteris. E.

Unus eod. recte pergit; et pro tu
odio eod. acad. habet hodie. Repono
igitur. G. Pergit? hercle nunquam ho-
die odio tu me vinces. Nam odio absolu-
te ponitur; ut Hec. I. 2. 48. Et nun-
quam hodie, præter comicos, qui pas-
sim utuntur, etiam Virgilius habet,
nunquam omnes hodie moriemur inul-
ti. B.

Nunquam odio me vinces] I. e. nun-
quam importunitate tua obtinebis ut
subsistam. Hinc ductus est locus Ho-
rat. Serm. I. 7. 6. durus homo atque odio
qui potest vincere regem. Vocem odium
explicuimus ad Ad. V. 4. 17. R. D.

10 Id tibi quidem jam fiet] Id quod
sibi dici audivit, minitatur. Et est con-
veniens error festinanti. D.

Vapulabero] Quod sibi dici meruerat,
minitatur. E.

Vapula] Ita meliores libri. Vid. Festus
in Vapula Papiria. L.

Pro vapulabis vulgari ex Beamb. et
Vaticano versus causa lege vapula. Festus
olim idem legebat: vapula, inquit,
tum dici solitum, cum vellent minantibus
significare, se eos negligere et non curare.
Plautus in Fæneratrice: liberta salve:
vapula Papiria. Ælius hoc loco, vapula
positum esse ait, pro dote; varro pro peri,
teste Terentio in Phormione. Non m—
Cæterum postquam in textum irreper-
rat vapulabis, nebulo aliquis ad versam
supplendum, hoc bellum emblemata addi-
dit, curialis vernula est, qui me vocat:
id quod hodie male in eod. multis legi-
tur. B.

Vapula] Non vapulabis legendum esse,
apparet ex Festo cujus verba sunt: vapu-
la tum dici solitum, cum vellent minan-
tibus significare, se eos negligere et non
curare; subiicit dein Terentii locum.

Curialis vernula est qui me vocat]
Curialem dicit ab eo quod Græci cense-
bant servos ex tribu populo et curia
dominorum v. Scalig. ad Fest. voce cu-
riale. Sed Bentleius hæc verba tanquam
spuria e textu expungit, cujus rationes
minime contemnendæ videntur. R. D.

11 Familiariorem] Id est, ita servum,
ut nunc sum. E.

Recte a Faerno et Bentleio repadiat-
tur illud qui, quia in antiquioribus libris
absit, et a versus ratione rejiciatur.
Certe qui a persona loquentis abhorret,
efficitque orationem languidam. Nam

Sed isne est quem quaero, annon? ipsu'st. P. Congredere actutum. A. Quid est?

G. Omnium, quantum est qui vivant, homo hominum ornatissime!

Nam sine controversia ab dis solus diligere, Antipho.

A. Ita velim: sed, qui istuc credam ita esse, mihi dici velim.

15

G. Satin est, si te delibutum gaudio reddo? A. Enicas.

P. Quia tu hinc pollicitationes aufer: et quod fers, cedo. G. Ho!

Tu quoque aderas, Phormio? P. Aderam: sed tu cessas? G. Accipe, hem!

Ut modo argentum tibi dedimus apud forum, recta domum

asynmeta concitate loquentibus magis conveniunt. Z.

12 *Congredere actutum*] Id est, cito me conveni. E.

Bentleius verba *congregere actutum* aliquot codd. auctoribus ipsi Getae tribuenda putat, jubenti ob conscientiam letissimi nuncii heram, quantum possit, congregi, ut eam illo impertiat, propterea quod demum versu 18 Phormionem adesse sentiat Geta. Male. Nam primum Phormio non ad Getam illa verba dicit, sed ad Antiphonem. Deinde leges scenicas postulant, ut quoque Phormionis oratio interseratur. Denique durum est, Getae talem orationem tribuere. Z.

13 Pro vulgari *honoratissime* melius est Bembini *ornatissime*. Ceterum a Bembino recedimus, et amplectimur omnium aliorum codd. *hominum homo*: ut Ean. II. 2. 1. Adel. II. 2. 10. B.

Quantum est] Scilicet hominum. v. not. ad Heaut. IV. 6. 6. R. D.

Ornatissime] Ornatissimi dicuntur, qui praediti sunt rebus, quae ornamentum aliquid i. e. decus, gloriam et existimationem pariunt. v. Duker. ad Flor. I. 7. p. 73. et Ernest. ad Sueton. Caes. c. 5. R. D.

14 *Sine controversia*] Sine ambiguitate. D.

Sine controversia] Sine dubitatione, sine quaestione, quippe *controversia* est contradictio ex affirmatione et negatione ejusdem rei; unde nascitur status. E.

Ab dis solus diligere] Plaqt. Milit. *solus quem di diligunt*. L.

16 *Si te delibutum gaudio reddo?*] Ad animum transtulit, quod est corporis. Nam *delibutus*, unctus dicitur. D.

Delibutum gaudio] Repletum et mendentem letitia. *Enicas*] Crucias. E.

Delibutum gaudio] Hoc est plenum gaudii, vel, ut Cicero loquitur, profusum gaudio. Delibuerit proprie est jungeri, liquore aliquo imbuere, sed a corpore ad animum traducitur v. Donat. ad h. l. R. D.

17 *Pollicitationes aufer*] Promissiones tolle, et rem potius narrato. E.

18 *Hic post quoque recte abest in Faerni libris*, et tu post *sed* idem recte habent. B.

19 *Ut modo argentum*] Vide narrationem ceptam unde opus est. D.

Modo argentum] Huic narrationi initium est, unde oportuit, sanctum. E.

Pro recta domum sensus necessario postulat recte ad Chremem, h. e. ad do-

Sumus profecti: interea mittit herus me ad uxorem
tuam. 20

A. Quamobrem? G. Omitto proloqui: nam nihil ad
hanc rem est, Antipho.

Ubi in gynæceum ire occipio, puer ad me accurrit Mida:
Pone apprehendit pallio: resupinat. respicio: rogo,
Quamobrem retineat me. ait esse vetitum intro ad he-
ram accedere.

Sophrona modo fratrem huc, inquit, senis introduxit
Chremem; 25

Eumque nunc esse intus cum illis. hoc ubi ego audiui,
ad fores

Suspensio gradu placide ire perrexi: accessi: adstiti:
Animam compressi: aurem admovi: ita animum cœpi
attendere,

Hoc modo sermonem captans. A. Eu, Geta! G. Hic
pulcherrimum 29

Facinus audiui: itaque pene hercle exclamavi gaudio.
A. Quod? G. Quodnam arbitrare? A. Nescio. G.
Atqui mirificissimum:

mum Chremetis, ubi uxor ejus erat con-
venienda; ut *And. II. 2. 24.* Nam *Demipho* a foro recta ad *Nausistratam*
ibat, *V. 2. 11.* et *V. 3. 7.* sicut jusserat
frater, *IV. 5. 7.* deinde si *recta domum*
ibant, quem sensum quæso possunt ha-
bere verba, *mittit me ad uxorem tuam*,
quæ ipsa ibi domi erat? B.

20 *Mittit herus me ad uxorem tuam*
Conversas ad *Antiphonem* hoc dicit. D.

22 *Ubi in gynæceum ire occipio* Γυνή
Græce, Latine mulier. Inde *gynæceum*
locus, ubi mulieres operantur. E.

27 *Suspensio gradu* *Suspensus gra-*
du dicitur tam lenis et mollis, ut eun-
tes pedibus quasi sublatis non sentian-
tur. *Ovidius* hunc locum imitatus *Fas-*
tor. I. 425. surgit amans animamque te-
nens vestigia furtim Suspenso digitis fert
taciturna gradu. v. *Brookhus.* ad *Propert. II. 3. 6.* et *Schwarz.* ad *Plin. Pa-*
negr. c. 22. R. D.

28 *Animam compressi*] Spiritum vo-
cemque repressi. *Virg. Æn. II. 774.*
vox faucibus hæsit. E.

Animam compressi] *Animam tenere*
dixit *Ovid. l. c. animam continere* *Cic.*
de Orat. I. 61. Demosthenes tantum in
continenda anima in dicendo est assue-
tus. R. D.

29 *Pulcherrimum facinus audiui*] Hu-
jusmodi locos poetæ actoribus indul-
gent: quod in his actoris (auctoris *Ma-*
H. et B.) est commendatio. D.

Pulcherrimum facinus] *Facinus* et
pro bono, et pro malo facto accipitur.
Pulcherrimum facinus, quo pene exclamavi
præ gaudio, et cognovi, quod pa-
trus tuus uxori tuæ *Phanio* pater sit.
E.

Pro *euge* meliores *Færni* et nostri li-
bri exhibent *eu.* B.

31 *Quodnam arbitrare?*] *Prisoian.*
lib. 3. L.

Patruus tuus pater est inventus Phanio uxori tuæ. A.

Hem!

Quid ais? G. Cum ejus consuevit olim matre in Lemno clanculum.

P. Somnium! utin' hæc ignoraret suum patrem? G. Aliquid credito, 34

Phormio, esse causæ: sed me censen' potuisse omnia Intelligere extra ostium, intus quæ inter sese ipsi egerint?

P. Atque hercle ego quoque illam inaudiui fabulam.

G. Immo etiam dabo,

Quo magis credas: patruus interea inde huc egreditur foras:

Haud multo post cum patre idem recipit se intro denuo:

Ait uterque tibi potestatem ejus habendæ dare: 40

32 *Patruus tuus est pater inventus Phanio uxori tuæ*] Ut Sallustius in primo, *liberis ejus avunculus erat*. D.

No pater in Thesi delitescat, placet Bembini et Donati verborum collocatio, est pater inventus. B.

Pulcherrimum facinus] *Facinus* etiam in bonam sensum dicitur. in Heaut. II. 3. 23. Sallust. in Catil. 20. *maximam atque pulcherrimum facinus incipere* ubi v. Cort. R. D.

34 *Aliquid credito, Phormio, esse causæ*] Quam Phormio faceret questionem, an verisimile esset, ut illa patrem suum nesciret, crede aliquid esse causæ, cur nesciat suum patrem, nec me potuisse omnia, quæ intus agebantur, scire. Hæc rei argumenta proferuntur hæc, quod pater Phanii sit Chremes, siquidem creditur patruus. E.

Duo ex nostris vett. ut hæc; lege utin' hæc. Horat. *utin' tegam spurco Damae latus?* B.

37 *Atque hercle ego quoque illam inaudiui fabulam*] Plautus in Milite glorioso, II. 2. 56. *nam hoc cognomentum poetæ esse inaudiui barbaro*. D.

Illam inaudiui] Hæc Mss. lectio est, quam Donatus quoque agnoscit. L.

Recte Bentleius ex eod. acad. verba atque—*fabulam*, Antiphoni tribuenda esse censet. Nam primum sequens patruus et alia indicant, Antiphonem ante esse locutam. Deinde sine repugnantia quadam hæc non possunt tribui Phormioni, qui paulo ante rem tanquam fictam et vanam damnaverat. Denique e legibus scenicis Antipho commotus diu sine interpellatione tacere non debet. Huo accedit, quod verosimilius est rem occultam ante et celatam audivisse Antiphonem cupidum et curiosum, quam Phormionem alienum et ignotum. Z.

Dabo] Dicam, narrabo. v. not. ad Heaut. prol. v. 16. R. D.

40 Ut versus fulciatur, Faernus probat lectionem Bembini *ejus adhibendæ dari*, adeo ut *adhibendæ* vel ponatur pro simplici *habendæ*, vel significet *adhibendæ in matrimonium*. Verum equidem legendum censo, *ejus habendi se dare*. Edd. enim rectius addiderunt *se*; et nostri eodd. præter tres, omnes habent *dare*. Atque *ejus habendi*; ut Heaut. prol. 29. *nostrarum spectandi*: Heo. III. 3. 12: *de virgine ejus videndi*: ubi eodd. nonnulli *videndæ*. Ovid. Her. XX. 74. *de Cydippe, copia placandi*

Denique ego missus sum, te ut requirerem, atque adducerem.

A. Quin ergo rape me: quid cessas? G. Fecero. A. O mi Phormio,

Vale. P. Vale, Antipho. Bene, ita me di ament, factum! gaudeo,

Tantam fortunam de improvviso esse his datam.

Summa eludendi occasio'st mihi nunc senes, 45

Et Phædriæ curam adimere argentariam;

Ne cuiquam suorum æqualium supplex siet.

Nam idem hoc argentum, ita ut datum'st, ingratis

His datum erit: hoc qui cogam, re ipsa repperi.

sit modo parva tui. Sic ibi, teste Heinsio, membranæ vet. editi libb. male *placande*. Nostro loco ex *habendi se natum* est *habenda*. B.

41 *Ne missus* in última prave acuat, lege cum edd. vet. *ego sum missus*. Deinde omnes nostri *hem*, quod est Antiphonis, apponunt fini versus. B.

42 *Quin ergo rape me*] Opinio Dacere, putantis Antiphonem humeris servi insediisse, et inde avectum esse, plane ridicula, inepta et Terentiano theatro indigna videtur; et abhorret quoque ab usu loquendi. Certe hæc verba idem valent, quod Eun. II. 3. 85. *abduc, duc, quantum potes*. Profecto si noster Antipho putasset se humeris Getæ vectum citius adventurum esse domum; non minus delirasset, quam Callus quidam, qui ut citius in Angliam perveniret, et navem et simul equum sat generosum conscendit. Z.

Quin ergo] Hæ particulæ hortationi inserviunt Cart. V. 7. *quin igitur uliscamur Græcos*. R. D.

43 Duplex error commissus est hic duobus hæc contemnendis Grammaticis, alter a Guyeto, qui, illo *Gaudeo* mutato in *plaudite*, sibi totius comœdiæ hic esse statuit; quæ errorem scenarum sequentium *elegantia* et *necessitas* facile refutant. Alter a Faerno, quem sequitur Bentleius; qui post *gau-*

deo finem hujus scenæ fecit. Nam si nova scena inchoanda est, cum quis, cæteris discendentibus, solus refectus est, cur idem non aliis in locis, ubi eadem est ratio, factum est? Deinde si scenarum mutatio faciendâ erat, statim post *Antipho* initium novæ debet fieri. Z.

45 *Summa eludendi occasio*] Postquam puellæ cogiti sunt parentes, Phormio consilium reperit, quemadmodum propter argentum, quod Phædræ datum est, senes ladat, uti non reddatur. Fingit quippe se Phormio uxorem eam velle ducere, quæ jam separari non potest, ut, cum illi non dederint uxorem, necessario dotem perdant. Hoc enim dicitur *argentum, quod datum est ingratis*, invito arripitur (*id nunc invito eripitur*. Z.) E.

46 *Curam adimere argentariam*] Variæ, pro adimendi occasio est (*varietas, pro eludendi et adimendi o. e.*) D.

49 *Hoc qui cogam*] Hoc unde agam et perficiam, ipsa ratione cognovi. E.

Pro his cum Bembino hæc dæbie legi debet *ei*, h. e. Phædræ, cui curam argentariam adimere decreverat. Cæterum sensus loci, quem non omnes assequantur, hic esse videtur: nam, scilicet illa occasione mihi oblata, efficiam, ut senes æque invito et coacti nunc Phædræ argentum concedant, ac co-

Nunc gestus mihi, voltusque est capiendus novos. 50
 Sed hinc concedam in angiportum hoc proximum :
 Inde hisce ostendam me, ubi erunt egressi foras.
 Quo me assimularam ire ad mercatum, non eo.

ACT. V. SCENA VII.

DEMIPHO. PHORMIO. CHREMES.

DIS magnas merito gratias habeo, atque ago :
 Quando evenere hæc nobis, frater, prospere :
 Quantum potest, nunc conveniendus Phormio est,
 Priusquam dilapidet nostras triginta minas,
 Ut auferamus. P. Demiphonem, si domi est, 5
 Visam ; ut quod. D. At nos ad te ibamus, Phormio.
 P. De eadem hac fortasse causa ? D. Ita hercle. P.
 Credidi :

acti sunt antea mihi idem illud argentum dare. Nostram interpretationem esse veram, patet ex sequentibus, hæc qui cogam, &c. Z.

51 Sed hinc concedam] Prisc. lib. VI. L.

Hunc duo ex nostris : et sic laudat Priscian. p. 714 ; ut probet et hoc angiportum et hic angiportus dici. B.

53 Quo me insimularem] Ms. R. et vet. codd. *adimularam*. idque rectius arbitror. L.

1 Dis magnas merito] Hæc scena concertationem habet atque tenet Phormionis parasiti, et senum : illi argentum repetant, hic pugnat ex pacto, uti aut argentum perdant, aut uxorem dent. Quæ res statum continet qualitatis negotialis, qui quidem ita proponitur : nam non æquum est, me propter vos decipi. E.

4 Prius quam dilapidet] Disperdat. D.

Prius quam dilapidet] Perdat, consumat. Unde *dilapidatores* dicuntur prodigi et luxuriosi. E.

Priusquam dilapidet] Ulpian. l. 25. §. 11. ff. de hered. pet. si quid dilapidaverunt, dum re sua abuti putant. Idem l. 11. §. 6. ff. de minorib. Jul. Firmio. Astroa. lib. IV. cap. 6. patri monium misera laceratione dilapidet. Hieronym. Epitaph. Fabiolæ : quis potius omnem censum, quem habere poterat, erat autem amplissimus, et respondens generi ejus, dilapidavit ac vendidit. L.

Bembinus habet *Dilapidat*. B.

Dilapidet] I. e. disperdat. consummat. Translatio inde est quod lapides sine cura temere jacimus atque ita disperdimus. R. D.

6 Visam, ut quod] Ἰσχυριστικῶς secunda. D.

7 Bentleius verba ita hercis ipai Phormioni tribuit, negatque Demiphe-

Quid ad me ibatis? ridiculum! verebamini,
 Ne non id facerem, quod recepissem semel? 9
 Heus, quanta quanta hæc mea paupertas est, tamen
 Adhuc curavi unum hoc quidem, ut mihi esset fides.
 C. Estne ea ita, ut dixi, liberalis? D. Oppido.
 P. Itaque ad vos venio nunciatum, Demipho,
 Paratum me esse: ubi voltis, uxorem date.
 Nam omnis posthabui mihi res, ita uti par fuit, 15
 Postquam tantopere id vos velle animadvorteram.
 D. At hic dehortatus est me, ne illam tibi darem.
 Nam qui erit rumor populi, inquit, si id feceris?
 Olim quum honeste potuit, tum non est data:
 Nunc viduam extrudi turpe'st: ferme eadem omnia, 20

nem sine vanitate mentiendi dicere illa potuisse, propterea quod cum Chreme venerit, ut Phormio pecuniam rescriberet. At vero nobis hæc ratio non idonea esse videtur. Nam primum si de eadem hac causa interpreteris de Phanio; verissime senex dicit ita hercle. Deinde non video, cur non possimus recte simulationem quandam admittere, præsertim cum paulo post talis sit concedenda necessario. Z.

8 Versus ut adjavetur, lego cum nostris libris vetustioribus an veremini; prorsus ut supra IV. 2. 2. cenio ad hominem, ut dicerem; et Heaut. III. 1. 83. dum id quero, qui tibi filium restituerem. B.

9 Ne non id facerem quod recepissem semel] Et docet, ad me. ut in Heautontim. ad me recipio: faciet. D.

10 Quanta hac mea paupertas] Fingit se fidelem: licet, inquit, paupertas in me sit, tamen curavi ut semper fides esset. E.

11 Adhuc curavi] Τῷ ἀρχαιμῷ addidit adhuc: quum potuisset sine hoc integer sensus esse. D.

12 Mire se torquent hic interpretes, pervertuntque loci sensum et palohritudinem. Alii enim omissa illo ea, intelligunt liberalis de Phormione. Ben-

tleius opinatur senes plane neglexisse Phormionem, et dixisse inter se de re aliena. Mihi ob ipsum Phormionem illa verba dicta esse videntur, ut be-mini probabile efficeretur, quod mox Demipho dicturus est, at hic dehortatus est me, &c. Igitur sensus est, nomen tu puellam liberalem, uti tibi expertus ipse dixi, reperisti, adeoque dignam filio tuo? Sin vero cum Bombino, personis mutatis, questionem Demiphonis, et responsionem Chremetis esse status; sensus quidem idem efficitur, sed pro dixi legi debet dixi. Z.

13 Pro itaque multi Faerni libri, et deo ex nostris habent idque. Bombinus idque adeo. Igitur nos legendam putamus, ut versus consulamus, idque adeo adventio. B.

15 Posthabui] I. e. postposui. Vel- lei. Pateroul. eodem modo dixit post ferre. v. not. ad Ad. II. 3. 9. R. D.

18 Qui erit rumor] Causam reddidit senex cur non pacta servet, quod rumoris infamiam metuens, puellam de domo noluit (notit. Z.) ejicere. E.

Inquit posteriore auit; quia præteriti temporis est: ut Cicero inquit. Vide Priscian. p. 376. B.

20 Bombinus solus habet eam nunc extrudi turpest, omissa nomine videt,

Quæ tute dudum coram me incusaveras.

P. Satin' superbe illuditis me? D. Qui? P. Rogas?

Quia ne alteram quidem illam potero ducere:

Nam quo redibo ore ad eam, quam contemserim?

C. Tum autem Antiphonem video ab sese amittere 25

Invitum eam: inque. D. Tum autem video filium

Invitum sane mulierem ab se amittere.

Sed transi sodes ad forum, atque illud mihi

Argentum rursus jube rescribi, Phormio. 29

quod corrector Bemini forte ignoravit dici in muliere, a viro priori reputata. B.

Viduum] H. e. ab illo, cui nupta est, separatam. Nam vidua non tantum dicitur, cujus maritus mortuus est, sed etiam cujus maritus abest superstes. v. Plaut. in Stich. I. 1. 2. *quæ vidua tam diu Viro suo caruit et in Menæchm. I. 2. 4. foris vidua vias patrem*; unde *vidua* vox dicitur, in qua quis secubuit nec Venere usus est. Ovid. Epist. XIX. 69. *cur ego tot viduas exegi frigida noctes* Petron. c. 133. *an contentus fuit vidua pudicaque nocte*. v. Gronov. in lection. Plautin. p. 323. R. D.

21 *Quæ tute dudum coram me incusaveras*] Nova locutio *coram me incusaveras*: non, *quæ hic incusaveras*. *Coram me incusaveras*] Belle: ut si quis neget, contra seipsum sentire videatur. D.

Eadem omnia me incusaveras] Junguntur uni verbo duo accusativi, alter personæ, alter rei, de qua constructione v. Perizon. ad S. Min. II. 5. 6. p. 189. R. D.

22 *Satin' superbe illuditis me*] Et dativum et accusativum casum regit *illudo*. D.

Aliqui libri Faerni, in his Beimbiniis, it. alter ex nostris Meadianis legunt *atis* affirmativo. Legi debet, *atis* pol. *superbe*: ut Heaut. IV. 4. 1. *atis* pol. *proterve*. B.

26 *Invitum eam; inque*] Priscian. lib. X. Sed post eam in V. C. additur *silentex*. fortassis ad significandum sub-

missæ hæc dici. Id quod a Pithæo, Viro summo, atque amico nostro annotatum reperi. L.

29 *Jube rursus rescribi, Phormio*] *Rescribi*, reddi, seu per mensæ scripturam dari. *Jube rescribi*] Quoniam ad numerationem pecunie antecedit scriptura. *Rescribere* dicebant, pro remunerare. Et sic infert, *ne ego perscripserim porro illis quibus debui*. Hæc est ergo figura, in qua secundam de primis significantiam sustinet. *Jube rescribi*] Per scripturam, id est, de mensæ scriptura dari. unde hodie additur chiographis, *domo ex arca sua, vel ex mensæ scriptura*. D.

Jube rescribi] Quoniam argenti accepti opera per scripturam fiebat, quæ vocabatur chiographum, ideo ait *rescribi*, quod est remunerari. E.

Argentum rursus jube rescribi] Horat. Satyr. II. 3. 75. *putidius multo cerebrum est, mihi crede, Perilli Dictantis, quod tu nunquam rescribere possis*. Ubi et hiq. Terentii locus a scholiaste laudatur. L.

De duplici pecunie locandæ et solvendæ ratione vide Lindenbrog. in Observat. ad Donat. Adel. II. 4. 13. et uberius Salmas. de Fœnore Trapezitico. Z.

Rescribi] Reddi per trapesitam sive argentarium. Veteres facultatum suarum partem apud argentarium deponabant, ad eumque creditores suos remittebant: quod dicebatur *rescribere* vel *perscribere*. v. Donat. ad h. l. solvere per assignationem hodie dicitur. Rem

- P. Quodne ego perscripsi porro illis, quibus debui?
 D. Quid igitur fiet? P. Si vis mihi uxorem dare
 Quam despondisti, ducam: sin est ut velis
 Manere illam apud te, dos hic omnis maneat, Demipho.
 Nam non est æquom me propter vos decipi:
 Quom ego vestri honoris causa repudium alteri 35
 Remiserim, quæ dotis tantundem dabat.
 D. I hinc in malam rem cum istac magnificentia,
 Fugitive: etiam nunc credis te ignorarier,
 Aut tua facta adeo? P. Irritor. D. Tunc hanc du-
 ceres,
 Si tibi data esset? P. Fac periculum. D. Ut filius. 40
 Cum illa habitet apud te, hoc vostrum consilium fuit.
 P. Quæso, quid narras? D. Quin tu mihi argentum
 cedo.
 P. Immo vero uxorem tu cedo. D. In jus ambula.

copiose explicaverunt Sahms. de usur. p. 473. Gronov. Observ. LV. 9, et Græv. ad Cicer. ad Attic. XVI. 2. R. D.

30 *Næ ego perscripsi*] Multis per scripturam reddidi, multis dedi; ut apud Virg. VII. 144. *diditur hic subito Trojana per agmina rumor*. D.

Nostris perscripsi; Faerni libri *descripsi*; sed recte præfert Faernus Bembini *discripsi*; quia Donatus, uti ex Virgiliano *diditur* patet, idem legisse videtur. B. Si post *quod* notam interrogationis poneris; illud *næ* scribendum est *næ*. Sed vulgaris ratio indignationi Phormionis magis convenit. Cæterum porro videtur hic signif. *statim post*, nempe, *quam a vobis accipi*: ut Ben. III. 3. 22. Adel. IV. 2. 8. Phor. V. 1. 19. Z.

38 *Hic maneat*] V. C. *hic omnis maneat*. L.

Illud *omnis* a Faerno, Bentl. et aliis non editum est. Z.

35 In multis libris Faerni, hisque optimis est *alteræ*; ut in Heaut. *id pes alteræ dum narrat*. B.

Vestri honoris causa] Sic Cicero et optimus quisque veterum loquitur, dein etiam dicere ceperunt in *honorem*, in *gratiam alicujus facere*. v. Duker. ad Flor. I. 3. p. 42. R. D.

37 Bemb. habet *i in malam rem hinc cum*, &c. Puto legendum, *in hinc malam rem*, adverbialiter et absolute; ut Plaut. Pœn. II. 1. 48. *malam erucem ibo potius*. Vide Donat. ad Phorm. II. 3. 21. et III. 3. 30. B.

38 Ut etiam rite acuat ultimam obsequens Encliticon, reponere etiam *næ*. B.

40 Præ Bembini *si tibi daretur placet* vulgaris lectio. Nam sic And. *nisi me lactasses amantem, et falsis spe produceres*. et supra, *aliquid corruiem, atque hinc me protinam conjicerem in pedes*. B.

42 *Quin tu mihi argentum cedo*] Hoc ab utroque cum clamore dici accipiendum est. D.

43 *In jus ambula*] Ad judicium eamus scilicet. Nam *jus* pro loco est. Cic. Mur. 12. *quandoquidem te in jure conspicio*. D.

P. In jus! enimvero si porro esse odiosi pergitis.
 D. Quid facies? P. Egone? vos me indotatis modo
 Patrocinari fortasse arbitramini: 46
 Etiam dotatis soleo. C. Quid id nostra? P. Nihil:
 Hic quandam noram, cujus vir uxorem. C. Hem! D.
 Quid est?
 P. Lemni habuit aliam. C. Nullus sum! P. Ex qua
 filiam
 Suscepit: et eam clam educat. C. Sepultus sum! 50
 P. Hæc adeo ego illi jam denarrabo. C. Obsecro!
 Ne facias. P. Ho! tune is eras? D. Ut ludos facit!
 C. Missum te facimus. P. Fabulæ! C. Quid vis tibi?
 Argentum quod habes condonamus te. P. Audio.

44 Enimvero si porro odiosi esse pergitis] Vultu juvenandum est, et pronuntiatione hoc, quod tam minaciter suspenditur. Enimvero] Enimvero, principium est aliquid per iracundiam dicitur: ut, Cic. Verr. I. 26. hic tunc alius ex alia parte, enimvero hoc feret? &c. D.

Enimvero si odiosi] Turbatus senam iracundia et violentia Phormio, jam vult procedere (prodere. Z.) quod aliam Chremes habuit Lemni uxorem. E.

Verba in jus delenda pato. Nam hoc videntur tracta esse ex versu 88. ubi locum habent; sed hic repugnant versui, nec a sententia desiderantur. Ipse Donatus non legimus videtur. B.

45 Indotatis] Hoc est, ut Phanio. D.

Vos me indotatis] Usus plurali pro singulari dixit indotatis, pro Phanio, quem sine dote nupserrat. Dotatis vero, id est, uxori Chremetis, cui patrocinari volebat prodendo rivalem. E.

47 Etiam dotatis soleo] Ut Nausistratus. D.

49 Nullus sum] Peris, mortuus sum. D.

Lemni habuit aliam] Pro in Lemno. Sepe nomina insularum et regionum construuntur ut nomina urbium. Nep. in Milt. c. 2. domum Chersonesi habere

Justin. XXXIX. 4. bello Cyprî exultantem persequitur. v. Voss. de construct. c. 25. R. D.

50 Sepultus sum] Αἰθήρας. Nam plus est, quam nullus sum. D.

Sepultus sum] Plaut. Amphitr. ante januam sepultus jacet. et alibi; sepultus hæc res est. L.

52 Ut ludos facit] Scilicet nos i. e. ut nos ludibriq̄ habet. R. D.

53 Quid vis tibi? argentum quod habes, condonamus te] Vis iterum subaudiendum est: ut ait, vis argentum quod habes? et est ἀνοδότης inferendam, condonamus te. Sic est illud apud Virg. Æn. I. 576. vultis et his mecum pariter considere regnis? Urbem quam statuo, vestra est. D.

54 Condonamus te] Condone, ablativo (CONDONAMUS. absolute) junxit: ut in Eunucho, habeo alia multa, quæ nunc condonabitur. D.

Argentum quod habes] Afranias apud Nonium: id aurum me condonat. Plautus Bacchid. V. 2. 24. si quam debes, te, condono, tibi habes, nunquam abs te petam. L.

Audio] Audio dicimus, cum quid credimus adversario sive serio, sive perironiam. v. not. ad Eun. II. 3. 79. R. D.

Quid vos, malum, ergo me sic ludificamini, 55

Inepti, vostra puerili sententia ?

Nolo, volo : volo nolo rursus : cedo, cape.

Quod dictum, indictum'st : quod modo erat ratum, id
irritum est.

C. Quo pacto, aut unde hæc hic rescivit ? D. Nescio :
Nisi me dixisse nemini, id certo scio. 60

C. Monstri, ita me di ament, simile. P. Injeci scrupu-
lum. D. Hen !

Hicine ut a nobis hoc tantum argenti auferat,
Tam aperte irridens ? emori hercle satius est :
Animo virili præsentique ut sis, para.

Vides tuum peccatum esse delatum foras, 65

Neque jam id celare posse te uxorem tuam :
Nunc quod ipsa ex aliis auditura'st, Chreme,
Id nosmet indicare, placabilius est.

Tum hunc impuratum poterimus nostro modo
Ulcisci. P. Atat ! nisi mihi prospicio, hæreo : 70
Hi gladiatorio animo ad me affectant viam.

55 *Malum, ergo me sic, &c.*] *Malum*,
adverbium est interpositum indignationis.
D.

Ludificamini] Id est, luditis. E.

57 *Nolo, volo : volo nolo rursus*]
Primo singula separatim : deinde simul
utraque pronuntianda sunt. D.

Omnes fere libri Faerni et duo ex
nostris meliorem rei gestæ ordinem
servant, *cape, cedo*. Nam prius dede-
rant minas triginta, nunc easdem repe-
tant. B.

58 *Ut ratum acutur, repono, quid
modo ratum erat, irritum est.* B.

62 *Ne tantum, quod imprimis acui
debet, in Thesi conticescat, lege ex
nostris fere omnibus, hicine ut a nobis
tantum hoc argenti auferat.* B.

64 *Animo virili*] A necessario ad-
hortatur. D.

65 *Pro Bembini delatum, quod haud
dubie corrector posuit ad hiatum vi-*

tandum, omnes nostri, et Faerni pleri-
que habent *elatum*. Iidem hunc ex-
hibent ordinem, *peccatum tuum*. Re-
pone igitur, *vides peccatum tuum hoc
esse elatum foras*. Versus gratia nos
addidimus *hoc* ; id quod usu Terentii
satis probatur : ut, *Thaide hæc tui : tui
illa duritia : tuo isto invento : opinio-
nem hanc tuam*. B.

Esse elatum foras] H. e. esse palam
factum. Cic. Philipp. X. 3. *effertur tum
foras et ad populi Romani aures perve-
nire*. R. D.

66 *Nostris plerique neque id jam.
Lege, neque jam celare id posse te v.
t.* B.

67 *Pro Bembini audituram probat
versus lectionem omnium libb. nostro-
rum auditura sit.* B.

69 *Nostrò modo ulcisci*] *Ingenio sci-
licet (ingenio frui. ed. Du B.)* D.

70 *Ne versus hiet repugnante arte-*

C. At vereor ut placari possit. D. Bono animo es :
 Ego redigam vos in gratiam ; hoc fretus, Chreme,
 Quum e medio excessit, unde hæc suscepta'st tibi.
 P. Itane agitis mecum ? satis astute aggredimini. 75
 Non hercle ex re istius me instigasti, Demipho.
 Ain' tu ? ubi peregre tibi quod lubitum fuit feceris,
 Neque hujus sis veritus feminae primariae,
 Quin novo modo ei faceres contumelias ;
 Venias nunc precibus lautum peccatum tuum ? 80

et Terentii more, repone statat. Vide ad And. I. 1. 98. B.

71 *Hi gladiatorio animo*] Parato ad periculum : hoc est, ita perditio ac temerario, ut non sibi caveant, dummodo vulnerent. ut Sallust. Jug. 60. *avidius alteri alteros sauciare, quam semet tegere. Ad me affectant viam*] *Affectant viam*, plenum : quod nos *λλαντηναι*. D.

Gladiatorio animo] Qui etiam perituri alios vulnerant. E.

Gladiatorio animo] Latinus Paocat. in Panegy. Theodos. Aug. *gladiatoria desperatione pugnare, nec gradu cedere, sed vestigio stare vel cadere*. Gellius lib. VII. cap. 3. *gladiatoria pugna*. L.

Gladiatorio animo] I. e. plane desperato, ut perdere me velint vel perire. Sic etiam gladiatores concurrerant. Gell. VII. 3. nam gladiatorio composito ad pugnandum pugna hæc proposita sors est, aut occidere si occupaverit aut occumbere si cessaverit. R. D.

72 *Ut placari possit*] *Ut*, pro *ne non*. D.

74 *Quum de medio excessit*] Pro quia. *De medio excessit*] Et ad dictum, et ad rationem dicti, comicum est. D.

E medio excessit] I. e. dlem oblit supremum, infra V. 8. 30. R. D.

75 *Astute aggredimini*] *ελεοντα*. Et proprio aggredi, accedere ad dimicandum est. Bene ergo servavit translationem a gladiatoribus ceptam. D.

Distingue, *itane agitis mecum ? satis astute*. *Aggredimini*. Nam *satis astute* est ironia ; et *aggredimini*, modi imperativi. Provocat eos ad aggredien-

dum, si ausint. B.

77 *Ain' tu ? ubi peregre*] Modo ad Chremetem cum invectione conversus est. D.

Ain' tu ?] Ms. R. et V. C. *ain tu tandem ?* L.

Rectius Bombinus, et numero sermionique quotidiano accommodatius, *ain tu ? ubi que lubitum fuerit, peregre feceris*. Ceterum *ain tu* non debet mutari in *an tu*. Nam sic sepe Plautus ; v. c. Asin. IV. 2. 3. *ain tu ? apud amicam munus adolescentuli fungare ?* Capt. IV. 2. 112. *ain tu ? dubium habebis, etiam sancte cum ego juro tibi ?* B.

78 *Feminae primariae*] Cicero V. epist. II. ad Divers. *quod mihi feminam primariam, Pompeiam, uxorem tuam commendas*. L.

Hujus veritus] Perizon. ad S. Min. II. 3. p. 168. supplet *causa*. Nam ut Graeci *frusa* sic Latini *causa* sepe omitunt. v. Voss. de constr. c. 27. R. D.

79 *Recte Bomb. contumeliam* in sing. ubi usitatus est cum verbo *facere*. B.

Novo modo] I. e. in auditu, onus exemplum non extat. Cic. pro Rosc. Amer. c. 1. *injuriam novo scelere conflant*. Sueton. in Calig. c. 40. *vetigalia nova et inaudita*. R. D.

80 *Lautum peccatum tuum ?*] Ut laves ut maculam. D.

Venias nunc] V. C. *venias nunc mihi*. L.

Nostri plerique, *venias nunc mihi precibus* ; unus, *venias mihi nunc p. alius aliter*. Illud nunc cum sit sedis incertæ, nec quoquam sententiam conferat,

Hisce ego illam dictis ita tibi incensam dabo,
Ut ne restinguas, lacrumis si exstillaveris.

D. Malum, quod isti di deaeque omnes duint!

Tantane affectum quemquam esse hominem audacia?

Nonne hoc publicitus scelus hinc deportarier 85

In solas terras? C. In id redactus sum loci,

Ut, quid agam cum illo, nesciam prorsum. D. Ego scio:

In jus eamus. P. In jus! huc, si quid lubet.

D. Assequere ac retine, dum ego huc servos evoco.

C. Etenim solus nequeo: accurre huc. P. Una injuria'st

tolle, et lege, quod comicum et ex medio est sumtum, venias mihi precibus l. p. t. B.

Lautum peccatum] *Lavare peccatum* idem est quod *luere peccatum*. Nam *luere* proprie est lavare, lavando purgare, ut ex compositione patet. Sed usus postea hujus verbi fluxit ad significandam purgationem oriminis, quae purgatio sit vel sacrificio vel qualicunque poena. v. Perizon. ad S. Min. III. 2. p. 281. R. D.

82 *Lacrumis si exstillaveris*] *Stillare*, est guttas emittere ex corpore. *Exstillare*, ipsum corpus guttatim finire. Ergo quasi totam in lacrimas converti, et ex toto stillare corpore. D.

Si exstillaveris] V. C. *distillaveris*. L.

Lacrymatis si exstillaveris] I. e. si lotus quasi in lacrimas converteris. *Stillare guttas emittere, exstillare guttatim finire* v. Donat. ad h. l. R. D.

83 *Malum quod isti*] Interest versus Planti in Mostellar. III. 2. 126. *malum, quod isti di deaeque omnes duint l. Ita mea consilia perturbat penitissime*. L.

Malum quod isti dii, &c.] Haec improbandi formula totidem verbis est apud Plant. in Mostell. III. 1. 125. in qua quid abundare videtur. Plant. in Amphitr. II. 1. 13. *malum quod tibi dii dabunt*. R. D.

84 *Affectum audacia*] I. e. praeditum. Cic. de Offic. I. 21. v. Giffanii Obsevv. in Ling. Lat. p. 15. R. D.

85 *Publicitus*] Id est, publica cura

atque consilia. D.

Nomine hoc publicitus] Vid. Chris. lib. II. L.

Ne in Bemb. abest: alii nomine. Nihil interest. B.

86 *In solas terras*] Virgil. XI. 569. *pastorum et solis exigit montibus evum*. Et Sallustius in primo, *solis vis*. D.

In solas terras] Virgil. Aeneid. XI. vers. 545. *solorum nemorum*. L.

In solas terras] I. e. desertas. v. not. ad Andr. II. 4. 3. de supplicio, quo nocentes in desertas regiones deportabantur, agit Ia. Casaubon. ad Sueton. Cna. c. 66. R. D.

87 *Præ vulgari cura illo placet* Librorum quinque lectio ex illo, h. e. posthac, ex illo facto. Nam quid cum Phormione faceret, haud ignorabat; nam ocondonandum erat argentum. Tum versus gratia ex uno cod. lege, *grorvus nesciam*. B.

88 *In jus eamus*] Ad praetoris selam. mede enim locum significat. *In jus! huc, si quid lubet*] Apparet parassitum niti ad domum Chremetis: senes vero ad forum conari attrahere. D.

89 *Huc servos evoco*] Ms. R. et vet. codd. *hinc servos*. L.

90 *Enim solus nequeo*] Enim, pro et posuit: ut tarbatum ostenderet. Sic alibi, *enim non sinam. Una injuria est*] Id est, actio injuriarum ex lege. D.

Pro etenim, meliorum et plurimorum codd. lectionem enim simpliciter versus probat. B.

Tecum. C. *Lege agito ergo.* P. altera est tecum,
Chreme. 91

D. Rape hunc. P. Itane agitis? enimvero voce'st opus:
Nausistrata, exi. C. Os opprime. D. Impurum vide,
Quantum valet! P. Nausistrata, inquam. C. Non taces?
P. Taceam? D. Nisi sequitur, pugnos in ventrem in-
gere. 95

P. Vel oculum exclude: est, ubi vos ulciscar, locus.

ACT. V. SCENA VIII.

NAUSISTRATA. CHREMES. PHORMIO. DEMIPHO.

QUIS nominat me? C. Hem! N. Quid istuc tur-
bæ'st, obsecro,

91 *Lege agito ergo*] *Lege agito* dicebatur ei, cujus intentio contemptibilis adversario videbatur. *Plantus* in *Aulul.* III. 3. 10. *lege agito tecum, molestus ne sis, et cenam coque.* *Altera*] *Quam fecisti dotatae uxori.* D.

Recte vidit *Dacryla*, verba, *lege agito ergo*, esse *Demiphoni* tribuenda. *Stemim* *Phormio* verba *uas injurias tecum* dixerat ad *Demiphonem* accurrentem et retinentem. Ergo probabile est, eundem *Demiphonem* respondere *lege agito.* Z.

Lege agito] *Lege agere* dicitur qui actionem alicui intendit ex lege aliqua, quæ dat facultatem actionis intendendæ. *Ernest.* in *Clave Cicer.* voce *lex.* R. D.

92 *Bombinas sic agitis: ostentitane:* utramque lectionem admittit *versus.* B.

95 *Pugnos in ventrem ingero*] *Urbane* in *ventrem*, quasi *parasito.* An *ostentum*, totata *parasitum* dicit? ut *Lucilius* in *secundo*, *vivite lucronas, comedones, vivite ventres.* An simpliciter: quia qui resistit, ne sequatur trahentem collo obtorto, repandum se facit, et ventrem projicit; quam autem in ventrem

feritur, curvatur et sequitur. D.

96 *Oculum exclude*] *Al. exarculpe.* L. *Omnes nostri et Faerni libri præter Bombinum* ubi est *exarculpe*, recte habent *excludo.* Sic *Plaut.* in *Pœnulo*; *excludito mihi hercule oculum, si dedero.* Sed pro *locus* recte *Bomb. probe.* Non enim de loco, quem non mutaturus erat, est sermo; sed de facultate, quam habebat ulciscendi senes. Sic loquitur quoque *Plantus Pœn.* V. 4. 56. *nam pol ego te ulciscar probe.* B.

Oculum exclude] I. e. effode *Plaut.* in *Pœnulo.* I. 5. 95. *excludito mihi oculum.* R. D.

Est] Scilicet locus vel tempus. R. D.

1 *Quis nominat me?*] Hic velut controversia est: in qua reus fit maritus male tractationis: et est status qualitatis venialis. D.

Quis nominat me?] In hac scena reus senex fit, quod aliam in villa uxorem habuerit. Est status venialis. Accusatio hinc incipit, in *Lenno*, clam te, uxorem duxit. cujus improbatio magnifice completa est, et inde filiam suscepit. Unde indignata hic uxor est, et convertitur. Abhinc usque ad finem conti-

Mi vir? P. Hem, quid nunc obticuisti? N. quis hic homo'st?

Non mihi respondes? P. Hicine ut tibi respondeat? Qui hercle, ubi sit, nescit. C. Cave isti quicquam credas.

P. Abi, tange: si non totus friget, me enica. 5

C. Nihil est. N. Quid ergo est? quid istic narrat?

P. Jam scies:

Ausculda. C. Pergin' credere? N. Quid ego, obsecro, Huic credam, qui nihil dixit? P. Delirat miser

Timore. N. Non pol temere'st, quod tu tam times. 9

C. Egon' timeo? P. Recte sane: quando nihil times, Et hoc nihil est, quod ego dico, tu narra. D. Scelus!

Tibi narret? P. Eho tu! factum'st abs te sedulo

Pro fratre. N. Mi vir, non mihi narras? C. At. N.

Quid at?

C. Non opus est dicto. P. Tibi quidem: at scito huic opu'st.

In Lemno. C. Hem! Quid ais? D. Non taces? P.

Clam te. C. Hei mihi!

15

P. Uxorem duxit. N. Mi homo, di melius duint!

nuati (*continuatim*. Z.) pulcherrimus statum et figurarum ordo contextitur. E.

2 Plures Faerni et duo ex nostris libb. habent *obstupuisti?* sed placet Bembini *obstupuisti*, h. e. stupidus et quasi saxeus effectus ea præ timore. Recte porro nostri et duo Faerni libri, *ehem pro hem*. Denique lege qui hic, non quis hic. B.

4 Pro *credas versus* jubet legi *creduas*, nisi quis malit iambicum trimetrum catalecticum esse: quod non placet. B.

Ubi sit nescit] H. e. plane perturbatus est. Flor. II. 10. *ubi essent præpoculis nescientes*. v. Duker. p. 382. R. D.

6 Nonnulli libri *quod istic*. Lege et distingue: *quid ergo est quod istic narrat?* B.

8 *Delirat miser timore*] Graviter utramque: et *delirat*, et *timore*. Nam deliratio senectati convenit, timor conscientie. D.

11 Lege accentu venustiore, et *hæc nihil est, ego quod dico, tu narra*. B.

12 Bemb. *oh tu*; sed nostri omnes *eho tu*; quod placet. Sic enim passim, *eho, ehodum*. B.

13 Præ vulgari narras placet Bembini *dicitis*, quia sequitur *dicta*. B.

15 Pro *ais tres* ex nostris bonæ notæ, *agis*; quod sine dubio huic est recipiendum. B.

16 *Mi homo, di melius duint!*] Querit Probus, an matrona tam familiariter *mi homo*, recte dicat alieno: sed frustra. Nam feminarum oratio, etsi non blanditur, blanda est. D.

P. Sic factum'st. N. Perli misera! P. Et inde filiam
 Suscepit jam unam, dum tu dormis. C. Quid agimus?
 N. Pro di immortales! facinus indignum et malum!
 P. Hoc actum'st. N. An quicquam hodie est factum
 indignius? 20

Qui mihi, ubi ad uxores ventum'st, tum fiunt senes.
 Demipho, te appello: nam me cum hoc ipso distædet
 loqui:

Hæcine erant itiones crebræ, et mansiones diutinae
 Lemni? hæcine erat ea, quæ nostros fructus minuebat,
 vilitas?

D. Ego, Nausistrata, esse in hac re culpam meritam
 non nego: 25

18 *Quid agimus?*] Facete dictum. D.
Dum tu dormis] I. e. dum te se-
 cura es. v. not. ad Heaut. II. 3. 101.
 R. D.

19 Victor. Vatio. et Basilio. habent
miserandum; sed ceteri Pæri et nos-
 tri libri recte, *indignum*. B.

20 *Hoc actum est*] In Ms. hoc de-
 est. L.

Omnes nostri libri recte verba hoc
 actumst tribuunt Demiphoni, et an quo-
 quam—fiunt senes, Phormioni; adeo
 ut demum a verbis *Demipho te appello*
 incipiat oratio Nausistratæ. Nam ut
 ante Chremes dixerat *quid agimus?*
 quod est desperantis, ita nunc simili
 phrasi utitur Demipho, *hoc actumst*.
 Deinde cætera honestius a Phormione,
 senis crimen augente et uxoris iram in-
 cendente, dicuntur, quam a matrona
 honestissima. Huc accedit, quod que
 paulo ante dixit *indignum*, ea nunc non
 recte possit dicere *indignius*. B.

Hodie] Sæpe non tempus significat
 sed iracundiam et stomachum. v. *Æn.*
 II. 670. *nunquam omnes hodie mori-
 mur inulti* in Ad. II. 3. 7. ubi v. Do-
 nat. R. D.

21 *Quid mihi*] Eleganter insertum
 mihi. ut in Heautont. *is mihi ubi adbi-
 bit plus paulo, sua que narrat facinora!*
Ad uxores ventum est, tum fiunt senes]

- VOL. II.

Eleganter *fieri* dixit. Et generaliter in-
 vidiosius, quam si unam accusaret se-
 nem. D.

Qui mihi, &c.] H. e. qui senectutem
 excusant, ubi officium præstandum est
 uxoribus. Hic locus expressus est e
 Plauto in *Asin.* IV. 3. 3. *uxori accusas
 te et dicas senem. Mihi abundat ut sæpe.*
 R. D.

22 *Distædet*] Valde pudet. Objus-
 gatio indignatione et argumentis ple-
 na, quam Demipho deprecationse miti-
 gat. E.

Pro vulgari cum hoc ipse codex Pe-
 tronius habet cum hoc ista. Sed me-
 trum et sensus comprobant lectionem
 cod. reg. cum isto. Nam, auctore De-
 nato, *iste dicitur in eo, qui contemnitur.*
 B.

23 Cum Donato ad *Eun.* III. 5.
 34. hic legi debet, *hec ille erunt itio-
 nes crebræ.* Sic *And.* I. 1. 100. *hec ille
 lacrumæ, hec ille est misericordia.* B.

24 *Fructus minuebat*] Ma. R. mi-
 nuit. L.

LECTIO BAMBINI et collocatio, ea que
 nostras minuit fructus vilitas, suavior
 est et magis de more Terentiano. B.

25 *Ego, Nausistrata*] Qualitas veni-
 lis a concessione. D.

Ego, Nausistrata] Hinc defensio est,
 cuius rei hæc principium est. E.

Sed eam, quin sit ignoscenda. P. Verba fiunt mortuo.
 D. Nam neque negligentia tua, neque odio id fecit tuo.
 Vinolentus, fere abhinc annos quindecim, mulierculam
 Eam compressit, unde hæc nata'st : neque postilla un-
 quam attigit.

Ea mortem obiit : e medio abiit, qui fuit in re hac scrupulus. 30

Quamobrem te oro, ut alia tua facta sunt, æquo animo hoc feras.

N. Quid ego æquo animo ? cupio misera in hac re jam defungier.

Pro vulgari meritum placet Bembini meritum, sc. Chremetem ; ut supra, arbitrabitur commersuisse culpam. Sic Plant. Aul. IV. 10. 8. *fator peccavisse me, et me culpam commertum scio.* B.

26 *Verba fiunt mortuo*] Non est passus parasitus, ut totam sententiam senex explicaret. D.

Pro vulgari, *sed eam, quæ sit ignoscenda*, Bembinus recte exhibet *sed es, quin s. t. subaudi negare non poteris, seu, nemo negaverit.* Atque idem legisse videtur Donatus, quod dicit, parasitum impedivisse, quo minus senex totam explicaret sententiam. Cæterum *mortuus* non de Chremete est accipiendum, sed de Nausistrata, quæ æquo frustra est orata, ac mortuo verba fiunt. B.

Verba fiunt mortuo : *νεπέ λήγας εἰς εἶς.* proverbium comicis usurpatum in cœnibus inutilibus ; natum id, inquit Erasmus, a ridicula consuetudine veterum, vita defunctos ter voce orientum. Bo.

Verba fiunt mortuo] Pro eo dicitur in Heaut. II. 1. 10. *surdo narrat fabulam.* R. D.

27 *Nam neque negligentia tua, neque id odio fecit tuo*] Locus in hac causa principalis est, *ἀπὸ τῆς οὐγγυῆτος καὶ σινδαῦς.* et ideo in duo divisit, nec negligentia circa te, nec odio, inquit, factum. Præterea et *ἀπευθάρτας* addidit (*præsto addidit* Ms. H. B. cum edd. vet.) defensionem, *vinolentus, fere ab-*

hinc annos quindecim, mulierculam, &c. ab ætate ejus, a tempore criminis, a diminutione contentuque pellicis, abeventu, ab animo facientis : quod mortuus est : postremo et a precibus. Et epilogum *ἀπὸ τῆς σινδαῦς τῆς ὑβήστας* fecit, admoens illam oratoris mansuetudinis suæ. D.

Negligentia tua, odio tuo] Dicitur pro *negligentia tui, odio tui.* v. Schwarz. ad Plin. Panegy. c. 14. *Rhenanusque et Euphratem admirationis tuæ societate conjungeres.* Sic Heaut. II. 3. 66. *desiderio tuo pro tui.* R. D.

28 *Vinolentus*] Ab imprudentia defensio. *Abhinc annos quindecim*] A tempore defensio. D.

Subjungitur narratio, *Vinolentus abhinc annos XVI.*] Cum veniendi statim, quod *vinolentus* sit (*fuert.* Z.) in qua re ignorantio et obsecratio opponitur : *quamobrem te oro.* B.

Vinolentus] V. C. *vinolenter.* L.

29 *Eam compressit*] Bene dixit *compressit* : quod interdum est non amoris, sed injuriæ. *Neque postilla unquam attigit*] Ita facti posuit. Hic locus *ἀπὸ τῆς ὑβήστας* est, id est, ab eo quod futuram sit. facilius enim ignoscitur non ultra peccatura. D.

31 *Ut tus acutur, leg. cum cod. Petroni tuæ sunt facta*; alque ut animo hic eodem sit accento, quo mox repetitur, lege, *æquo animo et hic feras.* B.

32 *Defungier*] *Defungi, desinere.* R.

Sed quid sperem? ætate porro minus peccatum putem?
Jam tum erat senex, senectus si verecundos facit.

An mea forma atque ætas nunc magis expetenda st, Demipho? 35

Quid mihi nunc affers, quamobrem expectem, aut sperem porro non fore?

P. Exsequias Chremeti, quibus est commodum, ire jam tempus est.

Sic dabo: age nunc, Phormionem qui volet lacessito: Faxo tali eum mactatum, atque hic est, infortunio. 39
Redeat sane in gratiam: jam supplicii satis est mihi:

Defung] H. e. finem molestiæ imponere, ut explicuimus ad Ad. III. 4. 63. R. D.

33 *Ætate porro minus peccatum putem?* Quia dixit, *abhinc annos quindocim*. D.

Quia ille dixit, *annos XVI*. hæc collegit, quid ego sperare possum, hæc non peccatum esse circa ætatem, quasi non illo tempore senex fuerit. E.

Sed quid sperem? Ms R. *sed qui sperem*. L.

Pro quid lego eam eod. apud Lindembrogium, qui, h. e. quomodo, quo pacto. B.

34 *Senectus si verecundos facit]* Modeste et graviter. L.

Lego per interrogationem, ut priora et posteriora, non *jam tùm erat senex*, &c. B.

35 *Ut magis sit in iota, reponere ætas magis nunc expetendast*. B.

36 *Quid mihi nunc affers]* Callidius non est ad ultimam *επιστηρι*, converso (*ἀποστρεφῆς*, *conversa*, Victor. V. L. XXIII. 24.) ad ipsam defensorem mariti, de qua vi contradictionis exultat parasitas, tanquam confecto mortuoque adversario suo. D.

Ut versus stot, recipienda est lectio Bembini et Victoriani et Donati, quid mi hic affers. FAERN.

37 *Exsequias Chremeti]* Bano ordine. primo, *delirat miser timore*. post,

verba sunt mortuo. ad ultimum, *exsequias Chremeti*. delirat, moritur, effertur. D.

Exsequias Chremeti] Ita ex melioribus libb. emendatum est, ad ritum funerum indictivorum, in quibus hæc formula sollempnis in usu erat: L. TITIO. EXÆQUIAS IRE QUI COMMODUM EST. HEM TEMPUS EST. OLLUS ECFERTOR. Silius Italic. libr; XV. 394.—*vos ite superbe exsequias anime, et cinerem donati supremi Muneris officio*. L.

Pro jam metrica ratio exigit optimorum eodd. lectionem *hem!* FAERN.

38 *Age nunc, age: Phormionem qui volet lacessito]* Virgil. *Æn.* II. 549. *degenerans Neoptolemum narrare memento*. D.

Sic dabo] Formula insultantis et poenas ab inimico sumtas esse gratulantia. Plant. in Men. IV. 2. 40. *sic datur*. Pseud. I. 22. *Qui nunc? doletne? hem sic datur, si quis horum servus spernit ubi v. interpr.* R. D.

39 *Faxo tali eum mactatum]* Pro eo quod est *eum* (ergo in Terentio Donatus non legit *eum*), sic frequenter veteres: Ennius, *omnes corde patrem prebent, animoque benigno circumfusum*. D.

Lege ex eod. reg. *faxo cum tali*, &c. Cf. Heaut. II. 3. 100. B.

Habet hæc ei quod, dum vivat, usque ad aurem ogganniat.

N. At meo merito, credo! quid ego nunc commemorem,
Demipho,
Singulatim, qualis ego in hunc fuerim? D. Novi æque
omnia

Tecum. N. Meriton' hoc meo videtur factum? D. Mi-
nume gentium:

Verum quando jam accusando fieri infectum non po-
test, 45

Ignosce; orat, confitetur, purgat: quid vis amplius?

P. Enimvero prius quam hæc dat veniam, mihi prospiciam et Phædrisæ.

Heus, Nausistrata, prius quam huic respondes temere,
audi. N. Quid est?

P. Ego minas triginta per fallaciam ab illo abstuli:

Eas dedi tuo gnato: is pro sua amica lenoni dedit. 50

C. Hem! quid ais? N. Adeon hoc indignum tibi vide-
tur, filius

41 *Ad aurem ogganniat*] Frequenter in aurem dicit, ignosce. *oggannit* proprie vox vulpium. E.

Ogganniat] I. e. exprobrat. *Plant.* in *Asia.* II. 4. 19. *centis eadem imperem atque ogganniam.* *Gannire* et *obloqui* junxit *Catall.* *Carm.* II. *Terentium* imitatur *Apuleius* *metam.* p. 85. *incertum quidnam in aurem mulieris oggan- nit.* E. D.

42 *Illud* ex post sumo, quod in multis libris extat, dele cum tribus nostris, ob versam et sensum. E.

Credo] Eleganter inservit ironis, supra I. 2. 90. *Cic.* de *provinc. consul.* c. 18. *Cæsar quid det cur in provinciis commorari, velit, nisi ut ea que per eum effecta sunt, perfecta reipublica tradantur? Amanitas eum, credo domorum, orbium pulchritudo retinet.* *Lactant.* I. 7. *Apollo quem præter ceteros divinum existimant, Colophons respondens, quod*

Delpis credo emigraverat. v. *Leopard.* *emendat.* III. 6. et *Græv.* ad *Cic.* ad *Attic.* VII. 7. E. D.

44 *Nostris aliquot cum Bombino recte merito hoc meo, versa postulante.* E.

45 *Fieri infectum*] *Simonid.* *τὶ γὰρ γογγυμένον οἷα τὸ ἀφάρτω λόγιον.* L.

46 *Ignosce: orat: confitetur: purgat*] Verba venialis status sunt, ignosce, confitetur. D.

Orat: confitetur: purgat] In postrema parte oculosit beneficium, siquidem petit, ut ad censum vocetur. E.

49 *Versus* exigit, ut cum eod. uno legatur *fallacias*; ut supra IV. 3. 67. atque pro illo cum tribus eod. *iste*, quod est contemnentis. B.

51 *Adeon' hoc*] *Ms. n. desideratur hoc.* L.

Nostris plerique adeo hoc. *Responde, adeon indignum hoc tibi videtur.* B.

Homo adolescens si habet unam amicam, tu uxores duas?

Nihil pudere? quo ore illum objurgabis? responde mihi.

D. Faciet ut voles. N. Immo, ut meam jam scias sententiam,

Neque ego ignosco, neque promitto quicquam, neque respondeo, 55

Prius quam gnatum video: ejus judicio permitto omnia: Quod is jubebit, faciam. P. Mulier sapiens es, Nausistrata.

N. Satis tibi est? P. Immo vero pulchre discedo, et probe,

Et præter spem. N. Tuum nomen dic quod est. P. Mihin'?

53 Quo ore illum objurgabis] Supra V. 7. 24. Quo redibo ore ad eam. Juvenal. Satyr. XIV. 56. unde tibi frontem ad que verba vetus Scholiastes hunc Terentii locum laudat. Glossæ Philoxeni: *ὡς ἡ φρονίμη, qua persona, qua fronte.* Papinian. l. 38. §. 2. ff. de administr. et peric. int. qua fronte poterit hoc desiderari. L.

56 Libri Faerni et nostri habent videro. B.

57 Hunc et sequentem versum sic restitue, ne laboret metrum, ipsis personis mutatis: *quod is jubebit, faciam.* D. Mulier sapiens es, Nausistrata. | N. Satis tibi est, Chreme? O. Immo vero, &c. Demipho enim letus de prospero rei eventu, quod Phœdriam de patre suo judicem constitui videbat, his verbis laudat Nausistratam. Hæc vero ad maritum *satin tibi est?* dicit, rogatque, an rem judicio filii permittendam esse censeat. Chremes igitur gaudio elatus, cum sibi nihil a filio metuendum esset, *pulchre,* inquit, &c. Itaque omnes, more Terentii, qui in culpa aut metu erant, læti hinc abeunt, placata Nausi-

trata. Secus vero est, si ex ratione vulgari, verba *pulchre,* &c. de Phœmionis ultione intelligantur. Nam ita Phœmio, rebus jam tranquillatis, Phœdriæ amici sui patrem odisse videtur. Huc accedit, quod *pulchre discedere* dicitur in iis, qui in lite, causa, pugna superiores evadunt, adeoque de Chremete illud intelligendum. B.

59 Tu tuum nomen dic] Bene tu pronomine utitur: quia non habet nomen. Nam potentiorum blandimentum circa inferiores hoc fuit, ut nomina eorum quaerent: et quum audissent, ipsis nominibus eos compellarent statim. Tale est in Adelpis, qui vocare? *Geta, hominem maximi pretii,* &c. D.

Legè cum eod. reg. tu tibi nomen dic quod est. P. Min? Phœmio. Nam si tuum ab auctore esset, non mihi, sed meumne intulisset. B.

Tuum nomen dic] Egrege annotat Dômatius potentiorum blandimentum circa inferiores hoc fuit, ut nomina eorum quaerent et cum audissent, ipsis nominibus eos appellarent. R. D.

Phormio: vestræ familiæ hercle amicus, et tuo summus
Phædriæ. 60

N. Phormio, at ego ecastor posthac tibi quod potero, et
quæ voles,

Faciamque et dicam. P. Benigne dicis. N. Pol me-
ritum'st tuum.

P. Vin' primum hodie facere, quod ego gaudeam, Nau-
sistrata,

Et quod tuo viro oculi doleant? N. Cupio. P. Me ad
cœnam voca.

N. Pol vero voco. D. Eamus intro hinc. C. Fiat: sed
ubi est Phædria,

Judex noster? P. Jam hic faxo aderit. N. Vos valetè,
et plaudite.

CALLIOPIUS RECENSUI.

60 *Vestre familie hercle amicus*] Hoc propter Antiphonis amicitiam dixit. *Et tuo summus Phædria*] *Amicus*, iterum subaudiendum. D.

63 *Quod ego gaudeam*] *Quod* ponitur pro *propter quod*. v. Perizon. ad S. Min. III. 3. nota 45. p. 330. R. D.

64 *Me ad cœnam voca*] *Faecto* ex persona parasitica, beneficii optio facta est, quod promiserat mulier. D.

Oculi doleant] Oculi dolere illis dicuntur, qui rem molestam et odiosam cernunt. *Plant. in Most. IV. 3. 19. Vah oculi dolent?* T. *Cur?* P. *Quis fumus molestus est.* R. D.

65 *Sed ubi est Phædria, judex noster?*] *Bene judex*: ad illum enim mulieris delatu sententia est: ut quem ita agitur, tuta sint marito omnia. Et per *aliquarum* ridicule dicitur ab ea quæ irata erat. D.

Sed ubi est Phædria, judex?] *Proprio judex*, etsi a muliere est dicta sententia. *Quod is jubebit, faciam*. Aliiter enim de patre filius non potest judicare. R.

Donatus, ed. vet. et unus ex regis

Nausistratæ tribuunt verba *fiat*; sed, &c. cæteri libri Chremeti. Neutrum quamquam est ineptum: malim tamen Chremetis esse, ut senex cura ac miseria liber non sine joco ex scena abeat. B.

66 *Judex noster*] Nihil facetius, quam judicem capi adversus crimes voluptatis paternæ, et amatorem filium, et fratrem Antiphonem, cui nabet furtiva filia. *Judex noster*] Terribilis scilicet paternarum deliciarum vindex. Vides igitur hic joco sublatam uxoris iracundiam. D.

Valetè et plaudite] Cicero de Seneo-
tute, 19. *quod cuique temporis ad vi-
tendum datur, eo debet contentus esse.*
*Neque enim histriani, ut placeant, pera-
genda est fabula, modo in quocumque fu-
erit actu, probetur: neque sapienti usque
ad PLAUDITE veniendum.* Horat. de
arte poetic. 155. *Sesuri, donec cantet,
vos PLAUDITE, dicat.* Apuleius Flor.
3. *enimvero jam dixissis robur humanis
VALERE ET PLAUDERE.* Quintilianus
lib. VI. cap. II. *tunc est commo-
tendum theatrum, cum ventum est ad ip-*

sus illud, quo veteres comœdiæ tragœdique clauduntur, FLAUDITE. Sed et hoc omne quicquid est studii atque laboris claudam inscriptione veteri, quæ Tordæ in Transylvania habetur :

VIXI. DUM. VIXI. BENE. JAM. MRA.
PERACTA. MOX. VESTRA. AGETUR.
FABULA. VALETE. ET. FLAUDITE.

L.

Calliopius recensui.] Auctor opusculi Observazioni literarie de 1794. ex scripto Colucci Salutati de fato et fortuna profert, per Calliopium indicari mo-

nacham Anglum Alouinum, quia in medio sævo poetas, nomine Calliopii vel Calliopici insigniti fuerunt v. Götting. gel. Anzeig. 1795. Nr. 22. p. 216. (C. G. Lenz.) Sed jam Barthius Adversar. VI. 20. putavit Calliopium non alium esse quam Alouinum celeberrimum illum consiliarium et amicum Caroli M. siquidem in codice MS. vitæ Willibrordi vocatur Dominus Albinus Magister optimus Calliopius h. e. totus formatus a Calliope Musisque. v. Fabr. Biblioth. med. et. inf. stat. v. Albinus. BRUNS.

FRIDERICI LINDENBROGH

OBSERVATIONES
IN ÆLII DONATI. V. C.

COMMENT. IN PHORMIONEM.

PROLOGUS.

2 *Magis ledere*] Ms. *magis delere*.

18 Παιφραστικῶς] Ms. περιφραστικῶς
ἀπὸ τοῦ, qui, &c.

30 *Nove sic Cicero voluntatem*] Vulg.
Cicero deest.

33 *Suas horas non obtinuerit*] Etiam
in iure suas horas obtinere dicuntur actor
et reus. Ascon. Pedian. 3. in Verr.

ACT. I. SC. I.

1 *Conditionis gentisque*] Ms. *cond.*
gregisque.

5 Τρέφωμαι Græci] Serv. Æneid. lib.
II. ad illum vers. 33. *caro datus ibat*
alumno.

Dicere poterant] Ms. *dicere potuerint*.

6 *Quo parentalia*] Ms. *quo denicalia*.

9 *Demensum*] Gloss. *demensum ἀνο-*
μήτρημα.

11 *Pacem existimaretis*] Ms. *parum*
erit.

Edule et potice] Arnob. adversus
Gent. lib. 3. *unctionibus superest Unxia,*
cingulorum Cinxia replicationi: Victa et
Potus sanctissime victui potuique procu-
rant. Serv. ad Eclog. IV. 63.

Nutris? an vera mater?] Plant. Mo-
næob. prol. 19. *uti mater sua. Non in-*
ternoscis posset, que mammam dabat: ne-
que adeo mater ipse, que illos pepererat.
Apud Aristænet. lib. I. epist. 6. puella
nutricem suam sic alloquitur: ἢ τὴν Ἀρ-
τιμὴν, ὃ μῆτις, καὶ τὴν πρὸς τοῦ ἕρως
φλογμὴν διπῶς ἰσχυροῦμαι συμφροῦν.

ACT. I. SC. II.

3 *Tribus modis debitum*] Similiter
Plant. Pseud. IV. 7. 30. *accipe: hic*

sunt quinque argenti lecte numerata
mina.

4 *Creditum non sefallerit*] Ms. *con-*
dictum non sefallerit.

19 Ἐπίτασιν] Ms. *επιτάσιν*.

41 *Puelle comam ob luctum obtulit-*
is] Bene de hoc ritu Theodoretus Quæst.
in Dent. o. 17. τῶς μὲν τῶν ἀλλοφίλων
ἐθῶν τὰς τῆς κεφαλῆς ἀκμαίοντο τρίχας,
καὶ ταύτας ἀφοσιῶσιν τοῖς κυρίοις τῶς δὲ
τὰς τῶν γυναικῶν, ἀλλὰ τὰς τῶν ἱερῶν. ταῦ-
τα γίνεσθαι ἰθὺς ἀνεγέγραυτο νῆμας. Ar-
temidor. lib. I. cap. 27. Ἔδος γὰρ κα-
λαῖον, ἐπὶ πρὸς τὰς ἱερῶνς φιλῶσθαι.
Ex hac mente quoque dixit Ovid. Me-
tamorph. III. 505.—*plangere sorores*
Naiades, et sectos fratri imponere capil-
los.

52 *Ipeo hortari*] Ms. *Ipeo hortator*.

54 Τῆς καταστῆ.] Ms. *ἀπὸ τῆς κ*.

66 *Facta ex eo*] Ms. *factura ex eo*.

70 *Principaliter potuntur*] Ms. *prin-*
cipaliter expetuntur.

Quatuor, que in sponsis quaeruntur]
Infra in Phorm. act. II. scen. 1. in ne-
gotio nuptiarum duabus rebus consili,
rei et fame, hoc est, facultatibus dotis,
honestatisque natalium. Pertinent huc quoque
Lidorus scribit Origen. lib. IX. cap.
ult. in eligenda uxore quatuor res impel-
lunt hominem ad amorem: *pulchritudo,*
genus, divitiæ, mores, &c. Idem de Offi-
ciis lib. 2. cap. 18. *apud veteres in eli-*
gendis maritis quatuor ista spectaban-
tur, virtus, genus, pulchritudo, oratio.
In feminis tria; si generosa, si bene no-
rata esset, si pulchra. Nunc autem non
genus ac mores, sed magis divitiæ in ux-
oribus placent.

73 *Eronem dicimus*] Alfenus I. C. l. 31. ff. Loc. cond. uti legit ibi Turneb. Ada. XXIV. 2.

76 *Minorem vim habet ea lex*] Legis virtus est, inquit Modestianus, imperare, vetare, permittere, punire. l. 7. ff. de Legib. Sed minor vis est legis permitteutis, quam vetantis. Cioero de Inventionone II. 49. *leges oportet contendere*; * *utra lex jubebat aliquid, utra permitat. Nam id quod imperatur, necessarium: illud quod permittitur, voluntarium.* * *Deinde utra lex jubeat, utra vetet. Nam sepe ea que vetat, quasi exceptione quadam corrigere videtur illam, que jubet.* Quinetician. Declam. 374. *Semper potentior lex est, que vetat, quam quæpermittit.* Vid. Cioer. Verrin. 2. Mar. Victorin. in Ciceron. de Invent.

78 *Personam non habes*] Servi jure civili pro nullis habentur. l. 32. ff. de reg. jur. ideoque nec personam nec caput habere putantur. Justin. Instit. lib. I. Tit. 16. §. 4. Cassiodor. Var. lib. 2. Form. VIII. *quid facerent inter servos jura publica, qui personam legibus non habebant.* Unde Paschasius Diacon. Rom. lib. de S. S. *apud nos homines filius patris familias juxta patrem, vel servus juxta dominum personæ propriæ locum non habet.* Et mox post: *persona res juris est, substantius res naturæ.*

81 *Ευφύλα*] Ms. *iv dεωφύλα.*

97 *Subaudi venit. Jam non*] Ms. *quis veniet. Nam non.*

ACT. I. SC. III.

11 *In versu Laclii. in locum Hispanus*] Ms. *in locum his pinnis.* Indicium veri. Sed totus locus ita legi debet: *ille alter abundans Cum septem incolmis pinnis redit ac recipit se.* Et recte in partem ita a Scholiaste Juvenal. laudatur ad Satyr. III. 158. Apuleius in fine Apolog. *si philosophiæ honorem, qui mihi salute mea antiquior est, nusquam minui, imo contra ubique si cum septem pennis eum tenui; si hæc, ut dico, ita sunt, &c.*

16 *Παράλυσ*] Ms. *διωραρχαρίφ.*

18 *Nisi ad dominationem*] In Ms. *ad desideratur, idque rectius ad phrasin Sallust.*

26 *In metu semper est præsaga malis*

VOL. II.

mens] Tale est illud Petron. cap. 125. *quam male est extra legem viventibus! quicquid moruerunt semper expectant.*

ACT. I. SC. IV.

2 *Aut ἐναρτοπά*] Longe diversa lectio in Ms. *tu es corsali saxu peresa. solium Sibyllæ.*

35 *Commachinetur*] Ms. *vide satis artifex.*

53 *Suocenturiati dicuntur*] Gloss. *Placidi, centurias dicimus partes exemptas, in centenos milites divisas; unde et qui his præsumt, centuriones dicuntur. Ergo suocenturiati sunt, non qui in prima, sed qui in secunda centuria sunt, quasinub prima centuria. Tamen instructi etiam ipsi in speculis positi in bello sunt, ut si primi defecerint, isti quos subesse diximus laborantibus primis subveniant; unde et ad insidiandum ponitur suocenturiatus, quasi armis dolosis instructus.* Vid. Fest. et Non. Marcell.

Vim hortantis] Ms. *vim hortationis.*

ACT. II. SC. I.

37 *Cum Siculis eorum*] Ms. *cum Siculis eorum.* Vulg. *tum si eorum.*

46 *Duplex παράδωκ*] Ms. *duplex παράδωκ.*

45 *Notum alteri*] Ms. *O cum alteri dictum, qui.*

49 *Ut cedentibus moris est*] Ms. *quod cedentibus moris est.*

57 *Tubero*] Sic rectissime hunc locum edidimus, qui antea corrupto admodum legebatur. Tuberonis Historici rerum Romanarum libros laudat Charisius, isque indubie is ipse est, cujus hic auctoritate Donatus utitur.

83 *Adesse enim dicuntur advocati*] Vid infra II. 3. 3. Seneca de Brev. vitæ: *hic advocat, hic adest.* Idem de Benef. V. 8. *nemo, quamvis pro se dixerit, AFFUISSE SIBI dicitur; nec statuum sibi, tanquam patrono ponit.* Labeo apud Ulpian. l. 19. §. 1. ff. de Donat. si tibi, *affuero, si satis pro te dedero, &c.*

ACT. II. SC. II.

1 *Aurem minimo inscalpens digitulo*] *Aurem sive caput minimo digito scalpere χαράσσει existimatur superbi vel*

mollis hominis. Ammian. Marcell. lib. XVII. cap. II. de Pompeio. Sed nil potest dici melius, quam quod notatur a Lucani veteri Scholiaste: cuius hæc verba sunt, lib. 7. non tibi vera fides. Duobus, inquit, vitis Pompeius laborabat: nam et favoribus multum gaudebat, ut in primo ipse Lucanus, vers. 132. famæque petitor Multa dare in vulgus, totus popularibus auris Impelli. Et vitio superbie quodammodo tangebatur: nam uno digito caput scalpebat, quod est superbie indicium. Unde Martialis de eo in Epigrammate: Magnus, quem motuunt homines, digito caput uno Scalpit, quid dicas hunc sibi velis vitium? Quidam autem luxurie vitium esse dicunt, uno digito caput scalpere; ut Juvenal. Sat. IX. 130. nunquam pathicus tibi deerit amicus, Stantibus et salvis his collibus: undique ad illos Conveniunt, et carpentis, et navibus, omnes qui digito scalpunt uno caput. Hæc ex antiquissimis scripti codicis membranis. Vid. Seneca lib. III. Controv. 4. Julianus Imperat. in Cæsariis. Οὐδὲν εἰν Δαυμαστὸν, εἰ κακέρτατος Πομπηίου διατόλῃ κωμαίου, καὶ τὰλλὰ ἀλόπειρος μάλλον ἢ λέοντος. Tzetzes Histor. Chil. VI. 37. p. 100. Ἰβέρροι δὲ, καὶ κεφαλὴν ἐκτείνουσι τὸ πρόσωπον. Et inferius: τριβῶν κεφαλὴν, καὶ συνήθως ἐκβήττωσαν. Nam et orebro tussire signum hominis delicati et fastidiosi. Theophrast. in Characterib. erat etiam iratorum καὶ τῶν ἀποφύγων nota, aurem vel caput scalpere. Apul. Miles. I. VI. latissimum cachinnum extulit, et qualem solent furenter irati: caputque quatens, et adscalpens aurem dextra. Idem lib. Mil. X. de servo in fucino deprehenso: tunc pedes incertis alternationibus commovere, modo hanc, modo illam partem scalpers capitis, &c. Cicero in Pison. 25. per scriptis rationibus, secum ipsæ, caput sinistra manu perfricans, commurmuratus sit. Horat. lib. I. Sat. 10. 10. in versu faciendo sepe caput scaberet.

4 De alliato moretario] Apicius X. 10. condimenta moretaria. Vid. Moretum Virgilii.

Intrita] Gloss. intritum ἐμβρόχῃ. Apul. in Miles. XI. intritum lacte confectum.

30 Pascitur victus] In XII. Feb. qui em vincetum habebit, libras singulas farris endo dias singulas dato. Hoc voluit Ambros. lib. de Tobia cap. 10. unum sane est, quod non timere possitis, quia potest non novis alimentis, &c.

24 Parasitus regis est] Sæp. Esu. II. 2. Aristid. ἐπὶ Πλάτων. p. 117. ἔσθ' ἔτι δούλος ἐπὶ δεσπότῃ, τὸν ἀδελφὸν ἐπὶ τῷ κτηνὸν συμβάσει. Plauti parasita in Asinar. V. 2. 39. regem perdidit; ex amore tantum est homini incendiium. Vid. Acon. ad illud Horat. lib. I. apiat. 5. vers. 6. imperium fer.

26 Πλατὸς μὲς] Ms. τῷ Ἀρχαίμῃ.

28 Maturæ vorant, discumbitur] Si vera hæc leotio, fragmentum erit fabule deperditæ; nam in illis quo nunc extant, non habetur.

ACT. II. SC. III.

7 Sensu discernitur] Ms. servu dit.

18 Misericordiam odiosa] Ms. misericordiam odiosa.

20 Qualitas injuria a dignitate personæ] Ulpian. l. 7. §. 8. ff. de injur. et fam. l. 15. §. 44. ff. eod.

Et in eo quod ab uno fit] Ms. et quod ad virit.

31 Et hec auctoritas] Γ. ex hec.

64 Destruxit, quod serio intendebat] Ms. destruxit quod protendebat senex.

79 Et conhibentis] Ms. et conventis. al. conventionis. Sed. conhibentia comiventia. Ut in eod. Theod. L. XI. de extraord. sive sord. munerib. gratias conhibentia vel ignobili dissimulatio. atque ita in vet. diplomatibus aliisque libris non raro scriptam reperitur.

ACT. IV. SC. III.

28 Qui furtim accipit] Valg. qui paratim accipit.

56 Καὶ αὐτὸν, &c.] Ms. Grecum pro verb. προεβί. εἰσακομῆτα εὐδαιτυγῆτα.

74 Comicum argentum] Plant. Pannul. III. 2. 20. agis inspicite, aurum est. CO. Profecto, spectatores, comicum.

ACT. IV. SC. IV.

27 Observatum est] Ita Ms. Valg. obstetricium est.

28 Hæc autem est, in qua pecora includuntur] Ms. hæc autem est locus, in quo inclusa seruantur.

Rusticus, hircus] Ms. *mysticus hircus, haruga mustellaris fient*. Quam tamen lectionem vitiosam arbitror; integer enim locus Plauti hic est in *Mostell.* I. 1. 39.

Germana illuvica, rusticus, hircus, harsa suis.

ACT. V. SC. II.

Vorsuram facere] Seneca de Benef. lib. V. cap. 8. *domi, quod aiunt, vorsura fit, et solum lusorium nomen statim transit*. Symmach. libr. 2. *Epist.* 56. *facio quod solent improbi debitores, qui adhuc alieno ere depressi, capiunt secundo nexu favoris obligari*.

ACT. V. SC. VI.

1 *Fors fortuna est*] Varro de Latino Serm. I. 5. *dies fortis fortunæ appellatus ab Servio Tullio rege, quod in fanum Fortis fortunæ secundum Tiberim austræ urbem Romanæ dedicavit, Junio mens*.

ACT. V. SC. VII.

29 *Rescribere dicebant*] Acrio in *Horat.* lib. 2. *Sat.* 3. 76.

43 *Jus pro loco*] *Paulus* I. o. l. II. ff. *de just. et jur.*

71 *Alteri alteros sauciare*] Ita Ms. *al* *alter alterum sauciare*.

88 *Ad prætoris sellam*] *Val. Maxim.* *id egerunt, ne aut sellam ponere, aut jus dicere auderet*. *Ulpian.* I. I. §. 5. ff. *de postuland.* *refert etiam Labeo Publium Cecum, Apprenatis Nonii patrem, aversa sella a Bruto destitutum, cum vellet postulare*. *Horat.* I. I. *Sat.* 6. 96. *meis contentus, honestos Faecibus et sellis nolim mihi numerare*.

ACT. V. SC. VIII.

8 *Graviter utrumque*] Ms. *gnariter*.

27 *Παρηγόριος*] Ms. *præterea et alias partes adducit ad defensionem*.

66 *Nihil facitius*] Ms. *nihil facitius*.

DE GENERIBUS COMŒDIARUM.

NE spatium vacuum hic relinqueretur, dissertatiunculam de generibus comœdiarum, maximam partem ex Gisberti Cuperi Observatt. I. 10. haustam, sed, ut brevitati, quam spatii relictæ angustia poscebat, consuleretur, nostro modo tractatam, adjiciendam putavimus, propterea quod Donatus ipse et Evanthius in hoc genere nonnulla perperam dixerunt. *Fabula*, ubi de *Δέσμων* occurrit, est nomen generis, et complectitur *tragediam atque comœdiam* (sic debet emendari in editione, quæ nuper A. 1772. in hac urbe est repetita, sed miserandum in modum per incuriam et inscitiam hominum vitis conspurcata.) Primum omnino comœdiæ dividuntur in *Palliatas*, h. e. Græcas, et *togatas*, h. e. Latini argumenti. Pallio enim et toga utraque gens distinguebatur; notus est *Palliatas Socrates* apud Val. Max. et *togata gens* Augusti apud Suetonium. Deinde Romani cum antea semper e Græcis sua fecissent, tandem ipsi argumenti proprii sumserunt fabulas, quas vel ab habitu, vel a loco, vel ab auctore cognominarunt; veluti, prætextatas, togatas, tabernarias, attellanas, planipedes, trabeatas, aliasque, quas deinceps persequemur. *Prætextatas*, seu *prætextas*, si locus Donati ad Adel. Prol. 7: est sanus, Diomedes recte contendit, esse similes Græcorum tragœdiis, sed tantum differre in eo, quod ibi reges Romani, aut magistratus majores, qui prætextata toga utantur, inducantur eorumque res gestæ agantur. Tales in pueritia scripserat Persius, uti auctor ejus vitæ tradit. Hinc patet, eos errare, qui prætextatas ad comœdias referunt, cum potius fabulæ sint appellandæ. *Togata* duplici dicuntur sensu, vel latiori, ubi, ut diximus, universe fabulas Romanas significant; vel angustiori, ubi opponuntur prætextatis et trabeatis, respiciuntque populam. Sic certe apud Horat. in Arte 288. Prætextatæ distinguuntur a togatis. *Trabeata* quoque, quarum inventorem Caium Melissum esse narrat Suetonius cap. 21. de Illustr. Grammat. habuisse videntur personas illustres, veluti triumphantes, aliosque, quibus jus trabeæ esset, et forte ipsos Reges. Cæterum de hoc vestitu vid. Manut. de Quæ. per Epist. *Tabernarias*, quas Donatus duobus in locis a togatis distinguit, Festus perperam ait fuisse, in quibus hominibus excellentibus etiam humiles essent permixti. Nam ita sunt dictæ, quod cum tabernis scenæ disponebantur, et continebant opifices sellularios, aliosque qui in tabernis degebant tunicisque induti partes suas agebant. Donatus narrat, nonnullis tabernarias vocatas esse palliatas. Sed haud dubie isti homines errarunt. Etenim primum non omnes palliatæ tam viles fuerunt, ut tabernarum nomen mererentur. Deinde

tabernarias et Græcorum et Romanorum fuisse, aliunde constat. Cæterum fortasse Donatus, nisi locus est depravatus, voluit scribere, *palliatas a nonnullis potius appellari crepidatas*. Nam Donatus qui bis recenset genera fabularum, in priori loco commemorat palliatas, omisis crepidatis; posteriori vero crepidatarum injicit mentionem, prætermisis palliatas. Huc accedit, quod, quemadmodum togatas recte interpretari possis calceatas: ita palliatas melius dixeris crepidatas. Nam ut calcei proprii erant togæ, ita soleæ vel crepidæ pallii. Tertullianus certe *calceos vocat proprium toga tormentum*; atque Suetonius Tib. 13. ait, Tiberium, *deposito patriæ habitu, redigisse se ad pallium et crepidas*. Conf. Apuleius lib. 2 Florid.

Attellane dictæ sunt, auctoribus Diomede lib. III. et Evanthio de Comœd. et Trag. a civitate Campaniæ Attella, ubi primum sint actæ. Continebant autem argumentum humile et ludicrum. Tale genus fuerunt apud Græcos *satyricæ*, in quibus, auctore Diomede, non reges aut heroes; sed satyri ludendi causa jocandique inducebantur.

Reperitur apud scriptores genus fabulæ, quod Diomedi *planipes*, Donato *planipedium* dicitur, quod ad ludicras et mimicas fabulas referendum esse videtur; quare Diomedes comparat cum Græcorum *mimo*. Appellationis vero causa et origo est incerta. Ipse Diomedes hic fluctuat: dici enim putat vel ab eo, quod histriones *planis* pedibus, h. e. nudis, sine cothurnis et soccis, quales in tragœdiis et comœdiis adhibebantur, prodierint: vel quod non in suggestu scenæ, sed in *plano* orchestræ positis instrumentis mimicis res sint actæ.

Præterea commemoratur a Donato *μικτός*. Verum forte est locus corruptus, et legendum est *mimus*. Nam ut *μικτός* et *Rhintonica* hic copulantur, ita alio loco, ubi eadem res exponitur, a Donato conjunguntur *mimus* et *Rhintonica*. Cæterum si quis locum sanum esse malit, amplectatur Cuperi sententiam, qui censet, *μικτός* fuisse fabulam ex comœdia et tragœdia mixtam, ubi reges et principes, altiorisque conditionis homines cum loco humili natis introducti sint. Quales sint Cyclops Euripidis, et Plauti Amphitruo; quare Plautus per jocum eam vocaverit *tragicomœdiam*: quam vulgo male interpretentur per tragœdiam, cujus exitus sit felix. Errare enim recte contendit Cuperus eos, qui *τραγικὸς* de casu funesto et acerbo intelligant; cum significet rem magnam, gravem et seriosam, quæ sola regibus et heroibus conveniat. Extare enim tragœdias Euripidis, veluti Orestem, quæ lætum sortiantur exitum; et occurrere comœdias, veluti apud Plautum, quarum finis sit tristis et infelix. Plautum igitur, ut diversas personas, illustres et humiles, ita et diversa nomina junxisse. Idem nomen certe occurrit apud Harpocratonem, qui tradit, Alcæum scripsisse *comædotragœdiam*. Cæterum Cuperi veram de hac re esse sententiam, patet ex ipso loco Plauti, prol. 59. *Faciam ut commista sit tragicocomœdia: nam me perpetuo facere ut sit comœdia, reges quo veniant et di, non par arbitror. Quod igitur? quoniam hic servos quoque partis habet, faciam, sit, proinde ut dixi, tragicocomœdia.*

Nam *reges* et *dii* pertinent ad naturam tragoediæ; *servi* vero in comœdia dominantur.

Superest, ut de *Rhintonica*, quæ Donato aliisque commemoratur, paucis, ductu Cuperi, videamus. Nomen quidem non habet a Rhintone actore quodam, qui est error Evanthi, sed Rhintone Tarentino, poeta comico, qui, auctore Suida, tragoedias et comœdias scripsit XXXVIII. invenitque *hilarotragœdiam*, quæ ipsa auctoris nomine appellatur Rhintonica. Illa autem hilarotragœdia non similis fuit Plautinæ *tragicocomœdiæ*, uti perperam contendit Lindenbrogius ad Adel. prol. 7. nec *hilarodia*, quæ est opinio Vossii Institut. Poet. II. 21. Nam hilarodia et magodia, quæ occurrit apud Athenæum, non dramata, sed solum poemata fuisse videntur, quæ in theatro cantarentur et saltarentur per hilarodos et magodos: in quod in hilarotragœdia factum esse, nusquam commemoratur. Rhinton autem videtur res graves, et tragicas mutasse et detorsisse in versus jocosos, *vers burlesque* Galli vocant; quorum specimen est illa traductio Virgiliana:

*Je chante cet homme pieux,
Qui vint chargé de tous ses dieux,
Et de Monsieur son pere Anchise,
Beau vieillard à la barbe grise.
Depuis la ville où les Gregeois
Occirent tant de bons bourgeois,
Jusqu' à celle où le pauvre Remes
Fut tué par son frere même.*

Hinc factum esse arbitramur, ut ista hilarotragœdia a Suida appellaretur *φλυαγογραφία*, et Rhinto a Stephano de Urbibus, et Eustathio ad Dionys. Alexand. p. 62. *φλύαξ* cognominaretur; hoc est, ut Stephanus interpretatur, τὰ τραγικὰ μεταφθεμίζοντες εἰς τὸ γαλοῖον. Sed hactenus: si quis rem copiosius tractatam cognoscere velit, adeat eum, a quo pleræque in hac quæstione nos hausisse diximus.

DE ACTUUM ET SCENARUM RATIONE

IN PLAUTO ET TERENTIO.

VIR eruditissimus, C. A. Boettiger, in prolusione de quatuor actibus rei scenicae apud veteres, edita anno 1798, postquam monuit, notationem scenae Graecae tum demum ad Romanos pervenisse, cum e comedia choros jam proscripsissent ipsi Graeci: hinc, inquit pag. 15, ut ad pauca tantum digitum intendam, omnis actuum et scenarum ratio in Plauto et Terentio, tot controversiis editorum agitata, explicanda est. Tenendum est illud Donati ad Andriam: quando scena vacua est ab omnibus personis, ut in ea chorus vel tibicen audiri possit,— ibi actum finitum esse, debemus agnoscere. Quod de choro monet grammaticus, ad veterem scenae Atticae ritum et *choros*, ut Aristoteles appellat (vide doctam Twiningii notam ad Aristot. p. 212. seq.) referendum est. Sed addit: ut tibicen audiri possit. Hic observandum, actorem principem totius gregis apud Romanos mimica gesticulatione expressisse canticum ad tibicinis modos, et hoc chori loco fuisse. Quod si hoc diligenter animadverteris, multa luce perfusa esse intelliges, quibus spissae hactenus offusae erant tenebrae. Sic patebit, quid sibi velint verba in didascaliiis Terentianarum fabularum parum intellecta: egit Ambivius. Fuit is Ambivius gregis comici conductor et ipse *choragoge*. Jam vero si dicitur, illum egisse fabulam Terentii, accipiendum illud est de *choro* et gesticulatione mimica, qua cantica, Livii Andronici more, expressit Ambivius. Porro si in eadem didascalia traditum legimus, modos fecisse Flaccum, intelligitur pythaeus (sic appellabatur, qui solus cantico accinebat, et opponitur choraulae, quod docte probavit Salmasius ad Scriptt. Hist. Aug. t. 2. p. 825), qui Ambivio cantica saltanti accineret. Diserte enim Donatus, vel quicunque antiqua illa et, si laciniis passim assutas tollas, doctissima fragmenta de tragoedia et comoedia compilavit, Donati commentariis in Terentium praefigi solita, diserte, inquam, Donatus: diverbia histriones pronuntiabant; cantica vero temperabantur modis, non a poeta, sed a perito musices, factis. Deinde, si hoc tenemus, non erit, quod valde sollicitos habeat et exercitatos in Plauto et Terentio legendo abnormis et, ut nobis quidem videtur, inepta saepe temporum divisio, ubi, qui modo loquutus fuerat, actor statim redit in scenam, transactis jam domi rebus omnibus, quae, si ad nostram tem-

porum scenicorum describendorum rationem exigantur, tam brevi temporis spatio intus peragi non potuissent. Conferat aliquis, ut unum saltem exemplum afferam, in Terentii Heautontimorumeni finem scenæ 2 actus V. Hic Menedemus abit intro, filio Chremetis patris animum, ut erga illum esset, ostensurus. Loquitur interea Chremes duo versiculos, quibus absolutis jam prodit Menedemus una cum filio Chremetis, transactis, quæ intus conficienda erant, omnibus. Manifesto hic apparet, hæc omnia in unum temporis articulum comprimi et coarctari non potuisse, nisi absurda et temporibus parum congrua finxisse videri vellet poeta. Atqui omnia plana sunt et expedita, si sumas, hic canticum intercessisse ad tibicinem saltatum seu expressum ab actore primario. Habuerunt jam in veteri scena Attici *θαύλω*. vid. schol. ad Aristoph. Ran. 1282. sed hic ad tibicinis modos gestum faciebat comædus, quo referenda esse puto verba notatu dignissima in Plauti Pseudolo I. 5. 160. ubi servus, intro concessurus, ad spectatores:

Tibicen vos interea delectaverit.

Sed hinc etiam intelligi posse puto, quid in scena actitaverit Roscius ille, summus ætate Ciceronis artifex et gestuum mira varietate et veritate laudatissimus, quid Æsopus, quid alii tragœdi et comœdi tunc temporis nobilissimi. Aluit Roscius, ut ex oratione Ciceronis pro eo novimus, gregem histronum, quibus ipse monstraret gestus et artem histroniam. Quotiescunq; igitur operam ædilibus aliisque ludorum scenicorum editoribus locaret, ipse, quod summum in arte ejus habebatur, egit canotica ad tibicinem, diverbiis sive dialogis gregi suo relictis. Maxima difficultas est in voce cantici recte intelligenda. Loca unde ad illam enodandam proficere possumus, docte collegit acutissimus Du Bos *Reflexions critiques sur la poesie et sur la peinture* t. 3. p. 174. seqq. quem multa sagacius investigasse quam qui hoc argumentum tractarunt omnes reliqui, magna cum voluptate sæpe deprehendi. Multa tamen restant enucleanda.

Ita vir humanissimus, a quo tamen in paucis dissentimus. Primum enim verba Egit Ambivius hoc potius indicare puto, Ambivium suam actorumque suorum operas Ædilibus locasse: siquidem eum modo agere dici, qui cantica saltet, usu loquendi non comprobatur. Ipse Boettigerus Prolusionis de actoribus primarum secundarum et tertiarum partium pag. 5. hæc habet, quæ apprime huc faciunt: veteres istos tragicos et comicos poetas suos sibi addictos et in perpetuum quasi emancipatos habuisse actores, exempla Cephisophontis, qui Euripidis fabulas perpetuo agebat (vid. Thom. Mag. in vita Euripidis p. 51. ed. Barnes. et literas ad hunc Cephisophontem ab Euripide scriptas in spuris epistolis, quæ tribuuntur Euripidi t. 2. p. 502. ed. Beck.) et Cratetis, qui cum diu Cratino poetæ comico in fabulis agendis operam dedisset, ipse tandem factus est poeta (vid. schol. ad Aristoph. Equit. 535. et in Fabricio Harles. t. 2. p. 429.) satis demon-

strant. Sed procedente tempore mos invaluit, ut actores in arte histrionis probe exercitati mercede conducerent alios actores, quorum operam locarent choragis ad eas, quas festis diebus producturi essent, fabulas. Hoc liquido apparet e loco Plutarchi in Praecept. Polit. t. 2. p. 816. ubi refert, Polum actorem celeberrimum conductitium habuisse, *μωδωρὸν*, actorem alium, unde facillitas intelligitur, quo modo idem Polus biduo, quo egisset, magni talenti mercedem accipere poterit. v. Plut. in Vita 10. Rhet. p. 848. B. nam verba *δυσὶν ἡμέραις ἀγωνισάμενος* accipio de actore primario et suam et viliorum actorum, quos ipse conduxerat, operam pro mercede illa locante.

Sic itaque et Ambivius solus egisse, *ἀγωνισάσαι*, dicitur, ni fallor, in titulis Heautontimorumeni et Hecyræ, sic alibi idem et Attilius, propterea quod pro se et grege suo cum aedilibus hi contraxissent, nihil enim aliud nisi agere h. l. sonat τὸ ἀγωνισάσαι, neque jam eo respicitur, quod etiam actorum fuit victoria in fabularum commissione, non poetarum solum, ut patet (itidem Boettigerum audis ibid. p. 6.) e luculento loco Plutarchi in vita Alexandri c. 29. t. 4. p. 293. Hutt. ubi in ludis scenicis, quos in Phoenicia spectavit victor, duo celeberrimi illius ætatis commemorantur actores, Athenodorus et Thessalus, quorum posterior cum iudicum sententia inferior discessisset, valde hoc pupugit Alexandrum. Hic aperte habes Athenodorum *κωμῶντα*, Thessalum *νενημιῶνα*.

Et de hoc quidem hactenus. Sed neque illud quidem omnino fuerit probandum, quod placet Boettigero, sola cantica fuisse acta ab histrionibus primariis. Polus ille Gellii N. A. 7. 5. cum Electræ partes in cognomine Sophoclis tragoedia sustineret, urnam gestavit ab Oreste in ea fabula sorori traditam, unde constat, diverbium quoque illud actum esse ab histrione celeberrimo. Itidem Ambivius ipse prologo Heautontimorumi:

*Ne cui sit vostrum mirum, cur partes seni
Poeta dederit, quæ sunt adolescentium,
Id primum dicam; deinde, quod veni, eloquar.*

deinde, ait, quod veni, eloquar, h. e. Chremetis partes, adeoque primum fabulæ diverbium, agam, ut recte Bentleius interpretatur. nec dubito quin idem et Andriæ, Eunuchi, Phormionis, denique Hecyræ, primas certe scenas agendas in se suscepit, sicut Adelporum quidem Attilius vel Minutius Prothymus, ut neque tam elaborata diverbia illotis conductitiorum actorum manibus contaminarentur, et tedium adeo protaseos non poetæ solum arte, sed etiam gestus et vocis venustate et claritudine, ut cum Gellio loquar, levaretur. Quod ut verum oredam pariterque inter Græcos ac Romanos obtinuisse, adducit me locus Aristotelis Polit. 7. 17. pag. 562. F. ubi de Theodoro, nobili tragoedo, agens philosophus: *οἰδὲν γὰρ πρότερον παρῆναι ἑαυτοῦ προισάγειν οἰδὲν* (sic enim legendum puto pro vulgato *προισάγειν*, οἰδὲ τῶν—) τῶν εὐπλοῶν ὑπακριτῶν, ὡς οἰκουμενῶν τῶν διατῶν ταῖς πρώταις ἀκοαῖς, h. e.: nemini

actorum infimorum quicquam proloqui permisit antequam ipse in scenam prodisset, non ignarus, primis vocibus facile adsuescere spectatores. Nihil cum dicit Aristoteles, de prologis non cogitavit, ut quos agere ne actorum quidem esset, sed imi subsellii adolescentulorum, ut supra vidimus ad prologos Heautontimorumeni et Hecyræ, cogitavit de primis actibus fabularum, quos quam peritissimus esset histrio, tam minime despectos habuisse credibile est.

Omnino id statui videtur posse, primarios actores primas fabularum partes, velut Davi in Andria, Syri in Heautontimorumeno, Parmenonis in Eunucho, sibimetipsis tanquam proprias vindicare solitos fuisse, reliquas vero, sicubi majore arte et ibi opus esset, persona mutata sublevare, quo rectius ii soli agere visi sunt spectatoribus. a qua sententia non multum abluere video eruditissimum Boettigerum Proina. de actoribus, &c. pag. 15.

F. H. BOTHE.

I N D E X

IN DONATUM,

IPSA PLERUMQUE INTERPRETIS HUIUS VERBA EXHIBENS.

A.

ABDUCIMUR, unde volumus: *ducimur*, quo volumus. Eun. II. 3. 85.

Ab eo, amat Terentius, pro eius ponere. Eun. III. 5. 9.

Abolvi etiam creditor dicitur: nam veluti ligati sunt, quibus debetur aliquid. Adelph. II. 4. 13.

Absurdum. vide *ineptum*.

Abutimur. *Utimur* fructibus rei, quae ab amantibus salvo usu nobis subministratur: *abutimur*, quando deperdimus et rem, et fructum. And. prol. 5.

Accusativus casus plerumque numerum et continuationem rei significat. Hec. III. 4. 7.

Actum agere, seu rem actam apud iudices repetere, jure civili vetitum. And. III. 1. 7.

Actum agere, proverbium, id est, *nihil agere*. quod enim in jure semel iudicatum fuerit, rescindi et iterum agi non potest. Adelph. II. 2. 24.

Actum est dicitur in re, de qua jam lata sit sententia. Adelph. III. 2. 27.

Ad aotiva particula est. And. IV. 2. 11.

Adesio. Hunc auctorem sequitur Donatus. Eun. IV. 4. 22.

Adhuc, quomodo veteres hac particula uti. And. III. 2. 1.

Aditus, arduus difficilisque est; *accessus* contra. And. III. 3. 2.

Adutores in re bona; in mala *impulsores* dicuntur. Adelph. V. 9. 10.

Adolescentes mortem parentum optantes inducuntur a comiciis. Adelph. IV. 1. 5.

Adoriri, est ex insidiis repente invadere. And. III. 1. 21. Adel. III. 3. 50.

Adsum. Adesse advocatus dicitur reo. And. prol. 24.

Adventus proprie expectatorum, necessariorumque dicitur. Eun. II. 2. 28.

Adversitores servi, qui domialis adversum eunt. Adelph. I. 1. 2.

Adverii dicitur animus. And. prol. 8.

Eger animus, *egrotum* corpus. And.

I. 2. 22.

Eque quidquam nunc quidem, hoc est, *nihil*. And. II. 6. 3.

Etas integra est, quae in flore consistit, cui neque addendum jam sit, neque quidquam adhuc sit imminatam. And. I. 1. 45.

Ethiopissa honestas dicitur puella ex *Ethiopia*. Eun. I. 2. 85 et 88. III. 2. 21.

Agere. Inter *agere* et *agitare* hoc interest: quod *agere* est aliquid vel necessarium facere: *agitare*, voluptarium. Hec. I. 2. 18.

Agere se, tardi et tristes dicuntur. And. IV. 2. 25.

Agit, qui justam rem dicit: *orat*, qui animo demisso precatur, ut quasi beneficium precetur sibi. Hec. IV. 4. 64.

Aggredi et *adoriri* differant. Adelph. III. 3. 50.

Aggredi, proprie accedere ad dimicandum est. Phorm. V. 7. 75.

Ain', percunctativum verbum est, pro *aine*? And. V. 3. 4.

Aiunt, de re dicimus, quam volumus esse falsam. And. II. 1. 21.

Alacris quasi *ἀλαγος*. Eun. II. 3. 12.

Alacritas est mutatio quaedam vultus gestientis in spem aliquam. *ibid.*

Alias. Inter *alias* et *alia*, hoc interest: quod *alias* alio tempore significat: *alia* aliter, aut per alia. Hec. I. 2. 5.

Alias res agit. formula. Eun. II. 3. 56.

Aliquot, hoc est, nec multi, nec pauci. And. III. 3. 2.

Alter, de tertio. And. I. 1. 50.
Amator fingere potest: *amans* vere amat. And. I. 1. 49.
Amator ad tempus, *amicus* perpetuo amat. Eun. I. 2. 68.
Ambitio dicitur magnarum rerum desiderium et appetitus. And. II. 2. 36.
Ambivius, peritissimus actor. Hec. alt. prol. init. estimationem pretii facit, quantum sediles darent Terentio pro Hecyra. *ibid.* alt. prol. 49.
Amicus animi est: *amator* corporis. And. IV. 3. 3
Amodiri dicuntur ea, quae cum magna difficultate et molimine summoventur et tolluntur e medio. And. IV. 2. 24.
Amor morbus. Eun. II. 1. 19.
Amovetur proprie saxum, improprie homo. Adelp. IV. 2. 14.
Αμφιβολία. And. I. 5. 27. et alibi.
Ampliatio questionis argumento est, nihil constituisse. Eun. V. 4. 46.
Amplius quando pronuntiata a iudicibus. Eun. II. 3. 39.
Ανακλιθεσθαι. And. prol. 11. I. 1. 67. I. 5. 10. III. 3. 38.
Ἀνωγεινός. And. I. 1. 144. Eun. I. 2. 59.
Andria et *Perinthia* qua in re conveniant. And. prol. 10.
Anguiportam est angusta et curva via, quasi *anguiportus*. Adelp. IV. 2. 39.
Animo male fieri dicitur, quum iotu alicujus macroris percussus animus non sustinet corpus: sequiturque ruina membrorum. Adelp. IV. 5. 21.
Animus inducitur adversum objectas difficultates. Eun. III. 2. 37.
Ἀριστοτελες veterum. Eun. II. 2. 43.
Ἀρκεσσι. Phorm. IV. 3. 5.
Apollodorus citatus. Phorm. III. 3. 30. IV. 1. 9. et 21. IV. 3. 63.
Ἀρριότινος. And. I. 1. 137. Ea fit tribus modis. And. IV. 4. 51. irato familiaris. And. V. 3. 1. Eun. I. 1. 20. Adelp. I. 2. 55. II. 2. 19.
Ἀρροτριφός. Eun. IV. 7. 20.
Apparari cum dativo casu semper cladem et pernicium significat. And. IV. 1. 32. IV. 2. 7.
Appellere proprie dicitur, cum ex pelago aut freto quis ad litus accesserit. And. prol. 1.
Arcessi uxor dicitur ad maritum; *abduci* a marito ad divortium. Hec. V. 1. 21.
Ἀρχαίσιμος. And. II. 2. 28.
Argumentorum duo genera, *ἰνταχών* καὶ *ἀνταχών*. Adelp. III. 4. 32.

Ars dicta ἀρὶ τῆς ἀρετῆς. And. I. 1. 4.
Asper Terentii interpret. Adelp. III. 2. 25. ab eo diasentit Donatus. Adelp. IV. 2. 20. Phorm. I. 2. 24.
Assentatio, per eam non modo errantes decipiuntur, ac praecipites eunt: verum etiam sapientes interdum sanique evertuntur. Eun. III. 1. 56.
Assertores dicuntur vindices alicuius libertatis. Adelp. II. 1. 40.
Asis Libra erat, ejusque partes unciæ. Rursus unciæ unius duodecima pars, Libella dicebatur. Phorm. I. 1. 9.
Ἄστυ, de Athenis. Eun. V. 6. 17.
Ἀσπίδαρον καὶ ἑλλησπικῆς, figura Terentiana. And. I. 5. 50.
Ἀταχῆς αἰσθητικῆς, de jurejurando. Hec. IV. 4. 75.
Athenis dominari velle, grave crimen. Adelp. II. 1. 21.
Attendi dicitur animus. And. prol. 8.
Attica eloquentia, vera et germana, quia exaltior. Eun. V. 9. 63.
Atticum jus de orbis ducendis. Phorm. I. 3. 75.
Aufero. *Auferimus* ea, quae cum fastidio cernimus: ferimus ea, quae cum honore tractamus. And. I. 1. 1.
Ἀΐδαμα. Adelp. I. 2. 19.
Ἀφροισιρία. Adelp. II. 2. 42.

B.

Bellaria unde dicta. Adelp. IV. 2. 51.
Bona propriam et perpetuam *ἰνταχών* felicitatum. Eun. II. 3. 32.
Bonus et *liberalis* differant. Adelp. III. 4. 18.

C.

Cecilius magnæ auctoritatis poeta. Hec. alt. prol. init.
Calamitatem rustici proprie grandinem dicunt, quod comminuat *calamum* h. e. culmum ac segetem. Eun. I. 1. 34. Hec. prol. 2.
Callidus dicitur est etiam, qui exercet dolos. Et *callidus*, qui callum sibi usum artis induxerit. Adelp. III. 3. 63.
Canis. Hoc verbo impudentibus inimicis convicium fieri solet. Eun. IV. 7. 33.
Capitis imminutio. Adelp. II. 1. 7.
Captus est. Tenetur et irroitur, ex translatione ferarum atque venatus. And. I. 1. 55.
Captus servorum varie capitur. Adelp. III. 4. 34.
Carnifer, aut excarnificans dominum.

aut ipse dignus carnifice, ut caro fiat, id est, lauietur. And. I. 2. 12.

Castor, per Castorem et Pollucem ornativa sunt jurandi, apta feminis. And. III. 2. 6.

Casus plerumque imitatur industriam. And. V. 4. 14.

Catonis Origines citati. Phorm. IV. 3. 6.

Catus, callidus, doctus, ardens, *κατὰ τὴν κατὰν*, unde Cato dictus: ingeniorum etonim igneus vigor esse videtur. And. V. 2. 14.

Cella, et *cellarium*, a reponendis cellandisque rebus esculentis et poculentis dicitur. Adolph. IV. 2. 13.

Certamen est res ipsa, de qua certatur; *concertatio* ipse actus contentioque certantium. Adolph. II. 2. 4.

Cessat desidiosus: *requiescit* defossus. Eun. III. 1. 15.

Cetarii, unde dicti. Eun. II. 2. 26.

Cibus est, qui etiam delictis præbatur: *victus* in parvis aridisque alimentis est constitutus. And. I. 1. 48.

Cicatrices semper gloriosæ, non tamen apud meretrices. Eun. III. 2. 29.

Circumspiciendus presentia; *prospiciendus* futura. Adolph. V. 5. 55.

Clemens, qui colit mentem. Adolph. I. 1. 17.

Clemens vita, quæ clementes facit. *ibid.*, et V. 4. 10.

Clemens animo; *placidus* vultu. *ibid.*

Calidem Romani quasi *catitem* dicunt. Adolph. I. 1. 18.

Cognoscere, est diligenter et attente considerare. Hec. I. 2. 87.

Colaphus, contumeliosa cædes. Adel. II. 1. 46.

Comiter veteres dixerunt *κατὰ τὴν ἀμύου*. Phorm. III. 3. 4.

Commeatus ex commoratione temporalis abscessus. Hec. I. 2. 100.

Commendamus nos cognitis: *committimus* ignotis. Eun. V. 2. 47.

Commerere et *peccare* differunt. And. I. 2. 112.

Committimus, quæ cum magno periculo volumus esse servata. And. III. 5. 3.

Commutare verba, est pro bonis dictis mala integere: hoc est, iracondia in maledicta compelli. And. II. 4. 7.

Comedia Apollini dicata, libero patri tragœdia. And. IV. 3. 11.

Comprehendere significat strictim aliquem in facinore deprehensum. Eun. V. 6. 23.

Conciliatio nominatur omnis conventio. Eun. IV. 4. 2.

Conclamatum est, qualis formata. Eun. II. 3. 56.

Conditio est pactio, certam legem in se continens. And. I. 1. 52.

Confectus, proprie hoc verbum convenit gladiatoribus iis, qui gravissimis vulneribus occubuerant. Eun. V. 4. 4.

Confessio peccati sine recanatione poenarum plena satisfactio est. And. III. 5. 15.

Confidens, vel cum improbitate audax, vel constans et gravis. And. V. 3. 5.

Confidentia interdum in bona significatione, interdum in mala ponitur. *ibid.*

Confitari, id est perſici; unde *confectum negotium* dicitur, vel confecta res, quæ ad plenum perficitur. And. I. 1. 140.

Confitetur, qui de se tantum, et qui invitus; *indicat* is, qui de se volens aliquid, et de aliis etiam proſit. Adolph. prol. 4.

Conflictatur, id est, atteritur. *Conflictatio* est tactus corporum invicem, et collisio. And. I. 1. 66.

Conor, levius est conari, quam facere. And. I. 5. 35.

Consilium animi est: *factum*, corporis: *succensus*, fortune. Eun. V. 9. 15. Plus valet ad laudem, quam natura. Adolph. I. 2. 46. *Consilia* et *consultores* a consulendo dicuntur. *ibid.* 47.

Consistere, est audacter et constanter stare. Adolph. II. 1. 2.

Consobrini, ex fratre et sorore nati. Hec. III. 5. 9.

Conspicor, commune verbum est. Eun. V. 9. 32.

Constituere et *convenire* de huiusmodi rebus dicitur, de cuiusmodi rebus apud extraneos meretrices agant. Hec. I. 2. 120.

Contaminare, est manibus lato plenis aliquid attingere, et polluere. And. prol. 16. *Contaminare fabulas*, ex malis unam facere. *ibid.*

Convertere se, dicitur, quem pompa præcedit: ut imperator proprie convertit exercitum. Adolph. II. 4. 22.

Creditors dicuntur ipsi, qui dant: *fides* est eorum, quibus datur. Phorm. I. 2. 10.

Credo. Quod credimus, plerumque falsum: quod intelligimus, certum est. And. prol. 4.

Cybednaris undedicti. Eun. II. 2. 25.

Cura mentis est: curatio medicinarum: curatura diligentia. Eun. II. 3. 24. conf. And. I. 1. 3.

Curiositas signam est loquacitatis. Heo. I. 2. 34.

Cyprus Veneri sacra. Adelp. II. 2. 23. In ea erat mercatus puellarum. ibid.

D.

Dare est, quod repetas: *dedere* est ad perpetuum. *Domus* et amicis: *dedimus* tantum hostibus. And. I. 2. 23.

Dari dicitur fabula, quum agitur: stare quum placet. Heo. prol. 1.

Datur ei in manum, qui furtim accipit, sine arbitro, aut interprete; ut praevicator, aut iudex corruptus. Phorm. IV. 3. 28.

De, valde significat. Adelp. IV. 6. 1. *Decernere*, est de magnis robis certam proferre sententiam. unde etiam *senatus decretum*. And. I. 3. 14. et I. 5. 3.

Decet vobis, Græce ἵμῶν ἄξιον. Adel. III. 4. 45. Antiqui, si addebant statim verbum, *non decet facere, nos decet dicere*: si non addebant, *nobis decet, dicebant*. Adelp. V. 8. 5.

Declinari dicuntur verba per modos. And. I. 5. 32.

Decrepiti, unde dicti. Eun. II. 1. 25. *Dedecoratur*, quod honestam est: turpatur, quod honestam est corporale. Heo. II. 1. 13.

Dejerat, si correpte, deos jurat: si producte, *valde jurat*. Heo. V. 2. 5.

Δεινός. And. V. 4. 7. Heo. II. 1. 13.

Delibutus, unctus dicitur. Phorm. V. 6. 16.

Deliratio senectati convenit; timor conscientiae. Phorm. V. 8. 8.

Demensum, servi quaternos modios accipiebant frumenti in mensam; et id *demensum* dicebatur. Phorm. I. 1. 9.

Denique, in fine ponitur. Phorm. I. 2. 71.

Desertores dicuntur milites, qui defensores patriæ deberent esse. Adelp. III. 4. 12.

Designare, est rem novam facere, in utramque partem, et bonam, et malam. *Designata*, prave et recte facta. *Designatio*, contractio aut conductio populi in unum. *Designatores* dicti, qui ludis fanebribus praesunt. Adelp. I. 2. 7.

Despondeo. Ex veteri more, quo spondebat etiam petitoris pater. And. I. 1. 75. *spondet* puellæ pater: *despondet*

adolebentis. ibid. et Adelp. IV. 7. 16.

Dextra, fidei et foderis membrum. And. I. 5. 54.

Διαλογισμός, Eun. I. 1. 1.

Diana, Menandro et Virgilio *Lucina* dicta. And. III. 1. 15.

Dic, verbum est instantis audire, et curiosius interrogantis. Heo. III. 2. 21.

Dicaces dicuntur, qui jocosis salsibus maledicunt. Eun. prol. 6.

Dico, plus est *dico*, quam *de*. *Dicatur* perpetuo: *datur* ad tempus. Phorm. I. 2. 12. *Dicere* pro velle, vel significare. Eun. IV. 5. 10. *Dicere* diem est constituere et dicare. And. I. 1. 75.

Digamma pro vocali usurpatum. And. I. 2. 2. et III. 4. init.

Διωκτής. Adelp. I. 2. 62.

Dixidit labrum, quid. Adelp. IV. 2. 20.

Dispicere, est diaquirere consilium: *despicere*, deorsum adspicere. And. III. 5. 16.

Disputare, immorari, calumniari, argumentari. And. prol. 15.

Diverticulum est, ubi iter de via scottitur. Et proprie *diverticula* dicuntur in via domicilia, ad quas de itinere divertendum sit. Eun. IV. 2. 7.

Docet poeta, *dicit* scenica. Heo. alt. prol. 48.

Δόγμα Ἐπιούσιον, de otio decorum, ac perenni voluptate. And. V. 5. 3.

Dolor et *gaudium* praesentium rerum sunt. And. V. 4. 34.

Dolus a laedendo dictus, id est, adolando, id est minuendo. Eun. III. 3. 9. *Δόλος*, laesio. ibid. *Doli mali* mentio in XII. Tab. ibid. *Dolo* bono medeates fallunt aegros. ibid.

Dominari velle, grave orimen Athenis. Adelp. II. 1. 21.

Domus vel portus, vel insulae dixerant veteres. Adelp. IV. 2. 39.

Donum praemium est: et *munus* praemium: sed *donum* praemium diis datur: *munus* praemium hominibus. Eun. V. 9. 27.

Ducere est exspectatione longi temporis malum prolatare. And. I. 2. 9.

Ducere est digitis computare: *seducere* est quem apud alium et palam deducere: *subducere*, apud se ipsam, et secreto. Adelp. V. 4. 1.

Ducimus volentes: *abducimus* invitos. Adelp. III. 3. 4.

Ducitur quis ad supplicium: *deducitur* ad lictitiam. Eun. II. 2. 35.

Dure et duriter differunt. And. I. 1. 47.

E.

Ecce dicitur, quum repente triste aliquid rebus intervenit lætis; aut certe, quum aliud agitur, aliud emergit novum. Adelp. IV. 7. 4.

Edicimus, jubemus, vel jure dicimus. *Edicta* enim imperatoris sunt. Eun. III. 5. 30.

Edico. Inter *edico* et *interdico*, hoc interest: *edicimus*, quod jubemus fieri: *interdicimus*, quod vetamus fieri. *Edicimus* etiam uni generi hominum: *interdicimus* diversis. Itaque *pretoris edicta* et *interdicta* dicuntur. Hec. IV. 1. 48.

Efferrī proprie dicuntur cadavera mortuorum. And. I. 1. 90.

Efficere est proficere faciendo. And. III. 4. 16.

Efficimus, quod cum magno conatu et molimine facimus, vixque per nos finem accipit. Hec. I. 2. 48.

Ego, semper gravis inceptio orationis, quæ exordium sumit a pronomine ego. And. III. 4. 3.

Egregium dicitur, quod e grege eligitur. And. I. 1. 31.

Eripula amarior est in vitiosos homines, quam veritas. Eun. V. 9. 60.

Ἐπιβασις. Phorm. V. 8. 27. et 29.

Elegans, qui eligere sciat, vel qui ipse sit eligendus. Eun. III. 1. 18.

Elephanti vel indici, vel mauri. Eun. III. 1. 23.

Eludere proprie gladiatorum est, cum vicerint. Et *eludere* est finem ludo imponere. Eun. I. 1. 10.

Emunctus homo, pro eleganti et fasto. Phorm. IV. 4. 1.

Enim, inceptiva particula apud veteres fuit. Adelp. II. 1. 14.

Ἐπάγγελμα. Hec. II. 1. 11.

Ἐπαγωγή. Adelp. I. 2. 34.

Ἐπακαφορά. Eun. I. 2. 114.

Ἐπαιθώσις. And. I. 2. 19.

Ἐπίθωσις cum *μεταστροφή*. Eun. II. 3. 92.

Ἐπιθήσις cum *ἕξεσις*. Adelp. I. 1. 7.

Ephēbia prima ætas adolescentiæ est; adolescentia extrema pueritiæ. And. I. 1. 24.

Ἐπίθωρα, de tribus causis nominibus adduntur. Eun. II. 3. 32.

Ἐπιπλοή. Eun. I. 2. 47.

Ἐπιπρόσθε, Adelp. I. 2. 54.

Ἐπιπροχασμός. Eun. IV. 7. 34.

Ergo, semper addimus, ut hortemur tarde quid facientes. Adelp. IV. 2. 33.

Erumpere gaudium dicitur, qui emittit. Et gaudium ipsum dicitur *erumpere*, h. e. exire. Eun. III. 5. 2.

Evadere est per obstantia pervenire. Phorm. I. 2. 61.

Eunuchi a Persis instituti ex captivis. Hi Babylonios auctores secuti. Eun. I. 2. 87.

Evomere quid in alterum, quo sensu dicitur. Adelp. III. 4. 65.

Ἐπιφωτισμός in *ἀπιστία*. And. I. 2. 33.

Exanimatus, est perturbatus, et mortuus. And. I. 4. 7. Inter *exanimatus* et *exanimus* hoc interest, *exanimatus* est conterritus, conturbatus: *exanimus* vero est occisus. Hec. III. 3. 4.

Exempla dicuntur graves pœnæ, quæ possunt cæteris documento esse. Eun. V. 5. 4. et V. 7. 21.

Eximia pecora dicuntur, quæ a grege excepta sunt, ad usus dominorum suorum, ut uberius pascantur. sed proprie *eximii* sunt porci majores, qui ad sacrificandum excepti liberius pascentur. *Ktenim* boves, qui ad hoc electi sunt, *egregii* dicuntur; et oves *lectæ*. Hec. I. 1. 9.

Exoriri dicitur, qui non exspectatus invadit in aliquem. Hec. II. 1. 16.

Exoscire piscem, est purgare. III. 3. 25.

Ἐξουθενώμις. Adelp. I. 2. 39.

Expeditis dicitur, qui pedem retentum liberat. Hec. V. 1. 28.

Expostulatio est adversus eum quem incusamus: nam *expostulare* est querelam apud eum ipsum deponere, de eo ipso, qui fecit injuriam. And. IV. 1. 15. Hec. I. 2. 105.

Exprobratio est commemoratio beneficii, cum enumeratione factorum. And. I. 1. 17.

Expectamus tam bona, quam mala: *speramus* bona. And. II. 6. 4.

Expectare, impatienter cupere. Adel. III. 2. 23.

Expectati parentes, quorum mors in dies singulos exspectanda et optanda sit. Adelp. I. 2. 29. *Expectamus* ante diem; *speramus* ad diem. *ibid.* *Expectati* appellantur odio digni parentes. Hec. IV. 2. 19.

Expuere est cum fastidio aliquid rejicere et expellere. Et *expuere* est extra pus mittere. Eun. III. 1. 16.

Extrema linea amara, quomodo dicitur. Ean. IV. 2. 12.

Extrudere proprie dicitur, qui manibus expellit. Hec. I. 2. 98.

F.

Faba istec in me cudetur, quale proverbium. Ean. II. 3. 89.

Fabula. Fabulam se dicit audire, qui rei principium rationemque ignorat. And. IV. 4. 8.

Facere quis et homicidium dicitur. And. I. 1. 112.

Facetus est, qui facit verbis, quod vult. Ean. III. 1. 37.

Facies modo non pars corporis, sed tota species, quae apparet et cernitur. Ean. II. 3. 5.

Facile, pro certo. And. IV. 3. 5.

Facilitas. Inter *facilitatem* et *clementiam* hoc interest: *facilis* enim, cujus ira cito solvitur; *clemens*, qui non irascitur. Adelp. V. 4. 7.

Facinus mediocria, *incipimus* ingentia. Ean. V. 5. 25.

Facit fabulam proprie, qui argumentum componit, sed et qui transfert. And. prol. 9.

Facta, transecta omnia, proverbiale est, in id negotii, de quo nihil superat ad agendum. And. I. 5. 13.

Falsum, vanum, fictum, differant. Ean. I. 2. 24.

Famelicus a fame et edendo dicitur est, quasi *famedicus*. Ean. II. 2. 29.

Fartores, qui dicti. Ean. II. 2. 26.

Fatuus a fando dicitur. unde et *dii Fatui*, et *nymphae Fatuae*. Ean. V. 9. 49.

Ferre est cum certo tempore; *perferre* finem exspectat effectus. And. I. 1. 35.

Festivitas in diotis; *facilitas* in animo et factis. Ean. V. 9. 18.

Fidejussor, auctor credendi. Ean. I. 2. 59.

Fides est commendatorum fida excoctio, vel observantia. And. L. 1. 7.

Fides est eorum, quibus datur; *creditores* dicuntur ipsi, qui dant. Phorm. I. 2. 10.

Fidus honestius dicitur, quam *fidelis*. And. III. 1. 2. *Fidus* est amicus; *fidelis* est servus. Phorm. I. 2. 26.

Figmenta poetarum cladem adferunt moribus hominum, et civitatibus. Ean. III. 5. 40.

Flagitium unde dictum. Ean. II. 3. 90.

Forma immobilis est et naturalis:

vultus movetur et fingitur. And. I. 1. 92 et 93.

Formam veteres ignem et calorem quandam, quasi fervorem dixerunt. unde *forma* proprie *extingui* dicitur. Phorm. I. 2. 57.

Fors fortuna est, cujus diem festum colunt, qui sine arte aliqua vivunt. Hujus oedes trans Tiberim est. Phorm. V. 6. 1.

Forum pro tribus intelligitur: loco tempore, et persona. Phorm. I. 2. 29.

Frequens dicitur miles ad signa. And. I. 1. 80.

Fruatur, alatur: quia *frumens* dicitur summa gula, per quam cibum lingua demittit in ventrem. Adelp. V. 8. 37. *Frui* est vesci, a *frumine*, quae est summa pars gulae. Ean. IV. 7. 46.

Funus est pompa exsequiarum; dictum a *funalibus*. And. I. 1. 81. 88 et 100. *Fusus* apud Terentium nullus; nisi vel meretricis molestus, ut alterius uxoris, aut senis: ut non sit causa legendi. Hec. I. 2. 96.

Furciferi dicebantur, qui ob leve delictum cogebantur a dominis, ignominiosius magis, quam supplicii causa circa vienos farcam in collo ferre, subligatis ad eam manibus, et praedictore peccatum suam, simulque submonere ceteros, ne quid simile admittant. And. III. 5. 12.

Furtum omne quod fraude fit. Ean. IV. 7. 39.

Futile dicitur vas, quod non dependunt ministri sacrorum, quod est acuto fundo, et paulo ore, coeque instabile est. And. III. 6. 3. Phorm. V. 1. 19.

G.

Gallina canens, superiorem esse marito uxorem notat. Phorm. IV. 4. 28.

Ganeum unde diotam. Adelp. III. 3. 5.

Gemens ob continuam tussim. Ean. II. 3. 44.

Gestire, est motu corporis monstrare quid sentias, vel sensum corporis gestu indicare. Translatione a brutis. Ean. III. 5. 7.

Gnoplepura vel orkopyra. Ean. IV. 6. 15.

Gratiam inire, est dare beneficium, ac per hoc alicujus *inire gratiam*, id est, amicitiam. Ean. III. 5. 9.

Gravis, honore dignus et carus intelligitur. *Gravis* etiam molestus. *Gravis* etiam languidus. Hec. V. 1. 32.

Grex vel bonorum, vel malorum est, et levium. Adelph. III. 3. 8.

H.

Habet, qui percussus est: et proprie de gladiatoribus dicitur. And. I. 1. 56. *Habet*, sic dicitur de eo, qui letaliter vulneratus est. *ibid.*

Hæres quis alicubi dicitur, translatione ab avibus. Nam *hæret* avis, non animo, nec voluntate, sed visco decipientis anæspia. Adelph. III. 3. 49.

Hariolus diotus quasi *fariolus*, a fatis et a fando. Phorm. IV. 4. 28.

Haruspex ab *haruga* nominatur. nam *haruga* dicitur hostia. Phorm. IV. 4. 29.

Hecyra ante *Phormionem* acta. Phor. prol. 33.

Hellanicus Eanschorum originem ad Babylonios refert. Eun. I. 2. 87.

Hem, interjectio est irascientia. And. I. 2. 23. Interjectio est, novas res et inopinatas audientia. Adelph. IV. 4. 12.

Herculis et Omphale historia. Eun. V. 8. 3.

Heus! heus! vox est de longinquo revocantis. Adelph. II. 4. 17. Eun. II. 3. 45.

Hoc agere dicimus eum, qui instat negotio suo. Adelph. II. 2. 18.

Hocine agis? formula. And. I. 2. 15.

Hodie non semper tempus, sed iracundam eloquentiam ac stomachum significat. Adelph. II. 2. 7.

Homerus laudatus. And. II. 3. 26. *alibi.*

Horrore nimio calore. Eun. I. 2. 4.

Hujus non faciam, θυραυτῆς pronunciatum. Adelph. II. 1. 9.

Humeri demissi, liquide et molliter deducti, neque exstantes, alio in modum. Eun. II. 3. 22.

Hymeneus, vox *ὄλυμπος*. Adelph. V. 7. 6.

I.

Ἰθυσσισμός. Adelph. I. 1. 7.

Ignavus est, qui vim non potest ferre, qui non est perseverans. And. I. 5. 42.

Ignis nimius, effectum frigoris reddit: et ex frigore nimio effectus ignis existit. Eun. I. 2. 4. *Ignis* de meretricia. *ibid.* 5.

Illiberaliter, injuste, inclementer, non bene; quia *liberalis* bonus dicitur. Adelph. IV. 5. 30.

Illico et *jam*, et locum, et tempus significat. Adelph. II. 1. 2.

VOL. II.

Illum, illum, et illum veteres dixerunt. Adelph. II. 3. 7.

Inmemor beneficium est, cuius nemo meminerit. And. I. 1. 17.

Impeditus est proprie, qui ita pedes habet illigatos, ut progredi non possit. And. III. 5. 11.

Imperare plus est, quam *jubere*. Eun. II. 3. 97.

Imperatoris officium est, ne se in periculum projiciat. Eun. IV. 7. 13.

Impertunitas neque loci, neque temporis habet commoditatem. And. I. 4. 4.

Impotens vel nimis potens, vel debilis et devotus. And. V. 3. 8.

Impurus pro improbo. Adelph. II. 1. 29. III. 3. 6.

In præpositio, nunc auget, nunc minuit dictionem. Eun. II. 3. 44.

Incipere magnorum facinorum est et audacie. Eun. V. 8. 1.

Indicatis, qui de se volens aliquid, et de aliis etiam prodit: sed *confisitur*, qui de se tantum, et qui invitus. Adel. prol. 4.

Inducie sunt pax in paucos dies, vel quod in diem dentur, vel quod in dies otium præbeant. Eun. I. 1. 15.

Inductio ab oratoribus dicitur, quum per interrogationem pervenimus ad id, quod volumus, concludendum. Adelph. I. 2. 34.

Ineptum est stultum: *absurdum* quod et stultum est, et in ipsa stultitia diversum, et quasi repugnans sibi. Adelph. III. 3. 22.

Inescantur proprie aves. Adelph. II. 2. 12.

Infinitus modus plus sonat, quam finitus. Eun. III. 1. 2. et 20.

Initia abineundo dicta. And. V. 1. 5.

Initiantur pueri Edulie et Poticæ, et Cubæ, Divis edendi, et cubandi; ubi primum a lacte et a cunis transierunt. Phorm. I. 1. 19.

Injuria est, quæ fit innoxio: *ius* vindicta illa, quæ redditur reo. Adelph. II. 1. 9.

Insanis ex injuria orta. Adelph. II. 1. 42.

Insiidari malum est, sed *contra insidiari*, justum. Hec. I. 1. 13.

Insolens vel insolitus et insuetus, vel arrogans, qui præter legem agit humanam et naturalem. And. V. 4. 4.

Integra ætas est, quæ in flore consistit, cui neque addendum jam sit, neque quidquam adhuc sit imminutum. And. I. 1. 45.

Integrari, ad integrum redire, repeti, instaurari. And. IV. 2. 5.

Intelligo. Quod credimus, plerumque falsum: quod *intelligimus*, certum est. And. prol. 4.

Inter, adactiva particula. And. IV. 1. 39.

Interrogatio cum obliquo casu contumeliosa est. Eun. II. 2. 6.

Invenire sapientis: *incipere* audacis: *perficere* constantis. Eun. V. 9. 5. *Invenire*, acquirere. Eun. II. 1. 4.

Invenustus est sine Venere, id est, sine gratia. And. I. 5. 10.

Ira de causa est: *iracundia* de vitio multum irascens. Adolph. IV. 7. 37. V. 3. 8. *Irs* ab eo, quod est *irs*, dicitur, quod a se eat, qui irascitur, et furit ibid.

Iracundia desoendit ex injuria: *dolor* ex miseria. And. I. 5. 1.

Ire, proprie ad exsequias. And. I. 1. 90. *Ire*, et *abire*, et *venire* significat. Ad. III. 3. 7.

Irritatus, commotus, ira provocatus. ducitur autem verbum a canibus, qui restricta dentibus hanc litteram R. imitantur. And. III. 4. 18. Adolph. II. 4. 16.

Irruere proprie dicuntur, qui cum furore praelium ineunt. Eun. IV. 7. 18. *Irruere* dicitur pugnaturus. Adolph. IV. 2. 11.

Iste, ad reprehensionem sumitur personae. And. prol. 15.

Istoc villius. formula. Adolph. V. 9. 24.

Ita aiunt, trepida confessio, et quasi inviti responsio. And. I. 2. 21.

Ita fugias, ne praeter causam. quomodo dicitur. Phorm. V. 2. 3.

Jubeo, volo significat: ab eo quod sequitur, id quod praecedit. Adolph. III. 4. 14.

Juno a juvando dicta. And. III. 1. 15.

Jus, pro loco judicii. Phorm. V. 7. 43. Inter *jus* et *aequitatem* hoc interest: *jus* est, quod omnia recta et inflexibilia exigit. *Aequitas* est, quae de jure multum remittit. Adolph. I. 1. 26.

Jugurandum metuere servum, monstri simile est. And. IV. 3. 15. sanctum est aut meta religioso, aut supplicii sacrilegorum. Hec. V. 2. 6.

K.

Κακήθλος. Eun. I. 2. 112.

Κριτελογία. Phorm. IV. 1. 13.

L.

Labasere proprie dicitur arbor, quae multis succisa iotibus ruinam minitatur. Adolph. II. 2. 31.

Labra sunt superiora: *labia* inferiora. *Labra* asinorum proprie dicuntur. Eun. II. 3. 44.

Lactare est inducere in aliquam voluptatem, a *lactando*; unde et *oblectare* dicitur. And. IV. 1. 24. et V. 4. 9.

Letitia immoderata, maxime parentum, lacrimas habet. Adolph. III. 55.

Lantii unde dieti. Eun. II. 2. 26.

L. Lavinius, adversarius Terentii. And. prol. 1.

Lautus, qui mundus et splendidus est. Eun. III. 1. 37.

Lege agito, dicebatur ei, cujus intentio contemtilis adversario videbatur. Phorm. V. 7. 91.

Leges auspiciois servatis ferebantur. And. I. 2. 29.

Lepidus, qui politus est, ut *λεπτός*, id est, lamina. Eun. III. 1. 37.

Lepus, pro infamia multa ponitur. Eun. III. 1. 36.

Liberalis causa dicitur, quae actionem in se continet libertatis. Adolph. II. 1. 40.

Liberalis et *Bonus* differunt. Adolph. III. 4. 18.

Liberatio nominatur perfecta securitas. And. II. 2. 14.

Liberti ingrati in servitatem revocati. And. I. 1. 13.

Libido est quaelibet voluntas temere suscepta. Hec. II. 2. 3. Phorm. IV. 5. 4.

Licia quae *Ligia*, a *ligando* dicta. And. V. 4. 8.

Ligurire, ἀπὸ τοῦ λυγρῶς. Eun. II. 2. 4. *Ligurire* dicitur, qui eleganter et more senum, multo fastidio suaviora quaeque degustat. Eun. V. 4. 14.

Limis, transversus est: unde *limen* dicitur quoque. Eun. III. 5. 53.

Linæ quinque perfectæ ad amorem. Eun. IV. 2. 12.

Liquet, est verbum juris, quo utebantur judices, quam amplius pronuntiabant, obscuritate commoti causae magis, quam negotii simplicitate. Eun. II. 3. 39.

Liquido, pure, et manifeste. nam quae sunt pura et defaecata, liquida sunt. And. IV. 3. 14. Eun. II. 3. 39.

Locus, est distributio temporum, quae cuque in spectaculum venturo attribuantur ab *Ædilibus*: unde *leco* motus

dicitur, qui suas horas non obtinuerit inter procedentes et consecuturas. Phorm. prol. 33.

Lora apud veteres *Laura* dicebantur, a *lauro* triumphorum, sub qua mos erat, captivos vinciri, ducique per pompam. Adelp. II. 1. 28.

Lucina diota ab eo, quod in lacem producat. And. III. 1. 15.

Ludibrio haberi. Honesto verbo, et pudoris pleno; et nove, pro vitari. Heo. I. 2. 74.

Lupus in fabula. proverbium. Adelp. IV. 1. 21.

Lusus restim ductantium, unde natos. Adelp. IV. 7. 34.

M.

M litera est nimium pressae vocis, ac pene nullius. Adelp. II. 1. 53.

Macellum unde dictum. Eun. II. 2. 25.

Maceria, quid. Adelp. V. 7. 10.

Magis additum positivo amat Terentius, pro comparativo. Eun. II. 1. 21. III. 1. 24. V. 4. 13.

Magistri tributorum, id est, publicani, operum in porta dabant, inferendarum rerum, et offerendarum, vectigal exigentes. Phorm. I. 2. 100.

Μακροχρησ senilis. Adelp. I. 1. 43.

Mala imparatis mentibus majora sunt. Eun. V. 6. 1.

Maledictum et *Crimen* differunt. And. prol. 7.

Malignus est, qui difficultatem sui ostendit. Heo. I. 2. 84.

Mancipia dicuntur, quod manu capta sunt: *servi*, qui servati sunt, quum eos occidi oporteret, jure belli. Adelp. II. 1. 28.

Manipulus erat sertum vel corona, ex herba, vel simili re confecta, quem pro signo sequebantur milites. Eun. IV. 7. 6.

Manus. Confirmatio sunt legitime nuptiae per in *manum* conventionem. And. I. 5. 62. Datur ei in *manum*, qui furtim accipit sine arbitro aut interprete; ut praevicator, aut iudex corruptus. Phorm. IV. 3. 28.

Ma, aut adjectio est, et abundat; aut positum est pro *Ma* syllaba, ut Graeci, *μά τῷ Ἀπόλλωνι* dicunt. Heo. I. 2. 8.

Mea tu, blandimentum feminarum. Adelp. III. 1. 2.

Medicina aut in ratione, aut in consuetudine, aut in exemplis. And. III. 2. 1.

Memor est, qui apud se meminit gra-

tus, qui meruit hoc nomine vocari, dum vicem reddit. Adelp. II. 2. 43.

Mereri bona dicimus: *commereri* mala. Heo. III. 5. 37. *Mereri* et *promereri*, est praestare beneficium, cui contrarium est *commerere*. Adelp. II. 1. 47.

Μεγάλης. And. III. 2. 22.

Μεταφράς. Eun. II. 2. 5. Adelp. II. 2. 12.

Meticulosorum magnae minae. Eun. IV. 7. 31.

Matumus eos, qui nos amat: *Timeus* etiam inimicos. Phorm. I. 2. 68.

Miletos colonia Atheniensium est in Ponto. Adelp. IV. 5. 21.

Μίσης. And. I. 1. 83. Eun. I. 2. 75.

Misor, pro nescio. Eun. II. 2. 59.

Miser est, cui animae miseria inest. Eun. III. 1. 22.

Monemus consilio: *hortamur* impulsu. Heo. I. 1. 7.

Monstrum est omne contra naturam. Eun. IV. 3. 14.

Morem gerere, proprie lenocis et metreticis est. Adelp. II. 2. 6.

Mores proprie senum dicuntur, unde *senectus morosa*, et *morosi homines*, qui sui cujusdam moris sunt. Heo. IV. 2. 1.

Μοχελήτης parasitorum. Eun. II. 2. 5.

Mors in comedia non est tragica. And. I. 1. 78.

Mulcare, lacerare, mollire, mutilare, dissolvere. Adelp. I. 2. 10.

Mulciber a mulotando dictus, quasi *mulctiber*. ibid. proprie *mulciber* dictus est, quod omnia mulceat, id est, molliat ac vincat. Heo. I. 1. 8.

Mulier peregrinae a patria nomen impositum, Attico more. And. I. 1. 58.

Mussitare proprie est dissimulandi causa tacere. Adelp. II. 1. 53.

Mustellinus color quis. Eun. IV. 4. 22.

Mutus unde dictus. And. III. 2. 25.

Mutuum est, quidquid ad tempus habemus, nec postmodum nostrum futurum est, ut uxor, domus, villa, servi, et caetera in hunc modum. And. V. 5. 3.

Mixta pro multis. Phorm. IV. 3. 63.

N.

Nancisci proprie dicitur, qui paratus ad tenendum, antequam possit reperire, quod teneat, statim, quod occurrerit, prehendit. Heo. IV. 4. 59.

Neres a naritate dictae sunt, quod nos odqratu doceant, praesto et prope

esse, quod adhuc oculi non vident. Adolph. III. 3. 43.

Natura ignoscitur; *voluntati* non item. And. V. 4. 16.

Nebula a *nebula* dicitur. Eun. II. 2. 38.

Negatives duas faciunt unam affirmativam. And. I. 2. 34. tres negatives pro una negativa accipiuntur. ibid.

Negotium pro molestia et cura. And. prol. 2.

Neptunus medius inter Caelum, et Inferos, utriusque regni particeps, elementorum omnia potior habetur. Adolph. V. 3. 4.

Nequitia proprie libidinoso inertia dicta est; quod *nihil queat*, nullique rei apta sit. Adolph. III. 3. 4.

Nigidius, Terentii interpres. Phorm. I. 4. 4.

Nolo et *Volo*, nimis imperiosa et superba dictio est. And. II. 5. 7.

Nomina servorum comicorum a variis rebus sunt indita. And. I. 3. 21.

Nomina ad aliquid. And. III. 1. 19.

Nomina propria honorifica. Eun. III. 1. 5. maxime in illis qui in sordidis professionibus agunt vitam. Adolph. II. 2. 2.

Nomina artis honorifica iis, qui in splendidis artibus sunt constituti, ut imperator, orator, philosophus. ibid.

Nosco, scimus quod certum est: *noscimus*, que adhuc incerta desideramus. And. I. 1. 26.

Noster, blandientis dictum est. Heo. V. 2. 4.

Nubere est operiri tegique: unde et *nubes*, quod tegere solent oculum, dicuntur. Heo. IV. 4. 34.

Nugae dicitur, quod nihil agant, vel, a non agendo. Adolph. III. 3. 4.

Nullus pro *non*. Eun. II. 1. 10. Heo. I. 2. 4.

Nullus enim, plus est, nullum esse, quam *peritisse*, nam qui perit, vel corpus habet reliquum: qui vero *nullus est*, ita non est, ac si natus non sit. And. III. 4. 20. Heo. IV. 4. 31.

Num quidnam, comitum est, et Terentianum. And. I. 4. 8.

Num quid vis? qualis formula. Eun. II. 3. 49. et 71. Adolph. II. 2. 39.

Nunquam, plus habet negationis, quam *non*. And. II. 3. 10. et II. 4. 7.

Nuptiarum summa potestas in patre puella est. And. IV. 4. 2.

O.

O Interjectio optantis adventum, aut repente percussit. And. I. 5. 36.

Objici. Hec verbo magnitudo doloris ostenditur ex improvise incommodo. Adolph. IV. 4. 1.

Obire mortem plene dicitur, quod postea *obire* tantum dixerat. And. I. 3. 18.

Obsecro, vide *oro*.

Obstetrix dicitur, quae opem tulerit parturienti; unde et parturientes, *for opem!* clamant. And. I. 5. 64. III. 1. 15. Imitatur auctoritatem et jactantiam medicorum. And. III. 2. 5.

Obnunciat, qui malam rem nunciat: qui bonam *annunciat*. Nam proprie *obnunciare* dicuntur augures, qui aliquid mali omnis scissimumque viderint. Ergo, *obnuncio* malum imminens, quasi *omen nuncio*. Adolph. IV. 2. 8.

Obsequium quis primus dixerit. And. I. 1. 41.

Observatio in duabus rebus est, in obsequio et speculando. And. I. 1. 142. *Observari* et honorari, et captari, et adiri significat. Adolph. prol. 2.

Obstinate facere, est aliquid in alterius malum cum ornatu facere perseveranter, et in alterius pernicium nimis niti. And. I. 5. 8.

Obtestatio dicitur, quando eum adjuramus, quem rogamus. And. I. 5. 56.

Obtestatio dicitur, cum per eas res adjuramus aliquem, de quibus agitur causa. And. III. 3. 9. *Obtestatio*, est precatio cum mentione earum rerum, per quas petimus. Heo. III. 3. 27.

Obtulere est, saepe repetende dicere. Translatio a fabris, qui saepe repetunt tundende aliquid malleo, et idem obtundunt et hebetant. And. II. 2. 11. Adolph. I. 2. 33.

Obturbare, interstrepere vel evertere. And. V. 4. 23.

Occipere, de magno facinore. Adolph. III. 2. 29.

Oculi amoris indices, adjutoresque flagitii. Adolph. III. 2. 20.

Offerri dicuntur tam bona, quam mala, si insperata obiciantur adspectibus. Heo. III. 3. 10.

Officium ab efficiendo dicitur. And. I. 5. 1.

Omen est, quicquid ore dicitur. And. I. 2. 29. *Omina* antiqui auspiciato faciebant, quae rata esse vellent. ibid.

Ὀμοειπέματα apta *μύμου* cum odio inducta, et pronuntiatione depravata. Eun. I. 2. 7b.

Omphale et *Herculis* historia. Eun. V. 8. 3.

Opera, de labore corporeo, et religione. Adelph. II. 3. 8.

Opitular et *Opitulatio* diota ab opem tollendo, hoc est, ferendo. And. I. 3. 5.

Oppido pro valde. translatio a rusticis. Hec. II. 1. 41.

Optare et *Optatio*, verba militaria. Eun. V. 9. 27. *Optare*, est unum de duobus eligere. And. IV. 5. 2.

Oratio, de paucis verbis. And. I. 5. 16. *Oratio* et *stilus* differunt. And. prol. 13.

Orba proximo ubat: *ordam* proximus ducat, Atticum jus est. Phorm. I. 2. 75.

Oratio vel bonorum, vel malorum dicitur, et gravium: *græc* vel bonorum, vel malorum est, et levium. Adelph. III. 3. 8.

Ornatus, τὸν μέγαν est. Eun. II. 2. 6.

Oro. *Oramus*, quæ bona sunt: *supplicamus* in adversis magis, vel cum lacrimis. And. II. 1. 12. *Orare*, est placidos petere: *obsecrare*, iratos rogare. unde plus facit *obsecrans*, quam *orans*: plus vero *orans* quam *rogans*. Adelph. III. 4. 26.

Os durum, pro impudenti. Eun. IV. 7. 36.

Oscitatio, est animi otium et securitas, dictam ab *ore ciendo*, i. e. commovendo. And. I. 2. 10.

Osculandi genera tria, *osculum*, *baculum*, et *suovium*. Eun. III. 2. 3.

Otiase, secure significat. Adelph. II. 1. 2.

P.

Palestra etiam virginibus præbebat: ab antiquis Græcis, ad componenda corpora. Eun. II. 3. 22.

Παρά προσδοκίαν. Eun. I. 2. 18.

Paratus, subornatus, compositus dolo. And. V. 4. 6.

Παρίλων. And. I. 1. 43.

Parens veri amoris nomen est. Adelph. III. 4. 10.

Παρίθεσις per εἰρημισμὸν. And. III. 3. 36.

Παρήμιον. And. I. 5. 7. III. 4. 13.

Παρονομασία. And. I. 5. 7.

Patior commune est. nam *patior te*, et *a te* dicimus. Hec. I. 2. 108.

Patronus aut temporale nomen est defensoris: aut certe appellatio est, per quam ostenditur, quid illi cultus et obsequii debeat. Adelph. III. 4. 10.

Pecunia in foro et de mensæ scriptura magis, quam ex arca domoque, vel aista, numerabatur. Adelph. II. 4. 13.

Percellere, pervertere. Eun. II. 3. 87.

Percontatum a *conto* dicitur, quo nautæ utantur, ad exploranda loca navibus opportuna. Si vero *Percontatum*, ab eo, quod a cunctis perquiratur, dicitur. Hec. I. 2. 2.

Perducuntur necessitate coacti. And. I. 1. 54.

Peregrina, pro meretricis. And. I. 1. 119. Eun. I. 2. 27.

Perpetuum proprie ad homines pertinet; *æmptiternum* ad Deos. And. V. 5. 3.

Persequitur, qui non desinit sequi. And. V. 4. 32.

Pervicax est perseverans cum quadam vi. Hec. IV. 1. 17.

Petimus aliquid precario: *poscimus* imperiose: *postulamus* jure. And. II. 5. 11. Heaut. IV. 5. 27.

Phasma, Menandri fabulam, dedit L. Lavinius. Eun. prol. 9. Ejus argumentum. ibid.

Phormionis Itrium Phorm. prol. 27.

Piræum, ut *Sunium*, est maritima, et accessu littoris pars olemantior, adversus prædonum incursum illis exornabatur inventus Attica. Eun. II. 2. 59.

Piscatores, qui recentem piscem præbent. Eun. II. 2. 26.

Plerique omnes pro una parte orationis dixere veteres. And. I. 1. 28.

Πλανά. Eun. prol. 6. 27. et 41.

Plure dixerunt veteres, pro *plus*. Phorm. IV. 3. 6.

Poete nomen honorificum. And. prol. 1. *Poete ἀπὸ τοῦ ποιῆσαι*, id est, a faciendo dicti. ib. 3.

Pollicitatio, multarum rerum promissio. And. III. 2. 47.

Πολυτίθειον. Adelph. III. 2. 3.

Popularis, καλίστημον. Phorm. I. 1. 1.

Porro conjunctio est expletiva, alias adverbium temporis. And. I. 5. 43. futuri temporis adverbium, vel adhortantis. And. III. 4. 17. modo adverbium est ordinis: alias temporis. And. IV. 3. 16.

Porto. Non solum corpore, sed etiam animo *portamus*, tam bona, quam mala. And. II. 2. 1.

Postquam, non tantum præterito, sed et præsentis temporis adiungitur. Phorm. prol. 1.

Postulare, est querelam dicere de altero apud alterum. And. IV. 1. 15.

Potiri tñ p̄s̄m̄ fait. Phorm. III. 1. 5.

Predicamus, ut res sunt: *laudamus* extollendo. vel, *predicamus* voce: *laudamus* argumentis. Eun. III. 5. 17.

Pravum est, quod et ipsum lædit facientem: *malum*, quod alios tantum. Adelph. III. 3. 36.

Præcator nullus ex animo postulabat veniam servo. Phorm. I. 2. 93.

Probus, Terentii interpres. Adelph. III. 2. 25. Phorm. I. 3. 3. reprehenditur. Phorm. V. 8. 16.

Procare, est petere. Hec. I. 2. 84. unde et *proci* dicti sunt, qui filias alienas in matrimonium petierant. *ibid.*

Proclivæ est porro inclinatum, vel pronam inclinatumque. And. I. 1. 51.

Prodeambulare delicatum est. Adel. V. 1. 4.

Produci res venales dicuntur. Eun. I. 2. 54.

Proficisci in rem ægram ac difficilem dicimus. And. III. 4. 21.

Prologi officium est, argumentum narrare. And. prol. 6.

Promissio et *Pollicitatio* eandem vim habent: sed *pollicitatio* majoris asseverationis est. And. II. 3. 27.

Proprium, perpetuum. And. IV. 3. 1. V. 5. 3.

Prorsum, prius versus: *rursum*, retro versus. Adelph. I. 1. 46.

Prorsus, quasi porro versus. And. III. 2. 30.

Prosa oratio, quam non inflexit cantilena. Eun. II. 3. 14.

Protervus est, qui dum aliis obviis est, proterit. Hec. III. 5. 53.

Protervus; *puerpera* primum pariens. And. III. 2. 10.

Providemus novis tam bonum, quam malum. And. I. 3. 3.

Proximi et *Propinqui* dicuntur, qui nobis cari esse debent. And. IV. 1. 13.

Prudentia naturalis est: *gnaritas* extrinsecus venit: *imprudens* per se: *ignarus* per alios. Eun. I. 2. 56.

Publicani, vide *magistri tributorum*.

Pudere ad dedecus: *pigere* ad dolorem refertur. *puget*, quod turpe est: *piget*, quod dolet. Adelph. III. 3. 37.

Puerpera statim a partu lavari solita. And. III. 2. 3. unde dicta. *ibid.* 10.

Pugil diotus est a pugna. Hec. alt. prol. 25.

Pugnus a pugna dictus; aut ab illo

pugna. Adelph. II. 1. 17. Hec. alt. prol. 25.

Purgat, qui fatetur, et sic defendit: *refellit*, qui negat. Hec. II. 2. 12.

Pus est omnis humor corpori aersus. Eun. III. 1. 16.

Putare est ejus, qui simplicitate pectoris aberravit. And. I. 1. 86. *Putare* purgare est unde et arbores, et viles *putare* dicimus. And. II. 6. 11. *Putare* proprie est falsa et cæsa a veris et utilibus reseoare. unde arborum purgatores *putatores* dicuntur. Adelph. V. 3. 10. *Putamus* instantia: *reputamus* preterita. Eun. IV. 2. 4.

Pytiare proprie est parce viam gustare, quasi tentandi gratia. *Pytisando*, id est, expressis labris exspeedo, dum saporem vini probat. Hec. III. 1. 48.

Q.

Quadrupes, vel ligaturæ genus, vel servus manibus et pedibus ligatus. And. V. 2. 24.

Querit, qui ad plenum et perpetuum reponit: *queritat*, qui vix quotidie inquirendo victum invenit. And. I. 1. 48.

Questus a *querendo* diotus. Eun. II. 1. 4.

Quid agis? formula vel perturbati. And. I. 1. 107. vel convenit invectionis principio, vel oburgationis. Adelph. I. 1. 35.

Quid istuc? concedentis et veluti viti verbum. And. III. 3. 40.

Quiescere ille dicitur, qui est incoleus et inquietus. And. prol. 22.

Quin corripiendi vel imperandi vim habet. Phorm. III. 2. 1.

Quiritari, *Quirites* onclmare. Adelph. II. 1. 1.

Quis, et *aliquis*, et *quisquam*, non observabant quo genere, aut quo numero declinarent. Adelph. IV. 4. 24.

Quis hinc loquitur? principium Terentianum, in jungendis personis. And. I. 5. 32.

Quis tu es? ad dignitatem refertur. *Quis mihi es?* ad necessitudinem, id est, frater aut cognatus. And. IV. 1. 11.

Quisquam etiam feminino genere usurpatum veteribus. Eun. II. 3. 82.

Quod faustum felixque sit, dicebant veteres aliquid aggressuri. Phorm. I. 2. 81.

R.

Raptio ad personam refertur: *rapina*

Ad rem : *reptus* ad stuprum, si volumus proprie loqui. Adolph. III. 3. 2.

Recte. sic dicimus, cum sine injuria interrogantis aliquid reticemus. Hec. III. 2. 20. *Recte* pro eo, quod est nihil. Ean. II. 3. 50.

Redeunt bona in familiam, si non est heres de proximo, aut ex testamento. And. IV. 5. 4. Adolph. II. 2. 28.

Refellit, qui negat : *purgat*, qui fatetur, et sic defendit. Hec. II. 2. 12.

Refutatio in rem est : *confutatio* in personam. Phorm. III. 1. 15.

Régine, pro divitibus. Ean. I. 2. 88.

Remorari a *remora*, pisce minutissimo, qui naves retinet. And. IV. 3. 24. Ean. II. 3. 10.

Reputamus præterita : *putamus* instantia. Ean. IV. 2. 4.

Requiescit defessus : *cessat* desidiosus. Ean. III. 1. 15.

Rerum natura in tria dividitur, cœlum, terram, maria. Adolph. V. 3. 4.

Res, et lis, et negotium meretricis, et patrimonium, et omnis pecunia nominatur. Adolph. II. 2. 12.

Res servit divitibus, quia abundant : *rei* *serviunt* pauperes, quia se coartant ad angustias rei. Hec. II. 1. 27.

Resciere est, quum, quod de industria celatur, vix argumentorum vi agnoscitur. Hec. II. 1. 11. *Resciant*, ad quos pertinet; et *resciant*, qui nesciant : *sciunt*, qui negligunt. Et *resciscimus* ex alio : *scimus* etiam per nostram opinionem. *Rescire* est recognoscere, et vix invenire, quod quis nescierit. Hec. V. 4. 28.

Rescribere dicebant pro remunerare. Phorm. V. 7. 29.

Respicere, est proprie retro adspicere, sed et non oblivisci illius, quem præcedis felicitate. And. V. 6. 11.

Restituimus iis, quibus nos volumus reddimur iis, qui nos volunt. Ean. I. 2. 67. *Redditur* et *restituatur* cupiens cupientibus, ut parenti filius. Ean. IV. 6. 8.

Retinet, qui adversum aliquem tenet. Adolph. I. 1. 33.

Rhamnus, pagus Atticæ est. And. V. 4. 27.

Ridet, qui simpliciter ridet : *deridet*, qui cum alterius irrisione et contemptu ridet. Adolph. V. 3. 66.

Rivales qui, et unde dicti. Ean. V. 9. 42.

Rursum, retro versum : ut *prorsum*, prius versum. Adolph. I. 1. 46.

S.

Sacellum, sacra cella. Adolph. IV. 2. 37.

Sal, neutraliter condimentum est, masculine sapientia. Ean. III. 1. 10.

Saltem a captivis natum, qui nihil aliud præter salutem a victore petunt. Adolph. II. 2. 41.

Sanguinolentus a matre infans. And. III. 2. 6.

Sanguis noster, res et sumtus dicitur. Phorm. I. 1. 12. et 13.

Sat habeo. sic antiqui pro *sufficit* dicebant. And. II. 1. 35.

Sarum volere proverb. Ean. V. 9. 55.

Scelerosus est multorum : *scolestus* vel unius. *scelerosus* proprie auctor est sceleris : *sceleratus*, in quo scelus sit constitutum vel commissum. Ean. IV. 3. 1.

Scilicet semper cum *siquid* ponitur. And. I. 2. 14.

Scimus, quod certum est : *nescimus*, quæ adhuc incerta desideramus. And. I. 1. 26. *Scimus*, quæ ad nos deferuntur : *rescimus* celata. Hec. I. 2. 114.

Scirpus palustris res, et levissima. sine nodo, et levis jano species. And. V. 4. 38.

Scitus et pulcher differunt. And. III. 2. 6. Hec. V. 1. 12.

Scotti *Iræpon*. Ean. III. 1. 34.

Scrupulus a *scrupo* lapide dictus, lapillus minimus. And. V. 4. 37. Adolph. II. 2. 21.

Secretum latens latici comparatur, intra vas clausum existenti, quod quam effunditur, *manat*. Adolph. II. 4. 19.

Secte philosophorum a *sectando* dictæ. Ean. II. 2. 31.

Sectari proprie est, ut taurus buculam, ut aries ovem. Phorm. I. 2. 36.

Sedere proprie ignavis cessationis est. Adolph. IV. 5. 38.

Sedulo, secus a dolo, i. e. sine dolo. Adolph. I. 1. 25. III. 3. 59.

Segregari proprie ab meretrice dicitur : ab uxore *disjungi*. Hec. V. 2. 30.

Sempiternum proprie de diis dicitur. And. V. 5. 3. differt a *perpetuo*. ibid.

Senex. i. e. herus major. Hec. I. 2. 1. *Senex atque anus*. inceptio fabulæ. IV. 3. 15.

Sententiæ graves ex persona servorum quam dicuntur, ridiculæ sunt, et eo consilio interponuntur. Phorm. I. 2. 88.

- Sentire* dicitur, qui vix colligit se, vixque animadvertit. And. V. 3. 11.
- Sepulchri leuimus* varium. And. I. 1. 101.
- Sequi* matrem dicuntur pecora recens nata. Hec. IV. 4. 27.
- Sermonem* querere, quid. Eun. III. 3. 10.
- Servi* dicti, qui seruari sunt, quam eos occidi oporteret iure belli. Adelp. II. 1. 28. *Servi* saepe dominis sapientiores in Palliata comodia, non in Togata. Eun. I. 1. 12. et 13. *Seruarum* nomina a nationibus imposita. Adelp. V. 9. 16. *Servus* magister ad nequitiam. Adelp. IV. 1. 13. *Servus garrulus* et sententiosus amat comodia; tristes et parcae loquentes tragedia. Phor. I. 1. 7.
- Seruitus iusta*, in qua nihil iniquum iabatur: *clemens*, in qua etiam de iusto multum remittitur. And. I. 1. 9. *Seruitus* pro dominatu. ibid.
- Sexaginta anni* sunt aetas oomicorum senum. Adelp. V. 8. 15.
- Signum* est parva quaedam significatio, indicans totius rei qualitatem. And. V. 3. 7.
- Silicernium* unde dictum. Adelp. IV. 2. 48.
- Similia* dicere de proximo amabant vetera. And. J. 3. 13.
- Sincerrum* parum, sine furo, et simplex, ut mel *sine cera*. Eun. I. 2. 97.
- Sis*, si vis. additum imperativis ad contumeliam minuendam. Eun. IV. 7. 29.
- Sobrini* vel consobrinorum filii, vel de sororibus nati, quasi sororini. And. IV. 5. 6.
- Sobrius* est sane mentis, quasi *sebrivus*, hoc est, ab ebrio separatus. And. IV. 4. 39.
- Sodes*, si audes. And. I. 1. 58.
- Solers*, quasi *δλος ἀπρόδ*, solus in arte. Eun. III. 2. 25.
- Sollicitudo* est, que inheret mentibus: *sollicitatio*, que ab alio fit. And. I. 5. 26. *Sollicitudo* rerum incertarum magis est. ibid. 34.
- Sors* est summa, cui extrinsecus acquiritur fœnus. Adelp. II. 2. 35.
- Spectare* fabulam est probare. And. prol. 27.
- Spectator*. probator, ut, *pecunie* spectatores dicuntur. Eun. III. 5. 18.
- Speramus* ad diem: *expectamus* ante diem. Adelp. I. 2. 29.
- Spes* et *metus* duo carnifices futurarum rerum sunt. And. V. 4. 34.
- Spes* et *expectatio* differunt. Eun. I. 2. 115.
- Spoliare. mutilare. lacere*, qui differant. Hec. I. 1. 8.
- Sponsa*. Quatuor sunt, que in sponsis queruntur: *forma, probitas, des, nobilitas*. Phorm. I. 2. 70.
- Statim*. perpetuo, equaliter, et quasi uno statu. Phorm. V. 3. 7.
- Status* corpori adscribitur: *status* ad habitum refertur. Eun. III. 5. 50.
- Stellio*, quale animal. Eun. IV. 4. 22.
- Stillare*, est guttas emittere ex corpore: *exstillare*, ipsum corpus guttatum finire. Phorm. V. 7. 82.
- Studium*, est voluntas hominis attentior atque impensor. Hec. II. 1. 5.
- Suademus* facilia: *persuademus* difficilia. Et *suadere* facientis est: *persuadere* perficientis. Adelp. III. 3. 6.
- Sub*. temperamentum est plene pronuntiationis. ut *subtristis. subridet*, non ad plenum tristis, aut ridet. And. II. 6. 16.
- Succensere* potioris est. *succensere*, in re gravi et iusta irasci. And. II. 6. 17.
- Succus*, est humor in corpore, quo abundant bene valentes. Eun. II. 3. 26.
- Sunium*, promontorium est Atheniensium; et in eo forum rerum venilium, *μνηστήριον*. Eun. I. 2. 35.
- Superstes*, salvus. *superstitēs*, senes et anus. And. III. 2. 7.
- Superstitiosus* a *superstes* dicitur, qui deos timet nimis, quod signum est deliramenti. And. III. 2. 7.
- Syrophante* est perturbare rem bonam, ei curare malam. And. V. 4. 18.
- Συγυροί*. Eun. II. 3. 30.
- Συγγένοις*. Adelp. II. 1. 34.
- Σάλλης*, figura. And. prol. 3. III. 2. 14. III. 5. 1. et 18.

T.

Taberna, quasi *trabena*, a validioribus diota trabibus, quibus superiora suspensa sunt. Adelp. III. 3. 5.

Tacemus consilia: *reticemus* dolores: *obticemus*, quorum nos pudet. Eun. V. 1. 4.

Tacere. securum esse. And. II. 3. 25.

Tuciturnitas observantiæ genus, in silentio constituta, et in celando secreta. And. I. 1. 7.

Taciturnitas confessionis genus est, præsertim contra adversarii interrogationem. Eun. III. 2. 23.

Tangere et attingere differunt. Adel. II. 1. 24.

Tanto nequior. formula. Adelph. IV. 1. 12.

Tardus. varie sumitur. Eun. V. 9. 49.

Temnor, *κατὰ τὸ τήνομαι,* cœdor, et rejicior. And. III. 2. 12.

Tempus fert. sabaudi, sc. And. I. 2. 17.

Temulentus a *temetum* dicitur. unde *abstemius*, sobrius. dictum autem *temetum* ab eo, quia testet mentem. And. I. 4. 2.

Terentius Epicurum secutus est. And. V. 5. 3. *ἀμαρτυρία* comicum admittit. Eun. II. 2. 26. erroris arguitur. Eun. IV. 4. 22. Homerum imitatur. Adelph. IV. 2. 38. et Cœcilium. Adel. IV. 7. 43. A Menandro quandoque recedit. Adelph. V. 8. 15. Cœcilio comparatur. Hec. ait. prol. init. Defenditur a Donato. Hec. III. 4. 26. Multa feliciter ausus est, arte fretus. Hec. V. 2. 8. Deterior Menandro judicabatur, ob stilum. Phorm. prol. 5. Erroris accusatur. Phorm. prol. 26. Discedit ab Apollodoro. Phorm. I. 2. 41.

Testamentum vel *manifestum* est, vel *percum.* And. V. 4. 28.

Thesaurus fabula L. Lavinii, damnatur ex uno loco. Eun. prol. 9. seqq. ejus argumentum. ibid.

Tnæsis, figura. And. I. 1. 36.

Translere veteres sonantius, quod nos lenius dicimus *tradere.* Phorm. prol. 2.

Tristis ad laudem interdum sumitur, non ad amaritudinem. And. V. 2. 16.

Trochæus: herilis filius. And. III. 4. 23. Eun. II. 2. 58.

Tuber est genus cibi, collectum ex tumentibus, et quasi prægnantibus arenis. Adelph. II. 2. 37.

Tyranni Athenis semper oppressi. Adelph. II. 1. 21.

V.

Væ, interjectio in his rebus, quas exsecramur. And. II. 1. 2.

Vale, et discedentibus, et mortuis dicitur. And. IV. 2. 13.

Valeant, renunciationis et imprecationis est verbum. ibid.

Virro laudatus. Eun. II. 2. 25.

Veneficus, quo sensu dicatur Eun. IV. 3. 6.

Venire in mentem dicuntur et querum

reordamur, et que consideramus. Phorm. I. 3. 2.

Venter, de Parasito. Phorm. V. 7. 95.

Verbenæ sunt omnes herbe frondesque festæ ad aras coronandas. vel omnes herbe frondesque ex aliquo loco puro decerpit. dicitur autem quasi *herbena.* And. IV. 3. 11.

Verba commutare proprie est, quod altercari dicimus. Phorm. IV. 3. 33.

Verbum, pro sententia. Eun. I. 2. 95 et 98. Adelph. V. 8. 29. *Verbum,* vera sententia. nam verba esse a veritate dicta, testatur Varro. Adelph. V. 8. 29.

Vertumnus, qualis dens. Adelph. II. 1. 37. IV. 7. 10. Hec. I. 2. 121.

Veterator, est vetus in astutia, et qui in omni re callidus est. And. II. 6. 26.

Veternus quis. Eun. IV. 4. 21.

Vetus, plerumque ad laudem: interdum ad vituperationem. And. prol. 7.

Vi, clam, precario, tria sunt, quibus non rite res agitur. Eun. II. 3. 27.

Viceris, qualis formula. And. V. 3. 21.

Vicinitas meretricum prima amoris illecebra. Eun. II. 3. 67.

Videre, pro *Vigilare.* Eun. I. 1. 28.

Videre et pati facit experientes et scientes rerum. Adelph. III. 1. 3.

Victus quis. Eun. IV. 4. 21.

Vincula ire extremum sunt in comœdia, ne quid fiat tragicum. And. V. 2. 24.

Violento civiliter resisti solet. Eun. IV. 6. 30.

Vir modo, non ad sexum, nec ad ætatem dicitur, sed ad laudem. Eun. II. 3. 15. *Vir* ad maritalem conditionem refertur quandoque, non ad sexum. Hec. IV. 1. 8. *Vir,* ad vituperationem cum ironia: ad laudem sine ironia. And. II. 6. 5.

Virtutis quatuor species generales. And. I. 1. 4. *Virtutes* pro flagitiis per *spontias* dicebant veteres. Adelph. II. 1. 22. *Virtutes* sunt perfecti sapientis, vel divi alicujus. Adelph. IV. 1. 20.

Visa dicuntur omnes sensus, ab eo, quod est certissimum oculorum. Eun. III. 2. 1. *Visa* vel corporis, vel animi sunt: hoc est, rationis, vel sensus. Phorm. V. 1. 8.

Vitio creati oss. dicuntur. Hec. prol. 2.

Vituperare, est mala vitio dare, etiam bona. And. prol. 8. *Vitium* rei parare. ibid. 15.

Unus pro quidam. And. I. 1. 91.

Vocalis geminata non facit unam syllabam. And. I. 2. 2.

Vorsuram facere dicitur, qui res alienum ex re alieno solvit. dicitur etiam *vorsuram* fecere, cum minore favore acceptam quis pecuniam majore occupat. Phorm. V. 2. 15.

Utimur fructibus rei, quae ab amantibus salvo usu nobis subministratur: *abutimur*, quando deperdimus et rem, et fructum. And. prol. 5.

Vultus movetur et fingitur: *forma* immobilis est, et naturalis. And. I. 1. 92 et 93.

Uxor dicitur, vel ab ungendis postibus, et figenda lana, id est, quod, quam puellae nubere, maritorum postes un-

gebant, ibique lanam figebant. vel quod lotos maritos ipsae ungebant. Hec. I. 2. 60.

T.

Ἰατίβατον. Eun. IV. 7. 15.

Ἰατίβαλλέ expressissima. Eun. II. 2. 54.

Ἰατίβαλλίς. Phorm. I. 3. 10.

Ἰατίβαλλίς. Adolph. V. 2. 11.

Ἰατίβαλλίς. And. I. 5. 33. Phorm. I. 3. 7. V. 2. 16.

Ἰατίβαλλίς. And. II. 1. 15.

Ἰατίβαλλίς. And. I. 2. 4 et 8.

Z.

Ζαῖγμα. And. III. 2. 14. Phorm. V. 5. 8.

I N D E X

VERBORUM ET PHRASIVM TERENTII.

ABALIENO] Ita nos *abalienavit*.
Heaut. V. 2. 26.

Abdo] Senex rus *abdūt* se. Hec. I.
2. 100.

Abdomen] *Abdomini* hunc natum di-
cas. Eun. III. 2. 7.

Abduco] Me *convivam* solum *abdu-
cebat* sibi. Eun. III. 1. 17. *Abdūxi*
ad cenam. Heaut. I. 2. 9. Me invito
abdūxit meam. Adelph. II. 1. 44. Hunc
abduco, vinci, quere rem. Adelph. III.
4. 36. Ne illum ab studio *abducerem*.
Hec. alt. prol. 11. *Abduci* ab oculis?
facinus indignum. Adelph. IV. 5. 35.
Credo *abductum* in ganeum aliquo.
Adelph. III. 3. 5. *Abduci* non potest,
quia uterque utrius est cordi. Phorm.
V. 3. 16.

Abeo] Nusquam *abeo*. Adelph. II. 2.
37. Non tu hinc *abis*? Eun. IV. 7. 29.
Etiam tu hinc *abis*? Phorm. III. 3.
9. In Asiam hinc *abii*. Heaut. I. 1.
59. Rus habitatum *abii*. Hec. II. 1.
27. Dum hæc loquitur, *abiit* hora.
Eun. II. 3. 49. In Asiam ad regem
militatum *abiit*. Heaut. I. 1. 59. Rus
abiit. Adelph. III. 3. 88. Præsens
quod fuerat, in diem malum *abiit*.
Phorm. V. 2. 16. E medio *abiit*, qui
fuit in hæc re scrupulus. Phorm. V. 8.
30. Hæc dum dubitas, menses *abie-
runt* decem. Adelph. IV. 5. 57. Loque
jam *abieram*. Eun. IV. 2. 5. *Abi* dum
tu illis obviam. Heaut. II. 3. 8. *Abi*
præ strenue, ac forem aperi. Adelph.
II. 1. 13. *Abi*: non scis inescare ho-
mines. Adelph. II. 2. 12. *Abi*: virum
te judico. Adelph. IV. 2. 25. *Abi* sis,
inasciens. Phorm. I. 2. 9. *Abi* hinc
in malam rem? And. II. 1. 17. Numquid
vis, quin *abeam*? Adelph. II. 2. 39.
Vide sis, ne quo hinc *abeas* longius.
Heaut. I. 2. 38. Mirabar, hoc si sic
abierit. And. I. 2. 4. Ah, si pergis,
abiero. Adelph. I. 2. 47. Egon te si-
nam sine munere a me *abire*? Hec. V.

4. 13. Suspicio, aliquid domo *abeun-
tem* abstulisse. Eun. IV. 3. 19.

Abhinc] *Abhinc* triennium ex Andro
commigravit huc vicinis. And. I. 1.
42. *Abhinc* menses decem fere. Hec.
V. 3. 24. Fere *abhinc* annos quindecim.
Phorm. V. 8. 28.

Abhorreo] Omnino *abhorre* animam
huic video a nuptiis. Hec. IV. 4. 92.
In alio occupato amore, *abhorrenti* ab
re uxoria. And. V. 1. 10.

Abigo] *Abigam* hæc rus. Adelph.
III. 3. 47.

Abjicio] Quæ, quantum potest, ali-
quo *abjicienda* est. Adelph. IV. 7. 26.

Abitio] Propter eam hæc turba atque
abitio evenit. Heaut. I. 2. 16.

Abitus] Miserum hunc tam exoraci-
arier ejus *abitu*. Heaut. III. 1. 5. Spe-
rabit sumptum sibi senex levatum esse
haruno *abitu*. Heaut. IV. 4. 24.

Ablego] Aliquo mihi est hinc *able-
gandus*. Hec. III. 3. 54.

Abigurrio] Iidem patria qui *abli-
gurrerat* bona. Eun. II. 2. 4.

Abortus] Dicam, *abortus* esse. Hec.
III. 3. 38.

Abrado] Aliis aliunde est periculum,
unde aliquid *abradi* potest. Phorm. II.
2. 19.

Abripi] Hanc jam oportet in cru-
ciatum hinc *abripi*. And. IV. 4. 47.
Puellam ex Attica hinc *abreptam*. Eun.
I. 2. 30. Jam intro *abripere*. Adelph.
II. 1. 27. Id illa universum *abripit*.
Phorm. I. 1. 11.

Abcedo] Quomodo hic *abcedam* nes-
cio. Eun. IV. 4. 49. Si licet me latere
tecto *abcedere*. Heaut. IV. 2. 5. Cito
ab eo hæc ira *abcedet*. Hec. V. 2. 15.

Abolvo] Ego ad forum ibo, at hunc
abolvo. Adelph. II. 4. 13. Hominem
istum impurissimum quam primum
abolvitote. Adelph. II. 4. 18.

Abstergo] Qui *abstergens* vulnera?
Eun. IV. 7. 9.

Absterre] Hanc simulat parere, quo Chremetum *absterreant*. And. III. 1. 14.
Abstineo] Gemitus, screatus, tassis, risus *abstine*. Heaut. II. 3. 132. Facis adeo indigne injuriam illi, qui non *abstineas* manum. Heaut. III. 3. 4. Non manum *abstines*, mastigia? Adolph. V. 2. 6. Sese ille *abstineret* ut potuerit? Hec. I. 2. 64.

Abstraho] Ut me a Glycero miserum *abstrahat*. And. I. 5. 8. Istam psaltriam una illo mecum hinc *abstraham*. Adel. V. 3. 57. Vix me hinc *abstraxi*, atque impeditum in eo expediui animum meum: vixque huic contuleram: em nova res ortus, Porro ab hac quæ me *abstrahat*. Hec. III. 1. 17 et 18.

Absum] Dum abs te *absum*. Heaut. II. 4. 19. Menses tris *abest*. Heaut. I. 1. 16. Quod *abest*, non queris. Heaut. V. 4. 16. Haud permultum a me *aberrit* infortunium. Heaut. IV. 2. 1. Cum milite isto præsens, *absens*, ut sies. Eun. I. 2. 112. Pergin hero *absenti* male loqui, impurissime? Phorm. II. 3. 25. Nescio quid profecto *absentis* nobis turbatum est domi. Eun. IV. 3. 7. Postulo, ut tuâ mihi domas te præsentem *absente* pateat. Eun. V. 9. 29.

Absumo] Pytisundo mihi quid vini *absumsit*? Heaut. III. 1. 49. Cum ille et cura et sumtu *absumitur*. Phorm. II. 2. 26. Quo pacto satietatem amoris ait velle se *absumere*. Phorm. V. 5. 6.

Absurdus] Vostram nequeo satis mirari rationem. Est herole inepta, ne dicam dolo, atque *absurda*. Adolph. III. 3. 22. Et si hoc mihi pravum, ineptum, *absurdum*, atque alienum a vita mea videtur. Adolph. V. 8. 21.

Abundo] Quasi is non divitiis *abundet*. Heaut. III. 2. 17. Amore *abundat*. Phorm. I. 3. 11.

Abutor] In prologis scribendis operam *abutitur*. And. prol. 5. Itane tandem queso, item ut meretricem ubi *abusus* sis, mercedem dare lex jubet ei atque *amittere*? Phorm. II. 3. 66.

Accedo] Numquam *accedo*, quin abs te abeam doctior. Eun. IV. 7. 21. Ad hæc mala hoc mi *accedit* etiam. And. I. 3. 10. Postquam amans *accessit*. And. I. 1. 49. Ad flammam *accessit* imprudentia. And. I. 1. 103. Fanambuli eodem *accedens* exspectatio. Hec. alt. prol. 26. Haud invito ad aures sermo mi *accessit* tuus. Hec. III. 5. 32. Quia paulum vobis *accessit* pecunie, sublatis animi sant. Hec. III. 5. 56. Quod hinc

accesserit, id da lucro patito esse omne. Adolph. V. 3. 30. Voluntas vestra si ad poctam *accesserit*. Phorm. prol. 30.

Accido] Misera timeo, incertum hoc quorsus *accidat*. And. I. 5. 29. Interus aliquid. *acciderit* boni. And. II. 3. 24. Eodem die isto verbum voce in te *accidit*. And. V. 3. 14. Ad genus *accidit*. Hec. III. 3. 18. Unde exordiar narrare, quæ nec opinanti *accidisti*? Hec. III. 3. 2. Horum nil quicquam *accidet* animo novum. Phorm. II. 1. 20.

Accingo] Do fidem futuram. GN. *Accingar*. Eun. V. 9. 30. Tute hoc istris tibi; tibi omne est excedendum: *accingere*. Phorm. II. 2. 4.

Accipio] Dos, Pamphile, est decem talenta. P. *Accipis*. And. V. 4. 48. Equidem pol in eam partem *accipiesque* et volo. Eun. V. 2. 37. Opinor, *tarras*? non recte *accipis*. And. II. 2. 30. *Accipit*: *acceptum* servabo. And. I. 5. 63. *Accipit* conditionem. And. I. 1. 52. Si te æquo animo ferre *accipit*. And. II. 3. 25. Restitue quem a me *accepti* locum. And. IV. 1. 58. Vide notas. *Accipit* homo nemo melius prorsus neque prolixius. Eun. V. 9. 52. Hæcine et ego contumeliam tam insipiam in me *accipiam*? Eun. IV. 7. 1. Aliorsum atque ego feci *acceperit*. Eun. I. 2. 2. Malo ego nos prospicere, quam hæc ulcisci *accepta* injuria. Eun. IV. 6. 24. Aliter tuum amorem, atque est, *accipit*. Heaut. II. 3. 23. Ad contumeliam omnia *accipiunt* magis. Adolph. IV. 3. 15. Partim quæ *accepi* auribus. Hec. III. 3. 3. Quod incommodi tibi in hæc re *accipies*, nisi cavés? Heaut. V. I. 59. vide notas. Mea causa causam *accipit*. Hec. alt. prol. 47. vide notas. Quosobrem *accipere* hanc mi expediat metum. Heaut. II. 3. 96. Abs quivis homine, cum est opus, beneficium *accipere* gaudeas. Adolph. II. 3. 1. Nonne id sal erat, *accipere* ab illo injuriam? Phorm. V. 2. 4. *Accipiunda* et mansuanda injuria adolescentiamst. Adolph. II. 1. 53. Indignis cum egomet sim *accipit* modis. Adolph. II. 1. 22.

Accipiter] Non recte *accipit* tenditur, neque miluo. Phorm. II. 2. 16.

Accubo] Dum *accubabam*, quæ videbar mihi esse pulchre sobrias? Eun. IV. 5. 2.

Accumbo] Ipsa *accumbere* necam. Eun. III. 3. 9.

Accuro] Saltem *accurate*. And. III. 2. 14. Quo magis res omnis *cautus*,

nō temere faciam. *accuro*. Hec. V. 1. 11.

Accus] Qui cum hunc *accidant*; Nævium, Plautum, Ennium *accusant*. And. prol. 18 et 19. Te altro *accusabis*. Edm. I. 1. 24. Cotidie *accusabam*. Heaut. I. 1. 50. Ambo *accusandi*. Heaut. I. 1. 67. Ne quid *accusandus* sis, vide. Heaut. II. 3. 111. Eho, num quidnam *accusat* virum? Hec. II. 2. 25. Quod me *accusat* vir nuno, sum extra noxiam. Hec. II. 3. 3. *Accusando* fieri infectum non potest. Phorm. V. 8. 45.

Acer] Lenem patrem illum factum me esse *accerrimum*. Phorm. II. 1. 33. Prima coëditat *aterrima*. Phorm. II. 2. 32.

Acerbus] Nemini plura ego *acerbe* credo esse ex amore homini unquam oblata. Hec. III. 1. 1.

Acrius] Postquam *acrius* pater instat. Hec. I. 2. 45.

Actor] Me *actorem* dedit: si hic *actor* tantum poterit a faciundia. Heaut. prol. 12. et 13. vide notas. *Actoris* opera magis stetit quam sua: Phorm. prol. 10. Quem *actoris* virtus nobis restituit locum. Phorm. prol. 34.

Actus] Primo *actus* placeo. Hec. alt. prol. 31.

Actutum] Aperite aliquis ostium. Adelp. IV. 4. 25. Congredere *actutum*. Phorm. V. 6. 12.

Acutus] Quod illos sat etas *acuet*. Adelp. V. 3. 49.

Adaucto] Ne tua duritia antiqua illa etiam *adaucta* sit. Heaut. III. 1. 26.

Adhibo] Is mi, ubi *adhibet* plus paulo, sua quæ narrat facinoræ? Heaut. II. 1. 8.

Aderesco] Amicitiam, quæ incepta a parvis cum etate *aderovit* simul. And. III. 3. 7.

Adcurro] *Adcurrit*: mediani mulierem complectitur. And. I. 1. 106. Continuo *adcurrit* ad me. Eun. II. 3. 43. *Adcurrunt* servi: soccos detrahunt. Heaut. I. 1. 72. Puer ad me *adcurrit*. Phorm. V. 6. 23. *Aecurrit* huc. Phorm. V. 7. 90.

Addo] Quod tibi dieculam *addo*. And. IV. 2. 27. Verbum si *addideris*. And. V. 2. 19. Neque, præterquam quas ipse amor molestias habet, *addas*: Eun. I. 1. 33. Nisi mihi quidem *addit* animum. Heaut. III. 2. 31. Hi qui minus habent, ut semper aliquid *addant* divitioribus. Phorm. I. 1. 8. Propter misericordiam *addunt* pauperi. Phorm. II. 1. 47.

Adduco] Quæ mi ante oculos eorum amatorem *adduxi* tuum? Eun. IV. 7. 24. Nemon medicum *adduxit*? Hec. III. 1. 43. Namquam animum questi gratia ad malas *adducam* partis. Hec. V. 3. 38. Ad misericordiam ambos *adduces* cito. Heaut. V. 2. 42. Turbam domum *adducet*. Adelp. V. 7. 15. Inventum tibi curabo, et mecum *adductum* tuum Pamphilum. And. IV. 2. 1. *Adducti*, qui illam civem hinc dicant: And. V. 3. 21. Si illum potest, qui alicui rei est, etiam cum ad nequitiam *adducere*. Adelp. III. 3. 4. Aliquando tandem huc animum ut *adducas*, tuum. Hec. IV. 4. 61. vide notas.

Adelphi] Eam hic locum sumsisit sibi in *Adelphos*. Adelp. prol. 11.

Adeo: *adverb.*] Voltu *adeo* modesto, *adeo* venusto, ut nil supra. And. I. 1. 93. Magis id *adeo*, mihi ut incommodet. And. I. 1. 135. Ipsum *adeo* præsto video cum Davo. And. II. 5. 4. Aut, si *adeo*, bidui est aut tridui hanc sollicitudo. And. II. 6. 9. Atque *adeo* in ipso tempore eocum ipsum. And. III. 2. 52. Suadere, orare, usque *adeo* donec perpulit. And. IV. 1. 38. Propera *adeo* puerum tollere hinc ab janua. And. IV. 4. 20. Nunc *adeo*, ut tu sis sciens. And. IV. 4. 36. Atque *adeo* longumst, nos illum exspectare. And. V. 6. 13. Adolescentem *adeo* nobilem. Eun. I. 2. 124. Non *adeo* inhumano ego sum ingenio. Eun. V. 2. 41. Postremo *adeo* rediit. Heaut. I. 1. 61. Ut clam evaniat parvus patrem, atque *adeo* omnes. Hec. III. 3. 37. Facis huic *adeo* injuriam. Hec. IV. 4. 68. Neque opus est *adeo* mitti. Hec. V. 4. 26. Neque defeliscar usque *adeo* experieris. Phorm. IV. 1. 23. Credis te ignorarier; aut tua facta *adeo*? Phorm. V. 7. 39.

Adeon'. *Adeons*] *Adson'* hominem esse invenustum, aut infelicem quonquam, ut ego sum? And. I. 5. 10. *Adeons* me ignavum putas? *adeons* porro ingratum? And. I. 5. 42 et 43. *Adeons* est demens? And. III. 1. 11. *Adeon* videmar vobis esse idonei, in quibus sic inludatis? And. IV. 4. 18. *Adeon* homines inmatu- rier ex amore? Eun. II. 1. 19. *Adeon* rem redisse? Heaut. V. 2. 27.

Adeo. *verb.*] *Adamns* ad eum? And. IV. 1. 15. Aliquot me *adiorunt*. And. III. 3. 2. Edicit ne vir quisquam ad eam *adeat*. Eun. III. 5. 30. *Adii* te heri de filia. Hec. II. 2. 9. Eocum video: *adibo*. Eun. V. 7. 5. Magistratus *adi-*

Phorm. II. 3. 56. Ad precatorem edem credo Phorm. I. 2. 90. Capitis periculum *adire*. And. IV. 1. 54.

Adfabilis] Meditor esse *adfabilis*, et bene procedit. Adelph. V. 6. 8.

Adfatus] Ut voluptati oblitus, sermo, *adfatus* tuus, quocumque adveneris, semper siet: Heo. V. 4. 19. vide notas.

Adfecto] Hi gladiatorio animo ad me *adflectant* viam. Phorm. V. 7. 71. Ad dominas qui *adflectant* viam. Heaut. II. 3. 60.

Adfero] Ut sciam, numquid hae turbae tristitia *adferat*. And. I. 4. 8. vide notas. Haec primum *adfertur* jam mihi ab hoc fallacia. And. III. 1. 13. Haud aspiciat huc me attuli. And. III. 2. 12. vide notas. Hic quoque bonam magnamque partem ad te *attulit*. Eun. I. 2. 43. Quid dicam? quam causam *adfero*? Heaut. IV. 3. 23. Da mihi, atque *adfer* mihi Heaut. II. 1. 11. Nulla res, quae mi aegritudinem *adferat*. Heaut. IV. 3. 2. Solum unum hoc vitium senectus *adfert* hominibus. Adelph. V. 3. 47. Laborem inanem ipseus caput, et illi molestiam *adfert*. Heo. III. 2. 9. Quod ab illo *adlatum*st, sibi esse id reatum patet. Phorm. prol. 22. Mirabar, si tu mihi quicquam *adferres* novi. Phorm. III. 2. 5. vide opis siquid potest *adferre* huic. Phorm. 3. 20. Mi opus erat, aliquantulum quae *adferret*. Phorm. IV. 3. 50. Auxilii mihi *adferant*. Adelph. III. 2. 2. Vide etiam soles, ut mihi haec certa et clara *attuleris*. Heo V. 4. 1.

Adficio] Quosam modo nunc te offendam *adfectam*? Heo. III. 1. 45. Alio suspicans morbo me visurum *adfectam*, ac sensi uxorem esse. Heo. III. 2. 6. Quanta me cura et sollicitudine *adficit* gnatus? Phorm. II. 4. 1. Tantane *adfectum* quemquam esse hominem audacia? Phorm. V. 7. 84.

Adfinis] Neque illarum *adfinis* esse rerum, quas fert adolescentia. Heaut. II. 1. 3. Et gener et *adfinis* placent. Heaut. V. 1. 63. *Adfinis* nobis. Adelph. V. 8. 25.

Adfinitas] Nallou' ego Chremetis pacto *adfinitatem* effugere potero? And. I. 5. 12. Haud ita decet, si perpetem hanc vis esse *adfinitatem*. Heo. II. 2. 10. vide notas. *Adfinitatem* hanc sane perpetuam volo. Heo. IV. 4. 14. Mavere *adfinitatem* hanc inter nos volo. Heo. IV. 4. 101.

Adfictio] Ne te *adfictes*. Eun. I. 31.

Adgressio] Male metuo, ne Philomene magis morbus *adgressus*. Heo. III. 1. 2.

Adgredior] Hac nos succensit, alin *adgrediamur* via. And. IV. 1. 47. *Adgredior*. Bacchis, salve. Heo. V. 1. 5. Iure agitis mecum? satis estate *adgredimini*. Phorm. V. 7. 75. vide notas.

Adhibeo] Hoc temere nunquam mitam ego a me, quia mihi testis *adhibeam*. Phorm. IV. 5. 2.

Adhortor] *Adhortor*, propeper. Eun. III. 5. 35. Praeter quam res *adhortor* tua. Heaut. I. 1. 8.

Adhuc] Qui me tam leni passus summo est usque *adhuc*. And. I. 5. 37. *Adhuc* signa omnia huic esse vides. And. III. 2. 1. Nihil *adhuc* est, quod vere. Heaut. I. 2. 1. Celabitur iidem, ut celata *adhuc* quod est. Heaut. IV. 3. 20. *Adhuc* quod factumst miror, non jussu me abripi hinc. Heaut. V. 2. 47. *Adhuc* non molesta sunt. Adelph. I. 2. 42. Sat *adhuc* tua nos frustrat fides. Adelph. IV. 4. 15. Cessata usque *adhuc* est. Adelph. IV. 4. 23. Vitam duram, quam vixi usque *adhuc*. Adelph. V. 4. 5. Quid *adhuc* habent infirmitatis nuptiae? Heo. I. 2. 101. Nil cessavisti usque *adhuc*. Heo. IV. 1. 29.

Adigo] Tu homo *adigis* me ad insaniam. Adelph. I. 2. 31. Mox accit ut *adiget* horum insaniam. Eun. II. 1. 13.

Adificio] Ad virginem animam *adificio*. Eun. I. 2. 63.

Adimo] Postquam *ademitis* spes est. And. II. 1. 4. Ut metam, in quo nunc est, *adimam*. And. II. 2. 2. Haec, mihi mors, mihi *adimet* nemo. And. IV. 2. 14. Ubi ea causa, quam soltram haec faciunt, erit *adempta* his. And. V. 1. 18. Diem *adimere* aegritudinem hominibus. Heaut. III. 1. 13. Postquam *ademptam* hanc quoque tibi causam vides. Heo. IV. 4. 58. Quot autem *ademi* curas? Heo. V. 3. 19. Qui hanc mihi *adimet* consuetudinem. Phorm. I. 3. 9. Qui saepe propter invidiam *adimunt* diviti. Phorm. II. 1. 46. Phaedria curam *adimit* argentariam. Phorm. V. 6. 46.

Adipiscor. Adipiscor] Neptius effugere ego istas male, quam tu *adipiscor*. And. II. 1. 32. Soli licet hic de eodem causa his iudicium *adipiscor*. Phorm. II. 3. 59. Anse hoc quidem ego *adipiscor*, quod jus publicumst? Phorm. II. 3. 63.

Adjumentum] Nihil aderat *adjumentum* ad pulchritudinem. Phorm. I. 2. 26.

Adjungo] Ut animum ad aliquod studium *adjungent*. And. I. 1. 29. Ille, quem beneficio *adjungas*, ex animo facit. Adolph. I. 1. 47. Imperium, quod amicitia *adjungitur*. Adolph. I. 1. 42. Unam facere familiam; celere *adjuvare, adjungere*. Adolph. V. B. 4.

Adjuro] Per omnes *adjuro* deos. And. IV. 2. 11. Senectus *adjurat*. Heaut. II. 2. 26.

Adjuto] Pamphilumne *adjutom*, an auscultem seni. And. I. 3. 4. Id amabo *adjuta* me, quo id fiat facilis. Eun. I. 2. 70. Quod potere, *adjutabo* senem. Heaut. III. 1. 7. At te *adjutare* oportet adulescentuli causa. Heaut. III. 2. 35. Homines nobiles eum *adjutara*. Adolph. prol. 16. Eis onera *adjuta*. Heaut. III. 2. 24. Bonitasque vestra *adjutans* aliqua equanimitas. Phorm. prol. 35. Neque quisquam aderat, qui *adjutaret* fenus. Phorm. I. 2. 49.

Adjutor] Hic *adjutor* meus et monitor et praemonstrator hoc mihi praestat. Heaut. V. 1. 2. Aut etiam *adjutor* animae ejus iracundiae. Adolph. I. 2. 66. Sed opus est mihi Phormionem ad hanc rem *adjutorem* dari. Phorm. III. 3. 28.

Adjutrix] Nunc ego te in hac re mihi oro ut *adjutrix* sis. Eun. V. 2. 46. Matres omnes filijs in peccato *adjutricae*. Heaut. V. 2. 39. Vestra intelligentia si erit *adjutrix* nostrae industriae. Heaut. alt. prol. 24. Ut vestra auctoritas meae auctoritati *adjutrixque* sis. Heaut. alt. prol. 40. Praestertim in eare cum sit mihi *adjutrix* socrus. Heaut. IV. 4. 83.

Adjuro] Ut me *adjures* in hac re. And. III. 3. 10. Id spero *adjuturos* deos. And. III. 2. 42. Faciam sedulo, dabo operam, *adjurobo*. Eun. II. 3. 71. Neque me quidquam consilio *adjuras*? Heaut. V. 2. 39. Fortis fortuna *adjuvat*. Phorm. I. 4. 26. Pariter nunc opera me *adjunas*, ac re dudum opitalata ea. Phorm. V. 3. 3. Qui me dudum *adjuravit* comiter. Phorm. III. 3. 4. vide notas.

Adlego] Ut ne credas, a me *adlegatum* hunc senem. And. V. 3. 28.

Adligo. Alligo] Hic furti se *adligat*. Eun. IV. 7. 39. Ro pacto procrem illi *alligaris* filium. Adolph. V. 3. 58.

Adloquar] Cessas *adloqui*? And. II. 2. 6. Quid cessas hominem adire, et blandè in principio *adloqui*? Phorm. II. 1. 22.

Adludo] Forte habui scortum; coepi ad id *adluderc*. Eun. III. 1. 34.

Administro] Lautaque manus *administri* trasti tuam. Adolph. V. 1. 2.

Admiror] His ultra *adideo*, et eorum ingenia *admiror* simul. Eun. II. 2. 19. Cave quoquam *admiratus* sis. Heaut. IV. 6. 23.

Admisce] Ita tu istuc tua *misce*to, me me *admisceas*. Heaut. IV. 5. 35. Ne te *admisce*. Heaut. V. 2. 22.

Admitto] Fac ut *admittat* ad illam. Eun. II. 2. 50. Militem rogat, ut illum *admitti* jubeat. Eun. IV. 1. 4. Sed tu quod canere possis, statim *admitteret*. Eun. IV. 6. 23. Unam hanc noxiam *admitte*: si aliam *admisero* unquam, occidito. Eun. V. 2. 14. Quid ego tantum sceleris *admissi* miser? Heaut. V. 2. 3. Hæc te *admittere* indigna genere nostro? Adolph. III. 3. 54. Me hæc delictum *admissum* in me. Adolph. IV. 5. 48. Sumtum *admittit*. Adolph. V. 7. 15. Iti visere ad eam: *admissi* neme. Heaut. I. 2. 114. Si est, culpam ut in se *admisit*. Phorm. II. 1. 40.

Admodum] Hæc inter nos *super* veritatem *admodum*st. Heaut. I. 1. 1. Advenis modo? PA. *admodum*. Heaut. III. 5. 8. Itane patris ais conspectum veritatem hinc *abuisse*? G. *admodum*. Phorm. II. 2. 1.

Admoneo] Recte *admones*. And. V. 4. 50. Ridiculum est te istuc me *admonere*. Heaut. II. 3. 112.

Admoneo] Accessi: astiti: animam compressi: eare *admonevi*. Phorm. V. 6. 28.

Adnumerare] Argentum *adnumeravit* illico. Adolph. III. 3. 15.

Adnuo] *Adnuo* terram intuens modeste. Eun. III. 5. 31.

Adopto] Inde ego hunc majorem *adoptavi* mihi. Adolph. I. 1. 23. Tuum filium *dedisti adoptandum* mihi. Adolph. I. 2. 34.

Adorior] Si me *inparatum adortus* esset. And. III. 1. 21. Cesso hunc *adoriri*? Heaut. IV. 5. 9. *Adortus* jargio est fratrem. Adolph. 3. 50. Si ab eo nil fiet, tum hunc *adorior* hospitem. Phorm. IV. 2. 15.

Adorno] Continuo hæc *adornavit* ut lavet. Eun. III. 5. 34. Domi non offerdissem, ita jam *adornavit* fugam. Eun. IV. 4. 6.

Adpello] Poeta cum primum animum ad scribendum *adpulsit*. And. prol. 1. Animum ad uxorem *adpulsit*. And. II. 6. 15.

Adplico. Applico] Ipsam animum egrorum ad deteriorum partem *pleramque adplicat*. And. I. 2. 22. Tum ille

egens forte *adplicat* primum ad Chrysidis patrem se. And. V. 4. 21. repente ad studium se *applicans* hunc musicum. Heaut. prol. 23. Hi se ad vos *adplicant*. Heaut. II. 4. 13.

Adpono. Appono] Postulare id gratiam *adponi* sibi. And. II. 1. 31. Puer hercle est, mulier, tu *adponisti* hunc? And. IV. 4. 3. At istos rastros interea tamen *adpone*. Heaut. I. 1. 37. Cena dubia *apponitur*. Phorm. II. 2. 28. Si *adpositum* puerum ante sedes viderit. And. IV. 4. 34. vide notas.

Adporto. Apporto] Quidnam *adportas*? And. V. 2. 17. Vereor ne quid Andria *adportet* mali. Aad. I. 1. 46. Nancium *adporto* tibi. Heaut. III. 1. 18. Nae ille haud scit, hoc paulum lauri quantum eii damni *apportet*. Heaut. IV. 4. 25. Quia usus semper aliquid *adportet* novi. Adolph. V. 4. 2. *Adporto* novam Epidicaomenen quam vocant comediam. Phorm. prol. 25. vide notas.

Adposco] Porro haec talenta dotis *adposcet* duo. Heaut. IV. 7. 10. vide notas.

Adprehendo] Pone *adprehendit* pallio, resupinat. Phorm. IV. 6. 25.

Adprime] Id ego arbitror *adprime* in vita esse utile. And. I. 1. 34. Fratrem eii esse *adprime* nobilem? Ean. V. 5. 10. Et ego meis me omnibus scio esse *adprime* obsequentem. Hec. II. 2. 5. vide notas.

Adprobo] Non satis est tuum te officium facere, fama si id non *approbat*. Phorm. IV. 5. 12. vide notas.

Adpropero] Postquam ante ostium me audivit stare, *adproperat*. And. III. 1. 17.

Adrideo] Eis ultro *adrideo*. Ean. II. 2. 19. Nulli laedere os, *adridere* omnibus. Adolph. V. 4. 10.

Adsentari] Imperavi egomet mihi omnia *adsentari*. Ean. II. 2. 22. Qui hule *adsentari* animam induxeris. Ean. III. 2. 37. Ne id, *adsentandi* magis quam quo habeam gratum, facere existames. Adolph. II. 4. 6. *Adsentando* atque indulgendo et largiendo. Adolph. V. 9. 31.

Adsequor] *Adsequere* se retine. Phorm. V. 7. 89.

Adsero] Ego liberali illam *adsero* causa manu. Adolph. II. 1. 40.

Adservo] Cura *adservandum* vinetum. And. V. 2. 24. Illic tibi *adservandum* est. Heaut. III. 3. 32. Dio quo hio

oppido esse invitam, atque *aderari*. Heaut. IV. 4. 12.

Adsidio] *Adsidio*: adcurrunt servi: soccos detrahebant. Heaut. I. 1. 72.

Adsidus] Ne semper servos curram, iratus senex, *adsidus* agendi sicut mihi. Heaut. prol. 39. Quid tu futurum censes, quem *adsidus* excedent? Heaut. III. 1. 53. Homines nobiles cum *adjuvare*, *adsidus*que una scribere. Adolph. prol. 16. Illic ubi sum *adsidus*. Hec. II. 1. 20.

Adsimulo] Nunc tuamut officium, has bene ut *adsimules* nuptias. And. I. 1. 141. Ebo an tute intellexi hoc *adsimulari*? And. III. 2. 20. Hinc ab dextera venire me *adsimulabo*. And. IV. 3. 20. *Adsimulabo* quasi nunc exeam. Ean. III. 2. 8. Tum pol ego is essem vere, qui *adsimularar*. Ean. III. 5. 58. vide notas. Istunc exora, ut suam esse *adsimulet*. Heaut. II. 3. 117. Me utatem censes velle id *adsimularis*? Heaut. IV. 3. 38. Gnatus quod se *adsimulat* laetum, id dicis? Heaut. V. 1. 15. Qui scis, an ea causa me odisse *adsimularis*? Hec. II. 1. 38. Paternum anticum me *adsimulabo* virginis, Phorm. I. 2. 78. Quid si *adsimulo*, satia est? Phorm. I. 4. 33. Quo me *adsimularem* ire ad mercatoium, non eo. Phorm. V. 6. 53.

Adstato] His propter hanc *adstato*. Adolph. II. 1. 15.

Adsoleo] Quo *adsoleat*, quaeque operet signa esse ad salutem. And. III. 2. 1.

Adstato. Astato] Hic patrem astare tibus? Heaut. V. 2. 7. Patrum video cum patre *adstantem*? Phorm. IV. 3. 2. Accessi: *astiti*. Phorm. V. 6. 27. Preca hinc *astans*. Hec. IV. 3. 1. vide notas.

Adstringo] Hae lege tibi meam *adstringo* sedem. Ean. I. 2. 22.

Adsum] Propè *ades*, cum alio more vivendum sit mihi. And. I. 1. 125. In denegando modo quis pudor passum *ades*. And. IV. 1. 6. Non quis *ades* praesens, dico hoc. Adolph. III. 3. 39. Mulier tibi *ades*. Heaut. II. 3. 2. Ille ad defendendum *ades*. Phorm. II. 1. 36. vide notas. Ubi vis, dona *adsum* tibi a Phaedria. Ean. III. 2. 11. Jam, inquam, hio *adero*. And. IV. 2. 32. *Aderit* una in unis sedibus. Ean. II. 3. 75. Jam hæc tibi *aderit* supplicans. Ean. IV. 7. 41. At pol jam *aderit*, se quoque etiam cum oderit. Hec. IV. 1. 28. vide notas. Dave, *ades*: resiste. And. II. 2. 7. Philippe, *ades*, audi paucis. Hec. III. 5.

60. *Adesum* : pavois te volo. And. I. 1. 2. Favete, *adesse* sequo animo. And. prol. 24. Jamne partus *adsiat*. Adelph. IV. 4. 11. Volo ego *adesse* hic advocatos nobis in turba hac. Eun. IV. 6. 26. Hunc minime opus in hac re *adesse*. Hec. III. 3. 50.

Adtemperat] Itane *adtemperate* evenit, bodie in ipsis ut veniret, ante hac nunquam? And. V. 4. 13. vide notas.

Adtentus, vide *attentus*.

Adveho] Istam nunc times, quæ *advectast*, ne illam talem præcipiat tibi. Eun. I. 2. 81.

Advena] Est e Corintho hic *advena* anus pauperula. Heaut. I. 1. 44.

Advenio] Ad te *advenio*. And. II. 1. 19. Optato *advenis*. And. III. 3. 1. Per tempus *advenis*. And. IV. 4. 44. In tempore ipso mi *advenis*. And. V. 6. 10. Opportune *advenis*. Heaut. I. 2. 5. Unde hæc *advenit*? Hor. I. 2. 6. Salvum te *advenisse* gaudeo. Eun. V. 6. 6. Bene factam te *advenisse*. Hec. III. 5. 6.

Adventus] Ego commodiorem hominem, *adventum*, tempus, non vidi. And. V. 2. 3. Salutant : ad cenam vocant : *adventum* gratulantur. Eun. II. 2. 28. Isse dicit, percontatum *adventum* Pamphili. Hec. I. 2. 2. Incommodè illis fors obtulerat *adventum* meum. Hec. III. 3. 10. Ubi ejus *adventi* venit in mentem. Phorm. I. 3. 2.

Adversarius] *Adversarios* rapere in pejorem partem. Adelph. prol. 2. Poetam restitui in locum, prope jam remotum injuria *adversarium*. Hec. alt. prol. 14. Injariam autem est, ulcisci *adversarios*? Hec. I. 1. 15. Causam tradere *adversariis*, etiam idne lex coegit? Phorm. II. 1. 7. vide notas.

Adversum] Ex *adverso*. Phorm. I. 2. 38. vide notas.

Advesperascit] Cur uxor non *arcescit* ? jam *advesperascit*. And. III. 4. 1.

Advigilo] Si *advigilaveris*, ex unis geminis mihi conficies nuptias. And. IV. 1. 50. Tanto magis te *advigilare* sequomur. Phorm. I. 4. 612.

Adulescens] *Adulescens* luxu perditus. Adelph. IV. 7. 42. Inprudens timuit *adulescens*. Phorm. II. 1. 64. Homo *adulescens* si habet anam amicam. Phor. V. 8. 52. Cum virgine una *adulescens* cubnerit plus potes, sese illa abstinere ut potuerit? Hec. I. 2. 64. Mater quod suavit sua, *adulescens* mulier fecit. Hec. IV. 4. 39. Bonum ingenium narras *adu-*

lescentis. And. III. 1. 8. Fero alia flagitia ad te boni illius *adulescentis*. Adelph. IV. 7. 4. Est veritas optimum *adulescenti* facere injuriam. And. III. 2. 8. *Adulescentem* adeo nobilem. Eun. I. 2. 124. Quæ libernum scire equom est *adulescentem*. Eun. III. 2. 25. Cur perdis *adulescentem* nobis? Adel. I. 1. 36. Conferunt consilia ad *adulescentes*. Heaut. III. 1. 65. vide notas. Car partes seni poeta dederit, quæ sunt *adulescentium*. Heaut. prol. 2. Accipiunda et missitanda injuria *adulescentium*. Ad. II. 1. 53. Quam iniqui sunt patres in omnis *adulescentis* judices. Heaut. II. 1. 1.

Adulescentia] Nos nostramque *adulescentiam* habent despiciatam. Eun. II. 3. 91. Illarum adfines esse rerum, quas fert *adulescentia*. Heaut. II. 1. 3. Jam inde ab *adulescentia*. Adelph. I. 1. 16. Sperabam jam defervisse *adulescentiam*. Adelph. I. 2. 72. persuasit nox, amor, vinum, *adulescentia*. Adelph. III. 4. 24. Quæ vos propter *adulescentiam* minus videtis. Adelph. V. 9. 35. Id vitium numquam decrevi ego esse *adulescentie*. Hec. IV. 1. 27. Insidias nostras fecit *adulescentia*. Phorm. II. 1. 44.

Adulescentior] Quo jure sum usus *adulescentior*. Hec. alt. prol. 3.

Adulescentula] Forte unam aspicio *adulescentulam*. And. I. 1. 91. Ea mortua est : reliquit filiam *adulescentulam*. Heaut. III. 3. 41.

Adulescentulus] Quod plerique omnes faciunt *adulescentuli*. And. I. 1. 28. Perpulistis me, homini ut *adulescentulo* filiam darem. And. V. 1. 9. Homines *adulescentulos* in fraudem indicis. And. V. 4. 7. Rhodius *adulescentulus*. Eun. III. 1. 33. Heri aliquot *adulescentuli* colimus in Piræo. Eun. III. 4. 1. Quo modo *adulescentulus* meretricum ingenia et mores posset nocere. Eun. V. 4. 9. Qui *adulescentulum* nobilitas flagitiis. Eun. V. 7. 20. vide notas. Nosse omnia hæc salutis est *adulescentulus*. Eun. V. 4. 18. Ut animum decuit egrotum *adulescentuli*. Heaut. I. 1. 48. Non est flagitium, mihi crede, *adulescentulum* scortari. Adelph. I. 2. 21. Odiosa hæc est ætas *adulescentulis*. Hec. IV. 3. 13. Quia nusquam inanum fecit *adulescentulum*. Phorm. prol. 6. vide notas.

Aduncus] Refamue illam virginem, cæciam, sparso ore, *aduncus* naso? Heaut. V. 5. 18.

Advocatus] *Advocatus* memo mi esse ut meminerit. Kun. II. 3. 48. Volo ego adesse hic *advocatos* nobis in turba hac. Eun. IV. 6. 26. Me a foro abduxit modo huc *advocatum* sibi. Adelph. IV. 5. 12. Adversusne illum causam dicerem, cui veneram *advocatus*? Adelph. IV. 5. 43.

Advoco] Ibo ad forum, atque aliquot mihi amicos *advocabo*. Phorm. II. 1. 83.

Advorsatrix] Quin tu in ea re mi *advorsatrix* fueris. Heaut. V. 3. 5.

Advorsor. *Advorsor*] Eine ego ut *advorsor*? And. I. 5. 28. Cum placo, *advorsor* sedulo et deterreo. Adelph. I. 2. 64. Neque tuae libidini *advorsabor*. Hec. II. 2. 3. Non possum *advorsari* meis. Hec. II. 2. 29. Reduo uxorem, ac noli *advorsari* mihi. Hec. IV. 4. 32. Cappi *advorsari* primo. Phorm. I. 2. 25. Viris *advorsari* aeque stadium est. Hec. II. 1. 5. vide notas.

Advorsum. *Advorsum*] Id gratum fuisse *advorsum* te. And. I. 1. 15. De illa me *advorsum* hunc loqui. And. I. 5. 30. Me *advorsum* edictum tuum facere esse anam. Heaut. IV. 1. 10. Neque servolorum quisquam qui *advorsum* ierant. Adelph. I. 1. 2. *Advorsum* animi tui libidinem. Hec. IV. 1. 19. *Advorsum* stimulum calces. Phorm. I. 2. 28. Itane es paratus facere me *advorsum* omnia? Phorm. II. 3. 80. To complares *advorsum* ingenium meum menses tali. Phorm. III. 2. 35.

Advorsus. *Advorsus*] *Advorsus* memini. And. I. 1. 37. vide notas. Si quid nobis forte *advorsi* evenerit. Heaut. II. 3. 114. Uti *advorsus* ejus per te teota tacitaque apud omnis sient. Hec. III. 3. 28. Usque *advorsa* tempestate usi sumus. III. 4. 9. Quo pacto *advorsam* serannam ferant. Phor. II. 1. 12. Nichil est magis meis nuptiis *advorsum*. Heaut. IV. 3. 21. Quam res *advorsae* sient. Phorm. V. 4. 3.

Advorto. *Advorto*] Quaeo animum *advortite*. And. prol. 8. Illa sese interea cominodum huc *advorterat* in hanc nostram plateam. Eun. II. 3. 52. Animum *advertunt* graviter, quae non censeas. Heaut. III. 3. 9. vide notas. Animum non *advorti* primum. Heaut. IV. 1. 43.

Adustus] Hoc salsumst, hoc *adustus*st, hoc lautumst parum. Adelph. III. 3. 71.

Adus] Matronam nullam in *adibus*. And. II. 2. 27. Si adpositum pueram ante *adus* viderit. And. IV. 4. 34. *E-*

dis expugnabo. Eun. IV. 7. 3. Castillam illud rotemst de ecclesiadis *adibus*. Eun. IV. 7. 14. Aderit una in unis *adibus*. Eun. II. 3. 76. Hanc tu in *adibus* cogitas recipere posthac? Eun. V. 2. 58. Inscripti ilico *adibus* mercede. Heaut. I. 1. 93. *Adus* nostra vix capiant, scio. Heaut. II. 3. 13. Est mihi ultimis concive in *adibus*. Heaut. V. 1. 29. In *adibus* inruit alienus. Adelph. I. 2. 8. Ante *adibus* non fecissis erit melius hic convivium. Adelph. II. 1. 26. Fratri *adus* sient porvix. Adelph. V. 7. 14. Extaliase extra *adibus* puerum. Hec. IV. 1. 48. Pollicita est ea se conseceram ex *adibus*. Hec. IV. 4. 57. Inruit in *adibus* ater alienus omnia. Phorm. IV. 4. 25. Harum qui est dominus *adibus*. Phorm. V. I. 26.

Adicula] *Adicula* item sunt ob decem alias. Phorm. V. 3. 58.

Adilis] Maccandri Eannobem postquam *adiles* emeruit. Eun. prol. 90.

Ager] Video sentum, squalidum, *agerum*. pannis annisqae obvitum. Eun. II. 2. 5. *Agram* esse simulat meliorem. Hec. I. 2. 13. Cum in proximo hic sit *agera*. Hec. III. 2. 6.

Agrus] Rodeo inde iratas, atque *agre* forens. And. I. 1. 110. Volui facere outra huic *agre*. Eun. IV. 1. 10. Ego hand minus *agre* patior. Heaut. V. 2. 5. Quamobrem aliquid *agre* hinc faceret. Eun. V. 5. 31. vide notas. *Agrus*. Adelph. I. 2. 57. Ostendere, me *agre* pati, illi nolui. Adelph. I. 2. 63. Ne quid *agre* esset mihi. Hec. II. 1. 20. Ne *agre* quicquam ex me audias. Hec. V. 1. 38. Fuisset tam illos mi *agre* aliquot dies. Phorm. I. 3. 7.

Agritudo] Si nulla *agritudo* hinc gaudio intercesserit. And. V. 5. 5. Ne hoc gaudium contaminet vita *agritudine* aliqua. Eun. III. 5. 4. Aut gaudie sumus prepediti nimio, aut *agritudine*. Heaut. III. 1. 99. Diem adimere *agritudinem* hominibus. Heaut. III. 1. 13. Nulla res tanta, quo mi *agritudinem* adferat. Heaut. IV. 3. 2. Magarum saepe id remedium *agritudinis* est. Heaut. III. 2. 28. Mihi quidem cotidie augetur magis de filio *agritudo*. Heaut. III. 1. 15. Animo incerto pro *agritudine*. Heaut. I. 1. 71. Dum *agritudo* est haec roeena. Adelph. III. 2. 14. *Agritudo* haec oritur mi ab te. Hec. II. 1. 26. Matrem ex *agritudine* mea consecuta est. Phorm. V. 1. 23.

Agritus] Animum *agritum* ad dote.

riorem partem adplicat. And. I. 1. 22. Puerperam duci per viam *egrotam*. Adolph. V. 7. 24. Facile omnes, cum valeamus, recta *consilia egrotis* damus. And. II. 1. 9.

Emulor] *Emuleri* necegentiam potius. And. prol. 21.

Emulum] Istum *emulum*, quod poteris, ab ea pellito. Eun. II. 1. 8. Sibi putans addnotum ante oculos *emulum*. Eun. IV. 1. 9. vide notas.

Equalis] Quem vocabo ad conam *equalium* potissimum? And. I. 6. 22. Patria cognatam atque *equalem* nostine? Eun. II. 3. 36. Amico atque *equali* tuo. Heaut. III. 1. 8.

Equis] *Eque* quidquam nunc quidem. And. II. 6. 3. Miser, *eque* atque ego. And. IV. 2. 19. /Cui *eque* audisti comode quicquam *eruisse*? Heaut. IV. 3. 7. Eadem *eque* studeant, nolintque omnia? Hec. II. 1. 2. Viris adversari *eque* studium est. Hec. II. 1. 5. Edepol ne nos sumus inique *eque* omnis ievisse viris. Hec. II. 3. 2. Numquam *eque*, ac modo. Phorm. I. 2. 43. Novi *eque* omnia tecum. Phorm. V. 8. 43.

Equus. *Equos*] Adeste *equo* animo. And. prol. 24. Postulo, sive *equum*, te oro. And. I. 2. 19. *Equo* animo ferre. And. II. 3. 23. *Equum* est vos cognoscere. Eun. prol. 42. Par atque *equum* est. Eun. II. 3. 95. vide notas. Quis liberum scire *equum* est. Eun. III. 3. 25. *Equo* animo *eque* noscere oportet. Adolph. III. 4. 58. E medio *equum* excedere est. Hec. IV. 3. 14. Istuc *eque* bonique facio. Heaut. IV. 5. 14. Cupio, *eque* modo aliquid. Adolph. II. 1. 33. Præter *equumque* et bonum. Adolph. I. 1. 39. Si ita *equum* censes. Adolph. IV. 3. 10. Non *equum* dicis. Adolph. V. 3. 17. Neque adeo ex *equo* et bono. Adolph. V. 9. 30. Quo *equior* sum Pamphilo. And. II. 5. 18. *Eque* de me dixerit. Hec. IV. 5. 25. Quod fors feret, feremus *equo* animo. Phorm. I. 2. 88. Restitui in integrum *equum* esse ac bonum. Phorm. II. 4. 11. Qui neque jus, neque bonum atque *equum* sciunt. Heaut. IV. 1. 29.

Erumnæ] Quo tu minus scis *erumnæ* meas. And. IV. 1. 31. Qui te expeditis his *erumnis*. Hec. III. 1. 8. Me ex quanta *erumnæ* extraxeris. Hec. V. 4. 36. Quo pacto adversam *erumnæ* formant. Phorm. II. 1. 12.

Es] Ancillam *ere* emptam suo. Phorm. II. 2. 26.

Echinus] Hujus multa mentio est in Adelpis.

Esculapius] Quod te, *Esculapi*, et te Salus, ne quid sit hujus, oro. Hec. III. 2. 3.

Etas] Dum cum *etas*, metus, magister cohibebant. And. I. 1. 27. vide notas. Hujus formam atque *etatem* vides. And. I. 5. 51. Dum licitum est eii, dumque *etas* tulit. And. II. 6. 12. Egregia forma, atque *etate* integra. And. I. 1. 45. Per nostram amicitiam, quæ cum *etate* adcrevit simul. And. II. 3. 7. Neque scibat, neque pot *etatem* etiam potis erat. Eun. I. 2. 33. Forma et *etate* ipse es. Eun. II. 3. 83. vide notas. Jam dudum : *etatem*. Eun. IV. 5. 8. Putavi me et *etate* et benevolentia plus scire. Heaut. I. 1. 63. Illa *etas* magis ad hæc utenda idonea est. Heaut. I. 1. 81. Ego istac *etatis*, non amori operam dabam. Heaut. I. 1. 58. Mihi videre præter *etatem* tuam facere. Heaut. I. 1. 7. Cum uno *etatem* agere viro. Heaut. II. 4. 12. Me *etatem* censes velle id adimularier? Hec. IV. 3. 38. Quod illos sat acuet *etas*. Adolph. IV. 3. 48. Quin res, *etas*, usus, semper aliquid adportet novi. Adolph. V. 4. 2. Contrivi in querendo vitam atque *etatem* meam: nunc exorta *etate* hoc fracti pro labore fero. Adolph. V. 4. 15 et 16. Alici ore *etate*. Adolph. I. 2. 30. Ad omnia alia *etate* sapimus rectius. Adolph. V. 3. 46. Odiosa hæc est *etas* adulescentulis. Hec. IV. 3. 13. Ut ne cui mea longinquitas *etatis* obstatet. Hec. IV. 2. 20. Cepiti atque *etati* illorum. Hec. III. 1. 54. Una inter nos agere *etatem* liceat. Hec. II. 1. 10. Ubivis gentium agere *etatem*. Hec. III. 1. 4. Neque ille hoc animo erit *etatem*, neque pol tu eadem istac *etate*. Hec. V. 1. 20. Tua præterierat jam ad duendum *etas*. Phorm. II. 3. 76. Non manebat *etas* virginis meam necegentiam. Phorm. IV. 1. 4. Ut cum uno *etatem* degeret. Phorm. II. 3. 70. Respice *etatem* tuam. Phorm. II. 3. 87. *Etate* minus peccaturam patem? An mea forma atque *etas* nunc magis expectandæ? Phorm. V. 8. 33 et 35.

Agellus] *Agelli* est hic sub urbe paulium. Adolph. V. 8. 26.

Ager] Neque *agri*, neque urbis odium me unquam percipit. Eun. V. 5. 2.

Agrum in proximo hic mercatus est. Heaut. I. 1. 2. *Agrum* in his regionibus meliorem neque pretii majoris nemo habet. Heaut. I. 1. 11. *Agrum* de nostro patre colendum habebat. Phorm. II. 3. 17.

Agito] Apud eum miles Dionysia agitatur. Heaut. IV. 4. 11. *Agitarem* inter vos libere convivium. Hec. I. 2. 18. Jam ego hunc *agitabo*. Phorm. II. 3. 4. Id quidem *agitans* mecum sedulo. Phorm. IV. 3. 10.

Agmen] In medium huc *agmen* cum vecti. Eun. IV. 7. 4.

Age] Observes filium, quid *agat*. And. I. 1. 143. Ah, tantamne rem tam neolegenter *agere*? And. I. 5. 18. Nec quid *agam* certumst. And. I. 3. 4. Quid *agam* habeo. And. III. 2. 18. *Age* *age*, at lubet. And. II. 1. 10. *Age* nunc jam. And. V. 2. 25. *Age* Pamphile; exi Pamphile. And. V. 2. 30. Sed quid *agam*? adeamne ad eum? And. IV. 1. 15. Mex Glycerium, quid *agis*? And. I. 1. 107. Id *ago* sedulo. And. III. 5. 8. Quo hinc te *agis*? And. IV. 2. 25. Pudice vitam parce ac duriter *agebat*. And. I. 1. 48. Ego id *agam*, qui mihi ne detur. And. II. 1. 35. Quid *agam*, cogito. And. II. 2. 21. Hoo *agam*. And. II. 5. 4. Hucine *agis*, an non? And. I. 2. 15. Quid tu? quo hinc te *agis*? And. IV. 2. 25. Alias res *agis*. Eun. II. 3. 57. Quid *agis*, homo impudens? Eun. III. 1. 35. Sicine *agis*? Eun. IV. 7. 34. Quid nunc *agimus*? Eun. IV. 7. 41. Vel rex semper maximas mihi *agebat*, quicquid feceram. Eun. III. 1. 8. *Age* inepte. Eun. II. 3. 20. *Age* nunc, bella. Eun. IV. 4. 37. Magnas vero *agere* gratias Thais mihi? Eun. III. 1. 1. Rem seriam velle *agere* mecum. Eun. III. 3. 8. *Actumst*, illicet. Eun. I. 1. 9. De symbolis quid *actumst*? Eun. III. 5. 59. Quid *ago* nunc? Heaut. II. 3. 102. Quam rem *agis*? Heaut. IV. 4. 18. Eoquid de illo, quod dadam tecum *egi*, *egisti*? Heaut. III. 3. 34. Quid *agam*? aut quid comminiscar? Heaut. IV. 2. 7. Tantumdem *ago*. Heaut. IV. 2. 11. vide notas. Metuo quid *agam*. Heaut. IV. 3. 42. Quid cum illis *agas*, qui neque jus neque bonum atque equum sciunt? Heaut. IV. 1. 29. Cum uno etatem *agere* viro. Heaut. II. 4. 12. Non nunc pecunia *agitur*. Heaut. III. 1. 67. *Acta* haec res est. Heaut. III. 3. 3. Quasi istio

mea res minus *agatur*, quam tua. Heaut. II. 3. 113. *Agis* gratias? Adelph. IV. 3. 5. Nihil *agis*. Adelph. V. 8. 12. Quam vos facillime *agitis*. Adelph. III. 4. 56. Ille suam semper *egit* vitam in otio, in convivio. Adelph. V. 4. 9. Quid faciam? quid *agam*? Adelph. V. 3. 3. Vide, quam rem *agas*. Adelph. III. 2. 45. Ruri *agere* vitam. Adelph. I. 1. 20. Quid sit? quid *agitur*? Adelph. V. 5. 2. Ut, quomodo *acts* haec sunt, sciat. Adelph. IV. 5. 2. Quid *agitur*? D. Quid *agatur*? Adel. III. 3. 19 et 20. Bene dicat secum esse *actum*. Adelph. II. 2. 2. Ille alias res *agere* se simulare. Hec. V. 3. 28. *Legi* *agito*. Phorm. V. 7. 91. Vicissim partes tuas *acturus*. Phorm. V. 5. 7. Non capitis ei res *agitur*, sed pecuniae. Phorm. IV. 3. 26. Hoc *actumst*. Phorm. V. 8. 20. Aotum, aiunt, ne *agas*. Phorm. II. 3. 72.

Agrestis] Ego ille *agrestis*, servus, tristis, parvus, trauulentus, tenax dux uxorem. Adelph. V. 4. 12.

Ah] *Ah* ne me obscuro. And. III. 3. 21. *Ah*, metuo qualem tu me bonum esse existimes. Eun. IV. 6. 20. *Ah* quid *agis*? tace. Eun. IV. 7. 27. *Ah* nescis, quam doleam. Heaut. V. 1. 61. *Ah*, si pergis, abiero. Adelph. I. 2. 47. *Ah* noli, Parmeno. Hec. I. 2. 34. *Ah*, dictum sapientis est est. Phorm. III. 3. 8.

Aio] Hem, quid *ais* scelus? And. IV. 1. 41. Ut quimus, aiunt, quando, ut volumus, non licet. And. IV. 5. 10. *Ain* tandem? And. V. 3. 4. Quid tu *ais*, Gnatho? quid tu autem, Thraso? Eun. III. 2. 20. *Ain* tu? Eun. III. 5. 19. Ita aiunt. Heaut. IV. 8. 15. Quid *ais*? Heaut. V. 1. 27. *Ain* vero? Adelph. III. 3. 51. Quid ipse? quid aiunt? Adelph. IV. 5. 22. Quis id *ait*? Hec. V. 1. 21. Hem, quid *ais*? Phorm. II. 3. 39. Id quod aiunt, ascribis teneo lupum. Phorm. III. 2. 21. Ita fugias, ne praeter casum, quod aiunt. Phorm. V. 2. 3.

Alacris] Quid tu es tristis? quidve es, *alacris*? Eun. II. 3. 15.

Algen] No aut ille *algerit*, aut *aspium* cooidefit. Adelph. I. 1. 11.

Alias] Quando *alias* malim, quam hodie has fieri nuptias? And. III. 2. 49. *Alias* ut uti possim causa haec integra. Hec. I. 2. 5.

Alibi] Neque istio, neque *alibi* tibi erit usquam in me mora. And. III. 5. 9.

Hic sciri potuit, aut nusquam *alibi*. Heaut. II. 3. 38. Habebam *alibi* animum amori deditum. Hec. III. 1. 14.

Alicubi] Utinam hic prope adesset *alicubi*. Adelp. III. 3. 6.

Alicunde] Venit meditata *alicunde* ex solo loco. And. II. 4. 3. Quibus est *alicunde* aliqua objectus labor. Hec. III. 1. 6. Sumeret *aliunde*. Phorm. II. 1. 70. *Alicunde* est periculum. Phorm. II. 2. 19.

Alienus] Prope adest, cum *alieno* more vivendum est mihi. And. I. 1. 125. Viden otium et oibus quid facit *alienus*. Eun. II. 2. 34. Labore *alieno* partam gloriam. Eun. III. 1. 9. Tantamne ab re tant otii tibi, *aliena* ut orea? Heaut. I. 1. 29. *Aliena* ut melius videant, quam sua. Heaut. III. 1. 98. Potius sua sponte recte facere, quam *alieno* metu. Adelp. I. 1. 50. In aedis inruit *alienas*. Adelp. I. 2. 9. *Alieniore* estate. Adelp. I. 2. 30. Illum *alieno* animo a nobis esse. Adelp. III. 2. 40. *Alienus* est ab nostra familia. Adelp. III. 2. 28. Cur duxit *alienam*? Adelp. IV. 5. 38. *Alienum* a vita mea. Adelp. V. 8. 21. Hanc *alienum* ab sese videt. Hec. I. 2. 84. Cum soiet *alienum* puerum tolli pro suo. Hec. IV. 1. 61. Cum ejus *alienum* a me esse animum sentiam. Hec. IV. 4. 36. Cum eam sequitur *alienus* puer. Hec. IV. 4. 27. Ille si me *alienus* adfinem volet. Phorm. IV. 1. 16.

Alimentum] Minas pro alimentis datus. Heaut. IV. 7. 8.

Alio] Fortasse tu profectus *alio* fueras. Eun. II. 2. 49. Fractum ne quando iratus tu *alio* conferas. Eun. III. 1. 60. Illi suam animum *alio* conferunt. Heaut. II. 4. 10.

Aliorsum] Neve *aliorsum*, atque ego feci, accoepit. Eun. I. 2. 2.

Alia] Ne aliqua ad patrem hoc permanet. Adelp. II. 4. 19. Ne uxor aliqua hoc resciscat mea. Phorm. IV. 1. 19. Id porro aliqua uxor mea rescisceret. Phorm. V. 1. 19.

Aliquando] Si quid hujus simile forte *aliquando* evenerit. Heaut. III. 2. 40. *Aliquando* tandem huc animum ut adducas tuum. Hec. IV. 4. 61.

Aliquantillum] Subtristis visnat esse *aliquantillum* mihi. And. II. 6. 16. vide notas.

Aliquantisper] Concedas aliquo ab ore eorum *aliquantisper*. Heaut. III. 3.

11. Cur non ludo hunc *aliquantisper*? Adelp. IV. 5. 5.

Aliquantulum] Quæso tandem *aliquantulum* tibi parce. Heaut. I. 1. 111. Sed mihi opus erat, *aliquantulum* quæ adferret. Phorm. IV. 3. 50.

Aliquantum] Ejus frater *aliquantum* ad rem est avidior. Eun. I. 2. 51. *Aliquantum* iniquior erat præter ejus lubidinem. Heaut. I. 2. 27.

Aliquis] *Aliquid* monstri alunt. And. I. 1. 15. *Aliquid* facerem, ut hoc ne facerem. And. I. 5. 24. Atque *aliquis* dicat, nil promoveris. And. IV. 1. 16. Hic nunc me credit *aliquam* sibi fallaciam portare. And. II. 6. 1. Dicam, *aliquid* me inventurum, ut hinc malo *aliquam* prodeam moram. And. III. 5. 9. Dabit hic pugnam *aliquam* denuo. Eun. V. 2. 60. Ut hæcram in parte aliqua tandem apud Thaidem. Eun. V. 8. 25. *Aliquid* inveni modo, quod ames. Eun. II. 3. 17. Ut *aliquis* pars laboris minatur mihi. Heaut. prol. 42. Quod ego in aliqua parte amicitiam puto. Heaut. I. 1. 5. vide notas. Nonne ad senem *aliquam* fabricam fingit? Heaut. III. 2. 34. Ut mese stultitiam in justitia tua sit *aliquid* præsi. Heaut. IV. 1. 33. *Aliquid* gnato conficies mali. Heaut. V. 3. 1. Hoc quidem ferendum *aliquo* modesto. Adelp. III. 4. 23. Qui *alicui* rei est. Adelp. III. 3. 4. Evadet in *aliquod* magnum malum. Adelp. III. 4. 64. Bene nos *aliquid* facere illi decet. Adelp. V. 8. 25. Hinc *aliquid* paulum præ manu dederis. Adelp. V. 9. 23. Quibus est *alicunde* *aliquis* objectus labor. Hec. III. 1. 6. Cum ex te esset *aliquis*, qui te appellaret patrem. Hec. IV. 4. 30. Si qui minus habent ut semper *aliquid* addant divitioribus? Phorm. I. 1. 8. *Aliquid* conrasissem. Phorm. I. 4. 13. Unde *aliquid* abradi potest. Phorm. II. 2. 19. Dum aliud *aliquid* flagiti conficiat. Phorm. V. 4. 5.

Aliquo] Dum proficiscor *aliquo*. And. II. 1. 29. Illum *aliquo* conclusiassem. Eun. IV. 3. 25. Ne denuo miser *aliquo* extradar hinc. Heaut. IV. 6. 5. Credo abductum in ganeam *aliquo*. Adelp. III. 3. 6. Hinc egens profugiet *aliquo* militatam. Adelp. III. 3. 31. Quantum potest, *aliquo* abjicienda est. Adelp. IV. 7. 26. In angulum *aliquo* abeam. Adelp. V. 2. 11. *Aliquo* mihi est hinc ablegandas. Hec. III. 3. 54.

Aliquot] Ut *aliquot* saltem nuptiis prodant dies. And. II. 1. 13. *Aliquot* me adierunt. And. III. 3. 2. In pariendo *aliquot* adfuerunt liberi. And. IV. 4. 32. *Heri aliquot* adulescentali coimus in Pisce. Eun. III. 4. 1. *Aliquot* mihi amicos advocabo. Phorm. II. 1. 82. *Aliquot* hos sumam dies. Phorm. V. 5. 4.

Aliter] *Aliter* evenire multo intelligit. And. prol. 4. Tu si hio sis, *aliter* censeas. And. II. 1. 10. vide notas. *Aliter* tuum amorem, atque est, accipis. Heaut. II. 3. 23. Sin *aliter* animus vester est. Adolph. III. 4. 46. Numquam te *aliter* atque es, in animum induxi tuum. Adolph. IV. 3. 6. Si *aliter* putas. Adolph. IV. 3. 12. Haud *aliter* censeo. Adolph. V. 8. 5. Sin est, ut *aliter* tua siet sententia. Hec. IV. 4. 15. Ego huic esse *aliter* credidi. Ego isti nihilo sum *aliter* ac ful. Phorm. III. 2. 44 et 45.

Alius] *Alium* esse censeo nunc me atque olim cum dabam? And. III. 3. 13. Homini adulescentulo in *alio* occupato amore. And. V. 1. 10. Hic dies *aliam* vitam deserit, *alios* mores postulat. And. I. 2. 18. *Aliorum* exempla commoment. And. IV. 5. 17. Fallacia *aliam* tradidit. And. IV. 4. 40. *Alia* res. Eun. II. 3. 70. *Aliam* rem ex *alia* cogitare. Eun. IV. 2. 3. *Alias* res agis. Eun. II. 3. 57. *Aliud* ex *alio* malum. Eun. V. 5. 17. Qui mihi per *alium* ostendit suam sententiam. Heaut. II. 1. 7. Per *alium* quemvis ut des. Heaut. III. 1. 61. Apud *alium* prohibet dignitas: apud *alium* ipsius facti pudet. Heaut. III. 3. 15. Periculum ex *aliis* facito. Heaut. II. 1. 9. Nunc *aliud* specta. Heaut. V. 2. 38. Ubi vide notas. Ut *aliud* ex *alio* incidit? Heaut. III. 3. 37. Ut *alia* omitam. Heaut. III. 1. 48. Fecere *alii* saepe item boni. Adolph. IV. 5. 54. Nati filii, *alia* cura. Adolph. V. 4. 14. *Aliud* fortasse *alii* viti est. Hec. II. 2. 28. vide notas. *Aliud* si scirem. Hec. V. 1. 23. vide notas. Ille *alias* res agere se simulare, Hec. V. 3. 28. Timeo ne *aliud* credam, atque *aliud* sunties. Hec. V. 4. 4. Quereret *alium* virum. Phorm. II. 1. 67. Numquid *aliud* me vis? Phorm. I. 2. 101. Dum *aliud* aliquid flagiti conscioat. Phorm. V. 2. 5. Ut *alia* tua sunt facta. Phorm. V. 8. 51.

Alie] Aliquid monstri *alunt*. And. I. 5. 15. Aut equus *alere*, aut canes ad

venandum. And. I. 1. 30. Quis illuc *aluit* parvulam. Eun. V. 2. 58. Illacine mulierem *alere* cum illa familia? Heaut. IV. 5. 3. *Alit* illas: solus omnem familiam sustentat. Adolph. III. 4. 35. Hic suum reddas scilicet; ut *alamus* nostrum. P. Quom ipse noleat pater, ego *alam*? L. Quid dixit? oho, an non *alamus*? Hec. IV. 4. 48 et 49. Puerum mihi cedo: ego *alam*. Hec. IV. 4. 86. *Alere* nolunt hominem educum. Phorm. II. 2. 21.

Alter] Unus et item *alter*. And. I. 1. 50. Ex incommodis *alterius* sum et comparem commodam? And. IV. 1. 4. Tam hoc *alterum*, id verost. Eun. V. 4. 8. *Alteræ* dum narrat, forte adivi. Heaut. II. 3. 30. Caremus eorum uterque partem, tu *alterum*, ego item *alterum*. Adolph. I. 2. 50 et 51. Unus injurias tecum, *altera* est tecum. Phorm. V. 7. 91.

Alteros] Cum patre *alteros*. And. IV. 1. 29.

Amabo] Hoc agite, *amabo*. Eun. I. 3. 50. Id *amabo* adjuva me. Eun. I. 2. 70. *Fec* *amabo*. Eun. III. 3. 28. *Adeo*, ut illuc transeas. Eun. III. 3. 34. *Amabo*, quid ait? Eun. V. 3. 6. *Amabo*, quid tibi est? Heaut. II. 4. 24. Hic sine tu *amabo* non contra insidiabere? Hec. I. 1. 13.

Amarus] *Amara* mulieres sunt, non facile hæc ferant. Hec. IV. 4. 88.

Amator] Ego *amatores* adieram mulierum esse eos maxime. Eun. IV. 3. 21. Quo mi ante oculos coram *amatores* addaxi tuum. Eun. IV. 7. 24. Quo cum *amatore* cum coeant, ligurunt. Eun. V. 4. 14. vide notas. Forma impulsu nostra nos *amatores* colunt. Heaut. II. 4. 9. Satrapa si siet *amator*, numquam sufferre ejus sumtum quest. Heaut. III. 1. 43. Per pol quam pecunia reperias meretricibus *fidelis* evnisc *amatores*. Hec. I. 1. 2. Neque enim in rem est nostram, ut quisquam *amator* nuptiis lætetur. Hec. V. 3. 37.

Ambages] Quas, malum, *ambages* mihi narrare occipit? Heaut. II. 3. 77.

Ambigo] Vicini nostri hio *ambigunt* de finibus. Heaut. III. 1. 93.

Ambiguus] Etiam si dudum fuerat *ambiguum* hoc mihi. Hec. IV. 4. 36.

Ambio] Nisi vides, nisi scis amicos oras, *ambis*. And. II. 2. 36.

Ambo] *Ambo* oporteat: vos volo. And. II. 2. 8. Qui utramvis recte

nerit, ambas novarit. *And. prol. 10.* Post una ambo abierant foras. *Eun. V. 4. 34.* Heri minas pro *ambobus* viginti dedi. *Eun. L. 2. 89.* *Ambo* accusandi. *Heaut. I. 1. 67.* Vera dicendo ut eos *ambos* fallam. *Heaut. IV. 3. 33.* Ego vapulando, ille verberando usque *ambo* defessi sumus. *Adolph. II. 2. 5.* Ad *amam* *amborum* mores earum existimans. *Heo. I. 2. 88.* vide notas. Evenit senibus *ambobus* simul, inter ut esset. *Phorm. 2. 15.*

Ambulo.] *Ambula.* *Heaut. II. 3. 139.* Defessus sum *ambulando.* *Adolph. IV. 6. 1.* Ut me *ambulando* rumperet. *Hec. III. 4. 21.* *Ambulando* totum hunc contrivi diem. *Hec. V. 3. 17.* In *ius ambula.* *Phorm. V. 7. 43.*

Amentis.] Inceptiosus *amentium*, haud *amentium.* *And. I. 3. 13.*

Amentia.] Car meam senectutem hujus sollicito *amentia?* *And. 3. 16.* Quae istae pravitae, quaeve *amentia* est? *Heaut. V. 2. 21.* Quae haec *amentia* est? *Hec. IV. 4. 50.*

Amica.] Si ista uxor sive *amicast.* *And. I. 3. 11.* Haud convenit una ire cum *amica* imperatorem in via. *Eun. III. 2. 41.* Timet animum *amicae* se erga ut ait suae. *Heaut. I. 2. 15.* Magis nunc me *amicae* dicta stimulant. *Heaut. II. 1. 11.* Unde casset adulescenti, *amicae* quod daret. *Heaut. III. 2. 23.* *Amicam* ut habeas jam prope in uxoris loco? *Heaut. I. 1. 52.* Hominem *amicum* recipere ad te, atque ejus *amicam* subagitare. *Heaut. III. 3. 6.* *Amicam* adduxi, quam non liceat tangere. *Heaut. IV. 6. 15.* Cur emis *amicam?* *Adolph. V. 3. 14.* Lætus est de *amico.* *Adolph. II. 2. 45.* Illum scivi habere *amicam.* *Hec. IV. 1. 26.* Exquantem aut introeuntem ad *amicam.* *Hec. IV. 1. 36.* Quam longum spatium amandi *amicam* tibi dedi? *Hec. IV. 4. 62.* *Amicae* et cognatas deserere et festos dies. *Hec. IV. 2. 16.* Eandem *amicam* fore tibi promitto. *Hec. V. 2. 25.* Homo adulescens si habet unam *amicam.* *Phorm. V. 8. 52.*

Amicitia.] Nunc te per *amicitiam* et per amorem obscuro. *And. II. 1. 25.* Per ego te Deos oro, et nostram *amicitiam.* *And. III. 3. 6.* Satis jam satis spectata erga te *amicitias* mea. *And. V. 1. 1.* Quod ego esse in aliqua parte *amicitiae* puto. *Heaut. I. 1. 5.* vide notas. *Isperniam* quod *amicitia* adjoin-

tur. *Adol. I. 1. 42.* Scio te non esse usum antehac *amicitia* mea. *Adolph. II. 2. 43.* Ex quo firmiorem inter nos fore *amicitiam* posthac scires. *Hec. IV. 1. 18.* Nestra cetero *amicitia*, ut voles. *Hec. V. 1. 37.* Egon tuam expectam *amicitiam?* *Phorm. II. 3. 85.*

Amicus.] Te isti virum do, *amicum*, tutorem, patrem. *And. I. 5. 60.* Ita facillime *amicos* pares. *And. I. 1. 39.* Obsequium *amicos*, veritas odium parit. *And. I. 1. 41.* Pater *amicus* summus nobis. *And. V. 6. 6.* Omnes noti me atque *amici* deserunt. *Eun. II. 2. 7.* Sic soleo *amicos.* *Eun. II. 2. 48.* *Amici* quoque res, est videndum, in tuto ut colloquetur. *Heaut. IV. 3. 11.* *Amicum* ingenio fretum, haud natura sua. *Heaut. prol. 24.* Filium meum *amico* atque aequali suo video inservire. *Heaut. V. 1. 37.* Homo *amicus* nobis jam inde a puero. *Adolph. III. 4. 86.* Communia esse *amicorum* inter se omnia. *Adolph. V. 3. 18.* Ex *amicis* ismael ut sint nobis adfines, facias. *Hec. II. 1. 14.* Solus est homo *amico* *amicus.* *Phorm. III. 3. 29.* Ut *amici* inter nos simus. *Phorm. II. 3. 84.* Aliquot mihi *amicos* advocabo. *Phorm. II. 3. 83.*

Amitto.] Vis me uxorem ducere? hanc vis *amittere?* *And. V. 3. 27.* Illam e conspectu *amici* meo. *Eun. II. 3. 2.* Simul consilium cum re *amisti?* *Eun. II. 2. 10.* Cave, ne prius, quam hanc a me accipias, *amittas.* *Eun. IV. 6. 13.* An ego occasionem *amitterem?* *Eun. III. 5. 58.* Unam hanc noxiam *amitte.* *Eun. V. 2. 11.* vide notas. Quidvis malo, quam hunc *amittere.* *Heaut. IV. 8. 18.* Testis mecum est anulus, quem ipse *amiserat.* *Adolph. III. 2. 49.* Ut veni, itidem incertum *amisti.* *Hec. II. 2. 9.* Nunc *amitte* quos hunc. *Phorm. I. 2. 91.* Neque quo pacto a me *amittam*, neque uti retineam, scio. *Phorm. III. 2. 22.* vide notas. Mercedem dare lex jubet sibi atque *amittere?* *Phorm. II. 3. 67.* Ut neque mi jus sit *amittendi*, nec retinendi copia. *Phorm. I. 3. 24.* Video filium invitum sane mulierem ab se *amittere.* *Phorm. V. 7. 28.*

Amo.] Hi tres tam simul *amabant.* *And. I. 1. 61.* Dum licitum est eis, *amavit.* *And. II. 6. 13.* Inceptiosus *amentiam*, haud *amentium.* *And. I. 3. 13.* Scimus, hanc quam *amicare* *amavit.* *And. III. 2. 40.* *Amentium* iræ, *amavit.*

ris integratio. And. III. 3. 23. Nisi me lactasses *amantem*. And. IV. 1. 24. Roquid nos *amas* de *fdicia* istao? Eun. III. 2. 3. Dies noctesque me *ames*: me desideres. Eun. I. 2. 13. Aliquid inveni modo, quod *ames*. Eun. II. 5. 17. Extrema linea *amare*, haud nihil est. Eun. IV. 2. 13. Nihil est hac *Thaide* dignius, quod *ametur*. Eun. V. 8. 22. Quanto minus *spei* est, tanto magis *amo*. Eun. V. 8. 23. Numquam fui usquam, quin me omnes *amarint* plurimum. Eun. V. 8. 62. vide notas. Sic me di *amabunt*. Heaut. III. 1. 54. Novi ego *amantis*. Heaut. III. 3. 9. vide notas. Ita me di *amabunt*, ut nunc *Menedemi* vicem miseret me. Heaut. IV. 5. 1. Cave, si me *amas*. Heaut. IV. 4. 8. Merito tuo te *amo*. Adelph. V. 8. 23. vide notas. Magis te, quam oculos nunc *amo* meos. Adelph. IV. 5. 67. Qui te *amat* plus quam hosce oculos. Adel. V. 7. 5. Habui, *amavi* pro meo. Adelph. I. 1. 22. Quam hic non *amavit* meretricem? Adelph. I. 2. 69. Inter se *amare*. Adelph. V. 3. 42. Recte *amasti* uxorem tuam. Hec. V. 4. 24. *Amo* te, et habeo gratiam. Phorm. I. 2. 4. Ita me di bene *ament*, ut me liceat tam dia quod *amo* frui. Phorm. I. 3. 13. *Amolior*] Hinc vos *amolimini*. And. IV. 2. 24. *Amor*] Bene dissimulatum *amorem* et celatum indicat. And. I. 1. 105. Ut consuetum facile *amorem* cerneres. And. I. 1. 108. Qui istum *amorem* ex corde ejicias. And. II. 1. 7. vide notas. Nunc te per amicitiam et per *amorem* obsecro. And. II. 1. 26. *Amanitium* irae, *amoris* integratio. And. III. 3. 23. Adolescentulo in alio occupato *amore*. And. V. 1. 10. Meretricios *amores* nuptiis conglutinas? And. V. 4. 10. Utinam esset mihi pars aequa *amoris* tecum. Eun. I. 2. 12. In *amore* haec omnia insunt vitia. Eun. I. 1. 14. Neque, praeterquam quas ipse *amor* molestias habet, addas. Eun. I. 1. 32. *Amore* ardeo. Eun. I. 27. Prae *amore* exolesti hunc foras. Eun. I. 2. 18. *Amorem* difficillimum et carissimum, a meretrice virginem quo amabat. Eun. V. 4. 4. vide notas. Non adeo sum imperita, ut quid *amor* valeat, nesciam. Eun. V. 2. 42. Meo fratri gaudeo esse *amorem* omnem in tranquillo. Eun. V. 8. 8. Non *amori* operam dabam. Heaut. E. 1. 58. Aliter tuum *amorem*, atque

est, accipis. Heaut. II. 3. 23. Et me, et meum *amorem*, et famam permitto tibi. Heaut. II. 3. 110. Si mihi secundae res de *amore* meo essent. Heaut. II. 2. 1. In hunc suspiciost translata *amoris*. Heaut. IV. 5. 53. Persuasit mox, *amor*, vinum adolescentia. Heaut. III. 4. 24. Meum *amorem* et peccatum in se transtulit. Adelph. II. 3. 10. Ctesiphon autem in *amore* est totus. Adelph. IV. 2. 50. Pudorin an *amori* obsequeretur magis. Hec. I. 2. 47. Habebam alibi animum *amori* deditum. Hec. III. 1. 14. Me parenti potius, quam *amori* obsequi oportet. Hec. III. 4. 34. Quo pacto me habueris praepositam *amori* tuo. Hec. IV. 2. 7. Horum *amorem* distrahi poterin pati? Phorm. III. 2. 33.

Amoveo] *Amoto* meto. And. I. 2. 10. Prorsus a me opinionem hanc tuam esse ego *amotam* volo. And. III. 2. 30. Ego hunc *amovebo*. Adelph. IV. 2. 14. Testem hanc cum abs te *amoveris*. Hec. IV. 4. 71. Modo te hinc *amove*. Phorm. III. 3. 33.

Amplexor] Si se illum in somnis, quam illum, *amplecti* maluit. And. II. 5. 19.

Amplexor] Mitto jam osculari atque *amplexari*: id nil puto. Heaut. V. 1. 27.

Amplior] Haec irae factas essent multo *ampliores*. Hec. III. 1. 9. Si forte morbas *amplior* factas siet. Hec. III. 1. 50.

Amplius] Quid est, quod tibi mea ars efficere hoc possit *amplius*? And. I. 1. 4. Num quidnam *amplius* tibi cum illa fuit? And. II. 1. 25. Etiamne *amplius*? Eun. I. 2. 63. Nec rei fere sane *amplius* quicquam fuit. Heaut. I. 1. 3. Quam vellem invitatus, ut nobiscum esset *amplius*. Heaut. I. 2. 11. An quid est etiam *amplius*? H. Vero *amplius*. Adelph. III. 4. 22 et 23. Quid faciam *amplius*? Adelph. IV. 7. 14. Ego *amplius* deliberandum censeo. Phorm. II. 4. 17.

Amusis] Ad *amusis* ambarum mores earum existimans. Hec. I. 2. 88. Vide notas.

An. Anne] Spectandae an exigendae sint vobis prius. And. prol. 27. Hocine agis, an non? And. I. 2. 15. An nondum etiam? And. I. 2. 30. Pamphilumne adjutem, an ausonitem seni. And. I. 3. 4. Haud scio, an, quae dixit, sint vera omnia. And. III. 2. 45. Id viso,

tun an illi insensant. *And.* III. 3. 3. Tibi dico ego, an non? *And.* IV. 4. 23. Utrum praedicoemne an taceam? *Eun.* IV. 4. 54. Qui scis, an quae jubeam sine vi faciat. *Eun.* IV. 7. 20. Dicam huic, an non dicam? *Eun.* V. 4. 46. Vide notas. Pravom an rectom sit. *Heaut.* III. 1. 76. Vide notas. Etiam haud scio, an uxorem ducat. *Heaut.* V. 2. 46. Haud scio, an illam misere nunc amat. *Adelph.* IV. 5. 33. An quia non delinquant viri? *Hec.* IV. 4. 41. Vise, redieritne jam an nondum domum. *Phorm.* II. 4. 5.

Ancilla] Ab *Andriast ancilla* haec. *And.* III. 1. 3. Cum *Davo* egomet vidi *ancillam jurgantem*. *And.* V. 1. 19. Parasitus cum *ancilla*. *Eun.* II. 3. 56. *Ancilla* tot me vestiant? *Heaut.* I. 1. 78. Munerarie *ancillas* primum, ad dominas qui adfectant viam. *Heaut.* II. 3. 59 et 60. Sponso aurum, vestem, *ancillas*, opus esse. *Heaut.* V. 1. 20. *Ancillas* dedo: quolubet cruciatu per me exquire. *Hec.* V. 2. 7. *Ancillam* vere emptam suo. *Phorm.* III. 2. 26. Uxori emanda *ancillast*. *Phorm.* IV. 3. 60. vide notas.

Ancillula] Ex *Aethiopia ancillulam*. *Eun.* I. 2. 86. Quam ego cum una *ancillula* hic reliqui. *Heaut.* II. 3. 11. Praeterea una *ancillula* erat; ea texebat una. *Heaut.* II. 3. 52 et 53. Me ire dicam ad mercatoam, *ancillulam* emptam. *Phorm.* V. 5. 10.

Andria] *Menander* fecit *Andriam* et *Perinthiam*. *And.* prol. 9. In *Andriam* ex *Perinthia* fatetur transulisse. *And.* prol. 13. Vereor ne quid *Andria* adportet mali. *And.* I. 1. 46. Ab *Andriast* ancilla haec. *And.* III. 1. 3. Ab *Andria* est haec. *And.* IV. 4. 17. vide notas.

Andrius] *Andrium* ego *Critonem* video? *And.* V. 4. 9.

Andrus] Ex *Andro* commigravit huc viciniae. *And.* I. 1. 43. Navem is fregit apud *Andrum* insulam. *And.* I. 3. 17. Navi fracta apud *Andrum* ejectus est. *And.* V. 4. 20. Eadem haec multi alii in *Andro* audivere. *And.* V. 4. 28.

Angiportum] In *angiportum* quoddam desertam. *Eun.* V. 2. 6. Id quidem *angiportum* non est perviam. *Adelph.* IV. 2. 39.

Ango] Non cotidiana cura haec *ango*ret animam. *Phorm.* I. 3. 8.

Anguis] *Anguis* in impluvium decidit de tegulis. *Phorm.* IV. 4. 26.

Angulus] In *angulum* aliquo abeam. *Adelph.* V. 2. 10.

Angustus] Haec re in *angustum* oppido nunc meae coguntur copiae. *Heaut.* IV. 2. 2.

Anhelo] Memiai nocte prima confingere *anhelantem* domum. *Hec.* V. 3. 25.

Anicula] Importunitatem spectate *anicule*. *And.* I. 4. 4. Neque notus, neque cognatus extra unam *aniculam* quinquam aderat. *Phorm.* I. 2. 48.

Anima] Seni *animam* primum extinguerem. *Adelph.* III. 2. 16. *Animam* recipe. *Adelph.* III. 2. 26. *Animam* relinquam potius, quam illas deseram. *Adelph.* III. 4. 52. Quid, si *animam* debet? *Phorm.* V. 3. 56. *Animam* compressi: aurem admovi. *Phorm.* V. 6. 28.

Animadverto] Ea primum ab illo *animadvertenda* injurias. *And.* I. 129. O facinus *animadvertendum*! *And.* IV. 4. 28. Alios tuam rem credidisti magis quam te *animaversuros*? *Phorm.* III. 1. 3. Postquam tantopere id vos velle *animadverteram*. *Phorm.* V. 7. 16.

Animus] Neque commovetur *animus* in ea re tamen. *And.* I. 1. 67. Mala mens, malus *animus*. *And.* I. 1. 187. Humani ingenii mansuetique animi officia. *And.* I. 1. 87. In dubio est *animus*. *And.* I. 5. 36. *Animus* iritatus est. *And.* III. 4. 18. Poeta cum primum *animus* ad scribendum adpalit. *And.* prol. 1. Qui me tam leni passus *animus* est naque adhuc, quae meo cumque *animus* labitamus. *And.* I. 5. 27 et 28. Quam ego *animus* egregie curam pro uxore habuerim? *And.* I. 5. 38. *Animus* morem gesseram. *And.* IV. 1. 17. Quaeso *animus* advortite. *And.* prol. 8. Ut *animus* ad aliquod stadium adjuvant. *And.* I. 1. 29. Percussit illico *animus*. *And.* I. 1. 98. Sivi *animus* ut expleret suum. *And.* I. 2. 17. Ipsum *animus* egrotum ad deterioerem partem plerumque adpalit. *And.* I. 2. 22. Curae meum *animus* divoraes trahent. *And.* I. 5. 25. Quae mihi suum *animus* atque omnem vitam credidit. *And.* I. 5. 37. Reddixit *animus*. *And.* II. 1. 33. vide notas. Prius, quam tuum, ut sese habeat, *animus* ad nuptias perspexerit. *And.* II. 3. 4. *Animus* ad uxorem adpalit. *And.* II. 6. 15. Laerum redducunt *animus* egrotum ad misericordiam. *And.* II. 3. 27. Si ita istuc *animus* inducti esse utile. *And.* III. 3. 40. Tuam *animus* ex *anima* spectavi meo. *And.* IV. 1. 22. Ne illis *animus* in-

ducas credere. And. V. 1. 15. *Animemi*, noli te moderare. And. IV. 2. 2. Scripta illa sunt in *animo* dicta. And. I. 5. 48. Adeste sequo *animo*. And. prol. 24. Ex *animo* omnia, ut fert natura, facias. And. IV. 4. 55. *Animo* nunc jam otioso esse impero. And. V. 2. 1. Adeo impotenti esse *animo*? And. V. 3. 8. Non tu tuum malum sequo *animo* feres? And. V. 4. 18. Sollicitando et pollicitando eorum *animos* laetas? And. V. 4. 9. Meus fac sis *animus*, quando ego sum tuus. Eun. I. 2. 16. Inpendio magis *animus* gaudebat mihi. Eun. III. 5. 39. Jam dudum *animus* est in patinis. Eas. IV. 7. 56. Ejectanda hercle est hæc mollities *animi*. Eun. II. 1. 16. Ut falsus *animi* es. Eun. II. 2. 43. vide notas. Quid illi credis tam *animi* fuisse? Eun. V. 6. 14. Illud inceptum *animi* est pudentis signum et non instrenui. Heaut. I. 1. 68. Hæc perinde sunt, at illius *animus*, qui ea possidet. Heaut. I. 2. 21. *Animus* ubi semel se cupiditate devinxit mala. Heaut. I. 2. 35. Nescio quid profecto mi *animus* presagit mali. Heaut. II. 2. 7. *Animus* te erga idem ac fuit. Heaut. II. 3. 24. *Animum* advertant graviter. Heaut. III. 3. 9. *Animus* maternas. Heaut. IV. 1. 24. Nisi me *animus* fallit. Heaut. IV. 2. 1. In spe pendeat *animi*. Heaut. IV. 4. 5. vide notas. *Animo* exoptatam meo. Heaut. II. 4. 28. Opinionem hanc quæ mihi *animo* exaugoant. Heaut. II. 2. 3. vide notas. Ut illius *animus* cupidum inopia incenderet. Heaut. II. 3. 126. Illi suum *animum* alio conferunt. Heaut. II. 4. 10. Si semel tuum *animum* ille intellexerit. Heaut. III. 1. 69. Mihi quidem addit *animum*. Heaut. III. 2. 81. *Animum* non adverti primum. Heaut. IV. 2. 43. Ut ejus *animus*, qui nunc luxuria et lascivia diffuit, retardam. Heaut. V. 1. 72. Omnem de me ejeceit *animum* patriæ. Heaut. V. 2. 2. Ne istud in *animum* inducas tuum. Heaut. V. 4. 5. Credas *animum* ibi esse. Heaut. V. 5. 19. Bono *animo* es. Heaut. IV. 6. 18. *Animo* fore conturbato. Heaut. I. 1. 70. Cum egomet nunc mecum in *animo* vitam tuam considero. Heaut. II. 4. 5. Si te tam leni et victo esse *animo* ostenderis. Heaut. III. 1. 29. Tantamne esse in *animo* inscitiam? Heaut. IV. 1. 17. Ne nunc *animo* ita esses duro. Heaut. IV. 1. 52. Quemquamne tam *animo* comi esse et leni putas? Heaut.

V. 1. 39. Tibi bene ex *animo* volo. Heaut. V. 2. 6. Ubi te vidi *animo* esse omissio. Heaut. V. 2. 9. Te video nostræ familiæ ex *animo* factum velle. Adelp. V. 7. 21. Tu mihi es germanus pariter *animo* ac corpore. Adelp. V. 8. 34. Tuus hercle vero et *animo* et natura pater. Adelp. V. 7. 4. Judicavi *animo* meo. Adelp. V. 6. 4. Fortunatus, qui isto *animo* sis. Adelp. V. 3. 66. Hæc si voles in *animo* vere cogitare. Adelp. V. 3. 32. Sequo *animo* fero. Adelp. IV. 7. 20. Quis tu bono *animo* es. Adelp. IV. 2. 4. Bono *animo* fac sis. Adelp. III. 5. 1. Vos sequo *animo* æqua noscere oportet. Adelp. III. 4. 58. Hoc tu facito omni *animo* cogites. Adelp. III. 4. 55. Illum alieno *animo* a nobis esse. Adelp. III. 2. 40. Ex *animo* facit. Adelp. I. 1. 47. Quis in *animo* cogitat. Adelp. I. 1. 5. Illi jam *animum* rellovaria. Adelp. IV. 3. 11. Numquam te alter atque es, in *animum* induxi meum. Adelp. IV. 3. 6. Age, novi tuum *animum*. Adelp. II. 2. 15. Sic *animum* induco meum. Adelp. I. 1. 43. In *animo* instituere. Adelp. I. 1. 13. *Animo* obsequi. Adelp. I. 1. 8. *Animo* molest. Adelp. IV. 5. 21. Quid illi tandem creditis fore *animi* misero? Adelp. IV. 5. 32. Discracior *animi*. Adelp. IV. 4. 1. Vix sũm compos *animi*. Adelp. III. 2. 12. *Animus* tibi pendet. Adelp. II. 2. 18. Sin aliter *animus* vester est. Adelp. III. 4. 46. *Animus* præ timore obstipuit. Adelp. IV. 4. 3. *Animus* equos. Adelp. V. 3. 51. *Animus* partim uxoris misericordia devinotus, partim victis hujus injuriis, paulatim elapsus. Hec. I. 2. 93. Qui eos gubernat *animus*, infirmam gerunt. Hec. III. 1. 31. *Animus* mi reddi. Hec. III. 2. 12. De hac re *animus* meus ut sit. Hec. V. 2. 19. Fecit *animi* ut incertus foret. Hec. I. 2. 46. Advorsum *animi* tui lubricum. Hec. IV. 1. 19. Tui *animi* me esse ignaram putas? Hec. IV. 4. 60. In funambulo *animum* occupat. Hec. prol. 5. In *animum* induxi. Hec. alt. prol. 42. *Animum* induco. Hec. II. 2. 22. Habebam sibi *animum* amoris deditum. Hec. III. 1. 14. Impeditum in eo expedi *animum* meum. Hec. III. 1. 17. *Animum* scotere. Hec. IV. 3. 2. Eius alienum a me esse *animum*. Hec. IV. 4. 36. Tandem hæc *animum* ut adducas tuum. Hec. IV. 4. 61. *Animum*

ad meretricem induxi. Hec. IV. 4. 67. Abhorre animus huic video a nuptiis. Hec. IV. 4. 92. Exple animus iis. Hec. V. 1. 28. Numquam animus ad malas adducam partis. Hec. V. 4. 37. Aequo animo attendite. Hec. alt. prol. 20. Uo animo. Hec. II. 1. 4. Patrio animo victus. Hec. II. 2. 2. Te erga animo esse amico. Hec. III. 3. 29. Fideli animo et benigno in illam. Hec. III. 5. 22. Sin alio est animo. Hec. III. 5. 52. Adcon pervicaci esse animo? Hec. IV. 1. 17. Tam animo iracundo tulit. Hec. IV. 1. 53. Quam animo aequo tuli? Hec. IV. 4. 63. Neque ille hoc animo erit etatem. Hec. V. 1. 20. Quod fors feret, feremus sequo animo. Phorm. I. 2. 88. Otiosum abs animo. Phorm. II. 2. 26. Multimodis cum istoc animo es vituperandus. Phorm. III. 1. 1. Animo iniquo hoc oppido ferre aiunt. Phorm. V. 1. 36. Parare in animo cupiditates. Phorm. V. 4. 2. Animo virili presentique ut sis, para. Phorm. V. 7. 64. Gladiatorio animo ad me adfectant viam. Phorm. V. 7. 71. Me excruciat animi. Phorm. I. 4. 10. Accidet animo novom. Phorm. II. 1. 15.

Annona] *Annona* carast. And. IV. 4. 7.

Annus] Video pannis annisque obsitum. Eun. II. 2. 5. *Annos* natus sedecim. Eun. IV. 4. 26. Dum moliantur, dum comuntur, *annus* est. Heaut. II. 2. 11. *Annos* sexaginta natus es, aut plus. Heaut. I. 1. 10. *Annis* gravior. Heaut. IV. 1. 32. vide notas. Ego novus maritus *anno* demum quinto et sexagesimo fiam? Adelph. V. 8. 15. Parere jam diu hæc per *annos* non potest. Adelph. V. 8. 8. Quocum tot consuesset *annos*. Hec. IV. 1. 40. Fere abhinc *annos* quindecim. Phorm. V. 8. 28.

Ante] Solitudo *ante* ostium. And. II. 2. 25. *Ante* ostium. And. III. 1. 16. *Ante* nostram januam adpone. And. IV. 3. 10. Adductam *ante* oculos. Eun. IV. 1. 9. *Ante* sedes. Adelph. II. 1. 26. Quod *ante* pedes modest, videre. Adelph. III. 3. 32. *Ante* tempus. Hec. alt. prol. 28. Numquam *ante* hunc diem. Hec. V. 4. 23. *Ante* brumam. Phorm. IV. 4. 28.

Ante. *Adverb.*] Nonne oportuit præsciisse me *ante*? And. I. 5. 4. Id te oro, ut *ante* eamus, dum tempus datur. And. III. 3. 23. *Ante*, quam cam ux-

orem duxisset domum. Hec. I. 2. 71. Teque *ante* quod me amare rebar. Hec. IV. 2. 5. vide notas.

Antea] Nam *antea* qui scire posses? And. I. 1. 25. Quas *ante* hic fecit fabulas. Phorm. prol. 4. vide notas.

Antecedo] Dies præstituta. Jam ea præterit? Non, verum hæc ei *antecessit*. Phorm. III. 2. 40.

Anteo] Incredibile quantum herum *anteo* sapientia. Phorm. II. 1. 17.

Antehac] Quod *antehac* fecit, nihil ad me adipet. And. I. 2. 16. Usque *antehac*. And. II. 1. 3. *Antehac* numquam. And. V. 4. 14. Quæ est dicta mater esse ei *antehac*, non fuit. Heaut. II. 3. 29. Illa, quæ *antehac* facta sunt, omitto. Adelph. I. 2. 6. Scio, te non esse usum *antehac* amicitia mea. Adel. II. 2. 42.

Antevenio] Thais multo me *antevenit*? Eun. IV. 5. 7. vide notas.

Antevorto] Miror, ubi ego huic *antevorterim*. Eun. IV. 5. 12.

Antiphila] Teneone te, *Antiphila*, maxime animo exoptatam meo? Heaut. II. 4. 28.

Antipho] Apud *Antiphonem* uterque, mater et pater domi erant. Eun. V. 2. 1.

Antiquus] *Antiquum* obtines. And. IV. 5. 22. Duritia *antiqua*. Heaut. III. 1. 26. *Antiqua* virtute ac fide. Adelph. III. 3. 88. Rendem illam rationem *antiquam* obtine. Adelph. V. 3. 26. *Antiquus* consuetudine. Hec. I. 2. 18. Morem *antiquum* atque ingenium obtines. Hec. V. 4. 20. Iter ad hospitum *antiquum*. Phorm. I. 2. 17.

Anulus] Dati *anuli*. Eun. III. 4. 3. De digito *anulum* detraho. Hic is est *anulus*. Heaut. IV. 1. 37 et 40. Testis mecum est *anulus*. Adelph. III. 2. 49. Eripuit vi, in digito quem habuit, virgini abiens *anulum*. Hec. IV. 1. 59. Cognosce *anulum* illum. Hec. V. 3. 13. Hic adeo his rebus *anulus* fuit initium inveniendis. Hec. V. 3. 23. Ad me configere cum hoc *anulo*. Unde *anulum* istum nactus? Sese illi *anulum* detraxisse. Hec. V. 3. 26 et 27 et 31. Bacchidem suum *anulum* habere. Hec. V. 4. 6.

Anus] Advena *anus* paupercola. Heaut. I. 1. 44. Pultat fores: *anus* quædam prodit. Heaut. II. 3. 35. *Anus* subtemen nebat. Heaut. II. 3. 51. *Anus* haud impura. Heaut. IV. 1. 16. *Anus* decrepitam ducam? Adelph. V. 8. 16.

Cum puella animum suscepisse inimicitias non pudet? Heo II. 1. 34. Nam quae anus est, exanimata? Phorm. V. 1. 5. vide notas.

Apaga] *Apagesis.* Egon formidolosus? Eun. IV. 6. 18. *Apaga* te. Eun. V. 2. 65.

Aperio] Coacti necessario se *aperiunt.* Eun. IV. 1. 8. Uno digitulo forem *aperis* fortunatus. Eun. II. 2. 53. *Aperit* ostium. Heaut. II. 3. 35. Senes qui primi venient, hi partim *aperient.* Adelph. Prol. 23. vide notas. Forem *aperi.* Adelph. II. 1. 13. *Aperite* aliquis actutum ostium. Adelph. IV. 4. 25.

Aperis] Nempe ego *aperte* vis me loqui? And. I. 2. 24. Non tu istuc mihi diotira *aperte* es? Eun. V. 1. 3. *Aperte*, ita uti res sese habet, narrare. Heaut. IV. 3. 24. Si est dicendum magis *aperte.* Adelph. IV. 5. 30. Ut *aperte* tibi nunc fabuler. Phorm. IV. 3. 49. Tam *aperte* iridens? Phorm. V. 7. 63.

Apiscor] Deorum vitam *apti* sumus. Heaut. IV. 3. 15. De eadem causa his iudicium *apiscier.* Phorm. II. 3. 59. vide notas.

Apollo] Non *Apollinis* magis verum, atque hoc responsum est. And. IV. 2. 15.

Appareo] Fac sis nunc promissa *appareant.* Eun. II. 3. 20. *Apparet* servum hunc esse Domini pauperis misericordie. Eun. III. 2. 33. Ille bonus vir nusquam *apparet.* Eun. IV. 3. 18. Res *apparet.* Adelph. V. 9. 7.

Apparo] Nuptias domi *apparavi.* And. III. 2. 35. *Apparatur.* Eun. III. 5. 35. Leotos sternere, caenam *apparare.* Heaut. I. 1. 74. In *apparando* consumunt diem. Adelph. V. 7. 2. *Apparare* de die convivium. Adelph. V. 9. 8. Spatium *apparandis* nuptiis dabitur. Phorm. IV. 4. 20.

Appello] Quo ore *appellabo* patrem? Heaut. IV. 3. 22. Cum ex te esset aliquis, qui te *appellaret* patrem. Heo. IV. 4. 30. Ne me istoo posthac nomine *appellassis.* Phorm. V. 1. 15. Te *appello.* Phorm. V. 8. 22.

Apud] Navem in fregit *apud* Andrum insulam. And. I. 3. 17. *Apud* forum. And. I. 5. 19. Fac *apud* te ut sis. And. II. 4. 5. Vix sum *apud* me. And. V. 4. 13. Sum *apud* te primus. Eun. I. 2. 10. *Apud* saeculum prius. Eun. II. 9. 15. Ut haecam in parte aliqua

tandem *apud* Thaidem. Eun. V. 8. 25. Si est commodum, *apud* me sis volo. Heaut. I. 1. 110. Fides mi *apud* hunc est. Heaut. III. 3. 10. Nemost meorum amicorum hodie, *apud* quem expromere omnia mea occulta audeam. *apud* alium prohibet dignitas; *apud* alium ipsius facti pudet. Heaut. III. 3. 14 et 15. Prae iracundia non sum *apud* me. Heaut. V. 1. 48. *Apud* vilamst. Adelph. IV. 1. 1. Ut *apud* me premium esse positum pietati scias. Heo. IV. 2. 8. Num tibi videtur esse *apud* sese? Heo. IV. 4. 85. Erat ei de rationcula jam pridem *apud* me reliquam pauxillum numerum. Phorm. I. 1. 3. Ita parvam mihi fidem esse *apud* te? Phorm. V. 3. 27.

Aqua] Congrum istum maximum in aqua sinito ludere. Adelph. III. 3. 23.

Aquila] Visa verost, quod dici solet, *aquila* senectus. Heaut. III. 2. 10.

Ara] Ex *ara* hinc sane verbenas tibi. And. IV. 3. 11.

Arbitr] Me cepere *arbitrum.* Heaut. III. 1. 94. Aut desine, aut cedo quemvis *arbitrum.* Adelph. I. 2. 43.

Arbitrium] *Arbitrium* vestrum, vestra existamatio valebit. Heaut. prol. 25.

Arbitror] Si hunc noris satis, non ita *arbitrere.* And. V. 4. 12. *Arbitror:* certum non scimus. Eun. I. 2. 30. Non hercle *arbitror.* Eun. II. 1. 12. Sic homost: perpaucorum hominamst. G. Immo nullorum, *arbitror.* Eun. III. 1. 19. Sanamne credis te esse? M. Equidem *arbitror.* Adel. IV. 7. 30. In qua civitate tandem te *arbitraris* vivere? Adel. IV. 5. 51. Neque adeo *arbitrari* patris est aliter. Heo. IV. 1. 14. Neque conventurum inter nos posthac *arbitror.* Heo. IV. 4. 37. vide notas.

Arcesso] Cur non domum uxorem *arcessis?* Adelph. V. 7. 6. Curro: obstricticem *arcesse.* Adelph. III. 2. 56. Uxorem ut *arcessat,* paret. Heaut. V. 1. 75. Provisio, quam mox virginem *arcessant.* Adelph. V. 6. 2. Non eam? ne nunc quidem, cum *arcessor* ultro? Eun. I. 1. 2. *Arcessitur* lavatum interea virgo. Eun. III. 5. 44. Si in remoti trique, ut fiant, *arcessi* jube. And. III. 3. 14. Jam tum cum primum jussit me ad se *arcessier.* Eun. III. 3. 4.

Archidemides] Patris cognatum atque aequalem *Archidemidem* nostine? Eun. II. 3. 36.

Archonides] *Archonidi* hujus filiam, Heaut. V. 5. 21.

Archylis] *Audio*, *Archylis*, jamdudum. *And.* I. 4. 1.
Ardeo] *Amore ardeo*. *Eun.* I. 1. 27. *Ardeo* iracundia. *Adelph.* III. 2. 12.
Argentarius] *Phædris* curam adimere *argentariam*. *Phorm.* V. 6. 46.
Argentum] *Ego argentum effecero*. *Heaut.* III. 3. 23. *Fugitivum argentum*. *Heaut.* IV. 2. 11. *Argentum cudo*. *Heaut.* IV. 4. 11. *Quin est paratum argentum*. *Heaut.* IV. 4. 15. *De argento somnium*. *Adelph.* II. 1. 50. *Argentum adnumeravit illico*. *Adelph.* III. 3. 15. *Non tu hoc argentum perdis, sed vitam tuam*. *Adelph.* III. 3. 56. *Ipse egomet solvi argentum*. *Adelph.* IV. 4. 19. *A me argentum, quanti est, sumito*. *Adelph.* V. 9. 20. *Non ratio, verum argentum deorat*. *Phorm.* II. 1. 69. *Argentum inveniam*. *Phorm.* III. 3. 1. *Argentum repetent*. *Phorm.* IV. 4. 19. *Emunxi argento senes*. *Phorm.* IV. 4. 1. *Argentumst* altro objectum. *Phorm.* V. 2. 4.
Argumentum] *Argumentum* narrot. *And.* prol. 6. *Non ita dissimili sunt argumenta*. *And.* prol. 11. *Simplex quæ ex argumento facta est duplici*. *Heaut.* prol. 6. *Ne expectetis argumentum fabulæ*. *Adelph.* prol. 22.
Aridus] *Habet patrem quendam avidum, miseram, atque aridum*. *Heaut.* III. 2. 13.
Arma] *Omnia prius experiri, quam arma, sapientem decet*. *Eun.* IV. 7. 9. vide notas. *Simul rem et gloriam armis belli repperi*. *Heaut.* I. 1. 60.
Arv] *Quin te in fundo conspicer fodere, aut arare*. *Heaut.* I. 1. 17.
Arrabo] *Ea relicta huic arraboni est pro argento*. *Heaut.* III. 3. 42.
Arrigo] *Arrige auris*, *Pamphile*. *And.* V. 4. 30.
Arripio] *Summonnit me Parmeno ibi servus, quod ego arripui*. *Eun.* III. 5. 23. *Sublitem medium arripere*. *Adelph.* III. 2. 18.
Arv] *Quid est quod tibi mea ars effloere hoc possit amplius? S. Nihil istac opus est arte ad hanc rem, quam paro*. *And.* I. 1. 4 et 5. *Numquam avare pretium statui arti mea*. *Heaut.* prol. 48. *Habet bene et pudice educatum, ignaram artis meretricis*. *Heaut.* II. 1. 14. *Arte tractabat virum*. *Heaut.* II. 3. 125. *Primarum artium magis principem*. *Adelph.* II. 3. 6. *Remotum arte ab musica*. *Hec.* alt. prol. 15. *Artem musicam recidere ad paucos*.

Hec. alt. prol. 38. *Qui artem tractant musicam*. *Phorm.* prol. 18.
Articulus] *Ut in ipso articulo operasset*. *Adelph.* II. 2. 20.
Artifex] *O artificem probum*. *Phorm.* II. 1. 29.
Arusper] *Interdixit hariolos: arusper vetuit*. *Phorm.* IV. 4. 28.
Arx] *In arcem transcurso opus est. P. in arcem? quid eo?* *Hec.* III. 4. 17. *Dum exspecto in arce Callidemidem*. *Hec.* V. 3. 3.
Ascendo] *Navem ascendit*. *Adelph.* IV. 5. 6.
Asia] *Meque in Asiam persequens*. *And.* V. 4. 32. *In Asiam hinc abiit*. *Heaut.* I. 1. 59. *In Asiam ad regem militatum abiit*. *Heaut.* I. 1. 65. *Hic filium sois eses? Cr.* *Audivi esse: in Asia*. *Heaut.* I. 2. 7. vide notas.
Asinus] *Flabellum tenere te asinum tantum*. *Eun.* III. 5. 50. *Caudes, stipites, asinus, plumbens*. *Heaut.* V. 1. 4. *Quid tu autem huic, asine, auscultas?* *Adelph.* V. 8. 12.
Aspello] *Neque eum potuisse unquam ab hac me appellere*. *Heaut.* II. 3. 20. vide notas.
Asper] *Quid vini absumpsit? Sic hoc, dicens asperum pater hoc est: aliud lenius sodes vide*. *Heaut.* III. 1. 49.
Aspernor] *Quam is aspernatur nunc tam isliberaliter*. *Phorm.* II. 3. 24.
Aspicio] *Forto unam aspicio adlescentulam*. *And.* I. 1. 91. *Accessi: intro asperi*. *And.* II. 2. 26. *Totas tremo horreoque, postquam asperi hanc*. *Eun.* I. 2. 4. *Cum aspicias, os impudens videtur*. *Eun.* V. 1. 22. *Postquam asperi, illico cognovi*. *Heaut.* IV. 1. 43. *Ejus sibi complacitam formam, postquam aspererit*. *Heaut.* IV. 5. 25. *Ehem, Demea, haud aspereram te*. *Adel.* III. 3. 19. *Me repente aspererant*. *Postquam asperi, o facinus indignum inquam*. *Hec.* III. 3. 8 et 16.
Astu] *An in astu venit?* *Eun.* V. 16. 17.
Astus] *Si non astu providentur*. *And.* I. 3. 3. et *Phorm.* 4. 5. vide notas. *Si astu rem tractavit*. *Eun.* V. 4. 2.
Astute] *Id voluit, nos sic nec opinantes opprimi astute*. *And.* I. 2. 13. *Me ab ea astute video labefacturier*. *Eun.* III. 3. 3. *Itane agredimini*. *Phorm.* V. 7. 75. vide notas.
Astutia] *Hem astutias*. *And.* III. 4

25. Opus est tua mihi exprompta malitia atque astutia. And. IV. 3. 8. Qui vim tantam in me et potestatem habeam tantæ astutia. Heaut. IV. 3. 32.

Astutus] *Astutus*: ne ille haud scit. And. II. 1. 10. Ego me non tam astutum, neque ita perperitiam esse id scio. Heaut. V. 1. 1. Ego numquam adeo astutus fui. Adolph. II. 2. 13.

At] *At te di perdant*. Eun. III. 1. 41. Jam peccatum primum id magnum, magnum at humanum tamen. Adolph. IV. 5. 54. Mi vir, non mihi dicis? C. at. N. quid at? Phorm. V. 9. 13.

Atat. *Atatat*] *Atat* hoc illud est. And. I. 1. 98. *Atat* data hercle verba mihi sunt. Eun. IV. 5. 1. *Atat*. Tr. Num formidulosus obscuro es, mi homo? Eun. IV. 6. 18. *Atatat*, nisi mi prospicio, hæreo. Phorm. V. 7. 70.

At enim] *At enim* iaturo in me oderat faba. Eun. II. 3. 90. *At enim* cave. Eun. IV. 6. 13. *At enim* me quantum hic operis fiat, pœnitet. Heaut. I. 1. 20. vide notas. *At enim*. CLIT. Quid enim? Heaut. II. 3. 76. *At enim* tædet jam. Phorm. III. 2. 2.

Atavus] Progeniem vestram usque ab avo atque *atavo* proferens. Phorm. II. 3. 48.

Ater] Quo pacto ex jure hesterno panem atrum vorant. Eun. V. 4. 17. Tam execratam reddam atque atram, quam carboet. Adolph. V. 3. 63. Introiit in ædis *ater* alienus canis. Phorm. IV. 4. 25.

Athene] Quid in *Athenas* insolens? And. V. 4. 4. Te desiderium *Athensarum* arbitror cepisse sæpe. Hec. I. 2. 13.

Atque] Alium censes nunc me *atque* olim? And. III. 3. 13. Non Apollinis magis verum atque hoc responsum est. And. IV. 2. 15. Miser æque *atque* ego. And. IV. 2. 19. Ne aliorum *atque* ego feci acceperit. Eun. I. 2. 2. Etiam *atque* etiam hoc cogita. Eun. I. 1. 11. Aliter tuum amorem, *atque* est, accipis. Heaut. II. 3. 23. Timeo ne aliquid credam, *atque* aliud nunties. Hec. V. 4. 4. Te mihi fidelem esse æque *atque* egomet. Phorm. IV. 1. 15. Faxo eum tali maectatum *atque* hic est infortunio. Phorm. V. 8. 89.

Atque adeo] *Atque adeo* in ipso tempore eorum. And. III. 2. 52. *Atque adeo* longum est nos illum expectare.

And. V. 6. 15. Ut clam eveniat partus patrem, *atque adeo* omnes. Hec. III. 3. 37.

Atqui] Nil prorsus. 8. *atqui* expectabam quidem. And. II. 6. 4. Quid ais venefica? Pr. *Atqui* certo comperi. Eun. V. 1. 9. *Atqui* tu hanc jocari credis? Heaut. IV. 4. 7. *Atqui* hoc verum est, Adolph. V. 5. 5. *Atqui* nil fecit, quod succenscas. Adolph. II. 1. 53.

Atror] Incredibili re atque atroci percitus. Hec. III. 3. 17.

Attamen. *At tamen*] *Attamen* ubi fides si roges, nil pudent. And. IV. 1. 12. Dave, *at tamen*. Nil habeo. C. *At tamen* aliquid. And. IV. 2. 27 et 30.

Attate] *Attate*. And. IV. 4. 15. vide notas.

Attendo] Cum silentio animum attendite. Eun. prol. 44. vide notas. Equo animo attendite. Hec. alt. prol. 20. Postquam attendi magis. Hec. II. 2. 25. Quid velim, animum attendite. Phorm. prol. 25. Animum cepti attendere. Phorm. V. 6. 28.

Attente] Tute *attente* illorum officia fungere. Heaut. I. 1. 14.

Attentus] Animus in spe atque in timore usque antehac *attentus* fuit. And. II. 1. 3. *Adtentiores* sumus ad rem omnis, quam sat est. Adolph. V. 3. 48. Nimium ad rem in senecta *attenti* sumus. Adolph. V. 8. 31.

Attica] Puellam ex *Attica* hinc arreptam. Eun. I. 2. 30.

Atticus] Civem *Atticam* esse hæc. And. I. 3. 16. *Atticus* quidam. And. V. 4. 20. Aucti ex illo, sese esse *Atticum*. And. V. 4. 24. Dixi ego in hoc esse vobis *Atticam* elegantiam? Eun. V. 8. 63.

Attige] Ne me *attigas*. And. IV. 4. 50. vide notas.

Attineo. *Adtineo*] Comperiebam nihil ad Pamphilum quoquam *attinere*. And. I. 1. 63. Nihil ad me *adtinet*. And. I. 2. 16. Ad te *adtinere* hæc omnem rem. Eun. IV. 6. 6. Ea que nihil ad te *adtinet*. Heaut. I. 1. 24. Nihil ad me *attinet*. Adel. I. 2. 54. Jamne me vis dicere id quod ad te *attinet*? Adolph. II. 1. 32. Quod ad illum *attinet* potissimum. Adolph. III. 1. 9. Unum illud ad me *attinet*. Adel. III. 4. 82. vide notas. Quod ad hæc rem *attinet*. Phorm. III. 1. 17.

Attigero] Si illam digito *attigerit*.

Eun. IV. 6. 2. vide notas. Totigin
tū quicquam? *Æ.* Si attigisses, furres
infortuniam. Adolph. II. 1. 24. Nocte
illa prima virginem non attigit. *Hec.*
I. 2. 61. Si tu illam attigeris secus
quam dignum est liberam. *Phorm.* II.
3. 91. Neque postilla unquam attigit.
Phorm. V. 8. 29.

Attollo] *Attolle* pallium. Eun. IV.
6. 31.

Au] *Dictata* es quod rogo? *M. Au.*
And. IV. 4. 12. *Am* obscuro. Eun.
IV. 3. 14. *Au au*, mi homo sanus es?
Adolph. III. 2. 38. vide notas.

Avere] Numquam *avere* pretium
statui arii meo. *Heaut.* prol. 48.

Avaritia] Vide, *avaritia* quid facit.
Phorm. II. 3. 12.

Averus] Amorem difficillimum et
carissimum, a meretrice *avere* virgine
quo amabat. Eun. V. 4. 5. vide
notas. *Averus* leno. *Heaut.* prol. 39.

Auctor] Quos hic noster *auctores*
habet. *And.* prol. 20. *Te auctores* quod
fecisset adulescens. Eun. V. 6. 12.
Auctoris hic rebus quis est. Adolph. IV.
5. 37. Idne estis *auctores* mihi? *Adel.*
V. 8. 16.

Auctoritas] Numquam defugiam *auc-*
toritatem. Eun. II. 8. 99. Ut vestra
auctoritas meae *auctoritati* *fantrix* ad-
juxtrique sit. *Hec.* alt. prol. 40.

Aucupium] Hoc novum est *aucupi-*
um. Eun. II. 2. 16.

Audacia] Audire eorum est opere
pretium *audaciam*. *And.* I. 3. 12. Eam
sese intendit esse, at est *audacia*. Eun.
III. 3. 19. O hominis impudentem
audaciam. *Heaut.* II. 3. 72. *Jocula-*
rem audaciam. *Phorm.* I, 2. 84. Tan-
tare adfectum quemquam esse hominem
audacia? *Phorm.* V. 7. 84.

Audacter] Ut te *audacter* moneam et
familiariter. *Heaut.* I. 3. 6. Minus
multo *audacter*, quam nunc *hedit*, *læ-*
deret. *Phorm.* prol. 11. *Audacissime*
overis quidvis impone, et feret. *Phorm.*
III. 3. 28.

Audas] O facinus *audax*. *And.* II.
3. 27. O hominem *audacem*. *And.* IV.
4. 30. Hocne tam *audax* facinus fa-
cere esse ausum? Eun. IV. 3. 2. O
scelestum atque *audacem* hominem.
Eun. IV. 4. 42. Rogitas, *audacissu-*
me? Eun. V. 4. 26. Qui tam *audacis* fa-
cinoris mi conscius sis. *Phorm.* I. 3. 4.

Audeo] *Herode* nil jam mutire *au-*
deo. *And.* III. 2. 25. Qua fiducia id
facere *audem*? *And.* III. 5. 7. Non

ausim, Eun. V. 2. 45. Qua *audacia*
tantum facinus *audet*? Eun. V. 4. 37.
Non, ita me di ament, *auderet* facere
hæc viduae mulier, quæ in me fecit.
Heaut. V. 1. 80. Quam sæpe forte te-
mere eveniunt, quæ non *audens* optare?
Phorm. V. 1. 31.

Audio] *Audio*, *Archylis*, jam dudum.
And. I. 4. 1. vide notas. Miseram me,
quod verbum *audio*? *And.* I. 5. 5.
Quantum *audio*. *And.* II. 5. 12. O
Juppiter! quid ego *audio*? *And.* III.
1. 7. Iræ sunt inter *Glycerium* et *gna-*
tum. *Cn. Audio*. *And.* III. 3. 20. Quid-
nam *audiam*? *And.* III. 4. 13. vide
notas. Jam *ensurrati audio*. *And.* IV.
4. 40. Nihil *audio*. *And.* V. 2. 22.
Atque *audin*? *And.* V. 2. 24. E *Davo*
audivi. *And.* II. 1. 3. Egon *audiam*?
quid ego *audiam*? *And.* V. 3. 23. Hoc
audi. *And.* III. 4. 11. Vera an falsa
audierim, jam sciri potest. *And.* V. 4.
19. vide notas. Ex te *auditum* qui si-
bant. *And.* III. 3. 2. Quem ego hic
audio? Eun. V. 8. 30. *Audin* te, hic
quid ait? Eun. V. 8. 7. Quæ vera
audivi, taceo, Eun. I. 2. 23. Sin fal-
sum *audierim* ac fictum, continuo pa-
lamst. Eun. I. 2. 24. vide notas. Plus
milles jam *audivi*. Eun. III. 1. 32.
Prius *audite* pauois. Eun. V. 8. 37.
Cave, unquam istuc verbum ex te *au-*
diam. *Heaut.* V. 4. 8. Ego *vero audia*
nunc demum, et vino et valeo. *Heaut.*
II. 3. 3. Volgo *audio* dici. *Heaut.*
III. 1. 12. Loquere, *audio*. *Heaut.* IV.
3. 16. Quid istuc est, quod te *audio*
nescio quid conoertasse? Adolph. II.
2. 2. *Laudarier* te *audit* libenter.
Adolph. IV. 2. 19. Nondum *audisti*,
quod est gravissimum. Adolph. III. 4.
21. Pro *Jupiter*, clamorem *audivi*.
Hoc. III. 1. 37. vide notas. *Audisti* ex
aliquo fortasse. *Hec.* IV. 1. 35. *Ades*,
audi pauois. *Hec.* III. 5. 60. *Audi-*
visse vocem pueri visust vagientis. *Hec.*
IV. 1. 2. Te visum aut *auditum* ve-
lim? *Phorm.* II. 4. 85. Male *audies*.
Phorm. II. 3. 12. *Andi* obscuro. *D.*
Non *audio*. *Phorm.* III. 2. 1.

Aveho] Is venit ut secum *avehat*. *Æ.*
Virginem ut secum *advehat*? Adolph.
IV. 5. 19 et 20.

Avello] Iræ sunt inter *Glycerium* et
gnatum ita magnæ, at sperem posse
avelli. *And.* II. 3. 21. Credo ei pla-
cere hoc, sperat se a me *avellere*. Eun.
III. 3. 14. Si is posset ab ea sese de-
repente *avellere*. *Hec.* IV. 1. 39.

Averus] Cui magis bonae felicitates omnes *averæ* sicut. Eun. II. 3. 34. vide notas.

Aufero] Vos istæc intro *auferte*: abite. And. I. 1. 1. Inultum id numquam a me *auferet*. And. III. 5. 4. Propere accerso, hinc qui *auferant* eam. And. V. 6. 15. Parasiti personam iade *ablatam* et militis. Eun. prol. 26. Suspicio, aliquid domo *abentem abtulisse*. Eun. IV. 3. 19. Ut ea via abs te argentum *auferretur*? Heaut. IV. 8. 9. Mallem *auferre* potius in presentia. Adelp. II. 2. 14. Haud sic *auferent*. Adelp. III. 4. 8. Omne hoc mater *auferet*. Phorm. I. 1. 15. Nosmet ipsos facere oportet. Ph. *Aufer* mi oportet. Phorm. I. 4. 45. Qui te ad scopulum et tranquillo *auferat*. Phor. IV. 4. 8. vide notas. Quia tu hinc pollicitationes *aufer*. Phorm. V. 6. 17. Hicine ut a nobis tantum hoc argenti *auferat*? Phorm. V. 7. 62.

Aufugio] Dio mihi, *aufugistin*? Eun. V. 2. 12. Hercle *aufugerim* potius quam redeam. Hec. III. 4. 10.

Augeo] Immo *auge* magis suspitionem. Eun. III. 1. 46. Minor ergo erus damno *auctus* est. Heaut. IV. 1. 15. vide notas. Omnes te in lauta esse et bene *aucta* re putant. Heaut. IV. 5. 49. vide notas. Poetæ ad scribendam *augeat* industriam. Adelp. prol. 25. Si *augeam*, aut etiam adiutor sim ejus iracundiæ. Adel. II. 1. 65. Morbus qui *auctus* sit. Hec. III. 1. 54.

Augeo] Mihi quidem cotidie *augescit* magis de filio *egritudo*. Heaut. III. 1. 14.

Avidus] Ejus frater aliquantum ad rem est *avidior*, Eun. I. 2. 51. Quam inhonestæ solæ sint domi atque *avide* cibi. Eun. V. 4. 16. Habet patrem quendam *avidum*. Heaut. III. 2. 15.

Aureus] Misisse in gremium imbreum *aureum*. Eun. III. 5. 37.

Auris] Arrige *auris*, Pamphile. And. V. 4. 30. Orando surdas jam *auris* reddideras mihi. Heaut. II. 3. 89. In utramvis *aurem* otiose ut dormias. Heaut. II. 3. 101. Accepi *auribus*. Hec. III. 3. 3. Haud invito ad *auris* sermo mi accessit tuus. Hec. III. 5. 32. *Auribus* teneo lupum. Phorm. III. 2. 21. *Aurem* admovi. Phorm. V. 6. 28. Usque ad *aurem* ogganiat. Phorm. V. 8. 41.

Aurum] *Aurum* sibi clam mulier demit. Eun. IV. 1. 13. *Aurum*, vestem.

Heaut. II. 3. 7. Vestitam veste lugubri, sine *auro*. Heaut. II. 3. 47. *Ancillas* oneratas veste atque *auro*. Heaut. III. 1. 43. Modo non montis *auri* pollicens. Phorm. I. 2. 18.

Ausculto] Pamphilumne adjutem, an *auscultem* seni. And. I. 3. 4. *Ausculta*, *Ausculto*. And. III. 3. 4 et 5. Vintu homini stulto mi *auscultare*? Heaut. III. 3. 24. Non hercle otiumat, nunc mi *auscultandi*. Adelp. III. 3. 66. *Ausculta* paucis, nisi molestumst. Adel. V. 3. 20. Quid tu autem huic, *asine*, *auscultas*? Adelp. V. 8. 12. Jam scias: *auscultas*. Phorm. V. 8. 7.

Auspicio] Haud *auspicato* huc me adtuli. And. V. 5. 12. vide notas.

Autumo] Neque se pigore, et deinde factum iri *autumat*. Heaut. prol. 19. vide notas.

Avus] Usque ab avo atque avo. Phorm. II. 3. 28.

Auxilior] Foris sapere, tibi non posse te *auxilia fieri*? Heaut. V. 1. 50. Si omnes cuperent, tibi nil possent *auxiliarier*. Adelp. V. 4. 9.

Auxilium] Vitæ qui *auxilium* talit. And. I. 115. Ad te adventio, spes, salutem, onanilium, *auxilium* expectans. P. Neque pol consilii locum habeo, neque ad *auxilium* copiam. And. II. 1. 19 et 20. vide notas. Matres filiiis *auxilio* in paterna injuria. Heaut. V. 2. 39. Ferte misero atque innocenti *auxilium*. Adelp. II. 1. 1. Si huic malo salutem querant, *auxilii* nil adferant. Adelp. III. 2. 2. Unde me *auxilium* petam? Phorm. V. 1. 2.

B.

Babyle] Dinumeret ille *Babyle* viginti minas. Adelp. V. 7. 17.

Bacchis] *Ancillas* omnis *Bacchidis* traduce huc ad vos. Heaut. IV. 4. 22. Adducimus tuam. *Bacchidem*. CLIT. Hem. quid? *Bacchidem*? Heaut. II. 3. 70.

Balneum] Unctum atque lantam e *balneis*. Phorm. II. 2. 25.

Bardus] Fatuus est, insulsus, berdus. Eun. V. 8. 49. vide notas.

Beatus] *Beatus*, ni usum hoc desit. Phorm. I. 3. 18.

Bellum] *Bellum* fugiens. And. V. 4. 32. *Bellum*, pax rursum, Ran. I. 1. 16. Simul rem et gloriam armis *belle* reperri. Heaut. I. 1. 60. In *bello*, in otio, in negotio. Adelp. prol. 20.

Bellus] Unum quidquid, quod qui-

dem erit *bellissimum*, carpan. Adelp. IV. 2. 51.

Betua] Rome es ferox, quis habes imperium in *betuas*? Eun. III. 1. 25. Ago nunc, *betua*, credis huic quod dicat? Eun. IV. 4. 36. Quid pertimui autem *betua*? Phorm. IV. 2. 11.

Bene] O factum *bene*. And. I. 1. 78. *Bene* dissimulatum amorem. And. I. 1. 105. *Bene* ut adsimules. And. I. 1. 141. *Bene* et pudice doctum atque edoctum ingenium. And. I. 5. 39. *Bene* mones. And. II. 2. 36. *Bene* sano. And. V. 2. 7. *Bene* factum. And. V. 6. 11. *Bene* dixi. Eun. III. 1. 61. Ita me di bene ament. Eun. V. 2. 43. Istuc pol vero *bene*. Eun. IV. 4. 8. *Bene* putas. Eun. IV. 7. 3. *Bene* edepol narras. Eun. V. 3. 7. *Bene* libenter vicietas. Eun. V. 8. 44. vide notas. *Bene* vale. Heaut. I. 1. 115. Quam *bene* vero aba te prospectum est. Heaut. IV. 1. 25. *Bene* anota re. Heaut. IV. 5. 50. Tibi *bene* ex animo volo. Heaut. V. 2. 6. Tibi *bene* esse soli, sibi cum sit male. Adelp. I. 1. 9. *Bene* promeruit. Adelp. II. 1. 47. *Bene* dicat secum esse actum. Adelp. II. 2. 2. *Bene* facit. Adelp. II. 3. 2. Hoc *bene* successit. Adelp. II. 4. 23. Di *bene* vortant. Adelp. IV. 7. 10. Quasi re *bene* gesta. Adelp. V. 1. 13. *Bene* subducta ratione. Adelp. V. 4. 1. Tibi *lubens bene* faxim. Adelp. V. 5. 6. *Bene* procedit. Adelp. V. 6. 9. *Bene* nos aliquid facere illi deoet. Adelp. V. 8. 28. *Bene* convenibat sane inter eos. Heo. I. 2. 103. *Bene* factum te advenisse. Heo. III. 5. 6. Vixit, dum vixit, *bene*. Heo. III. 5. 11. *Bene* nuntias. Heo. IV. 4. 20. *Benedictis* si certasset, audisset *bene*. Phorm. prol. 20. *Bene* sit tibi. Phorm. I. 2. 101. *Bene* habent tibi principia. Phorm. II. 3. 82. Mei patris *bene* parta indiligenter tutatur. Phorm. V. 3. 5.

Benedico] Omnes *benedicunt*, amant. Adelp. V. 4. 11.

Benedictum] *Benedictis* si certasset, audisset *bene*. Phorm. prol. 20.

Beneficium] Exprobratio immemori *benefici*. And. I. 1. 17. vide notas. Ut *beneficium* verbis initum dudum nunc re comprobet. And. V. 1. 5. Ut solidum paretem hoc mi *beneficium*. Eun. V. 2. 32. Hoc *beneficio* utrique ab utrisque vero devinimini. Heaut. II. 4. 14. Quam *beneficio* adjungas. Adelp. I. 1. 47. Abs quivis homine *beneficium* accipere gaudeas. Adelp. II. 3. 1.

Pro maleficio si *beneficium* summum nolunt reddere. Phorm. II. 2. 22. Feneratum istuc *beneficium* pulchre tibi dicet. Phorm. III. 2. 8. Quin *beneficium* rursam ei experimur reddere. Phorm. III. 3. 5.

Benevolens] Neque illi *benevolens*, neque notus, neque cognatus. Phorm. I. 2. 48.

Benevolentia] Et estate et *benevolentis* plus scire et providere. Heaut. I. 1. 65.

Benignus] Blande dicere aut *benignus* facere. Adelp. V. 4. 24. *Benignus* prebeat. Heo. V. 2. 2. vide notas. *Benignediciis*. Phorm. V. 8. 62.

Benignus] Quam fideli animo et *benigno* in illam et olementi fui. Heo. III. 5. 22. Illo usa sum et *benigno* et lepi-do et comi. Heo. V. 3. 39. Dum nimium dici nos bonos studemus et *benigno*. Phorm. V. 2. 2.

Benivolus] Facilem *benivolusque* lingua tua jam tibi me reddidit. Heo. V. 1. 35.

Beo] O factum *bene*: *beasti*. And. I. 1. 79. Eoquid *beo* te? Eun. II. 2. 48.

Bibo] Quod jussi ei dare *bibere*. And. III. 2. 4. Vicit vinum quod *bibi*. Eun. IV. 5. 1. Te demiror tam mane, qui heri tantum *biberis*. Heaut. III. 2. 8. Prior *bibas*, prior decumbas. Phorm. II. 2. 28.

Biduum] *Bidui* est aut tridui *hæc* sullioitudo. And. II. 6. 9. Ego impetrare nequeo hoc abs te, *biduum* saltem ut concedas solum. Ph. Siquidem *biduum*. Th. Rus ibo: ibi hoc me macerabo *biduum*. In hoc *biduum*, Thais, vale. Eun. I. 2. 101. 102. 104. 107. 110. Sine *biduum* hoc pretereat. Eun. II. 2. 52. Hem, *biduum* maie mæmendumast soli sine illa? Eun. IV. 2. 8.

Biennium] *Biennium* ibi perpetuum illum tuli. Heo. I. 2. 12.

Bini] Ex prædiis talenta argenti *bina* capiebat statim. D. *Bina* queso? Phorm. V. 2. 6 et 7.

Bis] *Bis* facere stulte dæce. Heo. III. 2. 8. De eadem causa *bis* judicium apiscier. Phorm. II. 3. 59.

Blande] Eoquid ego possim *blande* dicere aut *benigne* facere. Adelp. V. 4. 24. *Blande* in principio adloqui Phor. II. 1. 22.

Blanditiæ] Abs te ut *blanditiis* suis suam voluptatem expleat. Heo. I. 2. 12.

Blandus] Te vivat nusquam quisquam *blandior*. Heo. V. 4. 21.

Bolus] Crucior *bolus* mihi tantum creptum e faucibus. Heaut. IV. 2. 6.

Bonitas] *Bonitasque* vestra adjutans atque equanimitas. Phorm. prol. 35.

Bonum. Subst.] *Bona* nostra hoc tibi permitto. And. I. 5. 61. Summam *bonum* esse eris deputabam hunc Pamphilum. And. IV. 3. 2. Ad me lege redierunt *bona*. And. IV. 5. 4. Hoc tanto tam repentino *bono*. And. V. 4. 35. Patria qui abligurrierat *bona*. Eun. II. 2. 4. O Juppiter, serva obscuro hæc nobis *bona*. Eun. V. 8. 19. Quæ quidem in homine dicuntur *bona*. Heaut. I. 2. 19. Ne expertis partis esset de nostris *bonis*. Heaut. IV. 1. 39. Labore inventa mea cui dem *bona*. Heaut. IV. 7. 13. Me mea omnia *bona* doti dixisse illi. Heaut. V. 1. 69.

Bonus] Uno ore omnes omnia *bona* dicere. And. I. 1. 70. *Bona* verba, queso. And. I. 2. 33. *Bonum* ingenium. And. III. 1. 8. Ingenio *bono*. And. III. 2. 7. Interest aliquid acciderit *boni*. And. II. 3. 24. Virginem forma *bona* memini videre. And. II. 5. 17. Ehodum *bone* vir, quid agis? And. III. 5. 10. Salve *bons* vir. And. V. 2. 5. Tibi quod evenit *boni*. And. V. 6. 4. *Bonus* est hic vir. S. Hic vir sit *bonus*? And. V. 4. 12. Hic quoque *bonam* magnamque partem ad te attulit. Eun. I. 2. 43. Tamen etsi *bona* natura est, reddunt curatura juncoas. Eun. II. 3. 25. Cui magis *bonæ* felicitates omnes adversæ sient. Eun. II. 3. 33. Qui uti solet, ei *bona*, qui non utitur reote, mala. Heaut. I. 2. 22. Qui neque jus neque *bonum* atque sequom sciunt. Heaut. IV. 1. 29. Faciam *boni* tibi aliquid pro ista re. Heaut. IV. 5. 15. Istuc sequi *bonique* facio. Heaut. IV. 5. 40. *Bono* animo es. Heaut. IV. 6. 18. Di *boni*. Adel. III. 2. 86. Præter sequumque et *bonum*. Adelph. I. 1. 39. Quin tu *bono* animo es. Adelph. IV. 2. 4. Neque adeo ex sequo et *bono*. Adelph. V. 9. 30. In me tibi *boni* quid sit. Hec. V. 4. 11. Plus hodie *boni* feci. Hec. V. 4. 19. *Bonam*, *bonis* prognatam. Phor. I. 2. 66. Ni vis *boni* in ipsa inesset forma. Phorm. I. 2. 57. *Bonas*, me absente, hic confecistis nuptias. Phorm. II. 1. 28. Si tu aliquam partem sequi *bonique* dixeris. Phorm. IV. 3. 32. Abs te hoc *bona* venia peto. Phorm. II. 3. 31. Una tecum *bona*, mala, tolerabimus. Phorm. III. 3. 23. Tu id quod *boni* est excoerpis. Phorm. IV. 4. 17.

Ut est ille *bonus* vir. Phorm. IV. 3. 33.

Brevis] Occasionem tam *brevem*. Eun. III. 5. 57. Tam in *brevi* spatio. Heaut. V. 2. 2. Ne me in *brevi* pellicias tempus gaudio hoc falso frui. Hec. V. 4. 2. vide notas.

Bruma] Ante *brumam* antem novi negoti nihil incipere causa est sustinca. Phorm. IV. 4. 28.

Byrria] Quid ais *Byrria*? And. II. 1. 1. Ibi forte hujus video *Byrriam*. And. II. 2. 20.

C.

Cado] Ne aut ille alserit, aut nupiam *cciderit*. Adelph. I. 1. 12. Homini illico lacrumæ *cadunt*, quasi puero, gaudio. Adelph. IV. 1. 20. Quod maxime opus est jactu, non *cadit*. Adelph. V. 7. 22.

Cecilius] Quas primum *Ceciliis* dediti novas. Hec. alt. prol. 6.

Cedo] Verberibus *causam* te in patrinum dedam. And. I. 2. 28. Tu illos procul hinc ex occulto *cedere*. Eun. IV. 7. 17. Dum sermones *cedimus*. Heaut. II. 3. 1.

Celum] Qui templa *celi* summa sonita concutit. Eun. III. 5. 42. Quid si nunc *celum* ruat? Heaut. IV. 3. 41. O *celum*, o terra, o maria Neptuni. Adelph. V. 3. 4.

Cæsius] Virginitem *cæsiæ*. Heaut. V. 5. 18. Crispus, crassus, *cæsius*. Hec. III. 4. 26.

Calamitas] Fundi nostri *calamitas*. Eun. I. 1. 34. Numquam ulla amori vestro incidere possit *calamitas*. Heaut. II. 4. 15. Ei novum interveit vitium et *calamitas*. Hec. prol. 2. Eam oppressit *calamitas*. Eam *calamitatem* vestra intelligentia sedabit. Hec. alt. prol. 22 et 23.

Calesco] Accode ad ignem hunc, jam *calesces* plus satis. Eun. I. 2. 5.

Calidus] Vide ne nimium *calidus* hoc sit modo. Eun. II. 3. 89.

Callos] Quo pacto id fieri soleat, *callos*. Heaut. III. 2. 37. Ego illius sensum pulchre *callos*. Adelph. IV. 1. 17.

Callide] Quid, intellextin? D. immo *callide*. And. I. 2. 30. Hoc facito. Sy. Recte sane. D. Hoc fugito. Sy. *callide*. Adelph. III. 3. 63.

Callidemides] *Callidemidem* hospitem Myconium. Hec. III. 4. 18. Dum exspecto in arce *Callidemidem*. Hec. V. 3.

3. Tu es Myconius? non sum. at *Callidemides*? non. Heo. V. 3. 6.

Calliditas] Servi venire in mentem Syri *calliditates*. Heaut. V. 1. 14.

Callidus] Valle in ea re ostendi, quam sis *callidus*. And. I. 2. 27. Vah consilium *callidum*. And. III. 4. 10. *Callidum* ac disertum credidi hominem. Eun. V. 6. 10. Siquid potest, meliore et *callidior*. Phorm. I. 4. 51. Ego hominem *callidior* vidi neminem. Phor. IV. 2. 1.

Calc] Faxo *calcibus* saepe insaltabis frustra. Eun. II. 2. 54. Advorsum stimalum *calces*. Phorm. I. 2. 28.

Canis] *Canes* ad venandum. And. I. 1. 30. Ain vero *canis*? Eun. IV. 7. 33. Cervam videre fugere, et sectari *canes*. Phorm. prol. 7. Introit in adis ater alienus *canis*. Phorm. IV. 4. 25.

Canis] Pumphilam cantum provocamus. Eun. III. 1. 53. vide notas. *Cantileam* eandem *canis*. Phorm. III. 2. 10. Gallina *cecini*. Phorm. IV. 4. 25.

Canthara] Vidi *Cantharam* suffaroinatam. And. IV. 4. 30.

Cantilena] *Cantilenam* eandem *canis*. Phorm. III. 2. 10.

Cantito] Ut habeas quicum *canites*. Adelph. IV. 7. 32.

Canto] Qui harum mores *cantabat* mihi. Heaut. II. 3. 19. Hymenaeum qui *cantent*. Adelph. V. 7. 7.

Capillus] Ipsam *capillo* conscidit. Eun. IV. 3. 4. Vix me contineo, quin involem in *capillum*. Eun. V. 2. 21. *Capillus* sparsus. Heaut. II. 3. 39. vide notas. *Capillus* passus. Phorm. I. 2. 56.

Capio] Certo *captus* est. And. I. 55. Magistrum *capit* ad eam rem improbum. And. I. 2. 21. Causam *ceperit*. And. I. 3. 8. Consilium *capere*. And. III. 2. 38. De te si exemplum *capit*. And. IV. 1. 27. Si *captiundos* mihi sciam esse inimicos omnis homines. And. IV. 2. 12. Rx eo nunc misera quem *capit* laborem? And. IV. 3. 4. Tantum laborem *capere* ob talem filium? And. V. 2. 29. Quod nos *capere* oportet, haec interceptit. Eun. I. 1. 35. Te redimas *captum*. Eun. I. 1. 29. Cibum nonnunquam *capit* cum ea. *Capias* tu illius vestem. Cibum una *capias*. Eun. II. 3. 77, 79 et 82. Consilium volo *capere* una tecum. Eun. III. 5. 66. Negoti si quando odium *ceperat*. Eun. III. 1. 14. Quid ut ex ea re tandem *caperes* commodi? Eun. III. 5. 25. Quantum et quam veram laudem *capiet* Par-

meno? Eun. V. 4. 3. Te mihi patronam *capio*. Eun. V. 2. 48. Ex meo propinquo rare hoc *capio* commodi. Eun. V. 5. 1. Omnes mihi labores fuere quos *cepi* leves. Heaut. II. 4. 19. *Aedes* nostrae vix *capient*, scio. Heaut. II. 3. 13. Me *capere* arbitrum. Heaut. III. 1. 91. Neo rationem *capio*. Heaut. V. 2. 6. Laborem inanem ipsas *capit*. Heo. III. 2. 9. Miseriam omnem ego *capio*. Adelph. V. 4. 22. Te desiderium *Athenarum* *cepisse* esse. Heo. I. 2. 14. Andivi *cepisse* odium tui *Philamenam*. Heo. II. 1. 22. Qua via *capient* te illi, eadem ipsos *capit*? Heo. I. 1. 16. Quid ego haec ex inopia nunc *capiam*? Phorm. I. 3. 15. Provinciam *cepisti* duram. Phorm. I. 2. 23. Talenta argenti *biua* statim *cepibat*. Phorm. V. 3. 7. Conveniendi patris tempus *capere*. Phorm. V. 4. 9. *Cape*, cedo. Phorm. V. 7. 57. vide notas.

Capitalis] Nova, *capitalia*. Adelph. IV. 7. 5.

Capitulum] O *capitulum* lepidisaimum. Eun. III. 3. 25.

Caprificus] Illic ubi etiam *caprificus* magna est. Adelph. IV. 2. 38.

Capto] Quid cum illo consili *capet*. And. I. 1. 43. Quid agant, quidve *capent* consili. And. II. 4. 1. Qua via *capent* te illi, eadem ipsos *capit*? Heo. I. 1. 16. Sermonem *captans*. Phorm. V. 6. 29.

Capus] Ut *capus* servolorum est. Adelph. III. 4. 34.

Caput] *Ridicolum caput*. And. II. 2. 34. Illic est huic rei *caput*. And. II. 6. 27. *Capitis* periculum adire. And. IV. 1. 54. Dimisitum ego *caput* tuum hodie. Eun. IV. 7. 33. Utinam tibi committigari videam *sandalio caput*. Eun. V. 7. 4. *Capillus* circum *caput* rejectus negligenter. Heaut. II. 3. 49. Non possum pati, quin tibi *caput* demulceam. Heaut. IV. 5. 14. Non. si ex *capite* sis meo natus. Heaut. V. 4. 12. Colaphis *taber* est totum *caput*. Adelph. II. 2. 37. *Capite* pronam in terram statuerem. Adelph. III. 2. 8. vide notas. Sensit te esse huic rei *caput*. Adelph. IV. 2. 29. *Capiti* atque *etati* illorum. Heo. III. 1. 54. Suo *capiti* fuit. Phorm. III. 2. 6. vide notas.

Carbo] Tam exocotam reddam, atque atram, quam *carbost*. Adelph. V. 3. 63.

Carcer] Ain tamen, *carcer*? Phorm. II. 3. 26. vide notas.

Careo] Tandem non ego illa *caream*?

Eun. II. 1. 17. *Carens patria*. Heaut. I. 1. 85. Præterquam tui *carendum* quod erat. Heaut. II. 4. 20. Mulierem, quæ *careat culpa*? Hec. IV. 4. 40.

Caria] In *Cariam* est profectus. **Bun.** I. 2. 46. Captam ex *Caria*. Heaut. III. 3. 47.

Carnufex] *Carnufex*, quæ loquitur? **And.** I. 2. 12. Meus *carnufex*. **And.** IV. 1. 27. **Eho**, *carnufex*. **And.** V. 2. 11. Os ut sibi distorsit *carnufex*. **Bun.** IV. 4. 3. Namquam dicit *carnufex*. **Adelph.** III. 3. 9.

Carpo] Unum quiddid, quod quidem erit bellissimum, *carpam*. **Adelph.** IV. 2. 52.

Cerus] *Annona caræst*. **And.** IV. 4. 7. Neque meo cordi esse quemquam *cariorum*. **Eun.** I. 2. 121. Ego quoque una pereo, quod mi est *carius*. **Eun.** II. 1. 5. Amorem difficillimum et *carissimum*. **Eun.** V. 4, 5. Parare, quod sit *carius*, quam ipse est sibi. **Adelph.** I. 1. 14. Solum id est *carum* mihi. **Adelph.** I. 1. 24. Quam sint *suavia*, et quam *cara* sint. **Phorm.** II. 2. 30.

Casa] Ita fugias, ne præter *casam*, quod aiant. **Phorm.** V. 2. 3.

Catus] Senex confidens, *catus*. **And.** V. 2. 14.

Caudex] *Caudex*, stipex, asinus, plumbeus. **Heaut.** V. 1. 4.

Caveo] Neque tu haud dices tibi non prædictum. *cave*. **And.** I. 2. 34. Verbum unum mihi faxis *cave*. **And.** IV. 4. 14. Quod *cavere* possis, stultum admitterest. **Eun.** IV. 6. 23. *Ipsus sibi cavet loco*. **Eun.** IV. 7. 13. *Cave sis*. **Eun.** IV. 7. 29. Ab istoc tibi *cavendum* intellego. **Eun.** V. 2. 44. Etiam *caves*? **Heaut.** II. 2. 6. *Cave faxis*. **Heaut.** I. 2. 13. *Faciæt nisi caveo*. **Heaut.** IV. 4. 8. Etiam *taces*? ego *caveo*. **Adel.** IV. 2. 12. *Cave dixeris*. **Adelph.** III. 4. 12. Dum id rescitum iri credit, *tantisper caveo*. **Adelph.** I. 1. 45. Ego me solo *cavisse*. **Hec.** III. 5. 20. *Heus tu, cave*. **Phorm.** II. 3. 51. *Cave resciscat quisquam*. **Phorm.** V. 1. 37.

Causa] Satis vehemens *causa* ad objurgandum. **And.** I. 1. 123. Vera objurgandi *causa*. **And.** I. 1. 131. Tandem inventast *causa*. **And.** IV. 1. 19. Ubi ea *causa* adempta his. **And.** V. 1. 18. *Causa* optumast. **And.** V. 1. 46. Nec satis ad objurgandum *causæ*. **And.** I. 1. 5. *Quid causæ* est, quin. **And.** III. 4. 21. Ullam *causam*, saltem ineptam, falsam, iniquam. **And.** I. 5. 22. *Causam*

operit. **And.** I. 3. 8. Multæ sunt *causæ*, quamobrem cupiam. **Eun.** I. 2. 65. Num parva *causa* est? **Bun.** III. 5. 27. *Causam* dicere. **Eun.** prol. 10. *Causam* reperit. **Eun.** III. 3. 6. Aliquam *causam* quærebat. **Bun.** V. 5. 31. Id facere maxime *causæ* mea. **Eun.** V. 8. 40. *Fingit causam*. **Bun.** I. 2. 58. Vera *causa* est. **Heaut.** II. 3. 95. Mea *causa causam* hanc justam esse animum inducite. **Heaut.** prol. 41. Non tam *mesapte causa* hætor, quam illius. **Heaut.** IV. 3. 8. Ego liberali illam *adæro causam* manu. Nunc vide, utrum vis, argentam accipere, an *causam* meditari tuam. **Adelph.** II. 1. 40 et 41. *Adversus me illum causam* dicerem, cui veneram *advocatus*? **Adelph.** IV. 5. 42. Etai tibi *causa* est de hac re. **Hec.** IV. 4. 3. Postquam ademptam hanc quoque tibi *causam* vides. **Hec.** IV. 4. 58. Alias ut uti possim *causa* hac integra. **Hec.** I. 2. 5. De tali *causa*. **Hec.** V. 1. 31. Te *causæ* impellobant leves. **Hec.** III. 4. 12. Omnis *causæ* præcidam omnibus. **Hec.** IV. 2. 22. Constringis falsas *causæ* ad discordiam. **Hec.** IV. 4. 71. *Justam illam causam*, facilem, vincibilem, optamam. **Phorm.** I. 4. 48. Quam *causam* reperient? *Causam* tradere adversariis. **Phorm.** II. 1. 4 et 7. Non *causam* dico, quin. *Servom* hominem *causam* orare leges non sinunt. **Phorm.** II. 1. 46 et 62. *Judicium de eadem causam* iterum ut reddant tibi, de eadem *causam* bis *judicium* adipiscier. **Phorm.** II. 3. 57 et 59. *Nostra causam* scilicet in nervom potius ibit. **Phorm.** IV. 4. 15. *Causæ* est *sontica*. **Phorm.** IV. 4. 29. vide notas. Aliquid *credito esse causæ*. **Phorm.** V. 6. 35. *Vestri honoris causam*. **Phorm.** V. 7. 35.

Cautus] Res omnis *cautus*, ne temere faciam, *adouro*. **Hec.** V. 1. 11.

Cautim] *Cautim* et paulatim dabis. **Heaut.** IV. 8. 30.

Cautio] Ne resciscant, *cautio* est. **And.** II. 3. 26. *Piaces mihi ne occurrampar, cautioest*. **Adelph.** III. 3. 67.

Cautus] Ut *cautus* est, ubi nihil opust. **Phorm.** IV. 5. 3.

Cedo. Verb.] *Cedo*, ut melius dicit. **Adelph.** III. 2. 52. vide notas.

Cedo. Adverb.] Qui *cedo*? **And.** I. 1. 123. *Cedo* igitur, quid faciam? **And.** II. 3. 9. *Cedo* quid jurgabit tecum? **And.** II. 3. 15. Quid te ergo *alied* sollicitat? *cedo*. **Eun.** I. 2. 82. *Cedo* alios. **Eun.** IV. 7. 6. Quid factumst? *cedo*.

Eun. V. 4. 28. *Cedo* dextram. **Heaut.** III. 1. 84. *Cedo* quid est? **Heaut.** III. 3. 36. Nomen mulieri *cedo* quod sit. **Heaut.** IV. 1. 49. *Cedo* quemvis arbitrum. **Adelph.** I. 2. 43. Coram ipsum *cedo*. **Adelph.** III. 4. 38. Puerum mihi *cedo*: ego alam. **Hec.** IV. 4. 86. *Cedo* dum, en unquam audisti? **Phorm.** II. 2. 15. Quod fors, *cedo*. **Phorm.** V. 6. 17. Quin tu mi argentum *cedo*. **P.** Immo vero uxorem tu *cedo*. **Phorm.** V. 7. 42 et 43. *Caepo, cedo*. **Phorm.** V. 7. 57. vide notas.

Celer] Nisi consilium *celere* reperis. **Phorm.** I. 4. 1.

Ce la] Me in *cellam* aliquam cum illa concludam. **Adelph.** IV. 2. 13.

Cellula] Cum in *cellulam* ad te patris penam omnem congerebam clanculum. **Eun.** II. 3. 19.

Celo] Bene dissimulatum amorem et *celatum* indicat. **And.** I. 1. 105. Vos *celavi*, quod nunc dicam. **And.** III. 4. 6. Ubi ubi est, diu *celari* non potest. **Eun.** II. 3. 3. *Celem* tam insperatum gaudium? **Heaut.** III. 1. 5. *Celabitur* illidem, ut *celata* adhuc est. **Heaut.** IV. 3. 20. Ea ne me *celet*, consuefecit filium. **Adelph.** I. 1. 29. Haud ita decet, *celare* te iras. **Hec.** II. 2. 11. Nescio quod magnum malum me *celas*. **Hec.** III. 1. 40. Te atque alios partum ut *celaret* suum. **Hec.** III. 3. 24. *Yereor*, ne orata nostra nequeat *celare*. **Hec.** IV. 1. 61. Noane hoc *celatos* tam diu? **Hec.** IV. 4. 23.

Censo] Tu si hic sis, aliter *censeas*. **And.** II. 1. 10. vide notas. *Censen* me verbum potuisse illum proloqui? **And.** I. 5. 21. Dari tibi verba *censes* falso. **And.** III. 2. 25. vide notas. Ego rus ibo, atque ibi manebo. **P.A.** *Censo*. **Eun.** II. 1. 11. Quid faciendum *censes*? **Eun.** IV. 4. 53. Recte dicit, *censeo*. **Heaut.** III. 3. 27. *Censen* vero? **Eun.** III. 3. 30. *Aequom* esse *censent*. **Heaut.** II. 1. 2. Animum advertunt graviter, quae non *censeas*. **Heaut.** III. 3. 9. Quid te futurum *censes*? **Heaut.** III. 1. 53. Rem cum videas, *censeas*. **Heaut.** V. 3. 21. *Censen* hominem me esse? **Adelph.** IV. 2. 40. Haud aliter *censuo*. **Adelph.** V. 8. 5. Adeon me esse pervicacem *censes*? **Hec.** IV. 1. 32. Ego amplius deliberandum *censuo*. **Phorm.** II. 4. 17.

Centies] Ut nil credas intelligere, nisi idem dictumst *centies*. **Heaut.** V. 1. 8.

Centurio] Ubi *centurios* Sanga? **Eun.** IV. 7. 6.

Cerebrum] Ut *cerebro* dispergat vitam. **Adelph.** III. 2. 19. Diminnetur tibi quidem jam *cerebrum*. **Adelph.** IV. 2. 32. An tibi jam mavis *cerebrum* dispergam hic? **Adelph.** V. 2. 7.

Ceres] Sine *Ceres* et *Libero* friget *Venus*. **Eun.** IV. 5. 6.

Cerno] Ut consuetum facile amorem *cerneres*. **And.** I. 1. 108. Si satis *cerno*. **Adelph.** III. 3. 85.

Certatio] Numquam vidi iniquissimas *certationes* comparatam. **Adelph.** II. 4. vide notas.

Certe] *Certe* captus est. **And.** I. 1. 55. *Herole certe*. **And.** II. 2. 10. *Molestus certe* ei fuero. **And.** IV. 1. 17. *Certe* pol. **Eun.** IV. 5. 5. - *At certe* ut hinc concedas. **Heaut.** III. 3. 11. vide notas. *Certe* sic erit. **Heaut.** V. 3. 12. vide notas. *Estae* hic ipse, de quo agebam? et *certy* is est. **Adel.** I. 1. 53. *Simulare certe* est hominis. **Adelph.** IV. 7. 16. *Certen?* **P.A.** *Certe*. **Hec.** V. 4. 2. *Certe* edepol. **Phorm.** V. 1. 8.

Certo, verb.] *Benedictis* si *certasset*, audisset bene. **Phorm.** prol. 21.

Certo, adverb.] *Hoo certo* scio. **And.** V. 4. 26. *Certo* comperi. **Eun.** V. 1. 9. *Satis certo* scio. **Heaut.** I. 1. 19. *Ut opiner: et certo* scio. **Adelph.** IV. 5. 14. *Certo* decrevi. **Hec.** IV. 2. 10.

Certus] *Omnia* experiri *certumst*. **And.** II. 1. 11. *Nec* quid agam *certumst*. **And.** I. 3. 4. *Hic* reddes omnia, quae nunc sunt *certa* ei consilia, incerta ut sient. **And.** II. 3. 16. *Ita* facere *certumst*. **Eun.** I. 2. 108. *Si certumst* facere, facias. **Eun.** II. 3. 97. *Arbitror: certum* non scimus. **Eun.** I. 2. 31. *Satin* hoc *certumst*? **G.** *Certumst*. **Adelph.** III. 2, 31. *Nec* quicquam *certi* respondes mihi? **Hec.** IV. 4. 84. *Vide* ut mi haec *certa* et clara attuleris. **Hec.** V. 4. 1. *Quantum* potest, me *certiorem* facio. **Phorm.** IV. 3. 69.

Cervus] *Cervam* videre fugere, et sectari canes. **Phorm.** prol. 7.

Cervix] *Inversa* verba, *eversas* *revices*. **Heaut.** II. 3. 131.

Cesso] *Cessas* adloqui? **And.** II. 2. 6. *Cesso* adloqui. **And.** V. 2. 4. *Quid stas? quid cessas?* **And.** V. 6. 15. *Paulum* si *cessassem*, domi non offendissem. **Eun.** IV. 4. 5. *Odiosa* *cessas*? **Eun.** IV. 6. 16. *Cesso* hunc adoriri? **Heaut.** IV. 5. 9. *Odius* *cessat*. **Adel.**

IV. 2. 49. Sed cur cessas? Adolph. IV. 5. 69. *Cessatum* usque adhuc est. Adolph. IV. 4. 23. Ut olim te ostendisti, nil *cessavisti* eadem esse usque adhuc. Heo. V. 1. 29. *Contumelias* numquam *cessavit* dicere. Phorm. II. 3. 30.

Cetarius] *Cetarii*, lanii, coqui, farto- res, pisatores. Eun. II. 2. 26.

Ceteri] Lamentari praeter *ceteras* visa. Forma praeter *ceteras* honesta et liberali. And. I. 1. 94 et 95. Horum ille nihil egregie praeter *cetera* studebat. And. I. 1. 31. Sua causa excludi *ceteros*. Eun. III. 2. 28. Patriam, et signa *cetera*. Eun. I. 2. 32. Nolim *ceterarum* rerum te socordem eodem modo. Adolph. IV. 5. 61. Cum ego vos curis solvi *ceteris*. Heo. II. 1. 33. Tu con- jicito *ceterum*. Phorm. I. 3. 14. vide notas.

Ceterum] *Ceterum* de exclusione ver- bum nullum. Eun. I. 2. 7. *Ceterum* idem hoc aut melius tute invenisses. Eun. III. 1. 62. vide notas. *Ceterum*, placet tibi factum? Adolph. IV. 7. 18. *Ceterum* de redduenda id facias, quod in rem sit tuam. Heo. III. 3. 31. *Ceterum* posthac si quicquam, nil precor. Phorm. I. 2. 91.

Charea] Hic sapicule nominatur in Eunuchio.

Charinus] Andriae persona est. Quam villam demonstravit *Charini*? IV. 4. 10.

Chremes] Andriae, Eunnuchi, Hean- toutimorumeni, et Phormionis persona.

Chrysis] Hujus mentio est. And. I. 1. et I. 5. Quis heri *Chrysidem* habuit? And. I. 1. 58.

Cibus] Viden otium et *cibus* quid facit alienus. Eun. II. 2. 34. Dedu- cant *cibum*. *Cibum* nonnumquam capiet cum ea. *Cibum* una capias. Eun. II. 2. 22. 76 et 81. E flamma petere te *cibum* posse arbitror. Eun. III. 2. 38. Avide cibi. Eun. V. 4. 16. Unde mi peterem *cibum*. Heaut. V. 2. 25.

Cicatrix] Neque pugnas narrat, ne- que *cicatrices* suas ostentat. Eun. III. 2. 29.

Cilicia] Iter illi in Lemnum ut esset, nostro in *Cilician*. Phorm. I. 2. 16.

Circum] Quae *circum* illam essent. Eun. III. 5. 33. Capillus *circum* caput rejectus. Heaut. II. 3. 49.

Circumcurso] Hac illac *circumcur*sa. Heaut. III. 2. 1.

Circumseo] *Facinas* indignum, eis *circumiri*. Phorm. IV. 3. 9.

Circumitio] Nil *circum itions* usus es. And. I. 2. 31.

Circumspecto] Nescio quid *circum- spectat*. Eun. II. 2. 60. Simul alia *circumspecto*, satine explorata sint. Eun. III. 5. 45.

Circumspicio] Escendo in quendam excoelum locum. *Circumspicio*. And. II. 2. 20. Numquid *circumspecti*? Adolph. IV. 5. 55.

Circumvallio] Tot res repente *circumvallant*, unde emergi non potest. Adolph. III. 2. 4.

Circumvenio] Ne cum *circumventura* inique iniqui irideant. Heo. alt. prol. 46.

Cistella] *Cistellam* domo offer cum monumentis. Eun. IV. 6. 13.

Citharistria] Quandam naotus est puellulam *citharistriam*. Quid pedago- gus ille qui *citharistriam*? Phorm. I. 2. 32 et 94.

Cito] Abi *cito*, et suspende te. And. I. 5. 20. Hui, tam *cito*? And. III. 1. 16. Quam *cito*? Eun. I. 2. 98. Haud *cito* mali quid ortum ex hoc sit pub- lice. Adolph. III. 3. 89. *Cito* ab eo haec ira abscedet. Heo. V. 2. 15. Tacitus *citius* audies. Eun. III. 5. 25.

Civis] *Civem* Atticam esse hanc. And. I. 3. 16. Illam hinc *civem* esse aiunt. And. V. 1. 14. Praeter *civium* morem atque legem. And. V. 3. 8. *Civem* inventam gaudeo. And. V. 4. 36. vide notas. Virginem vitare *civem*? Eun. V. 2. 19. Hoc peccatum in vir- ginem est *civem*. Adolph. IV. 7. 8. Ne illius modi jam magna nobis *civium* paenurias. Adolph. III. 3. 96. Hos- pites, tum *civis*. Phorm. II. 2. 14. Ne quid *civis* turpe in se admitteret. Phor. II. 3. 68.

Civitas] In qua *civitate* tandem te arbitrare vivere? Adolph. IV. 5. 51.

Clam] Neco *clam* te est. And. I. 5. 52. Amavit: tum id *clam*. And. II. 6. 13. Vel vi, vel *clam*, vel precario. Eun. II. 3. 28. *Clam* te subduxi mihi. Eun. IV. 7. 25. Haec *clam* me omnia. Heaut. I. 1. 46. Sperat fore *clam*. Adolph. I. 1. 46. Haud *clam* me est. Heo. III. 4. 10. Non *clam* me habe- ret, quod colasse intellego. Heo. IV. 4. 35. Poperit uxor *clam*. Heo. V. 2. 15.

Clamito] Quid *clamitas*? And. IV.

4. 28. *Clamitans*: indignum factus. And. I. 1. 117.

Clamo] Illis quæ sunt intus *clamat* de via. And. III. 2. 11. Venit ad me sæpe *clamans*. Quid agis, Micio? Adolph. I. 1. 11. vide notas. *Clamant* omnes indignissime factam esse. Adel. I. 2. 11. Non *clamas*? non insanis? Adolph. IV. 7. 9. Quid agam? quid *clamen*? aut querar; Adolph. V. 3. 3. Tumultuantur, *clamant*. Hec. alt. prol. 33. Ne *clama*. Phorm. IV. 3. 59.

Clamor] *Clamore* summo. Heant. prol. 40. *Clamor* mulierum. Hec. alt. prol. 26. Pro Jappiter, *clamorem* audio. Hec. III. 1. 37.

Clanculum] Penam omnem congereram *clanculum*, Eun. II. 3. 18. Mordere *clanculum*. Eun. III. 1. 21. Venisse *clanculum*. Eun. III. 5. 41. Specto per flabellum *clanculum*. Eun. III. 5. 54. Agere inter se *clanculam*. Heant. III. 1. 63. Alii *clanculum* patres quæ faciunt. Adolph. I. 1. 27. Cum ejus consuevit matre *clanculum*. Phorm. V. 6. 33.

Clare] Quin dicis *clare*. Adolph. IV. 4. 15.

Clarus] Vide, ut mi hæc certa et *clara* attuleris. Hec. V. 4. 1.

Clemens] Justa et *clemens* fuerit servitus. And. I. 1. 9. *Clementem* vitam urbanam, atque otium secutus sum. Adolph. I. 1. 17. *Clemens*, placidus. Adolph. V. 4. 10. Animo benigno in illam et *clementi* fui. Hec. III. 5. 23.

Clementia] Facilitate nihil esse homini melius, neque *clementia*. Adolph. V. 4. 7.

Cliens] *Cliens*, amicus, hospes, ne moest vobis? Adolph. IV. 1. 13.

Clientela] Thais se patris commendavit: in *clientelam* et fidem nobis dedit se. Eun. V. 8. 9. vide notas.

Clinia] Erras, si id credis, et me ignoras, *Clinia*. Heant. I. 1. 53. Eiusdem personæ multa est in hac fabula mentio.

Clitipho] Ethæc Heantontimorumeni persona est.

Clivos] *Clivos* deorsum versum est. Adolph. IV. 2. 36.

Coemise] *Coemise* hinc quæ illuc verbera multa. Adolph. II. 2. 17.

Cæna] In *cænam* seni. And. II. 2. 32. Quem vocabo ad *cænam*? And. II. 6. 22. Rogare ad *cænam* ut veniat. Eun. II. 2. 35. Ramus ergo ad *cænam*.

Eun. III. 2. 6. *Cænam* apparare. Heant. I. 1. 74. Abduxi ad *cænam*. Heant. I. 2. 9. Nobis *cæna* quid siet. Heant. I. 2. 37. Unam eij *cænam* atque ejus comitibus dedi. Heant. III. 1. 46. Non rediit a *cæna*. Adolph. I. 1. 1. Me ad *cænam* voca N. Polvero voco. Phorm. V. 8. 64.

Cæno] Symbolam dedit, *cænavit*. And. I. 1. 62. Cum amatore cum *cænant*, ligurriunt. Eun. V. 4. 14. vide notas.

Cæno] Heri aliquot adolescentuli *cœni* sumus in Piræo. Eun. III. 4. 1.

Cæpi] Amare *cæpi*. Eun. III. 5. 20. *Cæpi* egomet mecum cogitare. Eun. IV. 2. 1. Si quicquam hodie hic turbæ *cæperis*. Eun. IV. 7. 30. Rjas filiam ille amare *cæpi* virginem. *Cæpi* non humanitas tractare. Ubi video, hæc *cæpi* cogitare. Heant. I. 1. 45, 47 et 76. Hoc quod *cæpi*, primum enarrem. Heant. II. 3. 32. Video non licere, ut *cæperam*, hoc pertendere. Heant. V. 5. 9. Sex mensibus prius olfecissem, quam ille quicquam *cæperet*? Adolph. III. 3. 43. Pergam quo *cæpi* hoc iter. Hec. I. 2. 119.

Cæpto] Quid *cæptas*, Thraso? Eun. V. 7. 1. vide notas. Quid hic *cæptat*? Heant. IV. 4. 12. Phorm. IV. 3. 21.

Cogito] Sic *cogitabam*. And. I. 1. 84. Ut ne esset spatium *cogitandi*. And. I. 2. 11. Quid agam, *cogito*. And. II. 2. 21. Neque quid me ores, *cogitas*: nam si *cogites*, remittas. And. V. 1. 7 et 8. Quod nunc tute tecum iratus *cogitas*. Eun. I. 1. 19. Profecto quanto magis magisque *cogito*. Eun. III. 3. 1. Etiam atque etiam hoc *cogita*. Eun. I. 1. 11. Non enim *cogitaras*. Eun. III. 1. 62. Cæpi egomet mecum aliam rem ex alia *cogitare*. Eun. IV. 2. 7. Ocoepi mecum *cogitare*. Eun. IV. 2. 8. Hunc tu in sedis *cogitas* recipere posthæc? Eun. V. 2. 59. Immo hoc *cogitato*. Eun. IV. 6. 21. *Cogita* modo. Eun. V. 8. 43. Quid nunc facere *cogitas*? Heant. III. 3. 36. Quia non rediit filius, quæ *cogito*? Adolph. I. 1. 10. *Cogito* id quod res est. Adolph. II. 1. 52. Ubi illum quæram, *cogito*. Adel. IV. 2. 30. Quæ in animo *cogitat*. Adolph. I. 1. 5. Hoc tu facito cum animo *cogites*. Adolph. III. 4. 55. Quo so hoc facito tecum *cogites*. Adolph. V. 3. 22. Hæc si voles in animo vero *cogitare*. Adolph. V. 3. 32. Ita sum incitatus, animam ut nequeam ad *cogi-*

tandem institueret. Non potuit cogitata proloqui. Phorm. II. 1. 10 et 53.

Cognata] Amicos te et cognatas deserere nolo. Hec. IV. 2. 16. Cedo qui est cognata? Phorm. II. 3. 51. Negat Phanium esse hanc sibi cognatam Demipho? Hanc Demipho negat esse cognatam? Phorm. II. 3. 5 et 6. Cave ne in cognatam pecces. Phorm. V. 3. 20.

Cognatus] Inopia et cognatorum neolegentia coacta. And. I. 1. 44. Is mihi cognatus fuit. And. V. 4. 23. vide notas. Habeo hic neminem, neque notum, neque cognatum. Eun. I. 2. 68. Amicos, genus, cognatos, divitias. Heaut. I. 2. 20. Hegio est his cognatus proximas. Adelp. V. 8. 24. Neque illi benevolens, neque notus, neque cognatus. Phorm. I. 2. 48.

Cognitio] De cognitione ut certum sciam. Eun. V. 3. 12. Indest cognitio facta. Hec. V. 3. 33.

Cognosco] Rem cognoscite. And. prol. 24. Tandem cognosci qui siem? And. III. 4. 7. Utilitatem in ea re faciam ut cognoscas meam. Eun. II. 3. 18. Æquom est vos cognoscere, atque ignoscere. Eun. prol. 42. Mature ut eum cognovit, perpetuo oderit. Eun. V. 4. 11. Et cognoscendi dabitur peccati locus. Heaut. II. 1. 6. Alias cognovisti ejus: quomo hanc noscitis. Hec. prol. 8. Ubi sunt cognovite, placitum sunt. Hec. alt. prol. 12.

Cogo] Coactus egestate ingenium. And. I. 5. 40. Si nolit, quin eum merito possim cogere. And. III. 2. 51. Tu coactus tua voluntate es. And. IV. 1. 34. Coactus legibus eam uxorem duces. And. IV. 4. 41. Jubeo, cogo, atque impero. Eun. II. 3. 98. Quasi talenta ad quindecim coegit. Heaut. I. 1. 94. In angustum oppido nunc meum coguntur copiam. Heaut. IV. 2. 2. Malo coactus, qui suum officium facit. Adelp. I. 1. 44. Quod vos vis cogit, id voluntate impetret. Adelp. III. 4. 44. vide notas. Hinc leges cogunt habere hanc. Adelp. IV. 5. 18. Filium cogam. Adelp. V. 3. 65. vide notas. Vi coepi cogere. Hec. II. 2. 26. Invitus feci; lex coegit. Phorm. II. 1. 6. Etiam idne lex coegit? Phorm. II. 1. 8. vide notas. Vi coactus te esse, invitum, lege, judicio. Phorm. I. 4. 36.

Cohæreo] Non cohærent. And. II. 2. 24.

Cohibeo] Ætas, metus, cohibebant.

And. I. 1. 27. vide notas. Non te eshibes? Heaut. V. 1. 46.

Coitio] Prima coitio accerrima. Phorm. II. 2. 32.

Colaphus] Homini misero plus quingentos colaphos infregit mihi. Adelp. II. 1. 45. Colaphis tuber est totum caput. Adelp. II. 2. 37.

Colax] Colacem esse neurpe, Plasti veterem fabulam. Eun. prol. 25. vide notas. Colax Menandri est: in ea est parasitus colax. Eun. prol. 30.

Colligo] Meridie ipso faciam ut stipulam colligat. Adelp. V. 3. 62.

Colo] Dum ille vitam illam colat inopem. Heaut. I. 1. 84. Nos amatores colunt. Phorm. II. 4. 9. Nos coluit maxime. Adelp. III. 2. 54. Colere, adjuvare, adjungere. Adelp. V. 8. 4. Quod potero faciam, tamen ut pietatem colam. Hec. III. 4. 33. Agrum de nostro patre colendum habebat. Phorm. II. 3. 18.

Color] Numquam ejus color pudoris signum usquam indicat? And. V. 3. 7. Qui color, qui nitor vestitus? Eun. II. 2. 11. vide notas. Color verus. Eun. II. 3. 27. Colere stellionino. Eun. IV. 4. 22. vide notas.

Columen] Columen vero familia. Phorm. II. 1. 57.

Comedo] Hunc comedendum et ebibendum vobis propino. Eun. V. 8. 57. vide notas. Quid comedent? quid ebibent? Heaut. II. 3. 14.

Comes] Comes secuti scilicet sunt virginem. Eun. II. 3. 55. Unam eum oenam atque ejus comitibus dedi. Heaut. III. 1. 46. Comitum conventus. Hec. alt. prol. 27. Sine comite. Hec. V. 3. 25.

Comis] Usa sum benigno et lepido et comi. Hec. V. 3. 39. Quomquamne tam animo comi et leni putas? Heaut. V. 1. 39. vide notas.

Comissator] Edepol comissatorem haud sane commodum. Adelp. V. 2. 8.

Comisor] Phœdriam. Intromitamus comissatum. Eun. III. 1. 52. vide notas.

Comiter] Quid me dudum adjurit comiter. Phorm. III. 3. 4.

Commemini] Sic commemoraveram. Eun. III. 5. 16. Si satis commemorini. Phorm. III. 2. 38.

Commemorabilis] Non fit, sine periculo facinus magnum et commemorabile. Heaut. II. 3. 73. vide notas.

Commemoratio] Istec commemoratio

tio quasi exprobatio est. *And.* I. 1. 16.

Commemoro] Quid *commemorem* primum? *Eun.* V. 8. 14. Cui dem, quomobrem dem, *commemorabo*. *Phorm.* IV. 5. 3. Quid ego nunc *commemorem* singularitum? *Phorm.* V. 8. 42.

Commendo. *Commendo*] *Commendat* virginem mihi. *Eun.* III. 5. 29. Ego me tuam *commendo* et committo fidei. *Eun.* V. 2. 47. Ille tibi moriens nos *commendavit*. *Ad.* III. 4. 11.

Commentum] *Ipais commentum* placet. *And.* I. 3. 20.

Commo] *Huc raro in urbem commo*at. *Heo.* I. 2. 100.

Commero. *Commero*] Quid *commeret* aut peccavi? *And.* I. 1. 112. Numquam sciens *commerui*. *Heo.* IV. 2. 4. Nullam de his rebus culpam *commeruit* tua. *Heo.* IV. 4. 9. Arbitrabitur *commeruisse* culpam. *Phorm.* I. 4. 28.

Commeror] Numquam quicquam erga me *commeritast*, quod nollem. *Heo.* III. 5. 36.

Commeto] *Commetare* ad mulierculam. *Heaut.* III. 1. 35. vide notas.

Commigro] *Ex Andro commigravit* huc vicinis. *And.* I. 1. 43. Neque enim diu huc *commigraverunt*. *Ad.* IV. 5. 15.

Commiscesor] Quid agam? aut quid *commiscesor*? *Heaut.* IV. 2. 7. Hujusmodi mihi res semper *commiscesere*. *Heaut.* IV. 6. 8.

Committigo] Utinam tibi *committigari* videam sandalio caput. *Eun.* V. 7. 4.

Committo] Cui *committas* primo partu mulierem. *And.* I. 4. 3. Se *commisserum* mihi gnatum suam uxorem. *And.* I. 5. 6. Servon fortunas meas me *commisere* futili? *And.* III. 5. 3. Ovem lupi *commisi*. *Eun.* V. 1. 16. vide notas. Ego me tuam *commendo* et *committo* fidei. *Eun.* V. 2. 57. Eis *commisi* et credidi. *Heaut.* V. 1. 13. Non *committet* hodie unquam, iterum ut vapulet. *Ad.* II. 1. 5. Ut tergum meum tuam in fidem *committam*. *Heo.* I. 2. 84. Qui illum dicereunt dignum, suos cui liberos *committent*. *Heo.* II. 1. 15.

Commode] Non sat *commode* divisa sunt temporibus tibi haec. *And.* III. 1. 17. Quantum ille potuit cogitare *commode*. *Heaut.* prol. 14. Si quis recte aut *commode* tractaret. *Heo.* I. 1. 100. Numquam *commodius* erum audivi loqui *Heo.* III. 2. 48. Cuiquam aequo audisti *commode* quicquam evenisse? *Heaut.*

IV. 3. 7. vide notas. Haud opinor *commode* finem statuisse orationi. *Heo.* I. 2. 20. Numquam tam dicas *commode*. *Heo.* I. 2. 35.

Commoditas] Quot *commoditates*, vide: *And.* III. 3. 37. Magnam mi injicit sua *commoditate* curam. *Ad.* IV. 5. 76. Quantis *commoditatibus* hunc oneratis diem? *Phorm.* V. 6. 7.

Commodo] Quod queam, illi ut *commodem*. *Heo.* V. 1. 33.

Commodum. *Adverb.*] Illa sese interea *commodum* huc advorterat. *Eun.* II. 3. 52. Id cum hoc agebam *commodum*. *Phorm.* IV. 3. 9.

Commodus] Plus malist quam *commodi*. *And.* III. 3. 15. Nolo tibi ullum *commodum* interoludier, *And.* III. 3. 41. vide notas. Ex *incommodis* alterius sua ut comparent *commoda*. *And.* IV. 1. 4. Ne quod vestrum remorer *commodum*. *And.* IV. 3. 24. Tu illis fratre *commodia*. *Eun.* II. 3. 81. Quid ut ex ea re tandem caperes *commodi*? *Eun.* III. 5. 25. Cui tam subito tot contigerint *commoda*. *Eun.* V. 8. 3. Quam maxime servire vestris *commodis*. *Heaut.* prol. 50. Ut ex illius *commodo* meum compararem *commodum*. *Heaut.* II. 4. 17. Quine omnia sibi postputavit esse prae meo *commodo*. *Ad.* II. 3. 9. Sine labore patria potitur *commoda*. *Ad.* V. 4. 17. Me pietas matris potius *commodum* suadet sequi. *Heo.* III. 5. 31. Matris servibo *commodis*. *Heo.* III. 5. 45. Multa ex quo fuerint *commoda*, ejus *incommoda* sequuntur ferre. *Heo.* V. 3. 42. *Commodiorem* hominem, adventum, tempus, non vidi. *And.* V. 2. 3. Si id non *commodum* est. *Eun.* III. 4. 49. Mulier *commoda* et faceta. *Heaut.* III. 2. 10. Commissatorem haud sane *commodum*. *Ad.* V. 2. 8. Hoc et vobis et meo *commodum* famo arbitrator. *Heo.* IV. 2. 9. Quod *commodas* res attali? *Heo.* V. 3. 19. Exsequias Chremeli quibus est *commodum* ire, em tempus est. *Phorm.* V. 8. 37.

Commodeo] *Commodeo*, ut servem fidem. *And.* I. 5. 45. Aliorum exempla *commodeo*. *And.* IV. 5. 17.

Commonstro] Parentis meos ut *commonstres* mihi. *Heaut.* V. 4. 4. Hominem *commonstrarier* miistum volo. *Phor.* II. 1. 75.

Commorientes] *Commorientes* fecit *Plautus* fabulam. *Ad.* prol. 7.

Commoror] Quid illio tam diu quae *commoraberis*? *Phorm.* IV. 1. 7.

Commovio] Neque commovetur animus in ea re tamen. *And. I. 1. 67. Commoveat, neque commoveant, ut servem fidem. And. I. 5. 45. Commovi. And. II. 6. 25. Animus commotus meta. And. V. 4. 34. Jam te commotum reddam. And. V. 2. 23. In hac commotus sum. Ean. III. 5. 19. Dormiunt: pol ego istos commovebo. Heaut. IV. 4. 8. Quidam ille commotus venit? Phor. I. 4. 6. Commorat omnes nos. Phorm. I. 2. 51.*

Communicio] Nonne prius communi-
catum oportuit? *And. I. 5. 4.*

Communis] Id oro te, in *communis* ut consulas. *And. III. 3. 16. Pernicis communis adolescentium. Ad. II. 1. 34. Communis corruptela nostrum liberum. Ad. V. 3. 7. Communia esse amicorum inter se omnia. Ad. V. 3. 18. Vitium commune omnium est. Ad. V. 8. 30. Communia omnium que sunt patrum. Heo. I. 2. 42. Communia esse hec. Phor. II. 1. 15. vide notas.*

Commuto] Numquam tecum commutaturum patrem unum esse verbum. *And. II. 4. 7. Commuto locum. Ean. V. 5. 3. Tria non commutabitis verba hodie inter vos. Phorm. IV. 3. 33.*

Comedia] Quas facies de integra *comœdias*. *And. prol. 26. Ex integra Græca integram comœdiam hodie sum æturus. Heaut. prol. 4. Synopthnescentes Diphili comœdiast. Adel. prol. 6. Placet haud fieri itidem ut in comœdiis. Heo. V. 4. 26. Epidicazomenon quam vocant comœdiam Græce. Phorm. prol. 26. vide notas.*

Comparo. Comparo] Ex incommodis alterius sua ut *comparent* commoda. *And. IV. 1. 4. An potius ita me comparem. Ean. I. 2. Quod donum dono huic contra compares. Ean. II. 3. 64. Ne comparandus hic quidem ad illum est. Ean. IV. 4. 14. Ut ex illius commodo meam compararem commodum. Heaut. II. 4. 18. Quæ opus sunt compares. Heaut. IV. 8. 14. Ita comparatam esse hominum naturam omnium. Heaut. III. 1. 94. Numquam vidi iniquis certationem comparatam. Ad. II. 2. 4. Quam inique comparatum est. Phorm. I. 1. 7.*

Compedes] Habendum *compedes*. *Phor. II. 1. 9. vide notas.*

Comperio. or.] Comperiebam nihil ad Pamphilum quicquam attingere. *And. I. 1. 63. De amore hoc comperit. And. I. 3. 6. Dum ne ab hoc me falli comperiar. And. V. 3. 31. Atqui certo com-*

peri. Ean. V. 1. 9. Ubi comperi, ex his. Heaut. I. 1. 70.

Complacet] Postquam me amare dixi, *complacitas* tibi. *And. IV. 1. 21. Ejas sibi complacitam formam. Heaut. IV. 5. 24.*

Completor] Mediam mulierem *complectitur*. *And. I. 1. 106.*

Complures] Emptæ mulieres *complures*. *Ad. II. 2. 22. Ubi illic dies est compluris. Heo. I. 2. 110. Compluris menses. Phorm. III. 2. 35. Nova compluria. Phorm. IV. 3. 6.*

Complusculus] Hoc dies *complusculus* bene conveniebat inter eas. *Heo. I. 2. 102.*

Compono] Neco magis *compositum* quicquam. *Ean. V. 4. 13. Res composita est. Ad. IV. 7. 17. Componi potis gratias. Heo. III. 5. 19. Compositum tecum simul ferantur. Heo. IV. 3. 5. Inter nos hæc potius cum bona ut componantur gratis, quam cum mala. Phor. IV. 3. 17.*

Compos] Vix sum *compos* animi. *Adel. III. 2. 12.*

Composito] *Composito* factum est. *Phor. V. 1. 29.*

Comprecor. Comprecor] Deos *comprecare*. Tu deos potius *comprecare*. *Ad. IV. 5. 65 et 70.*

Comprehendo] *Comprehendi* jube, quantum potest. *Ean. V. 1. 20. Hæc pro mœcho postea comprehendere constrinxere. Ean. V. 5. 23.*

Comprimo. Comprimo] At tu tibi istas posthac *comprimito* manus. *Heaut. III. 3. 29. Cum compressa est gasta. Heo. IV. 1. 57. Se fatetur nescio quam compressiss. Heo. V. 3. 30. Animam compressi. Phorm. V. 6. 28.*

Comprobo] Beneficium verbis imitam re *comprobes*. *And. V. 1. 5.*

Conatus] Magno jam *conatu* magnus nugas dixerit. *Heaut. IV. 1. 8.*

Concalesco] *Concaluit*: quid vis? *Heaut. II. 3. 108.*

Concedo. Largior.] Faciam ut tibi *concedam*. Haud tibi hoc *concedo*. *Heo. II. 2. 3 et 16. Numquamne hodie concedes mihi? Phorm. V. 3. 22.*

Concedo. Abeo] Biduum saltem ut *concedas* solum. *Concedam* hinc intro. *Ean. I. 2. 102 et 126. Concede istas paululum. Ean. IV. 4. 39. Hac concessero. Heaut. I. 1. 122. Hinc concedas aliquo ab ore eorum. Heaut. III. 3. 11. Si nunc de tuo jure concessisses paululum. Ad. II. 2. 9. Quando esse in-*

dignam sese deputat, matri meae quam concedat. Heo. III. 5. 27. vide notas. Tempus est concedere. Heo. IV. 2. 21. Se conceduram ex sedibus. Heo. IV. 4. 57.

Concerto] Te audio nescio quid concertasse cum ero. Adelph. II. 2. 3.

Concio] Quantas turbas conciovi. Heaut. V. 2. 17. Unum aliquid verbum inter eas iram hanc concivisse. Heo. III. 1. 33.

Concilio] Prodi male conciliate. Eun. IV. 4. 2. Ut pacem conciliem. Heaut. V. 5. 2.

Conclamo] Jam conclamatum est. Eun. II. 8. 57.

Conclavo] Virgo in conclavi sedet. Eun. III. 5. 35. Ultimus conclavo in sedibus. Heaut. V. 1. 29.

Concludo] Ut ab illa excludar, hoc concludar. And. II. 3. 12. Illum aliquo conclusissem. Eun. IV. 3. 25. Tot res, tantas, tam opportune in unum conclusis diem. Eun. V. 8. 17. Me in cellam aliquam cum illa concludam. Ad. IV. 2. 13. Tot me nunc rehus miserum concludit pater. Heo. IV. 4. 8. Conclusam hic habeo uxorem servam. Phorm. V. 1. 17.

Concordo] Si concordabis cum illa. Phorm. II. 4. 86.

Concoquo] Credo ea gratia concoordes magis fore. Heo. IV. 3. 11.

Concrepo] Concrepuit hinc a Glycoerio ostium. And. IV. 1. 53.

Concubo] Tecum post duobus concubitas eam mensibus. Heo. III. 3. 33.

Concurro] Multa concurrunt simul. And. III. 2. 31. Concurrunt læti mihi obviam. Eun. II. 2. 25. Concurrunt multa. Heaut. II. 2. 3. vide notas. Tot concurrunt verisimilia. Ad. IV. 4. 19.

Concutio] Qui templa oculi summa sensit concutit. Eun. III. 5. 43.

Condecoro] Potestas condecorandi laudos scenicos. Heo. alt. prol. 37.

Conditio] Accepit conditionem. And. I. 1. 52. Harum duarum conditionum nunc utram malis vide. Heaut. II. 3. 85. Quae vobis placita est, conditio datur. Heo. II. 1. 44. Hanc conditionem stultituleri extrario. Phorm. IV. 1. 13.

Condono] Habeo alia multa, nunc quae condonabitur. Eun. prol. 17. Argentum quod habes condonamus te. Phorm. V. 7. 54.

Conduco] Navem conductam. Adel. II. 2. 17.

Conduplito] Quod bene promeritus

fuoris, conduplicaverit. Phorm. III. 2. 31.

Confabulo] Si quando ad eam accesserat confabulatum. Heo. I. 2. 107.

Conferso] Ne post confersas culpam in me. Eun. II. 3. 97. Fructum hic quando tu alio confersas. Eun. III. 1. 60. Verba si ad rem confersentur. Eun. IV. 6. 4. Illi suum animum alio confersunt. Heaut. II. 4. 10. Confersunt consilia ad adolescentes. Heaut. III. 1. 64. vide notas. Si confersendum exoptat est. Adelph. I. 2. 14. Si omnia omnes sua consilia confersant. Adelph. III. 2. 1.

Conficio] Animus lassus cura confectus stupet. And. II. 1. 4. Mihi confectis sollicitudines. Ex unis geminas mihi conficies nuptias. And. IV. 1. 26 et 50. Amorem eum confecti sine molestia. Eun. V. 4. 6. vide notas. Confictam facilius quod volo. Heaut. IV. 5. 55. Ut hodie conficerentur nuptiae. Heaut. V. 1. 22. Pacem in leges conficiet suas. Heaut. V. 2. 45. Aliquid gnato conficies mali. Heaut. V. 5. 1. Dormienti haec tibi confecturos deos? Adelph. IV. 5. 59. Bonas conficietis nuptias. Phorm. II. 1. 28. Pauxillum nummorum: id ut conficerem. confeci. Phorm. I. 1. 4. Una mihi res conficiunda. Ne conficere credant argentum suum. Phorm. V. 5. 3 et 11.

Confidens] Ellum, confidens, catus. And. V. 2. 14. Homo confidens. Phorm. I. 2. 73.

Confidenter] In qua re nunc tam confidenter restas. Heaut. V. 3. 7.

Confidentia] O ingentem confidentiam. And. V. 3. 5. Quae ejus confidentiam? Eun. V. 1. 23.

Confido] Salvum adfuturum esse hic confido propediem. Heaut. I. 1. 108. Ut confidam fore ita ut volumus. Adel. V. 3. 40.

Confingo] Lacrumae conficte dolis. And. III. 3. 26. Omnia haec confingam. Phorm. I. 1. 81.

Confio] Spero confors. And. I. 1. 108.

Confiteor] Hoc confiteor jure mi obtigisse. And. III. 5. 1. Quod ambo confiteamini sine periculo esse. Heaut. II. 3. 97. Confiters. Egon confitear? Heaut. V. 3. 13 et 14. Orat, confitetur, purgat. Phorm. V. 8. 46.

Confictos] Cum hujusmodi ut confictos malo. Phorm. III. 2. 20.

Confictor] Qui cum ingenis confictatur ejusmodi. And. I. 1. 66.

Conflo] Magna familiaritas *conflo-*
test. Ean. V. 2. 35.

Confugio] Neque tu eo nunc *confu-*
gies: quid mea? Heant. IV. 5. 45.
Nunc huc *confugit*. Hec. III. 3. 24.
Memini, nocte prima *confugere* anhe-
lantem domum. Hec. V. 3. 25.

Confuto] Diotis *confutabitur*. Heant.
V. 1. 76. *Confutatis* verbis admodum
iratum senem. Phorm. III. 1. 13.

Conger. *Congrus*] *Congrum* istum
maximam in aqua sinito ludere. Ad.
III. 3. 23.

Congero] Ad te patris penum om-
nem *congereram* clanculum. Ean. II.
3. 19.

Conglutino] Meretricios amores nup-
tius *conglutinas*? And. V. 4. 10.

Congredior] *Congredere* scotam,
Phorm. V. 6. 12.

Congruo] Omnes *congruunt*. Phorm.
II. 1. 34. Mulier mulieri magis *con-*
gruet. Phorm. IV. 5. 14. vide notas.

Conjecto] Neque scio, quid dicam
aut quid *conjectem*. Ean. III. 4. 5.

Conjectura] *Conjecturam* hanc nunc
facio. And. III. 2. 38. Quantum ex ip-
sa re *conjecturam* fecimus. Heant. II. 3.
25. vide notas. Quibus ex *conjectura*
facile sit. Ad. V. 3. 36. vide notas.

Conjicio. *Suspicio*.] Neque satis mi-
rari neque *conjicere*. Ean. III. 4. 9.
Annos sexaginta natus es, aut plus ut
conjicio. Heant. I. 1. 11. vide notas.
Tu *conjicio* ceterum. Phorm. I. 3. 14.
vide notas.

Conjicio. *Jacio*.] In nuptias *conjeci* he-
zilem filium. And. III. 4. 23. Conti-
nua hic se intro *conjicit*. Heant. II. 3.
36. vide notas. Ne me in luctum frus-
tra *conjicias*. Heant. II. 3. 51. Hinc me
protinus *conjicerem* in pedes. Phorm.
I. 4. 13.

Conjugium] *Conjugio* liberali devino-
tum. And. III. 3. 29.

Conjuratio] Quod hoc genus eat,
quae haec est *conjuratio*? Hec. II. 1. 1.

Conlacramo] Tristis interim, pompum-
quam *conlacrumabat*. And. I. 1. 82.

Conlaudo] An fortunam *conlaudem*?
Ean. V. 8. 16. *Conlaudavi* secundum
facta et virtutes tuas. Ean. V. 8. 60.
Conlaudavit filium. Ad. III. 3. 13.

Collibet] Si quid *collibitumst*, novi
te. Ean. V. 8. 26. vide notas.

Colligo] *Colligavit* eum miseris mo-
dis. Pa. *Colligavit*? Ean. V. 4. 33
et 34.

Conloco] Eam in lectum illic *conloca-*

rant. Ean. III. 5. 45. Amici quae-
res in tuto ut *conlocetur*. Heant. IV. 3.
11 et 17.

Conlocuplato] Tu interea loci *conlo-*
cupletasti te. Heant. II. 3. 17.

Conloquor] *Conloquar*. And. V. 6. 10.
Videbit, *conloquetur*. Ean. II. 3. 76.
Convenire et *conloqui*. Ean. III. 2. 14.
Ut *conloqui* tecum una posset. Hec. I.
2. 56.

Commiseresco] Si adesset, crede tibi
ejus *commiseresceret*. Hec. I. 2. 54.

Conor] Quioquam te fallacis *coneri*,
And. I. 2. 26. Egone istuc *conari* que-
am? And. I. 5. 35. *Conari* manibus,
pedibus. And. IV. 1. 52. Dum mol-
luntur, dum *conantur*, sanus est. Heant.
II. 2. 12. vide notas.

Conparco] Usuatim *conparat* miser.
Phorm. I. 1. 10.

Conpotrix] Quia *conpotrix* ejus est.
And. I. 4. 5.

Compressus] Virgo ex eo *compressa*
gravidam facta est. Adolph. III. 4. 29.

Conqueror] Neque voce alia poterat
conqueri. Hec. III. 3. 15.

Conrado] *Conrasi* omnia. Heant. I. 1.
89. Minus decem *conradet* aliunde.
Ad. II. 2. 35. Ei credo minus hoc *con-*
raditur. Phorm. I. 1. 6. Aliquid *conra-*
sissem. Phorm. I. 4. 13. vide notas.

Concindo] Ipsam capillo *conscidit*.
Ean. IV. 3. 4. Virgo *conscius* veste.
Ean. V. 1. 4.

Conscius] Quae mihi sum *conscia*. Ean.
I. 2. 119. Ubi comperi ex lia, qui facere
ei *conscii*. Heant. I. 1. 70. Qui tam an-
daciis facinoris mei *conscius* sis. Phorm.
I. 3. 4.

Consector] Eae primos se omnium
rerum volunt: hos *consector*. Ean. II.
2. 18.

Consequor] Necesso est omnia *con-*
sequi conamilia. Heant. I. 2. 35. Mi-
nas haec ornamentis *consequenter* al-
terum. Heant. IV. 7. 9. Recta *consequor*.
Hec. III. 3. 12. Ex aegritudine mine-
ram morae *consecuta* est. Phorm. V.
2. 25.

Conserva] Summa forma semper *con-*
servum domi videbit. Ean. II. 3. 75.

Conseruo] *Conseruisti* te atque illum.
Heant. IV. 1. 40. *Conseruo*, *quero*,
parco. Adolph. V. 3. 27.

Conservus] *Conservus* ad eundem istum
praecipio modum. Adolph. III. 3. 70.

Considero] Mecum in animo vitam
tuam *considero*. Heant. II. 4. 5.

Consentio] Ne nos inter nos *con-*

tre sentiant. Heaut. III. 1. 91. vide notas.

Consilium] Si quid *consili* habet, ut consumat nunc. Quid cum illo *consili* capiet. And. I. 1. 132. Neque pol *consili* locum habeo, neque ad auxilium copiam. And. II. 1. 20. vide notas. Huius *consilio* fretus sum. And. II. 1. 36. Facile, cum valemus, recta *consilia* aegrotis damus. And. II. 1. 9. Hic reddas omnia, quae nunc sunt certa ei *consilia*, incerta ut sient. And. II. 3. 16. Intimust eorum *consiliis*. And. III. 3. 44. Vah *consilium* callidum. And. III. 4. 10. Quandoquidem tam nulli *consili* sum. Ant. III. 5. 2. *Consilium* quero. IV. 2. 19. Repudio quod *consilium* primum intenderam. And. IV. 3. 18. Quae res in se neque *consilium*, neque modum habet ullum. Ean. I. 1. 12. Si tant *consilium* cum re amisti? Ean. II. 2. 10. Numquam vidi melius *consilium* dari. Ean. II. 3. 85. *Consilium* volo opere una tecum. Ean. III. 5. 66. *Consilium* illud rectumst. Ean. IV. 7. 14. Neque quid nunc *consili* capiam, scio. Ean. V. 2. 28. Aut consolando, aut *consilio*, aut re iuvero. Heaut. I. 1. 34. Necesse est, *consiliis* consequi consimilia. Heaut. I. 2. 35. Conferunt *consilia* ad adolescentes. Heaut. III. 1. 65. vide notas. Neque me quiequam *consilio* adiuvero? Heaut. V. 2. 29. Natura tu illi pater es, *consiliis* ego. Ad. I. 2. 46. Quod si omnia omnes sua *consilia* conserant. Adelph. III. 2. 1. Pectore consistere nil *consili* quit. Adelph. IV. 4. 5. Illi erodunt *consilio* omnia. Adel. V. 4. 18. Non est *consilium*. Heo. III. 5. 44. Quid das *consili*? Heo. IV. 4. 93. De ejus *consilio* velle sese facere, quod ad hanc rem attinet. Phorm. III. 1. 17. Nisi aliquod *consilium* celere repereris. Phorm. I. 4. 1. Is quod mihi de hac re dederit *consilium*, id sequar. Phorm. II. 4. 21. Quo *consilia* heo referam? Phorm. V. 1. 1. Modo ut hoc *consilio* possiet discedi. Phorm. V. 2. 8. Hoo vestram *consilium* fuit. Phorm. V. 7. 61.

Consimilis] *Consimilem* luserat jam olim ille ludam. Ean. III. 5. 38. Necesse est, *consilia* consequi *consimilia*. Heaut. I. 2. 35. Cuius mos maxumest *consimilis* vestram. Heaut. II. 4. 13. Isti formae ut mores *consimiles* forent. Heaut. II. 4. 2. Eet *consimilis* moribus. Heaut. V. 3. 17.

Consisto] Ubi ad ipsum venio diver-

ticulum, *constiti*. Ean. IV. 2. 7. Inco hic *constiti*. Adelph. II. 1. 2. Pectore *consistere* nil *consili* quit. Adelph. IV. 4. 5.

Consolor] Aut *consolando*, aut *consilio*, aut re iuvero. Heaut. I. 1. 34. Istam quod potes. suo *consolere*. Adel. III. 5. 2. Quid *consolare* me? Heo. III. 1. 13.

Conspectus] Illam e *conspectu* amici meo. Ean. II. 3. 1. Tuam *conspectum* fugitat. Heaut. III. 1. 25. Fugere e *conspectu*. Heo. I. 2. 107. His meam fore *conspectum* invisam. Heo. V. 2. 22. Ipsum gestio dari mi in *conspectu*. Phorm. II. 1. 31. Patris *conspectum* veritum hinc abissis. Phorm. II. 2. 1. Neque mi in *conspectum* prodit. Phorm. II. 4. 3.

Conspicor] Cur te ergo in his ego *conspicor* regionibus? Ean. V. 8. 35. Quis te in fundo *conspicor* fodere. Heaut. I. 1. 16.

Constabilis] Tuam rem *constabilis*. Adelph. V. 1. 9.

Constitutus] Dies quia olim in hunc sunt *constitute* nuptiae. And. I. 5. 34. Venturam ad me *constituit*. Ean. I. 2. 125. Locus, tempus *constitutum*st. Ean. III. 4. 3. *Constitutus* cum quodam hospite, me esse illum *conventuram*. Heo. I. 2. 120.

Constringo] Quadrupedem *constringito*. And. V. 2. 24. Comprehendere et *constringere*. Ean. V. 5. 23.

Consuofacio] *Consuofaci* filium. Hoo patrium est, potius *consuofacere* filiam, sua sponte rocto facere, quam alioquo metu. Adel. I. 1. 29 et 49.

Consuevit] Cum ea *consuevit*. Ad. IV. 5. 32. Quomom tot *consuevit* annos. Heo. IV. 1. 40. Cum ejus *consuevit* matre clanculum. Phorm. V. 6. 33.

Consuetudo] Parvo *consuetudinis* causa. And. I. 1. 84. Ut neque me *consuetudo*, neque amor, neque pudor commoveat. And. I. 5. 44. *Consuetudine* et conjugio liberali devinctam. And. III. 3. 28. Cotidiane vite *consuetudinem*. Heaut. II. 3. 42. Vetere uti *consuetudine*. Heo. alt. prol. 39. Antiqua *consuetudine*. Heo. I. 2. 17. Amor me graviter *consuetudo* quoque ejus tenet. Heo. III. 3. 44. Qui hanc mihi adimat *consuetudinem*. Phorm. I. 3. 9.

Consuetus] Ut *consuetum* facile amorem cerneret. And. I. 1. 108.

Consulo] Id oro te, in commune ut

consilia. And. III. 3. 16. Passume istuc in te atque in illum *consilia*. Heaut. III. 1. 28. *Consulere* in longitudinem. Heaut. V. 2. 10. Tu *consulis* quioquam? Adel. I. 2. 47. Post *consulam*. Adel. V. 9. 25. Recte *consulsi* meos. Hec. IV. 1. 44. Dum ibi tempus *consulendi* est. Hec. V. 1. 19. Qui mi *consultum* optime velit esse. Cui de integro est potestas etiam *consulendi*, quid velis. Phorm. I. 3. 1 et 22. Ut id *consulerem*. Phorm. V. 1. 7.

Consultatio] Nulla tibi hic *consultatio*. Hec. IV. 4. 28.

Consumo] Si quid consili habet, ut *consumat* nunc. And. I. 1. 133. Quod in opere faciundo operæ *consumis* tuis. Heaut. I. 1. 21. Sumat, *consumat*, perdat. Heaut. III. 1. 56. In apparando *consumunt* diem. Adelph. V. 7. 2.

Consumurro] Syrus eum illo vestre *consumurrauit*. Heaut. III. 1. 64. vide notas.

Contaminio] *Contaminari* non decere fabulas. And. prol. 16. Ne hoc gaudium *contaminet* vita segritudine aliqua. Eun. III. 5. 4. Multas *contaminasse* Græcas, dum facit paucas Latinas. Heaut. prol. 17.

Contego] Illi miseris indigne factam injuriam *contexeris*. Hec. III. 3. 41.

Contemno] Quot modis *contemptus*, spretus? And. I. 5. 13. Hic ego illum *contempni* pro me. Eun. II. 3. 8. Numquid habes, quod *contemnas*? Eun. III. 2. 22. Arbitror te tuum consilium *contempnisse*. Hec. I. 2. 15.

Contemplor] Satis ut *contemplata* modo sis. Heaut. IV. 1. 4. Voltam *contemplamini*. Phorm. I. 4. 33.

Contentus] Neque tu uno eras *contenta*. Eun. I. 2. 42. Quo paulo tam erat *contenta*. Heaut. III. 1. 26.

Contro] *Contrivi* in querendo vitam atque rotatem meam. Adelph. V. 4. 15. Carsando atque ambulando totam hunc *contrivi* diem. Hec. V. 3. 17. Quid hic *contrivimus* operam frustra? Phorm. I. 4. 32.

Contineus] Hoc nemo fait magis *contineus*. Eun. II. 1. 21.

Continentia] Magnam exemplum *continentie*. And. I. 1. 65.

Contineo] Tacere et *contineo* optime. Eun. I. 2. 23. Vix me *contineo*. Eun. V. 2. 20. *Continebis* posthac, si sapiet, manus. Adel. IV. 2. 26. Equidem cupio, et vix *contineor*. Hec. IV. 3. 9.

Rasi fere sese *continebat*. Phorm. II. 3. 17.

Contingo] Hanc mi expositivi, *contigit*. And. IV. 2. 13. Cui tam subito tot *contigerint* commoda. Eun. V. 8. 3. Velle te id, quod non potest *contingere*. Heaut. II. 3. 83. Hæc gaudia illi *contigisse* lator. Hec. V. 3. 35.

Continuo] Egomet *continuo* necema. And. I. 1. 55. Mors *continuo* ipsum occupat. And. I. 5. 62. Sin saltem audierim ac factum, *continuo* palamet. Eun. I. 2. 24. vide notas. Ubi morabit Phædriam, tu Pamphilam *continuo*. Eun. III. 1. 15. Quæ vole, simul imperabo: post *continuo* eras. Eun. III. 2. 40. Hæc ubi aperit ostium, *continuo* hic se intro conjicit. Heaut. II. 3. 36. Ne mora sit, si iruerim, quin pugnas *continuo* in mala hæreat. Adelph. II. 1. 17. *Continuo* voltum earum sensi immutari. Hec. III. 3. 9.

Contortor] Bonorum extortor, legum *contortor*. Phorm. II. 3. 27.

Contra] Si scias quod denem dabo huic *contra* comparet. Eun. II. 3. 64. Si laudabit hæc illius formam: tu hejus *contra*. Eun. III. 1. 54. Voluit facere *contra* huic agre. Eun. IV. 1. 10. Ille ut item *contra* me habeat, facio sedulo. Adel. I. 1. 25. Hiscine tu amabo non *contra* insidlabere? Hec. I. 1. 13. Nunc me tibi certum est *contra* gratiam referre. Hec. IV. 2. 7. Audi nunc *contra* jam. Phorm. IV. 4. 18.

Controversia] Sine *controversia* ab dis solus diligere. Phorm. V. 6. 14.

Contumelia] Quid est, si hoc non *contumelias*? And. I. 5. 2. Lubide oclusa *contumelias*. And. III. 3. 25. Non perpeti meretricium *contumelias*. Eun. I. 1. 3. Hancine ego ut *contumeliam* tam insignem in me accipiam? Eun. IV. 7. 1. Istæc quidem *contumelia* est. Heaut. III. 3. 5. Ad *contumeliam* omnia accipiant magis. Adel. IV. 3. 15. Tegere *contumelias*. Hec. I. 2. 91. Ne ulla merito *contumelias* fieri vobis posset. Hec. III. 5. 20. Absenti tibi te indignas *contumelias* numquam cessavit dicere. Phorm. II. 3. 29. Novo modo eii faceres *contumeliam*. Phorm. V. 7. 79.

Contumeliosus] Eum unquam cuiquam *contumeliosius* audistis factam injuriam, quam hæc est mihi? Phorm. II. 3. 1.

Conturbo] *Conturbasti* mi rationes omnia. Eun. V. 2. 29. Mæstus, atque

animis fore conturbata. Heant. I. 1. 70. vide notas.

Concessio] Ego hinc me ad forum, ut conveniam Pamphilum. And. I. 3. 22. Num videntur *convenire* hæc nuptiis? And. II. 2. 29. *Conveniunt* mores. And. IV. 2. 13. Nomen non *convenit*. And. V. 4. 39. Ut liceat *convenire* et conloqui. Haud *convenit*. Eun. III. 2. 14 et 41. Die *concessisse*, egisse te de nuptiis. Heant. IV. 8. 22. In me quidvis harum rerum *convenit*. Heant. V. 1. 3. Hæc fratri mecum non *conveniunt*. Ad. I. 1. 34. Bene *conveni*ebat sane inter eas. Hec. I. 2. 103. Neque *conveniturum* inter nos posthac arbitrer. Hec. IV. 4. 37. Laches me nunc *conveniam* esse expetit. Hec. V. 1. 1. *Conveniet* numerus quantum debui. Phorm. I. 2. 3. Quod *conveniendi* patris me tempus capere jubeat. Phorm. V. 4. 9.

Conventus] Comitum *conventus*, strepitus. Hec. alt. prol. 27.

Converto. Convertere] Non jam ad salutem posse *converteri* hoc malum. And. V. 1. 48. Deum sese in pretiam *convertere*. Eun. III. 5. 40. vide notas. *Convertam* me domum. Adel. III. 1. 22.

Convivium] Ante sedis non fecisse erit melius hic *convivium*. Adelph. II. 1. 26.

Convivus] Metuis, ne nos, cum velis, *convivus* esse illum tuum? *Convivus* facile ex te esse natum. Heant. V. 3. 15 et 18.

Conviva] Me *convivus* solum abducebat sibi. Eun. III. 1. 17. Egomet *convivus* moror. Heant. I. 1. 120.

Convivium] Rhodium tetigerim in *convivio*. Una in *convivio* erat hic. Eun. III. 1. 30 et 32. In *convivio* illam? Eun. IV. 1. 12. Ille suam semper egit vitam in otio, in *conviviis*. Adel. V. 4. 9. Apparare de die *convivium*. Adel. V. 9. 8. Agitare in inter vos *convivium*. Hec. I. 2. 18.

Convivior] Nalut crebro *conviviarer*. Heant. I. 2. 32.

Convola] Populus *convolat*. Hec. alt. prol. 32.

Copia] Neque pol consili locum habeo, neque ad auxilium *copiam*. And. II. 1. 20. Sibi ut inspicundi caset *copiam*. Eun. prol. 21. Si non tangendi *copiam* est, eho ne videndi quidem erit? Eun. IV. 2. 10. Date crescendi *copiam*, novarum qui spectandi faciunt *copiam*. Heant. prol. 28 et 29. Ea res

dedit existamandi *copiam*: Tua amica teum sine metu ut sit, *copiast*. Heant. II. 3. 41 et 87. Ne quam aliam querat *copiam*, se te doceat. Heant. V. 1. 54. Obsceat, ut sibi ejus faciat *copiam*. Phorm. I. 2. 63. Quid ego ex hac inopia nunc capiam, et quid tu ex ista *copiam*. Ut neque mi jus sit amittendi, nec relinendi *copiam*. Phorm. I. 3. 15 et 24.

Copiam] Viden tu illum militem secum ad te quantas *copias* adducere? Eun. IV. 6. 17. In angustum oppido mos coguntur *copiam*. Heant. IV. 2. 2.

Copiam] *Copiam* sit faxo et melendo. Adelph. V. 3. 61.

Copiam] Certarii, lanii, *copiam*, factores, piscatores. Eun. II. 2. 26.

Cor] Qui istam amorem ex *corde* *exijdas*. And. II. 1. 7. vide notas. Aut tibi nuptias hæc sunt *cordi*. P. *Cordi*? And. II. 1. 28. Neque meo *cordi* esse quemquam cariorem. Eun. I. 2. 221. Cura ex *corde* excessit. Hec. III. 3. 12. Instructa mihi sunt *corde* consilia omnia. Phorm. II. 2. 7. Uterque utriusque est *cordi*. Phorm. V. 3. 17.

Coram] Sine illum hæc *coram* adducam. And. V. 3. 29. Vereor *coram* in ea te laudare. Adelph. II. 4. 5. *Coram* ipsum oedo. Adelph. III. 4. 38.

Corinthius] Quendam anas *Corinthia*. Heant. III. 3. 39. *Corinthia* anas haud impar. Heant. IV. 1. 16.

Corinthus] E *Corintho* advena anus pauperula. Heant. I. 1. 44. *Corinthum* hinc sum profecta. Hec. I. 2. 11.

Corus] Tu in sinistram *corus*; tu in dexteram. Eun. IV. 7. 5.

Corpus] Quæ habitudo est *corporis*? Eun. II. 2. 11. *Corpus* solidum et succi plenum. Eun. II. 3. 26. Tu mihi es germanus pariter animo ac *corpore*. Adelph. V. 8. 34.

Corrector] Illud quod cecidit forte, id arte ut corrigas. D. *Corrector*. nempe tua arte viginti minas perdere. Adelph. IV. 7. 24.

Corrigo] *Corrigere* mi quantum porro onitere. And. III. 4. 17. *Corrigit* miles. Eun. IV. 5. 11. Si illud, quod maxime opus est jacta, non cedit, illud quod cecidit forte, id arte ut corrigas. Adel. IV. 7. 23. Aut ea refellendo tibi aut purgando *corrigo*. Hec. II. 2. 18. vide notas.

Corripio] Istro ut me *corripis*. *Corripis* illico me inde. Hec. III. 3. 5; et 16.

Corrumpto] Potius, quam te *corrumpti* sinat. And. II. 3. 22. Vereor, ne mulier *corrupta* sit. Heaut. II. 2. 2. Tu illum *corrupti* sinis. Adel. I. 2. 17. Piacis nactus sum; hi mihi ne *corrumptantur*, cautiost. Adel. III. 3. 67. Prandium *corruptitur*. Adelph. IV. 2. 49.

Corruptela] Communis *corruptela* nostrum liberum. Adelph. V. 3. 7.

Cotidianus] Tædet *cotidianorum* harum formarum. Eun. II. 3. 6. *Cotidianæ* vite consuetudinem. Heaut. II. 3. 41. Tantos sibi sumptus domi *cotidiano* fieri. Heaut. IV. 5. 7. vide notas. Quod morbi est? *Febbris Cotidianæ*? Ita aiunt. Hec. III. 2. 22. *Cotidianæ* cura. Phorm. I. 3. 8.

Cotidis] *Cotidis* accusabam. Heaut. I. 1. 50. Mihi quidem *cotidis* angescit magis egritudo. Heaut. III. 1. 14.

Cras] Taxis maximo te orabat opere, ut *cras* redires. Eun. III. 3. 27. Mox: *cras* redi. Adelph. II. 2. 50. *Cras* cum primo luci. Adelph. V. 3. 54. *Cras* mane. Phorm. III. 2. 46.

Crasus] Magnus, rubicundus, crispus, *crasus*, *crasius*. Hec. III. 4. 26.

Cratirus] Scin *Cratiri* hujus ditis sedes? Adelph. IV. 2. 42. *Cratirus*, consueo: si tibi videtur. D. Dio, *Cratine*. Phorm. II. 4. 7. vide notas.

Craber] Hæc illæ erant itiones *crabæ*? Phorm. V. 8. 23. vide notas.

Crebro] Scortari *crebro* nolunt; nolunt *crebro* convivari. Heaut. I. 2. 32. Quia ruri esse *crebro* soleo. Hec. II. 1. 18.

Credibilis] Hocine *credibile*, aut memorabile? And. IV. 1. 1.

Credo] Quæ mihi suum animum atque omnem vitam *credidit*. And. I. 5. 37. *Credo* impetrabo. And. II. 1. 13. *Credam* tibi hoc nunc? And. III. 2. 17. Andivi et *credo*. And. III. 2. 31. Tibi ego ut *credam*, furcifer? And. III. 5. 12. Satis *credo*. And. IV. 1. 49. Perpulchra *credo* dona, aut nostris similia. Eun. III. 2. 15. Nil tibi quicquam *credo*. *Credo* hoc meæ fidei. Eun. V. 2. 45 et 59. Erras, si id *credis*, et me ignoras, Chinia. Heaut. I. 1. 53. Fæo ut audeat tibi *credere* omnia. Heaut. V. I. 53. *Credo* hoc, ego meum jus persequar. Ad. II. 1. 9. Illi *credunt* consilia omnia. Adel. V. 4. 18. Quod ego nunquam *credidi* fore. Hec. I. 2. 23. Timeo ne aliud *credam*, atque aliud nuncies. Hec. V. 4. 4. Qui istuc *credam* ita esse, mihi dico velim. Phorm. V. 6. 15.

Crepe] Sed fores *creperunt* ab eâ Eun. V. 7. 5. Sed quid *creperunt* fores hinc a me? Heaut. I. 1. 121. Quid est, quod tam a nobis graviter *creperunt* fores? Heaut. III. 3. 52. Nam quid foris *crepuit*? Ad. II. 3. 11.

Cresco] Dato *crecendi* copiam. Heaut. prol. 28. Plagm *crecunt*. Phor. V. 2. 16.

Crimen] Era in *crimen* veniet. Hec. III. 2. 25. Exple animum iis, tempus hæc *crimine* expedi. Hec. V. 1. 29. Si compererit *crimine* se credidisse. Hec. V. 2. 13. vide notas. Ex *crimine* hoc Antiphonem eripiam. Phorm. II. 2. 8.

Criminor] Hanc metui, ne me *crimineretur* tibi. Eun. V. 2. 16.

Crispus] Magnus, rubicundus, crispus, *crasus*, *crasius*. Hec. III. 4. 26.

Crito] Hæc Andriæ fabulæ personæ est.

Cruciatum] Hanc jam oportet in *cruciatum* hinc abripi. And. IV. 4. 47. Ancillas dedit: quo labet *cruciatum* per me exquire. Hec. V. 2. 7.

Crucior] *Crucior* miser. And. V. 2. 10. Ne *crucis* te. Eun. I. 2. 15. Quæ nos semper omnibus *cruciant* modis. Eun. II. 3. 93. Nihil graviter *cruciat* adolescentulum. Heaut. V. 5. 1.

Cruz] Quid *merita's*? D. *Crucom*. And. III. 5. 15. Illis *crucibus*, quæ nos semper *cruciant*. Eun. II. 3. 92. I in malam *crucem*. Phorm. II. 3. 21. Quærere in malo *crucem*. Phorm. III. 3. 11.

Ctesipho] Hujus personæ multa est mentio in *Adelphis*.

Cubiculum] *Credebas* illam sine tua opera in *cubiculum* iri deductam domum. Adel. IV. 5. 60.

Cubo] Filium cogam, at cum illa una *cubet*. Adel. V. 3. 65. Cum virgine una adulescens *cuberit*. Hec. I. 2. 63.

Cudo] Istuc in me *cudetur* faba. Eun. II. 3. 90. Argentum *cudo*, quod tibi dem. Heaut. IV. 4. 8.

Cujus] *Cujum* puerum hic adpossisti? And. IV. 4. 24. Quid, virgo cuiest? Eun. II. 3. 30.

Culpa] Ibi *culpam* in te transferet. And. II. 3. 5. Ne post conferas *culpam* in me. Eun. II. 3. 63. Quicquid hujus factumst, *culpa* non factumst mea. Eun. V. 5. 10. Mihi sum conscia, me *culpam* hanc esse procul. Ad. III. 2. 50. Non mea *culpa* evenit. In te omnis hæret *culpa* sola. Hec. II. 1. 31 et 32. Me uxorem in *culpa* inventuram arbitret. Hec. III. 1. 19. Censum te posse

reperire ullam mulierem, quam careat culpa? Hec. IV. 4. 41. Is quidem in culpa non est. Hec. IV. 4. 78. Ego illorum esse culpam credidi, quae te est pene. Hec. IV. 1. 20. Nullam de his rebus culpam commeruit tua. Hec. IV. 4. 10. Arbitrabitur commeruisse culpam. Phorm. I. 2. 28. Si est, ut culpam in se admisit. Phorm. II. 1. 40. Esse in hac re culpam meritum non nego. Phorm. V. 8. 25. vide notas.

Culpo] Quod qui rescierint *culpeut*. Eun. II. 3. 96.

Cum] Gnatam suam *cum* dote summa filio uxorem tu daret. And. I. 1. 74. Satis cum periculo. And. I. 1. 104. Quod postulo, impetro *cum* gratia. And. II. 5. 11. *Cum* eo injuriam hanc expositalem? And. IV. 1. 15. Hanc habere studeat *cum* summo probro? And. V. 3. 10. Dignus *cum* tua religione, odium. And. V. 4. 38. *Cum* silentio animum attende. Eun. prol. 44. Quis est tam potens *cum* tanto munere hoc? Eun. II. 3. 62. Ut vestem *cum* illo mutem. Eun. III. 5. 24. Nolo me in via *cum* hac veste videat. Eun. V. 2. 68. Hac tu facito *cum* animo cogites. Ad. III. 4. 55. Rus cras *cum* filio cum primo luci. Adel. V. 3. 55. vide notas. *Cum* illo nupta. Hec. V. 1. 19. *Cum* illo haud stares. Phorm. II. 1. 39. Multimodis *cum* isto animo es vituperandus. Phorm. III. 1. 1. *Cum* illo ut mutet fidem. Phorm. III. 2. 27. Inter nos haec potius *cum* bona ut componantur gratia, quam *cum* mala. Phorm. IV. 3. 16 et 17.

Cum] *Cum* id mihi placebat, tum uno ore omnes omnia bona dicere. And. I. 1. 69. Prope adest, *cum* alieno more vivendum est mihi. And. I. 1. 125. Nunc *cum* maxime abs te postulo. And. V. 1. 4. vide notas. Nunc est profecto interfici, *cum* perpeti me possum. Eun. III. 5. 33. *Cum* maxime volo te dare operam. Heaut. IV. 5. 40. Si umquam ullum fuit tempus, *cum* ego voluptati tibi faciam. Heaut. V. 4. 1. Videre videor jam diem illum, *cum* hinc egens profugiet. Ad. III. 3. 30. Hoc *cum* fit, quod volo. Ad. V. 8. 23. vide notas. Bacchidem amabat, ut *cum* maxime, tum Pamphilus. Hec. I. 2. 40. *Cum* mihi paveo, tum Antipho me exorciat animi. Phorm. I. 4. 10. *Cum* secundae res sunt maxime, tum maxime meditari se cum oportet. Phorm. II. 1. 11.

Cupide] *Cupide* accipiat jam faxo. Ad. II. 2. 1.

Cupiditas] Animus ubi semel se cupiditate devinxit mala. Heaut. I. 2. 34. Parare in animo cupiditates. Phorm. V. 4. 2.

Cupidus] Illius animum *cupidum* inopia incenderet. Heaut. II. 3. 126. Non dici potest, quam *cupida* eram huc redeundi. Hec. I. 2. 16. Tantopere *cupidus* redeundi domum. Hec. III. 1. 3. Ejus videndi *cupidus*. Hec. III. 3. 12. Ne me *cupidum* eo impulisset. Phorm. I. 3. 6.

Cupio] Quidvis *cupio*, dum ne ab hoc me falli comperiar. And. V. 3. 31. Ipai *cupio* Glycoerio. And. V. 4. 2. Nolant ubi velis: ubi nolis *cupiunt* ultro. Eun. IV. 7. 43. Gaudere adeo coepit, quasi qui *cupiunt* nuptias. Heaut. V. 1. 12. Emori *cupio*. Heaut. V. 2. 18. Nimis misere *cupio*. Ad. III. 4. 6. Magis impense *cupitis*. Ad. 9. 36. Nemo ad te venit, nisi *cupiens* tui. Hec. I. 2. 67. Equidem *cupio*, et vix contineor. Hec. IV. 3. 9. Jam deprecisci morte *cupio*. Phorm. I. 3. 14.

Cuppeditarius] Concurrunt laeti mi obviam *cuppeditarii* omnes. Eun. II. 2. 25. vide notas.

Cur] Quid igitur obstat, *cur* non fiant? And. I. 1. 76. vide notas. *Cur* me macero? *cur* meam senectutem hujus sollicito amentia? And. V. 3. 15 et 16. vide notas. Haec *cur* quaerit? Eun. III. 3. 17. *Cur* perdis adolescentem nobis? *cur* emat? *cur* potat? *cur* tu his rebus sumptum suggeris? Ad. I. 1. 36 et 37.

Cura] Animus lassus *cura* confectus stupet. And. II. 1. 4. Tot me impediunt *curae*. And. I. 5. 25. *Curae* est mihi. M. et mihi *curae* est. Adept. I. 2. 49. Cum ego vos *curis* solvi ceteris. Hec. II. 1. 33. *Cura* ex corde excessit. III. 2. 12. Haec mihi nunc *cura* est maxima. Hec. IV. 2. 19. Quot autem ademi *curas*? Hec. V. 3. 19. Non cotidiana *cura* haec angeret animum. Phorm. I. 3. 8. Et *cura* et sumptu absumitur. Phorm. II. 2. 26. Quanta me *cura* et sollicitudine adficit gnatus. Phorm. II. 4. 1. Sine nostra *cura* maxima, sua *cura* haec sola fecit. Phorm. V. 1. 34. vide notas.

Curatura] Reddunt *curatura* juncoas. Eun. II. 3. 25.

Curiosus] Neminemne *curiosum* intervenire nunc mihi. Eun. III. 5. 5.

Curo] *Curat* una funna. And. I. 1. 81. Id populus *curat* scilicet. And.

I. 2. 14. Ego istuc moveo aut curo? And. V. 4. 18. *Curabitur*. And. II. 3. 29. *Curasti* probe. And. V. 2. 6. *Cura* ut sint domi parata. Eun. III. 2. 46. vide notas. Diligenter fac cures. Eun. III. 2. 48. Ego istuc *curabo*. Heaut. III. 3. 32. Hic mandes, siquid recte *curatum* velis. Ad. III. 3. 18. Quando ego tuum non curo, ne cura meum. Ad. V. 3. 16. Te *curasti* molliter. Ad. V. 1. 1. Si metuis satis ut mese domi *curatur* diligenter. Hec. II. 3. 15. Adhuc *curavi* unum hoc quidem, ut mi esset fides. Phorm. V. 7. 11.

Curriculum] *Curriculo* percurrere. Heaut. IV. 4. 11.

Curro] *Servos currens*. Heaut. prol. 37. Si que laboriosa est, ad me *curritur*. Heaut. prol. 44. prope *curre*. Adelp. III. 2. 56. Pueris *curre* obviam. Ad. III. 2. 24.

Cursio] Ne sursum doorsum *curstas*. Eun. II. 2. 47.

Curso] Ne quis forte internunciis clam a milite ad istam *curset*. Eun. II. 2. 56. vide notas.

Cursus] *Cursum* cum institeris. Phor. V. 6. 8.

Custas] Numnam hic relictus *custos*? Nam ibi *custos* publice est nunc. Eun. II. 2. 55 et 59. Oh, bone *custos*, salve. Phorm. II. 1. 57.

Cyathus] *Cyathos* sorbilans paulatim hunc producam diem. Adel. IV. 2. 52.

Cyprus] Te aiunt proficisci *Cyprum*. Ad. II. 2. 16. Aliæ que porto *Cyprum*. Ad. II. 2. 22. Hic properat in *Cyprum*. Ad. II. 4. 14.

D.

Damno] *Dacent damnatum* domum. Phorm. II. 2. 20. Tuus est *damnatus* gnatus, non tu. Phorm. II. 3. 75.

Damnossus] Gerro, iners, fraus, belluo, ganeo, *damnossus*. Heaut. IV. 1. 11.

Damnus] *Dederit damnus* aut malum. And. I. 1. 116. Numquid est aliud mali *damni*, quod non dixeris reliquom? Eun. V. 5. 25. Erus *damno* auctus est. Heaut. IV. 1. 15. Hoc paulum lucri quantum ei *damni* apportet. Hec. IV. 4. 25. *Damnus* est maximum. Adelp. II. 2. 23.

Danae] *Jovem Danae* missis in gremium imbrem aureum. Eun. III. 5. 37.

Dea] Ut illum *di deæ* omnes senium perdant. Eun. II. 3. 11. Conf. Heaut. IV. 5. 6. et Hec. I. 2. 59. vide notas.

Ita *di deæque* faxint. Hec. I. 2. 27. Malum quod isti *di deæque* omnes diuina. Phorm. V. 1. 83.

Deambulatio] Me hæc *deambulatio* ad languorem dedit. Heaut. IV. 6. 2.

Deambulo] Abi *deambulatum*. *Cl-Deambulum*, quo? Heaut. III. 3. 26.

Deamo] *Deamo* te, Syre. Heaut. IV. 6. 21.

Debacchor] Si satis jam *debacchatus*, leno, es, audi si vis nunc jam. SA. Egon *debacchatus* sum autem, an tu in me? Adelp. II. 1. 30 et 31.

Debeo] Ego hoc tibi pro servitio *debeo*. And. IV. 1. 51. Vero *debeam* credo isti quicquam furoifero, si id fecerim. Eun. V. 2. 22. Conveniet numerus, quantum *debet*. I. 2. 3. Qui diasolverem que *debeo*. Quid, si animam *debet*? Phorm. IV. 3. 51 et 56.

Debitis] *Membra meta debilis* sunt. Adelp. IV. 4. 4.

Decedo] *Servo* currenti in via *decuss* populum. Heaut. prol. 32. De summo nil *decadet*. Adelp. V. 3. 30. *Decadet* ira hæc. Hec. III. 5. 55.

Decerno] Quicquid peperisset, *decreverunt* tollere. And. I. 3. 14. Sæmat, consumat, pordat, *decretum* est pati. Heaut. III. 1. 56. Id vitium nunquam *decreti* esse ego adolescentie. Hec. IV. 1. 27.

Decet] *Facis* ut te *decet*. And. II. 5. 10. Ita ut fortis *decet* milites. Eun. IV. 7. 44. Heia, haud sic *decet*. Eun. V. 8. 35. Haud ita *decet*. Hec. II. 2. 10. Fecisti ut *decuerat*. Hec. IV. 4. 66.

Decido] *Quanta de spe deridi*. Heaut. II. 3. 9. vide notas ad Heaut. IV. 8. 10. *Anguis* in inpluvium *decidit* de tegulis. Phorm. IV. 4. 26.

Decipio] *Deceptus* sum, at non defestigatus. And. IV. 1. 45. *Decipiam*, ac non veniam. Heaut. IV. 4. 6. Nequid propter tuam fidem *decepta* potiretar mali. Phorm. III. 1. 5.

Declaro] *Cajusque ingenium* ut sit, *declarat* maxime. Heaut. III. 3. 43.

Declino] *Neque declinatam* quicquam ab aliarum ingenio ullam reperias. Hec. II. 1. 3.

Decrepitus] *Cum meo decrepito* hoc Eunuchus. Eun. II. 1. 25. Anum *decrepitam* ducam? Adelp. V. 8. 16.

Decumbo] *Prior bibas*: prior *decumbas*. Phorm. II. 3. 28.

Decurro] *Prope decurro* spatio. Adel. V. 4. 6. vide notas.

Dedecore] *Me et te familiam dedecore.* Hec. II. 1. 13.

Dedecus] *Si una haec dedecori est patrum.* Heaut. II. 3. 93.

Dedo] *Cum quibus erat omniaque una, iis sese dedere.* And. I. 1. 36. *Verberibus cœsum te in pistrinum dedam.* And. I. 2. 28. *Tibi, pater, me dedo.* And. V. 3. 26. *Davo ego istuo dedam jam negoti.* And. V. 4. 50. *Quasi dedita opera.* Eun. V. 2. 2. *Quid ceptas? Egone? ut Thaidi me dedam.* Eun. V. 7. 2. *Habebam alibi animum amori deditum.* Hec. III. 1. 14.

Deduco] *Deducunt cibam.* Eun. II. 3. 24. *Credebas illam sine tua opera in cubiculum iri deductum domum?* Adolph. IV. 5. 60. *Uxorem deducit domum.* Hec. I. 2. 60.

Defendo] *Summa vi defendam hanc.* Adolph. III. 4. 47. *Ad defendendam noxiam.* Phorm. I. 4. 48. *Ille ad defendendum adest.* Phorm. II. 1. 36. vide notas.

Defensor] *Ease aliquem amicum et defensorem ei.* And. IV. 5. 18. *Huic ipsi est opus patrono, quem defensorem paro.* Eun. IV. 6. 32.

Defero] *Hic dies aliam vitam defert.* And. I. 2. 18. vide notas. *Mox puerum hic deferent ante ostium.* And. III. 2. 27. *Ad alium deferitur gregem.* Heaut. prol. 45. *Epistolam ad portitores esse delatam.* Phorm. I. 2. 100.

Deferveo] *Speraham jam deferveisse adulescentiam.* Adolph. I. 2. 72.

Defetigo] *Deceptus sum, at non defetigatus.* And. IV. 1. 45. *Opus faciam, ut defetiger usque.* Eun. II. 1. 14. *Ita se defetigarit velim.* Adolph. IV. 1. 3.

Defestivoor] *Defessa jam sum misera te ridendo.* Eun. V. 6. 7. *Usque ambo defessi sumus.* Adolph. II. 2. 5. *Defessus sum ambulando.* Adolph. IV. 6. 1. *Non queo: ita defessus sum.* Hec. III. 4. 29. *Neque defestiscar usque.* Phorm. IV. 1. 23.

Deficio] *Siquid deficias.* Phorm. I. 4. 53. *Ea causa nihilo magis defacimus.* Phorm. III. 1. 8.

Defiti] *Nil cum est, nil defiti tamen.* Eun. II. 2. 12. *Nihil apud me tibi defieri patiar.* Hec. V. 2. 2. *Quia defiti, quod amant, ægrest.* Phorm. I. 3. 10.

Defrudo] *Etiam insuper defrudet?* Adolph. II. 2. 38. *Suum defrudans genium.* Phorm. I. 1. 10.

Defugio] *Numquam defugiam auctoritatem.* Eun. II. 3. 98.

Defungor] *Defunctus jam sum.* Eun. prol. 15. *Utinam hic sit modo defunctum.* Adolph. III. 4. 63. *Cupio misera in hac re jam defungier.* Phorm. V. 2. 39.

Degeo] *Diem perpetuum in lætitia degere.* Adolph. IV. 1. 6. *Ut cum uno statem degeret.* Phorm. II. 3. 70.

Dehinc] *Dehinc, ut quiescant porro, moseo.* And. prol. 23. *Deleo omnes dehinc ex animo mulieres.* Eun. II. 3. 5. *At nunc dehinc spero æternam inter nos gratiam fore.* Eun. V. 2. 33.

Dehortor] *Hic dehortatus est me, ne illam tibi darem.* Phorm. V. 7. 17.

Dejero] *Liquet mi dejerare.* Eun. II. 3. 40. *Bacchis dejerat persancte.* Hec. V. 2. 5.

Dein] *Accepit conditionem, dein questum occipit.* And. I. 1. 52. *Spero dein facile ex illis sese emersurum malis.* And. III. 3. 30:

Deinde] *Post deinde.* And. III. 2. 3. *Id primum dicam: deinde quod veni eloquar.* Heaut. prol. 3. *Neque se pigere, et deinde factum iri autumat.* Heaut. prol. 19. vide Notas. *Quid deinde fit?* Hec. I. 2. 68.

Delectamentum] *Qui sibi me pro ridiculo ac delectamento putat.* Heaut. V. 1. 79.

Delectatio] *Dum nulla alia delectatio.* Heaut. V. 2. 34.

Delecto] *Pamphilam arcesse, ut delectet hic nos.* Eun. IV. 1. 11.

Deleo] *Deleo omnes dehinc ex animo mulieres.* Eun. II. 3. 5.

Delibero] *Delibera hoc.* Adolph. II. 1. 42. *Deliberet, renuncietque hodie mihi.* Hec. IV. 1. 58. *Ego amplius deliberandum censeo.* Phorm. II. 4. 17.

Delibutus] *Satin est, si te delibutum gaudio reddo?* Phorm. V. 6. 16.

Delictum] *Me hoc delictum admisisse in me.* Adolph. IV. 5. 48.

Delinquo] *An quia non delinquent viri?* Hec. IV. 4. 41.

Deliro] *Deliras.* And. IV. 4. 13. *Senex delirans.* Adolph. IV. 7. 43. *Quid? deliras.* Phorm. V. 3. 18. *Delirat miser timore.* Phorm. V. 8. 8.

Deludo] *Ubivis facilis passus sim, quam in hac re me deludier.* And. I. 2. 32. *Dolis ut me deluderet.* And. III. 4. 4.

Demens] Adcon est *demens*? And. III. 1. 11.

Demensum] De *demento* suo comperit. Phorm. I. 1. 10.

Dementia] Credo: ut est *dementia*. Adolph. III. 3. 36. Hancine vitam? hoscine mores? hanc *dementia*? Adel. IV. 7. 40.

Demiror] Equidem te *demiror*. Heaut. III. 2. 7. vide notas. At hoc *demiror*, qui tam facile poteris persuadere. Heaut. II. 3. 121. *Demiror*, quid sit. Heo. IV. 1. 14. Quam causam reperient? *demiror*. Phorm. II. 1. 5.

Demissus] *Demissis* humeris esse. Labiis *demissis*. Ean. II. 3. 22 et 44.

Demio] Aurum sibi clam mulier *demio*. Eun. IV. 1. 13. *Dempsi* metum omnem. Adolph. IV. 7. 18. Et mihi et tibi et illis *dempseris* molestiam. Adolph. V. 3. 33.

Demonstro] Quam villam *demonstravit* Charini? Heaut. IV. 4. 9. Hominem commenstrariis mi istum volo: aut ubi habitat, *demonstraverit*. Phorm. II. 1. 76.

Demoveo] Cave nunc jam oculos a meis oculis quoquam *demoveas* tuos. Adolph. II. 1. 16.

Demulceo] Non possum pati, quia tibi caput *demulceam*. Heaut. IV. 5. 14.

Demum] Nunene *demum*? And. IV. 1. 60. Modone *demum*? And. V. 3. 11. Nunc *demum*. Heaut. II. 3. 12. Id *demum* juvat. Adolph. II. 3. 2. Anno *demum* quinto et sexagesimo. Adolph. V. 8. 15. Ibi *demum*. Heo. I. 2. 53.

Denarro] Hæc adeo ego illi jam *denarro*. Phorm. V. 7. 51.

Denego] Vera objurgandi causa, si *degenet*. And. I. 1. 131. *Denegarat* se commissuram mihi gnatam. And. I. 5. 6. In *denegando* modo quis pudor paulum adest. Et tamen res premit *denegare*. And. IV. 1. 6 et 9. vide notas.

Denique] *Denique* ita tum discedo ab illo. And. I. 1. 120. Incommoditas *denique* huc omnis redit. And. III. 3. 35. Omnia hæc nunc verba huc redeunt *denique*. Eun. I. 2. 78. Fodere aut arare, aut aliquid facere *denique*. Heaut. I. 1. 18. vide notas. Metui, quid futurum *denique* esset. Heaut. III. 3. 8. *Denique* animam relinquam potius. Adolph. III. 4. 51. Tundendo atque odio *denique* effecit senex. Heo. I. 2. 48. *Denique* hercle aufugerim

potina. Heo. III. 4. 10. *Oremus*, accensem, gravius *denique* misitemur. Heo. IV. 4. 95. Quid sit *denique*? Phorm. I. 2. 71. Hæc *denique* ejus postrema oratio. Phorm. IV. 3. 44.

Dens] Omnes *dentes* labefecit mihi. Adolph. II. 2. 36.

Denuo] Refero *denuo*. Heo. alt. prol. 30. In eandem vitam te revolutum *denuo* video esse. Heo. IV. 6. 69.

Deorsum] Ne sursum *deorsum* carsites. Eun. II. 2. 47. Nostin porticum apud macellum hæc *deorsum*? ubi ce veneris, clivos *deorsum* vorsum est. Adolph. IV. 2. 34 et 36.

Depescior] Jam *depesci* morte capio. Phorm. I. 3. 14.

Deperco] Clinia hæc *deperit*. Heaut. III. 2. 14.

Depringo] Probe horum facta imprudens *deprinxit* senex. Phorm. II. 1. 38.

Deporto] Non hoc publicitus scelus hinc *deportariis* in solas terras? Phor. V. 7. 85.

Depravo] Nihil est, quin male narrando possit *depravariis*. Phorm. IV. 4. 16.

Deputo] Summum bonum esse esse *deputabam* hunc Pamphilum. And. IV. 3. 2. vide notas. Male mo quidem dignum quovis *deputem*. Heaut. I. 1. 85. Quando esse indignam sese *deputat*, patri meæ que concedat. Heo. III. 5. 27. vide notas. Tu virum me, aut hominem *deputas* adeo esse? Heo. IV. 1. 9. Meam erus esse operam *deputat* parvi pretii. Heo. V. 1. 1. Omne id *deputare* esse in lucro. Phorm. II. 1. 16.

Derrepente] Corripuit *derrepente* tacitus sese ad filiam. Si is posset ab ea sese *derrepente* avellere. Heo. IV. 1. 3 et 39.

Derideo] Etiam ultro *derisum* advenit. Eun. 2. 21. *Derides*? Heaut. V. 1. 42.

Deridiculus] Qui sibi me pro *deridiculo* ac delectamento putat. Heaut. V. 1. 79. vide notas.

Derivo] In me omnem itam *derisum* senia? Phorm. II. 2. 9.

Desero] Timet, ne *deseras* se. Ne abs te havo segreges, neu *deseras*. And. I. 5. 35 et 56. Qui se sciret non *desertum* iri. And. II. 3. 28. vide notas. Numquam me eam *deserturum*. And. IV. 2. 11. Omnes noti me atque amici *deserunt*. Eun. II. 2. 7. Me in his *deseruisti* malis. Heaut. II. 3. 17. Ne

quam aliam quærat copiam, ac te *desserat*. Heaut. V. 1. 54. Animum reliquam potius, quam illas *desseram*. Adel. III. 4. 52. Amicas te et cognatas *deserere*, et festos dies. Hec. IV. 2. 16.

Desertus] Angiportum quoddam *desertum*. Eun. V. 2. 6. *Deserta* virtutum. Heaut. II. 4. 6. Ego *desertus* sum. Adelph. V. 4. 19. Anus *deserta*, egens, ignota. Phorm. V. 2. 24.

Desideo] Frustra ubi totum *desedi* diem. Hec. V. 2. 2.

Desiderium] Scias *desiderio* id fieri tuo. Heaut. II. 3. 66. Ita magno *desiderio* fuit ei filius. Heaut. IV. 5. 5. vide notas. Te *desiderium* Athenarum arbitrator cepisse. Heo. I. 2. 14.

Desidero] Me *desideres*. Eun. I. 2. 113. Quanto diutius abest, tanto magis *desidero*. Heaut. III. 1. 16. Nostin qui sim? Æ. Non *desidero*. Adelph. II. 1. 23. Vehementer *desidero*. Hec. III. 5. 38.

Designo] Modo quid *designavit*? Adelph. I. 2. 8.

Desino] *Desinant* maledicere. And. prol. 23. Hæc sollicitudo deinde *desinet*. And. II. 6. 10. Ah *desine*. And. V. 6. 8. *Desinat* lacerare. Eun. prol. 16. Illicot: *desine*. Eun. II. 3. 56. Mulier telam *desinit*. Heaut. II. 3. 64. vide notas. Aut *desine*, aut oedo quemvis arbitrum. Adelph. I. 2. 43. Potin tu *desinas*? Adelph. IV. 1. 23. Jam jam *desino*. Adelph. V. 3. 67. Tua quod nil refert, percontari *desinas*. Hec. V. 3. 12. *Desinas*. Phorm. I. 2. 19. Ohe *desine*. Phorm. II. 3. 30.

Desisto] Numquam *desistit* instare. And. IV. 1. 36. Hoc percontarier *desiste*. Hec. I. 2. 30. *Desistat* litibus. Phorm. IV. 3. 29.

Despicatus] Nos nostramque adulescentiam habent *despicatu*. Eun. II. 3. 92. vide notas.

Despolio] Ipsam *despoliare* non lubet. And. IV. 5. 21.

Despondeo] *Despondi*: hic nuptiis dictus dies. And. I. 1. 75. Intus *despondebitur*. And. V. 6. 16. Ego illi neque do neque *despondeo*. Cui daturus iber sum, ut ei *despondeam*? Heaut. IV. 5. 31 et 36. *Desponsam* esse dicite. Heaut. IV. 8. 26. Quis *despondit*? quis dedit? Adelph. IV. 5. 36.

Desubito] Crucior bolam mihi tantum ereptam tam *desubito* et faucibus. Heaut. IV. 2. 6.

Desum] Quasi *desit* locus. Heaut. III. 3. 26. *Desit*: id mea minime refert. Adelph. V. 4. 27. Beatus, ni unum hoc *desit*. Phorm. I. 3. 18. Non ratio, verum argentum *deserat*. Phorm. II. 1. 69.

Deterior] Ipsam animam egrotam ad *deteriorem* partem plerumque applicat. And. I. 2. 22. Illum esse quam *deterriorem*. And. V. 1. 16. *Deteriores* omnes sumus licentia. Heaut. III. 1. 74.

Deterreo] Te ut *deterream*. Heaut. I. 1. 27. Cum placo, advorsor sedulo et *deterreo*. Adelph. I. 2. 64. Si in *deterrendo* voluisssem operam sumere; *deterriussem* facile. Hec. prol. 17 et 19. Maledictis *deterree*, ne scribat, parat. Phorm. prol. 3.

Detineo] *Detineo* te. Eun. II. 2. 49. Pol me *detinuit* morbus. Phorm. IV. 1. 8.

Detraho] Tuam vestem *detrahit* tibi? Eun. IV. 4. 40. Soccos *detrahunt*. Heaut. I. 1. 72. De digito amulum *detraho*. Hec. IV. 1. 37. Neque *detractionum* ei tum quicquam est. Hec. IV. 1. 58.

Detrimentum] De te quidem peccando *detrimenti* nil fieri potest. Hec. II. 1. 37.

Devenio] Tantum *devenisse* ad eum mali. Heaut. IV. 5. 2.

Deverbero] Homines *deverberasse* usque ad necem. Phorm. II. 2. 13.

Deverticulum] Ubi ad ipsum venio *deverticulum*. Eun. IV. 2. 7.

Devincio] Conjugio liberali *devinctum*. And. III. 3. 29. Animus ubi semel se cupiditate *devinxit* mala. Heaut. I. 2. 34. Hoc beneficio utrique ab utrisque vero *devincimini*. Heaut. II. 2. 14. Animus exoris misericordia *devinctus*. Hec. I. 2. 93.

Devito] Si hoc *devito* malum. And. III. 5. 5. Mala neque uti *devitem* scio. Phorm. I. 4. 3.

Devortor] Ego deos penatis hinc salutatam domam *devortar*. Phorm. II. 1. 82.

Deus] Pro deum fidem. And. I. 5. 2. vide notas. Id spero adjutores deos. And. III. 2. 42. Per te ego deos oro. And. III. 3. 6. Quod di prohibeant. And. III. 3. 36. Nisi quid di respiciunt. And. IV. 1. 18. Mihi deos fuisse iratos. And. 1. 40. Di vestram fidem. And. IV. 3. 1. Dis pol habeo gratiam. And. IV. 4. 31. Solus es, quem

diligunt *di*. And. V. 6. 9. vide notas. Ut illum *di* deus omnes senium perdant. Eun. II. 3. 11. At te *di* perdant. Eun. III. 1. 41. *Deum* sese in pretium convertisse. Eun. III. 5. 40. vide notas. Ita *me* *di* ament. Eun. IV. 1. 1. Utinam ita *di* faxint. Heaut. I. 1. 119. Sio *me* *di* amabant. Heaut. III. 1. 54. Quantum tibi opis *di* dant. Heaut. III. 3. 31. Ut te quidem omnes *di* deus quantumst perduint. Heaut. IV. 6. 6. *Di* istæc prohibeant. Heaut. V. 4. 15. Facio te apud illum *deum*. Adolph. IV. 1. 19. *Di* bene vortant, Adolph. IV. 7. 10. *Di* boni. Adolph. III. 3. 86. Pro *di* immortales. Adolph. III. 4. 1. *Deus* sum, si hoc itast. Hec. V. 4. 3. Id testor *deos*. Hec. III. 5. 26. Non tu hunc habes plane presentem *deum*? Phorm. II. 2. 31. *Di* tibi malefaciant. Phorm. II. 3. 47. Ego *deos* penatis hinc salutatum domum *devortat*. Phor. II. 2. 81. Sine controversia ab *dis* solas diligere. Phorm. V. 6. 14. *Di* nos respiciunt. Phorm. V. 3. 34. Malum, quod isti *di* deæque omnes duint. Phor. V. 7. 83.

Dexter] Quod te ego per *dextram* hanc oro. And. I. 5. 54. Ab *dextera* venire. And. IV. 3. 19. Concede ad *dexteram*. And. IV. 4. 12. Tu in sinistram cornu, tu in *dexterum*. Eun. IV. 7. 5. Cedo *dextram*. Adolph. III. 1. 84. Ito ad *dextram*. Adolph. IV. 2. 44.

Diana] Ubi ad *Dianæ* veneris. Adel. IV. 2. 43.

Dica] Tibi scribam *dicam*. Phorm. I. 2. 77. Injuriarum mihi scriptam *dicam*. Phorm. II. 2. 15. *Dicam* tibi inpingam grandem. Phorm. II. 3. 92. Sexcentas proinde scribito jam mihi *dicas*. Phorm. IV. 3. 63.

Dico. are] Hanc operam tibi *dico*. Phorm. I. 2. 12.

Dico] *Dictum* puta. And. I. 1. 2. Verum illud verbumst, volgo quod *dici* solet. And. II. 5. 15. Quin *dic* quid est. And. II. 6. 18. Rem ipsam *dic*. And. V. 3. 2. Haud istuc *dicas*, si cognoris me. And. IV. 1. 28. Num cogitat quid *dicat*? And. V. 3. 6. Quasi quicquam in hunc jam gravius *dici* possiet. And. V. 3. 3. Incommoda alia sunt *dicenda*. Eun. II. 3. 39. Facets *dictum*. Eun. II. 2. 57. Si istud crederem sineore *dici*. Eun. I. 2. 97. Non tu istuc mihi *dictura* aperte es? Eun. V. 1. 3. Nullum est jam *dictum*, quod

non *dictum* sit prius. Eun. prol. 41. Causam *dicere*. Eun. prol. 10. Neque scio quid *dicam*, aut quid coniectem. Eun. III. 4. 5. Heus heus, tibi *dico*. Eun. II. 3. 46. Verum *dico*. Heaut. IV. 5. 18. Recte *dicit*. Heaut. III. 3. 27. Vere illud *dicunt*. Heaut. IV. 5. 48. Mutum *dices*. Heaut. IV. 4. 26. Videre verum, atque ita uti res est, *dicere*. Heaut. III. 1. 81. Pudet *dicere* verbum turpe. Heaut. V. 4. 19.

Dictio] Testimonii *dictio*. Phorm. II. 1. 63.

Dictio] Malevolus vetus poeta *dictitat*. Heaut. prol. 22. Non obsecro es, quem semper te esse *dictitasti*? Phorm. V. 1. 16.

Dictum] Mihi scripta illa sunt in animo *dicta*. And. I. 5. 48. *Dictus* ac factum invenit aliquam causam. And. II. 3. 7. Me *dictis* dicere istis postulas? And. IV. 1. 20. Nullum esse jam *dictum*, quod non *dictum* sit prius. Eun. prol. 41. Tuum obsecro ne hoc *dictum* erat? vetus credidi. Eun. III. 1. 39. Magis nunc me amicos *dicta* stimulant. Heaut. II. 1. 11. Non sunt hæc parentis *dicta*. Heaut. V. 4. 12. *Dictis* confutabitur. Heaut. V. 1. 76. Meis *dictis* parere. Hec. IV. 1. 49. Ne te iratus suis sævidiciis *dictis* protelet. Phorm. I. 4. 36. Ut phaleratis *dictis* ducas. me. Phorm. III. 2. 15. *Dictum* sapienti est est. Phorm. III. 3. 8.

Discula] Non satis habes, quod tibi *disculam* addo? And. IV. 2. 27.

Dies] Hic nuptiis *dictust dies*. Fere in *diebus* paucis. And. I. 1. 75 et 77. Hic *dies* aliam vitam defert. And. I. 2. 18. vide not. Ut aliquot saltem nuptiis prodant *dies*. Saltem aliquot *dies* profer. And. II. 1. 13 et 28. Conari manibus, pedibus, noctesque et *dies*. And. IV. 1. 52. O festus *dies*! Eun. III. 5. 12. In hunc *diem* ut de symbolis essemus. Eun. III. 4. 2. In *diem* istuc est fortasse, quod minare. Eun. V. 6. 19. Tot res in unum concludit *diem*. Eun. V. 8. 17. Stertit noctes et *dies*. Eun. V. 8. 49. Ut tempus est *dies*. Heaut. I. 2. 38. Hilare hunc samamus *diem*. Adolph. II. 4. 23. vide notus. Numquam unum intermittit *diem*. Adel. III. 1. 6. Unum numquam victurum *diem*. Adolph. III. 2. 34. Videor videre jam *diem* illum. Adolph. III. 3. 30. Hunc *diem* perpetuum in lætitiis degere. Adolph. IV. 1. 5. Paulatim

hunc prodicam diem. Adelph. IV. 2. 52. Cui rei est, ei rei, hunc sumamus diem. Adelph. V. 3. 68. In apparande consumunt diem. And. V. 7. 2. Apparare de die convivium. Adelph. V. 9. 8. Dies complasculos. Hec. I. 2. 102. Deserere festos dies. Hec. IV. 2. 16. Hunc videre saepe optabamus diem. Hec. IV. 4. 29. Totum desedi diem. Hec. V. 3. 2. Totum hunc contrivi diem. Hec. V. 3. 17. Namquam ante hunc diem. Hec. V. 4. 23. Ubi erit puero natalis dies. Phorm. I. 1. 14. Dies praestituta. Phorm. III. 2. 39. Praesens quod fuerat, in diem malum abiit. Phorm. V. 2. 16. Quantis commoditatibus Antiphoni hunc onerastis diem? Phorm. V. 6. 2.

Differo] Orationem sperat invenisse se, qui differat ta. And. II. 4. 5. Rumores distulerunt malevoli. Heaut. prol. 16. Differor doloribus. Adelph. III. 4. 40.

Difficile] Adolescens quam in minima spe situs erit, tam *difficillime* patris pacem in leges conficiet suas. Heaut. V. 2. 45. vide notas.

Difficilis] Cui verba dare *difficilest*. And. I. 3. 6. Quasi *difficile* sit. Eun. II. 1. 3. Amorem *difficillimum* confeci. Eun. V. 4. 4. *Difficilem* servaret senem. Heaut. III. 2. 24. Nil tam *difficilest*, quin querendo investigari possiet. Heaut. IV. 2. 8. *Difficilem* ostendes te esse. Heaut. V. 1. 60.

Difficultas] Neutra in re vobis *difficultas* a me erit. Hec. IV. 4. 45.

Diffusio] Luxuria et lascivia *diffusit*. Heaut. V. 1. 73.

Digitulus] Qui mihi nunc uno *digitulo* forem aperis. Eun. II. 2. 53.

Digitus] Si illam *digito* attigerit. Eun. IV. 6. 2. De *digito* anulum detraho. Heaut. IV. 1. 37. Eripuit vi, in *digito* quem habuit, virgini abiens anulum. Hec. IV. 1. 59.

Dignitas] Apud alium prohibet *dignitas*. Heaut. III. 3. 15.

Dignus] Nec satis *digna*, cui committas primo partu mulierem. And. I. 4. 3. *Dignus* es cum tua religione, odium. And. V. 4. 37. vide not. At tibi di *dignum* factis exitium dunt. And. IV. 1. 42. Sive adeo *digna* res est, ubi tu nervos intendas tuos. Eun. 3. 21. Educta ita uti teque illaque *dignumst*. Eun. IV. 6. 10. In hinc quo *dignus*. Eun. IV. 3. 9. Non te *dignum* fecisti. Eun. V. 2. 25. Nihil

est *dignius* quod ametur. Eun. V. 8. 22. Ego te meum esse dici tantisper volo, dum quod te *dignumst*, facies: set si id non facis, ego, quod me in te sit facere *dignum*, invenero. Heaut. I. 1. 55 et 56. Hominem pistrino *dignum*. Heaut. III. 2. 19.

Degredior] Nos nostro officio nil *degressos*. Phorm. IV. 5. 10.

Dijudico] Pergin istae prius *dijudicare*, quam scias quid rei siet? Heaut. II. 2. 8. Aliena ut melius videant et *dijudicent*, quam sua. Heaut. III. 1. 95. Ego dicam, quod mi in mentem est: tu *dijudica*. Heaut. V. 2. 33.

Dilapido] Priusquam *dilapidat* nostras triginta minas. Phorm. V. 7. 4.

Diligenter] *Diligenter* nunties patri. Eun. II. 3. 48. *Diligenter* fac oures. Curato istam *diligenter* virginem. Eun. III. 2. 47 et 52.

Diligentia] *Diligentia* obscuram *diligentiam* vestram et benignitatem novi. Hec. II. 2. 21.

Diligo] Te in germani fratris *dilexi* loco. And. I. 5. 57. Solus es quem *diligunt* di. And. V. 6. 9. vide notas. Quo quemquam plus ames, aut plus *diligam*. Eun. I. 2. 16. Sine contravarsia ab dia solas *diligere*. Phorm. V. 6. 14.

Dilucide] *Dilucide* expedivi. Phorm. II. 3. 52.

Dimidium] *Dimidium* misce. Adel. III. 3. 16. Vix dum *dimidium* dixeram. Phorm. IV. 2. 4.

Diminuo] *Diminuum* ego cepit tuum hodie. Eun. IV. 7. 33. *Diminuetur* tibi quidem jam cerebrum. Adelph. IV. 2. 32.

Dimitto] Jam *dimitto* exercitum? Eun. IV. 7. 44.

Dinumero] *Dinumerat* ille Babylo viginti minas. Adelph. V. 7. 17.

Dionysia] *Dionysia* hic sunt hodie. Heaut. I. 1. 110. Apud eum miles *Dionysia* agitat. Heaut. IV. 4. 11.

Diphilus] Synapthoescontes *Diphili* comediast. Adelph. prol. 6.

Diruo] Hauc in horto macerium jube *dirui*, Adelph. V. 7. 11.

Dis] *Disem* et nobilem. Adelph. III. 3. 48. Potentes, *dites*, fortunati, nobiles. Adelph. III. 4. 57. Scin Cratini hujus *ditis* sedes? Adelph. IV. 2. 42. *Dis* quidem esses, ac tuam rem constabilissas. Adel. V. 1. 8. In servitute pauperem ad *ditem* dari. Phorm. IV. 3. 48.

Discedo] Ita tum *discedo* ab illo. And. I. 1. 121. Modo ut hoc consilio possiet *discedi*. Phorm. V. 2. 8. Immo vero pulchre *discedo* et probe. Phorm. V. 8. 58.

Discessio] Si eveniat, quod di prohibeant, *discessio*. And. III. 3. 36.

Discidium] Valeant, qui inter nos *discidium* volant. And. IV. 2. 14. Hoc *discidium* evenisse. Hec. III. 5. 26. In hac re nil mali est, quod sit *discidio* dignum. Hec. V. 3. 16.

Discindo] Vestem omnem miseræ *discidit*. Eun. IV. 3. 4. *Discidit* vestem, resarcietur. Adelph. I. 2. 40. Vide, ut *discidit* labrum. Adelph. IV. 2. 20.

Disciplina] *Disciplina* est iisdem. Heaut. II. 3. 59. Exemplum *disciplinae*. Adelph. V. 1. 5.

Discipulus] Num immemores *discipuli*? And. III. 1. 19. Philosophorum habent *discipuli* ex ipsis vocabula. Eun. II. 2. 32. vide notas.

Disco] Ceipit me obsecrare, ubi sibi liceret *discere* id de me. Eun. II. 2. 31. Quamobrem has partis *didicerim*. Heaut. prol. 10. Prius *disce*, quid sit vivere. Heaut. V. 2. 18. Pater esse *disce* ab illis, qui veri sient. Adelph. I. 2. 45. vide notas. In quo hæc *discebat* ludo. Phorm. I. 2. 38.

Discordia] Confingis falsas causas ad *discordiam*. Hec. IV. 4. 71.

Discordo] Qui scis eos nunc *discordare* inter se? And. III. 3. 43.

Discribo] Quodne ego *discripsi* porro illis quibus debui? Phorm. V. 7. 30. vide notas.

Discrucior] *Discrucior* animi. Adel. IV. 4. 1.

Discus] Apud libertum *Discum*. Eun. III. 5. 60.

Disertum] Callidum ac *disertum* credidi hominem. Eun. V. 6. 10.

Disjungo] Ea res multo maxime *disjuxit* illum ab illa. Hec. I. 2. 86.

Dispendium] Sine sumpto, sine *dispendio*. Eun. V. 4. 7. Ut gratiam ineam sine meo *dispendio*. Hec. V. 2. 29. vide notas.

Dispergo] *Disperii*, perii misera. Heaut. IV. 2. 24. *Disperii*. Heaut. V. 2. 17. Adelph. III. 3. 1.

Dispergo] Ut cerebro *dispergat* viam. Adelph. III. 2. 19. An tibi jam mavis cerebrum *dispergam* hic? Adel. V. 2. 7.

Dispicio] Jam aliquid *dispiciam*. And. III. 5. 16.

Displiceo] Si *displicebit* vita. Heaut. V. 2. 19. Quam ego nunc totas *displiceo* mihi. Heaut. V. 4. 20.

Dispudet] *Dispudet*, sic mihi data esse verba. Eun. V. 1. 16.

Disputo] In eo *disputant*. And. prol. 15.

Disrumpor] *Disrumpor*. Adelph. III. 3. 15.

Dissimilis] Non ita *dissimilis* sunt argumento, et tamen *dissimili* oratione sunt factus ac stile. And. prol. 11 et 12. vide notas. Is adeo *dissimilis* studio est. Adelph. I. 1. 16. vide notas. Non quo *dissimilis* res sit. Adel. V. 3. 39.

Dissimulo] Bene *dissimulatum* amorem ac celatum indicat. And. I. 1. 105. Nonne *dissimulare* nos magis humanum est? Hec. IV. 1. 37. vide notas. Etia ea *dissimulas* serio. Hec. IV. 2. 2. Metuit hic nos, tametsi sedulo *dissimulat*. Phorm. II. 3. 82.

Dissolvo] *Dissolvi* me, otiosus operam ut tibi darem. Heaut. III. 1. 99. vide notas. Qui *dissolverem*, quæ debeo. Phorm. IV. 3. 50.

Distedet] Me cum isto *distedet* loqui. Phorm. V. 8. 22.

Distorqueo] Illuc vide, os ut sibi *distorsit* carnofex. Eun. IV. 4. 3.

Distraho] Quandoquidem illam a me *distrahit* necessitas. Hec. III. 5. 42. Quod si eo meæ fortunæ redeant, abs te ut *distrahar*. Phorm. I. 4. 24. Horunc amorem *distrahi* poterin pati? Phorm. III. 2. 33.

Distribuo] Id *distributum* sane est ex sententia. Adelph. III. 3. 17.

Disturbo] Spatium cogitandi ad *disturbandas* nuptias. And. I. 2. 11.

Dives] Qui minus habent, ut semper aliquid addant *divitiaribus*. Phorm. I. 1. 8. Propter invidiam adimnat *diviti*. Phorm. II. 1. 46.

Divido] Non sat commode *divisa* sunt temporibus tibi hæc. And. III. 1. 18.

Dividuus] *Dividuus* face. Adel. II. 2. 33.

Divino] Plane hic *divinat*. Hec. IV. 4. 74.

Divinus] Ait rem *divinam* fecisse. Eun. III. 3. 7. Arcessi ad rem *divinam*. Hec. I. 2. 109.

Divitiæ] Inhoneste parere *divitiis*. And. IV. 5. 2. Amicos, genus cognatos, *divitiis*. Heaut. I. 2. 20. Quasi is non *divitiis* abundet. Heaut. III. 2. 16.

Divorsus] Tot me impediunt curæ, quæ meum animum divorsæ trahunt. And. I. 5. 25.

Diutius] Mansiones diutine Lemni. Phorm. V. 8. 23.

Do] Symbolam dedit. And. I. 1. 63.

Dederit qui damnum aut malum. Nunc id operam *do*. And. I. 1. 116 et 130.

Te isti virum *do*. And. I. 5. 60. Ita obstatate dat operam? And. I. 5. 8.

Tibi uxorem non *dat* jam Chremes. And. II. 2. 15. Jam hoc tibi inventum *dabo*. And. IV. 1. 59. Me aut erum pessum *dabunt*. And. I. 3. 3.

Hanc fidem sibi me obsecravit ut *darem*. And. II. 3. 28. Quo me nunc præcipitem *darem*. And. III. 4. 27.

Cui verba *dare* difficile est. And. I. 3. 6.

Numquam vidi melius consilium *dari*. Eun. II. 3. 85. Fortunatum eunuchum, qui quidem in hanc *detur* domum! Eun. II. 3. 74.

Est istac *datum* profecto, ut grata mihi sint, quæ facio omnia. Eun. III. 1. 5.

Accumbere mecum, mihi *sese dare*. Eun. III. 3. 10. Et habet quod *dat*, et *dat* nemo largius. Eun. V. 8. 48.

Tum tu igitur paululum *da* mi operæ. Eun. II. 2. 50. *Dabis* ei ultro supplicium. Eun. I. 2. 24. Inde omnibus signum *dabo*. Eun. IV. 7. 11.

Quas turbas *dedit*? Eun. IV. 3. 11. Hanc tibi dono *do*. Eun. IV. 6. 11.

Unam eii coenam atque ejus comitibus *dedit*. Heaut. III. 1. 46. Ea res *dedit* existumandi copiam. Heaut. II. 3. 41.

Me hæc deambulatio ad languorem *dedidit*. Heaut. IV. 6. 7. Quot res *dedere*, ubi possem persentescere? Heaut. V. 1. 43.

Partes diu etiam duras *dabit*. Heaut. II. 4. 22. Sine me, vacivom tempus, ne quod *dem* mihi. Heaut. I. 1. 38.

Pro virgine *dari* nuptam non potest. Adelp. III. 2. 48. Mentem vobis meliorem *dari*. Adelp. III. 3. 78. Jusjurandum *dabitur*. Adel. II. 1. 11.

Hoc vitio *datur*. Adelp. III. 3. 64. Præcipitem *darem*. Adel. III. 2. 20. *Da* te mihi hodie. Adelp. V. 3. 50. *Da* veniam filio. Adel. V. 8. 14.

Ut res *sese dant*. Hec. III. 3. 20. *Da* mi hanc veniam. Hec. IV. 2. 29. Hanc gratiam ut sibi *des*. Hec. III. 3. 30. *Datum* iri gladiatores. Hec. alt. prol. 32. O fortuna, ut nunquam perpetua es *data*. Hec. III. 3. 46. vide notas. Cui *data* est nuptum. Hec. IV. 1. 18. Ipsum gestio *dari* mi in conspectum. Phorm. II. 1. 31. Quid vis *dari* tibi in manum? Phorm.

IV. 3. 28. Gaudeo tantam fortunam de improviso esse his *datam*. Phorm. V. 6. 44. Prior ad *dandum* qui est. Phorm. III. 2. 48. *Da* locum melioribus. Phorm. III. 2. 37.

Docet] Cæpit studiose omnia *docere*. Eun. I. 2. 7. Male *docet* te mea facilitas multa. Heaut. IV. 1. 35. *Docui*, monui, bene præcepi semper, quæ potui omnia. Adelp. V. 9. 6.

Doctus] Bene et pudico *doctum* atque eductum ingenium. And. I. 5. 39. Numquam accedo, quia abs te beam *doctior*. Eun. IV. 7. 21. In eodem omnes mihi videntur ludo *doctæ* ad malitiam. Hec. II. 1. 6.

Doleo] Utinam hoc tibi *doleret* itidem, ut mihi *dolat*. Eun. I. 2. 13. Illi facile fit, quod *doleat*. Eun. III. 1. 59. Ah nescias, quam *doleam*. Heaut. V. 1. 61. Id mihi vehementer *dolat*. Adel. IV. 5. 48. Vin facere, quod tuo viro oculi *doleant*? Phorm. V. 8. 64.

Dolium] Relevi *dolia* omnia. Heaut. III. 1. 51.

Dolor] Laborate *dolere*. And. I. 5. 33. Ejus labore atque ejus *dolore* gnato ut medicarer tuo. And. V. 1. 12. Differor *doloribus*. Adelp. III. 4. 40. Modo *dolores* occupant primum. Adelp. III. 1. 12. Illi animam relevaris, quæ *dolore* ac miseria tabescit. Adelp. IV. 3. 11. Se remittent quippiam Philumensæ *dolores*. Hec. III. 21. 4. An *dolor* repente invasit? Hec. III. 2. 21.

Dolis] Cum nihil obsint *doli*. And. I. 1. 133. Quem tam aperte fallere incipias *dolis*. Davi factum consilio aut *dolis*. And. III. 2. 13 et 29. Laorumæ confictæ *dolis*. And. III. 3. 26. *Dolis* ut me deluderet. And. III. 4. 4. Ut a me ludatur *dolis*. Eun. II. 3. 95. *Dolo* malo hæc fieri omnia. And. III. 3. 9. Ne dicam *dolo*. Adelp. III. 3. 21.

Dominæ] *Dominam* esse extra noxiam. Ad *dominas* qui adfectant viam. Heaut. II. 3. 57 et 60.

Dominus] Apparet servam hanc esse *domini* pauperis miserieque. *Domini* simia es. Eun. III. 2. 33 et 43. ubi vide notas. Ita ut sit, *domini* ubi absunt. Eun. III. 5. 52. Hoc pater ad *dominus* interest. Adelp. I. 1. 51. *Dominum* atque omnem familiam mulcavit usque ad mortem. Adel. I. 2. 9. Scire equidem volo, quot mihi sint *domini*. Adelp. IV. 2. 16. Servos spectatus satis, cui *dominus* curset. Adelp.

III. 2. 21.

III. 2. 21.

III. 2. 21.

III. 2. 21.

III. 2. 21.

III. 2. 21.

III. 2. 21.

III. 2. 21.

III. 2. 21.

III. 2. 21.

III. 2. 21.

III. 2. 21.

III. 2. 21.

III. 2. 21.

III. 2. 21.

III. 2. 21.

III. 2. 21.

III. 2. 21.

III. 2. 21.

III. 2. 21.

III. 2. 21.

III. 2. 21.

III. 2. 21.

III. 2. 21.

III. 2. 21.

III. 2. 21.

III. 2. 21.

III. 2. 21.

III. 2. 21.

III. 2. 21.

III. 2. 21.

III. 2. 21.

III. 2. 21.

V. 6. 6. Harum qui est *dominus* sedium. Phorm. V. 1. 26.

Domus] *Domus*, uxor, liberi inventi. And. V. 3. 20. Is se hodie venturum ad me constituit *domus*. Eam. I. 2. 125. Solus Sannio servat *domi*. Eun. IV. 7. 10. *Domus* foetique fac vicissim ut memineras. Eud. IV. 7. 45. Postulo ut tua mihi *domus* te praesente absente pateat. Eun. V. 8. 28. Una semper militis et *domi* fuimus. Adel. III. 5. 49. Mem *domi*. Hec. II. 2. 15.

Donec] Usque adeo *donec* perpulit. And. IV. 1. 38. *Domus* certum obaidere est usque, *donec* redierit. Adelph. IV. 6. 6. Hand desinam, *donec* perfecero hoc. Phorm. II. 3. 72.

Dono] Egone pro hoc te nuntio quid *donem*? Hec. V. 4. 9.

Donum] Matri parvulam puellam *do*no quidam mercator dedit. Emit eam *do*no mihi. Eam. I. 2. 29 et 55. Si scias quod *donum* *do*no hinc contra comparet. Eun. II. 3. 64. In' hinc quo dignus cum *donis* tuis tam lepidia. Eun. IV. 3. 9. Quodvis *donum* premium a me optato. Eun. V. 8. 27.

Dormio] Interdum propter *dormiet*. Eun. II. 3. 77. *Dormiunt*. ego pol istos commoveho. Heaut. IV. 4. 8. In auream utramvis otiose ut *dormias*. Heaut. II. 3. 101. Quid credebas? *dormienti* tibi haec confectures deos? Adelph. IV. 5. 59. Filiam susceperit jam unam, dum tu *dormis*. Phorm. V. 8. 18.

Dos] Unicam gnatum suam cum *dotis* summa filio uxorem tu daret. And. I. 1. 74. *Dos* est decem talenta. And. V. 4. 47. Haec talenta *dotis* adposcet duo. Heaut. IV. 7. 10. Nil nos *dos* movet. Heaut. V. 1. 66. Me mea omnia bona *doti* dixisse illi. Heaut. V. 1. 69. Cur non quod *dotis* dixi firmas? Heaut. V. 5. 4. Primum indotata est: tum praeterea, quae secunda ei *dos* erat, periit. Adelph. III. 2. 47. Uxor sine *dotis* venit. Adelph. IV. 7. 41. Renumeret *dotem* huc, eat. Hec. III. 5. 52. Id quod lex jubet, *dotem* daretis. Phor. II. 1. 67. *Dotem* si accipiet, uxor *du*cenda est *domum*. Phorm. IV. 4. 12. Quae *dotis* tantundem dabit. Phorm. V. 7. 36.

Dotatus] Vos me indotatis modo patrocinari fortasse arbitramini: etiam *dotatis* soleo. Phorm. V. 7. 47.

Drachma. *Drachuma*] Vix *drachmis* est obsonatum decem. And. II. 6. 20.

vide notas. Hinc *drachmarum* argenti haec mille dederat mutuum. Heaut. III. 3. 40. vide notas.

Dubito] Numquid tu *dubitas*, quin ego nunc perpetuo pericrum? Eun. V. 8. 13. Haec dum *dubitas*, menses abierunt decem Adelph. IV. 5. 57.

Dubius] Non *dubiamst*, quin uxorem nolit filius. And. I. 2. 1. *Dam* in *du*bio est animus. And. I. 5. 31. Mea quidem herole certe in *dubis* vitast. And. II. 1. 10. Etiam de sorte nunc venio in *dubium* miser? Adelph. II. 2. 35. Tua fama et gnatis vita in *dubium* venit. Adelph. III. 2. 42. Scibam *dubiam* fortunam esse scenicam. Hec. alt. prol. 8. Coena *dubis* apponitur. Phorm. II. 2. 28.

Duco. *existimo*. *judico*] Landin an vitio *duci* id factum oporteat. Eam laudem hinc *ducit* maxumam. Adelph. prol. 5 et 18. Non enim hominem *du*cerem. Hec. IV. 1. 40.

Duco] Nec opinantis *duci* falso gudio. And. I. 2. 9. Hodie uxorem *du*cis? And. II. 1. 21. *Ducit* secum una virginem. Eun. II. 1. 23. Quandequidem *du*cenda est, egomet habeo propemodum, quam volo. Heaut. V. 5. 20. Jurans se illum *du*cturam domum. Adel. III. 4. 27. Sectari, in ludum *du*cere et redduere. Phorm. I. 2. 36. Uxor *du*cenda est domum. Phorm. IV. 4. 12.

Ducto] Tu inter eas restim *du*ctus saltabis. Adelph. IV. 7. 34. Meam *du*ctus gratis? Phorm. III. 2. 15.

Dudum] Audio jam *dudum*. And. I. 4. 1. vide notas. Quam *dudum*? D. Modo. Eun. IV. 4. 30. Inscitior sum multo quam *dudum*. Phorm. II. 4. 19.

Dulcis] Cui nil jam praeter pretium *dulce*st. Heaut. II. 2. 5.

Dum] *Dum* tempus ad eam rem tulit. And. I. 2. 17. Profer, *dum* proficiscor aliquo. And. II. 1. 26. *Dum* licitum est eii, *dumque* etas tulit. And. III. 6. 12. Capitis periculum adire, *dum* prosum. And. IV. 1. 53. Quidvis capio, *dum* ne ab hoc me falli comperiar. And. V. 3. 31. *Dum* est tempus. Eam. I. 1. 11. Expectabo, *dum* venit. Eun. I. 2. 126. Tantisper, *dum* quod te dignumst, facies. Heaut. I. 1. 55. Neque etiam *dum* scit pater. Heaut. II. 1. 17. *Dum* moluntur, *dum* conantur, amens est. Heaut. II. 2. 11. vide notas. Haec *dum* incipias, gravia sunt, *dumque* ignores. Heaut. V. 5. 14. Qui *dum*?

Hec. III. 1. 89. Sine dum. Hec. V. 1. 18. vide notas. Dic dum queso. Hec. V. 3. 5. Mane dum sodes. Hec. V. 4. 4. Vix dum dimidium dixeram. Phorm. IV. 2. 4. Duriter] Pudice vitam parce ac duriter agebat. And. I. 1. 47. Semper parce ac duriter se habere. Adolph. I. 1. 20. Factam a vobis duriter. Adel. IV. 5. 27.

Duritia] Timet, ne tua duritia antiqua illa etiam aduocata sit. Heaut. III. 1. 26.

Durus] Duras fratris partis praedicas. Hec. II. 3. 63. Os durum. Eun. IV. 7. 36. Quod illum insimulant durum, id non est. Heaut. I. 2. 30. vide notas. Partes diu duras dabit. Heaut. II. 4. 22. vide notas. Satis jam, satis pater durus fui. Heaut. III. 1. 30. Nimiam ipse est durus. Adolph. I. 1. 39. Vitam duram, quam vixi usque adhuc, omitto. Adolph. V. 4. 5. Illud durum. Phorm. II. 1. 8. Provinciam cepisti duram. Phorm. I. 2. 23. Adeo ingenio esse duro te atque inexorabili? Phorm. III. 2. 12.

E.

Gravida e Pamphilo est. And. I. 3. 11. Laborat e dolore. And. I. 5. 33. E Davo aadivi. And. II. 1. 2. Peperisse hanc e Pamphilo. And. III. 2. 17. Illam e conspectu amici meo. Eun. II. 3. 2. E Corintho anas. Heaut. I. 1. 44. Enavi egredientem. Heaut. I. 2. 8. E re natae. Adolph. III. 1. 8. vide notas. E lecto surgere. Adolph. IV. 1. 4. E medio excedere. Hec. IV. 3. 14. Uno tam atque lautum e balneis. Phorm. II. 2. 25. Ad scopulum e tranquillo. Hec. IV. 4. 8. E medio excessit. Phorm. V. 7. 74. E medio ablit. Phorm. V. 8. 30.

Espropter] Ego deorum vitam espropter sempiternam esse arbitror. And. V. 5. 3. vide notas.

Ebibe] Hunc comedendum et ebibendam vobis propino. Eun. V. 8. 57. vide notas. Quid comedent? quid ebibent? Heaut. II. 3. 14.

Ebrivus] Cum tu satuta atque ebriva es. Hec. V. 2. 3. vide notas.

Ecastor] Per ecastor scitis puer. And. III. 2. 6. Spero ecastor. Hec. IV. 3. 5. Res magnam ecastor gratiam de istac re quod tibi habeam. Hec. V. 1. 14. vide notas.

Eceus] Eceus autem alterum. Eun. II. 3. 6. Ecce me, qui id faciam vobis. Adolph. V. 9. 38.

Eccere] Eccere, quid si reddot? Phor. II. 2. 5.

Ecca. Eccum. Eccam. Eccos] Ecce ipsa egreditur. Eun. I. 1. 34. Eccum ipsum obviam. And. III. 2. 52. vide notas. Proviso, quid agat Pamphilus: atque ecum. And. V. 5. 1. Sed ecum militem. Hec. III. 1. 5. Eccos video quos volebam. Heaut. II. 3. 15. Eccum me, inquit. Cl. Eccum hic tibi. Heaut. IV. 7. 1. Sed ecum ipsum. Adolph. IV. 7. 2. Eccum adest. Adolph. V. 3. 6. Eccum Micio egreditur foras. Adolph. V. 7. 25. Eccum Phidippum et patrem video. Hec. III. 4. 35. Eccam video. Hec. IV. 1. 8.

Ecfere] Hic me magnifice ecfere. Heaut. IV. 3. 13. Ne quoquam ecferris. Heaut. IV. 1. 50.

Ecquid. Ecquod] Ecquid te padet? And. V. 3. 30. Ecquid beo te? Eun. II. 2. 48. Ras Sumo ecquod habeam. Eun. III. 3. 13. vide notas.

Ecquis. Equus] Ecquis me hodie vivit fortunatior? Eun. V. 8. 1. Ecquis inde parva periisset soror. Eun. III. 3. 15. Hospitem ecquum Pamphilum hic habes? Hec. V. 3. 6.

Edas] Edas parasitus. Heaut. prol. 38. Alere nolunt hominem edacem. Phorm. II. 2. 21.

Edepol] Bene edepol narra. Eun. V. 3. 7. Recte edepol spero. Adolph. III. 1. 2. Non edepol mirum. Hec. I. 2. 85. Certe edepol. Phorm. V. 1. 8.

Edico] Edico tibi, ne temere facias. And. I. 2. 33. vide notas. Edixi tibi. And. III. 2. 16. Edicis, ne vir quisquam ad eam adest. Eun. III. 5. 30. Meministi mihi te maximo opere edicere. Eun. IV. 1. 13. vide notas.

Edictum] Ne quid credas me adversum edictum tuum facere esse ausam. Heaut. IV. 1. 10.

Edo, Es, Est] In hunc diem at de symbolis essemus. Eun. III. 4. 2.

Edo] Uterque exempla in te edent. Eun. V. 6. 21.

Edoceo] Cupio, sed id unde, edoce. Phorm. III. 3. 7. Phanium edoceo, ne quid vereatur. Phorm. V. 2. 7.

Edormisco] In angulum aliquo abeam, atque edormiscam hoc villi. Adel. V. 2. 11.

Educa] Filiam susceperit, et eam clam educat. Phorm. V. 7. 50.

Educo] Bene et pudice doctum atque eductum ingenium. And. I. 5. 39. Adolescentules eductos libere. And. V.

3. 8. Studiose omnia docere, *educere*. Eun. I. 2. 37. vide notas. *Eduxi* mater pro sua. Eun. I. 2. 76. *Eduxi* a parvulo. Adelp. I. 1. 23. Una a pueris parvulis sumus *educti*. Adelp. III. 4. 49. vide notas.

Educo] Me exanimatum *eduxi* foras. Hec. III. 3. 4. Uxor se *eduxit* foras. Hec. IV. 1. 7. vide notas.

Efferro] Funus *effertur*. And. I. 1. 90. Cistellam domo *effero*. Eun. IV. 6. 15. Quod minime opus usquam *efferr*. Adelp. IV. 4. 18. Vides peccatum tuum hoc esse *elatum* foras. Phorm. V. 7. 65.

Effero] Verbum de verbo expressum *extulit*. Adelp. prol. 11.

Efficio] Quid est quod mea ars hoc tibi *efficere* possit amplius? And. I. 1. 4. Solus mi *effecisti* has nuptias. And. III. 4. 16. Hoc ego tibi profecto *effectum* reddam. Adelp. IV. 2. 20. Tendendo atque odio denique *effecit* senex. Hec. I. 2. 48.

Effluo] Utrumque hoc falsumst: *effluet*. Eun. 1. 2. 42.

Effodio] Oculi illi ilico *effodiantur*. Eun. IV. 6. 2. vide notas.

Efringō] Fores *effregit*. Non est sagittium fores *effringere*. Adelp. I. 2. 8 et 23.

Effugio] Adsitatem *effugere*. And. I. 5. 12. Nuptias *effugere* ego istas malo. And. I. 1. 32. Huc *effugi* foras. Eun. V. 4. 23. Hanc maculam nos decet *effugere*. Adelp. V. 8. 42.

Effundo] *Effundite*, emite, facite quod vobis lubet. Adelp. V. 9. 34.

Effutio] Ne vos forte inprudentes foris *effutiretis*. Phorm. V. 1. 19.

Egeo] Capi rationem, ut neque *egeres*. Heaut. V. 2. 11. vide notas. Hinc *egens* profugiet aliquo militatum. Adelp. III. 3. 30. Anns deserta, *egens*, ignota. Phorm. V. 1. 24.

Egestas] Ooactum *egestate* ingenium. And. I. 5. 49. Non auit *egestas* facere nos. Adelp. I. 2. 24. Quod ut facerem, *egestas* me impulit. Phorm. V. 1. 6.

Egredior] Mysis ab ea *egreditur*. And. I. 3. 21. Unde *egreditur*? And. V. 2. 2. Numquam tam mane *egredior*, neque tam vesperi domum revortor. Heaut. I. 1. 15. E navi *egredientem*, Heaut. 1. 2. 8. Quisnam a nobis *egreditur* foras? Heaut. III. 2. 50. Micio *egreditur* foras. Adelp. V. 7. 25.

Egregio] Horum ille nihil *egregie*

praeter cetera studebat. And. I. 1. 51. Quam ego animo *egregie* carum pro uxore habuerim. And. I. 5. 38.

Egregius] *Egregia* forma. And. I. 1. 45. Ingeatio *egregio* ad miseriam natus sum. vide notas. Facio *egregis*. Phorm. I. 2. 50.

Ehem] *Ehem* curate istam diligenter virginem. And. III. 2. 52. *Ehem* mi vir. Ch. *Ehem* mea uxor. Heaut. IV. 1. 9. *Ehem*, opportuno: te ipsum querito. Adelp. I. 2. 1. *Ehem* Parmeno, tu hio eras? Hec. III. 2. 5.

Eheu] *Eheu*, quam ego nunc totus displiceo mihi. Heaut. V. 4. 20. *Eheu* me miseram. Hec. I. 1. 17.

Eho] *Eho* quid Pamphilus? And. I. 1. 61. *Eho*, dico mihi. And. IV. 1. 43. *Eho* tu inprudens. And. IV. 2. 27. Si non tangendi copia est, *eho* ne videndi quidem erit? Eun. IV. 2. 10. *Eho* quare landas, qui eros fallat? Heaut. III. 2. 26. *Eho*, an est domi habiturus? Adelp. III. 3. 35. *Eho* curre, puer. Hec. IV. 4. 97. vide notas. *Eho* quid vis dari tibi in manum? Phorm. IV. 3. 28. vide notas.

Ehodum] *Ehodum* ad me. And. I. 2. 13. *Ehodum* dic mihi. And. II. 1. 24. *Ehodum* bone, vir. And. III. 5. 10.

Ei] *Ei* vereor. And. I. 1. 46. *Ei* mihi. And. I. 5. 26. *Ei* misero mihi. Heaut. II. 2. 5.

Ejicio] *Ejectam*, orbam, parvam. And. I. 3. 18. Istum amorem ex corde *ejicias*. And. II. 1. 7. vide notas. *Oppido ejiciat*. And. II. 3. 8. Navi fracta ad Andram *ejectus* est. And. V. 4. 20. *Ejiciunda* hercle est haec mollities animi. Eun. II. 1. 16. Eum ego hinc *ejeci* miserum injustitia mea. Heaut. I. 1. 82. Ut pater tam in brevi temporis spatio omnem de me *ejecerit* animum patris? Heaut. V. 2. 2. Ubi te expectatum *ejecisset* foras. Adelp. I. 2. 29.

Ejusmodi] Cum ingenii conflictatur *ejusmodi*. And. I. 1. 66. *Ejusmodi* parare in animo cupiditates. Phorm. V. 4. 2.

Elabor] Animus paulatim *elapsus* Bacchidi. Hec. I. 2. 94.

Elegans] Hui, regem *elegantem* narras. Eun. III. 1. 18. *Elegans* foemarum spectator. Eun. III. 5. 18. Nec magis compositum quicquam, nec magis *elegans*. Eun. V. 4. 13. *Hois*, ut *le gaus* est. Heaut. V. 5. 19.

Elegantia] Dixit ego in hoc esse verbi Atticam *elegantiam*? Eun. V. 8. 63.

Elephantus] *Elephantis* quem Indiciis profecerat. Eun. III. 1. 23.

Ellum. Ellam] *Ellum*, confidens, catus. And. V. 2. 14. *Æschinus* ubi est? *Sr. Ellum*, te exspectat domi. Adelph. II. 3. 7. Istæc jam penes vos psaltria est? *Sr. Ellam* iatus. Adelph. III. 3. 35.

Eloquentia] *Sudabis* satis, si cum illo inceptas homine: ea *eloquentia* est. Phorm. IV. 3. 24.

Eloquor] *Vix elocutast* hoc. Eun. III. 5. 51. *Quod veni eloquar*. Heaut. prol. 3. *Perge eloqui*. Phorm. IV. 3. 36.

Eludo] *Eludet*, ubi te victum senserit. Eun. I. 1. 10. *Summa eludendi* occasiost mi nunc senes. Phorm. V. 6. 45.

Em] *Em* tibi, rescivit omnem rem. Adelph. V. 3. 4. *Accipe em*. Phorm. I. 2. 2.

Emergo] *Spero* dein facile ex illis sese *emersurum* malis. And. III. 3. 30. *Quo pergam*, unde *emergam*. Eun. III. 5. 7. *Tot res repente circumvallant*, unde *emergi* non potest. Adelph. III. 2. 4.

Emitto] *Hand dubiumst*, quin *emitti* æquum siet. Adelph. V. 9. 19. *Emissa* est manu. Phorm. V. 5. 2.

Emo] *Menandri* *Ennuchum* postquam sediles *emerunt*. Eun. prol. 20. *Emit* eam dono mihi. Eun. I. 2. 55. *E* prædonibus, unde *emerat*, se audisse. Eun. I. 2. 35. *Eo* rediges me, ut, quod *emerim* egomet, ipse nesciam? Eun. IV. 4. 23. vide notas. *Ego* spem pretio non *emo*. Adelph. II. 2. 11. *Pretio emptas* meo. Hec. alt. prol. 49. *Ancillam* sere *emptam* suo. Phorm. III. 2. 26. *Uxori emunda* ancillast. Phorm. IV. 3. 60.

Emorior] *Risu* omnes, qui aderant. *emoriri*. Eun. III. 1. 42. *Emoriar*, si non hanc uxorem duxero. Eun. V. 2. 49. *Emori cupio*. Heaut. V. 2. 18. *Emori* hercle satius est. Phorm. V. 7. 62.

Emungo] *Emunxi* argento senes. Phorm. IV. 4. 1.

En] *En* quo redactus sum. Eun. II. 2. 6. vide notas. *En* unquam injuriam audisti mihi scriptam dicam? Phorm. II. 2. 15. *En* unquam cuiquam contumeliosius audistis factam injuriam? Phorm. II. 3. 1.

Enarro] *Hoc* quod cepi primum *enarrare*. Heaut. II. 3. 32. *Omnem*

rem enarramus ordine. Adelph. III. 3. 11. *Rem enarrato* omnem ordine. Adelph. III. 2. 53.

Enico] *Cur* me *enicas*? And. IV. 1. 36. *Rogitando* obtundat, *enictet*. Eun. III. 5. 6. *Tange*: si non totus friget, me *enica*. Phorm. V. 8. 5.

Enim] *Certe enim* scio. And. III. 1. 23. *Immo enim* nunc cum maxime abs te postulo atque oro. And. V. 1. 4. *Verum enim*, quando bene promeruit, fiat. Adelph. II. 1. 47. *Enim* lassam oppido tum esse aiant. Hec. II. 1. 41. *Quid?* *PAR. Nihil enim*. Hec. V. 4. 10. *Non enim* ducet. Phorm. IV. 4. 13. *Enim* solus nequeo. Phorm. V. 7. 90. vide notas.

Enimvero] *Enimvero* spectatum satis putabam. And. I. 1. 64. *Incommodo hercle*. *CH. Immo enimvero* infelicitet. Eun. II. 3. 38. *Enimvero* *Chremes* nimis graviter cruciast adulescentulum. Heaut. V. 5. 1. *Verum enimvero* id demum juvat. Adelph. II. 3. 2. *Enimvero* prorsus jam tacere non queo. Hec. IV. 4. 51. *Enimvero* si porro esse odiosi pergitis. Phorm. V. 7. 44.

Emitor] *Corrigere* mi gnatum porro *emiteret*. And. III. 4. 17. *Phædria* hand cessavit pro te *emiti*. Phor. III. 1. 11.

Ensius] *Cum* hunc accusant, *Nævium*, *Plautum*, *Ensius* accusant. And. prol. 18.

Enumero] *Jamne enumerasti* id, quod ad te rediturum putes? Adel. II. 2. 28.

Eo. Adverb.] *Eo* rediges me, ut, quid *emerim* egomet, ipse nesciam? Eun. IV. 4. 23. vide notas. *In arcem?* quid *eo*? Hec. III. 4. 18. *Quod si eo* mese fortunæ redeant. Phorm. I. 4. 23. *Non potuit melius pervenire* *eo*, quo nos volumus. Phorm. IV. 3. 36.

Eo. Ideo] *Non* pol *eo* feci. Eun. I. 2. 17. *Eone* es ferax, quia habes imperium in beluas? Eun. III. 1. 36. *An eo* fit? Heaut. III. 1. 96. *Quia* dudum tu tantopere jusseras, *eo* cupi. Heaut. IV. 5. 39. *Eo* perperam olim dixi. Phorm. V. 1. 18.

Eodem] *Funambuli eodem* accedens expectatio. Hec. alt. prol. 26. vide notas.

Eo. verb.] *Funus* effertur. *imus*. And. I. 1. 90. *Eo* intro. And. V. 4. 53. *Quid* stamus? cur non *imus* hinc? Eun. III. 2. 12. *Ibo* obviam huic. Heaut. II. 3. 99. *Ibit* ad illud illic, quo maxime apud te se valere sentiet. Heaut. III. 1. 78. *Ille* inficias *ibit*. Ad. III. 2. 41. *It* viscere ad eam. Hec. I.

2. 114. Nostra causa scilicet in nervom potius ibit. Phorm. IV. 4. 15. Suspendo gradu placide ire perrexi. Phorm. V. 6. 27. Ire ad mercedem. Phorm. V. 6. 53. In hinc malam rem cum isto magnificentia. Phorm. V. 8. 37. Exsequias Chremeti quibus est commodum ire, em tempus est. Phor. V. 8. 37.

Ephesus] Postquam excessit ex *ephebis*. And. I. 1. 24. Iste *ephebus* frater Phœdriæ. Ean. V. 1. 8.

Epidicasomene] *Epidicasomenen* quam vocant comediam. Phorm. prol. 26. vide notas.

Epistola] Senem per *epistolas* pellexit. Phorm. I. 2. 17. *Epistolam* ab eo adlatam esse dixi. Phorm. I. 2. 99.

Equidem] Dabo *equidem* operam. And. II. 1. 27. Scio *equidem* doctarum esse te. And. IV. 1. 35. Jocabar *equidem*. Tibi *equidem* dico. Ean. II. 3. 18 et 88. Credo *equidem* illum jam adfuturum. Ean. IV. 6. 1. Facile *equidem* facere possum. Heaut. III. 2. 36. Huic *equidem* consilio palmam do. Heaut. IV. 3. 31. *Equidem* miror. Heaut. V. 1. 24. vide notas. Scire *equidem* volo, quot mihi sint domini. Adelph. IV. 2. 16. Minime *equidem* me oblectavi. Hec. I. 2. 10. *Equidem* hercle nescio. Phor. V. 3. 24.

Equus] Aut *equos* alere, aut canes ad venandum. And. I. 1. 29.

Eradico] Di te *eradicent*. Heaut. III. 3. 28.

Erga] Spectata *erga* te amicitia. And. V. 1. 1. Timet animum amicæ se *erga* ut sit sus. Heaut. I. 2. 15. Te *erga* animo esse amico. Hec. III. 3. 29. Quæ nunquam quicquam *erga* me commeritast. Hec. III. 5. 36.

Ergo] Qui scias *ergo* istuc? And. III. 3. 33. vide notas. Mihi? Si. Tibi *ergo*. And. V. 2. 9. Itaque *ergo* amantur. Ean. II. 3. 26. Istuc volo *ergo* ipsum experiri. Adelph. II. 1. 18. *Ergo* propterea te sedulo et moneo et hortor. Hec. I. 1. 6.

Eritis] Eram fesseli: in nuptias conieci *erilem* filium. And. III. 4. 24. Video *erilem* filium minorem huc adventuro. Ean. II. 2. 58. Mibique, eræque, filique *erili*. Adelph. III. 2. 3.

Eripio] *Ædis* expugnabo. virginem *eripiam*. Ean. IV. 7. 3. At enim spem istoc pacto rursam nuptiarum omnem *eripis*. Heaut. IV. 3. 35. Crucior homini mihi tantum *eruptum* tam desubito e faucibus. Heaut. IV. 2. 6. Adules-

centi ipsi *eriperem* oculos. Adelph. III. 2. 20. Ex crimine hoc Antiphonem *eripiam*. Phorm. II. 2. 9.

Erratio] Sano hac multo propius ibis, et minor est *erratio*. Adelph. IV. 2. 41.

Erro] Teneo. quid *erret*. And. III. 2. 18. Tota *erret* via. Ean. II. 2. 14. *Errans* patria careo. Heaut. II. 3. 16. *Errat* longe. Adelph. I. 1. 40.

Error] Illas *erros*, et te simul suspicione *errosolves*. Hec. V. 2. 26.

Erubescō] *Erubuit*: salva res est. Adelph. IV. 5. 9.

Erumpo] Vereor, ne istoc fortitudo in nervom *erumpat* denique. Phorm. II. 2. 11.

Escendo] *Escendo* in quendam ibi excelsum locum. And. II. 2. 19.

Eurio] Spes est, nos *eruriturus* satis. Heaut. V. 2. 28.

Etenim] *Etenim* ipse eam rem recta reputavit via. And. II. 6. 11. *Etenim* quo pacto id fieri soleat, calleo. Heaut. III. 2. 37.

Etiā] Nihil suspicans *etiam* mali. And. I. 1. 89. An nondum *etiam* se hoc quidem? And. I. 2. 30. Non satis pernosti me *etiam*, qualis sim. And. III. 2. 23. At *etiam* rogas? And. IV. 4. 23. *Etiā* atque *etiam* cogita. Ean. I. 1. 11. At *etiam* restitas? Ean. IV. 4. 1. Quem pariter uti his deovit, aut *etiam* amplius. Heaut. I. 1. 80. Hancquamquam *etiam* cessant. Heaut. I. 2. 1. *Etiā* me tecum hic mihi res est? Heaut. IV. 4. 20. Hercle *etiam* hoc restat. Ad. II. 1. 36. Vivere *etiam* nunc lubet. Adel. III. 4. 91. Ut virgo ab se integra *etiam* tuisiet. Hec. I. 2. 70. Nondum *etiam* scio. Hec. I. 2. 117.

Etiā si] *Etiā* si dudum fuerat ambiguum hoc mihi, nunc non est. Hec. IV. 4. 26.

Etsi] Tamen *etsi* hoc verum est? And. V. 2. 23. Vin me istuc tibi, *etsi* incredibilest, credere? Heaut. IV. 1. 11. *Etsi* mihi facta injuriast? verumtamen. Phorm. II. 3. 60.

Eu] *Eu* noster, laudo. Ean. I. 2. 74. *Eu*, Phormio. Phorm. III. 1. 14. *Eu*, Geta. Phorm. V. 6. 29.

Evoado] Quam timeo, quorsum *evadas*. And. I. 1. 100. Verebar quorsum *evaderet*. And. I. 2. 5. Sermonem querere. Ubi friget, huc *evasit*. Ean. III. 3. 11. Nimia illæ licentia profecto *evadet* in aliquod magnum malum. Adel. III. 4. 64. Quid hic *evasit*, aut quo *evadet* hodie? Phorm. IV. 3. 21.

Evanesco] Ne cum poeta scriptura evanesceret. Heo. sit. prol. 5.

Evensio] Sin evensiat, quod volo. And. I. 1. 138. Aliter evensire multo intelligit. And. Prol. 4. Præter spem evensit. And. II. 6. 5. Quod si quiescem, nihil evensiet mali. And. III. 4. 25. More hominum evensit. Tibi quod evensit boni. And. V. 6. 3 et 4. Numquam edepol quioquam quod magis vellem evensire, mi evensit. Eun. V. 6. 1 et 2. Si quid nobis forte adversi evenerit. Heaut. II. 3. 114. Cuiquam æque audisti commode quioquam evensies? Heaut. IV. 3. 7. Gloriarè evensies ex sententia? Heaut. IV. 5. 17. Magnum nescio quid necesse est evensies. Heo. III. 1. 24. Ain ta tibi incommodam hoc evensies iter? Heo. III. 4. 1. Incommode mihi nuptias evensit. Heo. V. 3. 40. Quam sæpe forte temere evensium, que non audeas optare? Phorm. V. 1. 31. Evensere hæc nobis prospero. Phorm. V. 7. 4.

Evorto] Inversa verba, evortas cervices tuas. Heaut. II. 3. 131.

Euge] Euge Charine. And. II. 2. 8. Euge, habeo optumam. Heaut. IV. 2. 10. Euge, jam lepidas vocor. Adolph. V. 7. 13.

Eunuchus] Cum meo decrepito hoc Eunuchs. Eun. II. 1. 25. Facile ut pro Eunuchs probes. Eun. II. 3. 83. Hæc Eunuchum tibi, quam liberali facie? quam setate integra? Eun. III. 2. 19. Qui istuc facere Eunuchus potait? Eun. IV. 3. 15.

Evoco] Heus, evocate huc Davom. And. III. 3. 48. Numquem evocari hinc vis foras? Eun. II. 2. 52. Quid sit, quapropter te huc foras puerum evocare jussit. Heo. V. 1. 7.

Evolo] Te omni turba evolens Eun. IV. 4. 56. Nullo possum remedio me evolvere ex his turbis. Phorm. V. 4. 5.

Evomam] Ut ego iram hanc in eos evomam omnem. Adolph. III. 2. 14. Requiram fratrem, ut in eum hæc evomam. Adolph. III. 4. 65. In eam hoc omne, quod mihi segrest, evomam. Heo. III. 5. 65.

Exadvorum] Apud ipsam lacum est pistrilla, et exadvorum fabrica. Adolph. IV. 2. 45. Ea sita erat exadvorum. Phorm. I. 2. 47.

Exanimatus] Exanimatus Pamphilus. And. I. 1. 104. Oratio hæc me miseram exanimavit metu. And. I. 5. 15. Quid exanimatus obsecro? Heo. V. 3. 27.

Excuseo] Concurrent multa, opinionem hanc que mihi animo excuseant. Heaut. II. 2. 3.

Excarnifico] Hujusmodi mihi res semper comminiscere, ubi me excarnifico. Heaut. IV. 6. 9.

Excedo] Excessit ex ephobia. And. I. 1. 24. Cave quoquam ex istoc excessis loco. And. IV. 4. 21. Cara ex corde excessit. Heo. II. 2. 12. E medio nunquam excedere est. Heo. IV. 3. 14. E medio excessit. Phorm. V. 7. 74.

Excelsum] Excendo in quemdam ibi excelsum locum. And. II. 3. 19.

Excerpto] Tu id quod boni est excerptis. Phorm. IV. 4. 17.

Excido] Uxore excidit. And. II. 5. 12. Excito] Non vides quantum mali ex ea re excites? Heaut. V. 3. 11.

Exclamo] Exclamat, furem, non potam, fabulam dedisse. Eun. prol. 23. Illa exclamat: minime gentium. Eun. IV. 1. 11. Pene hercule exclamavi gaudio. Phorm. V. 6. 30.

Excludo] Ut ab illa excludat, hæc concludat. And. II. 3. 12. Exclust: revocat. Eun. I. 1. 4. Misera præ amore exclusti hunc foras. Eun. I. 2. 18. Ego excludor: ille recipitur. Eun. I. 2. 79. Iterum istino excludere. Heo. III. 2. 4.

Exclusio] Ceterum de exclusionis verbum nullum. Eun. I. 2. 8.

Excocatus] Tam excocatum reddam, atque atram, quam carbos. Adolph. V. 3. 63.

Excrucio] Sed quid ego me autem excrucio? And. V. 3. 15. Spero me habere, qui hunc excruciam meo modo. Eun. V. 3. 11. Sollicitudinem istam falsam, que te excruciat, mittas. Heaut. I. 2. 3. Miserum hunc tam excruciarier ejas abitu. Heaut. III. 1. 4. Antipho me excruciat animi. Phorm. I. 4. 10.

Exculpo] Vel oculum exculpe. Phor. V. 7. 96. vide notas.

Excusio] Leorumas excusit mihi. Heaut. I. 1. 115. Ut me excusiam atque egrediar domo. Phorm. IV. 1. 20.

Exedo] Quid te futurum censes, quem assidue exedens? Heaut. III. 1. 53. Tu te hoc intristi: tibi omne est exedendum. Phorm. II. 2. 4.

Exemplum] Magnum exemplum continentis. And. I. 1. 65. De te si exemplum capis. And. IV. 1. 27. Aliorum exempla commoveant. And. IV. 5. 17. Que futura exempla dicunt in eum indigna. In quem exempla fiunt? Eun. V. 4. 24 et 26. Uterque exempla in te edent.

Eun. V. 2. 21. *Exemplum* statuite in me. **Heaut. prol. 51.** Si conferendum *exemplum* est. **Adelph. I. 2. 14.** Ex aliis sumere *exemplum* sibi. **Adelph. III. 3. 62.** *Exemplo* omnibus curarem ut esses. **Adelph. V. 1. 9.** vide notas. Ut te quidem omnes, di, deos, superi, inferi, malis *exemplis* perdant! **Phorm. IV. 4. 7.**

Ereo] Sed ipse erit foras. **And. I. 2. 3.** Ago Pamphile : eri Pamphile. **And. V. 2. 30.** Post ea continuo *ereo*. **Eun. III. 2. 40.** Eri foras, soeleste. **Eun. IV. 4. 1.** A me nescio quis erit. **Heaut. III. 1. 101.** Sane nollem huc *eritum*. **Adel. V. 1. 13.** Jam ut limen *erirem*. **Heo. III. 3. 18.** Meum virum ab te *erire* video. **Phorm. V. 3. 12.**

Exerceo] Quod operæ consumis, si sumas in illis *exercendis*, plus agas. **Heaut. I. 1. 22.** Agrum huic mercoatus sum : hio me *exerceo*. **Heaut. I. 1. 94.** Ego te *exercebo* hodie, ut dignus es. **Ad. IV. 2. 48.**

Exercitatus] Prior amor me ad hanc rem *exercitatum* reddidit. **Heo. III. 3. 47.**

Exercitus] Credere omnem *exercitum*. **Eun. III. 1. 12.** Jam dimitto *exercitum*. **Eun. IV. 7. 44.**

Exigo] Speotandæ an *exigendæ* sint vobis prius. **And. prol. 27.** Quo studio vitam suam te absente *exegerit*. **Heaut. II. 3. 49.** *Exacta* ætate. **Adelph. V. 4. 16.** Novas qui *exactus* foci ut inveterascerent. Partim sum eorum *exactus*. **Heo. alt. prol. 4 et 7.** Ubi duxere impulsu vestro, vestro impulsu easdem *exigunt*. **Heo. II. 1. 45.** Si vis veram verba ad rationem erigi. **Heo. III. 1. 26.** vide notas. Ut reliquam vitam *exigat* cum eo viro. **Heo. III. 5. 40.**

Exigue] Præbent *exigæ* sumtum. **Heaut. I. 2. 33.**

Exilio] Postquam aspexi, ilico cognovi : ad te *exilui*. **Heaut. IV. 1. 44.**

Eximius] Utin *eximium* neminem habeam? **Heo. I. 1. 9.**

Eximo] Si te inde *exemerim*, ego pro te molam. **And. I. 2. 29.**

Existumatio] Arbitrium vestrum, vestra *existumatio* valebit. **Heaut. prol. 25.**

Existumo] Si quis est, qui dictum in se inclementius *existimabit* esse, sic *existimet*. **Eun. prol. 5.** Metuo, qualem tu me esse hominem *existumes*. **Eun. IV. 6. 20.** Ea tum res dedit *existumandi* opiam. **Eun. II. 3. 41.** Bonus es cum

hæc *existumas*. **Adelph. V. 6. 9.** Ad amussim ambarum mores earum *existumans*. **Heo. I. 2. 88.** vide notas. Ni ita eum *existimasset*. **Phorm. II. 3. 22.**

Exitium] At tibi di dignum factis *exitium* dant. **And. IV. 1. 42.** Quod ego huic nunc subito *exitio* remedium inveniam miser? **Phorm. I. 4. 23.**

Exonerō] Nos *exonerastis* metu. **Phor. V. 6. 3.**

Exopto] Quorum *exoptari* *exoptas* necessitatem. **And. prol. 21.** Teneo te, Antiphila, maxime animo *exoptatum* meo? **Heaut. II. 4. 28.** Illi *exopto*, ut vitam *exigat*. **Heo. III. 5. 40.** Te mi ipsum jam dudum *exopto* dari. **Heaut. IV. 5. 10.** vide notas. Ita obtingunt ex te quæ *exopto* mihi. **Heo. IV. 2. 3.**

Exorator] Orator ad vos venio : ainitæ *exorator* sim. **Heo. alt. prol. 2.**

Exordior] Unde *exordior* narrare? **Heo. III. 3. 2.**

Exorior] Tu sola *exorere*, quæ pertubes hæc. **Heo. II. 1. 15.** A Myrrha hæc sunt meo uxore *exorta* omnia. **Heo. IV. 4. 11.**

Exorno] Varia veste *exornatus* fuit. **Eun. IV. 4. 16.** Adeo *exornatum* dabo. **Heaut. V. 1. 77.**

Exoro] Restat Chremes, qui mi *exorandus* est. **And. I. 1. 140.** Gaudeam ut det oro, vixque id *exoro*. **And. III. 4. 13.** Sine te hoc *exorem*. **And. V. 3. 30.** Haud longumst, quod orat. *exoret* sine. **Phorm. III. 2. 30.**

Exorso] Congrum istum in aqua sinto ludere : ubi ego venero, *exorsabitur*. **Adelph. III. 3. 24.**

Expedito] Viden me consiliis tuis impeditum esse? D. At jam *expediam*. P. *expedies*? **And. III. 5. 11.** Hoc *expedi*. **Eun. IV. 4. 27.** Vah, quomodo me ex hac *expediam* turba, nescio. **Adel. IV. 4. 5.** Impeditum in eo *expedisti* animum. **Hoc. III. 1. 17.** Si potes, verbo *expedi*. **Phorm. I. 4. 20.** Te hoc crimine *expedi*. **Heo. V. 1. 28.** Diluicide *expedisti*, quibus me oportuit iudicibus. **Phorm. II. 3. 52.**

Expedit] Nil satis firmi video, quamobrem accipere hunc mi *expediat* metum. **Heaut. II. 3. 96.** Nostrapte culpa facimus, ut malis *expediat* eas. **Phorm. V. 2. 1.**

Expello] Inventa vera est causa, qua te *expellerent*. **Heaut. V. 2. 36.**

Expurgator] Nunc porro, *Expurgator*, *expurgare*. **Adelph. IV. 4. 22.**

Exprior] Omnia *expiriri* certant,

priusquam pereo. And. II. 1. 11. Omnia prius *experiri*, quam arma, sapientem decet. Eun. IV. 7. 19. vide notas. *Experiendo* scies. Heaut. II. 3. 90. Ipsa re *experibere*. Heaut. IV. 6. 20. Istuc volo ergo ipsam *experiri*. Adolph. II. 1. 18. *Experiat*. Adolph. III. 2. 52. Quis tibi putaris prima, in *experuado* at repudies. Ad. V. 4. 4. In *experuado* ut essem. Heo. alt. prol. 30.

Expers] Ne *expers* partis esset de nostris bonis. Heaut. IV. 1. 39.

Expeto] Spem, salutem, consilium, auxilium *expetens*. And. II. 1. 19. Hanc mi *expetivi*, contigit. And. IV. 2. 13. Te ipsam *expeto*. Eun. IV. 6. 5. vide notas. Minime miror, si te sibi quisque *expetit*. Heaut. II. 4. 5. Me conventam esse *expetit*. Heo. V. 1. 1. Nulust mihi vita *expetenda*. Phorm. I. 4. 25. Egon tuam *expetam* amicitiam? Phorm. II. 3. 84. An mea forma atque metas magis nunc *expetendast*? Phor. V. 8. 35.

Expiscor] Proinde *expiscare*, quasi non nosset. Phorm. II. 3. 35.

Explano] Quem amicum tuum ais fuisse istum, *explana* mihi. Phorm. II. 3. 33.

Expleo] Sivi animum ut *expleret* suam. And. I. 2. 17. Ut *expleram* animum gaudio. And. II. 2. 2. Tot mea solius solliciti sint causa, ut me unum *explant*? Heaut. I. 1. 77. Abs te ut blanditiis suis suam voluptatem *explent*. Heo. I. 1. 12. *Explo* animum iis. Heo. V. 1. 28.

Exploret] Circumspecto satine *explorata* sint. Eun. III. 5. 55. Jam id *exploratum*st. Phorm. IV. 3. 23.

Expono] Hic profecto est anulus, quicum *exposita* est gnata. Heaut. IV. 1. 2. Cum *exponendam* do illi, de digito anulum detraho. Heaut. IV. 1. 37. Continuo *exponetur*. Heo. III. 3. 40.

Exporrigo] Da te hodie mihi: *exporrige* frontem Adolph. V. 3. 53.

Expustulo] Cum eo injuriam hanc *expustulem*? And. IV. 1. 15. Putant sibi fieri injuriam ultro, si quam fecere ipsi *expustules*. Adel. IV. 3. 4. vide notas.

Expromo] Una falsa lacrimula, quam oculis terendo misera vix vi *expresserit*. Eun. I. 1. 23. Verbum de verbo *expressum* extulit. Adolph. prol. 11.

Exprobratio] Istec commemoratio quasi *exprobratio* est immemori benefici. And. I. 1. 17. vide notas.

Expromo] Apud quem *expromere* omnia mea ooculta audeam. Heaut. III. 3. 14.

Expromptus] Opus est tua mihi ad hanc rem *exprompta* malitia, atque astutia. And. IV. 3. 8.

Expugno] Primum *edis expugno*. Eun. IV. 7. 3.

Expuo] Quasi ubi illam *expueret* misericordiam ex animo. Eun. III. 1. 16.

Expurgo] Sine me *expurgem*. And. V. 3. 29. Non facile est *expurgatu*. Heo. II. 3. 4. Qui post factam injuriam se *expurget*, parum mihi prosit. Heo. V. 1. 15.

Exquiro] Ea me *exquirere* iniqui patris est. And. I. 2. 15. Anollas dedo: quolibet cruciatus per me *exquire*. Heo. V. 2. 7.

Exsculpo] Possumne hodie ego ex te *exsculpere* verum? Eun. IV. 4. 45.

Exsequia] *Exsequias* Chremeti quibus est commodum ire, em tempus est. Phorm. V. 8. 37.

Exsequor] Sed nunc quid primum *exsequar*? And. I. 5. 24. Si meam imperium *exsequi* voluisses. Heaut. IV. 1. 22.

Exsercio] Opere rustico faciundo facile sumptum *exercirent* suum. Heaut. I. 1. 91. vide notas.

Exsolvo] Quo velis in tempore, ut te *exsolvas*. Heaut. IV. 3. 43. Me hac suspicio *exsolvam*. Heo. IV. 2. 23. Qua re suspectus suo patri et Phidippo fuit, *exsolvi*. Heo. V. 3. 22.

Expectatio] Funambuli eodem accedens *expectatio*. Heo. alt. prol. 26. vide notas.

Expecto] *Expecto* quid velis. And. I. 1. 7. Me somnia: me *expectes*, de me cogites. Eun. I. 2. 114. O mi *expectate* Clinia, salve. Heaut. II. 4. 26. An sedere oportuit domi virginem tam grandem, dum cognatus hinc illinc veniret *expectantem*? Adolph. IV. 5. 40. vide notas. Mortem *expectabam* miser. Heo. III. 4. 8. Senem quoad *expectatis* vestrum? Phorm. I. 2. 96.

Exsupero] *Exsuperat* ejus stultitia hæc omnia. Heaut. V. 1. 5.

Extemplo] Cur non dixit *extemplo* Pamphilo? And. III. 2. 38. Postquam intro adveni, *extemplo* ejus morbum cognovi miser. Heo. III. 3. 13.

Extillo] Ita tibi incensam dabo, ut ne restinguas, lacramis si *extillaveris*. Phorm. V. 7. 82.

Extimesco] *Extimus* ilico. Heo. V. 3. 26. Adeon rem rediisse, patrem ut *extimescam*? Phorm. I. 3. 2.

Extinguo] Seni animam *extinguerem*. Adelph. III. 2. 16. Puerum clam voluit *extinguere*. Heo. V. 1. 23. Ni vis boni in ipsa inesset forma, haec formam *extinguerent*. Phorm. I. 2. 58.

Extorqueo] Hunc abduce, vinci, quere rem. G. Immo herole *extorque*. Adelph. III. 4. 37.

Extortor] Bonorum *extortor*, legum contortor. Adelph. II. 3. 27.

Extra] Dominam esse *extra* noxiam. Heaut. II. 3. 57. Extulisse *extra* sedis. Heo. IV. 1. 48. Neque notus, neque cognatus, *extra* unam aniculum. Phorm. I. 2. 48. Me censere potuisse omnia intellegere *extra* ostium? Phorm. V. 6. 36.

Extraho] Me ex quanta sermum *extraheris*. Heo. V. 4. 36. Quomodo me inde *extraham*. Phorm. I. 4. 3.

Extrarius] Hanc conditionem ai cui tuleris *extrario*. Phorm. IV. 1. 13.

Extremus] Certo *extrema* linea amare, haud nihil est. Ean. IV. 2. 12.

Extrudo] Me *extrusit* foras. Ean. IV. 5. 11. Di te eradicent, qui istinc me *extrudas*. Heaut. III. 3. 28. vide notas. Injecta est apes patri, posse illam *extrudi*. Phorm. IV. 4. 12. Viduam *extrudi* turpest. Phorm. V. 7. 20.

Erulo] Erulo domo nunc. Ean. III. 5. 62.

F.

Faba] Istae in me cadet *fabae*. Ean. II. 3. 90.

Fabrica] Nonne ad senem aliquam *fabricam* fingit? Heaut. III. 2. 34. Est *pistrilla*, et *exadvorsum fabrica*. Adel. IV. 2. 45.

Fabula] Populo ut placerent, quas fecisset *fabulas*. Contaminari non decere *fabulas*. And. prol. 3 et 16. *Fabulae*, mihi quidem non fit verisimile. And. I. 3. 19. Quae haec est *fabula*? And. IV. 4. 8. *Fabulam* inceptat. And. V. 4. 22. Illa haud solet, quam mihi nunc surdo narret *fabulam*. Heaut. II. 1. 10. Adolescens, qui lenoni eripit meretricem in prima *fabula*. Adelph. prol. 9.

Fabular] Noli *fabularier*. Heo. III. 1. 36. Ut aperte tibi nunc *fabuler*. Phorm. IV. 3. 49.

Facess] Haec hinc *facessat*. Phorm. IV. 3. 30.

Facies] *Facies* dictum. Ean. II. 2. 57. *Facies*, lepide; laete, nil supra. Ean. III. 1. 37.

Facetus] Mulier comoda et *faceta* haec meretrix. Heaut. III. 2. 11.

Facies] Cum *faciem* videas, videtur esse quantivis pretii. And. V. 2. 15. *Papeo*, *facies* honesta. Ean. II. 1. 24. O *faciem* pulchram. Ean. II. 3. 5. Quam liberali *facie*? Ean. III. 2. 20. Non novi hominis *faciem*. Heo. III. 5. 25. Virgo ipsa *facie* egregia. Phorm. I. 2. 50.

Facile] *Facile* omnes perferre se pati. And. I. 1. 35. Ita *facillime* sine invidia laudem invenias. And. I. 1. 38. *Facile* hic plus mali est, quam illic boni. And. IV. 3. 5. Utinam tam aliquid invenire *facile* possis. Ean. II. 1. 3. Ut *facile* scias desiderio id fieri tua. Heaut. II. 3. 66. Quo verba *faciliter* dentur mihi. Heaut. V. 1. 41. Quam vos *facillime* agitis. Adelph. III. 4. 56.

Facilis] Quam id mihi sit *facile* atque utile. And. IV. 5. 16. vide notas. Nulla est tam *facilis* res. Heaut. IV. 6. 1. Rom factu *facilem*. Heaut. IV. 3. 26. Quod te isti *facilem* et festivum putant. Adelph. V. 9. 29. *Facilem* benevoluntque lingua tua jam tibi me reddidit. Heo. V. 1. 35. Iustam illam causam, *facilem*, vincibilem, optatam. Phorm. I. 4. 49. Nihil est dicta *facilius*. Phorm. II. 1. 70.

Facilitas] Mei patris festivitatem et *facilitatem*. Ean. V. 8. 17. Male docet te mea *facilitas* multa. Heaut. IV. 1. 43. Incepta lenitas patris, et *facilitas* prava. Adelph. III. 3. 17. Re ipsa reperri, *facilitate* nihil esse homini melius, neque clementia. Adelph. V. 4. 7.

Facinus] O *facinus* animadvertendum. And. IV. 4. 28. Indignum *facinus* faxo ex me audies. And. V. 2. 13. Hocine tam audax *facinus* facere esse ausum? Tam infandum *facinus* ne audivi quidem. Ean. IV. 3. 2 et 22. Sae quae narrat *facinora*? Heaut. II. 1. 8. Vide quod inceptet *facinus*. Heaut. III. 3. 39. Non fit sine periculo *facinus* magnum et commemorabile. Heaut. II. 3. 73. Ex illam familia tam liberale *facinus* esse ortum? Adelph. III. 4. 3. Pulcherrimum *facinus* audivi. Phorm. V. 6. 30.

Facio] Posthac quas *faciet* de integro comedias. And. prol. 26. Si tibi quod *feci* aut *facio* quod placeat. And. I. 1. 14. Ne quam *faciem* in nuptiis fallaciam. And. I. 3. 7. Numquam

cuiquam nostrum verbum fecit. And. I. 2. 7. Merito te semper maxime feci. And. III. 3. 42. Quicquid hujus feci, causa virginis feci. Eun. I. 2. 122 et 123. Opus factam. Eun. II. 1. 14. *Fas* periculum in literis. Eun. III. 2. 23. Ne quam ille hodie insanus turbam faciat, aut vim Thædi. Neque pes neque mens satis suum officium facit. Eun. IV. 5. 3. Ah, non equum facis. Heaut. I. 1. 39. Utinam ita di faciant. Heaut. I. 1. 109. Conjecturam fecimus. Heaut. II. 3. 25. vide notas. Reddeam me in patriam facis. Heaut. II. 4. 18. *Faciam* boni tibi aliquid. Heaut. IV. 5. 15. Ademptum tibi jam *fazo* omnem metum. Heaut. II. 3. 10. Sae sponte recto *facere*. Adelph. I. 1. 50. Nonnullum in hac re nobis *facit* injuriam. Adelph. I. 2. 69. Hecine fugitia *facere* te? Adelph. III. 3. 54. *Facio* te apud illum deum. Adelph. IV. 1. 19. Quid illa igitur *facis*? Adelph. IV. 7. 28. vide notas. Blando dicere aut benigne *facere*. Adelph. V. 4. 24. Paulatim plebeum primulum *facio* meam. Adelph. V. 6. 19. Nimis sanctas nuptias student *facere*. Adelph. V. 7. 2. Bene nos aliquid *facere* illi decet. Adel. V. 8. 25. *Missa facio*. Adelph. V. 9. 24. Bis *facere* stulte. Hec. III. 2. 8. Non mirum *facit*. Hec. IV. 4. 87. Insanum *facit* adolescentulum. Phorm. prol. 6. vide not. De illo tum finem *factum* dicendi mihi. Phorm. prol. 22. Cui is omnia *facere*, obsequi quo vellet. Phorm. I. 2. 29. Jam *fazo* hic aderit. Phorm. II. 1. 78. Tuis dignam *facis* *facere*. Phorm. II. 3. 83. Ut ludas *facit*. Phorm. V. 7. 52. Senectas si verecundas *facit*. Phorm. V. 8. 34.

Factito] Quam veteres *factitarunt*, si faciunt novi. Eun. prol. 43. Idem hoc jam Pyrrhus *factitavit*. Eun. IV. 7. 13.

Factum] Id isti vituperant *factum*. And. prol. 15. *Factum* *gusdeo*. And. I. 1. 13. vide not. Dicitur *ao factum* invenit aliquam causam. And. II. 3. 7. At tibi di dignum *facis* exitium dunt. And. IV. 1. 43. Egon quicquam cum istis *facis* tibi respondeam? Eun. I. 2. 73. Ego pol te pro istis dicitis et *facis*, oculus, ulciscar. Eun. V. 4. 19. Dicitur *ao factum* reddidi. Heaut. IV. 5. 12. Nullum hujus *factum* simile. Adelph. I. 2. 16. An quicquam pro istis *facis* dignum te dici po-

test? Hec. II. 1. 12. Non usus *facto* est mihi. Hec. III. 1. 47. *Factis*, ut credas, *facis*. Hec. V. 4. 17. Tuis dignum *facis* *facere*. Phorm. II. 3. 83. Itaque opus *facto* est. Phorm. IV. 5. 4.

Facultas] Di date *facultatem* obsecro huic pariendi. And. I. 4. 5.

Facundia] Si hic actor tantum poterit a *facundia*. Heaut. prol. 13. vide notas.

Femina] *Femina* primarise. Phorm. V. 7. 78.

Fenore] Metuisti, ne non tibi istuc *fenere*ret. Adelph. II. 2. 11. *Feneratum* istuc beneficium palebre tibi dices. Phorm. III. 2. 8.

Fenus] Sumeret *fenore*. Phorm. II. 2. 71.

Fallacia] Quicquam *fallacis* conari. And. I. 2. 26. Ne quam *faciam* in nuptiis *fallaciam*. And. I. 3. 7. Fingunt quendam inter se *fallaciam*. And. I. 3. 15. Hic nemo me credit aliquam sibi *fallaciam* portare. And. II. 6. 1. *Fallacia* alia aliam trudit. And. IV. 4. 39. Intendenda in senem est *fallacia*. Fingeret *fallacis*. Heaut. III. 2. 2 et 22. Ten mi per *fallacis* adducere ante oculos? Heaut. V. 4. 18. vide notas.

Fallo] Nihil me *fallis*. And. I. 2. 33. Hic se ipse *fallit*, haud ego. And. III. 2. 15. Eas itidem *fallam*, ut ab illis *fallimur*. Eun. II. 3. 93. Num me *fefellit*, hocce id struere? Heaut. III. 2. 3. Nisi me animus *fallit*. Heaut. IV. 1. 1. Nisi quid me *fefallerit*. Phorm. I. 4. 43.

Falso] Dari tibi verba censes *falso*. And. III. 2. 25. vide notas. *Falso* suspicariet. Heaut. II. 3. 27. Nostras mulieres suspectas fuisse *falso*. Hec. V. 2. 11.

Falsus] Ut per *falsas* nuptias vera objurgandi causa sit. And. I. 1. 130. Duoi *falso* gaudio. And. I. 2. 9. *Falsus* es. Nisi me *falsa* spe produceres. And. IV. 1. 23 et 24. Vera an *falsas* audierim. And. V. 4. 19. Neque me fluxisse *falsi* quicquam. Eun. I. 2. 120. Ut *falsus* animi es. Eun. II. 2. 43. vide notas. Una *falsus* lacrimula. Eun. I. 1. 22. Sollicitudinem istam *falsam* mittas. Heaut. I. 2. 3. Cave ne *falsam* gratiam studeas inire. Heaut. II. 3. 61. Nolo esse *falsas* fama gustum suspectum tuum. Hec. V. 1. 32. Gaudio *falso* frui. Hec. V. 4. 2.

Fama] Hæc fama impulsus. And. I. 1. 72. Et me et meum amorem et famam permitto tibi. Heaut. II. 2. 110. Maledicta, famam, meum amorem, et peccatum in se transtulit. Adelph. II. 3. 10. Tua fama in dubiam veniet. Adelph. III. 3. 42. Ut vos domi mi eritis, proinde ego ero fama foris. Hec. II. 1. 21. Esse falsa fama suspectam. Hec. V. 1. 31. Habes uxorem sine mala fama palam. Phorm. I. 3. 17. vide notas. Minus fama temperans. Phorm. II. 1. 41.

Famelicus] Ille ubi miser famelicus videt me esse tanto honore. Eun. II. 2. 29. vide notas.

Fames] Ut periculum etiam a fame mihi sit. Heaut. V. 2. 27. Ille ad famem hunc ab studio studuit reicere. Phorm. prol. 19.

Familia] Decem dierum vix mi est familia. Heaut. V. 1. 36. Ipsam dominam atque omnem familiam mulcavit usque ad mortem. Adelph. I. 2. 9. Natum ex tanta familia. Adelph. III. 1. 10. Solut omnem familiam sustentat. Adelph. III. 3. 34. Ipsa si capiat Salus, servare prorsus non potest hanc familiam. Adelph. IV. 7. 44. Me et te et familiam dedecoras. Hec. II. 1. 13. Columnen vero familie. Phorm. II. 1. 56. Namquam tam graves inicitias caperem in vestram familiam. Phorm. II. 3. 23.

Familiaris] Ipsi qui sit familiarior. Phorm. IV. 5. 9. Familiariorum oportet esse hunc. Phorm. V. 6. 11.

Familiaritas] Malo ex principio magna familiaritas consistat. Eun. V. 2. 35. Mihi cum eo fuit semper familiaritas. Heaut. I. 2. 10. Dum intercedet familiaritas. Phorm. IV. 1. 17.

Familiariter] Hujus mortem tam fert familiariter. And. I. 1. 84. Rejecit se in eam sicut quam familiariter. And. I. 1. 109. Ut te audacter moneam et familiariter. Heaut. I. 1. 6.

Fartor] Cetarii, lanii, coqui, fartores, piscatores. Eun. II. 2. 26.

Fas] Nec fas esse, ulla me voluptate hic frai. Heaut. I. 1. 97. Si jus, si fas est. Hec. III. 3. 27.

Fateor] Ego me amare hanc fateor. Si id peccare est, fateor id quoque. And. V. 3. 25. Non potest sine malo fateri, video. Eun. IV. 4. 47. Cum se servum fateatur tuum. Eun. V. 2. 24. Peccavi, fateor. Heaut. IV. 1. 31. Hoc qui nequit, fateatur necesse imperare

liberis. Adelph. I. 1. 52. Si maxime fateatur. Adelph. III. 2. 43. Hæc adeo mea culpa fateor fieri. Adelph. IV. 4. 20.

Fatigo] Ne adolescens mulier te fatiget. Phorm. V. 3. 11. vide notas.

Fatus] Quid? fatus. Eun. III. 5. 56. Fatus est, insulsus, bardas. Eun. V. 8. 49.

Fauces] Crucior botam mihi tantum ereptum tam deambite e faucibus. Heaut. IV. 2. 6.

Faveo] Favete, adeste equo animo. And. prol. 24. Illi faveo virgini. Eun. V. 3. 7.

Favilla] Favilla plena, fumi ac pollinis. Adelph. IV. 3. 60.

Festus] O festum et felicem diem. And. V. 4. 53.

Fautrix] Nostræ omni est fautrix familie. Eun. V. 8. 22. Fautrix adjutrixque. Hec. alt. prol. 40.

Febris] Quid morbi est? PAM. Febris. So. Cotidiana? Hec. III. 2. 22.

Felicitas] Cui magis bonæ felicitatis omnes averse sicut. Eun. II. 3. 33.

Felix] O festum et felicem diem. And. V. 4. 53. O hominem felicem. Heaut. II. 3. 139.

Fenestra] Quantum eii fenestram ad nequitiam patefeceris. Heaut. III. 1. 72.

Fere] Fere in diebus paucis, quibus hæc acta sunt. And. I. 1. 77. Fere grandinacule. And. IV. 5. 18. Nec rei fere sane amplius quicquam fuit. Heaut. I. 1. 3. Animo fere conturbato. Heaut. I. 1. 70. Abhinc menses decem fere. Hec. V. 3. 24. Hic solebamus fere plerumque eam operiri. Phorm. I. 2. 39. Ruri fere se continebat. Phorm. II. 3. 16. Fere abhinc annos quindecim. Phorm. V. 8. 28.

Ferio] Geta ferietur alio manere. Phorm. I. 1. 13.

Ferme] Jam ferme moriens me vocat. And. I. 5. 49. Fidelem hand ferme mulieri invenias virum. And. III. 1. 2. Parentum injuriis uniusmodi sunt ferme. Heaut. I. 2. 31. Mulieres sunt ferme ut pueri. Hec. III. 1. 32. Ferme eadem omnia. Phorm. V. 7. 20.

Fero] Hujus mortem tam fert familiariter. And. I. 1. 84. Iratus, atque ægre ferens. And. I. 1. 110. Graviter sibi dari uxorem ferunt. And. I. 2. 20. Dum tempus ad eam rem tulit. And. I. 2. 17. Vitæ qui auxilium tulit. And. I. 1. 115. Ætas tulit. And. II. 6. 12.

Ego pretium ob stultitiam *fero*. And. III. 5. 4. *Aequo animo ferre*. And. II. 3. 23. Numquam huc *tetulissem* pedem. And. IV. 5. 13. Juno Lacinia *fer* opem. And. III. 1. 15. Dam res *tetulit*. Nunc non *fert*: teras. And. V. 1. 13. Ut *potero, feram*. And. V. 3. 27. Non tu tuum malum sequo animo *feres*? And. V. 4. 18. Estne, ut *fertur*, forma? Eun. II. 3. 70. Usque adeo illius *ferre* possum ineptiam. Eun. IV. 6. 3. Oportum *feres*. Eun. V. 8. 27. Rerum quas *fert* adolescentia. Hec. II. 1. 3. Quem *ferret*, si parentem non *ferret* suum? Heaut. I. 2. 27. Illud haud inultum, si vivo, *ferent*. Heaut. V. 1. 45. Ego illi maximam partem *feram*. Adelph. I. 2. 36. Neque id occulte *fert*. Adelph. III. 2. 30. Si attigistes, *ferres* infortanium. Adelph. II. 1. 24. Non *potero ferre* hoc. Injurias viri omnes *ferre*. Hec. I. 2. 58 et 91. Nil istuc mihi res voluptatis *ferunt*. Hec. IV. 2. 17. Quin quod est *ferendum, fers*. Phorm. II. 3. 83. Non causam dico, quin quod meritis sit, *feret*. Phorm. II. 1. 42. Animo iniquo hoc oppido *ferre* aiunt. Phorm. V. 1. 36.

Ferox] Eone es *ferox*, quia habes imperium in bellas? Eun. III. 1. 25.

Feruo] Cum *ferui* maxime, tam placidum, quam ovis est, reddo. Adelph. IV. 1. 18.

Ferus] Ingratum, inhumanum, *ferus*. And. I. 5. 43.

Festino] Quid *festinas*? Eun. IV. 3. 8. Inde alii *festinare*, lectos sternere, oenam apparare. Heaut. I. 1. 73. Quid *festinas*? animam recipio. Adelph. III. 2. 25.

Festivitas] Mei patris *festivitatem* et facilitatem. Eun. V. 8. 18.

Festivos] *Festivum* caput. Adelph. II. 3. 8. O mi pater *festivissime*. Quod te isti facilem et *festivum* putant. Adel. V. 8. 26 et 29.

Festus] O *festus* dies! Eun. III. 5. 12. Amicos te et cognatas deserere et *festos* dies nolo. Hec. IV. 2. 16.

Fidelis] *Fidelem* haud ferme mulieri invenias virum. And. III. 1. 2. Paucis reperias meretricibus *fidelis* evanisse amatores. Hec. I. 1. 2. vide notas. Quam *fideli* animo in illam fui. Hec. III. 5. 22. Senibus *fidelis* dum sum, scapulas perdidit. Phorm. I. 2. 26.

Fides] Pro Deum *fidem*! And. I. 5. 2. vide notas. Te oro per tuam *fidem*.

And. I. 5. 55. Nullane in re esse cuiquam homini *fidem*. And. II. 5. 14. Hanc *fidem* sibi me obsecravit ut darem. Abd. II. 3. 27. Firmavit *fidem*. And. III. 1. 4. Propemodum habeo jam *fidem*. And. III. 4. 7. Solvistis *fidem*. And. IV. 1. 19. Di vestram *fidem*. And. IV. 3. 1. Tristis severitas inest in vultu, atque in verbis *fidem*. And. V. 2. 16. Hac lege tibi meam adstringo *fidem*. Eun. I. 2. 22. Forsan parvam hic habeat mihi *fidem*. Eun. I. 2. 117. Pro Deum *fidem*! Eun. V. 4. 21. In clientelam et *fidem* nobis dedit se. Do *fidem* futurum. Eun. V. 8. 9. et 30. O Jupiter, ubinam est *fidem*? Heaut. II. 3. 15. *Fides* mi apud hunc est. Heaut. III. 3. 10. Ut usquam fuit *fide* quisquam optima. Adelph. II. 1. 7. Antiqua virtute ac *fide*. Adelph. III. 3. 88. Illud *fidem* nunc vestram implorat. Adelph. III. 4. 43. Sat adhuc tua nos frustratet *fides*. Adelph. IV. 4. 13. Pro divom *fidem*! Adel. IV. 7. 28. Obsonare cum *fide*. Adelph. V. 9. 7. Servare in eo certum est, quod dixi, *fidem*. Hec. III. 3. 42. Ei rei firmasti *fidem*. Hec. IV. 2. 5. Dixit, jurijurando meo se *fidem* habuisse. Hec. V. 4. 31. Cujus tu *fidem* in pecunia perpexeris. Phorm. I. 2. 10. Nequid propter tuam *fidem* decepta potiretur mali. Phorm. III. 1. 5. Nequeo exorare, cum illo ut mutet *fidem*. Phorm. III. 2. 28. Ita parvam mihi *fidem* esse apud te. Phorm. V. 3. 27.

Fides] Virginem *fidibus* scire. Eun. I. 2. 53.

Fidicina] Eoquid nos amas de *fidicina* hac? Eun. III. 2. 4. Quandam *fidicinam* amat hinc Cherea. Eun. V. 5. 15.

Fiducia] Qua *fiducia* id facere audeam? And. III. 5. 7.

Figura] Nova *figura* oris. Eun. II. 3. 26.

Filia] Ita tum discedo ab illo, ut qui se *filiam* neget datrum. And. I. 1. 121. *Filiam* meam nubere tuo gnato. Istuc periculum in *filia* fieri grave est. And. III. 3. 2 et 34. Educere, ita uti ai esset *filia*. Eun. I. 2. 37. Reliquit *filiam* adolescentulam. Hec. 3. 41. Nunc ita tempus fert, mi ut cupiam *filiam*. Heaut. IV. 1. 54. *Filias* erili. Adelph. III. 2. 3. *Filiam* ejus virginem vitavit. Adelph. III. 4. 20. Abducta a vobis *pregnans* fuerat *filia*. Hec. IV. 4. 18. Offendi adveniens

quicum volebam, atque ut volebam *filiam* locutam. Phorm. V. 1. 32. Ex qua *filium* suscepit. Phorm. V. 7. 49.

Filius] Amico *filium* restitueris. And. III. 3. 38. In nuptias conieci *erilem filium*. And. III. 4. 23. Num *filio* videtur uxorem dare? And. II. 6. 21. Mihi si unquam *filius* erit, ne ille facili me utatur patre. Heaut. II. 1. 5. *Filium* unicum adolescentulum habeo. Heaut. I. 1. 41. Huic *filium* sois esse? Heaut. I. 2. 7. Serva, quod in te est, *filium*. Heaut. IV. 8. 4. Matres omnes *filii* in peccato adstrictos. Heaut. V. 2. 38. Ego constrictor, meum non esse *filium*, qui sit meus? Talem, nisi tu, nulla pareret *filium*. Heaut. V. 3. 14 et 20. Constrictor *filium*. Hoc patrum est, constrictor *filium*. Adolph. I. 1. 39 et 49. Tuum *filium* dedisti adeptandum mihi. Adolph. I. 2. 34. Hoc est patrem esse, aut hoc est *filium* esse? Adolph. IV. 5. 73. Major *filius* tuus. Adolph. III. 4. 16.

Fingo] Fingunt quaedam inter se fallaciam. And. I. 3. 15. Neque me *facisse* falsi quiesquam. Eun. 1. 2. 120. Vultus quoque hominum *fingit* scelus. Syrus mirus *fingit* filium. Heaut. V. 1. 14 et 25. Nomen ad senem aliquam *fabricam* *fingit*? Heaut. III. 2. 34.

Finis] Tute ipse his rebus *finem* prescripisti. And. I. 1. 124. Orandi jam *finem* face. And. V. 1. 2. Nisi *finem* maledictus facit. Heaut. prol. 34. Vicini nostri hic ambigunt de *finibus*. Heaut. III. 1. 90. In istac *finem* faciat. Adolph. V. 9. 40. Haud opinor oomode *finem* statuisse orationi militem. Hec. I. 2. 21. De illo tum *finem* faciam dicendi mihi, peccandi cum ipse de se *finem* fecerit. Phorm. prol. 22 et 23. vide notas.

Fio] Ita ut *fit*. And. I. 1. 53. Mihi quidem non *fit* veriamis. And. I. 3. 20. Hocineat *factu* humanum aut inceptu? And. I. 5. 1. vide notas. Opportune hic *fit* mi obviam. And. III. 4. 11. *Facta*, transacta omnia. And. I. 5. 13. Ex ea re quid *fiat* vide. And. II. 3. 11. Ego istec recte ut *fiant* videro. And. II. 6. 25. Ita uti nuptias fuerat futurae, *fiant*. And. III. 3. 11. Non potest id *fieri*, quod vis. And. II. 1. 5. Bene *factum*. And. V. 6. 11. *Factum* dabo. Eun. II. 1. 6. vide notas. Dico ego mi insidias *fieri*. Eun. III. 3. 26. Quoquid hujus *factum* est, culpa non *factum* est mea. Eun. V. 5. 10. Me

quantum hic operis *fiat*, permittet. Heaut. I. 1. 20. Quid me *fiat*, parvi pensis. Heaut. IV. 3. 37. Ita ut *fit*. Adolph. I. 1. 30. vide notas. Nollem *factum*. Adolph. II. 1. 11. E re natum melius *fieri* hand potuit, quam *factum* est. Adolph. III. 1. 8. vide notas. Si esset, unde id *foret*, *facere*mus. Adolph. I. 2. 26. Si sic *fit*. Adolph. IV. 2. 15. Quid *fit*? quid agitar? Adolph. V. 5. 2. Ut ne id *fiat* palem. Hec. I. 2. 30. Si *fieri* id non potest, quis sentiant. Hec. III. 3. 37. Quid *fit* denique? Phorm. I. 2. 71. *Fiet* sodalo. Phorm. I. 4. 50. Opus ruri *faciendum*. Phorm. II. 1. 20. Contumeliosius *factum* injuriam. Phorm. II. 3. 2. *Factum* volo. Phorm. V. 3. 4. Male *factum*. Phorm. V. 1. 23. Composito *factum* est. Phorm. V. 1. 29. Accusando *fieri* infectum non potest. Phorm. V. 8. 43.

Firmo] Firmavit fidem. And. III. 1. 4. Cur non, quod dotis dixi, *firmas*? Heaut. V. 5. 4. Esi rei *firmavit* fidem. Hec. IV. 2. 5.

Firmus] Tibi generum *firmum*, et filius invenias virum. And. III. 3. 39. Nil satis *firmi* video. Heaut. II. 3. 96. *Firmæ* haec vereor ut sint nuptiae. Hec. I. 2. 26. *Firmiorum* inter nos fore amicitiam. Hec. IV. 1. 18. Virum satis *firmum* gnate. Hec. IV. 1. 41. Quare alium tibi *firmiorum*. Hec. V. 1. 19.

Flabellum] Cape hoc *flabellum*, et ventulum huic sic facito. *Flabellum* tenere te animum tantum. Læmis specto sic per *flabellum* elancealum. Eun. III. 5. 47. 50 et 54.

Flagitium] *Flagitium* facimus. Eun. An id *flagitium* est? Eun. II. 3. 90. An permittat *flagitii*? Adolescentulum nobilitas *flagitii*. Eun. V. 6. 12 et 21. Per *flagitium* ad inopiam redigat patrem. Heaut. V. 1. 56. *Flagitii* tuis me infamem fieri. Heaut. V. 4. 14. Non est *flagitium*, mihi crede, adolescentulum scortari. Non est *flagitium* facere huic adolescentulum? Adolph. I. 2. 21 et 32. Marime *flagitii* facere te? Id nobis tam *flagitium* est, quam illa non facere vobis. Adolph. III. 3. 25. 54 et 66. Fere alia *flagitii* ad te ingentia, nova, capitalia. Adolph. IV. 7. 3.

Flamma] Ad *flammam* accessit improbitatis. And. I. 1. 103. E *flamma* petare te cibum posse arbitror. Eun. III. 2. 38.

Flecto] Ictus est impere, qui ubi cum-

que opus sit animum *penis factore*.
Hec. IV. 3. 2.

Fleo] In ignem inpositus; *setur*.
Reiecit se in eum *stus* quam familiariter.
And. I. 1. 102 et 109. Pollicitantem, et nil *fortem, flectam*. Phorm.
III. 2. 56.

Floccifacio] Qui illum *floccifaciam*.
Eun. II. 3. 12.

Flocci pendo] Invidero *emas* mihi,
mordere clanculum: ego non *flocci pender*.
Eun. III. 1. 21.

Flo] Anni? *sedecim*. P. *Flo* ipse.
Eun. II. 3. 28. vide notas.

Focus] Domi *focique* *fac* vicinissim ut
memineris. Eun. IV. 7. 45.

Fodio] Quin te in *fando* *conspieer*
federe aut arare. Heaut. I. 1. 27. Noli
federe. Hec. III. 5. 17.

Fadus] Videtur *fedus*. Eun. IV. 4.
17. Pro Deum *fidem, facinus fadum!*
Eun. V. 4. 21.

Fors. *Fores*] Hæc mihi patent *semper*
fores. Eun. I. 2. 9. Qui mihi nunc
una *digitale forem* aperis *fortunatus*.
Eun. II. 2. 53. Quid creperunt *fores*
hinc a me? Heaut. I. 1. 121. Anus

foribus obdit *pesulum*. Heaut. II. 3.
37. *Fores* effregit. Adelp. I. 2. 8.

Foram aperi. Adelp. II. 1. 13. Accedam
ad *fores*. Adelp. IV. 4. 24. Nam
quid *foris* crepuit? Adelp. II. 3. 11.
Tunc has *populisti fores?* Adelp. IV.
5. 4. Concede hinc a *foribus*. Phorm.
V. 1. 14.

Fors. *adverb.*] Quæ dum *foris* sunt,
nil videtur *mundius*. Eun. V. 4. 12.

Fors sapere, tibi non posse te *auxiliar*
rier? Heaut. V. 1. 50. Ut vos domi
mihi eritis, proinde ego ero *fama foris*.
Hec. II. 1. 21. Qui *pernoctaret foris*.
Hec. IV. 1. 24. *Fors* effutiretia. Phor.
V. 1. 18.

Formosus] Vah, quanto nunc *formosior*
videre, quam dudum? Eun. IV. 5. 4.

Fors. *Fortuna*] *Forte fortuna*. Eun. I.
2. 54. et III. 5. 20. Tu *fors* quid me
fiat, parvi *pendis*. Heaut. IV. 3. 37. vide
notas. Incommodè illis *fors* obtulerat *ad-*
ventum eum. Hec. III. 3. 10. *Fors*
fuit pol. Hec. IV. 3. 4. Quod *fors* feret,
feremus æquo animo. Phor. I. 2. 83.
O *forma*, O *fors fortuna*. Phor. V. 6. 1.

Forsan] Aliquis *forsan* me putet non
putare hoc *verum*. And. V. 5. 1. *Fors*
parvam hinc habeat mihi *fidem*. Eun.
I. 2. 117. vide notas.

Forsitan] Si alteri *illæ* magis *instabit*,
forsitan nos *reiciat*. Phor. IV. 5. 5.

Fortasse] *Fortasse* ut *profectus* alio
faera. Eun. II. 2. 49. *Fortasse* ali-
quantum *iniquior* erat. Heaut. I. 2. 27.
Fortasse excludetur *foras*. Adelp. I.
2. 39. *Andisti* ex aliquo *fortasse*. Hec.
IV. 1. 35. Non *multam* habet quod
det fortasse. Phorm. I. 2. 96.

Forte] *Forta*, ita ut sit, *alium* per-
duxero. And. I. 1. 53. Si *forte* huc
Chremes advenerit. Eun. III. 2. 48.
Altero dum *narrat, forte* *andivi*. Heaut.
II. 3. 31. Si *forte* *frater* *redierit* *viso*.
Adelp. IV. 2. 10. Si *forte* *morbus*
amplior factus *siet*. Hec. III. 1. 50.
Quam *æpe forte* *temere* *eveniunt*, *quo*
non audeo optare. Phorm. V. 1. 30.

Fortis] Ut *viram fortem* *deceat*. And.
IV. 6. 14. Nihil prius neque *fortius*.
Eun. I. 1. 5. Ita ut *fortis* *deceat* *mili-*
tes. Eun. IV. 7. 44. *Fortis* *fortuna*
adjuvat. Phorm. I. 4. 25. 'O *vir fortis*
atque amicus. Phorm. II. 2. 10.

Fortiter] *Fortiter*. *hui*, *perfortiter*.
Adelp. IV. 3. 28.

Fortitudo] *Vereor*, *ne istæ* *fortitudo*
in nervum *erumpat* *demique*. Phorm.
II. 2. 10.

Fortuna] *Omnia bona* *dicere*, et *lan-*
dare *fortunas* *meas*. And. I. 1. 70.
Servæ *fortunas* *meas* *me commissæ*
stili. And. III. 5. 3. An *fortunam*
conlaudem, *que gubernatrix* *fuit?* Eun.
V. 8. 16. *Me* *turum* *misericordiam*
fortunarum. Heaut. III. 1. 55. *Scibam*
debiam *fortunam* *esse ænicam*. Hec.
alt. prol. 8. O *fortuna*, *ut nunquam*
perpetua *es* *data*. Hec. III. 3. 46. vide
notas. *Ne simili* *utamur* *fortuna*, *atque*
usi sumus. Phor. prol. 32. Quod si
eo *mem fortunæ* *red eam*. *Fortis fortunæ*
adjuvat. Phor. I. 4. 23 et 25. *Quæ-*
nam *in loco* *sunt* *res* *et fortunæ* *meæ?*
Phorm. III. 1. 9. *Tantum* *fortunam* *de*
improvisio *esse* *his* *datam*. Phorm. V.
6. 44.

Fortunatus] *Quis* *te* *est fortunatus?*
Heaut. II. 3. 55. *Edepol* *te*, *mea* *Antiphila*,
laudo *et fortunatam* *judico*.
Heaut. II. 4. 1. *Ne* *ego fortunatus*
homo *eum*. Heaut. IV. 6. 21. *Multe*
omnium *me* *nunc fortunatissimum*
factum *puto* *esse*. Heaut. IV. 8. 1. *Quod*
fortunatum *isti* *putant*, *uxorem* *nun-*
quam *habui*. Adelp. I. 1. 18.

Forum] *Ego* *me* *hinc* *ad forum*.
And. 1. 3. 21. *Quid* *turbæ* *apud* *fer-*
rum? And. IV. 4. 6. *Amicus* *qui-*
dam *me* *a foro* *abduxit* *modo*. Adelp.
IV. 5. 11. *Scisti* *uti* *foro*. Phor. I. 2. 29.

Frango] Navem is *frigit* apud Andram insulam. And. I. 3. 17. *Navis fracta* ad Andrum eiectus est. And. V. 4. 20.

Frater] Si te in germani *fratris* dilexi loco. And. I. 5. 57. *Fratrem* homini nemini esse primarum artium magis prin ipem. Adelph. II. 3. 6. Si *frater* aut sodalis esset, qui magis moram generet? Adelph. IV. 5. 74. *Fratrem* majorem Chremem nostine? Phor. I. 2. 3.

Frus] Eductus libere in *fraudem* illicis? And. V. 4. 8. In eandem *fraudem* incidis. Heaut. III. 1. 33. Gerro, inera, *frus*, helluo. Heaut. V. 4. 10.

Frequens] Cum illis una aderat *frequens*. And. I. 1. 80.

Fretus] Cajus consilio *fretus* sum. And. II. 1. 36. Hem quo *fretus* sim. And. III. 5: 13. Vobis *fretus*. P. Scin quam *fretus*? Ean. V. 8. 33. Si quis forte malitia *fretus* sua insidias nostrae fecit adolescentie. Phorm. II. 1. 43.

Frigeo] Hinc homines *frigent*. Ean. II. 2. 37. vide not. Sermonem querere, ubi *friget*, huc evasit. Ean. III. 3. 11. Sine Cerere et Libero *friget* Venus. Ean. IV. 5. 6. Abi, tange: si non totus *frigeo*, me enica. Phorm. V. 8. 5.

Frons] Da te hodie mihi: exporge *frontem*. Adelph. V. 3. 53.

Fructus] Metuit semper, quem ipsa nunc capit *fructum*, ne quando iratus in alio conferas. Ean. III. 1. 60. Hoc *fructi* pro labore ab iis fero. Adelph. V. 4. 16. In illis *fructus* est. Phorm. II. 2. 18. *Fructum* quem reddunt praedia. Phorm. IV. 3. 75. Quae nostros minuit *fructus* vilitas. Phorm. III. 8. 24.

Frugalis] Dedit patri me nunc jam, ut *frugalis* sim, quam volt. Heaut. IV. 3. 3.

Frugi] *Frugi* es. Ean. III. 5. 60. Hominis *frugi* et temperantis functus officium. Heaut. III. 3. 19. *Frugi* homo est. Adelph. V. 9. 25.

Fruor] Tu illis *fruas* commodis. Ean. II. 3. 81. Nec fas esse, ulla me voluptate hinc *frui*. Heaut. I. 1. 97. Hocine me miserum non licere meo modo ingenium *frui*? Heaut. II. 4. 21. Agelli paulum locitas foras: huic demus, qui *fruat*. Adelph. V. 8. 27. Gaudio falso *frui*. Hec. V. 4. 2.

Frustra] Quo magis libido *frustra*

incendatur tua. And. II. 1. 8. Ne me in letitiam *frustra* conjicias. Heaut. II. 3. 51. *Frustra* operam opisoro sumo. Heaut. IV. 3. 15. *Frustra* has egomet mecum rationes puto. Adel. II. 1. 54. Quid hic conterimus operam *frustra*? Phorm. II. 1. 31.

Frustror] Saepe jam me spes haec *frustrat*. And. II. 2. 27. Ne *frustrer* ipse se. Ean. prol. 14. Sat adhuc tua nos *frustrat* fides. Adelph. IV. 4. 13.

Fuat] Fors *fuat* pol. Hec. IV. 3. 4. Sae capiti *fuat*. Phorm. III. 2. 6. vide notas.

Fucus] *Fucum* factum mulieri. Ean. III. 5. 41.

Fuga] Jam adornarat *fugam*. Ean. IV. 4. 6. Facerent *fugam*. Ean. IV. 7. 17. Quannam hinc *fugam* aut furtum parat? Phorm. I. 4. 14.

Fugio] *Fugis* hinc. And. II. 1. 37. Recte ego nempe has *fugi* nuptias. And. IV. 4. 27. vide notas. Bellam *fugis*. And. V. 4. 32. Non convenit, qui illum ad laborem hinc pepulerim, nunc me ipsum *fugere*. Heaut. I. 1. 114. Si paululum modo quid te *fugerit*. Heaut. II. 3. 75. Hoc facito. Hoc *fugito*. Adelph. III. 3. 63. *Fugere* e conspectu. Hec. I. 2. 107. Ita *fugias*, ne praeter casam. Phorm. V. 2. 3.

Fugitivus] At etiam restitas, *fugitive*? Ean. IV. 4. 2. Retraham ad me illud *fugitivum* argentum. Heaut. IV. 2. 11. In' hinc malam rem cum istae magnificentia, *fugitive*? Phorm. V. 7. 38.

Fugito] Miserrimas fui *fugiendo*. Ean. V. 2. 8. Tuum conspectam *fugit*. Heaut. III. 1. 25. Eras liberales est, et *fugitans* litium. Phor. IV. 3. 18.

Fumus] Favilla plena, *fumi* ac polinis. Adelph. V. 3. 60.

Funambulus] Populus studio stupidus in *funambulo* animam occuparat. Hec. prol. 4. *Funambuli* eodem accedens exspectatio. Hec. alt. prol. 26. vide notas.

Funda] *Fundam* tibi nunc nimis vellem dari. Ean. IV. 7. 16.

Funditus] Quod ai sit, pereo *funditus*. And. I. 5. 9.

Fundo] Raporem, *funderem* et proternerem. Adelph. III. 2. 21. vide notas. Tu verba *fundis* hinc sapientia? Adelph. V. 1. 7.

Fundus] Nostri *fundi* calamitas. Ean. I. 1. 34. Quia te in *fundo* conspicer. Heaut. I. 1. 16.

Fungor] Ita tute adtento illorum officia *fungers*. Heaut. I. 1. 14. Hominis frangi et temperantis *functus*'s officium. Heaut. III. 3. 19. Tuo officio *faeris functus*. Heaut. IV. 3. 12. *Functus* adolescentuli est officium liberalis. Phorm. II. 1. 51.

Funus] *Funus* interim procedit. And. I. 1. 100. Curabat una *funus*. And. I. 1. 81. In *funus* prodeco. And. I. 1. 88. Neque quisquam aderat, qui adjutaret *funus*. Phorm. I. 2. 49.

Fur] Exolamat, *forem*, non poetam, fabulam dedisse. Eun. prol. 23. Manipulas *furum*. Eun. IV. 7. 6.

Furcifer] Tibi ego ut credam, *furcifer*? And. III. 5. 12. Ego, te *furcifer*, si vivo. Eun. V. 5. 19.

Furtum] *Furtum* facere. Eun. prol. 28. Hic *furti* se adligat. Eun. IV. 7. 39. Quamnam hic fugam aut *furtum* parat. Phorm. I. 4. 14.

Futillis] Servon fortunas meas me commississe *futillis*? And. III. 5. 3.

G.

Gallina] *Gallina* cecinit: interdixit harinlus. Phorm. IV. 4. 27.

Ganeo] Gerro, iners, fraus, belloo, *ganeo*, damnosus. Heaut. V. 4. 10.

Ganeum] Credo adductum in *ganeum* alioq. Adelph. III. 3. 5.

Gannio] Quid ille *gannit*? quid volt? Adelph. IV. 2. 17.

Garrjo] *Garris*. Eun. II. 3. 87. *Garrj* modo. Phorm. III. 2. 11.

Garrula] Ne quid de fratre *garrule* illi dicirem. Adelph. IV. 4. 15.

Gaudeo] Jam id *gaudeo*. And. II. 2. 25. Tanta veordia innata cuiquam ut siet, ut malis *gaudeant*? And. IV. 1. 3. Ne istam multimodis civem inventam *gaudeo*. And. V. 4. 36. vide notas. Hunc scio mea solide *gavisurum* gaudia. And. V. 5. 8. Salvom te advenisse *gaudeo*. Eun. V. 5. 6. Jam hoc aliud est, quod *gaudeamus*. Eun. V. 8. 11. Inpendio magis animus *gaudebat* mihi. Eun. III. 5. 39. Frustra sum igitur *gavisus* miser. Heaut. IV. 8. 17. Crede mihi, *gaudebis* factio. Phorm. III. 2. 9.

Gaudium] Nec opinanti' daci falso *gaudio*. And. I. 2. 9. Explesam animum *gaudio*. And. II. 2. 2. Non satis tibi esse hoc solidam visumat *gaudium*? And. V. 1. 23. Si nulla *egritudo* huic *gaudio* intercesserit. Mea solide *gavisuram* *gaudia*. And. V. 5. 5 et 8. Ne

hoc *gaudium* contaminet vita *egritudine* aliqua. Eun. III. 5. 4. Scia me in quibus sim *gaudius*? Eun. V. 9. 5. Celem tam *isporatam* *gaudium*? Heaut. III. 1. 5. *Præ gaudio* ubi sim *neocio*. Heaut. II. 3. 67. *Gaudio* sumus *propediti* nimio. Heaut. III. 1. 96. *Laetum gaudio*. Adelph. III. 3. 55. *Miseriam* omnem ego capio; hic *potitor gaudia*. Adelph. V. 4. 22. *Utinam* perpetuum hoc fiat *gaudium*. Adelph. V. 9. 15. *Pæne* herole exclamavi *gaudio*. Phorm. V. 6. 30.

Gemina] *Geminabit* nisi *caves*. Adel. II. 1. 19.

Geminus] Ex unis *geminus* mihi *conscies* nuptias. And. IV. 1. 51.

Gemitus] *Gemitus*, *acreatas*, *tassis*, *risus* abstine. Heaut. II. 3. 134.

Gemo] *Incurvas*, *tremulus*, *labiis demissis*, *gemens*. Eun. II. 3. 46.

Gener] Tibi *generum* firmum, et *filio* invenias *virum*. And. III. 3. 39. Et *gener* et *adines* *placent*. Heaut. V. 1. 63. Cum *illam* *generum* *cepimus*. Heo. IV. 1. 22.

Genius] Quod ego te oro per *genium* tuum. And. I. 5. 54. vide notas. *Suum* *defradans* *genium*, *compersit* miser. Phorm. I. 1. 10.

Gentium] *Minime* *gentium*. Eun. IV. 1. 11. *Quovis* *gentium*. Heaut. V. 1. 55. *Nusquam* *gentium*. Adelph. IV. 2. 1. *Ubivis* *gentium*. Hec. III. 1. 4. *Uquam* *gentium*. Hec. III. 1. 13.

Genus] Ad *genus* *acidit*. Hec. III. 3. 18.

Genus] Id est *genus* *hominum* *pessumum*. And. IV. 1. 5. *Olim* *isti* *fuit generi* *quandam* *questus* *apud* *seculum* *prius*. Est *genus* *hominum*, qui *esse* *primos* *se* *omnium* *rerum* *volant*. Eun. II. 2. 15 et 16. *O* *generis* *sacrilega*. Adelph. III. 2. 6. *Huc* *te* *admittere* *indigna* *generis* *nostro*? *Ubi* *etiam* *hujus generis* *reliquias* *restare* *video*. Adelph. III. 3. 55 et 90. *Hic* *meus* *amicus* *illi* *generis* *est* *proximus*. Adelph. IV. 5. 17. *Quod* *hoc* *genus* *est*? Heo. II. 1. 1.

Germanus] Si te in *germani* *fratris* *dilexi* *loco*. And. I. 5. 57. *O* *mi* *germane*. Adelph. II. 4. 5. *Nunc* *in* *mihi* *es* *germanus* *pariter* *animo* *se* *corpore*. Adelph. V. 8. 34.

Gero] *Animo* *morem* *gero*. And. IV. 1. 17. *Mos* *gerundus* *Tbaidi*. Eun. I. 2. 108. *Sine* *me* *in* *hac* *re* *gerere* *mihi* *morem*. Heaut. V. 1. 74. *Ut* *homost*, *ita* *morem* *geras*. Adelph. III. 3. 77.

Non me hanc rem, ut ut erat *gesta*, indicasse? Adelph. IV. 4. 20. Quasi re bene *gestu*. Adelph. V. 1. 13. Pueri inter se quas pro levibus noxiis iras gerunt? quaspropter? quia enim qui eos gubernat animus, infirmum gerunt. Hec. III. 1. 59. 31. vide notas. Quid rei gerit? Phorm. I. 2: 95.

Gerro] *Gerro*, iners, fraus, helluo. Heaut. V. 4. 10.

Gestio] Quid *gestiam*, aut quid lætus sim. Quid est quod sic *gestis*? Eun. III. 5. 7 et 10. Ipsam *gestio* dari mi in conspectu. Phorm. II. 1. 30.

Gesto] Rex te ergo in oculis *gestare*. Eun. III. 1. 12. vide notas. Quem ego puerum modo tantillum in manibus *gestavi* meis. Adelph. IV. 2. 24. Hicne non *gestandus* in sinu est? Adelph. IV. 3. 75.

Gestus] Nunc *gestus* mihi voltusque est capiendus novos. Phorm. V. 6. 50.

Gladiator] Rumor venit, datum iri *gladiatores*. Hec. alt. prol. 32.

Gladiatorius] Hi *gladiatorio* animo ad me adfectant. Phorm. V. 7. 71.

Gladius] Suo sibi hanc jugulo *gladio*. Adelph. V. 8. 35.

Gloria] Labore alieno magno partam *gloriam*. Eun. III. 1. 9. Simul rem et *gloriam* armis belli repperi. Heaut. I. 1. 60. Fac quam plurimum illis relinquo, *gloriamque* istano tibi. Adelph. V. 3. 28. vide notas. Scit se nobilitatem ex ea re nactam, et *gloriam* esse. Hec. V. 2. 31. vide notas.

Glorior] Vah, *gloriare* evenisse ex sententia? Heaut. IV. 5. 17.

Gloriosus] Miles *gloriosus*. Eun. prol. 31. Facere *gloriosum* militem. Eun. prol. 38.

Gnatam] Unicam *gnatam* suam cum dote summa filio uxorem ut daret. And. I. 1. 73. Denegurat se commissurum mihi *gnatam* suam uxorem. And. I. 5. 7. Despondit ei *gnatam* lujus vicini proximi. Hec. I. 2. 49. *Gnatam* inveni nuptam cum tuo filio. Phorm. V. 3. 34.

Gnathonicus] Parasiti item ut *Gnathonici* vocentur. Eun. II. 2. 33.

Gnatus] Qui *gnatum* haberem tali ingenio præditum. And. I. 1. 71. Corrigere mi *gnatum* porro enitere. And. III. 4. 17. Orabo *gnato* uxorem. And. III. 3. 48. Pietatem *gnati*. And. V. 2. 28. Deerevi tantisper me minus injuriam meo *gnato* facere. Heaut. I. 1. 96.

Gracilis] Vineto peotore, ut *gracile* sicut. Eun. II. 3. 23. vide notas,

Gradius] Suspensio *grada* placide ire perrexi. Phorm. V. 6. 27.

Grandis] An sedere oportuit domi virginem tam *grandam*? Adel. IV. 5. 39. Nata *grandior*. Adelph. V. 8. 7. Homo jam *grandior*. Phorm. II. 3. 15. Dicam tibi impingam *grandem*. Phorm. II. 3. 92.

Grandiusculus] Fere *grandiuscula* jam. And. IV. 5. 19.

Gratia] Habere *gratiam*. And. I. 1. 15. Postulare id *gratiae* adponi sibi. And. II. 1. 31. Cum istuc quod postulo impetoroam *gratia*. And. II. 5. 11. Ea *gratia* simulavi. And. III. 4. 8. Jam dudum res reddidit me ipsa in *gratiam*. And. V. 4. 45. Ego excludor: illa recipitur. Qua *gratia*? Eun. I. 2. 79. Ab eo *gratiam* hanc inibe. Eun. III. 5. 9. Inveniam pol bodie, parem ubi referam *gratiam*. Eun. IV. 4. 51. Et habetur et referatur, ita ut merita es, *gratia*. Eun. IV. 6. 12. Dehinc spero aeternam inter nos *gratiam* fore. Eun. V. 2. 33. *Gratiam* habeo maxumam. Eun. V. 8. 61. Cave, ne falsam *gratiam* studeas inire. Heaut. II. 3. 61. Syro nil *gratie*. Heaut. V. 2. 46. Dis *gratia*. Adelph. I. 2. 41. Mihi egit *gratias*. Adelph. III. 3. 14. Rursum in *gratiam* restitues. Hec. III. 1. 11. Dis *gratiam* habeo. Hec. III. 2. 11. Hanc *gratiam* ut sibi des pro illa, nunc rogat. Hec. III. 5. 30. Neque alio componi pacto potis inter eas *gratias*. Hec. III. 5. 99. Ego rodigam vos in *gratiam*. Phor. V. 7. 73.

Gratias] Si non pretio, *gratias* Adel. IV. 7. 26. vide notas. Meam ductes *gratias*? Phorm. III. 2. 15.

Gratulor] Adventum *gratulentur*. Eun. II. 2. 28. Desine. Deos *gratulando* obtandere. Heaut. V. 1. 6.

Gratum] Id *gratum* fuisse advorsum te. And. I. 1. 15. Illi *gratum* feceris. Eun. IV. 4. 56. Quam hoc minus *gratum* arbitrare Thaidi esse? Eun. II. 2. 44. Est istuc datum profecto, ut *grata* mihi sint quae facio omnia. Eun. III. 1. 6. Cum *gratum* mi esse potuit, nolui. Ut esset apud te hoc quam *gratissimum*. Heaut. II. 3. 21 et 127. ubi vide notas. Memorem me dices esse et *gratum*. Adelph. II. 2. 43. Ne id adstanti magis, quam quo habeam *gratum*, facere existumes. Adelph. II. 4. 6.

Gravidus] *Gravida* e Pamphilo est. And. I. 3. 11. Virgo ex eo compressa *gravida* facta est. Adelph. III. 4. 28.

Gravis] Istuo periculum in filia fieri, grave est. And. III. 3. 34. Quasi quocumque in hunc jam *gravius* dici possiet. And. V. 3. 3. Quanto tu me es annis *gravior*. Heaut. IV. 1. 32. vide notas. Scio tibi esse hoc *gravius* multo ac durius. Heaut. V. 1. 4. Imperiam *gravius*. Adelp. I. 1. 41. Nondum audisti, quod est *gravissimum*. Adelp. III. 4. 22. Paupertatem una pertulimus *gravem*. Adelp. III. 4. 50. Usque illud visum est Pamphilo ne utiquam *grave*. Hec. I. 2. 50. vide notas. Quid faceres, si aliud quid *gravius* tibi nunc faciendum foret? Phorm. I. 4. 30. Numquam tam *gravis* ob hanc inimicitias caperem in vostram familiam. Phorm. II. 3. 23.

Graviter] *Graviter* ferant. And. I. 1. 20. Saepe eadem et *graviter* audiendo. Heaut. I. 1. 62. Animum advertant *graviter*. Heaut. III. 3. 9. *Graviter* creperunt fores. Heaut. III. 3. 52. Nimis *graviter* cruciat adolescentulum. Heaut. V. 5. 1. Quisnam a me pepulit tam *graviter* fores? Adelp. V. 3. 2. Etsi amor me *graviter* consuetudoque tenet. Hec. III. 3. 44. Tibi iratus sum *graviter*. Hec. IV. 4. 2.

Gravius] Vereor ne illud *gravius* tulerit. Eun. I. 2. 1. Nolo in illum *gravius* dicere. Adelp. I. 2. 60. *Gravius* denique minitemur. Hec. IV. 4. 95.

Gravor] Ne *gravare*. Ad. V. 8. 19.

Gremium] Jovem quo pacto Danae misisse sicut in *gremium* imbrem aureum. Eun. III. 5. 37. Qui se in sui *gremio* positurum puerum dicebat patria. Adelp. III. 2. 35.

Grex] Oro, ut me in vestrum *gregem* recipiat. Eun. V. 8. 54. Si lenis est, ad alium defertur *gregem*. Heaut. prol. 45. Ancillarum *gregem* ducant secum. Heaut. II. 9. 4. Hic de *grege* illo est. Adelp. III. 3. 8. Cum per tumultum noster *grex* motus locost. Phor. prol. 33.

Gubernatrix] An fortunam conlaudem, quae *gubernatrix* fuit? Eun. V. 8. 16.

Guberno] Qui eos *gubernat* animas, infirmum gerunt. Hec. III. 1. 31.

Gynaceum] Ubi in *gynaceum* ire accipio. Phorm. V. 6. 22.

H.

Ha ha he. Eun. III. 1. 36. III. 2. 41. Heaut. V. 1. 13. *Ha, ha, he*. Hec. V. 4. 22. *Ha, ha, he*. Phorm. II. 3. 64.

Haben] Quos hic noster auctores ha-

bet. And. prol. 20. In memoria *habeo*. And. I. 1. 13. *Habeo* gratiam. And. I. 1. 15. Certe captus est. *habet*. And. I. 1. 56. Quis heri Chrysidem *habuit*? And. I. 1. 58. Si quid consili *habet*. And. I. 1. 133. Sat *habeo*. And. II. 1. 35. Hoc male *habet* virum. And. II. 6. 5. Prius quam tuum, ut *seso* *habeat*, animum ad nuptias perspexerit. And. II. 3. 4. Quam ego animo egregie caram pro uxore *habuerim*. And. I. 5. 38. Scias posse jam *habere* ipsam suae vitae modum. And. I. 1. 68. Quid agam *habeo*. And. III. 2. 18. Non *habeo* spatium. And. III. 5. 17. Dis pol *habeo* gratiam. And. IV. 4. 31. Dicta est esse haec atque *habita* est soror. And. IV. 5. 14. Immo *habeat*, valeat, vivat cum illa. And. V. 3. 18. Omnia *habeo*, neque quicquam *habeo*. Eun. II. 2. 12. Qui sal *habet*, quod in te est. Eun. III. 1. 10. vide notas. *Habes* imperium in bellas. Eun. III. 1. 25. Quae res in se neque consilium, neque modum *habet* ullum. Eun. I. 1. 13. Potius quam te inimicum *habeam*. Eun. I. 2. 94. Quam intantum *habeam* te. Eun. I. 2. 48. Sensit me tecum quocumque rem *habere*. Eun. I. 2. 58. Si fidem *habeat*. Eun. I. 2. 59. Sine illam priores partes apud me *habere*. Eun. I. 2. 71. Quae nos nostramque adolescentiam *habent* despiciat. Eun. II. 3. 92. Et *habetur* et refertur gratia. Eun. IV. 6. 12. Male me vero *habens*. Eun. IV. 2. 6. Credin te in pane *habiturum*? Eun. V. 2. 13. Spero me *habere*, qui hunc exoruciem meo modo. Eun. V. 3. 11. Hic pro illo manere tibi honos est *habitus*. Eun. V. 6. 22. Gratiam *habeo* maximam. Eun. V. 8. 61. *Habet* bonorum exemplum. Heaut. prol. 20. Filium unicum adolescentulum *habeo*. Ah, quid dixi? *habere* me? Immo *habui*. Heaut. I. 1. 42. Cui quod respondeam, nil *habeo*. Heaut. II. 1. 12. Amicam ut *habeas* prope jam in axoris loco. Heaut. I. 1. 52. Mihi quale ingenium *haberes*, fuit indicio oratio. Heaut. II. 4. 4. Sine magno intertrimento non potest *haberi*. Heaut. III. 1. 39. Aut haec cum illis sunt *habenda*, aut illa cum his mittenda sunt. Heaut. II. 3. 84. Ita ut *res seso* *habet*. Heaut. IV. 3. 24. Suavia in praesentia quae essent, prima *habere*. Heaut. V. 2. 10. Non necesse *habeo* omnia pro meo jure agere. Adelp. I. 1. 26. Semper parvo ac duriter se *habere*. Adelp. I. 1. 20.

Ille ut item contra, me *habeat*, facie sedulo. Adelp. I. 1. 25. Quod fortunatum is i putant, uxorem nunquam *habui*. Adelp. I. 1. 19. *Habui*, amavi pro meo. Adelp. I. 1. 23. Studione id sibi *habet*. Adelp. III. 3. 28. Satis mi id *habeam* supplicii. Adelp. III. 2. 15. Virgo nihil *habet*. Adelp. IV. 7, 10, Ludibrio *haberi*. Hec. I. 2. 74. Uti eximium neminem *habeam*? Hec. I. 1. 9. *Habebam* alibi animum amori deditum. Hec. III. 1. 14. *Habes* omnem rem. Hec. I. 2. 119. Quid mulieris uxorem *habet*? Hec. IV. 4. 22. Hæc res non minus me male *habet*, quam te. Hec. IV. 2. 30. Quo pacto me *habueris* prepositam amori tuo. Hec. IV. 2. 6. Non sic ludibrio tuis factis *habitus* essem. Hec. IV. 1. 11. Non me olim *haberet*, quod celasse intelligo. Hec. IV. 4. 35. Segregatum *habuisse* a me Pamphilum. Hec. V. 1. 26. Is sibi responsum hoc *habeat*. Phorm. prol. 16. Non multum *habet* quod det fortasse. Phorm. I. 4. 95. Bene *habent* tibi principia. Phorm. II. 3. 82. Non tu hunc *habeas* plane præsentem deum? Phor. II. 2. 31. Conclavam hinc *habeo* uxorem sevam. Phorm. V. 1. 17. Ut meæ res sese *habent*. Phorm. V. 4. 1.

Habitior] Si qua est *habitor* paulo, pugilem esse aiunt. Eun. II. 3. 24.

Habito] In hac *habitasse* platea dictum Chrysidem. And. IV. 5. 1. Rus *habitatum* abii. Hec. II. 1. 27. Ex urbe tu rus *habitatum* migres? Hec. IV. 2. 13. Ut filius eam illa *habitet* apud te. Phorm. V. 7. 41.

Habitudo] Quæ *habitudo* est corporis? Eun. II. 2. 11.

Heret] Ipsas, *heret*, Eun. V. 2. 9. Lingua *heret* meta. Eun. V. 5. 7. Ut *hercam* in parte aliqua tandem apud Thaidem. Eun. V. 8. 25. Quin pugnas continuo in mala *hercat*. Adelp. II. 1. 17. Melui ne *hereret* hic. Adelp. III. 3. 49. In te omnis *heret* culpa sola. Hec. II. 1. 32. Nisi mi prospicio, *heret*. Phorm. V. 7. 70.

Hesito] In eodem *hesitas* luto. Phor. V. 2. 15.

Hariolor] Modo si argentum reddat, ret ego hoc *hariolor*. Adelp. I. 1. 48. Non mihi credis? *D. Hariolare*. Phor. III. 2. 7.

Hariolus] Interdixit *hariolus*; aruspex vetuit. Phorm. IV. 4. 27.

Heia] *Heia*, ut elegans est. Heaut. V. 5. 19. *Heis* vero, Hec. II. 2. 8,

Heia, ne parum leno scis. Phorm. III. 2. 23. *Heia*, sudabis satis. Phorm. IV. 3. 23.

Helluo] Gerro, iners, fraus, *helluo*. Heaut. V. 4. 10.

Hem] *Hem* quid id est? And. I. 1. 89. vide notas. *Hem*, repudiatu repletor. And. I. 5. 13. Nihilne? *hem*. And. II. 6. 4. *Hem* illic est huic rei caput. And. II. 6. 27. *Hem* astutias. And. III. 4. 24. *Hem*, quid ais, scelus? And. IV. 1. 41. *Hem* scelera. And. IV. 4. 46. *Hem* Davum tibi. And. V. 2. 1. *Hem* eunuchum tibi. Ban. III. 2. 19. *Hem*, quæ hæc est fabula! Eun. IV. 4. 22. *Hem*, obscuro an is est? Eun. V. 4. 40. *Hem*, quid dixi? Heaut. II. 3. 99. *Hem*, istuc verbo animum mi reddiit. Hec. III. 2. 12. Geta. G. *Hem*. Phorm. IV. 4. 1.

Hercle] Men quidem *hercle* certe in dubio vitast. And. II. 2. 10. Certo *hercle*. And. III. 2. 15. Nescio *hercle*. Eun. II. 3. 14. Sane *hercle* ut dicis. Eun. III. 5. 59. Perii *hercle*. Heaut. IV. 4. 14. *Hercle* vero serio. Adelp. V. 9. 18. Sane *hercle* homo voluptati obsequens fuit. Hec. III. 5. 9.

Hercules] Qui minus, quam *Hercules* servivit Omphale? Eun. V. 7. 3.

Hereditas] *Hereditatem* persequi. And. IV. 5. 20. vide notas. Ad hoc ea rediit lego *hereditas*. Hec. I. 2. 97.

Heres] Te ipso *herede* hæc possidere Bacchidem. Heaut. V. 2. 16. Qui sic sunt, haud multum *heredem* jvant. Hec. III. 5. 10.

Hesternus] Quo pacto ex jure hesternum panem atrum venter. Eun. V. 4. 17.

Heu] *Heu* me miseram. And. IV. 1. 22. *Heu* me miseram. Hec. II. 2. 29. *Heu* me infelicem. Hec. III. 1. 2.

Heus] *Heus* puer. And. I. 1. 58. *Heus*, evocate huc Davom. And. III. 3. 47. *Heus* tu. Eun. I. 2. 22. *Heus heus*, tibi dico. Eun. II. 3. 46. Syre, Syre, inquam, *heus*, *heus*, Syre. Heaut. II. 3. 197. *Heus*, *heus*: *Æschinus* ego sum. Adelp. IV. 3. 26. *Heus* tu, cave. Phorm. II. 3. 51.

Hic, *Adverb.*] Quis *hic* loquitur? And. I. 5. 32. Nil pudet *hic*, ubi opus. illic ubi nil opus, ibi verentur. And. IV. 1. 13. vide notas. Facile *hic* plus mali est, quam illic boni. And. IV. 3. 5. Quem ego *hic* audio? Eun. V. 8. 30. Agrum in proximo *hic* mercatus es. Heaut. I. 1. 2. *Hic* sciri po-

tuit. Heaut. II. 3. 38. *Hic* me magnifico cofero. Heaut. IV. 3. 31. Etiamne tecum *hic* res mihi est? Heaut. IV. 4. 20. Eocum *hic* tibi. Heaut. IV. 7. 1. Utinam *hic* prope adesset alicubi. Adel. III. 4. 7. Nulla tibi *hic* jam consultatio. Heo. IV. 4. 28. *Hic* viciniam. Phorm. I. 2. 45.

Hicine] *Hicine* libertatem aiunt equam esse omnibus? Adel. II. 1. 29.

Hic. pronom.] *Hec* illae lacrumae. And. I. 1. 79. vide notas. Tu si *hic* sis, aliter censeas. And. II. 1. 10. Ipsum hunc orabo. And. II. 1. 12. Neo tu ea causa minueris *haec* quae facis. And. II. 3. 19. Quid *hoc*? adeone est demens? And. III. 1. 10. *Hic* vero est. Eun. II. 3. 8. Si laudabit *haec* illius formam, tu *hujus* contra. Eun. III. 1. 54. Mi *haec* negoti ceteri dedere. Eun. III. 4. 6. *Hoc* vide. Heaut. II. 3. 74. Tibi erunt parata verba, *huic* homini verbera. Heaut. II. 3. 115. *Huic* mandes, si quid recte caratum velis. Adelph. III. 3. 18. Mensis agitur *hic* jam septimas. Heo. III. 3. 34. Cum tu *horum* nil refelles, vincam scioet. Phorm. I. 2. 82. Aliquot *hos* sumam dies. Phorm. V. 5. 4.

Hilaris] *Hilaris* hunc sumamus diem. Adelph. II. 4. 23. vide notas.

Hilaris] Tu quidem pol multo *hilarior*. Eun. IV. 5. 5.

Hilaris] *Hilarium* ac lubentem fac te gnati in nuptiis. Adelph. IV. 7. 38. Hodie modo *hilarium* te face. Adelph. V. 3. 56.

Hilum] *Hilum* interesse censes? And. IV. 4. 55. vide notas.

Hinc] Fuit olim *hinc* quidam senex, mercator. And. I. 3. 16. vide notas. Abin *hinc* in malam rem. And. II. 1. 16. *Hinc* vos amoffimini. And. IV. 2. 24. Illam *hinc* civem esse aiunt. And. V. 1. 14. Non cogitas *hinc* longule esse? Heaut. II. 2. 10. Syrum ire video: *hinc* scibo jam, ubi siet. Adelph. III. 2. 7. Quod *hinc* accesserit. Adelph. V. 3. 30. Procul *hinc* astans. Heo. IV. 3. 1. Pelam *hinc* unde a primo iustitui. Phorm. IV. 3. 14.

Homo] Neutiquam officium liberi esse *hominis* puto. And. II. 1. 30. Mi *homo*, quid istuc obsecro? And. IV. 3. 6. O *hominem* audacem. And. IV. 4. 30. *Homini* adolescentule. Adelph. V. 1. 9. Ego commodiorem *hominem* non vidi. And. V. 2. 3. More *hominum* evenit. And. V. 6. 3. Sic *homos*: per-

paucorum *hominum* est. Eun. III. 1. 18. *Homini* *homo* quid praestat? Eun. II. 2. 1. *Hominem* haud impurum. Eun. II. 2. 4. Scitum hercle *hominem*. Eun. II. 2. 23. Illamne obsecro inbonestum *hominem*, senem mulierem? Eun. II. 3. 66. vide notas. Sicubi enim salietas *hominum* ceperat. Eun. III. 1. 14. Qui hunc tantum *hominem* facias inimicum tibi. Eun. IV. 7. 32. Metuo qualem tu me esse *hominem* existimes. Eun. IV. 6. 20. Monstrum *hominis*. Eun. IV. 4. 29. Quid illuc *hominis* est? Eun. V. 1. 17. O scelentum atque audacem *hominem*. Eun. IV. 4. 41. Quis hic est *homo*? Eun. IV. 4. 9. Quis tu *homo* es? Eun. IV. 7. 34. Quis *homo* unquam vidit? Eun. V. 1. 38. *Homo* sum: humani nihil a me alienum puto. Heaut. I. 1. 25. Paulo qui est *homo* tolerabilis. Heaut. I. 2. 31. *Hominis* frugi et temperantis functi's officium. Heaut. III. 3. 19. Tibi erunt parata verba, huic *homini* verbera. Heaut. II. 3. 115. Vin tu *homini* stolto mi auscultare? Heaut. III. 3. 24. *Hominem* amicum recipere ad te. Heaut. III. 3. 6. Ita comparatam esse *hominum* naturam omnium. Heaut. III. 1. 94. Ne ego fortunatus *homo* sum. Heaut. IV. 6. 21. *Homines* nobiliss. Adelph. prol. 15. *Hominum* *homo* stultissime. Adelph. II. 2. 10. *Hominis* imperito numquam quicquam injustiatur. Adelph. I. 2. 18. O *hominem* impurum. Adelph. III. 1. 29. O *hominem* impium. Adelph. III. 2. 6. Non puduisse verberari *hominem* senem? Adelph. IV. 2. 23. Censen *hominem* me esse? Adelph. IV. 2. 40. Ut *homos*, ita morem geras. Adelph. III. 3. 77. Si tu sis *homo*. Adelph. V. 8. 11. Frugi *homo* es. Adelph. V. 9. 2. Simulare certe est *hominis*. Haec magis sunt *hominis*. Adelph. IV. 7. 16 et 18. Me omnino lapidem, non *hominem* patas. Heo. II. 1. 17. Quot *homines*, tot sententiae. Phorm. II. 4. 14. Ha, ha, ha, *homo* suavis. Phorm. II. 3. 64. O omnium, quantum est qui vivunt, *hominum* *homo* ornatissime. Phorm. V. 6. 13. Alere solent *hominem* edacem. Phorm. II. 2. 21. Phormio strenuam *hominem* praebuit. Phorm. III. 1. 12. Ego *hominem* callidorem vidi neminem. Phorm. IV. 2. 1. *Homo* confidens. Phorm. I. 2. 73. *Homo* jam grandior, pauper. Phorm. II. 3. 15. *Homo* inhumanissimus. Phorm. III. 2. 24. Solus est *homo* amico amicus. Phorm. III. 3.

30. Haud scio, ut homost, an mutet animum. Phorm. V. 2. 9. Filius *homo* adulescens. Phorm. V. 8. 52.

Homuncio] Ego *homuncio* hoc non fecerim? Eun. III. 5. 43. vide notas.

Honeste] Potius quam *honeste* in patria pauper viveret. And. IV. 5. 3. vide notas. Alio pacto *honeste* quomodo hinc abscedam nescio. Eun. IV. 4. 49. Olim cum *honeste* potuit, tum non est data. Phorm. V. 7. 19.

Honestus] Forma præter ceteras *honesta*. And. I. 1. 96. *Honesta* oratio est. And. I. 1. 114. Pape, facie *honesta*. Eun. II. 1. 24. Ita me di ament, *honestus* est. Eun. III. 2. 21. Neque *honestum* mihi, neque utile ipai virgini est. Hec. I. 2. 76.

Honos] Videt me esse tanto *honore*. Eun. II. 2. 29. vide notas. Hic pro illq. munere tibi *honos* est habitus. Eun. V. 6. 22. Quam ego scio esse *honore* quovis dignam. Heaut. IV. 3. 9. Vestri *honoris* causa. Phorm. V. 7. 35.

Hora] Dum hæc loquitur, abiit *hora*. Eun. II. 3. 50. vide notas. Unam præterea *horam* ne oppertus sies. Phorm. III. 2. 29.

Horreo] Totus tempore, *horreo*que. Eun. I. 2. 4.

Horresco] Acoedam ad fores: *horresco* semper, ubi pultare hasce occipio. Adelp. IV. 4. 25.

Horridus] Capillus passus, nudus pes, ipsa *horrida*. Phorm. I. 2. 56.

Horsum] Mox noctu te adiget *horsum* insomnia. Eun. II. 1. 13. *Horsum* pergunt. Hec. III. 4. 56.

Hortor] Te sedulo et monso et *hortor*. Hec. I. 1. 7.

Hortus] Hanc in *horto* maorem jube dirui. Adelp. V. 7. 10.

Hospes] Nunc me, *hospitem*, lites sequi. And. IV. 5. 15. *Ciens*, amicus, *hospes* nemo est vobis? Adelp. IV. 1. 13. Rer ad *hospitem* antiquom. Phorm. I. 2. 17. *Hospites*, tam civis. Phor. II. 2. 14.

Hospita] Propter *hospita* hujusce consuetudinem. And. II. 6. 8. vide notas.

Hostis] Nupta meretrici *hostis* est. Hec. V. 2. 23.

Huc] Commigravit *huc* vicinie. And. I. 1. 43. Dum in dubio est animus, paulo momento *huc* vel illuc inpellitur. And. I. 5. 31. Ut ab illa excludar, *huc* concludar. And. II. 3. 12. *Huc* reuntio. And. III. 4. 15. Omnia hæc nunc verba redeunt denique. Eun. I. 2. 76. Sermonem querere: ubi fri-

get, *huc* evasit. Eun. III. 3. 11. *Huc* transtulit amorem. Hec. I. 2. 94. Re-numeret dotem *huc*, eat. Hec. III. 5. 52. Aliquando tandem *huc* animum ut adducas tuum. Hec. IV. 4. 61.

Hui] *Hui*, tam cito? And. III. 1. 16. *Hui*, univorsum triduum? Eun. II. 1. 17. *Hui*, quantam eii fenestram ad nequitiam patefeceris? Heaut. III. 1. 71. *Hui* percarast. Phorm. II. 3. 25.

Hujusmodi] Hæc atque *hujusmodi* sam multa passa. Eun. IV. 6. 8. *Hujusmodi* obsecro aliquid reperi. Heaut. II. 3. 98. *Hujusmodi* mihi res semper comminiscere. Heaut. IV. 6. 8. Hic me *hujusmodi* scibat esse. Phorm. III. 2. 44.

Humane] Vix *humane* patitur. Adelp. I. 2. 65.

Humanitus] Cæpi non *humanitus* tractare. Heaut. I. 1. 47.

Humanus] *Humani* ingenii mansuetique animi officia. And. I. 1. 68. Hecinet factu *humanum* aut incepta? And. I. 5. 1. vide notas. *Humani* nihil a me alienum puto. Heaut. I. 1. 25. Ut sunt *humana*. Heaut. III. 2. 41. Jam peccatum primum id magnum, magnum at *humanum* tamen. Adelp. IV. 5. 53.

Humerus] Demissis *humeris*. Eun. II. 3. 23. Qui non *humerum* hunc onero pallio. Phorm. V. 6. 4.

Humi] Obsecro, *humine*? And. IV. 3. 11.

Humilis] Omnibus nobis ut res dant sese, ita magni atque *humiles* samas. Hec. III. 3. 20.

Hymeneum] Hoc mi moræst, *tibicina*, et *hymeneum* qui cantent. Missa hæc face, *hymeneum*, turbas, lampadas, *tibicinas*. Adelp. V. 7. 7 et 9.

I.

Jacio] Si illud, quod maxime opus est *jactu*, non cadit. Adelp. IV. 7. 22.

Jam] Eam nunc *jam* intro. And. I. 1. 145. Primum *jam* de amore hoc comperit. And. I. 3. 6. *Jam* tum. Eun. III. 3. 8. *Jam* olim. Eun. III. 5. 39. *Jam* inde asque a pueritia. Heaut. I. 2. 9. *Jam* inde ab adulescentia. Adelp. I. 1. 16. *Jam* inde a puero. Adelp. III. 3. 86. *Jam* pridem. Hec. II. 1. 22. *Jam* ut limen exirem. Hec. III. 3. 18. *Jam* a principio. Phorm. IV. 3. 45.

Jam dudum] *Jam dudum* te amat: *jam dudum* illi facile fit, quod dolet. Eun. III. 1. 58. *Jam dudum*: ætatem.

Eun. IV. 5. 8. Ego jam dudum hic adsum. *Eun.* IV. 6. 5. Ego jam dudum dixi, itidemque nunc dico. *Hec.* IV. 4. 100. vide notas.

Janua] Ante nostram *januam* adpone. *And.* IV. 5. 10. Propera adeo pueram tollere hinc ab*janua*. *And.* IV. 4. 20.

Ibi] *Ibi* tum, filius cum illis una aderat frequens. *And.* I. 1. 79. Escendo in quandam *sibi* excoelsum locum. *And.* II. 2. 19. *Ibi* culpam in te transferet. *And.* II. 3. 5. Ramus ad me, *ibi* proximust. *Eun.* III. 5. 64. *Ibi* nunc sum, et usque id egi dudum. *Heaut.* V. 2. 30. Credas animam *ibi* esse. *Heaut.* V. 5: 19.

Ibidem] Teque *ibidem* pervolvam in luto. *And.* IV. 4. 38.

Idecirco] *Idecirco* arcessor, nuptias quod mi adparari sensit. *And.* IV. 2. 7. *Idecirco* huic nostro traditast provincia. *Heaut.* III. 2. 5.

Idem] Animus te erga *idem* ac fuit. *Heaut.* II. 3. 24. In *eundem* fraudem incides. *Heaut.* III. 1. 33. Præsens absensque *idem* erit. *Adelph.* I. 1. 48. Utin omnes mulieres *eadem* æque studeant, nolintque omnia. *Hec.* II. 1. 2. Fac *eadem* ad sis porro. *Hec.* V. 1. 38.

Ideo] *Ideo* quia, ut vos domi mihi eritis, proinde ego ero fama foris. *Hec.* II. 1. 21.

Idoneus] Itane tandem *idoneus* tibi videor esse, quem tam aperte fallere incipias dolis? *And.* III. 2. 12. Illa ætas magis ad hæc utenda *idonea* est. *Heaut.* I. 1. 81. Initium *idoneum*. *Hec.* III. 3. 1.

Igitur] Car simulat *igitur*? *And.* I. 1. 21. Quid *igitur* tibi vis dicam? *Heaut.* IV. 6. 14. Quid tu *igitur* lacrimas? *Hec.* III. 2. 20. Quid illuc tam diu quæso *igitur* commorabare? *Phor.* IV. 1. 7.

Ignarus] Inprudens harum rerum *ignarus*que omnium. *Eun.* I. 2. 56. *Ignarum* artis meretriciæ. *Heaut.* II. 1. 44. Ne te *ignarum* fuisse dicas meorum morum. *Adelph.* II. 1. 6. Erras, tui animi si me esse *ignarum* putas. *Hec.* IV. 4. 60.

Ignavus] Adeone me *ignavum* putas? *And.* II. 1. 42. Quid homo, inquam, *ignavissime*? *Eun.* II. 2. 8. Quid *ignave*? *Eun.* IV. 7. 7.

Ignis] In *ignem* inpositast. *And.* I. 1. 102. Sese in *ignem* injicere voluit. *And.* I. 1. 113. Accede ad *ignem* hunc. *Eun.* I. 2. 5.

Ignobilis] Illud indotatam virginem atque *ignobilem* daret illi? *Phorm.* I. 2. 70.

Ignoro] Isti te *ignorabant*. *Eun.* V. 8. 59. Erras, si id credis, et me *ignoras*, Clinia. *Heaut.* I. 1. 53. Quia egeus reliota est misera, *ignoratur* parens. *Phorm.* II. 3. 10. Etiamnam credis te *ignorariet*? *Phorm.* V. 7. 38.

Ignoscens] Quanto tu me es annis gravior, tanto es *ignoscentior*. *Heaut.* IV. 1. 32.

Ignosco] Tuamst mihi *ignoscere*. *And.* IV. 5. 54. Propterea magis nunc *ignosco* tibi. *Eun.* V. 2. 40. Et cognoscendi et *ignoscendi* dabitur peccati locum. *Heaut.* II. 1. 6. Istuc factum *ignoscam*. *Heaut.* IV. 1. 34. *Ignotumst*, tacitumst. *Adelph.* III. 4. 28. Jam ea ætate sum, ut non siet peccato mi *ignosci* æquom. *Hec.* V. 1. 11.

Ignotus] In *ignotum* abducet locum? *Phorm.* III. 3. 15. Annus deserta, egeus; *ignota*. *Phorm.* V. 1. 24.

Illicet] Autumst *illicet*. *Eun.* I. 1. 9. *Illicet*. ne te admisceo. *Heaut.* V. 2. 21. Hoc nihil est, Phœdria: *illicet*. *Phorm.* I. 4. 30.

Illico] Perocussit *illico* animum. *And.* I. 1. 98. *Æquom* esse censent, nos jam a pueris *illico* nasci senes. *Heaut.* II. 1. 2. Postquam asperxi, *illico* cognovi. *Heaut.* IV. 1. 43. Homini *illico* lacrimæ cadunt. *Adelph.* IV. 1. 2. *Ægram* esse simulant mulierem. nostra *illico* it visere ad eam. *Hec.* I. 2. 13. Ex adverso *illico* tonstrina erat. *Phorm.* I. 2. 38. vide notas. *Sta. ilico*. *Phorm.* I. 4. 17.

Ilignus] Lectulos in sole *ilignis* pedibus faciundos dedit. *Adelph.* IV. 2. 46.

Illac] Hæc atque *illac* perpluo. *Eun.* I. 2. 25. Hæc *illac* circumoursa. *Heaut.* III. 2. 1.

Ille] Hæc *illast* misericordia. *And.* I. 1. 99. Si *illum* objures, vitæ qui auxiliium tulit, quid facias *illi*, dederit qui damnum aut malum. *And.* I. 1. 113, 116. Id viso, tum'an *illi* insaniant. *Eun.* III. 3. 3. Ego excludor: *ille* recipitur. *Eun.* I. 2. 79. Egone *illam*? quem *illum*? *Eun.* I. 1. 20. Times, ne *illum* talem præripiat tibi. *Eun.* I. 2. 81. Usque dum *ille* vitam *illam* colet inopem. *Heaut.* I. 1. 84. *Illud* vide notas. *Adelph.* II. 2. 20. Nunc *illud* est. *Adelph.* III. 2. 1. *Ille* invitus *illam* duxerat. *Hec.* I. 2. 68. *Illis* repu-

dium renuntiet; hanc ducat. Phorm. IV. 3. 72.

Illic. *Illic*] Facile hic plus mali est, quam *illic* boni. And. IV. 3. 5. Mihi *illic* vere ad rastrum res redit. Heaut. V. 1. 58. Prius nos oppressisset *illic*, quam huc reverti posset iterum. Adel. IV. 1. 2. Multo melius hic quam sunt, quam *illi*, ubi sum adidone, scio. Hec. II. 1. 20.

Illic] Hic *illic* est huius rei caput. And. II. 6. 27. Ubi *illic* est? And. III. 5. 1. *Illic* est sapere. Eun. IV. 7. 12. Mirum ni *illic* homine quoque pacto opus. Eun. V. 8. 53. *Illancine* mulierem alere cum illa familia? Heaut. IV. 5. 3. Quis *illic* est, quem video procal? Adelph. III. 3. 14.

Illinc] Fere grandinacula jam profectionast *illinc*. And. IV. 5. 19. Se *illinc* subducat. Eun. IV. 1. 14. Ubi *illinc* redieris. Adelph. II. 2. 8. Dum cognatus hinc *illinc* veniret. Adelph. IV. 5. 40. vide notas.

Illiusmodi] Ne *illiusmodi* jam magna nobis civium penuriam. Adel. III. 3. 87.

Illo] Cum *illo* adventio: solitudo ante ostium. And. II. 2. 25.

Illic] Dum in debio est animus, paulo momento huc vel *illic* impellitur. And. I. 5. 31. Accede *illic*. Adelph. II. 1. 14. *Illic* queso redi, quo coepisti. Adelph. II. 1. 36.

Imber] Quo pacto Danae misisse aiunt quondam in gremium *imbrem* aureum. Eun. III. 5. 37.

Inmemor. *Inmemor*] Exprobatio *inmemori* benefici. And. I. 1. 17. vide notas. Num *inmemores* discipuli? And. III. 1. 19.

Immisericorditer] Factum a vobis driter, *immisericorditer*que. Ad. IV. 5. 29.

Immo] *Immo* aliud. And. I. 1. 3. *Immo* enim vero infeliciter. Eun. II. 3. 38. *Immo* abeat potius malo quovis gentium. Heaut. V. 1. 55. *Immo* herole extorque. Adelph. III. 4. 37. *Immo* vero abi. Hec. IV. 4. 104. *Immo* vero uxorem tu cedo. Phorm. V. 7. 43.

Immortalis. *Immortalis*] Di *immortales*. Eun. II. 2. 1. Pro di *immortales*. Adelph. III. 4. 1. Pro deum *immortalium*. Phorm. II. 3. 4.

Immortalitas] Mi *immortalitas* partast. And. V. 5. 4.

Impedimentum] Mi *impedimento* estis. And. IV. 2. 24.

Imperator] Haud convenit una ire cum amico, *imperatorem*, in via. Eun.

III. 2. 42. *Imperatoris* virtutem ueram, et vim militum. Eun. IV. 7. 8.

Imperium] Bone es ferrox, quia habes *imperium* in beluas? Eun. III. 1. 25. Mater, cujus sub *imperiis*, mala. Heaut. II. 2. 4. Si meum *imperium* exsequi voluisses. Heaut. IV. 1. 22. *Imperium* gravius aut stabilius. Adelph. I. 1. 41. Satis pro *imperio* quisquis es. Phorm. I. 4. 18.

Impero] Quod iussi ei dari bibere, et quantum *imperari*, date. And. III. 2. 4. *Imperavi* egomet mihi omnia adsentari. Eun. II. 2. 21. Numquid aliud *imperas*? Eun. II. 1. 7. Omnia faciam: *impera*. Heaut. V. 5. 11. Hoc qui nequit, fateatur nescire *imperare* liberis. Adel. I. 1. 25. Quin tu, quid faciam, *impera*. Phorm. I. 4. 45.

Impertio. *Impertio*] Plurima salute Parmenonem summum eum *impertit* Gnatho. Eun. II. 2. 40. Cusso eram hoc malo *impertiri* propero? Adelph. III. 2. 22.

Impetro] Huic supplicabo: credo *impetrabo*. And. II. 1. 13. Cum istuc quod postulo *impetro* cum gratia. And. III. 5. 11. Ego *impetrare* nequeo ab te. Eun. I. 2. 101. Quod vos vis cogit, id voluntate *impetret*. Adelph. III. 4. 44. vide notas.

Importunus] Immo ille fuit seax *importunus* semper. Heaut. I. 5. 23.

In] *In* eo disputant. And. prol. 15. Fere in diebus paucis. And. I. 1. 77. *In* experiundo. Adelph. V. 4. 4. Obsecundare in loco. Adelph. V. 9. 37.

Inanis] Laborem *inane* capit. Hec. III. 2. 9.

Inaudio] Ego quoque illam *inaudisi* fabulam. Phorm. V. 6. 37.

Incedo] Nova nunc religio te istuc *incedit* cedo? And. IV. 3. 15. Virum bonum eorum Parmenonem *incedere* video. Eun. V. 3. 9.

Incendo] Lubido frustra *incendatur* tua. And. II. 1. 8. Ut illius animam cupidum inopia *incenderet*. Heaut. II. 3. 126. *Incender* ira. Hec. IV. 1. 47. Loquar? *incendam*. Phorm. I. 4. 9. Hisce ego illam dictis ita *incensam* dabo. Phorm. V. 7. 81.

Inceptio] *Incepti*st amentium, haud amantium. And. I. 3. 13.

Incepto] Fabulam *inceptat*. And. V. 4. 22. Vide quod *inceptat* facinus. Heaut. III. 3. 39. Sudabis satis, si cum illo *inceptas* homine. Phorm. IV. 3. 24.

Inceptor] Mearum voluptatum omnium inventor, *inceptor*, *perfector*. Eun. V. 8. 5.

Inceptu] Hoc in est facta humanum aut *inceptu*? And. I. 5. 1. vide notas.

Inceptum] Illud *inceptum* animi est pedentis signum et non instrenui. Heaut. I. 1. 67. Ut te di deaque cum tuo isto invento cumque *incepto* perduint. Heaut. IV. 6. 7.

Incertus] *Incertum*st quid agam. M. Misera timeo, *incertum* hoc quorsum accidat. And. I. 5. 29. Quæ nunc sunt certa ei consilia, *incerta* ut sient. And. II. 3. 16. Filiam darem in *incerta* nuptias? And. V. 1. 11. *Incerta* hæc si tu postules ratione certa facere. Eun. I. 1. 16. Qua insistam via, *incertus* sum. Eun. II. 3. 4. Nunc habeoam necne *incertum*st. Animo *incerto* præ segritudine. Heaut. I. 1. 43. et 71. Spe *incerta*, certum mihi laborem sustuli. Hec. alt. prol. 9. Fecit animi ut *incertus* foret. Hec. I. 2. 46. Ut veni, itidem *incertum* amisti. Hec. II. 2. 9. De uxore *incertus* sum etiam, quid sim facturus. Hec. IV. 3. 8. *Incertain* sum multo quam dudam. Phorm. II. 4. 19. Quod quidem me factum consilii *incertum* facit. Phorm. IV. 1. 12.

Incido] Ex ipsa re mi *incidit* suspicio. And. II. 2. 22. Jocularium in malum insciens pæne *incidi*. And. IV. 4. 43. Ut nunquam ulla amori vestro *incideris* possit calamitas. Heaut. II. 4. 15. In eandem fraudem ex hac re atque ex illa *incides*. Heaut. III. 1. 33. Quodcumque *inciderit* in mentem, volet. Heaut. III. 1. 75. Tanta nunc suspicio de me *incidit*. Adelp. IV. 4. 7.

Incipio] Amicitiam, quæ *incepta* a parvis cum setate accrevit simul. And. III. 3. 7. Narrationis *incipit* mi initium. And. IV. 2. 26. Satis perioli *incepi* adire. And. V. 1. 2. vide notas. Si *incipies*, neque pertendes naviter. Eun. I. 1. 5. Quid faciam miser? quidve *incipiam*? Eun. V. 4. 45. Jam tum *inceperat* turba inter eos. Eun. IV. 4. 58. Quid, si hoc nunc sic *incipiam*? nihil est. Heaut. IV. 2. 9. Neque quod principium *incipiam* ad placandum scio. Heaut. V. 4. 21. vide notas. Turpe *inceptu* est. Phorm. II. 4. 16. Novi negoti nihil *incipere*, causa est sœntica. Phorm. IV. 4. 29. vide notas.

Inclementius] Qui dictum in se *inclementius* existimavit esse. Eun. prol. 4.

Incogitans] Quod si fuisset *inco-*

gitanus. Phorm. I. 3. 3. Adeo non esse *inco-*

gitantem? Phorm. III. 2. 14.

Incolumis] Posthac *incolumem* sat fore me. And. III. 5. 5. Parentes, patriam *incolumem*. Heaut. I. 2. 20.

Incommoda] *Incommoda* herole. Cui. Immo vero infelicitate. Eun. II. 3. 38.

Tam *incommoda* illis fors obtulerat adventum meum. Hec. III. 3. 10. *Incom-*

moda mihi nuptiis evenit. Hec. V. 3. 40.

Incommoditas] *Incommoditas* hæc omnia redit. And. III. 3. 35.

Incommodo] Mihi ut *incommodet*.

And. I. 1. 135.

Incommodum] Ex *incommodis* alterius sua ut comparet *incommoda*. And. IV. 1. 3. Quod *incommodi* tibi in hac re accipies, nisi caves? Heaut. V. 1. 59. vide notas. *Incommoda* atque injurias viri omnis ferre. Hec. I. 2. 9. Hic tibi nihil est quicquam *incommodi*. Hec. III. 3. 40. Multa ex quo fuerint *incommoda*, ejus *incommoda* æquavit ferre. Hec. V. 5. 42.

Incommodus] *Incommoda* alia sunt dicenda. Eun. II. 3. 39. Hoc ego proferre, *incommodum* mi esse arbitror. Hec. I. 2. 78. Ain tu tibi hoc *incommodum* evenisse iter? So. Non herole verbis dios potest tantum, quam re ipsa navigare *incommodum*st. Hec. III. 4. 1. et 3. Non tute *incommodam* rem, ut queque est, in animum induces pati? Hec. IV. 2. 27.

Incredibilis] *Incredibilia* Parmeno modo que narravit. Eun. V. 8. 19. Vin me istuc tibi, etai *incredibilest*, credere? Heaut. IV. 1. 11. *Incredibili* re atque atroci percitus. Hec. III. 3. 17. *Incredibile* hoc mi obtigit. *Incredibile* quantum erum anteco sapientia. Phorm. II. 1. 9. et 17.

Incurvus] *Incurvus*, tremulus, labiis demissis, gemens. Eun. II. 3. 45.

Incusus] Quid me *incusus*, Clitipho? Heaut. V. 2. 7. Nos jam dudum hic te absentem *incusamus*. Phorm. III. 1. 7. Quæ tute dudum coram me *incusaveras*. Phorm. V. 7. 21.

Inde] Te in pistrinum dedam, ego te lege, ut, si te *inde* exemerim, ea pro te molam. And. I. 2. 29. Jam *inde* usque a pueritia. Heaut. I. 2. 9. Jam *inde* ab adolescentia. Adelp. I. 1. 16. Uxorem duxit, et *inde* filiam suscepit jam unam. Phorm. V. 3. 18.

Indicentis] Non me *indicentis* hæc sunt. Adelp. III. 4. 63.

Indicium] Egomet meo *indiciis* perii.

Eun. V. 6. 23. Mihi quale ingenium haberes, fuit *indicio* oratio. Heaut. II. 4. 4. Cum illi periculi nihil ex *indicio* siet. Heaut. III. 1. 6. *Indicio* de se ipse erit. Adelp. prol. 4. Id anus mi *indictum* fecit. Adelp. IV. 4. 9. Id nunc res *indictum* hæc facit. Hec. IV. 1. 31.

Indictum] Quod dictum, *indictum*. Phorm. V. 7. 58.

Indicus] Elephantis quem *indicus* præfecerat. Eun. III. 1. 23.

Indigeo] Quasi tu hujus *indigeas* patris. And. V. 3. 19.

Indigne] Facis adeo *indigne* injuriam illi. Heaut. III. 3. 4. Cui miseræ *indigne* per vim vitium obtulerat. Adelp. III. 2. 10. Clamant omnes, *indignissime* factum esse. Adelp. I. 2. 11. Ille miseræ *indigne* factam injuriam contexeris. Hec. III. 3. 41. *Indigne* injuria adficiatur. Phorm. V. 1. 3. An quicquam hodie est factum *indignus*? Phorm. V. 8. 20.

Indignus] Clamitans: *indignum* facinus. And. I. 1. 118. O *indignum* facinus. And. I. 1. 25. *Indignis* nos esse iniurias modis. Eun. IV. 4. 42. Tu *indignus* qui faceres. Eun. V. 2. 27. Jurandum dabitur, te esse *indignum* injuria hac; *indignis* cum egomet sim acceptus modis. Adelp. II. 1. 12. Rom ullam illa aut me *indignam*. Adel. III. 2. 51. Hæc te admittere *indigna* genere nostro? Adelp. III. 3. 55. Quando esse *indignam* sese deputat, matri meæ que concedat. Hec. III. 5. 27. vide notas.

Indiligens] Vereor ne *indiligens* nimium sies. Adelp. IV. 5. 50.

Indiligenter] Mei patris bene parta *indiligenter* tutatur. Phorm. V. 3. 5.

Indotatus] Ducenda *indotata*? Adel. IV. 7. 11. Ille *indotatam* virginem atque ignobilem daret illi? Phorm. I. 2. 70. Vos me *indotatis* modo patrociniari fortasse arbitramini: etiam *dotatis* soleo. Phorm. V. 7. 45.

Induco] Vide quo me *inducas*. And. II. 3. 25. Si ita istuc animum *inducti* esse utile. And. III. 3. 40. Oro, ut ne illis animum *inducas* credere. And. V. 1. 15. Olim, cum ita animum *inducti* tuum. And. V. 3. 12. Qui huic adsentari animum *induxeris*. Eun. III. 2. 37. Mea causa causam hanc justam esse animum *inducite*. Heaut. prol. 41. Me Syri promissa huc *induxerunt*. Heaut. IV. 4. 1. Sic animum *induco* meum.

Adelp. I. 1. 43. Eam esse quantum in animum *inducti* maximum. Hec. alt. prol. 42. Animum rursus ad meretricem *inducti* tuum. Hec. IV. 4. 67. In animum *induces* pati? Hec. IV. 2. 27. vide notas.

Indulgeo] Nimis me *indulgeo*. Eun. II. 1. 16. Nimium illi *indulges*. Heaut. IV. 8. 20. Te *indulgeant*: tibi dabant. Heaut. V. 2. 35. Adsentando atque *indulgendo* et largiendo. Adelp. V. 9. 31.

Induo] Mi hanc dedit vestem: meam ipse *induit*. Eun. IV. 4. 34. Tuam vestem detraxit tibi? et eam est *indutus*? Eun. IV. 4. 40.

Industria] Ex animo omnia, ut fert natura, facias, an de *industria*. And. IV. 4. 56. *Æquanimitas* poetæ ad scribendum angeat *industriam*. Adelp. prol. 25. Vestra *indulgentia* si erit adjuatrix nostræ *industriæ*. Hec. prol. alt. 24.

Indutiæ] *Indutiæ*, bellum, pax rursus. Eun. I. 1. 15.

Ineo] Ut beneficium verbis *inimam* dudum nunc re comprobas. And. V. 1. 5. Ab eo gratiam hanc *inibo*. Eun. III. 5. 9. Cave ne falsam gratiam stodes intræ. Heaut. II. 3. 62. Ratio de integro *ineundast* mihi. Heaut. IV. 2. 7. Cum rationem *ineas*. Phorm. II. 2. 30.

Ineptia] Usque adeo illius ferre possum *ineptiam*. Eun. IV. 6. 3. vide notas. Ut video tuam ego *ineptiam*. Adelp. IV. 7. 31. Ut mittam illius *ineptias*. Phorm. IV. 3. 43.

Ineptio] *Ineptis*. Adelp. V. 8. 11. Phorm. II. 3. 73.

Ineptus] Ullam causam, saltum *ineptam*, falsam, iniquam. And. I. 5. 23. Eho *inepta*, nescis quid sit actum? And. IV. 4. 52. Hoc nemo fuit minus *ineptus*. Eun. II. 1. 21. Age *ineptis*. Eun. II. 3. 20. Ne *ineptus*, ne protervos videar. Heaut. III. 3. 16. Miror, quomodo tam *ineptum* quicquam tibi venire in mentem potuerit. Heaut. V. 3. 3. Nimium *ineptus* es. Adelp. I. 1. 38. Vostram nequeo mirari satia rationem. Sy. Est herole *inepta*. *Inepta* lenitas patris. *Inepta* hæc esse sentio. Adel. III. 3. 21. 36 et 76. Etsi hoc mihi parvom, *ineptum*, absurdum videtar. Adelp. V. 8. 21.

Iners] Tam *iners*, tam nulli consilii sum. And. III. 5. 3. Gerro, *iners*, fraus, belluo. Heaut. V. 4. 10. Non malus, neque *iners*. Adelp. III. 4. 35.

Inscio] Non scis *taecare* homines. Adolph. II. 2. 12. vide notas.

Inexorabili] Adeo ingenio esse dero te atque *inexorabili*? Phorm. III. 2. 12.

Infamia] Cavit, ne umquam *infamiae* ea res sibi esset. And. II. 6. 13. Propter quam in summa *infamia* sum. Heaut. II. 3. 18. Vis, egestas, injustitia, solitudo, *infamia*. Adolph. III. 2. 5.

Infamiae] Flagitiis tuis me *infamem* fieri. Heaut. V. 4. 14.

Infandum] Tam *infandum* facinus ne audivi quidem. Eun. IV. 3. 22.

Infectus] *Infectus* paco. Eun. I. 1. 8. Accusando fieri *infectum* non potest. Phorm. V. 8. 45.

Infelicitas] Quid hoc, malum, *infelicitatis*? Adolph. IV. 2. 5.

Infelicitate] Incommode herole. Cn. Immo enimvero *infelicitate*. Eun. II. 3. 33.

Infelix] Adeo hominem esse *invenustum* aut *infelicem* quemquam, ut ego sum? And. I. 5. 10. O *infelicem* adolescentulum. Eun. V. 4. 21. Ne ego homo *infelix*. Adolph. IV. 2. 1. Heu me *infelicem*. Hec. III. 1. 2.

Infensus] Me *infensus* servat. And. I. 3. 7.

Inferi] Ut te quidem omnes, di, deae, superi, *inferi*, malis exemplis perdant? Phorm. IV. 4. 6.

Infirmus] Quem ego infra esse *infimos* omnis puto homines. Eun. III. 2. 36.

Infirmitas] Quid adhuc habent *infirmis* nuptiae? Hec. I. 2. 101.

Infirmus] Qui eos gubernat animus, *infirmum* gerunt. Hec. III. 1. 31. Cum scirem *infirmas* nuptias hasce esse. Phorm. V. 1. 6.

Infinitas] Ille *infinitas* ibit. Si *infinitas* ibit, testis mecum est anulus. Adolph. III. 2. 41 et 49.

Infortunatus] O *infortunatum* senem! Eun. III. 3. 7.

Infortunium] Haud permultum a me aberit *infortunium*. Heaut. IV. 2. 1. vide notas. Si attigisses, ferres *infortunium*. Adolph. II. 1. 24. Faxo eum tali maotatum, atque est *infortunio*. Phorm. V. 8. 39.

Infra] *Infra* esse *infimos* omnis puto homines. Eun. III. 2. 36.

Infringo] Homini misero plus quingentos colaphos *infrigi* mihi. Adolph. II. 1. 45.

Ingenium] Humani ingenii mansuetitiae animi officia. And. I. 1. 86. Qui eum ingenii conflictatur ejusmodi. And.

I. 1. 66. Qui quatum haberem tali ingenio praeditum. And. I. 1. 71. Bene et pudice doctum atque eductum sinam coactum egestate ingenium imutariet? And. I. 5. 40. Bonum ingenium narras adolescentis. And. III. 1. 8. Ipse est ingenio bono. And. III. 2. 7. Eorum ingenis admiror simul. Eun. II. 2. 19. Novi ingenium mulieram. Eun. IV. 7. 42. Non adeo inhumano ego sum ingenio. Eun. V. 2. 41. vide notas. Meretricium ingenia et mores noscere. Eun. V. 4. 10. Ingenium quid possit meum. Heaut. prol. 47. Ingenio te esse in liberos leni puto. Heaut. I. 1. 99. Quale ingenium haberes. Heaut. II. 4. 4. Cajusque ingenium ut sit. Heaut. II. 3. 43. Hocine me miserum non licere meo modo ingenium frui? Heaut. II. 4. 21. Ingenio egregio ad miseriam natus sum. Heaut. III. 1. 11. Nisi illos ex tuo ingenio judicas. Heaut. V. 1. 7. Rursum ad ingenium redit. Adolph. I. 1. 46. Tali ingenio atque animo. Adolph. III. 1. 10. vide notas. Ingenium novitatum liberale. Adolph. IV. 5. 46. Liberum ingenium. Adolph. V. 3. 43. Pium ac pudicum ingenium narras. Postquam par ingenium nactus est. Hec. I. 2. 77 et 95. Fuisse erga me miro ingenio expertus sum. Hec. III. 5. 39. Morem antiquum atque ingenium obtines. Hec. V. 4. 20. Sio est ingenium. Phorm. I. 2. 20. Ita plerique omnes sumus ingenio. Phorm. I. 3. 30. Adeo ingenio esse dero te atque *inexorabili*? Te adversum ingenium meum tuli. Phorm. III. 2. 12 et 35.

Ingens] O *ingentem* confidentiam. And. V. 3. 5. Agere gratias *ingentis*. Eun. III. 1. 2. Fero alia flagitia ad te *ingentia*. Adolph. IV. 7. 3.

Ingenus] Sine sumtu ingenium liberalem nactus es. Phorm. I. 3. 16.

Ingero] *Ingeram* mala multa? And. IV. 1. 16. Pagnos in ventrem *ingere*. Phorm. V. 7. 95.

Ingratius] *Ingratius* at dormiam. Eun. II. 1. 14. Coacta *ingratius* cepit victum valgo querere. Heaut. III. 1. 37. Hoc argentum *ingratius* ei datum erit. Phor. V. 6. 43.

Ingratus] Adeone me ignavom putas, adeone porro *ingratum*? And. I. 5. 43. Ignosces tamen post, et id *ingratum*. Heaut. V. 1. 61. Ah nimiam me *ingratum* putas. Hec. V. 4. 13.

Ingredior] Numquam es *ingressus* mare. Hec. III. 4. 5.

Inhoneste] Sibi *inhoneste* optavit parere hic divitias. And. III. 2. 2.

Inhonestus] Illumne obscuro *inhonestum* hominem? Eun. II. 3. 65. Quam *inhoneste* solus sint domi, atque avidae cibi. Eun. V. 4. 15.

Inhumane] Nimis graviter cruciat adolescentulam, nimisque *inhumane*. Heant. V. 5. 2.

Inhumanus] Adeon me putas *inhumanum*? And. I. 5. 43. Non adeo *inhumano* ego sum ingenio. Eun. V. 2. 41. Cum milite *inhumanissimo*. Hec. I. 2. 11. Homo *inhumanissimus*. Phorm. III. 2. 24.

Injicio] Sese in ignem *injicere* voluit. And. I. 1. 113. *Injicisti* verba tibi. Heant. V. 1. 19. *Injeci* scrupulum homini. Adelph. II. 2. 20. Magnam mi *inicit* sua commoditate curam. Adel. V. 5. 76. vide notas. *Injecta* est spes patri. Phorm. IV. 4. 10.

Inimicitia] Rase inter eos *inimicitias*. And. V. 2. 11. In amore haec omnia iasunt vitia: injuriae, suspiciones, *inimicitiae*, indutiae. Eun. I. 1. 15. Cum puella anam suscepisse *inimicitias* non pudet? Hec. II. 1. 34. Numquam tam gravis ob hanc *inimicitias* caperem in vostram familiam. Phorm. II. 3. 23.

Inimicus] Si capiundos mihi sciam esse *inimicos* omnis homines. And. IV. 2. 12. Potius quam te *inimicum* habeam. Eun. I. 3. 94. Hunc tantum hominem facias *inimicum* tibi. Eun. IV. 7. 32. Istuc nostris *inimicus* siet. Heant. V. 3. 12. vide notas. Ex amicis *inimici* et sint nobis adfines, facis. Hec. II. 1. 14. Iracundus factus *inimicissimus*. Hec. III. 1. 29. Qualis sim amicus, aut quid possiem, potius quam *inimicus*, periculum facias. Hec. V. 2. 41.

Iniquus] Numquam vidi *iniquus* certationem comparatam. Adelph. II. 2. 3. Ne eum circumventam *iniquus* iniqui in rideant. Hec. prol. 46. Edepol ne nos sumus *iniquus* aeque omnes inivise viris. Hec. II. 3. 1. Quam *iniquus* comparatamst. Phorm. I. 1. 7.

Iniquus] Ea me exquirere *iniqui* patris est. And. I. 2. 16. Ullam causam, saltem ineptam, falsam, *iniquam*. And. I. 5. 22. Vide quam *iniquus* sis praestudio. And. V. 1. 6. Ne istuc tam *iniquo* patiari animo. Eun. II. 1. 6. Ne plus *iniquum* possit quam sequum oratio. Heant. prol. 27. Fortasse aliquantum *iniquior* erat. Heant. I. 2. 27. Quam *iniqui* sunt patres in omnes adu-

lescentes iudices? Heant. II. 1. 1. Poeta sensit scripturam suam ab *iniquis* observari. Adelph. prol. 2. Vah, lene *iniquus* me non vult loqui. Adel. II. 1. 33. Ne eam circumventum *iniquus* iniqui irideant. Hec. prol. 46. Socrus omnis esse *iniquus*. Hec. II. 3. 5. In me *iniquus* est. Hec. III. 5. 25. Quid ego nunc in illam *iniquus* sim? Hec. III. 5. 35. Num *iniquam* postule? Phorm. II. 3. 64.

Initio] Ubi erit puero natalis dies: ubi *initiabunt*. Phorm. I. 1. 15.

Initium] Narrationis incipit mi *initium*. And. IV. 2. 26. Unde ortum est *initium* ire. Hec. III. 2. 16. Nequeo mearum rerum *initium* ullum invenire idoneum. Hec. III. 3. 1. His robur anulus fuit *initium* inveniantis. Hec. V. 3. 23.

Injuria] Non *injuria*. And. I. 1. 33. Ea primum ab illo animadvertenda *injuriast*. And. I. 1. 199. Qua iure qua *injuria*. And. I. 3. 9. vide notas. Cum eo *injuriam* hanc expostulem? And. V. 1. 15. Remittas jam me oserare *injuriis*. And. V. 1. 8. In amore insunt haec vitia: *injuria*, suspicio. Eun. I. 1. 14. Acepta *injuria*. Eun. IV. 6. 24. Minus *injuria* meo gnato facere. Heant. I. 1. 95. Parentum *injuria* uniusmodi sunt ferme. Heant. I. 2. 30. Facis adeo indigne *injuriam* illi. Heant. III. 3. 4. Hanc *injuriam* mihi nullo factum esse. te esse indignum *injuria*. Accipiende et missitanda *injuria* adolescentiamst. Adelph. II. 1. 8. 12. 35 et 53. Incommoda atque *injurias* viri omnis ferre. Hec. I. 2. 90. Ea unquam *injuriarum* audisti mihi scriptam dicam? Phorm. II. 2. 15. Ea unquam cuiquam contumeliosius audisti factam *injuriam*? Phorm. II. 3. 2. Vereor ne indigne *injuria* adficiatur. Phorm. V. 1. 3. Nonne id sat erat, accipere ab illo *injuriam*? Phorm. V. 2. 4. Una *injuriast* tecum. Phorm. V. 7. 90.

Injurius] Ipsius sibi esse *injurius* videatur. And. II. 3. 3. Multimodis *injurius*. Heant. II. 3. 79. *injuriusst*. Ad. I. 2. 26. II. 1. 51. Hec. II. 1. 14.

Injusus] *Injusus* meo. Hec. IV. 1. 47. IV. 4. 82. Phorm. II. 1. 1.

Injustitia] Eum ego hinc ejeci miserum *injustitia* mea. Heant. I. 1. 82. Vis, egestas, *injustitia*, solitudo, infamia. Adelph. III. 2. 5. Quam multa, justa *injusta*, sunt moribus? Heant. IV. 7. 11. vide notas.

Injustus] Homine inperito numquam quoquam *injustus*. Adelph. I. 2. 18. Quia non justa *injustus* prorsus omnia omnino obsequor. Adelph. V. 9. 33.

Inlex] Tu es *inlex*: ne quid accusandus sis, vide. Heaut. II. 3. 111. vide notas.

Inliberalis] *Inliberale* facinus. Adel. III. 4. 3. Sernom hand *inliberalem* praebeas te. Adelph. V. 5. 5.

Inliberaliter] Factam a vobis *inliberaliter*. Adelph. IV. 5. 30.

Inlicio] Tunc hic homines adulescentulos in fraudem *inlicis*? And. V. 4. 8.

Inludo] In quibus sic *inludatis*. And. IV. 4. 19. Pame *inlusi* vitam filio. And. V. 1. 3. Ut ne inipune nos *inluseris*. Eas. V. 4. 20. vide notas. Dignam me potas, quam *inludas*? Heaut. IV. 4. 20. Satis pal superba *inluditis* me. Phorm. V. 7. 22.

Inlucius] Harum videre *inlucium*, sordes, inopiam. Eun. V. 4. 15. vide notas. Neoleota, imunda *inlucis*. Heaut. II. 3. 54.

Inmerens] Inscitum offero injuriam tibi *inmerenti*. Hec. V. 1. 14.

Inmerito] Neque *inmerito*. Adelph. IV. 4. 8. Hic video me esse *invisum inmerito*. Hec. IV. 2. 21. Te omnis nos nocens audio *inmerito*: et me horum omnium *inmeritissimo*. Phorm. II. 1. 60.

Inmodestus] Vel heri in vino quam *inmodestus* faisti! Heaut. III. 3. 7.

Inmundus] Ancillula *inmunda* inlucis. Heaut. II. 3. 54.

Inmutat] Is mutavit, quia me *inmutatum* videt. And. I. 5. 7. vide notas. Coactum egestate ingenium *inmutatier*. And. I. 5. 40. Adeo homines *inmutatier* ex amore? Eun. II. 1. 19. Forma nostra ubi *inmutata* est. Heaut. II. 4. 10. Voltum earum sensi *inmutari* omnium. Hec. III. 3. 9. Non possum *inmutatier*. Phorm. I. 4. 29.

Innatus] Tanta veordia *innata* cuiquam ut siet. And. IV. 1. 2. Id omnia *innatum*. Hec. IV. 1. 28.

Innocens] Forte misero atque *innocenti* auxilium. Adelph. II. 1. 1.

Innuo] Abiens mi *innuit*. Eun. IV. 5. 9. Si *innumeram*. Non *innumeram*. Adelph. II. 1. 17 et 20.

Inopia] *Inopia* et cognatorum neolegentia coacta. And. I. 1. 44. Harum videre *inlucium*, sordes, *inopiam*. Eun. V. 4. 15. Ut illius animum *inopiam*

inopiam incenderet. Heaut. II. 3. 126. Gnatus ejus profugit *inopia*. Heaut. III. 2. 17. Per flagitium ad *inopiam* redigat patrem. Heaut. V. 1. 56. Fecisti *inopia*. Adelph. I. 2. 25. Quid ego ex hac *inopia* nunc capiam? Phorm. I. 3. 15.

Inops] Inveniet *inopem* potius. And. II. 3. 22. Usquedum ille vitam illam colet *inopem*. Heaut. I. 1. 85. *Inops* nunc te miserescat mei. Heaut. V. 4. 3. Subvenite *inopi*. Adelph. II. 1. 2. Qua ratione *inopem* potius ducebat domum? Phorm. II. 1. 68.

Inparatus] Si me *inparatum* adortes esset. And. III. 1. 20. *Inparatum* independent mala. Phorm. I. 4. 2. Ut ne *inparatus* sim. Phorm. II. 1. 84.

Inpedio] Tot me *inpediunt* curae. And. I. 5. 25. Viden me *inpeditum* esse? Ta rem *inpeditam* ac perditam restitnas? And. III. 5. 11 et 13. *Inpedite* sunt. Heaut. II. 3. 4. *Inpeditum* in eo expedi animam. Hec. III. 1. 17. Qui me et ac hinc *inpediunt* nuptiis. Phorm. II. 4. 2.

Inpello] Fama hac *impulsus* Chremes. And. I. 1. 72. Huc vel illuc *impellitur*. And. I. 5. 31. vide notas. Non *impulit* me. And. III. 2. 44. Forma *impulsi* nostra nos amatores colunt. Heaut. II. 4. 9. Te cause *impellunt* leves. Hec. III. 4. 12. Vide, ne *impulsus* ira prave insistas. Quid ego ita *impulsus* nunc in illam iniquos sim? Hec. III. 5. 34 et 35. Nen me cupidum eo *impulisset*. Phorm. I. 3. 6. Tu *impulisti*. Phorm. II. 2. 6. Quam timeo, adventus hujus quo *impellat* patrem. Phorm. IV. 3. 3. Egestas me *impulit*. Phorm. V. 1. 6.

Inpendeo] *Inparatum* *independent* mala. Phorm. I. 4. 2.

Inpendio] *Inpendio* magis animus gaudebat mihi. Eun. III. 5. 39.

Inpense] Invidere omnes mihi: verum unus tamen *inpense*. Eun. III. 1. 23.

Inperitus] Homines adulescentulos, *inperitos* rerum. And. V. 4. 8. Neque ita *inperita*, ut nesciam. Eun. IV. 2. 42. Homine *inperito* numquam quoquam *injustus*. Adelph. I. 2. 18.

Inpingo] Dicam tibi *inpingam* grandem. Phorm. II. 3. 92.

Inpius] Ubi ego illum scelerosum atque *inpium* inveniam? Eun. IV. 3. 1.

Inploro] Fidem vestram *inplorat*. Adelph. III. 4. 43.

Inplurium] Angus in *inplurium* de-

cidit de tegulis. Phorm. IV. 4. 26. vide notas.

Inpono] In ignem *inpositast*. And. I. 1. 102. Quidvis oneris *inpone*. And. V. 3. 26. Phorm. III. 3. 28.

Inportunitas] *Inportunitatem* speo-
tate anciculae. And. I. 4. 4.

Inpotens] Adeo *inpotenti* esse animo.
And. V. 3. 8. Te novi, quam esse so-
les *inpotens*. Heaut. II. 3. 30.

Inpotentia] Propter suam *inpoten-
tiam* se semper credunt ludier. Adelph.
IV. 3. 16. vide notas.

Inprobus] Si quis magistrum cepit
ad eam rem *inprobum*. And. I. 2. 21.
Vitium est oblatum virgini olim ab
nescio quo *inprobo*. Hec. III. 3. 23.

Inprovisio] De *inprovisio* nuptiis. And.
II. 2. 23. Quasi de *inprovisio* respice
ad eum. And. II. 5. 6. Ubi de *inpro-
visio* interventum mulieri. Heaut. II. 3.
40. Intervenit homo de *inprovisio*.
Adelph. III. 3. 52. Hooine ex *inpro-
visio* mali mi objici. Adelph. IV. 4. 2.
vide notas. Tantam fortunam de *in-
provisio* esse his datam. Phorm. V. 6.
44.

Inprudens] Ut ne de hac re pater
inprudenter opprimat. And. I. 3. 22.
Inprudens harum rerum ignarusque om-
nium. Eun. I. 2. 56. Scio, te inscien-
tem atque *inprudenter* dicere ac facere
omnia. Heaut. IV. 1. 20. Ne *inpru-
dens* faciam forte quod nolit. Adelph.
IV. 5. 77. Plus hodie boni feci *inpru-
dens*, quam sciens ante hunc diem um-
quam. Hec. V. 4. 40. Scientem an *in-
prudenter*. Phorm. IV. 3. 55.

Inprudentia] Peccatum *inprudentia*st
poete. Eun. prol. 27. Tu sola exorere,
que perturbes haec, tua *inprudentia*.
Hec. II. 1. 16. vide notas.

Inprudentius] Ad flammam accessit
inprudentius. And. I. 1. 103.

Inprudens] Ibi tum eorum *inpruden-
tissima* oratio est. And. IV. 1. 10. Quid
agis, homini inquam, *inprudens*? Eun.
III. 1. 15. vide notas. Os tantum *inpru-
dens*. Eun. III. 5. 49. Sycophanta au-
tem *inprudens*. Heaut. prol. 38. O ho-
minis *inprudenter* audaciam. Heaut. II.
3. 72.

Inprudenter] Mirum vero, *inpruden-
ter* mulier si facit moeritrix. And. IV.
4. 16.

Inpune] Tunc *inpune* haec facias?
And. V. 4. 7. Credin te *inpune* habi-
tarum? Eun. V. 2. 13. Cam crede-
rem mi *inpunitus* licere. Heaut. III. 2.

49. Hoc licet *inpune* facere huic, illi
non licet. Adelph. V. 3. 38. *Inpune*
optare istuc licet. Hec. III. 5. 14.

Inpuratus] *Inpuratus* me ille ut eti-
am irideat? Phorm. IV. 3. 64. *Inpu-
ratus* poterimus nostro modo ulcisci.
Phorm. V. 7. 69.

Inpurus] Hominem haud *inpurum*.
Eun. II. 2. 4. Anus haud *inpura*. Heaut.
IV. 1. 16. O hominem *inpurum*! Adel.
II. 1. 29. Ea serviebat lenoni *inpuris-
simo*. Phorm. I. 2. 33.

Inrideo] Etiam nunc credes indignis
nos esse *inridas* modis? Eun. IV. 4. 43.
vide notas. *Inrides* in re tanta? Heaut.
V. 2. 29. Tam aperte *inridens*. Phorm.
V. 7. 63.

Inrito] Dum animus *inritatus* est.
And. III. 4. 18. Si magis *inritatus* fiet.
Adelph. II. 4. 18. Ita sum *inritatus*,
animum ut nequeam ad cogitandum in-
stitunere. Phorm. II. 1. 10.

Inritus] Quod modo ratum erat, *in-
ritum*at. Phorm. V. 7. 58.

Inruo] Quam mox *inruissus*? Eun.
IV. 7. 8. In sedis inruit alienas. Adel.
I. 2. 8. Vide ne ille huc prorusus ac
inruat. Adelph. IV. 2. 11.

Insaniam] Tu homo adigis me ad *in-
saniam*. Adelph. I. 2. 31.

Insanio] Id viso, tun an illi *insani-
ant*. And. III. 3. 3. Cum ratione *insani-
as*. Eun. I. 1. 18. *Insanis*. Eun. IV.
3. 15. Sanus sim, aane *insaniam*? Eun.
III. 5. 8. *Insanire* occipiant ex injuria.
Adelph. II. 1. 43. *Insaniam* profecto
cum illo. Adelph. I. 2. 67. Venit post
insaniens. Adelph. IV. 2. 22. Non cla-
mas? non *insanis*? Adelph. IV. 7. 9.
A primo homo *insanidat*. Phorm. IV.
3. 37.

Insanus] Hic homines prorsum ex
stultis *insanos* facit. Eun. II. 2. 24.
Timeo, ne quam ille *insanus* turbam fa-
ciat. Eun. IV. 1. 2. Abis hinc *insanus*?
Eun. V. 2. 22. Cur *insano* serviat?
Heaut. prol. 32. Nusquam *insanus* fe-
cit adulescentulam. Phorm. prol. 6.

Insciens] Jocularium in malum *insci-
ens* pene incidit. And. IV. 4. 43. *In-
sciens* feci. Certo scio, te *inscientiam*
facere omnia. Heaut. IV. 1. 19 et 20.
Quantas turbas concivi *insciens*? Heaut.
V. 2. 17. Abi sis, *insciens*. Phor. I. 2. 9.

Inscitia] Vos non facere *inscitias*.
Eun. V. 8. 41. Tantum esse in anime
inscitiam? Heaut. IV. 1. 17. *Inscitias*,
adversam stimulum calceat. Phorm. I.
2. 27.

Inscitus] *Inscitum* offerre injuriam tibi immerenti. Hec. V. 1. 14.

Inscribo] *Inscripsi* illico sedis mercede. Heaut. I. 1. 92.

Insero] Manum in sinum in meretricio *inserere*. Heaut. III. 3. 3.

Inservio] Filiam amico video *inseruire*. Heaut. III. 1. 9.

Insidia] Dico ego mi *insidias* fieri. Eun. III. 3. 26. *Insidias* nostrae fecit adolescentiae. Phorm. II. 1. 44.

Insidior] Hincine tu amabo non contra *insidiabere*? Hec. I. 1. 13.

Insignis] Hancine ego tu contumeliam tam *insignem* in me accipiam? Eun. IV. 7. 1.

Insimulo] Quod illum *insimulant* durum, id non est. Heaut. I. 2. 30. vide notas. Si erum *insimulabis* malitiae, male audies. Phorm. II. 3. 12. vide notas.

Insisto] Qua *insistam* via? Eun. II. 3. 2. vide notas. Hanc habere orationem mecum principio *insistit*. Hec. III. 3. 21. Vide, ne impulsus ira prave *insistas*. Hec. III. 5. 34. Qua querere *insistam* via? Phorm. I. 4. 15. Cursum cum *insiteris*. Phorm. V. 6. 8. vide notas.

Insolens] Quid tu Athenas *insolens*? And. V. 4. 4.

Insomnia] Noctu te adiget horum *insomnia*. Eun. II. 1. 13.

Insuperans] *Insuperante* hoo, atque invito Pamphilo. And. III. 4. 24.

Insuperatus] An ego occasionem tam *insuperatam* amitterem? Eun. III. 5. 56. Celestem tam *insuperatum* gaudium? Heaut. III. 1. 5.

Inspicio] Perfecit, sibi ut *inspiciundi* esset copia. Eun. prol. 21. *Inspicere*, tanquam in speculum, in vitas omnium jubeo. Tanquam in speculum, in patinas *inspicere* jubeo. Adolph. III. 3. 61 et 75.

Instigo] Si hic non insanit satis sua sponte, *instiga*. And. IV. 2. 9. Taceam? *instigem*. Phorm. I. 4. 9. *Instigemus* etiam, ut nullus locus relinquatur proci? Phorm. III. 3. 14. Non hercule ex re istius me *instigasti*. Phor. V. 7. 76.

Instituto] Sapienter viam *instituit*. And. I. 1. 40. Si perget ledere, ita ut facere *instituit*. Eun. prol. 19. In animo *instituire*. Adolph. I. 1. 13. Animum ad cogitandum *instituire*. Phorm. II. 1. 10. Potam hinc, unde a primo *instituit*. Phorm. IV. 2. 14.

Insto] Ego illud sedulo negare factum: ille *instat* factam. And. I. 1. 130. Numquam destitit *instare*. And. IV. 1. 36. Nam ego *insto*? Heaut. IV. 4. 16. Syro, *insta*. Adolph. II. 4. 14. Partus *instabat* prope. Adolph. III. 2. 9. Postquam acrius pater *instat*. Hec. I. 2. 46. Si altera illa magis *instabit*. Phorm. IV. 5. 5.

Instrenuus] Animi est pudentis signum et non *instrenus*. Heaut. I. 1. 68.

Instruo] Tu hocce *instrus*. Ut hocce *instruxit*, ipse sibi cavito loco. Eun. IV. 7. 11 et 12. *Instructa* pulcre ad perniciem. Heaut. III. 1. 41. *Instructa* mihi sunt corde consilia omnia. Phorm. II. 2. 7.

Inulsus] Fatuus est, *inulsus*, bardus. Eun. V. 8. 49. vide notas.

Insulto] Forem faxo calcibus *insultabis* frustra. Eun. II. 2. 54.

Insum] Tristis severitas *inest* in vultu. And. V. 2. 16. In amore haec omnia *insunt* vitia. Eun. I. 1. 14. Ubi *inerat* pictura haec. Eun. III. 5. 36. Multa in homine signa *insunt*. Adolph. V. 3. 36. Si periculum ullum in te est. Hec. III. 1. 46. Ni vis boni in ipse *inestet* forma. Phorm. I. 2. 58.

Insuper] Quin etiam *insuper* scelus vestem omnem misere discidit. Eun. IV. 3. 3. Ni miserum *insuper* etiam patri indicares. Eun. V. 6. 13. Etiam *insuper* defrudet? Adolph. II. 2. 38.

Integer] Quas faciet de *integrato* comœdias. And. prol. 26. *Etate integra*. And. I. 1. 45. Eun. III. 2. 20. Ex *integra* Graeca *integram* comœdiam hodie sum acturus. Heaut. prol. 4. Ratio de *integrato* ineundast mihi. Heaut. IV. 2. 7. Redit ad *integrum* eadem oratio. Heaut. V. 3. 8. Ecce autem de *integrato*. Adolph. I. 2. 74. Eum Plautus locum reliquit *integrum*. Adolph. prol. 10. Alias ut uti possim causa haec *integra*. Hec. I. 2. 5. Ut virgo ab se *integra* etiam tum siet. Hec. I. 2. 70. Cui de *integrato* est potestas consulendi. Phorm. I. 3. 22. Restitui in *integrum*. Phorm. II. 4. 11.

Integrasco] Hoo malum *integrascit*. And. IV. 2. 5.

Integratio] Amantium irae amoris *integratio*. And. III. 3. 23.

Intellegentia] Eam calamitatem vestra *intellegentia* sedabit. Hec. prol. 23.

Intellego] Aliter evenire multo *intellegit*. And. prol. 4. Facilitate *intellegit*.

gendo, ut nihil intellegant? And. prol. 17. vide notas.

Intendo] Quonunc primum *intendam?* And. II. 2. 6. Repudio quod consilium primum *intenderum.* And. IV. 3. 18. Digna res est, ubi tu nervos *intendas* tuos. Eun. II. 3. 21. Ram sese *intendit* esse. Eun. III. 3. 19. *Intendenda* in senem est fallacia. Heaut. III. 2. 2.

Inter] Fingunt quendam *inter* se nunc fallaciam. And. I. 3. 15. *Inter* vias. Eun. IV. 2. 1. Ne nos *inter* nos consentire sentiant. Heaut. III. 1. 102. Quasi nunc non norimus nos *inter* nos. Adelpb. II. 4. 7. Una *inter* nos agere astutem liceat. Heo. II. 1. 10. Ut amici *inter* nos simus. Phorm. II. 3. 84.

Intercedo] Si nulla egritudo huic gaudio *intercesserit.* And. V. 5. 5. Neque ullam rem *intercesso.* Adelpb. III. 2. 51. vide notas. Unde ira *inter* eas *intercessit.* Heo. III. 1. 25. Dum *intercedet* familiaritatis. Phorm. V. 1. 17.

Intercipio] Quod nos capere oportet, haec *intercipit.* Eun. I. 1. 35.

Intercludo] Nolo tibi ullam commodam *intercludier.* And. III. 3. 41. vide notas. Nuncubi meam benignitatem sensisti *intercludier?* Eun. I. 2. 84. vide notas.

Interdico] *Interdico* ne extulisse extra sedis puerum usquam velis. Heo. IV. 1. 48. *Interdixit* hariolus. Phorm. IV. 4. 27.

Interdiu] Potest fieri *interdiu.* Adel. IV. 2. 15.

Interdum] *Interdum* propter dormitet. Eun. II. 3. 77. Pecuniam in loco negligere, maximum *interdum* est laorum. Adelpb. II. 2. 8.

Interea] *Interea* fiet aliquid. And. II. 1. 14. *Interea* aliquid acciderit boni. And. II. 3. 24. Te *interea* loci cognovi. Eun. I. 2. 46. *Interea* dum sermones oedimus. Heaut. II. 3. 1. Saepo *interea* mihi senex narrabat. Phorm. II. 3. 18.

Intereo] Perii, *intereii.* And. II. 2. 9.

Interes] Hilum *interesse* censes? And. IV. 4. 55. vide notas. Stulto intellegens quid *interes?* Eun. II. 2. 2. Quasi vero paulum *intersiet.* Eun. IV. 4. 18. Hoc pater ac dominus *interes.* Adelpb. I. 1. 51. Nimium *inter* vos, pernumium *interes* Adelpb. III. 3. 39.

Interficio] Nano est profecto *interfici,* cum perpeti me possum. Eun. III. 5. 3.

Interim] Tristis *interim,* nonnunquam

coalescerumabat. And. I. 1. 81. Fumus *interim* procedit. And. I. 1. 100. Sed *interim* de symbolis quid actumst? Eun. III. 5. 59. *Interim* dum ante caelum sto. Eun. V. 2. 3.

Interimo] *Interemptam* oportuit. Heaut. IV. 1. 22.

Interior] In *interiore* parte ut maneam sola cum sola. Eun. III. 5. 51.

Interloquor] Sicine mi *interloquere?* Heaut. IV. 3. 13.

Interminor] *Interminatus* sum, ne faceres. And. III. 2. 16. Istocum *interminatus* sum hinc abiens tibi? Eun. V. 1. 14.

Intermitto] Numquam unum *intermittet* diem, quin semper veniat. Adel. III. 1. 6.

Internuntia] Cum tam necelegitur ejus *internuntia.* Heaut. II. 3. 58. vide notas.

Internuntius] Ne quis forte *internuntius* clam a milite ad istam curset. Eun. II. 2. 56.

Intero] Tute hoc *intristi:* tibi enase est exodendum. Phorm. II. 2. 4.

Interpolo] Nulla malare *interpalatam* muliebri. Heaut. II. 3. 48. vide notas.

Interrogo] Recte sane *interrogasti.* Eun. V. 5. 11.

Intertrimentum] Sine magno *intertrimento* non potest haberi. Heaut. III. 1. 39.

Intervenio] Sponsae pater *intervenit.* And. IV. 3. 17. Neminemae curiosam *intervenire* nunc mihi. Eun. III. 5. 5. De improvise est *intervenitum* mulieri. Heaut. II. 3. 40. Nulla mihi res posthao potest *intervenire* tanta. Heaut. IV. 3. 1. Ei novum *intervenit* vitium et calamitas. Heo. prol. 2. Quae *inter* vos *intervenierint.* Heo. III. 2. 16. vide notas. *Intervenit* adulescens quidam lecrumans. Phorm. I. 2. 41.

Intro] Vos istaec *intro* auferte. And. I. 1. 1. Concedam hinc *intro.* Eun. I. 1. 126.

Introduco] Hos prius *introducum.* Eun. III. 2. 39. Tu istic mane, ut Chremem *introducas.* Eun. V. 2. 70. Fratrem senis *introduxit.* Phorm. V. 6. 25.

Introco] *Introire* neminem video, exire neminem. And. II. 2. 26. Cur non recta *introibas?* Eun. I. 2. 7. Qui vidisse eum diceret exeuntem aut *intrountem* ad amicam. Heo. IV. 1. 36. *Introvit* in sedis ater alienus canis. Phor. IV. 4. 25.

Intrornitio] Quod heri *intrornitus* non est. Eun. I. 2. 3. Phaedriam *intrornitans* commissatum. Eun. III. 1. 52.

Introrsus] Cesso huc *introrsus* impetere? Eun. V. 5. 26.

Introrsus] Terram *introrsus* modeste. Eua. III. 5. 32.

Introrsus] Ipsus mihi Davos, qui *introrsus* eorum ostentia, dixit. And. III. 3. 44. Tute scis postilla quam *introrsus* habeam te. Eun. I. 2. 47.

Introrsus] Quisnam hie adolescens est, qui *introrsus* nos? Heaut. II. 4. 23.

Introrsus] Illis que sunt *introrsus*, clamate via. And. III. 2. 11. Obsera ostium *introrsus*. Eun. IV. 6. 25.

Introrsus] An dolor repente *introrsus*? Hec. III. 2. 21.

Introrsus] Tibi generum firmum, et filium *introrsus* virum. And. III. 3. 39. Aliquid *introrsus* modo quod ames. Eun. II. 3. 17.

Introrsus] O mearum voluptatum omnium *introrsus*, inceptor, perfectior. Eun. V. 8. 5.

Introrsus] Ut te quidem omnes dicor, cum istos tu *introrsus* omnique incepto perditur. Heaut. IV. 6. 7.

Introrsus] Adeo hominem esse *introrsus* aut infelicem quemquam, ut ego sum? And. I. 5. 10.

Introrsus] *Introrsus* verba, eversas cervicis tuas. Heaut. II. 3. 131.

Introrsus] Ubi queram, ubi *introrsus* gem, incertus sum. Eun. II. 3. 3. Nihil tam difficile, quin querendo *introrsus* possiet. Heaut. IV. 2. 8. Neque ille *introrsus*. Phorm. V. 1. 9.

Introrsus] Novas qui exactas fecit ut *introrsus*. Hec. alt. prol. 4.

Introrsus] *Introrsus* omnes mihi, illi *introrsus* misere. Eun. III. 1. 20 et 22.

Introrsus] Ita facillime sine *introrsus* laudem invenias. And. I. 1. 39. Qui sepe propter *introrsus* adimunt diviti. Phorm. II. 1. 46.

Introrsus] An istos *introrsus* di perdant. Hec. III. 5. 19.

Introrsus] Si ob eam rem vobis mea vita *introrsus* est. Adolph. V. 9. 32. Edepol ne nos sumus inique aequo omnes *introrsus* viris. Hec. II. 3. 1. *Introrsus* omnis non esse illis sentio. Hec. III. 1. 48. His meum fors conspectum *introrsus*. Hec. V. 2. 22.

Introrsus] Instare ut hominem *introrsus*. *Introrsus* manent. Eun. IV. I. 5 et 8. ubi vide notas. Quam vellem Menede-

num *introrsus*, ut nobiscum caset amplius. Heaut. I. 2. 11.

Introrsus] Domus, uxor, liberi *introrsus* invito patre. And. V. 3. 20. Hunc difficilem *introrsus* servaret senem. Heaut. III. 2. 24. Ego istam *introrsus* omnibus. Adolph. II. 1. 4. Hanc *introrsus* ad aures sermo mi accessit tunc. Hec. III. 5. 32. *Introrsus* fecit, lex cogit. Phorm. II. 1. 6.

Introrsus] *Introrsus* id nunquam a me auferet. And. III. 5. 4. Illud hanc *introrsus* ferent. Heaut. V. 1. 45.

Introrsus] *Introrsus* ut sit locus semper. Eun. V. 8. 29.

Introrsus] Ut ego unguibus facile illi in oculos *introrsus* vendico? Eun. IV. 3. 6. Vix me contineo, quin *introrsus* in capillum. Eun. V. 3. 20.

Introrsus] *Introrsus* equidem. Eun. II. 3. 87. Atqui tu hanc *introrsus* credis? Heaut. IV. 4. 7.

Introrsus] *Introrsus* audaciam. Phorm. I. 2. 84.

Introrsus] *Introrsus* in malum *introrsus* pene incidit. And. IV. 4. 43.

Introrsus] Quam *introrsus* rem voluisti a me tandem? Eun. I. 2. 99. Ludum *introrsus* que dicas fuisse illum alterum. Eun. II. 3. 8. vide notas. *Introrsus* an serio ille hanc dicat nescio. Heaut. III. 2. 30.

Introrsus] Tute *introrsus* his rebus finem prescripsi. And. I. 1. 124. Jamdudum res redduxit me *introrsus* in gratiam. And. V. 4. 45. Homo *introrsus* nusquam est. Eun. III. 4. 5. *Introrsus* si cupiat Salus, servare prosum non potest hanc familiam. Adolph. IV. 7. 43. Senectus *introrsus* morbus. Phorm. IV. 1. 9.

Introrsus] *Introrsus* sunt inter Glycerium et gnatum. And. III. 3. 20. Amantium *introrsus* amoris integratio. And. III. 3. 23. Ut ego *introrsus* hanc in eos evomam omnem. Adolph. III. 2. 14. Hec *introrsus* factus essent multo ampliores. Hec. III. 1. 9. Pueri inter sese quas pro levibus *introrsus* gerunt. Hec. III. 1. 30.

Introrsus] *Introrsus* non sum apud me. Heaut. V. 1. 47. Adjutor sim ejus *introrsus*. Adolph. I. 2. 66. Ardeo *introrsus*. Adolph. III. 2. 12. Jam vero omite tuam istam *introrsus*. Adolph. IV. 7. 37. Tandem *introrsus*, atque ad te redi. Adolph. V. 3. 8.

Introrsus] *Introrsus* eam de eadem causa est *introrsus* factus inimicissimus. Hec. III. 1. 29. Roco autem tu quoque proterve *introrsus* es. Hec. III. 5. 53.

Animo iracundo tulit. Heo. IV. 1. 53.

Irascor] Tibi jure irasci non queat. And. II. 3. 20. Ille continuo irasci, neque negare audere. Eun. IV. 1. 4. Rursum irascere? Adelph. I. 2. 56.

Iratus] Mihi deos fuisse iratos. And. IV. 1. 40. Quod nunc tute tecum iratus cogitas. Eun. I. 1. 19. Iratus senex. Heaut. prol. 37. Ne quid in illum iratus plus satis faxit. Heaut. I. 2. 24. Iratum admodum. Adelph. III. 3. 49. Tibi quoque iratus edepol sum graviter quidem. Heo. IV. 4. 1. Ne te iratus suis sevidiciis diotis protelet. Phorm. II. 1. 35. Memini relinquere me, deo irato meo. Phorm. I. 2. 24.

Is. Ea. Id.] Id operam do. And. I. 1. 130. Jam etate es sum. Heo. V. 1. 11. In id redactas sum loci. Phorm. V. 7. 86.

Istac] Abi sane istac, istorsum, quovis. Heaut. III. 3. 27.

Iste] Quorum emulari exoptat nelegentiam, potius quam istorum obscuram diligentiam. And. prol. 22. Egon quicquam cum istis factis tibi respondeam? Eun. I. 2. 73. *Iste* Chærea. *Iste* ephæbus frater Phœdriæ. Eun. V. 1. 7 et 8. *Istam* ipsam. Eun. III. 5. 16. Tu tibi istas posthac comprimito manns. Heaut. III. 3. 29. Hominem istum inpurissimum quam primum absolvitote. Adelph. II. 4. 18. Nil pol jam istec mihi res voluptatis ferunt. Heo. IV. 2. 17.

Istic. Adverb.] Neque istic, neque alibi tibi erit usquam in me mora. And. II. 5. 10.

Istic. Pronom.] *Istuc* ipsam. D. Atque istuc ipsam nil periculi est. And. II. 2. 13. *Istucine* interminata sum hinc abiens tibi? Eun. V. 1. 14. Ego *istuc* etatis, non amoris operam dabam. Heaut. I. 1. 58. *Istec* quidem contumelia est. Heaut. III. 3. 5.

Istinc] Iterum *istinc* excludere? Heo. III. 2. 4.

Istiusmodi] Vos esse istiusmodi, et nos non esse, haud mirabilest. Heaut. II. 4. 7.

Istuc] Nimium *istoc* abisti. Adelph. II. 1. 15.

Istorum] Abi sane istac, *istorum*, quovis. Heaut. III. 3. 27. Concede hinc a foribus paulum *istorum* soden. Phorm. V. 1. 14.

Istuc] Concede *istuc* paululum. Eun. IV. 4. 38. Post *istuc* veniam.

Heaut. II. 3. 33. *Istuc* ibam. Adel. V. 3. 35.

Ita. Adverb. Affirm.] D. Mihi? S. Ita. And. V. 2. 8.

Item] Unus et *item* alter. And. I. 1. 50. *Item* ut Memandri Phasma nunc nuper dedit. Eun. prol. 9. vide notas. Aliis non *item*. Eun. III. 1. 8. Si ex capite sis meo natus, *item* ut aiunt Minervam esse ex Jove. Heaut. V. 4. 13. Ille ut *item* contra, me habeat, facio sedulo. Adel. I. 1. 25. Sin *item* est ob eam rem iratus. Heo. V. 2. 14. vide notas.

Iter] *Iter* hac habui. Eun. V. 8. 35. Pergam quo cepi hoc iter. Heo. I. 2. 119. Ain tu tibi hoc incommodum evenisse iter? Heo. III. 4. 1. Evasit omnibus ambobus simul, iter illi in Lemnum ut easet, nostro in Ciliciam. Phor. I. 2. 16. Dicam in *itere*. Phorm. III. 3. 33. vide notas.

Iterum] Unam eii cenam dedi: quod si iterum mihi danda sit, actum siet. Heo. III. 1. 46. *Iterum* sio memento. Adelph. III. 3. 72. Prius quam hæc reverti posset *iterum*. Adelph. III. 5. 9. Ob eam rem noluit *iterum* referre, ut *iterum* posset vendere. Heo. prol. 7. Judicium de eadem causa iterum ut reddant tibi. Phorm. II. 3. 57.

Itidem] Eadem hæc tibi quæ dixi, dicam *itidem* illi. And. III. 4. 20. Ut aut hoc tibi doleret *itidem*, ut mihi dolet. Eun. I. 2. 13. Colabitar, *itidem* ut oclata adhuc est. Heaut. IV. 3. 20. Ut veni, *itidem* incertum amisti. Heo. II. 2. 9. *Itidem* in hac re, at aliis. Phorm. III. 1. 12.

Itio] Nihil circum *itions* usus es. And. I. 2. 31. vide notas. Hæc illic erant *itions* crebræ? Phorm. V. 8. 23.

Jubeo] *Jubeo* Chrometem. And. III. 3. 1. Quod *jussi* ei dari bibere, et quantum imperavi, date. And. III. 1. 4. *Jubeo*, eogo, atque impero. Eun. II. 3. 97. Qui scis an quæ *jubeam* sine vi faciat? Eun. IV. 7. 20. Fecisse id quod *jusseram*. Heaut. IV. 1. 48. Factum est, quod *jussisti*. Adelph. V. 9. 1. Ita ut *jubes*, faciam. Heo. IV. 3. 6. Quis te *istæc jussit* loqui? Phorm. IV. 3. 34. Tantum *jussus* sum. Phor. IV. 4. 2.

Judex] Quam iniqui sunt patres in omnis adolescentis *judices*? Heaut. II. 1. 1. Vos eritis *judica*. Adelph. prol. 4. Te *judice* ipso. Heo. II. 2. 13. Ad *judices* veniemus. Phorm. I. 2. 79. An quisquam *judex* est, qui possit noscere tua justa? Phorm. II. 1. 49.

Judicium] Cras est mihi *judicium*. Ean. II. 3. 48. Vostrum *judicium* fecit. Heaut. prol. 12. Vi conatum te esse, invitum, lege, *judicio*. Phorm. I. 2. 36. Magistratus adi; *judicium* de eadem causa iterum ut reddant tibi: quandoquidem soli licet hic de eadem causa bis *judicium* adipiscier Phorm. II. 3. 57 et 59. Ejus *judicio* permitto omnia. Phorm. V. 8. 56.

Judico] Ex aliarum ingenii nunc me *judicat*. Ean. I. 2. 118. Edepol te laudo et fortunatam *judico*. Heaut. II. 4. 1. Hæc male *judicas*. Adolph. I. 2. 20. Abi, virum te *judico*. Adolph. IV. 2. 25. Hominem maximi pretii te esse hodie *judicari* animo meo. Adolph. V. 6. 4. Tus prospicere aut *judicare* nostram in rem quod sit potes? Hec. IV. 1. 34.

Jugulo] Papat, *jugularas* hominem. Ean. III. 1. 27. Suo sibi gladio hunc *jugulo*. Adolph. V. 8. 35.

Juncus] Tamen etsi bona natura est, reddant curatura *juncos*. Ean. II. 3. 25.

Jungo] Unaque nos sibi opera amicos *jungit*. Hec. V. 2. 32.

Juno] Juno Lacina, ser opem, serva me, obscuro. And. III. 1. 15. et Adel. III. 4. 41.

Jupiter] O *Jupiter*! quid ego audio? And. III. 1. 6. Pro *Jupiter*. And. IV. 3. 17. *Jupiter* magne. Ean. IV. 4. 41. O *Jupiter*, ubinam est *fides*? Heaut. II. 3. 15. Ut aiunt, Minervam esse ex *Jove*. Heaut. V. 4. 13. Pro supreme *Jupiter*. Adolph. II. 1. 42. Ut te cum tua monstratione magnus perdat *Jupiter*. Adolph. IV. 6. 2. Ita me servet *Jupiter*. Phorm. V. 3. 24.

Jurgium] Miles tendere inde ad *jurgium*. Ean. IV. 1. 12. Adortus *jurgio* est fratrem. Adolph. III. 3. 50. Porto hoc *jurgium* ad uxorem. Hec. III. 5. 63. De *jurgio* siletur. Phorm. V. 2. 13.

Jurgo] Cedo quid *jurgabit* tecum? And. II. 3. 15. Cum Davo egomet vidi ancillam *jurgantem*. And. V. 1. 19. Credo jam, ut solet, *jurgabit*. Adolph. I. 1. 55.

Juro] Si forte opus sit ad eam *jurato* mihi. And. IV. 3. 13. vide notas. Qui se sine hac *jurabat* unum nunquam victurum diem. Adolph. III. 2. 34. Fidem dans, *jurans* se illum ducturum domam. Adolph. III. 4. 27. Vel hic Pamphilus *jurabat* quotiens Bacchidi, quam sancte. Hec. I. 1. 3.

Jus] Quo *jure* qua me injuria præcipitem in pistrinum dabit. And. I. 3. 9. Ut, cum velit, tibi *jure* irasci non queat. And. II. 3. 20. Hoc confiteor *jure* mi obtigisse. And. III. 5. 1. Si vim faciet, in *jus* ducito hominem. Ean. IV. 6. 30. Qui neque *jus* neque bonam atque sequom sciunt. Heaut. IV. 1. 29. *Jus* summum sæpe summa esse malitia. Heaut. IV. 5. 48. Non necesse habeo omnia pro meo *jure* agere. Adolph. I. 1. 27. Ego meum *jus* persequar. Suum *jus* postulat. Adolph. II. 1. 9 et 47. Si nunc de tuo *jure* concessisses paululum. Adolph. II. 2. 9. Num qui minus mihi idem *jus* æquum esse, quod mecum sit tibi? Adolph. V. 3. 15. Eodem ut *jure* uti senem liceat, quo *jure* sum usus adolescentior. Hec. alt. prol. 2 et 3. Si *jus*, ni fas est. Hec. III. 3. 27. Etsi scio ego meum *jus* esse, ut te cogam. Hec. II. 2. 1. Ut neque mi *jus* sit amittendi. Phorm. I. 3. 24. vide notas. In *jus* ambula. In *jus* camus. Phorm. V. 7. 43 et 88.

Jus] Quo pacto ex *jure* hestero panem atrum vorent. Ean. V. 4. 27.

Jurjurandum] *Jurjurandum* dabitur. Adolph. II. 1. 11. Quem neque fides neque *jurjurandum* neque illum misericordia repressit. Adel. III. 2. 8. Dabo *jurjurandum*. Hec. IV. 4. 75. Alid si scirem, qui firmare meam apud vos possem fidem, sanctius quam *jurjurandum*; id pollicerer tibi. Hec. V. 1. 25. vide notas.

Justitia] Ut mese stultitiæ *justitia* tua sit aliquid præsidii. Heaut. IV. 1. 53. vide notas.

Justus] *Justa* et clemens servitus. And. I. 1. 9. Mea causa causam hanc *justam* esse animum inducite. Heaut. prol. 41. Bonam atque *justam* rem oppido imperas. Heaut. IV. 3. 26. Nonne hæc *justa* tibi videntur postea? Adolph. IV. 5. 26. Quia non *justa* injusta proress omnia omnino obsequor. Adolph. V. 9. 33. An quisquam *judex* est, qui possit noscere tua *justa*? Phorm. II. 1. 50.

Juno] Aut consolando aut consilio aut re *juvero*. Heaut. I. 1. 34. Enimvero id demum *juvat*. Adolph. II. 3. 2. Qui sic sunt, haud multum heredem *juvant*. Hec. III. 5. 10.

L.

Labasco] *Labascit*. Ean. I. 2. 98. Adolph. II. 2. 31.

Labefacio] Omnes dentes labefecit mihi. Adolph. II. 2. 36.

Labefactio] Ita me ab ea astute video labefactorior. Ean. III. 3. 3.

Labium] Inoprvus, tremulus, labiis demissis, gemens. Ean. II. 3. 45.

Labor] Ingenium aut omnium hominum ab labore proelive ad labidinem. And. I. 1. 51. Ex eo nunc misera quem capit laborem? And. IV. 3. 5. Tantum laborem capere ob talem filium? And. V. 2. 29. Ejus labore atque ejus dolore gnato ut medicarer tuo. And. V. 1. 12. Labore alieno magnam partem gloriam verbis sepe in se transmovet. Ean. III. 1. 9. Clamore summo cupo laborem maximo. Heaut. prol. 40. Si quid laboris, nolle. Sine me, vacuam tempus ne quod dem mihi laboris. Non convenit, qui illum ad laborem populerim, nunc me ipsum fugere. Heaut. I. 1. 30. 39 et 113. Omnes mihi labores fuere quos cepti leveas. Heaut. II. 4. 19. Servas quod labore invenerit. Heaut. V. 4. 17. Hæc fructi pro labore ab eis fero. Ille sine labore patria potitur commoda. Meo labore eductos maximo. Adolph. V. 4. 16. 17 et 21. Spe incerta, certum mihi laborem sustuli. Prope jam remotum ab studio, atque ab labore. Hec. alt. prol. 9 et 15. Meo labori haud parcens. Hec. II. 1. 29. Haud existimans, quanto labore partam. Phorm. I. 1. 12.

Labos] Quibus est aliunde aliqua obiectus labos. Hec. III. 1. 6.

Laboriosus] Si quis laboriosus est, ad me curritur. Heaut. prol. 44. Vel me hæc deambulatio, quam non laboriosa ad languorem dedit. Heaut. IV. 6. 3.

Laboro] Laborat e dolore. And. I. 5. 33. Ne labora. Laborans, querens, parcens. Heaut. I. 1. 37 et 87.

Labrum] Vide ut discidit labrum. Adolph. IV. 2. 20.

Lacero] Vah, quibus illum lacerrarem modis? Adolph. III. 2. 17. Ne te onjusquam misereat; quin spolijs, mutila, laceres, quemquem nocta sis. Hec. I. 1. 8.

Lacesso] Destinat lacessere. Ean. prol. 16. Vetus si poeta non loannisset prior. Hic respondera voluit, non lacessere. Phorm. prol. 13 et 19.

Lacrimula] Una falsa lacrimula. Ean. I. 1. 22.

Lacruma] Lacruma conficta dolis. And. III. 3. 26. Lacrumas excoxit mihi. Heaut. I. 1. 115. Lacrumis opplet

es totum albi. Heaut. II. 3. 65. Lacrumas mitto. Adolph. III. 2. 37. Hæc mihi ilico lacrumas cadunt, quasi pæro, gaudio. Adolph. IV. 1. 20. Ignarum omnes tuarum lacrumarum esse me? Hec. IV. 4. 53. Lacrumis si extillaverim. Phorm. V. 7. 82.

Lacrumo] Virgo conscissa veste lacrumans obliacet. Ean. V. 1. 4. Ne lacruma. Heaut. I. 1. 32. Ob, lacrumo gaudio. Adolph. III. 3. 55. Quid lacrumas? Adolph. IV. 5. 45. Neque quis lacrumam misit. Hec. III. 3. 25.

Lacto] Nisi me lactans amittam. And. IV. 1. 24. In fradem jactis sollicitando, et pollicitando eorum animos lactas? And. V. 4. 9. vide notas.

Lacus] Apud ipsum lacum est pristilla. Adolph. IV. 2. 44. Perreptavi, ad lacum. Adolph. IV. 6. 3.

Lædo] Minime multos lædors. Quis læsit prior. Si perget læders Ean. prol. 2. 6 et 18. Nulli læders ea. Adolph. V. 4. 10. Minus multo adducter, quam nunc lædit, læderet. Phorm. prol. 11.

Lætitia] Ut hæc lætitiam nec equinanti primus objicerem ei domi. Heaut. I. 2. 12. Ne me in lætitiam frustra coadjicias. Heaut. II. 3. 51. Tanta hæc lætitia oborta est. Heaut. IV. 3. 2. Hæc diem capio in lætitia degere. Adolph. IV. 1. 6. Quæstem obtuli lætitiam Pumphilo? Hec. V. 3. 18.

Lætor] Istac tibi ex sententia tua obtigisse lætor. Non tam meopta eam lætor, quam illius. Heaut. IV. 3. 5 et 9. Hæc tot propter me gaudia illi contigisse lætor. Ut quisquam amator nuptiis lætetur. Hec. V. 3. 35 et 37.

Lætus] Lætus est, nescio quid. And. II. 2. 3. Concurrent læti mi obviam. Ean. II. 2. 25. Gnatus se adimulst lætum. Heaut. V. 1. 15. Nil quisquam vidi lætius. Adolph. III. 3. 12. Lætus est de amica. Adolph. II. 2. 44. Lætus sum, fratri obtigisse quod volt. Phorm. V. 4. 1.

Læmoro] Læmori præter ceteras visa est. And. I. 1. 94. Suam matrem læmori mortuam. Phor. I. 2. 46.

Læmpas] Hymænum, turbas, læmpadas, tibicinas. Adolph. V. 7. 9.

Læna] Læna ac tela victum queritans. And. I. 1. 48. Ad lænam redit. Heaut. II. 3. 37.

Længuor] Vel me hæc deambulatio, quam non laboriosa ad languorem dedit. Heaut. IV. 6. 3.

Lanius] *Cetarii, lanii, coqui, factores, piscatores.* Ean. II. 2. 26.

Lapis] I, quid atas, *lapis*? Heaut. IV. 7. 3. Possem presentiscere, nisi ai essem *lapis*. Heaut. V. 1. 44. vide notas. Quae me omnino *lapidem*, non hominem putas. Hea. II. 1. 17.

Largo] Dat nemo *largius*. Ean. V. 8. 48.

Largior] De te *largitor*, puer. Adel. V. 8. 17. Adsentando atque indulgendo et *largiendo*. Adelph. V. 9. 31. vide notas.

Largitas] Aut *largitatis* nimia aut parsimonia. Heaut. III. 1. 32. Quae ita subito est *largitas*? Adelph. V. 9. 38.

Lascivus] *Luxuria et lascivis* diffinit. Heaut. V. 2. 72.

Lassus] *Animus lassus* cura confectus stupet. And. II. 1. 4. *Vigilabis lassus*. Ean. II. 1. 15. Eum *lassum* oppido tam esse aibent. Hea. II. 1. 41.

Later] *Purgam me? laterem lavem.* Phorm. I. 4. 9.

Latus] *Triumpho, si licet me latere* tecto abscedere. Heaut. IV. 2. 5.

Laudo] *Laudare* fortunas meas. And. I. 1. 70. Quicquid dicunt, *laudo*: id rursum si negant, *laudo* id quoque. Ean. II. 2. 20. Ejus quid ego tibi nunc faciem perdicem aut *laudem*? Ean. III. 5. 17. Vereor eorum in os te *laudare* amplius. Adelph. II. 4. 5.

Lavo] Ubi nos *laverimus*, si voles, *lavato*. Ean. III. 5. 47 et 48. Unctum atque *lavatum* e balneis. Phorm. II. 2. 25. Venias mihi precibus *lavatum* peccatum tuum. Phorm. V. 7. 80. vide notas.

Laudis] Ita facillime sine invidia *laudem* invenias. And. I. 1. 39. Quantum et quam veram *laudem* capiet Parmeno? Ean. V. 4. 3. In mea vita tu tibi *laudem* is quesitum? Hea. II. 3. 74. *Laudis* an vitio duci factum id oporteat. Eam *laudem* hic ducit maxamam. Adel. prol. 5 et 18. An *laudi* putat fore? Hoc *laudi* est. Adelph. III. 3. 28 et 64. Sibi hanc *laudem* relinquant. Hea. III. 5. 11.

Lautus] *Facete, lepide, laute*, nil supra. Ean. III. 1. 37. *Lautus* manus administrasti tuam. Adelph. V. 1. 2.

Lautus] Omnes te in *luta* esse et bene acta re putant. Heaut. IV. 5. 50. vide notas. Hoc salsumst, hoc adustumst, hoc *lutumst* parum. Adelph. III. 3. 70.

Lectulus] *Lectulos* jube sterni nobis. Adelph. II. 4. 21. *Lectulos* in sole illegnis pedibus faciundos dedit. Adel. IV. 2. 46.

Lectus] Eam in *lectum* conlocarunt. Ean. III. 5. 45. *Lectus* sternere, coenam apparare. Heaut. I. 1. 73. Huc est intro *lectus*: vestimentis stratus est. Heaut. V. 1. 30. Ut triduo hoc perpetuo prorsam e *lecto* nequeat surgere. Adel. IV. 1. 4.

Lego] Accipie, em *lectumst*; conveniet numerus quantum dabai. Phorm. I. 2. 3.

Lemnos] Iter illi in *Lemnum* ut esset. Phorm. I. 2. 16. Qua profectus causa hinc es *Lemnum*? Phorm. V. 1. 1. *Fructum, quem Lemni uxoris reddunt praedia.* Phorm. IV. 3. 73. Cum ejus consuevit olim matre in *Lemno* clanculum. Phorm. V. 6. 33. Uxorem *Lemni* habuit aliam. Phorm. V. 7. 49. In *Lemno* clam te uxorem duxit. Phorm. V. 8. 15.

Lenio] *Sedulo* faciebant, quo illam mihi *lenirent* miseriam. Heaut. I. 1. 75.

Lenis] Qui me tam *leni* passus apino est facere. And. I. 5. 27. Si *lenis* est, ad alium defertur gregem. Hea. prol. 45. Ingenio te esse in liberos *leni* pute. Heaut. I. 1. 99. Si te tam *leni* et victo esse animo ostenderis. Hea. III. 1. 29. Quid vini absumpsit? Sio hoc, dicens; asperum pater hoc est; aliud *lenius* sodes vide. Hea. III. 1. 50. Quaequamne tam animo comi esse et *leni* putas? Hea. V. 1. 39. Ego sam animo *leni* natus. Hea. II. 2. 28. *Lenem* patrem illum factum me esse accerrimum. Phorm. II. 1. 32.

Lenitas] Eri semper *lenitas* verebar quorsum evaderet. And. I. 2. 4. Inopta *lenitas* patris. Adelph. III. 3. 36.

Leno] *Avarus leno.* Heaut. prol. 39. *Vah, leno* me iniqua non volt loqui. Sa. *Leno* sum, fateor, pernicies communis adolescentiam, perjurus, postia. Adel. II. 1. 38 et 34. Ea serviebat *lenoni* impurissimo. Phorm. I. 2. 33. Heis, ne parum *leno* aies. Phorm. III. 2. 23.

Lentiginosus] *Lentiginosa* facie. Hea. III. 4. 27. vide notas.

Lepide] *Facete, lepide, laute* nil supra. Ean. III. 1. 37.

Lepidus] O *lepidum* patrem. And. 4. 5. O *capitulum lepidissimum*. Ean. III. 3. 25. In' hinc quo digna's cum donis tuis tam *lepidis*. Ean. IV. 3. 10. Ego pol tibi dabo illam *lepidam*, quam tu

facile ames. Heaut. V. 5. 16. O *lepidum* cepit. Adelp. V. 9. 9.

Lepus] *Lepus* tute es, et pulmentum queris? Eun. III. 1. 36. vide notas.

Levis] Omnes mihi labores fuere, quos cepi, *leves*. Heaut. II. 4. 19. *Levia* sunt, quae tu pergravis esse in animum ioduxisti tuum. Pueri inter se quas pro *levis* noxiis iras gerunt? Mulieres sunt, ferme ut pueri, *levi* sententia. Hec. III. 1. 12. 30 et 32. Olim quidem te causae impellebant *leves*. Hec. III. 4. 12. Nolo, *leviorem* vobis viderier inmerito. Hec. V. 1. 33. Id *levest*. Hec. V. 2. 15.

Levo] Sperabit sumtum sibi senex *levatum* esse. Heaut. IV. 4. 24.

Lex] Ea *lege* atque omine. And. I. 2. 29. Coactus *legibus* eam uxorem ducet. And. IV. 4. 41. Haec *lege* tibi meam adstringo fidem. Eun. I. 2. 22. Patris pacem in *legas* conficiet suas. Heaut. V. 2. 45. Neque *legem* putat tenero se illum. Adelp. I. 2. 5. *Leges* non sinunt. Phorm. II. 1. 62. *Legum* contortor. Phorm. II. 3. 27. Mea *lege* utar. Phorm. III. 2. 48. An *legibus* daturum poenas dices? Phorm. IV. 3. 21.

Libenter] Cum illa *libenter* vivis, (et enim bene *libenter* vicietas.) Eun. V. 8. 44. vide notas. Laudarier te audit *libenter*. Adelp. IV. 1. 19. At istos invidos di perdant, qui haec *libenter* nuntiant. Hec. III. 5. 19.

Libet] Sine Carere et *Libero* friget Venus. Eun. IV. 5. 6.

Libet] *Libera* vivendi fuit potestas. And. I. 1. 25. vide notas. Neutiquam officium *liberi* esse hominis puto. And. II. 1. 30. In pariundo aliquot adfuerunt *libere*. And. IV. 4. 32. Quis *liberum* scire equom est adulescentem, sollertem dabo. Eun. III. 2. 24. Usque ad necem opperiere loris. Sa. Loris *liber*? Neque vendundam censo, quis *liberast*. Adelp. II. 1. 28 et 40. Scire est *liberum* ingenium atque animum. Adelp. V. 3. 42. Eho, accede huc ad me: *liber* esto. Ut uxorem meam una mecum videam *liberam*. Adelp. V. 9. 13 et 16.

Liberalis] Forma praeter ceteras honesta et *liberali*. And. I. 1. 96. Conjugio *liberali* devinotum. And. III. 3. 29. Quam *liberali* facie? Ego *liberali* illam adsero causa manu. Adelp. II. 1. 40. Neque boni neque *liberalis* functus officium est viri. Adelp. III. 4. 18. Ingenium novi tuum *liberula*.

Adelp. IV. 5. 50. Ita uti *liberali* atque ingenue decet. Hec. I. 2. 89. vide notas. Erus *liberalis* est, et fugitans litium. Phorm. IV. 3. 18.

Liberalitas] Pudore et *liberalitate* *liberos* retinere. Adelp. I. 1. 32.

Liberaliter] Servitas *liberaliter*. And. I. 1. 11.

Libere] Eductos *libere*. And. V. 4. 8. Agitarem inter vos *libere* convivium. Hec. I. 2. 18.

Liberi] Domus, uxor, *liberi* inventi invito patre. And. V. 3. 20. Ingenio te esse in *liberos* leni puto. Heaut. I. 1. 99. Pudore et liberalitate *liberos* retinere. Adelp. I. 1. 32. Hoc qui nequit, fateatur nescire imperare *liberis*. Adelp. I. 1. 52. Communis corruptela nostrum *liberum*. Adelp. V. 3. 7. Qui illum decorerat dignam, suos cui *liberos* committerent. Hec. II. 1. 15. Si ex me illa *liberos* vellet sibi. Hec. IV. 4. 33.

Libero] Quam primum hoc me *libera* miserum metu. *Liberalitas* sum tua opera. And. II. 2. 14 et 33.

Libertas] Hicine *libertatem* aiunt equam esse omnibus? Adelp. II. 1. 29.

Libertus] Feci ex servo ut esses *libertus* mihi. And. I. 1. 10.

Libido] Eius sua *libidine* moderantur. Heaut. II. 1. 4. Adversum animi tui *libidinem*. Hec. IV. 1. 19.

Licentia] Deteriores omnes sumus *licentia*. Heaut. III. 1. 74. Nimis illic *licentia* evadet in aliquod magnum malum. Adelp. III. 4. 63.

Licet] Sic ut quimus, aiunt; quando, ut volumus, non *licet*. And. IV. 5. 10. Non *licet* hominem esse saepe ita ut volt, si res non sinit. Heaut. IV. 1. 53. Hoc *licet* impune facere huic, illi non *licet*. Adelp. V. 3. 38. Dum *licet* non *licet*. Hec. V. 3. 39. Si uxorem velit, lege id *licet* facere. Phorm. I. 2. 66.

Ligurrio] Cum amatore cum cenant, *ligurriunt*. Eun. V. 4. 14. vide notas.

Limen] Jam ut *limen* exiream Hec. III. 3. 18.

Limus] Ego *limis* specto sic per sabellum clanculum. Eun. III. 5. 53.

Linea] Extrema *lineas* amare, haud nihil est. Eun. IV. 2. 12.

Lingua] Perli: *lingua* haeret metu. Eun. V. 5. 7. Proilem benivolamque *lingua* tua jam tibi me reddidit. Hec. V. 1. 35.

Liquet] *Liquet* mi dejerare. Eun. II. 3. 40.

Liquido] Si opus sit jurato mihi, ut *liquido* possim. And. IV. 3. 14. vide notas.

Lis] *Lites* sequi. And. IV. 5. 16. *Lites* factae sunt inter eos maxumae. Eun. IV. 5. 8. Parate *lites*. Adolph. V. 3. 6. Neque *lites* ullae inter eas. Hec. I. 2. 105. Tu jam *lites* audies. Phorm. I. 4. 42. Potius quam *lites* sequer. Phorm. II. 3. 61. Erus liberalis est, et fugitans *litium*. Erus ut his desistat *litibus*. Phorm. IV. 3. 18 et 29.

Literae] Fac periculum in *literis*. Eun. III. 2. 23.

Litigo] Quid illic hominum *litigant*? And. IV. 4. 6. Cum illa *litigat*. And. IV. 2. 12. Etiam mecum *litigas*? Hec. III. 5. 57.

Locito] Agelli est hic sub urbe paulum, quod *locitas* foras. Adolph. V. 8. 27.

Loco] Quid si filiam suam unicam *locaret*? Phorm. IV. 3. 41. Nuptum virginem *locati* huic adulescenti. Phorm. V. 1. 25. Quicum volebam atque ut volebam filiam *locatam*. Phorm. V. 1. 32. vide notas.

Locus] Quis igitur relictus est oburgandi *locus*? And. I. 1. 127. Nunc non est narrandi *locus*. And. II. 2. 17. Venit meditatus alicunde ex solo *loco*. And. II. 4. 3. Nihil est precii *loci* relictum. And. III. 4. 22. Virum in quovis *loco* paratum. And. IV. 3. 3. Restitue quem a me accepisti *locum*. And. IV. 1. 57. vide notas. Interea *loci*. Eun. I. 2. 46. Viden me ex eodem ortum *loco*? Eun. II. 2. 10. Ubi satias coepit fieri, commuto *locum*. Eun. V. 5. 3. Et cognoscendi et ignoscendi dabitur peccati *locus*. Heaut. II. 1. 6. In eum res rediit jam *locum*. Heaut. II. 3. 118. Da illis *locum*. Heaut. III. 3. 25. Eum Plautus *locum* reliquit integram. Eum hic *locum* sumpsit sibi in Adelpbos. *Locum* reprehensum, qui praeteritus negligentiast. Adolph. prol. 9. 10 et 13. Pecuniam in *loco* neglegere. Adolph. II. 2. 8. Pejore res *loco* non potis est esse, quam in quo nunc sitast. Adolph. III. 2. 46. Poetam restitui in *locum*. Hec. prol. 13. Pagnant de *loco*. Ego interea meum non potui tutari *locum*. Hec. alt. prol. 33 et 34. Noster grex motus *locost*, quem actoris virtus nobis restituit *locum*. Phorm. prol. 32 et 33. Ego in eum incoidi infelix *locum*. Phor. I. 3. 23. Videtis quo in *loco* res habo siet. Phorm. II. 4. 6. Da *locum* meli-

oribus. Phorm. III. 2. 37. In ignotum *locum*. Phorm. III. 3. 15.

Logi] Feneratum istao beneficio iam pulchre tibi dices. D. *Logi*. Phorm. III. 2. 8.

Longe] Adourrit ad me, quam *longe* quidem. Eun. II. 3. 44. Quam *longe* a mari. Eun. III. 3. 13. *Longe* jam abieram, cum sensi. Eun. IV. 2. 5. Errat *longe*. Adolph. I. 1. 40.

Longinquitas] Ut ne oui mea *longinquitas* aetatis obstet. Hec. IV. 2. 20. vide notas.

Longitudo] Consilere in *longitudine*. Heaut. V. 2. 10.

Longule] Non cogitas hinc *longule* esse? Heaut. II. 2. 10.

Longus] *Longum*st nos illum expectare. And. V. 6. 13. Quam *longum* spatium amandi amicam tibi dedi? Hec. IV. 4. 62. Experire: non est *longum*. Phorm. III. 2. 10.

Loquor] Aperto ipsam rem modo *locutus*. And. I. 2. 31. Ausculto, *loquere* quid velis. And. III. 3. 5. Mitte male *loqui*. And. V. 3. 2. Perplexo *loqui*. Eun. V. 1. 1. Optata *loquers*. Heaut. III. 3. 50. Numquam commodius unquam erum audivi *loqui*. Heaut. III. 2. 48. Illi haud licebat, nisi praefinito *loqui*. Hec. I. 2. 19. Crederem vera, hunc *loqui*. Phorm. II. 1. 48. Pergia ero absentem male *loqui*, imparissime? Phorm. II. 3. 25.

Lorum] Usque ad necem opperiere *loris*. Sa. *Loris* liber. Adolph. II. 1. 28.

Lubens] Ego vero illud fecerim ao *lubens*. Eun. III. 5. 43. vide notas. Faciam boni tibi aliquid, ac *lubens*. Heaut. IV. 5. 15. Tibi *lubens* bene faxim. Adolph. V. 5. 5. Hilarum ao *lubentem* fac te gnati in nuptiis. Adolph. IV. 7. 38. Nihil est, neque quod faciam *lubens*. Phorm. III. 3. 32.

Lubet] Age age, ut *lubet*. And. II. 1. 10. Quae meo cumque animo *lubitum*st. And. I. 5. 23. Quasobrem? S. Quia *lubet*. And. V. 2. 21. Faciat, quod *lubet*. Heaut. III. 1. 55. Nil vident, nisi quod *lubet*. Heaut. IV. 1. 50. Ut *lubet*. Adolph. II. 2. 38. Quo *lubet* cruciati per me exquire. Hec. V. 2. 7. Hac, si quid *lubet*. Phorm. V. 7. 88.

Lubido] Ingenium est omnium hominum ab labore proclive ad *lubidinem*. And. I. 1. 51. Quo magis *lubido* frustra incendatur tua. And. II. 3. 8. Damque ejus *lubido* oculosat contumelias.

And. III. 3. 23. Præter ejus *libidinem*. Heaut. I. 2. 27.

[*Luci*] Cum primo *luci*. Adelp. V. 3. 55. vide notas.

[*Luciarii*] *Luciscit* hoc jam. Heaut. III. 1. 1.

[*Lucrum*] Magnum esse in ea re *lucrum*. Heaut. III. 3. 48. Ne ille haud scit, paulum *lucri*, quantum eii damni apportet. Heaut. IV. 4. 25. Pecuniam in loco negligere maximum interdumst *lucrum*. Adelp. II. 2. 8. Id de *lucro* patato esse. Adelp. V. 3. 31. Omne quod est interea tempus, priusquam id recitumst, *lucrost*. Heo. III. 2. 7. Quid mihi *lucri* est te fallere? Phorm. I. 2. 11. Omne id deputabo esse in *luoro*. Phorm. II. 1. 21.

[*Lucto*] Illi ausulum, dum *luctat*, detraxisse. Heo. V. 3. 31.

[*Luctus*] Filio *luctum* parat. Heo. II. 1. 13.

[*Luculentus*] Forma *luculenta*. Heaut. III. 2. 12.

[*Ludibrium*] *Ludibrio* haberi. Heo. I. 2. 74. Non sic *ludibrio* tuis factis habitus casem. Heo. IV. 1. 11.

[*Ludificor*] Postquam *ludificatus* virginem. Ean. IV. 3. 3. Tu me hic etiam, nebulo, *ludificabere*? Ean. IV. 4. 50. Quid vos, malum, ergo me sic *ludificamini*? Phorm. V. 7. 55.

[*Ludo*] Non te credas Davum *ludere*. And. IV. 4. 48. Nebulonem hunc certumst *ludere*. Ean. II. 2. 38. Gibam mea capias, ad sis, tangas, *ludas*, propter dormias. Ean. II. 3. 81. Consulilem *luserat* jam olim ille ludum. Ean. III. 5. 38. *Ludis* fortasse me. Heaut. IV. 6. 20. Congrum istum maximum in aqua sinito *ludere* paulisper. Adel. III. 3. 23. Cui non *ludo* hunc aliquantisper? Obsecro num *ludis* tu nunc me? Adelp. IV. 5. 5 et 63. Propter suam impotentiam se semper credunt *ludier*. Adelp. IV. 3. 16. vide notas. Ita vitant hominum, quasi si *ludas* tesseris. Adelp. IV. 7. 21. In istis opera *luditur*. Phorm. II. 2. 18.

[*Ludus*] Quos me *ludos* redderet? And. III. 1. 21. vide notas. *Ludum* jocamque dicas fuisse illum alterum. Ean. II. 3. 8. Consulilem *luserat* *ludum*. Ean. III. 5. 38. Non possum satis narrare quos prebueris *ludos* intus. Ean. V. 6. 9. Vobis datur potestas condecorandi *ludos* scenicos. Heo. alt. prol. 37. In eodem omnes mihi videntur *ludo* doctæ ad matitiam. Ei *luda*,

si ulla sit *magistra*, hanc esse satis certo scio. Heo. II. 1. 6 et 7. vide notas. Sotari, in *ludum* ducere et reddere. In quo hæc dicebat *ludo*. Phorm. I. 2. 6 et 8. Ut *ludat* facit. Phorm. V. 7. 52.

[*Lugubris*] Modicoiter vestitam veste *lugubri*. Heaut. II. 3. 45.

[*Lupus*] Orem *lupo* continui. Ean. V. 1. 16. vide notas. *Lupus* infabula. Adelp. IV. 1. 21. Auribus tones *lupum*. Phorm. III. 2. 21.

[*Lutum*] Te ibidem pervolvam in *luto*. And. IV. 4. 38. In eodem hæsitas *luto*. Phorm. V. 2. 15.

[*Lux*] Neve usque ad lucem vigiles. Ean. II. 2. 47. Qui ab orco mortuum me reducem in lucem feceris. Heo. V. 4. 12.

[*Luxus*] Adulescenti *luxu* perditus. Adelp. IV. 7. 42.

M.

[*Macellum*] Interea loci ad *macellum* ubi advenimus. Ean. II. 2. 24. Nostic porticum apud *macellum* hæc deorum? Adelp. IV. 2. 34.

[*Maceria*] Hanc in horto *maceriam* jube dirui. Adelp. V. 7. 10.

[*Macero*] Anime mi, noli te *macerare*. And. IV. 2. 2. Cer me *macero*? And. V. 3. 15. Salsamenta hæc fat *macerentur* pulchre. Adel. III. 3. 26.

[*Macto*] Faxo eum tali *mactatum*, atque hic est, infartumio. Phorm. V. 8. 39.

[*Macula*] Hanc *maculam* nos decet effugere. Adelp. V. 8. 31.

[*Mastus*] Domum revertor *mastus*. Heaut. I. 1. 70.

[*Magister*] Dum cum ætas, *metus*, *magister* cohibebant? And. I. 1. 37. vide notas. Si quis *magistrum* cepit ad eam rem improbum. And. I. 2. 21. Me filiis relinquat quasi *magistrum*. Phor. I. 2. 22.

[*Magistratus*] *Magistratus* cum ibi adessent, coceptast agi. Ean. prol. 22. vide notas. *Magistratus* adi. Phorm. II. 3. 56.

[*Magni facere*] Quem ego intellexi hanc haud miras quam se ipsum *magni* fecere. Heo. II. 2. 18.

[*Magnifico*] Ego te *magnifico* tractare possim. Heaut. III. 2. 45. Hic me *magnifico* cetero. Heaut. IV. 3. 31. Numquam ita *magnifico* quioquam dicam. Adelp. II. 3. 4.

[*Magnificentia*] Is' hinc valent rem

cum isto magnificentiâ. Phorm. V. 7. 37.

Magnificus] Usque adeo illius ferro possum ineptiam et *magnifica* verba. Eun. IV. 6. 3. Meast petax, procax, *magnifica*, sumtuosa, nobilia. Heaut. II. 1. 15.

Magni pendo] Ego quoque a meis me amari et *magni pendi* postulo. Adel. V. 4. 25.

Magnus] *Magnum* exemplum continentie. And. I. 1. 65. Neque sine tuo *magno* malo. And. I. 2. 8. Hic quoque bonam *magnamque* partem ad te attulit. Eun. I. 2. 43. *Nebulo magnus* est. Eun. IV. 7. 15. *Magna* familiaritas confatet. Eun. V. 2. 35. Voluptatem *magnam* vantias. Heaut. I. 8. 10. Ne ista *magno* jam conata *magnus* nugas dixerit. Heaut. IV. 1. 8. *Magnum* signum. Heaut. II. 3. 57. Non fit sine periculo facinus *magnum* et commemorabile. Heaut. II. 3. 73. Ne illiusmodi jam *magna* nobis civitatem peraristas. Adelph. III. 3. 87. Caprificus *magna*. Adelph. IV. 2. 38.

Majores] Spero erit similis *majorum* tatem. Adelph. III. 3. 57.

Majusculus] *Thais*, quam ego *sans*, *majusculast*. Eun. III. 3. 21.

Mala] *Pegrus* continuo in *mala* hæreat. Adelph. II. 1. 17.

Male] Hoc *male* habet virum. And. I. 6. 5. Mitte *male* loqui. And. V. 3. 2. Te ut *male* arat. Eun. III. 1. 48. Utinam sic sint, qui mihi *male* volunt. Eun. IV. 3. 13. Prodi *male* conciliate. Eun. IV. 4. 2. *Male* mulcabo ipsam. Eun. IV. 7. 13. Tibi timui *male*. Heaut. III. 2. 20. *Male* docet te mea facilitas multa. Heaut. IV. 1. 35. Tibi bene esse soli, sibi cum sit *male*. Adelph. I. 1. 9. Hæc *male* iudicas. Adelph. I. 20. 2. Quæ res tibi vortat *male*. Adelph. II. 1. 37. *Male* odi. Adelph. IV. 1. 17. Animo *malest*. Adelph. IV. 5. 21. *Male* metuo. Hec. III. 2. 2. Effugere, volgas quod *male* audit mulierum. Hec. IV. 2. 24. Nihil est, quin *male* narrando possit depravarier. Phorm. IV. 4. 16.

Maledico] Desinant *maledicere*. And. prol. 23. Nescis cui *maledicas* nunc virò. Eun. IV. 7. 29. Qui nobis *maledictum* velit. Hec. IV. 2. 14. Nisi haberet cui *malediceret*. Phorm. prol. 15. *Male factum*. Phorm. V. 1. 24.

Maledictum] Veteris poetæ *maledictis* respondeat. And. prol. 7. Nisi

finem *maledictis* facit. Heaut. prol. 34. Quod illi *maledictum* vehemens esse existamant. Adelph. prol. 17. *Maledicta* in se transtulit. Adelph. II. 3. 10. Mitto *maledicta* omnia. Adelph. V. 3. 9. *Maledictis* detetretè, ne scribat, parafr. Phorm. prol. 3.

Malefacio] Cum *malefacere* crederem mi impunius licere. Heaut. III. 2. 49. vide notas. Neque tu verbis solves unquam, quod mi re *malefeceris*. Adel. II. 1. 10. Di tibi *malefaciant*. Phorm. II. 3. 47.

Malefactum] *Malefacta* ne noscant sua. And. prol. 23. Ob *malefacta* hæc. Adelph. II. 1. 46.

Maleficium] Pro *maleficio* beneficians summum reddere. Phor. II. 2. 22.

Malevolus] Qui *malevoli* veteris poetæ *maledictis* respondeat. Ad. prol. 6. Rumores distulerunt *malevoli*. *Malevolus* vetus poeta dicitur. Heaut. prol. 16 et 22. Isti dicitur *malevoli*. Adelph. prol. 15.

Malignus] *Maligna* magis et magis procre facta illico est. Hec. I. 2. 84. vide notas.

Malitia] Exprompta *malitia*. And. IV. 3. 8. vide notas. Jus summum sæpe summa est *malitia*. Heaut. IV. 5. 48. *Doctè* ad *malitiam*. Hec. II. 1. 6. Si erum insimulabis *malitia*, male audies. Phorm. II. 3. 12. vide notas. Utrum stultitia facere ego hunc an *malitia* dicam, incertus sum. Phorm. IV. 3. 54.

Malo] *Naptias* effugere ego istas *malo*, quam tu adipiscier. And. II. 1. 82. Mori me *malim*. Eun. I. 1. 21. Nihil est, quod *malim*. Adelph. III. 2. 13. Quid est mihi quod *malim*? Hec. V. 2. 38. Nullam mihi *malim*, quam istanc uxorem dari. Phorm. IV. 3. 59.

Malum] Nihil suspicans *malis*. And. I. 1. 89. Dederit qui damnum aut *malum*. And. I. 1. 116. Ex illis sese emersurum *malis*. And. III. 3. 30. Nescis quantis in *malis* verser miser. And. IV. 1. 25. Facile hic plus *malis* est, quam illico boni. And. IV. 3. 5. Quod sum ego nactus *malis*. And. V. 6. 3. Dabit hæc *Thais* mihi magnum *malum*. Eun. III. 3. 2. Tantum devenisse ad eum *malis*. Heaut. IV. 5. 2. Aliquid gnato conficiet *malis*. Non vides quantum *malis* ex ea re excites? Heaut. V. 3. 1 et 11. *Malo* coactus. Adelph. I. 1. 44. Haud cito *malis* quid ortum ex hoc sit publice. Adelph. III. 3. 89. In

quod me coniecisset *malum*. Heec. I. 2. 57. Aliquid tulisse comminiscitur *malum*. Era in crimen veniet, ego vero in magnum *malum*. Heec. III. 1. 53 et 55. Nescio quod magnum hoc nuntio expecto *malum*. Phorm. I. 4. 16. Tum hoc esse mi obiectum *malum*? Nec cum hujusmodi unquam usus venit ut conflictaret *malo*. Phorm. III. 2. 18 et 20. Tanta in me inpendent *mala*. Phor. I. 4. 2. Me querere in *malo* jubeas *malum*? Phorm. III. 3. 11. vide notas. *Malum*, quod isti di desæque omnes dunt. Phorm. V. 7. 83.

Malum] Qui, *malum*, alij? Ean. IV. 7. 10. Quas, *malum*, ambages mihi narrare occipit? Heaut. II. 3. 77. Quid hoc, *malum*, infelicitatis? Adelph. IV. 2. 5. Quid, *malum*, mihi bone vir narra? Adelph. IV. 2. 18. Quid tua, *malum*, id refer? Phorm. IV. 5. 11.

Malus] *Malus* mens, *malus* animus. And. I. 1. 137. Abin hinc in *malam* rem? And. II. 1. 17. Facere meretrices *malas*. Eun. prol. 37. Dolo *malo* hæc fieri omnia. Eun. III. 3. 1. *Malam* rem hinc ibis? Eun. III. 3. 30. *Malo* ex principio magna familiaritas confastat. Eun. V. 2. 35. Animus se cupiditate devinxit *mala*. Heaut. I. 2. 34. Non *malus*, neque iners. Adelph. III. 4. 34. Numquam animum ad *malas* adducam partis. Heec. V. 3. 38. I in *malam* crucem. Phorm. II. 3. 21. vide notas. Potius cum bona componantur gratia, quam cum *mala*. Ph. IV. 3. 17. Ut te quidem omnes di desæque *malis* exemplis perdant. Phorm. V. 4. 7. Facinus indignum et *malum*. Phorm. V. 8. 19.

Mamma] Hujus filio hodie prima *mammam* dedit. Adelph. V. 2. 18. vide notas.

Mancipium. *Mancupium*] Quid videtur hoc tibi *mancupium*? Eun. II. 2. 43. *Mancipia* hæc ducam ad Thaidem. Eun. II. 3. 73.

Mando] Bona nostra hæc tibi permitto, et tæe *mando* fidei. And. I. 5. 61. Satine hoc *mandatum* tibi? Eun. II. 1. 2. Hæc *mandet*, siquid recte curatum velis. Adelph. III. 3. 8.

Mane] Numquam tam *mane* egredior. Heaut. I. 1. 15. Te demiror tam *mane*, qui heri tantum biberis. Heaut. III. 2. 7. Cras *mane*. Phorm. III. 2. 46.

Maneo] Ut *maneam* solus cum sola. Eun. III. 5. 31. *Mane*: hoc quod

cepi, primum enarrom. Heaut. II. 3. 32. *Mane*, *mane*. Heaut. III. 3. 52. Ut ut erat, *manus* tamen oportuit. Heaut. I. 2. 26. Quamvis etiam *maneo* otiosus hic. Adelph. II. 4. 15. *Manere* adfinitatem hanc inter nos volo. Heec. IV. 4. 101.

Manipulus] *Manipulus* forum. Ean. IV. 7. 6.

Mansio] Itiones crebræ et *mansiones* diutinae. Phorm. V. 8. 23.

Mansuetus] *Mansueti* animi officia. And. I. 1. 87.

Manus] *Manibus*, pedibus obtine omnia facturum. And. I. 1. 134. Hæc mi in *manum* dat. And. I. 5. 61. Conari *manibus*, pedibus. And. IV. 1. 52. *Manum* in sinum meretrici inserere. Qui non abstineas *manum*. Heaut. III. 3. 2 et 4. Tu tibi istas posthæc comprimito *manus*. Heaut. III. 3. 29. Ego liberali illam adsero causa *manu*. Adel. II. 1. 40. Puerum modo tantillum in *manibus* gestavi meis. Continebit posthæc, si sapiet, *manus*. Est ad hanc *manum* scœllum. Adelph. IV. 2. 24. 26 et 37. Hæc aliquid paulum præ *manu* dederis. Adelph. V. 9. 23. Tibi id in *manu* est, ne fiat. Heec. III. 5. 43. Quid vis dari tibi in *manum*? Phorm. IV. 3. 29. Emissa est *manu*. Phorm. V. 5. 2.

Mare] Quam longe a *maris*. Eun. III. 3. 13. O cælum, o terra, o *maris* Neptuni. Adelph. V. 3. 4. Numquam es ingressus *mare*. Heec. III. 4. 5.

Maritus] Novus *maritus* anno demum quinto et sexagesimo fiam? Adelph. V. 8. 15.

Mastigia] Non *manum* abstines, *mastigia*? Adelph. V. 2. 6.

Mater] *Samia* mihi *mater* fuit. Ean. I. 2. 27. *Matris* nomen et patris dicebat ipse. Eun. I. 2. 31. Quam pridem mi pater et *mater* mortui essent. Eun. III. 3. 12. *Mater*, cujus sub imperioet, *mala*. Heaut. II. 2. 4. *Matres* omnes filiis in peccato adjutrices. Heaut. V. 2. 38. Virgo est cum *matre*. Adelph. IV. 5. 16.

Materfamilias] Meretrix et *materfamilias* una in domo? Adelph. IV. 7. 29.

Maternus] Misericordia, animus *maternus*. Heaut. IV. 1. 24.

Matrimonium] Si esset nostro ex usu hoc *matrimonium*. Heec. IV. 1. 33.

Matrona] *Matronam* nullam in adi-

dibus. *And.* II. 2. 27. Bonas *matronas* facere. *Ean.* prol. 37.

Mature] *Fiet.* *Ph.* *At mature.* *Ean.* II. 1. 2. *Mature* ut cum cognorit, perpetuo oderit. *Ean.* V. 6. 11.

Mature] *Nuptias* quantum queam ut *maturem.* *And.* III. 3. 45. *Id ut maturent* facere. *Heaut.* III. 1. 87.

Mavolo] *Omnes* sibi esse bene *ma-velle*, quam alteri. *And.* II. 5. 16. vide notas. *Quamvis* causam hunc suspicari, quam ipsam veram, *mavolo.* *Hec.* IV. 1. 25.

Marume] *Nunc* cum *marume* abs te postulo atque oro. *And.* V. 1. 4. vide notas. *Quibus* id *marume* utilest. *And.* V. 1. 16. *Si* ego digna hac contumelia sum *marume.* *Ean.* V. 2. 27. *Quam marume* servire *vostris* commodis. *Hea.* prol. 50. *Cujus* mos *marumest* omnium *vostrem.* *Heaut.* II. 4. 43. *Amabat*, ut cum *marume.* *Hec.* I. 2. 40. *Ea* res multo *marume* disjunxit illum ab illa. *Hec.* I. 2. 85. *Cum* secundæ res sunt *marume*, tum *marume* meditari secum oportet. *Phorm.* II. 1. 11.

Marumi] *Hæc* te solum semper fecit *marumi.* *And.* I. 5. 58. *Merito* te semper *marumi* feci. *And.* III. 3. 42.

Mecastor] *Salve mecastor,* *Parmeno.* *Hec.* I. 2. 8.

Medeor] *Cupiditates*, quas paulo *mederi* possis. *Phorm.* V. 4. 3.

Medicor] *Gnato* ut *medicarer* tuo. *And.* V. 1. 12. *Cum* egomet possim in hac re *medicari* mihi. *And.* V. 4. 41.

Medicus] *Nemon medicum* adduxit? *Hec.* III. 1. 43.

Mediocris] *Non medicoris* hominis hæc sunt officia. *Adelph.* V. 9. 9.

Mediocriter] *Horum* ille nihil egregie præter cetera studebat, et tamen omnia hæc *mediocriter.* *And.* I. 1. 32. *Mediocriter* vestitam veste lugubri. *Heaut.* II. 3. 45.

Meditor] *Venit meditatatus* alicunde ex solo loco. *And.* II. 4. 3. *Causam meditari.* *Adelph.* II. 1. 41. *Meditor* esse adfabilis. *Adelph.* V. 6. 8. *Meditari* secum oportet. *Meditata* mihi sunt omnia mea incommoda. *Phorm.* II. 1. 12 et 18.

Medius] *Mediam* muliorem complectitur. *And.* I. 1. 106. *In mediam* viam provolvam. *And.* IV. 4. 37. *In medium* huc agmen cum vestri. *Ean.* IV. 7. 4. *Sublimem medium* arriperem. *Adelph.* III. 2. 18. *Mater virginis* in *mediast.* *Adelph.* III. 4. 33. *E medio* sequom

excedere est. *Hec.* IV. 3. 14. *In medio* omnibus palmam esse positam. *Phor.* prol. 16. *E medio* excessit. *Phorm.* V. 7. 74. *E medio* abiit. *Phorm.* V. 8. 30.

Mehercle] *Hæc* verba una *mehercle* falsa lacrimula restinguet. *Ean.* I. 1. 22. *Pulchre mehercle* dictam ac sapienter. *Ean.* III. 1. 26.

Melior] *Melius* tute reperi. *And.* IV. 1. 56. *Numquam* vidi *melius* consilium dari. *Ean.* II. 3. 85. *Idem* hoc aut *melius* tute invenisses. *Ban.* III. 1. 63. vide notas. *Agrum meliorem* nemo habet. *Heaut.* I. 1. 12. *Melius*, pejus, prosit, obsit, nil vident. *Heaut.* IV. 1. 30. *Tanto hercle melior.* *Heaut.* III. 2. 38. *Mentem* vobis *meliorum.* *Adelph.* III. 3. 78. *Da* locum *melioribus.* *Phor.* III. 2. 37. *Di melius* dunt. *Phorm.* V. 8. 16.

Melius. *Adverb.*] *Accipit* homo nemo *melius* prorsum neque prolixius. *Ban.* V. 8. 52. *Aliena* ut *melius* videant et dijudicent, quam sua. *Heaut.* III. 1. 95. *Ante* sedis non fecisse erit *melius* hic convicium. *Adelph.* II. 1. 26. *Cedo*, ut *melius* dicas. *Adelph.* III. 2. 52. vide notas. *Non* potuit *melius.* *Adelph.* IV. 2. 29. *Facilitate* nihil esse homini *melius*, neque clementia. *Adelph.* V. 4. 7. *Multo melius* scio. *Hec.* II. 1. 20. *Tute* idem *melius* feceris. *Phorm.* II. 3. 79.

Meliusculus] *Salvan Philumena* est? *Phorm.* *Meliuscula* est. *Hec.* III. 2. 19.

Membrum] *Membra* metu debilia sunt. *Adelph.* IV. 4. 4.

Memini] *Virginem* forma bona *memini* videre. *And.* II. 5. 18.

Memor] *Ut* *memor* esses sui. *P. Memor* essem? *And.* I. 5. 46 et 47. *Memorem* me dices et gratum. *Adelph.* II. 2. 43.

Memorable] *Hoc*ine credibile, aut *memorable*? *And.* IV. 1. 1.

Memoria] *In* *memoria* habeo. *And.* I. 1. 15. *Hæc* habui in *memoria.* *Ean.* I. 2. 90. *Rodigi* mecum in *memoriam.* *Phorm.* II. 3. 36. *Redii* mecum in *memoriam.* *Phorm.* V. 3. 19. vide notas.

Memoriter] *Cognoscite*? *Ch.* ac *memoriter.* *Ban.* V. 3. 6. *Memoriter* progeniem vestram utque ab avo atque atavo profereus. *Phorm.* II. 3. 47.

Memoro] *Idque* si nunc *memorare* hinc velim. *Hec.* III. 5. 21.

Menander] *Menander* fecit *Andriam* et *Perinthiam.* *And.* prol. 9. *Item* et

Menandri Phasma nuse nuper dedit. *Menandri* Eunuchum. Colax *Menandri* est. Eun. prol. 9. 20 et 30.

Mendicus] Hereditatem persequi, mendicum. And. IV. 5. 21.

Mens] Mala *mens*, malus animus. And. I. 1. 137. Hoc adeo ex hac re venit in *mentem* mihi. Eun. II. 2. 2. Neque pes, neque *mens* satis suum officium facit. Eun. IV. 5. 3. Quodcumque incidit in *mentem*, volet. Heaut. III. 1. 75. vide notas. Ego dicam, quod mi in *mentem* eat. Heaut. V. 2. 33. vide notas, *Mentem* vobis meliorem dari. Adolph. III. 3. 78. Nilne in *mentem* est? Adolph. IV. 1. 12. vide notas. Ubi ejus adventi veni in *mentem*. Phor. I. 3. 2. Mihi venibat in *mentem* ejus incommodi. Phor. IV. 3. 47. vide notas.

Mensis] Illum liquet mi dejerare, his *mensibus* sex septem prorsus non vidisse proxumis. Eun. II. 3. 40. *Mensis* tris abeat. Heaut. I. 1. 66. Non sex totis *mensibus* prius olfocissem, quam ille quojquam oeperet? Adolph. III. 3. 42. *Menses* abjerant decem? Adolph. IV. 5. 57. *Mensis* decimas est. Adolph. III. 4. 29. vide notas. *Mensis* agitur hio jam septimus. Heo. III. 3. 34.

Mentio] Si quando illa *mentionem* Phaedria facit. Eun. III. 1. 47.

Mentior] Si quicquam invenies me *mentitum*, occidito. And. V. 2. 22. An *mentita* es? Eun. V. 6. 16. Non est *mentiri* meum. Heaut. III. 2. 38.

Mercator] Fuit olim hinc quidam senex, *mercator*. And. I. 3. 17. vide notas. Matri parvulam puellam dono quidam *mercator* dedit. Eun. I. 2. 29.

Mercatus] Nisi eo ad *mercatum* venio, damnus est maximum. Adolph. II. 2. 23. Me ire dicam ad *mercatum*. Phorm. V. 5. 10.

Mercennarius] A villa *mercennarium* vidi. Adolph. IV. 2. 2.

Merces] Inscripta illico *mercede*. Heaut. I. 1. 93. *Mercedem* dare lex jubet eil atque amittere? Phorm. II. 3. 67.

Mercor] Inhonestum hominem, quem *mercatus* est heri. Eun. II. 3. 66. Quem *mercatus* frater fuerat Thaidi. Eun. III. 5. 21. Agrum hunc *mercatus* sum. Heaut. I. 1. 94.

Mereo. *Mercor*] Unum hoc scio esse *meritam*, ut memor esses sui. And. I. 5. 46. vide notas. Cum is nil *mercat*. And. II. 1. 31. vide notas. Quid *meri-*

tu's? D. Cruoem. And. III. 5. 15. Ita uti *merita* es. Eun. IV. 6. 12. Quid de te tantum *meruisti*? Heaut. I. 1. 31. Saepo *meritum* quod vellem scio. Heo. III. 5. 37. vide notas. Nil saepe *meritast*. Phorm. II. 1. 75. vide notas. Esse in hac re culpam *meritum* non nego. Phorm. V. 8. 25. vide notas.

Meretricius] *Meretricios* amores sapitiis conglutinas? And. V. 4. 10. Si in domum *meretricium* deducar. Eun. II. 3. 91. Ignaram artis *meretriciae*. Heaut. II. 1. 14.

Meretrix] Mirum vero, inpendenter mulier si facit *meretrix*. And. IV. 4. 16. vide notas. Bonas matronas facere, *meretricis* malas. Eun. prol. 37. Non perpeti *meretricum* contumelias. Eun. I. 1. 3. Quomodo adulescentulus *meretricum* ingenia et mores posset noscere. Eun. V. 4. 10. An jam scit ille quid *meretrix* siet? Eun. V. 5. 16. Audaciam *meretricium* specta. Eun. V. 5. 24. Muliercommoda et facta haec *meretrix*. Heaut. III. 2. 11. Vidin ego te modo manum in sinum huic *meretrici* inserere? Heaut. III. 3. 2. Pessauma haec est *meretrix*. Heaut. III. 3. 38. *Meretrix* et mater familias una in domo? Adolph. IV. 7. 29. Per pol quam paucis reperiis *meretricibus* fidelis evanisse amatores. Heo. I. 2. 1. vide notas. Filiam nuptam cum eo qui *meretricum* amaret. Heo. IV. 1. 24. Animum ad *meretricem* induxisti. Heo. IV. 4. 67.

Meridies] *Meridie* ipso faciam ut stipulam colligat. Adolph. V. 3. 62.

Merito] *Merito* te amo. Eun. I. 2. 106. Derides? *merito*. Heaut. V. 1. 42. vide notas. *Merito* huic *meretrici* inserere. Heo. III. 5. 55. Dis magnas *merito* gratias habeo atque ago. Phorm. V. 7. 1.

Meritum] *Merito* tuo. Eun. III. 2. 5. Sic *meritum* meum. Heaut. I. 1. 40. Pro *merito*. Phorm. II. 2. 23 et 24. At meo *merito* crede. *Merito* hoc meo videtur factum? Phorm. V. 8. 42 et 44.

Merus] Nihil, nisi spem *merus*. Phorm. I. 2. 96.

Metuo] *Metui* a Chryside. And. I. 1. 79. *Metuo*, ut substet hospes. And. V. 4. 11. *Metuo* fratrem, ne intus sit. Eun. III. 5. 62. Ne *metuas*. Eun. IV. 7. 16. *Metuo* quid sit. Heaut. IV. 1. 7. Si me *metuis*, mores cave in te esse istos sentiam. Heaut. V. 4. 9. Neo *metuit* quemquam. Adolph. I. 2. 5. Male *metuo*. Heo. III. 2. 2. Nec pol ista *me-*

tuzur deos: neque has respicere deos opinor. Heo. V. 2. 6.

Metus] Dum eum retas, metus, magister cohibebant. And. I. 1. 27. vide notas. Amoto metu. And. I. 2. 10. vide notas. Oratio hæc me miseram examinavit metu. And. I. 5. 16. Ut metum quo in nunc est adimam. Quam primum hoc me libera miserum metu. And. II. 2. 2 et 14. Animus commotus metu. And. V. 4. 34. Lingua hæret metu. Eun. V. 5. 7. In metu esse hæc, illi est utile. Heaut. I. 2. 25. Liberos retinere metu. Adelp. I. 1. 33. Membra metus debilia sunt. Adel. IV. 4. 4. Dempai metum omnem. Adelp. IV. 7. 18. Nescis quo in metu et quanto in periculo simus. Phorm. I. 2. 7. Quantus metus est mihi? Phorm. III. 1. 18. Nes exocerastis metu. Phor. V. 6. 3.

Migro] Ex urbe tu rus habitatum migres? Heo IV. 2. 13.

Miles] Miles gloriosus. Eun. prol. 31. Mira vero militi quæ placeant. Eun. II. 2. 57. Imperatoris virtutem noverram, et vim militum. Eun. IV. 7. 8. Ita uti fortis deest militis. Eun. IV. 7. 45. Cum militi inhumanissimo. Haud opinor commode finem statuisset orationi militum. Heo. I. 2. 10 et 21.

Milesius] Ille ubi est Milesius? Adel. IV. 5. 68.

Miletus] Habitat Miletii. Miletum usque obsecro? Adelp. IV. 5. 20 et 21.

Milites] Ex ipsa milites audivi. And. V. 4. 43. Plus milites jam audivi. Eun. III. 1. 32. At enim tædet jam audire eadem milites. Phorm. III. 2. 2.

Militia] Una semper militis et domi fuimus. Adelp. III. 4. 49.

Milito] In Asiam ad regem militatum abiit. Heaut. I. 1. 65. Profugiet alique militatum. Adelp. III. 3. 31.

Mille] Huic drachmarum argenti hæc mille dederat mutuum. Illi datum iri mille numum pres sit. Heaut. III. 3. 40 et 45. vide notas.

Milvus] Non rete accipitri tenditur, neque miluo. Phorm. II. 2. 16.

Minas] Minas pro ambobus viginti dedi. Eun. I. 2. 89. Hic sunt tres minæ. Eun. III. 2. 18. Remit? quanti? P. Viginti minis? Eun. V. 5. 14. Tibi perdere talentum hoc pacto satius est, quam illo minam. Heaut. III. 1. 66. Minas quidem decem habet a me filia. Heaut. IV. 7. 7. Minas decem comradet aliocunde. Adelp. II. 2. 34. Dedit præ-

terea in sumptum, dimidium minæ. Ad. III. 3. 16. Minas quinque scæpe. Phorm. II. 3. 63. Sola triginta minæ. Phorm. III. 3. 24.

Minæ] Si illum relinquo, ejus vite timeo: ain opitalor, hujus minas. And. I. 3. 5.

Minoræ] Si ex capite ais meo natus, item ut aiunt *Minæ* esse ex Jove. Heaut. V. 4. 13.

Minime] Minime multos lædere. Eun. prol. 2. Cum minime vellem, minimeque opus fuit. Eun. II. 3. 44. Minime gentium. Eun. IV. 1. 11. Minime mirum. Heaut. II. 3. 4. Minime miror. Adelp. II. 1. 24. Id mea minime refert. Adelp. V. 4. 27.

Minimus] Ut te redimas captum, quam quæc *minimo*. Eun. I. 1. 30. Quomodo minime periculo id demus adolescentule. Heaut. III. 1. 68. Quam minime in spe situs erit. Heaut. V. 2. 44.

Minutor] Abituram se abe te esse illico *minutatur*. Heaut. III. 1. 80. vide notas.

Minor. Adj.] Filium *minorem*. Eun. II. 2. 58. Quasi intio mea res *minor* agatur, quam tua. Heaut. II. 3. 115. *Minor* est erratio. Adelp. IV. 2. 41. *Minor* ergo erus damno auctus est. Heaut. IV. 1. 15. vide notas.

Minor. verbum] Nunc *minatur* porro, scæpe id, quod *menchis* solet. Eun. V. 4. 35. In diem istæc est fortasse, quod *minare*. Eun. V. 6. 19. vide notas.

Minus] Nec tu ea causa *minus* eris hæc quæ facia. And. II. 3. 18. Ut aliqua pars laboris *minuatur* mihi. Heaut. prol. 42. Non *minus* meum consilium. Heo. IV. 3. 10. *Minus* vero iram. Phorm. II. 3. 88. Hæcine erat ea que nostras *minus* fractus vilitas? Phorm. V. 8. 24. Vide notas.

Minus] Quo sunt *minus*. And. I. 2. 26. Quo tu *minus* scis serumnas meas. And. IV. 1. 31. Hoc nemo fuit *minus* ineptus. Eun. II. 1. 21. Nil *minus*. Eun. III. 1. 45. *Minus* potens, quam tu, *minus* notus, *minus* amicorum hic habens. Eun. IV. 6. 22. Qui *minus*? Eun. V. 7. 3. Quanto *minus* spei est, tanto magis amo. Eun. V. 8. 23. Mihi jam *minus*que obtemperat. Heaut. III. 3. 33. Nihil *minus* ego hoc faciam tamen. Heaut. V. 3. 10.

Minutus] Olera et pisciculos *minutos*. And. II. 2. 32.

Mirabilis] Vos esse *iatias* modi, et

nos non esse, haud mirabiles. Heaut. II. 4. 7.

Mirandus] *Mirando* hoc tanto tam repentino bono. And. V. 4. 35. *Mirandumne* id est? Hec. IV. 4. 39.

Mire] *Mire* fluxit filium. Heaut. V. 1. 25.

Mirificus] *Facinus* andivi *mirificissimum*. Phorm. V. 6. 30.

Miror] *Mirabar* hoc si sic abiret. And. I. 2. 4. *Miror*, unde sit. And. IV. 4. 1. Nequeo satis *mirari*. Eun. III. 4. 9. Idque adeo *miror*. Heaut. V. 3. 2. Minime *miror*. Adelp. II. 1. 48. Credo te non nil *mirari*. Hec. V. 1. 6. *Miror* qui hoc siet. Phorm. V. 3. 23. vide notas.

Mirum] *Mirum*, ni domi est. And. III. 4. 19. Quid istac tam *mirum*? And. IV. 1. 27. *Mira* vero militi quae placeant. Eun. II. 2. 57. Non *mirum* fecit uxor. Hec. IV. 4. 87. Num novom aut *mirumat*? Phorm. V. 6. 8.

Misceo] Ita tu isto tuo *misecto*, ne me admisceas. Heaut. IV. 5. 35.

Miser] Heu me *miserum*. And. IV. 1. 22. Vae *misere* mihi. And. IV. 4. 4. Perii, quid ego egi *miser*? Eun. II. 3. 86. Apparet servom hunc esse domini pauperis *miserique*. Eun. III. 2. 34. *Miserrimus* fui fugitando. Eun. V. 2. 7. Quid sene erit nostro *miserius*? Heaut. II. 3. 14. *Miserum* offendi ibi militem. Heaut. II. 3. 124. vide notas. Habet patrem quandam avidum, *miserum* atque aridum. Heaut. III. 2. 15. Nullam credo mulierem me *miseriorem* vivere. Hec. IV. 1. 51. Eheu me *miserum*. Phorm. I. 4. 10.

Miserandus] O facinus *miserandum*. Adelp. II. 1. 19. vide notas.

Misere] Scimus, hanc quam *misere* amarit. And. III. 2. 40. vide notas. Illi invidere *misere*. Eun. III. 1. 22. Nimis *misere* cupio. Adelp. IV. 1. 6.

Miseresco] Inopis nunc te *miserescat* mei. Heaut. V. 4. 3.

Miseret] Nonne te *miseret* mei? And. V. 2. 28. Me tuarum *miseritumst* fortunarum. And. III. 1. 54. Menedemi vicem *miseret* me. Heaut. IV. 5. 1.

Miseria] Quasi ubi illam expueret *miseriam* ex animo. Eun. III. 1. 16. Illam mihi lenirent *miseriam*. Heaut. I. 1. 75. Ingenio egregio ad *miseriam* natus sum. Heaut. III. 1. 11. Hei *miseriam*. Adelp. II. 1. 19. vide notas. Solus meorum est *miseriarum* remedium. Adelp. III. 1. 6. Nisi me oredo,

hinc esse natum rei, ferendis *miseriis*. Adelp. IV. 2. 6. Dolore ac *miseris* tabescit. Adelp. IV. 3. 11. Quae haec est *miseria*? Adelp. IV. 2. 16. Quam ibi *miseriam* vidi? Adelp. V. 4. 13. *Miseriam* omnem ego capio. Adelp. V. 4. 22.

Misericordia] Haec ille lacrumae, haec illast *misericordia*. And. I. 1. 99. Redducunt animum ad *misericordiam*. And. III. 3. 27. Ad *misericordiam* umbos adduces cito. Heaut. V. 2. 42. Animus uxoris *misericordia* devinctus. Hec. II. 2. 92.

Mittis] Qui ait tandem nobis Sannio? Sr. Jam *mittis* est. Adelp. II. 4. 12.

Mitto] *Mittoid*, quod scio: dic, quid rogo. And. IV. 4. 25. Nos *mittis* face. And. V. 1. 14. *Mitte* male loqui. And. V. 3. 2. *Mitte* orare. And. V. 4. 1. Jovem Danae *mittis* sicut in gremium imbrem aureum. Eun. III. 5. 37. Sollicitudinem istam *mittas*. Heaut. I. 2. 3. Alias ut *mittam* *miserias*. Hec. III. 4. 6. Ut ad paucam redeam, ac *mittam* illius ineptias. Phorm. IV. 3. 43.

Mnas] Ager oppositust pignori ob decem *mnas*. Phorm. IV. 3. 57. vide notas.

Moderor] Ex sua libidine *moderatur*. Heaut. II. 1. 4.

Modeste] Adnuo, terram istoens *modeste*. Eun. III. 5. 32. Si *modeste* ac raro hoc fecit. Hec. IV. 1. 37. Animus qui *modeste* isto tuo ferat. Phorm. I. 3. 18.

Modestia] Ejus mores toleret sua *modestia*. Hec. III. 5. 28. Mea pertinetia dicat esse factum, haud sua *modestia*. Hec. IV. 2. 15.

Modestus] Voltu adeo *modesto*, adeo venusto, ut nil supra. And. I. 1. 93. Proba et *modesta*. Adelp. V. 8. 7. Pudens, *modesta*. Hec. I. 2. 90.

Modo] Apud forum *modo* e Davo audivi. And. II. 1. 2. *Modo* ut possim. And. II. 4. 6. *Modone* id demum sensi? And. V. 3. 11. Sine *modo*. Eun. I. 1. 20. Hoc *modo* sine te exorem. Eun. I. 2. 105. *Modo* ait, *modo* negat. Eun. IV. 4. 46. *Modo* liceat vivere. Heaut. V. 2. 28. *Modo* dolores occupiant primulum. Adelp. III. 1. 20. Advenis *modo*? Hec. III. 5. 8. Scies, *modo* ut tacere possis. Phorm. I. 2. 9. *Modo* non montis auri polliciens. Phorm. I. 2. 18.

Modus] Habere suae vitae *modus*. And. I. 1. 68. Sine meo me vivere *modo*. And. I. 1. 126. Neque *modum* be-

nignitatis cogitas. And. V. 1. 7. Quo res in se neque conalium, neque modum habet ullum. Eun. I. 1. 12. Nos omnibus cruciant *modis*. Eun. II. 3. 92. Sump-tus cotidiano fieri, nec fieri *modum*. Heaut. IV. 5. 7. vide notas. Vah, quibus illum lacerarem *modis*! Adelp. III. 2. 17. Eodem *modo*. Adelp. IV. 5. 61. Miris *modis* odisse. Hec. I. 2. 104. Omnibus *modis* miser sum. Hec. IV. 4. 79. Hunc impuratum poterimus nostro *modo* ulcisci. Quin novo *modo* eii faceres contumeliam. Phorm. V. 7. 69 et 76.

Machus] Ut te arbitretur sibi para-tam *machum*. And. II. 1. 16. Minatur porro sese id quod *machis* solet. Eun. V. 4. 35. Hunc pro *macho* comprehen-dere et constraxere. Eun. V. 5. 22.

Mæror] Nunc misera in *mæror* est. And. IV. 2. 10.

Molestia] Neque quas ipse amor *molestias* habet, addas. Eun. I. 1. 32. Ita ut fit, ubi quid in animo est *molestie*. Eun. IV. 2. 2. Sine *molestia*. Eun. V. 4. 6. Et mi et tibi et illis dempseris *molestiam*. Adelp. 5. 3. 33. Illi *molestiam* adfert. Hec. III. 2. 9.

Molestus] Num illi *molestæ* quippiam hæc sunt nuptiæ? And. II. 6. 7. *Molestus* certe ei fuero. And. IV. 1. 17. Is ubi *molestus* *spagis* est. Eun. III. 1. 24. Ubi *molestum* non erit. Eun. III. 2. 31. Aut dicat quid volt, aut *molestæ* ne siet. Eun. III. 3. 23. Ausculta pan-cis, nisi *molestum* est. Adelp. V. 3. 20.

Molitor] Dum *moliuntur*, dum conan-tur annus est. Hec. II. 2. 11. vide notas.

Mollis] Neque misericordis, neque precibus *molliri* queas. Phorm. III. 2. 13. Hominem his verbis sentio *mollirier*. Phorm. IV. 3. 27.

Molliter] Te curasti *molliter*. Adelp. V. 1. 1.

Mollities] Effioiunda hercle est hæc *mollities* animi. Eun. II. 1. 16.

Molo] Ego pro te *molam*. And. I. 2. 29. Coquendo sit faxo et *molendo*. Adelp. V. 3. 61. *Molendum* est in pistri-no. Phorm. II. 1. 19. vide notas.

Momentum] Paulo *momento* huc vel illuc impellitur. And. I. 5. 31.

Moneo] Ut quiescant porro, *moneo*. And. prol. 23. Bene *mones*. And. II. 2. 36. Ni ipsa res *moneat*. And. III. 3. 19. Hoc tempus, præcaere mihi me, haud te ulcisci *monet*. And. III. 5. 18. vide notas. Is ne erret, *moneo*. Eun.

prol. 16. Ut te audacter *moneam* et familiariter. Heaut. I. 1. 6. Sedulo *moneo*. Adelp. III. 3. 73. Faciam ut *mones*. Hec. IV. 4. 97. Te hoc *moneo* unum. Hec. V. 1. 39.

Monitor] Nihil opus fuit *monitore*. Hec. I. 1. 119. Hic adiutor meus et *monitor* et præmonstrator. Hec. V. 1. 2. O Geta *monitor*. Phorm. II. 1. 4.

Mons] Modo non *montis* anri polli-cens. Phorm. I. 2. 18.

Monstratio] Ut te cum tua *monstratio*ne magnus perdat Jupiter. Adelp. IV. 6. 2.

Monstro] Scio ubi sit, veram hodie numquam *monstrabo*. Adelp. IV. 2. 31.

Monstrum] Aliquid *monstri* alunt. And. I. 5. 15. Nonne hoc *monstri* si-milest? Eun. II. 3. 43. Quod istuc nam *monstrum* fuit? Eun. IV. 3. 14. *Monstrum* hominiis. Eun. IV. 4. 29. Quot res post illa *monstra* evenerunt mihi. Phorm. IV. 4. 24.

Monumentum] Patrium *monumen-tum*. Eun. prol. 13. Cistellam domo effer cum *monumentis*. Eun. IV. 6. 15.

Mora] In Pamphilo ut nil sit *mora*. And. I. 1. 139. Neque istuc, neque sibi tibi erit usquam in me *mora*. And. II. 5. 9. Ne in *mora* sies. And. II. 5. 13. Ne in *mora* illi sis. And. III. 1. 9. Nunc per hunc nullast *mora*. And. III. 4. 14. Ut huic malo aliquam producam *moram*. And. III. 5. 9. Nec *mora* ulla est, quin jam uxorem ducam. And. V. 6. 7. Ne *mora* sit. Adelp. II. 1. 17. Ne *moræ* meis nuptiis egomet sim. Adelp. IV. 5. 78. Hoc mihi *morest*. Adelp. V. 7. 6.

Moratus] Quid mulieris uxorem ha-bes? aut quibus *moratam* moribus? Hec. IV. 4. 22.

Morbis] Ne ad *morbum* hoc etiam. And. I. 5. 65. Di boni, quid hoc *morbi* est? Eun. II. 1. 19. Si forte *morbis* amplior factus siet. *Morbis* qui auctus sit. Hec. III. 1. 50 et 54. Male metuo, ne *morbis* magis adgravescat. Hec. III. 2. 2. Alio auspiciois *morbo* me visurum adfectam. Hec. III. 3. 6. pol me detinuit *morbis*. Senectus ipsast *morbis*. Phorm. IV. 1. 8 et 9.

Mordeo] *Mordere* clanculum. Quod eam *mordeat*. Eun. III. 1. 21 et 55. Si id te *mordet*. Adelp. V. 3. 21.

Morigeror] Adolescenti esses *morigeratus*. Adelp. II. 2. 10.

Morigerus] Tibi *morigera* fuit in re-bus omnibus. And. I. 5. 69.

Morior] Jam ferme *moriens* me vocat. And. I. 5. 49. *Mori* me malim. Eun. I. 1. 21. *Mori* me satiat. Eun. IV. 7. 2. Ille tibi *moriens* nos commendavit. Adolph. III. 4. 11. Qui ab orco *mortuum* me reducem in lucem feceris. Hec. V. 4. 12. De ejus una, ut audio, aut vivam aut *morian* sententia. Phorm. II. 1. 19. Verba fiunt *mortuo*. Phorm. V. 8. 26.

Moror] Quid multis *moror*? And. I. 1. 87. Nil *moror*. Eun. I. 1. 104. Ubi vis, non *moror*. Eun. III. 2. 27. Ego met convivas *moror*. Heaut. I. 1. 20.

Mors] Is obit *mortem*. And. I. 3. 18. *Mors* continuo ipsam occupat. And. I. 5. 62. Hanc, nisi *mors*, mi adimet nemo. And. IV. 2. 14. Mulcavit usque ad *mortem*. Adolph. I. 2. 10. Meam *mortem* exspectant. Adolph. V. 4. 20. Interea semper *mortem* exspectabam miser. Hec. III. 4. 7. Jam depeccisoi *morte* capio. Phorm. I. 4. 14.

Mos] Prope adest, cum alieno *mors* vivendumst mihi. And. I. 1. 123. Hic dies aliam vitam defert, alios *mores* postulat. And. I. 2. 18. Animo *morem* gessero. And. I. 1. 17. Conveniunt *mores*. And. IV. 2. 13. *Mors* hominum evenit. And. V. 6. 3. Præter civium *morem* atque legem. And. V. 3. 9. Studuisti, isti formæ ut *mores* consimiles forent. Heaut. II. 4. 2. Hancine erat sequom ex illius *more*, an illum ex hujus vivere? Heaut. I. 2. 29. Nosti *mores* mulierum. Heaut. II. 2. 10. Quam multa, justa injusta, sunt *morbis*? Heaut. IV. 7. 11. Cujus *mos* maxumest consimilis vostrum. Heaut. II. 4. 13. Qui istio *mos* est? Heaut. III. 3. 1. Adolescenti *morem* gestum oportuit. Adolph. II. 2. 6. Uthomost, ita *morem* geras. Adolph. III. 3. 77. Hancine vitam? hancine *mores*? Adel. IV. 7. 40. Quæ res tam repente *mores* mutavit tuos? Adolph. V. 9. 27. Ad amissim ambarum *mores* earum existimans. Hec. I. 2. 88. vide notas. Quid mulieris uxorem habes? aut quibus moratam *morbis*? Hec. IV. 4. 22. Suis cuique *mos*. Phorm. II. 4. 14. Præsertim ut nunc sunt *mores*. Phorm. I. 2. 5.

Moveo] Nil *moventur* nuptiæ. And. III. 2. 36. *Moves* ocios te. And. IV. 3. 16. Ego istec *moveo* aut curo? And. V. 4. 18. Nil nos dos *movet*. Heaut. V. 1. 66. Noster grex *motus* locost. Phor. prol. 33.

Mox] *Mox* ego huc revertor. And. III. 2. 5. *Mox* nocta te adiget horsam insomnia. Eun. II. 1. 13. Quam *mox* fruimus? Eun. IV. 7. 18. Exspecto quam *mox* veniat. Phorm. I. 3. 9.

Mulco] Male *mulcabo* ipsam. Eun. IV. 7. 4. Omnem familiam *mulcavit* usque ad mortem. Adolph. I. 2. 10.

Muliebris] Nulla mala re interpolatam *muliebris*. Heaut. II. 3. 48. vide notas.

Mulier] Illa temulentast *mulier* et teneraria. And. I. 4. 2. Mirum vero, impudenter *mulier* si facit meretrix. And. IV. 4. 16. Senem *mulierem*. Eun. II. 3. 66. vide notas. Novi ingenium *mulierum*. Eun. IV. 7. 42. Vereor, ne *mulier* corrupta sit. Heaut. II. 2. 2. *Mulier* commoda et faceta. Heaut. III. 2. 10. Non auderet facere hæc vidæz *mulieri*. Heaut. V. 1. 80. *Mulieres* parperculæ. Adolph. IV. 5. 13. Utin' omnes *mulieres* eadem æque studeant, nolintque omnia? Hec. II. 1. 2. *Mulieres* sunt, ferme ut pueri, levi sententia. Hec. III. 1. 32. Amarae *mulieres* sunt. Hec. IV. 4. 88. Volgus quod male audit *mulierum*. Hec. IV. 2. 24. *Mulier mulieri* magis congruet. Phorm. IV. 5. 14. Adolescentis *mulier*. Phorm. V. 3. 11. *Mulier* sapiens es. Phorm. V. 8. 37.

Muliercula] Potius quam patere filium commetare ad *mulierculam*. Heaut. III. 1. 35. vide notas. *Mulierculam* eam compressit. Phorm. V. 8. 28.

Multimodis] *Multimodis* gaudeo. And. V. 4. 36. *Multimodis* expeto. Hec. II. 3. 7. vide notas. *Multimodis* es vituperandus. Phorm. III. 1. 1.

Multo] Aliter *multo* venire. And. prol. 4. Illud mi *multo* maxumumst. And. III. 2. 46. Is questus nunc est *multo* uberrimus. Eun. II. 2. 22. *Multo* hilarior. *Multo* me antevenit? Eun. IV. 5. 5 et 7. vide notas. *Multo* omnium me nunc fortunatissimum factum puto esse. Heaut. IV. 8. 1. Gravius *multo* ac durius. Heaut. V. 2. 4. Hac *multo* propius ibis. Adolph. IV. 2. 41.

Multum] Salve *multum*. Hec. I. 2. 7. Haud *multum* heredem javant. Hec. III. 5. 10. Nec me *multum* fallit. Hec. V. 1. 2. Non *multum* habet, quod det fortasse. Phorm. I. 2. 95.

Multus] Quid multis *moror*? And. I. 1. 87. *Multa* concurrunt simul. And. III. 2. 31. Habeo alia *multa*, nunc quam condonabitur. Eun. prol. 17. vide notas.

Multa sunt cause, quamobrem. Eun. I. 2. 65. Quid tibi ego multa dicam? Eun. III. 2. 43. Quid multa verba? Eun. III. 5. 20. Concurrunt multa. Heaut. II. 2. 3. vide notas. Quam multa, justa injusta, sunt moribus? Heaut. IV. 7. 11. Multa ex quo facerint comoda, ejus incommoda sequomst ferre. Heo. V. 3. 42.

Mundus] Dum foris sunt, nil videtur mundus. Eun. V. 4. 12.

Munus] Munus nostrum ornato verbis. Eun. II. 1. 8. Quis est tam potens, cum tanto munere hoc? Eun. II. 3. 61. Hic pro illo munere tibi honos est habitus. Eun. V. 6. 23. Laute munus administrasti tuam. Adelph. V. 1. 2. Egon te sinam sine munere a me abire? Heo. V. 4. 13. Ei credo munus hoc conraditur. Porro autem Geta ferietur alio manere. Phorm. I. 1. 6 et 13.

Musicus] Fao periculum in musicis. Eun. III. 2. 24. Repente ad studium se applicasse hunc musicum. Heaut. prol. 23. Remotum ab arte musica. Artem musicam recidit ad paucos. Heo. alt. prol. 15 et 38. Quid artem tractat musicum. Phorm. prol. 18.

Musito] Accipienda et musitanda injuria adulescentiumst. Adelph. II. 1. 53.

Mutatio] Vestis quid mutastis? Eun. IV. 4. 4. Mutatio fit. Heo. IV. 4. 11. vide notas.

Mutulo] Spolies, mutiles, laoceres, quemquem nacta sis. Heo. I. 1. 8. vide notas.

Muto] Haud muto. And. I. 1. 13. vide notas. Is mutavit, quia me immutatum videt. And. I. 5. 7. vide notas. Ne is mutet suam sententiam. And. II. 3. 19. De axore, ita ut possedi, nil mutat Chremes. And. V. 4. 46. Muta vestem. Eun. III. 5. 61. Placet tibi factum? M. Non, si queam mutare. Adelph. IV. 7. 19. Qua via sententia ejus possit mutari. Heo. IV. 1. 34. Cum illo ut mutet fidem. Phorm. III. 2. 27.

Muttio] Nil jam muttire audeo. And. III. 2. 25. Muttio. Heo. V. 4. 26.

Mutus] Utinam aut hic surdus, aut hinc muta facta sit. And. III. 1. 5. Mutum dicas. Heaut. IV. 4. 26.

Mutuus] Drachmarum argenti mille dederat mutuus. Heaut. III. 3. 40. Tradent operas mutuus. Phorm. II. 1. 37.

Myconius] Callidemidem hospitem. Myconium conveni. Heo. III. 4. 19. Myconium hospitem exspecto. Tun es Myconius? Heo. V. 3. 3 et 5.

N.

Nevius] Cum hanc accusant, Nevium, Plantam, Eonium aoculant. And. prol. 18.

Namque] Namque adulescens patris pacem in lege conficiet suas. Heaut. V. 2. 44. vide notas. Namque id metui. Adelph. II. 1. 39.

Nanciscor] Quod ego sim nactus mali. And. V. 6. 3. Piscis ex sententia nactus sum. Adelph. III. 3. 67. Spolies, mutiles, laoceres, quemquem nacta sis. Heo. I. 1. 8. Par ingenium nactus est. Heo. I. 2. 95. Scit se nobilitatem ex ea re nactam et gloriam esse. Heo. V. 2. 31. vide notas. Quendam nactus est puellulam. Phorm. I. 2. 31. Ingenium liberalem nactus es. Phorm. I. 3. 16. Ex nuptiis tuis si nil nanciscor mali. Phorm. III. 3. 10.

Narratio] Narrationis incipit mi initium. And. IV. 2. 26.

Narro] Non qui argumentum narret. And. prol. 6. Narras probe. And. V. 6. 6. Regem elegantem narras. Eun. III. 1. 18. Bene edepol narras. Eun. V. 3. 7. Tu isti narra omne ordine, ut factum siet. Eun. V. 4. 48. vide notas. Longumst, si tibi narrem. Heaut. II. 3. 95. Mira narras. Heaut. V. 1. 23. Facio te apud illum deum: virtutes narro. Adelph. IV. 1. 20. Quid mi istæo narras? Heo. V. 2. 18. Piliam narras mihi? Phorm. II. 3. 54. Quid ergo narras? Nihil est, quin male narrando possit depravariet. Phorm. IV. 4. 4 et 16.

Nascor] Scitus puer est natus Pamphilo. And. III. 2. 6. Abdomini huic natum dicas. Eun. III. 2. 7. vide notas. Annos natast sedecim, non major. Eun. III. 3. 20. Annos sexaginta natus es, aut plus eo, ut conjicio. Heaut. I. 1. 10. Si ex capite sis meo natus. Heo. 4. 13. Ex me hic natus non est, sed ex fratre. Adelph. I. 1. 15. Uxorem duxit: nati filii duo. Adelph. I. 1. 21. Natum ex tanta familia. Adelph. III. 1. 10. Sam natu maxumus. Adelph. V. 4. 27. Nunc demum istæo nata orationst. Adelph. V. 3. 19. Ego sum animo leni natus. Adelph. II. 2. 28. Ex te recte eum natum putent. Heo. III. 3. 39.

Nasus] Rufamne illam virginem, caesiam, sparso ore, adnaco naso? Heaut. V. 5. 18.

Nata] E re *nata* melius fieri haud potuit. Adolph. III. 1. 8. vide notas.

Natalis] Ubi erit puero natalis dies. Phorm. I. 1. 14.

Natura] Ut fert *natura*. And. IV. 4. 56. Tamen etsi bona *natura* est. Eun. II. 3. 25. Amicum ingenio fretum, haud *natura* sua. Heaut. prol. 24. Ita comparatam esse hominum *naturam* omnium? Heaut. III. 1. 94. *Natura* tu illi pater es, consiliis ego. Adolph. I. 2. 46. Tuus herole vero et animo et *natura* pater. Adolph. V. 7. 4.

Navigo] Ego in portu *navigo*. And. III. 1. 22. *Navigare* incommodumst. Heo. III. 4. 3.

Navis] *Navem* is fregit. And. I. 3. 17. *Navi* fracta ad Andrum ejectus est. And. V. 4. 20. E *navi* egredientem. Heaut. I. 2. 8. *Navem* conduebam. Adolph. II. 2. 17. *Navem* ascendit. Adolph. IV. 5. 69. Dies triginta, aut plus eo in *navi* sui. Heo. III. 4. 7.

Navitur] Si incipies, neque pertendes *naviter*. Eun. I. 4. 6.

Nautu] Venisse eas salvas audivi ex *nauta*, qui illas vexerat. Phorm. IV. 1. 10.

Ne pro Ne] *Ne* iste haud mecum sentit. And. II. 1. 24. *Ne* tu istaoc faxo calceibus sepe insultabis frustra. Eun. II. 2. 54. *Ne* ego fortunatus homo sum. Heaut. IV. 6. 21.

Ne] Vereor *ne* quid Andria adportet mali. And. I. 1. 46. Metuo fratrem, *ne* intus sit: porro autem patrem, *ne* rure redierit jam. Eun. III. 5. 64. Cave *ne* falsam gratiam studeas inire. Heaut. II. 3. 61.

Nebulo] *Nebulonem* hunc certumst ludere. Eun. II. 2. 38. Tu me hic etiam, *nebulu*, ludificabere? Eun. IV. 4. 49. Hic *nebulu* magnus est. Eun. IV. 7. 15.

Necessario] Coacti *necessario* se apertiant. And. IV. 1. 8.

Necessu] Quasi *necessu* sit. And. II. 2. 35. *Necessu* est multum accipere Thaidem. Eun. V. 8. 45. *Necessu* est consilia consequi consimilia. Heaut. I. 2. 35. Non *necessu* habeo omnia pro meo jure agere. Adolph. I. 1. 26. Magnum *nescio* quid *necessu* est evenisse. Heo. III. 1. 24.

Necessum] *Necessum* fuit hoc facere. Eun. V. 5. 28. vide notas. In eum res

redit jam locum, ut ait *necessum*. Heaut. II. 3. 119. vide notas.

Necessitas] Illam a me distrahit *necessitas*. Heo. III. 1. 45.

Neclegens] *Neclegentem* foecris. And. II. 3. 23.

Neglegenter] Tantam rem tam *neglegenter* agere? And. I. 5. 18. Capillus circum caput rejectus *neglegenter*. Heaut. II. 3. 50.

Neclegentia] *Aemulari neclegentiam*. And. prol. 21. Cognatorum *neclegentia*. And. I. 1. 44. Praeteritus *neclegentia*st. Apolph. prol. 14. Non manebat aetas virginis meam *neclegentiam*. Phorm. IV. 1. 5. Neque *neclegentia* tua id fecit. Phorm. V. 8. 27.

Neclego] Pannis obsita, *neclecta*, imunda inlavis. Heaut. II. 3. 54. Pecuniam in loco *neclegere*, maximum interdumst lucrum. Adolph. II. 2. 8. Quam ipse *neclexit* pater, ego alam? Heo. IV. 4. 48. vide notas. Amo te: et non *neclexisse* habeo gratiam. Phorm. I. 2. 4. Quia egeus relicta est misera, ignoratur parens: *neclegitur* ipsa. Narrabat se hunc *neclegere* cognatum suum. Phorm. II. 3. 11 et 19.

Nedum] Satrapa si siet amator, nunquam sufferre ejus sumptus queat: *nedum* tu possis. Heaut. III. 1. 45.

Neglectus] Haec res nentiquam *neglectu* est mihi. Heaut. II. 3. 116.

Nego] Ego illud sedulo *negare* factum. And. I. 1. 120. *Negat* quis? *nego* ait? aio. Eun. II. 2. 21. Id esse factum hic non *negat*. Heaut. prol. 18.

Negotium] Id sibi *negoti* credidit solum dari. And. prol. 2. Id da mihi *negoti*. And. III. 2. 41. Quid istic tibi *negotiat*? And. V. 2. 8. *Negoti* siquando odium ceperat. Eun. III. 1. 14. Paulum hoc *negoti* mi obstat. Heaut. III. 1. 89. vide notas. In bello, in otio, in *negotio*. Adolph. prol. 20. Quid hoc est *negoti*? Adel. IV. 5. 73.

Nemo] Hanc, nisi mors, mi adimet *nemo*. And. IV. 2. 14. *Nemo* herole quisquam. Eun. V. 8. 1. *Nemo* est miserior me. Heaut. II. 3. 22. Fratrum homini *nemini* esse primarum artium magis principem. Adolph. II. 3. 6. Ego callidiorum hominem vidi *neminem*. Phorm. IV. 2. 1.

Nempe] *Nempe* ergo aperte vis que restant me loqui. And. I. 2. 24. *Nempe* omnia haec nunc verba haec redeant denique. Eun. I. 3. 78. *Nempe* illi anni

proditā ab te filia est planissime.
Heaut. IV. 1. 26.

Nepo] Anus subtemen *nebat*. Heaut. II. 3. 52.

Nepos] Natus est nobis *nepos*. Hec. IV. 4. 17.

Neptunus] O cœlum, O terra, O maria *Neptuni*. Adelp. V. 3. 4.

Nequeo] *Nequeo* satis decernere. Adelp. IV. 2. 5. *Nequeo* quis lacrumen miser. Hec. III. 3. 25.

Nequicquam] Hodie sero ac *nequicquam* volas. Heaut. II. 3. 104.

Nequior] Nilne in mentem est? C. Nequam quocquam. S. Tanto *nequior*. Adelp. IV. 1. 12.

Nequitias] Hui, quantum ei fenestram ad *nequitiam* patefeceris? Heaut. III. 1. 72. Etiam cum ad *nequitiam* adducere. Adelp. III. 3. 4.

Nervos] Sive adeo digna res est, ubi tu *nervos* intendas tuos. Eun. II. 3. 21. Vereor, ne istæc fortitudo in *nervos* erumpat denique. Phorm. II. 2. 11. In *nervos* potius ibit. Phorm. IV. 4. 15.

Nescio] Lætas est *nescio* quid. And. II. 2. 3. *Nescis* quid mi obtigerit. And. V. 6. 2. Quid agam *nescio*. Eun. IV. 4. 43. Tu fortasse quæ hio facta sient, *nescis*. Eun. V. 8. 32. Ubi sim *nescio*. Heaut. II. 3. 67. An *nescis*, quam doleam. Heaut. V. 1. 61. Vitium est oblatum virgini olim ab *nescio* quo improbo. Hec. III. 3. 23.

Neu. Neve] Ne ab te hanc segreges, *neu* deseras. And. I. 5. 56. Ne mea præsentia obstat, *neu* causa ulla restet reliqua. Hec. IV. 2. 11. Ne sursum deorsum currites; *neve* usque ad locum vigiles. Eun. II. 2. 47. Ne tu curares meum, *neve* ego tuam. Adelp. V. 3. 12.

Neuter] Cum ibi me adesse *neuter* tum præsenserat. And. V. 1. 20. *Neutra* in re vobis difficultas a me erit. Hec. IV. 4. 45.

Neutiquam] *Neutiquam* officium liberi esse hominis puto. And. II. 1. 30. Hæc res *neutiquam* neglectu est mihi. Heaut. II. 3. 116.

Nex] Verberibus cæsum te in pistrinum dedam usque ad *necem*. And. I. 2. 28. Usque ad *necem* opperiere loris. Adelp. I. 1. 28. Homines deverberrasse usque ad *necem*. Phorm. II. 2. 13.

Ni] Quid ni? And. II. 1. 15. Mirum ni hanc dicat. Eun. II. 3. 53.

Nihil] Id aliquid *nihil* est. And. II. 1. 14. *Nihil* est preci loci relictum. And. III. 4. 22. Mea *nihil* refert. Eun. II. 3. 28.

Nihilum] *Nihilum* socius. And. III. 2. 27. *Nihilū* penderem. Eun. I. 2. 14. *Nihilum* magis. Heaut. II. 3. 136. Cui minus *nihilum* est. Phorm. III. 3. 2.

Nimirum] *Nimirum* hinc homines frigent. Eun. II. 2. 37. *Nimirum* dabit hæc *Thais* mihi magnum malum. Eun. III. 3. 2. *Nimirum* consilium illud rectumst. Eun. IV. 7. 14.

Nimis] Ne quid *nimis*. And. V. 1. 34. *Nimis* me indulgeo. Eun. II. 1. 16. Nil *nimis*. Heaut. III. 2. 8. *Nimis* misere cupio. Adelp. IV. 1. 6.

Nimium] *Nimium* parco. And. II. 6. 19. *Nimium* vellem. Eun. III. 5. 49. *Nimium* illi indulges. Heaut. IV. 8. 20. *Nimium* istoc abisti. Adelp. II. 1. 15. *Nimium* me ingratum putas. Hec. V. 4. 13. *Nimium* dici nos bonos studemus et benignos. Phorm. V. 3. 2.

Nimius] Aut largitate *nimia* aut parsimonia. Heaut. III. 1. 32. Vestitu *nimio* indulges. Adelp. I. 1. 38. *Nimium* quantum. Phorm. IV. 3. 38.

Nisi] *Nisi* si id est, quod suspicior. And. I. 5. 14. *Nesciebam* id dicere illum, *nisi* quia correxerat miles. Eun. IV. 5. 10. Nil vident, *nisi* quod lubet. Heaut. IV. 1. 30. Tu, quantus quantus, nil *nisi* sapientia es. Adelp. III. 3. 40. Quid restat, *nisi* porro ut fam miser? Hec. III. 1. 20. *Nisi* quid me fefellerit. Phorm. I. 4. 43.

Nitor] Qui color, qui *nitor* vestitus? Eun. II. 2. 11. vide notas.

Nobilis] Fratrem eii esse adprime *nobilem*. Eun. V. 4. 30. Ditem et *nobilem*. Heaut. III. 3. 48. Quam estis maxime potentes, ditas, fortunati, *nobiles*. Adelp. III. 4. 57.

Nobilitas] Scit se *nobilitatem* ex ea re naotam et gloriam esse. Hec. V. 2. 31. vide notas.

Nobilito] Adolescentulum *nobilitas* flagitiis. Eun. V. 6. 20.

Noctu] Mox *noctu* te adiget horsum insomnia. Eun. II. 1. 13. Quam vellem etiam *noctu* amicis operam mos caset dari. Adelp. IV. 1. 16.

Nodus] *Nodus* in scirpo queris. And. V. 4. 38.

Nolo] Suadere *noli*. And. II. 3. 11. *Nolunt*, ubi velis: ubi *nolis*, cupiant ultro. Eun. IV. 7. 43. Si quid laboris, *nollem*. Heaut. I. 1. 30. vide notas.

Nomen] Andriæ illi id erat nomen. And. I. 1. 59. In his poeta hic nomen proficitur suum. Eun. prol. 3.

Nomino] Ubi nominabit Phædriam, tu Pamphilam continuo. Eun. III. 1. 50. Quid ait, ubi me nominas? Heaut. II. 3. 62. Qui nominat me? Phorm. V. 8. 1.

Non nil] Non nil veritus sum abs te. And. III. 4. 3. Non nil timeo misera. Eun. IV. 1. 1. Non nil molesta hæc sunt nobis. Adolph. I. 2. 62. Credo te non nil mirari. Hec. V. 1. 6.

Non nullus] Non nullam in hac re nobis facit injuriam. Adolph. II. 1. 68.

Nonnumquam] Tristis interim, nonnumquam conularumabat. And. I. 1. 82. Cibum nonnumquam capiet cum ea. Eun. II. 3. 77.

Nosco] Desinant maledicere, malefacta ne noscant sua. And. prol. 24. Quomodo adolescentulus meretricum ignem et mores posset noscere. Eun. V. 4. 10. Equo animo æqua noscere oportet. Adolph. III. 4. 58. Alias cognovisti ejus: quæso hanc noscite. Hec. prol. 8. An quisquam index est, qui possit noscere tua justa? Phorm. II. 1. 49.

Notitia] Hæc inter nos nuper notitia admodumst. Heaut. I. 1. 1.

Notus] Neque notum, neque cognatum. Eun. I. 2. 68. vide notas. Omnes noti me atque amici deserunt. Eun. II. 2. 7. Minus potens quam tu, minus notus. Eun. IV. 7. 22. Notus mihi quidam obviam venit. Eun. V. 2. 4. Neque illi benevolens, neque notus, neque cognatus. Phorm. I. 2. 48.

Novi] Qui utramvis recte norit, ambas noverit. And. prol. 10. Illam me credo hand nosse. And. V. 4. 49. Novi ingenium mulierum. Eun. IV. 7. 42. Si quid conlubitumst, novi te. Eun. V. 8. 26. Vesperascit, et non noverunt viam. Heaut. II. 3. 7. Ego te autem novi, quam esse soles inpotens. Heaut. II. 3. 130. Novi ego amantis. Heaut. III. 3. 9. vide notas. Novi tuum animum. Adolph. II. 2. 15. Quasi nunc non norimus nos inter nos. Adolph. II. 4. 7. At non novi hominis faciem. P. At faciam ut noveris. Hec. III. 4. 25. Namquam ante hanc diem meis oculis eam, quod nossem, videram. Hec. V. 4. 23. Egomod me novi et peccatum meum. Phorm. I. 4. 40. Quo magis novi, tanto sæpius. Phorm. II. 2. 14.

Novicius] Pænos, qui circum illam essent, manent novicie, puelle. Eun. III. 5. 34.

Novus] Nova nunc religio te istæ incessit oedo? And. IV. 3. 15. Quæ veteres facitiant, si faciunt novi. Eun. prol. 43. Hoc novum est conceptum. Eun. II. 2. 26. Nova figura oris. Eun. II. 3. 16. Novas qui scribant, nil pareunt seni. Heaut. prol. 43. Eam nos acturi sumus novam. Adolph. prol. 12. Ego novus maritus anno demum quinto et sexagesimo fiam? Adolph. V. 8. 15. Novum intervenit vitium et calamitas. Hec. prol. 2. Nova res ortat. Hec. III. 1. 18. Nil fecit novi. Phorm. III. 1. 11. Multa adveniunt, ut sit, acro hic compluria. Phorm. IV. 3. 6. Nam novum aut miramst? Phorm. V. 6. 8. Nuno gestus mihi voltasque est capiendus novus. Phorm. V. 6. 50.

Nax] Noctesque et dies. And. IV. 1. 53. Offendi ibi militem ejus noctes orantem. Heaut. II. 3. 125. Atque hæc una nox. Heaut. III. 1. 52. Persuasit nox, amor, vinum, adolescentia. Adolph. III. 4. 24. Prius nox oppressisset illic. Adolph. IV. 1. 9. De nocte. Adolph. V. 3. 55. Nocte illa prima virginem non attigit. Hec. I. 2. 61. Memini ad me nocte prima confugere. Hec. V. 3. 24.

Naxia] Unam hanc noxiæ amittit. Eun. V. 2. 13. Dominam esse extra noxiæ. Heaut. II. 3. 57. Pueri istæ se quas pro levibus noxiis iras gerunt? Hec. III. 1. 30. Ad defendendam noxiæ. Phorm. I. 4. 48. Cum in noxiis hic est; ille ad defendendum adest. Phorm. II. 1. 36. vide notas.

Nubo] Daturus illa Pamphilo bodie nuptum? And. II. 1. 1. Filiam meam nubere tuo gnato. And. III. 3. 3. Antiphila mea nubet mihi. Heaut. IV. 3. 13. Pro virgine dari nuptum non potest. Adolph. III. 2. 48. Et nova nupta eadem hæc discet. Adolph. IV. 7. 33. Cum illo nupta. Hec. IV. 1. 19. Nupta meretrici hostis est. Hec. V. 2. 23. Nuptum virginem locavi huic adulescenti. Phorm. V. 1. 25.

Nudus] Capillas passus, nudus pes. Phorm. I. 2. 56.

Nugæ] Magno jam constata nugæ dixit. Heaut. IV. 1. 8.

Nullus] Nullus sum. And. III. 4. 20. Memini, tametsi nullus mones. Eun. II. 1. 10.

Nun] Num videntur convenire hæc

nuptiis? And. II. 2. 39. Num solus illo dona dat? Eun. I. 2. 83.

Numero] Numerabatur forte argentum. Adolph. III. 3. 52.

Numerus] Nisi si me in illo crediti esse hominum numero. Adolph. IV. 3. 3. Conveniat numerus, quantum debui. Phorm. I. 2. 3. 3.

Nunus] Illa illi tamen post datum iri mille nunus pres sit. Heaut. III. 3. 45. vide notas. Reliquum pauxillum numerum. Phorm. I. 1. 4.

Numnam] Hem, numnam perimus? And. III. 4. 12. Numnam hic relictus custos? Eun. II. 2. 55. Numnam haec audivit? Heaut. III. 2. 6. Numnam illa queso partavit? Adolph. III. 4. 42.

Numquam] Numquam istae ego qui vi intelligere. And. III. 4. 10. Insultum id numquam a me auferet. And. III. 5. 4.

Numquid] Numquid meministi? And. V. 4. 20. Numquid vis aliud? Eun. I. 2. 111. Numquid vis, quin abeam? Adolph. II. 2. 39. Numquid dixi jam patri? Hec. V. 4. 25.

Numquidnam] Numquidnam amplius tibi cum illa fuit? And. II. 1. 25. Numquidnam hic quod nolis vides? Eun. II. 2. 41.

Nunc] Etiam nunc mihi scripta illa sunt in animo dicta. And. I. 5. 47. I nunc jam intro. And. II. 5. 13. Alium esse coases nunc me, atque olim cum dabam? And. III. 3. 13. Beneficium verbis initum dudum nunc re comprobas. And. V. 1. 5. Nunc demum intellego. Heaut. II. 3. 12. Nunc demum venis? Adolph. II. 2. 25. Jam dudum dixi, itidemque nunc dico. Hec. IV. 4. 100.

Nuncubi] Nuncubi meam benignitatem sensisti intercludi? Eun. I. 2. 83. vide notas.

Nuntio] Ut diligenter nunties patri. Eun. II. 3. 46. Voluptatem magnam nuntias. Heaut. I. 2. 10. Istos invidos di perdant, qui haec libeater nuntiant. Hec. III. 5. 19.

Nuntius] Nuntium adporto tibi. Heaut. III. 1. 18. Egone pro hoc te nuntio quid donem? Neque in nuntio neque in me ipso tibi boni quid sit scio. Hec. V. 4. 9 et 11. Nescio quod magnum hoc nuntio exspecto malum. Phorm. I. 4. 16.

Nuper] Nunc nuper. Eun. prol. 9. Haec inter nos nuper notitia admodum est. Heaut. I. 1. 1.

Neptie] Quas credis esse has, non sunt verae neptie. And. I. 1. 20. Prius, quam tamen, ut sese habeat, animum ad nuptias perspexerit. And. II. 3. 4. Haec nuptiae non adparabantur mihi. And. IV. 1. 32. In nuptias conjoci eritem filium. And. III. 4. 23. Spem isteo pacto rursus nuptiarum omnem eripis. Heaut. IV. 3. 35. Gaudere adeo coepit, quasi qui cupiant nuptias. Heaut. V. 1. 13. Hilarum ac lubentem fac te in grati nuptiis. Adolph. IV. 7. 38. Omnino abhorrore huic animum video a nuptiis. Hec. IV. 4. 92. Bonas, me absente, hic coecestis nuptias. Phorm. II. 1. 28. Qui me et se hisce impedivit nuptiis. Phorm. II. 4. 2.

Nurus] Uno animo omnes socrus oderunt nurus. Hec. II. 1. 4. vide notas.

Nusquam] Circumspicio. Nusquam es. And. II. 2. 20. vide notas. Homo ipse nusquam est. Eun. III. 4. 5. Nusquam abeo. Adolph. II. 3. 38. Fratrem nusquam invenio gentium. Adel. IV. 2. 1.

Nutrix] Nutricem aroessitam iit. Eun. V. 2. 53. Obscuro, mea nutrix, quid nunc fiet? Adolph. III. 1. 1. Aliquam puero nutricem para. Hec. IV. 4. 104. Nutricem puero adducit. Hec. V. 2. 4.

O.

O lepidum patrem. And. V. 4. 45. O faoiem pulchram. Eun. II. 3. 5. O Jupiter. Heaut. IV. 1. 17. O caelum, O terra, O maria Neptuni. Adolph. V. 3. 4. O mi gnate. Hec. III. 2. 17. O vir fortis atque amicus. Phorm. II. 2. 10.

Obdo] Pessulum ostio obdo. Eun. III. 5. 55. Anus foribus obdit pessulum. Heaut. II. 3. 37.

Obeo] Is obiit mortem. And. I. 3. 18. Ea obiit mortem. Heaut. II. 3. 30. Ea obiit mortem, e medio abiit. Phorm. V. 8. 30.

Objicio] Hanc luctitiam nec opinanti primus objicerem ei domi. Heaut. I. 2. 12. Hocine ex improviso mali mi objici tantum. Adolph. IV. 4. 2. Quibus est alicunde aliquis objectus labor. Hec. III. 1. 6. Tum hoc esse mi objectum malum? Phorm. III. 2. 20.

Obitus] Ut voluptati obitus, adfatus tuus, quocumque adveneris, semper sit. Hec. V. 4. 19. vide notas.

Objurgo] Nec satis ad objurgandum casso. And. I. 1. 111. Quo ore illum objurgabis? Phorm. V. 8. 53.

Oblecto] Meo spores: me te *oblectes*. Eun. I. 1. 115. In eo me *oblecta*. Ad. I. 1. 24. Tu cum illa te intus *oblecta*. Ad. II. 4. 20. Ubi te *oblectasti* tandem? Ph. Minime equidem me *oblectavi*. Hec. I. 2. 9 et 10. Habebis, quae tuam senectutem *oblectet*. D. Te *oblectet*. Phorm. II. 3. 87 et 88.

Obliviscor] Ne scio qui tibi sum *oblitus* hodie, ut volui, dicere. And. V. 1. 22. vide notas. Prorsum *oblitus* sum mei. Eun. II. 3. 15.

Obnix] Quem ego credo manibus, pedibus, *obnix* omnia facturum. And. I. 1. 134. vide notas.

Obnoxius] Uxori *obnoxius* sum. Hec. III. 1. 22.

Obnuccio] Primus rescisco omnia: primus porro *obnuccio*. Adel. IV. 2. 8.

Obolus] Olera et piscionum minutos ferre in coenam *obolo* seni. And. II. 2. 32.

Oborior] Tanta haec laetitia *oborta* est, Heaut. IV. 3. 2.

Obatur] Ut istam rem video, istius *obatur* abere. Heaut. IV. 8. 28.

Obscurus] *Obscuram* diligentiam. And. prol. 22.

Obscuro] Ah, ne me *obscura*. And. III. 3. 13. *Obscuro*, quem video? And. IV. 5. 5. Mi vir, te *obscura*, ne facias. Heaut. V. 5. 4. Tace *obscura* mea gnata. Hec. III. 1. 38. *Obscra*t, ut sibi ejus faciat copiam. Phorm. I. 2. 61.

Obscundo] *Obscundato* in loco. Heaut. IV. 6. 23. *Obscundare* in loco. Adelph. V. 9. 37.

Obssequium] *Obssequium* amicos, veritas odium parit. And. I. 1. 41.

Obsaequor] Eorum *obsaequi* studiis. And. I. 1. 37. Studeo *obsaequi* tibi. And. V. 1. 3. Senes est aequom senibus *obsaequi*. Heaut. III. 1. 10. Potare atque animo *obsaequi*. Adelph. I. 1. 8. Parenti potius, quam amori *obsaequi* oportet. Hec. III. 4. 34. Homo voluptati *obsaequens* fuit, dum vixit. Hec. III. 5. 9. Cepti iis omnia facere, *obsaequi* quae vellent. Phorm. I. 2. 29.

Observo] *Observa* ostium intus. Eun. IV. 6. 25.

Observo] *Observabam* mane illorum servolos. And. I. 1. 57. *Observas* filium, quid agat? And. I. 1. 42. Erus me relictiis rebus jussit Pamphilum hodie *observare*. And. II. 5. 2. vide notas. Poeta sensit scripturam suam ab iniquis *observari*. Adelph. prol. 2.

Obside] Certum *obsidere* est usque, donec redierit. Adelph. IV. 6. 6.

Obsitus] Pannis amnisque *obsitus*. Eun. II. 2. 5. Pannis *obsitus*, nelecta, immunda injuvie. Heaut. II. 3. 53.

Obsonium] Paululum *obsonio*. And. II. 2. 23. Convertam me domum cum *obsonio*. Adelph. II. 4. 22.

Obsono] Vix drachmis est *obsonatus* decem. And. II. 6. 20. vide notas. *Obsonat*, potat, olet unguenta; de meo. Adelph. I. 2. 37. *Obsonare* cum fide. Adelph. V. 9. 7.

Obstetric] *Obstetricem* aroesse. And. I. 5. 64. Nec est, quem ad *obstetricem* mittam. Adelph. III. 1. 5.

Obstinat] Ita *obstinat* dat operam. And. I. 5. 8. vide notas.

Obstipesco] *Obstipui*. And. I. 5. 21. Animus praes timore *obstipuit*. Adelph. IV. 4. 5. Eheu, quid nunc *obstipuiti*? Phorm. V. 8. 2. vide notas.

Obsto] Egon hujus memoriam patiar meae voluptati *obstare*? And. V. 4. 41. Neque tibi *obstat*, quod quidam facit. Eun. III. 2. 30. Paulum hoc negotii mi *obstat*. Heaut. III. 1. 89. Ne mea praesentia *obstat*. Ne cui mea longinquitas statim *obstat*. Hec. IV. 2. 11 et 20.

Obstupefacio] Ita cum tum timidum tibi *obstupefacit* pudor. Phor. II. 1. 54.

Obsum] Cum nihil *obsint* doli. And. I. 1. 133. Melius, pejus, proicit, *obsum*. Heaut. IV. 1. 30. Quod peccavi ego, id *obsum* huic? Heaut. V. 2. 21.

Obtempero] Mihi iam mirus minusque *obtemperat*. Heaut. III. 3. 33. Si quid bene praecipias, nemo *obtemperat*. Adelph. III. 3. 80. Nec gnatus neque hic mi quicquam *obtemperant*. Hec. III. 5. 62.

Obtestor] Per tuam fidem te *obtestor*. And. I. 5. 56.

Obtineo] Antiquum *obtines*. And. IV. 5. 22. Randem illam rationem antiquam *obtine*. Adelph. V. 3. 26.

Obtingit] Hoc confiteor jure mi *obtingisse*. And. III. 5. 2. Istuc tibi ex sententia tua *obtingisse* laetor. Heaut. IV. 3. 5. Ita me di ament, itaque *obtingant* ex te quae exopto mihi. Hec. IV. 2. 3. Praeter spem atque incredibile hoc mi *obtingit*. Phorm. II. 1. 9. Laetus sum, fratri *obtingisse* quod volt. Phorm. V. 4. 1.

Obtrudo] Ea quoniam nemini *obtrudi* potest, itur ad me. And. I. 5. 15. Namquam ausus sum recusare eam, quam mi *obtrudit* pater. Hec. III. 1. 16.

Obtrundo] Rogitando *obtrundit*. Eun. III. 5. 6. Desine deos uxor gratulando

obtundere. Heaut. V. 1. 6. Ne me obtundas de hac re sapsina. Adelph. I. 2. 33.

Obturbo] Itane vero obturbat? And. V. 4. 23.

Obviam] Opportune hic fit mi obviam. And. III. 4. 11. Notas mi quidam obviam venit. Eun. V. 2. 4. Abi dum tu illis obviam. Heaut. II. 3. 8. Illam totam familiam dari mi obviam. Adel. III. 2. 13. Tu pueris curre obviam. Hec. III. 2. 24.

Occasio] An ego occasionem mi ostentam, tantam, tam brevem, tam optatam, tam insperatam amitterem? Eun. III. 5. 56. Concurrant multa, occasio, locus, aetas, mater. Heaut. II. 2. 4. Summa eludendi occasio mi nunc senes. Phorm. V. 6. 45.

Occido] Si quioquam invenies me mentitum, occidito. And. V. 2. 22. Si aliam admisero unquam, occidito. Eun. V. 2. 14. Me pugnis miserum usque occidit. Adelph. IV. 2. 20. Occidisti me tuis fallaciis. Phorm. IV. 3. 67.

Occido] Occidi desperantis formula per omnes fabulas.

Occipio] Accepit conditionem, dein quæstum occipit. And. I. 1. 52. Ibi illa cum illo sermonem occipit. Eun. IV. 1. 8. Occipi mecum cogitare. Eun. IV. 2. 8. Qua hoc acceptum est causa, eloquere. Heaut. IV. 1. 36. Gaudere adeo occipit. Heaut. V. 1. 12. Modo dolores occipiunt primum. Adelph. III. 1. 2. Cum pater, uxorem ut ducat, orare occipit. Hec. I. 2. 41. Ubi in gymnaeum ire occipit. Phorm. V. 6. 24.

Ocludo] Libido ocludat contumeliis. And. III. 3. 25. Consilium illud rectum est de ocludendis sedibus. Eun. IV. 7. 14.

Oculo] Qui hoc occultum iri facilius credas, dabo. Hec. V. 4. 29. vide notas.

Occultus] Neque id occulte fert. Adel. III. 2. 30.

Occulto] Ut tu illos procul hinc ex occulto cæderes. Eun. IV. 7. 17. Apud quem exprimere omnia mea occultis audeam. Heaut. III. 3. 14.

Occupo] Mors continuo ipsam occupat. And. I. 5. 62. Homini adulescentulo, in alio occupato amore. And. V. 1. 10. Populus studio stupidus in fumbulo animum occupat. Hec. prol. 5. Alia occupatus sollicitudine. Phorm. III. 2. 17.

Ocius. Ociosissime] Accipe hunc a me

ocius. And. IV. 3. 9. Move vero ocius te. Eun. V. 3. 7. Se quere hac me ocius. Heaut. IV. 7. 4. Quam occiosissime ut dea. Heaut. IV. 8. 27. Ramus ergo ad eum ocius Phorm. III. 3. 39.

Oculus] Lacrimula, quam oculte terendo vix vi expresserit. Eun. I. 1. 23. Hæc te ergo in oculis gestare. Eun. III. 1. 11. Sibi putans adductam ante oculos amulum. Eun. IV. 1. 9. Utego unguibus facile illi in oculos involem venefico? Eun. IV. 3. 6. Hunc oculis suis nostrarum numquam quisquam vidit. Eun. IV. 4. 10. Oculi illi ilico effodiatur. Eun. IV. 6. 2. Somnum hercle ego hæc nocte oculis non vidi meis. Heaut. III. 1. 82. Cave nunc jam oculos a meis oculis quoquam demoveas tuos. Adelph. II. 1. 16. Adulescenti ipsi eriperem oculos. Adelph. III. 2. 20. Hisce oculis egomet vidi. Adelph. III. 2. 31. Di me omnes oderint, ni magis te, quam oculos nunc ego amo meos. Adelph. IV. 5. 67. Qui te amat plus quam hoc oculos. Adelph. V. 7. 5. Numquam ante hunc diem meis oculis eam, quod nossem, videram. Hec. V. 4. 23. Restabat aliud nil, nisi oculos pascere. Phorm. I. 2. 35. Alina ab oculis meis illam abducat? Phorm. III. 3. 15. Nisi me animus fallit, aut parum prospiciunt oculi. Phorm. V. 1. 8. Vel oculos exculpe. Phorm. V. 7. 96. Vin facere, quod tuo viro oculi doleant? Phorm. V. 8. 64.

Odi] Amare, odiasse, suspicari. Eun. prol. 40. Illud rus male odi. Phorm. IV. 1. 7. Di me omnes oderint. Adelph. IV. 5. 67. Miris modis odiasse cepit Sostratam. Hec. I. 2. 104. Uno animo omnes socrus oderunt nurus. Hec. II. 1. 4.

Odius] Æchinus odiosus cessat. Adelph. IV. 2. 49. vide notas. Odiosus hæc est aetas adulescentulis. Hec. IV. 2. 13. Enimvero si porro esse odiosi pergitis. Phorm. V. 7. 44.

Odius] Veritas odium parit. And. I. 1. 41. Negoti siquando odium ceperat. Eun. III. 1. 14. Neque agri neque urbis odium me unquam percipit. Eun. V. 5. 2. Audivi cepisse odium tui Philumenam. Hec. II. 1. 22. Qui amat, cui odio ipse est. Hec. III. 2. 8. Numquam hodie odio tuo me vinces. Phorm. V. 6. 9.

(Edipus) Davos sum, non Edipus. And. I. 2. 23.

Offendo] Paulum si cepissem, domi

non offendimus. Ean. IV. 4. 6. Si te in platea offendere haec unquam. Ean. V. 8. 34. Textum telam studiose ipsam offendimus. Heaut. III. 3. 44.

Offero] Opportune te mihi offers. And. IV. 2. 3. Cui miserae indigne per vim vitium obtulerat. Adelp. III. 2. 10. Oppido opportune te obtulisti mi obviam. Adelp. III. 2. 24. Di tibi omnia omnes semper optata offerant. Adelp. V. 9. 21. Incommodum illis fors obtulerat adventum meum. Vitium est oblatum virginis olim ab nescio quo improbo. Hec. III. 3. 10 et 23. Inscitum offerre injuriam tibi inmerenti. Hec. V. 1. 14. Quantum obtuli adventu meo laetitiam? Hec. V. 3. 18.

Officium] Humani ingeni mansuetique animi officia. And. I. 1. 87. Hoc cinest officium patris? And. I. 5. 1. Neutiquam officium liberi esse hominis pato. And. II. 1. 30. Neque pes neque mens satis suum officium facit. Ean. IV. 5. 3. Tute attente illorum officia fungere. Heaut. I. 1. 14. Hominis fragi et temperantia sanctus officium. Heaut. III. 3. 19. Malo coactus qui suum officium facit. Adelp. I. 1. 44. Neque boni neque liberalis functus officium est viri. Adelp. III. 4. 18. Functus adolescentuli est officium liberalis. Phorm. II. 1. 52. Nos nostro officio nil degreasos. Phorm. IV. 5. 10.

Offirmo] Censen posse me offirmare? Ean. II. 1. 11. Ne tam offirma te. Heaut. V. 5. 8. Certum est offirmare viam me, quam decevi persequi. Hec. III. 5. 4.

Ogganio] Usque ad aurem ogganiat. Phorm. V. 8. 41.

Ohe] Ohe, jam desine deos exor gratulando obtundere. Heaut. V. 1. 6. Ohe, jam. Adelp. IV. 7. 5. Ohe, actum, aiant, ne agas. Phorm. II. 3. 71.

Oiei] Oiei, nimiumst. Phorm. IV. 3. 58. vide notas.

Eoi Ei] Obsecro te vero. Eoi ei. Ean. IV. 4. 47. vide notas.

Oleo] Obsonat, potat, olet unguenta; de meo. Adelp. I. 2. 37.

Olfacio] Non sex totis mensibus prius olfacissim? Adelp. III. 3. 43.

Olim] Olim apud scoolam prius. Ean. II. 2. 15. Ita non at olim, sed uti nunc. Heaut. III. 2. 13. Ut olim te ostendisti, nil cessavisti eadem esse usque adhuc. Hec. IV. 1. 29.

Otus] Olera et pisciculos misutos. And. II. 2. 32.

Omen] Ea lege atque omnia. And. I. 2. 29.

Omissus] Ubi te vidi animo esse omissus. Heaut. V. 2. 9. Ne ab re sint omissiores paulo. Adelp. V. 3. 45.

Omitto] Omitto de te dicere. Ean. V. 6. 19. Ut alia omissam. Heaut. III. 1. 48. Omitte vero tristitiam tuam. Adelp. II. 4. 3. Jam vero omittite tuam istam iracundiam. Adelp. IV. 7. 36. Vitam duram omitto. Adelp. V. 4. 6. vide notas. Quin omittis me. Phor. III. 2. 1.

Ommuteo] Censen me verbum potuisse ullum prolequi? ommutui. And. I. 5. 22. Ommutuit. And. II. 5. 10.

Omnino] Non inpassi me, haec omnino ut crederem. And. III. 2. 44. Quia non justa injusta prorsus omnia omnino obsequor. Adelp. V. 9. 33. Quae me omnino lapidem, non hominem patas. Hec. II. 1. 17. Omnino abhorreret animus huic video a neplis. Hec. IV. 4. 92.

Omnis] Novi omnem rem. And. IV. 4. 50. Qui esse primos se omnium rerum voluit. Ean. II. 2. 17. Omnia habeo, neque quicquam habeo. Ean. II. 2. 12. Dixi pieraque omnia. Heaut. IV. 7. 2. Omnia sibi post putavit esse pro meo commodo. Adelp. II. 3. 9. Ita plerique omnes sumus ingenio. Phorm. I. 7. 20.

Omphale] Hercules servivit Omphale. Ean. V. 7. 3.

Onero] Remittas jam me onerari injuriis. And. V. 1. 8. Ancillas oneratas veste atque anro. Heaut. III. 1. 43. O fortuna, O fors fortuna, quantum commoditatibus ero Antiphoni hunc oneratus diem? Phorm. V. 6. 2. Uneram hunc onero pallio. Phorm. V. 6. 4.

Onus] Quidvis oneris impone. And. V. 3. 26. Eis onera adjuta. Hec. III. 2. 24. Paupertas mihi omnia visa est et miserum et grave. Phorm. I. 2. 44. Audacissime oneris quidvis impone, et feret. Phorm. III. 3. 28.

Opera] In prologis scribendis operam abutitur. And. prol. 5. Et nunc id operam do. And. I. 1. 130. Itane obstinate operam dat? And. I. 5. 8. Faciam sedulo, dabo operam. Ean. II. 3. 72. Quod in opere faciundo opere co-sumis tae. Heaut. I. 1. 21. Frustra operum opinor sumo. Heaut. IV. 3. 15. Operam amico dat suo. Heaut. V. 1. 37. Illius opera nunc vivo. Adelp. II. 3. 8. Non fratrem videt rei operam dare? Adelp. I. 2. 15. Non mea opera,

neque pol culpa evenit. Hec. II. 1. 31. In istis *opera* luditur. Phorm. II. 2. 18. Tradunt *operas* mutuas. Phorm. II. 1. 37.

Operio] *Operuere* ostium. Heaut. V. 1. 33. Usque ad necem *opperiere* loris. Adelp. II. 1. 28. Quo pacto hoc *operiam*? Hec. IV. 4. 6. vide notas.

Opinio] Prorsus a me *opinionem* hanc tuam esse ego amotam volo. And. III. 2. 30. Concurrant multa, *opinionem* hanc quæ mihi animo exaugant. Heaut. II. 2. 3. vide notas. Te esse præter nostram *opinionem* comperi. Hec. V. 1. 36.

Opinor] Neque, ut *opinor*, sine tuo magno malo. And. I. 2. 8. Nos sic nec *opinantes* duci falso gaudio. And. I. 2. 9. Hoc sic esse *opinor*. And. II. 3. 13. Sine dubio *opinor*. Eun. V. 8. 14. Ut hanc læstitiam nec *opinanti* primus obiectorem ei domi. Heaut. I. 2. 12. Frustra operam *opinor* sumo. Heaut. IV. 3. 15.

Opis] Quantum tibi *opis* di dant. Heaut. III. 3. 31. Juno Lucina fer *opem*. Adelp. III. 4. 41. Cujus nunc miseræ spes *opesque* in te uno omnes sitæ. Phorm. III. 1. 6. *Ops* vestra. Phorm. V. 6. 2.

Opitulor] Si illam relinquo, ejus vitæ timeo: sin *opitulor*, hujus minas. And. I. 3. 5.

Opertet] Nonne oportuit præscisse me aut? nonne prius communicatum oportuit? And. I. 5. 4. Quæ adsolent, quæque *oportet* signa esse ad salutem. And. III. 2. 1. Hanc jam *oportet* in cruciatum hinc abripi. And. IV. 4. 47. Quod nos capere *oportet*, hæc intercipit. Eun. I. 1. 35. Itane fieri *oportet*? Heaut. III. 3. 1. Interemptam *oportuit*. Heaut. IV. 1. 22. Istocine pacto *oportet*? Adelp. IV. 7. 14. Est quod me transire ad forum jam *oportet*. Hec. II. 2. 31. Regem me esse *oportuit*? Phor. I. 2. 20.

Opperior] Parumper *operire* hic. And. IV. 2. 31. Paululum *opperirier* si vis. Eun. V. 2. 51. Tu hic nos, dum eximus, interea *opperibers*. Heaut. IV. 7. 5. *Opperiqr* hominem hic, ut salutem et colloquar. Adelp. III. 3. 92. Hominem ad forum jussi *opperiri*. Phorm. IV. 2. 9.

Oppido] In angustum *oppido* nunc meæ coguntur coopie. Heaut. IV. 2. 2. Dic me hic *oppido* esse invitam. Heaut. IV. 4. 12. *Oppido* opportune te obtu-

listi mi' obviam. Adelp. III. 2. 24. Enim lassam *oppido* tam esse aiant. Hec. II. 1. 41. Enamque animo iniquo *oppido* hoc ferre aiunt. Phorm. V. 1. 36.

Oppidum] Quem ego nunc credo toto me *oppido* exanimato querere. And. II. 2. 5. Eam *oppido* ejiciat. And. II. 3. 8. Perreptavi usque omne *oppidum*. Adelp. IV. 6. 3.

Oppignero] Nam illa *oppignerare* filiam meam me invito potuit. Heaut. IV. 5. 46.

Oppleo] Lacrimis *opplet* os totum sibi. Heaut. II. 3. 65.

Opportune] Ambo *opportune*: vos volo. And. II. 2. 8. *Opportuns* hic fit mi obviam. And. III. 4. 11. *Opportuns* advenis. Heaut. I. 2. 5. Ehem, *opportuns*: te ipsum querito. Adelp. I. 2. 1. *Opportune* te offers. Hec. V. 4. 10. *Opportune* adeo argentum nunc mecum attuli. Phorm. IV. 3. 74.

Opportunus] Magis *opportunus*, nec magis ex usu tuo, nemo est. Eun. IV. 8. 47.

Oppositus] Ager *oppositus* pignori ob decem minas. Phorm. IV. 3. 56.

Oppressio] Per *oppressionem* ut hanc mi eripere postulet. Adel. II. 2. 30.

Opprimo] Interea oscitantis *opprimi*. And. I. 2. 10. Ne de hac re pater imprudentem *opprimat*. And. I. 3. 22. Interea somnus virginem *opprimit*. Eun. III. 5. 53. In ipso articulo *oppressit*. Adelp. II. 2. 21. Ita eam *oppressit* calamitas. Hec. alt. prol. 22. Os *opprime*. Phorm. V. 7. 93.

Optato] *Optato* advenis. And. III. 3. 1.

Optatus] An ego occasionem tam *optatam* amitterem? Eun. III. 5. 57. *Optata* loquere. Heaut. III. 3. 50. Di tibi omnia omnes semper *optata* offerant. Adelp. V. 9. 21.

Opticeo] Virgo conscissa veste lacrumans *opticet*. Eun. V. 1. 4. Quid *opticuisti*? Heaut. V. 1. 65.

Opto] Sibi inhoneste *optavit* parere hic divitias. And. IV. 5. 2. Quem ego mihi potissimum *optem* dari? And. V. 5. 6. Quodvis donum premium a me *optato*, id *optatum* feres. Eun. V. 8. 27. Illum ut vivat, *optant*. Adelp. V. 4. 20. Hunc videre sæpe *optabamus* diem. Hec. IV. 4. 29. Tua quidem hercle certo vita hæc expetenda *optanda*que est. Phorm. I. 3. 12.

Optums] Davom *optums* video. And.

Optime II. 1. 35. Quae vera audivi, tacere, et continere *optime*. Eun. I. 2. 23. Adest *optime* ipse frater. Eun. V. 2. 66. Syram *optime* eorum. Heaut. IV. 5. 9. Eorum Phidippum *optime* video. Hec. II. 2. 4. Qui mi consultam *optime* voluit esse. Phorm. I. 3. 1.

Optimus] *Optimae* adolescenti. And. III. 2. 8. Causa *optimast*. And. V. 4. 46. Ita ut usquam fait fide quisquam *optima*. Adelph. II. 1. 7.

Opus. *Necessus*] Nihil istac *opus* est arte. And. I. 1. 5. Mirum ni illoc homine quoque pacto *opust*. Eun. V. 8. 53. Tibi ut *opus* factost, face. Heaut. I. 1. 28. Sponsae anrum, vestem, ancillas *opus* esse. Heaut. V. 1. 20. Plus scis, quod facta *opus* est. Adelph. V. 9. 39.

Opus. *Labor*] *Opus* faciam. Eun. II. 1. 14. Thais maximo te orabat *opere*. Eun. III. 3. 27. Quod in *opere* faciundo *opere* consumis tuae. At enim me quantum hic *opere* fiat, ponitot. Qui *opere* rustico faciundo facile sumptum exsercirent suum. Heaut. I. 1. 20. 21 et 90. Nunc cum maxime *opere* aliquid facere oredo. Adel. IV. 1. 2.

Oratio] Dissimili *oratione* sunt factae ac stilo. And. prol. 10. Honestae *oratio* est. And. I. 1. 114. Ibi tum eorum inpendentissima *oratio* est. And. IV. 1. 10. Subservas *orationi*. And. IV. 3. 21. Redit ad integrum eadem *oratio*. Heaut. V. 5. 8. In hac est pura *oratio*. Heaut. prol. 46. Haud opinor commodo finem statuisse *orationi* militem. Hec. I. 2. 21. Tenui esse *oratione* et scriptura levi. Phorm. prol. 5.

Orator] *Oratorem* esse voluit me, non prologum. Heaut. prol. 11. *Orator* ad vos venio, ornatu prologi. Hec. alt. prol. 1.

Orbus] Hanc ejectionem recepisse, *orbam*, parvam. And. I. 3. 19. Haec virgo *orbast* patre. Adelph. IV. 5. 16. Lex est, ut *orbæ*, qui sunt genere proximi, iis nubant. Phorm. I. 2. 75.

Orcus] Qui ab *orcio* mortuam me reducem in locum feceris. Ego hunc ab *orcio* mortuum? Hec. V. 4. 12 et 35.

Ordo] Quendam mei loci hinc atque *ordinis*. Eun. II. 2. 3. Tu ista narra omne *ordine*, ut factum siet. Eun. V. 4. 48. vide notas. Ut recta via rem narret *ordine* omnem. Heaut. IV. 3. 28. Quo pacto aut unde mi sit, dicendum *ordine* est. Phorm. IV. 1. 14.

Orior] Hoc quis non credat abs te

esse *ortum*? And. III. 2. 9. Videm me ex eodem *ortum* loco; Eun. II. 2. 10. Tibi a me nullast *orta* injuria. Adelph. II. 1. 35. Haud oitio mali quid *ortum* ex hoc ait publice. Adelph. III. 3. 99. Ex illan familia tam isliberale facinas esse *ortum*? Adelph. III. 4. 3. Quod peccatum a nobis *ortumst*, corrigo. Adelph. IV. 3. 2. Iam merito segritudo haec *ortur* mi abs te. Hec. II. 1. 26. Nova res *ortast*. Hec. III. 1. 18. Unde *ortum* est initium ire. Hec. III. 2. 16.

Ornamentum] Minus jam decem habet pro alimentis datas: haecce *ornamentis* consequentur alterae. Heaut. III. 7. 9.

Ornatus] Nil *ornati*, nil tumulti. And. II. 2. 28. Quid istac *ornati* est? Eun. II. 2. 6. Orator ad vos venio, *ornatu* prologi. Hec. alt. prol. 1.

Orno] Munus nostrum *ornato* verbis. Eun. II. 1. 8. *Ornatam* ita uti quae *ornantur* sibi. Heaut. II. 3. 47. *Ornatus* essee ex tuis virtutibus. Adelph. II. 1. 22. Hominum homo *ornatissime*. Phorm. V. 6. 13.

Oro] Postulo, sive sequamur, te *oro*. And. I. 2. 19. Quod te ego per dextram hanc *oro*. And. I. 5. 54. Gratiam ut det *oro*, vixque id exoro. And. III. 4. 13. *Orandi* jam finem face. And. V. 1. 2. Per ego te Deos *oro*. And. V. 1. 15. Thais maximo te *orabat* *opere*. Eun. III. 3. 27. Omnia vos *oratos* volo. Heaut. prol. 26. *Orando* surdas jam auris reddideras mihi. Heaut. II. 3. 89. Venit ipseus ultro, incormans, *orans*, obsecrans. Adelph. III. 4. 26. Quid si quid te majus *oret*? Adelph. V. 8. 18. *Oremus*, accusemus: gravior denique minitemur. Hec. IV. 4. 95. Servom hominem causam *orare* leges non sinant. Phorm. II. 1. 62.

Os] Uno *ore* omnes omnia bona dicere. And. I. 1. 69. Equidem istac os tuum inpuuens videre nimium vellem. Eun. III. 5. 49. Illuc vide, os ut sibi distorait carnefex. Eun. IV. 4. 3. *Os* durum. Eun. IV. 7. 36. Concedas aliquo ab *ore* eorum aliquantisper. Heaut. III. 3. 11. Quo *ore* *apellabo* patrem? Heaut. IV. 3. 22. Sparso *ore*. Heaut. V. 5. 18. In *orest* omni populo. Adel. I. 2. 13. Hodie ei usque os praebui. Adelph. II. 2. 7. Vereor eorum, in *os* te laudare. Adelph. II. 4. 5. Nalli laedere *os*. Adelph. V. 4. 10. Uno *ore* amotores fuere. Phorm. IV. 3. 20. Quo *ore* illum objurgabis? Phorm. V. 7. 53.

Oscito] *Interea oscitantis opprimi.* And. I. 2. 10.

Osculari] *Mitto jam osculari atque amplexari.* Heaut. V. 1. 27.

Ostendo] *Velle in ea re ostendi, quam sis callidus.* And. I. 22. 7. *Tibi ostendam, quid erum sit periculi fallere.* And. V. 2. 26. *Nuno, Parmeno, te ostendevris, qui vir sies.* Eun. II. 3. 16. *vide notas.* *Occasionem mihi ostentam.* Eun. III. 5. 57. *vide notas.* *In me plane di potestatem suam omnem ostendere.* Eun. V. 8. 3. *Tu illam numquam ostendisti, quanti penderes.* Heaut. I. 1. 103. *Qui mihi per alium ostendit suam sententiam.* Heaut. II. 1. 7. *Opportune te mihi in ipso tempore ostendis.* Hec. IV. 4. 5. *Ut olim te ostendisti, nil cessavisti eadem esse usque adhuc.* Hec. IV. 1. 39. *Ni mi esset spes ostenta.* Phor. V. 4. 7.

Ostento] *Neque cicatriceas suas ostentat.* Eun. III. 2. 30.

Ostium] *Solitudo ante ostium.* And. II. 2. 25. *Contorepuit hinc a Glycerio ostium.* And. IV. 1. 58. *Obsera ostium intus.* Eun. IV. 7. 25. *Paltare ostium.* Heaut. III. 1. 1. *Operuere ostium.* Heaut. V. 1. 33. *Aperite aliquis actutum ostium.* Adelp. IV. 5. 26. *Ipsam video stare ante ostium.* Hec. III. 4. 14. *Extra ostium.* Phorm. V. 6. 36.

Otiose] *In aurem utramvis otiose ut dormias.* Heaut. II. 3. 101. *Otiose, nunc jam illiōe hic consistit.* Adelp. II. 1. 2.

Otiosus] *Animo nunc jam otioso esse impero.* And. V. 2. 1. *Vide ut otiosus sit.* Eun. V. 3. 10. *Dissolvi me, otiosus operam ut tibi darem.* Heaut. III. 1. 99. *Quamvis etiam maneo otiosus hic.* Adelp. II. 4. 15. *Otiosum ab animo.* Phorm. II. 2. 26.

Otium] *Viden otium et cibus quid facit alienus.* Eun. II. 2. 34. *Tantumne ab re tuast otii tibi?* Heaut. I. 1. 23. *Otium secutus sum.* Adelp. I. 1. 17. *Non hercle otiumst nunc mi auscultandi.* Adelp. III. 3. 65. *Ille suam semper egit vitam in otio.* Adel. V. 4. 9. *Ut in otio esset, potius quam in negotio.* Hec. alt. prol. 18. *Sumptus vestros otiumque ut nostra res posset pati.* Hec. II. 1. 28. *Transdere hominem in otium.* Phorm. prol. 2.

Ovis] *Ovem lupo commisi.* Eun. V. 1. 16. *vide notas.* *Tam placidum, quam ovis est, reddo.* Adelp. IV. 1. 18. *vide notas.*

P.

Pactum] *Eo pacto.* And. I. 1. 22. *Nullon pacto?* And. I. 5. 12. *Alio pacto.* And. IV. 4. 53. *Quo pacto.* Eun. III. 1. 30. *Hoc pacto.* Heaut. III. 1. 66. *Istocine pacto?* Adelp. IV. 7. 14. *Neque alio pacto.* Hec. III. 5. 29. *Si nullo alio pacto.* Phorm. II. 1. 71.

Pedagogus] *Quid pedagogus ille qui citharistram?* Phorm. I. 2. 94.

Pense] *Pense inlusi vitam filiae.* And. V. 1. 3. *Quam pense tua me perdidit, protervitas.* Heaut. IV. 6. 10. *Pense sero.* Adelp. II. 4. 8. *Pense plus quam sat erat.* Phorm. V. 3. 14. *Pense exclamavi gaudio.* Phorm. V. 6. 30.

Penuria] *Ne illiusmodi jam magna nobis civium penurias.* Adelp. III. 3. 87.

Palestra] *Fac periculum in literis, fac in palestra, fac in musicis.* Eun. III. 2. 24. *Ab sua palestra exit foras.* Phorm. III. 1. 20.

Palam] *Continuo palamst.* Eun. I. 2. 24. *Ut veniret palam.* Heaut. IV. 1. 27. *Eripuit palam.* Adelp. III. 2. 30. *Palam proferimus.* Adelp. III. 2. 41. *Ut ne id fiat palam.* Hec. I. 2. 30. *Nunc palam est.* Hec. IV. 4. 91. *Uxorem sine mala fama palam.* Phorm. I. 3. 17.

Pallium] *Attolle pallium.* Eun. IV. 6. 31. *Umeram hunc onero pallio.* *Pone adprehendit pallio.* Phorm. V. 6. 4 et 23.

Palma] *In medio omnibus palmam esse positam.* Phorm. prol. 18.

Palmarius] *Quod ego mi puto palmarium.* Eun. V. 4. 3.

Pamphila] *Pamphilam cantatum provoemus.* Eun. III. 1. 52. *Rogito, Pamphila quid agat.* Adelp. IV. 4. 11.

Pamphilus] *Andris persona est.*

Panis] *Quo pacto ex jure hesterno panem atrum vorent.* Eun. V. 4. 17.

Pannus] *Pannis annisque obsitam.* Eun. II. 2. 5. *Pannis obsita.* Heaut. II. 3. 53.

Papa] *Papa, facie honesta.* Eun. II. 1. 23. *Papa, jugularas hominem.* Eun. III. 1. 26.

Par] *Par tu pari referto.* Eun. III. 1. 55. *vide notas.* *Inveniam hodie, parrem ubi referam gratiam.* Eun. IV. 4. 51. *Studet par referro.* Adelp. I. 1. 49. *Postquam par ingenium nactus*

est. Hec. I. 2. 95. Cujus consilio fuerat ea par prospici. Hec. IV. 1. 46. Bonas quod par est facere. Hec. V. 1. 13. Par pari ut respondeas. Phorm. I. 4. 35.

Parasitaster] Est alius quidam, parasitaster paululus. Adelp. V. 2. 4.

Parasitus] Parasitus Colax. Eun. prol. 30. *Parisiti* item ut Gnathonici vocentur. Eun. II. 2. 33. Edax *parasitus*. Heaut. prol. 38.

Parce] Vitam *parce* ac duriter agat. And. I. 1. 47. Nimum *parce* facere sumptum. And. II. 6. 19. Semper *parce* ac duriter se habere. Adelp. I. 1. 20.

Parce] Novas qui scribunt, nil *parcunt* seni. Heaut. prol. 43. Laborans, querens, *parcens*. Tandem aliquantum tibi *parce*. Heaut. I. 1. 87 et 112. Nil *pepercit*. Adelp. IV. 2. 23. Conserva, homo, *parce*. Adelp. V. 3. 27. Meo labori haud *parcens*. Hec. II. 1. 29. Hancine ego vitam *parsi* perdere? Hec. III. 1. 2.

Parcus] Ruri esse *parcum* et sobrium. Adelp. I. 2. 15. Agrestis, sœvos, tristis, *parcus*, truculentus, tenax. Adelp. V. 4. 12.

Parcus] Mea Glycerium suos *parentes* repperit. And. V. 6. 5. Quem ferret, si *parentem* non ferret suum? *Parentum* injuriæ uniusmodi sunt ferme. Heaut. I. 2. 28 et 30. Non sunt hæc *parentis* dicta. Heaut. V. 4. 12. *Parentes* propitii. Adelp. I. 1. 6. Me *parenti* potius quam amori obsequi oportet. Hec. III. 4. 34. Res postputasse te omnes *præ parente* intellego. Hec. III. 5. 33.

Parco] Meis dictis *parere* hanc. Hec. IV. 1. 49.

Pario] Veritas odium *parit*. And. I. 1. 41. Di, date facultatem obsecro huic *pariundi*. And. I. 4. 6. Credon tibi hoc nunc, *peperisse* hanc e Pamphilo? And. III. 2. 17. Mi immortalitas *partust*. And. V. 5. 5. In *pariundo* aliquot adferunt liberæ. And. IV. 4. 32. Cupio aliquos *parere* amicos beneficio meo. Eun. I. 2. 69. vide notas. Ut solidum *parerem* hoc mi beneficium. Eun. V. 2. 32. Labore alieno magno *partam* gloriam verbis in se transmovet. Eun. III. 1. 9. *Parere* jam diu hæc per annos non potest. Adelp. V. 8. 8. Et recte et tempore suo *pepererit*. Hec. IV. 1. 16. Haud existumans quanto labore

partum. Phorm. I. 1. 12. Mei *patris* bene *parta* indiligenter tutatur. Phorm. V. 3. 5.

Pariter] Quem *pariter* uti his decuit, aut etiam amplius. Heaut. I. 1. 80. Nunc tu mihi es germanus *pariter* animo atque corpore. Adelp. V. 8. 34. *Pariter* nunc opera me adjuvas, ac redudum opitulata es. Phorm. V. 3. 3. vide notas.

Paro] Nihil istac opus est arte ad hanc rem, quam *paro*. And. I. 1. 5. Quod *parato* opus est, *para*. And. III. 2. 43. Ut te arbitretur sibi *paratum* moechum. And. II. 1. 16. Hisce ego non *paro* me ut rideant. Eun. II. 2. 18. Itan *parasti* te? Eun. II. 2. 9. Cura ut sint domi *parata*. Eun. III. 2. 47. *Parati* nihil est. Eun. III. 4. 4. *Defensorem paro*. Eun. IV. 6. 32. Mihi magnum malum scio *paratum*. Eun. V. 4. 47. Tibi erunt *parata* verba, huic homini verbera. Heaut. II. 3. 115. *Paratus* sum. Heaut. III. 1. 85. Nec tu aram tibi, nec precatores *paravis*. Heaut. V. 2. 23. Ille bonus vir nobis psaltriam *paravit*. Adelp. III. 4. 31. *Parata* lites. Adelp. V. 3. 6. Aliquam puero nutricem *para*. Hec. IV. 4. 104. Quannam hio fugam aut furta *parat*? Phorm. I. 4. 14. Itane es *paratus* facere me adversum omnia? Phor. II. 3. 80. *Parare* in animo cupiditates. Phorm. V. 4. 2.

Paris] Animum ad deteriorem *partem* applicat. And. I. 2. 22. Nostræ timeo *parti*. And. II. 5. 8. Utinam esset mihi *pars* æqua amoris tecum. Eun. I. 2. 12. Bonam magnamque *partem* ad te attulit. Eun. I. 2. 43. Sine illum priores *partes* apud me habere. Eun. I. 2. 71. Duras fratris *partis* prædicas. Eun. II. 3. 63. In interiore *parte* ut maneam solus cum sola. Eun. III. 5. 31. Omnia pejorem in *partem*. Eun. IV. 2. 4. In eam *partem* accipioque et volo. Eun. V. 2. 37. Quamobrem has *partis* didicerim. Ut aliqua *pars* laboris minustur mihi. Heaut. prol. 10 et 42. Quod ego esse in aliqua *parte* amicitiae puto. Heaut. I. 1. 5. vide notas. Vehemens in utramque *partem* ex nimis. Heaut. III. 1. 31. Ne expers *partis* esset de nostris bonis. Heaut. IV. 1. 39. Rapere in pejorem *partem*. Adelp. prol. 3. Caremus æquam uterque *partem*. Adelp. I. 2. 50. In istam *partem* potius peccato. Adelp. II. 1. 20. Numquam animum ad malas adducam *partis*.

Hec. V. 3. 38. Vicissim partis tuas acuturast. Phorm. V. 5. 7.

Parsonomia] Aut largitate nimia aut parsimonia. Heaut. III. 1. 32.

Particeps] Meus *particeps*. Heaut. I. 1. 98. Cujus te fieri *participem* cupis. Heaut. III. 1. 19.

Partim] *Partim* sum earum exactus, *partim* vix steti. Hec. alt. prol. 7. *Partim* quas perspexi his oculis, *partim* quas accipi auribus. Hec. III. 3. 3.

Parturio] *Parturire* eam, neque gravidam esse ex te, solus conscius. Hec. III. 3. 32.

Partus] Cui committas primo *partu* mulierem. And. I. 4. 3. *Partus* instabat prope. Adelph. III. 2. 9. Jamne *partus* adiaet. Adelph. IV. 4. 11. Ut clam eveniat *partus* patrem. Hec. III. 3. 36. Omnis nos celari volueris *partum*. Hec. IV. 1. 16.

Parum] Primo processit *parum*. *Parum* succedit quod ago. And. IV. 1. 47 et 55. *Parum* perspexi ejus mihi videre audaciam. Eun. V. 2. 61. Si una hæc dedecori est *parum*. Heaut. II. 3. 93.

Parumper] *Parumper* oppetire hic. And. IV. 2. 31.

Parvulus, *Parvulus*] A *parvulo*. And. I. 1. 8. *Parvulam* puellam. Eun. I. 2. 28. Illam alit *parvulam*. Eun. V. 2. 52. A pueris *parvulis*. Adelph. III. 4. 48.

Parvus] *Parvæ* consuetudinis causa. And. I. 1. 84. *Parvi* pendo. And. III. 2. 46. A *parvis*. And. III. 3. 7. *Parva* virgo. And. V. 4. 21. Forsan *parvam* hinc habeat mihi fidem. Eun. I. 2. 117. Num *parva* causa, aut prava rariost? Eun. III. 5. 27. vide notas. *Parvi* pendis. Heaut. IV. 3. 37. Meam operam deputat *parvi* preti. Hec. V. 3. 1. Itan *parvam* mihi fidem esse apud te? Phor. V. 3. 27.

Pasco] Restabat aliud nil, nisi oculos *pasceri*. Phorm. I. 2. 35.

Passus] Capillus *passus*, nudus pes. Phorm. I. 2. 56.

Patefacio] Quamam eii fenestram ad nequitiam *patefeceris*. Heaut. III. 1. 72. Quæ numquam nullo *patefecit* loco. Hec. III. 1. 23. Sin *patefit*. Phorm. V. 4. 6.

Pateo] Quia vero hæc mihi *patent* semper fores. Eun. I. 2. 9. Postulo, ut tua mihi domus te præsentem absente *pateat*. Eun. V. 8. 29.

Pater] Hæcbeat officium *patris*? And.

I. 5. 1. *Patris* pudor. And. I. 5. 27. Pro peccato magno paulum supplicii sætis est *patri*. And. V. 3. 32. Habet *patrem* quendam avidum, miserum, atque aridam. Heaut. III. 2. 15. Facili me utetur *patre*. Heaut. II. 1. 5. Ut *pater* omnem de me eiecerit animum *patris*? Heaut. V. 2. 1. Hoc *pater* ac dominus interest. Adelph. I. 1. 51. Natura tu illi *pater* es, consiliis ego. Adelph. I. 2. 46. Hæc virgo orbat *patre*. Adelph. IV. 5. 16. Pro *patre* huic est. Adelph. V. 8. 28. Hunc videre sæpe optabamus diem, eum ex te esset aliquis, qui te appellaret *patrem*. Hec. IV. 4. 30. Lenem *patrem* illum factum me esse acerrimum. Phorm. II. 1. 32.

Paternus] Matres filii auxilio in *paterna* injuria esse solent. Heaut. V. 2. 39. Haud *paternum* istac dedisti. Adel. III. 4. 4. *Paternum* amicum me adimulabo virginia. Phorm. I. 2. 78.

Patina] Animus est in *patinis*. Eun. IV. 7. 46. Tamquam in *patinas* inspicere jubeo. Adelph. III. 3. 74.

Patior] Me tam leni *passus* animo est usque adhuc. And. I. 5. 27. Quidvis *patiar*. And. II. 3. 6. Ne istac tam iniquo *patiaris* animo. Eun. II. 1. 6. Neque plagas *pati* possum. Eun. I. 2. 13. Non possum *pati*, quin tibi caput demulceam. Heaut. IV. 5. 13. Ego haud minus ægre *patior*. Heaut. V. 2. 5. Vix humane *patitur*. Adelph. I. 2. 65. Ubi non quit *pati*. Adelph. I. 2. 108. Sumptus vestros olimque ut nostra res posset *pati*. Hec. II. 1. 28.

Patria] Honestè in *patria* pauper viveret. And. IV. 5. 3. vide notas. Carens *patria*. Heaut. I. 1. 85. Tam ob *parvulam* rem pæne e *patria*? Adelph. II. 4. 11.

Patrisso] Lando : *patrisas* : abi, virum te judico. Adelph. IV. 2. 25.

Patrius] *Patrium* monumentam. Eun. prol. 13. *Patria* qui abligurrierat bona. Eun. II. 2. 4. Hoc *patrium* est. Adel. I. 1. 49. *Patria* potitur commoda. Adelph. V. 4. 17. *Patrio* animo victus. Hec. II. 2. 2.

Patrocinator] Vos me indotatis modo *patrocinari* fortasse arbitramini. Phorm. V. 7. 46.

Patrona] Te mihi *patronam* capio. Eun. V. 2. 48.

Patronus] Huic ipsi est opus *patrono*, quem defensorem paro. Eun. IV. 6. 32. Tu es *patronus*, tu *pater*. Adelph.

III. 4. 10. Istunc *patronum* mulieris. Phorm. II. 2. 77.

Patruus] Mi *patrus*, salve. Phorm. II. 1. 24. Mansurus *patruum* pater est. Phorm. III. 1. 16. *Patruum* video cum patre adstantem. Phorm. IV. 3. 2.

Pauculi] Loquitur *paucula*. Hec. IV. 6. 24. Diebus *pauculis* post. Hec. I. 2. 68.

Paveo] Id *paves*, ne ducas tu illam. And. II. 2. 12. Mihi *paveo*. Phorm. I. 4. 10.

Pavio] *Philumenam pavitare* nescio quid dixerunt. Hec. III. 1. 41.

Paulatim] Centum et *Paulatim* dabis. Heaut. IV. 8. 29. Cyathos sorbilans *Paulatim* hunc producam diem. Adelph. IV. 2. 52. *Paulatim* plebem primulum facio meam. Adelph. V. 6. 10. Animus *Paulatim* elapsus Bacchidi. Hec. I. 2. 94.

Paulisper] *Paulisper* mane. Adelph. II. 2. 45. Congrum istum sinito in aqua ludere *Paulisper*. Adelph. III. 3. 24.

Paulo] Siqua est habitior *paulo*, pugilem esse aiunt. Eun. II. 3. 24. *Paulo* qui est homo tolerabilis. Heaut. I. 2. 31. Ubi adhibet plus *paulo*. Heaut. II. 1. 8. Metuas ne ab re sint omisiores *paulo*. Adelph. V. 3. 45.

Paululo] Si nequeas *paululo*, at quanti queas. Eun. I. 1. 30. *Paululo* tum erat contenta. Heaut. III. 1. 35.

Paululum] *Paululum* obsoni. And. II. 2. 23. Sine *Paululum* ad me redeam. And. III. 5. 16. Tum tu igitur *Paululum* da mihi operam. Eun. II. 2. 50. *Paululum* opperier si vis. Eun. V. 2. 51. Si *Paululum* modo quid te fugerit. Heaut. II. 3. 75. Si nunc de tuo jure concessisses *Paululum*. Adelph. II. 2. 9. Spatium sacrificandi dabitur *Paululum*. Phorm. IV. 4. 21.

Paulum] Quis pudor *paulum* adest. And. IV. 1. 6. Pro peccato magno *paulum* supplicii satis est patri. And. V. 3. 32. *Paulum* si cessassem. Eun. IV. 4. 5. Quasi vero *paulum* intersiet. Eun. IV. 4. 18. Concede istuo *paulum*. Audin? etiam nunc *paulum*. Eun. IV. 4. 38. vide notas. Quid feceras? *paulum* quid. Eho *paulum* impudens. An *paulum* hoc esse tibi videtur? Eun. V. 2. 17 et 18. Concede *paulum* istuc. Quod des, *paulum* est. Eun. V. 8. 38 et 45. *Paulum* hoc negoti mi obstat.

Heaut. III. 1. 89. *Paulum* lucri. Heaut. IV. 4. 25. Agelli est hic sub urbe *paulum*. *Paulum* id autem est? Adelph. V. 8. 26 et 27. Huic aliquid *paulum* prae manu dederis. Adelph. V. 9. 23. vide notas. *Paulum* vobis accessit pecuniae. Hec. III. 5. 56. vide notas. Concede hinc a foribus *paulum*. Phorm. V. 1. 14. vide notas.

Paulus] *Paulo* momento. And. I. 5. 31. *Paulo* sumpto. Adelph. V. 4. 22. Cupiditates quas *paulo* mederi possis. Phorm. V. 4. 3.

Pauper] Honesti in patria *pauper* viveret. And. IV. 5. 3. Apparet servum hunc esse domini *pauperis*. Eun. III. 2. 33. Propter misericordiam adduct *pauperi*. Phorm. II. 1. 47. In servitutem *pauperem* ad dikem dari. Phorm. IV. 3. 48.

Pauperculus] Anas *pauperculus*. Heaut. I. 1. 44. Habitat hic quaedam meliores; *paupercule*. Adelph. IV. 5. 13.

Pauperis] In Asiam hinc abii propter *pauperiem*. Heaut. I. 1. 59.

Paupertas] *Paupertatem* una pertulimus gravem. Adelph. III. 4. 50. *Paupertas* mihi onus visa est et miserum et grave. Phorm. I. 2. 44. Quanta quanta haec mea *paupertas* est. Phorm. V. 7. 10.

Pauxillulum] Erat ei de ratiacula jam pridem apud me reliquium *pauxillulum*. Phorm. I. 1. 3.

Pax] Infecta *pace*. Induitis, bellum, *pax* rursus. Eun. I. 1. 8 et 16. *Pace* quod fiat tua. Eun. III. 2. 13. Patris *pacem* in leges consciet suas. Heaut. V. 2. 45. Exeo ut *pacem* concilium. Heaut. V. 5. 2.

Pax] Capillus sparsus, promissus, circum caput rejectus nelegenter, *pax*! Heaut. II. 3. 50. Unus est dies dum argentum eripio: *pax*! Heaut. IV. 3. 39.

Peccatum] An ut pro hujus peccatis ego supplicium sufferam? pro peccato magno *paulum* supplicii satis est patri. And. V. 3. 17 et 32. Si id est peccatum, peccatum imprudentiast. Eun. prol. 27. Et cognoscendi et ignoscendi dabitur peccati locus. Heaut. II. 1. 6. Matres omnes filiis in peccato adjuvantes. Heaut. V. 2. 39. Maledicta, famam, meum amorem, et peccatum in sese transtulit. Adelph. II. 3. 10. Quod peccatum a nobis ortumst, corrigo. Adelph. IV. 3. 2. Jam peccatum primum id magnum, magnum at humana tamen. Adelph.

IV. 5. 53. *Ætate ea sum, ut non siet peccato mi ignosci equum.* Hec. V. 1. 10. *Egomet me novi et peccatum meum.* Phorm. I. 4. 39.

Pecco] Quid commiserui aut peccavi, pater? And. I. 1. 112. Si id peccare est, fateor id quoque. And. V. 3. 25. Si id est peccatum, peccatum imprudens peccat. Eun. prol. 27. *Peccatum a me maximum est.* Heaut. I. 1. 106. Cave ne in cognatam pecces. Phorm. V. 3. 20.

Pectus] Vinote peccare. Eun. II. 3. 23. *Pectore consistere nil consilii quit.* Adelph. IV. 4. 4.

Pecunia] Non nunc pecunia agitur. Heaut. III. 1. 67. Prius proditorum te tuam vitam, et prius pecuniam omnem. Heaut. III. 1. 71.

Pedetemptim] Di bene vortant, quod agas: *pedetemptim* tamen. Heaut. III. 3. 19.

Pedisequa] Accedo ad *pedisequas*. And. I. 1. 96.

Pejor] Omnia *pejorem* in partem. Eun. IV. 2. 4. Melius, *pejus*, prosit, obsit, Heaut. IV. 1. 30. Rapere in *pejorem* partem. Adelph. prol. 3.

Pellicio] Ne me in breve *pellicias* tempus gaudio hoc falso frui. Hec. V. 4. 2. vide notas. Is senem per epistolas *pellixit*. Phorm. I. 2. 18.

Pello] Istam amulam, quod poteris, ab ea *pellito*. Eun. II. 1. 9. Qui illum ad laborem hinc *popularim*. Heaut. I. 1. 113. vide notas. Tunc has *populisti* fores? Adelph. IV. 5. 4.

Penates] Ego deos *penatis* hinc salutatum domum devortar. Phorm. II. 1. 81.

Pendeo] Tu jam *pendebis*. Eun. V. 6. 20. In spe *pendebit* animi. Heaut. IV. 4. 5. Animus tibi *pendet*. Adelph. II. 2. 18. Ego plectar *pendens*. Phorm. I. 4. 42.

Pendo] Parvi *pendo*. And. III. 2. 46. Ego non flocci *pendere*. Eun. III. 1. 21. Nihil *pendere*. Eun. I. 2. 14. Tu illum nunquam ostendisti quanti *pendere*. Heaut. I. 1. 103. Syrus mihi tergo *penas pendet*. Adelph. IV. 4. 6. Amari et magni *pendi* postulo. Adelph. V. 4. 25.

Penes] Istæc jam *penes* vos psaltria est? Adelph. III. 3. 34. Illorum esse culpam hanc credidi, quæ te est *penes*. Hec. IV. 1. 20.

Peniculus] *Peniculus* pugnare cogitas? Eun. IV. 7. 7.

Pensus] Patris *penum* omnem congerulam. Eun. II. 3. 19.

Per] Quod te ego per dextram hanc oro. And. I. 5. 54. Nunc per hunc nullast mora. And. III. 4. 14. *Per* me stetisse ut credat. And. IV. 2. 18. *Per* tempus advenis. And. IV. 4. 44. *Per* fallacias. Heaut. V. 4. 18. Dum *per* statem licet. Adelph. I. 2. 38. *Per* vim Adelph. III. 2. 10. Duci *per* viam. Adelph. V. 7. 23. Parere *per* annos non potest. Adelph. V. 8. 8. Quo lubet oroniat *per* me exquire. Hec. V. 2. 7. *Per* tumultum. Phorm. prol. 33. *Per* deos atque homines. Phorm. V. 2. 37.

Perbenigne] Magis te quam oculos nunc ego amo meos. M. *Perbenigne*. Adelph. IV. 5. 67.

Percarus] Hai, *percarast*. P. Istæc vero villis est. Phorm. III. 3. 25.

Percello] Quo trudis? *peculeris* jam tu me. Eun. II. 3. 83.

Percipio] Neque agri neque urbis odium me nunquam *percipit*. Eun. V. 5. 2.

Persitus] Incredibili re atque atroci *percitus*. Hec. III. 3. 17.

Percontor] Sed quos *percontor* video. And. IV. 5. 5. Ubi investigem, quem *percontor*, incertus sum. Eun. II. 3. 2. Vel me monere hoc vel *percontari* puta. Heaut. I. 1. 26. Hoc *percontarier* desiste. Hec. I. 2. 29. Tua quod nil refert, *percontari* desinas. Hec. V. 4. 12.

Percontumax] *Percontumax* redisti huc nobis. Hec. III. 5. 54.

Percupio] Visne demi opperiamur potius, quam hic ante osium? Ch. Immo *percupio*. Eun. V. 2. 57.

Percurro] Properans *percurro* ad forum. And. II. 2. 18. Curriculo *percurro*. Heaut. IV. 4. 11.

Percutio] *Percussit* illico animum. And. I. 1. 98.

Perditis] Hanc amare cepit *perditis*. Phorm. I. 2. 32.

Perdo] Cur te is *perditum*? And. I. 1. 107. Tu rem inpeditam et *perditam* restituas? And. III. 5. 13. Miser, quod habui, *perdidit*. Eun. II. 2. 6. Ut illum di deo omnes senium *perdunt*. And. II. 3. 11. At te di *perdant*. Eun. III. 1. 41. Et re salva et *perdita*. Eun. II. 2. 27. Hominem *perditum* miseramque. Eun. III. 1. 28. Sumat, consummat, *perdat*, decretum est pati. Heaut. III. 1. 56. Cur *perdis* adolescentem nobis? Adelph. I. 1. 36. Non tu hoc argen-

tum *perdis*, sed vitam tuam. Adolph. III. 3. 56. Serresmo an *perdas* totam, dividuum face. Adolph. II. 2. 35. Ut te cum tua monstratione magnus *perdat* Jupiter. Adolph. IV. 6. 2. Adulescens luxu *perditus*. Adolph. IV. 7. 42. Di illum *perduint*. Hec. III. 4. 27. Nomen *perdidit*. Phorm. III. 3. 39.

Perdoctus] *Perdoctast* probe. Heaut. II. 3. 120.

Perdolet] Tandem *perdotuit*. Eun. I. 2. 75.

Perduco] *Filium perduxere* illuc meum. And. I. 1. 54.

Perduro] Non hercle hic quidem *perdurare* quisquam, si hic fit, potest. Adolph. IV. 2. 15. vide notas. Non posse apud vos se *perdurare*. Hec. II. 2. 27.

Peregre] *Peregre* rediens. Phorm. II. 1. 13.

Peregrinus] Pro uxore habere hanc *peregrinam*. And. I. 1. 119. Adeone est demens? ex *peregrina*? And. III. 1. 11. Quicum res tibi est, *peregrinus* est. Eun. IV. 6. 21.

Pereo] *Pereo* funditus. And. I. 5. 9. Prudens sciens, vivus vidensque *pereo*. Eun. I. 1. 28. Acta hæc res est. *Perii*. Heaut. III. 3. 3. Perpetuo *perierim*. Adolph. II. 4. 19. *Perisse* me una haud dubium est. Hec. III. 1. 46. Certum est *persequi* aut *perire*. Phorm. III. 3. 19.

Perfactor] Mearum voluptatum omnium inventor, inceptor, *perfactor*. Eun. V. 8. 5.

Perfero] Facile omnes *perferre* ac pati. And. I. 1. 35. Paupertatem una *perulimus* gravem. Adolph. III. 4. 50. Suo me ingenio *perulit*. Hec. III. 1. 22. Vastrum amorem *peruli*. Hec. V. 1. 18.

Perficio] Tempus promissa jam *perfici*. And. IV. 1. 7. Quam joco rem voluisti a me tandem, quin *perfeceris*? Eun. I. 2. 100. *Perfice* hoo mi perpetuo. Heaut. IV. 8. 22. Haud desinam, donec *perfecero* hoc. Phorm. II. 3. 73.

Perfortiter] Fortiter. Hui *perfortiter*. Adolph. IV. 2. 28.

Perfungor] Dum ætatis tempus tulit, *perfuncta* satia sum. Hec. IV. 2. 18.

Pergo] Tu tamen idem has nuptias *perge* facere ita ut facis. And. III. 2. 42. Si mihi *perget* quæ volt dicere, ea quæ non volt audiet. And. V. 4. 17. Quis hic est, qui huc *pergit*? Eun. II. 1. 22. *Perge* porro. Heaut. II. 3. 105.

Cesso ad eum *pergere*? Adolph. IV. 2. 47. Horum *pergunt*. Hec. III. 4. 35. Ad eum recta *pergit*. Phorm. I. 2. 62. *Perge* eloqui. Phorm. IV. 3. 36. *Pergin* credere? Phorm. V. 8. 7.

Pergravis] *Levia* sunt, quæ tu *pergravia* esse in animum induxisti tuum. Hec. III. 1. 12.

Perhibeo] Si vos voltis *perhiberi* probos. Adolph. III. 4. 59.

Periculum] Satis cum *periculo*. And. I. 1. 104. Sine omni *periculo*. And. II. 3. 17. Hujus *periculo* fit. And. III. 1. 22. Quid scias, nisi *periculum* feceris. Cæ. Atistuc *periculum* in filia fieri, grave est. And. III. 3. 33. et 34. Capitis *periculum* adire. And. IV. 1. 53. Ut *periculum* etiam a fame mihi sit. Heaut. V. 2. 27. Potius quam venias in *periculum*. Adol. II. 2. 32. Si *periculum* in te ullum inest. Hec. III. 1. 46. Nescis, quo in metu, et quanto in *periculo* simus. Phorm. I. 2. 8.

Perinde] Hæc *perinde* sunt ut illius animus, qui ea possidet. Heaut. I. 2. 21.

Perinthia] Nomen comediæ Menandri. And. prol. 9 et 13.

Perjurus] Leno, *perjurus*, pestis. Ad. II. 1. 35.

Perliberalis] *Perliberalis* visat. Hec. V. 4. 24. et Phorm. V. 3. 32.

Perlonge] *Perlongeat*. Cæ. Set tanto ocius properemus. Eun. III. 5. 61.

Permagis] Illud *permagis* referre arbitrator. Heaut. III. 1. 58.

Permaneo] Ita tam *permansit* dis. Hec. III. 1. 25.

Permano] Ne aliqua ad patrem hoc *permanet*. Adolph. II. 4. 19.

Permitto] Bona nostra hæc tibi *permitto*. And. I. 5. 61. Et me et meum amorem et famam *permitto* tibi. Heaut. II. 3. 110. Tibi pater, *permittimus*. Adolph. V. 9. 38. Ejus judicio *permitto* omnia. Phorm. V. 8. 56.

Permultum] Haud *permultum* a me aberit infortunium. Heaut. IV. 2. 1. vide notas.

Pernego] Id vero *pernegat*. Eun. prol. 34.

Pernicies] Instructa pulchre ad *perniciem*. Heaut. III. 1. 41. *Pernicies* communis adulescentium. Adolph. II. 1. 34.

Perminium] Tu quoque *perparce* *perminium*. And. II. 6. 24. vide notas. *Perminium* inter vos, *perminium* interest. Adolph. III. 3. 39.

Pernocto] Si hic *pernocto*. Adolph.

- IV. 1. 15. Qui *pernoctaret* foris. Hec. IV. 1. 24.
- Pernocto*] Rem cognoscite, ut *pernoctatis*. And. prol. 25. Non satis *pernoti* me etiam, qualis sim. And. III. 2. 23. Animum attendite, ut *pernoctatis*. Ean. prol. 45. *Pernoctate* furtivamne factam existimetis. Adelph. prol. 12.
- Peropus*] *Peropust*, aut hunc cum ipsa, aut de illa me adversum hanc loqui. And. I. 5. 30. vide notas.
- Perpauci*] *Perpaucorum* hominum. Ean. III. 1. 19. *Per* pol quam *paucis* reperias meretricibus *fidelis* evenisse amatores. Hec. I. 1. 1. vide notas.
- Perpello*] Usque adeo donec *perpulis*. And. IV. 1. 38. *Perpulistis* me. And. V. 1. 9.
- Perperam*] *Ho perperam* dixi. Phor. V. 1. 18.
- Perpeti*] Si *perpetem* hanc vis esse adfinitatem. Hec. II. 2. 10. vide notas.
- Perpetior*] Ego non posse arbitror me *perpeti*. And. III. 3. 32. Non *perpeti* meretricum contumelias. Ean. I. 1. 3. Quidvis possem *perpeti*. Ean. I. 2. 97. *Censena* posse me offirmare et *perpeti*? Ean. II. 1. 12. Nunc est profecto interfoci cum *perpeti* me possum. Ean. III. 5. 3.
- Perpetuo*] Illum hanc *perpetuo* habere. And. III. 3. 32. *Perpetuo* oderit. Ean. V. 4. 11. *Perpetuo* perierim. Ean. V. 8. 13. *Perfice* hoc mi *perpetuo*. Heaut. IV. 8. 21.
- Perpetuus*] Triduo hoc *perpetuo*. Hanc diem *perpetuum* in letitia degere. Ad. IV. 1. 4. et 6. Utinam hoc *perpetuum* fiat gaudium. Adelph. V. 9. 15. *Biennium perpetuum*. Hec. I. 2. 12. O fortuna, ut nunquam *perpetua* es data. Hec. III. 3. 46. vide notas. Adfinitatem hanc sane *perpetuam* volo. Hec. IV. 4. 14.
- Perplacet*] Habeo propemodum quam volo. So. *Perplacet*. Heaut. V. 5. 22.
- Perplexa*] *Perplexa* loqui. Ean. V. 1. 1.
- Perpluo*] Plenus rimarum sum, hac atque illac *perpluo*. Ean. I. 2. 25. vide notas.
- Perpulcher*] *Perpulchra* credo dona, aut nostris similia. Ean. III. 2. 15. vide notas.
- Perquam*] Fortiter. Sy. *Perquam*. Adelph. IV. 2. 27.
- Perrepto*] *Perreptavi* usque omne opidum. Adelph. IV. 6. 3.
- Perseucte*] *Dejerat perseucte*. Hec. 2. 5.
- Perseuctus*] *Per* coarctat acutus puer est natus Pamphilo. And. III. 2. 6.
- Perseuctio*] Ne tu id *perseucteris*. Heaut. IV. 5. 21. Quot res dedere, ubi possem *perseucteris*? Heaut. V. 1. 43.
- Persequor*] *Hereditatem persequi*. And. IV. 5. 20. Bellum fugiens inque in Asiam *persequens*. And. V. 4. 32. Ego meum jus *persequare*. Adelph. II. 1. 9. Certum offirmare est viam me, quam decrevi *persequi*. Hec. III. 5. 4. Ex usu quod est, id *persequare*. Hec. IV. 3. 10. Quoquo hinc asportabit terrarum, certum, est *persequi*. Phorm. III. 3. 18.
- Perseolo*] Quod habui summum, pretium *perseolvi* tibi. And. I. 1. 12.
- Personae*] *Parasiti personam* inde ablatam et militis. *Personas* transtulisse in Eunuchoam suam. *Personis* iidem uti. Ean. prol. 26, 32 et 35.
- Perpicax*] Ad has res quam sit *perpicax*. Heaut. II. 3. 129. Ego me non tam astutum neque ita *perpicacem* esse id scio. Heaut. V. 1. 1.
- Perpicio*] Prius, quam tuum animum *perpexerit*. And. II. 3. 4. Partim quo *perpexi* his oculis, partim que accepi auribus. Hec. III. 3. 3. Cujus tu fidem in pecunia *perpexeris*. Phorm. I. 2. 10.
- Perstrepunt*] *Perstrepunt*; ita ut fit, domi ubi absunt. Ean. III. 5. 52.
- Perstudeo*] Tam facile potueris *perstudere* illi. Heaut. II. 3. 122. *Perstuasit* nox, amor, vinum, adolescentia. Adelph. III. 4. 24.
- Pertempto*] *Simulavi*, vos ut *pertemptarem*. And. III. 4. 9.
- Pertendo*] Si incipies, neque *pertendes* naviter. Ean. I. 1. 6. Video non licere, ut cooperam, hoc *pertendere*. Heaut. V. 5. 9.
- Perterrificatio*] *Perterrificas* Davom: observes filium. And. I. 1. 142.
- Perterrico*] Hunc *perterrico* sacrilegum. Ean. V. 3. 15.
- Pertimesco*] Quid *pertimesui* autem bovia? Phorm. IV. 2. 11.
- Pertinacia*] Similis *pertinacitas*. Hec. II. 1. 5. Quae haec est *pertinacia*? Hec. III. 5. 46.
- Perturbo*] Jam *perturbavi* omnia. And. III. 4. 22.
- Pervenio*] Unde in patrium monumentum *pervenierit*. Ean. prol. 13. Sine me *pervenire*, quo volo. Ean. I. 2. 44. Non potuit melius *pervenierit*, eo quo nos volumus. Phorm. IV. 3. 35.
- Pervicax*] *Adeon pervicaci* esse ani-

mo? Addeo me esse *pervicacem* censes? And. IV. 1. 17 et 32.

Pervicius] Id quidem angiportum non est *pervicius*. Adelph. IV. 2. 39. Fratri edes sicut *pervicæ*. And. V. 7. 14.

Pervolgatus] Via *pervolgata* patrum. Heaut. I. 1. 49.

Pervolvō] Te *pervolvem* in luto. And. IV. 4. 38.

Pes] Manibus, *pedibus*, obnixæ omnia factorum. And. I. 1. 134. Numquam huc tetulisses *pedem*. And. IV. 5. 13. Neque *pes* neque meus satis suum officium facit. Eun. IV. 5. 3. Ego me in *pedes* quantum queo. Eun. V. 2. 5. Quod ante *pedes* modesto videre. Adelph. III. 3. 32. Lectulos in sole illegit *pedibus* faciundos dedit. Adelph. IV. 2. 46. Nudus *pes*. Phorm. I. 2. 56. Me protinus conjicere in *pedes*. Phor. I. 4. 13. Jam *pedum* visat via. Phor. II. 2. 12.

Pessulus] *Pessulum* ostio obdo. Eun. III. 5. 55. Anus foribus obdit *pessulum*. Heaut. II. 3. 37.

Pessum do] Me aut erum *pessum* dabunt. And. I. 3. 3. et Phorm. I. 4. 5.

Pessum] *Pessum* istuc in te atque in illum consulta. Heaut. III. 1. 28.

Pessumus] Id est genus hominum *pessumum*. And. IV. 1. 5. Hem, quid dixisti, *pessuma*? Eun. V. 6. 16. *Pessuma* hæc est meretrix. Heaut. III. 3. 38.

Pestis] *Pestis* communis adulescentium, perjuris, *pestis*. Adelph. II. 1. 35.

Petas] Meas *petas*, procox. Heaut. II. 1. 15. vide notas.

Peto] Causam dicere prius unde *petitur*, quam illi qui *petit*. Eun. prol. 11 et 12. E flamma *petere* te cibum posse arbitror. Eun. III. 2. 38. Abs te *petere* et poscere. Heaut. V. 1. 53. Unde mi *petere* cibum. Heaut. V. 2. 25. Quod *peto* et volo. Heaut. V. 4. 4. Epistolam adlatam esse audivi: hanc *petam*. Phorm. I. 2. 100. Inventa est quæ dotem *petat*. Phorm. IV. 3. 42. Unde mi auxilium *petam*? Phorm. V. 1. 2.

Pesum] Eam adeo exornatum dabo, adeo *pesum*. Heaut. V. 1. 78. vide notas.

Phaleratus] Ut *phaleratis* dictis ducis me. Phorm. III. 2. 15.

Phasma] Menandri *phasma* nunc nuper dedit. Eun. prol. 9.

Philosophus] Animum ad aliquod stu-

dium adiungant, aut equos alere, aut canes ad venandum, aut ad *philosophos*. And. I. 1. 30.

Phy] *Phy* domi habuit, unde disceret. Adelph. III. 3. 58.

Pictura et Pictus] Spectans tabulam quandam *pictam*, ubi inerat *pictura* hæc. Eun. III. 5. 36.

Pie] Neque faciam, neque me satis *pie* posse arbitror. Adelph. III. 4. 13.

Pietas] O Chreme, *pietatem* gasti. And. V. 2. 28. Matris ferre injurias me *pietas* jubet. Hec. III. 1. 21. Quod potero faciam, tamen ut *pietatem* colam. Hec. III. 4. 33. Me *pietas* matris *pietatis* commodum suscipit sequi. Hec. III. 5. 31. Ut apud me *pietatis* esse positum *pietatis* scias. Hec. IV. 2. 8.

Piget] Num facti *piget*? And. V. 3. 6. Id esse factum hic non negat, neque se *pigere*. Heaut. prol. 19. vide notas. *Pigritas* me quidam pudet *pigritate*. Adel. III. 3. 38. Nequid plus minime faxit, quod nos post *piget*. Phorm. III. 3. 21.

Piræus] Miror, quid ex *Piræo* abierit. Eun. II. 2. 59. Hæri aliquot adulescentuli cotinuis in *Piræo*. Eun. III. 4. 1.

Piscator] Cotarii, hanni, sartores, *piscatores*. Eun. II. 2. 26.

Pisciculus] Olera et *pisciculus* minus. And. II. 2. 32.

Pistrilla] Apud ipsum locum est *pistrilla*. Adelph. IV. 2. 45.

Pistrinum] Verberibus oscum te in *pistrinum* dedam. And. I. 2. 28. Precipitem in *pistrinum* jabit. And. I. 3. 9. In *pistrinum* rocta proficietur via. And. III. 4. 21. Molendinum in *pistrina*. Phorm. II. 1. 19.

Pius] *Pius* ac *pedicum* ingenium. Hec. I. 2. 77.

Placabilis] Te ipsum purgare ipsis coram, *placabilis* est. Adelph. IV. 3. 17. Id nosmet indicare *placabilis* est. Phorm. V. 7. 68.

Placeo] Si tibi quid feci, aut facio, quod *placeat*. And. I. 1. 14. Ipsi commentum *placet*. And. I. 3. 20. Vide ut otiosus sit, si tibi *placet*. Eun. V. 3. 10. Ubi sunt cognita, *placita* sunt. Hec. alt. prol. 13. Quæ votis *placita* est, condicio datur. Hec. II. 1. 44. Sic sum: si *placeo*, utere. Phor. III. 2. 42.

Placide] Suspense grata *placide* ire perrexi. Phorm. V. 6. 27.

Placidus] Cum fervit maxime, tam

placidum, quam ovīs est, reddē. Adel. IV. 1. 18. vide notas. Clemens, *placidus*, nulli laedere os, adridere omnibus. Adelph. V. 4. 10.

Placo] Neque quod principium incipiam ad *placendum*, scio. Heaut. V. 4. 21. Cum *placo*, advorsor sedulo et deterreo. Adelph. I. 2. 64. Fac illa ut *placetur* nobis. Phorm. V. 3. 1.

Plaga] Neque ridiculus esse, neque *plagas* pati possum. Eun. II. 2. 13. *Plage* crescant, nisi prospicias. Phorm. V. 2. 16.

Plane] In me *plane* di potestatem suam omnem ostendere. Eun. V. 8. 2. Tu quidem illum *plane* prodīs. Heaut. IV. 3. 29. Equidem miror, qui alia tam *plane* scias. Heaut. V. 1. 24. Nunc hæc *plane* est pro nova. Hec. prol. 5. *Plane* hic divinat. Hec. IV. 4. 74.

Planissimus] Illi anni prodita abs te filia est *planissimus*. Heaut. IV. 1. 26. Ad restim mi quidem res redit *planissimus*. Phorm. IV. 4. 5.

Platea] Illa sese interea commodum huc advorterat in hanc nostram *plateam*. Eun. II. 3. 53. Præterito hæc recta *platea* sursum. Adelph. IV. 2. 35. Quem video in nitima *platea*. Phorm. I. 4. 38.

Plautus] Hujus mentio fit. And. prol. 18. Eun. prol. 25. Adelph. prol. 7 et 9.

Plēbe] Paulatim *plēbem* primulum facio meam. Adelph. V. 6. 10.

Plecto] Ego *plector* pendens. Phorm. I. 4. 43.

Plenus] *Plenus* rimarum sum, hæc atque illæc perpluo. Eun. I. 2. 25. vide notas. Corpus solidum et succi *plenum*. Eun. II. 3. 27. Præceptorumst *plenus* istorum ille. Adelph. III. 3. 58. Faville *plena*, fumi ac pollinis. Adelph. V. 3. 60. Vini *plenum*. Hec. V. 3. 25. Quis me est fortunator? venustatisque adeo *plēnior*? Hec. V. 4. 8.

Plerique] Quod *plerique* omnes faciunt adolescentuli. And. I. 1. 28. Dixi *pleraque* omnia. Heaut. IV. 7. 2. Ita *plerique* omnes sumus ingenio. Phorm. I. 3. 20.

Plerumque] Ipsam animum egrotum ad deteriorē partem *plerumque* adplicat. And. I. 2. 22. Hic solebamus fere *plerumque* eam opperiri. Phorm. I. 2. 40.

Ploro] *Plorare*, orare ut subveniat sibi. Phorm. prol. 8.

Plumbeus] Candex, stipes, *plumbeus*, asinus. Heaut. V. 1. 4.

Plus] Ex ea re *plus* malist quam

commodi utrique. And. III. 3. 15. *Plus* satis. *Plus* amem aut *plus* diligam. Non *plus* biduum. Eun. I. 2. 5. 16 et 104. *Plus* milies jam audivi. Eun. III. 1. 32. Ubi adhibet *plus* paulo. Heaut. II. 1. 8. Hic mihi nunc quanto *plus* sapit, quam egomet mihi? Heaut. III. 1. 98. *Plus* spei video quam volo. Heaut. IV. 1. 46. Homini misero *plus* quingentos colaphos infregit mihi. Adelph. II. 1. 45. Adolescens *plus* potus. Hec. I. 2. 64. Dies tringinta aut *plus* eo in navi fui. Hec. III. 4. 7. Ne quid faciam *plus*. Hec. V. 1. 4. Ne quid *plus* minusve faxit. Phorm. III. 3. 21.

Plusculus] *Plusculus* supellectile opus est. Phorm. IV. 3. 60.

Pæna] Syrus mihi tergo *pænas* pendet. Heaut. IV. 4. 6. An legibus daturum *pænas* dices? Phorm. IV. 3. 22.

Pænitet] An *pænitet* flagiti? Eun. V. 6. 12. At enim me quantum hic operis fiat, *pænitet*. Heaut. I. 1. 20. vide notas. Non *pænitet* me fame. Hec. V. 2. 9. Nostri nosquet *pænitet*. Phorm. I. 3. 20.

Pol] Sane *pol*. And. I. 4. 2. Istuc *pol* vero bene. Eun. IV. 4. 8. Non *pol* temerest, quod tu tam times. Phorm. V. 8. 9.

Pollen] Favilla *plena*, fumi ac *pollinis*. Adelph. V. 3. 60.

Pollicor] Postquam amans accessait, pretium *pollicens*. And. I. 1. 49. Scis, te mihi sæpe *pollicitum* esse. Eun. II. 3. 17. Quæso adelpol quod mihi es *pollicita*, tute ut servea. Hec. V. 2. 20. Modo non montis auri *pollicens*. Phorm. I. 2. 18.

Pollicitatio] Quia tu hinc *pollicitationes* aufer. Phorm. V. 6. 17.

Pollicitor] In fraudem illicis sollicitando, et *pollicitando* eorum animos laetas? And. V. 4. 9. vide notas. *Pollicitantem* et nil ferentem. Phorm. III. 2. 36.

Pompa] Tua *pompa* eo tradenda est. Heaut. IV. 4. 17.

Pone] *Pone* adprehendit pallio, resupinat. Phorm. V. 6. 23.

Pono] Qui se in sui gremio positurum puerum dicebat patris? Adelph. III. 2. 35. Ut apud me præmium esse *positum* pietati scias. Hec. IV. 2. 8. In medio omnibus palmam esse *positam*. Phorm. prol. 18. *Pono* esse victum eum. His rebus alias *pono* sane, inquit, decem. Phorm. IV. 3. 25 et 62.

Popularis] O *populares*, ecquis me

- hodie vivit fortunatior? Eun. V. 9. 1. Obsecro *populares* ferte misero atque innocenti auxilium. Adolph. II. 1. 1. Amicus summus meus et *popularis*. Phorm. I. 1. 1.
- Populus*] Id *populus* curat scilicet. And. I. 2. 14. In orast omni *populo*. Adolph. I. 2. 13. Qui erit rumor *populi*, si id feceris? Phorm. V. 7. 18.
- Porro*] Dehinc, ut quiescant *porro*, moneo. And. prol. 23. Misit *porro* orare, ut venirem, serio. Eun. III. 3. 22. At *porro* recte spero. Heaut. I. 2. 107. Cessatum usque adhuc est: nunc *porro* expergisce. Adolph. IV. 4. 23. Te oro *porro* in hac re adjutor sis mihi. Hec. IV. 4. 99. Ecquid speii *porrost*? Phorm. III. 1. 10.
- Portitor*] Epistolam ad *portitores* esse delatam. Phorm. I. 2. 100.
- Porto*] Di boni, boni quid *porto*? And. II. 2. 1. Hic nunc me credit aliquam sibi fallaciam *portare*. And. II. 6. 2. Nescio quid peccati *portat* hæc purgatio. Heaut. IV. 1. 12. Item hinc alia que *porto* Cypram. Adolph. II. 2. 22. *Porto* hoc jurgium ad uxorem. Hec. III. 5. 63. Cedo quid *portas*, obsecro. Phorm. I. 4. 20.
- Portus*] Ego in *portu* navigo. And. III. 1. 22. Modo isse dicit ad *portum*. Hec. I. 2. 2. Percontatum ibo ad *portum*, quoad se recipiat. Phorm. II. 4. 22.
- Poteco*] Tanto ocius te ut *potcat*. Heaut. IV. 8. 26. Abs te petere et *potcere*. Heaut. V. 1. 53.
- Possideo*] De uxore, ita ut *possedi*, nil mutat Chremes. And. V. 4. 46. Te ipso herede hæc *possidere* Bacchidem. Heaut. V. 2. 16. Hæc perinde sunt, ut illius animus, qui ea *possidet*. Heaut. I. 2. 21. Regnumne, *Æschine*, hic tu *possides*? Adolph. II. 1. 21.
- Possum*] Quando non *potest* id fieri quod vis, id velis quod *possit*. And. II. 1. 6. Tibi ita hoc videtur: at ego non *posse* arbitror. And. III. 3. 31. Huc face ad me venias, si quid *poteris*. And. IV. 2. 29. Ut *potero*, feram. And. V. 3. 27. Manus nostram ornato verbis, quod *poteris*. Eun. II. 1. 8. Amatores audieram mulierum esse eos maximos, set nil *potesse*. Eun. IV. 3. 24.
- Post. Præpos.*] Ego ero *post* principia. Eun. IV. 7. 11. *Post* hæc præcipientem darem. Adolph. III. 2. 20. *Post* factam injuriam. Hec. V. 1. 16.
- Post. adverb.*] *Post* deinde. And. III. 2. 3. Quis proficerentur *post*, si perget lædere. Eun. prol. 18. Difficilem ostendes te esse, et ignoscas tamen *post*. Heaut. V. 1. 61. *Post* consulam. Adolph. V. 9. 25. *Post* de matre videro. Hec. IV. 4. 78. Hand multo *post*. Phorm. V. 6. 39.
- Postea*] Quid tum *postea*? Eun. II. 3. 79. Quid *postea*? Adolph. IV. 1. 13. Nonne hæc justa tibi videntur *postea*? Adolph. IV. 5. 26.
- Posterior*] Non *posteriores* feram. Ad. V. 4. 26.
- Posteriorius*] Ne tu hoc *posteriorius* dicas. And. III. 2. 29. Ipse sentiet *posteriorius*. Adolph. I. 2. 60. Quod te *posteriorius* purges. Adolph. II. 1. 8.
- Posthabeo*] Omnis *posthabui* mihi res. Phorm. V. 7. 15.
- Posthac*] *Posthac* quas faciet de integro comedias. And. pr. 26. Hunc tu in mediis cogitas recipere *posthac*? Eun. V. 2. 59.
- Postilla*] *Postilla* nunc primum audio. And. V. 4. 33. Tute acis *postillis* quam intumum habeam te. Eun. I. 2. 47.
- Postmodo*] *Postmodo* rescisces. Hec. II. 1. 11. vide notas.
- Postputo*] Omnia sibi *postputavit* esse præ meo commodo. Adolph. II. 3. 9. Res *postputasse* te omnes præ parente intellego. Hec. III. 5. 33.
- Postquam*] *Postquam* te emi. And. I. 1. 8. *Postquam* sensit me tecum quoque rem habere. Eun. I. 2. 57. *Postquam* aspexi, ilico cognovi. Heaut. IV. 1. 45. *Postquam* intus sum omnium rerum satur. Adolph. V. 1. 3.
- Postremo*] *Postremo* id da mihi negoti. And. III. 2. 41. *Postremo* imperavi egomet mihi omnia adsentari. Eun. II. 2. 21. *Postremo* adeo res rediit. Heaut. I. 1. 61.
- Postremus*] Si id facis, hodie *postremum* me vides. And. II. 1. 22. Hæc denique ejus fuit *postrema* oratio. Phor. IV. 3. 44.
- Postulatio*] Neque lites ullæ inter eas, *postulatio* numquam. Hec. I. 2. 105.
- Postulo*] Ita volo itaque *postulo* ut fiat. And. III. 3. 18. Si officio hoc, *postulo* ut tua mihi domus pateat. Eun. V. 8. 28. Iniquos es, qui me tacere de re tanta *postulez*. Heaut. V. 3. 9. Ego quoque a meis me amari et magui pendi *postulo*. Adolph. V. 4. 25. Num iniquom *postulo*? Phorm. II. 3. 64.

Potens] Quis est tam *potens* cum tanto munere hoc? Eun. II. 3. 62. *Potentēs*, ditēs, fortunati, nobiles. Adolph. III. 4. 57.

Potestas] Libera vivendi fuit *potestas*. And. I. 1. 25. vide notas. Cujus tibi *potestas* summa servandi datur. And. III. 3. 9. In me plane di *potestatem* suam omnem ostendere. Eun. V. 8. 2. Quasi non ea *potestas* ait tua. Heaut. IV. 3. 42. Video in illarum esse te *potestata*. Hec. II. 2. 8. Ait uterque tibi *potestatem* ejus habendi se dare. Phorm. V. 6. 40.

Potior. *Adject.*] Sit, *potior*, prior ad dandum qui est. Phorm. III. 2. 48.

Potior. *Verb.*] Mea nihil refert, dum *potiar* modo. Fac ut *potiar*. Eun. II. 3. 29 et 71. Vis amare: vis *potiri*: tuum esse in *potiundo* periculum non vis. Heaut. II. 3. 81 et 82. Patria *potitur* commoda. Miseriam omnem ego capio; hic *potitur* gaudia. Adolph. V. 4. 17 et 22. Nequid propter tuam fidem decepta *potiretur* mali. Phorm. III. 1. 5. vide notas. Abduxi mulierem: curavi, propria ea Phædria ad *potiretur*. Phorm. V. 5. 2.

Pote] Nil supra *pote*. Adolph. II. 3. 11. vide notas.

Potis] *Potis* es mihi verum dicere? And. II. 6. 6.

Potissimum] Quem, inquit, vocabo ad cenam meorum equalium *potissimum* nunc? And. II. 6. 24. Quod ad illum attinet *potissimum*. Adolph. III. 1. 9. Ubi tu dubites, quid sumas *potissimum*. Phorm. II. 2. 29.

Potius] Inveniet inopem *potius*, quam te corrumpi sinat. And. II. 3. 22. Domi opperiamur *potius*, quam hic ante ostium? Eun. V. 2. 56.

Poto] Cur amat? our *potat*? Adolph. I. 1. 37. Obsonat, *potat*, olet unguenta; de meo. Adolph. I. 2. 37. Otium ab senibus ad *potandum* ut habeam. Phorm. V. 5. 4.

Potus] Cum virgine una adulescens cubaverit plus *potus*, sese illa abstinere ut potuerit? Hec. I. 2. 65.

Præ. *Præposit.*] Vide quam iniquos sis *præ* studio. And. V. 1. 6. *Præ* amore. Eun. I. 2. 18. Ego illum contempni *præ* me. Eun. II. 2. 8. *Præ* gaudio, ita me di ament, ubi sim, nescio. Heaut. II. 3. 67. *Præ* iracundia non sum apud me. Heaut. V. 1. 47. Omnia sibi postputavit esse *præ* meo commodo. Adolph. II. 3. 9. Huic aliquid

paulum *præ* manu dederis. Adolph. V. 9. 23. Res postputasse te omnes *præ* parente intellego. Hec. III. 5. 33.

Præbeo] Non possum satis narrare, quos ludos *præbueris* intus. Eun. V. 6. 9. *Præbent* exigue sumptum. Heaut. I. 2. 33. Hodie ei usque os *præbui*. Adolph. II. 2. 7. Servom haud inliberalem *præbes* te. Adolph. V. 5. 5. Strennum hominem *præbuit*. Phorm. III. 1. 12.

Præcaute] Hoc tempus, *præcaute* mihi me, haud te ulcisci, monet. Adel. III. 5. 18. vide notas.

Præcipi] *Præcipitem* in pistrinum dabit. And. I. 3. 9. Utinam mihi esset aliquid hinc, quo me nunc *præcipitem* darem. And. III. 4. 27. Auctores fuere, ut *præcipitem* hanc daret. Phorm. IV. 3. 20.

Præceptum] *Præceptorum* plenus istorum ille. Adolph. III. 3. 58.

Præcido] Omnis causas *præcidam* omnibus. Hec. IV. 2. 22.

Præcipio] Hæc ego *præcipio* tibi? Heaut. III. 3. 18. Conservis ad eundem istunc *præcipio* modum. Adolph. III. 3. 70. Docui, monni, bene *præcepi* semper, quæ potui omnia. Adolph. V. 9. 6.

Præcipito] Hac te *præcipito*. Adel. IV. 2. 36.

Præcipuus] Unam hanc rem me habere præter alias *præcipuam* arbitrator. Adolph. II. 3. 5. vide notas.

Præcurro] Una illarum interea prope *præcurrit*. Hec. III. 3. 11.

Prædico] Actumst, si quidem hæc vera *prædicat*. And. III. 1. 7. Utrum *prædicemne* an taceam? Eun. IV. 4. 53.

Prædico] Hoc primum in hac re *prædico* tibi. And. I. 1. 19. Neque tu haud dices tibi non *prædictum*. And. I. 2. 34.

Præditus] Qui gnatum haberem tali ingenio *præditum*. And. I. 1. 71.

Prædium] Fructum, quem Lemni uxoris reddunt *prædia*. Phorm. IV. 3. 75. Ex iis *prædiis* talenta argenti bina capiebat statim. Phorm. V. 3. 6.

Prædo] E *prædonibus*, unde emerat, se audisse abreptam e Sunio. Eun. I. 2. 34.

Præfacio] Elephantis quem indicis *præfecerat*. Eun. III. 1. 23. Chæream ei rei *præfecimus*. Eun. III. 4. 3.

Præfinito] Illi haud licebat, nisi *præfinito* loqui. Hec. I. 2. 19.

Pregnas] Abducta a vobis *pregnas* fuerat filia, neque fuisse *pregnatem* unquam ante hunc scivi diem. Heo. IV. 4. 18. vide notas.

Premium] Quodvis donum *premium* a me optato, id optatum feros. Eun. V. 8. 27. Ut apud me *premium* esse positum pietati scias. Heo. IV. 2. 8.

Præmonstrator] Adjutor meus et monitor et *præmonstrator*. Heaut. V. 1. 2.

Prænarratio] Oportuit rem *prænarrasse* me. Eun. V. 5. 12.

Præopto] Ut paucum *præoptares* perire. Heo. IV. 1. 17.

Præpeditus] Re in nostra aut gaudio sumus *præpediti* nimio, aut ægritudine. Heaut. III. 1. 97.

Præpono] Numquam *præponens* se illis. And. I. 1. 38. Si fidem habeat, se iri *propositum* tibi apud me. Eun. I. 2. 59. Quo pacto me habueris *propositam* amori tuo. Heo. IV. 2. 7.

Præcipio] Times, ne illum talem *præcipiat* tibi. Eun. I. 2. 81.

Præscio] Nescio quid profecto mi animus *præscagit* mali. Heaut. II. 2. 7.

Præscio] Nonne oportuit *præscisse* me ante? And. I. 5. 4.

Præscribo] Tute ipse his rebus finem *præscripsi*. And. I. 1. 124.

Præsens] Cum milite isto *præsens*, absens ut sies. Eun. I. 2. 122. Fac animo hæc *præsentis* ut dicas. Eun. IV. 6. 31. *Præsens* absensque idem erit. Adel. I. 1. 48. Non quia ades *præsens* dico hoc. Adelph. III. 3. 39. Non tu hunc habéas plane *præsentem* deum? Phorm. II. 2. 31. *Præsens* quod fuerat, in diem malum abiit. Phorm. V. 2. 16.

Præsentia] Ea prohibet facere tua *præsentia*. Heaut. III. 3. 12. Suavia in *præsentia* que essent, prima habere. Heaut. V. 2. 9. Mallem auferre potius in *præsentia*. Adelph. II. 2. 14. Ne mea *præsentia* obstat. Heo. IV. 9. 11. Provisum est, ne in *præsentia* hæc hinc abeat. Phorm. V. 2. 14.

Præsentio] Cum ibi me adesse neuter tum *præsentierat*. And. V. 1. 20.

Præsertim] Comissatorem haud sane commodum, *præsertim* Ctesiphoni. Adel. V. 2. 9. *Præsertim* ut nunc sunt mores. Phorm. I. 2. 5.

Præsidium] Meo *præsidio* atque hospitio. And. V. 2. 2. Ut mese stultitiae iustitia tua sit aliquid *præsidi*. Heaut. IV. 1. 33. Ibi tue stultitiae semper

erit *præsidium*. Heaut. V. 2. 14. *Præsidium* velle se senectati sanæ. Heo. I. 2. 44.

Præstabilis] Quanto fuerat *præstabilius*, ubi res gentium agere statem? Heo. III. 1. 4.

Præstituto] Tibi quidem est aliam diem, quoad dares huic, *præstituta*. Phorm. III. 2. 39.

Præsto. Verb.] Homini homo quid *præstat*? Eun. II. 2. 1. Chrymes hoc mihi *præstat*. Heaut. V. 1. 3. Hæc viro quid *præstat*? Phorm. V. 3. 7.

Præsto. Adverb.] Ipsam adeo *præsto* yideo. And. II. 5. 4. Jam dudum domi *præsto* apud me esse aiunt. Heaut. I. 1. 120. Cum ille est, *præsto* hic est. Phorm. II. 1. 37.

Præstolor] Quem *præstolare*, Parmeno, hic ante ostium? Eun. V. 1. 5.

Præter] Horum ille nihil egregie *præter* cetera studebat. And. I. 1. 31: Mihi videre *præter* statem tuam facere, et *præter* quam res te adhortatur tua. Heaut. I. 1. 7 et 8. Nimium ipse est bonus *præter* æquomque et bonum. Adel. I. 1. 39. Te esse *præter* nostram opinacionem comperi. Heo. V. 1. 37. Pulchre discedo et probe et *præter* spem. Phorm. V. 8. 59.

Præterea] Primum quod soror est dicta: *præterea* ut suis reatitum ac reddam. Eun. I. 2. 66. Tum *præterea* talem, nisi tu, nulla pereret filiam. Heaut. V. 3. 20. Primum indotata est: tum *præterea*, que secunda ei dos erat, periit. Adelph. III. 2. 47. Si non tam dedero, unam *præterea* horam ne oppetant siet. Phorm. III. 2. 29.

Prætereo] Sine biduum hoc *prætereat*. Eun. II. 2. 52. *Præterit* tempus. Eun. III. 4. 4. Locum reprehensam, qui *præteritus* negligentiast. Adelph. prol. 14. *Præterito* hæc recta platea sursum. Adelph. IV. 2. 35. Nescis, quid mali *præterieris*. Heo. III. 4. 5. Tua *præterierat* jam ad duocundam ætas. Phorm. II. 3. 76.

Prætermitto] Do, *prætermitto*. Adel. I. 1. 26. Fit sedulo: nil *prætermitta*. Adelph. III. 3. 60.

Præterequam] Verbum unum mihi *præterequam* quod te rogo, saxis cave. And. IV. 4. 14. vide notas.

Præterquam] Neque, *præterquam* quas ipse amor molestias habet, addas. Eun. I. 1. 32. *præterquam* tui carendum quod erat. Heaut. II. 4. 20.

Præut] Ladum jocumque dices fuisse

illum alteram, *præc* hujus rabies que dabit. Eun. II. 3. 9.

Prændium] *Prændium* corrumpitur. Adelph. IV. 2. 49.

Præc] Vide, ne impulsus ira prave insistas. Hec. III. 5. 34. Nequeo satis, quam hoc mihi videtur prave factum, proloqui. Hec. IV. 4. 24.

Prævit] Quæ istæc *prævit*, quæve amentia est? Heaut. V. 2. 20.

Prævit] Neque id putabit *prævit* an rectum sit, quod petit. Heaut. III. 1. 76. vide notas. Inepta lenitas patris, et facilitas *prævit*. Adelph. III. 3. 37. Etai hoc mihi *prævit*, ineptum, absurdum, atque alienum a vita mea videtur. Adelph. V. 8. 21. Iis nunc *prævit* est, qui recta *prævit* faciunt. Phorm. V. 2. 6.

Præcario] Hanc tu mihi vel vi, vel clam, vel *præcario* fac tradas. Eun. II. 3. 28.

Præcator] Neo tu aram tibi, nec *præcatorum* pararia. Heaut. V. 2. 23. Ad *præcatorum* adeam credo, qui mihi sic orat. Phorm. I. 2. 90.

Præc] Nihil est *præc* loci relictum. And. III. 4. 22. Perfice hoc, *præcibus*, pretio. Eun. V. 8. 25. Ut neque misericordia, neque *præcibus* molliri queas. Phorm. III. 2. 13. Ut nullus locus relinquatur *præc*. Phorm. III. 3. 14.

Præcor] Posthac si quicquam, nil *præcor*. Phorm. I. 2. 92.

Præhendo. *Præhendo*] Tuus pater me modo *præhendit*. And. II. 2. 16. Quis homo umquam pro mocho vidit in domo meretricia *præhendi* quemquam? Eun. V. 4. 39. Syrus est *præhendendus* atque adhortandus mihi. Heaut. III. 1. 100. *Præhendo* hominem solum. Phorm. IV. 3. 15.

Præstium] Quod habui summum, *præstium* persolvi tibi. Postquam amans accessit, *præstium* pollicens. And. I. 1. 12 et 49. Andiroque eorum est operæ *præstium* audaciam. And. I. 3. 12. Ergo *præstium* ob stultitiam foro. And. III. 5. 4. Cum faciem videas, videtur esse quantivis *præti*. And. V. 2. 15. *Præstium* sperans ilico producit: vendit. Eun. I. 2. 53. Si nunquam avare *præstium* stufui arti meæ. Heaut. prol. 48. Cui nil jam præter *præstium* dulcest. Heaut. II. 2. 5. Ego spera *præstium* non emo. Adelph. II. 2. 11.

Prævidem] Quam *prævidem* pater mi et mater thortui essent. Eun. III. 3. 11. Hoc ego mali noti *prævidem* invenii. Heaut.

II. 1. 12. Jam *prævidem* equidem audivi, Hec. II. 1. 22.

Præmarium] Neque hujus sis veritas *præmarium*, quin novo modo eil faeceres contumeliam. Phorm. V. 7. 78.

Præmo] *Præmo* processit parum. And. IV. 1. 47. At etiam *præmo* callidum ac disertum credidi hominem. Eun. V. 6. 10.

Præmulum] Modo dolores, mea tu, occipiunt *præmulum*. Adelph. III. 1. 2. Paulatim plebem *præmulum* facio meam. Adelph. V. 6. 10.

Præmum] Postilla nunc *præmum* audio, quid illo sit factum. And. V. 4. 33. Ubi *præmum* poterit, se illino subducet, solo. Eun. IV. 1. 14. Id *præmum* dicam: deindequod veni eloquar. Heaut. prol. 3.

Præmus] Nec satis digna, cui committas *præmo* parta mulierem. And. I. 4. 3. Quia sum apud te *præmus*. Eun. I. 3. 10. Est genus hominum, qui esse *præmos* se omnium rerum volunt, nec sunt. Eun. II. 2. 17. Suavia in presentia que essent, *præma* habere. Heaut. V. 2. 10.

Præncipem] Primarum artium magis *præncipem*. Adelph. II. 3. 6.

Præncipia] Tu hosce instrue: ego ero post *præncipia*. Eun. IV. 7. 11.

Præncipio] *Præncipio* amico filium restitueris. And. III. 3. 38. *Præncipio* eam esse dico liberam. Eun. IV. 7. 35. *Præncipio* et habet quod det, et dat nemo largius. Eun. V. 8. 48.

Præncipium] Audivi, inquam, a *præncipio*. And. IV. 4. 46. Quod dedit *præncipium* adveniens. Eun. III. 2. 5. Sæpe malo ex *præncipio* magna familiaritas conflatur. Eun. V. 2. 35.

Præncio] Pamphilamne hac urbe *præncio* aines? Phorm. III. 2. 32.

Prænuquam] Omnia experiri certumst *prænuquam* pereco. And. II. 1. 11. Omnia prius experiri, quam arma, sapientem docet. Eun. IV. 7. 19. vide notas. Pergis istuc prius dijudicare, quam scias quid rei sit? Heaut. II. 2. 8. vide notas. Prius prodituram te tuam vitam, et prius pecuniam omnem, quam abs te amittas filium. Heaut. III. 1. 70. Priusquam ad portam venias. Adelph. IV. 2. 44. Uxorem hanc priusquam duxit. Hec. V. 1. 17. priusquam huic respondeat temere, audi. Phorm. V. 8. 48.

Præpro. *Præpro*] Pamphilum *præpro* uxore habere hanc peregrinam. And. I. 1. 119. Facile ut *præpro* euncho probes.

Eun. II. 3. 84. Ne ille pro se dictam existimet. Heaut. prol. 30. Pro se quisque sedulo faciebant. Heaut. I. 1. 74. Habui, amavi pro meo. Non necesse habeo omnia pro meo jure agere. Adelp. I. 1. 23 et 27. Pro virgine dari naptam non potest. Adelp. III. 2. 48. Sedulo moneo, quae possum pro mea sapientia. Adelp. III. 3. 73. Pro certon ta istoc dicitis? Adelp. III. 4. 32. Tu illos duo olim pro re tollebas tua. Adelp. V. 3. 23. Propatre huic est. Adelp. V. 8. 28.

Pro. Interfect.] Pro deum atque hominum fidem! And. I. 5. 11. Pro sumpre Jupiter! Eun. III. 5. 2. Pro di immortales. Adelp. III. 4. 1. Pro deum immortalium. Phorm. II. 3. 4.

Probe] Curasti probe. And. V. 2. 6. Narras probe. And. V. 6. 6. Intellectin? Ch. Probe. Eun. IV. 6. 30. Perdoctast probe. Heaut. II. 3. 120. Hoc vitio datur. Sy. probisume. Adelp. III. 3. 65. Feecistis probe. Phorm. II. 4. 48. Pulchre discedo et probe, et proter spem. Phorm. V. 8. 58.

Probo] Forma et aetate ipse ea, facile ut pro Eunuchos probes. Eun. II. 3. 84.

Probrum] Tamen hanc habere studeat cum summo *probro*? And. V. 3. 10. Quin si hoc celetur, in motu; sin patefit, in *probro* sim. Phorm. V. 4. 6.

Probus] Si vos voltis perhiberi probes. Adelp. III. 4. 59. Proba et modesta. Adelp. V. 8. 7. O artificem *probrum*. Phorm. II. 1. 29.

Procar] Meast petax, *procar*, magifica, sumptuosa, nobilis. Heaut. II. 1. 15. Maligna magis et magis *procar* facta illico est. Hec. I. 2. 84.

Procedo] Funus interim *procedit*. And. I. 1. 101. Primo *processit* parum. And. IV. 1. 47. *Procede* tu huc. Eun. III. 2. 17. Bene *procedit*. Adelp. V. 6. 9. *Processisti* hodie pulchre. Adel. V. 9. 22.

Proclivis] Ingenium est omnium hominum ab labore *proclivis* ad lubricinam. And. I. 1. 51. Id faciam, in *proclivi* quod est. And. IV. 2. 18.

Procul] Ut tu illos *procul* hinc ex occulto corderes. Eun. IV. 7. 17. A me culpam esse hanc *procul*. Adelp. III. 2. 50. Quem cum istoc sermonem habueris, *procul* hinc stans accipi. Hec. IV. 3. 1.

Prodeambulo] *Prodeambulare* huc libitum est. Adelp. V. 1. 4.

Prodeo] In funus *prodeo*. And. I. 1. 88. Nunc id *prodeo*, ut conveniam Parmenonem. Eun. V. 6. 4. Dromo pulsat fores: annus quadam *prodit*. Heaut. II. 3. 35. Nemon huc *prodit*? Phorm. I. 2. 102. Neque mi in conspectum *prodit*. Phorm. II. 4. 3.

Prodo] Ut aliquot saltem nuptiis *prodat* dies. And. II. 1. 13. Prius *proditurum* te tuam vitam, et prius pecuniam omnem. Heaut. III. 1. 70. Illi anui *proditis* abs te filia est planissime. Heaut. IV. 1. 26.

Produco] Ut huic malo aliquam *producam* moram. And. III. 5. 9. Nisi me isctasses amantem, et falsa spe *produceres*. And. IV. 1. 24. *Producit*: vendit. Eun. I. 2. 54. Omnis *produri* ac vendidi. Heaut. I. 1. 92. Qui illud *produrit* scelus. Adelp. III. 2. 16. Quem egomet *produri*. Adelp. III. 3. 48.

Profecto] *Profecto* sic est. And. III. 3. 22. *Profecto* hoc vere dicant. Adel. I. 1. 3. *Profecto* hoc sic est, ut puta. Hec. III. 3. 19.

Profero] Saltem aliquot dies *profer*. And. II. 1. 29. Habeo alia multa, nunc quae condonabitur; quae *proferatur* post. Eun. prol. 18. Rem *profer* palam. Heaut. V. 2. 41. An *proferendum* hoc tibi videtur usquam? Adelp. III. 2. 39. Non est opas *profolo*. Hec. I. 2. 29. Progeniem vestram usque ab avo atque stavo *proferens*. Phorm. II. 3. 48.

Proficiscor] Quid causae est, quin hinc in pistrinum recta *proficiscar* via? And. III. 4. 21. Detineo te: fortasse tu *profectus* alio fueras. Eun. II. 2. 49. Ciam me est *profectus*. Heaut. I. 1. 66.

Profiteor] In his poeta hic nomen *profiteor* suum. Eun. prol. 3.

Profugio] Gnatus ejus *profugit* inopia. Heaut. III. 2. 17. Hinc egeus *profugiet* aliquo militatum. Adelp. III. 3. 31.

Profundo] *Profundat*, perdat, pereat, nihil ad me attinet. Adelp. I. 2. 54.

Progenies] Memoriter *progeniem* vestram usque ab avo atque stavo *proferans*. Phorm. II. 3. 48.

Prohibeo] Quae sese in ignem injicere voluit, *prohibui*. And. I. 1. 113. Quod di *prohibeant*. And. III. 3. 36. Tum me *prohibeas* meam ne tangam? Eun. IV. 7. 38. Deos queso ut istoc *prohibeant*. Adelp. II. 4. 11. Di mala *prohibeant*. Hec. II. 1. 10. Cum uxore

hæc ipsam prohibebo domo. Phorm. II. 3. 78.

Proin] *Proin* tu fac apud te ut aies. And. II. 4. 5. *Proin* tu, taceri si vis, vera dicit. Eun. I. 2. 26.

Proinde] *Proinde* hinc vos amolimini. And. IV. 2. 24. Ut vos domi mihi eritis, *proinde* ego ero fama foris. Hec. II. 1. 21. *Proinde* expiscare, quasi non nosset. Phorm. II. 3. 35.

Prolix] Accipit homo nemo melius prorsus neque *prolixius*. Eun. V. 8. 52.

Prologus] In *prologis* scribundis operam abutitur. And. prol. 5. Oratorem esse voluit me, non *prologum*. Heaut. prol. 11. Orator ad vos venio ornata *prologi*. Hec. alt. prol. 1.

Proloquor] Censen me verbum potuisse ullum *proloqui*? And. I. 5. 21. Nequeo satis, quam hoc mihi videtur factum prave, *proloqui*. Hec. IV. 4. 24. Non potuit cogitata *proloqui*. Phor. II. 1. 53. Omitto *proloqui*. Phorm. V. 6. 21.

Prolubium] Quæ res tam repente mores mutavit tuos? quod *prolubium*? Adelph. V. 9. 28.

Promeruo] Verum enim quando bene *promeruit*, stat. Adelph. II. 1. 47. Ita velim me *promerentem* amare, dum vivas, mi pater. Adelph. IV. 5. 47. Idem hic tibi, quod bene *promeritus* fueris, conuplicaverit. Phorm. III. 2. 31.

Promissum] Ubi tempus, *promissum* jam perfici. And. IV. 1. 7. Fac sis nunc *promissum* appareant. Eun. II. 3. 20. Satis pol proterve me Syri *promissum* huc induxerunt. Heaut. IV. 4. 1.

Promissus] Capillus sparsus, *promissus*, circum caput rejectus nelegenter. Heaut. II. 3. 49. vide notas.

Promitto] Satis scite *promittis* tibi. Heaut. IV. 4. 7. Dum id, quod est *promissum*, ab amicis argentum aufero. Phorm. III. 2. 28. Neque ego ignosco, neque *promitto* quioquam. Phorm. V. 8. 55.

Promoveo] Nil *promoveris*. And. IV. 1. 16. Quantum huic *promoveo* nuptias. And. IV. 2. 28. Move vero ocium te, nutrix. So. Moveo. Ch. Video, set mi *promoves*. Eun. V. 3. 4. Abibo hinc, præsens quando *promoveo* parum. Hec. IV. 4. 81.

Pronus] Capite *pronum* in terram statuerem. Adelph. III. 1. 18. vide notas.

Prope] *Prope* adest, cum alieno more vivendumst mihi. And. I. 1. 125. *Prope*

jam ut pro uxore haberet. Heaut. I. 1. 46. Partus instabat *prope*. *Propius* accedamus. Adelph. III. 2. 9 et 11. Illud rus nulla alia causa tam male odi, nisi quia *prope*st. Adelph. IV. 1. 7.

Propediem] Illam tibi salvom adfuturam esse hic confido *propediem*. Heaut. I. 1. 108. Ne tu *propediem* istius obsaturabere. Heaut. IV. 8. 27. Ipsa re experiere *propediem*. Adelph. V. 5. 7.

Propemodum] *Propemodum* habeo jam fidem. And. III. 4. 6. Me ejus spero fratrem *propemodum* jam reperisse. Eun. I. 2. 123. Egomet habeo *propemodum* quam volo. Heaut. V. 5. 20. Carare ambos, *propemodum* reposcere illum est quem dedisti. Adel. I. 2. 51.

Propere] *Propere* arcesse. And. V. 6. 15. Traduce huc ad vos *propere*. Heaut. IV. 4. 22. *Propere* præcucurrat. Hec. III. 5. 11.

Propero] Continuo ad te *properans* percurro ad forum. And. II. 2. 18. Tanto ocium *properemus*. Eun. III. 5. 61. Hic *properat* in Cyprum. Adelph. II. 4. 14. Hominem *propere* investire. Phorm. V. 6. 5.

Propino] Hunc comedendum et ebibendum vobis *propino*. Eun. V. 8. 57.

Propinquus] Ex meo *propinqua* rure hoc oscio commodi. Eun. V. 5. 1. Quod ego in *propinqua* parte amicitie puto. Heaut. I. 1. 5.

Propior] Dum nulla alia delectatio, quæ *propior* esset. Heaut. V. 1. 35. Ita me servet Jupiter, ut *propior* illi, quam ego sum ac tu, homo nemo. Phorm. V. 3. 25.

Propitius] Parentes *propitii*. Adelph. I. 1. 6. Satis illi di sunt *propitii*? Phor. IV. 3. 31.

Proprius] Nilne esse *proprium* cuiquam? And. IV. 3. 1. Votuptates eorum *proprie* sunt. And. V. 5. 4. Curavi, *propria* ea Phædris ut poteretur. Phorm. V. 5. 2.

Propter. Adverb.] Interdum *propter* dormiet. Eun. II. 3. 77. Hic *propter* hunc assiste. Adelph. II. 1. 15. Ibi angiportum *propter* est. Adelph. IV. 2. 37.

Propulsio] Quod tu speres, *propulsio* facile. And. II. 3. 21.

Prostrum] Hic homines *prostrum* ex stultis insanos facit. Eun. II. 2. 23. *Prostrum* oblitus sum mei. Eun. II. 3. 15.

Prorsus] Huic *prorsus* illam non dat. And. II. 2. 34. *Prorsus* a me opinionem hanc tuam esse ego amotam volo. And. III. 2. 30.

Prorsus] Foras simul omnes *prorsus* eunt se. Eun. III. 5. 51.

Prosilis] Quidam hic *prospiciens* *prosilis*? Eun. V. 7. 6.

Prosper] Evenere haec nobis *prosperere*. Phorm. V. 7. 2.

Prospicio] Malo ego nos *prospicere*, quam hunc ulcisci accepta iniuria. Eun. IV. 6. 24. Nisi *prospectum* a nobis interea est, desertum vivimus. Heaut. II. 4. 11. Quam bene vero abs te *prospectum* est? Heaut. IV. 1. 25. Tibi *prospexi* et stultitiam tuam. Heaut. V. 2. 8. Illa quae futura sunt *prospicere*. Adel. III. 3. 34. Ego jam *prospiciam* tibi. Adelph. IV. 2. 50. Numquid tate *prospexi* tibi? Adelph. IV. 5. 55. Aderam, cujus consilio fuerat ea par *prospici*. Heo. IV. 1. 46. Nisi me animus fallit, aut parum *prospiciunt* oculi. Phorm. V. 1. 8.

Prosterno] Ceteros ruerem, agerem, raperem, funderem et *prosternerem*. Adelph. III. 2. 21.

Prosum] Capitis periclam adire, dum *prosum* tibi. And. IV. 1. 53. Quibus et re salva et perdita *profueram* et *prosum* sepe. Eun. II. 2. 27. Melius, pejus, *prosit*, obsit. Heaut. IV. 1. 30. Quicquid est id, quod reliquit, *profuit*. Heo. III. 5. 13. Qui post factam injuriam se expurgat, parum tibi *prosit*. Heo. V. 1. 16.

Protelo] Ne te iratus suis aevidicis dietis *protelet*. Phorm. I. 4. 36.

Proterreo] Filium *proterruisti* hinc. Heaut. III. 1. 37.

Proterve] Satis pol *proterve* me Syri promissa huc induxerunt. Heaut. IV. 4. 1. Eoae autem tu quoque *proterve* iracundus es. Heo. III. 5. 53.

Protervitas] Quam paene me tua perdidit *protervitas*. Heaut. IV. 6. 10.

Protervos] Ne ineptus, ne *protervos* videar. Heaut. III. 3. 16.

Protinam] Hinc me *protinam* conjicem in pedes. Phorm. I. 4. 13.

Provideo] Erus est, neque *provideram*. And. I. 2. 12. Si non astu *providentur*. And. I. 3. 3. Phorm. I. 4. 5. ubi vide notas. Patavim me plus scire et *providere*. Heaut. I. 1. 64. *Provisum* est, ne in praesentia haec hinc abeat. Phorm. V. 2. 14.

Provincia] Huic nostro tradita est *pro-*

vincia. Heaut. III. 2. 5. *Provinciam* cepisti duram. Phorm. I. 2. 22.

Proviso] *Proviso* quid agat Pamphilus. And. V. 5. 1. Huc *proviso*. Eun. III. 1. 4. Ego huc ad vos *proviso*. Adelph. V. 6. 1. vide notas.

Provoce] Pamphilum tantum *provoce*. Eun. III. 1. 53. vide notas. Huc *provocat*. Adelph. V. 4. 24.

Provoles] Ego hunc in medianam viam *provoles*. And. IV. 4. 38.

Proximus] *Proximus* sum egomet mi. And. IV. 1. 12. His mensibus sex septem *proxus* non vidisse *proximus*. Eun. II. 3. 41. Eamus ad me, ibi *proximum* est. Eun. III. 5. 64. Agram in *proximo* hic mercatus es. Heaut. I. 1. 2. Hic meus amicus illi genere est *proximus*. Adelph. IV. 5. 17. Hic est his cognatus *proximus*. Adelph. V. 8. 24. Cum in *proximo* hic sit agra. Heo. III. 2. 6. Lex est, ut orbes, qui sunt genere *proximi*, iis subant. Phor. I. 2. 75.

Prudens] *Prudens* sciens, vivus vidensque pereu. Eun. I. 1. 27.

Paustria] Ille bonus vir nobis *paustria*, si dis placet, paravit. Adelph. III. 4. 31. Tua arte viginti minae *paustria* periere. Adelph. IV. 7. 25.

Publice] Ibi oculos *publice* est nunc. Eun. II. 2. 59. Haud cito mali quid ortum ex hoc ait *publice*. Adelph. III. 3. 89.

Publicitus] Non hoc *publicitus* scelus hinc deportarier in solas terras? Phorm. V. 7. 85.

Publicus] An ne hoc quidem ego adipiscar, quod jus *publicum* est? Phorm. II. 3. 65.

Pudens] Animi est *pudentis* signum et non instrenui. Heaut. I. 1. 68. *Pudens*, modesta. Heo. I. 2. 90.

Pudet] Cujus nunc *pudet* me et miseret. Heaut. II. 3. 19. Frateris me quidem *pudet* pigetque. Adelph. III. 3. 38. *Pudet* Philumense. Heo. V. 2. 27. Non simultatem meam revereri saltem? non *pudere*? Phorm. II. 1. 3.

Pudice] *Pudice* vitam agebat. And. I. 1. 47. Bene et *pudice* doctum atque eductum ingenium. And. I. 5. 39. Bene et *pudice* eductam. Heaut. II. 1. 14.

Pudicitia] Et ad *pudicitiam* et ad rem tutelendam. And. I. 5. 53.

Pudicus] Pium ad *pudicum* ingenium. Heo. I. 2. 77.

Pudor] Patris *pudor*. Ut neque me consuetudo, neque amor, neque *pudor*

commoveat. And. I. 5. 27 et 44. In denegando modo quis pudor paulum adest. And. IV. 1. 6. Nannam ejus color pudoris signum usquam indicat? And. V. S. 7. Pudore et liberalitate liberos retinere. Adolph. I. 1. 32. Stultitiam istæ, non pudor. Adolph. II. 4. 10. Pudorin an amori obsequeretur magis. Hec. I. 2. 47. Timidium obstupescit pudor. Phorm. II. 1. 54.

Puella] Parvolam puellam. Eun. I. 2. 29. Noviciæ, puellæ. Eun. III. 5. 34. Si puellam parerem, nolle tolli. Heaut. IV. 1. 14. Cum puella animum suscipisse inimicitias non pudet? Hec. II. 1. 34.

Puellula] Continuo quandam nactus est puellulam oitharistriam. Phorm. I. 2. 31.

Puer] Æquom esse censent, non jam a pueris ilico nasoi senes. Heaut. II. 1. 2. Homini ilico lacrumæ cadunt quasi puero. Adolph. IV. 2. 21. Quem ego puerum modo tantillum in manibus gestavi meis. Adolph. IV. 2. 24. Promisti autem? de te largitor, puer. Adolph. V. 8. 17. Mulieres sunt ferme ut pueri, levi sententia. Hec. III. 1. 32.

Puerilis] Quidnamst? D. Puerilest. And. II. 6. 18. Vestra puerili sententia. Phorm. V. 7. 56.

Pueritia] Mihi cum eo jam inde usque a pueritia fuit semper familiaritas. Heaut. I. 2. 9.

Puerpera] Quid opus factio esset puerpere. And. III. 2. 10. Puerperam hæc nunc duci per viam ægrotam. Adolph. V. 7. 23.

Pugil] Si qua est habitior paulo, pugilem esse aiunt. Eun. II. 3. 24. Pugilum gloria. Hec. alt. prol. 25.

Pugna] Neque pugnas narrat. Eun. III. 2. 29. Dabit hic pugnam aliquam denno. Eun. V. 2. 60.

Pugno] Penicilon pugnare oogitas? Eun. IV. 7. 7. Pugnaveris. Adolph. V. 3. 57. Pugnant de loco. Hec. alt. prol. 33.

Pugnus] Pugnus continuo in mala hæreat. Adolph. II. 1. 17. Me pugnis usque occidit. Adolph. IV. 2. 19. Pugnas in ventremingere. Phorm. V. 2. 95.

Pulcher] O faciem pulchram. Eun. II. 3. 5. Virgo pulchra. Phorm. I. 2. 54. Hic pulcherrimum facinus audivi. Phorm. V. 6. 29.

Pulchre] Dixit pulchre. Eun. II. 3. 25. Pulchre mehercule dictum et sa-

pienter. Eun. III. 1. 26. Videbar mihi esse pulchre sobrius. Eun. 5. IV. 2. Instructa pulchre ad perniciem. Heaut. III. 1. 41. Salsamenta hæc fac maceantur pulchre. Adolph. III. 3. 27. Ego illius sensum pulchre calleo. Adel. IV. 1. 17. Precessisti hodie pulchre. Adolph. V. 9. 22. Facneratum istoc beneficium pulchre tibi dices. Phorm. III. 2. 8. Sane hercule pulchre suades. Phorm. III. 3. 9. Immo vero pulchre discedo. Phorm. V. 8. 58.

Pulchritudo] Nihil erat adjumentum ad pulchritudinem. Phorm. I. 2. 55.

Pulmentum] Lepus tute es, et pulmentum queris? Eun. III. 1. 36. vide notas.

Pulto] Dromo pultat fores. Heaut. II. 3. 34. Cesso pultare ostium vicini? Heaut. III. 1. 1. Quis ostium hoc pultavit? Adolph. IV. 5. 3.

Punctum] Temporis mihi punctum ad hæc rem est. Phorm. I. 4. 7.

Purgatio] Nescio quid peccati portat hæc purgatio. Heaut. IV. 1. 12.

Purgo] Purgon ego me de istoc Thaidi? Eun. III. 1. 44. Tu quod te posterius purges, hæc injuriam mihi nolle factam esse, hujus non faciam. Adolph. II. 1. 8. Pisis oeteros purga. Adolph. III. 3. 22. Te ipsum purgare ipsis coram, placabilis est. Adolph. IV. 3. 17. Aut ea refellendo tibi aut purgando corrigemus. Hec. II. 2. 12. Te sibi purgatum. Hec. V. 4. 31. Orat; constitetur; purgat: quid vis amplius? Phorm. V. 8. 46.

Purus] In hac est pura oratio. Heaut. prol. 46.

Puto] Dictum puta. And. I. 1. 2. Aliquis forsitan me putet non putare hoc verum. And. V. 5. 1 et 2. Bene putas. Eun. IV. 7. 43. Magis, si magis noris, putes ita rem esse. Id nil puto. Heaut. V. 1. 16 et 27. Qui, nisi quod ipse fecit, nil rectum putat. Adolph. I. 2. 19. Quæ tibi putaris mihi, in experiundo ut repudies. Adolph. V. 4. 4.

Pytiso] Pytisando modo mihi quid vini absumpit? Heaut. III. 1. 48. vide notas.

Q.

Qua] Fieri potest, ut ne qua exeat. Adolph. IV. 4. 16.

Quadrupes] Quadrupedem constringito. And. V. 2. 24.

Querito] Lana ac tela victum queritans. And. I. 1. 48. Hæc cur querit?

Eun. III. 3. 17. Te ipsum *querite*. Adelp. I. 2. 1.

Quero] Te ipsum *quero*. And. II. 2. 8. Consilium *quero*. And. IV. 2. 19. Facile victam *querere*. Eun. II. 2. 30. Ubi *queram*, ubi investigem, incertus sum. Eun. II. 3. 3. Sermonem *querere*. Eun. III. 3. 10. Quid sibi hio vestitus *querit*? Eun. III. 5. 10. *Quers* qui respondeat. Eun. IV. 7. 40. Nil tam difficilest, quin *querendo* investigari possiet. Heaut. IV. 2. 8. Abduca, vincoi, *quers* rem. Adelp. III. 4. 36. Conserva, *quere*, parce. Adelp. V. 3. 27. Contrivi in *querendo* vitam atque statem meam. Adelp. V. 4. 15. *Querret* alium virum. Phorm. II. 1. 67.

Queso] Bona verba, *queso*. And. I. 2. 33. Narra istao *queso* quid sit. Eun. III. 5. 14. Ubiunamst *queso*? Heaut. III. 1. 21. Deos *queso* ut istao probeant. Adelp. II. 4. 11. *Queso* quid istao consili est? Hec. IV. 3. 12. *Queso* quid narras? Phorm. V. 7. 42.

Questus] Acepuit conditionem, dein *questum* occipit. And. I. 1. 52. Olim isti fait generi quondam *questus* apud saeculum prius. In *questus* nuno est multo aberrimus. Eun. II. 2. 15 et 22. Eum esse *questum* in animum induxi maximum. Heaut. prol. 49. Uti *questum* faceret. Heaut. IV. 1. 27. Si esset alia ex *questu* hoc. Hec. V. 1. 29. Numquam animum *questi* gratia ad malas adducam partes. Hec. V. 3. 38.

Qualis] Non satis pernoati me etiam, *qualis* sim. And. III. 2. 23. Metuo *qualem* tu me esse hominem existames. Eun. IV. 6. 20. *Qualis* ingenium haberes. Heaut. II. 4. 4. *Qualis* sim amicus, aut quid possiem. Hec. V. 1. 39. *Qualis* ego in hunc fuerim. Phorm. V. 8. 43.

Quasi. Cum *superlativo adferendo*] Illum esse *quam* deterrimum. And. V. 1. 16. Te redimas captam *quasi* queas minimo. Eun. I. 1. 29. Fac *quam* plurimum illis relinques. Adelp. V. 3. 27. *Quam* maxime servire vestris commodis. Hec. alt. prol. 43.

Sequente. Adjectivo] Vide *quam* iniquus sis praestudio. And. V. 1. 6. *Quam* hoc munus gratum Thaidi arbitrare esse? Eun. II. 2. 44. Vel heri in vino *quam* inmodestus fuisti! Heaut. III. 3. 7.

Sequente. Verbo] *Quam* timeo, quorsum evades. And. I. 1. 100. Neasis, *quam* dolcam. Heaut. V. 1. 61. *Quam*

gaudeo. Adelp. III. 4. 90. *Quam* timeo. Phorm. IV. 3. 3.

Sequente. Adverbio] *Quam* misero amarit. And. III. 2. 40. *Quam* cito! Eun. I. 2. 98. *Quam* timui male. Hec. IV. 1. 51. *Quam* mox virginem creasast. Adelp. V. 6. 1.

Post tam aliasque particulas] Non tam ipso quidem dono, *quam* abs te datum esse. Eun. III. 1. 3. Tam placidum, *quam* ovis est, reddo. Adelp. IV. 1. 18. Non hecse verba dici potest tantum, *quam* re ipsa navigare incommendamet. Hec. III. 4. 3. Turbet porro, *quam* velit. Hec. IV. 4. 12. vido notas. Socus *quam* dignam est. Phorm. II. 3. 91.

Quamobrem] Nihil satis firmi video, *quamobrem* accipere hunc mi expediat metum. Heaut. II. 3. 96. Is, *quamobrem* huc veneram, rus abiit. Adelp. III. 3. 81. *Quamobrem* huc abierit, causam vides. Hec. III. 3. 22.

Quamplurimum] Fac *plurimum* illis relinques. Adelp. V. 3. 27. Studeo illis et *quamplurimum* facerem. Adelp. V. 4. 14.

Quamprimum] *Quamprimum* hoc me libera miserum metu. And. II. 2. 14. Fac *quamprimum* huc audiat. Eun. V. 8. 12. Ut, quid agam, *quamprimum* sciam. Adelp. III. 5. 6. Ut hoc *quamprimum*, quicquid est, certo aciam. Hec. III. 1. 44. Cesso adire *quamprimum* senem? Phorm. II. 1. 55.

Quamquam] *Quamquam* illum capio abducere. Eun. I. 2. 99. *Quamquam* huc inter nos naper aestitia admodumst. Heaut. I. 1. 1. *Quamquam* est sceleratas, non committet hodie unquam iterum ut vapulet. Adelp. II. 1. 5.

Quantis] *Quantis* etiam manes otiosus hic. Adelp. II. 4. 15.

Quando] Ut quimus, alant; *quando*, ut volumus, non licet. And. IV. 5. 10. Meus fac sis postremo animus, *quando* ego sum tuus. Eun. I. 2. 116. *Quando* istuc jam erit? Heaut. II. 2. 9. *Quando* ego tuum non curo, ne cura meam. Adelp. V. 3. 16.

Quandoquidem] *Quandoquidem* tam iners, tam nulli consilii sum. And. III. 5. 2. *Quandoquidem* illarum neque te quisquam novit. Eun. II. 3. 83. *Quandoquidem* duccenda est, egremet habes propemodum *quam* volo. Heaut. V. 5. 20. *Quandoquidem* hoc nunquam mi igne valeat credere. Adelp. IV. 5. 6. *Quandoquidem* illam a me distrahit se-

cessitas. Heo. III. 5. 42. *Quandoquidem* solus regnas. Phorm. II. 3. 58.

Quantivis] Cum faciem videas, videtur esse *quantivis* pretii. And. V. 2. 15.

Quanto] *Quanto* satiat. And. II. 1. 7. *Quanto* magis magisque cogito. Eun. III. 3. 1. *Quanto* tu me es annis gravior, tanto es ignoscentior. Heaut. IV. 1. 38. vide nota. *Quanto* fuerat prestantibilis. Heo. III. 1. 4.

Quantum] Erus, *quantum* audio, uxore excidit. And. II. 5. 12. *Quantum* suspicor, ad virginem animum adiecit. Eun. I. 3. 62.

Quantus] *Nescis quantis* in malis versor miser. And. IV. 1. 25. *Quantis* est sapere? Eun. IV. 7. 21. Tu illum nonquam ostendisti *quantis* ponderes. Heaut. I. 1. 103. Tu, *quantus quantus*, nil mihi sapientis es. Adelp. III. 3. 40. *Quantam* obtuli adventu meo letitiam Pamphilo hodie? Heo. V. 3. 18. *Quantis* *quanta* hæc mea paupertas est. Phor. V. 7. 10.

Quapropter. Adverb.] *Quapropter*? St. Rogas? And. I. 1. 136. *Quapropter*? quia enim qui eos gubernat animas, infirmum gerunt. Heo. III. 1. 31.

Quapropter. Coniuncti.] *Quapropter* hæc res neutiquam neglecta est mihi. Heaut. II. 3. 116. *Quapropter* quoquo pacto tacitost opta. Adelp. III. 3. 44. *Que* me *propter* exanimatam citius eduxi foras. Heo. III. 3. 4.

Quare] *Quare* sequom est vos cognoscere atque ignoscere. Eun. prol. 42.

Quasi] Istæ commemoratio *quasi* exprobratio est immemori benefici. And. I. 1. 17. *Quasi* necesse sit, si haec non dat, te illam uxorem ducere. And. II. 2. 35. Adsimulabo *quasi* non extant. Eun. III. 2. 8. *Quasi* talenta ad quindecim coegi. Heaut. I. 1. 93. *Quasi* nunc non norimus nos inter nos. Adelp. II. 4. 7. *Quasi* te non multo melius narrare hoc mihi. Heo. I. 2. 35. Proinde expiscare, *quasi* non nosset. Phorm. II. 3. 35.

Quatio] Homo *quatiatur* certe cum deo foras. Eun. II. 3. 66.

Queo] Cum velit, tibi iure irasci non *queat*. And. II. 3. 20. Ut *quimus*, sicut quando, ut volumus, non licet. And. IV. 5. 10. Te redimas captam quam *queas* minime: si nequeas paululo, at *quanti queas*. Eun. I. 1. 29 et 30. Cum tolerare illas sumptus non *queat*. Heo. III. 2. 35. Pectore consistere mihi con-

sili quit. Adelp. IV. 4. 5. Formis in tenebris nosci non *quita* est. Heo. IV. 1. 57. Minus *queo* viri culpa, quam me dignumst. Phorm. V. 3. 4.

Queror] *Quid* agam? *quid* olamem? *art queror*? Adelp. V. 3. 3.

Qui. Ut] *Esse* qui detur tibi: ego id agam, qui mihi ne detur. And. II. 1. 34 et 35. Id *quero*, tibi qui filium restituerem. Heaut. III. 1. 83. Hæc *de* mos qui *quator*. Adelp. V. 8. 27. *Aliquantulum* que adferret, qui dissolverem que debeo. Phorm. IV. 3. 50.

Qui. Quomodo] *Qui* sois? And. II. 1. 2. *Qui* istæ facere Euaehus potuit? Eun. IV. 3. 15. *Qui* ille poterit esse in tuto, die mihi. Heaut. IV. 3. 30. *Qui* potui melius? Adel. II. 2. 7. *Neo*, qui hoc mi eveniat, scio. Heo. II. 3. 6. *Qui* istuc credam ita esse, mihi dios velim. Phorm. V. 6. 15.

Quicumque] *Cum quibus* erat *cumque* una. And. I. 1. 36. *Que* meo *cumque* animo lubitumst facere. And. I. 5. 28. *Quodcumque* incidit in mentem, volet. Heaut. III. 1. 75. vide nota.

Quidam] Fuit olim hinc *quidam* senex. And. I. 3. 16. vide not. Neque tibi obstat, quod *quidam* facit. Eun. III. 2. 30. Amicos *quidam* me a foro abduxit modo. Adelp. IV. 5. 11. *Mode* *quandam* vidi virginem hinc viciniam. Phor. I. 2. 45.

Quidem] *Miquidem* non fit verisimile. And. I. 3. 20. Non tam ipso *quidem* dono, quam abs te datum esse. Eun. III. 1. 2. *Me quidem* semper scio fecisse sedulo. Heaut. II. 4. 16. Fratris me *quidem* pudet pigetque. Adelp. III. 3. 37. *Is quidem* in culpa non est. Heo. IV. 4. 77. Adhuc curavi unum hoc *quidem*, ut mi esset fides. Phorm. V. 7. 11.

Quidni] *Addeon* ad eum? B. *Quidni*? And. II. 1. 15. Habeo hominem, amabo? P. *Quidni* habeam? Eun. IV. 4. 7. *Clinia* hæc fori videbat? M. *Quidni*? *meum* una simul. Heaut. V. 1. 34. *Nostin* porticum apud macellum hæc deorum? D. *Quidni*, noverim? Adel. V. 2. 34. Hanc igitur mittimus? C. *Quidni*? Phorm. V. 3. 30.

Quiesco] *Delino*, ut *quiescant*, porro mone. And. prol. 23. *Quibus* *quidem* quam facile potnerat *quiesci*, si hic *quiescet*. And. IV. 2. 8. *Quæso*, ego dabo. *quiesce*. Phorm. IV. 3. 65.

Quietus] *Sex* ego te totum, *Parmeno*, hos menses *quietum* reddam. Eun. II.

2. 46. *Quietus esto*, inquam. Phorm. IV. 5. 1.

Quin] *Quin* tu uno verbo dic, quid est quod me velis. And. I. 1. 18. Non dubiumst, *quin* uxorem nolit filius. And. I. 2. 1. *Quin* tu hoc audi. And. II. 2. 9. *Quin* taces. And. II. 3. 25. *Quin* dicitis undest clare. And. IV. 4. 15. vide notas. Numquam accedo, *quin* abs te abeam doctor. Eun. IV. 7. 21. Nil tam difficilest, *quin* querendo investigari possiet. Heaut. IV. 2. 8. Numquam unum intermittit diem, *quin* semper veniat. Adelph. III. 1. 7. Nec moram ullam, *quin* ducat, dari. Hec. I. 2. 52. *Quin* omite me. Phorm. III. 2. 1.

Quippe] *Quippe* forma impulsu nostra nos amatores colunt. Heaut. II. 4. 9. *Quippe* qui magnarum serpe id remedium ægritudinam est. Heaut. III. 2. 27. *Quippe* homo jam grandior, pauper, cui in opere vita erat, rari fere se continebat. Phorm. II. 3. 15.

Quisnam] Ut sciam numquidnam hæc turbæ tristitia adferat. And. I. 4. 8. *Quidnam*? And. II. 6. 18. *Quidnam* id est? And. III. 6. 9.

Quispiam] Num illi molestæ *quispiam* hæc sunt nuptiæ? And. II. 6. 7. Quid si hoc *quispiam* voluit deus? Patiamur an narremus *cuipiam*. Adelph. III. 2. 38. Si remittent *quippiam* Philumenam dolores. Hec III. 2. 14.

Quisquam] Quid, Dave, narrat? D. Æque *quisquam* nunc quidem. And. II. 6. 3. Tanta vecordia innata *quisquam* ut siet. And. IV. 1. 2. Nihilne esse proprium *cuiquam*? And. IV. 3. 1. Quasi *quisquam* in hunc jam gravius dici possiet. And. V. 3. 3. Hoc nemo fait minus ineptus, magis severus *quisquam*. Eun. II. 1. 21. Nil videtur mundanus, nec magis compositum *quisquam*, nec magis elegans. Eun. V. 4. 13. Neque me *quisquam* est miserior. Heaut. II. 1. 12. *Quemquam*ne tam animo comi et leni putas? Heaut. V. 1. 39. Ita ut usquam fuit fide *quisquam* optima. Ad. II. 1. 7. Nec fratrem homo vidisse se aibat *quisquam*. Adelph. IV. 6. 5. Nemo *quisquam* illorum scito ad te venit. Hec. I. 1. 10. An *quisquam* usquam gentiumst æque miser? Hec. III. 1. 13.

Quisque] Pro se *quisque* sedulo faciebant. Heaut. I. 1. 74. Quæ, *cujusque* ingenium ut sit, declarat maxime. Heaut. II. 3. 43. Ut *quisque* suum volt esse, itast. Adelph. III. 3. 45. Nescire arbitramini quo *quisque* pacto hic vitam

vestrorum exigit? Hec. II. 1. 19. Nescite incommodam rem, ut *quisque* est, in animum indaoces pati? Hec. IV. 2. 27.

Quisquis] *Quicquid* peperisset, decreverunt tollere. And. I. 3. 14. *Quicquid* hujus feci, causa virginis feci. Eun. I. 2. 122. Mirum ni illoc homine *quoquo* pacto opust. Eun. V. 8. 53. Itaque, *quicquid* est, fac me ut sciam. Heaut. I. 1. 32. *Quicquid* est volo scire. Adelph. I. 2. 73.

Quivis] Virum in *quovis* loco partum. And. IV. 3. 3. Una harum *quæ* causa me ut faciam monet. And. V. 4. 1. *Quivis* possem perpeti. Eun. I. 2. 97. Malo quidem me dignum *quovis* depretem. Heaut. I. 1. 83. *Quivis* utis est, dum vivat modo. Heaut. IV. 1. 28. Abs *quivis* homine, cum est opus, beneficium accipere gaudeam. Adelph. II. 3. 1. *Cuivis* faciest noscere. Adelph. V. 4. 8. Ut *quivis* facile posset credere. Hec. I. 1. 4. *Quamvis* causam hæc suspicari, quam ipsam veram, mavolo. Hec. IV. 1. 25. Audacissime *ovis quivis* impono, et feret. Phorm. III. 3. 28.

Quo. Adverb.] Vide *quo* me indaoces. And. II. 3. 25. En *quo* redactas sum. Eun. II. 2. 7. In' hinc *quo* dignus cum donis tuis tam lepidis. Eun. IV. 3. 9. Unde sis me *quo* hinc abeam longius. Heaut. I. 2. 58. *Quo* in tectum te receptes. Heaut. V. 2. 15. Illic *quomodo* redi *quo* compisti. Adelph. II. 1. 36. Pergam *quo* coppi hoc iter. Hec. I. 2. 119. *Quo* evadat, vide. Phorm. I. 2. 61.

Quo. Conjunct.] *Quoquam* in his te nuptiis fallacis conari, *quo* sunt missæ. And. I. 2. 26. Hanc simulant parere, *quo* Chremetem absterreat. And. III. 1. 14. Id amabo adjuva me, *quo* id fait facilius. Eun. I. 2. 70. *Quo* verba facilius dentur mihi. Heaut. V. 1. 41. Immo etiam dabo, *quo* magis credas. Phorm. V. 6. 38.

Quo. Quod] Non pol, *quo* quemquam plus amem aut plus diligam, eo feci. Eun. I. 2. 16. Neque eo nunc dico, *quo* *quoquam* illam senserim. Heaut. III. 2. 43.

Quo. Quare] *Quo* æquior sum Pamphilo. And. II. 5. 18. Per me stetiisse credat, *quo* minus hæc ferat nuptiæ. And. IV. 2. 17. Ne reverentur, minus jam *quo* redeat domum. Hec. IV. 4. 8.

Quo. Quanto] *Quo* tu minus scis

sermões meas. And. IV. 1. 31. *Quo* magis, quæ agis, curæ sunt mihi. Adel. IV. 5. 46. *Quo* magis novi, tanto sœpius. Phorm. II. 2. 14.

Quoad] Senem *quoad* expectatis vestrum? Phorm. I. 2. 98. Percontatum ibo ad portum *quoad* se recipiat. Phorm. II. 4. 22.

Quocumque] Ut voluptati obitus, sermo, adventus tuus, *quocumque* advenis, semper sit. Hec. V. 4. 19.

Quod. *Quia*] Propterea *quod* amat filius. And. III. 4. 5. Primum *quid* soror est dicta. Eun. I. 2. 66. Inde adeo *quod* agrum in proximo hic mercatus es. Heaut. I. 1. 2. *Quod* satis putabas tua bona ambobus fore. Adelph. V. 3. 24.

Quid. *Quantum*] Manus nostrum ornato verbis, *quod* poteris: et istum æmulum, *quod* poteris, ab ea pellito. Eun. II. 1. 8 et 9. *Quod* potero, adjuvabo senem. Heaut. III. 1. 7. Ego *quod* potero, sedulo. Heaut. V. 4. 15. Iam, *quod* potes, fac consolera. Adel. III. 5. 1. Meritis de me est, *quod* queam, illi ut commodem. Hec. V. 1. 33.

Quod. *Propter quod*.] Si quid est, *quod* mea opera opus sit vobis. And. IV. 3. 23. Quid est, *quod* sic gestis? Eun. III. 5. 10. Nihil est, illi *quod* moremur diutius. Heaut. IV. 7. 6. *Quod* me accensat vir nunc, sum extra noxiam. Hec. II. 3. 6. Adolescenti nihil est *quod* nocenseam. Phorm. II. 3. 14.

Quodni] *Quod* ni fuisset incoigitans. Phorm. I. 3. 3.

Quod si] *Quod* si ego scissem in prius. And. I. 5. 23. *Quod* si astu rem tractavit. Eun. V. 5. 2. *Quod* si is nunc me deceperit. Heaut. IV. 4. 2. *Quod* si abesset longius. Adelph. IV. 1. 8. *Quod* si rescierit peperisse eam. Hec. IV. 1. 4. *Quod* si eo mem fortunæ redeunt. Phorm. I. 4. 24.

Quomodo] *Quod* abest, non queris, patri *quomodo* obsequare. Heaut. V. 4. 17. *Quomodo* me ex hac turba expediam, nescio. Adelph. IV. 4. 6.

Quopiam] Ituran, Thais, *quopiam* es? Eun. III. 2. 9.

Quoquam] Cave *quoquam* ex istoc excessis loco. And. IV. 4. 21. Cave nunc jam oculos a meis oculis *quoquam* demoveas tuos. Adelph. II. 1. 16. Edicam servis, ne *quoquam* efferri sinant. Hec. IV. 1. 50.

Quoque] Spero hercle ego *quoque*. Heaut. III. 2. 42. Id *quoque* possam ferre, Adelph. II. 1. 51. Ego *quoque* etiam hoc credidi. Hec. V. 1. 36.

Quoquo] Qui me sequatur eam. Eun. III. 5. 6. *Quoquo* hinc asportabitur terrarum, certum est persequi. Phorm. III. 3. 18.

Quorsum] *Quam* timeo, *quorsum* evadas. And. I. 1. 100. At ego nescibam, *quorsum* tu ires. Eun. I. 2. 75. *Quorsum* istuc? Adelph. I. 2. 20. Sane curæ est, *quorsum* eventurum hoc siet. Hec. I. 2. 118.

Quorsus] Misera timeo, incertum hoc *quorsus* accidat. And. I. 5. 29.

Quotiens] Vel hic Pamphilus jurabat *quotiens* Bacchidi. Hec. I. 1. 3.

Quovis] Immo abeat potius malo *quovis* gentium. Heaut. V. 1. 55.

R.

Rabies] *Ladum* jocumque dicas fuisse illum alterum, preat hujus *rabies* quæ dabit. Eun. II. 3. 10.

Rapio] Sublimem hunc intro *rape*, quantum potes. And. V. 2. 20. *Rapere* in pejorem partem. Adelph. prol. 3. Ceteros ruerem, agerem, *vaperem*, funderem et prosternerem. Adelph. III. 2. 21. *Rape* hunc. Phorm. V. 7. 92.

Raptio] *Audivi* filium una adfuisse in *raptione*. Adelph. III. 3. 2.

Rastrum] Istos *rastris* interea tamen adpõe. Heaut. I. 1. 36. Mihi illic vere ad *rastris* res rediit. Heaut. V. 1. 58.

Ratio] *Incerta* hæc si tu postules, *ratione* certa facere, nihilo plus agas, quam si des operam, ut cum *ratione* insanias. Eun. I. 1. 17 et 18. *Qua ratione* illam amisti? Eun. II. 3. 31. Nam parva causa aut prava *ratio*st? Eun. III. 5. 27. Conturbasti mihi *rationes* omnis. Eun. V. 2. 30. *Ratio* de integro inmundast mihi. Heaut. IV. 2. 7. *Cepi rationem*, ut neque egeres. Heaut. V. 2. 11. Mea sic est *ratio*. Adel. I. 1. 3. Frustra has egomet mecum *rationes* puto. Adelph. II. 1. 54. *Vostram* nequeo mirari satis *rationem*. Adelph. III. 3. 21. Eadem illam *rationem* antiquam obtine. Adelph. V. 3. 26. Ne nimium modo bonæ tuæ istoc nos *rationes*, Miccio, et tuus iste animus nequos subyortat. Adelph. V. 3. 50. Si vis veram verba ad *rationem* exigi. Hec. III. 1. 26. vide notas. Hæc cum *rationem* inæas quam sint suavia. Phorm. II. 2. 30.

Ratiuncula] Erat ei de *ratiuncula* iampudicam apud me reliquam paucillulam numerorum. Phorm. I. 1. 2.

Ratus] Nen, quod ego egissem, esset *ratus*. Heo. IV. 1. 30. Quod modo *ratus* erat, irarimet. Phorm. V. 7. 58.

Recens] Dum *segritudo* est huc *recens*. Adelph. III. 2. 14.

Recepto] Quo in tectam te *receptus*. Heant. V. 2. 15. Meum *receptus* filium ad te. Heo. V. 1. 17.

Recido] Nolite sinere per vos artem musicam *recidere* ad paucos. Heo. st. prol. 39.

Recipio] Ibi tua hanc ejectam Chrysidis patrem *recipisse*. And. I. 1. 19. Ego exolndor : ille *recipitur*. Ean. I. 2. 79. Vos oro, ut me in vestrum gregem *recipiatis*. Ean. V. 8. 55. Hominem amicum *recipere* ad te. Heant. III. 3. 6. Ad me *recipio* ; faciet. Heant. V. 5. 12. Animam *recipe*. Adelph. III. 2. 26. Ipsum video in tempore huc se *recipere*. Phorm. II. 4. 24. Neque me domum nunc *reciperem*.

Recta] Cur non *recta* introibis? Ean. I. 2. 7. Tu rus hinc ibis. D. *Recta*. Adelph. III. 3. 79. *Recta* consequor. Heo. III. 3. 12. *Recta* ad Chremem sanus profecti. Phorm. V. 6. 19.

Recte] Qui utramvis *recte* norit, ambas noverit. And. prol. 10. Ut curentur *recte* huc. And. I. 1. 3. *Recte* putas. And. I. 1. 114. *Recte* dicitis. And. II. 2. 26. Non *recte* accipis. And. II. 2. 30. Ego istae *recte* ut fiant videro. And. II. 6. 25. *Recte* ego nempe has fugi naptias. And. IV. 4. 27. Quid vos, quo pacto hic? satine *recte*? And. IV. 5. 9. *Recte* feras. Ean. I. 1. 33. Rogo num quid velit. *recte*, inquit. Ean. II. 3. 51. Si quis *recte* aut commode tractaret. Porro *recte* spero. Heant. I. 1. 100 et 107. Quod dem ei, *rectest*. Heant. II. 1. 16. *Recte* sane. Heant. III. 2. 27. *Recte* datur. Adelph. V. 8. 28. Ex te *recte* eum natum. Heo. III. 3. 39. Quid es tam tristis? PAM. *Recte*, mater. Heo. III. 2. 20. Absque eo esset, *recte* ego mihi vidissem. Phorm. I. 4. 12.

Rectus] Facile omnes eum valemus, *recta* consilia *egrotis* damus. And. II. 1. 9. Ipsum eam rem *recta* reputavit via. And. II. 6. 11. Hinc in *pistrinum* *recta* proficiscar via. And. III. 4. 21. Consilium illud *rectum*st. Ean. IV. 7. 14. Pravam an *rectum* sit. Heant. III. 1. 76. Immo ut *recta* via rem narret

ordine omnem. Heant. IV. 3. 28. Nisi quod ipse fecit, nil *rectum* putat. Adel. I. 2. 19. Præterito hac *recta* platea sursum. Adelph. IV. 2. 35. *Recta* via quidem illuc. Phorm. II. 1. 80. Iis nunc præmium est, qui *recta* prava faciunt. Phorm. V. 2. 6.

Recurro] Jam huc *recurret*. Adelph. IV. 1. 10.

Recuse] Numquam eensus sum *recusare* eam. Heo. III. 1. 16.

Reddo] Hic *reddes* omnia, quæ nunc sunt certa ei consilia, incerta ut sient. And. II. 3. 16. Quos me iudex *redderet*? And. III. 1. 21. vide notas. Ut suis restitum eo *reddam*. Ean. I. 2. 67. Pamphilum ergo huc *redde*. Ean. IV. 7. 26. Dictum ac factum *reddidi*. Heant. IV. 5. 1. Tam placidum, quam ovis est, *reddo*. Adelph. IV. 1. 18. Facilem benivolentique lingua tua jam tibi me *reddidit*. Heo. V. 1. 35. Iudicium de eadem causa iterum at *reddidit* tibi. Phor. II. 5. 57. Fructum, quem Lemni uxoris *reddunt* prædia. Phorm. IV. 3. 75. Satis est si te delibatum gaudio *reddo*? Phorm. V. 6. 16.

Redduco] *Reddusti* animum. And. II. 1. 33. vide notas. Scelera et lacrumas *redducunt* animum *egrotum* ad misericordiam. And. III. 3. 27. Jam dudum res *redduxit* me ipsa in gratiam. And. V. 4. 45. De *redducenda* id facias, quod in rem sit tuam. Heo. III. 3. 31. In ludam ducere, et *redducere*. Phorm. I. 2. 36.

Redeo] *Redeo* inde. And. I. 1. 116. Ut *redeat* iam in viam. And. I. 2. 19. Incommoditas denique huc omnis *redit*. And. III. 3. 35. Ad me lego *redierunt* bona. And. IV. 5. 4. Omnia huc nunc verba huc *redeunt* denique. Ean. I. 2. 78. *Redeo* rursum. Ean. IV. 2. 6. Postremo adeo res *redit*. Heant. I. 1. 61. In eam res *redit* jam locum. Heant. II. 3. 118. Rursum ad ingenium *redit*. Adelph. I. 1. 46. Ad te *redi*. Adelph. V. 3. 8. Jamno enumerasti id, quod ad te *rediturum* putas? Adelph. II. 2. 23. Istoo verbo animum mi *redit*. Heo. III. 2. 12. Ad hos ea *redibat* lege hereditas. Heo. I. 2. 97. Ut ad pauca *redeam*. Heo. I. 2. 60. Peregre *rediens*. Phorm. II. 1. 13. Quod si eo mese fortunæ *redeant*. Phorm. I. 4. 23. Ad restim mi quidem res *redit* planissime. Phorm. IV. 4. 5. Ad te summa solum, Phormio, rerum *redit*. Phorm. II. 2. 2.

Redigo] Ea quo *reductus* sum. *Eun.* II. 2. 7. *Eo rediges me, ut quid emarim egomet nesciam?* *Eun.* IV. 4. 23. vide notas. Ad inopiam *redigat* patrem. *Radigam*, ut quo se vertat, nesciat. *Heaut.* V. 1. 57 et 73. *Redige* in memoriam. *Phorm.* II. 3. 36. Ego *redigam* eas in gratiam. In id *reductus* sum loci, ut quid agam ex illo prorsus nesciam. *Phorm.* V. 7. 73 et 86. vide notas.

Redimo captum. *Eun.* I. 1. 29. Si *redimat*, magnum esse in care lucrum. *Heaut.* III. 3. 48. vide notas.

Reditio] Quid haec tibi *reditio*? *Eun.* IV. 4. 4. vide notas.

Reduco] Quo vis illos tu die *reducas*. *Adelph.* V. 3. 44. *Reduc* uxorem. *Hec.* IV. 4. 32.

Redus] *Reducem* me in patriam facis. *Heaut.* II. 4. 18. Qui ab arce mortuum me *reducem* in lucem feceris. *Hec.* V. 4. 12.

Refello] Aut ea *refellende* tibi aut pergande corrigemus. *Hec.* II. 2. 12. Cum tu horum nil *refelles*, viscam scilicet. *Phorm.* I. 2. 82. Si id falsum fuerat, filius cur non *refellit*? *Phorm.* II. 3. 54.

Referio] *Referre* non audebam. *Adel.* V. 2. 28.

Refero] Illis crudelis nunc *referam* gratiam. *Eun.* II. 3. 94. Par te pari *refero*. *Eun.* III. 1. 55. vide notas. Inventionem pol hodie, parem tibi *referam* gratiam. *Eun.* IV. 4. 51. Et habetur et *referetur* gratis. *Eun.* IV. 6. 12. Studet par *referre*. *Adelph.* I. 1. 48. *Refero* denuo. *Hec.* alt. prol. 30. Quod ab illo adlatamst, sibi esse id *rellatum* patet. *Phorm.* prol. 21. Quo consilia haec *referam*? *Phorm.* V. 1. 1.

Refert] Quid *retulit*? *And.* III. 2. 16. Mea nihil *refert*. *Eun.* II. 3. 29. Illud permagni *referre* arbitror. *Heaut.* III. 1. 58. Id mea minime *refert*. *Adelph.* V. 4. 27. Tua quod nil *refert*, percontari desinas. *Hec.* V. 3. 12. Quid tua, malum, id *refert*? *Phorm.* IV. 5. 11.

Reflecto] Neque illum misericordia repraesit, neque *reflerit*. *Adelph.* III. 2. 9.

Refrigesc] Nihil est: *refrigerit* res. *Adelph.* II. 2. 25.

Regina] Eunuchum dixi velle te, quia solus utuntur his *reginae*. *Eun.* I. 2. 88.

Regio] Car te ergo in his ego con-

spicor *regionibus*? *Eun.* V. 8. 32. Agrum in his *regionibus* meliorem neque preti majoris nemo habet. *Hea.* I. 1. 11.

Reguo] Quandoquidem solus regnas. *Phorm.* II. 3. 58.

Regnum] *Regnumne*, *Reschine*, his tu possides? *Adelph.* II. 1. 21.

Rego] Eam rem consilio *rigere* non potes. *Eun.* I. 1. 13.

Rejicio] *Rejecit* se in eum sens quam familiariter. *And.* I. 1. 109. Capillus sparsus, promissus, circum caput *rejecit* neolegenter. *Heaut.* II. 3. 50. vide notas. Illo ad famem hunc ab studie studuit *reicere*. *Phorm.* prol. 19. Forsitan nos *reficiat*. *Phorm.* IV. 5. 5.

Religio] Nova nunc *religio* te istae inaccessit oedo? *And.* IV. 3. 15. Dignus es cum tua *religione*, odium. *And.* V. 4. 36. Nihil esse mihi *religiosit* dicere. *Heaut.* II. 1. 16.

Religiosus] Ut stultus et miseris omnibus sumus *religiosus*. *Heaut.* IV. 1. 37. vide notas.

Relino] *Relino* dolla omnia, omnis acrias. *Heaut.* III. 1. 51.

Relinquo] Qui igitur *relictus* est objurgandi locus? *And.* I. 1. 127. Si illum *relinquo*, ejus vitae timeo. *And.* I. 3. 5. Erus me *relictis* rebus jussit Pampylum hodie observarem. *And.* II. 5. 1. vide notas. Nihil est precii loci *relictum*. *And.* III. 4. 22. Qui mihi *reliquit* haec, quae habeo, omnia. *Eun.* I. 2. 40. Ea mortuast: *reliquit* filiam adulescentulam. *Heaut.* III. 3. 41. Illi nil viti est *relictum*, quin id itidem sit tibi. *Heaut.* V. 3. 19. Animam *relinquam* potius, quam illas deseram. *Adel.* III. 4. 52. Sibi vero hanc laudem *relinquunt*: vixit, dum vixit, bene. *Hec.* III. 5. 11. Memini, *relinqui* me, deo irato meo. *Phorm.* I. 2. 24.

Reliqua] Hujus generis *reliquias* restare video. *Phorm.* III. 3. 90.

Reliquus] Ut pornosceatis, eopuid spei sit *reliquum*. *And.* prol. 25. Iam parasti te, ut spes nulla *reliquus* in te sit tibi? *Eun.* II. 2. 9. Quid *reliquist*, quin habeat quae quidem in hemine dicuntur bona? *Heaut.* I. 2. 19. Hoc *reliquum* est. *Adelph.* III. 2. 48. Haec mi unum ex plurimis miseris *reliquam* fuerat malum. *Hec.* IV. 1. 55. Erat ei de ratumcula jam pridem apud me *reliquom* paucillulum nummorum. *Phor.* I. 1. 3.

Rellevo] Ihi jam animam *rellevari*. *Adelph.* IV. 3. 11.

Remedium] Quod *remedium* nunc huic malo inveniam? And. III. 1. 10. Id ut ne fiat, haec res solat *remedio*. Eun. III. 1. 49. Magnarum saepe id *remedium* regritudinum est. Heaut. III. 2. 28. Solus mearum est miseriarum *remedium*. Adelp. III. 1. 7. Inveni, opinor, *remedium* huic rei. Phorm. IV. 3. 11. Ego nullo possum *remedio* me evolvere ex his turbis. Phorm. V. 4. 5.

Reminiscor] Cum orata ejus *reminiscor*. And. III. 3. 25.

Remitto] *Remittas* jam me onerare injuriis. And. V. 1. 8. Nullum *remittis* tempus. Heaut. I. 1. 18. Si *remittent* quippiam Philomenam doleros. Hec. III. 2. 14. vide notas. Cum ego vestri honoris causa *repudiam* altere *remiserim*. Phorm. V. 7. 36.

Remoror] Ne quod vostrum *remorer* commodum. And. IV. 3. 24. Qui hodie me *remoratus* sit. Eun. II. 3. 11.

Removeo] Poetam restitui in locum, prope jam *remotum* injuria adversarium. Hec. alt. prol. 14.

Renunero] *Renumeret* dotem huc, cat. Hec. III. 5. 52.

Renuntio] Huc *renuntio*. And. III. 4. 15. Quid nunc *renuntiam* abs te responsam, Chreme? Heaut. IV. 8. 18. Deliberet, *renuntietque* hodie mihi. Hec. III. 5. 58. Illis *repudium renuntiet*. Phorm. IV. 3. 72.

Reor] Teque ante quod me amare *rebor*, ei rei firmasti fidem. Hec. IV. 2. 5. vide notas. Uxorem, quam nunquam est ratus posthac se habiturum, reddo. Hec. V. 3. 21.

Repente] *Repente* ad studium se applicasse hunc musicum. Heaut. prol. 23. Quae res tam *repente* mores mutavit tuos? Adelp. V. 9. 27. An dolor *repente* invasit? Hec. III. 2. 21.

Repentino] Mirando hoc tanto tam *repentino* bono. And. V. 4. 35.

Reperio] Vel melius tute *reperi*, me missum face. And. IV. 1. 56. Causam, ut ibi manerem, *repperit*. Eun. III. 3. 6. Simul rem et gloriam armis belli *repperi*. Heaut. I. 1. 60. Ego in hac re nil *reperio*, quamobrem laudem tantopere. Adelp. IV. 3. 1. Verum *reperies*. Hec. V. 4. 3. Nisi aliquid jam consilium cetero *repereris*. Phorm. I. 4. 1. Quam causam *reperient*? Phorm. II. 1. 4.

Repeto] *Repudiatus* *repetor*. And. I. 5. 14. Hanc tibi dono do, neque *repeto* pro illa quicquam abs te pretii.

Eun. IV. 6. 11. *Repetes* quidem dedi? Adelp. I. 2. 56. Cum argentum *repetent*. Phorm. IV. 4. 14.

Reposco] Curare ambos, propemodum *reposcere* illum est, quem dedisti. Adelp. I. 2. 52.

Reprehendo] Locum *reprehensum*, qui praeteritas neolegentias. Adelp. prol. 14. Me *reprehendi*. Adelp. IV. 4. 15. Hec *reprehendere* et corrigere quem. Adelp. V. 9. 37. vide notas.

Reprimo] Neque illam misericordia *repressit*. Adelp. III. 2. 9. *Reprimo* iracundiam, atque ad te redi. D. *Repressi*, redii. Adelp. V. 3. 8 et 9. *Reprimam* me, ne ego quicquam ex me audias. Hec. V. 1. 39.

Repudio] *Repudiatus* *repetor*. And. I. 5. 14. *Repudio* quod consilium primum intenderam. And. IV. 3. 18. Quae tibi putaris prima, in experiendo ut *repudias*. Adelp. V. 4. 4.

Repudium] Illis *repudium* renuntiet. Phorm. IV. 3. 72. Cum ego vestri honoris causa *repudium* altere *renunserim*. Phorm. V. 7. 36.

Reputo] Ipsi eam rem recta *reputavit* via. And. II. 6. 11. Dum haec mecum *reputo*. Eun. III. 5. 44.

Requiesco] *Requiescere* ubi volebat. Eun. III. 1. 15.

Requiro] Ibo, ac *requiram* fratrem. Adelp. III. 4. 65. Abi, Phaedria, eam *require*. Phorm. II. 2. 79.

Res] Ad pudicitiam et ad rem tantandam. And. I. 5. 53. Sic res est. And. III. 4. 9. Si in rem utriusque. And. III. 3. 14. Abhorrenti ab re azoria. And. V. 1. 10. Relictis *rebus* omnibus. Eun. I. 2. 86. Quibus res sunt minus secundae. Adelp. IV. 3. 14. Tuam rem constabilisses. Quasi re bene gesta. Adelp. V. 1. 9 et 13. Rem ipsam putemas. Adtentiores sumas ad rem omnes, quam sat est. Adelp. V. 3. 10 et 48. *Res* servions. Hec. II. 1. 27. Magis rem in vestram et nostram id esset. Hec. II. 2. 7. Si cum illo habuerit rem postea. Hec. IV. 4. 96. Ad te summa, solum, Phormio, *rerum* redit. Phorm. II. 2. 3. Non hercle ex re latius me instigasti. Phorm. V. 7. 76.

Resarcio] *Discedit* vestem, *resarcitur*. Adelp. I. 2. 41.

Rescindo] Mihi non videtur, quod sit factum legibus, *rescindi* posse. Phorm. II. 4. 16.

Rescisco] Certe si *resciverim*. And.

III. 2. 14. Ubi rem rescivi. Heaut. I. 1. 47. Dum id rescitum iri credit, tantisper cœvet. Adolph. I. 1. 45. Qua resciscerem? Adolph. IV. 5. 57. Postmodo resciscere. Hec. II. 1. 11. Priusquam id rescitum est. Hec. III. 1. 7. Ne uxor aliqua hoc rescicat mea. Phor. IV. 1. 19. Quo pacto aut unde hec tibi rescitot? Phorm. V. 7. 59.

Rescribo] Illud mihi argentum rursum jube rescribi. Phorm. V. 7. 29.

Respiço] **Respiço.** And. IV. 2. 15. Te intellego respississe. Heaut. IV. 8. 3.

Resisto] Ades: *resiste.* And. II. 2. 7. Qui resisterim. Heus, heus, tibi dico, inquit. *Resisti.* Eun. II. 3. 11 et 46. Nisi resistis, verbero. Phorm. V. 6. 10.

Respecto] Quid *respectas?* Adolph. II. 1. 3.

Respicio] Quasi de improvviso *respicere* ad eum. And. II. 5. 6. Nisi quid di respiciunt. And. IV. 1. 18. Me in tuis secundis *respicere.* And. V. 6. 11. Cum huc *respicio* ad virginem. Eun. II. 3. 51. Neque te *respicit.* Heaut. I. 1. 18. Nemo hercle alius *respicit* nos. Adolph. III. 2. 55. Nec qui eam *respiciat,* quisquam est. Adolph. V. 8. 9. Neque has *respicere* deos opinor. Hec. V. 2. 6. *Respicere* statem tuam. Phorm. II. 4. 87.

Respiro] Timeo. CLIT. *Respira.* Heaut. II. 2. 12.

Respondo] Quæro qui *respondet.* Eun. IV. 7. 40. Pro Menodemo nunc tibi ego *respondeo.* Heaut. III. 3. 49. Quid mihi *respondes?* Adolph. III. 4. 53. Nec quicquam cœrti *respondes* mihi. Hec. IV. 4. 84. Hic *respondere* voluit, non laessere. Phorm. prol. 20.

Responsum] Non Apollinis magis verum atque hoc *responsum* est. And. IV. 2. 15. Is sibi *responsum* hoc habeat. Phorm. prol. 17.

Restinguo] Hæc verba una mehercle falsa lacrimula *restinguet.* Eun. I. 1. 24. Hisce ego illam dictis ita tibi incensam dabo, ut ne *restinguas,* lacrimis si extillaveris. Phorm. V. 7. 82.

Restis] Tu inter eas *restim* ductans saltabis. Adolph. IV. 7. 34. Ad *restim* mi quidem res re ditplanissime. Phor. IV. 4. 5.

Restito] At etiam *restitas* fugitive? Eun. IV. 4. 1.

Restituo] Amico filium *restituereis.* And. III. 3. 38. Tu rem impeditam

ac perditam *restituas?* And. III. 5. 13. *Restitus* quem a me accepisti locum. And. IV. 1. 57. vide notas. Ut suis *restituam* ac reddam. Eun. I. 2. 67. Fores effregit, *restituatur.* Adolph. I. 2. 40. Poetam *restitui* in locum. Hec. alt. prol. 13. Rursum in gratiam *restituatur.* Hec. III. 1. 11. Actoris virtus nobis *restituit* locum. Phorm. prol. 34. *Restitui* in integrum. Phorm. II. 4. 11.

Resto] *Restat* Chromes, qui mi exorandus est. And. I. 1. 139. At mi unus scrupulus etiam *restat.* And. V. 4. 37. In qua re nunc tam confidenter *restas* stulta. Heaut. V. 3. 7. Id misero *restat* mihi mali. Adolph. III. 3. 3. Quid *restat,* nisi porro? ut fam miser? Hec. III. 1. 20. Nunc una mihi res etiam *restat.* Phorm. V. 5. 3.

Resumpio] Pone adprehendit pallio, *resumpnat.* Phorm. V. 6. 23.

Retes] Non *retes* accipitri tenditur neque milao. Phorm. II. 2. 16.

Reticeo] Fæo me ut sciam. Ne *retice.* Heaut. I. 1. 33. Enimvero *reticeo* nequeo. Heaut. II. 3. 79. Nil *reticuit.* Adolph. III. 3. 51.

Retineo] Id faciebat *retinendi* illius causa. Eun. IV. 1. 6. Ah, *retine* me, ohæcero. Heaut. II. 4. 23. Pudore et liberalitate liberos *retinere.* Adolph. I. 1. 33. Ut neque mi jos sit amittendi, nec *retinendi* copia. Phorm. I. 3. 24. Neque quo pacto a me remittam, neque ut *retineam,* scio. Phorm. III. 2. 22.

Retraho] *Retraham* hercle opinor ad me idem illud fugitivum argestam tamen. Heaut. IV. 2. 11. *Retrahens* ab studio. Phorm. prol. 2.

Retro] Est mihi ultimis conclave in sedibus quoddam *retro.* Heaut. V. 1. 29.

Retundo] Ut ejus animum, qui nunc luxuria et lascivia diffuit, *retundam.* Heaut. V. 1. 73.

Revertor] Adventum tuum ambas scio *reverturas.* Hec. III. 1. 10. Ne *revertatur,* minus jam quo redeat domum. Hec. IV. 4. 8. Non simultatem meam *reverteri* saltem? Phorm. II. 1. 3.

Revertor] Mox ego huc *revertor.* And. III. 2. 5. Jam *revertere.* Eun. II. 1. 13. Namquam tam mane egredior, neque tam vesperi domum *revertor.* Heaut. I. 1. 16. Prius nox oppressisset illic, quam huc *reverti* posset iterum. Adel. IV. 1. 9.

Reviso] *Reviso* quid agant. And. II.

4. 1. *Reviso*, quidam Chærea hic re-
rum gerat. Eun. V. 4. 1.

Revisco] Ille *revisco*t jam nun-
quam. Heo. III. 5. 15.

Revoce] *Exolvit*: *revoce*t. Eun. I.
1. 4. *Revocamus* hominem. Phorm. I.
4. 17. Num novum aut mirumst *revo-*
cari, cursum cum institeris? Phorm. V.
6. 8.

Revolvo] In eandem vitam te *revo-*
lutum demum video esse. Heo. IV. 4.
69.

Res] Vel res semper maximas mihi
agebat. *Régem* elegantem narros. Eun.
III. 1. 7 et 18. In *Asiam* ad *regem*
militatum abiit. Heaut. I. 1. 65. *Regem*
me esse oportuit. Phorm. I. 2. 20.
Nemo satis pro merito gratia regi
refert. Phorm. II. 2. 24.

Rhodijs] Quo pacto *Rhodijs* teti-
gerim in convivio. *Rhodijs* adulescen-
tulus. Eun. III. 1. 30 et 33. Illud de
Rhodijs dictum in mentem cum venit.
Eun. III. 2. 45.

Rideo] *Hisco* ego non paro me ut
videant. Eun. II. 2. 18. Quid tibi est?
quid *rides*? defœta jam sum misera te
ridendo. Eun. V. 6. 6 et 7. Quid *ri-*
sisti? Heaut. V. 1. 13. *Rideo* hunc.
Adelph. IV. 2. 9. Ille *ringitur*: tu
videas. Phorm. II. 2. 27.

Ridiculis] *Ridiculis* *rogas*. Heo. IV.
4. 46.

Ridiculus] *Hui*, tam cito? *ridiculum*.
And. III. 1. 16. *Ridiculum* caput.
And. II. 2. 34. Neque *ridiculus* esse,
neque plagas pati possum. Eun. II. 2.
13. Mihi solus *ridiculus* fait. Eun. V.
6. 3. *Ridiculum* est, te istuc me ad-
monere. Heaut. II. 3. 112.

Rima] *Plenus rimarum* sum, hac
atque illac perpluo. Eun. I. 2. 25. vide
notas.

Ringor] Ille *ringitur*: tu *rides*.
Phorm. II. 2. 27.

Riscus] *Ubi* sitat? *Tu*. *tu riscu*.
Eun. IV. 6. 16.

Risus] *Risus* omnes qui aderant, emo-
riri. Eun. III. 1. 42. *Gemitus*, *soreas*,
tussis, *risus* abstine. Heaut. II.
3. 132.

Rivalis] *Video rivalis* servom. Eun.
II. 2. 37. *Militem* ego *rivalem* reci-
piendum censeo. Eun. V. 8. 42.

Rogito] *Ah rogitaris*, quasi difficile
siet. Eun. II. 1. 3. *Rogitando* obtun-
dat, enocet. Eun. III. 5. 6. *Rogitas*,
audacissime? Eun. V. 4. 26. *Rogitas*
quid siet? Heaut. II. 3. 10.

Rogo] *At etiam regis*? *Die* quod
rego. And. IV. 4. 23 et 25. *Regere*
ad cenam ut veniat. Eun. II. 2. 35.
Roget quis. Eun. III. 3. 5. De ista
regis virgine? Eun. IV. 4. 53. *Men*
rogas? Heaut. II. 3. 5. *Rogabit* me:
ubi fuerim. Adelph. IV. 1. 11.

Rubicundus] *Magnus*, *rubicundus*,
crispus, *crassus*, *cæsius*. Heo. III. 4.
26.

Rufus] *Rufasano* istam virginem,
ovisiam, *sparsu* oro, *adunco* naso?
Heaut. V. 5. 17.

Rumor] *Meum* gnatum *rumor* est
amare. And. I. 2. 14. *Rumoris* dista-
lerunt malevoli. Heaut. prol. 16. *Rumor*
venit. Heo. alt. prol. 31. *Qui* *certus*
rumor populi? Phorm. V. 7. 18.

Rumpo] *Jamne rumpere* hoc *militi-*
cet? Eun. III. 5. 2. vide notas. Ut
me ambulando *rumperet*. Heo. III. 4.
21.

Ruo] *Vide* sis, nequid *imprudeas*
ruas. Heaut. II. 3. 128. *Quid* si *vero*
oculum ruat? Heaut. IV. 3. 41. *Cato-*
ros ruarem. Adelph. III. 2. 21.

Rurum] *Bellum*, *pax rurum*. Eun.
I. 1. 16. *Quicquid* dicunt, *lando*: id
rurum si negant, *lando* id quoque.
Eun. II. 2. 20. *Redeo rurum*. Eun.
IV. 2. 6. *Die* dum hoc *rurum*. Eun.
IV. 4. 39. *Optabit rurum* ut *abest*
abs se filius. Heaut. IV. 5. 8. *Rurum*
ad ingenium redit. Adelph. I. 1. 46.
Rurum in gratiam restitues. *Curari*
rurum prosum. Heo. III. 1. 11 et
36. *Illud* mihi *argentum rurum* *juvo*
rescribi. *Nolo*, *volo*: *nolo rurum*.
Phorm. V. 7. 29 et 57.

Rus] *Rus* ibo. Eun. I. 2. 107. *Video*
rure redeuntem senem. Eun. V. 4. 45.
Ex meo propinquo *rurs* hoc *capie* *com-*
modi. Eun. V. 5. 1. *Rurs* *egere* vi-
tam. Adelph. I. 1. 20. *Senex rur* *ab-*
dit *seco*. Heo. I. 2. 100. *Rus* *habita-*
tum *abii*. Heo. II. 1. 27. *Rurs* *fero* *se*
continebat. Phorm. II. 3. 16.

Rusticus] *Qui opere rustico* *facundo*
facile *sumptum* *exercerent* *suam*. Hea.
I. 1. 90. vide notas.

S.

Sacellum] *Est* ad hanc *memum* *sacel-*
lum. Adelph. IV. 2. 37.

Sacrifico] *Spatium sacrificandi* *dabi-*
tur *paullulum*. Phorm. IV. 4. 20.

Sacrilegus] *Quid* *ais*, *sacrilegus*? Eun.
V. 1. 13. *Hunc* *perterrobo* *sacrilegus*.

Eun. V. 3. 13. O scelera, O genera
aerilega. *Adelph.* III. 2. 6.

Seculum] Olim quondam apud *aecelam*
primo. *Eun.* II. 2. 15. Hocine *aecelum*.
Adelph. III. 2. 6.

Seruidius] Ne te iratus suis *seruidi-*
cis dictis protelet. *Phorm.* I. 4. 36.

Seruis] Ah ne *serui* tantopere. *And.*
V. 2. 27.

Seruitas] Num meam *seruitiam* veri-
tas? *Eun.* V. 2. 15.

Seruus] Ego ille *agrestis, aevos, tris-*
tis, parvus, trunculentus, tenax. *Adelph.*
V. 4. 13. Constatum hic habeo *axorem*
aevum. *Phorm.* V. 1. 17.

Sai] Qui habet *sai*, quod in te est.
Eun. III. 1. 10. vide notas.

Salamentum] *Salamenta* haec fac
unacorentur pulchre. *Adel.* III. 3. 26.

Salus] Hoc *salustum*, hoc *adustum*,
haec *lautum* parum. *Adel.* III. 3. 71.

Saltem] *Saltem* aliquot dies *profer-*
at. *And.* II. 1. 28. Si illud non licet, *sal-*
tem hoc licebit. *Eun.* IV. 2. 12. *Sal-*
tem salutare. *Heaut.* II. 3. 138. *Saltem*
quanti *captus*. *Adelph.* II. 2. 41. Ut
saltem sciam, quid de hoc re dicat.
Phorm. II. 4. 3.

Salo] Tu inter eas *restim ductas*
salutis. *Adelph.* IV. 7. 34.

Salve] *Salve salve!* dic mihi. *Eun.*
V. 5. 8.

Salve] Quis hic loquitur? *Myrsi?*
Salve. M. O *salve*, *Pamphile.* *And.* I.
5. 32.

Salvere] *Salvere* *Hegionem* plurimum
jubeo. *Adelph.* III. 4. 14.

Salvete] *Set* quos *percoenter* *video.*
Salvete. *And.* IV. 5. 5.

Salus. Dea Salutis] Ipsa si cupiat
salus, *servare* *procuras* non potest *hanc*
familiam. *Adelph.* IV. 7. 43. Quod te,
Aesculapi, et te, *salus*, ne quid sit *hu-*
jus, oro. *Heaut.* III. 2. 3.

Salus] Ad te *advenio, spem, salutem,*
consilium, *auxilium* *expetens.* *And.* II.
1. 19. Quae *adolecent* quaeque *oportet*
signa esse *ad salutem,* *omnia* *huic* esse
video. *And.* III. 2. 2. Non jam *ad*
salutem *posse* *converteri* *hoc* *malum.* *And.*
IV. 1. 48. *Plurima salute* *Parmeno-*
nem *summum* *suum* *impertit* *Gnatho.*
Eun. II. 2. 39. Nos, *omnia* *haec* *sa-*
luti *est* *adulescentulis.* *Eun.* V. 4. 18.
Quod *cum salute* *ejus* *fiat.* *Adelph.* IV.
1. 3.

Saluto] *Salutant:* ad *oenam* *vocant.*
Eun. II. 2. 28. *Saltem salutare.* *Heaut.* II.
3. 138. *Opporiar* *hominem* *hic,* *ut sa-*

lutam *et* *conloquar.* *Adelph.* III. 3. 92.
Ego *deos* *penatis* *hinc* *salutatum* *de-*
umum *devortat.* *Phorm.* II. 1. 81.

Salvos] *Salvos* *sic* *Crito.* *And.* IV. 5.
7. *Salvos* *sum,* *si* *haec* *vera* *sunt.* *Eun.*
V. 6. 9. Et *re salva* *et* *perdita.* *Eun.*
II. 2. 27. *Ehem, salvom* *te* *advenisse*
gandeo. *Eun.* V. 5. 6. *Si* *me* *vis* *astotum*
esse *et* *rem* *et* *filium.* *Heaut.* V. 2. 68.
Salvos *nobis,* *deos* *quosmo,* *ut* *siet.* *Adel.*
III. 1. 11. *Erubuit:* *salvo* *res* *est.* *Ad.*
IV. 5. 9. *Gandeo* *aatum* *illum,* *et* *illam*
salvam. *Heaut.* IV. 4. 21. *Vendro* *salvom*
voluptem. *Phorm.* IV. 3. 5.

Samius] *Samia* *mihi* *mater* *fuit:* *ea*
habitabat *Rhodi.* *Eun.* I. 2. 37.

Sancte] *Vel* *hic* *Pamphiles* *jurabat*
quociens *Bacchidi,* *quam* *sanctis.* *Heaut.* I.
1. 3. *Sanctis* *adjurat.* *Heaut.* II. 2. 26.

Sanctus] *Nimis* *sanctas* *nuptias* *stan-*
dent *facere.* *Adelph.* V. 7. 1. *Sanctius*
quam *jurandum.* *Heaut.* V. 1. 26.

Sandalium] *Ultimam* *tibi* *committigari*
videam *sandalio* *ospat.* *Eun.* V. 7. 4.

Sans] *Sans* *quidem.* *And.* I. 2. 24.

Sane *pol.* *And.* I. 4. 2. *Beneamus.* *And.*
V. 2. 7. *Sans* *herole* *ut* *dicis.* *Eun.* III.
5. 59. *Recte* *ans* *interrogasti.* *Eun.* V.
5. 11. *Ita* *non* *ut* *olim,* *sed* *uti* *nunc,*
sans *bona.* *Heaut.* III. 2. 13. *Sans* *vo-*
lo. *Heaut.* IV. 8. 31. *Sans* *noitem* *huc*
exitum. *Adelph.* V. 1. 13. *Sans* *herole*
homo *voluptati* *obsequens* *fuit,* *dum*
vixit. *Heaut.* III. 5. 9. *Redeat* *sans* *in*
gratiam. *Phorm.* V. 8. 40.

Sanguis] *Sine* *sanguine* *hoc* *non* *pos-*
se *fieri.* *Eun.* IV. 7. 9.

Sannio] *Eunuchi* *et* *Adelphorum* *per-*
sona *est.*

Sanus] *Satin* *sans's,* *qui* *me* *id* *rog-*
tos? *And.* IV. 4. 10. *Sanus* *sims* *an* *ne*
insaniam? *Eun.* III. 5. 8. *Au* *ae,* *mi*
homo, *sanus* *es?* *Adelph.* III. 2. 58.
Sanusne *te* *credis* *esse?* *Adelph.* IV.
7. 30. *Si* *sanus* *sies,* *jube* *illam* *redire.*
Heaut. III. 5. 43.

Sapienter] *Omnia* *primo* *experiri,* *quam*
arma, *sapientem* *docet.* *Eun.* IV. 7. 19.
vide *notas.* *Tu* *verba* *fundis* *hic* *sapien-*
tia? *Adelph.* V. 1. 7. *At* *tu* *qui* *sapi-*
ens *es,* *magistratus* *adi.* *Phorm.* II. 3.
56. *Dicitum* *sapienti* *sat* *est.* *Phorm.*
III. 3. 8. *Mulier* *sapientis* *es.* *Phorm.* V.
8. 57.

Sapienter] *Sapienter* *vitam* *institu-*
it. *And.* I. 1. 40. *Pulchre* *meherole* *dic-*
tum, *et* *sapienter.* *Eun.* III. 1. 26. *Bene*
et *sapienter* *dixit* *dudum.* *Adelph.*
V. 8. 30.

Sapientia] Tu, quantus quantus, nisi nisi *sapientia* es. Pro mea *sapientia*. Adolph. III. 3. 40 et 73.

Sapio] Tu pol, si *sapis*, quod scis nescis. Eun. IV. 4. 54. Illuc est *sapere*. Quanti est *sapere*? Eun. IV. 7. 12 et 21. Foris *sapere*. Heaut. V. 1. 50. Ad omnia alia estate *sapimus* rectius. Adel. V. 3. 46. *Sapient* mea sententia. Phor. II. 2. 21.

Sat] *Sat* est. And. I. 1. 143. *Sat* habeo. And. II. 1. 35. *Sat* habet, tum si recipitur. *Sat* scio. Eun. III. 2. 32 et 34. Etsi is quoque rerum *sarum sat* agitat. Heaut. II. 1. 13. vide notas. Tantum *sat* habes? Heaut. IV. 3. 40. Adentiores sumus ad rem omnes, quam *sat* est. Quod illos *sat* *etas* aouet. Adel. V. 3. 48 et 49. Non signi hoc *sat* est? Heo. II. 1. 39. Dicitur *sapienti sat* est. Phorm. III. 3. 8. Pene plus quam *sat* erat. Phorm. V. 3. 14.

Satias] Ubi *satias* occipit fieri, comento loonum. Eun. V. 5. 3. *Satias* jam tenet studiorum istorum. Heo. IV. 2. 18.

Satiatus] Sicubi eum *satiatus* hominum, *sat* negoti siquando odium ceperat. Eun. III. 1. 13. Quo pacto *satiatus* amoris ait se velle absumero? Phorm. V. 4. 6.

Satin. Satine] *Satin* sanu's, qui me id rogitas? And. IV. 4. 10. *Satins* hoc mandaturus tibi? Eun. II. 1. 2. *Satin* *satus* es aut sobrius? Heaut. IV. 3. 29. *Satin* hoc certurus? Adel. III. 2. 31. *Satin* omnia ex sententia? Phorm. II. 1. 26.

Satis] *Satis* cum periclo. And. I. 1. 104. *Satis* jam *satis*, Simo, spectata erga te amicitias mea: *satis* pericoli incepi adire. And. V. 1. 1 et 2. Plus *satis*. Eun. I. 2. 5. Nequeo *satis* mirari. Eun. III. 4. 9. *Satis* certo scio. Heaut. I. 1. 19. *Satis* jam, *satis* pater durus fui. Heaut. III. 1. 30. Si *satis* cerno. Adel. III. 3. 85. Quod *satis* sit, faciet ipsa. Heo. V. 2. 17. *Satis* jam verborumst, Phorm. II. 3. 89. Si *satis* ommemini. Phorm. III. 2. 58.

Satius] Quanto *satiust* te id dare operam. And. II. 1. 7. Mori me *satiust*. Eun. IV. 7. 2. *Satius* est, quam te ipso herede hanc possidere Bacchidem. Hea. V. 2. 16. Pudore et liberalitate liberus retinere *satius* esse credo quam meti. Adolph. I. 1. 33. Ne quid faciam plus, quod post me minus fecisse *satius* sit. Heo. V. 1. 4. Emori hercle *satius* est. Phorm. V. 7. 63.

Satrapa] *Satrapa* si siet amator, nunquam sufferre ejus sumptus queat. Heo. III. 1. 43.

Satur] Omnium rerum *satur*. Adolph. V. 1. 3. Cum tu *satura* atque ebrina es, et puer ut *satur* sit facito. Heo. V. 2. 3. vide notas.

Sarum] *Satis* diu jam hoc *sarum* volo. Eun. V. 8. 55.

Scenicus] Dubiam fortunam esse *scenicam*. Ludos *scenicos*. Heo. alt. prel. 8 et 57.

Scapula] Senibus fidelis dum sum, *scapulas* perdidit. Phorm. I. 2. 26. vide notas.

Sceleratus] *Sceleratus* Davos. And. I. 1. 132. Eocum *sceleratum* Syrum. Adolph. IV. 2. 14.

Scelerosus] Ubi ego illum *scelerosum* inveniam? Eun. IV. 3. 1.

Scelustus] O *scelustus* atque androem hominem. Eun. IV. 4. 41. Eho *sceluste*, quo illam ducis? Heaut. II. 3. 71.

Scelus] Ubi illuc est? *scelus*, qui me hodie. Peri. And. III. 5. 1. vide notas. Quid hoc est *sceleris*? Eun. II. 3. 35. Quid ego tantum *sceleris* admisi miser? Heaut. V. 2. 3. O *scelera*, O genera sacrilega. Adolph. III. 2. 6.

Scilicet] Id populus curat *scilicet*. And. I. 2. 5. *Scilicet* faciendumst quod vis. Eun. I. 2. 105. *Scilicet* factorum me esse. Heaut. II. 3. 117. *Scilicet* ita tempus fert. Adolph. V. 3. 53. Haec enim reddas *scilicet*. Heo. IV. 4. 47. Cum tu horum nil refelles, vincam *scilicet*. Phorm. I. 2. 82.

Scio] Jam *scio*, ah vix tandem sensi stolidus. And. III. 1. 11. Unde id *scis*? And. III. 2. 31. Qui *sciam*? And. IV. 4. 52. Nec quid agam *scio*. Eun. I. 1. 28. Neque *scio* quid dicam, aut quid coniectem. Eun. III. 4. 5. Tam *scio* quam me vivere. Eun. IV. 4. 50. Si *sapis*, quod *scis* nescis. Eun. IV. 4. 54. *Satis* certo *scio*. Heaut. I. 1. 19. Experiundo *scies*. Heaut. II. 3. 90. Te *sciantem* faciam, quioquid egero. Heaut. IV. 8. 32. Non *scis* inescare homines. Adel. II. 2. 12. vide notas. Non equidem *istas*, quod *sciam*. Adolph. IV. 5. 7. *Scire* est liberum ingenium atque animum. Adolph. V. 3. 42. *Scisti* uti fore. Phorm. I. 2. 29.

Scirpus] Nodum in *scirpo* quaeris. And. V. 4. 38.

Scirtus] Audia quid dicam, *scirtus*? Heo. I. 2. 3.

Sciscitor] Procul hinc lubet prius quid sit sciscitari. Eun. III. 4. 10.

Scite] Satis *scite* promittit tibi. Hea. IV. 4. 7. Si scias quam *scite* in mentem venerit. *Scite* poterat fieri. Heaut. IV. 5. 16 et 37.

Scitus] Per coactor *scitus* puer est natus Pamphilo. And. III. 2. 6. *Scitum* herole hominem. Eun. II. 2. 23. Hoc *scitum* est. Heaut. I. 2. 36. Satis, inquit, *scitast*. Phorm. I. 2. 16. Quam *scitum* est. Phorm. V. 4. 2.

Scopulus] Qui te ad *scopulum* e tranquillo auferat. Phorm. IV. 4. 8.

Scortor] *Scortari* orebro nolunt. Heaut. I. 2. 32. Non est flagitium, crede mihi, adulescentulum *scortari*. Adelp. I. 2. 22.

Scortum] Forte habui *scortum*. Eun. III. 1. 34. Obsonare cum fide, *scortum* adducere. Adelp. V. 9. 8.

Screeatus] Gemitus, *screeatus*, tussis, risus abstinere. Heaut. II. 3. 132.

Scribo] In prologis *scribendis* operam abutitur. And. prol. 5. Etiam nunc mihi scripta illa sunt in animo dicta Chrysidis. And. I. 5. 48. *Scribendo* male. Eun. prol. 7. vide notas. In Theaetro *scriptis*. Eun. prol. 10. Qui orationem hanc *scripsit*, quam dicturus sum. Heaut. prol. 15. Nunc novas qui *scribunt*, nil parant seni. Heaut. prol. 43. Homines nobilis eum adjuvare, adidneque una *scribere*. Adelp. prol. 16. Et lubet *scribere* alias, mihi que ut discere alias expediat. Heo. alt. prol. 48. Ego te cognatum dicam, et tibi *scribam* dicam. Phorm. I. 2. 77. Ea nunquam injuriarum audisti mihi *scriptam* dicam? Phorm. II. 2. 13. Sexcentas proinde *scribitis* jam mihi dicas. Phorm. IV. 3. 63.

Scriptor] Quod si *scriptorem* sprevissem in praesentia. Heo. alt. prol. 16. vide notas.

Scriptura] Postquam poeta sensit, *scripturam* suam ab iniquis observari. Adelp. prol. 1. Ne cum poeta *scriptura* evanesceret. Heo. alt. prol. 5. Teni esse oratione et *scriptura* levi. Phorm. prol. 5.

Scrupulus] Mi unus *scrupulus* etiam restat. And. V. 4. 37. Injeci *scrupulum* homini. Adelp. II. 2. 20. Qui fuit in hac re *scrupulus*. Phor. V. 8. 30.

Scius] Nihil *scius* mox puerum huc deferent ante ostium. And. III. 2. 27.

Sector] *Sectari* jussi. Eun. II. 2. 31.

Servam videre fugere, et *sectari* canes. Phorm. prol. 7. *Sectari*, in ludem ducero, et redducere. Phorm. I. 2. 36. Potius quam lites *secter*. Phor. II. 3. 61.

Secundum] Conlaudavi *secundum* facta et virtutes tuas. Eun. V. 8. 60.

Secundus] Age, me in tuis *secundis* respice. And. V. 6. 11. Si mihi *secundae* res de amore meo essent. Heaut. II. 2. 1. Quae *secunda* ei dos erat, perit. Adelp. III. 2. 47. Quibus res sunt minus *secundae*. Adelp. IV. 3. 14. Cum *secundae* res sunt maxime. Phor. II. 1. 11.

Secus] Numquam *secus* habui illam, ac si ex me esset nata. Heo. II. 3. 5. Si tu illam attigeris *secus* quam dignum est liberam. Phorm. II. 3. 91.

Sedo] Virgo in concolavi *sedet*. Eun. III. 5. 35. An *sedere* oportuit domi virginem tam grandem? Adelp. IV. 5. 38.

Seditio] Filiam nupam in *seditio*ne, atque in incertis nuptias. And. V. 1. 12. vide notas.

Sedo] In peccato maximo, quod vix *sedatum* satis est. Adelp. V. 1. 12. Eam calamitatem vestra intelligentia *sedabit*. Heo. alt. prol. 24.

Seduceo] Me solum *seducit* foras. Heo. I. 2. 69.

Sedulo] Ego illud *sedulo* negare factam. And. I. 1. 119. Faciam *sedulo*, dabo operam, adjutabo. Eun. II. 3. 71. vide notas. Pro se quisque *sedulo* faciebant. Heaut. I. 1. 74. vide notas. Ego quod potero, *sedulo*. Heaut. V. 4. 15. vide notas. Fit *sedulo*. Adelp. III. 3. 59. Te *sedulo* et moneo et hortor. Heo. I. 1. 6. Ego *sedulo* hunc dixisse credo. Phorm. II. 4. 13.

Segnitia] Nil locist *segnitiae* neque *seordiae*. And. I. 3. 1.

Segrego] Ne abs te hanc *segreges*, neu deseras. And. I. 5. 56. Volgas que abs se *segregant*. Heaut. II. 4. 6. *Segreganda* aut mater a me est, Phidippe, aut Philumena. Heo. III. 5. 30. *Segregatum* habuisse, uxorem ut dedit, a me Pamphilum. Heo. V. 1. 25. Nupta meretricio hostis est, a viro ubi *segregata* est. Si est, ut haec nunc Pamphilum vere ab *segregavit*. Heo. V. 2. 23 et 30.

Semel] Animus ubi *semel* se cupiditate devinxit mala. Heaut. I. 2. 34. Vobis cum uno *semel* ubi *se* statem agere decretum est viro. Heaut. II. 4. 12. Si *semel* tantum animam ille intellexerit.

quaque advenis, semper sit. Heo. V. 4. 19. Animum coppi attendere, hoc modo sermonem captans. Phorm. V. 6. 29.

Ser] Hodie sero ac nequicquam volles. Heaut. II. 3. 103. Hoc mihi dolet, nos pene sero scisse. Adolph. II. 4. 8.

Servatris] O Bacchis, O mea Bacchis, servatris mea. Heo. V. 4. 16.

Servio] Servibus liberaliter. And. I. 1. 11. Qui minus quam Hercules servivit Omphalos? Eun. V. 7. 3. Cur insano serviat? Quam maxime servire vestris commodis. Heaut. prol. 32 et 50. Laborans, querens, parvens, illi serviens. Heaut. I. 1. 87. Rei serviens. Heo. II. 1. 27. Matris servio com- modis. Heo. III. 5. 45. Ea serviat lenoni inparissimo. Phorm. I. 2. 33.

Servitium] Hoc tibi pro servitio debeo. And. IV. 1. 52.

Servitus] A parvulo ut semper tibi apud me iusta et clemens fuerit servitus. And. I. 1. 9. In servitutum pauperem ad ditam dari. Phorm. IV. 3. 48.

Servo] Me infensus servat. And. I. 3. 7. Ut servem fidem. Accepi: accepit tam servabo, And. I. 5. 45 et 63. Hem, serva. And. II. 5. 5. Juno Lucina, fer opem, serva me, obsecro. And. III. 1. 15. Cujus tibi potestas summa servandi datur. And. III. 3. 9. Neque pol servandum tibi quicquam dare ausim, neque te servare. Eun. V. 2. 64 et 65. O Jupiter, serva obsecro hæc bona nobis. Eun. V. 8. 19. Hunc difficilem invitum servare senem. Heaut. III. 2. 24. Servas, castigas, mones. Heaut. III. 3. 31. Serva, quod in te est, filium et me et familiam. Heaut. IV. 8. 4. Servas quod labore invenerit. Heaut. V. 4. 17. Servasne an perdas totum, dividuum faco. Adolph. II. 2. 33. Ipsa si cupiat Salus, servare prorsus non potest hanc familiam. Adolph. IV. 7. 44. Servare in eo certant, quod dixi, fidem. Heo. III. 3. 42. Quod mihi ea pollicita, tute ut servas. Heo. V. 2. 20. Solus servare hunc potes. Phor. III. 3. 6. Ita me servet Jupiter. Phor. V. 3. 24.

Servolus] Observabam mane illorum servolos venientis aut absentis. And. I. 1. 56. Servolum ad eam in urbem misit. Heaut. I. 2. 17. Falli te sinas technis per servolum. Heaut. III. 1. 62. Ut

captus servolorum est. Adolph. III. 4. 34. vido notas. Miseram mulierem et me servolum, qui referre non audebam, vicit. Adolph. IV. 2. 27.

Servos] Feci ex servo ut esses libertas mihi. And. I. 1. 10. Volgus servorum. And. III. 4. 4. Servos fortunas meas me commisisse fatili? And. III. 5. 3. Currentis servos scribere. Eun. prol. 36. Apparet servom hunc esse domini pauperis miserique. Eun. III. 2. 33. Servos currens. Heaut. prol. 37. Servos tardiusculus. Heaut. III. 2. 4. Servi caliditates. Heaut. V. 1. 13. Servom haud infiberalem præbes te. Adolph. V. 5. 5. Servos spectatus satis. Adolph. V. 6. 5. Servom hominem causam orare leges non sinant. Phorm. II. 1. 62.

Severitas] Tristis severitas inest in vultu. And. V. 2. 16.

Severus] Hoc nemo fait minus ineptus, magis severus quicquam. Eun. II. 1. 21. Ipse egreditur: quam averus. Heaut. V. 3. 21.

Ser] Ser ego te totos, Parmeno, hos menses quietum reddam. Eun. II. 2. 46. An non sex totis mensibus prius olfocissem? Adolph. III. 3. 42.

Si] Quid est, si hoc non contumelias? And. I. 5. 2. Si vivo. Heaut. V. 1. 77. Nisi si me in illo credidisti esse hominum numero. Adolph. IV. 3. 3. Si quando ad eam accesserat confabulatus, Heo. I. 2. 106. Mirabar si tu mihi quicquam sfferres novi. Phorm. II. 2. 5.

Si. Etiam] Redeam? non si me obsecret. Eun. I. 2. 4. Id quidem ego, si tu negos, certo scio. Heaut. IV. 1. 19. Non, si ex capite sis meo natus. Heaut. V. 4. 12. Si multumst, tamen faciendum est. Adolph. V. 8. 27. Ut ne restinguas, lacrumis si extilaveris. Phorm. V. 7. 82.

Si. An] Visam, si domist. Eun. III. 4. 7. Sto exspectans, si quid mi imperent. Eun. III. 5. 46. Illa si jam laverit, mihi nuntia. Heaut. IV. 1. 5. Si forte frater redierit, viso. Adolph. IV. 2. 10. Id si forte est, nescio. Heo. III. 1. 41. Vide opis si quid potes adferre huic. Phorm. III. 3. 20.

Sic] Sic vita erat. And. I. 1. 35. Sic soleo amicos. Eun. II. 2. 48. Sic hoc. Heaut. III. 1. 49. Mea sic est ratio, et sic animum induco meum. Adolph. I. 1. 43. Qui sic sunt, haud multum heredem juvant. Heo. III. 5.

10. Sic sum : si placeo, utere. Phorm. III. 2. 42.

Sicubi] *Sicubi* eum satiétas hominum; aut negoti si quando odium céperat. Eun. III. 1. 13.

Signum] Magnúm signum. And. II. 2. 29. Signa ad salutem. And. III. 2. 2. Pudoris signum. And. V. 3. 7. Hoc est signi. Eun. IV. 1. 14. Adimi est pudentis signum et non instrenni. Heaut. I. 1. 68. Multa in homine signa insunt. Adelp. V. 3. 36. Non signi hoc sat est? Heo. II. 1. 39.

Silentium] Cum silentio animam attondite. Eun. prol. 44. Statariam agere ut liceat per silentium. Heaut. prol. 36. Otium et silentium est. Dato silentium. Heo. alt. prol. 35 et 47. Adeste æquo animo per silentium. Phor. prol. 30.

Silesco] Dum hæc silesunt turbæ. Adelp. V. 2. 10.

Siletur] De jurgio siletur. Phorm. V. 2. 13.

Silicernium] Ego te exercebo hodiè, ut dignus es, silicernium. Adelp. IV. 2. 48.

Sinia] Domini sinia es. Eun. III. 2. 42. vide notas.

Similis] Nonne hoc monstri similest? Eun. II. 3. 45. Perpulchra donâ, aut nostris similia. Eun. III. 2. 15. vide notas. Si quid hujus simile forte aliquando evenerit. Heaut. III. 2. 40. Tui similis est probe. Heaut. V. 3. 18. Nullum hujus factum simile. Adelp. I. 2. 16. Spero erit similis majorum suum. Adelp. III. 3. 57. vide notas. Viris adversari æque stadium est, similis pertinaciast. Heo. II. 1. 5. Ne similiti utamur fortuna atque uti sumus. Phorm. prol. 31. Ecce autem similitis omnia. Phorm. II. 1. 34. Quam uterque est similitis sui. Phorm. III. 2. 16.

Simplex] Simplex quæ ex argumento facta est duplici. Heaut. prol. 6. vide notas.

Simul] Hi tres tum simul amabant. And. I. 1. 6. Simul consilium cum re amisti? Eun. II. 2. 10. Simul rem et gloriam armis belli reperi. Heaut. I. 1. 60. Omnes simul læta exclamant. Heo. III. 3. 7. Simul argentum repperit, cura se expedivit. Phorm. V. 4. 4.

Simulatio] Non memast simulatio. Heaut. IV. 5. 34.

Simulo] Ea gratia simulast, vos ut perempturam. And. III. 4. 9. Simu-

lans mortem verbis, respicit spem vitæ dare. Heaut. IV. 1. 23. Quid est quod amipilas simulatur? Heaut. V. 1. 28. Si non ipsa re tibi istuc dolet, simulars certe est hominis. Adelp. IV. 7. 16. Ille alias res agere se simulare Heo. V. 3. 28.

Simultas] Non simulatam meam revereri saltem? Phorm. II. 1. 2.

Sin] Si illam relinquo, ejus vitæ tîmeo : sin opitulor, hujus minas. And. I. 3. 5.

Sincere] Si istuc crederem sincerè dici. Eun. I. 2. 97.

Sinister] Tu Simalio, in sinistram porru; tu, Syrisce, in dexterum. Eun. IV. 7. 5. Hem ad sinistram. Eun. V. 1. 19. Ad sinistram hæc recta placet. Adelp. IV. 2. 43.

Sino] Sine nunc meo me vitare iustera modo. And. I. 1. 126. Sine pufulum ad me redeam. And. III. 5. 16. Sine modo. Eun. I. 1. 20. Sine veniat. Eun. IV. 6. 1. Si sinis, dico. Heaut. II. 3. 76. Falli te sinas technis per servolum. Heaut. III. 1. 61. Tu illum corrdmpti sinis. Adelp. I. 2. 17. At enim non sinam. Adelp. II. 1. 14. Sinite exorator ut sim. Heo. alt. prol. 2. Sine me obscuro hæc effugere. Heo. IV. 2. 24. Servom hominem cassam orare leges non sinunt. Phorm. II. 1. 62. Exoret sine. Phorm. III. 2. 50.

Sinus] Vidin ego te modo manum in sinum huius meretrici inserere? Heaut. III. 3. 2. Hicine non gestandus in sinu est? Adelp. IV. 5. 75.

Siquando] Negoti siquando odium céperat. Siquando illa mentionem Phædris facit. Eun. III. 1. 14 et 47. Siquando ad eam accesserat. Heo. I. 2. 106.

Siquidem] Actimst, siquidem hæc vera predicat. And. III. 1. 7. Siquidem me amaret, tum istuc prodesset. Eun. III. 1. 56. Siquidem id asperest. Heaut. II. 3. 83. Siquidem porro tu tuum officium facies. Adelp. V. 9. 22. Siquidem ille ipse non volt. Heo. IV. 1. 45. Siquidem quibseptam eruderet. Phorm. II. 1. 72.

Sis] Si via.] Fac sis nunc promissa appareant. Eun. II. 3. 20. Cave sp. Eun. IV. 7. 29. Vide sis. Heaut. I. 2. 38. Illuc sis vide. Adelp. V. 1. 4.

Situs] Quas semper in te intellexi sitas, fide et taciturnitate. And. I. 1. 6. Si in te sit solo situm. And. I. 5. 41. Adulescens quatu in mibisra spe

situs erit. Heaut. V. 2. 44. In quo nostram spes opesque cunq̄s *sita*. Rejore res loco non potis est esse, quam ip quo nunc *sitat*. Adolph. III. 2. 33 et 46.

Sobrius] Estpe hic Criso *sobrius* Chrysidis? And. IV. 5. 6. Eho tu *sobrinum* tuam non poras? Phorm. II. 3. 37.

Sobrius] Tu pol homo non es *sobrius*. And. IV. 4. 39. Dum *ocubabam*, quam videbar mihi esse pulchre *sobrius*? Ean. IV. 5. 2. Satin pangs es, aut *sobrius*? Heaut. IV. 3. 29. Reri esse parcom ac *sobrinum*. Adolph. I. 2. 15.

Socus] Adocurrunt *socxi*: *soccos* detrahunt. Heaut. I. 1. 72.

Socer] Hic *socer* est. And. IV. 5. 53. Noster *socer*, video, venit. Heo. V. 2. 4.

Socius] *Socium* esse in negotiis. Heaut. III. 1. 9.

Socordia] Nū locist *segitie* neque *seordia*. And. I. 3. 1.

Socore] Nolim *ocularum* rerum te *socordem* eodem modo. Adolph. IV. 5. 61.

Socrus] Uno animo omne *socrus* oderunt nurus. Heo. II. 1. 4. Ita animus indixerunt, *socrus* omnis esse iniquas. Heo. II. 3. 4.

Sodalis] Si frater aut *sodalis* esset, qui magis morum gereret? Adolph. IV. 5. 74.

Sodes] Dio *sodes*. And. I. 1. 58. Tace *sodes*. Heaut. III. 3. 19. I *sodes* intro. Heo. III. 2. 23. Manedum *sodes*. Heo. V. 4. 4. Parce *sodes*. Phorm. V. 3. 10.

Sol] Lectulos in *sole* lignis pedibus *faciundos* dedit. Adolph. IV. 2. 46.

Soles] Volgo quod dici *soles*. And. II. 5. 15. Sic *soleo* amicos. Ean. II. 2. 48. Quo pacto id fieri *soleat*, calleo. Heaut. III. 2. 37. Credo jam, ut *solet*, jurgabit. Adolph. I. 1. 54. Quiarari esse crebro *soleo*. Heo. II. 1. 18. Agodum, ut *soles*, Nansistrata. Phorm. V. 3. 1.

Solere] Quis liberum scire sequom est adulescentem, *solertem* dabo. Ean. III. 2. 24.

Solide] Hanc scio mea *solide* solum gavisurum gaudia. And. V. 5. 3.

Solidus] Non satis tibi esse hoc *solidum* visumst gaudium? And. IV. 1. 23. Corpus *solidum* et sacci plenum. Ean. II. 3. 27. Ut *solidum* parerem hoc mihi beneficium. Ean. V. 2. 32.

Solitudo] Per tuam *fidem*, perque

hujus *solitudinem*, te obtestor. And. I. 5. 55. *Solitudo* ante optum. And. II. 2. 25. Vis, egestas, injustitia, *solitudo*, infamia. Adolph. III. 2. 5. Ulicumque datum erat spatium *solitudinis*. Heo. I. 2. 55.

Sollicitatio] *Nuptiarum* *sollicitatio*. And. I. 5. 26.

Sollicito] Sicize me atque illam opera tua pango *miseros* *sollicitari*? And. IV. 2. 6. Cqr meam senectutem hujus *sollicito* *amentia*? And. V. 3. 16. In fraudem *sollicitando*. And. V. 4. 2. Quid te ergo aliud *sollicitat*? Ean. I. 2. 82. Quo res te *sollicitat* autem? Heaut. II. 3. 10. Quibus nunc *sollicitor* rebns? Adolph. I. 1. 21. Quid sit hoc, quod *sollicitere* ad hunc modum. Heo. IV. 4. 54.

Sollicitudo] Bidui est aut tridui hanc *sollicitudo*. And. II. 4. 10. Quantasque hio suis consiliis confecit *sollicitudines*. And. IV. 1. 26. *Sollicitudinem* istam falsam, que te exornat, mittat. Heaut. I. 2. 3. Quanta me cura et *sollicitudine* *adifici* gnatus. Phorm. II. 4. 2. Alia cum occupatus esset *sollicitudine*. Phorm. III. 2. 17. Istuc mihi res *sollicitudinis*. Phorm. IV. 1. 22.

Sollicitus] Ex hoc *miseria* *sollicita* est. And. I. 5. 53. Hec, tot mea *solius* *colliciti* sint causa. Heaut. I. 1. 77. Omnis *sollicitos* habuit. Heaut. III. 1. 52.

Solum] Id sibi negati *credidit* *solum* dari. And. prol. 2.

Solus] *Solvisi* *fidem*. And. IV. 1. 19. Neque in verbis *solus* unquam, quod mi re malefeceris. Adolph. II. 1. 10. Ipse egomet *solvi* argentum. Adolph. IV. 4. 20. Ego vos curis *solvi* ceteris. Heo. II. 1. 33. *Vorsura* *solvis*. Phorm. V. 5. 15. vide notas.

Solus] Vos *semptos*: nos *soli*. And. I. 5. 10. Venit *meditatus* alicunde ex *solo* loco. And. II. 4. 3. *Solus* es quem diligunt di. And. V. 6. 9. *Sola* sum: habeo hio *geminem*, neque *notum*, neque *ognatum*. Ean. I. 2. 67. *Solus* cum *sola*. Ean. III. 5. 31. *Sumptus* domi tantos ego *solus* *faciam*? Heaut. I. 1. 79. Tibi bene esse *soli*, sibi cum sit male. Adolph. I. 1. 9. *Solus* *memor* est *miseriarum* *remedium*. Adolph. III. 1. 7. *Solus* *unum* hoc *vitium* *sebetas* *adfert* *hominibus*. Adolph. V. 3. 47. *Omnem* *rem* *narrabit* *scio*, *continuo* *sola* *soli*. Heo. III. 2. 15. *Solum* *solus* *conveni*. Heo. IV. 1. 42. *Solus*

est homo amico amicus. Phorm. III. 3. 29. Sole triginta minae. Phorm. III. 3. 24. Non hoc publicitas scelus hinc deportarier in solas terras? Phorm. V. 7. 26.

Somnio] Num ille somniat ea, quae vigilans voluit? And. V. 6. 7. Me somniat. Eun. I. 2. 114. Tu de palatia me somniat agere. Adelph. IV. 7. 6.

Somnium] De argento somnium. Adel. II. 1. 50. Tu, quantum quantum, nil nisi sapientia es: ille, somnium. Adel. III. 3. 41. Somnia. Phorm. III. 2. 9. Somnium. Phorm. V. 6. 34.

Somnus] Si illam in somnis, quam illum, amplecti maluit. And. II. 5. 19. Interea somnus virginem opprimit. Eun. III. 5. 53. Somnum herole ego haec nocte oculis non vidi meis. Heaut. III. 1. 83.

Sonitus] Qui templi oculi summa sonitu concouit. Eun. III. 5. 42.

Sonticus] Causa est sontica. Phorm. IV. 4. 29. vide notas.

Sorbilo] Cyathus sorbilus paulatim hanc produciam diem. Adelph. IV. 2. 52.

Sordes] Harum videre inluciam, sordes, inopiam. Eun. V. 4. 15.

Sordidatus. Sordidus] Soin hanc, quam dicit sordidatam et sordidam? Heaut. II. 3. 56.

Sorex] Egomet meo indicio miser, quasi sorax, hodie perii. Eun. V. 6. 23. **Sors]** Etiam de sorte nunc venio in dubium miser? Adelph. II. 2. 35.

Sparvus] Capillus sparvus. Heaut. II. 3. 49. Caesiam, sparso ore, aduoco naso. Heaut. V. 5. 20.

Spatium] Ut ne esset spatium cogitandi ad disturbandas nuptias. And. I. 2. 11. Non habeo spatium, ut de te sumam supplicium. And. III. 5. 17. Tam in brevi spatio. Heaut. V. 2. 2. Prope decurso spatio. Adelph. V. 4. 6. Quam longum spatium amandi amicam tibi dedi? Hec. IV. 4. 62. Ubionque datum erat spatium solitudinis. Hec. I. 2. 55. Neque, ut celare posset, tempus spatium illum dabat. Hec. III. 3. 14.

Spectator] Elegans formarum spectator. Eun. III. 5. 18.

Spectatus] Spectatum satis patibam, et magnum exemplum continentiae. And. I. 1. 64. Satis jam satis spectatus erga te amicitias mea. And. V. 1. 1. Is mihi profecto est servos spectatus satis. Adelph. V. 6. 5.

Specto] Spectandae an exigendae sint vobis prius. And. prol. 27. Impertinenter spectate aniculae. And. I. 4. 4. Tuum animum ex animo spectari meo. And. IV. 1. 22. Ego limis specto. Eun. III. 5. 53. Ere, ne me spectes, Audaciam meretricum specta. Eun. V. 5. 18 et 24. Nunc aliud specta. Heaut. V. 3. 38. Ut neque spectari neque cognosci poterit. Hec. prol. 3.

Speculum] Inspicere, tanquam in speculum, in vitas omnium jubeo. Tanquam in speculum, in patinas inspiciam jubeo. Adelph. III. 3. 61 et 74.

Sperno] Quot modis contemptus, speratus? And. I. 5. 13. Ob haec facta abs te sperno. Eun. I. 2. 91. Quis solet quos spernere. Heaut. II. 3. 122. Sis sperverit me. Phorm. IV. 1. 18.

Spero] Ita spero quidem. And. I. 5. 63. Nam quod tu speras, propulsa facile. And. II. 3. 21. Utinam id sit, quod spero. And. V. 4. 26. Spero eternam inter nos gratiam fore. Eun. V. 2. 33. Porro recte spero. Heaut. I. 1. 107. Quod de argento sperem, nihil est. Heaut. IV. 2. 4. Spero erit similia majorum suum. Adelph. III. 3. 57.

Spes] Roquid spes sit reliquum. And. prol. 25. Adempta spes est. And. II. 1. 4. Me spes haec frostatast. And. II. 2. 37. Praeter spem evenit. And. II. 6. 5. Animus in spe atque in timore usque antehac adtentus fuit. And. II. 1. 3. Nisi me laclasses amantem, et falsam spe produceres. And. IV. 1. 24. Itan parasti te, ut spes nulla reliqua in te sit tibi? Eun. II. 2. 9. Una haec spes est. Eun. II. 3. 4. Quanto minus spei est, tanto magis amo. In te spes est. Eun. V. 8. 23 et 24. Quanta de spe decidi. Heaut. II. 3. 9. Spem nuptiarum omnem eripis. Heaut. IV. 3. 35. In spe pondebit animi. Heaut. IV. 5. 5. vide notas. Ego spem pretio non amo. Adel. II. 2. 11. In te spes omnis nobis sita est. Adelph. III. 4. 9. Haec illi spe hoc inceperunt. Adelph. II. 2. 19. In quo nostrae spes opesque omnes sitae. Adel. III. 2. 34. Spe incerta, certum mihi laborem sustuli. Hec. alt. prol. 9. In me omnis spes mihi est. Phorm. I. 2. 89. Non multam habet quod det fortasse. G. Immo nihil, nisi spem meram. Phorm. I. 2. 96. Commodias esse opinor, duplici spe utier. Phorm. IV. 2. 13.

Spolio] Spolies, mutilas, laceras, quemquam nacta sis. Hec. I. 1. 8.

Sponsa] *Sponsam* hinc tuam amat. And. II. 1. 24. Scis *sponsam* mihi? Ean. V. 6. 6. *Sponsas* aurum, vestem, ancillas, opus esse. Heaut. V. 1. 20. vide notas. Quantum ab hac accipio, quæ *sponsas* tibi. Phorm. IV. 3. 52.

Sponsa] Age, si hinc non incauit *catas* sua *sponsa*, instiga. And. IV. 2. 9. Sua *sponsa* recte facere. And. I. 1. 50.

Squalidus] Video sentum, *squalidum*, ægrum, pannis annisque obaitum. Ean. II. 2. 5.

St] De fallacia dicis? *St*. Inveni nuper quandam. Heaut. III. 3. 36. Non obsecro es quem semper te esse dicitasti? C. *St*. Phorm. V. 1. 16.

Stabilis] Qui imperium credat gravius esse aut *stabilis*. Adelp. I. 1. 41.

Statarium] *Statarium* agere ut liceat per silentium. Heaut. prol. 36.

Statum] Ex his prædiis talenta argenti bina capiebat *statim*. Phorm. V. 3. 7.

Status] Si nunquam avare pretium *status* arti mem. Exemplum *statuite* in me. Heaut. prol. 48 et 51. Capite proum in terram *statuerem*. Adelp. III. 2. 18. Haud opinor commode finem *statuisse* orationi militem. Hec. I. 2. 21.

Status] Qui esset *status*. Ean. III. 5. 50.

Sterculinum] Non pudet vanitatis? D. Minime, dum ob rem. G. *Sterculinum*. Phorm. III. 2. 41.

Sterno] Festinare, lectos *sternere*, cenam apparare. Heaut. I. 1. 73. Est intro latas lectus; vestimentis *stratus* est. Heaut. V. 1. 30. Lectulos iube *sterni* nobis. Adelp. II. 4. 21.

Sterto] *Stertit* noctes et dies. Ean. V. 8. 49.

Stilus] Et tamen dissimili oratione sunt factæ ac *stilo*. And. prol. 12.

Stimulo] Magis nunc me amicos dicta *stimulant*. Heaut. II. 1. 11.

Stimulus] Inscitiant, adversum *stimulum* calcos. Phorm. I. 2. 29.

Stipes] Caudex, *stipes*, ainus, plumbeus. Heaut. V. 1. 4.

Stipula] Meridie ipso faciam ut *stipulam* colligat. Adelp. V. 3. 62.

Sto] Si poterit fieri, ut ne pater per me *stetiss* credat, quo minus hæc fierent nuptiæ, volo. Set si id non poterit, id faciam, in proclivi quod est, per me *stetiss* ut credat. And. IV. 2. 16 et 18. Quid *stas*? quid cessas? And. V. 6.

15. *Stat* sententia. Ean. II. 1. 18. Quid agitur? P. A. *Stat*. Ean. II. 2. 40. I quid *stas*, lapis? Heaut. V. 7. 3. Olim cum *stetit*, actoris opera magis *stetiss* quam sua. Phorm. prol. 10. *Sta* ilico. Phorm. I. 4. 17.

Stolidus] Vix tandem sensi *stolidus*. And. III. 1. 12. *Stolidus* est. Heaut. III. 2. 34.

Stomachor] Id equidem adveniens mecum *stomachabar* modo. Ean. II. 3. 32.

Strenus] Abi præ, *strenus*. Adelp. II. 1. 13.

Strenuus] *Strenuum* hominem præbuit. Phorm. III. 1. 12.

Serepitus] Comitam conventus, *serepitus*. Hec. alt. prol. 27.

Struo] Num me fefellit hocce id *struere*? Heaut. III. 2. 3.

Studeo] Horum ille nihil egregie præter cetera *studebat*. And. I. 1. 32. Si quisquam est, qui placere se *studeant* bonis quam plurimis. Ean. prol. 1. vide notas. Id cum *studuisti*, isti formæ ut mores consimiles forent. Heaut. II. 4. 2. Utin' omnes mulieres eadem æque *studeant*, nolintque omnia? Hec. II. 1. 2.

Studiosus] Copit *studiosus* omnia docere. Ean. I. 2. 36. Textentem telam *studiosus* ipsam offendimus. Heaut. II. 3. 44.

Studium] Ut animam ad aliquid *studium* adjungant. And. I. 1. 29. Eorum obsequi *studii*. And. I. 1. 37. Vide quam iniquos sis præ *studio*. And. V. 1. 6. Repente ad *studium* se applicasse hunc musicum. Heaut. prol. 23. Quo *studio* vitam tuam te absente exegerit. Heaut. II. 3. 39. Is adeo dissimilis *studio* est. Adelp. I. 1. 16. Populus *studio* stupidus. Hec. prol. 4. Ne illum ab *studio* abducerem. Prope jam remotum injuria adversarium ab *studio*. Hec. alt. prol. 11 et 15. Viris adversari æque *studium* est. Hec. II. 1. 5. Satis jam tenet *studiorum* istorum. Hec. IV. 2. 19. Poetam non potest retrahere ab *studio*. Phorm. prol. 2.

Stulta] Quid illo faciemus, *stulta*? Ean. V. 1. 21. Ut *stulte* et miseræ omnes sumus religiose. Heaut. IV. 1. 36. In qua re nunc tam confidenter restas *stulta*. Heaut. V. 3. 7.

Stulte] Factum a nobis *stulte* est. Hand *stulte* sapie. Heaut. II. 3. 8 et 82. Bis facere *stulte*. Hec. III. 2. 8.

Stultissimus] Ut *stultissime* quidem illi rem gesserimus. Phorm. V. 3. 7.

Stultitia] Ego pretium ob *stultitiam* sero. And. III. 5. 4. Ut mea *stultitia* iustitia tua sit aliquid praesidi. Heaut. IV. 1. 33. vide notas. Exasperat ejus *stultitia* haec omnia. Heaut. V. 1. 5. Ibi tunc *stultitia* semper erit praesidium. Heaut. V. 2. 14. *Stultitiam* istos, non pudor. Adolph. II. 4. 10. Pro Japiter, hominis *stultitiam*. Adolph. III. 3. 13. Illius *stultitia* victa, ex arbo turas habitatum migres? Heo. IV. 2. 13. Cujus *de stultitia* dici, ut dignum est, non potest. Phorm. II. 3. 55. Utrum *stultitia* facere ego hanc an malitia dicam. Phorm. IV. 3. 54.

Stultus] Homini homo quid praestat? *stulto* intelligens quid interest? Eun. II. 2. 1. Hic homines prorum ex *stultis* insanos facit. Eun. II. 2. 23. Tu quod cavere possis, *stultum* admittes. Eun. IV. 6. 23. Numquam pol hominem *stultiorum* vidi, nec videbo. Eun. V. 6. 8. Tu jam pendebis, *stulte*. Eun. V. 6. 20. vide notas. Via tu homini *stulto* mi aesculare? Heaut. III. 3. 24. Quae sunt dicta in *stultum*. Heaut. V. 1. 4. O *stulte*, tu de psaltria me somnia agere. Adolph. IV. 7. 6. vide notas. Hominum homo *stultissime*. Adolph. II. 2. 10.

Stupes] Lassus cura confectus *stupet*. And. II. 1. 4. Quid *stupet*? Heaut. II. 4. 24.

Stupidus] Populus studio *stupidus*. Heo. prol. 4.

Suadec] *Suadere* noli. And. II. 3. 11. Numquam desistit instare, *suadere*, orare, usque adeo donec perpulit. And. IV. 1. 38. Itane *suades*? Eun. I. 1. 31. Recte *suades*. Heaut. V. 2. 43. Pictas matris potius commodum *suadet* sequi. Heo. III. 5. 31. Sane hercle pulchre *suades*. Phorm. III. 3. 9.

Suasus] Ne ob meam *suasum* indigne injuria addiciatur. Phorm. V. 1. 3.

Suavis] Tibi autem porro ut non sit *suavis* vivere. Heaut. III. 1. 78. *Suavis* in praesentia quae essent, prima habere. Heaut. V. 2. 9. Nil *suavis* merita est. Phorm. II. 1. 75. vide notas. Quam sint *suavis* et quam cara sint. Phorm. II. 2. 30. Ha, ha, ha, homo *suavis*. Phorm. II. 3. 64.

Suavium] Meum *suavium*, quid agitur? Eun. III. 2. 3.

Sub] Mater, caju *sub* imperio,

ma. Heaut. II. 3. 4. Agelli est hic *sub* urbe paulum. Adolph. V. 8. 26.

Subditus] *Subditum* se suspicatur. Heaut. V. 3. 12. vide notas.

Subduco] Se illinc *subduco*. Eun. IV. 1. 14. Cum eo clam te *subduxi* mihi. Eun. IV. 7. 25. Numquam ita quisquam bene *subducta* ratione ad vitam fuit. Adolph. V. 4. 1.

Subigito] Amicam *subigitorum*. Heaut. III. 3. 6. vide notas.

Subjicio] Si meministi id quod olim dictum est, *subjice*. Phorm. II. 3. 40.

Subito] Cui tam *subito* te contigerint comoda. Eun. V. 3. 3. Unde ego nunc tam *subito* hinc argenti inveniunt miser? Phorm. III. 3. 1.

Subitus] Quae istos *subito* est largitas? Adolph. V. 9. 28. Nam quod ego hinc uno *subito* exitio remedium inveniunt miser? Phorm. I. 4. 23.

Sublati] Quia paulum vobis accepit pecuniam, *sublati* amici sunt. Heo. III. 5. 57.

Sublimis] *Sublimem* hunc iure ego. And. V. 2. 20. *Sublimem* medium arripere. Adolph. III. 2. 18.

Subolet] Ut ne paululum quidem *suboleat* esse amicam hanc Clinia. Heaut. V. 1. 26. vide notas. Num patri quid *subolet*? Phorm. III. 1. 10. vide notas.

Subortio] Etiam *subortum* id agere, illos ibi esse. Heaut. III. 1. 62.

Subortio] Tu, ut *subortis* praetioni, pectumque opus, verbis vide. And. IV. 2. 20.

Subsidium] Ego in *subsidiis* hic non succentariatus. And. I. 4. 51.

Subterno] Ex ara hinc sume verberas tibi, atque eas *subterno*. And. IV. 3. 12.

Subeto] Matro, ut *subeto* longes. And. V. 4. 11.

Subtemen] Anus *subtemen* apbat. Heaut. II. 3. 52.

Subtrahis] *Subtrahis* xisus ego quantillum mihi. And. II. 6. 16.

Subvenio] Hinc ut *subveniat*. Eun. V. 4. 47. *Subvenite* inopi. Adolph. II. 1. 2. Orare ut *subveniat* tibi. Phorm. prol. 8. *Subveni*. Phorm. II. 2. 6.

Suborto] Ne nimium modo nos tunc iste animus aequos *subortat*. Adolph. V. 3. 51.

Succedo] Hac non *succedit*, alia adgredimur via. And. IV. 1. 46. Parum *succedit* quod ago. And. IV. 1. 35.

Quando hoc bene succedit, hilare hunc sumamus diem. Adelp. II. 4. 23.

Succenseo] Si id succenseat. And. II. 3. 9. Est, quod succenseat tibi. And. II. 7. 17. Ut mihi nunc ego succenseo. Heaut. V. 1. 42. Nil succenseo. Heaut. V. 2. 23. An id succenseat nunc mihi? Nil fecit quod succenseat. Phorm. II. 1. 29 et 33.

Succenturiatus] Ego in subsidio hinc ero succenturiatus. And. I. 4. 51.

Succurro] Succurrendum est. Adel. V. 3. 6.

Succus] Corporis solidum et succi plenam. Ean. II. 3. 27.

Sudo] Heia sudabis satis, si cum illo inceptas homine. Phorm. IV. 3. 23.

Suffarcinatus] Vidi Cantharam suffarcinatam. And. IV. 4. 31.

Suffero] An ut pro hujus peccatis ego supplicium sufferam? And. V. 3. 17. Vix suffero. Heaut. II. 4. 10. Batripa si siet amator, nunquam suffero ejus sumptus quæst. Heaut. III. 1. 44.

Suggero] Cur tu his rebus sumptum suggeris? Adelp. I. 1. 37.

Sum] Nullus sum. And. III. 4. 20. Quis tu homo es? quis mihi es? And. IV. 1. 11. Ea res est. And. IV. 2. 10. Sentiet qui vir stem. Ean. I. 1. 21.

Summa] De summa nil doceat. Adelp. V. 3. 30. Ad te summa solem, Phormio, rerum redit. Phorm. II. 2. 3.

Summons] Summonsit me Parmeno sibi servus, quod ego arripui. Ean. III. 3. 22.

Summum] Quod habui summum, pretium persolvi tibi. And. I. 1. 12. Unicum gnatum suam cum dote summa si no uxorem tu daret. And. I. 1. 74. Cuius tibi potestas summa servandi datur. And. III. 3. 9. Summum bonum esse eræ deputabam huic Pamphilem. And. IV. 3. 2. vide notas. Summo cum probro. And. V. 3. 10. Pater amicus summus nobis. And. V. 6. 6. Summa forma semper conservam domi videbit. Ean. II. 3. 75. Qui templa cæli summa sonitu contulit. Ean. III. 5. 42. Clamore summo. Heaut. prol. 40. Propter quam in summis infamia sum. Heaut. II. 3. 18. Jus summum æque summa est meliora. Heaut. IV. 5. 48. Is nostro simulo fuit summus. Adelp. III. 2. 54. Summa vi descendam hinc. Adelp. III. 4. 47. vide notas. Amicus summus me-

tu. Phorm. I. 1. 1. Pro maleficio si beneficium summum voluit reddere. Phorm. II. 2. 22.

Sumo] Cum non habeo spatium, ut de te sumam supplicium. And. III. 5. 17. Ex ara hinc sumo verbenas tibi. And. IV. 3. 11. Quod in opere faciundo opere constans tuis, si sumas in illis exeroendis, plus agas. Heaut. I. 1. 22. Sumat, consumat, perdat. Heaut. III. 1. 56. Frustra operam opidor sumo. Heaut. IV. 3. 15. Cum hic locum numpsit sibi in Adelp. Adelp. prol. 10. Hilare hunc sumatus diem. Adel. II. 4. 23. Ex aliis sumere exemplum sibi. Adelp. III. 3. 62. A me argentum quanti est sumito. Adelp. V. 9. 20. In deterrendo voluissem operam sumere. Hec. alt. prol. 17. Cæna dubia apponitur. G. Quid istud verbi est? P. Ubi tu dabites quid sumas potissimum. Phorm. II. 3. 29.

Sumptuosus] Meant petax, procox, magnifica, sumptuosus, nobilis. Hea. II. 1. 15. Domus sumptuosa. Adelp. IV. 7. 42.

Sumptus] Nimirum parcos facere sumptus. And. II. 5. 19. Ut tas amori suppeditare possint sine sumptu tuo omnia hec. Ean. V. 8. 46. vide notas. Sumptus domi tantos ego solus faciam? Heaut. I. 1. 78. Opere rustico faciundo facile sumptum exseroient sumit. Heaut. I. 1. 91. Præbet exigue sumptus. Heaut. I. 2. 33. Sperabit suscitata tibi levatum esse. Heaut. IV. 4. 24. Cum tolerare illius sumptus non queat. Heaut. III. 2. 33. Ubi videbit tantos sibi sumptus domi cotidiano fieri. Hea. IV. 5. 6. vide notas. Si illius pergo suppeditare sumptibus. Heaut. V. 1. 57. vide notas. Cur tu his rebus sumptus suggeris? Adel. I. 1. 37. Dedit præterea in sumptum, simidium misit. Adel. III. 3. 16. Sibi sumptum fecit. Adelp. V. 4. 11. Paulo sumptus. Adel. V. 4. 22. Sumptum admittit. Adelp. V. 7. 15. Sumptum filii quem facitur. Adel. V. 3. 21. Sumptus vestros otiansque ut nostra res possat pati. Hec. II. 1. 28. Sumptus quos fecisti in eam. Hec. IV. 4. 63. Sino sumptu. Phorm. I. 3. 16. Et cura et sumptu absunt. Phorm. II. 2. 26. Opus est sumptu ad stiptias. Phorm. IV. 3. 61.

Sanium] Abreptum e Junio. Ean. I. 2. 35.

Suppelle] Suppellectile opus est. Phorm. IV. 3. 61.

Superbe] Satis pol superbe inluditis me. Phorm. V. 8. 22.

Superbia] Quorum opera in bello, in otio, in negotio, suo quisque tempore usuat sine *superbia*. Adelph. prol. 21.

Superbus] Non cognosco vestrum tam *superbum*. Ean. V. 8. 36. Reddi patri autem, cui tu nil dicas uti, *superbum* est. Hec. I. 2. 80.

Superi] Ut te quidem omnes, di deae, *Superi* inferi, malis exemplis perdant. Phorm. IV. 4. 6.

Supero] Hæc *superat* ipsam Thaidem. Ean. II. 1. 25. Numquam ita magnifico quicquam dicam, id virtus quin *superet* tua. Adelph. II. 3. 4.

Superstes] Deos quæso, ut sit *superstes*. And. III. 2. 7. Ita mihi atque huic sis *superstes*. Heaut. V. 4. 7.

Supersum] Set porro ausculta, quid *super fallacis* est. Heaut. IV. 5. 23. vide notas. Cui tanta erat res, et *supererat*? Phorm. I. 2. 19. Tibi, quia *superest*, dolet. Phorm. I. 3. 10.

Suppedito] Ut tuo amori *suppeditare* possint sine sumptu tuo. Ean. V. 8. 46. vide notas. Si illius pergo *suppeditare* sumptibus. Heaut. V. 1. 57. vide notas.

Supplex] Ne cuiquam suorum æqualium *supplex* siet. Phorm. V. 7. 4.

Supplicium] Cur non habeo spatium, ut de te sumam *supplicium*? And. III. 5. 17. An ut pro hujus peccatis ego *supplicium* sufferam? And. V. 3. 17. Pro peccato magno paulum *supplici* satis est patri. And. V. 3. 32. Dabis ultro ei *supplicium*. Ean. I. 1. 25. Usque illi de me *supplicium* dabo. Heaut. I. 1. 86. Satis mi id habeam *supplici*. Adel. III. 3. 15. Jam *supplici* satis est mihi. Phorm. V. 8. 40.

Supplico] Huic *supplicabo*. And. II. 1. 12. Hæc tibi aderit *supplicans* ultro. Ean. IV. 7. 41. Itan is nunc sibi me *supplicaturum* putat? Hec. III. 5. 50.

Suppono] Puerum *supponi*. Ean. prol. 39. Qui hunc *supponit* nobis. Ean. V. 3. 3. vide notas.

Supra] Adeo modesto, ut nil *supra*. And. I. 1. 93. Facote, lepide, laute, nil *supra*. Ean. III. 1. 37.

Supremus] Pro *supreme* Jupiter. Adelph. II. 1. 42.

Surdus] Utinam aut hio *surdus*, aut hæc muta facta sit. And. III. 1. 5. Ne ille hand scit, quam mihi nunc *surdo* narret fabulam. Heaut. II. 1. 10. Oran-

do *surdus* jam auris reddideras mihi. Heaut. II. 3. 89.

Surgo] Postquam surrexi, neque pes, neque mens satis sum officium facit. Ean. IV. 5. 3. Ut triduo hoc perpetuo prorsum e lecto nequeat *surgers*. Adel. IV. 1. 4.

Sursum] Ne *sursum* deorsum caritates. Ean. II. 2. 47.

Sursus] Præterito hæc recta plures *sursus*. Adelph. IV. 2. 35. vide notas.

Suscipio] Pollicitus sum *suscipiturum*. And. II. 3. 27. Cum puella anum *suscipias* inimicitias non pudet? Hec. II. 1. 34. Parvi retulit non *suscipias*. Phorm. IV. 3. 42. Ex qua filiam *suscipit*. E medio excessit unde hæc *suscipit* tibi. Phor. V. 7. 50 et 74. Inde filiam *suscipit* jam unam. Phor. V. 8. 18.

Suspecto] Virgo in conclavi *sedet*, *suspectans* tabulam quandam pictam. Ean. III. 5. 36.

Suspector] Postquam video nescio quid *suspectarier*. Hec. V. 3. 29. vide notas.

Suspectus] Scio nemini aliter *suspectum* fore. Hec. III. 3. 38. Non clam me est, gnate mi, tibi me esse *suspectam*. Hec. IV. 2. 1. Nolo esse falsa fama gnatum *suspectum* tuum. Hec. V. 1. 32. Nostras mulieres *suspectas* fuisse falso nobis. Hec. V. 2. 11. Qua re *suspectus* suo patri et Phidippo fait, exsolvi. Hec. V. 3. 23.

Suspendo] Id mihi visum dicere, ahi cito et *suspende* ta. And. I. 5. 30.

Suspensus] *Suspensus* gradu placide ire perrexi. Phorm. V. 6. 27.

Suspicio] Qui tibi istæ incidit *suspicio*? And. III. 2. 21. In amore hæc omnia insunt vitia: injuriam, *suspiciones*, inimicitias, indutias, bellum, pax rursum. Ean. I. 1. 20. Jam erat tum *suspicio*. Ean. III. 3. 8. In hunc *suspicionem* translata amoris. Heaut. IV. 5. 52. *Suspicionem* istano ex illis quære. Hea. V. 2. 41. Tanta nunc *suspicio* de me incidit. Adel. IV. 4. 7. Illas errore et te simul *suspicionem* exsolves. Hec. V. 2. 26.

Suspiciosus] Omnes, quibus res sunt minus secundæ, magis san nescio quo modo *suspiciosi*. Adelph. IV. 3. 15.

Suspico] Nil *suspiciens* etiam mali. And. I. 1. 89. Quantum *suspico*. Ean. I. 2. 62. Mihi nunc nil rerum omnium et quod malum, quam me hoc falso *suspico*. Heaut. II. 3. 27. Senai illico id illas *suspiciari*. Adelph. IV. 4. 15. Nec pol me multum fallit: quis quod *suspico* sit quod velit. Hec. V. 1. 2.

Sustento] Solus omnem familiam sustentat. Adelph. III. 4. 36.

Sustineo] Prima coitio acerrima: si eam sustinueris, post illa jam, ut lubet, ludas liceat. Phorm. II. 2. 33.

Susurrō] Jam susurrari audio, civem Atticom esse hanc. And. IV. 4. 20.

Sycophanta] Clamitent, me sycophantam. And. IV. 5. 20. *Sycophanta* inprudens. Heaut. prol. 38.

Symbola] *Symbolam* dedit, cenavit. And. I. 1. 61. In hunc diem ut de *symbolis* essemus. Eun. III. 4. 2. Sed interim de *symbolis* quid actumst? Eun. III. 5. 59.

Synapothnescontes] *Synapothnescontes* Diphili comediant. Adelph. prol. 6.

Syriscus] *Simalio*, *Donax*, *Syrisce*, sequimini. Eun. IV. 7. 2. *Edepol*, *Syrisce*, te curasti molliter. Adelph. V. 1. 1.

T.

Tabesco] Dolore ac miseria *tabescit*. Adelph. IV. 3. 12.

Tabula] Suspectans *tabulam* quandam pietam. Eun. III. 5. 36.

Taceo] Iniquos es, qui me *tacere* de re tanta postales. Heaut. V. 3. 9. *Tace* modo. Adelph. II. 4. 16. Ignotumst, *tacitumst*. Adelph. III. 4. 28. Quoquo pacto *tacitost* opus. Adelph. III. 2. 44. Enimvero prorsus jam *tacere* non queo. Heo. IV. 4. 51.

Taciturnitas] Fide et *taciturnitate*. And. I. 1. 7.

Tacitus] *Tacitus* citius audies. Eun. III. 5. 33. Ut *tacita* mecum gaudeam. Heo. I. 2. 32. Ut *adversa* ejus per te tecta *tacitaque* apud omnia sient. Heo. III. 3. 28. Corripuit *derepente tacitus* sese ad filiam. Heo. IV. 1. 3.

Tædet] Et *tædet*: et amore ardeo. Eun. I. 1. 27. *Tædet* cotidiarum harum formarum. Eun. II. 3. 6. Video et me *tædet*. Eun. III. 2. 11. Credo jam *tædebat*. Adelph. I. 2. 71. *Tædet* jam audire eadem milia. Phorm. III. 2. 2.

Talentum] *Dos*, *Pamphile*, est decem *talenta*. And. V. 4. 48. Quasi *talenta* ad quindecim coegi. Heaut. I. 1. 93. Tibi perdere *talentum* hoc pacto satius est quam illo minam. Heaut. III. 1. 66. Porro hæc *talenta* dotis adposcet duo. Heaut. IV. 7. 10. vide notas. Duo *talenta* pro re nostra ego esse decrevi satis. Heaut. V. 1. 67. Si *talentum* rem reliquisset decem. Phorm. II. 3. 46. Siquis daret *talentum* magnam. Phorm.

IV. 3. 39. Ex iis prædiis *talenta* argenti bina capiebat statim. Phorm. V. 3. 6.

Talis] Qui gnatum haberem *tali* ingenio præditum. And. I. 1. 71. Tantum laborem capere ob *talem* filium? And. V. 2. 29. Ne illum *talem* præripiat tibi. Eun. I. 2. 81. *Talem*, nisi tu, nulla pareret filium. Heaut. V. 3. 20. *Talem*, *tali* ingenio atque animo. Adel. III. 1. 10. Hæc matrem habens *talem*. Heo. IV. 2. 26. Ut te *tali* causa nuptæ mulieri se ostenderet. Heo. V. 1. 31. Faxo eum *tali* mactatum atque hio est infortunio. Phorm. V. 8. 39.

Tametsi] Obtundis, *tametsi* iutellego? And. II. 2. 11. Memini, *tametsi* nullus moneas. Eun. II. 1. 10. Metuit hio nos, *tametsi* sedulo dissimulat. Phorm. II. 3. 81.

Tandem] Vix *tandem* sensi stolidus.

And. III. 1. 12. *Tandem* non ego illa caream, si sit opus, vel totum triduum?

Eun. II. 1. 17. Quæso *tandem* aliquantulum tibi parce. Heaut. I. 1. 11.

In qua civitate *tandem* te arbitrare vivere?

Adelph. IV. 5. 51. Aliquando *tandem* huc animum ut adducas tuum.

Heo. IV. 4. 61. Ita *tandem* quæso? Phorm. II. 4. 66.

Tango] Quo pacto Rhodium *tetigerim* in convivio. Eun. III. 1. 30. Si non *tangendi* copia est, eho ne videndi quidem erit? Eun. IV. 2. 10. Amicam adduxi, quam non liceat *tangere*. Heaut. IV. 5. 15. Virginem vitiaſti, quam te non jus fuerat *tangere*. Adelph. IV. 5. 52. Quid minus *utile* fuit, quam hoc uolus *tangere*? Phorm. IV. 4. 9.

Tanquam] Inspecere, *tanquam* in speculam, in vitas omnium jubeo. Adelph. III. 3. 61.

Tanti] Ubi me dixero dare *tanti*. Adelph. II. 1. 49.

Tantidem] *Tantidem* emptam, postulat sibi tradier. Adelph. II. 1. 46.

Tantillum] Quem ego puerum modo *tantillum* in manibus gestavi mea. Ad. IV. 2. 24.

Tantisper] Ego te meum esse dici *tantisper* volo, dum quod te dignumst, facies. Decrevi *tantisper* me minus injurie, Chreme, meo gnato facere, dum fiam miser. Heaut. I. 1. 54 et 95. Dum id rescitum iri credit, *tantisper* cavet. Adelph. I. 1. 45.

Tanto] *Tanto* herole magis dabit. And. I. 1. 35. Quanto minus spei est, *tanto* magis amo. Eun. V. 8. 23. Quan-

to diutius abest, magis cupio tanto, et magis desidero. Heaut. III. 1. 16. Tanto nequior. Adel. IV. 1. 12. Quo magis novi, tanto scipius. Phorm. II. 2. 14.

Tantopere] Ah ne sævi tantopere. And. V. 2. 27. Quia dudum tu tantopere jusseras. Heaut. IV. 5. 38. Si vos tantopere istuc vultis, fiat. Adolph. V. 8. 22. Hincne causa eram ego tantopere cupidine redouandi domum? Heo. III. 1. 3.

Tantum] Tantum est. Eun. V. 5. 26. Hic tantum tantum poterit a facundia. Heaut. prol. 13. Qui heri tantum biboris. Heaut. III. 2. 8.

Tantumdem] Tantumdem ago. Heaut. IV. 2. 9. vide notas. Quæ dotis tantumdem dabit. Phorm. V. 7. 36.

Tantummodo] Tantummodo satis, inquit, scitast. Tantummodo non addit. Phorm. I. 2. 59 et 92. vide notas.

Tardiusculus] Ille Clinai servos tardiusculus. Heaut. III. 2. 4. vide notas.

Tardus] Vah, tardus es. Heaut. IV. 5. 28.

Techna] Parmenonis tam scio esse hanc technam, quam me vivere. Eun. IV. 4. 50. Falli te sinas technis per servulam. Heaut. III. 1. 62.

Tectum] Quo in tectum te receptes. Heaut. V. 2. 15.

Tego] Triumpho, si licet me latere tacto abscondere. Heaut. IV. 2. 5. Tegeri contumelias. Hee. I. 2. 91. Advorsa ejus per te tecta tacitaque apud omnis sient. Heo. III. 3. 28.

Tegula] Per alienas tegulas venisse clanculum. Eun. III. 5. 40. Anguis in pluviium decidit de tegulis. Phorm. IV. 4. 26.

Tela] Lana ac tela victum queritans. And. I. 1. 48. Toxontem telam studiose ipsam offendimus. Mulier telam desinit continuo. Heaut. II. 3. 44 et 64. vide notas.

Temerarius] Sane pol ille temulentast mulier et temeraria. And. I. 4. 2.

Temere] Edico tibi, ne temere facias. And. I. 2. 34. Non temere est. Eun. II. 2. 60. An temere quoquam Parmeno prætereat quod facto usus sit? Heo. V. 4. 38. Priusquam huic respondes temere, audi. Phorm. V. 8. 48.

Temperans] Hominis frugi et temperantis funota's officium. Heaut. III. 3. 19. Ex qua re minus rei foret aut fante temperans. Phorm. II. 1. 41.

Tempestas] Usque ad voram tempestasate usi sumus. Heo. III. 4. 9.

Templum] Qui templi oculi summa sonitu concutit. Eun. III. 5. 42.

Tempo] Quasi non noris, temptatum advenia. D. Egone autem tempo? Phor. II. 3. 41 et 42. Visum est mi, ut ejus temptarem prius sententiam. Phorm. IV. 3. 14.

Tempus] Dum tempus ad eam rem tulit. And. I. 2. 17. Dum tempus datur. And. III. 3. 24. Per tempus advenia. And. IV. 4. 44. Non sat commode divisa sunt temporibus tibi hæc. And. III. 1. 18. In tempore ipso mi advenia. And. V. 6. 10. Præterit tempus. Eun. III. 4. 4. Ad eam rem tempus non erat. Eun. IV. 1. 7. Ut die tempus est. And. I. 1. 116. In tempore adeam veni, quod rerum omnium primum. Heaut. II. 3. 123. Nullum remittis tempus. Vacivom tempus ne quidem mihi laboris. Heaut. I. 1. 18 et 38. Ita tempus fert. Adolph. V. 3. 53.

Dum setatis tempus tulit. Hee. IV. 2. 18. Non est nunc tempus. Hee. IV. 4. 77. Temporis mihi punctum ad hæc rem est. Phorm. I. 4. 7.

Temulentus] Temulentast mulier et temeraria. And. I. 4. 2.

Tenax] Ego ille agrestis, servus, tristis, parvus, truculentus, tenax duxi uxorem. Adolph. V. 4. 12.

Tendo] Miles tendere inde ad jurgium. Eun. IV. 1. 12. Non rete accipitri tenditur neque milio. Phor. II. 2. 16.

Tenebre] Forma in tenebris neci non quita est. Hee. IV. 1. 57.

Teneo] Andrias illi id erat nomen. So. Teneo. And. I. 1. 59. Teneo, quid erret. And. III. 2. 18. Rem traxit. And. II. 2. 12. Mabeltum tenere te animi tantum. Eun. III. 5. 50. Teneo te, Antiphila, maxime animo exoptatam meo? Heaut. II. 4. 27. Teneo, quid dicam? Heaut. IV. 3. 22. Neque legem putat tenere se ullam. Adolph. I. 2. 6.

Amor me graviter concueto doque ejus tenet. Hee. III. 3. 44. Satis jam tenet studiorum istorum. Hee. IV. 2. 18. Auribus teneo lupum. Phor. III. 2. 21.

Tenuis] Quas ante hic fecit fabulas, tenuis esse oratione, et scriptura levi. Phorm. prol. 5. vide notas.

Tenuiter] Quid rei gerit? G. Sic, tenuiter. Phorm. I. 2. 95.

Tergum] Syrus mihi terge potans pendet. Heaut. IV. 4. 6. Numquam tam diceo commode, ut tergum meum

nam in fidem committam. Hec. I. 2. 33.

Tero] *Oculos terendo.* Eun. I. 4. 23.

Terra] *Terram intuens modeste.* Eun. III. 5. 33. *O caelum, O terra, O maria Neptani.* Adelph. V. 3. 4. *Quoquo hinc asportabitur terrarum.* Phorm. III. 3. 18. *Non hoc publicitas scelus hinc deportarier in solas terras?* Phorm. V. 7. 86.

Territo] *Ita me miseram territas.* And. IV. 4. 22.

Tertio] *Non herole veniam tertio.* Eun. III. 3. 24.

Tessera] *Ita vitast hominum, quasi ai ludas tessera.* Adelph. IV. 7. 21.

Testimonium] *Neque testimonii dictio est.* Phorm. II. 1. 63.

Testis] *Testis faciet ilico, vendidisse me.* Adelph. II. 1. 49. *Testis mecum est ancilla.* Adelph. III. 2. 49. *Ut cum illa vivas, testem hanc cum abs te amoveris.* Hec. IV. 4. 72. *Quin mihi testis adhibeam.* Phorm. IV. 5. 2.

Tector] *Neque mea culpa id discidium evemisse, id tector deos.* Hec. III. 5. 26.

Texo] *Terentem telam studioso ipsam offendimus. Preterea una ancillula erat; eatebat una.* Hea. II. 3. 44 et 53.

Thesaurus] *In Thesauro scripsit, causam dicere prius unde petitur, aurum quare sit suum, quam illico qui petit, unde is sit thesaurus sibi.* Eun. prol. 10 et 12.

Tibicina] *Hoc mihi morast, tibicina, et hymeneum qui cantent. Hymeneum, turbas, lampadas, tibicinas.* Adel. V. 7. 7 et 9.

Timeo] *Ejus vitæ timeo.* And. I. 3. 5. *Nunc nostræ timeo parti.* And. II. 5. 8. *Non nil timeo misera.* Eun. IV. 1. 1. *Timet omnia.* Heaut. I. 2. 15. *Tibi timui male.* Heaut. III. 2. 20. *Ne time.* Adelph. II. 4. 15. *Egon timeo?* Phorm. V. 8. 10.

Timidus] *Set quid hoc, quod timida subito egreditur Pythias?* Eun. IV. 2. 14. *Video timidum et proponantem Getam.* Adelph. III. 2. 7. *Eam tam timidum tibi obstupescit pudor.* Phorm. II. 1. 54.

Timor] *Animus in spe atque in timore usque antehac adlentus fuit.* And. II. 1. 3. *Animus pro timore obstupuit.* Adelph. IV. 4. 4. *vide notas.* *Delirat miser timore.* Phorm. V. 8. 9.

Titube] *Veram illa nequid titubet.* Heaut. II. 3. 120.

Tolerabilis] *Paulo qui est homo tolerabilis.* Heaut. I. 2. 31.

Tolero.] *Cum tolerare illius sumptus non queat.* Heaut. III. 2. 33. *Sperasse, eas tolerare posse nuptias.* Hec. I. 2. 72. *Quæque ejus mores toleret sua modestia.* Hec. III. 5. 28. *Una tecum bona, mala, tolerabimus.* Phorm. III. 3. 23. *Patrem adulescentis facta hæc tolerare audio violenter.* Phorm. V. 1. 4.

Tollo] *Quicquid peperisset, decreverunt tollere.* And. I. 3. 14. *Propera adeo puerum tollere hinc abjanna.* And. IV. 4. 20. *Si puellam parerem, nolle tolli.* CH. *Scio quid feceris. Sustulisti.* Heaut. IV. 1. 14 et 15. *Tu illos duo olim pro te tollebas tua.* Adel. V. 3. 23. *Spe incerta certam mihi laborem sustuli.* Hec. alt. prol. 9. *Cum sciet alienam puerum tolli, pro suo.* Hec. IV. 1. 61. *Paerum injussu credo non tolerant meo.* Hec. IV. 4. 82.

Tomstrina] *Ex adverso ilico tomstrina erat.* Phorm. I. 2. 39. *vide notas.*

Totiens] *An ego totiens de eadem re audiam?* Adelph. I. 2. 48.

Totus] *Totus tremo horreoque.* Eun. I. 2. 3. *Lacrumia opplet os totum sibi.* Heaut. II. 3. 65. *Quam ego nunc totus displiceo mihi.* Heaut. V. 4. 20. *Sex totis mensibus.* Adelph. III. 3. 42. *Totum hanc odisset domum.* Hec. II. 1. 24. *Frustra atque ambulando totum hunc contrivi diem.* Hec. V. 4. 2 et 17. *Abi, tango: si non totus friget, me enica.* Phorm. V. 8. 5.

Tracto] *Si astu rem tractavit.* Eun. V. 4. 2. *Siquis recte ant commode tractaret.* Heaut. I. 1. 101. *Hæc arte tractabat virum.* Heaut. II. 3. 125. *Ego te, si usus veniat, magnifico tractare possim.* Heaut. III. 2. 46. *Qui artem tractant musicam.* Phorm. prol. 18.

Trado] *Hæc nostro traditast provincia.* Heaut. III. 2. 4. *Causam tradere adversariis.* Phorm. II. 1. 7. *Tradunt operas mutuas.* Phor. II. 1. 37.

Traduco] *Transeundam nunc tibi ad Menodemum est, et tua pompa eo traducenda est.* *Ancillis omnes Bacchidius traduce hac ad vos propere.* Heaut. IV. 4. 18 et 22. *Traduce et matrem et familiam omnem ad nos.* *Tu illas abi et traduce.* Adelph. V. 7. 12 et 19.

Tranquillus] *Qui me hodie ex tranquillissima re conjecisti in nuptias.* And.

- III. 5. 14. Moe fratri gaudeo amorem omnem esse in tranquillo. Eun. V. 8. 8. Adhuc tranquilla res est. Phorm. III. 1. 15.
- Transcurro*] Dum ego hinc transcurro ad forum. Eun. IV. 6. 25.
- Transdo*] Retrabere ab studio, et transdere hominem in otium. Phorm. prol. 2.
- Transco*] Amabo, ut illuc transcas, ubi illast. Eun. III. 3. 31. Transundum nunc tibi ad Menedemum est. Heaut. IV. 4. 17. Est quod me transire ad forem jam oportet. Hec. II. 2. 31. Transito ad uxorem meam. Phor. IV. 5. 7. Transi sodes ad forum. Phorm. V. 7. 28.
- Transfero*] In Andriam ex Perinthia hic fatetur transulisse. And. prol. 14. vide notas. Culpam in te transferet. And. II. 3. 5. Quia enim in hunc suspiciost translata amoris. Heaut. IV. 5. 53. Maledicta, famam, meum amorem, et peccatum in sese transtulit. Adelp. II. 3. 10.
- Transigo*] Facta, transacta omnia. And. I. 5. 13. Intus transigetur, si quid est, quod restet. And. V. 6. 17. Transacta re. Adelp. II. 4. 22. Inter transigant ipsi. Hec. III. 5. 61.
- Transmovo*] Labore alieno magno partam gloriam verbis saepe in se transmouet. Eun. III. 1. 10.
- Tremo*] Totus tremo horreoque. Eun. I. 2. 4.
- Tremulus*] Incurvus, tremulus, labiis demissis, gemens. Eun. II. 3. 45.
- Trepido*] Quid est quod tu trepidas? Eun. V. 5. 8. vide notas. Trepidari sentio, et cursari rursum prorsum. Hec. III. 1. 35.
- Tribulis*] Estne Hegio tribulis noster? Adelp. III. 3. 85.
- Triduum*] Bidui est aut tridui hæc sollicitudo. And. II. 6. 9. Tandem non ego illa caream, si sit opus, vel totum triduum? Eun. II. 1. 17. Triduo hoc perpetuo. Adelp. IV. 1. 4. Nequeo re exorare, ut maneat triduum hoc? Phorm. III. 2. 4. Quod si hic pote fuisset exorariet triduum hoc. Phorm. III. 3. 3.
- Triennium*] Abhinc triennium. And. I. 1. 40.
- Tristis*] Tristis interim nonnumquam conlacrumabat. And. I. 1. 81. Tristis severitas inest in volta. And. V. 2. 16. Quid tu es tristis, quidve es alacris? Eun. II. 3. 13. Nescio quid tristis est. Heaut. IV. 1. 7. Ego ille agrestis, sævos, tristis, parcos, truculentus, tenax. Adelp. V. 4. 12.
- Tristitia*] Ut sciam, numquidnam hæc turbæ tristitia adferat. And. I. 4. 8. vide notas.
- Tristities*] Omittit vero tristitiam tuam. Adelp. II. 4. 3.
- Triumpho*] Id vero serio triumphat. Eun. III. 1. 4. Triumpho, si licet me toto latere abscondere. Heaut. IV. 2. 5. Non triumpho, ex nuptiis tuis si nil nasciscor mali? Phorm. III. 3. 10.
- Truculentus*] Ego ille agrestis, sævos, tristis, parcos, truculentus, tenax. Adelp. V. 4. 12.
- Trudo*] Fallacia alia aliam trudit. And. IV. 4. 40. Quo trudit? percelleris jam tu me. Eun. II. 3. 88.
- Tutemet*] Tutemet mirabere. Heaut. II. 3. 133.
- Tuber*] Colaphis tuber est totum caput. Adelp. II. 2. 37.
- Tum*] Tum autem hoc timet. And. I. 5. 34. Quid tum? Eun. II. 3. 47. Tum preterea. Heaut. V. 3. 29. Amabat, ut cum maxime, tum Pamphilus. Hec. I. 2. 4. Non jam tum erat senex? Phorm. V. 8. 34. vide notas.
- Tumultuor*] Tumultuantur, clamant, pugnant de loco. Hec. alt. prol. 33. Nescio quid jam datum audio hic tumultuari. Hec. III. 2. 1.
- Tumultus*] Nil ornati, nil tumulti. And. II. 2. 28. Quid fuit tumulti? Hec. III. 2. 21. Per tumultum noster grex motus locost. Phorm. prol. 33.
- Tundo*] Tundendo atque odio denique effecit senex. Hec. I. 2. 48.
- Turba*] Numquidnam hæc turbæ tristitia adferat. And. I. 4. 8. vide notas. Tum ille turbæ fient. And. II. 3. 6. Quid turbæ apud forumst? And. IV. 4. 6. Te omni turba evolvet. Jam tum inoperat turba inter eos. Eun. IV. 4. 56 et 59. Quas turbas dedit? Eun. IV. 5. 11. Quantas turbas concivi inciens? Heaut. V. 2. 17. Quomodo me ex hæc expediam turba, nescio. Adelp. IV. 4. 6. Dum hæc silescunt turbæ. Adelp. V. 2. 10. Nunc turba non est: otium et silentium est. Hec. alt. prol. 35. Ego nullo possum remedio me evolvere ex his turbis. Phorm. V. 4. 5. Quid istuc turbæst? Phorm. V. 8. 1.
- Turbo*] Nescio quid profecto absente nobis turbatumet domi. Eun. IV. 3. 7. Turbet porro, quam velit. Hec. IV. 4. 12. vide notas.

Turpis] Pudet dicere hac presente verbum *turpe*. Heaut. V. 4. 19. *Turpe* dictu. Adolph. III. 4. 10. *Vestitus turpis*. Phorm. I. 2. 57. Ut ne quid civis *turpe* in sese admitteret. Phorm. II. 3. 68. *Turpe* inceptu est. Phorm. II. 4. 16. Viduam extrudi *turpest*. Phorm. V. 7. 20.

Turpiter] Mirum, ni ego me *turpiter* hodie hic dabo. Ean. II. 1. 24. Hercle abs te est factum *turpiter*. Hec. IV. 4. 2.

Tussis] Gemitus, soreatus, *tussis*, risus abetine. Heaut. II. 3. 132.

Tutela] Qui in *tutela* meam studium suum, et se in vostram commisit fidem. Hec. alt. prol. 44.

Tuto] Satis *tuto* tamen. Ean. III. 5. 29. Loquere. Sy. At *tuto*. Heaut. V. 2. 20.

Tutor] Te isti virum do, amicum, tutorem, patrem. And. I. 5. 60. Amicum, *tutorem*. And. IV. 3. 3. vide notas.

Tutor] Et ad pudicitiam et ad rem *tutandam*. And. I. 5. 53. Ego interea meum non potui *tutari* locum. Hec. alt. prol. 34. Mores facile *tutor*. Hec. V. 1. 8. Vitam tuam *tutandam* aliis dedisse. Phorm. III. 1. 2. Mei patris bene parta indiligenter *tutatur*. Phorm. V. 3. 6.

Tutus] Consilium hoc, quod cepi, rectum esse et *tutum* scio. Heaut. II. 3. 86. Amici quoque res, est videndum, in *tuto* ut colloctar. Qui ille poterit esse in *tuto*? Heaut. IV. 3. 11 et 30. In *tuto* est omnis res. Adolph. II. 4. 3. Id *tutissimum* est. Adolph. IV. 2. 13. Vita ut in *tuto* foret. Phorm. V. 1. 7. Non satis *tutus* est ad narrandum hic locus. Phorm. V. 3. 35.

Tutus] *Tutus* est nunc Chremes. And. V. 6. 12. Ego non tangam meam? Ch. Tuam autem, *farcifer*? Ean. IV. 7. 26. Ita tu istæ tuæ misceto, ne me admisceas. Heaut. IV. 5. 35.

V.

Vacivus] Sine me, *vacivum* tempus ne quod dem mihi laboris. Heaut. I. 1. 38.

Vacuu] Ne *vacuum* esse me nunc ad narrandum credas. And. IV. 2. 23.

Vadam] Omnis res est jam in *vado*. And. V. 2. 4.

Væ] *Væ* misero mihi. And. II. 1. 2. *Væ* miseræ mihi. Adolph. III. 2. 29.

Vagio] Audivisse vocem pueri visat *vagientis*. Hec. IV. 1. 2.

Vah] *Vah* consilium callidum. And. III. 4. 10. *Vah*, quanto nunc formosior videre mihi quam dudum? Ean. IV. 5. 5. *Vah*, nunc demum intellego. Heaut. II. 3. 12. *Vah*, quibus illum lacerarem modis? Adolph. III. 2. 17.

Valeo] Facile omnes, cum *valemus*, recta consilia ægrotis damus. And. II. 1. 9. *Valaant*, qui inter nos discidium volunt. And. IV. 2. 13. Habeat, *valeat*, vivat cum illa. And. V. 3. 18. Vos *valete* et plaudite. Ean. V. 8. 64. Bene *vale*. Heaut. I. 1. 115. Ut *vales*? Heaut. II. 4. 26. *Valeas*, habebas illam quæ placet. Adolph. IV. 4. 14. Et tu bene *vale*. Hec. I. 2. 122. Inparum *vale*, quantum *valeat*. Phorm. V. 7. 94.

Validus] Salvom atque *validum*. Hec. III. 5. 7.

Vanitas] Non pudet *vanitatis*? Phor. III. 2. 41.

Vapulo] Verba dum sint: verum si ad rem conserentur, *vapulabit*. Ean. IV. 6. 4. Non committet hodie umquam, iterum ut *vapulet*. Adolph. II. 1. 5. Ego *vapulando*, ille verberando, usque ambo defessi sumus. Adolph. II. 2. 5. Molendum est in pistrino: *vapulandum*: habendum est compedes. Phorm. II. 1. 19. *Vapula*. Phorm. V. 6. 10. vide notas.

Varius] Quia *varia* veste exornatus fuit. Ean. IV. 4. 16.

Vas] Nil relinquo in ædibus, nec *vas*, nec vestimentum. Heaut. I. 1. 89.

Ubi] *Ubi* inveniam Pamphilum? And. II. 2. 1. *Ubi* queram? *ubi* investigem? Ean. II. 3. 3. Hoc quod fit, *ubi* non vere vivitur. Heaut. I. 1. 102. vide notas. Si absis uspiam, aut *ubi* si cesses. Adolph. I. 1. 4. *Ubi* te oblectasti tandem? Hec. I. 2. 9. *Ubi* ego illas nunc jam reperire possim, cogito. Phorm. IV. 5. 15.

Ubi Relativum] Tabulam quandam pictam, *ubi* inerat pictura hæc. Ean. III. 5. 36. Quot res dedere, *ubi* possem persentiscere? Heaut. V. 1. 43. In comodiis, omnia omnes *ubi* reacicunt. Hec. V. 4. 27.

Ubi. Si. Quando] *Ubi* voles, arcesse. And. V. 2. 7. Requiescere *ubi* volebat. Ean. III. 1. 15. Nolant *ubi* velis: *ubi* nolis cupiant ultro. Ean. IV. 7. 43. *Ubi* me illic non videbit. Adolph. IV. 1. 10. *Ubi* voltis, uxorem dato. Phor. V. 7. 14.

Ubi. Postquam] Ubi ea causa, quam obrem hæc faciunt, erit adempta his. *And. V. 1. 18. Eludet, ubi te victum senserit. Eun. I. 1. 10. Quid ait, ubi me nominas? Heaut. II. 3. 62. Ubi illinc rediero. Adolph. II. 2. 24. Hoc ubi ex te audiverit. Hee. V. 3. 15. Ubi era pepererit: ubi erit pæro natalis dies: ubi initiabant. Phorm. I. 1. 13. 14 et 15.*

Ubi Ubi] Ubi ubi erit, inventum tibi curabo. *And. IV. 2. 1. Ubi ubi est, diu celari non potest. Eun. II. 3. 3. Tu frater ubi ubi est, hæc quam primum hæc audiat. Eun. V. 8. 12. vide notas.*

Ubticumque] Utcumque, ubicumque opus est, obsequi. *Heaut. III. 3. 17. Ubticumque datum erat spatium solitudinis. Hee. I. 2. 55. Ubticumque opus sit. Hee. IV. 3. 2.*

Ubtinam] Pamphilus ubtinamst? *And. V. 6. 1. vide notas. O Jupiter, ubtinam est fides? Heaut. II. 3. 15. Ubtinam Gelam invenire possim? Phorm. V. 4. 8.*

Ubtivis] Ubtivis facilis passus sim, quam in hac re, me deludier. *And. I. 2. 32. Ubtivis gentium. Hee. III. 1. 4.*

Vecordia] Tanta vecordia innata cuiquam ut siet? *And. IV. 1. 2.*

Vectis] In medium huic agmen cum vecti. *Eun. IV. 7. 4.*

Vehemens] Ne hæc quidem satis vehemens causa ad objurgandum. *And. I. 1. 123. Vehemens utramque in partem es nimis. Heaut. III. 1. 31. Quod illi maledictum vehemens esse existimant. Adolph. prol. 17.*

Vehementer] Ego vos credere ambos hoc mi vehementer volo. *Eun. V. 8. 39. Id mihi vehementer dolet. Adel. IV. 5. 48. Vehementer desidero. Hee. III. 5. 38.*

Veho] Coemisse hinc que illuc veheres multa. *Adolph. II. 2. 17. Qui mecum una certat. Hee. III. 4. 19. vide notas. Audivi ex nauta, qui illas venerat. Phorm. IV. 1. 10.*

Vel] Vel hoc quis non credat, qui te norit, abs te esse ortum? *And. III. 2. 9. Tandem non ego illa caream, si sit opus, vel totum triduum? Eun. II. 1. 5. Vel me monere huic vel percontari puta. Heaut. I. 1. 26. Vel hic Pamphilus jurabat quotiens Bacchidi, quam sancto. Hee. I. 1. 3. Ubi ego hinc abieram, vel occidit. Phorm. I. 2. 93.*

Vendo] Pretium sperans ilico producit: vendit: *Eun. I. 2. 54. Omnis produxi ac vendidi. Heaut. 1. 1. 92.*

Neque vendendam cenare, que libent. *Adolph. II. 1. 39. Ob eam rem voluit iterum referre, ut iterum possit tendere. Hee. prol. 7.*

Veneficus] Quid sis veneficus? *Eun. V. 1. 9.*

Veneficus] Ut ego sanguibus facile illi in oculos involem venefico? *Eun. IV. 3. 6.*

Veneo] Vel uti quæstam faceret, vel uti veniret palam. *Heaut. IV. 1. 27.*

Venia] Da veniam. *And. V. 3. 38. Da mi hæc veniam. Hee. IV. 2. 29. Non, si rediret, et pater veniam daret? Phorm. I. 2. 69. Primum abs te hoc bene velle expeto. Phorm. II. 3. 31.*

Venio] Huic facio ad me venias, siquid poteris. *And. IV. 2. 29. Veni in tempore. And. IV. 4. 19. Mihi istuc non in mentem venerat. Eun. III. 1. 61. An in actu venit? Eun. V. 5. 17. Hoc quod cepi, primum enarrum: post istuc veniam. Heaut. II. 3. 33. Miror, quomodo tam ineptum quicquam tibi venire in mentem potuerit. Heaut. V. 3. 3. Nunc demum venis? Adolph. II. 2. 25. Uxor sine dote venit. Adel. IV. 7. 41. Ut veni, itidem incertum amisti. Hee. II. 2. 9. Imus, venimus: videmus. Phorm. I. 2. 53. Postquam ad iudices venturum. Phorm. II. 1. 53. Mihi venibat in mentem ejus incommodi. Phorm. IV. 3. 47. Ubi ad exores venturum, tum sunt senes. Phorm. V. 8. 21.*

Vener] Canes ad venandum. *And. I. 1. 30.*

Venter] Pugnus in ventrem ingere. *Phorm. V. 7. 95.*

Ventulus] Cape hoc flagellum, et ventulum huic sic facito. *Eun. III. 5. 47.*

Venus] Sine Cerere et Libero friget Venus. *Eun. IV. 5. 6.*

Venustus] Quis me est fortunatior? venustatque adeo plenior? Antiquamque adeo tuam venustatem obtineas. *Hee. V. 4. 8 et 18.*

Venuste] Quam venuste: quod dedit principium adveniens. *Eun. III. 2. 4.*

Venustus] Voltu adeo modesto, adeo venusto, et nil supra. *And. I. 1. 93.*

Verbens] Ex ara hinc same verbenas tibi. *And. IV. 3. 11.*

Verbera] Verberibus cæsum te in pistrinum, Dave, dedam usque ad necem. *And. I. 2. 28. Tibi erant parata verbera, huic homini verbera. Heaut. II. 3. 113.*

Verbera. Nomen] Eho, verbera, aliud

mibi respondeas ne rogo? Phorm. IV. 4. 8. Id quidem tibi jam fiet, nisi resistis, verbero. Phorm. V. 6. 10.

Verbero. *Verbum*] Domo me eripuit, verberavit. Adolph. II. 1. 44. Ego vapulando, ille verberando, usque ambo defessi sumus. Adolph. III. 2. 5. Non peduisse verberare hominem sensum? Adolph. IV. 2. 23.

Verbum] *Quid verbis opus est?* And. I. 1. 72. Verum illud *verbum* est, volge quod dici solet. And. II. 5. 15. Numquam cuiquam nostram *verbum* fecit. And. I. 2. 7. *Verbum* unum cave de nuptiis. And. I. 5. 65. *Verbum* nomen mihi, praeterquam quod te rogo, satis cave. And. IV. 4. 15. vide notas. Bona *verba*, quae. And. I. 1. 33. Dari tibi *verba* censet falso. And. III. 9. 25. vide notas. Numquam hodie tecum commutatum patrem unum esse *verbum*. And. II. 4. 8. *Verbum* si addideris. And. V. 1. 19. Tute adeo jam ejus *verba* audies. And. III. 3. 47. Tristis severitas inest in vultu, atque in verbis fides. And. V. 2. 16. Ut beneficium verbis inquit dandum, nunc re comprobet. And. V. 1. 5. Istae *verba* vere in te accidit. And. V. 3. 14. Munus nostrum ornatu *verbia*. Eun. II. 1. 8. Quid multa *verba*? Eun. III. 5. 20. Usque adeo illius ferre possum ineptiam et magnifica *verba*, *verba* dum sist. Eun. IV. 6. 3 et 4. Tibi sunt parata *verba*, huic homini verbera. Heaut. II. 3. 115. Inversa *verba*. Heaut. II. 3. 131. Quantum audio hujus *verba*. Heaut. IV. 3. 4. Pudet dicere haec praesente *verbum* tarpe. Heaut. V. 4. 19. Neque in verbis solves unquam, quod mi re malefeceris. Adolph. II. 1. 10. Tu *verba* fundis hic sapientia? Adolph. V. 1. 7. *Verbum* de verbo expressum extulit. Adel. prol. II. Fortasse unam aliquod *verbum* inter eas iram hanc concevisse. Hec. III. 1. 33. vide notas. Istos *verbo* animus mi rediit. Hec. III. 1. 12. Si vis *veram verba* ad rationem exigi. Hec. III. 1. 26. vide notas. Non hercle *verbis* dici potest tantum, quam re ipsa navigare incommodum est. Hec. III. 4. 2. Huo evoca meis *verbis*. Hec. IV. 4. 98. Quid istae *verbi* est? Phorm. II. 2. 29. *Verbum* *verbo*, par pari ut respondeas. Phorm. I. 4. 36. Ubi tute *verbum* non respondeas. Phorm. II. 1. 50. Satis jam *verberum* est. Phorm. II. 3. 89. *Verba* istae sunt. Phorm.

III. 2. 32. Ego curabo ne quid *verberum* dicit. Phorm. IV. 5. 1. *Verba* sunt mortua. Phorm. V. 8. 26.

Vere] Istae *verbum* vere in te accidit. And. V. 3. 14. Utinam istae *verbum* ex animo ac vere diceret. Eun. I. 2. 95. Hoc quod sit, ubi non vere vivit. Heaut. I. 1. 102. vide notas. Profecto hoc *verbe* dicit. Adolph. I. 1. 3. Idque si nunc memorasse velim, quam fideli animo et benigno in illum et clementi fui, *vere* possum. Hec. III. 5. 23.

Verecundus] Non jam tum erat *sensu*, senectus si *vercundes* facit? Phorm. V. 8. 34. vide notas.

Vereor] *Vereor* quid aiet. And. I. 4. 7. Hoc quid sit *vereor*. Eun. IV. 3. 2. Nil magis *vereor*. Heaut. I. 2. 24. *Vereor* ne indiligens nimium scios. Adolph. IV. 5. 50. Firmas haec *vereor* ut sint nuptias. Hec. I. 2. 26. Nihil est quod *vereor*. Phorm. V. 1. 11.

Verisimilis] Mi quidem non sit *verisimile*. And. I. 3. 20. Videbitur magis *verisimile* id esse. Heaut. IV. 5. 54. Tot concurrant *verisimilia*. Adolph. IV. 4. 18. Non *verisimile* dicitis: neque *verum* arbitror. Hec. I. 2. 65.

Verissime] His nunc praemium est, qui recta prava faciunt. G. *Verissime*. Phorm. V. 2. 7.

Veritas] Obsequium amiceo, *veritas* odium parit. And. 1. 41.

Vere] Itaque *verbo* obturbat? And. V. 4. 23. Redeo rursus, male me *verbo* habens. Eun. IV. 2. 6. Quam bene *verbo* abs te prospectum est. Heaut. IV. 1. 25. Ain *verbo*? Adolph. III. 3. 51. Heia *verbo*. Hec. I. 2. 8. Misme *verbo* itam. Phorm. II. 3. 88.

Vereor] Nescis quantis in malis *verer* miser. And. IV. 1. 25.

Verum] *Verum* aliter evenere multo intellegit. And. prol. 4. Siquidem biddum. *Verum* ne fiant isti viginti dies. Eun. I. 2. 103. Dicam: *verum* ut aliud ex alie incidit. Heaut. III. 3. 37.

Verumtamen] *Verumtamen*, potius quam te inimicum habeam, faciam ut jussor. Eun. I. 2. 94. *Verumtamen* potius quam lites sceter. Phorm. II. 3. 60.

Vere] Sum *verus*? And. II. 5. 12. *Vere* vultu. And. 5. 1. 20. Quae *verus* aucti. *Vere* dicit. Eun. I. 2. 23 et 26. Possumo ego hodie ex te *verum*? Eun. IV. 4. 46. *Vere* causa est. Heaut. II. 3. 95. Pater esse *verus*

ab illis, qui veri sient. Adolph. I. 2. 45. vide notas. Et recte et verum dicit. Adolph. IV. 3. 18. Si vis *veram* verba ad rationem exigi. Hec. III. 1. 26. vide notas. *Vera* hæc prædicat. Hec. I. 2. 36. *Veris* vincoor. Phorm. III. 2. 16.

Vestimentum] Nec vas, nec vestimentum, Heaut. I. 1. 89. Huc est intro latus lectus: *vestimentis* stratus est. Heaut. V. 1. 30.

Vestis] Ancillæ tot me *vestiant*? Heaut. I. 1. 78. Mediocriter *vestitam* veste lugubri. Heaut. II. 3. 45.

Vestis] Capias tu illius *vestem*. Eun. II. 3. 79. *Vestis* quid mutatiost? Eun. IV. 4. 4. vide notas. Ut *vestem* cum illo matem. Eun. III. 5. 24. *Varia veste* exornatus fuit. Tuam *vestem* detrahit tibi? Eun. IV. 4. 16 et 39. Virgo concisicia *veste* lacrumans optioet. Eun. V. 4. 1. 4. Nolo me in *via* cum hac *veste* videat. Eun. V. 2. 68. Ub *vestem* vidit illam esse eum indutum. Eun. V. 6. 15. Aurum, *vestem*. Heaut. II. 3. 7. Mediocriter *vestitam* veste lugubri. Heaut. II. 3. 45. Ancillas secum addaxit plus decem, oneratas *veste* atque auro. Heaut. III. 1. 43. Discidit *vestem*, resarcietur. Adolph. I. 2. 41.

Vestitus] Qui color, qui nitor *vestitus*; quæ habitudo est corporis? Eun. II. 2. 11. vide notas. Ubi siem *vestitum* hunc naetus. Quid sibi hic *vestitus* querit? Eun. III. 5. 8 et 10. *Victus, vestitus*, quo in tectum te receptes. Heaut. V. 2. 15. *Vestitu* nimio indulges. Adolph. I. 1. 38. *Vestitus* tarpis. Phorm. I. 2. 57.

Veterator] Quid hic volt *veterator* sibi? And. II. 9. 26. *Veterator*. Heaut. V. 1. 16.

Veternous] Hic est *victus, vetus, veternosus, senex*. Eun. IV. 4. 21.

Veto] Quæso paulisper. Sr. *Veto*. Heaut. II. 3. 137. Tute loqueris, me *vestas*. Hec. III. 1. 37. Aruspex *vetuit*. Phorm. IV. 4. 28. Ait esse *vetitum* intro ad eram accedere. Phorm. V. 6. 24.

Vetus] Malevoli *veteris* poete maledictis respondet. And. prol. 7. *Plauti veterem* fabulam. Quæ *veteres* factitarunt si faciant novi. Eun. prol. 25 et 43. *Victus, vetus, veternosus, senex*. Eun. IV. 4. 21. *Vetus* verbum hoc quidemst. Adolph. V. 3. 17. *Veters* in nova coepi uti consuetudine. Hec. prol. 29.

Via] Ut redeat jam in *viam*. And. I. 1. 19. Ipse eam rem *recta* reputavit *via*. And. II. 6. 11. In *pietinum* *recta* proficiscar *via*. And. III. 4. 21. *Hæc* non successit, alia adgrediemur *via*. And. IV. 1. 46. Illis quæ sunt intus clamat de *via*. And. III. 2. 11. Tota erras *via*. Ego adeo hanc primus inveni *viam*. Eun. II. 2. 14 et 16. Quæ insistam *via*. Eun. II. 3. 3. Inter *vias*. Eun. IV. 2. 1. Non noverunt *viam*. Heaut. II. 3. 7. Ad dominas qui adfectant *viam*. Heaut. II. 3. 60. Vi et *via* pervolgata patrum. Heaut. I. 1. 49. Servo currenti in *via* decesso populum. Heaut. prol. 31. Ut *recta via* rem narret ordine omnem. Heaut. IV. 3. 28. Capite pronam in terram statuerem, ut cerebro dispergat *viam*. Adolph. III. 2. 19. vide notas. *Puerperam* hac nunc dno per *viam*. Adolph. V. 7. 23. Quæ *via* capient te isti, eadem ipse capi. Hec. I. 1. 16. Certum affirmare est *viam* me, quam decrevi persequi. Hec. III. 5. 4. In *via*. Hec. V. 3. 30. Hi gladiatorio animo ad me adfectant *viam*. Phorm. V. 7. 71.

Vicinia] Commigravit huc *vicinie*. And. I. 1. 43. Vidi virginem hic *vicinie*. Phorm. I. 2. 45.

Vicinitas] *Vicinitas*, quod ego esse in aliqua parte amicitie pato. Heaut. I. 1. 5. vide notas.

Vicinus] Set istam *Thaidem* non scivi nobis *vicinam*. Eun. II. 3. 68. Hunc *Menedemum* nostin nostrum *vicinum*? Heaut. I. 2. 6. *Hæjus vicini* proximi. Hec. I. 2. 49.

Vicis] Ita me di amabunt, ut nunc *Menedemi vicem* miseret me. Heaut. IV. 5. 1.

Vicissim] Domi facique fac *vicissim* ut memineris. Eun. IV. 7. 45. *Agendum vicissim*, Syre, dic quæ illast altera. Heaut. II. 3. 69. Da te mihi *vicissim*. Heaut. IV. 3. 10. *Vicissim* partis tuas acturast. Phorm. V. 5. 7.

Vicissitudo] Omnium rerum *heus vicissitudo* est. Eun. II. 2. 45.

Victio] Et enim bene libenter *victitas*. Eun. V. 3. 44.

Victus] Lana ac tela *victum* queritans. And. I. 1. 48. Tam facile *victus* querere. Eun. II. 3. 50. *Victum* volgo querere. Heaut. III. 1. 38. *Victus, vestitus*, quo in tectum te receptes. Heaut. V. 2. 15.

Videlicet] Hic de nostris verbis erant *videlicet*. Heaut. II. 3. 23. *Vide-*

Non de pulchre hoc audivit. Adolph. III. 4. 5.

Vide] Davem optime vide. And. II. 2. 36. Sed id facis, ludis postremis me vide. And. II. 1. 22. Vide quo me inducam. And. II. 3. 25. Ego istuc recte ut fiant video. And. II. 6. 25. Tu plus vide. And. IV. 3. 23. Profecto obiens, virum vidensque pereco. Eun. I. 1. 28. Vide quid agas. Eun. II. 1. 18. Numquidnam hic quod nolite vides? Eun. II. 2. 41. Si non tangendi copia est, esse me videndi quidem esse? Eun. IV. 2. 11. Aliud loquens sodes vide. Heaut. III. 1. 50. Alieni ut melius videant et disjudeant, quam est? Heaut. III. 1. 95. Vide quam rem agas. Adolph. III. 2. 46. Duxi uxorem: quam videris miseriam videri? Adel. V. 4. 13. Post de matre videre. Hec. IV. 4. 78. Mater videtur mepe optabatur diem Hec. IV. 4. 27. Videtur te atque illam, ut attraxi: Phorm. II. 3. 21. Fient: me vide. Phorm. IV. 4. 30.

Videor] Quis videor? And. IV. 2. 19. Adeo videtur vobis esse idonei, in quibus sic inludatis? And. IV. 4. 19. Audire vocem vira sum modo militis. Eun. III. 2. 1. Quid videtur hoc tibi manipulum? Eun. II. 2. 42. Quid videtur? Eun. IV. 7. 16. Antef quoque res, est videndum, in tuto tunc collocatur. Heaut. IV. 3. 11. vide notas. Videre videor jam diem illum Adolph. III. 3. 30.

Vidua] Non, ita me di ament, aude-ret facere hanc vidua nullari, que in me fecit. Hec. V. 1. 81. Viduam extruditurpost. Phorm. V. 7. 20.

Viduus] Viduus, viduus, veternovus, senex. Eun. IV. 4. 21.

Vigilantia] Vigilantiam tuam tu mihi? Adolph. III. 3. 44. vide notas.

Vigila] Num ille somniat es, que vigilans voluit? And. V. 6. 8. Vigila-bis lassus. Eun. II. 1. 15. Neve usque ad lucem vigiles. Eun. II. 2. 27.

Vilis] Istuc vilis. Adolph. V. 9. 24. Istuc vero vilis est. Phorm. III. 3. 25. Robus vilioribus. Phorm. V. 3. 8. vide notas.

Vilitas] Hecine erit es que nostras misit: fructus vilis? Phorm. V. 8. 24.

Villa] Prætere inprudens villam: Villam præterece sciens. Eun. IV. 2. 5 et 15. Mode isto homo quam villam demonstravit. Heaut. IV. 4. 9. Apud

villam. Adolph. IV. 1. 1. A villa mercenarium videri. Adolph. IV. 2. 1.

Villum] Edormiscam hanc vilis. Adol. V. 2. 11.

Vincibilis] Justam illam causam, fa-cilem, vincibilem, optatum? Phorm. I. 4. 49.

Vinctus] Cura adservandum vincitum. And. V. 2. 24. Demissis humeris casto, vincto pectore. Eun. II. 3. 23. Hunc abduco, vincti, quare rem. Adolph. III. 4. 36.

Vincto] Vicaris. And. V. 3. 27. Elu-det, ubi te victum senserit. Eun. I. 2. 10. Labascit, victus uno verbo. Eun. I. 2. 98. vide notas. Vicit vidum quod bibi. Eun. IV. 5. 1. Adolescentulum aspe eadem et graviter audiendo victus est. Heaut. I. 1. 62. Si te tam levi et victo esse animo ostenderit. Heaut. III. 1. 29. Peccavi, fator: vincor. Heaut. IV. 1. 31. Me servoluit, qui referre non audebam, vici. Adolph. IV. 2. 38. Animus victus hujus injuria. Hec. I. 2. 98. Patrio anime victus. Hec. II. 2. 3. Illius stultitia victa, ex urbe tu rus habitatum migres? Hec. IV. 2. 13. Cum tu horum nil refelles, vincam sollicit. Phorm. I. 2. 82. Veris vincor. Phorm. III. 2. 16.

Vinolentus] Vinolentus mulierculam eam compressit. Phorm. V. 8. 28.

Vinum] Vicit vinum quod bibi. Eun. IV. 5. 1. Quid vini assumpti? Heaut. III. 1. 49. Hic in vino quam immodestus fuisti! Heaut. III. 3. 7. Persuasit nox, amor, vinum; adolescentia. Adolph. III. 4. 24. Vini plenum. Hec. V. 3. 25.

Violenter] Ita patrem adolescentis facta hanc tolerare audio violenter. Phor. V. 1. 4.

Violentissimus] Ille ubi id rescivit factum frater violentissimus. Eun. V. 4. 32.

Vir] Te isti virum do, amicum, tuto-rem, patrem. And. I. 5. 60. Ut virum fortem decet. And. II. 6. 14. Ehodum bone vir. And. III. 5. 10. O, salve bone vir. And. V. 2. 5. Bonus est hic vir. S. Hic vir sit bonus? And. V. 4. 19. Filie invenias virum. And. III. 3. 39. Virum in quovis loco partum. And. IV. 3. 3. Sentiet qui vir slem. Eun. I. 1. 21. Vir es. Eun. I. 2. 74. Nunc, Parmeno; te ostenderit, qui vir sies. Eun. II. 3. 16. Qui tibi nunc vir videtur esse, hic nebula magis est. Eun. IV. 7. 15. vide notas. Nescis

caui maledicas nunc viro. Eun. IV. 7. 29. *Virum* bonum eorum Parmenonem incedere video. Eun. V. 3. 9. Nobis cum uno semel ubi aetatem agere decretum est viro. Heaut. II. 4. 12. Neque boni neque liberalis functus officium est viri. Adolph. III. 4. 18. Abi, *virum* te iudico. Adolph. IV. 2. 25. Esse ex alio viro, nescio quo, puerum natum. Adolph. IV. 5. 23. *Viris* adversari aequo studium est. Hec. IV. 1. 5. vide notas. An quia non delinquant viri? Hec. IV. 4. 41. O vir fortis atque amicus. Phorm. II. 2. 10. At quem *virum*? quem ego viderim in vita optatum. Phorm. II. 3. 23. Ut est ille bonus vir. Phorm. IV. 3. 33. *Vir* viro quid praestat? Phorm. V. 3. 7. Mi vir, non mihi dicis? Phorm. V. 8. 13.

Virgo] Una parva *virgo*. And. V. 4. 21. Haud similis *virgost* *virginum* nostrarum. Eun. II. 3. 22. *Virgo* in conolavi sedet. Eun. III. 5. 35. *Virginem* vitulare oivem. Eun. V. 2. 18. Forma videt honesta *virginem*. Eun. I. 2. 52. Ad *virginem* animum adjecit. Eun. I. 2. 63. Ejus filiam ille amare cepit *virginem*. Heaut. I. 1. 45. vide notas. Pro *virgine* dari nuptum non potest. Adolph. III. 2. 48. *Virgo* ex eo congressu gravida facta est. Adolph. III. 4. 28. An sedere oportuit domi *virginem* tam grandem? Adolph. IV. 5. 39. Narratque, ut *virgo* ab se integra etiam tum siet. Hec. I. 2. 70. Nocte illa prima *virginem* non attigit. Hec. I. 2. 61. Cum *virgine* una adulescens cubnerit plus potus, sese illa abstinere ut potnerit? Hec. I. 2. 63. *Virgo* ipsa facie egregia. *Virgo* pulchra. Phorm. I. 2. 50 et 54. Ille indotatam *virginem* atque ignobilem daret illi? Phorm. I. 2. 70. Ut potni, nuptum *virginem* locavi huic adulescenti. Phorm. V. 1. 25.

Virilis] Animo virili praesentique sis, para. Phorm. V. 7. 64.

Virtus] Imperatoris *virtutem* noveram, et vim militum. Eun. IV. 7. 8. Conlaudavi secundam facta et *virtutes* tuas. Eun. V. 8. 60. Haec sunt tamen ad *virtutem* omnia. Heaut. I. 2. 33. Ornatus esses ex tuis *virtutibus*. Adel. II. 1. 22. Numquam ita magnifico quicquam dicam, id *virtus* quin superet tua. Adolph. II. 3. 4. Antiqua *virtute* se fide. Adolph. III. 3. 88. Facio te apud illum deum: *virtutes* narra. Adel.

IV. 2. 88. Quem actoris *virtus* nobis restituit locum. Phorm. prol. 33.

Vis] Haud verear, si in te solo sit situm: set ut vim queas ferre. And. I. 5. 42. vide notas. Una falsa lacrymela, quam oculos terendo misera vix vi expresserit. Eun. I. 1. 33. Vel vi, vel clam, vel precario. Eun. II. 3. 28. Sine vi. Eun. IV. 7. 20. Haec redde, nisi vi mavis eripi. Eun. IV. 7. 26. Si vim faciet, in jus ducito hominem. Eun. IV. 7. 30. Ne quam in illum Thais vim feri sinat. Eun. V. 4. 41. *Vi* et via pervolgata patrum. Heaut. I. 1. 49. Hic me magnifico cetero, qui vim tantam in me et potestatem habes tantae astutiae. Heaut. IV. 3. 32. Errat longe, mea quidem sententia, qui imperium credat gravior esse aut stabilius, vi quod sit, quam illud quod auctoritas adjungitur. Adolph. I. 1. 42. Cui miserae indigne per vim vitium obtulerat. Adolph. III. 2. 10. Summa vi defendam has. Quod vos vis cogit, id voluntate impetret. Adolph. III. 4. 45 et 47. vide notas. *Vis* est haec quidem. Adolph. V. 8. 20. *Vi* compi cogere. Hec. II. 2. 26. Ipse eripuit vi, in digito quem habuit, virgini abiens anulum. Hec. IV. 1. 59. Homo se fatetur vi in via nescio quam compressisse. Hec. V. 3. 30. Ni vis boni in ipsa in esset forma, haec formam extinguere. Phorm. I. 2. 57. *Vi* coactum te esse. Phorm. I. 4. 56.

Viso] Id viso, tun an illi insaniam. And. III. 3. 3. Ego hanc *visum*. And. IV. 2. 25. Idque adeo *visum*, si domist. Eun. III. 4. 7. Si forte frater redierit *visio*. Adolph. IV. 2. 10. Nostra illico it *visere* ad eam. Hec. I. 2. 114. Quod heri nemo voluit *visentem* ad eam te intro admittere. Hec. II. 1. 40. Nunc ad eam *visum*. Ne mittas quidem *visendi* oansa quemquam. Hec. III. 2. 4 et 7. Voltiano camus *visere*? Phorm. I. 2. 52. Demiphonem, si domi est. *visum*. Phorm. V. 7. 6.

Vita] Id ego arbitror, adprime in vita esse utile. And. I. 1. 34. Habere suas *vite* modum. And. I. 1. 68. *Vite* qui auxilium tulit. And. I. 1. 115. Sapienter *vitam* instituit. Pudioce *vitam* parce ac duriter agebat. And. I. 1. 40 et 47. Hic dies aliam *vitam* defert. And. I. 2. 18. vide notas. Quae mihi suum animum atque omnem *vitam* credidit. And. I. 5. 37. Pense injusi *vitam* filiae. And. V. 1. 3. Mea quidem

hercle certe in dubio *vitat*. And. II. 2. 10. Ego Deorum *vitam* expropter sempiternam esse arbitror. And. V. 5. 5. Ne hoc gaudium contaminet *vita* aegritudine aliqua. Eun. III. 5. 4. Usquequidam ille *vitam* illam colet inopem. Heaut. I. 1. 84. *Vitat* eadem. Heaut. II. 3. 24. Quo studio *vitam* suam te absente exegerit. Heaut. II. 3. 39. Cotidianæ *vite* consuetudinem. Heaut. II. 3. 42. Spem *vite* dare. Heaut. IV. 1. 23. Deorum *vitam* apti sumus. Heaut. IV. 3. 15. Ullamne ego rem unquam in *vita* mea volui? Heaut. V. 3. 4. Ego hanc clementem *vitam* urbanam, atque otium secutus sum. Ruri agere *vitam*. Adelp. I. 1. 17 et 20. Nostram omnium *vitam*. Adelp. III. 2. 33. vide notas. Gnate *vita* in dabitum veniet. Adelp. III. 2. 42. Non tu hoc argentum perdis, set *vitam* tuam. Adelp. III. 3. 56. Hancine *vitam*? hancine mores? Adelp. IV. 7. 40. Inspicere, tanquam in speculum, in *vita* omnium jubeo. Adelp. III. 3. 61. Numquam ita quisquam bene subducta ratione ad *vitam* fuit. Ego *vitam* duram, quam vixi usque adhuc, prope decurso spatio omitto. Ille suam semper egit *vitam* in otio, in conviviliis. Contrivi in querendo *vitam* atque astatem meam. Adelp. V. 4. 1. 5. 9 et 15. Alienum a *vita* mea videtur. Adelp. V. 8. 21. Id non fieri ex vera *vita*. Adelp. V. 9. 30. Quo quisque pacto hic *vitam* vestrorum exigat. Heo. II. 1. 19. vide notas. Hancine ego *vitam* parvi perdere? Heo. III. 1. 2. In eandem *vitam* te revolutum denuo video esse. Heo. IV. 4. 69. Tua quidem hercle certo *vita* hæc expetenda optandaque est. Phorm. I. 3. 12. Nulast mihi *vita* expetenda. Phorm. II. 1. 24. Cai in opere *vita* erat. Phorm. II. 3. 16. vide notas. At quem virum? quem ego viderim in *vita* optatum. Phorm. II. 3. 20. *Vita* ut in tato foret. Phor. V. 1. 7.

Vitio] Virginem, quam eræ dono dederat miles, *vitiavit*. Eun. IV. 3. 12. Filiam ejus virginem *vitiavit*. Adelp. III. 4. 21. Virginem *vitiasti*, quam te non jus fuerat tangere. Adelp. IV. 5. 52.

Vitium] Quam rem *vitio* dent. And. prol. 8. Neque de *vitio* virginis. Eun. IV. 4. 54. In amore hæc omnia insunt *vitiis*. Eun. I. 1. 14. Date crescendi copiam, novarum qui spectandi faciunt copiam; sine *vitiis*. Heaut.

prol. 39. Illi nil *viti* est relictum, quin id itidem sit tibi. Heaut. V. 3. 19. Laudin an *vitio* duoi factum id oporteat. Adelp. prol. 5. Cui miseræ indigne per vim *vitium* obtulerat. Adelp. III. 2. 10. Hoc *vitio* datur. Adelp. III. 3. 65. Solum unum hoc *vitium* senectus adfert hominibus. Adelp. V. 3. 47. Ei novam intervenit *vitium* et calamitas. Heo. prol. 2. Illud mihi *vitiū*max maximum. Heo. I. 2. 37. *Vitium* est oblatum virgini. Heo. III. 3. 23.

Vitupero] Id isti *vituperant* factum And. prol. 15. Multimodis cum istoc animo es *vituperandus* Phor. III. 1. 1.

Vivo] Libera *vivendi* fuit potestas. And. I. 1. 26. vide notas. Prope adest, cum alieno more *vivendum*st mihi: sine nunc meo me *vivere* interea modo. And. I. 1. 125 et 126. Potius quam honeste in patria pauper *viveret*. Eun. IV. 5. 3. vide notas. Ego pol hodie, si *vivo*, tibi ostendam. And. V. 2. 25. Habeat, valeat, *vivat* cum illa. And. V. 3. 18. Si teum *vicit*. Eun. III. 1. 20. Egon formidolosus? nemost hominum qui *vivat*, minus Eun. IV. 6. 19. Non sibi soli postulat te *vivere*. Eun. III. 2. 28. *Quo*quis me hodie *vicit* fortunatior? Eun. V. 8. 1. Hoc quod sit, abi non vere *vicitur*. Heo. I. 1. 102. vide notas. Huncine erat sequom ex illius more, an illum ex hujus *vivers*? Heaut. I. 2. 29. Tibi autem porro ut non sit suave *vivere*. Heaut. III. 1. 73. Deserte *vivimus*. Heo. II. 4. 11. Et *vivo* et valeo. Heo. II. 3. 3. vide notas. Valet atque *vicit*. Heo. III. 1. 21. Modo liceat *vivere*, est spes. Heaut. V. 2. 28. Qui se sine hæc jurabat unum numquam *victurum* diem. Adelp. III. 2. 54. *Vivere* etiam nunc lubet. Adelp. III. 3. 91. *Vitam* duram quam *vixi* usque adhuc. Adelp. V. 4. 5. Sibi *vixit*: sibi sumptum fecit. Adelp. V. 4. 11. *Vixit*, dum *vixit*, bene. Heo. III. 5. 11. O omnium, quantum quantum est qui *vivunt*, hominum homo ornatusime Phor. V. 6. 13. Ut ait qui *vivat*. Phorm. V. 2. 5.

Vivus] *Vivus* vidensque pereo. Eun. I. 1. 28. Me *vivo*. Heaut. I. 1. 51. Si me *vivom* vis, pater, ignosce. Heo. V. 5. 7. Illum *vivom* et salvom velle. Heo. III. 5. 14.

Vix] *Vix* tandem sensi stolidus. And. III. 1. 12. *Vix* me contineo.

Eun. V. 2. 20. *Vir auffero*. Hea. II. 4. 20. *Vir humane patitur*. Adolph. I. 2. 65. *Cupio*, et *vir contineor*. Hec. IV. 3. 9. *Vir tandem*. Phorm. II. 1. 4.

Ulcior] Hoc tempus, precavere mihi me, hant te *ulcisci*, monet. And. III. 5. 13. vide notas. Malo ego nos prospicere, quam hunc *ulcisci*, accepta injuria. Eun. IV. 6. 24. Injuriam autem est *ulcisci* adversarios? Hec. I. 1. 15. Hunc inperatam poterimus nostro modo *ulcisci*. Phorm. V. 7. 69.

Ulcus] Quid minus utile fuit, quam hoc *ulcus* tangere? Phorm. IV. 4. 9.

Ullus] Censeo me verbum potuisse *ullum* proloqui? *Ullam* causam? And. I. 5. 21. Nolo tibi *ullum* commodam intercedere. And. III. 3. 41. vide notas. Nec mora *ulla* est, quis jam exorem ducam. And. V. 6. 7. Quare in senaeque consilium neque modum habet *ullum*. Eun. I. 1. 13. Ne vim facias *ullam* in illam. Eun. IV. 7. 37. Ut nunquam *ulla* amoris vestro incidere possit calamitas. Hea. II. 4. 15. Neque legem patat tenere se *ullam*. Adolph. I. 2. 6. Si facere possum *ulle* modo. Hec. II. 2. 24.

Uterior] Sed eorum ipsam. Qui est *uterior*? Phorm. IV. 3. 10.

Ultimus] Est mihi *ultimis* conclave in sedibus quoddam retro. Hea. V. 1. 29. Quis hic est senex, quem video in *ultima* platea? Phorm. I. 4. 37.

Ultre] *Ultre* ad me venit. And. I. 1. 73. Te *ultra* accusabit: et dabis *ultra* ei supplicium. Eun. I. 1. 24 et 25. vide notas. Novi ingenium mulierum: nolunt ubi velle: ubi nolent cupiunt *ultra*. Eun. IV. 7. 45. Sibi fieri injuriam *ultra*. Adolph. IV. 3. 4. vide notas. Etiamne *ultra* accusatum advenit? Phorm. II. 3. 13.

Una] Cum quibus erat cumque *una*, iis sese dedere. And. I. 3. 36. Hant convenit *una* ire cum amica imperatorem in via. Eun. III. 2. 42. Eocum Dromonem cum Syro *una*, Hea. II. 2. 12. vide notas. Quaeque ut *una* mecum ad matrem virginis eas. Adolph. IV. 3. 7. Cum virgine *una* adulecens cubaverit. Hec. I. 2. 63. *Una* tecum bona, mala, tolerabimus. Phorm. III. 3. 23.

Unctiam] *Unctiam* vix de demenso suo, eam defrudans genium, comperat miser. Phorm. I. 1. 9.

Unctus] Ten asymbolum venire, unctum atque lautam e balneis? Phorm. II. 2. 25.

Unguentum] Obceat, potat, elat

unguenta; de meo. Adolph. I. 2. 41.

Unguis] Ut ego usgibus facie illi in pedes involem venefico? Eun. IV. 3. 6.

Unicus] *Unicam* gratiam suam cum dote summa filio uxorem ut daret. And. I. 1. 73. Hanc jam mansisset *unicus* gatus domi. Hec. III. 2. 29. Senem sese esse dicere, illum autem esse *unicum*. Hea. I. 2. 43. Quid si filiam suam *unicam* locavit? Phorm. V. 3. 41.

Univovus. *Univovus*] Hui *univovum* triduum? Eun. II. 1. 18. Qui vobis *univovis* et populo placeat. Adolph. prol. 19. Id illa *univovum* abripit. Phorm. I. 1. 11.

Uniusmodi] Parentum injuria *uniusmodi* sunt forme. Hea. I. 2. 31.

Unus] *Unus* et item alter. And. I. 1. 50. At mi *unus* scorpulus etiam restat. And. V. 4. 37. Qui mihi *unus* uno digitalo forem aperit. Eun. II. 2. 53. *Unum* hoc scito. Eun. V. 2. 38. *Una* injuriat totum; altera est totum. Phorm. V. 7. 90.

Unusquisquis] *Unum* quidquid, quod quidem erit bellissimum, carpam. Adolph. IV. 2. 51.

Unusquisvis] *Una* harum *quisvis* causa me ut faciam monet. And. V. 4. 1.

Vocabulum] Tanquam Philosophorum habent discipuli ex ipsis *vocabulis*. Eun. II. 2. 32. vide notas.

Voco] Jam ferme moriens me vocat. And. I. 5. 49. Ad cenam *vocant*. Eun. II. 2. 23. Qui *vocare*? Adolph. V. 6. 3.

Volgo] *Volgo* quod dici solet. And. II. 5. 15. *Volgo* audio dici. Vicium *volgo* querere. Hea. III. 1. 13 et 38. *Volgo* facient. Hea. V. 2. 4.

Volgus] *Volgus* servorum. And. III. 4. 4. *Volgus* que ab se segregant. Hea. II. 4. 6. *Volgus* quod male audit mulierum. Hec. IV. 2. 24.

Volnus] Qui abstergeram *volnus*? Eun. IV. 7. 9.

Volo] Quid censes? *vola*. Hec. III. 4. 24.

Volo] Poneis te *volo*. And. I. 1. 8. Ita *volo* itaque postulo ut fiat. And. III. 3. 12. Quis me *volt*? And. V. 3. 1. Sine me pervenire quo *volo*. Eun. I. 2. 44. Nolunt, ubi *volis*: ubi nolent cupiunt *ultra*. Eun. IV. 7. 43. Omnis vos eratis *volo*. Hec. prol. 26. Quid vis tibi? Hec. I. 1. 9. Numquid

vis? Adelph. III. 3. 78. *Quam vellem.* Adelph. IV. 2. 16. *Quo numquam quicquam erga me commiserit, pater, quod nolem, et semper meritam quod vellem scio.* Heec. III. 5. 37. *Numquid aliud me vis?* Phorm. I. 2. 101.

Voluit] *Voluit* adeo modesto, adeo venusto, ut nil supra. And. I. 1. 93. *Vere voluit.* And. V. 1. 20. *Tristis a veritas inest in voluit.* And. V. 2. 16. *Voluit* quoque hominum fingit scelus. Heaut. V. 1. 14. *Voluit* contemplamini. Phorm. I. 4. 33. *Nunc gestas mihi voluitque est capiendus novos.* Phorm. V. 6. 50.

Voluntas] *Tu coactas tua voluntate* es. And. IV. 1. 34. *Præter civium morem atque legem, et sui voluntatem patris.* And. V. 5. 9. *Diotus filius ians tua voluntate.* Hea. V. 4. 2. *Quod vos vis cogit, id voluntate impetret.* Adelph. III. 4. 45. *vide notas.* *Ut sua voluntate id quod est faciendum faciat.* Phorm. V. 3. 2.

Volvo] *Sætia diu jam hoc særum volvo.* Eun. V. 8. 55.

Volupte] *Bene factam; et voluptest.* Hea. V. 4. 17. *Venire salvam voluptest.* Phorm. IV. 3. 5.

Voluptas] *Egon hujus memoriam petier meam voluptati obstare?* And. V. 4. 41. *Voluptates eorum propriæ sunt.* And. V. 5. 4. *O mearum voluptatum omnium inventor, inceptor, perfectior.* And. V. 8. 4. *Voluptatem magnam nuntias.* Heaut. I. 2. 10. *Hæc non voluptati tibi esse, satis certo scio.* Heaut. I. 1. 19. *Nec fas esse ulla me voluptate hic frui.* Heaut. I. 1. 97. *Ab te ut blanditiis suis quam maximo pretio suam voluptatem expleat.* Hea. I. 1. 12.

Voro] *Quo pacto ex jure hesternæ panem atrum vorant.* Eun. V. 4. 17.

Vorsum] *Clivos deorsum vorum est.* Adelph. IV. 2. 36.

Vorsura] *Vorsura solvis.* Phorm. V. 2. 15. *vide notas.*

Vorte. *Verto*] *Bene vertendo.* Eun. prol. 7. *Redigam, ut quo se vertat, nesciat.* Heaut. V. 1. 73. *Di bene vertat.* Adelph. III. 4. 10. *Quæ res tibi vertat male.* Adelph. III. 1. 37. *Quo me vertat?* Hea. IV. 1. 1. *Di vertat bene quod agas.* Hea. I. 2. 121. *Quo quidem illi res vertat male.* Phorm. IV. 3. 73.

Voves] *Voves hunc dicam, si salvo*

domam redisset unquam, ut me subulando rumperet. Hec. III. 4. 90.

Vor] *Andire vocem visa sum modo militis.* Eun. III. 2. 1. *Matris urvisant Philomene.* Hec. III. 1. 38. *Neque vocis alia, ac res monebat ipse, peterat conquiri.* Hec. III. 3. 15. *vide notas.* *Enimvero coact opus.* Phorm. V. 7. 92.

Urbanus] *Clementem vitam urbanam.* Adelph. I. 1. 17.

Urbs] *Neque agri neque urbis odium me unquam percipit.* Eun. V. 5. 2. *Servelum ad eam in urbem misit.* Hea. I. 2. 17. *Agelli est hic sub urbe paulum.* Adelph. V. 8. 26. *Hæc raro in urbem comment.* Hec. I. 2. 100. *Ex urbe tu rus habitatum migres?* Hea. IV. 2. 13. *Pamphilum hæc urbe privari aines?* Phorm. III. 2. 32.

Uro] *Uro heminam.* Eun. II. 2. 43. *Te ut male urat.* Eun. III. 2. 48.

Uspicim] *Si abhis uspiciam.* *Uspicim.* occiderit. Adelph. I. 1. 3 et 12.

Usquam] *Neque istio, neque alibi tibi erit usquam in me mora.* And. II. 5. 9. *Numquam ejus color pudoris signum usquam indicat?* And. V. 3. 7. *Neque virgo est usquam; neque ego.* Eun. II. 3. 2. *Numquam etiam fui usquam, quis me omnes amarit plurimum.* Eun. V. 8. 62. *Ita, ut usquam fuit fide quisquam optima.* Adelph. II. 1. 7. *Quasi jam usquam tibi sist viginti minæ.* Adel. II. 2. 15. *An profertendum hoc tibi videtur usquam?* Adelph. III. 2. 39. *Quod minime opus usquam efferri.* Adelph. IV. 4. 16. *An quisquam usquam gentium atque miser?* Hec. III. 1. 13.

Usque] *Usque ad nocem.* And. I. 2. 98. *Usque ad hæc.* And. I. 5. 27. *Usque adeo donec perpallit.* And. IV. 1. 38. *Ut defatigat usque.* Eun. II. 1. 14. *Usque ad lucem vigiles.* Eun. II. 2. 47. *Ex Æthiopia est usque hæc.* Eun. III. 2. 18. *Usque illi de me supplicium dabo.* Heaut. I. 1. 86. *Usque ad nocem.* Adelph. II. 1. 28. *Usque ambo defessi sumus.* *Ei usque os præbai.* Adel. II. 2. 5 et 7. *Usque adversa tempestate nasi sumus.* Hec. III. 4. 9. *Progeniem vestram usque ab avo atque atava preferens.* Phorm. II. 3. 48.

Usum] *Nec magis ex usu tuo.* Eun. V. 8. 47. *Mihi sic est usus.* Heaut. I. 1. 28. *Tibi quod ex usu sciet.* Heaut. I. 2. 26. *Nam usus veniet, spero.* Heaut. III. 2. 42. *Quid scito usus sit.* Adelph.

III. 3. 95. Siquid usus venerit. Adel. V. 6. 7. Non usus factus est mihi. Hec. III. 1. 47. Si esset nostre ex usu. Hec. IV. 1. 33. Ex usu quod est, id persequar. Hec. IV. 3. 10. Mi usus venit. Phorm. I. 2. 23.

Uti] Modo ut possim. And. II. 4. 6. Amabo ut illuc transeas. Eun. III. 3. 31. Si ita est, facturus ut sit officium suum. Adel. III. 5. 4. vide notas. Hinc ut tibi respondeat? Phorm. V. 8. 3.

Ut. Quemadmodum] Ago age, ut lubet. And. II. 1. 10. *Ut* tu plus videas. And. IV. 3. 23. vide notas. *Ut* sit. Eun. I. 2. 18. Ita ut res sese habet. Heaut. IV. 3. 24. *Ut* quisque suum volt esse, itast. Adelph. III. 3. 3. 45. Faciam ut mones. Hec. IV. 4. 97. *Ut* homost. Phorm. V. 2. 9.

Ut. Postquam] *Ut* hinc te introire jussi. And. III. 4. 11. *Ut* hocce instruxit. Eun. IV. 7. 12. *Ut* hinc forte ea ad obetricem erat missa. Adelph. IV. 4. 10. Uxorem ut duxit. Hec. V. 1. 26. *Ut* abili abs te. Phorm. IV. 3. 12.

Ut. Quomodo. Quam valde] *Ut* falsus animi es. Eun. II. 2. 43. vide notas. *Ut* errat. Heaut. IV. 8. 3. O Fortuna, ut nunquam perpetua es data. Hec. III. 3. 46. vide notas. *Ut* ludos facit. Phorm. V. 7. 52.

Ut ut] *Ut* ut erat. Heaut. I. 1. 26. Hæc ut ut sunt. Heaut. IV. 8. 30. vide notas. *Ut* ut hæc sunt acta. Adelph. II. 2. 40. *Ut* ut hæc sunt. Phorm. III. 2. 46.

Utrumque] *Utrumque* opust. And. IV. 3. 21. *Utrumque*, ubicumque opus est. Heaut. III. 3. 17.

Uter] Harum duarum conditionum nunc utram malis, vide. Heaut. II. 3. 85. *Utrum* volt. Heaut. V. 5. 14. *Utrum* malis scio. Hec. III. 5. 15.

Uterque] *Uterque* res. And. I. 5. 52. *Uterque*, mater et pater. Eun. V. 2. 1. *Utrique* ab utriusque devincimini. Heaut. II. 4. 14. Vehemens utramque in partem es nimis. Heaut. III. 1. 31. vide notas. Curemus equam uterque partem. Adelph. I. 2. 50. Quam uterque est similis sui. Pho. III. 2. 16. *Uterque* utriusque est cordi. Ph. V. 3. 17.

Utrivis] Qui utramvis recte norit, ambas noverit. And. prol. 10. In sareum utramvis otiose ut dormias. Heaut. II. 3. 101. Si utrumvis horum, mulier, unquam tibi visus forem. Hec. IV. 1. 10.

Uti] Ita uti si esset filia. Eun. I. 2. 37. Ita uti que ornantur sibi. Heaut. II. 3. 47. Ita uti decet. Adelph. IV. 7. 37. Si queret me, uti tam dicas. Hec. I. 2. 3. Ita uti par fait. Phorm. V. 7. 15.

Utibilis] Quid minus *utibile* fait? Phorm. IV. 4. 9.

Utillus] Id ego arbitrator adprime in vita esse *utile*. And. I. 1. 34. Quibus illud maxime *utilest*. And. V. 1. 16. In metu esse hunc, illi est *utile*. Heaut. I. 2. 25. Non est *utile* huic. Adelph. III. 2. 43. vide notas. Neque honestum mihi, neque *utile* ipsi virgini est. Hec. I. 2. 76.

Utilitas] *Utilitatem* in ea re faciam ut cognoscas meam. Eun. II. 3. 18.

Utinam] *Utinam* id sit quod spero. And. V. 4. 28. *Utinam* esset mihi pars sequa amoris tecum. Eun. I. 4. 11. *Utinam* ita di faxint. Heaut. I. 1. 109. *Utinam* hoc perpetuum fiat gaudium. Adelph. V. 9. 15. *Utinam* sciam ita esse istuc. Hec. IV. 1. 21. Quod *utinam* ne Phormioni id suedere in mentem incidisset. Phorm. I. 3. 5.

Utiquam] Usque illud visum est Pamphilo ne *utiquam* grave. Hec. I. 2. 50. vide notas. Id vero ne *utiquam* honestum esse arbitrator. Hec. III. 3. 43. vide notas.

Utior] *Utior* pro suis. And. prol. 14. Nihil circum itione *usus* es. And. I. 2. 31. vide notas. Solus *utuntur* his regimine. Eun. I. 2. 88. Facili me *utetur* patre. Heaut. II. 1. 5. Scio te non esse *usum* antebac amicitia mea. Adelph. II. 3. 42. Mea, que præter spem evenerit, *utuntur* sine. Adelph. V. 3. 29. Hæc aliquid paulum præ manu dederis, uade *utatur*. Adelph. V. 9. 24. Eodem ut jure uti senem liceat, quo jure sum *usus* adulescentior. Vetere in nova capi uti consuetudine. Hec. alt. prol. 2. 3 et 29. Alias ut uti possim causa hæc integra. Hec. I. 2. 5. Ne simili *utentur* fortuna atque usi sumus. Phorm. prol. 32. Scisti uti foro. Phorm. I. 2. 29. Sic sum: si placeo, *utere*. Phorm. III. 2. 42. Duplici spe *utier*. Phorm. IV. 2. 13.

Utrum] *Utrum* prædicomne an tæcom? Eun. IV. 4. 53. *Utrum* studio ne id sibi habet, an laudi putat fore? Adelph. III. 3. 28. *Utrum* stultitia facere ego hunc an malitia dicam? Phorm. IV. 3. 54.

Uxor] Sive ista uxor sive amica,

gravidæ e Pamphilo est. *And.* I. 3. 11.
Uxor tibi duocadast. *And.* I. 5. 19.
 Quam ego animo egregie caram pro uxore habuerim. *And.* I. 5. 38. Erus, quantum audio uxore excidit. *And.* II. 5. 13. Domus, *uxor*, liberi inventi. *And.* V. 3. 20. Amicam ut habeas prope jam in *uxoris* loco. *Heaut.* I. 1. 52. *Uxorem* numquam habui. *Uxorem* duxit. *Adolph.* I. 1. 19 et 21. *Uxor* sine dote veniet. *Adolph.* IV. 7. 21. Cur non domum *uxorem* accersis? *Adolph.*

V. 7. 6. *Uxorem* deducit domum. *Hec.* I. 2. 60. Quid mulieris *uxorem* habes? Reduc' *uxorem*. *Hec.* IV. 4. 24 et 34. Quod habes, ita ut voluisti, *uxorem* sine mala fama palam. *Phorm.* I. 3. 17. vide notas. Nullam mihi malim quam istanc *uxorem* dari. *Phorm.* IV. 3. 53. Dnasne is *uxores*? *Phorm.* V. 2. 27. vide notas.

Uxorius] Abhorrenti ab re *uxoria*. *And.* V. 1. 10.

INDEX AUCTORUM

QUI APUD SCHOLIASTAS ET IN COMMENTARIIS, INPRIMIS LINDEBERGII, LAUDANTUR, VEL EMENDANTUR, VEL ILLUSTRANTUR.

- ACCIIUS.** tom. I. p. XXVII. Adel. V. 4. 17.
Acta concilii Chalcedonensis Ms. Eun. 6. 15.
Achilles Tatius. And. II. 1. 3. Eun. II. 3. 74. III. 1. 23. III. 5. 32. IV. 5. 6.
Adamantius. Eun. III. 5. 53.
Adesio. Eun. IV. 4. 22.
Ælianus. And. IV. 4. 30.
Afranius. tom. I. p. XXII. Adelph. III. 4. 34.
Æschylus. tom. I. p. XXX.
A. Gellius. Phorm. V. 7. 71.
Alcinius. And. I. 1. 34.
Alexander Aphrodis. And. V. 3. 7.
Alexis. And. V. 4. 17. Hec. IV. 3. 2.
Aldhelmus. Eun. IV. 6. 15.
Ambivius Terentii histrio. Phorm. II. 2. 1.
Ambrosius. Heaut. II. 1. 8.
Amminius Marcell. And. IV. 4. 43. IV. 6. 25.
Amphis. Hec. III. 4. 11.
Anacreon explicatur. tom. I. p. 305. it. Eun. II. 3. 66.
Antipater. tom. I. p. 306.
Antiphanes. And. I. 1. 43. II. 2. 32. Eun. II. 2. 1. Phorm. II. 1. 47.
Apollodorus. tom. I. p. XXIII. And. V. 5. 3. Hec. I. 1. 1. II. 1. 17. III. 1. 6. III. 3. 20. III. 4. 26. Phorm. I. 1. 45. I. 2. 37. II. 1. 51. III. 1. 18. III. 3. 30. IV. 1. 9. 21. IV. 3. 42. 63.
Apuleius. Eun. I. 2. 5. emendatur. Eun. II. 3. 26. IV. 5. 6. Heaut. II. 3. 65. Phorm. IV. 4. 25.
Aristænetus. Eun. IV. 3. 24. Phorm. III. 2. 20.
Aristides. And. I. 1. 30. 135.
Aristophanes. tom. I. p. XXV. And. IV. 2. 5. Eun. III. 5. 43. IV. 4. 22. Phorm. II. 1. 53.
Aristoteles. And. IV. 1. 58. IV. 4. 30. Phorm. IV. 1. 9.
Arnobius. Eun. IV. 3. 23.
Artemidorus. tom. I. p. XXVI. Eun. I. 2. 5.
Arrianus. And. I. 1. 12. Eun. III. 5. 38. Adelph. II. 1. 40.
Asper. Adel. III. 2. 25. IV. 2. 20. Phorm. I. 2. 24.
Asterius Episc. Eun. V. 4. 38.
Athæneus. tom. I. p. XXIV. And. p. 102. And. I. 1. 30. tom. I. p. 307.
Augustinus. And. II. 1. 5. 6. IV. 3. 15. Eun. III. 5. 36. IV. 3. 24. V. 6. 23. Phorm. IV. 4. 27.
Ausonius. Eun. II. 3. 26. V. 6. 23. Heaut. II. 3. 50. Phorm. II. 1. 11.
Axonius. Eun. II. 2. 13.
Calpurnius. Heaut. V. 1. 56.
Cecilius. And. IV. 5. 10. Eun. IV. 4. 4. IV. 7. 45. Adelph. IV. 5. 34. Hec. prol. alt. 1. 6. 15.
Cælius Sedulius. And. prol. 17.
C. Cæsar. tom. I. p. XXII.
Calliopius recitator Terentii. And. V. 6. 11.
Carcinus tragicus. Hec. II. 1. 17.
Cassiodorus. Eun. II. 3. 24.
Cato. tom. I. p. XIX. seqq. Phorm. IV. 3. 6.
Catullus. And. IV. 3. 3. Eun. II. 3. 74.
Cicero. tom. I. p. XXII. XXIX. And. prol. 5. 7. 17. 22. I. 1. 16. reprehenditur. I. 1. 41. 86. 107. I. 3. 1. 13. I. 5. 2. II. 1. 19. III. 3. 33. III. 4. 3. III. 5. 12. IV. 1. 1. IV. 5. 14. V. 2. 16. V. 4. 4. 28. Eun. I. 1. 10. I. 2. 92. III. 2. 3. 51. III. 5. 7. IV. 3. 24. IV. 3. 24. IV. 7. 26. V. 3. 2. Adelph. II. 1. 9. III. 3. 8. 47. IV. 5. 47. 51. 58. Hec. II. 1. 15. 16. 36. III. 5. 25. 65. IV. 1. 36. IV. 2. 4. IV. 4. 80. V. 2. 13. V. 3. 13. Phorm. prol. 28. 30. 33. I. 3. 2. I. 4. 31. II. 1. 1. 37. 40. II. 2. 15. II. 3. 4. 12. 43. IV. 3. 6. 63. V. 7. 43. 44.

- Cincius*, tom. I. p. XXXI.
Clemens Alexand. Adelph. II. 1. 40.
 Phorm. IV. 4. 26.
Codex Justin. Ban. III. 4. 3.
Codex Theodos. And. IV. 4. 30.
Columella, Adelph. II. 2. 33. tom. II.
 p. 337.
Concilium Chalcedonense. Ean. IV. 6.
 15.
Cornelius Nepos, tom. I. p. XXI. seq.
Coconius, tom. I. p. XXI.
Cyrillus, Adel. IV. 7. 32.
Demosthenes, And. I. 1. 16. Adelph.
 III. 4. 24. Phorm. I. 2. 18. 75. II.
 3. 57.
Digesta juris, And. I. 1. 12. 52. Phor.
 II. 1. 62. 63.
Dio Cassius, tom. I. p. 521. Phorm.
 IV. 4. 25.
Dio Chrysostom. tom. II. p. 338.
Dio Pruseus, And. I. 1. 12. Adelph.
 IV. 2. 15.
Diodorus Siculus, Hec. III. 3. 18.
Diomedes, tom. I. p. XXXIX. And. prol.
 6. And. I. 2. 4.
Dionysius Halicarnas. And. I. 1. 34.
 Ean. III. 5. 43. Phorm. II. 1. 53.
Dionysius P. P. Ean. IV. 7. 19.
Diphilus, Adel. prol. 8. it. II. 4. 11.
Duodecim Tabb. Ean. III. 3. 9.
Ecloga Basilicor. And. II. 2. 32.
Ennius, And. II. 5. 18. III. 2. 25.
 Adelph. I. 2. 26. Hec. I. 2. 60.
 Phorm. I. 2. 24. I. 3. 5. II. 1. 57.
 II. 2. 25. III. 1. 1. V. 4. 2. V. 8.
 39.
Ennodius, And. V. 4. 38.
Epicurus, And. V. 5. 3.
Evanthius, tom. I. p. XXIV.
Eabulus, And. I. 1. 61.
Espolis, tom. I. p. XXV. Ean. II. 2.
 20.
Euripides, And. I. 1. 34. Hec. II. 1. 17.
Fenestella, tom. I. p. XIX.
Festus, Ean. II. 3. 22. Hec. II. 1. 41.
Fl. Vopiscus, Ean. III. 1. 36.
Galenus, Phorm. IV. 1. 9.
Gerbertus, tom. II. p. 197.
Gloss. Philoxeni, And. I. 1. 34. I. 3.
 3. II. 6. 26. Phorm. V. 8. 53.
Glossæ Placidi, Phorm. I. 4. 53. ad
 Donatum.
Glossæ Latine, Ean. II. 2. 13.
Guntherus, Adelph. IV. 7. 22.
Harmenopulus, And. IV. 4. 32.
Hegias, And. II. 5. 16.
Helladius, And. IV. 1. 58. tom. I. p.
 307.
Hellanicus, Ean. I. 2. 87.

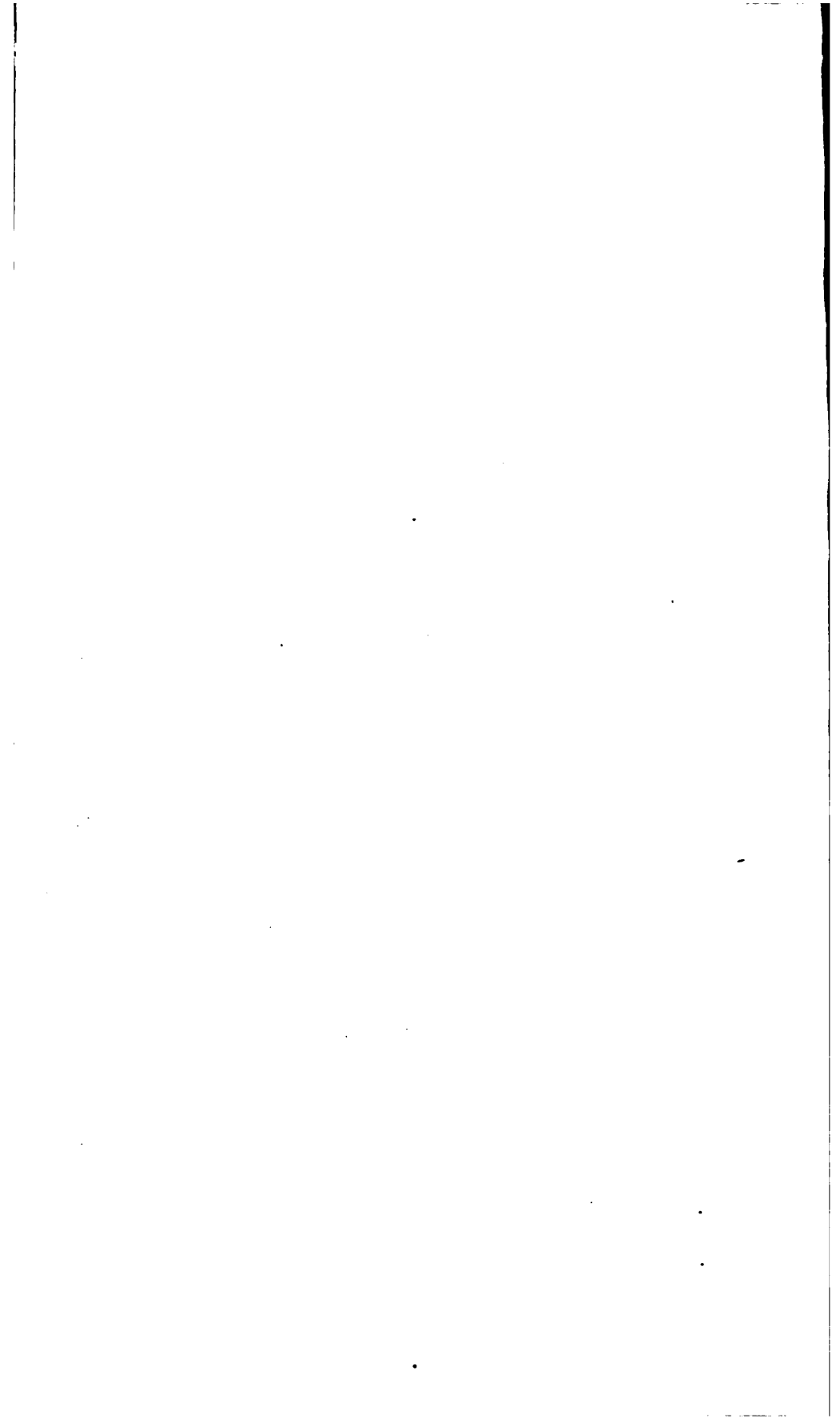
- Herodotus*, Ean. IV. 1. 16.
Hesyohius, emendatur, Ean. III. 1. 55.
Hieronimus, And. prol. 22. And. I.
 1. 34. tom. I. p. 304. Ean. prol.
 41. Phorm. II. 1. 81.
Homerus, tom. I. p. XXV. And. II.
 3. 26. IV. 3. 3. Ean. 2. 5. 38. IV.
 7. 33. Adelph. III. 4. 14. IV. 2.
 38. V. 3. 4. Hec. III. 3. 1. 20.
Horatius, tom. I. p. XXX. And. p.
 7. And. I. 1. 30. II. 3. 26. IV. 1.
 42. V. 3. 32. Ean. I. 1. 1. V. 8. 8.
 Adelph. II. 2. 22. III. 2. 21. IV.
 2. 11. Hec. prol. 41. II. 1. 27. III.
 5. 23. IV. 1. 41. IV. 2. 27. Phor.
 II. 1. 57. IV. 4. 1. IV. 5. 14.
Hortensius, And. I. 1. 107.
Hyginus, tom. II. p. 337.
Inscriptio vetus, Adelph. IV. 7. 43.
 tom. II. p. 216. Phorm. I. 1. 14.
 II. 1. 81. V. 8. 66.
Instituta juris, tom. II. p. 338.
Io. Chrysostomus, And. prol. 27. Phor.
 IV. 4. 27.
Io. Sarisberiensis, Ean. II. 2. 20. IV.
 4. 55. IV. 7. 3. 22. Heaut. I. 1. 25.
 tom. II. p. 20. Phorm. IV. 4. 25.
Josephus, Ean. prol. 13. emendatur.
 Ean. V. 7. 4. Phorm. I. 1. 14.
Irenæus, And. I. 1. 52.
Isidorus Hispal. Phorm. IV. 4. 26.
Isocrates, And. I. 1. 30.
Julianus Imp. Observatt. ad Donat.
 Phorm. II. 2. 1.
Jul. Firmicus, Phorm. V. 7. 4.
Junius Philargyrius, Phorm. I. 1. 9.
Justinus Historicus, Ban. IV. 6. 15.
Juvenalis, Phorm. I. 2. 6. IV. 4. 21.
Labeo, tom. I. p. XXI.
Lactantius, And. I. 1. 41. Phorm. II.
 1. 19. V. 2. 15.
Lampridius, Adelph. IV. 5. 9.
Latinus Pacatus, Phorm. V. 7. 71.
L. Lavinius, And. prol. 1. Ean. prol.
 9. seq. Heaut. prol. 16. 22. 26. 31.
 Adelph. prol. 1. Phorm. prol. 1.
Libanius, Ean. II. 2. 12. 13. IV. 7.
 19. V. 2. 36.
Livius Andronicus, tom. I. p. XXVIII.
 seq.
Livius, tom. II. p. 337. Phorm. II.
 1. 81.
Lucanus, Ean. II. 3. 56.
Luitprandus, Ean. II. 3. 24. Adelph.
 III. 3. 18.
Lucianus, And. IV. 1. 20. emendatur.
 Ean. III. 1. 55. V. 4. 14. Heaut.
 II. 3. 48. Adelph. IV. 7. 34. Phor.
 IV. 4. 25.

- Lucilius*, tom. I. p. XXVI. And. I. 2. 12. II. 1. 13. 24. III. 2. 4. V. 4. 38. V. 6. 12. Eun. II. 3. 44. III. 1. 34. IV. 3. 3. IV. 4. 20. V. 2. 60. Adelp. II. 4. 18. III. 1. 8. V. 4. 5. Hee. III. 4. 26. Phorm. I. 2. 3. 73. I. 3. 11. I. 4. 7. II. 1. 57. II. 3. 26. IV. 3. 9. V. 7. 95.
- Lucretius*, And. I. 2. 4. Eun. III. 1. 34. III. 3. 9. IV. 4. 21. Adel. IV. 2. 37. Phorm. I. 4. 36. II. 1. 2.
- Luscus*, videsupra *Lavinus*.
- Lysias*, And. I. 2. 28.
- Macrobius*, tom. I. p. XXIV. it. p. 520. And. I. 1. 135. Hee. I. 2. 114.
- Marcellinus* in *Hermogen.* And. I. 1. 135. Eun. V. 8. 57. Heant. II. 3. 35. tom. II. p. 337.
- Marcianus*, Phorm. I. 1. 14.
- Marius Victorinus*, Eun. prol. 37.
- Marius Victor*, And. p. 101.
- Martialis*, And. IV. 1. 1. Phor. I. 2. 75.
- Matt. Blastares Ms.* Eun. V. 4. 35.
- Mammius*, tom. I. p. XX.
- Menaander*, And. I. 2. 33. II. 1. 9. II. 2. 32. II. 4. 4. II. 5. 16. II. 6. 6. III. 2. 3. III. 5. 5. IV. 1. 3. 48. 54. IV. 2. 9. IV. 3. 1. 11. IV. 5. 3. 21. V. 4. 16. 24. Eun. prol. 36. I. 1. 1. 13. 32. I. 2. 18. II. 2. 22. III. 2. 23. III. 3. 26. III. 5. 42. IV. 4. 22. IV. 6. 23. IV. 7. 2. V. 8. 27. Heant. II. 3. 52. 73. 101. 118. III. 1. 98. IV. 2. 8. Adelp. I. 1. 18. II. 1. 46. III. 4. 24. V. 8. 15.
- Nevius*, And. I. 1. 28. Eun. prol. 19. Adel. IV. 1. 5. 21. Phor. I. 2. 24.
- Nicoetas*, And. IV. 1. 20.
- Nicolaus*, Eun. II. 2. 13.
- Nigidius*, Phorm. I. 4. 4. II. 1. 3.
- Nonius Marcellus*, Hee. V. 4. 8.
- Oeumenius*, Eun. IV. 6. 25.
- Olympiodorus Ms.* tom. I. p. 309.
- Pacuvius*, Adelp. prol. 16. Phorm. II. 2. 28.
- Persius*, And. IV. 4. 30. Adelp. IV. 2. 52.
- Petron. Arbitr emondatur*, tom. I. p. 306.
- Petrus Blessensis*, Phorm. IV. 4. 25.
- Petrus Chrysologus*, tom. II. p. 338.
- Philemo*, And. II. 1. 9.
- Philostratus*, tom. I. p. 307. Eun. prol. 13. III. 1. 23. tom. I. p. 520.
- Phornutus*, tom. I. p. 308.
- Photius*, Phorm. IV. 4. 25.
- Pindarus*, And. I. 1. 34.
- Plato*, Eun. III. 2. 23. *Platonica*, Pythagorica vocabula. Eun. II. 2. 32.
- Plautus*, And. I. 1. 70. 120. I. 5. 16. II. 1. 31. II. 5. 19. III. 2. 16. IV. 4. 11. 30. V. 4. 38. Eun. I. 1. 35. II. 2. 11. 21. II. 3. 36. III. 1. 42. III. 3. 2. IV. 2. 13. IV. 4. 2. 4. IV. 7. 39. V. 3. 3. V. 6. 12. Adelp. prol. 1. 2. 15. I. 1. 25. III. 2. 27. III. 3. 46. III. 4. 12. 24. IV. 5. 32. Hee. III. 1. 41. IV. 2. 4. Phorm. II. 2. 29. III. 1. 5. 20. IV. 4. 28. V. 3. 7. V. 6. 37. V. 7. 91.
- Plinius*, Heant. III. 2. 10.
- Plutarchus*, And. IV. 1. 58. Phorm. II. 1. 11.
- Pomponius*, Eun. IV. 3. 7. Heant. II. 3. 48.
- Popilius*, tom. I. p. XXI.
- Porcius*, tom. I. p. XIX.
- Posidippus*, Hee. III. 4. 4.
- Priscianus*, And. I. 1. 28.
- Probus*, Eun. I. 1. 1. Adel. III. 2. 25. Hee. prol. 2. Phorm. I. 1. 15. I. 3. 3. II. 3. 25.
- Procopius*, Phorm. II. 1. 81.
- Prudentius*, Eun. II. 3. 24. Phorm. I. 2. 18.
- Pub. Syrus*, Phorm. I. 3. 20.
- Quaerolus*, Phorm. III. 2. 20.
- Quinctilianus*, And. pag. 101. Eun. II. 2. 20. III. 5. 53.
- Rufinus*, Eun. V. 7. 4.
- Sallustius*, And. I. 1. 38. 56. 67. 70. I. 5. 19. II. 1. 34. III. 2. 25. IV. 2. 23. V. 1. 9. V. 4. 4. 36. 43. Eun. I. 1. 29. II. 2. 10. II. 3. 21. III. 1. 11. IV. 6. 12. V. 4. 17. 21. V. 5. 8. V. 6. 17. Adel. I. 1. 40. 46. III. 4. 12. IV. 5. 58. Hee. I. 2. 95. III. 2. 2. V. 1. 32. Phorm. I. 1. 1. 4. I. 2. 18. 47. 48. 91. I. 3. 19. I. 4. 15. 28. II. 1. 13. 62. II. 4. 24. IV. 2. 15. V. 6. 32. V. 7. 71. 86.
- Salvianus Massil.* And. II. 5. 16. Heant. IV. 6. 1.
- Santra*, tom. I. p. XXI.
- Scævola emondatur*, And. II. 2. 32.
- Scholastes Aristophanis*, And. IV. 1. 58. Phorm. IV. 4. 21.
- *Callimachi*, And. IV. 4. 30.
- *Juvenalis*, Eun. I. 1. 22.
- *Luçani Ms.* Phorm. IV. 4. 21. it. in *Observat. ad Domat.* Phorm. II. 2. 1.
- *Persii*, Adel. IV. 7. 32.
- *Pindari*, Eun. V. 8. 57.
- Cæl. Sedulius*, And. prol. 17.
- Seneca*, And. I. 1. 50. Eun. III. 5. 43. Adelp. III. 2. 8. Phorm. I. 1. 13.

- Servius emendatur** tom. I. p. XXXIII.
 And. p. 7.
Silius Italicus, tom. I. p. XXXII.
 Phorm. V. 8. 37.
Simonides, Phorm. V. 8. 45.
Sidonius Apollinar. And. V. 4. 47.
Socrates, Phorm. II. 1. 22.
Solinus, And. pag. 102.
Sopater, Phorm. II. 3. 57.
Sophocles, And. V. 6. 11.
Soranus Ephesinus, And. I. 3. 14.
Sotades, Phorm. II. 1. 47.
Spartianus, Eun. V. 8. 57.
Statius Papinius, Eun. III. 5. 41.
Stephanus de Urbib. Eun. V. 5. 17.
Strabo, tom. II. p. 338.
Sustinius, tom. I. p. XXII. And. I. 3. 14.
 Phorm. III. 2. 20.
Suidas, tom. I. p. 309. Phorm. IV. 4. 25.
Sulpicius Gallus, tom. I. p. XXI.
Sulpicius Severus, And. I. 1. 41.
Symmachus, Eun. IV. 7. 21. Phorm. I. 1. 14.
Syrianus, Phorm. II. 3. 57.
Tacitus, Phorm. I. 2. 35.
Themistius, Adelph. I. 1. 32.
Theocritus, Eun. V. 3. 3. Adelph. IV. 1. 21.
Theodoretus, Phorm. IV. 4. 27.
Theognis, Heaut. V. 1. 39.
Theon in Aratum, Eun. IV. 5. 6.
Theophrastus, Phorm. IV. 4. 26. 27.
Thespis, tom. I. p. XXV. XXX.
Thucydides, Adelph. III. 3. 32.
Terentius Libo, And. p. 6.
Tertullianus, And. I. 1. 41. 52. tom. I. p. 304. Adelph. I. 1. 20. Hec. IV. 2. 16. Phorm. IV. 4. 21.
Tzetzes, Adelph. IV. 7. 21. Phorm. IV. 4. 25.
Tabero, Phorm. II. 1. 57.
Val. Maximus, Hec. IV. 2. 16. Phorm. IV. 4. 21.
Valgius, tom. I. p. XXIII.
Varro, tom. I. p. XXI. Eun. II. 2. 25. emendatur. Eun. III. 1. 55. IV. 3. 7. Adelph. IV. 2. 37. V. 8. 15. 29. Phorm. I. 1. 15.
Vegetius, And. I. 1. 135.
Virgilius, And. prol. 1. 3. 4. 8. 16. 24. And. I. 1. 7. 9. 10. 11. 17. 21. 30. 42. 45. 48. 50. 56. 70. 75. 90. 101. 103. 106. 111. 115. 140. And. I. 2. 14. 18. 25. I. 3. 18. I. 4. 1. S. 7. I. 5. 8. 10. 16. 19. 32. 35. 44. 46. 49. 50. 54. 56. 57. 59. II. 1. 1. 11. 18. 19. 28. 30. II. 2. 25. II. 3. 15. II. 4. 5. 7. II. 5. 1. 6. 14. 19. II. 6. 6. 27. III. 1. 2. 15. III. 2. 6. 9. 23. 29. 30. 39. III. 3. 1. 6. 7. 9. 13. 24. 47. III. 4. 3. III. 5. 1. 3. 4. 15. 16. 18. IV. 1. 32. 39. 42. 51. IV. 2. 5. 7. 11. 25. IV. 3. 1. 1. 3. 8. IV. 4. 48. 56. IV. 5. 2. 13. V. 2. 24. 27. V. 3. 12. 19. V. 4. 8. 32. 34. 36. 37. V. 6. 7. Eun. prol. 4. 1. 1. 5. 20. 22. 23. 25. I. 2. 4. 5. 17. 35. 53. 91. II. 1. 24. II. 2. 5. 9. 11. 30. II. 3. 5. 9. 12. 18. 21. 23. 26. 32. 44. 65. 73. 91. III. 1. 5. 9. 12. 17. 25. III. 2. 1. 5. 20. 21. III. 5. 5. 46. 48. IV. 1. 8. 12. IV. 2. 3. 14. IV. 3. 6. 11. 13. IV. 4. 34. 54. IV. 5. 9. IV. 7. 2. 10. 34. 39. 43. V. 1. 2. 4. V. 2. 20. 36. 60. V. 4. 24. V. 8. 23. 46. 49. 51. Adel. prol. 2. I. 1. 2. 5. II. 1. 3. 15. 21. 28. 37. 42. 47. II. 2. 4. II. 3. 3. 8. 10. III. 2. 3. 6. 8. 14. 16. 19. 21. 32. 37. 54. III. 3. 11. 78. III. 4. 12. 24. IV. 1. 21. IV. 2. 11. 33. 37. 50. 52. IV. 5. 34. 38. 45. 71. IV. 7. 4. V. 3. 3. 4. 8. 10. 60. V. 6. 3. 6. V. 8. 6. Hec. prol. 15. 25. I. 1. 9. I. 2. 3. 31. 39. 53. 56. 84. 92. II. 1. 17. II. 2. 16. II. 3. 1. III. 1. 4. 6. 8. 17. 38. III. 3. 3. 4. 6. 22. 23. 27. 29. III. 4. 8. III. 5. 32. 57. IV. 1. 2. 8. 9. 22. IV. 2. 8. 18. IV. 3. 4. IV. 4. 21. 27. 34. 38. 42. V. 1. 5. 7. 12. 18. 19. 21. 32. V. 2. 4. 5. 6. 13. V. 3. 19. 24. V. 4. 9. 38. Phorm. prol. 1. 2. 3. 13. 18. I. 1. 1. 10. 12. 14. 15. I. 2. 3. 7. 9. 12. 13. 17. 52. 56. 91. I. 3. 7. I. 4. 12. 20. 23. 28. 39. II. 1. 2. 9. 11. 14. 20. 22. 34. 35. 39. 41. 43. 62. 78. II. 2. 9. 24. 31. II. 3. 15. 18. 24. 31. 32. 43. 73. III. 1. 2. III. 2. 1. 6. IV. 1. 24. IV. 3. 73. V. 1. 5. 31. V. 5. 2. V. 7. 30. 53. 86. V. 8. 83.
Ulpianus, And. I. 1. 52. Eun. IV. 7. 7. Phorm. I. 2. 75.
Ulpianus, in Demosthen. Eun. V. 3. 3.
Volcatius, tom. I. p. XX. seq.
Volcatius Gallicanus, Hec. V. 4. 20.
Xenophon, And. I. 1. 24.
Zeno Veronens. Eun. V. 4. 38.
Zenobius, And. prol. 27. And. I. 2. 18. IV. 5. 10. Eun. III. 5. 37.
Zonaras, Eun. prol. 10.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
REFERENCE DEPARTMENT

**This book is under no circumstances to be
taken from the Building**

JAN 18 1916

8

